ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ

ΔΙΚΑΙΟΝ

Ε.Θ.Π.

ΣΥΣΤΗΜΑ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΓΕΩΡ. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ - 42 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 42

Εδιδάχθησαν

Τα τρία άρθρα πέρα Α! Β! Γ!

και ένα άρθρο διαπιστ. διδαχθέν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΜΑΚΑΡΕΛ. — Στοιχεῖα τοῦ δημοσίου δικαίου. Μετάφρασις παρὰ Μ. καὶ Π. Ἀργυροπούλων, 1836.

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ Π.—Εἰσαγωγικὴ ἀκρόασις τοῦ διοικητικοῦ δικαίου 1855.

Τοῦ αὐτοῦ.—Δημοτικὴ διοίκησις ἐν Ἑλλάδι. Ἔκδοσις δευτέρα 1859. Τόμ. 1—2.

ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗ Θ. Π. καὶ ΖΗΝΟΠΟΥΛΟΥ Γ. Κ.—Ἑλληνικὴ νομοθεσία, 1860—1876. Τόμ. 1—7.

ΚΟΚΚΙΝΟΥ ΕΜ.—Λόγος εἰσιτήριος εἰς τὸ μάθημα τοῦ διοικητικοῦ δικαίου, 1862.

ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ ΣΠ.—Τὰ δημοτικά, 1866.

ΜΙΛΛ Ι. Σ.—Περὶ ἀντιπροσωπικῆς πολιτείας. Μετάφρασις Γ. Α. Ναύτη. 1864.

ΒΙΒΙΕΝ.—Διοικητικαὶ μελέται. Μετάφρασις ὑπὸ Σπ. Ἀντωνιάδου, 1870.

ΜΙΛΛ Ι. Σ.—Περὶ ἐλευθερίας. Μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ ὑπὸ Φ. Παρασκευαΐδου, 1872.

ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ Γ. Ι.—Περὶ τοπικῆς διοικήσεως ἐν Ἑλλάδι ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ, 1879.

ΑΓΓΕΛΑΚΗ Χ.—Μελέται περὶ τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου. Μέρος πρῶτον. Περὶ πολιτειακῆς διοικήσεως, 1881.

ΜΟΣΧΟΒΑΚΗ Ν. Γ.—Τὸ ἐν Ἑλλάδι δημόσιον δίκαιον ἐπὶ Τουρκοκρατίας, 1882.

ΒΛΟΥΝΤΣΗ.—Γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Κράτους. Μετάφρασις ὑπὸ Γ. Ι. Ἀγγελοπούλου, 1882.

ΓΛΑΡΑΚΗ ΑΡ.—Περὶ πολιτικῆς ἀποκεντρώσεως. Βιβλίον πρῶτον, 1888.

LEROY-BEAULIEU ΠΑΥΛΟΥ.—Ἡ τοπικὴ διοίκησις ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ. Μετάφρασις Α. Ν. Στούπη, 1884.

MINGHETTI M.—Τὰ πολιτικὰ κόμματα καὶ ἡ τούτων ἐπέμβασις εἰς τὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς διοικήσεως, μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ μετ' εἰσαγωγῆς ὑπὸ Γ. Μικονίου, 1885.

ΧΟΛΤΣΕΝΔΟΡΦΟΥ ΦΡ.—Αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς πολιτικῆς. Μετάφρασις Δαμιανοῦ Βορρέ, 1885.

AUCOC L. — Conférences sur l' administration. 2e édition. 1878 — 82. Τόμ. 1 — 3.

BATBIE A. — Traité théorique et pratique de droit public et administratif. 2e édition, 1885. Τόμοι 1 — 5 μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντες.

Τοῦ αὐτοῦ. — Précis de cours de droit public et administratif. 4e édition, 1876.

BLOGK M. — Dictionnaire de l' administration française. 2e édition, 1877.

Τοῦ αὐτοῦ. — Dictionnaire générale de la Politique, 1873. Τόμ. 1—2.

CABANTOUS L. — Répétitions écrites sur le droit administratif, 1873.

BUCROCQ TH. — Cours de droit administratif, 5e édition, 1877. Τόμ. 1 — 2.

DUFOUR G. — Traité général de droit administratif, 1868 — 1870. Τόμ. 1 — 8.

FLOURENS E. — Organisation judiciaire et administrative de la France et de la Belgique, 1875.

SIMONET J. B. — Traité élémentaire de droit public et administratif, 1885.

PRADIER—FODERÉ P.— Précis de droit administratif. 7e édit. 1873.

GERSTNER L. J. — Einleitung in die Gesammte Staatsverwaltungslehre, 1862 — 1864. Τόμ. 1 — 2.

GNEIST R. — Selfgovernement, Kommunalverfassung und Verwaltungsgerichte in England. 3e Auflage, 1871.

Τοῦ αὐτοῦ. — Das englische Verwaltungsrecht der Gegenwart, 3e Auflage, 1883 — 1884. Τόμ. 1 — 2.

Τοῦ αὐτοῦ. — Verwaltung, Justiz, Rechtsweg, Staatsverwaltung und Selbstverwaltung, 1869.

GUMPLOWICZ LUD. — Verwaltungslehre mit besonderer Berücksichtigug des Oesterreichischen Verwaltungsrechts 1882.

HELD J. — Staat und Gesellschaft, 1863. Τόμ. 1 — 3.

HOLTZENDORFF FR. — Encyklopädie der Rechtswissenschaft. 3e Aufl. 1873.

HUE DE GRAIS. — Handbuch der Verfassung und Werwaltung in Preussen und dem Deutschem Reich. 3e Aufl. 1883.

INAMA-STERNEGG K. TH. — Verwaltungslehre in Umrissen. 1870.

KRAIS. — Handbuch der inneren Verwaltung in diessrheinischem Bayern. 2e Aufl. 1881 — 1882. Τόμ. 1 — 3.

LABAND PAUL. — Das Staatsrecht des deutschen Reiches, 1876 — 1882. Τόμ. 1 — 3.

LOENING G. — Lehrbuch des deutschen Verwaltungsrechts, 1884.

MARQUARDSEN HEINR. — Handbuch des œffentlichen Rechts, der Gegenwart in Monographien, 1883. Τόμ. 1 — 4 μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντος.

MAYER F. F. — Grundsaetze des Verwaltungsrechts, 1862.

MEYER G. — Lehrbuch des deutschen Verwaltungsrechts, 1884.

MOHL ROB. — Staatsrecht, Völkerrecht und Politik 1860 — 1869. Τόμ. 1 — 3.

Τοῦ αὐτοῦ. — Die Geschichte und Literatur der Staatswissenchaften, 1855 — 1868. Τόμ. 1 — 3.

» — Die Polizei - Wissenchaft. 3e Aufl. 1866, Τόμ. 3.

» — Encyklopädie der Staatswissenchaften. 2e Aufl. 1872.

» — Das Staatsrecht des Königsreiches Württemberg. 2e Auflage, 1846. Τόμ. 1 — 2.

POEZL. — Lehrbuch des bayrischen Verwaltungsrechts. 3e Aufl. 1871.

ROENNE LOR. — Das Staatsrecht der preussischen Monarchie. 4e Aufl. 1881 — 1884. Τόμ. 1 — 4.

ROESLER HERM. — Lehrbuch des deutschen Verwaltungsrechts, 1872 — 1873. Τόμ. 1 — 2.

SARWEY. — Allgemeines Verwaltungsrecht, 1884.

STEIN LOR. — Die Verwaltungslehre, 1865 — 1869. Τόμ. 1 — 2.

Τοῦ αὐτοῦ — Handbuch der Verwaltungslehre. 2e Aufl. 1875.

ΣΗΜ. 1. Τῶν ἄνω μνημονευομένων συγγραμμάτων αἱ ἐν ταῖς σημειώσεσι παραπομπαὶ γίγνονται ἁπλῶς διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ συγγραφέως, σημειουμένου τοῦ μὲν τόμου διὰ λατινικῶν ἀριθμῶν, τῶν δὲ σελίδων δι' ἀραβικῶν. Κατ' ἐξαίρεσιν δὲ τῶν συγγραφέων, οἵτινες πλείονα συνέγραψαν, μνημονεύεται συντόμως μετὰ τοῦ ὀνόματος καὶ ὁ τίτλος ἑκάστου ἔργου αὐτῶν.

Πάντων τῶν λοιπῶν νομικῶν συγγραμμάτων καὶ μονογραφιῶν τῶν μὴ μνημονευομένων ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ ταύτῃ ἀναγράφεται ἐν ταῖς παραπομπαῖς μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ τίτλου καὶ τὸ ἔτος τῆς ἐκδόσεως.

ΣΗΜ. 2. Τῶν ἑλληνικῶν νόμων καὶ διαταγμάτων αἱ παραπομπαὶ σημειοῦνται διὰ τῆς χρονολογίας τῆς κυρώσεως αὐτῶν καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ

φύλλου τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἐν ᾧ ἐδημοσιεύθησαν, τιθεμένου τούτου ἐντὸς [ ]. Ἐνίοτε τοῦ ἀριθμοῦ τῆς Ἐφημερίδος προτάσσεται δμοίως ἐντὸς [ ] τὸ ἔτος τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς, ὁσάκις νόμος τις ἢ διάταγμα ἐδημοσιεύθη τὸ ἐπιὸν ἔτος τῆς κυρώσεως αὐτοῦ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ὁρισμὸς καὶ ἔννοια τοῦ διοικητικοῦ δικαίου.

Περίληψις.

1. Τὸ διοικητικὸν δίκαιον μέρος τοῦ ἐν γένει δικαίου.
2. Διαίρεσις τοῦ δικαίου καὶ ἔννοια αὐτοῦ κατὰ τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα.
3. Κατὰ τὸν μεσαίωνα.
4. Κατὰ τὴν ἀναγέννησιν.
5. Κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα. — Συνταγματικὸν Κράτος.
6. Περιεχόμενον τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου δικαίου.
7. Τριμερὴς τοῦ δικαίου διαίρεσις ὑπό τινων. — Περὶ κοινωνίας.
8. Οὐσιώδεις διαφοραὶ μεταξὺ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου δικαίου.
9. Σχέσεις τοῦ δημοσίου δικαίου πρὸς τὸ Κράτος. — Περὶ τῶν τριῶν ἐξουσιῶν τοῦ Κράτους.
10. Σχέσεις τῶν τριῶν ἐξουσιῶν πρὸς ἀλλήλας.
11. Ὑποδιαίρεσις τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. — Κυβέρνησις, διοίκησις.
12. Διαφορὰ τῆς δικαιοσύνης ἀπὸ τῆς διοικήσεως.
13. Ὁρισμὸς τῆς διοικήσεως καὶ ἔννοια αὐτῆς.
14. Ὅρια τῆς διοικήσεως.
15. Διαίρεσις τῆς διοικήσεως.
16. Σχέσεις καὶ διαφοραὶ τοῦ διοικητικοῦ δικαίου πρὸς τὸ λοιπὸν δημόσιον.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ὁρισμὸς καὶ ἔννοια τοῦ διοικητικοῦ δικαίου.

Περίληψις.

1. Τὸ διοικητικὸν δίκαιον μέρος τοῦ ἐν γένει δικαίου.
2. Διαίρεσις τοῦ δικαίου καὶ ἔννοια αὐτοῦ κατὰ τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα.
3. Κατὰ τὸν μεσαίωνα.
4. Κατὰ τὴν ἀναγέννησιν.
5. Κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα. — Συνταγματικὸν Κράτος.
6. Περιεχόμενον τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου δικαίου.
7. Τριμερὴς τοῦ δικαίου διαίρεσις ὑπό τινων. — Περὶ κοινωνίας.
8. Οὐσιώδεις διαφοραὶ μεταξὺ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου δικαίου.
9. Σχέσεις τοῦ δημοσίου δικαίου πρὸς τὸ Κράτος. — Περὶ τῶν τριῶν ἐξουσιῶν τοῦ Κράτους.
10. Σχέσεις τῶν τριῶν ἐξουσιῶν πρὸς ἀλλήλας.
11. Ὑποδιαίρεσις τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. — Κυβέρνησις, Διοίκησις.
12. Διαφορὰ τῆς δικαιοσύνης ἀπὸ τῆς διοικήσεως.
13. Ὁρισμὸς τῆς διοικήσεως καὶ ἔννοια αὐτῆς.
14. Ὅρια τῆς διοικήσεως.
15. Διαίρεσις τῆς διοικήσεως.
16. Σχέσεις καὶ διαφοραὶ τοῦ διοικητικοῦ δικαίου πρὸς τὸ λοιπὸν δημόσιον.

17. Διαφορὰ τοῦ δημοσίου δικαίου ἀπὸ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν.
18. Σχέσεις τῆς διοικητικῆς ἐπιστήμης πρὸς τὰς ἐπικουρικὰς αὐτῇ ἐπιστήμας.

---

1. Τὸ διοικητικὸν δίκαιόν ἐστι μέρος τοῦ ἐν γένει δικαίου, ὅπερ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἔτι τῶν Ρωμαίων διῃρεῖτο εἰς «ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον». Ἵνα γνωρίσωμεν ἄρα τὸ μέρος, ἀνάγκη νὰ εὕρωμεν πρῶτον τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ ὅλον, μεθ' οὗ στενῶς συνδέεται, καὶ πρὸς τὸ Κράτος, ἐξ οὗ πᾶν δίκαιον ἀπορρέει. Οὕτω τιθέμενοι τὰ ἐπιστημονικὰ ὅρια, τὰ διαχωρίζοντα τὸ διοικητικὸν δίκαιον ἀπὸ τῶν λοιπῶν, καὶ προσδιορίζοντες ἐπιμελῶς τὴν πρέπουσαν αὐτῷ ἐν τῷ Κράτει θέσιν καὶ ἀποστολὴν κτώμεθα ἀσφαλεῖς τὰς βάσεις τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ ἐπεξεργασίας καὶ ἀκοπώτερον βαίνομεν εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν καθ' ἕκαστον θεσμῶν αὐτοῦ.

2. Οἷον δήπου ἐννοεῖται σήμερον τὸ δίκαιον, εἶναι μὲν δημιούργημα τῆς νομοθετικῆς τοῦ Κράτους ἐξουσίας, ἀλλὰ καὶ δὲν ὑπάρχει ἁπλῶς καὶ μόνον ὑπὲρ τοῦ Κράτους, τῆς ὠργανισμένης δῆλον ὅτι προσωπικότητος τοῦ λαοῦ. Τὸ δίκαιον ὑφίσταται καὶ ὑπὲρ τῶν ζώντων ἐν τῇ πολιτείᾳ προσώπων ἀνεξαρτήτως τῆς ἰδιότητος αὐτῶν ὡς πολιτῶν. Ἐντεῦθεν παρήχθη ἡ φιλοσοφικὴ διάκρισις τοῦ δικαίου εἰς «ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον», ἧς ἡ ἱστορικὴ ἀνάπτυξις καθίστησιν ἡμῖν ἐναργῆ αὐτὴν ταύτην τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐννοίας τοῦ Κράτους διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ καταδεικνύει τὴν διπλῆν φύσιν τῶν ἀποτελούντων αὐτὸ μελῶν ὡς ἀτόμων καὶ ὡς πολιτῶν.

Ὀρθῶς ἦν ἐν τῇ γενικότητι αὐτοῦ ὁ ὁρισμὸς τῶν Ρωμαίων νομοδιδασκάλων, ὅτι τὸ μὲν δημόσιον δίκαιον ἀφορᾷ εἰς τὴν πολιτείαν, τὸ δὲ ἰδιωτικὸν εἰς τὰ ἄτομα· (publicum jus est quod ad statum rei Romanæ spectat, privatum quod ad singulorum utilitatem). Ἀλλὰ διὰ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου οὔτε τὴν τοῦ Κράτους ἐξουσίαν ὀρθῶς κατανοοῦμεν οὔτε τὴν πρὸς αὐτὸ σχέσιν τῶν ἀτόμων γινώσκομεν, ἐὰν δὲν προϋποθέσωμεν ἀτομικὰ δικαιώματα ἀνεξάρτητα τῆς ἰδιότητος τοῦ ἀνθρώπου ὡς πολίτου ἤ, γενικώτερον εἰπεῖν, *ἰδιωτικὸν δίκαιον ἀνεξάρτη-*

τον καὶ αὐθύπαρκτον τοῦ δημοσίου. Ὅπου τὸ ἄτομον τότε μόνον κτᾶται τὸ δικαίωμα τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰδιοκτησίας, τοῦ γάμου, τῆς πατρότητος, ὅτε μετέχει καὶ τοῦ δημοσίου δικαίου, ἤτοι θεωρεῖται καὶ *πολίτης*, ἐκεῖ ἡ διάκρισις τοῦ δικαίου ὡς ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον εἶναι ψιλὸν γράμμα ἐστερημένον ὑποστάσεως πραγματικῆς. Ἐν τοιαύτῃ πολιτείᾳ ἓν μόνον δίκαιον ὑπάρχει, τὸ δημόσιον, ὡς ἐξαρτωμένων ἁπάντων ἀρρήκτως ἐκ τοῦ Κράτους.

Τοιαύτη δ' ἦτο ἀληθῶς ἡ κατάστασις τοῦ δικαίου οὐ μόνον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς Ρωμαίοις τοῖς ἐφευρεταῖς τοῦ ἀνωτέρου ὁρισμοῦ. Κατὰ τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα ἀτομικὰ δίκαια ἀνεξάρτητα τοῦ δημοσίου δὲν ὑφίσταντο. Μόνος ὁ πολίτης ἀπελάμβανε τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον· εὐθὺς δ' ὡς ἀπέβαλε τὴν ἰδιότητα ταύτην, ἀπέβαλεν ἅμα καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου, διὸ καὶ ἐστερεῖτο παντὸς δικαίου. Ὁ πολίτης δὲν ἐπεδίωκεν ἐν τῷ Κράτει ἴδιον καὶ αὐθύπαρκτον σκοπόν, ἀλλ' ἦν ὀργανικὸν μέλος τοῦ ὅλου καὶ ἔζη μόνον χάριν τοῦ πολιτικοῦ σκοποῦ. Ὅθεν τὸ Κράτος, ὃν τὸ πᾶν ἐν παντί, ἀπερρόφα ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν ἀτομικὴν ὕπαρξιν καὶ συνεταύτιζεν ἀδιασπάστως τὴν προσωπικότητα τῶν ἀτόμων μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ προσωπικότητος [1].

---

1. Ὁ *Κόκκινος* (λόγος εἰσιτήριος εἰς τὸ μάθημα τοῦ διοικητικοῦ δικαίου, ἐν ἀρχῇ) ἐπεχείρησε ν' ἀποδείξῃ, ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ ἰδίως οἱ Ἀθηναῖοι ἐσέβοντο τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀτόμων, καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν συνέχεον τὸ ἰδιωτικὸν μετὰ τοῦ δημοσίου δικαίου. Τὸ αὐτὸ ἀγωνίζεται καὶ ὁ *Escher* (Handbuch der praktischen Politik 1868, I, σελ. 4 καὶ ἑξ.). Δὲν ζητεῖται ὅμως, ἐὰν ὑπῆρχον ἐν τῇ κλασσικῇ ἀρχαιότητι ἰδιωτικὰ δίκαια, ἀλλ' ἐὰν ταῦτα ἦσαν ἀναπόσπαστα τῆς ἰδιότητος τοῦ πολίτου. Περὶ τούτου καταφατικῶς ἀποφαίνονται οἱ πλεῖστοι τῶν συγγραφέων, οἵτινες φέρουσι πρὸς ἀπόδειξιν ἐν γένει μὲν τὴν βουλείαν ἔν τε τῇ ἑλληνικῇ καὶ ῥωμαϊκῇ πολιτείᾳ, ἰδίᾳ δὲ τὴν δήμευσιν τῆς περιουσίας δι' ἀτιμίαν ἐν Ἀθήναις, τὸν Καδδαν παρὰ Σπαρτιάταις καὶ τὴν capitis deminutio παρὰ Ρωμαίοις. Ὅρα *Mohl*, Encykl. 179 καὶ 310 καὶ ἑξ. *Roesler*, 51, *Sternegg* 5, καὶ *Gerstner*, I, 39, ὅστις λίαν αἰφνιδίως λέγει ὅτι ἕνεκα τῆς τοιαύτης ἀκριβῶς σχέσεως τῶν πολιτῶν πρὸς τὰ ἀρχαῖα Κράτη καὶ αὐτὴ

3. Ὅλως ἀντίθετος τῇ ρωμαϊκῇ καὶ ἑλληνικῇ ἰδέᾳ περὶ δικαίου καὶ τῆς σχέσεως τοῦ Κράτους πρὸς τ' ἄτομα ἐμφανίζεται ἡ μεσαιωνικὴ ἐποχή, καὶ μάλιστα ἡ τῶν Γερμανῶν. Κατ' αὐτοὺς μόνον τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον ἀναγνωρίζεται ὑπάρχον, τὸ δὲ δημόσιον ὑπολαμβάνεται ὡς ἁπλῆ τις ἀπόρροια τούτου, διεπομένη ὑπὸ τῶν αὐτῶν σχεδὸν κανόνων καὶ ὁρισμῶν.

Ἐντεῦθεν τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τῶν βασιλέων συνεταυτίσθησαν κατὰ τὸν μεσαίωνα μετὰ τοῦ πραγματικοῦ δικαίου· τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τῶν μεγιστάνων καὶ εὐγενῶν ἐθεωρήθησαν ὡς κληρονομικὴ ἰδιοκτησία, οἱ φόροι ὡς ἰδιωτικὸν δικαίωμα τῶν ἡγεμόνων καὶ ἡ τιμωρία τοῦ ἀδικήματος ἀφέθη εἰς τὴν προσωπικὴν ἐκδίκησιν τοῦ παθόντος. Ἕνεκα τῆς τοιαύτης ἀλλοιώσεως τοῦ δικαίου κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν τὸ Κράτος δὲν ἔχει τὴν ἀδιάσπαστον ἐκείνην ἑνότητα τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς πολιτείας, ἀλλὰ τοὐναντίον εὑρηται κατατετμημένον καὶ αὐτόχρημα διαλελυμένον, ἀναπτυχθέντος ὑπεράγαν τοῦ *ἀτομισμοῦ*, τοῦ αἰσθήματος τούτου τῆς παντελοῦς ἀνεξαρτησίας ἀπὸ τῶν πολιτικῶν θεσμῶν. Διὸ δύναταί τις εἰπεῖν, ὅτι οὐχὶ τὸ Κράτος, ὡς ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἀλλὰ τὸ ἄτομον κατὰ τὸν μεσαίωνα ἦν τὸ πᾶν ἐν παντί [1].

4. Ἐνῷ ἡ κλασσικὴ ἀρχαιότης παρεγνώριζεν, ὡς εἴδομεν, τὰ ἀτομικὰ δίκαια, ἡ δὲ μεσαιωνικὴ ἐποχὴ ἐστέρει τὸ Κράτος τῆς πρεπούσης αὐτῷ ἐξουσίας καὶ αὐθεντίας, ἡ *ἀναγέννησις* ἐπεράθη διὰ τοῦ *ἰδανικοῦ* συμβιβασμοῦ τῶν δύο ἀντιθέτων τούτων ἀρχῶν νὰ ἐγείρῃ τὸ πολιτικὸν αὐτῆς οἰκοδόμημα. Δὲν ἠρνήθη δῆλον ὅτι ἀτομικὰ δίκαια τοῖς ἀνθρώποις, ἅπερ ὤφειλε οὐχὶ

ἡ ἰδιότης τοῦ πολίτου ἦτο ἀτελής. Ἀπὸ ἀνωτέρας ἀπόψεως καὶ λίαν γλαφυρῶς πραγματεύεται περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὁ *Constant*. De la liberté des anciens comparée à celle des modernes ἐν τῷ Cours de Politique constitutionnelle. Édition Laboulay. 1872 (II, 642). Συνοπτικώτατα καὶ ἐναργέστατα ἀντιπαραβάλλει τὰς διαφορὰς τοῦ παλαιοῦ Κράτους πρὸς τὸ νεώτερον ὁ *Bluntschli* Γεν. Ἀρχαί, 57 καὶ ἑξ.

1 Πρβλ. *Sternegg* 5, καὶ *Held*, Staat und Gesellschaft, Dritter Theil, 511 καὶ ἑξ.

μόνον νὰ ἀναγνωρίσῃ πρὸς πάντας, ἀλλὰ καὶ νὰ προστατεύσῃ δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τοῦ Κράτους, ἀλλ' ἵνα μὴ δικαιώσῃ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ὡς ἐν τῷ μεσαίωνι, ἀνεκήρυξε δόγμα ἀλάθητον: τὸ ἀδιαίρετον, τὸ ἀνεύθυνον καὶ τὸ παντοδύναμον τῆς ἀνωτάτης πολιτικῆς ἀρχῆς.

Ἐκ τῆς ἰδέας ταύτης παρῆχθη ἡ νεωτέρα μοναρχία δικαιοτέρα μὲν τοῦ Κράτους τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος, καθ' ὅσον σέβεται κατ' ἀρχὴν τὰ ἀτομικὰ δίκαια ἀνεξαρτήτως τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς τὴν πολιτείαν, πολιτικωτέρα δὲ τοῦ μεσαιωνικοῦ, ὡς διατηροῦσα ὑπὸ δεσμὸν κοινὸν πάντα τ' ἀποτελοῦντα αὐτὴν ἄτομα, ἀλλ' ἀνελεύθερος καὶ εὐκόλως ἐξοκέλλουσα εἰς καταχρήσεις ὡς νεμομένη μόνη ἀνευθύνως καὶ ἄνευ τῆς συμμετοχῆς τῶν πολιτῶν σύμπασαν τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν [1].

Οὕτως εἰκονίζονται ὑπὸ τῆς ἱστορίας αἱ μοναρχίαι τῆς Εὐρώπης πρὸ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τινα ἔτη μετ' αὐτήν. Παρὰ δὲ τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐπιδιωκομένην *εὐδαιμονίαν* τῶν ἀτόμων καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῶν προσώπων καὶ τῶν κτημάτων, ἐξ οὗ καὶ *ἀστυνομικὰ* Κράτη ἐκλήθησαν, ἡ ἀνθρωπίνη συνείδησις χαρακτηρίζει τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐποχὴν τοῦ *ἀπολυτισμοῦ*, διότι εὐκόλως περιέπιπτεν εἰς λήθην καὶ περιφρόνησιν τῶν ἀτομικῶν δικαίων.

Ὄντως δέ, ἔνθα τὸ δημόσιον δίκαιον δὲν στηρίζεται ἐπὶ κανόνων ἑδραίων, ἐκεῖ πᾶσα θέλησις τοῦ μονάρχου εἶναι καὶ νόμος, ἔνθα τὰ ὄργανα τοῦ Κράτους εὐθύνονται ἀπέναντι τοῦ κυρίου αὐτῶν μόνον, ἐκεῖ καὶ τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον ἐστερημένον βάσεως ἀσφαλοῦς κλονεῖται ἀεὶ καὶ φθίνει. Ὁ ἀφορισμὸς τοῦ Βάκωνος jus privatum sub tutela juris publici latet [2] εἶναι εἰκονικωτάτη ἀλήθεια τῆς ἀμοιβαίας σχέσεως καὶ ἐξαρτήσεως τοῦ ἰδιωτικοῦ ἀπὸ τοῦ δημοσίου δικαίου. Μὴ ὑπάρχοντος τούτου, ἡ ὕπαρξις ἐκείνου καθίσταται προβληματική.

5. Κράτος, οἷον τὸ τοῦ ἀπολυτισμοῦ, ἀπέκρουεν ἐπιμόνως ἡ

1. Τοιοῦτόν τι πολίτευμα ὑπαινίσσεται καὶ ἡ διακήρυξις τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας ὅτι ὁ «Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ μόνος κύριος τῆς κυριαρχίας τῶν ἐθνῶν καὶ ὅτι οἱ ἡγεμόνες εἶναι οἱ ἐνταταλμένοι ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ». Τὸ αὐτὸ ἄγλοι καὶ ὁ τίτλος τῶν βασιλέων «ἔλεῳ θεοῦ».

2. Aphor. 3.

ὁλονὲν διαυγαζομένη ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ἀνθρωπίνη συνείδησις τοῦ τε παρελθόντος καὶ παρόντος αἰῶνος. Οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ὥργων πρὸς ἐλευθερίαν πολιτικὴν αἰσθανόμενοι ἐν ἑαυτοῖς ὡριμότητα ἀνδρικὴν καὶ δύναμιν πνεύματος ἀνωτέραν τῆς πρίν. Ὑπελάμβανον ὕβριν βαρεῖαν τὸ ἄρχεσθαι δεσποτικῶς καὶ κυβερνᾶσθαι ὑπὸ προσώπων ἀνευθύνων, ἀντελαμβάνοντο δὲ σαφῶς, ὅτι τότε μόνον τὰ ἰδιωτικὰ αὐτῶν δίκαια θὰ ἔμενον ἱερὰ καὶ ἀπαράβατα, ὅτε θὰ μετεῖχον καὶ δημοσίου δικαίου.

Ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἄνευ κόπου πολλοῦ ἠδυνήθη ἡ Εὐρώπη νὰ καταρρίψῃ τὸ εὐτελὲς πολιτικὸν κατασκεύασμα ἐποχῆς δεσποτικῆς καὶ νὰ ἐγείρῃ ἐπὶ τῶν εὐρωτιώντων ἐρειπίων ἐκείνου τὴν ἀπειρομεγέθη καὶ μεγαλοπρεπῆ συνταγματικὴν στοὰν τοῦ παρόντος πολιτισμοῦ, ἣν τοσοῦται ἔξοχοι διάνοιαι ἐσχεδίασαν καὶ ὑφ' ἣν εὗρον σκέπην καὶ καταφυγὴν ἅπαντες σχεδὸν οἱ τῆς σήμερον πεπολιτισμένοι λαοί.

Μάλιστα πάντων τοῖς Ἄγγλοις προσήκει τιμὴ καὶ δόξα, ὅτι πρῶτοι καὶ πολλῷ τῶν ἄλλων ἐνωρίτερον ἀνέπτυξαν τὴν ἔννοιαν τοῦ Κράτους καὶ δὴ τὴν τοῦ δημοσίου δικαίου τοσοῦτον, ὅσον οἱ Ρωμαῖοι τὴν τοῦ ἰδιωτικοῦ. Οἱ Γάλλοι ἐμφαντικώτερον καὶ παγκοσμιώτερον ἐπελάβοντο εὐθαρσῶς τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ἔργου, οἱ δὲ Γερμανοὶ ἔθεντο μετ' αὐτοὺς ἐπιστημονικωτέρας τὰς βάσεις καὶ κατέστησαν ἀσφαλεστέραν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τε δικαίου καὶ τοῦ Κράτους. Ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ λαοὶ ἠγωνίσαντο ἐναμίλλως ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐλευθερίας καὶ δὴ ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς ἀνθρωπότητος ὅλης.

Διὰ τῶν κοινῶν τούτων ἀγώνων τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου παρήχθη ἡ ἔννοια τοῦ νεωτέρου *Συνταγματικοῦ Κράτους*, ἐν ᾧ τό τε δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν δίκαιον εὗρον βάσιν ἐδραίαν καὶ πραγματικὴν ὑπόστασιν. Διότι τοῦτο μόνον διατηροῦν ἀμέριστον τὴν ἑνότητα τοῦ Κράτους καὶ ἀναλλοίωτον τὸν σεβασμὸν τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου ἀπονέμει ἅμα τοῖς ἀτόμοις καὶ πολιτικὰ δικαιώματα, μάλιστα δὲ πάντων τὸ τοῦ συμμετέχειν δι' ἀντιπροσώπων εἰς τὴν κατάρτισιν τῶν νόμων. Ἐντεῦθεν ἡ πρὶν ἀπόλυτος ἐξουσία τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους περιεστάλη οὐσιωδῶς.

Οὐχὶ πᾶσα πρᾶξις αὐτοῦ εἶναι καὶ θέλησις τοῦ Κράτους, ἀλλὰ μόνη ἡ ἐπὶ τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν νόμων ἐρειδομένη. Τὰ ὑπ' αὐτὸν πολυάριθμα ὄργανα δὲν εἶναι ὄργανα τῆς ἀπολύτου καὶ αὐθαιρέτου, ἀλλὰ τῆς νομίμου θελήσεως αὐτοῦ. Ἡ ἐνέργεια τῶν ὀργάνων ὑποβάλλεται εἰς νομικοὺς περιορισμοὺς διασῴζοντας οὐ μόνον τὴν ἀτομικήν, ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν. Σκοπὸς τοῦ Συνταγματικοῦ Κράτους εἶναι ἀληθῶς, ὡς καὶ τοῦ ἀστυνομικοῦ, ἡ εὐδαιμονία τοῦ λαοῦ ἐν συνόλῳ, ὡς καὶ τῶν ἀτόμων κατὰ μέρος, διὰ τῆς ἀνωτέρας δυνάμεως αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ πολιτικὴ ἐξουσία, ἡ χρησιμεύουσα ὡς ὄργανον πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ σκοποῦ τούτου, δρᾷ οὐχὶ αὐθαιρέτως καὶ κατὰ βούλησιν, ἀλλ' ὡς ἐπιτάσσει ἡ ἀνωτέρα αὐτῆς νομοθετικὴ ἐξουσία[1].

6. Καὶ τὸ ἰδιωτικὸν καὶ τὸ δημόσιον δίκαιον ἀνήκουσι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Συνταγματικοῦ Κράτους εἰς τὸ θετικὸν λεγόμενον δίκαιον, ὅπερ ἐστὶν οἱ ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας προσηκόντως ἐκπεφρασμένοι νομικοὶ κανόνες, ἀλλὰ τὸ μὲν ρυθμίζει τὰς πρὸς ἄλληλα σχέσεις καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ἀτόμων, τὸ δὲ κανονίζει τὰς σχέσεις τοῦ Κράτους πρὸς ἑαυτό, πρὸς τὰ λοιπὰ Κράτη καὶ πρὸς τ' ἀποτελοῦντα αὐτὸ μέλη. Τὸ πρῶτον περιλαμβάνει τὸ προσωπικόν, τὸ πραγματικόν, τὸ οἰκογενειακόν, τὸ ἐνοχικὸν καὶ τὸ κληρονομικὸν δίκαιον, ἤτοι τὸ ἀστικὸν λεγόμενον δίκαιον, ἔτι δὲ καὶ τὸ ἐμπορικόν, τὸ δὲ δεύτερον τὸ συνταγματικόν, τὸ διεθνές[2], τὸ διοικητικόν[3], τὸ ποινικὸν καὶ τὸ πλεῖστον τῆς δικονομίας[4].

---

1 Πρβλ. καὶ *Sarwey*, 61 καὶ ἑξ.

2 Καθ' ὅσον στηρίζεται ἐπὶ συνθηκῶν καὶ συμβάσεων ἢ ἐπὶ γενικῶς παραδεδεγμένων ἐθίμων.

3 Ὁ *Ἀγγελάκης* § 1 καὶ 2 παρὰ τὴν καταπληκτικὴν ὁμοφωνίαν τῶν συγγραφέων ἑπόμενος τῷ Roesler δὲν ἀναγνωρίζει τὸ διοικητικὸν δίκαιον ἢ, κάλλιον εἰπεῖν, τὴν διοίκησιν ὡς μέρος τοῦ δημοσίου δικαίου, ἀλλ' ὡς αὐτοτελές τι, συνταυτιζόμενον μετὰ τῆς *κοινωνίας*, ἣν ἄλλως κάκιστα ὁρίζει (ἐν σελ. 6 σημ. 2). Κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα ἡ πολιτεία εἶναι ὄργανον τῆς διοικήσεως!

4 *Roesler*, I, 31. — *Οἰκονομίδη*, Ἐγχειρίδιον Πολιτικῆς Δικονομίας, 1883, σελ. 18. — Ἀτόπως ὁ *Berner*, Lehrbuch des Straatsrechts, 1868 § 34 θεωρεῖ τὸ ποινικὸν δίκαιον ὡς μέρος τοῦ διοικητικοῦ. Μόνον τὰ ἀστυνομικὰ ἀδικήματα εἶναι φύσεως διοικητικῆς, ἀλλὰ συσχετίζονται καὶ μετὰ

Αἱ τῶν ἐπιστημόνων συζητήσεις καὶ διχογνωμίαι δὲν περιστρέφονται νῦν περὶ τὴν διάκρισιν τῶν δύο τούτων δικαίων, ἣν ἠγνόει ἢ παρεγνώριζεν ἡ πρὶν ἐπιστήμη καὶ ἡ πρακτική, ἀλλὰ μόνον περὶ τὴν διαχάραξιν τῶν ὁρίων ἑκατέρου τούτων, περὶ τὰς ὑποδιαιρέσεις καὶ τοὺς ὅρους τοὺς ἐπιστημονικούς. Ὡς ἐκ τούτου δὲ προέρχεται ἡ ἔλλειψις τῆς ἐπιστήμης, ἥτις δὲν ἐπέτυχεν εἰσέτι νὰ δημιουργήσῃ καλλιτεχνικόν τι ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν ὅρων σύνολον, ἱκανοποιοῦν τέλεον τὴν πρὸς τὴν συστηματικότητα τάσιν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Ἰδίᾳ ἄλλως ἀκριβολογοῦσιν οἱ Γάλλοι περὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ ἄλλως οἱ Γερμανοί[1].

7. Ἡ διαίρεσις τοῦ δικαίου εἰς ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον, ἡ ἐν τῷ Συνταγματικῷ Κράτει μάλιστα καθαρώτερον διατυπουμένη, προϋποτίθησιν ἁπλῶς, ὅτι δύο μόναι εἶναι αἱ ὅλως ἀπ' ἀλλήλων διακεχωρισμέναι *νομικαὶ* καταστάσεις τῶν προσώπων, ἡ τῶν ἀτόμων καὶ ἡ τῶν πολιτῶν. Ἀλλὰ πρὸς ταύταις ὑπάρχουσι καὶ ποικίλαι βιοτικαὶ σχέσεις τῶν ἀτόμων πρὸς ἄλληλα, αἵτινες δὲν ταυτίζονται παντάπασι μετὰ τῶν νομικῶν. Πᾶν πρόσωπον βιοῖ ἐν τῇ πολιτείᾳ οὐ μόνον ὡς ἄτομον καὶ πολίτης, ἀλλὰ καὶ ὡς *κοινωνός*, ἤτοι ὡς μέλος συνδέσμου τινὸς μικροῦ ἢ μεγάλου προσώπων ἐπιδιωκόντων ἠθικὰ ἢ ὑλικὰ συμφέροντα. Τοῦτο καὶ ἡ κοινὴ συνείδησις ὁμολογεῖ καὶ ἡ γερμανικὴ ἐπι-

τοῦ ποινικοῦ διὰ τὴν ἐπιβαλλομένην ποινὴν ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν. Περὶ τῆς σχέσεως ἐν γένει τοῦ διοικητικοῦ δικαίου πρὸς τὸ ποινικὸν ὅρα Sarwey, 55. Περὶ τῆς σχέσεως τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τῶν δικονομιῶν πρὸς τὸ δημόσιον ἐν γένει δίκαιον ὅρα *Meth*, Encyk. 196 καὶ ἑξ.

1 Οἱ Γερμανοὶ καλοῦσι συνήθως τὸ δημόσιον δίκαιον Staatsrecht. Ἐκ δὲ τῶν Γάλλων τινὲς μὲν διὰ τοῦ ὅρου Droit public ἐννοοῦσι τὸ συνταγματικὸν κατ' ἀντίθεσιν τοῦ διοικητικοῦ (droit administratif), τινὲς δὲ ὑποδιαιροῦσι τὸ δημόσιον δίκαιον, ὡς ἡμεῖς ἐν τῷ κειμένῳ. Ὅρα *Batbie*, Précis· 1. *Ancoc*, 8, *Cabantous*, 1. *Roesler*, I. 25. *Rönne*, I 2 καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν τελευταίων δύο τούτων μνημονευομένους πολυαρίθμους συγγραφεῖς. Ὁ *Mohl Encykl.* 197 σημ. 1 ἑπόμενος τοῖς Γάλλοις διακρίνει τὸ Oeffentliches Recht ἀπὸ τοῦ Staatsrecht, τὸ δημόσιον ἤτοι δίκαιον ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ ἢ τοῦ πολιτειακοῦ λεγομένου. — Ἀτόπως παρ' ἡμῖν ὁ κ. Καλλιγᾶς Σύστ. Ρ. Δ. 1878, I, 199 ἀποκαλεῖ τὰ ἰδιωτικὰ ἢ ἀτομικὰ δικαιώματα *πολιτικά*, ἐσφαλμένως δ' ὡσαύτως ὀνομάζεται καὶ ἡ ἀστικὴ δικονομία πολιτική.

στήμη ἀπέδειξε σαφῶς, δι' ὃ καὶ διαστέλλει ἀκριβέστερον καὶ ἐπιστημονικώτερον τῶν Γάλλων τὴν ἔννοιαν τοῦ Κράτους ἀπὸ τῆς ἐννοίας τῆς *κοινωνίας*. Τὸ μὲν Κράτος ὁρίζει ὡς ἑνότητα λαοῦ εἰς προσωπικότητα ὠργανισμένην ἐν δεδομένῃ χώρᾳ, τὴν δὲ κοινωνίαν ὡς τὸ σύνολον τῶν βιοτικῶν σχέσεων, αἵτινες συνδέουσιν ἢ ἀποχωρίζουσι τὰς διαφόρους τάξεις τῶν ἀτόμων[1].

Ἐκ τῆς τοιαύτης ὅμως ἐννοίας τῆς κοινωνίας ἠθέλησάν τινες νὰ δημιουργήσωσι καὶ *κοινωνικὸν δίκαιον*, ὅπερ ὡς διάμεσον ἔθεσαν μεταξὺ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου. Κατὰ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς τοιαύτης θεωρίας ἡ διμερὴς διαίρεσις τοῦ δικαίου δὲν ἀρκεῖ νὰ παραστήσῃ πάσας τὰς σχέσεις τῶν ἀτόμων. Τὸ ἄτομον, λέγουσι, μόνον μὲν λαμβανόμενον εἶναι ὑποκείμενον τῶν ἰδιωτικῶν δικαίων, συλλήβδην δέ, ἤτοι ὡς λαός, τοῦ δημοσίου· ἀλλὰ καὶ ὡς μέλος θρησκευτικῆς τινος αἱρέσεως ἢ ἑταιρείας φιλανθρωπικῆς ἢ συλλόγου ἐκπαιδευτικοῦ, ἢ ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος ἢ τοῦ βίου αὐτοῦ, ὡς ἐκ τῆς καταγωγῆς ἢ περιουσίας αὐτοῦ, ἀποτελεῖ μετ' ἄλλων τάξιν διακεκριμένην ἀπὸ τῶν λοιπῶν κατοίκων χώρας τινός, ἔχει ἄρα ἰδιαζούσας σχέσεις.

Ἀλλ' αἱ τοιαῦται *εὐμετάβολοι σχέσεις* τῶν ἀτόμων δὲν δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ δικαίου, οὐδὲ νὰ ἀποτελέσωσιν ἰδιαίτερον κλάδον αὐτοῦ, τὸ *κοινωνικὸν δίκαιον*. Ἡ κοινωνία ὑπάρχει ἐν τῷ Κράτει καὶ ὑπ' αὐτοῦ μόνον δύναται νὰ ὠργανωθῇ. Ὅθεν ὅσαι μὲν σχέσεις τῆς κοινωνίας ἢ τῶν κοινωνικῶν τάξεων κανονίζονται διὰ νόμων ὑπὸ τοῦ Κράτους, ἀποτελοῦσι μέρος τοῦ δημοσίου ἢ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, ὅσαι δὲ πάλιν δὲν ὁρίζονται παντάπασιν, εἰς οὐδὲν δίκαιον δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν[2].

1. Πρβλ. Βλουντσλη Γενικαὶ ἀρχαί, 15 καὶ ἑξ. καὶ 107 καὶ ἑξ.

2. Πρῶτος ὁ *Mohl*, Die Geschichte und Literatur der Staatsw. I, 69 καὶ ἑξ. ἠρεύνησεν ἱστορικῶς τὰ περὶ κοινωνίας καὶ ἐζήτησε νὰ καταδείξῃ τὴν ἀνάγκην τῆς διακρίσεως αὐτῆς ἀπό τε τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου δικαίου. Ἐν τῇ ἐγκυκλοπαιδείᾳ δ' αὐτοῦ σελ. 27 καὶ ἑξ. ἐπαναλαμβάνει τὴν δόξαν, ὅτι «ἡ διαίρεσις τοῦ δικαίου εἰς ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον δὲν εἶναι ἐπαρκής». Ἀλλ' ἡ γνώμη αὐτοῦ ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν λοιπῶν, μάλιστα δὲ ὑπὸ τοῦ Βλουντσλη. — Ὅρα *Gerstner* I, 53

Κοινωνιολογία, ἤτοι ἡ περὶ τῶν κοινωνικῶν σχέσεων πραγματευομένη *ἐπιστήμη*, δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ ὑπάρχει, ἀλλὰ κοινωνικὸν δίκαιον, ὅλως διάφορον καὶ ἀνεξάρτητον τοῦ λοιποῦ, δὲν ὑφίσταται, οἱ δὲ ἐπ' αὐτοῦ ἀποπειραθέντες νὰ στηρίξωσι νομικόν τι σύστημα ἐντελῶς ἀπέτυχον [1].

8. Ἀπορρίπτοντες τὴν νεωτεριστικὴν θεωρίαν περὶ κοινωνίας καὶ ἀποκρούοντες τὴν ὕπαρξιν ἑτέρου δικαίου ἐκτὸς τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου ὁρίζομεν ἀσφαλέστερον τὰς μεταξὺ τούτων οὐσιώδεις διαφοράς.

α'. Τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον διέπει ὡς τὰ πολλὰ τὰς μεταξὺ τῶν ἀτόμων [2] ἐννόμους σχέσεις, ἐφ' ὅσον ταῦτα δὲν συνέθετον ἄλλως· ἄρα τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον δύναται ἐν γένει νὰ μεταβληθῇ ὑπὸ τῆς θελήσεως τῶν ἀτόμων. Τανάπαλιν τὸ δημόσιον κεῖται ὑπεράνω τῆς ἀτομικῆς θελήσεως ἐπιτακτικῶς ἐπιβαλλόμενον τοῖς πᾶσι (jus publicum privatorum pactis mutari non potest). Κατ' ἐξαίρεσιν τινὲς τῶν διατάξεων τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου εἶναι ἐπιτακτικαὶ μὴ μεταβαλλόμεναι ὑπὸ τῆς ἰδιαιτέρας συμφωνίας τῶν προσώπων, οἷον ἐπὶ παραδείγματι αἱ περὶ οἰκογενειακοῦ καὶ κληρονομικοῦ δικαίου. Τοιαῦται διατάξεις καλοῦνται *δημοσίας τάξεως* [3].

β'. Ἐν τῷ ἰδιωτικῷ δικαίῳ ζητεῖται πάντοτε καὶ μόνον τὸ δίκαιον ἢ κατ' ἄλλους ἡ φυσικὴ ἰσότης (fiat justitia et pereat mundus), ἐνῷ ἐν τῷ δημοσίῳ σκοπεῖται σὺν τούτῳ καὶ τὸ ἑκάστοτε συμφέρον τῇ πολιτείᾳ (salus rei publicæ suprema lex esto). Διὸ τοῦτο μὲν συμμεταβάλλεται συχνάκις

καὶ τοὺς παρ' αὐτοῦ μνημονευομένους συγγραφεῖς. — Ἀπὸ γαλλικῆς ὅλως ἀπόψεως, καὶ περ οὐχὶ ἀνεπιτυχῶς, πραγματεύεται περὶ τῆς κοινωνίας ὁ *Block*, Dictionnaire de la Politique ἐν λ. sciensce sociale. Μεταφυσικῶς ἄγαν, ὡς σύνηθες αὐτῷ, πραγματεύεται περὶ κοινωνίας ὁ *Stein*, Handbuch der Verwalt. 738 καὶ ἑξ.

1. Τοῦτο ἔπαθεν ὁ *Roesler* θελήσας νὰ δημιουργήσῃ κοινωνικὸν διοικητικὸν δίκαιον (Sociales Verwaltungsrecht) καὶ ὁ τοῦτον ἀκολουθήσας παρ' ἡμῖν Ἀγγελάκης. Διὸ καὶ ὀρθῶς ἐπικρίνεται ὁ πρῶτος ὑπὸ τοῦ *Gumplowicz*, 83 καὶ ὑπὸ τοῦ *Sarwey*, 56.

2. Ὑπὸ τὴν λέξιν ἄτομον ἐννοοῦμεν καὶ τὴν οἰκογένειαν ὡς τὴν ἀναγκαίαν συμπλήρωσιν τῆς προσωπικότητος.

3. Πρβλ. *Mayer*, 5.

καὶ ποικίλλεται κατὰ τὰς ἑκάστοτε ἀνάγκας καὶ συμφέροντα τοῦ Κράτους, ἐκεῖνο δὲ τείνει πρὸς τὴν ἑνότητα καὶ μονιμότητα, καθάπερ ἡ φυσικὴ ἰσότης, ἧς ζητεῖ τὴν ἐφαρμογήν [1].

γ'. Τῶν ἐκ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου πηγαζόντων δικαιωμάτων δύναταί τις νὰ παραιτηθῇ, οὐχὶ ὅμως καὶ τῶν ἐκ τοῦ δημοσίου δικαίου προερχομένων, διότι ταῦτα εἶναι ἅμα καὶ *καθήκοντα*. Οὐδεὶς ἄκων ὑποχρεοῦται, ὅπως λάβῃ τὴν προσήκουσαν αὐτῷ κληρονομίαν, τιμωρεῖται ὅμως, ἂν μὴ ἐκπληρώσῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐνόρκου ἢ στρατιώτου. Ἐὰν ἐνίοτε ἡ ἐκπλήρωσις τινῶν ἐκ τοῦ δημοσίου δικαίου πηγαζόντων δικαιωμάτων δὲν ἐπιβάλλεται καὶ δι' ἐξαναγκασμοῦ *ὑλικοῦ*, ἐπιβάλλεται ὅμως ὡς ὑποχρέωσις *ἠθική*. Τοιοῦτο τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα, ὃν ὅπου καὶ ἠθικὸν καθῆκον.

δ'. Τοῦ μὲν ἰδιωτικοῦ δικαίου μετέχουσι συνήθως πάντες, ἰθαγενεῖς τε καὶ ξένοι, τοῦ δὲ δημοσίου ἀποκλείονται κατὰ κανόνα οἱ ἀλλοδαποί. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἰθαγενῶν τινες δύνανται ἄνευ ἀδικίας νὰ στερηθῶσι μέρους ἢ ὅλων τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων εἴτε ἕνεκα τῆς πνευματικῆς αὐτῶν ἀνικανότητος εἴτε ἕνεκα ποινῆς εἴτε δι' ἄλλας αἰτίας. Καθ' ὅλου δ' εἰπεῖν τὰ πολιτικὰ δίκαια *ἀπονέμονται* κατὰ τὴν σκοπιμότητα αὐτῶν καὶ τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας, ἐνῷ τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον ἀναγνωρίζεται μᾶλλον ἢ δημιουργεῖται ὑπὸ τοῦ Κράτους, προστατεύεται μᾶλλον ἢ παραχωρεῖται [2] (jura quaesita).

ε'. Τὰ ἐκ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου κεκτημένα δικαιώματα δὲν δύνανται ν' ἀνατραπῶσι δι' οὐδενὸς μεταγενεστέρου νόμου, τὰ ἐκ τοῦ δημοσίου δικαίου ὅμως οὐδέποτε δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀναφαίρετα. Οὕτως ὁ στερούμενος διὰ μεταγενεστέρου νόμου τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ἢ τοῦ ἐνόρκου ἢ ἄλλου πολιτικοῦ οὐδὲν ἔχει ἔνδικον μέσον, διότι τὸ Κράτος, πράττον οὕτως, ἀσκεῖ τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ δικαίωμα [3].

ϛ'. Μόνοι οἱ ἄνδρες μετέχουσι τοῦ δημοσίου δικαίου· αἱ γυναῖκες ἀποκλείονται αὐτοῦ. Ἐξαιρετικῶς παρ' ἐνίοις τῶν Κρατῶν,

1. *Cabantous* ἐν ἀρχῇ καὶ Batbie, traité théorique et pratique II 281.

2. *Leuthold* 2 καὶ 3.

3. *Bluntschli*, ἐν τῷ Dicton. de Polit. par Block ἐν λ. lois.

ὡς ἐν Ἀμερικῇ καὶ Ἀγγλίᾳ, ἐπιτρέπεται ταῖς γυναιξὶν ἡ ἄσκησις ὡρισμένου τινὸς πολιτικοῦ δικαιώματος, ὡς τὸ τοῦ ἐκλέγειν ἐν ταῖς χάριν τοπικοῦ συμφέροντος ἐκλογαῖς. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀπονέμεται οὐχὶ ἐκ πολιτικῶν λόγων, ἀλλ' ἐξ οἰκονομικῶν. Πλήρης πολιτικὴ ἐλευθερία τῶν γυναικῶν ἀπάδει καὶ πρὸς τὴν φύσιν αὐτῶν καὶ πρὸς τὴν τοῦ Κράτους[1].

9. Ὡς τὸ ἰδιωτικὸν διαφέρει τοῦ δημοσίου δικαίου, οὕτω καὶ τὰ μέρη, ἐξ ὧν σύγκειται ἕκαστον, ἔχουσι πολλὰς πρὸς ἄλληλα τὰς διαφορὰς καὶ τὰς ἀντιθέσεις. Ἀλλὰ τῶν μὲν στοιχείων τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου αἱ διαφοραὶ ἐξηγοῦνται ὑπὸ τῶν γενικῶν αὐτῶν ἀρχῶν, αἱ δὲ ὁμοιότητες καὶ παραλλαγαὶ τῶν κλάδων τοῦ δημοσίου δικαίου τότε μόνον κατανοοῦνται, ὅταν ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν ἀληθῆ τὴν εἰκόνα τοῦ Κράτους, ἐξ οὗ οὗτοι βλαστάνουσι, καὶ κατανοήσωμεν τὴν πρὸς ἀλλήλας σχέσιν τῶν τριῶν λεγομένων ἐξουσιῶν αὐτοῦ.

Οἷαν δή ποτε περὶ γενέσεως Κράτους γνώμην παραδεχθῶμεν ὡς ὀρθήν, βέβαιον, ὅτι: Κράτος ἐστὶ σύνολον ἀνθρώπων ὀργανικῶς καὶ διαρκῶς συνηνωμένων εἰς ἠθικὴν προσωπικότητα ἐν ὡρισμένῃ χώρᾳ πρὸς πραγμάτωσιν κοινῶν σκοπῶν[2].

Χάριν τῆς ἑνότητος καὶ τοῦ κοινῆ συμφέροντος ἡ τοιαύτη προσωπικότης δύναται νὰ ἐπιβάλῃ καὶ ἐπιβάλλει ὄντως τὴν ἰδίαν θέλησιν ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς ἑκάστου θελήσεως, πρὸς ἐκπλήρωσιν δὲ τοῦ σκοποῦ τούτου δρᾷ δι' *ὀργάνων ἐμψύχων*, περιβεβλημένων *ἐξουσίαν* ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἐπὶ τῶν ἀποτελούντων τὸ Κράτος μελῶν.

1. Ὅρα τὴν ὑπὸ τοῦ Βλοϋντολη, Γεν. Ἀρχ. 205 καὶ ἐφ. γλαφυρὰν καὶ πειστικωτάτην ἀναπτυξιν τῆς ὑπὸ τοῦ Μιλλ καὶ Λαβουλαὶη προταθείσης γνώμης περὶ μεταδόσεως ταῖς γυναιξὶν ἐκλογικοῦ δικαιώματος. Ὁμοίως καὶ *Mohl*, Encykl. 14 καὶ τοῦ *αὐτοῦ* Staatsrecht, Völkerrecht κτλ. III, 268 καὶ ἐφ.

2. Πρβλ. Ἀριστοτέλους πολιτικὴν Βιβλ. Γ. Κεφάλ. Ε'. «Φανερὸν τοίνυν, ὅτι ἡ πόλις οὐκ ἔστι κοινωνία τόπου καὶ τοῦ μὴ ἀδικεῖν αφᾶς αὐτοὺς καὶ τῆς μεταδόσεως χάριν, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀναγκαίως ὑπάρχειν, εἴπερ ἔσται πόλις, οὐ μὴν, οὐδ' ὑπαρχόντων τούτων ἁπάντων, ἤδη πόλις, ἀλλ' ἡ τοῦ εὖ ζῆν κοινωνία καὶ ταῖς οἰκίαις καὶ τοῖς γένεσι ζωῆς τελείας χάριν καὶ αὐτάρκους.... Τέλος μὲν οὖν πόλεως τὸ εὖ ζῆν, ταῦτα δὲ τοῦ τέλους χάριν. *Πόλις* δὲ ἡ γαιῶν καὶ κωμῶν κοινωνία ζωῆς τελείας καὶ αὐτάρκους».

Ἡ θέλησις τοῦ Κράτους καταρτίζεται ἐν ταῖς συνταγματικαῖς μοναρχίαις διὰ τῆς συνδρομῆς τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἀνωτάτης πολιτικῆς ἀρχῆς, ἤτοι τοῦ ἡγεμόνος. Ἡ τοιαύτη θέλησις, προσηκόντως ἐκπεφρασμένη καὶ δημοσιευομένη, καλεῖται *νόμος*.

Ἡ νομοθετικὴ ἄρα *ἐξουσία* τοῦ Κράτους εἶναι ἡ μεγίστη πασῶν καὶ αὐτὴ μόνη δικαιοῦται κυρίως εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦτον, ὡς ὑποτάσσουσα πᾶσαν θέλησιν τῇ ἰδίᾳ βουλήσει καὶ ἀντιπροσωπεύουσα τὴν αὐτοσυνείδητον καὶ αὐτενεργὸν δύναμιν τῆς πολιτικῆς προσωπικότητος, αὐτὸ τοῦτο τὸ *ἐγὼ* τοῦ Κράτους. Πολλαὶ πολιτικαὶ ἐξουσίαι, ἴσαι ἀλλήλαις καὶ ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων, ἀπάδουσι τῇ ἑνότητι τοῦ Κράτους καὶ δὴ αὐτῇ τῇ φύσει αὐτοῦ[1].

Ἀλλὰ καὶ αἱ ἐνέργειαι ἐκεῖναι τοῦ Κράτους, δι' ὧν ἐκτελοῦνται καὶ ἐφαρμόζονται οἱ νόμοι, ἤτοι ἡ *ἐκτελεστικὴ* ἢ *νομοτελεστικὴ* καὶ ἡ *δικαστική*, ὀνομάζονται ὁμοίως ἐξουσίαι[2], ὡς περιβεβλημέναι τὴν δύναμιν τοῦ κατανικᾶν πᾶσαν ἀτομικὴν ἀντίστασιν καὶ ἐπιβάλλειν ἅπασι τὸ κράτος τοῦ νόμου.

1. Ὁ Μοντέσκιος (De l'Esprit des lois, liv. XI ch. IV) διετύπωσεν ὀξύτερον τῶν προηγουμένων αὐτῷ συγγραφέων τὴν θεωρίαν τῆς *πολιτικῆς τριάδος* (trias politica), ἥτις ἀπό τοῦ Ἀριστοτέλους ὁρμᾶται· ἀλλὰ τὸ πεπλανημένον αὐτῆς, ὡς διετυπώθη, ἀναγνωρίζεται νῦν γενικῶς ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ μάλιστα τῆς γερμανικῆς. Ὅρα *Mohl*, Encykl. 121 σημ. 4 *Rönne*, I 345. *Bluntschli*, Lehre vom modernen Staat, 1875, I 588. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ μέγας Mirabeau ἐν ἑνὶ τῶν λόγων αὐτοῦ πρὸς τὴν Συντακτικὴν Συνέλευσιν κατακρίνει ζωηρῶς τὴν θεωρίαν τοῦ χωρισμοῦ τῶν τριῶν ἐξουσιῶν ὡς ἀνυπόστατον καὶ παράλογον. Ὅρα Ducrocq, I, 36.—Ὁ *Σαρίπολος*, Συντ. Δίκαιον Δευτέρα ἔκδ. 1874, I, 154 καὶ ὁ *Φλογαΐτης*, Ἐγχειρίδιον, 1879, 22 ἔχονται ἀπρὶξ τῆς Μοντεσκιείου θεωρίας. Ὁ δὲ *Παράσκης*, 258 θρηνεῖ «τὴν συνήθη τῶν θετικῶν Συνταγμάτων ἀτέλειαν περὶ τῶν διαχειρισμῶν τῶν καθηκόντων ἑκάστης ἐξουσίας!».

2. Ἡ κυρίως δικαστικὴ λεγομένη ἐξουσία εἶναι μέρος τῆς ἐκτελεστικῆς, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ τοὺς νόμους ἐφαρμόζει. Διὰ τοῦτο καὶ τινες τῶν συγγραφέων δύο μόνον ἐξουσίας πολιτικὰς ἀναγνωρίζουσι, τὴν νομοθετικὴν καὶ τὴν ἐκτελεστικήν. *Ducrocq*, I 26.—Ὁ *Rönne*, I, 415, σημ. 6 διαιρεῖ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν εἰς δικαστικὴν καὶ κυβερνητικήν, ὁ δὲ *Hue de Grais*, 4, εἰς δικαιοσύνην καὶ διοίκησιν.

§ 10. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία περιδέβληται, ὡς ἐρρέθη, τὴν δύναμιν τοῦ καταρτίζειν καὶ ἐκφράζειν ἐν τοῖς νόμοις τὴν θέλησιν τοῦ Κράτους, τοῦ ὀργανίζειν ἐν αὐτῷ τὴν δημοσίαν καὶ δικαιονομικὴν τάξιν· ὅθεν ἡ ἀνωτάτη πασῶν οὖσα ἐστὶ καὶ *ἀνεύθυνος*. Ἡ ἐκτελεστική, ὑποδεεστέρα τυγχάνουσα τῆς νομοθετικῆς, εἶναι ὑπεύθυνος αὐτῇ. Προτίθεται δ' αὕτη μάλιστα μὲν τὴν ἐκτέλεσιν πάντων τῶν παραγγελμάτων τῆς νομοθετικῆς, ἀλλ' ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς ὁρᾷ αὐτοβούλως ἐν ἐπιγνώσει τῶν ἀναγκῶν τοῦ Κράτους καὶ ἐλευθέρα πρὸς ἐκλογὴν τῶν ἁρμοδίων ἑκάστοτε μέσων. Δὲν εἶναι ἄρα ἁπλῆ θεράπαινα τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ τοὐναντίον καὶ συμπράττει πρὸς τὴν κατάρτισιν τῶν νόμων διὰ τῶν κυριωτέρων αὐτῆς ὀργάνων, μάλιστα δὲ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους, ὅστις συνενοῖ ἐν ἑαυτῷ μέρος μὲν τῆς νομοθετικῆς, ἅπασαν δὲ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν[1]. Διὰ ταῦτα ἐν τῷ συνταγματικῷ Κράτει δὲν ὑφίσταται τελεία διάκρισις μεταξὺ νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας[2]. Τοῦτο μᾶλλον ἀληθές, ὅτι ἡ μὲν νομοθετικὴ ἐξουσία, ἐν συνόλῳ λαμβανομένη, σπανιώτατα ἀσκεῖ καὶ ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, ἤτοι μόνον ἐν ἐποχῇ ἐπαναστατικῇ, ἡ δὲ ἐκτελεστικὴ τότε μόνον νομοθετεῖ *προσωρινῶς*, ὅτε, λειπούσης ἐκείνης, ἐξαναγκάζεται ὑπὸ τῶν περιστάσεων. Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία ἀφ' ἑτέρου διαφέρει τῆς ἐκτελεστικῆς, καθόσον δὲν προτίθεται ἀμέσως τὴν διὰ τῶν νόμων προστασίαν τῶν κοινῶν συμφερόντων τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ τὴν λύσιν τῶν ἰδιωτικῶν διαφορῶν, ἢ τὴν τιμωρίαν τοῦ ἀδικήσαντος. Ἔν τισιν ὅμως Κράτεσιν ἡ κυρίως ἐκτελεστικὴ ἐξουσία συνάπτεται καὶ συγχέεται μετὰ τῆς δικαστικῆς, καθόσον τοῖς αὐτοῖς πολιτικοῖς ὀργάνοις ἀνατίθεται ἡ ἄσκησις τῆς λειτουργίας ἀμφοτέρων.

§ 11. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ὑποδιαιρεῖται συνήθως εἰς *κυβέρνησιν* καὶ *διοίκησιν*. Διὰ τῆς κυβερνήσεως ἐννοοῦμεν τὴν κατὰ

1 Ducrocq. I, 18.

2 Ὁ *Meier*, ἐν Encyklopädie der Rechtswiss. von Holtzendorff, 1873, I. σ. 845, παρατηρεῖ ὀρθῶς, ὅτι κατὰ πᾶσαν ἐποχὴν καὶ κατὰ τὴν σημερινὴν ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία συγχέεται μετὰ τῆς ἐκτελεστικῆς. Πρβλ. *Βαγιόν*. Τὸ ἀγγλικὸν Σύνταγμα. Μετάφρασις Γ. Γονίδου, 1872, 12 καὶ ἑξ.

τὸ πνεῦμα τοῦ συντάγματος καὶ τῶν νόμων ἀνωτάτην ἐπιμέλειαν τῶν συμφερόντων τοῦ Κράτους. Ἡ κυβέρνησις δρᾷ κατὰ τὰ ἀξιώματα τῆς *πολιτικῆς*[1], ἀντιπροσωπεύει τὴν προσωπικότητα τοῦ Κράτους ἐξωτερικῶς καὶ μεριμνᾷ περὶ τῆς ὑπάρξεως, τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δόξης αὐτοῦ. Ἡ διοίκησις ἐπιμελεῖται ἰδίᾳ τῆς πραγματώσεως τῶν κοινῶν συμφερόντων τῶν ἀτόμων καὶ τῶν τοῦ Κράτους ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον.

Ἥ τε κυβέρνησις καὶ διοίκησις ὑποδηλοῦσιν *ἐνέργειάν* τινα τοῦ Κράτους, ἀλλ' ἡ ἐνέργεια αὕτη εἶναι *γενικὴ* μὲν καὶ *καθολικὴ* ἐν τῇ κυβερνήσει, *μερικὴ* δὲ καὶ ὡς τὰ πολλὰ *τοπικὴ* ἐν τῇ διοικήσει. Ἡ κυβέρνησις ἐπιτελεῖ τὰς μεγάλας ἐκείνας λειτουργίας, αἵτινες καθορίζονται ἐν τῷ συντάγματι, ἡ δὲ διοίκησις τὰς λεπτομερείας τούτων καὶ τὰς ὑποδεεστέρας ὑπηρεσίας. Αὕτη μὲν εἰκονίζει τὴν ἥρεμον καὶ κανονικὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐμψύχου Κράτους, τὰς διαφόρους καὶ ποικίλας λειτουργίας τοῦ πολιτικοῦ σώματος· ἐκείνη δὲ τὴν βουλευομένην καὶ αὐτενεργοῦσαν διάνοιαν, οἱονεὶ τὸν νοῦν τὸν διευθύνοντα πρὸς ὡρισμένον σκοπὸν τὰς κινήσεις τοῦ σώματος. Ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν, ἡ μὲν κυβέρνησις δίδει τὴν ὥθησιν, ἡ δὲ διοίκησις ἐνεργεῖ[2].

Παρὰ τὰς διαφορὰς ὅμως ταύτας ὑπάρχει μεγίστη συνάφεια μεταξὺ κυβερνήσεως καὶ διοικήσεως, μάλιστα πάντων ἕνεκα τῆς ἀναθέσεως τῆς λειτουργίας ἀμφοτέρων ἐν τῇ ἀνωτάτῃ τοὐλάχιστον ἱεραρχικῇ κλίμακι, τοῖς αὐτοῖς ὀργάνοις (τῷ βασιλεῖ, τοῖς ὑπουργοῖς, τῷ νομάρχῃ), ἔσθ' ὅτε δὲ πάλιν ἡ αὐτὴ πρᾶξις εἶναι κυβερνητικὴ μὲν κατ' ἀρχήν, διοικητικὴ δ' ἅμα ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον. Οὐχ ἧττον ἡ διάκρισις εἶναι ἐπωφελὴς τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἀναγκαία ἅμα, ὡς ἐπὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν βασιζομένη. Δι' αὐτῆς σαφηνίζεται κάλλιον ἡ ἐνέργεια τοῦ Κράτους ὡς διοικήσεως,

1. Διὰ τοῦτο ὁ *Βιδάλ*, Διοικητικαὶ μελέται, 3, διαιρεῖ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν εἰς *πολιτικὴν* καὶ διοίκησιν, ὧν τὴν μὲν πρώτην ἀποκαλεῖ ἐν σελ. 21 κεφαλήν, τὴν δὲ βραχίονα τοῦ Κράτους «Le gouvernement est la tête, l'administration est le bras de la société».

2. Ὁ Cormenin (Timon, de la centralisation 1842 σ. 129) λέγει: «Le gouvernement en action c'est l'administration. L'administration en principe c'est le gouvernement».

καὶ καθορίζονται ἐπιστημονικώτερον τὰ ὅρια τοῦ διοικητικοῦ δικαίου [1].

12. Καίτοι καὶ ἡ δικαιοσύνη ἐνέργειά τίς ἐστι τοῦ Κράτους, πολλαχῶς ὅμως διαφέρει τῆς διοικήσεως. Ἐκείνη μὲν σκοπεῖ τὴν διατήρησιν καὶ προστασίαν τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων· αὕτη δὲ τὴν θεραπείαν τῶν δημοσίων, ἐμμέσως δὲ τὴν τῶν ἀτόμων καὶ τῆς κοινωνίας ἐν γένει. Ἡ δικαιοσύνη ἐνεργεῖ ἐπὶ τῇ προϋποθέσει μόνον θετικῆς τινος ἢ νομιζομένης παραβιάσεως τοῦ δικαίου, ἣν ἕνεκα τῆς τυπικῆς διατηρήσεως αὐτοῦ καὶ ἄνευ γενικωτέρας τινὸς ἀπόψεως ζητεῖ νὰ ἄρῃ. Ἡ διοίκησις τοὐναντίον ἐνεργεῖ, οὐχὶ διότι νομικός τις κανὼν παρεβιάσθη, ἀλλὰ διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ τὸ δημόσιον συμφέρον. Ἡ μὲν οὐδεμίαν ἔχουσα αὐτόβουλον ἐξουσίαν περιορίζεται ἐντὸς τοῦ στενοῦ γράμματος τῶν νόμων, ἡ δὲ ἐκτὸς τῶν νόμων ὁδηγὸν ἔχει καὶ σύμβουλον τὸ πολιτικὸν συμφέρον. Ὅθεν τὰ ὄργανα τῆς δικαιοσύνης, ἀσχέτως ἐνεργοῦντα παντὸς πολιτικοῦ σκοποῦ, δέον νὰ ὦσιν ἀνεξάρτητα πάσης ἄλλης ἐξουσίας τοῦ Κράτους. Ἐν τῇ ἀνεξαρτησίᾳ δὲ ταύτῃ εὑρηται ἡ ἐγγύησις τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν.

1 Τῇ γαλλικῇ σαφηνείᾳ καὶ ὀξυνοίᾳ ὀφείλεται ἰδίᾳ ἡ διάκρισις τῆς κυβερνήσεως ἀπὸ τῆς διοικήσεως, ἣν πολλοὶ συγχέουσιν ἐν τῇ πρακτικῇ, τῶν δὲ Γερμανῶν τινες ἀγνοοῦσιν ἢ ἀπορρίπτουσιν ἐν τῇ θεωρίᾳ. Ὅρα *Sarwey*, 94, *Ducrocq*, I, 32, *Bluntschli*, Lehre vom modernen Staat, 1875, III, 465 καὶ ἐφ. *Mayer*, 3 ἐν ὑποσημ. *Στούπη*, «συνταγματικαὶ πλάναι» 1881, 5 — 20 καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν μνημονευομένους συγγραφεῖς. — Ὁ *Mohl*, καίπερ ταυτίζων τὴν ἔννοιαν τῆς κυβερνήσεως μετὰ τῆς διοικήσεως (Würtemberg. Staatsrecht II, 4), δὲν σφάλλεται ὅμως ἐλέγχων (ἐν Encykl. 14, σημ. 3) τὴν ὑπὸ τοῦ Stein (Handb. 60) διατυπουμένην διάκρισιν μεταξὺ Vollziehung καὶ Verwaltung, ὅτι «ἡ μὲν θέλει καὶ πράττει τὴν πρᾶξιν, ἡ δὲ προσαρμόζει τὴν πρᾶξιν ταύτην ἐπὶ τῶν δεδομένων γεγονότων καὶ βιοτικῶν σχέσεων. — Ἐν Ἀγγλίᾳ καλοῦσι συνηθέστατα οἵ τε δημοσιογράφοι καὶ συγγραφεῖς τὴν *κυβέρνησιν* διοίκησιν, ὑποδηλοῦντες πρακτικῶς διὰ τούτου τὴν πολιτικὴν σημασίαν ἑκάστου ὑπουργείου ἐν τῇ πράξει καὶ ἐφαρμογῇ τῶν νόμων μᾶλλον, ἢ ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ ταῖς ἀφῳρημέναις ἀρχαῖς. Τοὐναντίον δὲ τὴν ἐν τῇ ὑπειρωτικῇ Εὐρώπῃ ἔννοιαν τῆς *αὐτοδιοικήσεως* χαρακτηρίζουσιν οἱ Ἄγγλοι ὡς *αὐτοκυβέρνησιν* (Self-government).

Τοὐναντίον τὰ διοικητικὰ ὄργανα, ὑποβαλλόμενα εἰς τοὺς κανόνας τῆς σκοπιμότητος καὶ τοῦ πολιτικοῦ συμφέροντος, ὧν κριτὴς καθίσταται ἡ καθ' ἱεραρχικὴν τάξιν ἀνωτέρα ἀρχή, λειτουργοῦσιν οὐχὶ ἀνεξαρτήτως, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τῶν ἀνωτέρων [1].

Τοιαῦται διαφοραὶ γεννῶσι καὶ διαφορὰν χαρακτῆρος τῶν δικαστῶν ἀπὸ τῶν διοικητικῶν ὀργάνων καὶ ἀπαιτοῦσιν ἰδίαν ἱκανότητα, γνῶσίν τε καὶ ἐμπειρίαν. Ὅθεν ἀπαραίτητος ὁ ὀργανικὸς χωρισμὸς τῶν μὲν ἀπὸ τῶν δέ. Ὡς ὁ νομοθέτης, οὕτω καὶ ὁ δικαστὴς δὲν δύναται κατ' ἀρχὴν νὰ ἐκπληρώσῃ ἔργα διοικητικά [2].

Ἡ δικαιοσύνη, ὁμοταγὴς οὖσα τῇ διοικήσει, δὲν δύναται νὰ ἐξελέγχῃ τὰς πράξεις αὐτῆς, αἵτινες ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν ὅρων τῆς σκοπιμότητος καὶ τῶν δημοσίων συμφερόντων. Οὐδὲ ἠδύνατο ἄλλως γενέσθαι, διότι ἡ μὲν θὰ ὑπεισήρχετο εἰς τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα τῆς δέ. Μόνον ἐν τῇ παραβάσει θετικοῦ τινος δικαίου ὑπὸ τοῦ διοικητικοῦ ὀργάνου δύναται νὰ ἐπέμβῃ ὁ δικαστής, ἀλλὰ καὶ τότε πάλιν οὐχὶ αὐτεπαγγέλτως, ἀλλὰ τῇ αἰτήσει τοῦ ζημιωθέντος ἰδιώτου ἢ ἠθικοῦ προσώπου, ὅτε ἔχει μὲν τὴν ἐξουσίαν νὰ ἄρῃ τὴν ἐκ τῆς διοικητικῆς πράξεως προελθοῦσαν ἀδικίαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν πρᾶξιν καθόλου [3].

13. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ῥᾳδίως ἐξάγομεν τὸν ὁρισμὸν τῆς διοικήσεως. Καλοῦμεν τοιαύτην: τὴν *ἐλευθέραν ἐνέργειαν τῆς*

1 Ὅ,τι ἀλλοτε διέτασσεν ὁ Ἰουστινιανὸς τοὺς δικαστὰς νὰ πράττωσιν, ἐφαρμόζεται νῦν πληρέστατα ἐπὶ τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων. «Εἰ μέν τοι γέ τις ἀμφισβήτησις περί τινος γίνηται νόμου, μηνσέτω πρὸς τὸ ἡμέτερον κράτος, καὶ τὴν ἐξ ἡμῶν ἐκδεχέσθω ἐγγράφων *σαφήνειαν* καὶ *ἑρμηνείαν*». Νεαρ. 113 κεφ. 1. πρ.

2 *Sarwey*, 14 καὶ 20, *Gerstner*, I, 117. Λίαν γλαφυρῶς ἐκτίθησι τὰ τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ὁ πρώην πρωθυπουργὸς τῆς Ἰταλίας *Minghetti* ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ. Τὰ πολιτικὰ κόμματα, μεταφρ. ὑπὸ Μικονίου 27.

3 *Bidier*, 14 καὶ ἐφ. ἔνθα ὀρθῶς ἐξηγοῦνται οἱ λόγοι, δι' οὓς ἄλλως ἔχει ἐν Ἀγγλίᾳ.

ἐκτελεστικῆς τοῦ Κράτους ἐξουσίας, δι' ἧς σκοπεῖται ἡ πραγμάτωσις τῶν δημοσίων συμφερόντων ἐντὸς τῶν ὑπὸ τῶν νόμων τεθειμένων ὁρίων[1].

Οὕτως ἐννοουμένη ἡ διοίκησις παρίστησιν ἡμῖν δύο ὄψεις, τὴν τῆς νομιμότητος καὶ τὴν τῆς σκοπιμότητος. Δρᾷ μὲν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συντάγματος καὶ τῶν νόμων, ἀλλὰ τὸ ὀρθὸν τῆς διεξαγωγῆς ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον, καὶ ἡ χρῆσις ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων πρὸς ἐπίτευξιν ὡρισμένων σκοπῶν, ὑπάγεται κατ' ἐξοχὴν εἰς τοὺς κανόνας τῆς σκοπιμότητος. Διὰ τοῦτο ἡ διοίκησις εἶναι ἐπιστήμη τε καὶ τέχνη ἅμα. Διοικητικός τις θεσμὸς δυνατὸν νὰ εἶναι δικαιότατος καὶ ὅμως λίαν ἀνεπαρκὴς καὶ δὴ βλαβερός, διοικητικὴ δέ τις πρᾶξις ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ δικαίου ἀπρόσβλητος, καὶ ὅμως τὰ μάλιστα ἐπικριτέα. Μόνη ἡ μονομερής, διὸ καὶ ψευδής, ἄποψις τοῦ βίου τοῦ Κράτους ἐπαρκεῖται εἰς τὴν νομιμότητα μόνην.

Ἡ διοίκησις, ἐλευθέρα δρῶσα, ζητεῖ νὰ εὕρῃ τὰ δραστηριώτερα, βεβαιότερα, ἁπλούστερα καὶ τὰ ἧττον χαλεπὰ καὶ δαπανηρὰ τῶν μέτρων πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων τοῦ Κράτους. Ἐπειδὴ δὲ αὕτη δὲν συνίσταται τόσον ἐξ ἀξιωματικῶν καὶ θεσμῶν, ὅσον κυρίως ἐξ *ἐνεργειῶν*, δὲν ἀρκοῦσιν αὐτῇ αἱ κατάλληλοι γενικαὶ διαταγαί, αἵτινες ἄλλως δὲν ἐλλείπουσι παρὰ τοῖς ἀνωτέροις διοικητικοῖς κύκλοις, ἀλλ' ὀφείλει νὰ ἐνεργῇ ἐν ἑκάστῃ περιπτώσει διὰ τῶν καταλλήλων προσώπων καὶ μετὰ τῆς ἐμπειρίας τῶν πραγμάτων ἐσκεμμένως τε καὶ συνετῶς μέν, ταχέως δ' ὅμως καὶ ἰσχυρῶς, ὅπου δεῖ δὲ καὶ εὐτόλμως.

1 Πρβλ. *Sarwey*, 5. — *Laband*, II, 200. — Σωρείαν ὁρισμῶν τῆς διοικήσεως ὑπὸ διαφόρων συγγραφέων ἀναγράφει ὁ *Roesler*, I, 1 καὶ 2, οὓς καὶ ὁ *Ἀγγελάκης*, 4, μεταφέρει εἰς τὸ σύγγραμμά του καὶ ἐπηύξησε διὰ νέων. Ποία ἡ ὠφέλεια τῶν τοιούτων φύρδην μίγδην παραπομπῶν περὶ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς διοικήσεως, ἀποδεικνύει ὁ ὑπὸ τοῦ *Ἀγγελάκη* δημιουργηθείς, ὅτι ἡ διοίκησις ἐστὶν «ἡ ἐπιμέλεια τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων ἀναγκῶν τῆς κοινωνίας καὶ τῶν εἰς ἐξυπηρέτησιν τοῦ σκοποῦ τῆς πολιτείας, οὕσης ἓν τῶν ὀργάνων τῆς διοικήσεως, ἀφορώντων μέσων καὶ ἱδρυμάτων» (Μελέται περὶ τῆς Ἐπιστημ. τοῦ Διοικ. Δ. σελ. 30).

Συνετὴ διοίκησις καθίστησιν οἱονδήποτε Σύνταγμα καὶ αὐτὸ τὸ κακὸν ἢ ἐλλιπές, ἀνεκτόν. Τοὐναντίον δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἄριστον σύνταγμα ἄνευ διοικήσεως χρηστῆς ἀποβαίνει αὐτόχρημα γράμμα νεκρὸν καὶ φενάκη εὐπίστων. Ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία ἐδράζεται οὐχὶ τόσον ἐπὶ τοῦ συντάγματος, ὅσον ἐπὶ τῆς διοικήσεως [1]. Ἡ πεῖρα δὲ πολλῶν Κρατῶν καὶ τοῦ ἡμετέρου ἔτι μαρτυρεῖ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν ἀξιωμάτων τούτων.

§ 14. Ἡ ἐπιστημονικὴ διάκρισις τοῦ ἰδιωτικοῦ ἀπὸ τοῦ δημοσίου δικαίου, ἥτις, ὡς εἴδομεν, ἐν μόνῳ τῷ συνταγματικῷ Κράτει ἀναγνωρίζεται πραγματικῶς, παρέχει ἡμῖν τὸ μέτρον καὶ ὅριον τῆς νῦν διοικητικῆς ἐνεργείας. Ἐν τοῖς νῦν χρόνοις ἡ διοίκησις δὲν κανονίζει τὰς ἀτομικὰς ἢ οἰκογενειακὰς σχέσεις τοσοῦτον αὐστηρῶς καὶ μονομερῶς, ἐκ τῆς πολιτικῆς μόνον ἀπόψεως ὁρμωμένη, ὡς ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐπαφίησι τὰ πλεῖστα τῇ ἀτομικῇ ἐλευθερίᾳ, ἧς ὁ περιορισμὸς κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιβάλλεται ἐνίοτε, οὐχὶ δὲ κατὰ κανόνα. Χάριν μὲν τῆς ἑνότητος τοῦ πολιτικοῦ σκοποῦ ἐπιμελεῖται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ μεσαιωνικὸν Κράτος τῶν κοινῶν συμφερόντων τῶν πολιτῶν παντοιοτρόπως, ἀλλὰ τότε μόνον, τοὐλάχιστον κατ' ἀρχήν, ὅτε ἡ ἀτομικὴ ἢ ἡ κοινωνικὴ δύναμις δὲν ἐπαρκοῦσιν εἰς πλήρη ἐπίτευξιν αὐτῶν [2]. Καὶ ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς κοινοῖς σκοποῖς ἐπιζητεῖ τὴν ἐλευθέραν καὶ τὴν αὐτόβουλον σύμπραξιν τῶν πολιτῶν, ὅπερ σπουδαιότατον, διότι οὐδαμοῦ, οὔτ' ἐν τῷ δημοσίῳ οὔτ' ἐν τῷ ἰδιωτικῷ δικαίῳ, ἀπορροφεῖ τέλεον τὴν προσωπικότητα τῶν ἀτόμων, ὡς ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ἕκαστος *διοικεῖ* σήμερον τὰ ἑαυτοῦ, καθ' ὃν τρόπον βούλεται, τὰ δὲ δημόσια πολλαχῶς ἐν συμμετοχῇ μετ' ἄλλων ὡς ἐλεύθερος πολίτης ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τοῦ Κράτους.

1 Πρβλ. *Mohl*, Encykl. 141. — *Gerstner*, I, 141. — *Stein*, III, 4. — Ὁ *Laband*, II, 195 εὐφυῶς λέγει ὅτι «Τὸ Κράτος δύναται τόσον ὀλίγον νὰ ἐκπληρώσῃ τοὺς σκοπούς του διὰ τῆς ἀναγραφῆς νομικῶν κανόνων, ὅσον καὶ διὰ τῆς ὑποτυπώσεως κανόνων τῆς μηχανικῆς δύναταί τις νὰ ἱδρύσῃ μηχανὴν καὶ νὰ τὴν διατηρήσῃ λειτουργοῦσαν.

2 *Stein*, Handb. 50.

Ἀλλὰ παρὰ τὰς διαφορὰς ταύτας βέβαιόν ἐστιν, ὅτι ἡ νῦν διοίκησις ἀπαιτεῖ πολλῷ μείζονα τὴν *ἐνέργειαν* τοῦ Κράτους καὶ ἰσχυροτέραν καὶ ποικιλωτέραν ἢ τὸ πρίν. Τοῦτο δὲ μάλιστα ἕνεκα τοῦ μεγέθους τῶν σημερινῶν ἐθνῶν, τῶν μεγαλειτέρων ἀτομικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀπαιτήσεων καὶ τῆς τελειοποιήσεως τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας, τῆς βιομηχανίας καὶ ἐμπορίας.

Πολλαὶ διοικητικαὶ ἐνέργειαι τῆς σήμερον ἦσαν παντελῶς ἄγνωστοι τὸ πρὶν ἢ διετέλουν ἐν νηπιώδει καταστάσει, ὡς ἡ ταχυδρομικὴ καὶ ἡ ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία τοῦ Κράτους, ἡ κατασκευὴ ὁδῶν, γεφυρῶν, διωρύγων, τηλεγράφων καὶ σιδηροδρόμων, ἡ ἐκπαίδευσις, ἡ ἀστυνομία καὶ πλῆθος ἄλλο πολύ. Συνέπεια τούτων εἶναι ἡ ἀπειρία καὶ ποικιλία τῶν διοικητικῶν θεσμῶν τῶν νῦν πεπολιτισμένων Κρατῶν τῆς Εὐρώπης, ἀντιπαραβαλλομένη πρὸς τὴν πρὶν πενιχρότητα τούτων ἢ τὴν νῦν τῶν ἡμιβαρβάρων ἐθνῶν. Καίτοι ἄρα περιεστάλησαν τὰ ὅρια τῆς σημερινῆς διοικήσεως ἀπέναντι τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἐπεξετάθησαν σφόδρα καὶ ἐπεκτείνονται καθ' ἑκάστην ὡς πρὸς τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ἔποψιν. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη διοικητικὴ ἐνέργεια τῶν συνταγματικῶν πολιτειῶν ἐξωθουμένη εἰς τὰ ἄκρα κινδυνεύει νὰ ἐπαναγάγῃ τὸν *πολιτικὸν κοινωνισμὸν* καὶ ν' ἀποπνίξῃ ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτοῦ τήν τε ἀτομικὴν καὶ κοινωνικὴν ἐλευθερίαν. Τῇ πολιτικῇ ἐπιστήμῃ ἀπόκειται νὰ χαρακτηρίσῃ δεόντως καὶ περιστείλῃ τὰς τοιαύτας ὑπερβασίας τοῦ Κράτους τιθεμένη ἀσφαλῆ τὰ ὅρια μεταξὺ τῆς πολιτικῆς πρωτοβουλίας.

§ 15. Πολλοὶ πολλαχῶς διῆρεσαν τὴν διοίκησιν, βασιζόμενοι οὐχὶ ἐπὶ θετικῶν καὶ δεδομένων γεγονότων, ἀλλ' ἐπὶ ἐπιστημονικῶν τινων θεωριῶν πρὸς κατάρτισιν ἰδίου συστήματος. Διὰ τοῦτο οὐδὲν τῶν συστημάτων τούτων δύναται νὰ διαφύγῃ τὸν ἔλεγχον τῆς ἐπικρίσεως· πλεῖστα εἶναι ἐλλιπῆ ἀλλὰ αὐθαίρετα ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐπεξεργασίᾳ τῆς ὕλης, οὐδὲν δ' ἴσως τὸ μὴ περιλαβὸν καὶ ἀλλότρια θέματα. Ἡ πραγματικὴ ὅμως διοίκησις διαιρεῖται παρὰ τοῖς συνταγματικοῖς ἔθνεσιν εἰς κλάδους ἰσαρίθμους πρὸς τὰ ὑπάρχοντα ὑπουργεῖα ἐν ἑκάστῳ αὐτῶν. Οὕτω δύναταί τις ὁρίσαι, ὅτι παρ' ἡμῖν διακρίνεται ἡ στρα-

τιωτική, ἡ ναυτική, ἡ οἰκονομική, ἡ ἐκπαιδευτικὴ διοίκησις, διότι ἑκάστην τούτων διέπει ἴδιον ὑπουργεῖον. Τί τὸ κωλῦον, ἵνα καὶ ἐν ἐπιστημονικῇ ἐπεξεργασίᾳ ἐφαρμοσθῇ ἡ αὐτὴ διαίρεσις, ἣν καὶ τὸ Κράτος αὐτὸ ἀνεγνώρισεν ἐν τῇ πραγματικῇ διοικήσει; Τὸ τοιοῦτο δὲν ἀποκλείει ἀναμφιβόλως τὴν προεισαγωγικὴν ἔκθεσιν τῶν γενικῶν ἀρχῶν καὶ βάσεων πάσης διοικήσεως καὶ τὴν μελέτην τῆς ὅλης διοικητικῆς ὀργανώσεως τοῦ Κράτους πρὸ τῆς ἐπεξεργασίας ἑκάστου διοικητικοῦ κλάδου.

Οὐχ ἧττον οἱ πλεῖστοι τῶν συγγραφέων, καίπερ διεχογνωμονοῦντες ἀλλήλοις ἐν τοῖς λοιποῖς, παραδέχονται ὅμως τὴν ὕπαρξιν τῆς *ἐσωτερικῆς διοικήσεως*, πολλοὶ δ' αὐτῶν καὶ ἐν αὐτῇ μόνῃ περιορίζονται. Ὡς ἐσωτερικὴν δὲ διοίκησιν χαρακτηρίζουσι τὴν ἐνέργειαν τοῦ Κράτους πρὸς *ἀνάπτυξιν* τῶν καθ' ἕκαστον προσώπων ἢ καὶ τῆς κοινωνίας καθ' ὅλου διὰ θεσμῶν γενικῶν καὶ πρὸς τὸ συμφέρον καὶ αὐτοῦ τοῦ Κράτους ὑφισταμένων[1]. Φανερόν, ὅτι τοιαύτην τινὰ ἐσωτερικὴν διοίκησιν ἐνεργεῖ ἐν τῇ πραγματικῇ πολιτείᾳ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν.

§ 16. Καταδείξαντες ἐν τοῖς πρόσθεν τὴν ἔννοιαν τοῦ Κράτους καὶ τῶν λειτουργιῶν αὐτοῦ, μάλιστα δὲ τῆς διοικήσεως δυνάμεθα νῦν ὁρίσαι τὸ διοικητικὸν δίκαιον ὡς τὸ σύνολον τῶν κανόνων καὶ θεσμῶν, καθ' οὓς ἐνεργεῖται ἡ διοίκησις δεδομένου Κράτους.

Φανερὰ ἐντεῦθεν γίνεται ἡ διαφορὰ τοῦ διοικητικοῦ ἀπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὅπερ ἀφορᾷ εἰς τὰς μεταξὺ τῶν ἐθνῶν ἢ Κρατῶν σχέσεις, καὶ ἀπὸ τοῦ ποινικοῦ καὶ τῆς δικονομίας, δι' ὧν σκοπεῖται ἡ καταστολὴ τῶν κατὰ τῆς πολιτείας ἀδικημάτων, ἢ ὁρίζεται ὁ τρόπος τῆς ἐκδικάσεως τῶν ἀστικῶν καὶ ποινικῶν διαφορῶν.

Πλησιεστάτη εἶναι ἡ συγγένεια τοῦ διοικητικοῦ δικαίου μετὰ τοῦ συνταγματικοῦ· διὸ καὶ ἡ μεταξὺ αὐτῶν ὁροθεσία δυσχερής. Οὐχ ἧττον γενικῶς δύναταί τις εἰπεῖν, ὅτι τὸ μὲν συντα-

1 *Stein*, Handb. 61. Τὴν ἐσωτερικὴν ταύτην διοίκησιν ὀνομάζει ὁ *Roesler*, I, 2 *κοινωνικήν*.

γματικὸν δίκαιον ἐξετάζει τὸ εἶδος τοῦ πολιτεύματος, τὰς τρεῖς ἐξουσίας καὶ τὴν σχέσιν αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας, τὴν ἀντιπροσωπείαν τοῦ λαοῦ καὶ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Κράτους, τὸ δὲ διοικητικὸν δίκαιον ἐκτίθησι τὴν λεπτομερεστέραν τῶν συνταγματικῶν ἀξιωμάτων ἀνάπτυξιν καὶ τὰς μεταξὺ τῶν διαφόρων τοῦ Κράτους λειτουργιῶν πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς τοὺς πολίτας σχέσεις καὶ ἀναφοράς. Τὸ μὲν συνταγματικὸν δίκαιον κυρίαν πηγὴν ἔχει αὐτὸ τὸ γραπτὸν ἢ ἄγραφον σύνταγμα τοῦ Κράτους καὶ ὀργανικοὺς τινας νόμους, τὸ δὲ διοικητικὸν τοὺς ἄλλους πολλοὺς διοικητικοὺς νόμους, τὰ διατάγματα καὶ τὰς ἐγκυκλίους[1]. Τὸ διοικητικὸν δίκαιον εἶναι οἱ πανδέκται τοῦ δημοσίου[2].

Ἐπὶ πᾶσιν ὅμως δέον ν' ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι τὸ διοικητικὸν δίκαιον ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ συνταγματικοῦ, καὶ ὅτι τὴν γνῶσιν τούτου προϋποτίθησιν ἡ διδασκαλία ἐκείνου· διὸ καὶ τὸ διοικητικὸν δίκαιον ἀπετέλει πρὶν μικρόν τι μέρος τοῦ συνταγματικοῦ ὂν ἀδιάσπαστον ἀπ' ἐκείνου. Μόλις ἐπ' ἐσχάτων ἡ διοίκησις ἀνεπτύχθη εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ δικαίου αὐτοτελοῦς καὶ ἐπιδεκτικοῦ πλήρους καὶ συστηματικῆς ἐπεξεργασίας. Ἐφ' ὅσον δὲ προβαίνει ὁ πολιτισμός, ἐπὶ τοσοῦτον καθίσταται φανερωτέρα ἡ ὑπὸ τοῦ Stein ἐξενεχθεῖσα ἀλήθεια, ὅτι παρῆλθεν ἡ ἐποχὴ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου, καὶ ὅτι τὸ κέντρον τῆς περαιτέρω προόδου εὑρηται ἐν τῷ διοικητικῷ[3].

§ 17. Τοῦ δημοσίου δικαίου διαφέρουσιν οὐσιωδῶς αἱ *πολιτικαὶ ἐπιστῆμαι*. Ἀμφότερα ἀληθῶς ἀναφέρονται εἰς τὸ Κράτος, καὶ τοῦτο ἔχουσιν ὑποκείμενον τῆς ἐρεύνης αὐτῶν· ἀλλὰ τὸ μὲν δημόσιον δίκαιον ἐξετάζει αὐτὸ ἐν τῇ ἀποκεκρυσταλλωμένῃ νομικῇ αὐτοῦ ὑποστάσει, ἤτοι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας ἐκπεφρασμένων νομικῶν κανόνων, αἱ δὲ πολιτικαὶ ἐπιστῆμαι ἐν τῇ ἱστορικῇ ἀναπτύξει, ἐν τῇ δράσει καὶ ἐν τοῖς ἀπωτέροις σκοποῖς, οὓς ἐπιδιώκει ἡ πολιτεία. Τὸ δημόσιον δίκαιον παρίστησι τὴν πολιτείαν, οἵα ἐκδηλοῦται διὰ τῶν νόμων, αἱ δὲ πολιτικαὶ ἐπιστῆμαι οἵαν δεῖ εἶναι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἱστορικῆς καὶ φιλοσοφικῆς μεθόδου. Τὸ μὲν ἐρευνᾷ συνήθως τοὺς νόμους ὡρισμένης τινὸς χώρας, αἱ δὲ πολιτικαὶ ἐπιστῆμαι ἀποβλέπουσι μᾶλλον εἰς τοὺς γενικοὺς κανόνας, τοὺς διέποντας πάντα τὰ ἔθνη, ἢ τοὐλάχιστον τὰ συνταγματικά. Αἱ πολιτικαὶ ἐπιστῆμαι εἶναι ἡ φιλοσοφία τοῦ Κράτους, τὸ δὲ δημόσιον δίκαιον ἡ πρακτικὴ αὐτοῦ[1].

Ὑπὸ τοιαύτην ἔποψιν διακρίνομεν καὶ τὸ διοικητικὸν δίκαιον ἀπὸ τῆς διοικητικῆς ἐπιστήμης· τὸ μὲν εἶναι μέρος τοῦ δημοσίου δικαίου, ἡ δὲ μέρος τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Τὸ μὲν διοικητικὸν δίκαιον ἐρευνᾷ λεπτομερῶς τοὺς νόμους, καθ' οὓς διοικοῦνται ἓν ἢ πλείονα Κράτη, ἡ δὲ διοικητικὴ ἐπιστήμη ἐκθέτει γενικῶς τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς θεσμοὺς τοὺς ρυθμίζοντας τὴν διοίκησιν τῶν νεωτέρων συνταγματικῶν Κρατῶν.

Διὰ ταῦτα δὲ καὶ ἡ σφαῖρα τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν εἶναι πολλῷ εὐρυτέρα τῆς τοῦ δημοσίου δικαίου, διότι περιλαμβάνει αὕτη ἐκτὸς τῆς συνταγματικῆς, τῆς διοικητικῆς ἐπιστήμης κλ. καὶ τὴν δημοσιονομίαν, τὴν στατιστικήν, τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν, τὴν πολιτικήν, τὴν οἰκονομίαν καὶ ἐν γένει τὴν κατ' Ἀριστοτέλη *πολιτικήν*[2].

1 Περὶ τῆς ἱστορικῆς διαφορᾶς παρὰ Γερμανοῖς μεταξὺ συνταγματικοῦ καὶ διοικητικοῦ δικαίου ὅρα *Sarwey*, 52 καὶ ἑξ.

2 *Stein*, Handb. 1. — Ὁ *Rossi*, Cours de droit constitutionnel I, σ. LVIII ἀποκαλεῖ τὸ διοικητικὸν δίκαιον τὴν *δικονομίαν* τοῦ συνταγματικοῦ. Ὅρα καὶ *Ducrocq*, I 13. — *Cabantous*, 3. — *Rönne*, I, 5 καὶ 132.

3 Ποῖος ὁ λόγος τῆς βραδύτητος τῆς ἀναπτύξεως τοῦ διοικητικοῦ δικαίου ἐξηγεῖται ὑπὸ τοῦ Mohl, Encykl. 143 σημ. 7.

1 Τοιαύτην τινὰ μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ δικαίου διάκρισιν ποιεῖται μερικῶς καὶ ὁ *Βιδάλ*, διοικητικὰ μελέται σ. 8'. Οἱ Γερμανοὶ διακρίνουσιν ἔτι μεταξὺ ἐπιστήμης (Wissenschaft) καὶ *διδασκαλίας* (Lehre). Ὅρα Gumblowicz, I. — Ὁ *Sarwey*, 50 ποιεῖται τὴν αὐτὴν διάκρισιν μεταξὺ Verwaltungslehre καὶ Verwaltungsrecht, οἵαν καὶ ἡμεῖς ἐν γένει μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ δικαίου. — Ὁ *Ἀγγελάκης*, ὅστις διακρίνει καὶ αὐτὸς (σ. 18) τὸ διοικητικὸν δίκαιον ἀπὸ τῆς διοικητικῆς ἐπιστήμης, ἐπιγράφει ὅμως τὸ ἔργον του «Μελέται περὶ τῆς *ἐπιστήμης τοῦ διοικητικοῦ δικαίου*».

2 Πρβλ. καὶ *Βλοϋντλη*, Γεν. Ἀρχ. σ. 3 καὶ ἑξ. — *Rönne*, I, 4.

§ 18. Ὅ,τι ὀρθῶς περὶ πασῶν τῶν ἐπιστημῶν λέγεται, ὅτι τοσοῦτον συγγενεύουσι καὶ βοηθοῦσιν ἀλλήλαις, ὥστε οὐδεμία αὐτῶν δύναται τέλεον τῶν ἄλλων ν' ἀπομονωθῇ, τοῦτο ἰσχύει εἰδικώτερον καὶ περὶ τῆς διοικητικῆς ἐπιστήμης. Ἕκαστον σχεδὸν μέρος αὐτῆς συνάπτεται στενῶς μετὰ μιᾶς ἀνεξαρτήτου ἐπιστήμης. Ἡ στρατιωτικὴ διοίκησις συνδέεται μετὰ τῆς στρατιωτικῆς ἐπιστήμης, ἡ οἰκονομικὴ μετὰ τῆς δημοσιονομικῆς καὶ στατιστικῆς, ἡ δικαστικὴ μετὰ τῆς νομολογίας, ἡ ἀστυνομικὴ μετὰ τῆς ποινικῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, ἡ ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία μετὰ τῆς ἰατρικῆς καὶ ὑγιεινῆς κτλ.

Τὸ διακριτικὸν σημεῖον μεταξὺ τῶν ἐπιστημῶν τούτων καὶ τῆς διοικητικῆς εἶναι ἡ πρακτικὴ ἄποψις, ὑφ' ἣν ἐξετάζει αὐτὴ τὸ Κράτος. Δὲν ἐνασχολεῖται δῆλα δὴ αὐτὴ περὶ τὴν ἀποτύπωσιν καὶ θεμελίωσιν ἀνωτάτων ἀξιωμάτων καὶ θεωριῶν τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιστημῶν, αἵτινες συνάπτονται μετ' αὐτῆς ὡς ἐπικουρικαί, ἀλλὰ περὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ Κράτους χρησιμοποίησιν τῶν ἐξ αὐτῶν πορισμάτων, καθ' ὅσον τὸ πολιτικὸν συμφέρον ἐπιτρέπει τοῦτο ἢ ἐπιβάλλει. Ὅθεν ἡ διοικητικὴ ἐπιστήμη δὲν συνίστησι τῷ Κράτει, ὅ,τι αἱ συγγενεῖς αὐτῇ ἐπιστῆμαι ἐξ ἀφῃρημένης θεωρίας χαρακτηρίζουσιν ὡς ἐπιθυμητόν, ἀλλ' ὅ,τι νομίζει λογικῶς λυσιτελοῦν τῇ πολιτείᾳ. Ἡ διοικητικὴ ἐπιστήμη χρῆται ταῖς ἄλλαις ἐπικουρικαῖς ἐπιστήμαις, ἀλλὰ δὲν ὑπηρετεῖ αὐταῖς [1].

1 Gumblowicz 19 καὶ ἑξ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Περὶ τῶν διοικητικῶν συστημάτων.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Δογματικὸν ἢ πραγματικὸν καὶ ἱστορικὸν ἢ ἐπαρχιακὸν σύστημα.

Περίληψις.

19. Ἀπαραίτητος ἡ γνῶσις τῶν διοικητικῶν συστημάτων.
20. Μάλιστα τῶν ἐν Ἑλλάδι.
21. Δογματικὸν ἢ πραγματικὸν καὶ ἱστορικὸν ἢ ἐπαρχιακὸν σύστημα.
22. Ἰδιότητες τοῦ δογματικοῦ συστήματος.
23. Ἰδιότητες τοῦ ἱστορικοῦ.
24. Δογματικὸν σύστημα ἐν Γαλλίᾳ, ἐπαρχιακὸν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ μικτὸν ἐν Γερμανίᾳ.
25. Δογματικὸν σύστημα ἐν Ἑλλάδι.
26. Συνέπειαι τῆς δογματικῆς μορφώσεως τῆς διοικήσεως ἐν Ἑλλάδι.

19. Ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ κατεδείχθη γενικῶς ἡ ἔννοια τῆς διοικήσεως καὶ ὁ σκοπός, ὃν δι' αὐτῆς προτίθενται τὰ νεώτερα συνταγματικὰ Κράτη. Ἀλλ' ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἐννοίας τῆς διοικήσεως ἐν τῇ πράξει δὲν εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ πανταχοῦ· ὅθεν παράγονται διάφορα *διοικητικὰ συστήματα*, ἤτοι τοιοῦτοι ἢ τοιοῦτοι μεθοδικοὶ τρόποι τῆς διοικήσεως ὡρισμένου Κράτους, οἵτινες ἐντυποῦσι τὴν ἑαυτῶν σφραγῖδα ἐπ' αὐτοῦ καὶ τὸ καθιστῶσιν εὐδιάκριτον ἀπὸ τῶν λοιπῶν.

Τἀληθὲς εἰπεῖν ὑπάρχουσι τοσαῦτα διοικητικὰ συστήματα, ὅσα καὶ Κράτη· οἱ γενικοὶ ὅμως χαρακτῆρες αὐτῶν δύνανται εὐχερῶς νὰ συνοψισθῶσιν, ὡς καὶ πάντων τῶν καλλιτεχνικῶν οἰκοδομημάτων

αἱ ποικίλαι μορφαὶ ὑπάγονται ὑφ' ὡρισμένους ρυθμούς. Ὡς δὲ τῶν ρυθμῶν ἡ γνῶσις ἐπιβάλλεται εἰς τὸν καλλιτέχνην, οὕτω καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ προκαταρκτικὴ σπουδὴ τῶν διοικητικῶν συστημάτων· διότι δι' αὐτῶν θὰ κατανοήσωμεν τὸ πνεῦμα τῶν διοικητικῶν θεσμῶν καθ' ὅλου καὶ κατὰ τὰς ποικίλας αὐτῶν λεπτομερείας ἐν τῇ ἐφαρμογῇ. Ἄνευ τῶν γνώσεων τούτων βαίνομεν ἐμπειρικῶς, μελετῶντες τὰ μέρη, πρὶν ἢ γνωρίσωμεν τὸ ὅλον, ἀποξενούμενοι δὲ τῆς ἐπιστήμης, ἥτις μόνη προσφέρει ἡμῖν τὴν βάσιν τῆς ἀληθείας, κατολισθαίνομεν ἀπὸ τοῦ ὕψους αὐτῆς εἰς τὸ βάραθρον τῆς μικρολογίας καὶ τῆς σχολαστικότητος.

20. Μάλιστα δὲ περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι διοικητικῶν θεσμῶν ἀπαραίτητος εἶναι ἡ γνῶσις τῶν γενικῶν χαρακτήρων· διότι ὑπὲρ πάντας τοὺς λοιποὺς ἐγράφησαν οὗτοι ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένου σχεδίου καὶ συστήματος πλήρους. Οἱ δημιουργήσαντες αὐτοὺς οὐδὲ τὸ παράπαν ἐκωλύθησαν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου ὑπὸ τοῦ πρὶν καθεστῶτος, ὡς ἀλλαχοῦ. Ἐξαλείψαντες ἄρδην τὴν ἐπὶ Τουρκοκρατίας διοίκησιν, ὡς προϊὸν ἐποχῆς τυραννικῆς, συνέταξαν τὴν διοικητικὴν αὐτῶν νομοθεσίαν κατὰ μίμησιν μὲν κυρίως τῆς ἐν Γαλλίᾳ τότε ἰσχυούσης, ἀλλὰ καὶ κατ' ἰδίαν ἐπίνοιαν, τροποποιοῦντες ἢ μεταβάλλοντες τὰ καθέκαστα ἐπὶ τῇ βάσει πολιτικῶν ἀρχῶν καὶ διοικητικῶν συστημάτων.

Ἀλλ' ὅ,τι δὲν ἠδύναντο εὐχερῶς νὰ μεταβάλωσιν οἱ νομοθέται ἦτο ἡ διανοητικὴ καὶ πολιτικὴ τῆς χώρας κατάστασις καὶ ἡ ποιότης τῶν μελλόντων νὰ ἐφαρμόσωσι τοὺς νέους θεσμούς. Συνέβη λοιπόν, ὅ,τι καὶ ἐν τοῖς μηχανικοῖς ἔργοις, ἐν οἷς τὰ τέλεια καθ' ἑαυτὰ σχέδια ἀποτυγχάνουσιν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ, διότι οἱ ἐπινοήσαντες αὐτὰ παρεῖδον τὴν ἀκαταγώνιστον ἐπίδρασιν τῶν φυσικῶν νόμων, τῆς θερμότητος ἢ βαρύτητος, τῆς ἕλξεως ἢ ἀδρανείας. Διὸ τὰ διοικητικὰ ἀξιώματα ἐκάμφθησαν παρ' ἡμῖν διὰ τὴν ἔλλειψιν ἀγωγῆς καὶ πνεύματος πολιτικοῦ, τὸ σύστημα παρεμορφώθη, αἱ δὲ ἀρχαὶ τῆς διοικήσεως, καταπατηθεῖσαι πλέον ἢ ἅπαξ, μετεβλήθησαν εἰς κόνιν, ἥτις στροβιλιζομένη ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀνέμων τυφλοῖ τοὺς πολλούς.

Ὀφείλομεν λοιπὸν νὰ γνωρίσωμεν τὰς ἀρχὰς ταύτας καὶ τὰ

συστήματα κατὰ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῶν περιβολήν, ἵνα, παραβάλλοντες αὐτὰ πρὸς τὰ πραγματικῶς ὑφιστάμενα ἐν τῇ διοικήσει, εὑρίσκωμεν ἑκάστοτε κατὰ πόσον ὁμοιάζουσι πρὸς ἄλληλα ἢ κατὰ πόσον ἐν τῇ ἐφαρμογῇ παρεξέκλιναν τῆς θεωρητικῆς αὐτῶν ἱκανότητος.

21. Πρὸς διοικητικὴν ὀργάνωσιν χώρας τινὸς δύο ἀντίθετα συστήματα πρόκεινται τῷ νομοθέτῃ πρὸς ἐκλογήν· τὸ *δογματικὸν* ἢ *λογικόν*, ὅπερ, βασιζόμενον ἐπὶ πολιτικῶν δογμάτων ἢ θεωριῶν, ἐπιδιώκει μάλιστα πάντων τὴν πανταχοῦ τοῦ Κράτους ἑνότητα καὶ ὁμοιομορφίαν, καὶ τὸ *ἱστορικὸν* ἢ *ἐπαρχιακόν*, ὅπερ τοὐναντίον ἐπιζητεῖ τὴν βαθμιαίαν καὶ διαδοχικὴν ἀνάπτυξιν τῶν παλαιῶν θεσμῶν ἀναλόγως τῆς πολιτικῆς καταστάσεως ὡρισμένου λαοῦ καὶ τῶν τοπικῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν. Βεβαίως οὔτε τοῦ μὲν οὔτε τοῦ δὲ ἡ ἐκλογὴ ἢ ἡ ἐπικράτησις εἶναι ἀπόλυτος καὶ ἀποκλειστική· διότι ἐν μὲν τῷ δογματικῷ συστήματι ἱστορικοί τινες λόγοι περιστέλλουσιν ὁπωσδήποτε τὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν τοῦ νομοθέτου περὶ τὴν διαχάραξιν τοῦ σχεδίου αὐτοῦ, ἐν δὲ τῷ ἱστορικῷ τὸ πνεῦμα τῆς ἁρμονίας καὶ συστηματικότητος ἐξωθεῖ πολλάκις τὸν νομοθέτην εἰς τὴν ἐξάλειψιν παλαιῶν ἐθίμων καὶ διαφορῶν κοινωνικῶν ἢ τοπικῶν. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ὀφείλομεν νὰ σπουδάσωμεν ἕκαστον τῶν συστημάτων κατὰ μέρος καὶ ἀπολύτως, ἵνα ἀνεύρωμεν τὰς ἐνυπαρχούσας ἑκάστῳ συστήματι ἰδιότητας[1].

22. Κατὰ τὸ δογματικὸν ἢ λογικὸν σύστημα οἱ διοικητικοὶ νόμοι ἀποτελοῦσιν ὅλον τι ἐνιαῖον καὶ ἁρμονικὸν μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν αὐτῶν, διότι τὸ ἀνθρώπινον φιλεῖ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς πολιτικοῖς νόμοις τὴν συμμετρίαν καὶ ἀναλογίαν, ἃς σὺν τῷ χρόνῳ αἱ κοινωνικαὶ διαφοραὶ καὶ πολιτικαὶ περιστάσεις τροποποιοῦσι πάντοτε καὶ μεταβάλλουσι. Διὸ ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ δογματικοῦ συστήματος μορφωθεῖσα διοίκησις ὁμοιάζει πρὸς πυραμίδα ἀπειρομεγέθη, πλατυτάτην μὲν ἔχουσαν τὴν βάσιν, εἰς ὀξυτάτην δὲ κορυφὴν ἀπολήγουσαν. Διὰ τῆς σαφηνείας καὶ ὁμοιομορφίας

1 Περὶ τῶν ἐν λόγῳ συστημάτων πραγματεύεται ὁ *Mohl*, Encyk. 659 καὶ ἑφ. καὶ ὁ *Gerstner*, I, 158 καὶ ἑφ.

αὐτοῦ καθίστησι τὸ σύστημα τοῦτο εὐχερῆ τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τῶν κοινῶν συμφερόντων τοῦ Κράτους καὶ συντελεῖ τὰ μάλιστα εἰς τὴν κραταίωσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος, ἐξαλείφον διὰ τῆς ταυτότητος τῶν θεσμῶν τὰς ἱστορικὰς διαφορὰς τῶν κατοίκων ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Κράτους. Κρατύνει τὴν δύναμιν τῆς διοικήσεως διὰ τῆς ἁπλότητος καὶ ταχύτητος τῆς διαδικασίας καὶ καθίστησι δυνατὴν τὴν χρῆσιν τῶν ὑπαλλήλων πανταχοῦ τοῦ Κράτους.

Ἀφ' ἑτέρου ὅμως διὰ τῆς ἀποτόμου καταργήσεως ἐθίμων ἑβραίων ἢ νόμων παλαιῶν τὸ δογματικὸν σύστημα ἐπάγεται σὺσιώδεις βλάβας, τοὐλάχιστον ἐν ἀρχῇ, καὶ ἀνακόπτει τὴν πρὸς τὰ πρόσω φορὰν τοῦ Κράτους, ἐξαναγκάζον τούς τε πολίτας καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ εἰς τὴν τήρησιν τῶν τύπων μᾶλλον τῶν νέων θεσμῶν ἢ τοῦ πνεύματος αὐτῶν, οὗτινος δὲν δύνανται ταχέως ν' ἀντιληφθῶσι, καὶ ἐν τῇ ἰσοπεδωτικῇ αὐτοῦ ὁρμῇ μὴ λαμβάνον ὑπ' ὄψιν μήτε διαφορὰς πραγματικὰς μήτε τοπικὰ ἐμπόδια ἀνυπέρβλητα. Συσσωρεύει παρὰ ταῖς ἀνωτάταις ἀρχαῖς πληθὺν ὑποθέσεων, αἵτινες ὡς ἐκ τούτου δὲν δύνανται εὐκόλως νὰ διεξαχθῶσι, καὶ ποιεῖται δυσχερεστάτην, εἰ μὴ ἀδύνατον, τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν κοινωνικῶν σχέσεων καὶ διαφορῶν.

Τὸ δογματικὸν λοιπὸν σύστημα ἀποδεικνύει μὲν τὴν διοίκησιν ἰσχυρὰν καὶ παρέχει πρόχειρον καὶ κανονικὴν τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς, ἀλλὰ κινδυνεύει τὰ μάλιστα νὰ ἐκπέσῃ εἰς ξηροὺς τύπους καὶ μηχανισμὸν ἑτεροκίνητον. Ἐν γένει εἰπεῖν, ἀπὸ τοῦ δογματικοῦ συστήματος ἐλλείπει ἡ ζωή, ἥτις διά τε τοὺς θεσμοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀπαιτεῖ χρόνον τινά, ὅπως ἐκδηλωθῇ ἐναργῶς[1].

23. Ἐν τῷ ἱστορικῷ συστήματι δὲν ὑφίσταται ὁμοιότης τοῦ εἴδους καὶ τοῦ καταρτισμοῦ τῶν ἀρχῶν. Ἡ νομοθεσία ποικίλλεται κατὰ τόπους ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν ἢ τῶν φυλετικῶν διαφορῶν τῶν κατοίκων. Διὰ ταῦτα δὲν καταστρέφονται αἱ τοπικαὶ συνήθειαι καὶ ἕξεις· ἡ κεντρικὴ διοίκησις ἀνακουφίζεται

1 Πρβλ. *Mohl*, Encyk. 663.

ἐκ τοῦ βάρους τῶν παλλῶν ὑποθέσεων· αἱ δὲ δαπάναι τῆς κυβερνήσεως ἐλαττοῦνται, ἰσχυρὸν δὲ πρόχωμα ἐγείρεται κατὰ τῶν νεωτεριστικῶν τάσεων τῆς κοινωνίας.

Ἀλλ' ἐν τῇ διοικήσει μάλιστα τὸ ἱστορικὸν σύστημα, τὸ ἐπονομασθὲν *ἐπαρχιακόν*, ὡς ἐκ τῆς βαθμιαίας μορφώσεως τῶν Κρατῶν τῆς Εὐρώπης, ἐκ τῆς προσκτήσεως *αὐτονόμων* κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον *ἐπαρχιῶν*, ἀντὶ νὰ ἰσχυροποιῇ τὸ ὑπάρχον, ἐξασθενίζει αὐτὸ ἀναπτύσσον ὑπεράγαν τὸ τοπικὸν καὶ φυλετικὸν πνεῦμα. Ἀντὶ τοῦ γενικοῦ συμφέροντος ἐπιζητεῖ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν καθ' ἑκάστην ἀναγκῶν καὶ ἕξεων τῶν ἐπὶ μέρους κοινοτήτων· διὸ δὲν ἁπλοποιεῖ τὴν διοικητικὴν λειτουργίαν διὰ λογικοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀπεργάζεται αὐτὴν τὰ μάλιστα πολύπλοκον καὶ σκοτεινήν. Οἱ νόμοι, τὰ ἔθιμα, ὁ πολιτικὸς βίος ἐν γένει καθίσταται ἑτερόρρυθμος, ἀτομιστικός, ἄκαμπτος. Θυσιάζεται τῇ ποικιλίᾳ ἡ ἑνότης, τῷ παρελθόντι τὸ παρὸν καὶ τούτῳ τὸ μέλλον. Οἱαδήποτε μεταρρύθμισις ἀποβαίνει δυσχερής, διότι ἐλλείπουσιν ἀπὸ τοῦ Κράτους τὰ μέσα, δι' ὧν ἠδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ τοῖς πᾶσιν. Ὅθεν τὸ ἱστορικὸν σύστημα ἐξασφαλίζει μὲν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν καθ' ἕκαστον μερῶν τοῦ Κράτους, ἀλλὰ καὶ οὐδεμίαν γενικὴν καὶ ἀληθῆ φιλοπατρίαν ἀναφλέγει. Ἕκαστος μεριμνᾷ μᾶλλον περὶ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ ἢ περὶ τῆς ὅλης πατρίδος.

24. Ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν πρώτη ἡ Γαλλία ἐθεμελίωσεν ἐν τῇ διοικήσει τὸ δογματικὸν σύστημα μετὰ δογματικῆς ὄντως καὶ ἰδεολογικῆς μονομερείας. Ἡ ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789 ἐπελθοῦσα κοινωνικὴ μεταρρύθμισις ὑπῆρξε τοσοῦτον σφοδρὰ καὶ ἀπότομος, ὥστε μετὰ τῆς τυραννίας κατέρριψε σύμπαν τὸ πολιτικὸν οἰκοδόμημα τῆς Γαλλίας μετὰ τῶν ἐθίμων καὶ παραδόσεων, μετὰ τῆς θρησκείας καὶ τῶν νόμων. Οἱ νομοθέται τῆς ἐπαναστάσεως ἐν τῷ ἀδιαλλάκτῳ μίσει κατὰ τοῦ παρελθόντος καὶ τῷ ζήλῳ τῆς ἀγρίας φιλοπατρίας αὐτῶν ἐχάραξαν τοὺς νόμους ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ ἀληθῶς ἐδάφους τῆς γαλλικῆς ἐπικρατείας, τοῦ ἀποψιλωθέντος τέλεον ὑπὸ τῆς ἐπαναστατικῆς πυρκαϊᾶς.

Τὰ γερμανικὰ Κράτη δὲν ἀπέφυγον παντάπασι τὰς συνεπείας τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ περιώρισαν τοὐλάχιστον ταύ-

τας, ὅσον ἠδύναντο, καὶ ἀπέφυγον νὰ ἐξωθήσωσι τὰς ἀρχὰς ἐκείνης εἰς τὰ ἔσχατα. Ὅθεν παρεδέξαντο μὲν καὶ ταῦτα τὸ δογματικὸν σύστημα ἐν τῇ διοικήσει, ἀλλ' οὐχὶ ἀπολύτως οὐδὲ μονομερῶς, ὡς οἱ Γάλλοι.

Ἐν μόνῃ τῇ Ἀγγλίᾳ οἱ ἰσχυροὶ θεσμοὶ τῆς αὐτοδιοικήσεως ἀντέσχον κατὰ τοῦ ρεύματος τῶν γαλλικῶν ἰδεῶν. Τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τῶν Ἄγγλων διετήρησε ζηλοτύπως τοὺς προϊστορικοὺς σχεδὸν θεσμοὺς τῆς χώρας, καὶ μόνον ὅτε ὁ ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης κίνδυνος παρῆλθε, προέβη εἰς συχνὰς διοικητικὰς μεταρρυθμίσεις, δι' ὧν ἀπήλειψε πολλὰ τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ ἐπαρχιακοῦ αὐτῆς συστήματος, τοῦ πρὶν ἀμιγοῦς καὶ ἀκράτου[1].

25. Τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι, ἔνθα ἤθη, ἔθιμα καὶ φυλετικαὶ ἰδιότητες τῶν εὐαρίθμων κατοίκων αὐτῆς ἐλάχιστον διαφέρουσιν, ἐπεβάλλετο ἀληθῶς ἡ ἐκλογή, τοῦ δογματικοῦ μᾶλλον συστήματος ἢ τοῦ ἐπαρχιακοῦ, ἀλλ' οὐχὶ πάλιν τοσοῦτον μονομερῶς, ὅσον ἐνόμισαν μὲν ξένοι νομοθέται, παρεδέξαντο δὲ οἱ πολιτικοὶ αὐτῆς ἄνδρες. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἀποτινάξας τὸν τουρκικὸν ζυγόν, δὲν ἔπρεπε ν' ἀποτινάξῃ καὶ τοὺς ἐπὶ Τουρκοκρατίας διοικητικοὺς θεσμοὺς ὡς ἀχρήστους πρὸς τὸν ἐξῆς ἐλεύθερον πολιτικὸν αὐτοῦ βίον. Εἶχον οὗτοι βαθείας τὰς ρίζας ἐν τῇ χώρᾳ καὶ ἀναδείξαντες εὐχύμους καρποὺς ὑπὸ δουλείαν στυγεράν, θὰ παρῆγον ἔτι κρείττονας ὑπὸ τὸν ζωογόνον ἥλιον τῆς ἐλευθερίας[2].

Ἀλλ' οὕτω πέπρωται, ἵνα κατὰ τὰς μεγάλας ἐπαναστάσεις τῶν λαῶν ἐπέρχωνται καὶ αἱ ριζικαὶ τῶν νόμων μεταρρυθμίσεις· διότι τότε μάλιστα σπεύδουσιν οἱ πολλοὶ ἄνευ βαθμιαίων σταθμῶν πρὸς τὸ ἀπολύτως ὀρθὸν καὶ δίκαιον, ὅπερ τοσοῦτον ὀρρωδεῖ ἡ συντη-

1 Ὑπὸ ἐθνολογικὴν ἔποψιν τὸ ἐπαρχιακὸν σύστημα ἔχει πολλῷ μείζονα σπουδαιότητα, διότι τοῦτο ἐπιζητοῦσι τὰ δεδουλωμένα ἔθνη, τὰ διεκδικοῦντα ἰδίαν αὐθυπαρξίαν, ἰδίαν γλῶσσαν, ἴδιον προορισμόν, ὡς οἱ Ἕλληνες καὶ Ἀρμένιοι τῆς Τουρκίας, οἱ Ἰρλανδοὶ τῆς Ἀγγλίας, οἱ Σλαῦοι τῆς Αὐστρίας κτλ.

2 Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἀναπτύσσει σαφῶς ὁ *Μοσχοβάκης* ἐν τῷ ἀξιολόγῳ συγγράμματι αὐτοῦ «Τὸ ἐν Ἑλλάδι δημόσιον δίκαιον ἐπὶ Τουρκοκρατίας».

ρητικὴ τάξις, ἡ ἐπικρατοῦσα συνήθως ἐν ταῖς ὁμαλαῖς τῆς πολιτείας περιόδοις.

Διὰ τοῦτο ἡ ἑλληνικὴ διοίκησις τὴν σήμερον οὐδὲν ἀρχαϊκὸν φέρει. Εἶναι καθαρὸν προϊὸν τοῦ νῦν αἰῶνος, οὐδὲ τὴν ἀνθρωπίνην κἂν ἡλικίαν ὑπερβᾶσα, καὶ φαίνεται ὡς εἰ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς κεφαλῆς ἑνὸς μόνου ἀνδρός. Διὸ δυνάμεθα καὶ νὰ παραβάλωμεν αὐτὴν πρὸς τεχνικὸν κῆπον, φιλοκάλως μὲν κατεσκευασμένον μετὰ γεωμετρικῆς συμμετρίας καὶ ἀναλογίας, ἀλλ' οὗ πάντα τὰ δένδρα ἐφύτευσε χεὶρ ἀνθρωπίνη[1].

26. Τὸ δογματικὸν σύστημα, οὕτως ἰδεολογικῶς ἐπιδιωχθὲν καὶ ἐφαρμοσθὲν ἐν Ἑλλάδι, ἐπέφερε τὴν ἄκραν ἁπλότητα καὶ μονοτονίαν τῶν θεσμῶν, δι' οὗ πάντα τὰ μέρη ὑπετάχθησαν ἀνεξαιρέτως εἰς τὸ ὅλον ἱεραρχικῶς, κατὰ βαθμοὺς ἴσους ἐφ' ὅλης τῆς περιφερείας τοῦ Κράτους καὶ ἀνεξαρτήτως οἱασδήτινος τοπικῆς διαφορᾶς. Πάντες οἱ δῆμοι τῆς Ἑλλάδος ὑπεβλήθησαν ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὀργανισμὸν καὶ ἐξηρτήθησαν ἐξ ἐπαρχιῶν πασῶν ὁμοιομόρφων, αἵτινες πάλιν ὑπόκεινται ἀνεξαιρέτως τοῖς νομοῖς, διοικουμένοις ὑπὸ νομαρχῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐτῶν νόμων καὶ διαταγμάτων. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ κεντρικὴ διοίκησις συγκεντρωθεῖσα ἐπὶ τῆς πρώτης δυναστείας ἐν ταῖς χερσὶν ἑνὸς μόνου προσώπου, δρῶντος αὐτοβούλως πανταχοῦ, μετέβαλε τὸ Κράτος ὅλον εἰς ἀπειρομεγέθη ἄψυχον μηχανήν, κινουμένην δι' ἑνὸς μόνου ἐλατηρίου.

Ἡ ἄκρα αὕτη ἑνότης καὶ μονοτονία τῶν διοικητικῶν θεσμῶν ἐπέδρασεν ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ πνεύματος τῆς ἑλληνικῆς χώρας καὶ περιέστειλεν οὐσιωδῶς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς. Ἵνα οἱ θεσμοὶ ἀνταποκρίνωνται πρὸς τὰς πραγματικὰς σχέσεις καὶ διαφορὰς τὰς ἐν τῷ Κράτει ὑφισταμένας, ὧν ἐπιζητοῦσι τὴν ρύθμισιν, δέον νὰ ἔχωσι σὺν τῇ ἑνότητι καὶ ποικιλίαν τινά, διότι ἄλλως ἀνατρέποντες τὰς πραγματικὰς ταύτας σχέσεις βαίνουσιν ἐναντίον τοῦ σκοποῦ, ὃν προτίθενται.

Ὁ ἀπονέμων τὸν αὐτὸν ὀργανισμὸν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ

1 Ἀγγελοπούλου. Περὶ τοπικῆς διοικήσεως ἐν Ἑλλάδι, δ καὶ ἑφ.

Κράτους καὶ εἰς ἄσημόν τινα κώμην, τὴν αὐτὴν διοικητικὴν ἐλευθερίαν εἴς τε τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία, οὐδόλως διαφέρει ἐκείνου, ὅστις ζητεῖ νὰ προσαρμόσῃ τὸν αὐτὸν πῖλον ἐπί τε τῆς κεφαλῆς νηπίου καὶ ἐφήβου. Πόλις παραθαλασσία δέον νὰ διοικῆται ἄλλως ἢ ὀρεινὴ καὶ μεσόγειος. Αἱ φυσικαὶ διαφοραὶ μεταξὺ ἀγροτικῶν καὶ ἀστικῶν πληθυσμῶν προκαλοῦσι καὶ διαφορὰς ἀναγκῶν καὶ δὴ καὶ νόμους ἀναλόγους. Πᾶσαι αἱ ἐπαρχίαι δὲν εἶναι παντελῶς ὅμοιαι, ἔνιοι δὲ τῶν νομῶν εἶναι πολλῷ σπουδαιότεροι τῶν λοιπῶν[1].

Ὁ ρυθμίζων λοιπὸν τὰ πάντα κατὰ τὸ αὐτὸ σύστημα προσδέει ταῦτα ὄντως ἐπὶ κλίνης Προκρούστου καὶ ἀντὶ τῆς ἑνότητος, ἣν τοσοῦτον ἐπιζητεῖ, παρεισάγει τὴν σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν[2].

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Συγκεντρωτικὸν καὶ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα

Περίληψις

27. Ἔννοια τοῦ συγκεντρωτικοῦ καὶ ἀποκεντρωτικοῦ συστήματος.
28. Πολιτικὴ συγκέντρωσις.
29. Κυβερνητικὴ συγκέντρωσις.

1 Πρβλ. *Beaulieu* (P. Leroy). Ἡ τοπικὴ διοίκησις κτλ. Μετάφ. Στούπη, σ. 93 καὶ ἑφ. καὶ *Stein*, Verwaltungslehre, Erster theil. 289.

2 *Tocqueville*, *Oeuvres*, VIII, 322 «L'uniformité dans les lois secondaires au lieu d'être un bienfait, est presque toujours un grand mal parce qu'il est peu de pays, dont toutes les parties puissent supporter la même législation jusque dans ses details».

30. Αὐτονομία.
31. Περὶ τῆς κυβερνητικῆς συγκεντρώσεως ἐν τοῖς νεωτέροις Κράτεσιν.
32. Ὅρια τῆς κυβερνητικῆς συγκεντρώσεως.
33. Ἔννοια τῆς διοικητικῆς συγκεντρώσεως καὶ ἀποκεντρώσεως.
34. Τίς ὁ λόγος τῆς διοικητικῆς ἀποκεντρώσεως.
35. Ἀρεταὶ τῆς διοικητικῆς ἀποκεντρώσεως.
36. Ὅρια τῆς διοικητικῆς ἀποκεντρώσεως. — Αὐτοδιοίκησις.
37. Ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ αὐτοδιοίκησις.
38. Ἡ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἑλλάδι αὐτοδιοίκησις.
39. Συμπέρασμα.

— Ἔννοια συγκεντρωτικοῦ ἢ ἀποκεντρωτικοῦ συστήματος.

27. Οἷα κοινῶς ἐκλαμβάνεται ἡ συγκέντρωσις, δὲν ἀποτελεῖ ἴδιον σύστημα, ἀλλ' εἶναι καὶ αὕτη μία τῶν συνεπειῶν τοῦ δογματικοῦ συστήματος, ὡς ἡ ἀποκέντρωσις ἀπορρέει ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ. Ἐλέχθησαν ὅμως καὶ ἐγράφησαν πανταχοῦ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα περὶ συγκεντρώσεως καὶ ἀποκεντρώσεως, ὥστε ὀφείλομεν νὰ πραγματευθῶμεν περὶ αὐτῶν ἰδιαιτέρως καὶ μεθ' ὅσης ἐνδέχεται ἐπιμελείας καὶ ἀκριβείας.

Ἐν πρώτοις παρατηρητέον καθ' ὅλου, ὅτι ἀμφότεροι οἱ ὅροι οὗτοι, ληφθέντες ἐκ τῆς μηχανικῆς, ἀτελῶς ἐκφράζουσιν ὅ,τι δι' αὐτῶν θέλουσι νὰ σημάνωσιν οἱ πολιτειολόγοι. Οὔτε πλήρης συγκέντρωσις οὔτε πλήρης ἀποκέντρωσις δύναται ποτε νὰ ὑπάρξῃ ἐν τῷ Κράτει· διότι ἡ μὲν πρώτη θὰ ἐπέφερεν ἀναγκαίως τὴν ἀπονέκρωσιν τῶν ὀργανικῶν μελῶν τοῦ Κράτους, ἡ δευτέρα δὲ τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ ὅλου. Καὶ ἐν αὐτῷ δὴ τῷ ἄγαν δεσποτικῷ Κράτει, ἔνθα εἷς μόνος κύριος, πάντες δὲ οἱ λοιποὶ δοῦλοι, δὲν ὑπάρχει πλήρης συγκέντρωσις· διότι ὁ ἀπόλυτος μονάρχης ἐξαναγκάζεται ν' ἀναθέσῃ πολλά, ἴσως μάλιστα πλείονα τοῦ δέοντος, τοῖς ἐντολοδόχοις αὐτοῦ, ἐν δὲ ταῖς ἀπομεμακρυσμέναις ἐπαρχίαις ἡ θέλησις αὐτοῦ ἀντικαθίσταται διὰ τῆς θελήσεως τῶν σατραπῶν ἢ κυβερνητῶν.

Μόνον λοιπὸν περὶ τοῦ τοιοῦδε ἢ τοιοῦδε βαθμοῦ τῆς συγκεντρώσεως ἢ ἀποκεντρώσεως δύναται νὰ γείνῃ λόγος, ἤτοι περὶ τοῦ *βαθμοῦ* καὶ *τρόπου* τῆς συνδέσεως καὶ ἐξαρτήσεως τῶν μερῶν ἐκ τοῦ ὅλου Κράτους καὶ τῆς ἐξουσίας τούτου ἐπ' ἐκείνων.

Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ συγκέντρωσις ἢ ἡ ἀποκέντρωσις δὲν εἶναι

μία μόνη καὶ ἁπλῆ, οἵα συνήθως νομίζεται, ἀλλὰ διακρίνεται ἀναγκαίως εἰς *πολιτικὴν*, *κυβερνητικὴν* καὶ *διοικητικήν*, καθ' ὅσον ἀναφέρεται εἰς τὸ ὅλον Κράτος ἢ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ. Ἄνευ τῆς διακρίσεως ταύτης δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ λύσις τοῦ ζητήματος, ἀλλ' ἐπέρχεται σύγχυσις καὶ θόρυβος, ὥστε αἱ διαφωνίαι περιστρέφονται περὶ τὰς λέξεις μᾶλλον ἢ περὶ τὰ πράγματα[1].

28. Ἐν τῷ συνταγματικῷ Κράτει ἡ *πολιτικὴ* συγκέντρωσις εἶναι ὄντως ἀσθενεστέρα ἢ ἐν τῷ δεσποτικῷ, διότι κατ' ἀρχὴν ἐν τῷ πρώτῳ ἄλλα μὲν πρόσωπα νομοθετοῦσιν, ἄλλα δὲ κυβερνῶσιν, ἕτερα δὲ δικάζουσιν. Ἡ διαίρεσις λοιπὸν τῶν τριῶν ἐξουσιῶν, ἤτοι ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς, εἶναι αὐτὸ τοῦτο ποιά τις πολιτικὴ ἀποκέντρωσις. Τοὐναντίον ἐν τῇ καθαρᾷ δημοκρατίᾳ, ἔνθα πάντα ὁ δῆμος δύναται, τοιαύτη ἀποκέντρωσις δὲν ὑφίσταται.

Ἀλλὰ καὶ καθ' ὅσον ἕκαστον ὄργανον ἔχει ἐν τῷ συνταγματικῷ Κράτει ἰδίαν ἀναφαίρετον δικαιοδοσίαν, καλῶς ὑπὸ τοῦ νόμου διαγεγραμμένην, ἡ πολιτικὴ συγκέντρωσις εἶναι χαλαρωτέρα ἢ ἐν τῷ δεσποτικῷ, ἔνθα οὐδεμία αὐτοτέλεια τῶν πολιτικῶν ὀργάνων ὑφίσταται, καὶ ἐν τῷ δημοκρατικῷ, ἔνθα ὁ κυρίαρχος λαὸς οὐδὲν ὅριον τῆς ἑαυτοῦ ἐξουσίας γνωρίζει.

29. Διάφορος τῆς πολιτικῆς συγκεντρώσεώς ἐστιν ἡ *κυβερνητική*, ἥτις ἀντιθέτως ἐκείνης ὑφίσταται πολλῷ ἰσχυροτέρα ἐν τοῖς ἐλευθέροις Κράτεσιν ἢ ἐν τοῖς λοιποῖς. Ἐννοοῦμεν δὲ κυβερνητικὴν συγκέντρωσιν τὴν διὰ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας

1. Πολλαὶ μονογραφίαι περὶ συγκεντρώσεως ἐδημοσιεύθησαν ἐν Γαλλίᾳ, ὧν αἱ κυριώτεραι ἡ τοῦ *Odilon Barrot*, De la centralisation et de ses effets, 1861, ἡ τοῦ *Dupont White*, La centralisation, suite à l'individu et l'État, 1861, καὶ ἡ τοῦ *Dagall*, De la décentralisation administrative, 1872.—Ἡ τοῦ *Γλαράκη*, Πολιτικὴ ἀποκέντρωσις εἶναι sui generis. Πρβλ. περὶ τοῦ θέματος τούτου καὶ Block, Dict. de l'adm. ἐν λ. centralisation. *Βιδιέν*, καὶ ἐφ. *Bluntschli*, Lehre vom Modernen Stat. 1875, III, 481. *Mohl*, Encyk. 667 καὶ ἐφ. *Διομήδους Κυριακοῦ*, Συνταγματικὸν Δίκαιον, 1867, σ. μγ' καὶ ἐφ. *Σαριπόλου*, Συνταγμ. Δ. III, 12 καὶ ἐφ.

ἀνάθεσιν πασῶν τῶν κοινῶν τοῦ Κράτους ὑποθέσεων εἰς μίαν μόνην καὶ δὴ τὴν ἀνωτάτην. Δυνάμει τῆς τοιαύτης συγκεντρώσεως τὰ στρατιωτικά, τὰ οἰκονομικά, τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὰ τῆς δικαιοσύνης, τὰ ναυτικά, τὰ τῆς δημοσίας ὑγιεινῆς, τὰ τῆς γενικῆς συγκοινωνίας καὶ ἄλλα πολλὰ ρυθμίζει μὲν μία μόνη ἐν τῷ Κράτει ἀρχή, ἡ νομοθετική, ἐφαρμόζει δὲ μία μόνη ὁμοίως ἀρχή, ἡ *ἐκτελεστική*, ἡ ἐδρεύουσα ἐν τῷ κέντρῳ καὶ διακλαδουμένη ἐφ' ἅπασαν τὴν ἐπικράτειαν.

Ἡ τοιαύτη ἀπαραίτητος διὰ τὴν γενικὴν τοῦ Κράτους κυβέρνησιν συγκέντρωσις ἀντὶ νὰ ἐλαττοῦται ἐν τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς, τοὐναντίον αὐξάνει καθ' ἑκάστην, καθ' ὅσον νέαι κοιναὶ ἀνάγκαι ἀναφαίνονται ἢ τὰ τελειοποιούμενα μέσα τοῦ πολιτισμοῦ καθιστῶσι τὴν νομοθετικὴν ἐπέμβασιν ἀναπόδραστον. Ὅ,τι πρὸ μιᾶς ἑκατονταετηρίδος μόλις ποτὲ ἐξετέλει ἢ καὶ παντελῶς ἠγνόει τὸ Κράτος, ἀποτελεῖ νῦν ἀναφαίρετον λειτουργίαν αὐτοῦ, οἷα ἡ ταχυδρομικὴ καὶ τηλεγραφικὴ ὑπηρεσία, ἡ ὑγειονομική, πολλοὶ κλάδοι τῆς ἀστυνομίας καὶ ἄλλα. Ὅ,τι δὲ πάλιν διαφοροτρόπως ἐρρυθμίζετο καὶ ἐξετελεῖτο ὑπὸ πολλῶν ἀρχῶν ἐν ταῖς διαφόροις περιφερείαις ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Κράτους, κανονίζεται νῦν καὶ ἐκτελεῖται ὁμοιομόρφως ἀπανταχοῦ ὑπὸ μιᾶς καὶ μόνης ἀρχῆς. Ἐνῷ ἄλλοτε ἡ ἐπιμέλεια τῶν πτωχῶν ἀνῆκε τῇ ἐκκλησίᾳ, ἡ δὲ ἀστυνομία καὶ ὁδοποιΐα εἰς τὰς κοινότητας καὶ ἡ δικαιοσύνη εἰς τοὺς χωροδεσπότας ἢ εἰς τοὺς ἱερεῖς, ὡς παρ' ἡμῖν ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τὸ νεώτερον Κράτος ταύτας τε καὶ ἄλλας ὑπηρεσίας ὑπέβαλεν ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ ἀποκλειστικὴν δικαιοδοσίαν.

Φυσικόν, ἵνα ἐν τῷ δεσποτικῷ Κράτει ἡ τοιαύτη κυβερνητικὴ συγκέντρωσις ἡ ἀσθενεστάτη· διότι, ὅπου λείπει ἡ ἐλευθερία, ἐκεῖ καὶ αἱ κοιναὶ ἀνάγκαι εἶναι ἐλάχισται, ἡ δὲ νομοθετικὴ πρόνοια βραδυτάτη, καθ' ὅσον πᾶς νεωτερισμὸς ὑπολαμβάνεται ὡς ἀπειλὴ καὶ κίνδυνος κατὰ τῆς ὑπάρξεως καὶ ἀσφαλείας τοῦ καθεστῶτος. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν κυβερνητικὴν ἀπειρίαν καὶ ἔλλειψιν ἐπιτηδείων ὀργάνων ἡ κυβερνητικὴ συγκέντρωσις εἶναι λίαν χαλαρὰ ἐν τοῖς δεσποτικοῖς Κράτεσιν. Ὅθεν πολλαὶ σχέσεις αὐτῶν πρὸς τοὺς ὑπηκόους κανονίζονται οὐχὶ ὑπὸ μιᾶς μόνης κεντρικῆς ἀρχῆς

οὔτε ὁμοιομόρφως ἁπανταχοῦ, ἀλλὰ διαφοροτρόπως ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους κυβερνητῶν.

30. Ἡ κυβερνητικὴ συγκέντρωσις ἀντιτίθεται τῇ *αὐτονομίᾳ*, καθ' ἣν τμήματά τινα τοῦ Κράτους ρυθμίζουσι τὰς πολιτικὰς αὐτῶν σχέσεις αὐτοβούλως καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας, ἢ *ἐπαρχίαι* τινὲς ἔχουσι ποιάν τινα πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀποτελοῦσιν *ἡμιαυτόνομα* κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον Κράτη[1]. Οὕτω πολλαὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα πόλεις ἢ κοινότητες ἢ καὶ σωματεῖα ἁπλᾶ εἶχον τὴν ἑαυτῶν αὐτονομίαν, νῦν δὲ τὰ *καντόνια* τῆς Ἑλβετίας, αἱ *Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι* τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὰ *ὁμόσπονδα Κράτη* τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας ἔχουσι πᾶσαν αὐτονομίαν ἢ *αὐτοκυβέρνησιν* ἐκτὸς ἐκείνης, ἣν ἀφῆρεσαν αὐτὰ τὸ γενικὸν σύνταγμα τῆς Ἑλβετίας, τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Γερμανίας. Ἐν τοῖς τοιούτοις Κράτεσι τὰ τοῦ στρατοῦ, τὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἀντιπροσωπείας, τὰ περὶ τοῦ νομίσματος, τὰ τῶν τελωνείων καὶ εἴ τι ἄλλο κανονίζονται γενικῶς διὰ νόμων πηγαζόντων ἐκ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας ὅλης τῆς ἐπικρατείας, ἐνῷ τὰ τῆς λοιπῆς νομοθεσίας κανονίζονται ἰδιαιτέρως καὶ ἐλευθέρως ὑπὸ τῶν καθ' ἕκαστον Κρατῶν. Τὸ αὐτὸ φαινόμενον Κράτους αὐτοκυβερνήτου παρουσιάζει ἡ Οὐγγαρία ἐν σχέσει πρὸς τὴν Αὐστρίαν.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν Τουρκίᾳ πολλῶν ἐπαρχιῶν ἡ αὐτονομία ἀνεγνωρίσθη διὰ συνθηκῶν ἢ συμβάσεων, ὡς ἡ τῆς Κρήτης, τῆς Σάμου, τῆς Βουλγαρίας καὶ Ρωμυλίας[2]. Ἡ Ἀγγλία παρεδέξατο τὸ σύστημα τῆς αὐτονομίας διά τινας τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς.

31. Ὁ σημερινὸς πολιτισμὸς καὶ αἱ πολιτικαὶ ἀνάγκαι τῶν ἐξ ἑνὸς μόνου ἔθνους ἀποτελουμένων Κρατῶν ἀντιτίθενται τῇ

1. Πρβλ. *Block*, Dict. de la Politique ἐν λ. autonomie. — *Morier*, «Selpstregierung» 1876, 30 καὶ ἑξ.

2. Ὅρα τῆς Βερολινίου συνθήκης (13 Ἰουλίου 1878) ἄρθρ. 31, δι' οὗ κηρύσσεται ἡ μὲν Βουλγαρία «αὐτόνομος καὶ φόρου ὑποτελὴς ἡγεμονία ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου», ἡ δ' Ἀνατολικὴ Ρωμυλία «ὑπὸ τὴν ἄμεσον πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου, ἀλλὰ μετὰ *διοικητικῆς αὐτονομίας*».

ἐπαρχιακῇ αὐτονομίᾳ. Ἡ ἀρχὴ τῶν ἐθνικοτήτων ἀπαιτεῖ Κράτη καλῶς ὠργανωμένα εἰς ἓν σῶμα συμπαγές, ὅπως διαφύγωσι τὸν ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως κίνδυνον ἢ τοὺς ἐμφυλίους σπαραγμούς. Διὰ τῆς κυβερνητικῆς συγκεντρώσεως ἐπετεύχθη ἡ πολιτικὴ ἑνότης τῆς Ἰταλίας, ἐδημιουργήθη δὲ βαθμηδὸν ἡ Γερμανικὴ αὐτοκρατορία. Χάριν αὐτῆς μετέβαλεν οὐσιωδῶς τὸ ἑαυτῆς σύνταγμα καὶ δι' αὐτῆς ἐσώθη ἡ Ἀμερικὴ κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον[1]. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τοσοῦτον ἐπὶ *αὐτοδιοικήσει* πεφυημισμένη Ἀγγλία ἔχει πολλῷ μεῖζονα πολιτικὴν συγκέντρωσιν ἢ ὅσον κοινῶς πιστεύεται, διότι πᾶσαι σχεδὸν αἱ τοπικαὶ ὑποθέσεις διεξάγονται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου ψηφισθέντων νόμων καὶ ἐνεργοῦνται ὑπὸ προσώπων διοριζομένων ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας.

Καὶ ἡ νῦν δὲ ἐλευθέρα Ἑλλὰς διὰ τῆς κυβερνητικῆς συγκεντρώσεως ἀπέφυγε τὰς ἐσωτερικὰς διαμάχας τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος καὶ δι' αὐτῆς μόνης θέλει κατορθώσει τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἑνότητος σύμπαντος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Μία μόνη κυβέρνησις, μία μόνη ἀστικὴ καὶ πολιτικὴ νομοθεσία ἐν Ἑλλάδι, ἓν μόνον σύστημα ἐκπαιδεύσεως, εἷς μόνος στρατός, ἓν μόνον φορολογικὸν σύστημα κατὰ τὰς γενικὰς αὐτοῦ βάσεις, ἐξήλειψε τέλεσν τὸ στενὸν καὶ ἀνελεύθερον πνεῦμα τοῦ ἐπαρχιακοῦ πατριωτισμοῦ, ὅπερ κατὰ μὲν τὴν ἔνδοξον τοῦ 1821 ἐπανάστασιν πολλαχοῦ ἐξεθηλώθη ἐπικινδύνως, κατὰ δὲ τὴν ἀρχαιότητα κατέστησε τὴν Ἑλλάδα ἕρμαιον πολέμων ἐμφυλίων καὶ λείαν εὐχερῆ βαρβάρων κατακτητῶν[2].

32. Μέχρι τίνος σημείου διήκουσι τὰ ὅρια τῆς κυβερνητικῆς συγκεντρώσεως δὲν ὁρίζεται διὰ γενικοῦ καὶ ἀπαραβάτου κανό-

1. *Block*, Diction. de l'adm. ἐν λ. centralisation.

2. Λίαν ὀρθῶς λέγει ὁ *Tocqueville*, «Pour ma part je ne saurais concevoir qu'une nation quisse vivre ni surtout prospérer sans une forte centralisation gouvernementale.... Ce qui a produit toutes les misères de la société féodale, c'est que le pouvoir, non seulement d'administrer, mais de gouverner, était partagé entre mille mains et fractionné de mille manières; l'absence de toute centralisation gouvernementale empêchait alors les nations de l'Europe de marcher avec énergie vers aucun but». *Block*, ἔνθ' ἀνωτέρω.

νος. Είναι ζήτημα χρόνου καὶ τόπου. Ὁ βαθμὸς αὐτῆς ποικίλλεται κατὰ τὰς ἐποχάς, κατὰ τὸν διάφορον πολιτισμὸν τῶν ἐθνῶν καὶ κατὰ τὸν πολιτικὸν σκοπόν, ὃν ἐπιδιώκουσι τὰ Κράτη[1].

Ὡς χαρακτηριστικὸν ὅμως φαινόμενον τοῦ νῦν αἰῶνος παρατηρεῖται γενικῶς, ὅτι πᾶσαι αἱ πολιτεῖαι ἐπιζητοῦσι τὴν κυβερνητικὴν συγκέντρωσιν ὡς τὸν ἀπαραίτητον καὶ μόνον ὅρον τῆς πολιτικῆς ἑνότητος καὶ ὑπάρξεως αὐτῶν[2]. Μόνος ὁ βαθμὸς καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συστήματος διαφέρουσι κατὰ χώρας καὶ ἔθνη.

Ἀλλ' οὔτε ἡ πολιτικὴ οὔτε ἡ κυβερνητικὴ συγκέντρωσις εἶναι ἀντικείμενον τοῦ διοικητικοῦ δικαίου. Περὶ αὐτῶν πραγματεύεται μάλιστα μὲν ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη, γενικῶς δὲ τὸ δημόσιον δίκαιον καὶ τὸ συνταγματικόν. Ἐξεθέσαμεν δὲ τὰ περὶ τούτων συντόμως ἐνταῦθα, ἵνα σαφέστερον καταναγθῇ ἡ ὅλως διάφορος τούτων *διοικητικὴ συγκέντρωσις*.

33. Ὀνομάζομεν δὲ διοικητικὴν συγκέντρωσιν τὴν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἀμέσως ἢ τῶν ὀργάνων αὐτῆς ἐμμέσως ἐνέργειαν ὑποθέσεων ἀγκουσῶν οὐχὶ εἰς τὸ Κράτος ὁλόκληρον, ἀλλ' εἰς

1. «Ἀληθεύει μὲν ὅτι ἐκ τῆς τοῦ πολιτισμοῦ ἀναπτύξεως ἀναφύονται νέαι σχέσεις, αἵτινες δέον νὰ ὁρισθῶσι διὰ νόμων. Ἀληθεύει ὅμως πρὸς τούτοις καὶ ὅτι πολλὰ ἄλλα, ὑποκείμενα ἄλλοτε εἰς τὴν τῆς πολιτείας ἐνέργειαν, ἀφέντα νῦν τῇ ἀτομικῇ ἐλευθερίᾳ. Ἀναλογισώμεθα, ὁπόση ἦτο κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας ἡ τῆς πολιτείας εἰς τὰ θρησκευτικὰ ἐπέμβασις. Μὴ ἀρκουμένη νὰ εἰσδύῃ ἐντὸς τῆς ἑστίας, νὰ μαστεύῃ τὴν τοῦ πολίτου συνείδησιν, ἤθελε καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ τὰ ἑαυτῆς δόγματα. Ἀναλογισώμεθα, ὁπόση ἦτον ἡ ἐπέμβασις αὐτῆς εἰς τὴν διὰ τοῦ τύπου ἐκδήλωσιν τῶν ἰδεῶν, ὁπόση εἰς τὴν διατήρησιν τῶν προνομίων τῶν εὐγενῶν τάξεων. Ἀναλογισώμεθα ἅπαντα ἐκεῖνα τὰ διατάγματα, ἅπερ ἐκανόνιζον τὰς συντεχνίας, διεχάραττον αὐταῖς μεθόδους, καὶ ἀκάμπτους τῇ βιομηχανίᾳ τύπους ἐπιβάλλοντα ἐτιμώρουν πᾶσαν τούτων παρέκβασιν, καὶ θὰ ἴδωμεν ὅτι ἀπὸ ἑνὸς αἰῶνος πολλοὶ διεσκεδάσθησαν νόμοι, τὴν ἐλευθερίαν περιορίζοντες, πολλὰ δὲ ἡ κυβέρνησις ἀπέθετο βάρη συμφυᾶ αὐτῇ νομιζόμενα». *Minghetti*, τὰ πολιτικὰ κόμματα, μεταφ. Γ. Μικονίου, 164.

2. Κατὰ τῶν ὑπερβολῶν τοιαύτης τάσεως οἱ οἰκονομολόγοι ἀντέταξαν τὸ δόγμα τοῦ *laisser-faire*. Ὅρα *Stuart Mill*, Principles of Political Economy, London 1872, σ. 567, καὶ τὰς ἐν τῷ *Économiste Français* τῆς 14 Μαρτίου 1885 δημοσιευομένας συζητήσεις τῆς ἑταιρείας τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας περὶ τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Κράτους ἐν τῇ πολιτικῇ οἰκονομίᾳ.

μέρη τινὰ αὐτοῦ ὀργανικά, οἷον ὁ δῆμος, ἡ ἐπαρχία καὶ ὁ νομός. Αὕτη μάλιστα ἡ συγκέντρωσις εἶναι τὸ ἀντικείμενον συχνῶν συζητήσεων καὶ διατριβῶν τῶν πολιτειολόγων.

Καὶ ἡ διοικητικὴ συγκέντρωσις, ὡς ἡ πολιτικὴ καὶ κυβερνητική, οὐδαμοῦ τῆς Εὐρώπης ὑφίσταται πλήρης· διότι ἐν οὐδενὶ Κράτει ὁ δῆμος ἢ ἡ ἐπαρχία στεροῦνται δικαιοδοσίας τινὸς ἐπὶ τῶν ἰδίων ὑποθέσεων καὶ κύκλου ἐνεργείας τοπικῆς, ἀπ' οὐδενὸς δὲ ἐλλείπουσι παντελῶς οἱ κοινοτικοὶ ἄρχοντες ἢ αἱ τοπικαὶ συνελεύσεις. Καὶ αὐτὰ τὰ δεσποτικώτερα τῶν Κρατῶν, ὡς ἡ Ρωσσία καὶ Τουρκία, ἔχουσι δημοτικὸν σύστημα πλῆρες καὶ ἐνιαχοῦ μάλιστα ἐλευθεριώτερον τοῦ ἐν Βελγίῳ καὶ Γαλλίᾳ.

Ἡ ἔλλειψις λοιπὸν τελείας διοικητικῆς συγκεντρώσεως σημαίνει αὐτὸ τοῦτο ποιάν τινα διοικητικὴν ἀποκέντρωσιν, ἤτοι *διοίκησιν τῶν τοπικῶν ὑποθέσεων ὑπ' ὀργάνων ἐλευθέρως ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀντὶ τῶν ὀργάνων τῆς κυβερνήσεως*.

Τὸ ἱστορικὸν τοῦτο καὶ ἀναμφισβήτητον γεγονὸς τῆς ἐν ἅπασι τοῖς Κράτεσι διοικητικῆς ἀποκεντρώσεως ἤρκει πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἀνάγκης αὐτῆς, ἀλλ' ἡ ἐξήγησις τοῦ φαινομένου καθίστησι σαφεστέραν τὴν ἔννοιαν καὶ παρέχει ἡμῖν τὸ μέτρον τῆς ἐκτιμήσεως τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ.

34. Ἐν ταῖς δεσποτείαις ἡ τοπικὴ ἀνεξαρτησία προέρχεται ἐκ τῆς ριζικῆς ἀδυναμίας τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως πρὸς διοίκησιν τῶν τοπικῶν ὑποθέσεων τοῦ λαοῦ· τοῦτο μέν, διότι τὸ δεσποτικὸν Κράτος δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν συνοχὴν καὶ ἑνότητα οἵαν τὸ ἐλεύθερον, ὡς συγκείμενον ἐκ πολλῶν ἀλλοφύλων καὶ ἀλλογλώσσων κατακτηθέντων ἐθνῶν, τοῦτο δέ, διότι πλήρης διοικητικὴ συγκέντρωσις ἀπαιτεῖ ἀπειρίαν διοικητικῶν ὀργάνων ἱκανῶν, σύστημα διοικήσεως τέλειον, ἁρμονίαν τῶν μερῶν πρὸς τὸ ὅλον, ἐν γένει δ' εἰπεῖν *ἐπιστήμην* ἔξοχον διοικητικήν, ἧς τὰ δεσποτικὰ Κράτη ἀμοιροῦσιν ὡς τὰ πολλά. Οὐδὲν ἄρα θαυμαστόν, ἂν ἥ τε Τουρκία καὶ ἡ Ρωσσία, αἵτινες τοσοῦτον ὀρρωδοῦσι τὸ ἀντιπροσωπικὸν πολίτευμα ὑπὲρ συνόλου τοῦ Κράτους, παρεδέξαντο τοῦτο ὑπὲρ τῶν δήμων καὶ ἐὰν ἀμφότεραι ἐπέτρεψαν πολλῷ μείζονα ἐλευθερίαν κοινοτικὴν ἢ τὰ συνταγματικὰ Κράτη.

Ὡς πρὸς τὰς ἐλευθέρας πολιτείας ἡ διοικητικὴ ἀποκέντρωσις εἶναι ἁπλῆ *συνέπεια* τοῦ ὅλου αὐτῶν πολιτεύματος. Ἀφοῦ ὑπολαμβάνουσι τὸν πολίτην ὥριμον πρὸς τὰς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους ἐπιτρέπουσαι τὴν δι' ἀντιπροσώπων συμμετοχήν εἰς τὴν γενικὴν νομοθεσίαν τῆς χώρας, ὀφείλουσι κατ' ἀκολουθίαν νὰ ἀναγνωρίσωσιν αὐτῷ καὶ τὴν ἀπαιτουμένην πρὸς τὰς τοπικὰς αὐτοῦ ὑποθέσεις ἀνεξαρτησίαν. Ὁ λαός, ὁ ψηφίζων τοὺς νόμους, πρέπει νὰ διδαχθῇ καὶ τὴν δι' ἀντιπροσώπου ἐνεργείας ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἐν τῇ διοικήσει τῶν τοπικῶν αὐτοῦ ὑποθέσεων, ἵνα ὁ μὴ συμμετέχων τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων, εἶναι ἀνίκανος ν' ἀσκήσῃ καὶ τὰ νομοθετικὰ αὐτοῦ καθήκοντα[1].

35. Εὐλόγως θεωρεῖται ἐν τοῖς συνταγματικοῖς Κράτεσιν ἡ διοικητικὴ ἀποκέντρωσις ὡς ἀπαραίτητος εἰς τὴν πολιτικὴν ἀγωγὴν τοῦ λαοῦ. Αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ καὶ συνελεύσεις εἶναι τὸ κάλλιστον σχολεῖον, ἔνθα ὁ νοήμων πολίτης διδάσκεται τὴν γνῶσιν τῶν δημοσίων συμφερόντων καὶ τὴν ἀνάγκην τῶν προσωπικῶν θυσιῶν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ, ἀντιλαμβάνεται τῶν πραγματικῶν δυσχερειῶν πρὸς ἐφαρμογὴν οἱασδήτινος ἀρχῆς, ἐθίζεται εἰς αὐτοβουλίαν καὶ αὐτενέργειαν καὶ ἐκτιμᾷ κάλλιον τὰς πράξεις τῆς τε νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας τοῦ Κράτους.

Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀνακουφίζεται μὲν οὐσιωδῶς ἡ γενικὴ διοίκησις, περιορίζεται δὲ ἡ εὐθύνη αὐτῆς, αὐξανομένης τῆς εὐθύνης πάντων τῶν πολιτῶν. Περιστέλλουσα ἡ κυβέρνησις τὴν ἑαυτῆς

1. Τὰ ἀριστοτελικὰ ἀξιώματα «πολίτης ὁρίζεται τῷ μετέχειν κρίσεως καὶ ἀρχῆς» καὶ «πολίτου δοκίμου ἀρετὴ τὸ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι καλῶς» (Πολιτ. Βιβλ. ΙΙΙ, Κεφ. Ι καὶ ΙΙ) ἐκφράζονται εὐφυῶς διὰ τῆς ἑπομένης γερμανικῆς παροιμίας

Wer nicht mit rath
Der nicht mit that.

καὶ ἀντιθέτως

Wer nicht mit that
Der nicht mit rath.

Πρβλ. *Merier*, «Selbstregierung», 1876, 10 καὶ *Stein*, Hand. 33 καὶ ἑξ.

ἐνέργειαν περὶ μόνην τὴν ἐπιμέλειαν τῶν γενικῶν συμφερόντων, καθίσταται ἧττον δαπανηρὰ καὶ ἀποφεύγουσα τὴν τοσοῦτον δυσάρεστον τῷ λαῷ ἀνάμιξιν καὶ ἐν τοῖς ἐλαχίστοις ἐγείρει ὀλιγωτέρας κατ' αὐτῆς ἀντιπαθείας. Οἱ πολῖται, μὴ ἔχοντες αὐτὴν πάντοτε ἀντιμέτωπον, φέρουσι κουφότερον τὸ ἐξ αὐτῆς βάρος, καὶ κατὰ τὰς μεγάλας δυσπραγίας δὲν ὑπολαμβάνουσι τὴν ἐξόντωσιν αὐτῆς ὡς τὸ μόνον μέσον τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας.

Καθ' ὅλου δ' εἰπεῖν, ἡ διοικητικὴ ἀποκέντρωσις εἶναι ἀπαραίτητος ἐν Κράτει συνταγματικῷ, τὸν μὲν λαὸν διαπαιδαγωγοῦσα πολιτικῶς, εἰς δὲ τὴν κυβέρνησιν παρέχουσα δύναμιν ἀντὶ ἀτονίας καὶ ἀνακούφισιν ἀντὶ βάρους. Τοὐναντίον ἡ διοικητικὴ συγκέντρωσις, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Tocqueville, εἶναι καλλίστη μὲν ἴσως πρὸς τὸ μεγαλεῖον ἑνὸς ἀτόμου, οὐδέποτε ὅμως πρὸς τὴν διαρκῆ εὐδαιμονίαν λαοῦ ἐλευθέρου[1].

36. Ἀλλὰ καὶ ἡ διοικητικὴ ἀποκέντρωσις, ὥσπερ ἡ πολιτικὴ καὶ κυβερνητική, ἔχει ὁριά τινα, ἅπερ ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη ἀναγκαίως ἐπιβάλλει. Διὸ φαίνεται μᾶλλον ἀνταποκρινομένη πρὸς τὴν ἔννοιαν αὐτῆς ἡ λέξις *αὐτοδιοίκησις*, ἣν ὅμως οἱ πολλοὶ ἐκλαμβάνουσι συνώνυμον τῇ πλήρει ἀνεξαρτησίᾳ τῶν δήμων ἢ ἐπαρχιῶν ἢ νομῶν. Τοιαύτη αὐτοδιοίκησις οὐδαμοῦ ὑφίσταται.

Ὡς πᾶσα πολιτικὴ ἀρχή, οὕτω καὶ ἡ αὐτοδιοίκησις πρέπει πολιτικῶς νὰ ἐννοηθῇ καὶ μετὰ πολλῆς περισκέψεως νὰ ἐφαρμοσθῇ. Τὰ ἄκρα δόγματα, ἰδεολογικῶς νοούμενα καὶ μετὰ στενοκεφάλου ἐπιμονῆς ἐφαρμοζόμενα, ἀπεδείχθησαν πάντοτε ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν πολιτείαν. Ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις γέμει τοιούτων παραδειγμάτων, ὁ δὲ Ναπολέων ὁ μέγας δὲν εἶχεν ἄδικον λέγων, ὅτι οἱ μεταφυσικοὶ καὶ ἰδεολόγοι κατέστρεψαν τὴν Γαλλίαν[2].

1. *Block*, dict. de l'adm. ἐν λ. centralisation. — Πρβλ. καὶ *Prevost-Paradol*, la France nouvelle, 1871, 77 καὶ ἑξ.

2. *Βλούντσλη*, Γενικαὶ Ἀρχαί, 7. — Ἀντιδοξεῖ ὁ *Γλαράκης* περὶ πολιτ. ἀποκεντρ. 285, ἀποφαινόμενος ὅτι «τὰ μέσα δόγματα συλλήβδην θεωρούμενα εἰσὶ πλημμελῆ, ὡς ἐκλεκτικὰ καὶ ὀπισθοδρομικὰ καὶ ἀνακόλουθα». Ὡς ἀπήχησις δὲ ἐπαναστατικῶν θεωριῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ ἄλλη ἀξίωσις τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως Γλαράκη (αὐτ. σ. 283) ὅτι «ἡ πρὸς τὸν λαὸν δυσπιστία παράλογός ἐστιν» διότι ἡ παρεκτροπὴ αὐτοῦ προϋποτίθησι καθῆκόν τι παραλειπόμε-

Ἡ αὐτοδιοίκησις ἔχει τοιοῦτον λόγον πρὸς τὴν ἐν γένει διοίκησιν τοῦ Κράτους, οἷον καὶ τὰ πολιτικὰ δίκαια τῶν πολιτῶν πρὸς τὸ δημόσιον δίκαιον καθ' ὅλου. Ὡς τοῦτο δηλαδὴ δὲν ἀναγνωρίζει ἔμφυτα τῷ ἀνθρώπῳ πολιτικὰ δικαιώματα, ἀλλ' ἐπίκτητα ὑπὸ τοῦ Κράτους παρεχόμενα, οὕτω καὶ τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιοικήσεως δὲν εἶναί τι φυσικὸν καὶ ἀπόλυτον τῶν τοπικῶν περιφερειῶν δίκαιον, ἀλλ' ἐκ τῆς πολιτείας ἐκπορεύεται καὶ ὑπ' αὐτῆς ρυθμίζεται. Ὡς δὲ τὰ πολιτικὰ δίκαια ποικίλλονται εὐλόγως κατὰ τοὺς λαοὺς καὶ τὸν ἑκάστοτε πολιτισμὸν αὐτῶν, οὕτω καὶ ἡ αὐτοδιοίκησις πρέπει νὰ διαβαθμίζηται κατὰ τὴν πολιτικὴν ἱκανότητα τῶν πολιτῶν. Μόνη ἡ πολιτικὴ φρόνησις ἢ τὸ πολιτικὸν συμφέρον ἐπιδάλλουσι τὴν μείωσιν ἢ εὐρυνσιν τῶν ἐκλογικῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν· διότι λαῷ ἡμιβαρβάρῳ ἢ ἀπαιδεύτῳ εἶναι ἐπίσης ἐπικίνδυνος ἡ χρῆσις τῆς ψήφου, ὅσον καὶ ἡ τῶν ὅπλων εἰς παῖδας. Μόνη δ' ὡσαύτως ἡ πολιτικὴ φρόνησις ἐξαναγκάζει τὴν αὔξησιν ἢ ἐλάττωσιν τοῦ βαθμοῦ τῆς αὐτοδιοικήσεως.

Αὐτόδηλόν ἐστιν, ὅτι ἐν δήμῳ ἢ ἐν ἐπαρχίᾳ, ὅπου ἡ λεγομένη αὐτοδιοίκησις εἶναι συνώνυμος τῇ καταπιέσει τῆς μειονοψηφίας ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας καὶ τῇ σπαταλῇ τῶν κοινοτικῶν προσόδων ὑπὸ τῶν τοπικῶν ἀρχῶν, ἐκεῖ ἡ κεντρικὴ ἐξουσία, ἤτοι τὸ Κράτος, ὀφείλει καὶ δικαιοῦται νὰ ἐπέμβῃ καὶ συστείλῃ τοὺς χαλινοὺς τῆς αὐτοδιοικήσεως. Τὸ ὅλον Κράτος σκέπτεται ὀρθότερον τοῦ μέρους, συνηθέστερον δὲ νοσοῦσι τὰ μέλη ἢ ὅλον τὸ σῶμα.

Ἀληθές, ὅτι τὰ συνταγματικὰ Κράτη, ἐν οἷς τὰ πολιτικὰ δικαιώματα εἶναι λίαν εὐρέα, ἓν τισι δὲ μάλιστα κατέστησαν καὶ πάγκοινα ταὐτισθέντα μετὰ τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας, δὲν δύ-

νον, ἐνῷ «ὁ λαὸς ἀθρόως λαμβανόμενος δίκαια μόνον ἔχει, οὐδαμῶς δὲ καθήκοντα πρὸς ἄλλον τινὰ ἐν τῇ πολιτείᾳ»! Τοιαῦτα δόγματα ἐγένοντο πρό πολλοῦ παίγνια τῶν ἀνέμων. *Ludibria ventis!* Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1867 ὁ μακαρίτης *Διομήδης Κυριακός* (Συνταγματικὸν δίκ. σελ. ξη'), ἀναιρῶν τὴν θεωρίαν τοῦ Ρουσσῶ, ἔγραφεν ὀρθῶς «ἡ κυριαρχία τοῦ λαοῦ δὲν εἶναι ἀπόλυτος καὶ ἀπεριόριστος». Ἀλλὰ πολλῶν παρ' ἡμῖν οὐδὲ τὸ γῆρας μετέβαλε τὰς ἐπαναστατικὰς αὐτῶν ὁρμάς.

νανται ν' ἀποκρούσωσι κατ' ἀρχὴν τὴν αὐτοδιοίκησιν, διότι θὰ ἐπήρχετο οὕτω μεγάλη καὶ ἀδικαιολόγητος δυσαρμονία μεταξὺ τοπικῆς καὶ γενικῆς ἐλευθερίας, μάλιστα δὲ πάντων οἱ πολιτικοὶ θεσμοὶ ἀνάγκη νὰ ὦσιν ἁρμονικοί, ἅτε συμβοηθούμενοι ἀλλήλοις. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τοῖς στενοῖς κύκλοις τοῦ δήμου ἢ τῆς ἐπαρχίας τὰ πολιτικὰ πάθη καθίστανται πολλάκις βίαια, ταπεινά, ἐγωϊστικὰ καὶ φαῦλα, ἀναρριπιζόμενα μὲν ὑπὸ πονηρῶν σπερμολογιῶν, ἐξαπτόμενα δὲ ὡς ἐκ τῆς στενότητος τῶν ἐπιχειρημάτων, δικαιολογεῖται ἡ *ἐποπτεία* τοῦ Κράτους καὶ ὁ ἔλεγχος αὐτοῦ ἐπὶ πάντων τῶν ὀργάνων τῆς αὐτοδιοικήσεως, πρῶτον μὲν ἐν τοῖς οἰκονομικοῖς, ὧν ἡ σπατάλη οὐσιωδῶς ἐπηρεάζει καὶ τὸ ὅλον Κράτος, δεύτερον δ' ἐν τῇ συγκρούσει τῶν γενικῶν μετὰ τῶν τοπικῶν συμφερόντων, ἵνα ἀναδείξῃ ἐκεῖνα ἐπικρατέστερα τούτων.

Ἡ *ἐποπτεία* αὕτη δύναται ν' ἀσκηθῇ ἢ *προληπτικῶς*, προαπαιτουμένης δηλαδὴ τῆς κυβερνητικῆς ἐγκρίσεως ὡς πρὸς τὰς σπουδαιοτέρας πράξεις τῶν ὀργάνων τῆς αὐτοδιοικήσεως, ἢ *κατασταλτικῶς*, περιοριζομένης τῆς κυβερνήσεως εἰς μόνην τὴν τιμωρίαν τῶν παρὰ τοὺς νόμους πράξεων αὐτῶν. Πανταχοῦ ἀμφότερα συνυπάρχουσιν, ἀλλ' ἐν μὲν τῇ Ἀγγλίᾳ ἐπικρατεῖ μᾶλλον τοῦτο, ἐν δὲ Γαλλίᾳ καὶ Ἑλλάδι μᾶλλον ἐκεῖνο[1].

37. Ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ αὐτοδιοίκησις, οἵα ἐμορφώθη ἱστορικῶς ἐπὶ τῇ βάσει παραδόσεων πολιτικῶν καὶ ἠθίμων ἀναλλοιώτων, εἶναι ἡ ἰσχυροτάτη τῶν ἀποδείξεων, ὅτι καὶ αὕτη, ὡς πᾶν δημόσιον δίκαιον, ἐκ τοῦ Κράτους ἀπορρέει καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀπονέμεται κατὰ λόγον πολιτικόν, οὐχὶ δὲ ἐκ φυσικοῦ καὶ ἀπαραγράπτου δῆθεν δικαιώματος τῶν δήμων ἢ ἐπαρχιῶν.

1. Πρβλ. *Βιδιέν*, 37. *Block* Biet. de la Pol. ἐν λ. tutelle administrative, *Stein*, Hand. 40 καὶ *Στουάρτ Μίλλ* περὶ ἀντιπροσωπ. πολιτ. μεταφρ. *Ναύτη*, σ. 354. «Ἡ κεντρικὴ ἐξουσία ὀφείλει νὰ λαμβάνῃ γνῶσιν τῶν παρὰ τῶν τοπικῶν ἀρχῶν πραττομένων καὶ νὰ μεταδίδῃ εἰς αὐτάς, τὰς ὁποίας ἔχει ἐξ ἰδίας πείρας γνώσεις· νὰ δίδῃ, ὁσάκις ζητηθῇ ἢ ὅταν κρίνῃ ὠφέλιμον, τὴν γνώμην της· ν' ἀπαιτῇ τὰς ἐκθέσεις τῶν ἀποφάσεων τῶν τοπικῶν ἀρχῶν καὶ τὴν δημοσιότητα τῶν πράξεων αὐτῶν, νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τήρησιν τῶν περὶ τοπικῆς διοικήσεως γενικῶν νόμων.

Αὐτοδιοίκησις ἐν Ἀγγλίᾳ σημαίνει «*τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τῶν κομητειῶν καὶ δήμων ὑπ' ἀρχῶν ἐπιτίμων, ποριζομένης τῆς πρὸς τοῦτο δαπάνης ἐκ κοινοτικῶν ἐγγείων φόρων*».

Τὰ *ὄργανα* τῆς αὐτοδιοικήσεως ἐν Ἀγγλίᾳ ἔχουσι πάντα τὰ δικαιώματα καὶ τὰς τιμάς, πάντα τὰ καθήκοντα καὶ τὰς εὐθύνας τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος τοῦ διορισμοῦ καὶ τῆς παύσεως αὐτῶν εἶναι, οἷος καὶ ὁ τῶν λειτουργῶν τοῦ Κράτους, μετά τινων, ἐννοεῖται, ἐξαιρέσεων, δικαιολογουμένων ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν ἐπιτίμων θέσεων. Οὐδὲν τῶν ὀργάνων τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ οὐδεμία πρᾶξις αὐτῶν εἶναι ἀνέκκλητος, ἀλλὰ δύναται νὰ ἐξελεγχθῇ ὑπ' ἄλλης ἀρχῆς ἀνωτέρας, ἐχούσης δικαιοδοσίαν ἐπ' ἐκείνης.

Ἡ αὐτοδιοίκησις διεξάγεται ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τοὺς *νόμους τοῦ κοινοβουλίου*, τῶν τοπικῶν ἀρχῶν ἐχουσῶν μόνον τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκδίδειν τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὴν τοπικὴν ἀστυνομίαν διατάγματα (bye-laws). Οἱ κοινοτικοὶ φόροι ἐπιβάλλονται μὲν ὑπὸ τῶν εἰρηνοδικῶν ἐν ταῖς κομητείαις, ὑπὸ τῶν δημοτικῶν δὲ συμβουλίων ἐν ταῖς πόλεσι καὶ τῶν ἐπιθεωρητῶν τῶν ὁδῶν καὶ πτωχῶν ἐν ταῖς εἰδικαῖς περιφερείαις, ἀλλὰ τὰ ὅρια αὐτῶν τίθενται ἐκ τῶν προτέρων ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κοινοβουλίου.

Ἡ τοσοῦτον ἄρα πεφημισμένη *ἀποκέντρωσις* τῆς Ἀγγλίας συνίσταται εἰς τὴν *ἀποκέντρωσιν τῶν διοικητικῶν ὀργάνων καὶ τῶν φορολογικῶν βαρῶν*, ἤτοι εἰς τὴν συμμετοχὴν τῶν κομητειῶν καὶ κοινοτήτων πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν νόμων τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως καὶ πρὸς εἴσπραξιν καὶ δαπάνην τῶν φόρων.

Ἡ *ἀνεξαρτησία* τῆς τοπικῆς διοικήσεως δὲν συνίσταται ἐν τῇ παντελεῖ ἐλευθερίᾳ τῶν τοπικῶν συμβουλίων καὶ τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν, ἀλλ' ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς λειτουργίας αὐτῶν ἐντὸς τῶν ὁρίων νόμων λεπτομερεστάτων καὶ ἐν τῇ ἐπ' αὐτῶν δικαιοδοσίᾳ ἄλλης ἀνωτέρας ἀρχῆς.

Ἀντικείμενον τῆς ἀγγλικῆς αὐτοδιοικήσεως δὲν εἶναι *ἴδια δίκαια* τῶν τοπικῶν περιφερειῶν ἢ *κοινωνικὰ συμφέροντα αὐτῶν*, ἀλλὰ λειτουργίαι τῆς ἐσωτερικῆς τοῦ Κράτους διοικήσεως, ὡς ἡ ὑπηρεσία τῶν ἐνόρκων, ἡ διοίκησις τῆς ἀστυνομίας, ἡ νεοσυλλεξία καὶ ἡ ἐθνοφρουρά, ἡ ἐπιμέλεια τῶν πτωχῶν, ἡ ὑγειονομικὴ καὶ ὁδικὴ ὑπηρεσία, ἡ εἴσπραξις καὶ ἡ δαπάνη τῶν φόρων καὶ ἄλλα.

Ὑποκείμενον τέλος τῆς αὐτοδιοικήσεως εἶναι πᾶσαι αἱ κοινωνικαὶ τάξεις τῆς Ἀγγλίας, αἱ δυνάμεναι νὰ φέρωσι τὰ βάρη τῶν τιμητικῶν θέσεων, *βάσις* δὲ τῆς ἐξουσίας αὐτῶν γενικῶς οὐχὶ ἡ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλογή, ἀλλ' ὁ διορισμὸς αὐτῶν ὑπὸ τοῦ στέμματος. Οἱ λόρδοι τοποτηρηταί, οἱ Σέριφ, οἱ εἰρηνοδίκαι δὲν εἶναι ἄρχοντες ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλεγόμενοι, ὅπως ἐνεργῶσι κατὰ τὰς ἰδέας αὐτοῦ, ἀλλὰ λειτουργοὶ τῆς κυβερνήσεως ὑπ' αὐτῆς ταύτης ἐκλεγόμενοι καὶ δημοσίαν ὑπηρεσίαν παρέχοντες [1].

Ἀλλ' ὅτι μάλιστα δέον νὰ ἐξάρωμεν εἶναι τὸ ἀριστοκρατικόν, ἀνδρικόν, φιλόνομον καὶ πρακτικὸν πνεῦμα τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν θὰ ὑφίστατο ἀναμφιβόλως ἀληθὴς ἀποκέντρωσις [2].

38. Τοιαύτη αὐτοδιοίκησις, οἵα ἡ ἀγγλική, οὔτε ὑπάρχει οὔτε ἐπιδιώκεται ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἑλλάδι, καί τοι πολλάκις οἱ ἀγγλικοὶ θεσμοὶ προβάλλονται ὡς ὑπόδειγμα ἄξιον πιστῆς ἀπομιμήσεως ἐν ἀμφοτέροις τοῖς Κράτεσιν.

Ἡ αὐτοδιοίκησις ἐρρυθμίσθη οὕτως ἐν Γαλλίᾳ καὶ παρ' ἡμῖν, ὥστε νὰ ἐκανοποιῇ μὲν τὴν κενόδοξον φιλελευθερίαν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἀρχομανίαν εὐαρίθμων πολιτευομένων, ἀλλὰ χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ τὰ προσωπικὰ ἐκεῖνα βάρη καὶ τὴν ἐκ τούτων εὐθύνην, ἅπερ ἀποτελοῦσι τὸν διακριτικώτατον χαρακτῆρα τῆς ἀγγλικῆς αὐτοδιοικήσεως.

---

1. *Gneist*, Selfgovernement 62 καὶ ἑφ. 879 καὶ ἑφ. — *Merier*, Selbstregierung. 1875. 4 καὶ ἑφ.

2. *Beaulieu*, L'administration locale en France et en Angleterre. 146. «Ἐν Ἀγγλίᾳ δὲν δημιουργοῦσιν ἐκ τοῦ παραχρῆμα, ἀλλὰ τροποποιοῦσι τὸ ὑπάρχον, δὲν νεωτερίζουσιν ἐν τοῖς καθ' ὅλου, ἀλλὰ μεταρρυθμίζουσιν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα· δὲν κατεδαφίζουσιν ἐκ θεμελίων, ἀλλ' ἐποικοδομοῦσι τεμαχηδόν· σέβονται τὸ ἔργον τοῦ χρόνου καὶ δὲν συσσωρεύουσιν ἐν μιᾷ στιγμῇ τὸ ἔργον πολλῶν αἰώνων· συμβιβάζονται μετὰ τῶν ἀντιθέσεων, τῶν ἀταξιῶν καὶ τῶν ἀτελειῶν· δὲν ἔχουσι συστήματα, ἀλλὰ θεσμούς· βαδίζουσι μικροῖς βήμασιν, ἀλλὰ δὲν ἐπανέρχονται πάλιν εἰς τὸ σημεῖον, ὁπόθεν εἶχον ἀναχωρήσει· ὀλίγας βελτιώσεις ποιοῦσιν, ἀλλ' ὁριστικάς. Τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς φρονήσεως, τῆς ἐπιφυλάξεως καὶ μετριοπαθείας καλοῦσιν οἱ Γάλλοι *πρακτικὸν νοῦν*».

Ὄργανα τῆς ἐν Γαλλίᾳ καὶ παρ' ἡμῖν αὐτοδιοικήσεως εἶναι ἰδίᾳ τὰ τοπικὰ συμβούλια, οἷς οὐδεμία ἐνέργεια θετικὴ ἐπιβάλλεται, εἰ μὴ ἡ σύσκεψις καὶ γνωμοδότησις, διότι πᾶσαι αἱ ἀποφάσεις αὐτοῦ ὑποβάλλονται κατὰ κανόνα ὑπὸ τὴν κύρωσιν τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς. Ὁ δήμαρχος μόνος διοικεῖ, ὡς διοικεῖ, ἐν ὅλῳ τῷ δήμῳ.

Ἀντικείμενον τῆς Γαλλικῆς καὶ Ἑλληνικῆς αὐτοδιοικήσεως εἶναι οὐχὶ ὑπηρεσίαι τοῦ Κράτους, ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀλλὰ τοπικὰ συμφέροντα καὶ ἀνάγκαι.

Ὑποκείμενον δὲ τέλος αὐτῆς δὲν εἶναι πᾶσαι αἱ εὔποροι κλάσεις τῆς κοινωνίας, ἀλλ' ὀλίγοι τινὲς θεωρούμενοι οὐχὶ ὡς δημόσιοι λειτουργοί, ἀσκοῦντες ὑπηρεσίαν τοῦ Κράτους, ἀλλ' ὡς ἐντολοδόχοι τοῦ λαοῦ ὑπὲρ τῶν *συμφερόντων* αὐτοῦ ἐργαζόμενοι[1].

Ἡ ἐν Γαλλίᾳ λοιπὸν καὶ Ἑλλάδι αὐτοδιοίκησις συνίσταται κυρίως *ἐν τῇ δι' ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ παροχῇ συμβουλῶν καὶ γνωμοδοτήσεων πρὸς διοίκησιν τῶν τοπικῶν περιφερειῶν*.

39. Κατὰ τοιαύτης πραγματικότητος συγγραφεῖς ἰδεολόγοι καὶ αὐτοκάβδαλοι νομοθέται προέτειναν ἐν ὀνόματι αὐτῶν μάλιστα τῶν ἀγγλικῶν θεσμῶν ὅλως ἀντίθετον σύστημα, ἤτοι *παντελῆ ἐλευθερίαν τῶν τοπικῶν συνελεύσεων καὶ ἀρχῶν περὶ τὴν διαχείρισιν τῶν κοινοτικῶν συμφερόντων*.

Διὰ τοιούτου συστήματος πάντα τὰ βάρη ἐπιρρίπτονται ἐπὶ τὸ Κράτος μόνον, οὐδὲν δὲ ἀναλαμβάνεται ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ. Δὲν ἐπιβάλλονται αὐτοῖς προσωπικαὶ ὑπηρεσίαι, ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ, παρασιωπᾶται δὲ πᾶν δικαίωμα ἐξελέγξεως τῶν τοιούτων ὀργάνων τῆς αὐτοδιοικήσεως ὑπ' ἄλλων ἱεραρχικῶς ἀνωτέρων. Ὁ δήμαρχος μετὰ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου καθίσταται ἀπόλυτος κύριος τῆς διαθέσεως τῶν δημοτικῶν συμφερόντων, μόνη δὲ ἡ ἀμφίβολος καὶ δυσαπόδεικτος ποινικὴ εὐθύνη μετριάζει τὸ ἀπόλυτον τῆς ἀρχῆς ταύτης. Τὸ ζήτημα τῆς *σκοπιμότητος* τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης ἐνεργείας τῶν τοπικῶν ἀρχῶν λύε-

1. Πρβλ. *Μοσχοβάκη*, τὸ ἐν Ἑλλάδι δημόσιον δίκ. 1882, 185 καὶ ἑφ. καὶ *Ἀγγελοπούλου*, περὶ τοπικῆς διοικήσεως, 37 καὶ ἑφ.

ται ὑπ' αὐτῶν τούτων, οὐδεμιᾶς ἄλλης ἐξουσίας ἀναγνωριζομένης ἀνωτέρας.

Τοιοῦτο σύστημα αὐτοδιοικήσεως ἀποσυνθέτει τὸ Κράτος καὶ μεταβάλλει αὐτὸ εἰς τόσα αὐτόνομα μέρη, ὅσοι καὶ δῆμοι. Τὰ δημοτικὰ συμβούλια μεταπλάττονται εἰς τοπικὰ κοινοβούλια νομοθετοῦντα αὐτοβούλως περὶ τῶν ἰδίων ὑποθέσεων. Ἡ ἔννοια τοῦ πολιτικοῦ καθήκοντος ἀντικαθίσταται ἐπιβλαβῶς διὰ τῆς τοῦ πολιτικοῦ δικαιώματος, ἡ δὲ ἀπαραίτητος εὐθύνη ἐκλείπει. Ἡ ἀντιπροσωπεία τῶν *συμφερόντων* ἀντιτίθεται εἰς τὸν πολιτικὸν σκοπόν, καὶ ἡ κοινωνία ἐξεγείρεται ἀντιμέτωπος καὶ ἀντίπαλος εἰς τὸ Κράτος. Οὕτω τὸ συνταγματικὸν Κράτος μεταπίπτει ἀσυνειδήτως εἰς φεουδαρχικὸν ἀπολυταρχικόν[1].

Βέβαιον, ὅτι, ὡς ἔχει ἡ αὐτοδιοίκησις ἐν Ἀγγλίᾳ, δὲν μεταφυτεύεται ἀλλαχοῦ, ἧττον δὲ μάλιστα ἐν Ἑλλάδι, διὰ τὴν ἔλλειψιν ἰδίως *ἀριστοκρατικῶν τάξεων* ἢ κἂν *εὐπόρων πολιτικῶν κλάσεων*. Ὅπου ἐλλείπει ἀληθὴς ἀριστοκρατία, ἡ μετὰ τῆς προσωπικῆς καὶ κληρονομικῆς ἀξίας συνενοῦσα τὸν πλοῦτον, ἢ κἂν εὐπορία μετ' ἀρετῆς πολιτικῆς καὶ χρηστότητος, ἐκεῖ αὐτοδιοίκησις πλήρης εἶναι χίμαιρα καὶ φενάκη εὐπίστων[2].

Ἡ αὐτοδιοίκησις προϋποτίθησι τὴν ἀναδοχὴν *βαρῶν προσωπικῶν*, ἅτινα δὲν δύναται νὰ βαστάζῃ ὁ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ συν-

1. Ἀπόστολος τοιούτων θεωριῶν εἶναι παρ' ἡμῖν ὁ *Γλαράκης*, ἀποφαινόμενος ὅτι «*ἐπὶ τῶν καθαρῶς τοπικῶν ἀναγκῶν ἐκλείπει τὸ δικαίωμα τῆς διαθέσεως τῆς ὅλης πολιτείας, ἀναφαινομένου τοῦ οἰκείου μέρους· προκύπτει ἀνάγκη ἐξαιρέσεως ἐπὶ τοῦ ἀδιαιρέτου τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας διαχωριζομένης εἰς γενικὴν ἢ κοινὴν καὶ εἰς τοπικὴν ἢ δημοτικήν!*» (Περὶ πολιτικῆς ἀποκεντρ. 38). Τοιοῦτο σύστημα οὐδόλως διαφέρει τῆς διοικητικῆς αὐτονομίας τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας. Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ *Stein*, Hand. 35, ὅτι, ἐὰν τὸ Κράτος παραιτηθῇ τὴν νομοθετικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν ὑπὲρ μέρους τινὸς τῆς ἐπικρατείας αὐτοῦ, δὲν ἐπάγεται σχέσις αὐτοδιοικήσεως, ἀλλὰ Κράτους πρὸς ἕτερον Κράτος, ἡ *ὁμοσπονδία*.

2. «Quand un peuple a détruit dans son sein l'aristocratie, il court vers la centralisation comme de lui-même. Il faut alors bien moins d'efforts pour le précipiter sur cette pente que pour l'y retenir». Toqueville (*Ploc*‡ diction. de l'adm. ἐν λ. centralisation).

τηρήσεως ἐργαζόμενος. Ἐν τῷ σημερινῷ δ' αἰῶνι δὲν ἀναγνωρίζεται ἔντιμος πενία, ἥτις, παραμελοῦσα τῶν ἰδίων, εἶναι ἱκανὴ νὰ ἀναλάβῃ προῖκα τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν ὑποθέσεων[1].

Ὡσαύτως δέ, ὅπου ἡ πολιτικὴ θειλία τοῦ πολίτου συναυξάνεται μετὰ τῆς εὐπορίας του, ὁ δὲ πλοῦτος ἀντὶ νὰ ἐπιδεηθῇ, ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ, τὴν ἐπίζηλον ἀνεξαρτησίαν καὶ νὰ προκαλῇ ἀληθῆ πολιτικὴν φιλοδοξίαν χρησιμεύει τοὐναντίον ὡς χαλινός, δι' οὗ ὁ πολίτης καθίσταται μᾶλλον πειθήνιος εἰς τὰ ἰδιότροπα κελεύσματα τῆς ἐξουσίας, ἐκεῖ ἡ αὐτοδιοίκησις καὶ πᾶν πολιτικὸν δικαίωμα χρησιμεύει μᾶλλον ὡς μέσον πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν πολιτικῶν βαρῶν ἢ πρὸς ἀναδοχὴν αὐτῶν, μᾶλλον πρὸς πλουτισμὸν ἢ πρὸς αὐτοθυσίαν, ὅθεν καὶ πρὸς ζημίαν μᾶλλον ἢ πρὸς ὄφελος τοῦ λαοῦ.

Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Ἀγγλίᾳ τοσοῦτον ἐπέδρασεν ἡ ὑπὸ τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας ἐπελθοῦσα οἰκονομικὴ μεταβολὴ κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα, ὥστε πολλὰ ἀξιώματα ἄμισθα μετεβλήθησαν εἰς ἔμμισθα καὶ αἱ προσωπικαὶ ὑπηρεσίαι τῶν εὐπόρων τάξεων οὐσιωδῶς περιεστάλησαν.

Ἀλλὰ ποιά τις ἐλευθερία τῶν τοπικῶν ἀρχῶν, ἐλάττωσις τῆς κυβερνητικῆς ἐποπτείας, ἐπικράτησις τοῦ κατασταλτικοῦ ἀντὶ τοῦ ἐν ἰσχύι προληπτικοῦ συστήματος, νομοθετικὴ ἀναγνώρισις τοῦ δικαιώματος πρὸς ἐπιβολὴν ἀμέσων τοπικῶν φόρων, ἐν γένει μεταρρυθμίσεις τινὲς διοικητικαὶ ὑπὸ τῆς πείρας ὑποδεικνυόμεναι ἠδύναντο καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐπωφελῶς νὰ ἐφαρμοσθῶσιν, ἂν οὐχὶ ἐν πᾶσι τοῖς δήμοις, ἀλλ' ἐν ταῖς κυριωτέραις τοὐλάχιστον πόλεσιν αὐτῆς.

---

1. *Ἀριστοτέλους* Πολιτ. Βιβλ. V Κεφ. VII «Τὸ μὲν γὰρ ἐξεῖναι πᾶσιν ἄρχειν δημοκρατικόν, τὸ δὲ τοὺς *γνωρίμους* εἶναι ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἀριστοκρατικόν. Τοῦτο δ' ἔσται, ὅταν μὴ ᾖ κερδαίνειν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν· *οἱ γὰρ ἄποροι οὐ βουλήσονται ἄρχειν τῷ μὴ κερδαίνειν*, ἀλλὰ πρὸς τοῖς ἰδίοις εἶναι μᾶλλον· οἱ δ' εὔποροι δυνήσονται, διὰ τὸ μηδενὸς προσδεῖσθαι τῶν κοινῶν· ὥστε συμβήσεται τοῖς μὲν *ἀπόροις γίνεσθαι εὐπόροις, διὰ τὸ διατρίβειν πρὸς τοῖς ἔργοις, τοῖς δὲ γνωρίμοις μὴ ἄρχεσθαι ὑπὸ τῶν τυχόντων*.

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

Ἀτομικὸν καὶ συλλογικὸν σύστημα.

Περίληψις.

40. Ἔννοια τοῦ ἀτομικοῦ καὶ συλλογικοῦ συστήματος.
41. Ἰδιότητες τοῦ συλλογικοῦ συστήματος.
42. Ἰδιότητες τοῦ ἀτομικοῦ συστήματος.
43. Προσαρμογὴ ἑκατέρου τῶν συστημάτων πρὸς τὸ εἶδος τῆς λειτουργίας.
44. Μικτὸν σύστημα — Συμβουλευτικὰ καὶ γνωμοδοτικὰ συμβούλια.

40. Τὸ δογματικὸν ἢ ἱστορικὸν σύστημα καὶ τὸ συγκεντρωτικὸν ἢ ἀποκεντρωτικὸν ἀφορῶσιν αὐτὴν τὴν οὐσίαν τῶν διοικητικῶν θεσμῶν, διὸ καὶ ἐντυποῦσι τὸν ἑαυτῶν χαρακτῆρα βαθέως ἐπὶ πάσης διοικήσεως. Ἀλλ' ἐὰν ὑποθέσωμεν χώραν τινὰ διοικουμένην καθ' ἓν τῶν ἀνωτέρω συστημάτων, ἡ παραδοχὴ τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως ἑκάστης λειτουργίας ὑφ' ἑνὸς μόνου προσώπου, *ἀτομικῶς*, ἢ ὑπὸ πλειόνων, *συλλογικῶς*, δὲν ἀσκεῖ μεγάλην ἰσχὺν ἐπὶ τοῦ ὅλου Κράτους οὐδ' ἀποτελεῖ γνώρισμά τι αὐτοῦ σπουδαῖον. Ἐπιβάλλεται ὅμως ἐνταῦθα ἡ θεωρητικὴ ἐξέτασις τοῦ ἀτομικοῦ καὶ συλλογικοῦ συστήματος διὰ τὰς πολλὰς ἐξ ἑκατέρου αὐτῶν πρακτικὰς συνεπείας.

Ἀμφότερα τὰ συστήματα δύνανται νὰ συνυπάρξωσιν ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ Κράτει, ποῦ μὲν ἐπικρατοῦντος τούτου, ὡς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἑλλάδι τοῦ ἀτομικοῦ, ποῦ δ' ἐκείνου, ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐπὶ μέρους ἐν Γερμανίᾳ τοῦ συλλογικοῦ. Ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν ὑφίσταται πάντοτε ἀπόλυτος ἐλευθερία περὶ τὴν ἐκλογὴν μεταξὺ τῶν δύο συστημάτων, διότι πολλαὶ ὑπηρεσίαι, οἷαι αἱ γραφικαὶ καὶ ἄλλαι, διὰ χειρὸς ἐκτελούμεναι, ἀνάγκη νὰ γίνωνται ὑπὸ ἑνὸς προσώπου. Μόνον λοιπόν, ὅπου ἀσκεῖται ἐποπτεία τις ἢ ἐπιμέλεια ἢ ἐπιταγή, ἢ ἐν γένει ἐνέργεια διοικητική, ἐρωτᾶται πότερον προτιμητέον, ἐν

μόνον πρόσωπον νὰ ἐκτελῇ τὴν ἐνέργειαν ταύτην ἢ πλείονα ὁμοῦ[1];

§ 41. Ἐν τῷ συλλογικῷ συστήματι, καθ' ὃ πλείονες ἐπιλαμβάνονται ὁμοῦ διοικητικῆς τινος λειτουργίας,[1] ἐπικρατεῖ μεγαλειτέρα πεῖρα καὶ ἀνεξαρτησία τοῦ χαρακτῆρος·[2] ἡ δὲ τῶν μελῶν διαφθορὰ εἶναι δυσχερεστέρα[3] καὶ ἡ ἐνέργεια μᾶλλον ἐσκεμμένη καὶ ἀσφαλεστέρα, προηγουμένης συζητήσεως, καθ' ἣν τὸ τε κοινὸν καὶ τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα πολλαπλῶς λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν.[4] Ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ παρακεκινδυνευμένα ἢ τολμηρὰ σχέδια δυσχερέστερον πραγματοῦνται ὑπὸ συλλόγου ἢ ὑφ' ἑνὸς ἀτόμου, ὑπερισχύοντος τοῦ συντηρητικοῦ μᾶλλον πνεύματος,[5] ἡ δ' αὐθαιρεσία οὐσιωδῶς περιστέλλεται διὰ τοῦ ἀμοιβαίου ἐλέγχου.

Καθ' ὅλου δ' εἰπεῖν, ὑφίσταται ἐν τῷ συλλογικῷ συστήματι μείζων σεβασμὸς τοῦ καθεστῶτος καὶ τῶν ἅπαξ παραδεδεγμένων κανόνων καὶ περισσοτέρα ἐγγύησις ἀπροσωπολήπτου ἐκτιμήσεως τῶν πραγμάτων.

Ἀλλ' αὐταὶ αὗται αἱ ἀρεταὶ τοῦ συλλογικοῦ συστήματος φέρουσι συμφύτους καὶ τὰς ἀντιθέτους κακίας.[1] Ἡ πεῖρα ἄγει συχνάκις εἰς ἐμμονὴν παράλογον πρὸς τὰ ἅπαξ παραδεδεγμένα ἢ εἰς σχολαστικότητα ἐπιβλαβῆ·[2] ἡ προηγουμένη τῆς ἐνεργείας συζήτησις φέρει χρονοτριβὴν καὶ δύσκον πρὸς πράξεις θετικάς, ἀσκεῖ δ' ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν προσωπικῶν ζηλοτυπιῶν καὶ τῶν μικρολόγων ἐρίδων.[3] Τὸ συντηρητικὸν πνεῦμα μεταπίπτει εἰς φόβον παράλογον παντὸς ἀναγκαίου νεωτερισμοῦ,[4] τὸ δὲ σπουδαιότερον ἡ γενικὴ εὐθύνη ὅλων ἐλαττοῖ οὐσιωδῶς ἢ καὶ ἐξαφανίζει τέλεον τὴν ἀτομικὴν εὐθύνην ἑνὸς ἑκάστου.[5] Ἀφ' ἑτέρου δὲ συχνάκις συμβαίνει, ὥστε ἡ μὲν ἀντίστασις ἑνὸς μόνου νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ματαίωσιν σχεδίου τινός, ἐσθ' ὅτε δὲ καὶ ἓν μέλος νὰ ἐπιβάλῃ διὰ τῆς ἠθικῆς ὑπεροχῆς τὴν θέλησιν αὐτοῦ ἐπὶ πάντων τῶν ἄλλων.[6] Τέλος τὸ συλλογικὸν σύστημα εἶναι δαπανηρότερον τοῦ ἀτομικοῦ.

---

1. Περὶ τῶν συστημάτων τούτων ὅρα *Mohl*, Encyk. 664 καὶ ἑφ. *Gerstner* 1, 281. *Escher*, Hand. d. praktischen Polit. 1864, 1, 330. *Block*, Dict. de la Polit. ἐν λ. bureau. *Gneist*, D. Engl. Verw. r. 327. *Rönne*, III, 47 καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ μνημονευομένους συγγραφεῖς.

42. Κατὰ τὰς ἀντιθέτους ἰδιότητας χωλαίνει ἢ ὑπερτερεῖ τὸ ἀτομικὸν σύστημα.[1] Δι' αὐτοῦ δὲν παρέχεται ἀρκοῦσα ἐγγύησις πείρας, τιμιότητος ἀδιαφθόρου καὶ ἐνεργείας λελογισμένης, ὡς ἐν τῷ συλλογικῷ συστήματι.[2] Ὅ εἷς σπεύδει ταχύτερον τῶν πολλῶν, οὐδὲ σταθμίζει πάσας τὰς σχέσεις τῶν πραγμάτων, μεθ' ὅσης ἐπιμελείας ἐκεῖνοι.[3] Παραβιάζει εὐχερέστερον τὰ ὅρια τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ, πολλάκις ἐξ ἐγωϊσμοῦ ἢ φιλοτιμίας ἀκαίρου, τολμηρότερον δ' ἐπιλαμβάνεται μέτρων ἐκτάκτων ἢ παρακεκινδυνευμένων προσδοκῶν ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τούτων τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ ὠφέλειαν, ἠθικὴν ἢ ὑλικήν.[4] Ὅταν δὲ πάλιν οὗτος τύχῃ ἀμελὴς ἢ ἀνίκανος, σταματᾷ ἀναγκαίως πᾶσα ἡ ἐνέργεια τῆς ἐμπεπιστευμένης αὐτῷ λειτουργίας, ἐνῷ ἐν τῷ συλλογικῷ συστήματι σπανίως συμβαίνει, ὥστε πάντες νὰ ὦσιν ἀκνηροὶ καὶ φυγόπονοι.

Ἀλλὰ τὰς κακίας ταύτας ἀντισταθμίζουσι πολλαὶ ἀρεταί, μάλιστα δὲ[1] τὸ σωτήριον αἴσθημα τῆς εὐθύνης, ὅπερ ὡς κέντρον ὀξὺ ἐξεγείρει τὸ φιλότιμον πνεῦμα τοῦ δημοσίου λειτουργοῦ, ἐλλείπει δὲ σχεδὸν ἀπὸ τοῦ συλλογικοῦ συστήματος.[2] Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος, ἐνεργῶν μόνος, δὲν κατατρίβεται περὶ ἀκαίρους συζητήσεις, οὐδ' ἀποτρέπεται τοῦ ἔργου ὑπὸ λόγων δευτερευόντων ἢ ζηλοτυπιῶν προσωπικῶν.[3] Ἐπιλαμβάνεται ἐγκαίρως καὶ σπεύδει μετὰ ζήλου εἰς τὴν ἐκτέλεσιν πάσης ὑποθέσεως θεωρῶν τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆς ὡς ἰδίαν ἱκανοποίησιν καὶ τιμήν.[4] Δύναται νὰ συλλάβῃ καὶ ἐπιδιώξῃ μετ' εὐστόχου καὶ νοήμονος πρωτοβουλίας σχέδιόν τι ὡρισμένον μετὰ πολλῷ μεγαλειτέρας ἑνότητος, συνεπείας καὶ συναφείας τῶν καθ' ἕκαστον, ἢ ἂν συνέπραττε μετ' ἄλλων.[6] Τέλος αἱ πρὸς τοὺς κατωτέρους διδόμεναι διαταγαὶ ὑφ' ἑνὸς μόνου λειτουργοῦ εἶναι σαφέστεραι, ἐπιτακτικώτεραι καὶ ἐπιβλητικώτεραι ἢ ἂν ἐδίδοντο ὑπὸ πολλῶν συλλογικῶς, ὅτε ὁ προστατούμενος, πολλὰ ἐλπίζων ἐκ τῆς ζηλοτυπίας καὶ τῶν ἐρίδων ἐκείνων, ἀμελέστερον ἐκτελεῖ αὐτάς, συχνάκις δὲ καὶ ἐκ προθέσεως τὰς παραβαίνει ὑπείκων εἰς τὰς κρυφίας εἰσηγήσεις τούτων ἢ ἐκείνων.

43. Ἀνευρόντες ἐν ἑκατέρῳ τῶν συστημάτων ἀριθμοὺς σχεδὸν ἀρετὰς καὶ κακίας, δυσκόλως δυνάμεθα νὰ προτιμήσωμεν

ἀποκλειστικῶς τὸ ἓν ἢ τὸ ἕτερον. Ὀφείλομεν ἄρα νὰ προσαρμόσωμεν ποὺ μὲν τοῦτο, ποὺ δ' ἐκεῖνο πρὸς τὴν φύσιν ἑκάστης λειτουργίας.

Ὅπου δῆλον ὅτι ἀπαιτεῖται σκέψις μᾶλλον ἢ τάχος, πεῖρα μᾶλλον ἢ αὐτοβουλία καὶ ἐπίνοια, ἐγγύησις τιμιότητος μεῖζων ἢ γνώσεις τεχνικαί, ἐκεῖ προτιμότερον τὸ συλλογικὸν σύστημα, ὡς ἐν τῷ δικαστικῷ ὀργανισμῷ κατ' ἐξοχήν, καὶ τοι δικαστήριά τινα δύναται νὰ λειτουργῶσι καὶ κατὰ τὸ ἀτομικὸν σύστημα διὰ τὰς ἧττονος λόγου ὑποθέσεις, δι' ἃς οἱ ἐκ τοῦ συστήματος τούτου κίνδυνοί εἰσιν ἐλάχιστοι[1]. Καὶ ὡς πρός τινας δὲ τῶν καθαρῶς διοικητικῶν ὑποθέσεων διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους αἱρετώτερον τὸ συλλογικόν, ὡς ἐν τῇ διοικήσει τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, τῶν ναῶν καὶ τῶν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἐν γένει ἢ τῶν πτωχῶν ἰδίως οἰκονομικῶν ἱδρυμάτων καὶ τῶν τεχνικῶν ἔργων τοῦ Κράτους. Καὶ ἐν τοῖς δήμοις αὐτοῖς διὰ τὸ μὴ κατεπεῖγον τῶν ὑποθέσεων αὐτῶν, τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ἠδύνατο οὐ μόνον νὰ συζητῇ καὶ ἐκδίδῃ ἀποφάσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ δρᾷ ἐνεργῶς. ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ.

Ἐν ταῖς πολλαῖς ἐκείναις διοικητικαῖς ἐνεργείαις, ἔνθ' ἀπαραίτητός ἐστιν ἡ ἔντονος ἐκτέλεσις τῶν διδομένων διαταγῶν καὶ ἡ αἰσθητὴ παρουσία τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ἐνδείκνυται μᾶλλον τὸ ἀτομικὸν σύστημα, διὸ καὶ ἐφηρμόσθη ὑπὸ τῶν πλείστων εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν, ἀποδεκτοῦ γενομένου τοῦ γαλλικοῦ δόγματος, ὅτι τὸ μὲν πράττειν ἴδιον ἑνός, τὸ δὲ βουλεύεσθαι πολλῶν (agir est le fait d'un seul, déliberer est le fait de plusieurs). Διὸ καὶ ἕκαστος ὑπουργὸς ἀσκεῖ μόνος ἅπασαν τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ, ἔτι δὲ καὶ ὁ νομάρχης καὶ ὁ ἔπαρχος, ἐν μέρει δὲ καὶ ὁ δήμαρχος καὶ ὁ πάρεδρος[2].

1. «Τὰ πολυμελῆ δικαστήρια ἀκριβείας καὶ ὀρθότητος πλείω παρέχουσι τὰ ἐγγυα, εἰ καὶ οὐχὶ πάντοτε, διότι ἐπιστήμη δεῖ κρίνεσθαι ἀλλ' οὐ πλῆθει τὸ μέλλον καλῶς κριθήσεσθαι, τὰ δὲ μονομελῆ ταχύτητος καὶ οἰκονομίας». *Οἰκονομίδου* ἐγχειρ. πολιτ. δικονομ. 1883. 10 σημ. 4.

2. «Ἡ ἐν Ἑλλάδι βαυαρικὴ ἀντιδασιλεία ἐν τῇ αἰτιολογικῇ αὐτῆς ἐκθέσει, τῇ συνοδευούσῃ τὸ σχέδιον τοῦ περὶ δήμων νόμου, ἐξέθετο τὰ ἑπόμενα.

Ἀντιθέτως τούτοις ἡ Ἀγγλία τὸ μὲν ἀτομικὸν σύστημα ἐφήρμοσεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν τῷ δικαστικῷ ὀργανισμῷ, τὸ δὲ συλλογικὸν κατέστησεν ἐπικρατέστερον ἐν τῷ διοικητικῷ. Εἷς δικαστὴς μόνος, συμπράττοντος ὅμως συλλόγου ἐνόρκων πρὸς λύσιν τῶν πραγματικῶν ζητημάτων, ἀποφαίνεται ἐν Ἀγγλίᾳ περὶ τῶν δικαστικῶν διαφορῶν. Τοὐναντίον δὲ πολλοὶ διοικητικοὶ λειτουργοὶ ἐν συλλόγῳ (boards) ἐκτελοῦσιν ὁμοῦ ὅ,τι ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης πράττει εἷς μόνος. Οὕτως οἱ town councillors (δημοτικοὶ σύμβουλοι), οἱ guardians of the poor (ἐπιμεληταὶ τῶν πτωχῶν), οἱ waywarders (ὁδοεπιθεωρηταὶ) δρῶσι συλλογικῶς. Ὁμοίως δὲ οἱ εἰρηνοδίκαι (justices of peace) ἀποφαίνονται συλλογικῶς ὡς δικασταὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ἢ ὡς διοικητικοὶ ὑπάλληλοι ἐν ταῖς μικραῖς, εἰδικαῖς καὶ γενικαῖς συνόδοις (petty, special, general sessions).

Ἕνια ὅμως τῶν ἀγγλικῶν ὑπουργείων, καίτοι φέρουσι τὸ ὄνομα συλλόγου, διοικοῦνται πράγματι ὑφ' ἑνὸς καὶ μόνου προσώπου, ὡς τὸ Board of trade (ὑπουργεῖον τοῦ ἐμπορίου), τὸ Local Governement board (ὑπουργεῖον τῆς τοπικῆς διοικήσεως), τὸ Board of admiralty (ναυαρχεῖον) καὶ ἄλλα.

§ 44. Πρὸς μετριασμὸν τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ ἀτομικοῦ συστήματος ἐπενόησε πρώτη ἡ γαλλικὴ νομοθεσία συστηματικῶς τὰ συμβουλευτικὰ ἢ γνωμοδοτικὰ συμβούλια, ἵνα καθοδηγῶσι διὰ τῶν γνώσεων αὐτῶν καὶ τῆς ἐμπειρίας τῶν διοικητικῶν νόμων τὸν δημόσιον λειτουργὸν εἰς τὴν εὐχερεστέραν καὶ ὀρθοτέραν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ. Τὰ συμβούλια ταῦτα ὑποβάλλουσι μὲν τὴν ἑαυτῶν γνώμην, ὅταν ἐρωτῶνται, ἢ ἐξ ἐπαγγέλματος, ὁσάκις ὁ νόμος ὁρίζει, ἀλλὰ δὲν ἐπιβάλλουσι ταύτην, ὥστε ὁ δημόσιος λειτουργὸς εἶναι ἐλεύθερος νὰ τὴν ἀποδεχθῇ ἢ ἀπορρίψῃ ἐπὶ ἰδίᾳ εὐθύνῃ.

«Πᾶς σύλλογος εἶναι κατάλληλος διὰ σύσκεψιν, ὄχι ὅμως καὶ δι' ἐκτέλεσιν. Ἡ διεύθυνσις τῶν ὑποθέσεων καὶ ἡ ἐπιδέξιος διαχείρισις αὐτῶν ἀπαιτοῦσι προσωπικὴν ἱκανότητα, ἡ ὁποία δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἴδια συμβουλευτικοῦ σώματος, ἀλλὰ μᾶλλον παραλύεται ἐντὸς αὐτοῦ». *Ἀντωνιάδου* 315.

Διὰ τοῦ συστήματος τούτου συνδυάζεται ὄντως ἡ πεῖρα μετὰ τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας καὶ ἡ σύσκεψις μετὰ τῆς ἀτομικῆς εὐθύνης, προλαμβάνονται δὲ σπουδαίως αἱ ἄκαιροι ἢ ἐσφαλμέναι πράξεις, αἱ προερχόμεναι ἐκ τοῦ ἀτομικοῦ συστήματος, καὶ αἱ βραδεῖαι καὶ ἄγονοι συζητήσεις, αἱ πηγάζουσαι συχνάκις ἐκ τοῦ συλλογικοῦ.

Γενικὸν γνωμοδοτικὸν Συμβούλιον ἐν Γαλλίᾳ ἐν μὲν τῇ κεντρικῇ διοικήσει ὑφίσταται τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, ἐν δὲ τῇ τοπικῇ τὰ νομαρχιακὰ (conseil général καὶ conseil de préfecture) καὶ τὸ ἐπαρχιακὸν (conseil d'arrondissement). Ἄλλα δὲ εἰδικώτερα ἐν ἑκάστῳ ὑπουργείῳ εἶναι τὸ τῶν μεταλλείων (conseil général des Mines), τῶν ὁδῶν καὶ γεφυρῶν (des ponts et chaussées), τὸ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, τὸ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας καὶ ἄλλα πολλά.

Ἐν Ἑλλάδι ἐλλείπει τό τε Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας καὶ τὸ νομαρχιακόν, ὑφίσταται δὲ ἐν τῇ κεντρικῇ διοικήσει τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον, τὸ συμβούλιον ἑκάστου ὑπουργείου, ὅπερ σύγκειται ἐκ πάντων τῶν ἐν αὐτῷ ὑπηρετούντων ἀνωτέρων ὑπαλλήλων, καὶ τὸ ὁποῖον συνέρχεται, ὁσάκις τὸ προκαλέσῃ πρὸς τοῦτο ὁ ἁρμόδιος ὑπουργός[1], καὶ τὸ διὰ νεωτάτου νόμου ἐδρυθὲν σῶμα τῶν νομικῶν συμβούλων, ὅπερ προώρισται μὲν κυρίως διὰ τὰς δικαστικὰς διαφορὰς τοῦ δημοσίου, ἀλλὰ καὶ ὑποχρεοῦται «πρὸς γνωμοδότησιν ἐπὶ διαφόρων ἀντικειμένων τῆς διοικήσεως ἐν γένει»[2]. Ἐν δὲ τῇ τοπικῇ διοικήσει γνωμοδοτικὰ συμβούλια θεωροῦνται τὸ ἐπαρχιακὸν καὶ τὸ δημοτικὸν ἐν μέρει.

1. Ἄρθρ. 8 τοῦ Δ. τῆς 3 (15) Ἀπριλίου 1833 [13] περὶ τῆς ὑπηρεσίας τῶν γραμματειῶν.

2. Ἄρθρ. 1 τοῦ Ν. τῆς 22 Ἰουνίου 1882 [54] περὶ νομικῶν συμβούλων.

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Γραφειοκρατικὸν σύστημα.

Περίληψις.

45. Γραφειοκρατικὸν σύστημα.—Ἔννοια αὐτοῦ ἐν Πρωσσίᾳ.
46. Ἰδιότης τοῦ γραφειοκρατικοῦ συστήματος.—Ἔννοια αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι.
47. Συμπέρασμα.

45. Δυσχερὲς τὸ ὁρίσαι τὴν ἔννοιαν τοῦ γραφειοκρατικοῦ συστήματος· διότι οἱ μὲν Γάλλοι συγχέουσι συχνάκις τοῦτο μετὰ τοῦ συγκεντρωτικοῦ συστήματος, οἱ δὲ Γερμανοὶ ταυτίζουσι μετὰ τοῦ ἀτομικοῦ. Ἐὰν ὅμως ὑπολάβωμεν τὴν γραφειοκρατίαν ὡς τι διάφορον τῶν προηγουμένων συστημάτων, χαρακτηρίζομεν διὰ ταύτης τὴν *διοίκησιν τῶν τοῦ Κράτους ὑποθέσεων δι' ἐμμίσθων ὑπαλλήλων, ἀποτελούντων ἰδίαν κοινωνικὴν τάξιν, ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικῶν προσόντων διοριζομένων καὶ προαγομένων, διὸ καὶ κατὰ κανόνα ἰσοβίων, ὑπαγομένων δὲ ὑπ' αὐστηρὰν πειθαρχικὴν καὶ ἱεραρχικὴν ὑποτέλειαν, ὑφ' οἵαν δήπου καὶ οἱ στρατιωτικοί*[1].

Ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν ἡ γραφειοκρατία συνορεύει μὲν τῇ συγκεντρώσει καὶ ὁμοιάζει τῷ ἀτομικῷ συστήματι, ἀλλὰ δὲν ταυτίζεται οὔτε μετὰ τούτου οὔτε μετ' ἐκείνης. Διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν δύναται ἔστιν ὅτε νὰ συνυπάρξῃ ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ Κράτει καὶ ἡ γραφειοκρατία καὶ ἡ αὐτοδιοίκησις, ἀφ' ἑτέρου δὲ δύνανται διὰ τοῦ ἀτομικοῦ συστήματος νὰ λειτουργῶσι καὶ ὄργανα τῆς αὐτοδιοικήσεως κατέχοντα ἐπιτίμους θέσεις, ἐνῷ κατὰ τὸ γραφειοκρατικὸν μόνον ἔμμισθοι ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους.

Τοιαύτη τις ἐστὶν ἡ ἐν Πρωσσίᾳ δημιουργηθεῖσα γραφειοκρατία, ἥτις ἀποτελεῖ, ὡς ἡ κόμη τοῦ Σαμψών, τὴν δύναμιν τῆς πρωσσι-

1. Πρβλ. *Escher*, Hand. d. prakt. Polit. k. 1864, 1, 328 καὶ ἐφ. *Mohl*, Politik, 1, 99.

κῆς μοναρχίας καὶ καθίσταται ὁ σὺσιωδέστατος χαρακτὴρ τῶν διοικητικῶν αὐτῆς θεσμῶν, ὡς ἡ αὐτοδιοίκησις τῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ ἡ συγκέντρωσις τῶν τῆς Γαλλίας καὶ Ἑλλάδος[1].

46. Ἡ γραφειοκρατεία ὡς σύστημα ἔχει πολλὰς ἀρετάς, μάλιστα δὲ τὴν μονιμότητα πεφωτισμένων καὶ ἐμπείρων διοικητικῶν ὑπαλλήλων, τὴν ταχύτητα καὶ τάξιν ἐν τῇ διοικήσει, τὴν ἀπανταχοῦ ἐπικράτησιν τοῦ πνεύματος τῆς νομιμότητος καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν πολιτῶν ἀπὸ πολιτικῶν βαρῶν, ὑπερτέρων τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως καὶ ἱκανότητος. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἐθίζει τὸν λαὸν εἰς βίον ἀπράγμονα καὶ ἐγωϊστικόν, τείνει εἰς τὴν μείωσιν

1. *Bluntschli*, Lehre vom Mod. Stat. 1875, III, 340. «Ἐν Γερμανίᾳ προσέχει στοιχείόν τι τοῦ λαοῦ ἐπίσημον καὶ ἰσχυρόν, ὅπερ δὲν ὑφίσταται ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἡ ἐπιστημονικῶς λίαν μεμορφωμένη, ἡ ἔμπειρος καὶ ἐντιμοτάτη τάξις τῶν δημοσίων λειτουργῶν κατέχει ἐν Γερμανίᾳ τοσοῦτῳ σημαντικὴν θέσιν, ὅσον καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ μέση ἀριστοκρατικὴ τάξις (gentry). Ἡ τάξις αὕτη τῶν δημοσίων λειτουργῶν συνδέεται ἕνεκα τῆς καταγωγῆς αὐτῆς μεθ' ὅλων τῶν κλάσεων τοῦ λαοῦ ἕλκουσα ἐν ἑαυτῇ νέους αὐφεῖς καὶ φιλοπόνους ἐξ ὅλων τῶν στρωμάτων, μάλιστα δὲ ἐκ τῶν μεμορφωμένων μεσαίων τάξεων, καὶ δὴ τῆς τῶν ὑπαλλήλων. Ἡ τάξις αὕτη δὲν εἶναι μὲν τόσον πλουσία, ὡς ἡ ἀγγλικὴ ἀριστοκρατία, ἀλλ' εἶναι ὅμως μᾶλλον ἔμπειρος τῶν ὑποθέσεων καὶ ὡς τὰ πολλὰ ἐπιστημονικώτερον μεμορφωμένη. Ὡς πρὸς δὲ τὴν τιμιότητα δύναται νὰ ἀντιμετρηθῇ πρὸς ἐκείνην. Εἶναι μὲν ἀνεξάρτητος, στενῶς οὖσα συνδεδεμένη καθ' ἑαυτὴν καὶ εἰθισμένη εἰς ὑποταγὴν τοῖς προϊσταμένοις ἐν τῷ κάντρῳ, ἀλλὰ δὲν ἔχει τὸ φρόνημα δουλικόν».—«Ἡ μὲν γερμανικὴ συνταγματικὴ μοναρχία εἶναι ἠναγκασμένη νὰ ὑπολογίζῃ τὸν παράγοντα τοῦτον, αἱ δὲ Βουλαὶ δὲν δύνανται ν' ἀποστερηθῶσιν αὐτοῦ. Ἡ γερμανικὴ ὑπαλληλία ὑφίστατο ἤδη ὡς πολιτικὴ δύναμις πρὶν ἢ παραχωρηθῇ τῇ ἀντιπροσωπείᾳ τοῦ λαοῦ τὸ δικαίωμα τοῦ συμπράττειν καὶ ἐλέγχειν. Τὸ κατ' ἀρχὰς δυσπίστως εἶχεν ἡ ὑπαλληλία πρὸς τὸν ναωτερισμόν, ἀλλ' αὐθὶς εἶτα συνδιηλλάχθη. Ἱκανοί τινες ὑπάλληλοι εἰσῆλθον εἰς τὴν ἀντιπροσωπείαν τοῦ λαοῦ, αὕτη δὲ πάλιν ἐξησφάλισε τὴν θέσιν τῶν ὑπαλλήλων. Οὕτω παρῆχθη φιλικὴ σχέσις ἐξ ἀμοιβαίας ἐκτιμήσεως καὶ τοιαύτη ἀλληλεπίδρασις, ὥστε παρημποδίσθη ἑκατέρωθεν ἐκεῖ μὲν ἡ ἐκ τῆς γραφειοκρατίας πίεσις, ἐνταῦθα δὲ ἡ δημαγωγικὴ αὐθαιρεσία.... Οἱ ὑπουργοὶ ἐξέρχονται ἐν Γερμανίᾳ συνήθως ἐκ τῆς τάξεως τῶν ὑπαλλήλων καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν κοινοβουλίων, διότι ἡ πρὸς τὸ κυβερνᾶν καὶ διοικεῖν ἱκανότης ἀποκτᾶται κατ' ἐξοχὴν ἐν ἐκείνῃ καὶ οὐχὶ ἐν τούτοις».

καὶ ἐξάλειψιν τοῦ πνεύματος τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ εὐχερῶς μετατρέπεται εἰς ὄργανον ἐπιτηδειότατον πρὸς καταστρατήγησιν τῶν νόμων ἢ καὶ πρὸς ἐπικράτησιν τοῦ δεσποτισμοῦ.

Ὅπου δὲ μάλιστα οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι εἶναι μετακλητοὶ κατ' ἀρέσκειαν τοῦ κρατοῦντος κόμματος, ὡς ἐν Ἑλλάδι, ὅπου οἱ διορισμοὶ γίνονται ἀσχέτως πρὸς τὰ ἀπαιτούμενα εἰς ἑκάστην λειτουργίαν ἠθικὰ καὶ διανοητικὰ προσόντα, ὅπου ἡ διοικητικὴ πειθαρχία εἶναι χαλαρωτάτη, ἡ δὲ εὐθύνη ἐλλείπει, ἐκεῖ τὸ γραφειοκρατικὸν σῦστημα γέμει κακιῶν καὶ νέας ὁσημέραι τίκτει κακίας, ἄχρις οὗ ὁ κίνδυνος τῆς ἐξ αὐτῶν συμφορᾶς ἐξεγείρῃ τοῦ ληθάργου τὴν πολιτικὴν συνείδησιν.

Ἡ οὕτως ἐξαλλοιωθεῖσα γραφειοκρατία δὲν σημαίνει ἐφεξῆς σύστημά τι διοικητικόν, ἐρειδόμενον ἐπὶ κανόνων γενικῶν καὶ ἀρχῶν ἀνεγνωρισμένων, ἀλλὰ τοὐναντίον ἔλλειψιν ἀξιωμάτων καὶ ἐνέργειαν ἐμπειρικὴν τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἄνευ συνειδήσεως τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὸ ὅλον Κράτος καὶ πρὸς τὰ ἐντεῦθεν ἐξαρτώμενα γενικὰ καὶ μερικὰ συμφέροντα.

Ὡς δ' ἁπλοῦς ἐργάτης μεγάλου ἐργοστασίου χρησιμεύει ὡς τι ἄψυχον ἐλατήριον καὶ ἀγνοεῖ τέλεον τὴν ἑαυτοῦ σχέσιν πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν ἐργατῶν, οὕτω καὶ ὁ ἐν τοιαύτῃ γραφειοκρατείᾳ λειτουργός, περικεχαρακωμένος ἐν τῷ γραφείῳ αὐτοῦ, δὲν δύναται ν' ἀντιληφθῇ τῆς ὅλης κινήσεως τῆς πολιτικῆς μηχανῆς οὐδὲ νὰ ἐξηγήσῃ ἑαυτῷ τὸ μέγεθος τῆς λειτουργίας καὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ τὴν σπουδαιότητα. Καὶ ὅμως ἄνευ τῆς συνειδήσεως ταύτης ἡ δημοσία λειτουργία καταπίπτει εἰς ἁπλῆν βιομηχανίαν, ἀκολουθοῦσαν τυφλῶς τοῖς ἅπαξ δεδογμένοις, διὸ δήπου καὶ μὴ δυναμένην νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἀπαυστον πρὸς τὰ πρόσω τῆς κοινωνίας φορὰν μηδὲ νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἐσχεῖ αὐξανομένας ἀνάγκας αὐτῆς. Τοιαύτη γραφειοκρατεία, ἐπικαθημένη ὡς σκωρία ἐπὶ τῆς πολιτικῆς μηχανῆς, ἐπιφέρει πληθὺν συμφορῶν καὶ ἐπὶ τέλους ἐξασθενίζει τὴν δύναμιν τοῦ Κράτους οὕτως, ὥστε μεταβάλλει αὐτὸ εἰς σκιὰν ἁπλῆν!

47. Ἡ ἔκθεσις τῶν διοικητικῶν συστημάτων, ἣν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ ἐπεχειρήσαμεν, ἀποδεικνύει μὲν σαφῶς, ὅτι ἡ διοίκησις

τῶν Κρατῶν δὲν εἶναι τύχης ἔργον, ἀλλ' ἐπιστήμης καὶ προαιρέσεως, καθιστᾷ δ' ἅμα φανερόν, ὅτι ἡ θεωρητικὴ τῶν συστημάτων τούτων σύλληψις ἀλλοιοῦται ἀναγκαίως κατὰ τὴν ἐφαρμογήν, ἅμα ὡς ἐλλείπουσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ πρὸς τοῦτο ἐπιτήδεια διοικητικὰ ὄργανα, ἀφ' ἑτέρου δὲ πολιτικὰ ἤθη χρηστὰ καὶ συνείδησις πλήρης τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς νομιμότητος[1].

Εἶναι δὲ τοιαύτη ἡ ἀμοιβαία ἐπίδρασις μεταξὺ δημοσίων λειτουργῶν καὶ λαοῦ, ὥστε οὔτ' ἐκεῖνοι δύνανται νὰ ὦσι καθυπέρτεροι τῆς μέσης ἠθικῆς ἀξίας τῶν πολιτῶν, οὔτε οὗτοι δύνανται ν' ἀνυψωθῶσι πολιτικῶς, ὅταν οἱ κεκλημένοι νὰ ἐφαρμόζωσι τοὺς νόμους ἀγνοῶσιν αὐτούς, ὅταν μὴ ἐμπνέωνται ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἱεροῦ αἰσθήματος τοῦ καθήκοντος, μηδὲ θεωρῶσι τὸ ἀξίωμα, ὅπερ φέρουσιν, ὡς βραβεῖον τῆς ἱκανότητος καὶ ἀξίας αὐτῶν, ἀλλ' ὡς δώρημα εὐτελὲς τῆς εὐνοίας τῶν φατριῶν.

Ἡ βελτίωσις λοιπὸν τῆς ἀξίας τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων βελτιοῖ σύναμα καὶ τὸν λαὸν αὐτόν· τἀνάπαλιν δὲ λαὸς χρηστοήθης ἀνυψοῖ καὶ ἄκοντας ἐκείνους εἰς τὴν πρέπουσαν περιωπήν.

Ἐν Ἀγγλίᾳ θάλλει ἡ διοίκησις, διότι ἐπικρατεῖ τὸ ἀνδρικὸν καὶ φιλόνομον πνεῦμα, οὗ ἄνευ οἱ θεσμοὶ οὐδὲν δύνανται. Αὐτόθι ἡ ἀριστοκρατία καὶ αἱ εὔποροι τάξεις δὲν μισοῦνται, οὐδὲ φθονοῦνται ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἕνεκα τῶν ἀρετῶν καὶ τοῦ αἰσθήματος τῆς ὑπὲρ τοῦ Κράτους θυσίας, ὅπερ διακρίνει αὐτάς, ἀναγνωρίζονται ὡς κεφαλὴ καὶ ἐντολοδόχος πολιτικὸς τῶν κατωτέρων τάξεων. Ὁ νόμος εἶναι ὑπὸ πάντων σεβαστός, οὐδεὶς δὲ τῶν δυναμένων ὀλιγωρεῖ τῶν κοινῶν πραγμάτων. Ἐπικρατεῖ δὲ ἐπὶ πᾶσι τὸ μετριοπαθὲς καὶ πρακτικὸν πνεῦμα, τὸ τοσοῦτον ἰδιάζον τῇ ἀγγλοσαξωνικῇ φυλῇ. Διὰ ταῦτα ἡ φύσις τῆς ἀγγλικῆς αὐτοδιοικήσεως δὲν ἔγκειται τοσοῦτον ἐν τοῖς θεσμοῖς, οἵτινες εἶναι ὡς τὰ

1. Ἀριστοτέλους, Πολιτ. Βιβλ. VII, Κεφ. XIII «Τὸ δὲ σπουδαίαν εἶναι τὴν πόλιν, οὐκέτι τύχης ἔργον, ἀλλ' ἐπιστήμης καὶ προαιρέσεως. Ἀλλὰ μὴν σπουδαία πόλις ἐστὶ τῷ τοὺς πολίτας εἶναι σπουδαίους· ἡμῖν δὲ πάντες οἱ πολῖται μετέχουσι τῆς πολιτείας».

πολλὰ ἀτελεῖς καὶ σκοτεινοί, ὅσον ἐν τῷ χαρακτῆρι καὶ τῇ ἰδιοφυΐᾳ τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ.

Καὶ ἐν Πρωσσίᾳ δὲ ἡ γραφειοκρατία παρὰ τὰ ἐλαττώματα αὐτῆς καὶ μάλιστα τὴν ἔλλειψιν αὐτοδιοικήσεως, διὰ τῆς πιστῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων ὑπὸ ὑπαλλήλων ἐμπείρων καὶ ἐπιστημόνων ἀνεβίβασε τὸ Κράτος εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης αὐτοῦ[1], καὶ ἀνέδειξεν αὐτὸ ὄντως ἐφάμιλλον πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Τερπάνδρου ἐξυμνούμενον:

«ἔνθα αἰχμά τε νέων θάλλει καὶ μοῦσα λίγεια
καὶ δίκα εὐρυάγυια».

1 *Bluntschli*, Lehre vom mod. Staat, 1875, III, 346. «Τὸ ἐν Πρωσσίᾳ σῶμα τῶν ὑπαλλήλων ἐξῆλθεν ἐξ αὐστηρᾶς σχολῆς, διδαχθὲν τὴν ἐπιμελῆ καὶ ἀκάματον ἄσκησιν τοῦ καθήκοντος. Ἡ μισθοδοσία εἶναι πρὸς μὲν τὰς κατωτέρας θέσεις γλίσχρος, πρὸς δὲ τὰς ἀνωτέρας οὐχὶ πολυτελής, καὶ ὅμως κατέχουσιν ἅπαντες οἱ ὑπάλληλοι καλὴν ἐπιστημονικὴν ἐκπαίδευσιν, εἶναι ἄμισθοι, πιστοὶ εἰς τὸ καθῆκον καὶ ἱκανοὶ εἰς τὸ ἔργον. Ὁ πρῶτος ὑπάλληλος ὀφείλει πολὺ νὰ ἐργάζηται, ὑπαγόμενος εἰς αὐστηρὸν ἔλεγχον, ὁ δὲ περὶ τὴν ὑπηρεσίαν ζῆλος αὐτοῦ διηνεκῶς ἐξεγείρεται, ὑποβαλλόμενος ὑπὸ κεκανονισμένην καὶ ἐπιμελῆ ἐνέργειαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Περί τῶν πηγῶν τοῦ διοικητικοῦ δικαίου.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Περί τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν νόμων.

Περίληψις.

48. Ὁρισμὸς τῶν πηγῶν.
49. *Σύνταγμα.* Ὁρισμὸς καὶ ἔννοια αὐτοῦ.
50. Διοικητικαὶ διατάξεις τοῦ Συντάγματος.
51. Περὶ αὐθεντικῆς ἑρμηνείας τοῦ Συντάγματος.
52. *Νόμος.* Ὁρισμὸς καὶ ἔννοια αὐτοῦ.
53. Εἴδη διοικητικῶν νόμων. Κυβερνητικοί, συνταγματικοί, ὀργανικοί.
54. Οὐσιαστικοὶ καὶ τυπικοὶ νόμοι.
55. Περὶ κυρώσεως τῶν νόμων.
56. Περὶ τῆς δημοσιεύσεως.
57. Παρατηρήσεις περὶ τῶν παρ' ἡμῖν νόμων.
58. Σχέσις τοῦ νόμου πρὸς τὸ Σύνταγμα καὶ τὰ δικαστήρια.
59. Σχέσις τοῦ νόμου πρὸς τοὺς πολίτας. Περὶ τῆς *συνταγματικῆς* ὑπακοῆς.
60. Κατάργησις νόμου.
61. Ἀνακάθαρσις καὶ μερικὴ κωδικοποίησις διοικητικῶν νόμων.
62. Consolidation Acts ἐν Ἀγγλίᾳ.

48. Καλοῦμεν πηγὰς τοῦ διοικητικοῦ δικαίου τοὺς νομικοὺς καθόλου κανόνας, καὶ τὰς ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἐγγράφως ἐκπεφρασμένας καὶ προσηκόντως δημοσιευομένας διατάξεις, δι' ὧν ρυθμίζεται ἡ ἐνέργεια τῆς διοικήσεως.

Διὰ ταῦτα ἀποκλείομεν τῆς ἐννοίας τῶν πηγῶν τοῦ διοικητικοῦ δικαίου τὸ ἔθιμον, ὅπερ δύναται μὲν ἴσως ν' ἀναπληρώσῃ

ρώσῃ τὸ κενὸν νόμου ἢ ἔλλειψιν νόμου, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ καταστῇ ἐπικρατέστερον αὐτοῦ[1].

Ἄνευ τοιούτων θετικῶν πηγῶν τὸ διοικητικὸν δίκαιον μεταπίπτει εἰς ἁπλῆν θεωρίαν, νοὸς ἔνδαλμα ἢ φαντασίας κατασκεύασμα, ἐστερημένον παντὸς ὑποχρεωτικοῦ δεσμοῦ πρός τε τὰ ἄτομα καὶ πρὸς τὰ διοικητικὰ ὄργανα, τὰ ἐν τῷ πραγματικῷ Κράτει δρῶντα.

Τῶν πηγῶν ἄρα τοῦ διοικητικοῦ δικαίου αἱ μὲν προέρχονται ἐκ τῆς νομοθετικῆς τοῦ Κράτους, αἱ δὲ ἐκ τοῦ *κανονιστικοῦ* δικαιώματος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Ὅθεν καταλέγομεν μεταξὺ αὐτῶν τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους ἀφ' ἑνός, τὰ διατάγματα δὲ καὶ τὰς ἐγκυκλίους καὶ τὰς ὁδηγίας ἀφ' ἑτέρου[2].

49. Ὑπὸ τὴν στενὴν σημασίαν τῆς λέξεως Σύνταγμα λέγεται ὁ θεμελιώδης καὶ γραπτὸς νόμος, δι' οὗ καθορίζεται περιεκτικῶς τὸ εἶδος τοῦ πολιτεύματος, τὰ ὅρια τῶν πολιτικῶν ἐξουσιῶν, τὰ δημόσια δίκαια τῶν πολιτῶν καὶ εἴτι ἄλλο, ὧν ἁπάντων ἢ τινων ἡ ἀναθεώρησις ὑποβάλλεται ὑπὸ αὐστηροτέρους τινὰς ὅρους ἢ ὅσον οἱ λοιποὶ νόμοι[3].

1. Μόνον ἐν τῷ διεθνεῖ δικαίῳ τὸ ἔθιμον ἰσχύει ἐν μέρει ὡς νόμος. Ἐν τούτοις πολλοὶ τῶν συγγραφέων πραγματεύονται περὶ τῶν ἐθίμων τοῦ δημοσίου δικαίου, ὡς νομικῆς πηγῆς. Ὅρα *Rönne*, I, 81 καὶ ἑξ. καὶ 91. Contra *Gaupp*, Staatsrecht des Königsreichts Würt. 1884, 158. (Ἐν τῷ Handbuch τοῦ *Marquardsen*). — Καὶ κατ' αὐτὸ τὸ Βυζαντινὸν δίκαιον «Τῆς συνηθείας καὶ τῆς χρήσεως ἡ αὐθεντία οὐκ ἐπὶ τοσοῦτον ἰσχύει, ὡς καὶ τὸν... νόμον ὑπερνικᾶν». Καὶ τὸ ἀγγλικὸν δὲ σύνταγμα δὲν ἀναγνωρίζει κατάργησιν νόμου δι' ἐθίμων. (*Gneist*, Das engl. Verwalt. r. I, 153). Ὁ *Mohl*, Politik, I, 395 καὶ ἑξ. ἐναντιοφρόνων ὑποστηρίζει, ὅτι νεώτερον ἔθιμον δύναται νὰ καταργήσῃ προγενέστερον νόμον καὶ δὴ καὶ αὐτὸ τὸ Σύνταγμα ἢ τοὺς συνταγματικοὺς νόμους, ὧν πᾶσαι αἱ διατάξεις ἢ τινες τούτων ὡρίσθησαν ἀμεταβλήτους.

2. Καὶ ὁ Ἀγγελάκης, Μελ. σ. 35 καὶ ἑξ. πραγματεύεται «περὶ τῶν πηγῶν τοῦ *δικαίου τῆς διοικήσεως*», ἀλλ' ὡς τοιαύτας θεωρεῖ μόνον τὸν νόμον καὶ τὸ διάταγμα. Ἐλλείψιν νομίζομεν καὶ τῶν παρ' ἡμῖν συγγραφέων τοῦ ἀστικοῦ δικαίου Καλλιγᾶ, Παπαρρηγοπούλου καὶ Οἰκονομίδου τὴν παντελῆ σιγὴν περὶ τοῦ Συντάγματος ὡς πηγῆς τοῦ δικαίου καὶ περὶ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν νόμον.

3 Πολλὰς ἔχει τὰς νομικὰς συνεπείας, ἰδίᾳ δὲ ὡς πρὸς τὴν ἔκδοσιν αὐτο-

Τοιοῦτο τὸ ἡμέτερον Σύνταγμα, τὸ Βελγικόν, τὸ Ἀμερικανικόν, τὸ Πρωσσικόν.

Ὑπὸ γενικωτέραν σημασίαν καλοῦμεν Σύνταγμα πᾶσαν ὀργανικὴν καὶ θεμελιώδη διάταξιν τοῦ πολιτεύματος κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἄλλους νόμους. Ἐν αὐτῇ τῇ πολιτικῶς ἀτελεστάτῃ ἐποχῇ τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος τὸ ὀξὺ πνεῦμα τοῦ Ἀριστοτέλους διέκρινε σαφῶς τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ συνταγματικῶν καὶ μὴ διατάξεων, χαρακτηρίσαν διὰ τῆς λέξεως *πολιτείας* ὅ,τι οἱ νεώτεροι ἐκφράζουσι διὰ τοῦ Συντάγματος [1].

Πᾶν λοιπὸν Κράτος ἔχει τὸ ἑαυτοῦ Σύνταγμα γραπτὸν ἢ ἄγραφον ἐν ἑνὶ νόμῳ θεμελιώδει ἢ ἐν πλείοσι [2]. Παρὰ τῷ ἐνιαίῳ ἑλληνικῷ Συντάγματι παράκειται τὸ γαλλικόν, τὸ ἀποτελούμενον ἐκ τριῶν κυρίων διακεκριμένων νόμων, καὶ τὸ ἀγγλικόν, τὸ ἀπαρτιζόμενον ἐκ πολλῷ πλειστέρων ἀγράφων καὶ γραπτῶν νόμων [3]. Βέβαιον ὅμως, ὅτι μόνον ἐν ἐλευθέρῳ καὶ ἀντιπροσωπευτικῷ Κράτει ὑπάρχει ἀληθὲς σύνταγμα, ἐν δὲ δεσποτικῷ καὶ ἀπολύτῳ μᾶλλον σκιὰ καὶ ὄναρ αὐτοῦ.

τελῶν διαταγμάτων, ὁ τρόπος τῆς καταρτίσεως τοῦ Συντάγματος, ἐὰν δῆλον ὅτι παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ μονάρχου, ὅτε κυρίως καλεῖται Χάρτης (Charte), ἢ συνετάχθη ὑπὸ τῆς κυριαρχίας τοῦ λαοῦ καὶ ἐγένετο ἀποδεκτὸν ὑπὸ τοῦ μονάρχου.—Ὅρα *Arndt*, Das Verordnungsrecht, 1884 σ. 64. *Block*, Diction. de la *Polit.* ἐν λ. Charte. *Mohl*, *Politik*, I, 616.

1. Ἀριστοτέλους Πολιτ. Βιβλ. IV, Κεφ. I, «Πολιτεία μὲν γάρ ἐστι τάξις ταῖς πόλεσιν ἡ περὶ τὰς ἀρχάς, τίνα τρόπον νενέμηνται, καὶ τί τὸ κύριον τῆς πολιτείας καὶ τί τὸ τέλος ἑκάστης κοινωνίας ἐστί. Νόμοι δὲ κεχωρισμένοι τῶν δηλούντων τὴν πολιτείαν, καθ' οὓς δεῖ τοὺς ἄρχοντας ἄρχειν καὶ φυλάττειν τοὺς παραβαίνοντας αὐτούς». Πρβλ. καὶ Βιβλ. III, Κεφ. I καὶ V.

2. Πρβλ. *Mohl*, Encykl. σ. 137. — *Gerstner*, I, σ. 140. — *Held*, Handb. d' prakt. *Politik*, 1884. II, 4.

3. Ἐν Γαλλίᾳ ὁ περὶ ὀργανισμοῦ τῶν δημοσίων ἀρχῶν νόμος τῆς 25 Φεβρουαρίου 1875, ὁ περὶ ὀργανισμοῦ τῆς Γερουσίας τῆς 24 Φεβρ. 1875, καὶ ὁ περὶ τῶν σχέσεων τῶν δημοσίων ἀρχῶν νόμος τῆς 16 Ἰουλίου 1875, ἀποτελοῦσι τὸ νῦν Σύνταγμα αὐτῆς (*Ducrocq*, I, 41). Ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ οἱ κυριώτεροι γραπτοὶ συνταγματικοὶ νόμοι εἶναι ἡ Magna Charta, τὸ Bill of rights, καὶ ἡ Act of Settlement (*Rönne*, I, 132).

Τὸ Σύνταγμα ἀποτελεῖ τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τοῦ πολιτικοῦ οἰκοδομήματος καὶ τὴν ἑδραίαν καὶ ἀσφαλῆ βάσιν τοῦ διοικητικοῦ δικαίου. Ὀφείλει ἄρα πάντοτε ἡ διοίκησις νὰ διεξάγῃ τὰς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους κατά τε τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ· διότι παραβιάζουσα τὸ Σύνταγμα ἀνατρέπει τὸν κύριον ὅρον τῆς ὑπάρξεώς της καὶ ἀλλοιοῖ τὴν σχέσιν τῆς ὑποταγῆς καὶ ἐξαρτήσεως αὐτῆς ἀπὸ τῆς θελήσεως τοῦ Κράτους, ἥτις ἐπισήμως καὶ πανηγυρικῶς ἀναγράφεται ἐν τῷ Συντάγματι. Ἐκ τοῦ σεβασμοῦ τοῦ Συντάγματος ὑπὸ τῆς διοικήσεως πηγάζει ἡ ἔννοια τῆς *ὑπουργικῆς εὐθύνης*, ὅτι δῆλα δὴ τὴν *ἐλευθερίαν*, ἣν ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀπονέμει τοῖς ὑπουργοῖς πρὸς διοίκησιν τῶν τοῦ Κράτους ἐν γένει, δὲν θέλουσιν οὗτοι μεταχειρισθῆ πρὸς καταπάτησιν τῶν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καθιερωμένων.

50. Μάλιστα πάντων ἡ διοίκησις ὀφείλει νὰ τηρῇ ἀπαρεγκλίτως τὰ διοικητικὰ ἀξιώματα καὶ τοὺς περιορισμοὺς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, οὓς τὸ ἑλληνικὸν Σύνταγμα πολλαχοῦ ἀναγράφει. Τούτων κυριώτεροι εἶναι αἱ περὶ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων διατάξεις (Ἄρθρ. 3 — 20), ἡ δὲ τοῦ ἄρθρ. 35 «καθ' ὃ ὁ βασιλεὺς ἐκδίδει τὰ ἀναγκαῖα διατάγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, οὐδέποτε δὲ δύναται ν' ἀναστείλῃ τὴν ἐνέργειαν, οὐδὲ νὰ ἐξαιρέσῃ τινὰ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ νόμου», ἡ τοῦ ἄρθρου 44, ὅπερ ἀποφαίνεται ὅτι «ὁ βασιλεὺς δὲν ἔχει ἄλλας ἐξουσίας, εἰμὴ ὅσας ἀπονέμουσι ρητῶς τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ συνάδοντες πρὸς αὐτὸ ἰδικαίτεροι νόμοι», αἱ περὶ ἐπιβολῆς καὶ εἰσπράξεως φόρων, ἡ περὶ ἀμοιβῆς καὶ συντάξεως ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, αἱ περὶ προϋπολογισμοῦ, αἱ περὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ καὶ ἄλλαι τινές. Τούτων ἡ ἑρμηνεία γενήσεται, καθ' ὅσον ἀπόκειται τῷ διοικητικῷ δικαίῳ, ἐν οἰκείῳ ἑκάστοτε τόπῳ.

51. Ἡ τε δικαιοσύνη καὶ ἡ διοίκησις, ἐφαρμόζουσαι τὸ Σύνταγμα, ἑρμηνεύουσιν αὐτό, ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία αὕτη εἶναι ἁπλῶς *δογματικὴ* ἢ *ἐπιστημονική*, κατὰ τοὺς περὶ τούτου κανόνας, οὓς ἰδίως ἀναγράφει τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον.

Ἡ *αὐθεντικὴ* ὅμως ἑρμηνεία τοῦ συντάγματος ἀπόκειται τῇ νομοθετικῇ ἐξουσίᾳ. Ἀλλὰ καὶ τότε ἐγείρεται τὸ ζήτημα, ἂν αὐτὴ

δύναται νὰ ἑρμηνεύσῃ συνταγματικήν τινα διάταξιν, καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱονδήποτε ἄλλον νόμον, δυνάμει τοῦ ἄρθρου 24 τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος. Κατὰ τῆς καταφατικῆς λύσεως τοῦ ζητήματος ἐγείρεται ἡ ἰσχυρὰ ἔνστασις, ὅτι οὐδὲν εὐκολώτερον ἢ ὑπὸ τὴν πρόφασιν αὐθεντικῆς ἑρμηνείας τοῦ Συντάγματος νὰ μεταβληθῶσιν αἱ διατάξεις αὐτοῦ[1].

Διὰ τοῦτο ὀρθοτέρα φαίνεται ἡ γνώμη ἐκείνων, οἵτινες δοξάζουσιν, ὅτι πρὸς αὐθεντικὴν ἑρμηνείαν συνταγματικῆς τινος διατάξεως ἀπαιτοῦνται αἱ αὐταὶ διατυπώσεις, ὅσαι καὶ πρὸς ἀναθεώρησιν τῶν μὴ θεμελιωδῶν αὐτοῦ διατάξεων (Ἄρθρ. 107 τοῦ Ἑλλην. Συντάγμ.)[2].

Ἁπλῆ ὅμως ἀπόφανσις τῆς Βουλῆς ἐπί τινος ζητήματος συνταγματικοῦ, μὴ φέρουσα τὸν τύπον νόμου, δὲν ἀποτελεῖ τὴν ἔννοιαν αὐθεντικῆς ἑρμηνείας, διότι δι' αὐτῆς οὔθ' ἡ Βουλὴ δεσμεύεται εἰς τὸ μετέπειτα, οὔτε τὰ δικαστήρια.

1. Τὸ ρωμαϊκὸν ἀπόφθεγμα Ejus est legem interpretari, cujus est condere, ὅπερ συχνὰ ἐπικαλοῦνται οἱ ὑπὲρ τῆς ἐν τῷ κειμένῳ γνώμης συνηγοροῦντες, ἐσκόπει τὴν ἀπαγόρευσιν καὶ αὐτῆς τῆς ἐπιστημονικῆς ἑρμηνείας.

2. Πρβλ. *Mohl*, Politik I, σ. 623 καὶ ἑξ. — *Φλογαΐτου*, Ἐγχ. Συνταγμ. δικαίου, 1879, 43. — Ὑπὸ τοιαύτην λύσιν δὲν δύναται νὰ παρουσιασθῇ τὸ ζήτημα, ὅπερ πραγματεύεται ὁ *Οἰκονομίδης*, περὶ τῆς σχέσεως τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας πρὸς τὴν νομοθετικήν, 1876, 12, καὶ ὁ *Καλλιγᾶς*, Στοιχ. Ρ. Δ. 1878, I. 79, ἐὰν δῆλα δὴ δύναται ὁ δικαστὴς νὰ κηρύξῃ ἄκυρον ἐπίσημον ἑρμηνείαν ἄρθρου τινὸς τοῦ Συντάγματος ὑπὸ τῆς Βουλῆς γενομένην, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης ἑρμηνείας ἀνατρέπεται αὐτὸ τὸ ρητὸν γράμμα τοῦ ἄρθρου. Ἐπίσης ἀπαράδεκτός ἐστιν, νομίζω, ἡ γνώμη τοῦ Οἰκονομίδου, ὅτι ὁ δικαστὴς εἶναι ἀναρμόδιος νὰ ἐξετάσῃ καὶ ἀποφανθῇ περὶ τῆς ἀντισυνταγματικότητος ἢ μὴ νόμου τινὸς μετὰ τὴν περὶ τούτου ἀπόφασιν τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας. Ὅτι δυσκόλως ἀναφανήσεται τοιοῦτο ζήτημα, ἀληθές· ἀλλ' ἀρά γε τί τὸ κωλύον τὴν ἅπαξ παραβιάσασαν τὸ Σύνταγμα Βουλὴν νὰ κηρύξῃ τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς συνταγματικάς; — Ἐν τούτοις καὶ ἐν Ἀμερικῇ, ἔνθα ἀναγνωρίσθη ρητῶς τὸ δικαίωμα τῶν δικαστηρίων τοῦ ἐρευνᾶν τὸ συνταγματικὸν ἢ μὴ τῶν νόμων, παρεδέχθη ἡ πρακτικὴ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ *Bluntschli*, Lehre vom mod. Staat, II. 139 ἐν ὑποσημ. ὅτι μετὰ τὴν περὶ συνταγματικότητος νόμου τινὸς βεβαίωσιν τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, δὲν δύνανται τὰ δικαστήρια ν' ἀποφανθῶσι τὸ ἐναντίον. Ὅρα παρακατιών.

52. Τοῦ Συντάγματος διαφέρουσιν οἱ νόμοι οὐ μόνον κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν τρόπον τῆς καταρτίσεως καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἰσχύος ἀμφοτέρων. Τὸ μὲν ἀπορρέει ἐκ τῆς *συντακτικῆς*, τὸ δὲ ἐκ τῆς κυρίως *νομοθετικῆς* τοῦ Κράτους ἐξουσίας, ὅθεν τὸ μὲν Σύνταγμα, ὂν ἐπικρατέστερον τοῦ νόμου, δύναται νὰ καταργήσῃ αὐτόν, ὁ δὲ νόμος μόνον νόμον καὶ διάταγμα δύναται νὰ καταργήσῃ ἢ τροποποιήσῃ.

Ἕνεκα τῶν διαφορῶν τούτων καλοῦνται νῦν ἐν τοῖς συνταγματικοῖς Κράτεσι νόμοι οἱ ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Συντάγματος καταρτισθέντες καὶ προσηκόντως δημοσιευθέντες κανόνες τοῦ δικαίου[1]. Ἐπειδὴ δὲ ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀπαρτίζεται παρ' ἡμῖν ἐκ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Βασιλέως, ἕπεται ὅτι οὔτε ἡ Βουλὴ μόνη, οὔτε ὁ Βασιλεὺς μόνος δύνανται νὰ νομοθετήσωσιν[2].

Οἱ νόμοι περιέχουσιν ὡς τὰ πολλὰ *γενικοὺς κανόνας*, εἴτε τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν εἴτε τάξεις τινὰς ἀποβλέποντας. Ἐξαιρετικῶς δὲ ἔνιοι νόμοι ἀναφέρονται καὶ εἰς ἓν μόνον πρόσωπον, εἴτε ἠθικὸν εἴτε φυσικόν, ὅτε καλοῦνται εἰδικοὶ (jus speciale) καὶ συμπίπτουσι μετὰ τῆς ἐννοίας τοῦ προνομίου (privilegium)[3].

Ἀλλ' οὐχὶ πάντες οἱ νόμοι ἐν γένει, ἀλλ' ὡρισμένοι τινές, ἤτοι οἱ διοικητικοί, ἀποτελοῦσι μίαν τῶν πηγῶν τοῦ διοικητικοῦ δικαίου. Τίνες χαρακτηρίζονται ὡς τοιοῦτοι, ὁρίζεται εὐχερῶς διὰ τῆς διακρίσεως τοῦ ἰδιωτικοῦ ἀπὸ τοῦ δημοσίου δικαίου καὶ τῶν

1. Περὶ νόμων ἐν γένει καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ ἔποψιν τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ὅρα *Οἰκονομίδου*, Στοιχεῖα τοῦ Ρωμ. Δικ. 1877, I, 10. *Καλλιγᾶ*, Σύστ. Ρ. Δ. I, 70. *Παπαρηγοπούλου*. Γεν. Ἀρχαί, I, 72. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν δὲ τοῦ δημοσίου δικαίου, *Rönne*, I, 347. *Laband*, II, 1 καὶ ἑξ. *Stein*, Verwalt. lehre, erster Theil, 50 καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν μνημονευομένους συγγραφεῖς.

2. Ὁ βασιλεὺς συμπράττει νομοθετικῶς μετὰ τῆς Βουλῆς, ἰδίᾳ διὰ τοῦ δικαιώματος τῆς κυρώσεως ἢ μὴ (veto) τοῦ ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐπιψηφισθέντος νομοσχεδίου. Τὰ αὐτὰ ἰσχύει καὶ ἐν Πρωσσίᾳ. *Rönne*, I, 338.

3. *Rönne*, I, 351 καὶ ἑξ. — Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ *Laband*, ἔνθ' ἀνωτέρω, ὅτι δὲν εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἔννοιαν τῶν διοικητικῶν νόμων ὁ ὅρος τῆς γενικότητος. Τὸ αὐτὸ ἀποφαίνεται καὶ ὁ *Sarwey*, 9. Ὁ *Mohl*, Politik, I, 428, ἐναντιοφρόνως ἀπαιτεῖ πρῶτον ὅρον τοῦ νόμου τὴν γενικότητα τῶν ἀξιωμάτων αὐτοῦ, ἐπιδοκιμάζει δὲ τὴν διάταξιν τοῦ Ἀμερικανικοῦ Συντάγματος, καθ' ἣν ἀπαγορεύεται ἡ ἔκδοσις «ex post facto laws».

ἀποτελούντων τὸ τελευταῖον τοῦτο μερῶν ἀπὸ τοῦ διοικητικοῦ, ἣν ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ κατεδείξαμεν[1].

Οἱ διοικητικοὶ νόμοι εἶναι τὸ ὄργανον τῆς *κυβερνήσεως* κατ' ἀντίθεσιν τοῦ διατάγματος ὄντος ὀργάνου τῆς *διοικήσεως*. Δι' αὐτῶν ἐπιζητεῖται ἡ προαγωγὴ τῶν δημοσίων συμφερόντων ἐντὸς τῶν ὅρων τοῦ Συντάγματος. Διὸ καὶ ἡ ἐφικτὴ τελειότης τῶν νόμων καὶ ἡ ἁρμονία αὐτῶν πρὸς τὰς πραγματικὰς σχέσεις καὶ ἀνάγκας τῆς πολιτείας εἶναι οὐσιώδης ὅρος τῆς ἱκανοποιήσεως ἐκείνων.

Ἀλλ' ὁ νομοθέτης γνωρίζει, ὅτι ἡ ἐπίτευξις τοῦ σκοποῦ, ὃν διὰ τοῦ νόμου ἐπιδιώκει, γενήσεται οὐχὶ διὰ τῆς ἁπλῆς ἐκφάνσεως τῆς θελήσεως αὐτοῦ. Ὁ σκοπὸς τοῦ νόμου κεῖται ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῆς ἐνεργείας τοῦ δημιουργήσαντος αὐτὸν· ὅθεν προϋποτίθησιν ἄλλην ἐνέργειαν πρὸς πραγμάτωσιν τῆς θελήσεως, ἣν ὁ νομοθέτης διατυποῖ ἐν τῷ νόμῳ, καὶ ἡ ἐνέργεια αὕτη καθ' ὅσον ἐπιτελεῖται ὑπὸ ὀργάνων τοῦ Κράτους, καλεῖται διοίκησις[2].

53. Ἅπαντες σχεδὸν οἱ διοικητικοὶ νόμοι ὀνομάζονται καὶ εἶναι ὄντως *κυβερνητικοί*, ὡς προκύπτοντες συνηθέστατα ἐκ τῆς πρωτοβουλίας τῆς κυβερνήσεως, ἤτοι τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, καὶ χρησιμεύοντες πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς ἐν τῷ Κράτει. Ἀλλ' ἀπὸ τούτων ὀφείλομεν νὰ διαστείλωμεν τοὺς νόμους ἐκείνους, οἵτινες περιέχουσι διατάξεις τροποποιούσας ἄρθρα τοῦ Συντάγματος, καὶ ἕνεκα τούτου καταρτισθέντας ἄλλως ἢ οἱ κοινοὶ νόμοι. Οἱ τοιοῦτοι κατ' ἀντιδιαστολὴν τῶν κυβερνητικῶν καλοῦνται *συνταγματικοὶ νόμοι*[3].

Καὶ οἱ *ὀργανικοὶ* δὲ λεγόμενοι νόμοι, οἱ ρυθμίζοντες θεμελιωδῶς θεσμόν τινα διοικητικόν, ἢ ὑπηρεσίαν διοικητικήν, ὡς ὁ περὶ ὀργανισμοῦ τῶν δήμων, ἢ τῶν ὑπουργείων κτλ., ὁμοιάζουσι μὲν πρὸς τὴν φύσιν τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν συνταγματικῶν νόμων, ἀλλὰ διαφέρουσι κατὰ τὸν τρόπον τῆς καταρτίσεως καὶ τῆς τροποποιήσεως ἢ καταργήσεως αὐτῶν· διότι δύνανται νὰ μεταβληθῶσιν ἁπλῶς διὰ νεωτέρων νόμων.

1. Ἀλλ' ὅμως πολλοὶ νόμοι τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου περιέχουσι διατάξεις διοικητικάς, ὡς ὁ περὶ τῶν ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῆς, ὁ περὶ ἐπιτροπείας κλπ.

2. *Sarwey*, 6.

3. Ὅρα ἄρθρ. 107 τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος καὶ *Φλογαΐτου*, Ἐγχειρ. σ. 31. — Τὴν αὐτὴν δὲ διάκρισιν ἀναγωρίζει καὶ τὸ Σύνταγμα τῆς πρωσσικῆς μοναρχίας. *Rönne*, I, 78, ὑποσημ. 3.

Διὰ ταῦτα ἕνια μὲν τῶν Συνταγμάτων περιέχουσι πρὸς διαρκεστέραν αὐτῶν ἰσχὺν διατάξεις, αἵτινες ἀλλαχοῦ καθορίζονται δι' ὀργανικῶν νόμων, ἄλλα δὲ πάλιν ἀπορρίπτουσιν ὅ,τι νομίζεται ἀλλαχόσε ὡς θεμελιῶδες καὶ ἀμετάβλητον. Τὸ ἡμέτερον Σύνταγμα ἐπιβάλλει καὶ αὐτὸν τὸν τρόπον τοῦ ψηφίζειν, τὸν διὰ σφαιριδίων, ὃν τἆλλα Κράτη δι' ἁπλοῦ νόμου κανονίζουσι. Τοὐναντίον δὲ τὸ Βελγικὸν Σύνταγμα διατυποῖ τὰ τῆς δημοτικῆς διοικήσεως, ἅπερ ἐν Ἑλλάδι ὁρίζονται διὰ νόμων ὀργανικῶν.

Δὲν ὑπάρχει ἄρα ὅριον σταθερὸν μεταξὺ Συντάγματος καὶ ὀργανικῶν νόμων. Μόνη ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη ὁρίζει τὰ περὶ τούτου ἐν δεδομένῳ τινὶ Κράτει, ὁρμωμένη ἐκ τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἡ λεπτολόγος ἐν τῷ Συντάγματι ἀναγραφὴ ἐπουσιωδῶν διατάξεων μᾶλλον βλάπτει ἢ ὠφελεῖ[1].

54. Ἡ γερμανικὴ ἐπιστήμη λεπτολόγως χωροῦσα διακρίνει ἔτι τοὺς διοικητικοὺς νόμους εἰς οὐσιαστικοὺς (im materiellem Sinne) καὶ εἰς *τυπικοὺς* (im formellem Sinne). Ὁρμᾶται δὲ εἰς τοῦτο ἐκ τῆς γνώμης, ὅτι ἐνίοτε νόμος τις δὲν περιέχει κανόνας δικαίου, ἀλλὰ παραγγέλματά τινα τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας ἢ πράξεις ἀνηκούσας εἰς τὴν φύσιν τῶν διαταγμάτων, αἵτινες ὅμως λαμβάνουσι μορφὴν νόμου πρὸς ἀσφαλεστέραν καὶ διαρκεστέραν αὐτῶν ἰσχύν.

Οἱ τοιοῦτοι λοιπὸν νόμοι, οἱ περιέχοντες διοικητικὰς πράξεις, οἷαι εἶναι ἡ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἡ παραχώρησις ἐθνικοῦ ἐδάφους, ἡ ἀναγνώρισις δουλειῶν κλπ., δημοσιευόμενοι προσηκόντως ὡς καὶ οἱ λοιποὶ νόμοι, καλοῦνται ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τυπικοί, κατ' ἀντίθεσιν πάντων τῶν ἄλλων, ὄντων οὐσιαστικῶν. Ἐὰν ὅμως τοιοῦτοι τυπικοὶ νόμοι, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι εἶναι τὸ γινόμενον τῶν δύο νομοθετικῶν παραγόντων, μὴ δημοσιευθῶσι προσηκόντως ὡς *διαταγὴ* τοῦ νομοθέτου, δὲν ἔχουσι μεγαλειτέραν ἰσχὺν τῶν ἄλλων διοικητικῶν πράξεων[2].

1. Πρβλ. *Gerstner*, I, 142, καὶ τοὺς αὐτόθι μνημονευομένους συγγραφεῖς.

2. Πρῶτος ὁ *Laband* II, 59 καὶ ἐφ. ἐποιήσατο σαφῆ τὴν διαίρεσιν ταύτην Πρβλ. *Sarwey*, 25, *Arndt*, Das Verord. r. 5 καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν μνημονευομένους συγγραφεῖς.

Τοιαύτη διάκρισις δὲν στερεῖται ὑποστάσεως[1], καίτοι ἡ ἐπιστήμη ἀδυνατεῖ νὰ ἐξακριβώσῃ τὰ φυσικὰ ὅρια μεταξὺ νόμου καὶ διατάγματος. Ὡς πᾶς νόμος δύναται νὰ περιληφθῇ ἐν τῷ Συντάγματι, ἢ ν' ἀποκλεισθῇ αὐτοῦ κατὰ τὴν δοξασίαν τοῦ νομοθέτου, οὕτω καὶ πᾶς νόμος κατὰ κανόνα δύναται νὰ λάβῃ μορφὴν διατάγματος, ἢ τοὐναντίον πᾶν διάταγμα νὰ μεταβληθῇ εἰς νόμον.

Οἱαδήποτε λοιπὸν πρᾶξις ἢ ἀπόφασις τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, δημοσιευθεῖσα προσηκόντως ὡς ἐπιταγὴ αὐτῆς, χαρακτηρίζεται γενικῶς ὡς νόμος καὶ ἔχει πάντα τἀποτελέσματα νόμου[2]. Αἱ μὴ φέρουσαι τύπον νόμου πράξεις τῆς Βουλῆς ἔχουσι τοιαύτην ἰσχύν, οἷαν καὶ αἱ τῶν δημοσίων ἀρχῶν ἢ τῶν δικαστηρίων.

55. Πρὸς κατάρτισιν νόμου τινὸς δὲν ἀρκεῖ παρ' ἡμῖν ἡ ὑπὸ τῆς Βουλῆς συζήτησις καὶ ἐπιψήφισις νομοσχεδίου τινὸς ἅπαξ πρὸς ἄρθρον τρὶς κατ' ἐπανάληψιν εἰς τρεῖς διαφόρους ἡμέρας[3], ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως κύρωσις.

Διὰ τῆς κυρώσεως ἡ ἑτέρα νομοθετικὴ ἐξουσία, ὁ Βασιλεύς, καθίστησι νόμιον τὸ ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐπιψηφισθὲν νομοσχέδιον. Ὅθεν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς κυρώσεως χρονολογεῖται ὁ νόμος, καὶ τὴν χρονολογίαν ταύτην φέρει ὡς διακριτικὸν αὐτοῦ γνώρισμα[4].

1: Ἀντίθετος ὁ Ἀγγελάκης, Μελ. σ. 39, σημ. 3, καλῶν τοὺς οὐσιαστικοὺς νόμους *καθ' ὕλην* νόμους.

2. Εἰς τοὺς τυπικοὺς νόμους δύνανται νὰ καταταχθῶσι κυρίως τὰ παρ' Ἀγγλοις *private bill*, ἅτινα κατὰ μὲν τὸ περιεχόμενον αὐτῶν εἶναι φύσεως διοικητικῆς, κατὰ δὲ τὸν τύπον νομοθετικῆς. Ὅρα *Gneist*, Das engl. Verwalt. r. I. 183 καὶ ἑξ.—Παρ' ἡμῖν ἀπεφάνθη ὁ Ἄρειος Πάγος διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμὸν 99 τοῦ 1884 ἀποφάσεως, ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς δὲν εἶναι κυρίως νόμος, καὶ ὅτι θέσις δι' αὐτοῦ μόνον δημιουργηθεῖσα δὲν δίδει δικαίωμα εἰς σύνταξιν. Ἀντίθετος ὅμως εἶναι ἡ τοῦ 1885 ὑπ' ἀριθ. 47 παραδεχομένη ἐναντίαν λύσιν ὡς πρὸς τὸ πρὸ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1884 διάστημα. Ἀλλὰ κατ' οὐδεμίαν τῶν εἰρημένων ἀποφάσεων ὁρμᾶται ὁ Ἄρ. Π. ἐκ τῆς ἐν τῷ κειμένῳ ἐκτεθειμένης θεωρίας τῶν τυπικῶν καὶ οὐσιαστικῶν νόμων.

3. Ἑλλην. Συντ. ἄρθρ. 57.

4. Οὕτω π. χ. Ν. τῆς 10 Αὐγ. 1861 σημαίνει τὸν νόμον τὸν ἐγκριθέντα ὑπὸ τοῦ Βασιλέως κατὰ τὴν μνησθεῖσαν ἡμερομηνίαν. Ἐνίοτε πρὸς χαρα-

Τὸ δικαίωμα τῆς κυρώσεως εἶναι ἀπόλυτον[1]. Ὅθεν δύναται ὁ βασιλεὺς νὰ μὴ ὑπογράψῃ νόμον ὑπ' αὐτοῦ τούτου προταθέντα καὶ ἀναλλοιώτως ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντα. Οὐχ ἧττον ὑφίσταται παρ' ἡμῖν περιορισμός τις τοῦ βασιλικοῦ δικαιώματος τῆς κυρώσεως κατὰ τοῦτο, ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν δύναται ὁποτεδήποτε νὰ κυροῖ νόμον τινά, ἀλλ' ὀφείλει νὰ πράττῃ τοῦτο ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς συνόδου, καθ' ἣν ἐψηφίσθη· διότι ἄλλως λογίζεται ἠκυρωμένος[2].

Καὶ παρὰ τοῖς Κράτεσι δέ, ὡς τὸ πρωσσικόν, ἔνθα δὲν ὡρίσθη τοιοῦτον ὅριον κυρώσεως (terminus ad quem), τὸ νομοσχέδιον θεωρεῖται ἀκυρωθέν, ἐὰν δὲν ἐπικυρωθῇ μέχρις οὗ συνέλθῃ ἡ Βουλὴ εἰς νέαν σύνοδον[3].

κτηρισμὸν τῶν νόμων τίθεται καὶ ὁ τίτλος αὐτῶν, οἷον περὶ τῶν *μικτῶν γάμων* περὶ *δήμου*, ἰδίως ὅταν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐπεκυρώθησαν πλείονες νόμοι. Τὸ ἄλλο σύστημα, τὸ παρ' ἡμῖν μόνον ὑπάρχον, ἤτοι τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν νόμων ἀριθμητικῶς δι' ἀλφαβητικῶν σημείων, καθιερώθη μὲν ἐπισήμως δι' ἀμοιβαίων παραπομπῶν τῶν νόμων, καὶ ἐν τῇ δημοσίᾳ δὲ ὑπηρεσίᾳ εἶναι ἐν χρήσει πολλῇ, ἀλλ' οὐδόλως εὐκολύνει τὴν εὕρεσιν τῶν νόμων ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως· διότι δὲν δημοσιεύονται οἱ νόμοι ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν αὐτῶν σειράν, ἀλλ' ἀτάκτως. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς παραπέμπομεν εἰς τοὺς νόμους διὰ τῆς χρονολογίας αὐτῶν, τιθέντες ἐν ἀγκύλαις, ὡς εἴθισται καὶ ἀλλαχοῦ, τὸν ἀριθμὸν τοῦ φύλλου τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἐν ᾧ ἐδημοσιεύθη ἕκαστος νόμος. Ἐνίοτε προτάσσομεν ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἀγκύλης καὶ τὸ ἔτος τῆς Ἐφ. τῆς Κυβερνήσεως, ὁσάκις νόμος τις ἐδημοσιεύθη τὸ ἑπόμενον ἔτος τῆς κυρώσεως αὐτοῦ. — Ἐν Γαλλίᾳ, μὴ ὑπάρχοντος τοῦ δικαιώματος τῆς κυρώσεως, οἱ νόμοι χρονολογοῦνται νῦν ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἐψηφίσθησαν ὁριστικῶς ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἢ τῆς Γερουσίας. Ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ νόμοι φέρουσι τὸ ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ μονάρχου, οἱ δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν σύνοδον ψηφισθέντες νόμοι θεωροῦνται ὡς τόσα κεφάλαια κατ' ἀριθμητικὴν σειρὰν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Statut. Οὕτως Act. 24 Vict. c. 30, σημαίνει: νόμος τῆς βουλευτικῆς συνόδου κατὰ τὸ 24 ἔτος τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας ὑπ' ἀριθ. 30.

1. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔνθ' ἡ μὲν κύρωσις τοῦ νομοσχεδίου γίνεται διὰ τῆς τυπικῆς φράσεως «Le roy le veut», ἡ δ' ἀκύρωσις διὰ τῆς ἄλλης «Le roy s'avisera».

2. Ἑλλ. Συντ. ἄρθρ. 36.

3. *Rönne*, I, 392.

Κατὰ τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα τὸ δικαίωμα τῆς κυρώσεως τῶν νόμων ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους ἢ ἐλλείπει παντάπασιν, ὡς ἐν Γαλλίᾳ [1] καὶ Ἑλβετίᾳ, ἢ εἶναι περιωρισμένον ὡς ἐν Ἀμερικῇ [2],

56. Καί τοι ὁ νόμος θεωρεῖται τέλειος ἅμα ὡς ὑπὸ τοῦ βασιλέως κυρωθῇ, οὐχ ἧττον ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ ἀπέναντι τῶν πολιτῶν καὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἄρχεται ἀπὸ τῆς *δημοσιεύσεως* [3], καθ' ὃν τρόπον ὡρίσθη ὑπὸ τοῦ νομοθέτου· διότι τότε μόνον προτεινομένη ἡ ἔνστασις τῆς ἀγνοίας τοῦ νόμου δύναται δικαίως καὶ ἐλλόγως νὰ ἀποκρουσθῇ [4].

Τῷ βασιλεῖ ἀνήκει τὸ δικαίωμα τῆς δημοσιεύσεως τῶν νόμων [5]. Καὶ εἶναι μὲν οὗτος ὑπόχρεως εἰς ἀποδοχὴν τοῦ ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντος νομοσχεδίου ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας, διότι ἄλλως θεωρεῖται ἀκυρωθέν, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν δημοσίευσιν τοῦ νόμου οὐδὲν χρονικὸν ὅριον ἐπιβάλλεται αὐτῷ [6]. Καὶ αὐτὴν δὲ

1. *Ducrock*, I, § 39.

2. *Bluntschli*, Lehre vom mod. Staat, 1875, II, 107.

3. Ἄλλοτε οἱ Γάλλοι διέκρινον μεταξὺ *promulgation* (ἐκδόσεως) καὶ *publication* (δημοσιεύσεως), ἀλλὰ τὴν σήμερον ἐξέλιπε πᾶσα τοιαύτη διαφορά, ὡς καὶ παρὰ Γερμανοῖς καὶ παρ' ἡμῖν. *Block*, Dict. de l'admin., ἐν λ. publication. *Rönne*, I, 391, σημ. 1. *Οἰκονομίδου*, Στοιχεῖα ῥ. δ. I, 13 ἐν σημ.

4. Ἐντεῦθεν τὸ νομικὸν ἄξιωμα lex non obligat nisi rite promulgata. Ἐν τούτοις ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ νόμος θεωρεῖται ἰσχύων ἀπὸ τῆς κηρύξεως τῆς βασιλικῆς κυρώσεως ἐν τῷ κοινοβουλίῳ· διότι καθὰ ἀποφαίνεται ὁ Blakstone «πᾶν ὅ,τι δημοσίᾳ γίνεται ἐν τῷ κοινοβουλίῳ, πρέπει πάντες νὰ γινώσκωσιν». *Block*, Diction. de la Polit. ἐν λ. lois. *Bluntschli*, Lehre κτλ. II, 133.

5. Ἑλλην. Συντ. ἄρθρ. 35.

6. *Rönne*, I, 392.— *Οἰκονομίδου*, Στοιχ. Ἀστ. Δικ. I, 13 σημ. γ'. — *Καλλιγᾶ*, Στ. Ρ. Δ. I. 75 σημ. 1.—Ὁ *Φλογαΐτης*, Ἐγχ. Συντ. δ, 52, ὁμοφωνεῖ μὲν τούτοις, ἀλλὰ διατείνεται ὅτι ὁ βασιλεὺς εἶναι ὑπόχρεως εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἅπαξ ὑπ' αὐτοῦ κυρωθέντος νόμου. Καὶ κατὰ τὸ ἡμέτερον Σύνταγμα καὶ κατὰ τὸν *Rönne*, ὃν καὶ ὁ Φλογαΐτης ἐπικαλεῖται, τὸ δικαίωμα τῆς δημοσιεύσεως εἶναι ἀπόλυτον. Οὐδεμία ὅμως ἀμφιβολία ὑφίσταται, ὅτι ὁ ὑπουργός, ὁ μὴ ἐκτελέσας τὴν διαταγὴν τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος περὶ δημοσιεύσεως νόμου τινός, καθίσταται ὑπεύθυνος ἀπέναντι καὶ ἐκείνου καὶ τῆς Βουλῆς.

τὴν δοθεῖσαν διαταγὴν πρὸς δημοσίευσιν τοῦ νόμου δύναται νὰ ἀνακαλέσῃ ὁ βασιλεύς· διότι ἡ κύρωσις εἶναι ἐσωτερικὴ καὶ οὕτως εἰπεῖν ἐνδιάθετος πρᾶξις, ἥτις τότε μόνον δηλοῦται, ὅταν ὁ νόμος δημοσιευθῇ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως. Ἀλλ' ὅμως κατ' ἔθιμον συνταγματικὸν ἀναγνωρίζεται, ὅτι ὁ νόμος ὁ μὴ δημοσιευθεὶς μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν συνέρχεται ἡ Βουλὴ εἰς νέαν σύνοδον, πρέπει νὰ ὑποβληθῇ ἐκ νέου εἰς τὸ νομοθετικὸν σῶμα [1].

Καὶ κατ' αὐτὴν τὴν δημοσίευσιν τοῦ νόμου ἀπαιτεῖται ἡ προσυπογραφὴ ἑνὸς τοὐλάχιστον ὑπουργοῦ, ὅστις ἀναλαμβάνει καὶ τὴν ἐπὶ τούτῳ εὐθύνην τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος, ὁρίζοντος, ὅτι «οὐδεμία πρᾶξις τοῦ βασιλέως ἰσχύει, οὔτ' ἐκτελεῖται, ἂν μὴ ἦναι προσυπογεγραμμένη παρὰ τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ [2].

Ὁ τρόπος τῆς δημοσιεύσεως τῶν νόμων παρ' ἡμῖν μετεβλήθη οὐσιωδῶς διὰ τοῦ ἐπ' ἐσχάτων ψηφισθέντος νόμου τῆς 1 Μαΐου 1882 [31] περὶ ἀντικαταστάσεως τοῦ 1 ἄρθρου τοῦ ἀστικοῦ νόμου.

Κατὰ τὰς διατάξεις αὐτοῦ ὁ νόμος ἔχει ὑποχρεωτικὴν ἰσχὺν *καθ' ὅλον τὸ κράτος* μετὰ δέκα ἡμέρας, ἀφ' ἧς δημοσιευθῇ. Δύναται ὅμως νὰ ὁρισθῇ καὶ συντομωτέρα ἢ μακροτέρα προθεσμία ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος αὐτοῦ.

Ἡ δημοσίευσις λογίζεται γενομένη ἀπὸ τῆς χρονολογίας τοῦ περιέχοντος τὸν νόμον φύλλου τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

Διὰ ταῦτα μία μόνη ἀπόδειξις κατὰ τῆς ἰσχύος τῶν νόμων ἐπιτρέπεται νῦν παρ' ἡμῖν, ἡ τῆς μὴ καταχωρίσεως αὐτῶν ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως, θεωρηθείσης περιττῆς τῆς *τοιχοκολλήσεως*, ἥτις ἀπῃτεῖτο προτοῦ [3]. Ἀφ' ἑτέρου, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ πρὶν ἰσχύοντα, ἓν μόνον εἶναι τὸ χρονικὸν σημεῖον τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου καθ' ἅπαν τὸ Κράτος, καὶ δὴ μᾶλλον τυπι-

1. *Rönne*, αὐτόθι.

2. Ἑλλ. Σύντ. ἄρθρ. 30.

3. Ὁ ὀλίγον νεώτερος Νόμος τῆς 31 Μαΐου 1882 (81) ἐπιβάλλει ἐν ἄρθρῳ ὃ τὴν τοιχοκόλλησιν ἑκάστου φύλλου τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐν τῇ θύρᾳ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, τοῦ Νομαρχείου καὶ Δημαρχείου Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον δὲν εἶναι βεβαίως ὅρος ἀπαραίτητος τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου ἢ διατάγματος.

κὸν ἢ οὐσιαστικόν, διότι αἱ ἐν τῇ Βουλῇ καὶ τῷ τύπῳ συζητήσεις περὶ τῶν ψηφισθέντων νόμων καθιστῶσι τὴν γνῶσιν αὐτῶν πολλῷ πραγματικωτέραν, ἢ ἡ δημοσίευσις ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡ πρὸν ἐπιβαλλομένη τοιχοκόλλησις ἐν ἑκάστῳ δήμῳ [1].

57. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Ὄθωνος μέχρι τοῦ 1844, ὅτε ἐψηφίσθη πολιτικὸν Σύνταγμα, ὁ νόμος ἐστερεῖτο τοῦ ἑτέρου τῶν παραγόντων, ἤτοι τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ λαοῦ [2]. Ὅθεν νόμος τότε ἐκαλεῖτο ἡ προσηκόντως δημοσιευομένη γενικὴ ἢ μερικὴ θέλησις τοῦ μονάρχου.

Τούτου ἕνεκα οὐδεμία τυπικὴ διαφορὰ ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μεταξὺ νόμου καὶ διατάγματος, οἵα ὑφίσταται σήμερον ὡς ἐκ τοῦ διαφόρου τρόπου τῆς καταρτίσεως ἑκάστου αὐτῶν. Οὐχ ἧττον ὑπῆρχε καὶ ὑφίσταται ἔτι καὶ νῦν ἡ κατ' οὐσίαν διαφορὰ ἀπ' ἀλλήλων. Ὅθεν ὅσοι νόμοι ἢ διατάγματα ἐξεδόθησαν πρὸ τῆς συνταγματικῆς ἐποχῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ περιέχουσι νομοθετικὰς διατάξεις, καὶ ἄρα ὑπάγονται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν νόμων, ταῦτα δὲν δύνανται νῦν ν' ἀκυρωθῶσιν, ἢ τροποποιηθῶσιν ἄλλως ἢ διὰ νόμου.

Ἡ ἐφαρμογὴ ὅμως τῆς ἀρχῆς ταύτης εἶναι λίαν δυσχερὴς ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον, μὴ ὑπαρχόντων ἀνεγνωρισμένων καὶ ἀμεταβλήτων ὁρίων μεταξὺ νόμου καὶ διατάγματος. Οὐχ ἧττον ὡς μέτρον ἐξετάσεως δύναται νὰ χρησιμεύσῃ νῦν ἡ σχέσις τοῦ νόμου πρὸς τὸ διάταγμα. Ὅσα δῆλον ὅτι ἀντικείμενα κανονίζονται ἤδη διὰ νόμου, ταῦτα, ὁρισθέντα πρὸ τοῦ συντάγματος διὰ διατάγματος, δὲν δύνανται σήμερον νὰ μεταβληθῶσιν εἰμὴ νομοθετικῶς [3]. Τοὐναντίον δὲ πάντα τὰ λοιπὰ διατάγματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δύνανται νῦν

1. Πρβλ. Διάτ. τῆς 1/13 Φεβρουαρίου 1833 [1], καὶ Νόμον 29 Ὀκτωβρίου 1856 [75] ἄρθρ. 1.

2. Τοιαύτη κατάστασις ὑπῆρχε πρότερον καὶ ἐν ἄλλοις Κράτεσιν ὡς ἐν Πρωσσίᾳ. Ὅρα *Rönne*, I. 74.

3. Καταφατικῶς ἀποφαίνεται ὁ *Arndt*, Das Verordn. r. 218, στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ πρωσσικοῦ Συντάγματος, ὅπερ ὅμως ἄλλοι ἄλλως ἑρμηνεύουσιν.— Ὅρα αὐτόθι τοὺς ἀντιδοξοῦντας αὐτῷ. — Ὅρα καὶ *Καλλιγᾶ* Σύστ. ρ. 5. 1878, I, 73.

νὰ μεταβληθῶσι διὰ διατάγματος. Ἀλλὰ καὶ οὕτω ζήτημα γεννᾶται, ἂν νόμος, ἐκδοθεὶς ὑπὸ τοιοῦτον τίτλον πρὸ τοῦ συντάγματος, δύναται ν' ἀκυρωθῇ νῦν ἢ τροποποιηθῇ διὰ διατάγματος, διότι δῆθεν περιέχει κανονιστικὰς μόνον διατάξεις [1].

Μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὄθωνος καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς μεσοβασιλείας μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ βασιλέως Γεωργίου οἱ νόμοι ἐστεροῦντο τοῦ ἑτέρου παράγοντος, ἦγουν τῆς βασιλικῆς κυρώσεως διὸ καὶ ἀντὶ νόμων ἐκαλοῦντο *Ψηφίσματα* [2]. Ἀντίθετα τούτων ἦσαν τότε τὰ *Θεσπίσματα*, περιέχοντα κανονιστικὰς διατάξεις, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐπέχοντα τόπον διαταγμάτων. Ἀλλ' ἡ διαφορὰ τῶν ψηφισμάτων ἀπὸ τῶν θεσπισμάτων δὲν εἶναι πάντοτε καὶ διαφορὰ κατ' οὐσίαν· ὅθεν οὐχὶ ἐκ τοῦ τίτλου ἀλλ' ἐκ τοῦ περιεχομένου πρέπει νὰ κρίνωνται, ἂν ἔχωσιν ἰσχὺν νόμου ἢ ἰσχὺν διατάγματος [3].

Πλὴν τῶν εἰρημένων ψηφισμάτων ὑπάρχουσι καὶ τὰ τῶν συνελεύσεων τοῦ 1844 καὶ 1863. Ὁποία εἶναι ἡ ἰσχὺς αὐτῶν καὶ διὰ τίνος τρόπου δύνανται νὰ τροποποιηθῶσιν ἢ καταργηθῶσιν;

Ἐὰν ἀναγνωρίσωμεν ὡς μόνην οὐσιώδη διαφορὰν μεταξὺ Συντάγματος καὶ νόμων τὸν τρόπον τῆς μεταβολῆς ἑκατέρου τούτων, ἕπεται ὅτι τὰ ψηφίσματα ταῦτα, καίπερ καταρτισθέντα ὑπὸ τῆς συντακτικῆς ἐξουσίας, μετέχουσιν ὅμως τῆς φύσεως νόμων, ὅθεν καὶ διὰ νόμου ἁπλοῦ μεταβάλλονται ὡς μὴ ἐμπεριεχόμενα ἐν τῷ Συντάγματι, ὑπὲρ οὗ ἄλλοιον τρόπον ἀναθεωρήσεως ὥρισεν αὐτή [4].

1. Καταφατικῶς ἀποφαίνεται ὁ *Rönne*, I, 366.—Ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν οὐδένα γνωρίζω γράψαντά τι περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ἀντικειμένου.

2. Οἱ Γάλλοι καλοῦσι τὰ τοιαῦτα législatifs ἢ décrets-lois καὶ δὲν ἐπιτρέπουσι τὴν κατάργησιν αὐτῶν, περιεχόντων νομοθετικὰς διατάξεις, εἰμὴ διὰ νόμου. *Ducrocq*, I, § 44.

3. Τοιαύτην γνώμην ἐξήνεγκον ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει ὁ Παπαδιαμαντόπουλος καὶ ὁ Μωραΐτίνης. Ὅρα Στενογρ. πρακτ. Ἐθνοσυνελεύσεως, I, σ. 172.

4. Ὅρα ἄρθρον 107 τοῦ Συντάγμ. τοῦ 1864.—Ἐξαιρετικῶς τὰ ψηφίσματα Β' καὶ Γ' τῆς Συνελεύσεως τοῦ 1844 ἐκηρύχθησαν ὑπ' αὐτῆς ἔχοντα τὴν αὐ-

58. Ἀναγράφοντες τὸ Σύνταγμα ὡς τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τοῦ ἐν τῷ Κράτει δικαίου, εὐλόγως ἀξιοῦμεν, ἵνα οἱ νόμοι τίθενται χάριν αὐτοῦ καὶ συνάδωσι πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ καθεστῶτος πολιτεύματος. Ὅριον λοιπὸν τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου εἶναι οὐ μόνον ἡ ἠθικὴ καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος κατ' ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ τὸ Σύνταγμα· διότι ἄλλως ἠδύνατο ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία νὰ ἀνατρέψῃ αὐτὸ δι' ἁπλοῦ νόμου, ὅπερ αὐθαίρετον [1]. Παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἄγγλοις, οἵτινες στεροῦνται Συντάγματος ὑπὸ τὴν κυριολεκτικὴν αὐτοῦ ἔννοιαν, καὶ οἵτινες ἀναγνωρίζουσιν ἀφ' ἑτέρου τὴν παντοδυναμίαν τοῦ κοινοβουλίου αὐτῶν, ἰσχύει τὸ δόγμα, ὅτι ὁ νόμος δὲν δύναται ν' ἀνατρέψῃ θεμελιώδεις τινὰς καὶ ἀρχαίους ἄλλους νόμους, περιέχοντας τὰς βάσεις τοῦ δημοσίου δικαίου [2].

Ἀλλὰ καίτοι ἁπανταχοῦ ἀναγνωρίζεται ἡ ἀρχὴ αὕτη, δὲν ὁρίζεται ὅμως σαφῶς, ἂν ἐκτὸς τῆς νομοθετικῆς καὶ ἄλλη τις ἐξουσία κέκτηται τὸ δικαίωμα τοῦ ἀποφαίνεσθαι περὶ τοῦ συνταγματικοῦ κύρους τῶν νόμων. Μόνοι οἱ Ἀμερικανοὶ ἀνέγραψαν ρητῶς ἐν τῷ Συντάγματι αὐτῶν, ὅτι τὰ δικαστήρια δικαιοῦνται νὰ μὴ ἐφαρμόσωσι νόμον ἀντιβαίνοντα πρὸς ἐκεῖνο, ἐνῷ τοὐναντίον τὸ Σύνταγμα τῆς πρωσσικῆς μοναρχίας ἀπαγορεύει ρητῶς τοῖς δικαστηρίοις τὸ ἐξετάζειν τὸ συνταγματικὸν ἢ οὔ, οὐχὶ μόνον τῶν νόμων ἀλλὰ καὶ τῶν διαταγμάτων, τῶν προσηκόντως δημοσιευθέντων [3].

Ἐκ τῆς παντελοῦς ὅμως σιγῆς τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος καὶ ἄλλων περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου προέκυψαν πολλαὶ ἀμφιλογίαι.

Ἐν πρώτοις βέβαιόν ἐστιν, ὅτι πάντες οἱ προηγούμενοι τοῦ Συν-

τὴν ἰσχὺν τοῦ Συντάγματος. Παρὰ Γερμανοῖς τὰ τοιαῦτα ψηφίσματα καλοῦνται Edicta, περὶ ὧν πραγματευόμενος ὁ *Mohl*, Politik. I, 621, ἀποφαίνεται ὅτι δέον νὰ ἔχωσιν ἰσχὺν νόμου.

1. «Πρὸς γὰρ τὰς *Πολιτείας* (τὰ Συντάγματα) τοὺς νόμους δεῖ τίθεσθαι καὶ τίθενται πάντες, ἀλλ' οὐ τὰς πολιτείας πρὸς τοὺς νόμους». Ἀριστοτ. Πολ. Βιβλ. IV Κεφ. I.

2. *Διομήδους Κυριακοῦ*, Συνταγμ. δίκαιον, 1867, Εἰσαγωγή, σ. ογ'.

3. Πρωσσικοῦ συντάγμ. ἄρθρ. 106.

τάγματος νόμοι καὶ τὰ διατάγματα, καθ' ὅσον ἀντιβαίνουσιν εἰς αὐτό, εἶναι ἄκυρα κατὰ τὴν ρητὴν περὶ τούτου διάταξιν [1]. Ὅθεν τὰ δικαστήρια δικαιοῦνται ἀναμφιλέκτως νὰ ἐξετάζωσι τὸ συνταγματικὸν ἢ οὔ τῶν πρὸ τοῦ Συντάγματος ἐκδοθέντων νόμων καὶ διαταγμάτων. Πρὸς τοῦτο ὅμως πρέπει ν' ἀποδειχθῇ προηγουμένως διὰ λογικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἑρμηνείας ἡ ἀντίφασις τῶν νόμων ἐκείνων καὶ διαταγμάτων πρὸς τὸ Σύνταγμα [2].

Ὁμοίως δὲ βέβαιον εἶναι, ὅτι καὶ οἱ νόμοι, οἱ ἐκδοθέντες μετὰ τὸ Σύνταγμα, εἰσὶν ἄκυροι καὶ μὴ ἐφαρμόσιμοι, ὅσοι δὲν ἐδημοσιεύθησαν παντάπασιν, ἢ τοὐλάχιστον ὡς κελεύουσιν αἱ περὶ τούτου διατάξεις, ἢ ὅσοι δὲν φέρουσι τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ὑπουργοῦ, ἢ ὅσοι δὲν ἐψηφίσθησαν παντάπασιν ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἢ δὲν ἐκυρώθησαν ἐντὸς δύο μηνῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς συνόδου, ἐν ᾗ ἐψηφίσθησαν· διότι οἱ τοιοῦτοι οὐδ' αὐτὸ τὸ ὄνομα τῶν νόμων δύνανται νὰ φέρωσιν.

Τὸ ζήτημα λοιπὸν περιορίζεται εἰς τὰ δύο ταῦτα· 1) δύναται ὁ δικαστὴς νὰ ἐξετάσῃ, ἂν τὸ *περιεχόμενον* νόμου ἐκδοθέντος μετὰ τὸ Σύνταγμα ἀντιφάσκει πρὸς αὐτό; 2) δύναται ὁ δικαστὴς νὰ μὴ ἐφαρμόσῃ τοὺς περὶ τὰ ἐσωτερικὰ αὐτῶν στοιχεῖα *πλημμελεῖς* νόμους, ἤτοι ἐκείνους, οἵτινες ἐψηφίσθησαν ὑπὸ Βουλῆς μὴ προσηκόντως καταρτισθείσης, ἢ ἐφ' ὧν ἡ συζήτησις καὶ ἐπιψήφισις δὲν ἐγένετο ἄρθρον πρὸς ἄρθρον τρὶς κατ' ἐπανάληψιν κατὰ τρεῖς διαφόρους ἡμέρας κτλ.;

Ἐπὶ τοῦ πρώτου ζητήματος οἱ πλεῖστοι τῶν συγγραφέων ἀποφαίνονται οὐχ καταφατικῶς. Διότι ἀναγνωρίζουσι μὲν ὀρθὸν τὸ δόγμα, ὅτι ἡ δικαστικὴ ἐξουσία ἁρμοδιότητα ἔχουσα νὰ δικάζῃ κατὰ τοὺς νόμους καὶ οὐχὶ περὶ τῶν νόμων, ὀφείλει νὰ μὴ ἀρνῆται τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν, ὅσον ἄδικοι κατ' οὐσίαν καὶ φαῦλοι ἂν κριθῶσι τυχὸν ὑπ' αὐτῆς, ἀλλ' ἀνομολογοῦσιν ἅμα τὸ ἀναμφισβή-

1. Ἑλλην. Συντ. ἄρθρ. 108.

2. Ὁ *Rönne*, (αὐτόθι) φρονεῖ ὅτι ἡ μὴ συμφωνοῦσα μετὰ τοῦ *πνεύματος* τοῦ Συντάγματος προγενεστέρα νομικὴ διάταξις, ἀλλ' ὅμως μὴ ἀντικειμένη *ἀμέσως* αὐτῷ, δὲν εἶναι ἀπολύτως ἄκυρος, ἀλλὰ χρῄζει ἀναθεωρήσεως.

τητον δικαίωμα τῶν δικαστῶν, ὅταν καλῶνται νὰ δικάσωσι διαφοράν τινα, οἱ δὲ ρυθμίζοντες αὐτὴν νόμοι ὑπάρχωσιν ἀντιφατικοί, νὰ ἐξετάζωσι καὶ ἀποφαίνωνται, ὁπότερος τῶν ἀντιφασκόντων νόμων πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῇ. Ἀλλ' ἵν' ἀπορριφθῇ ἕνεκα τούτου νόμος τις ὡς ἀντισυνταγματικός, δὲν ἀρκεῖ ἡ γενικὴ γνώμη, ὅτι ἀντίκειται εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Συντάγματος, ἀλλὰ πρέπει ν' ἀποδειχθῇ καὶ ἀντίφασις προφανὴς πρὸς τὸ ῥητὸν γράμμα αὐτοῦ.

Ἐπὶ τοῦ δευτέρου ζητήματος ἰσχύει ἡ γνώμη, ὅτι ἡ δικαστικὴ ἐξουσία δὲν δύναται νὰ ἐξετάζῃ τὰ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ συμβαίνοντα (interna corporis), ἀλλὰ χρεωστεῖ νὰ ἀναγνωρίζῃ ὡς νόμον ὅ,τι ἀπεφασίσθη καὶ ἐδημοσιεύθη δεόντως ὡς τοιοῦτον, οὗ τὸ *περιεχόμενον* δὲν ἀπτάδει πρὸς τὸ Σύνταγμα [1]. Πᾶσα ἄλλη ἐξέτασις εἰσάγει σύγχυσιν ἐξουσιῶν δι' ἀνταγωνισμοῦ καὶ ἀναβιβάζει τὰ δικαστήρια ὑπεράνω τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας ἀντιποιούμενα δι' ἐπικρίσεως καὶ αὐτὴν τὴν ἐκμηδένισιν τῶν νομοθετηθέντων ἐπὶ ψιλῇ προφάσει ἀτελοῦς ἐκπληρώσεως τῶν νομοθετικῶν καθηκόντων [2].

Ἕνεκα τῶν λόγων τούτων οἱ μὴ καταρτισθέντες διὰ τῆς νομίμου ἀπαρτίας τῶν βουλευτῶν, ἢ οἱ ἔχοντες ἐσωτερικὰς πλημ-

1. Τοιαύτην περίπου γνώμην ὑποστηρίζει ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ὁ Οἰκονομίδης ἐν τῇ μονογραφίᾳ αὐτοῦ *περὶ τῆς σχέσεως τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας πρὸς τὴν νομοθετικήν*, 1876, ἐν ᾗ διαλάμπει ἡ σαφήνεια, ἡ ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια καὶ ἡ κριτικὴ δεινότης ἀνδρὸς ἐκ τῶν κορυφαίων τῶν παρ' ἡμῖν νομικῶν.—Ὅρα τοῦ αὐτοῦ Στοιχ. Ρωμ. δ. I, 11, σημ. 4. Ὁμοδοξεῖ νῦν καὶ ὁ *Καλλιγᾶς*, Σύστ. Ρ. δ., 1878 σ. 79. Πρβλ. καὶ *Φλογαΐτου*, Ἔγχ. 268. Ἐν τῇ μονογραφίᾳ τοῦ Οἰκονομ. εὑρηται ἡ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ξένη φιλολογία. Ἐκ τῶν διασημοτέρων ἀντιπάλων τῆς θεωρίας ταύτης εἶναι ὁ *Bluntschli*, Lehre vom mod. Staat, 1875, II, 133 καὶ ἐφ., παρ' ἡμῖν δὲ ὁ Παπαρρηγόπουλος, Γενικαὶ ἀρχαί. I, 73.

2. *Καλλιγᾶ*, αὐτόθι, 75.—Ὁ περὶ εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν Ν. τῆς 22 Δεκεμβρ. 1876 (1877, 11) κηρύσσει ἐν ἄρθρ. 1 § ε' παραπεμπτέον εἰς τὸ εἰδικὸν δικαστήριον τὸν ὑπουργὸν ἐκεῖνον, ὅστις «συνυπέγραψεν εἰς τὴν κύρωσιν ὡς νόμου τοῦ Κράτους πράξεως, μὴ ψηφισθείσης παρὰ τῆς Βουλῆς κατὰ τὰ ἐν τῷ Συντάγματι πρὸς τὴν κατάρτισιν τῶν νόμων ὡρισμένα, καὶ ἐδημοσίευσε τοιαύτην πρᾶξιν, ἢ διέταξε τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς».

μελείας νόμοι, δὲν εἶναι ἄκυροι, ἀλλ' *ἀκυρώσιμοι* ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας [1].

§ 59. Καθὼς πρὸς τὰ δικαστήρια, οὕτω καὶ πρὸς τὸν πολίτην οἱ μὲν νόμοι ἔχουσιν ἰσχὺν ἐφ' ὅσον εἶναι συνταγματικοί, τὰ δὲ διατάγματα, καθ' ὅσον εἶναι σύμφωνα πρὸς τοὺς νόμους. Ἡ ἀπαίτησις τοῦ ὑπακούειν τὸν πολίτην εἰς ἀντισυνταγματικὸν νόμον εἶναι ἀντίφασις προφανής. Τοὐναντίον ὁ πολίτης δικαιοῦται νὰ ὑποβάλῃ ὑπὸ ἐξέτασιν οὐ μόνον τὸν τύπον, ἀλλὰ καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ νόμου, ἀφοῦ εἶναι ὑπόχρεως νὰ τηρῇ οὐ μόνον τοὺς τύπους, ἀλλὰ καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ Συντάγματος.

Ἡ ἔνστασις, ὅτι ὁ λαὸς ἀπεξεδύθη τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ διὰ τῆς πληρεξουσιότητος, ἣν ἐχορήγησε τοῖς ἑαυτοῦ ἀντιπροσώποις, εἶναι ὄντως petitio in principii· διότι αὐτὸ τοῦτο ζητεῖται, ἐὰν οἱ ἐντολοδόχοι δὲν ὑπερέβησαν τὴν ἐντολήν, καὶ δὲν κατεπάτησαν τὸν θεμελιώδη νόμον, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ἐχορηγήθη ἡ πληρεξουσιότης τοῦ λαοῦ. Ὅθεν ἐὰν βεβαιωθῇ, ὅτι ἐνέργειά τις τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ λαοῦ ἐπ' οὐδενὸς δικαιώματος στηρίζεται, ἀναμφιβόλως οὐδὲν δίκαιον οὐδὲ ὑποχρέωσιν δύναται νὰ δημιουργήσῃ, καὶ εἶναι ἀπ' ἀρχῆς ἄκυρος.

Διὰ ταῦτα ἀναγνωρίζομεν ὡς ὀρθὴν τὴν θεωρίαν περὶ τῆς *συνταγματικῆς* ὑπακοῆς τῶν πολιτῶν, τοῦ ἀρνεῖσθαι δηλονότι ἐπ' εὐθύνῃ αὐτῶν τὴν ἐκτέλεσιν νόμου ἀντιβαίνοντος εἰς τὸ Σύνταγμα, οὐδὲ φρονοῦμεν, ὅτι οὕτω παρεισάγομεν τὴν ἀναρχίαν εἰς τὸ Κράτος, ὡς νομίζουσιν οἱ ἐναντίοι. Τοὐναντίον ἐνισχύομεν τὸ δίκαιον ἐν ταῖς εἰδικαῖς περιπτώσεσιν, ἐν αἷς ἀπειλεῖται ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ, καὶ περιορίζομεν τήν τε νομοθετικὴν καὶ ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἁρμοδιότητος αὐτῶν, τοῦθ' ὅπερ οὐδὲν κακὸν ἀναμφιβόλως ἐστίν, ἀλλὰ τοὐναντίον εὐεργέτημα πρός τε τὸ Κράτος καὶ τοὺς πολίτας [2].

1. *Οἰκονομίδου*, περὶ τῆς σχέσεως τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας πρὸς τὴν νομοθετικήν, 31.

2. *Mohl*, Staatsrecht, Völker., κτλ., 93. Ἀντιδοξεῖ ὁ *Ἀγγελάκης*, 24 σημ. 2 ἐλέγχων τὸν πρὸ πολλοῦ ἀποδιώσαντα *Mohl* «πῶς δὲν *βλέπει* καθιερουμένην διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ δικαιώματος τούτου τὴν ἀναρχίαν».—

Ὁ ἀρνούμενος τὴν ἐξουσίαν ταύτην εἰς τὸν πολίτην, ὁμολογουμένως ἀποφαίνεται, ὅτι τὸ Σύνταγμα εἶναι νεκρὸν γράμμα οὐδένα δεσμεῦον, οὐδὲ τὸν πολίτην αὐτόν, χρεωστοῦντα νὰ κλείσῃ πρὸς αὐτὸ τοὺς ὀφθαλμούς, ὁσάκις ἐμβλέπῃ πρὸς τοὺς νόμους. Ἀλλὰ πρὸς τί τότε ἡ τοσοῦτον ἐπιτακτικὴ παραγγελία περὶ τοῦ ἀναλλοιώτου τοῦ Συντάγματος ὡς ἱερᾶς παρακαταθήκης, εἰς ἣς τὴν φρούρησιν πάντες ἐκλήθησαν; (ἄρθρ. 110)[1].

60. Ἐπὶ τῆς καταργήσεως τῶν διοικητικῶν νόμων ἐφαρμόζονται γενικῶς οἱ αὐτοὶ κανόνες οἱ καὶ ἐπὶ τῆς τῶν ἀστικῶν νόμων[2].

Ὅθεν ἡ κατάργησις δύναται νὰ γείνῃ εἴτε ρητὴ εἴτε σιωπηρά· εἴτε ἁπλῶς διὰ τῆς ἀνακλήσεως εἴτε διὰ τῆς ἀντικαταστάσεως ὑπ' ἄλλου νόμου, εἴτε μερικὴ διὰ συμπληρώσεως ἢ μεταρρυθμίσεως τοῦ ὑπάρχοντος νόμου, εἴτε γενικὴ δι' ὁλοσχεροῦς ἐξαφανίσεως αὐτοῦ (abrogatio).

Ἐκ τούτων συνηθεστέρα εἶναι ἡ σιωπηρὰ κατάργησις ἢ ἡ τοσοῦτον ἀόριστος ὅσον καὶ περιττὴ ἀπόφανσις τοῦ νομοθέτου, ὅτι «πᾶσα διάταξις ἀντιβαίνουσα εἰς τὸν παρόντα νόμον καταργεῖται». Ἀλλ' ὁ τοιοῦτος τρόπος καταργήσεως ποιεῖ κατάδηλον συχνάκις τὴν ἄγνοιαν αὐτοῦ τοῦ νομοθέτου περὶ τοῦ τίνες τῶν διατάξεων τούτου μένουσιν ἐν ἰσχύϊ καὶ τίνες κατηργήθησαν.

Ὅταν ὁ νόμος εἶναι πρόσκαιρος, ἤτοι ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ ἐπὶ ὡρισμένον χρόνον, φανερὸν εἶναι, ὅτι ἀκυροῦται αὐτοδικαίως, συμπληρωθέντος τοῦ χρόνου τούτου.

Ὁ Κωστῆς, Ἑρμ. Ποιν. Νόμου, II, 140, δὲν ἀπομακρύνεται πολὺ τῆς ἐν τῷ κειμένῳ γνώμης, ὑποστηρίζων ὅτι «τὸ τεκμήριον τῆς νομιμότητος τῆς ἐνεργείας τῆς ἀρχῆς ὑφίσταται ἐφ' ὅσον ἡ ἐνέργεια αὐτῆς ἀνάγεται καθόλου εἰς τὰ καθήκοντά της· διὸ καὶ ἡ ἐξανάγκασις τῆς ἀρχῆς πρὸς παράλειψιν τοιαύτης ἐνεργείας θεωρεῖται ἀξιόποινος. Ἀλλ' αὐθις ἅμα ἡ ἀρχὴ καθ' ὑπέρβασιν τοῦ κύκλου τῶν καθηκόντων αὐτῆς ἐνεργεῖ, ἐπιχειροῦσα πράξεις ἀλλοτρίας αὐτῶν, τὸ τεκμήριον τῆς νομιμότητος ἐκλείπει, καὶ ἡ ἀντίστασις ὡς ἐκ τούτου δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἀξιόποινος».

1. Τοιαῦτα λέγει ὁ *Καλλιγᾶς*, I, 79, ὡς πρὸς τὸν δικαστήν, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸν πολίτην δὲν ἐφαρμόζονται ὀλιγώτερον.

2. Ὅρα *Καλλιγᾶ*, I, 232. *Παπαρρηγοπούλου*, I, 139 καὶ ἑξ. καὶ *Οἰκονομίδου*, I, 21.

Σπουδαιότερον εἶναι τὸ ζήτημα, ἂν καταργεῖται νόμος διοικητικὸς δι' ἀχρηστίας. Ἐὰν ἀποδεχθῶμεν καταφατικὴν γνώμην, κινδυνεύομεν νὰ προσβιάσωμεν τὸν δημόσιον ὑπάλληλον εἰς νομοθέτην, κρίνοντα οὐχὶ κατὰ τοὺς νόμους, ἀλλὰ περὶ τῶν νόμων. Ὅπου οἱ νόμοι ἔλαβον ἀσφαλῆ ἐξωτερικὴν ὑπόστασιν διὰ τῆς γραφῆς, ἐκεῖ ἡ δι' ἀχρηστίας κατάργησις ἀντιβαίνει προφανῶς πρὸς τὴν εἰκαζομένην θέλησιν τοῦ νομοθέτου περὶ τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου μέχρις ἐναντίας ἀποφάνσεως αὐτοῦ. Ἐὰν ἐπείθετο, ὅτι ἡ κοινὴ συνείδησις ὑπολαμβάνει τὸν νόμον ὡς ἄχρηστον δὲν ἤθελεν ἀρά γε σπεύσει αὐτὸς οὗτος νὰ κηρύξῃ αὐτὸν ἄχρηστον;

Ἐν τῇ πολυδαιδάλῳ μάλιστα ἀπειρίᾳ τῶν διοικητικῶν νόμων συνηθέστατα συμβαίνει, ὥστε διατάξεις τινὲς νὰ παρορῶνται ἐκ λήθης. Ἀλλ' ὁ βραδύτερον ζητῶν νὰ ἐφαρμόσῃ αὐτὰς δὲν ἐκθάπτει ἐκ τοῦ βυθοῦ τοῦ παρελθόντος τὰ ἅπαξ ἐκπνεύσαντα, ἀλλ' ἀνακαλεῖ εἰς τὴν ζωὴν τὰ ἐξ ἀτονίας ἀποναρκωθέντα.

61. Οἱ διοικητικοὶ νόμοι, ὀφείλοντες νὰ παρακολουθῶσι τὰς ἐσαεὶ μεταβαλλομένας πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς περιστάσεις καὶ τὰς ἀνάγκας ὡρισμένου λαοῦ, ὑποβάλλονται ὡς εἰκὸς εἰς συχνοτέρας τροποποιήσεις ἢ οἱ ἀστικοὶ νόμοι. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀτελὴς τῶν νομοσχεδίων κατάργησις, ἡ ἐσπευσμένη βάσανος αὐτῶν ἐν ταῖς Βουλαῖς, ἡ ἄγνοια πολλῶν κοινωνικῶν σχέσεων καὶ ἡ ἔλλειψις στατιστικῶν μάλιστα πληροφοριῶν ἐπαυξάνουσι τὰ ἀρχικὰ αἴτια τῆς συχνῆς τροποποιήσεως αὐτῶν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἕνεκα ταύτης καθίστανται ἀδιεξίτητοι ὑπὸ τῶν εἰδικῶς μάλιστα ἐπιφορτισθέντων τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν, καὶ μεταβάλλονται εἰς ἀλγηδῆ λαβύρινθον ἀντινομιῶν καὶ ἀντιφάσεων, ἕνεκα τοῦ ὁποίου τά τε δημόσια καὶ τὰ ἰδιωτικὰ συμφέροντα ποικιλοτρόπως παραβλάπτονται[1].

Τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸν μόνης τῆς ἑλλη-

1. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις ἰδία ἀρχή, ἡ τῶν *νομοθετῶν*, διώρθου τοὺς νόμους μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν «ἀκριβῶς ἐξετάσασα καὶ σκεψαμένη, εἴ τις ἀναγέγραπται νόμος ἐναντίος νόμῳ, ἢ ἄκυρος ἐν τοῖς κυρίοις, ἢ εἰ ποῦ εἰσι νόμοι πλείους ἑνὸς ἀναγεγραμμένοι περὶ ἑκάστης πρά-

νικῆς νομοθεσίας, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ξένων Κρατῶν, παρ' οἷς τὰ νομοσχέδια καταρτίζονται μετὰ περισσοτέρας τέχνης καὶ σπουδῆς ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιτροπῶν, ἡ δὲ ὑπὸ τῶν Βουλῶν βάσανος αὐτῶν γίνεται αὐστηροτέρα καὶ ἐπιμελεστέρα.

Κατὰ τῆς τοιαύτης ἐπιβλαβοῦς καταστάσεως τῆς διοικητικῆς νομοθεσίας οὐδεμία ἄλλη διέξοδος ὑφίσταται, ἢ ἡ κατὰ περιόδους ἐτῶν *ἀνακάθαρσις* ὑπ' αὐτοῦ τοῦ νομοθέτου. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἅπασα ἡ πληθὺς τῶν νόμων, τῶν ἀφορώντων εἰς ἀντικείμενόν τι συμπτύσσεται εἰς ἓν ὅλον συστηματικὸν καὶ ἁρμονικὸν κατά τε τὸ περιεχόμενον καὶ τὸ εἶδος, ὥστε νὰ καθιστᾶται περιττὸν πᾶν τὸ προηγούμενον. Βεβαίως δὲν προτίθεται διὰ τούτου ὁ νομοθέτης νὰ δημιουργήσῃ νέον δίκαιον, ἢ νὰ ἐπιχειρήσῃ πραγματικὴν μεταβολήν· σκοπὸν ἄμεσον ἔχει νὰ περισυλλέξῃ καὶ διατάξῃ τὸ ὑπάρχον, ἐνδέχεται δὲ διὰ τούτου μόνου τοῦ τρόπου νὰ ἱκανοποιήσῃ πᾶσαν ἀνάγκην. Ἀλλ' ὅμως κατὰ κανόνα τοιαύτη διάταξις καθίστησι φανερὰ τὰ χάσματα, τὰς ἀντινομίας καὶ τὰς διαφορὰς τῶν ὑπαρχόντων νόμων, αὐτόδηλον δὲ τότε, ὅτι δὲν πρέπει νὰ παραμεληθῇ ἡ εὐκαιρία πρὸς ἐσωτερικὴν βελτίωσιν αὐτῶν. Ἀλλὰ καθ' οἱανδήποτε περίστασιν ἀπαραίτητον εἶναι ὁ νέος γενικὸς νόμος νὰ κηρύξῃ ρητῶς πάντας τοὺς προϋπάρχοντας περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος κατηγορουμένους καὶ εἰς τὸ ἐφεξῆς ἀκύρους, ἵνα μὴ ἀντὶ τοῦ ἐλαττῶσαι αὐξήσῃ τὸ κακὸν τῆς πολυνομίας. Μάλιστα δὲ σκόπιμον εἶναι πρὸς τοῦτο νὰ μνημονευθῇ εἰς ἕκαστος τῶν καταργουμένων εἰδικῶν νόμων καὶ μὴν καὶ ἐκεῖναι αἱ διατάξεις τῶν λοιπῶν νόμων, αἵτινες εὑρίσκονται ἀντίθετοι πρὸς τὸν κωδικοποιούμενον [1].

Ἡ ἀρχὴ αὕτη τῆς μερικῆς κωδικοποιήσεως τῶν διοικητικῶν νόμων ἐνδείκνυται μάλιστα πάντων παρ' ἡμῖν, ἰδίως δὲ ὡς πρὸς τοὺς

ξεως». Αἰσχίνης κατὰ Κτ. 38. Περὶ τῆς ἀνάγκης τοιαύτης ἀρχῆς καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις Κράτεσιν ὅρα *Στούαρτ Μίλλ*, περὶ ἀντιπροσωπικῆς πολιτείας, μετάφρασις ὑπὸ Γ. Α. Ναύτη, 117 καὶ ἑξ.

1. *Mohl*, Politik, I. 455.

περὶ χαρτοσήμου νόμους [1], τοὺς περὶ στρατολογίας καὶ δημοτικῆς διοικήσεως, ἐν οἷς ἅπασι τοσαῦται ὑπάρχουσιν ἀντινομίαι καὶ χάσματα καὶ προσθῆκαι καὶ τροποποιήσεις καὶ μεταβολαὶ διὰ πλῆθός διατάξεων πανταχοῦ ἐγκατεσπαρμένων, ὥστε οὐδεμία ἄλλη δύναμις ἐκτὸς τῆς τοῦ νομοθέτου εἶναι ἱκανὴ νὰ δημιουργήσῃ ἐξ αὐτῶν σύστημά τι ἔστω καὶ κατὰ προσέγγισιν τέλειον.

62. Ἐκ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν ἡ Ἀγγλία μάλιστα ἐπελάβετο κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα μετὰ ζήλου πολλοῦ τῆς ἀνακαθάρσεως καὶ μερικῆς κωδικοποιήσεως τῶν διοικητικῶν αὐτῆς νόμων (Consolidation Acts). Περὶ τοὺς ἑκατὸν νῦν ὀγκώδεις διοικητικοὶ νόμοι, ἀφορῶντες εἰς σπουδαιότατα ἀντικείμενα θίγοντα ἀμεσώτερον τὰ συμφέροντα τῶν πολιτῶν, συνετάχθησαν ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου ἕκαστος εἰς ἴδιον κῶδικα, ἐν ᾧ συνεχωνεύθησαν καὶ μετερρυθμίσθησαν πᾶσαι αἱ προγενέστεραι περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου διατάξεις.

Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι ὡς πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις ἐκωδικοποιήθησαν αἱ περὶ παραδόσεως τῶν ἀλλοδαπῶν καὶ αἱ περὶ γάμων ἐν ἀλλοδαπῇ διατάξεις (Extradition Act. 1875, καὶ Consular Mariage Act. 1868), ὡς πρὸς τὰς στρατιωτικὰς αἱ περὶ πειθαρχίας τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς καὶ θαλάσσης (Army Act. 1881, καὶ Naval Discipline Act. 1866), ὡς πρὸς τὰς οἰκονομικὰς αἱ περὶ τελωνείων καὶ ἐμμέσων φόρων (Customs and Inland Revenue Act.) καὶ αἱ περὶ εἰσπράξεως τῶν φόρων (Taxes Management Act.). Ἐν τῇ ἐσωτερικῇ διοικήσει ἐκωδικοποιήθησαν οἱ περὶ ἐπαιτῶν καὶ ἀλητῶν νόμοι (ἐν 5 Geor. IV c. 83), οἱ περὶ *τύπου* νόμοι (Nevepapers, Libl, and Registration Act. 1881), οἱ περὶ δήμων (Municipal Corporations Act. 1882) καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἔν τε τῇ ἐσωτερικῇ διοικήσει καὶ τῇ λοιπῇ [2].

1. Ἀπόπειρα κωδικοποιήσεως τῶν περὶ χαρτοσήμου νόμων ἐγένετο ἐπὶ τῆς τελευταίας πρωθυπουργίας Τρικούπη διὰ νομοσχεδίου καταρτισθέντος ὑπὸ ἐπιτροπῆς νομικῶν καὶ δημοσίων ὑπαλλήλων, καὶ ὑποβληθέντος ἐν τῇ Βουλῇ. Ἀλλὰ λόγοι ἐπουσιώδεις ἀπεκώλυσαν μέχρι τοῦδε τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ χρησιμωτάτου τούτου νομοσχεδίου.

2 Ὅρα *Gneist*, Das engl. Verwalt. r. 140 καὶ ἑξ. — Ἐν Γαλλίᾳ ἐκωδικοποιήθη ἐπ' ἐσχάτων κατὰ τὸ ἀγγλικὸν σύστημα ἡ δημοτικὴ διοίκησις διὰ τοῦ Ν. τῆς 5 Ἀπριλίου 1884.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Περὶ τῶν λοιπῶν πηγῶν τοῦ διοικητικοῦ δικαίου καὶ περὶ τῶν ἐπικουρικῶν μέσων.

Περίληψις

63. *Διάταγμα.* Ὁρισμὸς καὶ ἔννοια αὐτοῦ.
64. Σχέσις τοῦ διατάγματος πρὸς τὸν νόμον.
65. Εἴδη διαταγμάτων.—Ἐκτελεστικά.
66. Νομοθετικὰ διατάγματα.
67. Ἀναγκαστικὰ διατάγματα ἢ προσωρινοὶ νόμοι.
68. Ὅροι τῶν προσωρινῶν μέτρων.
69. Περιεχόμενον τῶν προσωρινῶν νόμων.
70. Σχέσις τοῦ διατάγματος πρὸς τὰ δικαστήρια.
71. Σχέσις τοῦ διατάγματος πρὸς τὰς διοικητικὰς ἀρχάς.
72. Περὶ τῆς δημοσιεύσεως τῶν διαταγμάτων.
73. *Ἐγκύκλιοι* καὶ *ὁδηγίαι.*
74. Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως.
75. Ἐπικουρικὰ μέσα.
76. Συγγράμματα διοικητικά.

63. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς νόμους τοὺς καταρτιζομένους ὑπό τε τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ Βασιλέως, τὰ διατάγματα ἐκδίδονται ὑπὸ μόνης τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας· καλοῦνται δὲ τοιαῦτα αἱ διαταγαὶ αἱ περιέχουσαι τὴν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ἀνάπτυξιν τῶν νόμων καὶ κανονίζουσαι τὸν τρόπον τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν[1].

1. Καλλίστην μονογραφίαν περὶ διατάγματος, καίπερ ὑπὸ γερμανικὴν τὸ πλεῖστον ἔποψιν, ἔγραψεν ὁ καὶ πρόσθεν μνημονευθεὶς *Arndt*, Das Verordnungsrecht des deutschen Reichs auf der Grundlage des preussischen κτλ. Berlin. 1884. Πρβλ. καὶ *Rönne*, I, 367 καὶ ἑφ. *Mohl*, Politik, I, 624. *Stein*, Die Verwaltungslehre, erster Theil, 301 καὶ ἑφ. καὶ τοὺς

Τὸ διάταγμα εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἀπόρροια τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος· διότι ἐν μόνῳ τούτῳ διακρίνεται σαφῶς ἡ νομοθετικὴ ἀπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, μόνον δ' ἐν αὐτῷ ἡ νομοθετικὴ δὲν εἶναι παροῦσα πάντοτε καὶ ἐνεργός, ὡς ἐν τῷ δεσποτικῷ ἢ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ καθαρῶς δημοκρατικῷ Κράτει, ἀλλὰ συνέρχεται κατὰ περιόδους τακτὰς καὶ βραχείας, καθ' ἃς ἔχει μὲν κύριον ἔργον τὸ νομοθετεῖν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πολλῶν ἄλλων καθηκόντων ἐπιβαρύνεται. Πρώτιστος ἄρα λόγος τῆς ἀνάγκης τῶν διαταγμάτων εἶναι, ὅτι διὰ τὴν βραχύτητα τῆς νομοθετικῆς συνόδου καὶ τὸ πολυάσχολον τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ λαοῦ οἱ νόμοι δὲν καταρτίζονται νῦν πλήρεις καὶ ἐν ταῖς ἐλαχίσταις λεπτομερείαις, καὶ ὅτι, ἐὰν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτῶν ἐπιστῇ ἀνάγκη κανονίσεως δευτερευόντων ζητημάτων ἢ πρακτικῶν ἀπόψεων, δὲν ἐπιτυγχάνεται τοῦτο εὐχερῶς καὶ ταχέως διὰ τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, τῆς πανταχοῦ παρούσης καὶ ἀεὶ δρώσης.

Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἦτο διαρκὴς καὶ προέβαινεν ἐπίσης ταχέως εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς, ὡς καὶ ἡ ἐκτελεστική, πάλιν δὲν θὰ ἠδύνατο αὕτη νὰ προβλέψῃ περὶ πασῶν τῶν ἐν τῇ πράξει λεπτομερειῶν καὶ νὰ ὑποβάλῃ τὰς πολλὰς κατὰ χρόνον καὶ τόπον ἀπροόπτους περιστάσεις, αἵτινες ἀναφαίνονται ἐν τῇ ποικίλῃ τοῦ βίου μεταβολῇ, ὑπὸ τὸ ἄκαμπτον γράμμα νόμου ἐκ τῶν προτέρων κατασκευασθέντος[1]. Τοιαύτη νομοθεσία ἤθελεν ὁμοιάζει πρὸς κλίνην Προκρούστου, ἐφ' ἧς τὸ κοινωνικὸν σῶμα στερρῶς προσδεδεμένον θ' ἀπεκωλύετο πάσης ἀναπτύξεως καὶ σὺν τῷ χρόνῳ θ' ἀπενεκροῦτο. Ὡς ἐν τῷ Συντάγματι μικρολογία λογίζεται καὶ βλάβη πραγματικὴ τὸ κανονίζειν σχέσεις καὶ ἀφορίζειν ἀρχάς, αἵτινες δὲν εἶναι θεμελιώδεις, ἀλλ' ἀλ-

ὑπὸ τούτου μνημονευομένους ἄλλους συγγραφεῖς. Ὁ *Laband*, II, 67, συνεπὴς τῇ θεωρίᾳ του, διακρίνει καὶ τὰ διατάγματα εἰς *οὐσιαστικὰ* καὶ *τυπικά*. Καὶ ὡς οὐσιαστικὰ μὲν θεωρεῖ ἐκεῖνα, ἅτινα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς νόμους, δὲν περιέχουσι νέους κανόνας δικαίου, οὔτε δημιουργοῦσι νέα δίκαια, τυπικὰ δὲ καλεῖ ἐκεῖνα τὰ διατάγματα, ἅπερ περιέχουσι νέους νομικοὺς κανόνας ἄνευ τῆς συμπράξεως τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ λαοῦ.

1. *Sarwey*, 28. *Mohl*, Politik. I, 429 καὶ 444.

λοιοῦνται καὶ μεταβάλλονται σὺν τῷ χρόνῳ, οὕτω καὶ νόμοι βλαβεροὶ μᾶλλον ἢ σωτήριοι καθίστανται, ὅταν ὁ νομοθέτης ἀξιοῖ νὰ κανονίσῃ δι' αὐτῶν οὐ μόνον τὰς γενικὰς σχέσεις τὰς ἐν δεδομένῳ καιρῷ καὶ Κράτει ἐπικρατούσας, ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς δυνατὰς λεπτομερείας καὶ περιστάσεις τὰς ἐν τῇ πραγματικῇ βίᾳ ἑκάστοτε ἀναφαινομένας [1]. Οὕτω πράττων περιστέλλει ὁ νομοθέτης τὴν ἀπαραίτητον ἐλευθερίαν τῆς διοικήσεως καὶ μεταβάλλει αὐτὴν εἰς ἄψυχον μηχανήν, εἰς νευρόσπαστον αὐτοῦ ὄργανον, ἄμοιρον αὐτοβουλίας καὶ κρίσεως ἰδίας [2].

Μόνον ἄρα, ὅταν διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ νόμου καὶ τοῦ διατάγματος συμβαδίζωσι σύμφρονες νομοθεσία καὶ κανονιστικὴ ἐξουσία, εὐοδοῦται ὁ σκοπὸς τῆς πολιτείας, τουτέστιν ἡ ἱκανοποίησις τῶν κοινῶν συμφερόντων συνῳδὰ πρὸς τὰς ἑκάστοτε προσπιπτούσας περιστάσεις [3].

64. Τὸ ὑπὸ πάντων σχεδὸν τῶν Συνταγμάτων καὶ δὴ καὶ τοῦ ἡμετέρου ἀναγνωριζόμενον *κανονιστικὸν δικαίωμα* (pouvoir ré-

1. Ἡ πρώτη γαλλικὴ συνέλευσις κατὰ τὸν *Βιβιέν*, 12, προσδιώρισε καὶ αὐτὸ τὸ σχῆμα τῶν ταχυδρομικῶν ἁμαξῶν.

2. Καὶ ὅμως ἐν αὐτῇ τῇ κατ' ἐξοχὴν κοινοβουλευτικῇ χώρᾳ τῇ Ἀγγλίᾳ, τὴν κανονιστικὴν ἐξουσίαν ἀσκεῖ τὸ κοινοβούλιον ἐπιβαρύνον τοὺς νόμους διὰ τοσούτων λεπτομερειῶν, ὥστε οὐδὲν σχεδὸν ἀπομένει τῇ κυβερνήσει νὰ κανονίσῃ διὰ διατάγματος. Ἀλλ' ἡ μέθοδος αὕτη καταχρίνεται. Ὅρα *Bluntschli*, Lehre vom mod. Staat. 1875, II, 39. Ὁ *Gneist*, Verwaltung, Justiz, Rechtsweg κτλ., 63, παρατηρεῖ, ὅτι οἱ νόμοι ἐκδίδονται ἐν Ἀγγλίᾳ ἄνευ τῆς ἀπαιτουμένης γνώσεως καὶ ἀπόψεως τῶν τοπικῶν καὶ εἰδικῶν νομικῶν σχέσεων καὶ συμφερόντων, καὶ ὅτι οἱ σημερινοὶ διοικητικοὶ νόμοι δὲν προσέχουσι πρὸς τὰς μεταβαλλομένας ἀνάγκας τῆς κοινωνίας ἐξόχως ἐν τῇ ταραστίως ἀναπτυσσομένῃ βιομηχανίᾳ. Ὁ *Βιβιέν*, 17, δικαιολογεῖ τὴν τοιαύτην λεπτομέρειαν τῶν νόμων ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ διὰ τῆς γνώμης, ὅτι ἐφαρμόζονται ὑπὸ ὀργάνων ἀνεξαρτήτων τῆς κυβερνήσεως, καὶ ὅτι ἑπομένως «οἱ νόμοι πρέπει νὰ ὦσιν ἀκριβεῖς, ἐπιτακτικοὶ καὶ σαφεῖς». Πρβλ. *Gneist*, Das engl. Verw. r. d. Gegenw. I, 126 καὶ 129.

3. Μόνον ἐν Γερμανίᾳ, κατὰ τὴν βεβαίωσιν τοῦ *Bluntschli*, ἔνθ' ἀνωτ., ἠκολούθησαν τὴν μέσην ταύτην ὁδόν, ἐνῷ ἐν Γαλλίᾳ καὶ δὴ ἐν Ἑλλάδι ἀφῆμισαν τὸ ἀντίθετον τοῦ ἀγγλικοῦ συστήματος, ἁπαφιέντες πλείονα τοῦ δέοντος τῇ κανονιστικῇ ἐξουσίᾳ τῶν ὑπουργῶν.

glementaire) τῆς ἀνωτάτης πολιτικῆς ἀρχῆς, ἤτοι τὸ δικαίωμα τοῦ «ἐκδίδειν τὰ ἀναγκαῖα διατάγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων» [1] ὑποδηλοῖ παρ' ἡμῖν ἰδίως, ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν δύναται νὰ ἐκδίδῃ διατάγματα ἀντιβαίνοντα εἰς τοὺς νόμους (contra legem) ἢ καταργοῦντα αὐτούς [2], καὶ ὅτι τὸ διάταγμα δὲν κανονίζει νέας σχέσεις, ἤτοι δὲν περιέχει νέους κανόνας τοῦ δικαίου, μεταβάλλοντας τὸ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νόμων καθεστὼς (praeter legem), ἀλλ' ἁπλῶς ἐντὸς τῶν τοῦ νόμου ὁρίων (intra legem) ἑτέρους κανόνας καὶ παραγγέλματα, δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται ἐν ταῖς συγκεκριμέναις περιστάσεσιν ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀφῃρημένων ἀξιωμάτων τοῦ νόμου. Εἶναι λοιπὸν τὸ διάταγμα *ποιά τις νομοθετικὴ πρᾶξις* ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τοῦ νόμου, καθάπερ καὶ οὗτος εἶναι νομοθετικὴ πρᾶξις ἐντὸς τῶν πολλῷ εὐρυτέρων ὁρίων τοῦ Συντάγματος. Διὸ τὸ διάταγμα θεωρεῖται ὡς τὸ ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τοῦ νόμου, οὗ ἄνευ οὗτος θὰ ἦτο ἀτελής [3].

Τοιαύτη ὅμως σχέσις τοῦ διατάγματος πρὸς τὸν νόμον εἶναι μᾶλλον ἀρνητικὴ ἢ θετική, διότι δὲν ὁρίζεται, οὐδὲ δύναται πράγματι νὰ ὁρισθῇ ἐπιστημονικῶς, τίνα ποτὲ ἀντικείμενα κανονίζονται διὰ διατάγματος, τίνα δὲ διὰ νόμου [4].

Ἕνεκα τούτου τὰ ἐπιστημονικὰ ὅρια μεταξὺ νόμου καὶ διατάγματος εἶναι ἐν πολλοῖς ἀμφίβολα καὶ ἀόριστα· τοῦθ' ὅπερ παρήγαγέ τινας εἰς τὸ ἀρνηθῆναι τὴν κατ' οὐσίαν διαφορὰν μεταξὺ τῶν δύο τούτων πηγῶν τοῦ διοικητικοῦ δικαίου [5]. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὅμως βέβαιον, ὅτι τὸ ἅπαξ διὰ νόμου κανονισθὲν δὲν δύναται ἐφεξῆς νὰ μεταβληθῇ διὰ διατάγματος, καὶ ὅτι τὸ διάταγμα δὲν

1. Ἄρθρ. 35 Ἑλλην. Συντ. Ἄρθρ. 45 Πρωσ. Συντ.

2. Περὶ τῆς ἐπιτρεπομένης ἐξαιρέσεως τοῦ κανόνος τούτου ἐν ἐκτάκτῳ περιστάσει ὅρα παρακατιών.

3. *Rönne*, I, 167. *Βιβιέν*, 237. *Sarwey*, 28. *Laband*, II, 70. *Batbie*, Traité, III, 670. Σφάλλεται ἄρα, νομίζομεν, ὁ Οἰκονομίδης, Στοιχ. Ρ. Δ. 14 σημ. 40, διατεινόμενος ὅτι τὸ διάταγμα δέν δύναται νὰ *συμπληρώσῃ τὸν νόμον*.

4. *Βιβιέν*, 7. *Laband*, II, 68.

5. *Gerstner*, I, 145.

εἶναι ἀνεξάρτητον, ἀλλὰ στηρίζεται ἐπί νόμου τινός, οὗ ζητεῖ τὴν ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογήν.

Ὡς ἐκ τούτου ὁ μὲν νόμος εἶναι *ἀνεύθυνος*, τὸ δὲ διάταγμα οὐχί· διὸ καὶ ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἔχει δικαίωμα νὰ περιστέλλῃ ἐντὸς τῶν νομίμων αὐτῆς ὁρίων τὴν κανονιστικὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ὑπουργῶν, καὶ νὰ ζητῇ εὐθύνας διὰ πᾶσαν παραβίασιν αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ δικαστικὴ ἐξουσία δικαιοῦται ν' ἀρνηθῇ τὴν ἐφαρμογὴν διατάγματος δημιουργοῦντος νέας ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν, ἢ τροποποιοῦντος τὸ καθεστὼς δίκαιον, ἢ ἀντιβαίνοντος πρὸς ρητὴν διάταξιν τοῦ Συντάγματος ἢ τῶν νόμων [1].

65. Τὰ κυρίως διατάγματα, ἤτοι τὰ διοικητικά, διακρίνομεν εἰς *ἐκτελεστικά*, *νομοθετικὰ* καὶ *ἀναγκαστικὰ* ἢ *προσωρινοὺς* λεγομένους νόμους. Ἅπαντα ταῦτα ἐκδίδονται ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ περιέχουσι παραγγέλματα ἢ κανόνας ἐπιβαλλομένους ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ταύτης τοῖς τε διοικητικοῖς ὀργάνοις καὶ τοῖς πολίταις. Ὅθεν διαφέρουσιν οὐσιωδῶς τῶν ἄλλων καταχρηστικῶς λεγομένων διαταγμάτων, τῶν ἀφορώντων εἰς διορισμοὺς ἢ παύσεις δημοσίων ὑπαλλήλων, ἢ εἰς κυβερνητικὰς πράξεις, οἷα ἡ σύγκλησις ἢ ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς, ὁ διορισμὸς ὑπουργῶν κλπ., ἅτινα, ὡς μὴ περιέχοντα νομικὰς διατάξεις, δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πηγὴ τοῦ διοικητικοῦ δικαίου [2].

Τὰ ἐκτελεστικὰ διατάγματα, ὧν ἡ ἔννοια καὶ ἡ σχέσις πρὸς τὸν νόμον διεσαφηνίσθη ἐν τοῖς πρόσθεν, ἐκδίδονται κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος ὑπὸ τοῦ Βασιλέως. Δὲν ἔπεται ὅμως ἐκ τούτου, ὅτι ἀπαγορεύεται τῷ Βασιλεῖ ν' ἀναθέσῃ ρητῶς ἢ σιωπηρῶς τὴν κανονιστικὴν ταύτην ἐξουσίαν εἰς τοὺς ὑπουργοὺς αὐτοῦ, οἵτινες πάλιν δύνανται νὰ μεταδώσωσι ταύτην εἰς τὰ

1. Ὅρα παρακατιών.

2. Ἄλλως φρονεῖ ὁ *Ἀγγελάκης*, 45 καὶ ἐφ. θεωρῶν ὡς πηγὴν τοῦ διοικητικοῦ δικαίου καὶ τὰ παρὰ χάριτος καταδίκων καὶ ἀπονομῆς παρασήμων διατάγματα. Συμφωνοτέρα πρὸς τὴν ἐν τῷ κειμένῳ διαίρεσιν εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ *Sarwey*, 30. — Ἄλλοι ἄλλως διακρίνουσιν. Ὅρα *Stein*, Handb. 74. *Ducrocq*, § 61. — Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας Ὄθωνος οἱ ὑπ' αὐτοῦ γενόμενοι διορισμοὶ δὲν ἔφερον τὸν τίτλον διατάγματος, ἀλλ' *ἀποφάσεως* (Entschliessung). Ὅρα Ἐφ. Κ. 1833, σ. 44, 45, 68, 73 κτλ.

ὑποδεέστερα διοικητικὰ ὄργανα, ἤγουν τὸν νομάρχην, δήμαρχον καὶ ἀστυνόμον [1]. Μᾶλλον ἐκ τῆς κρίσεως τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς ἰδιότητος τοῦ κανονιστέου νόμου ἐξαρτᾶται ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεως αὐτοῦ εἴτε διὰ Βασιλικοῦ διατάγματος εἴτε δι' ὑπουργικοῦ εἴτε δι' ἄλλης τινὸς ἀρχῆς.

Ὡς ἐκ τοῦ προσώπου λοιπόν, τοῦ ἐκδίδοντος τὰ ἐκτελεστικὰ διατάγματα, διακρίνονται ταῦτα εἰς βασιλικὰ ἢ ὑπουργικὰ καὶ εἰς νομαρχιακά, δημαρχικὰ ἢ ἀστυνομικά, ὅτε καλοῦνται εἰδικώτερον διαταγαὶ ἢ πράξεις [2]. Διαφέρουσι δὲ ἀπ' ἀλλήλων ταῦτα καὶ κατ' οὐσίαν, διότι τὰ μὲν βασιλικὰ διατάγματα περιέχουσι γενικὰς διατάξεις δυναμένας ν' ἀφορῶσιν εἰς ὅλον τὸ Κράτος, τὰ δὲ ὑπουργικὰ ἀναφέρονται εἰς ἕνα μόνον κλάδον τῆς διοικήσεως αὐτοῦ, τὰ δὲ λοιπὰ περιορίζονται ἐντὸς μικρῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τοπικῶν περιφερειῶν.

Ἕνεκα τῆς οὐσιώδους ταύτης διαφορᾶς τὰ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἐκδιδόμενα ὠνομάσθησαν *γενικὰ* διατάγματα κατ' ἀντίθεσιν πάντων τῶν ἄλλων ὄντων *εἰδικῶν* [3]. Πρὸς περιφρούρησιν δὲ τῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν καὶ ἀποφυγὴν πάσης συγκρούσεως τῶν γενικῶν διαταγμάτων πρὸς τοὺς νόμους, ὡρίσθη, ἵνα συζητῶνται ταῦτα προηγουμένως ὑπὸ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ πρυσπο-

1. *Arndt*, Das Verordn. r. 171.

2. Οἱ Πρῶσσοι καλοῦσι τὸ μὲν ὑφ' ὅλου τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἐκδιδόμενον διάταγμα *Verordnung*, τὸ δὲ ὑφ' ἑνὸς μόνου ὑπουργοῦ *Befehl* ἢ *Order* ἢ *Erlass*, *Rönne*, I. 78. — Οἱ Γάλλοι τὰ μὲν γενικὰ διατάγματα καλοῦσι *Décrets portant règlement d'administration publique*, δι' ἃ ἀπαιτεῖται νομίμως ἡ προηγουμένη σύσκεψις τῆς γενικῆς συνελεύσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τὰ δὲ λοιπὰ ὀνομάζουσι *Décrets réglementaires*. Ὅρα *Ducrocq* ἐνθ' ἀνωτέρω. — Περὶ τῆς σημασίας ὅμως τῶν πρώτων ἄλλην γνώμην ἔχει ὁ *Block*, ἣν ὅρα κατωτέρω. — Ἐν Ἀγγλίᾳ τὰ μὲν ὑφ' ὅλου τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἐκδιδόμενα βασιλικὰ διατάγματα καλοῦνται *Orders in Council*, ἅτινα εἶναι συνηθέστερον νομοθετικά, τὰ δὲ ὑφ' ἑνὸς μόνου ὑπουργοῦ *Royal warrants*, ἅτινα εἶναι κυρίως ἐκτελεστικά, *Gneist*. Das engl. Verwal. r. I, 128. Sarwey, 34.

3. Αὐτὸ τὸ διάταγμα περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν Γραμματείων ἀπὸ 15 (3) Ἀπριλίου 1833 [13] μεταχειρίζεται ἐν ἄρθρ. 6 § γ' τὸν ὅρον γεν. διατάγματος.

γράφωνται ὑφ' ἁπάντων τῶν μελῶν αὐτοῦ[1]. Ἀλλ' ἡ διάταξις αὕτη δὲν τηρεῖται πάντοτε ἐπιμελῶς.

Ἡ σχέσις τῶν γενικῶν διαταγμάτων πρὸς τὰ εἰδικὰ εἶναι οἵα ἡ τοῦ διατάγματος ἐν γένει πρὸς τὸν νόμον. Ὅθεν τὸ εἰδικὸν διάταγμα δὲν δύναται νὰ καταργήσῃ τὸ γενικόν. Ἀφ' ἑτέρου νομαρχιακὴ διαταγὴ δὲν δύναται ν' ἀκυρώσῃ ὑπουργικὸν διάταγμα, οὔτε καὶ ν' ἀκυρωθῇ ὑπὸ δημαρχικῆς ἢ ἀστυνομικῆς διαταγῆς.

Παράδειγμα διαγράφα

66. Καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν κατεδείχθη καὶ ἐκ τῆς ἐν ἄρθρῳ 24 διατάξεως τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος, ὅτι «ὁ βασιλεὺς δὲν ἔχει ἄλλας ἐξουσίας, εἰμὴ ὅσας αὐτῷ ἀπονέμουσι ρητῶς τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ συνάδοντες πρὸς αὐτὸ ἰδιαίτεροι νόμοι», ἐξάγεται φανερῶς, ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν δύναται παρ' ἡμῖν νὰ κανονίσῃ μόνος καὶ αὐτοβούλως νέας σχέσεις νομικάς, περὶ ὧν οὐδὲν προυνόησεν ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία. Τἀνάπαλιν τὸ ἀγγλικὸν σύνταγμα ἀναγνωρίζει εἰς τὴν κυβέρνησιν τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκδίδειν διατάγματα ὑποχρεωτικὰ τοῖς πᾶσιν ἐφ' οἱουδήποτε ἀντικειμένου, περὶ οὗ δὲν ἀπεφάνθη διὰ νόμων τὸ κοινοβούλιον[2]. Κατ' ἄλλα πάλιν Συντάγματα τοιοῦτο δικαίωμα ἀμφισβητεῖται[3].

1. Ὅρα τοῦ ἀνωτέρω Δ. ἄρθρ. 6.

2. Ἐν γένει περὶ τῆς παρ' Ἀγγλοις σχέσεως τῶν Orders in Council, ὡς Proclamations ἢ Ordinances ἐκδιδομένων (νομοθετικὰ δ.) πρὸς τοὺς νόμους ὅρα *Gneist*, Verwaltung, Justiz κτλ. 64, ὅστις παρατηρεῖ ἐν σελ. 7, ὅτι τοιαῦτα διατάγματα πρέπει νὰ κατατίθενται ὑπὸ τῆς διοικήσεως παρ' ἀμφοτέραις ταῖς Βουλαῖς, καὶ ὅτι μόνος ὁ νόμος δύναται νὰ καταργήσῃ ἄλλον νόμον. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ τοιαύτη νομοθετικὴ ἐξουσία τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως εἶναι λίαν περιωρισμένη (ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἀποικιακῶν ἰδίως ὑποθέσεων), ἕνεκα τῆς πληθύος καὶ λεπτολόγου ἀκριβείας τῶν ἀγγλικῶν νόμων. Πρβλ. *Sarwey*, 34, *Rönne*, I. 367 σημ. 1. καὶ τὸ νεώτερον συγγρ. τοῦ *Gneist*, Das engl. Verw. r. I. 127.

3. Ὡς ἐν Πρωσσίᾳ, ἔνθα αἱ γνῶμαι εἶναι διηρημέναι. — Ὁ *Rönne*, I. 90 καὶ 379 φρονεῖ, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας δὲν ἔχει τοιοῦτο νομοθετικὸν δικαίωμα, ὁ *Arndt*, Das Verordn. r. 64 ὑποστηρίζει τὸ ἐναντίον ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ βασιλεία παρεχώρησε τῷ λαῷ τὸν Συνταγματικὸν Χάρτην, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐπεφύλαξεν ἑαυτῇ ὅσα δικαιώματα δὲν ἀπέναιμε τῇ νομοθετικῇ ἐξουσίᾳ. Τοὐναντίον ἐν Βελγίῳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ ἰσχύει ὅ,τι καὶ ἐν Ἑλλάδι, *Arndt*, αὐτόθι.

Τοιαῦτα διατάγματα περιέχοντα νέους κανόνας τοῦ δικαίου ὠνομάσθησαν *νομοθετικὰ* ἢ *αὐτοτελῆ* κατ' ἀντίθεσιν τῶν ἐκτελεστικῶν μὴ ὄντων τοιούτων[1].

Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλου εἴδους νομοθετικὰ διατάγματα, ἤτοι τὰ κατ' ἐντολὴν καὶ ἐξουσιοδότησιν (empowering clauses) τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας ἐκδιδόμενα ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς, ἅτινα ὑποδηλοῖ ἁπλῶς ἢ μνημονευθεῖσα ἤδη διάταξις τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος, τὰ δὲ κοινοβουλευτικὰ ἔθιμα πάντων σχεδὸν τῶν Κρατῶν ἀνεγνώρισαν[2].

Διὰ τῶν τελευταίων τούτων νομοθετικῶν διαταγμάτων ἀναλαμβάνει μὲν ἀληθῶς ἡ κυβέρνησις νομοθετικὰ δικαιώματα, οὐχὶ ὅμως αὐτοβούλως, ἀλλὰ τῇ ρητῇ ἐντολῇ καὶ συναινέσει τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ λαοῦ, ἥτις ἀναγνωρίζουσα τὸ ἀδύνατον ἢ δυσχερὲς τοῦ διὰ νόμου κανονισμοῦ σχέσεων εὐμεταβόλων ἢ ζητημάτων τεχνικῶν, «ἐπιδεκτικῶν ἐν τῇ πράξει διαφόρων κατὰ χρόνον καὶ τόπον λύσεων, ἐπαφίησι τῇ ἐκτελεστικῇ ἐξουσίᾳ τὴν διὰ διατάγματος ἑκάστοτε ρύθμισιν αὐτῶν[3].

Ἐντεῦθεν δ' ἕπεται, ὅτι τὰ νομοθετικὰ ταῦτα διατάγματα, καίπερ περιέχοντα νέους νομικοὺς κανόνας, δὲν ἀποβάλλουσι τὴν ἰδιότητα τῶν διαταγμάτων· ὅθεν ἔδει οἱ ὑπουργοὶ νὰ ἔχωσι τὸ δικαίωμα νὰ μεταβάλλωσιν αὐτά, ἄνευ συμμετοχῆς τῆς Βουλῆς, διὰ νέου διατάγματος πρὸς προσφορωτέραν ρύθμισιν τῶν ὑπὸ τοῦ χρόνου μεταβληθεισῶν σχέσεων καὶ περιστάσεων, πρὸς κανονισμὸν τῶν ὁποίων ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἐθεώρησεν ἑαυτὴν ἀκατάλληλον[4].

1. Οἱ Γερμανοὶ καλοῦσι ταῦτα selbständige (praeter legem) κατ' ἀντίθεσιν τῶν unselbständige (intra legem) *Sarwey*, 30. *Arndt*, 10.

2. *Stein*, Handb. 31. Περὶ τῶν ἐλαττωμάτων τῶν τοιούτων per delegationem, νομοθ. διαταγμάτων πραγματεύεται ὁ *Gneist*, Verwalt., Just., κτλ. 75. Περὶ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ πρβλ. τοῦ αὐτοῦ, Das engl. Verw. r., I. 129 καὶ ἑξ.

3. Τὰ τοιαῦτα διατάγματα καλεῖ ὁ *Block*, réglements d'administration publique, ἐν ἀντιθέσει πρὸς πάντα τὰ λοιπὰ réglements administratifs. Diction. de l'adm., ἐν ταῖς λ. ταύταις. Συμφωνεῖ αὐτῷ ὁ *Bulier*, 231, προσθέτων, ὅτι τὸ ἀκυρωτικὸν δικαστήριον δὲν ἀναγνωρίζει τὴν ὑποχρεωτικὴν ἰσχὺν τῶν, τοιούτων νομοθετικῶν διαταγμάτων, ἂν ἐκδοθῶσι, χωρὶς ν' ἀκουσθῇ ἡ γνώμη τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

4. *Arndt*, 238, ὅστις ἀποκρούων τὴν ἐφαρμογὴν τῶν περὶ ἐντολῆς κανό-

Ἀλλ' ἵνα ἡ τοιαύτη ἐντολή, ἡ πρὸς ἔκδοσιν νομοθετικοῦ διατάγματος, ἢ νόμιμος καὶ ἔγκυρος ἀπέναντι τῶν δικαστηρίων, ἀνάγκη νὰ μὴ ἀναφέρηται εἰς ἀντικείμενα, περὶ ὧν τὸ Σύνταγμα ρητῶς ἀπῄτησε τὴν ἔκδοσιν ἀληθοῦς νόμου. Οὕτω δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κανονισθῇ διὰ νομοθετικοῦ διατάγματος ἡ ἐπιβολὴ φόρων, ἡ παροχὴ συντάξεως ἢ ἀμοιβῆς, ἡ εἴσοδος ξένου στρατοῦ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν, ἡ ἐπιβολὴ ποινῆς κτλ.[1].

67. Ὅσα Συντάγματα, ὡς τὸ ἡμέτερον, ἐπέτρεψαν τῇ ἐκτελεστικῇ ἐξουσίᾳ τὴν ἔκδοσιν ἐκτελεστικῶν μόνον διαταγμάτων, ἐμμέσως δὲ καὶ νομοθετικῶν, ταῦτα φαίνονται ἀποκλείοντα τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκδίδειν ἐν περιστάσεσιν ἐκτάκτοις διατάγματα αὐτοτελῆ, περιέχοντα νέους ὅλως κανόνας τοῦ δικαίου, τροποποιοῦντας ἢ καταργοῦντας προγενεστέρους νόμους, ἄνευ ἐξουσιοδοτήσεως τῆς Βουλῆς[2].

νων ἐν τῷ δημοσίῳ δικαίῳ ἀποφαίνεται οὕτως· «ὅταν τὸ Σύνταγμα ἢ νόμος τις ἐπιφορτίζῃ τρίτον τινὰ τὴν ἔκδοσιν διατάγματος, σιωπηρῶς ἀνατίθησιν αὐτῷ καὶ ἐντολὴν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ κρίσιν τὸ ἅπαξ ἐκδοθὲν ν' ἄρῃ καθ' ὅλου ἢ ἐπὶ μέρους ἢ ν' ἀντικαταστήσῃ καθ' ὅλου ἢ ἐπὶ μέρους διὰ διατάγματος. Διότι οἱ αὐτοὶ λόγοι οἵτινες ἠνάγκασαν τὸν νομοθέτην εἰς τὴν ἀνάθεσιν τῆς πρώτης ἐντολῆς, ὑπάρχουσι κατὰ κανόνα καὶ κατὰ τὴν δευτέραν». Ἐν τούτοις ἡ γνώμη αὕτη δὲν δύναται, νομίζομεν, νὰ ἐφαρμοσθῇ παρ' ἡμῖν ἕνεκα τοῦ περὶ εὐθύνης ὑπουργῶν Ν. τῆς 22 Δεκεμβρίου 1876 (1877, 11), ὅστις ἐν ἄρθρ. 1 § α' κηρύσσει τιμωρητέον τὸν ὑπουργόν, ὅστις «προσυπέγραψε Βασιλ. Διάταγμα, δι' οὗ παραβιάσθη διαταξίς τις τοῦ Συντάγματος ἢ τῶν νόμων, *τῶν ἐντολῇ τῆς νομοθ. ἐξουσίας ἐκδιδομένων διαταγμάτων*». Πρβλ. καὶ §§ γ' καὶ δ' τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου.

1. Πρβλ. ἄρθρ. 7, 15, 33 61, 99, 101 τοῦ Ἑλλ. Συντ. Κατὰ τὸ βελγικόν, γαλλικόν, πρωσσικὸν καὶ ἀγγλικὸν σύνταγμα, ποινὴ δύναται νὰ ἐπιβληθῇ καὶ διὰ νομοθετικοῦ διατάγματος. *Arndt*, 20 καὶ 158 καὶ ἑξ.

2. Περὶ ἀναγκαστικῶν διαταγμάτων ἢ προσωρινῶν νόμων ὅρα *Stein*, Verwaltungslehre, I, 159 καὶ ἑξ. *Held*, Staat und Gesellschaft, 1865, III, 425. *Mohl*, Politik, I, 624. *Bluntschli*, Lehre vom mod. Staat. 1875, II, 237 καὶ ἑξ. *Gneist*, Verwaltung, Justiz, Rechtsweg κτλ. 74.—Ὑπὸ πολιτικὴν ἔποψιν πραγματεύεται περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὁ πρώην τῆς Ἰταλίας πρωθυπουργὸς *Minghetti*, Τὰ πολιτικὰ κόμματα μετάφρασις ὑπὸ Μικονίου 1885, 220 καὶ ἑξ.

Ἀλλ' ἐὰν παραδεχθῶμεν ὡς ὀρθὴν τὴν γνώμην ταύτην[1], ἐρωτᾶται, τί ὀφείλει νὰ πράξῃ ἡ Κυβέρνησις, ὅταν πρόκηται αὐτῇ ἐπιτακτικῶς τὸ δίλημμα, ἢ νὰ ἐγκαταλίπῃ ἔκθετον τὸ Κράτος εἰς τὴν βίαν κλύδωνος πολιτικοῦ καὶ ζημίας ἀφεύκτου, ἢ νὰ ἐξέλθῃ θαρραλέως τῶν κεκανονισμένων αὐτῇ ὁρίων, ἅτινα ἐπέβαλεν αὐτῇ νομοθέτης μὴ προϊδὼν τὰ πάντα, μηδὲ δυνάμενος νὰ ἐπέλθῃ αὐτῇ ταχέως ἀρωγὸς καὶ σύμβουλος;

Εἶναι τοσοῦτον ἀρά γε ἀμάλακτον καὶ ἀμείλικτον τὸ δόγμα τῆς νομιμότητος καὶ τοσοῦτον τυφλὸς ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ γράμμα τοῦ Συντάγματος, ὥστε νὰ παρίδωμεν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, ἐκτιθέμενοι οὕτω εἰς προφανῆ κίνδυνον καὶ ζημίαν τὴν πολιτείαν, ἢ μήτοι ὀφείλομεν μᾶλλον τὴν σωτηρίαν ταύτης νὰ θέτωμεν ὡς τὸν ὕπατον νόμον πολιτικοῦ ἀνδρὸς σώφρονος ἅμα καὶ θαρραλέου; Δὲν θὰ ἦτο ἀρά γε παράλογον διὰ τῆς ἀκάμπτου τηρήσεως τῶν ἀσφαλιστικῶν μέσων ν' ἀφήσωμεν νὰ καταποντισθῇ αὐτὸ τὸ ἀσφαλιζόμενον;

Ἀληθές, ὅτι ἀναγνωρίζοντες τοιοῦτο δικαίωμα εἰς τὴν κυβέρνησιν ἀφήφοῦμεν τὸν κίνδυνον, μήτοι ποτὲ ἀποβῇ πρὸς βλάβην τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν εἰς χεῖρας αὐταρχικάς· ἀλλὰ τοιαύτη ζημία εἶναι πολλῷ μικροτέρα καὶ βραχυτέρα τὴν διάρκειαν, ἢ ἂν ἠρνοῦμεθα τὸ δικαίωμα τοῦτο ρητῶς καθ' οἱανδήποτε πολιτικὴν περίστασιν.

Εἶναι δὲ τοσοῦτον μέγα τὸ ἆσθημα τῆς αὐτοσυντηρήσεως παρὰ τῷ Κράτει καὶ τοσοῦτον ἐπιτακτικῶς ἐπιβάλλεται τοῖς κυβερνῶσιν

1. Παρ' ἡμῖν ὁ *Οἰκονομίδης*, ἐν τῇ μονογραφίᾳ αὐτοῦ περὶ τῆς σχέσεως τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας κτλ., σελ. 17, καὶ ἐν τοῖς Στοιχείοις Ρ. Δ. σ. 14 σημ. 10, ἀποκρούει τὸ τοιοῦτον δικαίωμα καὶ θεωρεῖ ἀντικειμένην εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ αὐτὴν τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 18 τοῦ περὶ λογιστικοῦ τοῦ Κράτους νόμου, καθ' ἣν ἐπιτρέπονται ἔκτακτοι πιστώσεις ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Βουλῆς. Τὰ δὲ περὶ τούτου ρωμαϊκὰ ἀξιώματα «salus populi suprema lex esto» καὶ «videant consules ne quid detrimenti capiat respublica» θεωρεῖ νῦν μὴ ἰσχύοντα.—Ἱστορικῶς τὸ δικαίωμα τῶν προσωρινῶν νόμων δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν δικτατορίαν τῶν Ρωμαίων, τὰ ἐξαιρετικὰ δικαιώματα συμβουλίων τινῶν τῆς Βενετίας, τὴν ἀναστολὴν τοῦ Habeas corpus ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ τὴν *κατάστασιν πολιορκίας* μετὰ τῆς δικαιοδοσίας τῶν στρατοδικείων ἐν πολλοῖς νῦν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν.

αὐτό, ὥστε, ὅσα Συντάγματα οὐδὲν ὥρισαν περὶ τοῦ ἐκτάκτου νομοθετικοῦ δικαιώματος τῆς κυβερνήσεως, δὲν ἐμπόδισαν τὴν χρῆσιν αὐτοῦ. Τοὐναντίον, μάλιστα, δύναταί τις εἰπεῖν, ὅτι μᾶλλον προὐκάλεσαν τὴν κατάχρησιν [1].

Εἴτε ἄρα ρητῶς ἐπετράπη τῇ ἐκτελεστικῇ ἐξουσίᾳ ἡ ἐν ὡρισμέναις περιστάσεσιν ἔκδοσις ἀναγκαστικῶν διαταγμάτων ἢ ἄλλως λεγομένων *προσωρινῶν νόμων* [2], ὡς ἐν Πρωσσίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ [3], εἴτε οὐδὲν περὶ αὐτῶν ἐκανονίσθη, ὡς ἐν Ἑλλάδι, τοιοῦτο δικαίωμα ἔγκειται ἐν τῇ φύσει οἱασδήτινος κυβερνήσεως, μοναρχικῆς ἢ δημοκρατικῆς, ἡ δ' ἄσκησις αὐτοῦ ἐπιτακτικῶς ἐπιβάλλεται, ὅταν ἀναπόδραστος ἀνάγκη ἐπιστῇ [4].

Νομοθετικαί τινες διατάξεις κανονίζουσαι τὰ τοῦ δικαιώματος τούτου τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας δὲν εἶναι περιτταί, ἀλλὰ πέριττή, ἐὰν μὴ καὶ ἐπιβλαβής ἔσται ἡ ἀπαγορεύουσα ὁποτεδήποτε τὴν ἄσκησιν αὐτοῦ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως [5].

1. Τοῦτο ὁμολογεῖ καὶ ὁ *Φλογαΐτης*, Στοιχ. Συντ. Δ. σ. 78, ὅστις ὅμως ἀναγνωρίζει τὸ δικαίωμα τοῦτο μόνον ὡς πρὸς τὰς ἀναπληρωματικὰς ἢ ἐκτάκτους πιστώσεις, ἀρνεῖται δὲ (σ. 126 ἐν σημ.) διὰ πάντα τὰ λοιπά.

2. Τῶν Γερμανῶν τινὲς μὲν καλοῦσι ταῦτα provisorische Gesetze, τινὲς δὲ Nothverordnungen. Ὅρα *Rönne*, I, 368. *Sternagg*, 15, *Arndt*, 12.

3. Ὅρα Πρωσσικοῦ Συντ. ἄρθρ. 63, Σαξωνικοῦ 88, Βαδικοῦ 66, Αὐστριακοῦ νόμου τῆς 21 Δεκεμ. 1867 ἄρθρ. 14. Τὸ Σύνταγμα τῆς Βυττεμβέργης ἀναγράφει ἐν ἄρθρ. 89, ὅτι ὁ βασιλεὺς δύναται «ἐν ταῖς κατεπειγούσαις περιστάσεσι νὰ πράττῃ ὅ,τι χρήσιμον πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ Κράτους».

4. Οὕτως ἀποφαίνεται καὶ ὁ *Mohl*, Politik, I, 626, ὑποστηρίζων, ὅτι προσωρινοὶ νόμοι δύνανται νὰ ἐκδοθῶσιν ὄχι μόνον ὅταν πρόκηται περὶ σωτηρίας τοῦ Κράτους, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλαις περιστάσεσιν, οἷον οἰκονομικαῖς καὶ ἀστυνομικαῖς. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ συμπλήρωσις τῶν χασμάτων νόμων τινῶν, ἢ ἡ αὐθεντικὴ ἑρμηνεία αὐτῶν, ὅταν μέγα τοῦ Κράτους συμφέρον τὸ ἐπιβάλλῃ, δύναται κατὰ τὸν *Mohl* νὰ γείνῃ διὰ προσωρινοῦ νόμου. Πρβλ. καὶ *Held* ἐνθ' ἀνωτέρω, 426, ὅστις λίαν εὐφυῶς ἐπικαλεῖται τὴν γερμανικὴν παροιμίαν «Die Noth kennt kein Gebot» (Ἀνάγκα καὶ θεοὶ πείθονται).

5. Ὁ *Block*, Diction., de l'administration ἐν λ. administration ὀρθῶς παρατηρεῖ, ὅτι καὶ περὶ τὸ Bill of rights γενόμενον ἀποδεκτὸν κατὰ τὴν ἄνοδον τοῦ Γουλιέλμου Γ' (1689), διακηρύττει, ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν δύναται νὰ *νομοθετήσῃ* ἄνευ τῆς συνδρομῆς τοῦ κοινοβουλίου, οὐχ ἧττον ἡ κυβέρνησις

68. Τοῦ νομοθέτου μὴ προνοήσαντος παρ' ἡμῖν περὶ τῶν ὅρων τῆς ἐκδόσεως τῶν προσωρινῶν νόμων, καθήκον τῆς ἐπιστήμης εἶναι νὰ θέσῃ τούτους, χειραγωγουμένη ὑπὸ τῶν ξένων νομοθεσιῶν καὶ τῆς πείρας τῆς πολιτικῆς, ὥστε κανονίζουσα τὴν χρῆσιν νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κατάχρησιν τοῦ τοσοῦτον σπουδαίου καὶ ἐκτάκτου δικαιώματος τῆς Κυβερνήσεως.

Πρῶτος καὶ αὐτόδηλος ὅρος τῶν προσωρινῶν νόμων εἶναι ἐκτακτος καὶ ἀπρόοπτος πολιτικὴ ἀνάγκη ἢ κατάστασις ἔκρυθμος, ἧς ἕνεκα, ἄνευ τοιούτου μέτρου, ἡ λειτουργία τοῦ Κράτους θέλει μοιραίως σταματήσει, ἢ τὸ συμφέρον τὸ πολιτικὸν θὰ ὑποστῇ ζημίαν ἀνεπανόρθωτον. Τοιαύτη δέ τις κατάστασις εἶναι ἡ σπουδαία ἀπειλὴ ὑπὸ γειτονος Κράτους, ἡ ἔλλειψις προϋπολογισμοῦ καὶ πιστώσεων ἐκτάκτων ἢ ἀναπληρωματικῶν, ἡ σοβαρά τις θεομηνία, ἢ ἄλλο τι μέγα κακόν, οὗ ἡ θεραπεία τοσοῦτον ἐπείγουσα, ὥστε νὰ μὴ δύναται ἡ Κυβέρνησις νὰ περιμείνῃ τὴν σύμπραξιν τῆς Βουλῆς.

Δεύτερος ὅρος τῶν προσωρινῶν νόμων εἶναι ἡ *ἀπουσία* τῆς Βουλῆς, καθ' ὃν χρόνον ἀναφαίνεται ἡ ἐκτακτος ἀνάγκη, διότι μόνον ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία δύναται νὰ περιβληθῇ καὶ νομοθετικὴν δύναμιν βιαζομένη ἀπολύτως ὑπὸ τῶν περιστάσεων.

Ἐν ταῖς σπουδαιοτέραις ὅμως ἐκτάκτοις περιστάσεσι δὲν ἀρκεῖ πρὸς ἔκδοσιν προσωρινῶν νόμων τὸ γεγονὸς τῆς ἀπουσίας τῆς Βουλῆς, ἀλλὰ πρέπει καὶ ν' ἀποδειχθῇ ἐν ταὐτῷ, πρὸς ἀπαλλαγὴν πάσης εὐθύνης, τὸ ἀδύνατον τῆς ἀμέσου συγκλήσεως εἰς ἔκτακτον σύνοδον.

Τρίτος ὅρος τῆς ἰσχύος τῶν προσωρινῶν νόμων εἶναι ἡ ἐπ' αὐτοῖς ἀναδοχὴ κοινοβουλευτικῆς καὶ ποινικῆς εὐθύνης ὅλων τῶν μελῶν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου διὰ τῆς προσυπογραφῆς αὐτῶν, καὶ αἵρεσις τῆς ἐγκρίσεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς (Bill of indemnity)· διότι οἱ τοιοῦτοι νόμοι δὲν ἰσχύουσιν, εἰμὴ ἐφ' ὅσον ἀπουσιάζῃ ἡ

προνοεῖ περὶ τῶν ἐπειγουσῶν περιστάσεων ἐν ἀπουσίᾳ τῶν Βουλῶν ἐπ' αὐθύνῃ τῶν ὑπουργῶν. Τὸ δὲ Bill of indemnity σκοπεῖ νὰ ἐπιδοκιμάσῃ ἐκ τῶν ὑστέρων τὰ ἄνευ τῆς συνδρομῆς τοῦ κοινοβουλίου ληφθέντα μέτρα. Πρβλ. καὶ *Rönne*, I, 370.

Βουλή. Ὅθεν αὐτοδικαίως καταργοῦνται, ἐὰν ἡ Βουλὴ συνελθοῦσα μηδὲν περὶ αὐτῶν ἀποφανθῇ, ἢ καὶ τοὐναντίον ἀποδοκιμάσῃ τὴν διαγωγὴν τοῦ ὑπουργείου. Σιωπηρὰ ἔγκρισις τῶν προσωρινῶν νόμων δὲν ὑφίσταται[1].

69. Τὸ περιεχόμενον τῶν προσωρινῶν νόμων δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ ἐκ τῶν προτέρων, ὡς ἐξαρτώμενον ἐκ τῶν περιστάσεων, αἵτινες προκαλοῦσιν αὐτούς.

Δυνατὸν διὰ τῶν προσωρινῶν νόμων νὰ διαταχθῇ ἡ ἀναστολὴ καὶ δὴ ἡ κατάργησις *πολιτικῶν* τινων δικαίων, ἢ ἡ παραβίασις *ἀτομικῶν* δικαιωμάτων. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι προσωρινός τις νόμος δύναται ν' ἀπαγορεύσῃ τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι καὶ συνεταιρίζεσθαι, ἢ νὰ διατάξῃ τὴν κατάργησιν τῆς ἐλευθεροτυπίας, ἢ τὴν σύστασιν εἰδικῶν δικαστηρίων, ἢ τὴν δήμευσιν τῆς ἰδιωτικῆς περιουσίας, ἢ τὸν περιορισμὸν τῆς ἐμπορίας, ἢ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας τῶν τραπεζικῶν γραμματίων καὶ τὰ τοιαῦτα.

Καθ' ὅλου δ' εἰπεῖν τῷ ὑπάτῳ δικαιώματι τοῦ Κράτους περὶ τῆς ἑαυτοῦ ὑπάρξεως δέον νὰ ὑποχωρήσῃ πᾶν ἄλλο δικαίωμα μὴ συμβιβαζόμενον μετ' ἐκείνου[2].

70. Ἀναγνωρίζοντες τοῖς δικαστηρίοις τὸ δικαίωμα τοῦ ἐρευνᾶν τὸ συνταγματικὸν ἢ οὐ νόμου τινός[3], πολλῷ μᾶλλον δέον νὰ ἐπιτρέψωμεν αὐτοῖς τὴν ἐξέτασιν τῆς νομιμότητος τῶν διαταγμάτων, διότι ταῦτα μὴ ὑφιστάμενα μηδεμίαν πραγματικὴν βάσανον, ὡς οἱ νόμοι, εὐχερέστερον περιπίπτουσιν εἰς παραγνώρισιν κεκτημένων δικαιωμάτων, ἢ ἀντιφάσεις πρὸς νόμους ἰσχύοντας, μάλιστα παρ' ἡμῖν, ἔνθα ἐλλείπει συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας πρὸς ἐπιστημονικὴν ἐπεξεργασίαν αὐτῶν. Τὸ τοιοῦτο δὲ δικαίωμα τῶν δικαστηρίων ἀναγνωρίζεται θεωρητικῶς ὀρθότερον καὶ ἐν ἐκείνοις τοῖς Κράτεσιν, ἐν οἷς ὡς ἐν Πρωσσίᾳ, ταῖς Βουλαῖς μόνον ἐπιτρέπεται ἡ ἔρευνα τῆς νομιμότητος τῶν διαταγμάτων, ὡς καὶ τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων[1].

Ἐν πρώτοις λοιπὸν τὰ δικαστήρια δικαιοῦνται ν' ἀποκρούσωσιν ὡς μὴ ὑπάρχον οἱονδήποτε διάταγμα μὴ δημοσιευθὲν παντάπασιν, ἢ μὴ δημοσιευθὲν ὡς κελεύει ὁ νόμος, ἢ μὴ φέρον τὴν ὑπογραφὴν ἢ προσυπογραφὴν ὑπουργοῦ τινος[2].

Δεύτερον δὲ τὰ δικαστήρια δύνανται νὰ ἐξετάσωσιν, ἐὰν τὸ *περιεχόμενον* τῶν ἐκτελεστικῶν διαταγμάτων συνᾴδῃ πρὸς τοὺς νόμους, ὥστε ἐν περιπτώσει ἀντιφωνίας νὰ θεωρήσωσι τούτους ἐπικρατεστέρους ἐκείνων. Ὁμοίως καὶ τῶν νομοθετικῶν λεγομένων διαταγμάτων ἡ ἰσχὺς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς τηρήσεως τῶν ὅρων τῶν ὑπὸ τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ Συντάγματος ἐπιβεβλημένων εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν. Ὅθεν δικαστικῶς ἄκυρά εἰσιν τὰ νομοθετικὰ διατάγματα, ὅταν ἀναγράφωσι νομικοὺς κανόνας, ὑπὲρ ὧν ἀπαιτεῖται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος εἰδικὸς νόμος, ἢ ὅταν ἐξέρχωνται τῆς γενικῆς ἢ εἰδικῆς ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ νομοθέτου[3].

Μόνον τῶν προσωρινῶν νόμων τὴν ἰσχύν, ὅταν προσηκόντως ἐκδοθῶσι δὲν δύνανται ν' ἀμφισβητήσωσι τὰ δικαστήρια, διότι τούτων γενεσιουργὸς αἰτία δὲν εἶναι ὁ νόμος ἢ τὸ Σύνταγμα ἀλλ' ἔκτακτος πολιτικὴ ἀνάγκη, ἢ γεγονὸς ἀπρόοπτον, ὧν τὴν ὑπόστασιν μόνη ἡ ἀντιπροσωπεία τοῦ λαοῦ εἶναι ἁρμοδία νὰ κρίνῃ. Ἂν ἄλλως τὰ δικαστήρια ἀπεφαίνοντο περὶ αὐτῶν, ἤθελον τεθῇ ὑπεράνω τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ καταδικάζει ὡς ἄκυρον ὅ,τι

1. Πρβλ. *Rönne*, I, 369 καὶ ἑξ. *Mohl*, Politik, I, 627, ὅστις ὀρθῶς παρατηρεῖ, ὅτι, ἵνα μὴ ἐπέλθῃ σύγχυσις τις ἢ σποδὴ ἐπιβλαβής, δὲν πρέπει νὰ καταπίπτῃ αὐτοδικαίως τὸ κῦρος τῶν προσωρινῶν νόμων ἅμα τῇ συνόδῳ τῆς Βουλῆς, ἀλλὰ μετὰ τὴν λῆξιν, ἐὰν αὕτη μηδὲν ἀποφανθῇ. Κατὰ τὸν Αὐστριακὸν νόμον τῆς 21 Δεκεμβρίου 1867 ἡ ἰσχὺς αὐτῶν παύει, ἐὰν ἐντὸς τεσσάρων ἑβδομάδων μὴ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν νέαν σύνοδον τῶν Βουλῶν. *Stein*, Verwaltungslehre, I., 162.

2. Ὅρα *Bluntschli*, Lehre vom m. Staat, 1875, II, 242.

3. Ὅρα ἀνωτ. § 88.

1. Πρωσσικὸν Σύνταγμα ἄρθρον 106 § 2. Πρβλ. καὶ *Mohl*, Politik, I, 629. *Rönne*, I, 403, κατὰ τὴν αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν τοῦ Πρωσσικοῦ Συντάγματος δὲν ἐπετράπη τοιοῦτο δικαίωμα τοῖς δικαστηρίοις, διότι «τὰ ὅρια τὰ μεταξὺ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας καὶ τῶν διαταγμάτων, τῶν σκοπούντων τὴν *ἐφαρμογὴν* τῶν νόμων, ἐν πολλαῖς περιστάσεσι δυσχερῶς δύνανται νὰ διαγραφῶσιν». Ἀλλὰ καὶ οὕτω μόνα τὰ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἐκδιδόμενα διατάγματα, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν ἢ ἄλλων ἀρχῶν κωλύουσι τὰ δικαστήρια νὰ ἐξετάσωσι τὸ συνταγματικὸν ἢ νόμιμον αὐτῶν.

2. Τοῦτο ἀναγνωρίζεται καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Πρωσσίᾳ. *Rönne* αὐτόθι.

3. Ὅρα ἀνωτέρω § 66.

πιθανῶς τὸ Κράτος σύμπαν ἤθελε κηρύξει ὡς νόμιμον[1]. Ἐὰν ὅμως οἱ προσωρινοὶ νόμοι μὴ ἐπικυρωθῶσιν ὑπὸ τῆς βουλῆς, καθίστανται καὶ οὗτοι, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, αὐτοδικαίως ἄκυροι.

Ἡ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων ἀπαγγελομένη ἀκυρότης τῶν διαταγμάτων δὲν εἶναι γενική, ἀλλὰ μερική ἐπὶ ἑκάστης ὑποθέσεως[2]· διότι μόνη ἡ ἀρχὴ ἡ ἐκδοῦσα αὐτὸ δύναται καὶ νὰ τὸ καταργήσῃ διὰ νεωτέρου διατάγματος[3]. Ὅθεν διάταγμα, ἐν μέρει μόνον ἀντιβαῖνον εἰς τὸν νόμον, εἶναι ἰσχυρὸν διὰ τὰ δικαστήρια κατὰ τὰς λοιπὰς αὐτοῦ διατάξεις[4].

71. Τὸ συνταγματικὸν δόγμα τῆς δικαστικῆς ἀνεξαρτησίας, ὅπερ ἐπέτρεψε τοῖς δικασταῖς νὰ ἐλέγχωσι τὸ συνταγματικὸν τῶν νόμων ἢ τὴν νομιμότητα τῶν διαταγμάτων, δὲν ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, οὐδ' ἠδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῇ ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῆς διοικήσεως. Τοὐναντίον δὲ πᾶν διοικητικὸν ὄργανον εἶναι ὑπόχρεον εἰς ὑπακοὴν πρὸς τοὺς ἱεραρχικῶς ἀνωτέρους αὐτῷ. Οἷαν δὲ σχέσιν ἔχει ἡ αὐθεντικὴ ἑρμηνεία τῶν νόμων πρὸς τὰ δικαστήρια, τὴν αὐτὴν ἔχει πρὸς τὰς διοικητικὰς ἀρχὰς ἡ γνώμη τῆς κυβερνήσεως περὶ τῆς ἰσχύος τῶν νόμων καὶ τῶν διαταγμάτων[5].

Ἐὰν τἀναντία τούτοις ἐπετρέπετο τοῖς διοικητικοῖς ὑπαλλήλοις νὰ ἐξετάζωσι τὸ συνταγματικὸν τῶν νόμων ἢ τὴν νομιμότητα τῶν διαταγμάτων, ἅπασα ἡ ἐνέργεια τοῦ Κράτους ἤθελεν ἀναγκαίως παραλυθῇ, ἀνυπολόγιστος δὲ σύγχυσις παραχθῇ καὶ ἀβεβαιότης ἐν εὐρυτάτῳ κύκλῳ. Ἡ μὲν ἀνωτάτη ἐξουσία ἤθελεν εὑρίσκεσθαι ἀνίσχυρος νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ σχέδια αὐτῆς καὶ βασισθῆναι

1. *Held*, Staat und Gesellschaft. III, 427. *Stein*, Verwaltungslehre, I, 163.

2. *Mohl*, Politik, αὐτόθι. *Rönne*, I, 415.

3. Nihil tam naturale est, quam eo genere quidque dissolvere quo colligatum est.

4. *Block*, Diction. de l'admin. ἐν λ. réglement. *Laband*, 2, 89.

5. *Rönne*, I, 410. — Τἀναντία φρονεῖ ὁ Ἀγγελάκης, 72, σημ. 5, διότι ὡς αὐτὸς λέγει «διακρίνει *ἰδίαν διοικητικὴν ἐξουσίαν ἀνεξάρτητον* ὅλως τῆς *ἐκτελεστικῆς* καὶ *αὐτόδουλον*.»

ἐπ' αὐτῶν, ἡ δὲ ἱεραρχικὴ ὑποτέλεια τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἤθελε καταστραφῇ αὐτοστιγμεί[1].

Ἐντεῦθεν ἕπεται, ὅτι αἱ διοικητικαὶ ἀρχαὶ τότε μόνον δύνανται νὰ μὴ ἐφαρμόσωσι νόμον τινὰ ἢ διάταγμα, ὅταν ταῦτα μὴ φέρωσι τὰ ἐξωτερικὰ αὐτῶν γνωρίσματα, καὶ ὅτι ἀπαλλάσσονται πάσης ποινικῆς εὐθύνης, ὅταν ἐκτελέσωσιν οἱονδήποτε διάταγμα ἢ διαταγὴν περιεχομένην ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν δικαιωμάτων τοῦ προστάξαντος καὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἐκτελέσαντος[2]. Οὕτω νόμος τις μὴ φέρων τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Βασιλέως ἢ τὴν προσυπογραφὴν τοῦ ὑπουργοῦ εἶναι πρὸς πάντας ἄκυρος καὶ μὴ ὑπάρχων, ὡς καὶ οὐδεμία διοικητικὴ ἀρχὴ εἶναι ὑπόχρεως νὰ ἐκτελέσῃ διάταγμα ἐκδοθὲν ὅλως ἀναρμοδίως ὑπὸ ὑπουργοῦ τινος (π. χ. διάταγμα ὑπουργοῦ περὶ ἀντικειμένου ἀνήκοντος εἰς τὴν δικαιοδοσίαν ἄλλου ὑπουργοῦ). Ἀναγκαίως ὅμως ἐπιβάλλεται ἐκουσία παραίτησις ἢ παῦσις τῷ ὑπαλλήλῳ ἐκείνῳ, ὅστις παρὰ τὴν διαταγὴν καὶ τὴν ἐναντίαν γνώμην τοῦ προϊσταμένου αὐτοῦ ἀρνεῖται τὴν ἐκτέλεσιν διατάγματος, διότι δῆθεν αἱ διατάξεις αὐτοῦ ἀντιβαίνουσι κατὰ τὴν κρίσιν αὐτοῦ πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ νόμου[3].

72. Τὰ διοικητικὰ διατάγματα, εἴτε ἐκτελεστικὰ εἴτε νομοθετικά, περιέχουσιν, ὡς ἐρρέθη, παραγγέλματα ἢ κανόνας δικαίου ὑποχρεωτικῶς ἐπιβαλλομένους τοῖς πολίταις· πρέπει ἄρα τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος αὐτῶν νὰ προηγῆται ἡ δημοσίευσις. Ἀλλ' οὔτε ὁ ἀπὸ 28 Ὀκτωβρίου 1856 νόμος, οὔτε ὁ νεώτερος τῆς 1 Μαΐου 1882 ὥρισάν τι ῥητῶς περὶ τοῦ τρόπου τῆς δημοσιεύσεως τῶν

1. *Mohl*, Staatsrecht, Völkerr. κτλ. I, 66 καὶ ἑξ.

2. *Κωστῆ*, Ἑρμηνεία τοῦ Ποινικοῦ Νόμου, I, 191. *Minghetti*. Τὰ πολιτικὰ κόμματα, μετάφρ. *Μικονίου*, 234.

3. *Arndt*, 225 καὶ *Rönne*, αὐτόθι. Πρβλ. ἄρθρ. 12 τοῦ Δ. τῆς 3 Ἀπριλίου 1833 [13] «Ὅλοι οἱ ὑπάλληλοι μιᾶς Γραμματείας (ὑπουργείου), καθὼς καὶ ὅλαι αἱ ὑπαγόμεναι εἰς αὐτὴν Ἀρχαὶ καὶ ὑπηρεσίαι, ὀφείλουν ἀκριβῆ ὑπακοὴν εἰς τὸν Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας· ἔχουν μόλον τοῦτο τὸ δικαίωμα καὶ τὸ χρέος νὰ κάμνουν τὰς παρατηρήσεις των εἰς αὐτόν, ἂν ἐκδοθεῖσά τις διαταγὴ ἀντιβαίνῃ εἰς τοὺς ὑπάρχοντας νόμους καὶ διατάγματα ἢ προσβάλλῃ τὰ δημόσια συμφέροντα. Εἰς κατεπειγούσας ὅμως περιπτώσεις δὲν πρέπει ν' ἀναβληθῇ ἐκ τούτου ἡ ἐκτέλεσις».

διαταγμάτων καὶ τῆς ἡμέρας, ἀφ' ἧς ἄρχεται ἡ ἰσχὺς αὐτῶν[1].

Ἐν τῇ ἀφασίᾳ ταύτῃ τοῦ νομοθέτου προέτεινάν τινες, ὅπως ἐφαρμόζηται ἐπὶ τῆς δημοσιεύσεως τῶν Διαταγμάτων τὸ Διάταγμα τῆς 1/13 Φεβρουαρίου 1833[2].

Κατὰ ταῦτα τὰ διατάγματα ἔχουσιν ὑποχρεωτικὴν δύναμιν πρὸς ὅλους τοὺς κατοίκους μιᾶς *ἐπαρχίας*[3], ἀφ' ἧς ἡμέρας γνωστοποιηθῶσιν αὐτοῖς διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως. Ὅθεν ἀπὸ τῆς κομίσεως τοῦ φύλλου τῆς Ἐφημ. τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸ δημαρχεῖον ἄρχεται ἡ ἰσχὺς τοῦ ἐν αὐτῷ περιεχομένου διατάγματος, κἂν λάβωσι τούτου γνῶσιν οἱ κάτοικοι κἂντε καὶ μή. Ἀλλὰ καὶ οὕτως, ἐπειδὴ οὐδὲν ὡρίσθη περὶ τῆς πράξεως τῆς παραλαβῆς τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ὑπὸ τοῦ δημάρχου, ἕπεται, ὅτι δὲν δύναται νὰ πιστοποιηθῇ ἀποχρώντως ἀπὸ ποίας ἡμέρας ἤρξατο ἐν τῷ δήμῳ ἡ ὑποχρεωτικὴ ἰσχὺς τοῦ διατάγματος.

Ἐὰν παρὰ τὰς ἀτελείας ταύτας παραδεχθῶμεν, ὅτι αἱ διατάξεις αὗται ἰσχύουσι νῦν ἔτι, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἀπαιτοῦμεν ταχυτέραν τὴν γνῶσιν τοῦ ἐν πλήρει μυστικότητι συντασσομένου διατάγματος ἀπὸ τῆς τοῦ νόμου, οὗ τὸ περιεχόμενον γίνεται ἐκ τῶν προτέρων γνωστὸν ἐκ τῶν ἐν τῇ Βουλῇ καὶ τῷ τύπῳ συζητήσεων. Ἐντεῦθεν δὲ ἐνδέχεται νὰ συμβῇ, ὥστε ἡ ἰσχὺς διατάγματός τινος νὰ ἀρχίσῃ ἐνωρίτερον τῆς τοῦ νόμου, δι' ὃν ἐξεδόθη.

Μᾶλλον ὑποθέτομεν, ὅτι τὸ διάταγμα τῆς 1/13 Φεβρουαρίου 1833, τὸ κανονίζον συλλήβδην τὸν τρόπον τῆς δημοσιεύσεως τῶν *νόμων, διαταγμάτων, διατάξεων, διακηρύξεων καὶ λοιπῶν ἐπισήμων πράξεων*, κατηργήθη (ἐμμέσως) ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων νόμων τοῦ 1856 καὶ 1882. Ὅθεν καὶ σήμερον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δέον νὰ δημοσιεύωνται καὶ ἰσχύωσι καὶ οἱ νόμοι καὶ τὰ διοικητικὰ διατάγματα, ἅτινα εἶναι συμπλήρωσις ἐκείνων[4].

1. Ὅρα ἀνωτέρω § 56. — Περὶ τοῦ τίτλου τῶν Βασιλ. Διαταγμάτων ὅρα Δ. τῆς 6 Νοεμβρίου 1863 [44] καὶ Δ. τῆς 8 Φεβρουαρίου 1864 [9].

2. *Καλλιγᾶ*, Σύστημα Ρ. Δ. Ι. 71.

3. Τὸ γερμανικὸν πρωτότυπον φέρει *δήμον*.

4. Πρβλ. *Βιδάρ*, 230. «Ὁ δεύτερος ὅρος ὁ ἐπιβαλλόμενος εἰς τὰ διοικητικὰ διατάγματα εἶναι ἡ δημοσίευσις, φέρονται δὲ εἰς γνῶσιν τῶν πολιτῶν καὶ καθίστανται ὑποχρεωτικὰ εἰς ὅλους κατὰ τὸν αὐτὸν τύπον τοῦ νόμου, τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦν παρακολούθημα».

Ὡς πρὸς τὰ νομοθετικὰ ἰδίως διατάγματα καὶ τοὺς προσωρινοὺς νόμους οὐδεὶς λόγος, ἵνα ἰσχύωσιν ἐνωρίτερον τῶν νόμων, πρὸς οὓς παντελῶς ὁμοιάζουσιν.

Ἐπειδὴ ἡ δημοσίευσις ἐπιδάλλεται χάριν τῶν πολιτῶν, ἕπεται, ὅτι πᾶν διάταγμα, ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Συντάγματος ἐκδοθέν, εἶναι ὑποχρεωτικὸν ὡς πρὸς τὰ διοικητικὰ ὄργανα καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι δὲν ἔτυχε τῆς προσηκούσης δημοσιεύσεως[1].

Τῶν προσωπικῶν λεγομένων διαταγμάτων ἡ ἰσχὺς ἄρχεται ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως πρὸς τὸ ἐνδιαφέρον πρόσωπον· ἀλλ' εἰδικὸς νόμος τῆς 31 Μαΐου 1882 [81] ἀπῄτησε τὴν ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως *καταχώρισιν πρὸ πάσης ἄλλης ἐκτελέσεως* τῶν Βασιλικῶν Διαταγμάτων ἢ ὑπουργικῶν πράξεων περὶ διορισμῶν, προδιβασμῶν, παύσεων καὶ μεταθέσεων τῶν δημοσίων πολιτικῶν ὑπαλλήλων ἢ ὑπηρετῶν. Ὁμοίως ἀπαιτεῖται πρὸ πάσης ἄλλης ἐκτελέσεως ἡ καταχώρισις τῶν περὶ ἀπονομῆς χαρίτων καὶ παρασήμων ὡς πρὸς τοὺς ἡμεδαποὺς διαταγμάτων, καὶ περὶ προδιβασμοῦ μόνον τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν στρατοῦ, ἐπιτρεπομένης τῆς καταχωρίσεως τῶν ἄλλων καὶ μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν.

Ὁ ἀποδεχόμενος δημοσίαν θέσιν ἐπὶ τῇ βάσει ἐγγράφου μὴ περιέχοντος τὴν βεβαίωσιν, ὅτι τὸ Β. Διάταγμα ἢ ἡ ὑπουργικὴ πρᾶξις κατεχωρίσθη πρὸ τῆς ἐκτελέσεώς της ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως, στερεῖται ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ταμείου ἑνὸς μηνὸς μισθόν. Ἡ δὲ ἀρχή, ἡ δεχομένη πρὸς ὅρκισιν ὑπάλληλον ἄνευ τῆς περὶ καταχωρίσεως πιστοποιήσεως, τιμωρεῖται ἐπὶ παραβάσει τοῦ καθήκοντος.

73. Ὡς ὁ νόμος, καὶ τὸ διάταγμα ἔχει χρείαν συμπληρώσεως, διότι καὶ τοῦτο ἐν τῇ ἐφαρμογῇ παρουσιάζει δυσχερείας καὶ ἐγείρει ἀμφισβητήσεις, ἃς δύναται ἁρμοδίως νὰ λύσῃ μόνη ἡ ἀρχή, ἧτις

1. *Κόππε*, I, 395 σημ. 1.

καὶ ἐξέδωκεν αὐτό. Πρὸς ἑρμηνείαν λοιπὸν τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων καὶ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῶν ἀποστέλλονται εἰς τοὺς διοικητικοὺς ὑπαλλήλους αἱ *ἐγκύκλιοι*, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν πλουσιωτέραν μέν, ἀλλὰ καὶ σκοτεινοτέραν πηγὴν τοῦ διοικητικοῦ δικαίου. Δι' αὐτῶν ἐπιζητεῖ ἡ διοίκησις τὴν ἐν τῇ πράξει ἑνότητα καὶ ἁρμονίαν τῶν διοικητικῶν κανόνων, ὡς διὰ τῆς νομολογίας τὸ ἀνώτατον δικαστήριον ὁδηγεῖ τὰ κατώτερα εἰς τὴν ὀρθὴν ἑρμηνείαν τῶν νομικῶν διατάξεων. Ἀνάγκη ἄρα ἡ δι' ἐγκυκλίων ἑρμηνεία νὰ γίνηται ἐπιμελῶς ἐν πλήρει γνώσει τοῦ ὑπάρχοντος δικαίου καὶ ὑπὸ ἐπιστημονικῶς μεμορφωμένων ὑπαλλήλων, διότι ἄλλως σκοτίζεται μᾶλλον δι' αὐτῶν τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου, δημιουργεῖται δὲ ἀσυνειδήτως σύγχυσις καὶ λαβύρινθος ἀδιέξοδος ἐν τῇ καθ' ἑαυτὴν πολυδαιδάλῳ διοικήσει τοῦ Κράτους.

Αἱ ἐγκύκλιοι εἶναι ὡς τὰ πολλὰ γενικαί, ἀπευθυνόμεναι πρὸς ἅπαντα τὰ ὄργανα κλάδου τινὸς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἅτινα καὶ δεσμεύουσιν εἰς τὴν τήρησιν τῶν περιεχομένων, ἐν ᾧ πρὸς τοὺς πολίτας οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν δημιουργοῦσιν. Ἐνίοτε ἐκδίδονται ἐγκύκλιοι καὶ δι' ἄλλα ἀντικείμενα ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐνδιαφέροντα τὴν ὑπηρεσίαν, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν οὐδὲν ἔχει ν' ἀντλήσῃ τὸ διοικητικὸν δίκαιον.

Αἱ *ὁδηγίαι* εἶναι καὶ αὗται μέσον πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν διοικητικῶν νόμων καὶ διαταγμάτων, ὑποδεικνύουσαι τοῖς δημοσίοις λειτουργοῖς τὸν τεχνικὸν ἢ ἐπιστημονικὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως τῶν καθηκόντων αὐτῶν.

Οὔτε αἱ ἐγκύκλιοι οὔτε αἱ ὁδηγίαι δημοσιεύονται ὑποχρεωτικῶς διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλ' ἁπλῶς κοινοποιοῦνται πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους, εἴτε ἔντυποι εἴτε χειρόγραφοι[1].

1. Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν ἐπέτρεψε τὴν συστηματικὴν δημοσίευσιν τῶν ἐγκυκλίων αὐτοῦ, ἀποτελούντων νῦν πολλοὺς τόμους ἀπὸ τοῦ 1845—1875. Ἀπὸ τῆς τελευταίας ταύτης ἐποχῆς ἐδημοσιεύθησαν μόνον τμηματικῶς ἐπὶ σχετικῶν ἀντικειμένων ἐγκύκλιοί τινες. — Συλλογὴ δὲ ἐγκυκλίων τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης ἐξεδόθη ὑπὸ *Θεοτοκίδου* καὶ *Κρασσᾶ*. — Τῶν ἄλλων ὑπουργείων αἱ ἐγκύκλιοι, οὐχὶ πᾶσαι, εὑρηνται ἐν ταῖς ἀφορώσαις εἰς αὐτὰ συλλογαῖς νόμων καὶ διαταγμάτων.

Αἱ ὑπὸ ἰδιωτῶν ἐκδιδόμεναι συλλογαὶ ἐγκυκλίων καὶ ὁδηγιῶν, λίαν χρήσιμοι, ὡς διευκολύνουσαι τὴν γνῶσιν τῶν διοικητικῶν νόμων, γίνονται μετὰ προηγουμένην ἄδειαν τῆς διοικήσεως, ἥτις δύναται νὰ ἐξαιρέσῃ τῆς δημοσιεύσεως ὅ,τι νομίζῃ ἀφορῶν εἰς ἰδιαίτερα συμφέροντα τοῦ Κράτους ἢ τῆς ὑπηρεσίας[1].

74. Τὸ μόνον ἐπίσημον ὄργανον τῆς δημοσιεύσεως τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων εἶναι, ὡς ἐρρέθη, ἡ Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν ἐκδιδομένη ἐν τῷ Ἐθνικῷ Τυπογραφείῳ[2].

Τὰ περὶ αὐτῆς ἐκανόνισε τὸ πρῶτον συνοπτικῶς τὸ ἀπὸ 1/13 Φεβρουαρίου 1833 διάταγμα καὶ τὸ ἄρθρον 1 τοῦ ἑλληνικοῦ ἀστικοῦ νόμου, νῦν δὲ ἰσχύουσιν οἱ νόμοι τῆς 1 Μαΐου 1882 [31] καὶ 31 Μαΐου 1882 [81] μετὰ τοῦ *περὶ κανονισμοῦ τῆς ἐκδόσεως καὶ δημοσιεύσεως τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως* Διατάγματος τῆς 29 Δεκεμβρίου 1881 [506], ἔτι δὲ ὁ Ν. τῆς 25 Ἰουλίου 1885 [89] μετὰ τοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ ἐκδοθέντος Διατάγματος τῆς 29 Αὐγούστου 1885 [109].

1. Πρβλ. *Block*, Diction., de l'administr. ἐν λ. circulaire καὶ instruction καὶ *Βιδάρ*, 237 καὶ ἑξ., ὅστις ὀρθῶς παρατηρεῖ, ὅτι «ἤθελεν εἶσθαι συμφερώτατον, ὥστε εἰς ἕκαστον κλάδον τῆς κυβερνήσεως νὰ ἐπεξεργασθῶσιν ὅλας τὰς παλαιὰς ἐγκυκλίους διὰ νὰ τὰς συναρμολογήσωσι καὶ συγκροτήσωσι εἰς αὐτῶν, οὕτως εἰπεῖν, σῶμα διοικητικῆς νομολογίας. Δὲν ἤθελεν ἀναχαιτισθῆ τις ἀπὸ τὰ ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα ἀντιτάσσονται εἰς τὴν κωδικοποίαν τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων. Διότι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἕκαστον ὑπουργόν, ἀπὸ ἕκαστον ἀρχηγὸν ὑπηρεσίας νὰ ἐκδώσῃ, νὰ καταργήσῃ καὶ νὰ τροπολογήσῃ τὰς ἐγκυκλίους, αἱ ὁποῖαι ἀνάγονται εἰς αὐτήν». Ὅρα καὶ *Kirchenheim*, 32.

2. Ἐν Γαλλίᾳ οἱ νόμοι δημοσιεύονται ἐν τῷ Bulletin des lois, τὰ διατάγματα ἐν τῷ Journal officiel, αἱ νομαρχιακαὶ διαταγαὶ ἐν τῷ Recueil des actes de la préfecture καὶ αἱ διαταγαὶ τῶν λοιπῶν ἀρχῶν τοιχοκολλῶνται ἐν τοῖς δήμοις. *Block*, Diction., de l'administr. ἐν λ. promulgation καὶ réglements. — Δύναται νὰ ἐκδοθῇ ὁπωσδήποτε νόμος (ὡς τὸ δασολόγιον, ἡ φαρμακοποιΐα, ὁ ἀστικὸς κῶδιξ) οὐχὶ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλ' ἰδιαιτέρως εἰς Βιβλίον; Καταφατικῶς ἀποφαίνεται ὡς πρὸς τὴν Γερμανίαν ὁ *Arndt*, Das Verordn. r., 207. — Παρ' ἡμῖν ἐξεδόθη ἐν Παραρτήματι ὁ Ὀργανισμὸς τῶν Δικαστηρίων καὶ τῶν Συμβολαιογράφων.

Κατὰ τοὺς νόμους τοῦ 1882 διῃρεῖτο ἡ Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως εἰς τρία μέρη, φέροντα ἴδιον αὔξοντα ἀριθμὸν φύλλου καὶ ἰδίαν ἕκαστον ἀρίθμησιν σελίδων. Τῶν μερῶν δὲ τούτων, τὸ μὲν πρῶτον περιελάμβανε τοὺς νόμους καὶ τὰ διατάγματα, τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν διατάξεων τοῦ Συντάγματος, τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν νόμου καὶ τὰ κανονιστικά, τὸ δὲ δεύτερον περιεῖχε τὰ προσωπικὰ διατάγματα καὶ τὰς ὑπουργικὰς πράξεις, καὶ τὸ τρίτον πράξεις καὶ δηλοποιήσεις τῶν δημοσίων ἀρχῶν.

Κατὰ τὸν μεταγενέστερον Νόμον τοῦ 1885 καὶ τὸ πρὸς αὐτὸν σχετικὸν Διάταγμα διαιρεῖται νῦν ἡ Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως εἰς δύο μόνον μέρη, φέροντα ἕκαστον ἴδιον αὔξοντα ἀριθμόν. Τὸ πρῶτον μέρος ὑποδιαιρεῖται εἰς τέσσαρα τμήματα — τὸ *νομοθετικόν*, περιλαμβάνον τὰ κείμενα τῶν νόμων — τὸ *νομοτελεστικόν*, περιέχον τὰ κείμενα τῶν νομοθετικῶν καὶ ἐκτελεστικῶν διαταγμάτων — τὸ *κανονιστικόν* περιλαμβάνον τοὺς κανονισμοὺς τῶν ὑπηρεσιῶν — καὶ τὸ *τῶν ἀγγελιῶν* τῶν ἀφορωσῶν εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἤτοι τοὺς διορισμοὺς καὶ παύσεις καὶ τὰ τοιαῦτα. Τὸ δεύτερον μέρος τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ὅ ἐστι τὸ *Παράρτημα*, περιέχει τὰς ἀπονομὰς χαρίτων, τὰς πράξεις καὶ δηλοποιήσεις τῶν ἀρχῶν καὶ τὰς ἀποφάσεις τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Αἱ τοιαῦται τροποποιήσεις τῶν κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἐφημ. τῆς Κυβερνήσεως σκοποῦσιν εἰς τὸ νὰ ἐλαττώσωσι τὸν μέγαν ὄγκον, ὃν ἰδίως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐκτήσαντο οἱ τόμοι, καὶ κατ' ἀκολουθίαν νὰ καταστήσωσιν αὐτοὺς εὐχρηστοτέρους. Σπουδαῖον δὲ βοήθημα πρὸς εὕρεσιν τῶν ἐν ἑκάστῳ τόμῳ περιεχομένων εἶναι καὶ οἱ ἐν τέλει ἐπισυναπτόμενοι πίνακες καθ' ὅλην τε καὶ χρονολογικὴν σειράν, οἵτινες ἀπὸ τοῦ 1882 ἤρξαντο συντασσόμενοι ἐπιμελέστερον καὶ ἐπιστημονικώτερον. Χρησιμωτάτη δὲ ἤθελεν εἶσθαι καὶ ἡ προσθήκη ἀλφαβητικῶν πινάκων, οἵοι ἐδημοσιεύθησαν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἐφημ. τῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ Ἐφημ. τῆς Κυβερνήσεως, ἀρξαμένη ἀπὸ τῆς 16ῆς Φεβρουαρίου 1833[1], ἀποτελεῖ τόσους τόμους, ὅσα ἀριθμεῖ ἔτη μέχρι σήμερον. Ἐξαντληθέντων ὅμως τῶν ἀντιτύπων αὐτῆς ἐγένετο νέα ἐπίσημος ἀνατύπωσις (οὐχὶ πλήρης) τῶν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ 1864 δημοσιευθέντων νόμων καὶ διαταγμάτων, καὶ αὕτη εἶναι ἡ ἐν πλείονι χρήσει. Ἡ ἀνατύπωσις διετήρησε τοὺς ἀριθμοὺς τῶν πρωτοτύπων φύλλων τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, διὰ τοῦτο δὲ ἐν ταῖς παραπομπαῖς περιλαμβάνομεν αὐτοὺς ἐντὸς ἀγκυλῶν, ἵνα διευκολύνωμεν οὕτω τὴν εὕρεσιν τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἐκδόσεσιν[1].

Ἐκτὸς τῆς ἐπισήμου ἀνατυπώσεως ἐγένοντο μὲν καὶ ἄλλαι ὑπὸ ἰδιωτῶν ἢ δημοσίων ὑπαλλήλων, ἀλλ' αὗται οὔτε πλήρεις εἶναι οὔτε πᾶσαι ἀκριβεῖς[2].

75. Ἐν ταῖς πηγαῖς συγκαταλέγουσι πολλοὶ καὶ τὰ *ἐπικουρικὰ μέσα* ὡς συντείνοντα οὐσιωδῶς εἰς κατανόησιν τοῦ πνεύμα-

1. Ἡ ἀλφαβητικὴ ἀρίθμησις τῶν νόμων ἤρξατο ἀπὸ τοῦ 3 ἀριθμοῦ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τοῦ ἔτους 1845 καὶ ἐξηκολούθησεν, οὐχὶ πάντοτε κατὰ τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν, μέχρι τοῦ νόμου ΨΞ' τῆς 21 Σεπτεμβρίου 1862 [53]. Ἐπὶ τῆς βασιλείας δὲ τοῦ Γεωργίου Α' ἤρξατο νέα ἀλφαβητικὴ ἀρίθμησις ἀπὸ τοῦ νόμου Β' τῆς 2 Νοεμβρίου 1863 [41]. Ὑπὸ στοιχεῖον Α' νόμον ἐπὶ Βασιλέως Γεωργίου δὲν ἠδυνήθην νὰ εὕρω, ὑποθέτω δέ, ὅτι ὡς τοιοῦτος ἐλογίσθη τὸ τῆς ἕξωσεως τοῦ Ὄθωνος δημοψήφισμα. — Περὶ τοῦ περιττοῦ τοῦ τοιούτου τρόπου τῆς ἀριθμήσεως ὅρα ἀνωτέρω σ. 77 σημ. 1.

1. Χρησιμώτατον πρὸς εὕρεσιν τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων εἶναι τὸ ἔργον τοῦ *Σωτηρίου Γεωργαντοπούλου*, Γενικὸν Εὑρετήριον τῆς Ἑλληνικῆς Νομοθεσίας κτλ. 1879. Παλαιότερος καὶ λίαν ἀτελὴς εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ *Ἀξελοῦ Κ.* ἐκδοθεὶς Πίναξ ἀλφαβητικὸς καὶ ἀναλυτικὸς τῶν περιεχομένων εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1833 μέχρι τοῦ ἔτους 1854. Ὁμοίως ἀτελὲς εἶναι καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ *Κρομμύδα* ἐκδοθὲν Εὑρετήριον τῆς διοικητικῆς νομολογίας ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι τοῦ 1868.

2. Ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν συλλογῶν, νόμων καὶ διαταγμάτων, τῶν ἐχουσῶν καὶ ἐπιστημονικήν τινα ἀξίαν διὰ τὰς ἐν αὐταῖς σημειώσεις καὶ τὴν μεθοδικὴν κατάταξιν τῆς ὕλης, κυριώτεραι εἶναι ἡ τοῦ *Δηλιγιάννη* καὶ *Ζησοπούλου*, ἡ τοῦ *Ράλλη*, ἡ τοῦ *Δημητρίου Πλατύκα*, περιέχουσα τὸν κώδικα τοῦ χαρτοσήμου, ἡ τοῦ *Ἰωάννου Καρακάλου*, περιέχουσα τοὺς ἀναγομένους εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ νόμους, διατάγματα κτλ., ἃς μέχρι τοῦδε ἐξεδόθησαν δύο τεύχη, ἡ τοῦ *Γεωργίου Βενθύλου*, περιέχουσα τὸ θεσμολόγιον τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ ἄλλαι τινές. Αἱ πλεῖσται τῶν λοιπῶν εἶναι ἐφήμερα ἔργα ἀργυρολογίας.

τος τοῦ διοικητικοῦ δικαίου καὶ τῶν λειτουργιῶν τῆς διοικήσεως. Τοιαῦτα δὲ εἶναι κατὰ τὴν τάξιν προτεραιότητος καὶ προτιμήσεως τὰ ἑπόμενα:

α΄) Τὰ στενογραφημένα πρακτικὰ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ τῶν Βουλῶν.

β΄) Οἱ ἀρχαιότεροι καὶ κατηργημένοι νόμοι, οἱ ὑποβοηθοῦντες εἰς κατανόησιν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν νῦν ἰσχυόντων.

γ΄) Αἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῶν διοικητικῶν λεγομένων δικαστηρίων.

δ΄) Τὰ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα, μάλιστα μὲν τ' ἀφορῶντα εἰς τὸ διοικητικὸν δίκαιον καὶ τὸ συνταγματικόν, ἐν μέρει δὲ καὶ τ' ἀναφερόμενα εἰς τὰς πολιτικὰς ἐπιστήμας, ἤτοι τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου, ἰδίως ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν καὶ δημοσιονομίαν, τὴν στατιστικήν[1].

76. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ διοικητικοῦ δικαίου σπουδαιότερα κατὰ τὴν παροῦσαν ἐποχὴν θεωροῦνται τὰ τοῦ *Stein*, πρώτου ἀνυψώσαντος τὸ διοικητικὸν δίκαιον εἰς ἐπιστήμην καὶ ἱδρύσαντος ἰδίαν σχολὴν μετὰ πολλῶν ὀπαδῶν παρὰ τοῖς γερμανοῖς πολιτειολόγοις. Τὸ μέγα αὐτοῦ ἔργον Die Verwaltungslehre, καίτοι ἀτελὲς ἔτι, εἶναι ἀξιοσημείωτον διὰ τὸν πλοῦτον τῶν ἐννοιῶν, τὴν ὀξύτητα τῶν παρατηρήσεων καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν κατεργασίαν τῆς ὕλης. Ἀλλὰ διὰ τὸ πολλαχοῦ σχολαστικὸν καὶ φορτικὸν ἐννοιῶν λεπτεπιλέπτων καθίσταται δύσχρηστον τοῖς πολ-

1. Συνταγματικὰ παρ' ἡμῖν συγγράμματα ἐξεδόθησαν τὸ τοῦ *Σαριπόλου* Συνταγματικὸν δίκαιον εἰς πέντε τόμους, τὸ τοῦ *Φίσχαλίου* Ἐγχειρίδιον συντ. δικ., τὸ τοῦ *Δομήθους Κυριακοῦ*, οὗ μόνη ἡ Προεισαγωγὴ ἐδημοσιεύθη, καὶ ἄλλαι τινὲς μονογραφίαι, ὧν κυριωτέρα ἡ τοῦ *Ἰωάν. Ἀραβαντινοῦ*, Περὶ εὐθύνης τῶν ἡγεμόνων καὶ ὑπουργῶν. Ἐκ τῶν οἰκονομολογικῶν συγγραμμάτων κυριώτερα εἶσιν ἡ τοῦ *Ἰωάν. Σούτσου* Πλουτολογία, ἡ τοῦ *Ι. Ζωγράφου* Δημοσιονομικὴ καὶ ἡ τοῦ *Ν. Γύζη* μονογραφία περὶ διμεταλλισμοῦ. Σύγγραμμα περὶ στατιστικῆς οὐδὲν γνωρίζω ἐκδοθὲν ἐν Ἑλλάδι, ὡς οὐδὲ καὶ περὶ τῆς πολιτικῆς ἢ κοινοβουλευτικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως. Ἀλλὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ τελευταίου τούτου ἀναπληροῦσιν ἐν μέρει αἱ ὑπὸ τοῦ *Νικ. Δραγούμη* ἐκδοθεῖσαι λίαν γλαφυραὶ Ἱστορικαὶ ἀναμνήσεις ἐν δυσὶ τόμοις.

λοις. Τὸ *ἐγχειρίδιον* αὐτοῦ μετέχει ὀλιγώτερον τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ πρώτου, ἀλλ' ἐλάχιστόν ἐστι πρακτικόν[1].

Καὶ τοῦ πολλοῦ δὲ Mohl αἱ πολιτικαὶ συγγραφαί, αἱ διακρινόμεναι διὰ τὴν σαφήνειαν, τὴν κρίσιν καὶ τὴν λεπτομερῆ γνῶσιν ἁπάσης σχεδὸν τῆς εὐρωπαϊκῆς φιλολογίας περὶ ἑκάστου ζητήματος συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ διοικητικοῦ δικαίου.

Ὁ Rösler ἠθέλησε νὰ δημιουργήσῃ ἴδιον διοικητικὸν δίκαιον, κοινωνιολογικόν· ἀλλ' ἥμαρτεν οὐσιωδῶς περὶ τὰς βάσεις ἀναμίξας πολλὰ ξένα μετὰ τοῦ διοικητικοῦ δικαίου· διὸ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ κρίνεται ὡς ἀποτυχόν. Εἶναι ὅμως χρήσιμον διὰ τὰς πολλὰς ἐπεξηγηματικὰς τοῦ κειμένου σημειώσεις, τὰς ἀκριβεῖς παραπομπὰς εἰς ἀπειρίαν συγγραφέων καὶ τὰς συγκριτικὰς παραβολὰς τῆς διοικητικῆς νομοθεσίας τῆς Γερμανίας ὅλης καὶ τῆς Αὐστρίας.

Ἐκ τῶν ἄλλων πολλῶν Γερμανῶν συγγραφέων μνημονευτέον ἐνταῦθα τοῦ Rönne, οὗ τὸ ἔργον σαφὲς λίαν, μεθοδικόν, λεπτομερές, πρακτικόν, πλούσιον εἰς παραπομπὰς συγγραμμάτων καὶ πηγὰς νομοθετικάς.

Τοῦ διασήμου Gneist τὰ πολλὰ συγγράμματα περὶ τῆς ἀγγλικῆς διοικήσεως καὶ τοῦ πολιτεύματος ἐν γένει τῆς Ἀγγλίας ἐκτήσαντο μέγιστον κῦρος καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἄγγλοις.

Οἱ Γάλλοι εἶναι πλουσιώτεροι τὴν φιλολογίαν τοῦ διοικητικοῦ δικαίου, ἀλλὰ πραγματεύονται τοῦτο πραγματικῶς μᾶλλον ἢ θεωρητικῶς, μονομερῶς μᾶλλον καὶ ἀπὸ γαλλικῆς ἀπόψεως ἢ γενικῶς. Ἐκ τῶν θεωρητικῶν συγγραμμάτων φημίζεται μάλιστα τὸ τοῦ Βιδιέν, ὅπερ μεταφράσθη καὶ ἑλληνιστί, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων γνωστότερα καὶ νεώτερα εἶναι τὸ τοῦ Ducrocq, Aucoq, Cabantous, Batbie, Dufour καὶ ἄλλων. Ἐπὶ πᾶσιν ὅμως ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὸ *λεξικὸν τῆς γαλλικῆς διοικήσεως* τὸ ὑπὸ τοῦ Block ἐκδοθέν, ἄφθονον τὴν ὕλην, πρακτικὸν ἅμα καὶ θεωρητικόν, τὸ περιέχον συγκριτικὴν μελέτην ἑκάστου θεσμοῦ τῶν κυ-

1. Τοιαύτην περίπου κρίσιν περὶ τοῦ *Stein* ἐκφέρει ὁ *Mohl*, Encykl., 144 καὶ ὁ Gumplowicz, 39.

ριωτέρων τῆς Εὐρώπης Κρατῶν μεθ' ἁπάσης τῆς σχετικῆς γαλλικῆς βιβλιογραφίας.

Ἐν Ἑλλάδι οὐδὲν ἐξεδόθη διοικητικὸν σύγγραμμα τέλειον. Τὰ ἀρχαιότερα τοῦ Ἀργυροπούλου καὶ Ἀντωνιάδου περιστρέφονται περὶ μόνην τὴν ἑρμηνείαν τοῦ δημοτικοῦ νόμου· ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων τὸ τοῦ Ἀγγελάκη πραγματεύεται ραψῳδικῶς «*περὶ τῆς πολιτειακῆς διοικήσεως ὡς ὀργάνου τῆς διοικήσεως*» ἐπὶ τῇ βάσει τῆς παραδόξου θεωρίας αὐτοῦ, ὅτι τὸ Κράτος εἶναι ὄργανον τῆς διοικήσεως, τὸ δὲ τοῦ ἀρεσπαγίτου Γλαράκη ἐκκεντρον ἔργον «*περὶ τῆς πολιτικῆς ἀποκεντρώσεως*» εἶναι συγκέντρωσις αὐθαιρέτος παντοίων ἀντικειμένων, αὐδὴ ἀναρθρος πλατωνικῆς θεολογίας καὶ τερθρεία δάνειος νομοθετῶν αὐτοκαβδάλων.

ΓΕΝΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Περὶ τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῶν διοικητικῶν διαιρέσεων αὐτῆς.

Περίληψις.

77. Περὶ τῆς χώρας καὶ τῆς ἐδαφικῆς κυριαρχίας.
78. Περὶ τῆς ἑλληνικῆς κυριαρχίας.
79. Περὶ τῆς διοικητικῆς διαιρέσεως τῆς ἐπικρατείας. Κεντρικὴ καὶ τοπικὴ διοίκησις.
80. Διοικητικὴ τῆς Ἑλλάδος διαίρεσις.
81. Διοικητικὴ διαίρεσις Γαλλίας.
82. Διοικητικὴ διαίρεσις Ἀγγλίας.
83. Διοικητικὴ διαίρεσις Πρωσσίας.
84. Περὶ τοῦ Νομοῦ.
85. Περὶ τῆς περιφερείας καὶ ἕδρας τοῦ Νομοῦ.
86. Περὶ τῶν ἀντιστοίχων τῷ Νομῷ διοικητικῶν περιφερειῶν ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης.
87. Περὶ τῆς Ἐπαρχίας.
88. Περὶ τῆς ἀντιστοίχου τῇ ἐπαρχίᾳ διοικητικῆς περιφερείας ἀλλαχοῦ.
89. Περὶ τοῦ δήμου.
90. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ δήμου.
91. Περὶ μετασχηματισμοῦ τῶν δήμων.
92. Περὶ τῶν ὁρίων τῶν δήμων.
93. Περὶ τῆς τάξεως τῶν δήμων.
94. Περὶ τῆς ἕδρας τῶν δήμων.
95. Περὶ τῆς κοινότητος, τοῦ παραδρείου καὶ τῆς ἐνορίας.

96. Περὶ τοῦ δήμου ὡς διοικητικῆς διαιρέσεως ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ.

77. Πρὸς ἵδρυσιν Κράτους δύο εἰσὶ ταπαραίτητα στοιχεῖα· πλῆθος ἀνθρώπων συνηνωμένων ἀλλήλοις καὶ ἔκτασις γῆς μικρὰ ἢ μεγάλη. Ἐκ τῆς διαρκοῦς σχέσεως ἀμφοτέρων τούτων, ἤτοι ἐκ τῆς σταθερᾶς διαμονῆς λαοῦ τινος ἐπὶ χώρας (territorium), ἀνηκούσης αὐτῷ κατ' ἀπόλυτον δικαίωμα, κτᾶται τὸ Κράτος ἐξωτερικὴν ὑπόστασιν καὶ βάσιν ἕδραίαν[1].

Τὴν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς χώρας ἢ τῆς *ἐπικρατείας* ἐξουσίαν τοῦ Κράτους ὀνομάζομεν *ἐδαφικὴν κυριαρχίαν* (imperium, jus territoriale), οὖσαν ὅλως διάφορον τῆς ἐδαφικῆς ἰδιοκτησίας[2]. Δυνάμει ταύτης πάντα τὰ ἐπὶ τῆς ἐπικρατείας εὑρισκόμενα πρόσωπα καὶ πράγματα ὑπάγονται κατὰ κανόνα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Κράτους, εἰς ὃ ἀνήκει ἡ χώρα[3]· ὅθεν ἀπαγορεύεται εἰς πᾶν ἄλλο Κράτος ἢ ἐν αὐτῷ ἀνάμιξις καὶ ἡ ἄσκησις δικαστικῆς ἢ ἀστυνομικῆς ἐξουσίας[4].

Ὁμοίως ἕκαστον Κράτος δύναται ν' ἀπαγορεύσῃ τὴν εἴσοδον οἱουδήποτε ξένου ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας αὐτοῦ ἢ καὶ νὰ διατάξῃ τὴν ἔξωσιν αὐτοῦ ἁπλῶς διὰ τῆς ἀστυνομικῆς ὁδοῦ ἄνευ ἄλλης διαδικασίας ἢ αἰτιολογίας. Ἀφ' ἑτέρου δὲ οὐδὲν Κράτος εἶναι ὑπόχρεων εἰς *ἔκδοσιν* τοῦ ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ αὐτοῦ καταφυγόντος ξένου, ἐὰν μὴ ὑπάρχῃ πρὸς τοῦτο ρητὴ συνθήκη.

Ἀπόρροια τῆς κυριαρχικῆς ἐξουσίας εἶναι καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτῆς ἀνεγνωρισμένον δικαίωμα *χρήσεως* μὲν οἱουδήποτε μέρους τῆς ἐπικρατείας, ἐφ' ὅσον δὲν προσβάλλεται τὸ δικαίωμα τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, *ἀπαλλοτριώσεως* δὲ παντὸς ἰδιωτικοῦ κτήματος ὑπὲρ δημοσίου σκοποῦ, ἐν ᾧ περιπτώσει ἡ *ἀμοιβαία* χρῆσις αὐτοῦ εἶναι ἀδύνατος[1].

78. Τὰ ὅρια τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας ὁρισθέντα τὸ πρῶτον διὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταξὺ Γαλλίας, Ἀγγλίας, Ρωσσίας καὶ Ὀθωμανικῆς Πύλης συνθήκης τῆς 9/21 Ἰουλίου 1832[2], ἐπεξετάθησαν δυνάμει νεωτέρας τῆς 17/29 Μαρτίου 1864 διὰ τῆς προσκτήσεως τῶν Ἰονίων νήσων καὶ τὸ 1882 δυνάμει τῆς ἀπὸ 20 Ἰουνίου (2 Ἰουλίου) 1881 συμβάσεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας[3] διὰ τῆς προσαρτήσεως μέρους τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου.

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπικράτεια ἀποτελεῖ «*ἓν Κράτος μοναρχικόν, ἀνεξάρτητον καὶ συνταγματικὸν* ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ Βασιλέως Γεωργίου καὶ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας»[4].

Κυρίαρχος μὲν τῆς ἐπικρατείας θεωρεῖται ὁ Βασιλεύς, ἀλλ' οὐδὲν ἔχει δικαίωμα νὰ παραχωρήσῃ ἢ ἀνταλλάξῃ μέρος αὐτῆς ἄνευ νόμου ρητοῦ[5]. Ἡ ἑλληνικὴ λοιπὸν χώρα εἶναι κατὰ κανόνα *ἀναπαλλοτρίωτος*· διὸ καὶ πᾶσα ἐνέργεια κατὰ τῆς ἀκεραιότητος τῆς ἐπικρατείας χαρακτηρίζεται ὡς ἐσχάτη προδοσία[6]. Ὁμοίως δὲ εἶναι καὶ *ἀδιαίρετος* πολιτικῶς, ἑνὸς μόνου συντάγματος, μιᾶς μό-

1. Πρβλ. *Βλοῦντλη*, Γεν. Ἀρχαί, 15 καὶ ἑξ.

2. Κατὰ τὸν *Σενέκαν* «Ad reges *potestas* omnium pertinet, ad singulos proprietas», κατὰ δὲ τὸν *Δίωνα* τὸν Προυσ. «ἡ χώρα τῆς πόλεως, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον τῶν κεκτημένων ἕκαστος κύριός ἐστι τῶν ἑαυτοῦ». *Βλοῦντλη*, ἔνθ' ἀνωτ. 249. *Σαριπόλου*, τὰ τῶν ἐθνῶν νόμιμα, 1860, 105.

3 Κατὰ τὸ ἄξίωμα «quidquid est in territorio, est de territorio».

4. Ἡ ἐδαφικὴ αὕτη κυριαρχία ἐκτείνεται καὶ ἐπὶ τῆς περιβρεχούσης τὴν χώραν θαλάσσης μέχρι τοῦ σημείου, ἔνθα φθάνει βολὴ πυροβόλου ριπτομένη ἐκ τῆς ἀκτῆς (*Σαριπόλου*, τὰ τῶν ἐθνῶν νόμιμα, 1860, 174).

1. *Rönne* I, 147. *Laband*, I, 184 καὶ ἑξ.

2. Ὅρα Ἐφημ. Κυβερν. 1833, [2] καὶ *Δηλιγιάννη* καὶ *Ζηνοπούλου*, Ἑλλην. Νομ. I, 464 καὶ ἑξ.

3. Ν. 11 Μαρτίου 1882 [14] περὶ κυρώσεως τῆς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας συμβάσεως.

4. Ἄρθρ. 1 τῆς Συνθήκης 17 (29) Μαρτίου 1864 μεταξὺ Ἑλλάδος, Γαλλίας, Μεγάλης Βρεττανίας καὶ Ρωσσίας περὶ ἑνώσεως τῶν Ἰονίων νήσων μετὰ τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. — Περιορισμὸν τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους ἀποτελεῖ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 2 τῆς αὐτῆς συνθήκης, καθ' ἣν «αἱ νῆσοι Κέρκυρα καὶ Παξοί, ὡς καὶ τὰ παραρτήματα τούτων, μετὰ τὴν ἕνωσιν αὐτῶν μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου θέλουσιν ἀπολαύει τῶν *πλεονεκτημάτων διηνεκοῦς οὐδετερότητος*».

5. Σύντ. Ἑλλ. ἄρθρ. 33.

6. Ποινικοῦ Ν. ἄρθρ. 123 § 4.

νης ἀντιπροσωπίας τοῦ λαοῦ καὶ μιᾶς ἐν γένει νομοθεσίας ὑφισταμένης δι' ἅπαντα τἀποτελοῦντα αὐτὴν μέρη[1].

— 79. Καίτοι πᾶσα χώρα πολιτικῶς ἀδιαίρετος θεωρεῖται, χάριν ὅμως τῆς διοικήσεως κατατέμνεται εἰς διάφορα τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ εἶδος μέρη, ἀποτελοῦντα μὲν καθ' ἑαυτὰ ἓν ὅλον, ἀλλὰ καὶ συνδεόμενα μετὰ τοῦ κέντρου διὰ τοῦ ἰσχυροῦ δεσμοῦ τῆς πολιτικῆς ἑνότητος, οὗ ἄνευ θὰ ἐπήρχετο ἀποσύνθεσις[2].

Αἱ διοικητικαὶ αὗται διαιρέσεις, αἱ πανταχοῦ καὶ πάντοτε ὑφιστάμεναι, εἴτ' ἀπειρομεγέθης εἶναι ἡ ἐπικράτεια, ὡς ἡ Ρωσσική, εἴτ' ἐλαχίστη, ὡς ἡ τοῦ Μαυροβουνίου, βασίζονται ὡς τὰ πολλὰ ἐπὶ λόγων ἱστορικῶν, ἤτοι ἐπὶ τῆς φυσικῆς κατὰ τόπους ἀναπτύξεως ἑκάστου λαοῦ, ἀναγνωρίζονται δὲ βραδύτερον ὑπὸ τοῦ νομοθέτου καὶ χρησιμοποιοῦνται ὑπ' αὐτοῦ χάριν τῶν διοικητικῶν ὑποθέσεων ὁλοκλήρου τοῦ Κράτους. Τοιαῦται ἱστορικαὶ διαιρέσεις εἶναι παρ' ἅπασι μὲν οἱ δῆμοι, ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ αἱ *κομητεῖαι* καὶ ἐν Πρωσσίᾳ αἱ *ἐπαρχίαι* (Provinzen). Ἐνίοτε ὅμως ὁ νομοθέτης δημιουργεῖ καὶ νέας διοικητικὰς περιφερείας ἕνεκα τῶν γενικῶν ἢ τοπικῶν συμφερόντων, ὡς τοὺς *νομοὺς* ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι, τὰ *Regierungs bezirke* ἐν Πρωσσίᾳ καὶ τὰ *Unions* (περιφέρειαι πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ φόρου ὑπὲρ τῶν πτωχῶν) ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἄλλα ἀλλαχοῦ.

Διὰ τῶν διοικητικῶν διαιρέσεων ὁρίζεται ἥ τε *ἁρμοδιότης* ἑκάστου δημοσίου λειτουργοῦ καὶ ἡ *δωσιδικία* ἑκάστου πολίτου.

Ὁμοίως ἐκ τῶν διοικητικῶν διαιρέσεων γεννᾶται ἡ διάκρισις τῆς διοικήσεως εἰς κεντρικὴν καὶ τοπικήν. Καὶ κεντρικὴν μὲν διοίκησιν ὀνομάζουσί τινες τὴν διὰ τῶν ὀργάνων τοῦ Κράτους ἐνεργουμένην ἐξουσίαν εἴτ' ἐν τῷ κεντρικῷ, εἴτ' ἐν ταῖς περιφερείαις,

1. Ἀντίθετος τῇ βάσει τοῦ ἀδιαιρέτου τῆς ἐπικρατείας ὑπὸ πολιτικὴν ἐποψίν ἐστιν ὁ δυασμὸς (dualismus) τῆς Αὐστρο-ουγγρικῆς μοναρχίας ἢ αἱ αὐτόνομοι ἐπαρχίαι τῆς Τουρκίας.

2. Περὶ διοικητικῶν διαιρέσεων θεωρητικῶς ὅρα *Bluntschli*, Γεν. Ἀρχαί, 251. *Mohl*, Encykl., 659. *Stein*. Verw. Lehre. Erster Theil, 289. *Gumplowicz*, 278.

τοπικὴν δὲ τὴν διὰ τῶν ὀργάνων τοῦ λαοῦ, τῶν διὰ τῆς ἐλευθέρας αὐτοῦ ἐκλογῆς διοριζομένων, ἀσκουμένην διοίκησιν τῶν τοπικῶν ὑποθέσεων. Ὑπὸ ταυτὴν ἔννοιαν ἡ τοπικὴ διοίκησις συνταυτίζεται μετὰ τῆς ἀποκεντρώσεως, ἡ δὲ πολιτικὴ συγκέντρωσις μετὰ τῆς κεντρικῆς διοικήσεως. Ἀλλ' ἐπειδὴ πολλὰ διοικητικὰ ὄργανα ἐνεργοῦσι τήν τε τοπικὴν καὶ κεντρικὴν διοίκησιν, οἷον οἱ νομάρχαι, οἱ ἔπαρχοι καὶ οἱ δήμαρχοι, διὰ μὲν τῆς τοπικῆς διοικήσεως ἐννοοῦμεν νῦν πανθ' ὅσα ἀνάγονται εἰς τὴν διοίκησιν τῶν δήμων, ἐπαρχιῶν καὶ νομῶν, εἴτε ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας ἐκτελοῦνται εἴτε ὑπὸ τῶν τῆς τοπικῆς, διὰ δὲ τῆς κεντρικῆς διοικήσεως σημαίνομεν ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κέντρου καὶ ἐν γένει τῶν λοιπῶν περιφερειῶν, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα δὲν συνάπτονται οὐσιωδῶς μετὰ τῆς τοπικῆς διοικήσεως, ὡς τὰ τῶν τελωνείων, τὰ τοῦ στρατοῦ, τὰ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ ἄλλα.

80. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἐν γένει διοικήσεως, ἰδίᾳ δὲ τῆς τοπικῆς, διῃρέθη ἡ Ἑλλὰς τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας Ὄθωνος εἰς νομούς, ἐπαρχίας καὶ κοινότητας ἢ δήμους[1]. Ἡ αὐτὴ δὲ διοικητικὴ διαίρεσις, καίπερ μεταβληθεῖσα ἐν τῷ μεταξύ, διέμεινε μέχρι τοῦ νῦν καὶ ἐφηρμόσθη ἐπί τε τῶν Ἰονίων νήσων μετὰ τὴν προσάρτησιν αὐτῶν[2], καὶ ἐπὶ τῆς προσαρτηθείσης Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας[3]. Ὅθεν ὑπάρχουσι νῦν ἐν ὅλῃ τῇ Ἑλλάδι 16 νομοί, 70 ἐπαρχίαι καὶ 443 δῆμοι[4].

Μετὰ τοὺς δήμους μικρότεραι διοικητικαὶ διαιρέσεις κατεστάθησαν τὰ *παρεδρεῖα*, ὧν ἕκαστον περιλαμβάνων ἓν ἢ πλείονα χωρία δήμου τινὸς ἐκλέγει ἕνα *εἰδικὸν πάρεδρον*, ἀναπληροῦντα τὸν δήμαρχον ἐντὸς τῆς περιφερείας αὐτοῦ καὶ ἐνεργοῦντα κατὰ τὰς παραγγελίας αὐτοῦ[5].

1. Δ. 3/15 Ἀπριλίου 1833 [12]. Πρβλ. Δ. 20 Ἰουνίου (2 Ἰουλίου) 1886 [28] καὶ Ν. 5 Δεκεμβρίου 1845 [32].

2. Δ. 17 Δεκεμβρίου 1864 [1865. 2] καὶ Ν. 3 Ἰανουαρίου 1866 [6].

3. Ν. 19 Μαρτίου 1882 [16]. Δ. 21 Μαρτίου 1882 [17].

4. Ὅρα Παράρτημα Α' τῆς Ἐφημ. τῆς Κυβερνήσεως τοῦ ἔτους 1884.

5. Ν. 19 Νοεμβρίου 1864 [1865. 3] ἄρθρον 21.

Ὑπὸ ἐκκλησιαστικὴν ἔποψιν οἱ μὲν νομοὶ εἶναι ἕδραι *ἀρχιεπισκοπῶν*, αἱ δὲ ἐπαρχίαι *ἐπισκοπῶν*[1]. Διὰ μεταγενεστέρου διατάγματος ἐδημιουργήθησαν καὶ αἱ *ἐνορίαι* κατὰ πόλεις, κωμοπόλεις καὶ χωρία ἀναλόγως τῶν πληθυσμῶν αὐτῶν[2].

Ὑπὸ ἔποψιν τῆς διοικήσεως τοῦ στρατοῦ ἡ Ἑλλὰς διαιρεῖται εἰς τρεῖς στρατιωτικὰς περιφερείας, ὧν ἑκάστη περιέχει ἓν Ἀρχηγεῖον στρατοῦ[3].

Χάριν δὲ τῆς οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας ἡ ὅλη ἐπικράτεια διῃρέθη εἰς τέσσαρας περιφερείας *οἰκονομικῶν ἐπιθεωρήσεων*[4]. Ἑκάστη δ' ἐπαρχία ὡρίσθη ἕδρα ἑνὸς *ταμίου*[5].

Μίαν ὅμως ἢ καὶ πλειοτέρας ἐπαρχίας περιλαμβάνει ἑκάστη οἰκονομικὴ ἐφορία[6].

Διὰ τοῦ Ὀργανισμοῦ τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν συμβολαιογραφείων ὡρίσθη ἡ σύστασις εἰς πᾶσαν μὲν ἐπαρχίαν ἑνὸς τοὐλάχιστον εἰρηνοδικείου, εἰς πάντα δὲ νομὸν τοὐλάχιστον ἑνὸς δικαστηρίου πρωτοδικῶν, εἰς ὅλον τὸ Κράτος οὐδ' ὀλιγώτερον τῶν δύο οὐδ' ὑπὲρ τὰ τρία δικαστήρια ἐφετῶν καὶ εἰς τὴν καθέδραν τῆς κυβερνήσεως ἱδρύθη ὁ Ἄρειος Πάγος[7]. Διὰ μεταγενεστέρων ὅμως διαταγμάτων ἐτροποποιήθη οὐσιωδῶς ἡ δικαστικὴ διαίρεσις τῆς Ἑλλάδος[8].

— 81. Ὁμοία εἶναι καὶ ἡ διοικητικὴ διαίρεσις ἐν Γαλλίᾳ, ἧς ὁ διοικητικὸς ὀργανισμὸς ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον τῷ Ἕλληνι νομο-

1. Ν. 9 Ἰουλίου 1852 [25] περὶ ἐπισκόπων καὶ ἐπισκοπῶν ἄρθρ. ιε', καθ' ὃ οἱ κατὰ καιροὺς ἀρχιεραταύοντες τῆς ἐπισκοπῆς Κορίνθου φέρουσι τὸν τίτλον ἀρχιεπισκόπου.
2. Δ. 8 Ἰουνίου 1856 [26].
3. Ν. 30 Μαρτίου 1883 [189].
4. Δ. 6 Ἰουνίου 1859 [25].
5. Ν. 24 Ὀκτωβρίου 1853 [44].
6. Ν. 16 Ὀκτωβρίου 1843 [56].
7. Ἄρθρ. 2 τοῦ Ὀργανισμοῦ τῶν δικαστ. καὶ συμβολ. τῆς 21 Ἰανουαρίου (2 Φεβρ.) 1834 [13] ἐν παραρτήματι.
8. Ὅρα Ν. 26 Ἀπριλ. 1843 [1844. 16]. Δ. 14 Μαΐου 1844 [16]. Δ. 18 Αὐγούστου 1861 [57]. Ν. 4 Νοεμβρ. 1861 [69]. Ρ. § Ἰουν. 1866 [13]. Ν. 22 Ἀπριλίου 1867 [29]. Δ. 23 Μαρτίου 1882 [18] περὶ συστάσεως ἐφετείου ἐν Λαρίσῃ καὶ περὶ συστάσεως πρωτοδικείων ἐν τοῖς Νομοῖς Λαρίσης καὶ Ἄρτης.

θέτῃ. Ὑπάρχουσι νῦν ἐν Γαλλίᾳ 87 νομοὶ (départements), 362 ἐπαρχίαι (arrondissements), 2868 καντόνια (cantons) καὶ 36.096 δῆμοι (communes).

Καὶ ὁ μὲν νομὸς καὶ δῆμος εἶναι ἐν ταὐτῷ καὶ ἠθικὰ πρόσωπα, τὸ δὲ καντόνιον καὶ ἡ ἐπαρχία ἁπλῶς διοικητικαὶ διαιρέσεις. Τὸ καντόνιον μάλιστα δὲν εἶναι ἕδρα διοικητικοῦ τινος ἄρχοντος, ὡς ὁ νομὸς καὶ ἡ ἐπαρχία, ἀλλὰ χρησιμεύει μόνον ὡς ἕδρα τοῦ εἰρηνοδικείου συνήθως, τῆς στρατολογικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἄλλων τινῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν.

Αἱ αὐταὶ σχεδὸν διαιρέσεις χρησιμεύουσι καὶ πρὸς τὸν διοικητικὸν ὀργανισμὸν τῆς ταχυδρομικῆς καὶ οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας, τῆς δικαστικῆς καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως[1].

Ὑπὸ στρατιωτικὴν ἔποψιν διαιρεῖται ἡ Γαλλία εἰς 18 *περιφερείας* (régions), ὧν ἑκάστη περιλαμβάνει ἀριθμόν τινα νομῶν καὶ ἀποτελεῖ ἓν σῶμα στρατιᾶς. Ἑκάστη δὲ περιφέρεια διαιρεῖται πάλιν εἰς 8 *ὑποδιαιρέσεις* καὶ περιλαμβάνει ἓν σύνταγμα πεζικοῦ[2].

§ 82. Ἡ μεγαλειτέρα ἐν Ἀγγλίᾳ διοικητικὴ περιφέρειά ἐστιν ἡ *κομητεία* (County, Shire), χρονολογουμένη ἀπὸ τῆς βασιλείας Ἀλφρέδου τοῦ μεγάλου (871). Ὑπάρχουσι νῦν 40 κομητεῖαι ἐν τῇ κυρίως Ἀγγλίᾳ καὶ 12 ἐν τῇ Οὐαλίᾳ.

Αἱ *ἑκατονταρχίαι* (Hundreds) εἶναι καὶ αὗται ἀρχαιόταται διοικητικαὶ ὑποδιαιρέσεις τῆς κομητείας, ἱδρυθεῖσαι κυρίως μὲν διὰ τὴν στρατολογίαν, εἶτα δὲ καὶ διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀστυνομίαν.

Τινὲς τῶν ἑκατονταρχιῶν, ἀποτελοῦσαι πόλεις αὐτοδιοικουμένας, ἐξαιροῦνται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τῆς δικαιοδοσίας τοῦ διοικητικοῦ ἄρχοντος τῆς κομητείας (τοῦ Σέριφ)· διὸ καὶ καλοῦνται *ἐλεύθεροι* (liberties of Hundreds). Ὁ ἀριθμὸς ἁπασῶν τῶν ἑκατονταρχιῶν ἀνέρχεται εἰς 800.

Ἡ ἑκατονταρχία ὑποδιαιρεῖται εἰς δεκαρχίας (tithings),

1. *Batbie*, Traité, III, 180.
2. Γ. Ι. Ἀγγελοπούλου, στρατιωτικὸν σύστημα τῶν κυριωτέρων τῆς Εὐρώπης Κρατῶν, 1884, 26.

ἀλλ' ἡ σημασία αὐτῶν εἶναι νῦν ἐλαχίστη. Τέλος δὲ ἡ *ἐνορία* (parish) εἶναι ἡ κατωτάτη, ἀλλὰ καὶ σπουδαιοτάτη διοικητικὴ διαίρεσις.

Ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἔποψιν διαιρεῖται ἡ Ἀγγλία εἰς 675 διαμερίσματα (Divisions), ἀντιστοιχοῦντα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πρὸς τὰς ἑκατονταρχίας.

Χάριν δὲ τῆς ἐπιμελείας τῶν πτωχῶν πολλαὶ ἐνορίαι συναποτελοῦσι *σύνδεσμον* (Poor Low Unions), 628 τὸν ἀριθμόν. Τούτων δὲ τὰς περιφερείας δικαιοῦνται ὑπὸ τοῦ νόμου οἱ εἰρηνοδίκαι νὰ συνταυτίζωσι μετὰ τῶν ἀστυνομικῶν διαμερισμάτων (Divisions)[1].

Ἐκ τῶν εἰρημένων καταφαίνεται ὅτι αἱ διοικητικαὶ διαιρέσεις ἐν Ἀγγλίᾳ ἱστορικῶς μορφωθεῖσαι δὲν εἶναι τοσοῦτον συμμετρικαὶ καὶ ἱεραρχικῶς διατεταγμέναι, ὡς αἱ τῆς Γαλλίας καὶ Ἑλλάδος. Ἡ κομητεία δὲν ὑποδιαιρεῖται καθ' ὃν τρόπον ὁ *νομὸς* παρ' ἡμῖν, αἱ δὲ *πόλεις* ἢ δῆμοι (municipal borougs) μὴ ἐξαρτώμενοι ἐκ τῆς κομητείας ὑφίστανται ἁπλῶς ἕνεκα τῶν τοπικῶν αὐτῶν ὑποθέσεων, οὐχὶ δὲ καὶ ὡς διοικητικαὶ περιφέρειαι. Βάσις τῆς ὅλης τοπικῆς διοικήσεως ἀποβαίνει ὅσημέραι ὁ *σύνδεσμος τῶν ἐνοριῶν* (Unions), ὁ ὑπὲρ τῶν πτωχῶν τὸ πρῶτον δημιουργηθείς, εἶτα δὲ βαθμηδὸν καὶ ὑπὲρ πολλῶν ἄλλων διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν[2].

Ὑπὸ στρατιωτικὴν ἔποψιν διῃρέθη ἡ Ἀγγλία εἰς 66 διαμερίσματα ταξιαρχίας[3].

83. Ἡ πρωσσικὴ ἐπικράτεια διαιρεῖται διοικητικῶς εἰς *ἐπαρχίας* (Provinzen), εἰς *κυβερνεῖα* (Rezipke, Regierungsbezirke), εἰς *κύκλους* (Kreise) καὶ *δήμους* (Gemeinde).

1. Πρβλ. *Gneist*, Selfgovernement, 77 καὶ ἑξ.

2. Κατὰ μέσον ὅρον ὁ πληθυσμὸς ἑκάστης ἀγγλικῆς κομητείας εἶναι 500,000 κάτοικοι καὶ ἐν Θιαλίᾳ 90,000. Ὁ τῆς Γαλλίας νομὸς ἀριθμεῖ κατὰ μέσον ὅρον 415 χιλιάδας κατοίκων, ὁ δὲ τῆς Ἑλλάδος 125,000. Ἡ ἐπαρχία ἐν μὲν Γαλλίᾳ ἔχει 102 χιλιάδας κατοίκων, ἐν Ἑλλάδι δὲ 28,571. Ἀντιθέτως ὁ δῆμος ἐν Ἑλλάδι ἀριθμεῖ κατὰ μέσον ὅρον 4,514 κατοίκους καὶ ἐν Γαλλίᾳ 1208. Ὅθεν ὁ μὲν Ἑλληνικὸς νομὸς ἀναλογεῖ πρὸς μίαν γαλλικὴν ἐπαρχίαν, ὁ δὲ δῆμος εἶναι τετράκις σχεδὸν πολυπληθέστερος τοῦ ἐν Γαλλίᾳ.

3. *Γ. Ι. Ἀγγελοπούλου*, στρατιωτ. σύστ. 146.

Αἱ ἐπαρχίαι τὸν ἀριθμὸν 12, μὴ περιλαμβανομένων ἐν αὐταῖς τοῦ Βερολίνου καὶ τοῦ Χοχεντζόλλερν, ἀποτελοῦσιν ἠθικὰ πρόσωπα ἔχοντα ἰδίαν περιουσίαν. Ἀριθμοῦσι δὲ κατὰ μέσον ὅρον 2 ἑκατομμύρια κατοίκων.

Τὰ κυβερνεῖα, 36 τὸν ἀριθμόν, εἶναι ἁπλῶς διοικητικαὶ περιφέρειαι. Τοὐναντίον δὲ οἱ κύκλοι, τὸ ὅλον 427, εἶναι ἐν ταὐτῷ καὶ ἠθικὰ πρόσωπα, οἷα καὶ οἱ δῆμοι[1].

Ἡ αὐτὴ περίπου διοικητικὴ διαίρεσις ὑφίσταται καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Γερμανίᾳ[2].

Ὑπὸ στρατιωτικὴν ἔποψιν ἡ ὅλη ἐπικράτεια τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας διαιρεῖται εἰς 17 *διαμερίσματα σώματος στρατιᾶς* (Armeekorps-Bezirke), ἕκαστον δὲ σῶμα στρατιᾶς διαμένει διαρκῶς ἐν ἑνὶ τῶν διαμερισμάτων τούτων, ἐξ οὗ ἀντλεῖ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν. Τὸ διαμέρισμα σώματος στρατιᾶς ὑποδιαιρεῖται εἰς διαμερίσματα *μεραρχίας*, ταῦτα δὲ εἰς διαμερίσματα *ταξιαρχίας* πεζικοῦ, ἅτινα πάλιν ὑποδιαιροῦνται εἰς διαμερίσματα *ταγμάτων ἐθνοφρουρᾶς* Landwehr Bataillonsbezirke[3].

84. Εὐθὺς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς βασιλείας Ὄθωνος κατεστάθη ὡς ἀνωτάτη διοικητικὴ περιφέρεια ὁ νομός, διαιρεθείσης τῆς τότε Ἑλλάδος εἰς δέκα τοιούτους[1]. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολύ, ἤτοι κατὰ τὸ 1836, ἀνεγνωρίσθη, ὅτι διὰ τοῦ νομαρχιακοῦ συστήματος εἰσήχθη ὄγκος διοικητικὸς δυσανάλογος πρὸς τὰς μικρὰς περιφερείας τῶν νομῶν καὶ ὅτι παρενεβάλλοντο δυσχέρειαι πολλαὶ περὶ τὴν διοίκησιν αὐτῶν· διὸ καὶ διὰ νεωτέρου Διατάγματος ἐδημιουργήθησαν ἀντὶ τῶν νομῶν 30 *Διοικήσεις* καὶ ὑπό τινα ἐξ αὐτῶν 17 *Ὑποδιοικήσεις* «διὰ νὰ κατασταθῶσιν ἁπλούστεραι αἱ ὑποθέσεις, διὰ νὰ κινῆται ἡ διοικητικὴ μηχανὴ μὲ πλειοτέραν ταχύ-

1. Πρβλ. *Rönne*, III, 5 καὶ ἑξ.

2. Περὶ τῶν ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης διοικητικῶν διαιρέσεων ὅρα τὸν λεπτομερέστατον περὶ τούτου πίνακα ἐν *Kirchenheim*, Einführung in das Verwaltungsrecht, 1885, 56 καὶ ἑξ.

3. *Γ. Ι. Ἀγγελοπούλου*, αὐτόθ., 118.

4. Δ. 3/15 Ἀπριλίου 1833 [12], περὶ τῆς διαιρέσεως τοῦ Βασιλείου καὶ τῆς Διοικήσεώς του.

τητα καὶ διὰ νὰ ἐλαττωθῶν τὰ δημόσια ἔξοδα[1]. Τὸ σύστημα τοῦτο, πολλάκις τροποποιηθὲν ἐν τοῖς καθέκαστα, διήρκεσε μέχρι τοῦ 1845, ὅτε διὰ νόμου ἐπανιδρύθη τὸ παλαιὸν νομαρχιακὸν σύστημα καὶ διῃρέθη πάλιν ἡ Ἑλλὰς εἰς τόσους νομοὺς ὅσους καὶ πρίν[2]. Ἡ περὶ τούτου αἰτιολογικὴ ἔκθεσις φέρει ὡς λόγους τῆς τοιαύτης μεταβολῆς α') τὴν διὰ τῆς συγκεντρώσεως τῆς διοικητικῆς ἐξουσίας εἰς δέκα διακεκριμένα πρόσωπα, τοὺς νομάρχας, ἐξασκουμένην ἠθικὴν ἐπιρροὴν εἰς τὰς ἐπαρχίας, β') τὸ δύσκολον τῆς εὑρέσεως 30 ἢ 24 προσώπων, ὅσαι αἱ διοικήσεις, ἱκανῶν νὰ ἀντιπροσωπεύωσι τὴν κυβέρνησιν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, καὶ γ') τὰς δυσχερείας καὶ τὸ πολυάσχολον τῆς ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ἀρχῆς διευθύνσεως τοσούτων διοικητικῶν ἀρχῶν[3].

Οὕτω τὸ νομαρχιακὸν σύστημα, διατηρηθὲν μέχρι τοῦ νῦν ἐπὶ τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος, ἐφηρμόσθη καὶ ἐπὶ τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τὴν ἕνωσιν αὐτῆς[4], βραδύτερον δὲ καὶ ἐπὶ τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας[5], ἑκατέρας αὐτῶν διαιρεθείσης εἰς 3 νομούς.

Ὁ νομὸς παρ' ἡμῖν δὲν ἀποτελεῖ ἠθικὸν πρόσωπον, ἀλλ' ἁπλῆν διοικητικὴν περιφέρειαν, μὴ συμπληρωθεισῶν τῶν περὶ νομοῦ ὀργανικῶν διατάξεων διὰ τῆς συστάσεως νομαρχιακῶν συμβουλίων. Ὅθεν δὲν δύναται ὁ νομὸς νὰ ἔχῃ ἰδίαν περιουσίαν. Ἀλλ' ἐκ τούτου ἕπεται ἀναγκαίως, ὅτι δὲν δύναται ν' ἀποδεχθῇ δωρεὰς καὶ κληροδοτήματα; Ἐπιεικῶς κρίνοντες πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τοιαύτη δωρεὰ γίνεται ὑπὲρ τοῦ Κράτους ἐπὶ τῷ ὅρῳ τοῦ νὰ δαπανᾶται τὸ προϊὸν αὐτῆς ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν ὡρισμένου νομοῦ[6].

1. Δ. 20 Ἰουνίου 1836 [28], περὶ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ.

2. Ν. 5 Δεκεμβρίου 1845 [32], περὶ τῆς διαιρέσεως τῶν νομαρχιακῶν καὶ ἐπαρχιακῶν ἀρχῶν.

3. Πρβλ. *Δηλιγιάννη* καὶ *Ζηνοπούλου*, II, 148.

4. Δ. 17 Δεκεμβρ. 1864 [1865, 2] καὶ Ν. 9 Ἰανουαρίου 1866 [6], περὶ διοικητικῆς διαιρέσεως τῆς Ἑπτανήσου.

5. Ν. 19 Μαρτίου 1882 [11], Δ. 21 Μαρτίου 1882 [17], περὶ συστάσεως Νομαρχιῶν καὶ ἐπαρχείων κατὰ τὰς νεωστὶ προσαρτηθείσας εἰς τὸ Βασίλειον ἐπαρχίας.

6. Ἡ ἐν Γαλλίᾳ ἐπαρχία (arrondissement) δὲν εἶναι ἠθικὸν πρόσωπον

85. Ἡ περιφέρεια ἑκάστου νομοῦ, ὁρισθεῖσα ἅπαξ εἴτε διὰ νόμου εἴτε διὰ διατάγματος, δὲν δύναται ἐφεξῆς νὰ μεταβληθῇ εἰ μὴ διὰ νόμου. Ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 13 τοῦ ἀπὸ 5 Δεκεμβρίου 1845 [32] νόμου διὰ πᾶσαν μεταβολὴν τῆς ἐπαρχίας ἐπιβάλλεται ἡ προηγουμένη γνωμοδότησις τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, ἕπεται ὅτι καὶ διὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ νομοῦ πρέπει νὰ γνωμοδοτήσῃ προηγουμένως τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον ἐκείνης τῆς ἐπαρχίας, ἧς θὰ τροποποιηθῶσι τὰ ὅρια διὰ τῆς μεταβολῆς τῶν ὁρίων τοῦ νομοῦ. Ἐὰν ἄρα πολλῶν ἐπαρχιῶν μετακινῶνται τὰ ὅρια διὰ τῆς τροποποιήσεως νομοῦ τινος, ἀναγκαία ἐστὶν ἡ γνωμοδότησις πάντων τῶν οἰκείων ἐπαρχιακῶν συμβουλίων.

Ἡ ἕδρα τοῦ νομοῦ ὁρίζεται διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος[1]· ὅθεν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δύναται καὶ νὰ μεταβληθῇ. Ἡ ἐπιβαλλομένη καὶ ἐνταῦθα διὰ τοῦ ἄρθρου 14 τοῦ ἀνωτέρου νόμου γνωμοδότησις τοῦ σχετικοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου ἔμεινεν ἀργὴ διάταξις, μὴ συσταθέντων μέχρι τοῦ νῦν τοιούτων συμβουλίων.

86. Τὰ ἐν Γαλλίᾳ Départements, ἤτοι οἱ νομοί, ἐδημιουργήθησαν τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἀντικαταστήσαντα τὰς ἀρχαίας ἐπαρχίας. Ὡς αὐταί, δέ, οὕτω καὶ ἐκεῖνα ἀνεγνωρίσθησαν καὶ ὡς ἠθικὰ πρόσωπα ἔχοντα ἰδίαν περιουσίαν.

Ὁμοίως ἠθικὰ πρόσωπα ἀποτελοῦσιν αἱ ἐν Ἀγγλίᾳ ἀντίστοιχοι *κομητεῖαι*, ὡς πρὸς τὴν περιφέρειαν μὲν οὖσαι μικρότεραι κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ γαλλικοῦ νομοῦ, κατὰ δὲ τὸν πληθυσμὸν σχεδὸν ἴσαι[2]. Ἔνιαι ὅμως τῶν πόλεων ἀποτελοῦσι μίαν κομητείαν (counties corporate), ἔχουσαν ἰδίας νομαρχιακὰς ἀρχάς, ὧν ἡ δικαιοδοσία ἀποκλείει τὰς τῆς κομητείας, ἐν ᾗ εὕρηται ἡ πόλις. Τοιαῦται εἶναι τὸ Λονδῖνον, ἡ Γόρκη καὶ ἄλλαι τινές.

οὐδὲ ἔχει ἰδίαν ἰδιοκτησίαν καὶ ὅμως ὁ *Batbie*, Traité III, 403, παραδέχεται ὅτι δύναταί τις νὰ δωρῆται ἢ νὰ κληροδοτήσῃ εἰς τὸ arrondissement, δίδων αὐτὸ εἰς τὸν νομόν, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅπως δαπανᾶται ὑπὲρ μόνου ἐκείνου.

1. Ἐν Γαλλίᾳ ἀπαιτεῖται εἰδικὸς νόμος διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς ἕδρας νομοῦ ἢ ἐπαρχίας. *Batbie*, Traité III, 143.

2. *Παύλου Leroy-Beaulieu*, 10 καὶ ἑξ.

Ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Βελγίῳ ὑφίσταται ἡ νομαρχιακὴ διαίρεσις ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς ἐπαρχίας (provinzia, province), ἀποτελούσης ἐπίσης ἠθικὸν πρόσωπον[1].

Ἡ ἐν Πρωσσίᾳ ὅμως ἐπαρχία (Provinz) εἶναι πολλῷ μεγαλειτέρα τοῦ γαλλικοῦ καὶ ἑλληνικοῦ νομοῦ, διὸ καὶ διάφορος τὸν ὀργανισμόν. Μᾶλλον ἀντίστοιχον τῷ νομῷ ἐστι τὸ πρωσσικὸν κυβερνεῖον (Bezirk), μὴ ἀποτελοῦν ὅμως, ὡς οὐδὲ παρ' ἡμῖν, ἠθικὸν πρόσωπον[2].

87. Καὶ ἡ ἐπαρχία, ὡς ὁ νομός, συνεστάθη ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βαυαρικῆς δυναστείας· ἀντικατασταθεῖσα δὲ τὸ 1836 διὰ τῶν *διοικήσεων* καὶ *ὑποδιοικήσεων* ἐπανιδρύθη ὁριστικῶς τὸ 1845 καὶ ἐπεξετάθη ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν προσαρτηθεισῶν χωρῶν τῆς Ἑπτανήσου, τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας[3].

Ἡ περιφέρεια ἑκάστης ἐπαρχίας διατηρεῖται, οἵα ὡρίσθη ἅπαξ, ἐκτὸς ἐὰν μεταβληθῇ διὰ νόμου, ὅτε ἀπαιτεῖται προηγουμένη γνωμοδότησις τοῦ ἁρμοδίου ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, ἥτις ὅμως δι' οὐδένα εἶναι ὑποχρεωτική[4]. Ὁμοίως νόμος ἀπαιτεῖται ὡς πρὸς τὴν διαίρεσιν μιᾶς ἐπαρχίας εἰς πλείονας ἢ τὴν συνένωσιν πολλῶν εἰς μίαν. Ἀλλὰ τοιαῦται μεταβολαὶ εἶναι σπανιώτατα ἕνεκα τῆς ἰδιότητος τῆς ἐπαρχίας τοῦ νὰ χρησιμεύῃ καὶ ὡς βουλευτικὴ περιφέρεια.

Τἀνάπαλιν ἡ ἕδρα τῆς ἐπαρχίας ὁρίζεται καὶ μεταβάλλεται, ὡς ἡ τοῦ νομοῦ, διὰ Διατάγματος, προηγουμένης καὶ ἐνταῦθα γνωμοδοτήσεως τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου. Δυνατὸν δὲ καὶ διπλῆ ἕδρα νὰ ὁρισθῇ δι' ἐπαρχίαν τινά, ἡ μὲν θερινή, ἡ δὲ χειμερινή[5].

1. *Fleureau*, Em Organisation judiciaire et administrative de la France et de la Belgique, 1875, 287 καὶ ἑξ. *Block*, Diction. de l'adm. ἐν λ. Département.

2. *Rönne*, III, 18.

3. Ὅρα τὰς ὑπὸ τὴν § 84 παραπομπάς.

4. Ἐν τούτοις ὁ Ν. τῆς 6 Μαρτίου 1858 [8], δι' οὗ ἡ ἀποτελοῦσα μέρος τῆς ἐπαρχίας Σκοπέλου νῆσος Σῦρος ἀπεσπάσθη ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας ταύτης καὶ προσηρτήθη εἰς τὴν τῆς Καρυστίας, δὲν μνημονεύει, ἂν προηγήθη ἡ γνωμοδότησις τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου.

5. Ὅρα τοῦ Δ. τῆς 5 Δεκεμβ. 1845 [34], περὶ προσδιορισμοῦ τῶν ἑδρῶν τῶν

88. Ὁ ἐν Γαλλίᾳ νομὸς ὑποδιαιρεῖται εἰς arrondissements, ἤτοι ἐπαρχίας, ταῦτα δὲ πάλιν εἰς cantons, ὧν ἀντίστοιχα δὲν ὑπάρχουσιν ἐν Ἑλλάδι. Τὸ arrondissement δὲν ἀποτελεῖ ἠθικὸν πρόσωπον, οὐδ' ἔχει ἄρα ἰδίαν περιουσίαν, καθάπερ ὁ νομός, τὸ καντόνιον καὶ ὁ δῆμος.

Αἱ τῆς ἀγγλικῆς κομητείας διοικητικαὶ διαιρέσεις εἰς ἑκατονταρχίας καὶ δεκαρχίας στερροῦνται νῦν ὀργανισμοῦ τινος. Πολλῷ μᾶλλον αἱ ὑπὲρ τῆς εἰσπράξεως τοῦ φόρου τῶν πτωχῶν συνενώσεις πολλῶν ἐνοριῶν εἰς μίαν διοικητικὴν περιφέρειαν, αἱ κληθεῖσαι *Σύνδεσμοι* (Poor-Law-Unions), δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς εἶδός τι ἐπαρχίας, καθ' ὅσον μάλιστα συμπίπτουσι σχεδὸν πρὸς τὰ χάριν τῆς ἀστυνομικῆς ὑπηρεσίας δημιουργηθέντα διοικητικὰ *διαμερίσματα* (Divisions).

Ἀντίστοιχος τῇ ἐπαρχίᾳ ἐστὶν ἐν Πρωσσίᾳ ὁ *Κύκλος* (Kreise), ὅστις δὲν εἶνε ἁπλῆ διοικητικὴ περιφέρεια ὡς τὸ κυβερνεῖον (Bezirk), ἀλλ' ἐν ταὐτῷ καὶ ἠθικὸν πρόσωπον, ὡς προείρηται.

Ὁ Βελγικὸς νομὸς (province) ὑποδιαιρεῖται καὶ οὗτος, καθάπερ ὁ τῆς Γαλλίας, εἰς arrondissements (ἐπαρχίας), 41 τὸν ἀριθμόν, μὴ ἀποτελοῦντα ἠθικὰ πρόσωπα[1].

Καὶ ἐν Γαλλίᾳ, ὡς καὶ ἐν Πρωσσίᾳ, ἀπαιτεῖται νόμος πρὸς μεταβολὴν τῶν ὁρίων τῆς ἐπαρχίας ἢ τοῦ κύκλου, ὡς καὶ πρὸς δημιουργίαν ἢ συνένωσιν πολλῶν εἰς μίαν[2].

89. Τελευταῖα τῶν διοικητικῶν περιφερειῶν τοῦ Κράτους ἐστὶν ὁ *Δῆμος*, ὁ ἀποτελῶν ἁπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ ἠθικὸν πρόσω-

νομαρχῶν καὶ ἐπάρχων τὸ ἄρθρ. 6, δι' οὗ ὁ ἔπαρχος Καλαβρύτων δύναται νὰ ἑδρεύῃ καὶ ἐν Καρπενησῇ ἀπὸ Μαΐου μέχρι Αὐγούστου, τὸ ἄρθρ. 7, καθ' ὃ ὁ ἔπαρχος Κυνουρίας δύναται νὰ ἑδρεύῃ ὁτὲ μὲν ἐν Λεωνιδίῳ, ὁτὲ δὲ ἐν ἁγίῳ Ἰωάννῃ κτλ.

1. *Fleurent*, Organisation judiciaire et administrative de la France et de la Belgique, 1875, 281 καὶ ἑξ.

2. *Παύλου Leroy-Beaulieu*, 11.— *Rönne*, III, 36.—Ἀλλ' ὅμως παραδέχονται ἐν Πρωσσίᾳ, ὅτι, ἐὰν ἕνεκα μεταβολῆς δήμου τινὸς διὰ διατάγματος ἐπέλθῃ μεταβολὴ τῶν ὁρίων τοῦ Κύκλου, αὕτη θεωρεῖται τετελεσμένη καὶ ἄνευ νόμου, ἀρκεῖ νὰ δημοσιευθῇ διὰ τῆς Ἐφ. τῆς Κυβερνήσεως τὸ περὶ τούτου διάταγμα.

πον. Μετὰ τὸν Δῆμον ὑπάρχουσι μὲν τὰ παρεδρεῖα, τὰ χωρία καὶ αἱ ἐνορίαι, ἀλλὰ ταῦτα ἐλαχίστην ἔχουσι τὴν σημασίαν πρὸς τὴν ἐν γένει διοίκησιν τοῦ Κράτους, τὰ δὲ ὅρια αὐτῶν δὲν εἶναι σαφῆ· ὅθεν μᾶλλον θεωρητέα ὡς τμήματα τοῦ δήμου ἢ ὡς αὐτοτελεῖς περιφέρειαι[1].

Ὁ παρ' ἡμῖν ὀργανικὸς δημοτικὸς νόμος τῆς 27 Δεκεμβρίου 1833 [1834, 3] ἐπέβαλε μὲν τὴν εἰς τοὺς δήμους διαίρεσιν ἁπάσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας, ἀλλ' ἐπέτρεψεν, ὥστε «ἐκτεταμένα δάση, ἕλη καὶ ἄλλοι ἀκαλλιέργητοι καὶ ὀλίγους κατοίκους ἔχοντες τόποι νὰ διαιρεθῶσιν εἰς ἰδίας περιοχάς. Ἡ διάταξις ὅμως αὕτη, τεθεῖσα κατὰ μίμησιν γερμανικῶν τινων νομοθεσιῶν[2], ἔμεινε παρ' ἡμῖν ἐν ἀχρηστίᾳ, ὥστε οὐδὲν μέρος τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας ὑπάρχει νῦν μὴ ὑπαγόμενον εἰς δῆμόν τινα καὶ δημοτικὴν ἀρχήν, ὡς καὶ οὐδεὶς ὑπήκοος τοῦ Κράτους δύναται νὰ μείνῃ ἐλεύθερος δημοτικοῦ δεσμοῦ. Καὶ αὐτὰ τὰ εἰς τὸ Κράτος ἀνήκοντα ἀπέραντα δάση[3] ἢ αἱ βασιλικαὶ ἐπαύλεις ἢ τὰ ἀκατοίκητα ὄρη ἀποτελοῦσι μέρος ἑνὸς ἢ πλειόνων δήμων[3].

90. Πρὸς ἴδρυσιν ἢ σχηματισμὸν δήμου δύο εἶναι τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα· α') περιφέρειά τις ἐδαφικὴ καὶ β') ἀριθμός τις κατοίκων διαμενόντων σταθερῶς ἐν αὐτῇ. Φερέοικοι καὶ ἀνέστιοι ἢ νομάδες δὲν δύνανται νὰ ἀπαρτίσωσι δῆμον, ὅσον καὶ ἂν εἶναι μέγας ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, τἀνάπαλιν δὲ ἁπλῆ περιφέρεια δὲν χαρακτηρίζεται δῆμος, ἐὰν μὴ ὑπάρχωσιν ἐν αὐτῇ κάτοικοι.

Ἡ ἡμετέρα νομοθεσία δὲν ἀπαιτεῖ ὡρισμένην ἔκτασιν δημοτικῆς περιφερείας ἕνεκα τῆς μεγάλης ποικιλίας τῶν ἐν Ἑλλάδι τοπικῶν διαφορῶν· ὅθεν δυνατὸν νῆσος οὐ μικρὰ ν' ἀποτελέσῃ αὐτὴ μόνη ἕνα δῆμον, ἔκτασις δὲ γῆς ὀλίγων πλέθρων ἕνεκα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν αὐτῇ κατοίκων ν' ἀποκτήσῃ δημοτικὴν προσωπικότητα. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ κέντρου ἡ διοίκησις μεγάλων δημοτικῶν περιφερειῶν καθίσταται λίαν δυσχερής, συνέστησεν ὁ νομοθέτης, ὥστε «ἂν μὴ ὑπάρχῃ ἀναπόφευκτος ἐκ τῶν τοπικῶν περιστάσεων δικαιολογουμένη ἀνάγκη, τὰ πλέον ἀπομεμακρυσμένα μέρη τοῦ δήμου νὰ μὴ ἀπέχωσι πλέον τῶν δύο ὡρῶν ἀπὸ τοῦ κέντρου»[1].

Σπουδαιοτέραν σημασίαν ὡς πρὸς τὸν σχηματισμὸν δήμου ἔχει ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων αὐτοῦ· διὸ καὶ ὀρθῶς ποιῶν ὁ ἡμέτερος νομοθέτης ὥρισε τὸ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενον ἐλάχιστον ὅριον εἰς 300. Ἐλάττονες τῶν 300 κατοίκων ἀποδαίνουσι κατὰ κανόνα ἀνίκανοι πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν πολλαπλῶν ἀναγκῶν καὶ ὑποχρεώσεων τῶν δήμων δι' ἀνεπάρκειαν πόρων χρηματικῶν, καὶ καθιστῶσι δυσχερῆ τὴν μεταξὺ αὐτῶν ἐκλογὴν ἱκανῶν δημοτικῶν ἀρχόντων. Ἐν τούτοις ἐξαιρετικῶς ἐπιτρέπει ὁ νόμος τὸν σχηματισμὸν δήμων ἐχόντων ὀλιγωτέρους τῶν 300 κατοίκων τότε μόνον, ὅταν ὡς ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν σχέσεων πηγάζωσιν ἰδιαίτεροι λόγοι πρὸς τοῦτο, καὶ ὅταν μήτε ὁ διορισμὸς τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς μήτε ἡ ἐκπλήρωσις τῶν δημοτικῶν σκοπῶν παρεμποδίζεται διὰ τοιούτου σχηματισμοῦ[2].

Τοιοῦτος λόγος π. χ., ἐπιτρέπων τὸν σχηματισμὸν δήμου δι' ὀλιγωτέρου ἀριθμοῦ τῶν 300 κατοίκων, εἶναι ὁ συνοικισμὸς χωρίου δι' ἐποίκων ἢ τὸ ὀλιγάνθρωπον νήσου μικρᾶς ἢ χωρίου ἐπὶ δυσπροσίτων ὀρέων κειμένου[3].

Τἀνάπαλιν ἡ διαίρεσις πολυαρίθμου πόλεως εἰς πλείονας δήμους ἀντίκειται εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου, καθὼς καὶ ἡ ἕνωσις πλειόνων μερῶν, ἐχόντων τοὐλάχιστον τριακοσίας ψυχάς, εἰς ἕνα δῆμον·

1. Ὁδηγίαι 5/17 Ἀπριλίου 1834 περὶ σχηματισμοῦ τῶν δήμων· «οἱ δῆμοι ἀποτελοῦν τὸ κατώτερον μέλος εἰς τὴν διαίρεσιν τοῦ Βασιλείου ... Εἰς τὸν δῆμον ὡς εἰς ἔσχατον μέλος λήγουν ἅπαντες οἱ κλάδοι τῆς διοικήσεως τοῦ Κράτους. — *Δηλιγιάννη* καὶ *Ζηνοπούλου*, Π. 112.

2. Ὅρα *Rösler*, I, 258, σημ. 4 καὶ N. Αὐστριακὸν τῆς 5 Μαρτίου 1862 ἄρθρ. 2. — Ἐν Πρωσσίᾳ αἱ τοιαῦται περιοχαὶ καλοῦνται Gutsbezirke καὶ ἀνήκουσιν ἢ εἰς ἰδιώτας (Rittergüter) ἢ εἰς τὸ Κράτος (fiscalische Güter), καὶ ἰδίως δάση. *Holtzendorf*, Encykl. I, 817. *Rönne*, III, 39 σημ. 1.

3. Πρβλ. *Ἀργυροπούλου*, I, 141 καὶ *Ἀντωνιάδου*, 361.

1. Ὁδηγίαι τῆς 15/27 Ἀπριλίου 1834 [ἀδημοσίευτοι] περὶ σχηματισμοῦ τῶν δήμων, ἐν *Δηλιγιάννη* καὶ *Ζηνοπούλου*, 212 καὶ ἑξ.

2. Ἄρθρον 4 καὶ 5 τοῦ Ν. 27 Δεκεμβρίου 1833 [1834, 3] περὶ συστάσεως τῶν δήμων.

3. *Ἀργυροπούλου*, I, 150.

«διότι εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ἤθελε διασχισθῇ βιαίως ὁ σκοπὸς τῆς κοινῆς διοικήσεως, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἤθελον ἐνωθῇ βιαίως καὶ παρὰ φύσιν συμφέροντα πάντῃ ἀλλότρια»[1].

Ὑπαρχόντων τῶν δύο τούτων στοιχείων, ὁ δῆμος λαμβάνει νομικὴν ὕπαρξιν καὶ καθίσταται ἠθικὸν πρόσωπον διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ προσήκοντος Βασιλικοῦ Διατάγματος, δι' οὗ χαρακτηρίζεται ἐν ταὐτῷ καὶ ἡ τάξις, εἰς ἣν ἀνήκει ὡς ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ αὐτοῦ.

91. Ὁ οὕτως ἅπαξ σχηματισθεὶς δῆμος δύναται ἐν τῷ μέλλοντι πολλαχῶς νὰ μεταβληθῇ, εἴτε δῆλον ὅτι διὰ τῆς συγχωνεύσεως αὐτοῦ μεθ' ἑτέρου εἰς ἕνα μόνον δῆμον εἴτε διὰ τῆς διαιρέσεως αὐτοῦ εἰς δύο ἢ πλείους εἴτε διὰ τῆς ἀποσπάσεως μέρους τῆς περιφερείας αὐτοῦ ὑπὲρ ἄλλου δήμου ἢ καὶ τοὐναντίον διὰ τῆς προσαυξήσεως τῶν ὁρίων αὐτοῦ δι' ἐδαφικῶν τμημάτων ἐξ ἄλλων[2].

Πρὸς πᾶσαν τοιαύτην μεταβολὴν ἢ μετασχηματισμὸν δήμου ἀπαιτεῖται προηγουμένη γνωμοδότησις τῶν ἁρμοδίων δημοτικῶν καὶ ἐπαρχιακῶν συμβουλίων καὶ ἔκδοσις τοῦ προσήκοντος Βασιλικοῦ Διατάγματος. Ἐὰν δῆμος διὰ τοῦ μετασχηματισμοῦ δήμου μεταβάλλωνται τὰ ὅρια ἐπαρχίας ἢ νομοῦ, ἀντὶ Διατάγματος ἐπιτάσσεται ἡ ἔκδοσις νόμου[3].

Τῶν δημοτικῶν καὶ ἐπαρχιακῶν συμβουλίων ἡ γνώμη δίδεται εἴτε τῇ προκλήσει τῆς κυβερνήσεως εἴτε καὶ αὐθορμήτως. Ἀλλὰ κατ' οὐδετέραν τῶν περιπτώσεων ἡ γνώμη αὐτῶν εἶναι ὑποχρεωτικὴ πρὸς τὴν κεντρικὴν διοίκησιν, ἥτις καὶ διὰ τοῦτο καθίσταται μόνη ὑπεύθυνος[4].

Ὁ μετὰ τὰς ἄνω διατυπώσεις γενόμενος μετασχηματισμὸς δήμου τινὸς ἐπάγεται ἀναγκαίως τὴν ἅμεσον ἀνανέωσιν τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, ὡς ἀνατρεπομένης τῆς βάσεως τῆς ἐκλογῆς, ἐξ ἧς ἀνεδείχθησαν ὑπάρχουσαι αἱ δημοτικαὶ ἀρχαί[1].

92. Πᾶς δῆμος ἀποχωρίζεται τῶν λοιπῶν δι' ὁρίων εἴτε φυσικῶν, ὡς τὰ δάση, οἱ ῥύακες, αἱ λίμναι, αἱ χαράδραι καὶ τὰ ὄρη, εἴτε τεχνικῶν, ὡς αἱ ὁδοί, οἱ λίθοι, οἱ πάσσαλοι καὶ ἄλλα. Τὰ ὅρια ταῦτα τίθενται ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς μετὰ προηγουμένην ἐπὶ τόπου ἔρευναν κατὰ τὰς ἑπομένας διατυπώσεις[2].

Διορίζεται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν διαφερομένων δήμων ἀνὰ μία ἐπιτροπή, συγκειμένη ἐκ τριῶν μελῶν, ὧν τὸ ἓν τοὐλάχιστον πρέπει νὰ εἶναι δημοτικὸς σύμβουλος. Αἱ ἐπιτροπαὶ αὗται ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ νομάρχου ἢ ἐπάρχου προβαίνουσιν εἰς τὴν διαχάραξιν τῶν ὁρίων καὶ συντάσσουσι περὶ τῆς ἐργασίας αὐτῶν πρωτόκολλον, ἐν ᾧ ὀφείλουσι νὰ σημειώσωσιν ἰδίᾳ καθ' ἕκαστον τὸ εἶδος τῶν ὁροθετικῶν σημείων, ἅτινα ἔθηκαν, τὴν διεύθυνσιν καὶ τὸ ὡς ἔγγιστα μέρος τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς. Ὁμοίως δὲ ὀφείλουσι νὰ περιλάβωσιν ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ περιγραφὴν τῶν ἀμφισβαλλομένων ἢ ἀμφισβητουμένων ὁρίων καὶ τοῦ τρόπου τοῦ συμβιβασμοῦ αὐτῶν. Τὸ πρωτόκολλον τῆς ὁροθεσίας, ὑπογραφόμενον ὑπὸ πάντων τῶν μελῶν τῶν ἐπιτροπῶν, πέμπεται τῷ νομάρχῃ, ὅστις ἐπικυροῖ αὐτὸ ὁριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως, ἂν μηδεμία ἀμφισβήτησις ὑπάρχῃ μεταξὺ τῶν ἐπιτροπῶν.

Ἂν δὲ αὗται μὴ συμφωνήσωσι περὶ τινων σημείων τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς, ἀναφέρονται εἰς τὰ δημοτικὰ αὐτῶν συμβούλια, ἅτινα δύνανται ἢ νὰ διατάξωσι νέαν ἀπόπειραν συμβιβασμοῦ ἢ νὰ καθυποβάλωσι τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Νομάρχου. Κατὰ τὴν δευτέραν περίπτωσιν ὁ νομάρχης ἐκδίδει τὴν περὶ τού-

1. Ὅρα τὰς ἀνωτέρω Ὁδηγίας.

2. Κατ' ἀρχὰς οἱ δῆμοι ἠριθμοῦντο εἰς 700, ἀλλὰ κατόπιν πολυαρίθμων μετασχηματισμῶν γενομένων κατὰ τὸ 1837, 1840, 1841 καὶ 1842 περιωρίσθησαν εἰς 360 συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν τῆς Ἑπτανήσου.

3. *Δηλιγιάννη-Ζηνοπούλου*, II, 238, σημ. 1. *Ἀργυροπούλου*, I, 161, *Ἀντωνιάδου*, 373. Ὅρα καὶ ἀνωτ. §.

4. *Ἀργυροπούλου*, I, 160.

1. Διαταγὴ Ὑπουργ. Ἐσωτερικῶν τῆς 19 Μαΐου 1847. Πρβλ. *Δηλιγιάννη-Ζηνοπούλου*, II, 234 ἐν σημ.

2. Πρβλ. Ὁδηγίας περὶ ὁροθεσίας τῶν δήμων τῆς 15/27 Μαΐου 1836 [23]· τῆς 25 Δεκεμβρίου 1838 [1838 ἢ 1839, 1] καὶ τῆς 15/27 Ἀπριλ. 1854 ἀνεκδότου.—*Δηλιγιάννη* καὶ *Ζηνοπούλου*, II, 218.—Ὅρα καὶ σχέδιον περὶ μεταρρυθμίσεως τῶν ἀπὸ 25 Δεκεμβρίου 1838 ὁδηγιῶν περὶ ὁροθεσίας τῶν Δήμων ἐν Ἐγκυκλίῳ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν τῆς 22 Φεβρουαρίου 1863 ὑπ' ἀριθ. 75.

του ἀπόφασιν μετὰ προηγουμένην ἐπὶ τόπου ἔρευναν. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως δὲ ταύτης ἐπιτρέπεται ἔφεσις εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, ὅπερ ἀποφαίνεται ἀνεκκλήτως, μετὰ προηγουμένην ἐπιτόπιον ἐπιθεώρησιν, ἐὰν ταύτην ὑπολάβῃ χρήσιμον.

Δύναται δὲ ἡ περὶ ἀμφισβητουμένων ὁρίων συζήτησις νὰ ὑποβληθῇ καὶ εἰς τὴν κρίσιν διαιτητῶν ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων δήμων, πρὶν ἢ γίνῃ ἀναφορὰ εἰς τὸν νομάρχην ἢ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως τῶν διαιτητῶν δὲν ἐπιτρέπεται ἔκκλησις[1].

Τὰ οὕτω τεθέντα ὅρια τῶν δήμων δὲν δύνανται ἐφεξῆς νὰ μεταβληθῶσιν, εἰ μὴ ἐὰν ἐπιτρέψῃ τοῦτο ἡ διοικητικὴ ἀρχή[2]. Ὅθεν δὲν ἐπιτρέπεται εἰς δύο ἢ πλείους δήμους νὰ μεταθέτωσι δι' ἀμοιβαίας συγκαταθέσεως τὰ ὅριά των, ἐὰν δὲν ὑποβληθῶσιν εἰς τὰς πρὸς τοῦτο διατυπώσεις, συμπραττούσης τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς[3].

Διὰ τῆς ἀκριβοῦς ὁροθετήσεως ἑκάστου δήμου συμπροσδιορίζεται καὶ ἡ περιφέρεια τῶν ἐπαρχιῶν καὶ νομῶν, σημειοῦνται τὰ ὅρια τῆς ἁρμοδιότητος τῶν δημοτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν καὶ ἐξα-

1. Ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἐγκυκλίου τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν τῆς 22 Φεβρουαρίου 1863, πολλῶν δήμων ἡ ὁροθεσία δὲν εἶχεν ἐκτελεσθῇ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἴσως δὲ οὐδὲ μέχρι σήμερον. «Πολλῶν δήμων τοῦ Κράτους, λέγει ἡ ἐγκύκλιος, αἱ ὁροθετικαὶ ἐργασίαι μετὰ πολλὰς ἀναβολὰς καὶ χρονοτριβάς, ποὺ μὲν ἀρξάμεναι ἤμειναν καὶ μένουσιν ἐπ' ἀόριστον ἐκκρεμεῖς, ποὺ δὲ οὐδὲ ἐπεχειρίσθησαν, ἐκ δὲ τούτου μεγάλα ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ τινῶν δήμων συμφέροντα βλάπτονται καιρίως καὶ πολλῶν διοικητικῶν νόμων καὶ σκοπῶν προσκόπτει ἡ ἐκτέλεσις. Ἰδίως ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου τῆς ἀγροφυλακῆς, ἡ ἐπιτέλεσις δημοτικῶν ἔργων καὶ ἡ ἐκπλήρωσις παντοίων ἄλλων δημοσίων καὶ δημοτικῶν ὑποχρεώσεων καὶ ἀφορμὴ δὲ συναχῶν ἐρίδων καὶ συγχύσεων μεταξὺ τῶν κατοίκων ὁμόρων δήμων δίδεται ἕνεκα τῆς ἐκκρεμότητος ἢ παρατάσεως τῶν περὶ ὁρίων διατάξεων». Ὡς ἐβεβαιώθην οὐδὲ τὰ μεταξὺ τῶν δήμων Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς ὅρια καθωρίσθησαν ἔτι.

2. Μετὰ τῆς ὁροθετήσεως τῶν δήμων δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν τὸν μετασχηματισμὸν ἢ διαίρεσιν αὐτῶν, δι' ἃ ἀπαιτοῦνται πλείονες διατυπώσεις. Ὅρα *Ἀργυροπούλου*, I, 142.

3 *Ἀργυροπούλου*, αὐτόθι.

σφαλίζεται τὸ δικαίωμα κυριότητος ἑκάστου δήμου ἐπὶ τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτοῦ κειμένων δημοτικῶν κτημάτων.

93. Ὡς ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων οἱ δῆμοι διαιροῦνται εἰς τρεῖς τάξεις· εἰς τὴν πρώτην ἀνήκουσιν ὅσοι τῶν δήμων ἔχουσι δέκα τοὐλάχιστον χιλιάδας κατοίκων· εἰς τὴν δευτέραν οἱ ἔχοντες δύο τοὐλάχιστον χιλιάδας, καὶ εἰς τὴν τρίτην πάντες οἱ λοιποί[1].

Ἡ εἰς τάξεις διαίρεσις τῶν δήμων δὲν ἀφορᾷ δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις αὐτῶν οὐδὲ ὑποδηλοῖ διαφορὰν διοικήσεως δημοτικῆς, ἀλλ' ἁπλῶς ὁρίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑφ' ἑκάστης τάξεως δήμων ἐκλεκτέων δημοτικῶν συμβούλων καὶ παρέδρων. Πολλῷ λογικωτέρα εἶναι ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ διάκρισις τῶν δήμων εἰς ἀστικοὺς καὶ ἀγροτικούς, βάσιν ἔχουσα αὐτὴν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν κοινωνικῶν διαφορῶν, τῶν παραγομένων ἐκ τοῦ βιομηχανικοῦ, τοῦ ἐμπορικοῦ ἢ τοῦ ἀγροτικοῦ βίου κατοίκων ὡρισμένου ἐδάφους. Ἀλλὰ τὴν διάκρισιν ταύτην ὁ ἡμέτερος νομοθέτης, ἑπόμενος τῷ γαλλικῷ συστήματι, ἀπέκρουσε τέλεον.

Ἡ κατάταξις τῶν δήμων γίνεται διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος. Ὅθεν ὅμοιον Διάταγμα ἀπαιτεῖται καὶ διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς ἅπαξ προσδιορισθείσης τάξεως δήμου τινός, καί τοι αὕτη ἠδύνατο νὰ γίνῃ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ νομάρχου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπισήμων ἀπογραφικῶν πινάκων[2]. Δὲν προσαπαιτεῖται ὅμως διὰ τὴν μεταλλαγὴν τάξεως καὶ γνωμοδότησις τοῦ ἐπαρχιακοῦ καὶ δημοτικοῦ συμβουλίου, διότι ταύτην ἐπιδάλλει τὸ ὄγδοον ἄρθρον τοῦ δημοτικοῦ νόμου διὰ μόνην τὴν μεταβολὴν τοῦ ἅπαξ προσδιωρισμένου *σχηματισμοῦ* (formation) τοῦ δήμου, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ γερμανικοῦ κειμένου.

Ἡ μεταβολὴ τάξεως δήμου τινὸς δὲν ἐπάγεται, ὡς ὁ μετασχηματισμός, τὴν ἄμεσον ἐκλογὴν νέων δημοτικῶν ἀρχῶν, ἀλλὰ διαμένουσιν αἱ ὑφιστάμεναι μέχρι τῆς νομίμου λήξεως τῆς ἐξουσίας αὐτῶν[3].

1. Ἄρθρ. 7. Ν. περὶ συστάσεως τῶν δήμων τῆς 27 Δεκεμβρ. 1833 [1834, 3].

2. Πρβλ. *Δηλιγιάννη-Ζηνοπούλου*, II, 233.

3. Ὅρα τὴν περὶ τούτου ἐγκύκλιον τοῦ Ὑπουργ. τῶν Ἐσωτερικῶν ἐν *Δηλ. καὶ Ζηνοπ.* II, 232. *Ἀργυροπούλου*, I, 157. *Ἀντωνιάδου*, 373.

94. Ἡ ἕδρα ἤ πρωτεύουσα δήμου τινὸς ὁρίζεται διὰ Διατάγματος, δυνατὸν δὲ νὰ καταστα θῶσι δύο, μία μὲν ἐαρινὴ καὶ θερινή, ἄλλη δὲ φθινοπωρινὴ καὶ χειμερινή.

Ἡ μεταλλαγὴ τῆς ἕδρας γίνεται ὁμοίως διὰ Διατάγματος, ἀλλ' ἡ πρακτικὴ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν ἐθεώρησεν ἀνέκαθεν μεταβαλλόμενον τὸν σχηματισμὸν τῶν δήμων καὶ διὰ τῆς μεταθέσεως τῆς ἕδρας αὐτῶν, διὰ τοῦτο δ' ἀπῄτησε καὶ ἐπὶ τούτου τὰς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 8 τοῦ δημοτικοῦ νόμου ἀπαιτουμένας ἐγγυήσεις, ἤτοι γνωμοδότησιν τοῦ ἐπαρχιακοῦ καὶ δημοτικοῦ συμβουλίου. Καίτοι ὀρθῶς παρετηρήθη, ὅτι τοιαύτη πρακτικὴ δύναται ν' ἀμφισβητηθῇ, ὅμως εἶναι προτιμοτέρα διὰ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς· διότι δηλαδὴ ἡ μετάθεσις τῶν ἑδρῶν τῶν δήμων ἐπηρεάζει συνήθως σπουδαῖα συμφέροντα αὐτῶν, ἅτινα προστατεύουσιν αἱ μνημονευθεῖσαι ἐγγυήσεις[1].

Τῆς γενικῆς ταύτης ἀρχῆς παρεδέξαντο ἐξαίρεσιν ἐν ὡρισμέναις περιπτώσεσιν, ἤτοι σεισμῶν, ἐπιδημίας, ἐλλείψεως ἀσφαλείας κτλ., ὅτε ἡ κυβέρνησις δύναται νὰ διατάξῃ προσωρινὴν μετάθεσιν ἕδρας δημάρχου, ὅταν ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ ὁλόκληρος ἤ σύμφωνος[2]. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ δὲν συμφωνεῖ τῇ κυβερνήσει, ἀρά γε κωλύεται ἡ κυβέρνησις νὰ μεταθέσῃ αὐτοβούλως τὴν ἕδραν δήμου τινὸς ἐν οὕτω σοβαραῖς περιστάσεσιν, οἷαι αἱ μνημονευθεῖσαι;

95. Ὁ δῆμος δυνατὸν νὰ σύγκηται ἢ ἐκ μιᾶς ἢ ἐκ πλειόνων κοινοτήτων, ὅτε ἑκάστη αὐτῶν διαφυλάττει τὸ ἐπὶ τῆς ἰδίας περιουσίας ἀποκλειστικὸν δικαίωμα, ὅπερ ἀσκεῖ κατὰ τὰ περὶ τούτου διατεταγμένα[3].

Ὁμοίως ὁ δῆμος διαιρεῖται ἐνίοτε εἰς *παρεδρεῖα*, ἅτινα ἱδρύονται ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς τοῦ νομοῦ, ἤτοι τοῦ νομάρχου, ἐν ἑκάστῳ χωρίῳ, ὅταν ἑνωθῶσι πλείονα τοιαῦτα εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν δῆμον. Δυνατὸν ὅμως καὶ δύο ἢ πλειότερα ἐγγὺς κείμενα χωρία ν' ἀποτελέσωσιν ἓν μόνον παρεδρεῖον[1].

1. *Δηλιγιάννη-Ζηνοπούλου*, II, 233.

2. Διαταγὴ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν τῆς 19 Μαΐου 1847.

3. Τὰ περὶ κοινοτήτων ἐκτεθήσονται πλατύτερον ἐν οἰκείῳ τόπῳ. Ὅρα καὶ *Ἀργυροπούλου*, I, 151 καὶ ἑξ.

Ὑπὸ ἐκκλησιαστικὴν ἔποψιν ὁ δῆμος διαιρεῖται εἰς *ἐνορίας* κατὰ τὸν πληθυσμὸν τῶν ἀποτελούντων αὐτὸν οἰκογενειῶν καὶ τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ὡς χωρίου ἢ κωμοπόλεως ἢ πόλεως.

Ἕκαστον χωρίον ἤ καὶ πλείονα, μὴ ἀπέχοντα ἀπ' ἀλλήλων πλέον τῆς ἡμισείας ὥρας, συγκείμενα δὲ ἐξ εἰκοσιπέντε μέχρι ἑβδομήκοντα οἰκογενειῶν, ἀποτελοῦσιν ἐνορίαν. Ἀπὸ ἑβδομήκοντα δὲ καὶ μιᾶς μέχρι ἑκατὸν πεντήκοντα οἰκογενειῶν τὸ χωρίον δύναται νὰ διαιρεθῇ καὶ εἰς δύο ἐνορίας.

Ἡ κωμόπολις ἀποτελεῖ μίαν ἢ δύο ἐνορίας, ὅταν σύγκηται ἀπὸ ἑκατὸν πεντήκοντα καὶ μιᾶς μέχρι διακοσίων οἰκογενειῶν, καὶ δύο ἢ τρεῖς ἐνορίας, ὅταν ἀριθμῇ πλείους τῶν διακοσίων οἰκογενειῶν.

Ἡ πόλις, ἡ συνισταμένη ἐκ τριακοσίων μέχρι χιλίων οἰκογενειῶν, ἀποτελεῖ 2—3 ἐνορίας, ἀναλόγως δὲ τοῦ μείζονος πληθυσμοῦ αὐτῆς καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν αὐτῇ ναῶν αὐξάνεται καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐνοριῶν[2].

96. Ὁ δῆμος (commune) ἐν Γαλλίᾳ σύγκειται, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, εἴτε ἐκ μιᾶς εἴτε πλειόνων κοινοτήτων (séctions), αἵτινες, καίπερ ἀποτελοῦσαι μέρος ἀδιάσπαστον τῆς δημοτικῆς ἑνότητος ὑπὸ διοικητικὴν ἔποψιν, ἔχουσιν ὅμως ἴδια δικαιώματα ἰδιοκτησίας, ἐπικαρπίας καὶ χρήσεως ἐπὶ τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῶν κειμένων κτημάτων. Παντὸς δὲ μετασχηματισμοῦ δήμου προηγεῖται ἔρευνα (enquête) de commodo et incommodo, ἐνεργουμένη κατ' ἐντολὴν τοῦ νομάρχου ὑπὸ τῶν δημάρχων τῶν ἐνδιαφερομένων δήμων. Μετὰ τὴν ἔρευναν προσκαλοῦνται τὰ δημοτικὰ συμβούλια νὰ γνωμοδοτήσωσι παραλαμβάνοντα καὶ ἴσον πρὸς τὰ μέλη αὐτῶν ἀριθμὸν ἐκ τῶν μᾶλλον φορολογουμένων δημοτῶν.

Εἰς ἵδρυσιν νέου δήμου ἀπαιτεῖται Διάταγμα μετὰ καταφατι-

1. Ἄρθρ. 39 § 4 δημοτικοῦ νόμου καὶ ἄρθρ. 21 Ν. 19 Νοεμ. 1864 [1865, 3]. Πρβλ. *Ἀντωνιάδου*, 520. *Ἀργυροπούλου*, I, 354.

2. Δ. 8 Ἰουνίου 1856 [26] περὶ διαιρέσεως τῶν ἐνοριῶν κατὰ πόλεις, κωμοπόλεις καὶ χωρία.

κὴν γνωμοδότησιν τῶν τε ἐνδιαφερομένων δημοτικῶν συμβουλίων μετὰ τῶν μᾶλλον φορολογουμένων καὶ τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου. Δύναται ὅμως καὶ διὰ νόμου νὰ ἱδρυθῇ δῆμος ἄνευ τοιούτων διατυπώσεων[1].

Ἐν Ἀγγλίᾳ ὑφίσταται μὲν ριζικὴ διαφορὰ μεταξὺ ἀγροτικῶν καὶ ἀστικῶν δήμων, ἀλλ' οὐδεὶς αὐτῶν ἀποτελεῖ κυρίως διοικητικὴν περιφέρειαν, οἵα νοεῖται ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ. Μόνα ἐκ τῶν Parliamentary Bouroughs ὅσα ἀποτελοῦσι δημοτικὴν κοινότητα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς διοικητικαὶ διαιρέσεις· ἀλλὰ καὶ τούτων ἡ σημασία πρὸς τὴν ἐν γένει διοίκησιν εἶναι ἐλαχίστη.

Ὁ δῆμος (Gemeinde) ἐν Πρωσσίᾳ ἀποτελεῖ ἠθικὸν πρόσωπον καὶ διοικητικὴν ἅμα περιφέρειαν. Καίτοι δὲ πολλοὶ καὶ διάφοροι νόμοι διέπουσι τὰ τῶν πρωσσικῶν δήμων, οὐδεὶς ὅμως αὐτῶν ἐπιτρέπει τὸν μετασχηματισμὸν τῶν δήμων ἐξ αὐτοβουλίας τῆς κυβερνήσεως, ἀλλ' ἐξαρτᾷ ἐξ ὅρων ὧν οὐκ ἄνευ καὶ ἐκ διατυπώσεων, οἵα ἡ γνωμοδότησις τοῦ δημοτικοῦ καὶ ἐπαρχιακοῦ ἢ νομαρχιακοῦ συμβουλίου, ἡ συναίνεσις τῶν ἰδιοκτητῶν ἀκινήτων κτημάτων, κειμένων ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ μετασχηματιζομένου δήμου καὶ ἄλλαι πολλαί[2].

1. Block. Diction. de l'administration ἐν λ. organisation communale σ. 1350 καὶ ἑφ.

2. Rönne, III. 37 καὶ ἑφ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς κεντρικῆς διοικήσεως.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Περὶ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν βασιλικῶν συμβουλίων.

Περίληψις.

97. Περὶ τοῦ συνταγματικοῦ βασιλέως ὡς ἀνωτάτου ἄρχοντος τοῦ Κράτους.
98. Περὶ τοῦ βασιλέως ὡς διοικητικοῦ ἄρχοντος.
99. Περὶ τῆς βασιλείας ἐν Ἀγγλίᾳ.
100. Περὶ τῆς πρωσσικῆς βασιλείας.
101. Περὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ ἀναφέρεσθαι τῷ βασιλεῖ.
102. Περὶ τοῦ κοινοβουλίου ὡς συμβουλίου τοῦ στέμματος.
103. Περὶ τῶν βασιλικῶν μυστικοσυμβουλίων.
104. Περὶ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου.
105. Τὸ ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπουργικὸν συμβούλιον.
106. Τὸ ἐν Ἑλλάδι ὑπουργικὸν συμβούλιον.
107. Περὶ τοῦ προέδρου τοῦ ὑπουργ. συμβουλίου καὶ τῶν καθηκόντων αὐτοῦ.
108. Περὶ τῶν συναδριάσεων τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου.
109. Περὶ τοῦ γραμματέως τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ τοῦ πρωτοκόλλου.

97. Ἐν ταῖς συνταγματικαῖς μοναρχίαις ὁ βασιλεὺς εἶναι ὁ ἀνώτατος ἄρχων καὶ κορυφὴ τοῦ Κράτους, ἡ ἔμψυχος παράστασις τῆς πολιτικῆς ἑνότητος τοῦ λαοῦ καὶ ἡ πηγὴ πασῶν τῶν ἐξουσιῶν[1], ὧν τὴν μὲν νομοθετικὴν ἀσκεῖ ἰδίᾳ διὰ τοῦ ἀπολύτου δικαιώματος τῆς κυρώσεως τῶν νόμων καὶ τῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν, τὴν δ' ἐκτελεστικὴν διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διοριζομένων ὑπευθύνων Ὑπουργῶν, καὶ τὴν δικαστικὴν διὰ τῆς ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἐκδόσεως τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων καὶ τοῦ δικαιώματος τῆς χάριτος

1. Τὸ ἑλληνικὸν σύνταγμα ἀναγράφει ἐν ἄρθρ. 21 τὸ ἔθνος ὡς ἀπωτάτην πηγὴν τῶν πολιτικῶν ἐξουσιῶν, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτο μόνον ἀπαναστατικῷ τῷ τρόπῳ δύναται νὰ ἐκζηλωθῇ. Φανερὸν δὲ ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν ἔχει τὰς ἐξουσίας ταύτας ἄνωθεν ἐκ θεοῦ, ἀλλὰ παρέλαβε παρὰ τοῦ λαοῦ.

καὶ τῆς ἀμνηστίας[1]. Διὰ ταῦτα δὲ καλεῖται ὁ βασιλεὺς ἡγεμών, μονάρχης, κυρίαρχος, ἐντολοδόχος, θεματοφύλαξ καὶ ἐκτελεστὴς τῆς θελήσεως τοῦ Κράτους.

Ἀλλὰ τὰς ἡγεμονικὰς ταύτας *προρομίας* δὲν δύναται κατὰ συνταγματικὴν ἀρχὴν ν' ἀσκήσῃ μόνος ὁ βασιλεύς, ὢν ἀνεύθυνος· διὸ καὶ πάντα τὰ συντάγματα κηρύττουσιν ἄκυρον οἱανδήποτε πρᾶξιν τοῦ βασιλέως, ἥτις δὲν εἶναι προσυπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ, ὅστις διὰ μόνης τῆς ὑπογραφῆς του καθίσταται ὑπεύθυνος[2]. Ὁμοίως δὲ τὸ τοῦ ἡγεμόνος δικαίωμα περὶ τὸν διορισμὸν τῶν ὑπουργῶν περιστέλλεται κατὰ κανόνα οὐσιωδῶς ὑπὸ τῶν συνταγματικῶν ἐθίμων ἐν τοῖς ὑπὸ τῆς ἀντιπροσωπίας τοῦ λαοῦ ἐνδεικνυμένοις προσώποις.

Ἐκ τῶν ἐλλόγων τούτων περιορισμῶν παρήχθη τὸ δόγμα, ὅτι ὁ «βασιλεὺς βασιλεύει, ἀλλὰ δὲν κυβερνᾷ» ἢ ὅτι «ὁ βασιλεὺς κυβερνᾷ μέν, ἀλλ' ἡ ἄσκησις τοῦ δικαιώματος τούτου ἀνήκει τοῖς ὑπουργοῖς αὐτοῦ».

Τὸ σφαλερὸν τῆς τοιαύτης θεωρίας ἀπὸ πολλοῦ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης κατεδείχθη. Ἐφαρμοζομένη αὕτη ἀπολύτως ἐν τῇ πράξει μετατρέπει τὴν μοναρχίαν εἰς δημοκρατίαν καὶ μεταβάλλει τὸν θεσμὸν τῆς βασιλείας εἰς τύπον κενὸν καὶ σύμβολον ἰδανικόν, εἰς «πῖλον ἄνευ κεφαλῆς» καὶ ὄργανον ἄψυχον ὑπουργῶν παντοδυνάμων. Διὰ τῶν δογμάτων τούτων καταστρέφομεν τέλεον τὴν ζῶσαν καὶ ἐνεργὸν ἀτομικότητα τοῦ μονάρχου καὶ ἀρνούμεθα αὐτῷ ἀνθρωπίνους κἂν ἰδιότητας. Ἐξαφανίζομεν τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν ἀπ' ἐκείνου, ὅστις ἔχει τὸ ὕψιστον πολιτικὸν δικαίωμα καὶ τὴν ἀνωτάτην τιμὴν ἐν τῷ Κράτει[3].

1. Ὅρα Ἑλλην. Συντάγματος ἄρθρ. 31, 32, 36, 39.
2. Ἑλλ. Συντ. ἄρθρ. 30.
3. Un trône n'est pas un fauteuil vide, auquel on a mis une clef pour que nul ne puisse être tenté de s'y asseoir. Une personne intelligente et libre, qui a ses idées, ses sentiments, ses désirs, ses volontées, comme tous les êtres réels et vivants, siége dans ce fauteuil. Le devoir de cette personne, car il y a des devoirs pour tous, également sacrés pour tous, son devoir, dis-je, et la nécessité de sa situation, c'est de ne gouverner que d'accord avec les grands pouvoirs publics

Τὸ κέντρον τῆς πολιτικῆς βαρύτητος ἐν ταῖς συνταγματικαῖς μοναρχίαις οὔτ' ἐν τοῖς ὑπουργοῖς οὔτ' ἐν ταῖς Βουλαῖς κεῖται, ἀλλ' ἐν τῷ βασιλεῖ, τῷ ἐκπροσωποῦντι τὴν ἐθνικὴν μεγαλειότητα καὶ τὴν ἐνεργὸν βούλησιν τῆς πολιτείας. Τὸ μὲν κοινοβούλιον εἶναι κυρίως ὁ σύμβουλος τοῦ μονάρχου ἐν τῇ καταρτίσει τῶν νόμων, οἱ δὲ ὑπουργοὶ οἱ σύμβουλοι αὐτοῦ ἐν τῇ ἐνασκήσει τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας[1].

§. 98. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἕτερον δόγμα, ὅτι «ὁ βασιλεὺς κυβερνᾷ μέν, ἀλλὰ δὲν διοικεῖ» εἶναι κενόν τι θεώρημα ἢ σόφισμα πολιτικόν. Τοῦτο μέν, διότι ἀδέβαιά εἰσιν ὡς τὰ πολλὰ τὰ μεταξὺ κυβερνήσεως καὶ διοικήσεως ὅρια, τῆς αὐτῆς συχνάκις πράξεως οὔσης κατ' ἀρχὴν μὲν κυβερνητικῆς, ἐν τοῖς καθέκαστα δὲ διοικητικῆς· τοῦτο δέ, διότι αὐτὸ τὸ σύνταγμα ἀπονέμει τῷ βασιλεῖ διοικητικὰ καθήκοντα, οἷα ἡ ἔκδοσις ἐκτελεστικῶν διαταγμάτων, ὁ διορισμὸς καὶ ἡ παῦσις τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ἡ ἀπονομὴ τῶν στρατιωτικῶν βαθμῶν καὶ παρασήμων, ἡ παραχώρησις δικαιωμάτων τινῶν ἢ προνομίων καὶ ἄλλα[2].

Ἀληθὲς ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν δύναται νὰ ἐξετάζῃ πάσας τὰς λεπτομερείας τῶν διοικητικῶν ὑποθέσεων οὐδ' εἶναι ἐπιθυμητόν, ἵνα ἐνασχολῆται περὶ αὐτὰς συνήθως[3]· ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν ἐξάγεται,

institués par la charte, avec leur aveu, leur adhésion, leur appui». Guizot, Mém. VII, 184.

1. Πρβλ. *Bluntschli*, Lehre vom mod. Staat, I, 486 καὶ ἑξ. Τὴν αὐτὴν γνώμην ὑποστηρίζει καὶ ὁ Ἀραβαντινὸς ἐν τῇ πολλοῦ λόγου ἀξίᾳ πραγματείᾳ αὐτοῦ περὶ εὐθύνης ἡγεμόνων καὶ ὑπουργῶν, 1880, 163. Ὁ πρώην πρωθυπουργὸς τῆς Ἰταλίας Minghetti ἐν τῇ σπουδαίᾳ αὐτοῦ πραγματείᾳ περὶ τῶν πολιτικῶν κομμάτων (μετάφρασις Γ. Μικονίου) εὐλόγως οἰκτίρει ἐν σελ. 140 τὴν ἐν Ἰταλίᾳ «τάσιν πρὸς ἐκμηδένισιν τῶν τοῦ στέμματος προνομίων καὶ τὴν τῶν ὑπουργῶν ἀφομοίωσιν πρὸς πράκτορας σχεδὸν ἢ πρὸς ἐντολοδόχους τῆς Βουλῆς».

2. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γαλλίᾳ, τῇ γενεθλίῳ χώρᾳ τοῦ ἀνωτέρω δόγματος, ἀναγνωρίζονται ὑπὲρ τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας ταῦτα διοικητικὰ καθήκοντα ὅσα καὶ τοῖς μονάρχαις. *Bathie*, Prèces, 55. *Ducrocq* I. 61.

3. «Γεώργιος ὁ Γ' εἶχε τὴν ἕξιν ν' ἀναγινώσκῃ πολυάριθμα ἔγγραφα πρὶν ἢ τὰ ὑπογράψῃ· ἔπαυσε δὲ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην, ὅτε ὁ λόρδος Θιρλόδης τῷ ἐδήλωσεν, ὅτι εἶναι *μωρία νὰ ἐξετάζῃ τις ἔγγραφα, ἅτινα δὲν ἐννοεῖ*»... Βαγιέτ, ἀγγλικὸν σύνταγ. μεταφρ. ὑπὸ Γονέου, 89.

ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν διοικεῖ καὶ ὅτι στερεῖται ἐν γένει τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐλέγχειν τὴν διοίκησιν τῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ. Τοὐναντίον δικαιοῦται νὰ ἐκφράζῃ ἐλευθέρως τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ θέλησιν ἐπὶ τῶν σπουδαίων διοικητικῶν μεταβολῶν καὶ νὰ τὴν ἐπιβάλῃ, ὅταν δὲν ἀντιτάσσηται κατ' αὐτῆς ἡ δεδικαιολογημένη ἄρνησις τῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ[1].

Ὁμοίως δέον νὰ ἔχῃ τὴν δικαίαν ἀπαίτησιν νὰ βλέπῃ αὐτοὺς ὁμμασι, ν' ἀκούῃ διὰ τῶν ἰδίων ὤτων, νὰ πληροφορῆται ἀπ' εὐθείας, νὰ παρατηρῇ τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ δημοσίου βίου, νὰ δίδῃ τὴν ὥθησιν, νὰ ἐπισπεύδῃ ἢ μετριάζῃ τὴν κοινωνικὴν φοράν, νὰ σπουδάζῃ τὰ κατάλληλα πρὸς τοῦτο μέτρα, νὰ λαμβάνῃ τὴν πρωτοβουλίαν ἔργου τινὸς καὶ νὰ αἰτῆται τὴν ὑποβολὴν ἐκθέσεων ἢ σχεδίων[2].

Ταῦτα δὲ πάντα, συντελοῦντα τὰ μέγιστα εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ Κράτους, δὲν ἀποκωλύουσι τὸν ὑπουργὸν ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως τῶν καθηκόντων αὐτοῦ οὐδ' ἐμποδίζουσιν ἀπὸ τοῦ νὰ δηλοῖ θαρραλέως τῷ ἡγεμόνι τὴν γνώμην αὐτοῦ, νὰ τὸν καθιστᾷ

1. Ὁ *Bluntschli*, ἔνθ' ἀνωτέρω, 491, καίτοι διακρίνει μεταξὺ κυβερνήσεως καὶ διοικήσεως, δὲν φαίνεται ἀναγνωρίζων τὸ ἀξίωμα, ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν διοικεῖ. Ἐν γένει οἱ Γερμανοὶ πολιτειολόγοι μὴ διαιροῦντες τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, ὡς οἱ Γάλλοι, ἀπονέμουσι ταύτην ἅπασαν τῷ βασιλεῖ. Ὅρα *Rönne* I, 150 καὶ ἑξ.

2. «Κατ' ἐμὴν γνώμην τὸ στέμμα ὤφειλε νὰ τηρῇ ἀκριβῶς τὰς προνομίας, ἃς παρέχει αὐτῷ τὸ Σύνταγμα, μηδέποτε δὲ ν' ἀφῇ ἄλλους νὰ σφετερίζωνται αὐτάς· διότι αἱ προνομίαι ἐκεῖναι καλῶς ἐφαρμοζόμεναι εἴτε περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ὑπουργῶν εἴτε περὶ τὴν διάλυσιν τῆς βουλῆς δύνανται ἐν τισι περιπτώσεσι νὰ σώσωσι τὴν χώραν. Ἐν ταῖς προνομίαις δὲ τοῦ στέμματος τίθησι ἐπίσης τήνδε· νὰ ἐπαγρυπνῇ μὴ ἡ κυβέρνησις αὐτοῦ βάλῃ ῥίζας φατριαστικὰς εἰς τὴν διοίκησιν, ὅταν δὲ ζητῇ σημεῖα τοιαύτης τάσεως, νὰ παραινῇ καὶ ν' ἀναχαιτίζῃ τὴν κυβέρνησιν. Φρονῶ, ὅτι ὑπουργὸς παραινούμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως νὰ τηρῇ εὐθύτητα, ὅτε προτείνει αὐτῷ πρὸς ὑπογραφὴν Διάταγμα διορισμοῦ ἢ προβιβασμοῦ, θὰ παρητεῖτο συνεπείᾳ παραινέσεως, τὴν παραίνεσιν δὲ ταύτην θὰ ἐποιεῖτο κανόνα ἐν τῷ μέλλοντι τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ γενικῆς πολιτικῆς διευθύνσεως, ἀλλὰ περὶ εἰδικῶν γεγονότων». *Minghetti*, τὰ πολιτικὰ κόμματα μεταφρ. Γ. Μικονίου, 233.

προσεκτικὸν καὶ ἐν ἀνάγκῃ ν' ἀρνῆται τὴν ἑαυτοῦ συνδρομήν[1].

— 99. Καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ βασιλεὺς ἀναγνωρίζεται κατ' ἀρχὴν ὡς «πηγὴ τῆς κυβερνήσεως ἔν τε τῇ νομοθετικῇ καὶ ἐκτελεστικῇ ἐξουσίᾳ καὶ κεφαλὴ πάντων τῶν ἐκτελεστικῶν ὀργάνων τῆς θελήσεως τοῦ Κράτους». Διὰ τοῦτο δὲ καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ ἀνώτατος ἄρχων τῆς διοικήσεως[2].

Ἀλλ' ἕνεκα τῆς κοινοβουλευτικῆς ἀλλοιώσεως τοῦ θεσμοῦ τῆς βασιλείας ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐπὶ τῆς παρούσης μάλιστα μοναρχίας, οἱ ὑπουργοὶ τείνουσι ν' ἀποκλείσωσιν αὐτὴν ἀπὸ τῆς συσκέψεως καὶ πρωτοβουλίας ἐπὶ τῶν λαμβανομένων νέων μέτρων. Ἐντεῦθεν δὲ φαίνεται ἀντικαταστήσασα ἐν Ἀγγλίᾳ τὴν μεσαιωνικὴν ἀπολυταρχίαν τῶν ἡγεμόνων ὁ «ὑπουργικὸς ἀπολυτισμός», καθ' ὅσον οἱ ὑπουργοὶ διαχειρίζονται ἅπασαν τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν, διαπραγματεύονται αὐτοβούλως μετὰ τῶν ξένων δυνάμεων, διευθύνουσι τὴν διοίκησιν τῶν ἀποικιῶν, ἀποφασίζουσι περὶ τῆς δυνάμεως καὶ χρήσεως τοῦ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν στρατοῦ καὶ ὑποβάλλουσι μόνοι αὐτοβούλως τὰ σπουδαιότερα νομοσχέδια ἐν ταῖς βουλαῖς[3].

Τοιαύτη «ὑπουργικὴ παντοδυναμία» καὶ Ἄγγλοις πολλοῖς νῦν ἀπαρέσκει, εἶναι δ' ἀνεκτὴ σήμερον καὶ ἴσως ὠφέλιμος βασιλευούσης γυναικός. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ ἰσχυρὰ καὶ εὐρεῖα αὐτοδιοίκησις, οἷα ἐννοεῖται ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, τὸ στερρὸν καὶ σαφὲς νόμων διοικητικῶν ἀνεπιδέκτων οἱασδήτινος ἐλαστικῆς ἑρμηνείας

1. *Bluntschli*, ἔνθ' ἀνωτ. — Ἀντιθέτως παρ' ἡμῖν ὁ μὲν *Σαριπόλος*, Σοντ. Δ. I. 279, ῥητῶς δογματίζει, ὅτι «ὁ βασιλεὺς βασιλεύει καὶ κυβερνᾷ, ἀλλ' οὐ διοικεῖ», ὁ δὲ *Φλογαΐτης*, Ἐγχ. 174, περιορίζεται εἰς γενικότητας. Ὁ *Στούπης*, ἐν τινι φυλλαδίῳ αὐτοῦ ἐπιγραφομένῳ Συνταγματικαὶ πλάναι 1881, 16, φρονεῖ ὅτι ὁ βασιλεὺς διοικεῖ μέν, ἀλλ' ἐμμέσως «καθ' ὅσον διὰ τῆς ἐκδόσεως διοικητικῶν διαταγμάτων ὁρίζει τ' ἀντικείμενα τῆς διοικήσεως». Καὶ ὁ *Σπηλιωτάκης* δὲ ἐν τῷ φυλλαδίῳ αὐτοῦ «Τὸ πολίτευμα» 1881 φρονεῖ ἐν σελ. 32 ὅτι «ὁ βασιλεὺς κυβερνᾷ, ἀλλ' οὐ διοικεῖ». Λυπηρὸν ὅτι αἱ σφαλεραὶ αὗται θεωρίαι ἐν Ἑλλάδι οὐκ ὀλίγον ἐπέδρασαν καὶ ἐν τῇ πράξει.

2. *Gneist*, Das engl. Verwaltr., I, 154.

3. *Gneist*, αὐτόθι, 206.

ἡ ἐφαρμογῆς ὑπὸ τῶν ἐκ περιτροπῆς κυβερνώντων κομμάτων, ἡ πληθὺς ἀνδρῶν πολιτικῶν μεγαλοφυῶν, ἐμπνεομένων ὑπὸ τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς νομιμότητος, ἡ κατ' ἔθιμον ἰσοβιότης σχεδὸν πάντων τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἡ χρηστότης τῶν πολιτικῶν ἠθῶν μετριάζουσι τὰ μάλιστα τὸν ὑπουργικὸν τοῦτον ἀπολυτισμὸν τῆς Ἀγγλίας.

Ἀντιθέτως ἐν προγενεστέραις ἐποχαῖς ἡ κοινοβουλευτικὴ ἱστορία τῆς Ἀγγλίας πολλάκις ἐβεβαίωσε τὴν ἀμοιβαίαν καὶ σωτήριον ἀλληλεπίδρασιν ἐν τῇ διοικήσει τῆς χώρας τοῦ βασιλέως ἐπὶ τῶν ὑπουργῶν καὶ τούτων ἐπ' ἐκείνου[1]· λίαν δὲ πιθανὸν ὅτι τοιαύτη ἔσται καὶ ἐν προσεχεῖ μέλλοντι ἡ μεταξὺ αὐτῶν σχέσις, ὅταν ἀνὴρ ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ θρόνου[2].

1. *Bluntschli*, Lehre vom Moder. Stat. 1875, I, 490 καὶ III, 284. «Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας δὲν στερεῖται ἐπιρροῆς ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων, ὧν ἄξιος λόγου πολιτικὸς παράγων. Ἵσταται ὅμως ἐπὶ τοῦ κέντρου καὶ ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ ὑπερσίου βίου ἐφορεύει τὰ πάντα. Δὲν εἶναι ἀδιάφορον πῶς ἔννοεῖ αὐτὸς τοὺς πολιτικοὺς σκοποὺς καὶ τί στοχάζεται νὰ πράξῃ ἢ νὰ μὴ πράξῃ. Ὅσον δὲ εὐφυέστερος ὁ βασιλεὺς ἐστί, τοσοῦτον κρεῖσσον γνωρίζει νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς θέσεώς του καὶ τοσοῦτον ἰσχυροτέρα ἔσεται ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ. Ἡ νῦν ἄνασσα τῆς Ἀγγλίας συχνάκις πρίν, ὁδηγουμένη ὑπὸ τοῦ συζύγου αὐτῆς, ἐπεβλήθη καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ, οἱ δὲ ὑπουργοὶ ἐξηναγκάσθησαν νὰ σεβασθῶσι τὰς γνώμας καὶ ἐπιθυμίας αὐτῆς. Καὶ μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ βασιλικοῦ συζύγου ἐν τισι σπουδαίοις ζητήμασιν ἀπεφάνθη κατὰ τῆς ἀρχικῆς συμβουλῆς τῶν ὑπουργῶν καὶ δὴ ἐξηνάγκασε καὶ αὐτὸν τὸν ἱκανὸν καὶ μέγα φρονοῦντα Παλμερστῶνα νὰ προσχωρήσῃ τῇ γνώμῃ αὐτῆς».

2. Ὁ τὰ μάλιστα ψυχολογήσας ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ συντάγματος *Bagiot* (ἔνθ' ἀνωτ. 113) παρίστησι τὸν *βασιλέα* οὕτως ὁμιλοῦντα πρὸς τοὺς ὑπουργούς, τοὺς διαδοχικῶς ἀποστελλομένους αὐτῷ ὑπὸ τῶν Βουλῶν· «Νομίζω καλὸν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, στοχάζεσθε, ὅτι δυνάμεθα νὰ ὠφεληθῶμεν ὁπωσδήποτε ἐκ τῶν ἰδεῶν μου· συνέταξα ἐπὶ τούτων ὑπόμνημα, *ὃ θέλω ὑποβάλλει ὑμῖν*. Βεβαίως τὸ ζήτημα δὲν ἐξαντλεῖται δι' αὐτῶν· ἀλλὰ θέλει δώσει ὑμῖν ἀφορμὴν νὰ σκεφθῆτε». Παρακατιὼν δὲ παρατηρεῖ. «Ὁ συνταγματικὸς μονάρχης, ὁ ἔχων συνετὴν καὶ πρωτότυπον νομοσύνην, δύναται πλέον παντὸς ἄλλου νὰ φθάσῃ εἰς τὸν τάφον μὲ τὴν συνείδησιν ἐλεύθερον. Γνώσκει, ὅτι οἱ ἄριστοι νόμοι του συμφωνοῦσι πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ καιροῦ του, ὅτι ἀρέσκουσι τῷ λαῷ, δι' ὃν ἐγένοντο, καὶ ὅστις πρέπει νὰ ἐπωφεληθῇ ἐξ αὐτῶν. Ἔχει πάντοτε τὴν εὐτυχίαν ν' ἀκούηται.

§ 100. Φρειδερίκος ὁ Μέγας (1740-1778) ὑπετύπωσε τὸν χαρακτῆρα τῆς πρωσσικῆς μοναρχίας ἀπορρίψας τὸ μεσαιωνικὸν δόγμα τῆς παντοδυναμίας τοῦ ἡγεμόνος καὶ αὐτὸς πρῶτος ἀναγορεύσας τὴν βασιλείαν δημοσίαν λειτουργίαν, τὸν δὲ βασιλέα πρῶτον τοῦ Κράτους ὑπηρέτην. Περιορίσας οὕτω τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν προπαρεσκεύασε τὴν ἔννομον ἐλευθερίαν τηρῶν ἀπαραμοίωτον τὸ ἀξίωμα, ὅτι τὰ δικαιώματα τοῦ βασιλέως εἶναι καὶ καθήκοντα ἅμα, καὶ ἐπιβάλλων πᾶσι τοῖς λειτουργοῖς τὴν αὐστηρὰν ἐκτέλεσιν τῶν ἑαυτῶν ὑποχρεώσεων[1].

Ἔκτοτε οὔτε τοῦ χρόνου αἱ ἐναλλαγαὶ οὔτε ἡ παραχώρησις συνταγματικοῦ χάρτου (1850) μετέβαλον τὸν χαρακτῆρα τοῦτον τῆς πρωσσικῆς μοναρχίας. Ὁ βασιλεὺς θεωρεῖται καὶ νῦν τὸ ἀνώτατον ὄργανον τοῦ Κράτους, ἔχων ἰδίαν θέλησιν, δι' ἧς νομοθετεῖ, κυβερνᾷ καὶ διοικεῖ μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ὑπευθύνων αὐτοῦ ὑπουργῶν.

Ναὶ μὲν οὕτω τὸ πρωσσικὸν πολίτευμα διαφέρει τοῦ ἀγγλικοῦ, οὐδὲ τὸ συνταγματικὸν ἔθιμον τοῦ ἐκλέγειν ὑπουργοὺς τοὺς ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐνδεικνυμένους ἐπικρατεῖ τοσοῦτον ἄτεγκτον ὅσον ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου ἡ «ὑπουργικὴ παντοδυναμία» οὐσιωδῶς περιστέλλεται, τὸ δὲ κοινοβούλιον διατηρεῖ μὲν ἀπόλυτον τὸ δι-

χάρις αὐτῷ οἱ ὀφείλοντες ν' ἀναλάβωσι τὴν εὐθύνην τῶν μέτρων σκέπτονται πάντοτε πρὶν ἢ ἐνεργήσωσι, τέλος καθίσταται βέβαιον, ὅτι τὰ σχέδια, ὧν τὴν πραγμάτωσιν ἤθελαν αὐτὸς προκαλέσει, δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἁπλαῖ φρενοτροπίαι ἑνὸς ἀτόμου, ἀλλ' ὡς ἔχοντα ὅλας τὰς πιθανότητας τῆς ἀξιολογότητος, διότι, ἀφοῦ συνέλαβεν αὐτὰ ἀνὴρ νομιμοφρονέστατος, διῆλθον δοκιμασίαν μακράν, ὅπως τέλος ἀποδεχθῶσι καὶ πραγματωθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τῶν συνήθη νομοσύνην ἐχόντων».

1. Ἐν μὲν τῷ Essai sur les formes de Gouvernement ἔγραφε Φρειδερῖκος ὁ Μέγας «Si l'on veut que le gouvernement monarchique l'emporte sur le républicain, l'arrêt du souverain est prononcé: Il doit être actif et intègre et rassembler toutes ses forces pour fournir la carrière qui lui est ouverte». Ἐν δὲ τῷ *Ἀντιμακιαβέλῃ* αὐτοῦ ἀποφαίνεται ὡς ἑξῆς· «Le souverain bien loin d'être le maitre absolu des peuples qui sont sous sa domination n'en est que le *premier magistrat*» καὶ ἀλλαχοῦ le «premier serviteur» le «domestique de l'État». Πρβλ. *Bluntschli*, I, 496.

καίωμα τοῦ ἐλέγχειν τοὺς ὑπουργοὺς καὶ τοῦ ψηφίζειν τοὺς νόμους καὶ τὸν προϋπολογισμόν, ἀλλὰ δὲν ὑπεισέρχεται λάθρᾳ ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Κράτους, οὐδὲ ζητεῖ διὰ τοιαύτης ἀναμίξεως νὰ αὐξήσῃ ἀθεμίτως τὴν ἰδίαν δύναμιν ἐπὶ βλάβῃ τῶν ἀληθῶν συμφερόντων τῆς πολιτείας.

Τοὐναντίον μάλιστα ἕνεκα τῶν προσωπικῶν ἀρετῶν τοῦ ἡγεμονεύοντος οἴκου καὶ τῶν πρὸς τὴν πατρίδα μεγάλων αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν ὁ λαὸς στέργει τὴν μείζονα ἴσως τοῦ δέοντος ἀνάμιξιν τοῦ ἡγεμόνος ἐν τῇ διοικήσει τῆς χώρας καὶ ἀνέχεται σύστημα πολιτικόν, καθ' ὃ ἡ μὲν νομοθετικὴ ἐργασία συνταγματικῶς βαίνει, ἡ δ' ἐκτελεστικὴ κατὰ τύπους ἀπολύτους[1].

101. Ἐκ τῆς γενικῆς διατάξεως τοῦ ἑλληνικοῦ Συντάγματος, ὅτι «ἕκαστος ἢ καὶ πολλοὶ ὁμοῦ ἔχουσι τὸ δίκαίωμα ν' ἀναφέρωνται ἐγγράφως εἰς τὰς ἀρχάς»[2], ἕπεται ὅτι καὶ τὸ ἀναφέρεσθαι πρὸς τὴν ἀνωτάτην ἀρχήν, τὸν βασιλέα, εἶναι δικαίωμα παντὸς Ἕλληνος.

Διὰ τῆς πρὸς τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα ἀναφορᾶς ἐπιζητεῖται εἴτε ἡ παροχὴ εὐνοίας τινὸς ἢ χάριτος ἐξ ἐκείνων, ἃς δυνάμει τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν νόμων δύναται ν' ἀπονέμῃ ὁ βασιλεύς, εἴτε ἡ ὑποβολὴ παραπόνων ἢ ἐγκλήσεων κατὰ τῶν ὑποδεεστέρων ἀρχῶν (τῶν ὑπουργῶν) ἢ ὑπαλλήλων ἕνεκα ζημίας ἢ ἀδικήματος προσωπικοῦ ἢ ἕνεκα βλάβης δημοσίου τινὸς συμφέροντος.

Χρησιμεύει ἄρα ἡ ἀναφορὰ ὡς τι ἔνδικον μέσον κατὰ τῶν πράξεων τῆς κυβερνητικῆς ἐξουσίας καὶ τῶν διοικητικῶν ὀργάνων.

Τὸ ἀναφέρεσθαι, ὂν δικαίωμα πολιτικόν, προϋποθέτει ἀναγκαίως τὴν ἀντίστοιχον ὑποχρέωσιν τῶν ἀρχῶν τοῦ δέχεσθαι τὰς ἀναφορὰς καὶ ἀπαντᾶν εἰς αὐτάς, ὅταν προσηκόντως εἶναι συντεταγμέναι καὶ ἐξαιτῶνται τὴν ἐκτέλεσιν ἢ παράλειψιν ὡρισμένης τινὸς

1. Ὁ Morier, Selbstregierung, 1875, 62, βεβαιῶν τὴν ἀντίθεσιν ταύτην ἐν Πρωσσίᾳ μεταξὺ νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἀνακράζει εὐφυῶς τὸ τῆς Γραφῆς «Ἡ μὲν φωνή, φωνὴ Ἰακώβ, αἱ δὲ χεῖρες, χεῖρες Ἡσαῦ».

2. Ἄρθρον 9. — Περὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ ἀναφέρεσθαι εἰς τὴν Βουλὴν πραγματεύεται εἰδικῶς τὸ ἄρθρ. 58 τοῦ Συντ.

πράξεως ἢ τὴν ἀνόρθωσιν ἀδικίας τινός. Ὅθεν καὶ τῷ βασιλεῖ ἐπιβάλλεται τὸ καθῆκον τοῦτο, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ ἀνευθύνου αὐτοῦ οὐδεὶς καταναγκασμὸς ὑφίσταται. Διὸ καὶ ἀναφοραὶ πέμπονται συνήθως τῷ ἁρμοδίῳ ὑπουργῷ, τῇ προτάσει τοῦ ὁποίου ἐνήργησεν ὁ βασιλεύς, ἢ ὁλοκλήρῳ τῷ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ, τῷ καθισταμένῳ ὑπευθύνῳ ἐπὶ τῇ ἀναδοχῇ ἢ ἀπορρίψει πάσης ἀναφορᾶς[1].

102. Ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν ἡγεμονικῶν καθηκόντων ὁ βασιλεὺς περιστοιχίζεται ὑπὸ πολλῶν συμβουλίων, ὧν τὸ σπουδαιότερον τὸ κοινοβούλιον· διότι τοῦτο οὐ μόνον νομοθετεῖ, ἀλλὰ καὶ χρησιμεύει ὡς ἀρωγὸς καὶ ἔφορος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας· διὸ ἀποτελεῖ καὶ μέρος τοῦ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ Κράτους.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἥ τε κάτω καὶ ἄνω βουλὴ ἀποτελοῦσιν ὁμοῦ τὸ *ὕπατον συμβούλιον* τοῦ στέμματος, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ γερμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ τὸ Reichstag χαρακτηρίζεται summum consilium imperatoris. Καὶ σήμερον ἔτι ἀμφότεραι αἱ ἀγγλικαὶ βουλαὶ καλοῦνται εἰς σύνοδον τῆς τυπικῆς ἐκφράσεως ad consulendum μετὰ τῆς *ὑποχρεώσεως* νὰ ἀνακοινώσωσι τὰς συμβουλὰς αὐτῶν. Ἕνεκα τῆς τοιαύτης ἰδιότητος τῶν βουλῶν καλεῖται ἡ ἐν αὐταῖς ἀντιπολίτευσις «ἡ πιστὴ ἀντιπολίτευσις τῆς ἀνάσσης» ὡς οὖσα πολιτικῶς ὑπόχρεως οὐ μόνον ν' ἀντιλέγῃ, ἀλλὰ καὶ ν' ἀναλαμβάνῃ τὴν διοίκησιν τῆς χώρας, ὁσάκις προσκαλεῖται. Ὁμοίως δὲ ἐκ τῆς ἰδιότητος τῶν μελῶν τοῦ κοινοβουλίου ὡς συμβουλίου

1. Ἡ γερμανικὴ νομοθεσία ἐκανόνισε λεπτομερῶς καὶ δὴ μετὰ πολλῶν ποινικῶν διατάξεων τὸ τοῦ ἀναφέρεσθαι δικαίωμα. Ὅρα *Rönne*, II, καὶ ἑξ. — Ἐν Ἀγγλίᾳ αἱ ἀναφοραὶ ἀποστέλλονται τῇ ἀνάσσῃ εἴτε διὰ τοῦ προέδρου τοῦ μυστικοσυμβουλίου αὐτῆς (Lord president) εἴτε διὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν (*Gneist*, Das engl. Verwaltr., I, 163). — Παρ' ἡμῖν οὐδεμίαν γνωρίζω διάταξιν κανονίζουσαν εἰδικώτερον τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεσθαι, διὸ καὶ οἱ παρ' ἡμῖν συνταγματολόγοι (*Σαρίπολος* IV. 263, *Φλογαΐτης*, 328) λίαν ἀορίστως πραγματεύονται περὶ αὐτοῦ. — Τὸ ἀναφέρεσθαι εἰς τὰς Βουλὰς ὑπὲρ πάντα τὰ Κράτη ἡ Ἀγγλία ἐκανόνισεν ἀπωφελέστερον καὶ ἀνύψωσεν εἰς θεσμὸν λίαν ἐνδιαφέροντα. Ὅρα *Block*, Diction. de la Polit. ἐν λ. *pétition*, καὶ τὴν μονογραφίαν τοῦ *Mohl*, περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐν τῷ Staatsrecht, Völkerr., κλ. I, 233 καὶ ἑξ.

τοῦ στέμματος προέρχεται τὸ ἀκαταδίωκτον αὐτῶν, ἡ ἀπόλυτος ἐλευθερία τοῦ λόγου καὶ ἄλλαι τινὲς προνομίαι. Ἀφ' ἑτέρου ἅμα ἀρχηγός τις κόμματος παραλάβῃ ἐκ τῶν χειρῶν τῆς ἀνάσσης τὴν σφραγῖδα τοῦ Κράτους, ὁρκίζεται αὐτῇ οὐχὶ ὡς κομματάρχης, ἀλλ' ὡς σύμβουλος τῆς ἀνάσσης καὶ ὑπὸ τοιαύτην ἰδιότητα εἰσέρχεται ἐν τῷ μυστικοσυμβουλίῳ αὐτῆς.

Ἀλλ' ἡ χαρακτηριστικωτέρα τῶν διοικητικῶν λειτουργιῶν τοῦ κοινοβουλίου εἶναι ὅτι καὶ αὐτόκλητον δύναται ἐν σοβαραῖς περιστάσεσι νὰ ὑποβάλῃ τῷ ἡγεμόνι τὴν γνώμην αὐτοῦ. Ναὶ μὲν δὲν δύναται οὕτω νὰ ὑποδεικνύῃ τὰ πρόσωπα, ἅτινα δέον ν' ἀναλάβωσι τὴν ἀρχήν, ὡς δὲν δύναται νὰ διορίζῃ τοὺς ὑπουργοὺς καὶ τοὺς ὑπαλλήλους, διότι τὸ τοιοῦτο θὰ κατεβίβαζε τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ στέμματος καὶ θὰ ἐμηδένιζε τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἰσορροπίαν τοῦ πολιτεύματος, ἀλλ' ὑποχρεοῦται νὰ συμβουλεύῃ τῷ βασιλεῖ τὴν ἀποπομπὴν ἀνικάνων καὶ ἀνεπιτηδείων συμβούλων, καθ' ἃ μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία τοῦ ἀγγλικοῦ πολιτεύματος. Ἐπίσης διοικητικὴν μᾶλλον ἢ νομοθετικὴν λειτουργίαν ἐπιτελεῖ τὸ ἀγγλικὸν κοινοβούλιον διὰ τῆς καταρτίσεως τῶν νόμων ἰδιωτικοῦ συμφέροντος (private bills), καθ' ἣν ἐπιλαμβάνεται τῆς λύσεως πολλῶν τεχνικῶν ζητημάτων, δι' ἃ ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ ἁρμόδιον θεωρεῖται τὸ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐσωτερικῶν τμῆμα τῶν δημοσίων ἔργων[1].

Ταὐτὸ ῥητέον περὶ παντὸς κοινοβουλίου καὶ δὴ περὶ τῆς ἑλληνικῆς Βουλῆς. Καὶ αὕτη ἐστὶ σύμβουλος τοῦ στέμματος καὶ μέλος τοῦ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ ἐρευνῶσα τὴν ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας διοίκησιν τοῦ Κράτους καὶ διαχείρισιν τῶν δημοσίων προσόδων, ποιοῦσα ἐπὶ πάντων ἐπερωτήσεις, διορίζουσα ἐξεταστικὰς ἐπιτροπὰς ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς (enquêtes parlementaires)[2], ἐπὶ πᾶσι δὲ ἔχουσα τὸ δικαίωμα τοῦ πρεσβεύεσθαι τῷ βασιλεῖ καὶ ὑποβάλλειν αὐτῷ αὐτόκλητος τὰς περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων γνώμας καὶ συμβουλὰς αὐτῆς.

1. *Gneist*, Das engl. Verwaltr., I, 173 καὶ 185.
2. Ἑλλ. Συντ. ἄρθρ. 58.

Ταῦτα ὅμως πάντα, στενῶς συναπτόμενα μετὰ τῆς νομοθετικῆς τοῦ κοινοβουλίου ἐξουσίας, καθίστανται ἀντικείμενον τοῦ συνταγματικοῦ μᾶλλον ἢ τοῦ διοικητικοῦ δικαίου.

103. Πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ὑπουργικοῦ θεσμοῦ ἀπαντᾷ τὸ μυστικοσυμβούλιον τοῦ ἄνακτος, ὅπερ ἐξετέλει νομοθετικὰ ἅμα καὶ διοικητικὰ καθήκοντα.

Καὶ νῦν ἔτι τὸ βασιλικὸν μυστικοσυμβούλιον ἐν Ἀγγλίᾳ (Her Majesty's Most Honerable Privy Council) παρὰ τὰς ἱστορικὰς μεταλλαγάς, ἃς ὑπέστη, θεωρεῖται ὡς ἡ ὑπάτη συνταγματικὴ ἀρχή, ἐν ᾗ ἕδρευε ἡ κυβερνητικὴ τοῦ Κράτους ἐξουσία. Ἀλλ' αἱ λειτουργίαι αὐτοῦ εἶναι νῦν ἐλάχισται, κυριωτέρα δὲ τούτων εἶναι ἡ συνδιάσκεψις μετὰ τῆς ἀνάσσης πρὸς ἔκδοσιν τῶν βασιλικῶν διαταγμάτων, τῶν ἐκδιδομένων ὑπὸ τὸν τύπον τῶν Orders in Council καὶ δημοσιευομένων ὡς Proclamations ἢ Ordinances. Ἕνεκεν ὅμως τῆς πληθύος νόμων λεπτομερεστάτων ἡ κανονιστικὴ αὕτη ἐξουσία τοῦ μυστικοσυμβουλίου περιορίζεται νῦν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων καὶ τῶν στρατιωτικῶν. Ὁμοίως δ' ἀσκεῖ τὸ ἀγγλικὸν βασιλικὸν μυστικοσυμβούλιον δικαιοδοσίαν τινὰ διεθνῆ ἐπὶ τῶν πολεμικῶν λειῶν καὶ χρησιμεύει ὡς διοικητικὸν δικαστήριον ἐπὶ τῶν ἀπαγορεύσεων ἕνεκα παραφροσύνης ἢ βλακείας.

Πλὴν τῶν περιωρισμένων τούτων καθηκόντων τοῦ μυστικοσυμβουλίου πᾶσα ἡ λοιπὴ κυβερνητικὴ καὶ διοικητικὴ ἐξουσία περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας μικρᾶς τινος ἐπιτροπείας τοῦ συμβουλίου τούτου, ἤτοι τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, τοῦ Cabinet κατὰ τὴν ἀγγλικὴν ἔννοιαν, ὅπερ ὅμως δὲν εἶναι ἀνεγνωρισμένον νομοθετικῶς[1].

Ἀνάλογον συμβούλιον ἐν Πρωσσίᾳ ἐστὶ τὸ Geheime Cabinet des Königs, ὅπερ καὶ τοῦτο μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς καθιερώσεως τῆς ὑπουργικῆς εὐθύνης περιορίζεται ἤδη εἰς ἐλαχίστας τινὰς λειτουργίας, ὧν κυριωτέρα ἡ προβολὴ τῷ βασιλεῖ τῶν περὶ χαρίτων ὑποθέσεων[2].

Ἐν Ἑλλάδι οὐδέποτε ἱδρύθη μυστικὸν συμβούλιον βασιλικόν.

1. *Gneist*, ἔνθ' ἀνωτ. 187 καὶ ἑξ.
2. *Rönne*, III, 68 καὶ ἑξ.

Ὁ βασιλεὺς μόνους τοὺς ὑπουργοὺς ἔχει, μετὰ τὴν Βουλήν, νομίμους συμβούλους αὐτοῦ.

104. Πανταχοῦ δὲ νῦν, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς δεσποτείαις, τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον κατέστη τὸ μόνον σταθερὸν καὶ ὑπεύθυνον συμβουλευτικὸν σῶμα τοῦ βασιλέως καὶ τὸ μόνον ἄμεσον ὄργανον τῆς νομίμου αὐτοῦ θελήσεως. Κατέχον διάμεσον θέσιν μεταξὺ νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας χρησιμεύει ὡς σύνδεσμος μεταξὺ βασιλέως καὶ κοινοβουλίου, ὡς κρίκος συνάπτων στερρῶς λαὸν καὶ μονάρχην καὶ διατηρῶν οὕτω τὴν ἀπαραίτητον ἑνότητα τοῦ Κράτους καὶ τὴν ἁρμονίαν ἐν τῇ πολυτρόπῳ κινήσει τοῦ πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ.

Ὁ βασιλεὺς εἶναι ἐλεύθερος κατὰ νόμον περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸ συνταγματικὸν ἔθιμον πρέπει οὗτοι νὰ περιβάλλωνται καὶ μετὰ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ λαοῦ. Ἐν τῇ ἰσορροπίᾳ ταύτῃ καὶ ἁρμονίᾳ τῶν παραγουσῶν τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον δυνάμεων ἔγκειται τὸ ἀληθὲς πνεῦμα τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος. Συχνάκις ὅμως ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τοτὲ μὲν ὁ μονάρχης διετήρησεν ἐν τῇ ἀρχῇ ὑπουργοὺς ἀπολέσαντας τὴν πλειονοψηφίαν τῶν Βουλῶν, τοτὲ δὲ τἀνάπαλιν ἡ δεδηλωμένη τοῦ λαοῦ γνώμη ἐξηνάγκασε τὸ στέμμα νὰ δεχθῇ ὑπουργούς, οὓς πρὶν ἐπιμόνως ἀπέκρουε. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ πολλὰ ὑπουργεῖα, ἐν οἷς καὶ τὸ τοῦ μεγάλου Πίττ, διετήρησαν τὰ ἡνία τῆς ἐξουσίας παρὰ τὴν πλειονοψηφίαν τῆς κάτω βουλῆς, ἡ δὲ Πρωσσία δὲν θὰ ἴδρυε τὴν γερμανικὴν ἑνότητα διὰ τῶν κατὰ τὸ 1866 καὶ 1870 θριάμβων αὐτῆς, ἐὰν ὁ Βίσμαρκ δὲν ἠγωνίζετο ἐπὶ ἔτη κατὰ τῆς ἐχθρικῆς δυσπιστίας τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων[1].

1. *Bluntschli*, Lehre vom mod. Staat., II. 255, ὅστις παρατηρεῖ, ὅτι ἡ αὐστηρὰ ἐφαρμογὴ τοῦ συνταγματικοῦ ἀξιώματος τοῦ ἀποσύρεσθαι τοὺς ὑπουργοὺς μετὰ τὴν ἀποδοκιμαστικὴν ψῆφον τῆς Βουλῆς παρουσιάζει ἥττονα ἄτοπα ἐν Ἀγγλίᾳ ἢ ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ ἕνεκα τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν πολιτικῶν τῆς Ἀγγλίας ἀνδρῶν, τῆς ἀρχαίας αὐτῆς ἀριστοκρατίας τῆς πλουσίας καὶ ἰσχυρᾶς, ἧς τὰ ἤθη καὶ τὰ καλῶς νοούμενα συμφέροντα ἀπωθοῦσι τὴν μέχρις ἐσχάτων ἀντιπολίτευσιν. Ἐν τοῖς λοιποῖς Κράτεσι, τοῖς ἧττον ἐνιαίοις καὶ μᾶλλον δημοκρατικοῖς, αἱ ἐξαιρέσεις δύνανται νὰ εἶναι συχνότεραι.

Ὁ βασιλεὺς διατελεῖ εἰς σχέσεις ἐμμέσους μεθ' ἑνὸς ἑκάστου τῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ· ὅθεν δύναται ν' ἀποπέμψῃ ἕνα ἐξ αὐτῶν, χωρὶς νὰ ὑποχρεοῦται ν' ἀποπέμψῃ καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας. Τὸ ὑπουργεῖον ὅμως *ὁμογενὲς* εὐκολύνει οὐσιωδῶς τὸ ἔργον τοῦ τε μονάρχου καὶ τῶν συμβούλων αὐτοῦ· διότι ἡ ὁμογνωμοσύνη τῶν ὑπουργῶν ἐπὶ τῶν οὐσιωδῶν ζητημάτων τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς διοικήσεως εἶναι ἀπαραίτητος ὅρος τῆς ἐπιτυχοῦς λύσεως αὐτῶν.

Ὁμοίως ὁ μονάρχης δύναται ν' ἀρνηθῇ τὴν ὑπογραφὴν αὐτοῦ ἐπὶ νομοσχεδίου τινὸς ἢ ἄλλης πράξεως ὑπουργικῆς. Τοιαύτη μονομερὴς ἄρνησις δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὴν ἔνδειξις δυσπιστίας· διὸ καὶ δὲν συνεπάγεται τὴν ἀποχώρησιν τοῦ ὑπουργοῦ. Ἡ ὑπουργικὴ μεταβολὴ ἢ μεταρρύθμισις ἐπιβάλλεται μόνον ἐπὶ διαρκοῦς δυσγνωμίας ἐπὶ τῶν μεγάλων τοῦ Κράτους ὑποθέσεων μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν συμβούλων αὐτοῦ[1].

105. Ἕνεκα τῆς ἱστορικῆς διαπλάσεως τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἐν Ἀγγλίᾳ εἶναι τοῦτο ἐπιτροπεία τις τῶν μυστικοσυμβούλων τοῦ στέμματος (Privy Councillors), συνδεομένη διὰ τοῦ πολιτικοῦ προγράμματος καὶ διανεμομένη μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς κεντρικῆς διοικήσεως. Ἡ τοιαύτη ἐπιτροπεία καλεῖται ἐπισήμως Cabinet ἢ Κυβέρνησις τῆς ἀνάσσης (Her Majesty's Governement), οὐδέποτε δὲ ὑπουργεῖον ἢ συμβούλιον ὑπουργῶν, διότι τὰς λέξεις ταύτας ἀγνοοῦσι τέλεον οἵ τε νόμοι καὶ ἡ ὑπηρεσία. Οἱ ὑπουργοὶ ἀναλαμβάνοντες τὴν κυβέρνησιν ὁρκίζονται οὐχὶ ὡς τοιοῦτοι, ἀλλ' ὡς μυστικοσύμβουλοι τοῦ στέμματος· ὅθεν, ἐὰν καὶ πρὶν ὑπηρέτησαν ὡς τοιοῦτοι, δὲν ὁρκίζονται καὶ δευτέραν φορὰν γενόμενοι ὑπουργοί[2].

1. *Bluntschli*, ἔνθ' ἀνωτέρω.

2. Ἰδοὺ πῶς ἀποφαίνεται αὐτὸς ὁ *Γλάδστων* περὶ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου· «Τὸ ὑπουργεῖον εἶναι ἴσως τὸ παραδοξότατον πλάσμα τοῦ πολιτικοῦ κόσμου κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους οὐχὶ ἕνεκα τοῦ κύρους, ἀλλ' ἕνεκα τῆς λεπτότητος, τῆς ἐλαστικότητος καὶ τῆς ποικιλίας αὐτοῦ· ἀποδείκνυται δὲ κορωνὶς ὅλου συστήματος, ὅπερ φαίνεται δυνάμενον ν' ἀντιστῇ κατὰ παντὸς κινδύνου ἐν τῷ μέλλοντι, οὐδ' ἀπαιτεῖ ἐπὶ τούτῳ ἄλλο τι ἢ *τελείαν τιμιότητα* καὶ *μέτριον νοῦν παρὰ τοῖς χρωμένοις αὐτῷ*. Ὁ θεσμὸς οὗτος, ὁ τοσοῦτον περιβάλλων τὸν πολιτικὸν ἀγγλικὸν βίον, ἐνεργεῖ διὰ σιωπηλῆς συμπνοίας, οὐδένα δὲ οὔτε ὁ γραπτὸς νόμος

Τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον συνεδριάζει προσκλήσει οἱουδήποτε μέλους αὐτοῦ κανονικῶς μὲν ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος, ἐνίοτε δὲ καὶ δὶς καὶ τρὶς ἐν καιρῷ τῶν βουλευτικῶν συνόδων, κατὰ δὲ τὰς κοινοβουλευτικὰς διακοπὰς πολλῷ σπανιώτερον. Ἐν ταῖς συνεδριάσεσι τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου δὲν παρίσταται ὁ μονάρχης, πολλάκις δὲ οὔτε καὶ τὰ δευτερεύοντα μέλη τοῦ ὑπουργείου, ἅτινα ἀγνοοῦσι συνήθως τὰ ἐν αὐτῷ ἀποφασισθέντα, περὶ ὧν ἄλλως οὐδὲν πρωτόκολλον τηρεῖται.

Αἱ ἀποφάσεις τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ὑποβάλλονται κατὰ τὰς περιστάσεις τῷ μονάρχῃ καὶ εἶτ' ἀμέσως ἐκτελοῦνται κατόπιν ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ εἴτε διαβιβάζονται πρὸς κύρωσιν τῷ μυστικοσυμβουλίῳ, ὅπερ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει σύγκειται ἐξ ἀριθμοῦ τινος ὑπουργῶν, ἐκ δύο φίλων τῇ κυβερνήσει μυστικοσυμβούλων καὶ τοῦ γραμματέως τοῦ μυστικοσυμβουλίου (Clerk of the Council)[1].

Αἱ ὑπουργικαὶ ἐν Ἀγγλίᾳ μεταβολαὶ σημαίνουσιν ἁπλῶς ἐφαρμογὴν νέων κυβερνητικῶν ἢ διοικητικῶν ἀρχῶν, αἵτινες πραγματοῦνται διὰ τῆς ὑποβολῆς νομοσχεδίων, τῆς μεταβολῆς τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ τῆς λήψεως νέων οἰκονομικῶν μέτρων. Μόνοι οἱ ὑπουργοὶ καὶ τριπλάσιος ἀριθμὸς αὐτῶν ἐκ τῶν ἀνωτάτων τοῦ Κράτους λειτουργῶν, ἤτοι περὶ τὰ 60 τὸ ὅλον πρόσωπα, ἀποσύρονται τῆς ὑπηρεσίας ἐπὶ τῇ ἀποδοκιμαστικῇ ψήφῳ τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων. Πᾶσα ἡ λοιπὴ διοίκησις καὶ ἅπαν τὸ προσωπικὸν αὐτῆς μένει ἄθικτον. Οἱ νόμοι οἱ διοικητικοὶ ἐφαρμόζον-

οὔτε τὸ σύνταγμα ἐμπεριέχουσι στίχον ὁρίζοντα τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὸν μονάρχην, πρὸς τὴν βουλήν, πρὸς τὸ ἔθνος, οὐδὲ αὐτὰς τὰς σχέσεις τῶν μελῶν πρὸς ἄλληλα καὶ προς τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν. Δὲν ἦτο ἀποκύημα ἰδέας ἐν συλλήψει οὔτ' ἐκτέλεσις φιλοσοφικοῦ σχεδίου ἡ ἀρχὴς ἀφηρημένης, ἀλλ' ἡ βραδεῖα ἐνέργεια ἀφανῶν δυνάμεων ἔδωκεν αὐτῷ τὸν ρυθμὸν ἐκεῖνον, ὃν ὁ κόσμος σήμερον θαυμάζει. Ηὐξήθη ἀθορύβως· δύναται δέ τις νὰ εἴπῃ περὶ αὐτοῦ ὅ,τι ὁ ποιητὴς λέγει περὶ τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων. «Δὲν ἀντήχησαν χάλυβες ὑπὸ βαρέος δονούμενοι σφυροῦ· τὸ ἔξοχον οἰκοδόμημα ἀνεφύη ὡς γιγαντιαῖος φοινιξ». *Minghetti*, τὰ πολιτικὰ κόμματα μετάφρ. ὑπὸ Μικονίου, 241.

1. *Gneist*, Das engl. Verwaltr., I. 201 καὶ ἑφ.

ται καὶ ἑρμηνεύονται ὡς καὶ πρίν, ἡ δὲ κοινωνία οὐδὲ κἂν ἀντιλαμβάνεται τῆς γενομένης ὑπουργικῆς μεταβολῆς, ὡσεὶ ἀντικατεστάθησαν ἁπλῶς δι' ἄλλων οἱ κέραμοι, οἱ στεγάζοντες τὸ πολιτικὸν οἰκοδόμημα, ἐν ᾧ ἀμέριμνος ἐγκαταβιοῖ.

106. Ὁ θεσμὸς τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἐν Ἑλλάδι ἱδρύθη κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, διετηρήθη δὲ καὶ ὑπὸ τῆς πρώτης ἐν Ἑλλάδι δυναστείας, ἥτις ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐκυβέρνησεν ἄνευ Συντάγματος. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν διαφόρων ὑπουργείων ὠνομάσθησαν τότε Γραμματεῖς τῆς Ἐπικρατείας, τὸ ὅλον δὲ σύστημα ὡμοίαζε πολὺ τοῖς κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ μυστικοσυμβουλίοις τοῦ στέμματος[1].

Διὰ τῶν συνταγμάτων τοῦ 1844 καὶ 1864 ἐκανονίσθησαν βασιμώτερον τὰ περὶ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ ὀργανικώτερον διερρυθμίσθησαν πρὸς τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα. Κατὰ ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἔχει ἀπόλυτον τὸ δικαίωμα τοῦ διορίζειν καὶ παύειν τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον, μὴ παρορωμένων, ἐννοεῖται, τῶν κοινοβουλευτικῶν περιορισμῶν, ὧν ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεμία πρᾶξις τοῦ βασιλέως ἰσχύει: μὴ προσυπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ, ἂν κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν ὅλου τοῦ ὑπουργείου οὐδεὶς τῶν παυθέντων ὑπουργῶν συγκατατεθῇ νὰ προσυπογράψῃ τὰ τῆς ἀπολύσεως τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ διορισμοῦ τοῦ νέου ὑπουργείου διατάγματα, ὑπογράφονται ταῦτα ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ νέου ὑπουργείου, ἀφοῦ οὗτος διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως δώσῃ τὸν ὅρκον[2].

Τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον ἔχει ἐλευθέραν τὴν εἴσοδον εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς, ἕκαστος δὲ τῶν ὑπουργῶν ἀκούεται, ὁσάκις ζητήσῃ τὸν λόγον, ψηφοφορεῖ ὅμως τότε μόνον, ὅταν εἶναι μέλος αὐτῆς[3].

Ἐν περιπτώσει κωλύματος ἢ ἀποδημίας τοῦ βασιλέως δύνα-

1. Ὅρα τὸ Δ. 8(15) Ἀπριλ. 1883 [13], περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν Γραμματειῶν, καὶ τὸ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν καὶ ἔτος Δ. ἀφορῶν τὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὰς Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας.

2. Συντάγ. 1864 ἄρθρ. 30.

3. Συντάγ. ἄρθρ. 78.

ται τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον δυνάμει εἰδικοῦ νόμου ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν μετά τινων περιορισμῶν[1].

Ὁμοίως ἐν περιπτώσει μεσοβασιλείας τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον ἐνεργεῖ ἐπ' εὐθύνῃ αὐτοῦ καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ ἔθνους τὴν συνταγματικὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν μέχρι τῆς ὁρκωμοσίας τοῦ ἀντιβασιλέως ἢ τῆς ἀφίξεως τοῦ διαδόχου, ἂν οὗτος εἶναι ἐνήλικος καὶ ἀπουσιάζῃ[2].

107. Πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου διορίζεται συνήθως ὑπὸ τοῦ βασιλέως ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐν τῇ Βουλῇ ἐπικρατοῦντος κόμματος[3], δύναται ὅμως καὶ αὐτὸς ὁ μονάρχης νὰ προεδρεύσῃ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ὁσάκις θελήσῃ.

Ὁ πρόεδρος ἔχει τὸν πρῶτον μεταξὺ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ βασιλείου βαθμόν· διὸ καὶ προηγεῖται ὅλων κατὰ τὰς ἐπισήμους τελετάς[4]. Κωλυόμενος ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου τῶν ὑπουργῶν ἢ ὑπὸ τοῦ ρητῶς πρὸς τοῦτο ὁρισθέντος ὑπὸ τοῦ Βασιλέως[5].

Καθῆκον καὶ δικαίωμα ἅμα τοῦ προέδρου εἶναι νὰ συγκαλῇ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον εἴτ' αὐτοβούλως εἴτε κατ' αἴτησιν ἑνὸς ἢ πλειόνων ὑπουργῶν, νὰ διευθύνῃ τὰς συνεδριάσεις αὐτοῦ, νὰ διατηρῇ ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ τὰς ὑποθέσεις τῶν διαφόρων ὑπουργείων, νὰ προλαμβάνῃ καὶ ἐξομαλύνῃ τὰς μεταξὺ αὐτῶν συγκρούσεις

1. Σοντάγ. ἄρθρ. 53. Πρβλ. καὶ τοὺς Ν. τῆς 4 Ἰανουαρίου 1876 [2], τῆς 21 Ἰουνίου 1882 [51] καὶ 26 Μαρτίου 1883 [115] περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου διαχειρίσεως τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας κατὰ τὴν ἐκτὸς τοῦ Κράτους ἀποδημίαν τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης.

2. Συντ. ἄρθρ. 50.

3. Κατὰ τὸ ἀγγλικὸν σύστημα ἐπίσημος πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ἐπομένως δὲ καὶ τοῦ μυστικοσυμβουλίου πρόεδρος (President council)· διορίζεται ἑκάστοτε διακεκριμένον τι κοινωνικῶς πρόσωπον, ὡς ἐπὶ τοῦ ὑπουργείου Γλάδστωνος ὁ φιλόσοφος Spencer. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ κόμματος λαμβάνει τὸν τίτλον τοῦ *Premier* καὶ προεδρεύει τῶν ἰδικωτέρων ὑπουργικῶν συμβουλίων.

4. Δ. 21 Μαΐου 1835 [1, ε'] περὶ τῶν καθηκόντων καὶ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀρχιγραμματέως.

5. Ὅρα Δ. 10 Ἀπριλίου 1877 (98).

καὶ νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς ὁμοιομόρφου ἐκτελέσεως τοῦ κυβερνητικοῦ συστήματος[1].

108. Εἰς τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον ὑποβάλλονται καὶ συζητοῦνται κυρίως αἱ περὶ τοῦ κυβερνητικοῦ καὶ διοικητικοῦ ἐν γένει συστήματος ὑποθέσεις, τὰ νομοσχέδια καὶ τὰ γενικὰ διατάγματα, πρὶν ὑποβληθῶσι τῇ Βουλῇ ἢ πρὶν δημοσιευθῶσιν, οἱ νέοι ὁρισμοὶ περὶ τῆς σχέσεως τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ἐπικράτειαν, αἱ ἀπορίαι περὶ τῆς ἐξηγήσεως τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων, αἱ πρὸς ἄλλας ἐπικρατείας συνθῆκαι, ὁ προϋπολογισμὸς καὶ ἀπολογισμὸς καὶ αἱ περὶ ἁρμοδιότητος τῶν διαφόρων ὑπουργείων συζητήσεις[2].

Δι' ἄλλων εἰδικῶν νόμων ὡρίσθησαν καὶ ἄλλα πολλὰ ἀντικείμενα ἀναγόμενα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου[3], οἷον διὰ τὴν ἀπόλυσιν τῶν ὑπαλλήλων τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐξωτερικῶν καὶ τῶν πρεσβειῶν (Ν. 21 Δεκεμβρίου 1877 [98], ἄρθρ. 24 § δ').

Αἱ συνεδριάσεις τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου γίνονται μυστικαί, παρόντων μόνων τῶν ὑπουργῶν καὶ τοῦ γραμματέως. Οὐχ ἧττον δύνανται νὰ παρευρεθῶσι καὶ συμπαραληφθῶσι καὶ ἄλλα πρόσωπα εἰς τὰς συζητήσεις, διὰ τὰς ὁποίας συγκαλεῖται τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον. Τῶν τοιούτων δὲ προσώπων ἡ ψῆφος εἶναι ἁπλῶς συμβουλευτική[4].

Πρὸς ἔκδοσιν ἀποφάσεως ἀρκεῖ ἡ παρουσία καὶ τεσσάρων μόνων ὑπουργῶν, ἐν ἰσοψηφίᾳ δὲ νικᾷ ἡ ψῆφος τοῦ προέδρου.

109. Κατὰ τὸ ἄρθρον 7 τοῦ ἀπὸ 3 Ἀπριλίου 1833 ὀργανι-

1. Ἄρθρ. 2 καὶ ἐφ. τοῦ Δ. τῆς 21 Μαΐου 1835. Περὶ ταῦτα τὰ γενικὰ καθήκοντα περιστρέφεται σχεδὸν ὅλη ἡ ἁρμοδιότης τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ πρωθυπουργοῦ (first lord of the Treasury), μὴ ἔχοντος τὴν διοίκησιν καὶ ἰδιαιτέρου ὑπουργείου, ὡς παρ' ἡμῖν καὶ ἀλλαχοῦ. Μόνον δὲ κατ' ἐξαίρεσιν ὁ τοιοῦτος ἦν Ἀγγλίᾳ ἄνευ χαρτοφυλακίου σχεδὸν πρωθυπουργὸς γίνεται καὶ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν (Chancellor of the Exchequer).

2. Ἄρθρ. 6 τοῦ Δ. 3(15) Ἀπριλίου 1833 [13] περὶ τοῦ σχηματισμοῦ Γραμματειῶν καὶ ἄρθρ. 1 τοῦ Δ. τῆς 28 Ἰουνίου 10 Ἰουλίου 1841 [13]).

3. Ὅρα *Δηλιγιάννη* καὶ *Ζηνοπούλου*, Ι, 118 σημ. 1.

4. Δ. 3 Ἀπριλίου 1835 [14].

κοῦ διατάγματος περὶ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἓν ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ κατὰ σειρὰν ἐτέλει χρέη γραμματέως τῶν συνεδριάσεων αὐτοῦ, ἀλλὰ δυνάμει μεταγενεστέρας διατάξεως διορίζεται νῦν εἰδικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου μὲ βαθμὸν ὑπουργικοῦ γραμματέως Α' τάξεως, προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου[1].

Ἔργον τοῦ γραμματέως ἐστὶ τὸ συντάσσειν τὸ πρωτόκολλον τῶν συνεδριάσεων τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ἐν ᾧ πρέπει νὰ περιλαμβάνωνται οὐ μόνον αἱ γενόμεναι ἀποφάσεις καὶ ἡ αἰτιολόγησις αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ αἱ τυχὸν διάφοροι ἐναντίαι γνῶμαι ἑνὸς ἢ πλειοτέρων μελῶν. Τὸ πρωτόκολλον ὑποβάλλεται εὐθὺς μετὰ ταῦτα εἰς τὸν Βασιλέα πρὸς ἔκδοσιν τῶν ἀποφάσεων αὐτοῦ[2].

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Περὶ τῶν ὑπουργῶν καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν ὑπουργείων.

Περίληψις.

110. Περὶ τῶν ὑπουργείων ἓν γένει.
111. Περὶ τῶν ὑπουργῶν.
112. Περὶ τῶν καθηκόντων τῶν ὑπουργῶν.
113. Περὶ τῶν ὑπουργικῶν πράξεων.
114. Περὶ εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν.
115. Περὶ τοῦ γενικοῦ γραμματέως.
116. Περὶ τοῦ λοιποῦ προσωπικοῦ τῶν ὑπουργείων.

1. Ν. τῆς 3 Ἰουνίου 1846 [14] περὶ διοργανισμοῦ τῶν ὑπουργείων, ἄρθρ. 15. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἄρθρον ὁ πρόεδρος ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ καὶ δύο ὑπαλλήλων τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου.

2. Ἄρθρ. 7, Δ. 3 Ἀπριλίου 1833 [13].

117. Ὀργανισμὸς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν.
118. Τοῦ τῆς Δικαιοσύνης.
119. Τοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν.
120. Τοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως.
121. Τοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.
122. Τοῦ τῶν Στρατιωτικῶν.
123. Τοῦ τῶν Ναυτικῶν.

110. Ὑπουργεῖόν ἐστι σύνολον δημοσίων ὑπηρεσιῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἀνωτάτου κεντρικοῦ λειτουργοῦ, καλουμένου ὑπουργοῦ, ἐνεργοῦντος ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξουσίαν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους. Ὑπουργεῖον προσέτι καλεῖται καὶ τὸ κατάστημα, ἐν ᾧ ὑπηρετοῦσιν οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὸ κεντρικοὶ λειτουργοὶ ἢ ὑπάλληλοι.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπουργείων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μεγέθους ἑκάστου Κράτους καὶ τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ. Ἐν Ἑλλάδι ἱδρύθησαν διὰ νόμου ἑπτὰ ὑπουργεῖα, τῶν Ἐξωτερικῶν — τῆς Δικαιοσύνης — τῶν Ἐσωτερικῶν — τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως — τῶν Οἰκονομικῶν — τῶν Στρατιωτικῶν — τῶν Ναυτικῶν[1]. Ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρχουσι νῦν ἕνδεκα τὸν ἀριθμὸν ὑπουργεῖα, ἤτοι ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω τὸ τῶν *Δημοσίων Ἔργων* — τὸ τῶν *Ταχυδρομείων* καὶ *Τηλεγραφείων* — τὸ τῆς *Γεωργίας* — καὶ τὸ τοῦ *Ἐμπορίου*[2], ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν δὲν εἶναι ὑπὸ τοῦ νόμου ὡρισμένος. Δύναται δὲ ὅμως ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας νὰ διορίζῃ καὶ ἄλλους ὑπουργοὺς ἄνευ χαρτοφυλακίου.

Ἡ Πρωσσία ἔχει ἐννέα ὑπουργεῖα κατ' ἄλλην τινὰ διαίρεσιν ἢ ἡ Γαλλία[3].

Διάφορον ὅλως εἶναι τὸ σύστημα τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπουργείων. Κυρίως εἰπεῖν ὑπουργεῖα κατὰ τὴν περὶ αὐτῶν ἔννοιαν ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ ὑπάρχουσιν ἐν Ἀγγλίᾳ τέσσαρα· τὸ τῶν Ἐσωτερικῶν (Home Secretary) — τὸ τῶν Ἐξωτερικῶν — τὸ τῶν Ἀποικιῶν καὶ τοῦ Πολέμου. Τὰ λοιπὰ ὑπουργεῖα εἶναι κατὰ συλ-

1. Ὅρα ἄρθρ. 1 Δ. 3 Ἀπριλ. 1833 [13] καὶ ἄρθρ. 1 Ν. 3 Ἰουν. 1846 [14].

2. *Ducrocq*, I, 66. *Batbie*, Traité, III. 72 καὶ ἑξ.

3. *Hue de Grais* 49.

λογικὸν τύπον ὠργανισμένα, οἷον τὸ τῶν Ναυτικῶν (Admiralty), τὸ τοῦ Ἐμπορίου (Board of Trade) καὶ τὸ τῆς τοπικῆς διοικήσεως (Local Goverment Board), εἶδος ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν. Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν σύγκειται ἐκ τοῦ πρώτου λόρδου τοῦ Θησαυροφυλακίου (First Lord Treasurer), τοῦτ' ἔστι τοῦ πρωθυπουργοῦ, τοῦ Καγκελαρίου τοῦ δημοσίου ταμείου (Chancellor of the Exchequer) καὶ τριῶν Junior Lords· ἀλλ' ἐκ τούτων μόνος ὁ Καγκελάριος τοῦ δημοσίου ταμείου εἶναι ὁ πράγματι ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, διὸ καὶ συνηθέστερον οὕτω καλεῖται ἐν Εὐρώπῃ. Ἐν δὲ τῷ ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης ὁ μὲν Μέγας Καγκελάριος (High Chancellor) ἐνεργεῖ ὡς ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης λίαν περιωρισμένως περὶ τὰς ἀστικὰς μόνον ὑποθέσεις, ὁ δὲ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ὡς δεύτερος ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργὸς ἐπιβλέπει τὰς ποινικὰς ὑποθέσεις.

Ἐκτὸς τῶν ἄνω ὑπάρχουσιν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἄλλα δευτερεύοντα ὑπουργεῖα, οἷον τὸ τῶν ταχυδρομείων, τὸ τῆς Ἰρλανδίας, τὸ τοῦ δουκάτου τῆς Λαγκάστερ[1] καὶ ἄλλα τινά[2].

111. Πρὸς ἐκλογὴν τῶν ἐν τοῖς ὑπουργείοις προϊσταμένων, ἤτοι τῶν ὑπουργῶν, οὐδένα ὁ νόμος ἀναγράφει παρ' ἡμῖν περιορισμόν. Ὅθεν πᾶς συμπληρώσας τὸ 21 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ καὶ μὴ στερούμενος τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων δύναται ν' ἀνέλθῃ

1. Καίτοι ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας φέρει τὸν τίτλον τοῦ δουκὸς τῆς Λαγκάστερ καὶ εἶναι ἡγεμὼν καὶ τοῦ μέρους τούτου τῆς Ἐπικρατείας, διορίζεται ὅμως εἰδικὸς ὑπουργὸς διὰ τὸ δουκάτον τῆς Λαγκάστερ, ἐπιφορτισμένος νὰ ὑπογράφῃ τὰς διαταγὰς τὰς ἀφορώσας τὸν τόπον ἐκεῖνον, τῶν ὑπὸ τῶν ἄλλων ὑπουργῶν ἐκδιδομένων διαταγῶν μὴ ἰσχυουσῶν ἐκεῖ ἄνευ τῆς διατυπώσεως ταύτης. *Batbie* Traité, III, 197.

2. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγγλικῶν ὑπουργείων δὲν εἶναι νομοθετικῶς ὡρισμένος. Ἐπὶ μὲν τῆς κατὰ τὸ 1874 πρωθυπουργίας τοῦ Δισραέλη ὑπῆρχον 12 ὑπουργοί, ἐπὶ δὲ τῆς τοῦ Γλάδστωνος τῷ 1880 δεκαπέντε. Θέσεις ὅμως διὰ ὑπουργοὺς σημειοῖ ὁ *Gneist* 21 (Das englische Verwaltr., I, 208).— Ἐν τῇ Daily News τῆς 20 Μαρτίου 1883 ἀνέγνων αὐστηρὸν ἄρθρον κατὰ τοῦ διοργανισμοῦ τῶν ἀγγλικῶν ὑπουργείων, ὧν τὰ ὅρια, λέγει, συγκροῦονται τὰ μάλιστα ὀχληρῶς καὶ δὴ γελοίως (in the most incovenient and ridiculous way).

εἰς τὸ ὕπατον τοῦτο ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀξίωμα. Ἕνεκεν ὅμως τοῦ συνταγματικοῦ ἐθίμου τοῦ νὰ ἐκλέγωνται ἐκ τῶν βουλευτῶν οἱ ὑπουργοὶ σπανίως συμβαίνει, ὥστε νὰ ὦσιν οὗτοι νεώτεροι τῶν 30 ἐτῶν[1].

Πᾶς ὑπουργὸς δύναται νὰ διευθύνῃ οὐ μόνον τὸ οἰκεῖον αὐτῷ ὑπουργεῖον, ἀλλὰ καὶ ἕτερον εἴτε προσωρινῶς εἴτε διαρκῶς[2]. Κατ' ἔθιμον παρ' ἡμῖν ὁ πρωθυπουργὸς δύναται νὰ διευθύνῃ καὶ τρία ὑπουργεῖα, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ τέσσαρα. Ἐν Ἀγγλίᾳ μόνος ὁ πρωθυπουργός, ὅστις ἐστὶ πρῶτος λόρδος τοῦ Θησαυροφυλακίου, ἤτοι ὑπουργὸς ἄνευ σχεδὸν χαρτοφυλακίου, γίνεται νῦν ἐνίοτε καὶ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν (Chancellor of the Exchequer)[3], πάντες δὲ οἱ λοιποὶ ὑπουργοὶ ἔχουσι τὴν διοίκησιν ἑνὸς μόνου ὑπουργείου.

Ἀφ' ἑτέρου δὲν ὑφίσταται παρ' ἡμῖν τὸ σύστημα τῶν ὑπουργῶν *ἄνευ χαρτοφυλακίου*, ἤτοι ἄνευ ὑπουργείου, ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ ἀξίωμα τοῦ Lord Privy Seal, τὸ τοῦ δουκὸς τῆς Λαγκάστερ καὶ ἀλλαχοῦ ἄλλα.

Οἱ ὑπουργοὶ ἀναλαμβάνοντες τὴν ὑπηρεσίαν ὁρκίζονται ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως. Περὶ τῆς ὁρκοδοσίας αὐτῶν συντάσσεται πρωτόκολλον φυλαττόμενον ἐν τῷ οἰκείῳ δι' ἕκαστον ὑπουργὸν ὑπουργείῳ[4].

Εἰς οὐδένα ὑπουργὸν συγχωρεῖται ν' ἀπομακρύνηται ἄνευ ἀδείας τοῦ Βασιλέως πλέον τῶν 24 ὡρῶν ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτοῦ[5]. Κωλυόμενος δὲ ὁ ὑπουργὸς ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ ἢ ἄλλου ὑπουργοῦ.

Ἡ μεταξὺ τῶν ὑπουργῶν συνεννόησις περὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς σχετικῆς αὐτῶν ὑπηρεσίας γίνεται προφορικῶς, ἐγγράφως δέ,

1. Ἐν Ἀγγλίᾳ οὐδὲ διὰ τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα ὑπάρχει ὅριον ἡλικίας. Διὰ τοῦτο δὲ Πίττ ὁ νεώτερος ἐγένετο βουλευτὴς μὲν τὸ 22 ἔτος τῆς ἡλικίας του, πρωθυπουργὸς δὲ τὸ 24.

2. Ἄρθρ. 2 Δ. τῆς 3 Ἀπριλ. 1833, καὶ ἄρθρ. 2 Ν. 3 Ἰουνίου 1846.

3. Ἐξαιρετικῶς διὰ ψηφίσματος τῆς 21 Ἰουνίου 1863 [25] τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως διωρίσθη ἅπαξ πρωθυπουργὸς παρ' ἡμῖν ἄνευ χαρτοφυλακίου.

4. Δ. 26 Ἀπριλίου 1833 [17] ἄρθρ. 2 καὶ 3.

5. Ἄρθρ. 18 Δ. 3 (15) Ἀπριλίου [13], ἀφορῶντος τὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὰς Γραμματείας τῆς ἐπικρατείας.

μόνον ὅταν ἡ προφορικὴ συνεννόησις δὲν ἤθελε θεωρηθῇ ἀρκοῦσα[1].

Ἅπαντες οἱ ὑπουργοί, ἐκτὸς τοῦ προέδρου, εἶναι ἰσόβαθμοι, φυλαττομένης ὅμως τῆς σειρᾶς τῆς ἀρχαιότητος τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν[2].

— 112. Ἕκαστος τῶν ὑπουργῶν ἀσκεῖ ὡς ἄμεσον ὄργανον τοῦ Βασιλέως μέρος τῆς ἐκτελεστικῆς αὐτοῦ ἐξουσίας καθ' ἅπαν τὸ Κράτος· ἔθεν κυβερνᾷ ἅμα καὶ διοικεῖ. Καὶ ὑπὸ τὴν πρώτην μὲν ἰδιότητα ἐπιμελεῖται τῶν ἰδίων συμφερόντων τοῦ Κράτους, προασπίζει αὐτὸ κατὰ τῶν ἔξωθεν κινδύνων, ὑποβάλλει τῇ ἀντιπροσωπείᾳ τοῦ λαοῦ τοὺς ἀναγκαίους νόμους καὶ συνθήκας, δημοσιεύει αὐτοὺς καὶ ἐν γένει ποιεῖ πᾶν ὅ,τι χρήσιμον πρὸς τὸ ὅλον Κράτος καὶ τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὸ μέλη.

Ὡς διοικητικοὶ δὲ ἄρχοντες οἱ ὑπουργοὶ διατάττουσι τὰ δέοντα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ὑπαρχόντων νόμων, ἐπαγρυπνοῦσιν εἰς τὴν ἀκριβῆ τούτων διαφύλαξιν καὶ διατηροῦσι τὴν πειθαρχίαν καὶ τάξιν ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ὑπαλλήλων, τῶν ἁπανταχοῦ τοῦ Κράτους διανενεμημένων. Ὁμοίως οἱ ὑπουργοὶ ἐκδίδουσιν ὡς διοικητικοὶ ἄρχοντες τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων διατάγματα, τὰς διαταγὰς καὶ ἐγκυκλίους, ἔτι δὲ ἐκδίδουσι καὶ ἀποφάσεις εἴτε πρὸς λύσιν διαφορῶν ὑποβαλλομένων αὐτοῖς ὑπὸ τῶν ὑποδεεστέρων λειτουργῶν εἴτε ἐπὶ τῶν ὑπὸ ἰδιωτῶν ἀπευθυνομένων αὐτοῖς αἰτήσεων. Ἐπίσης οἱ ὑπουργοὶ ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ Κράτους συνάπτουσι μετὰ τῶν ἰδιωτῶν συμβόλαια, οἷα τὰ περὶ προμηθειῶν καὶ κατακυρώσεως δημοσίων ἔργων· διατάσσουσι τὰς ἀναγκαίας δαπάνας ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παραχωρουμένων αὐτοῖς διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ πιστώσεων· ἐγκρίνουσιν ἢ ἀπορρίπτουσι πράξεις τινὰς τῶν ὑπ' αὐτοὺς ὑπαλλήλων ἢ δημοσίων ἀρχῶν καὶ τέλος ἐκτελοῦσι τὰς περὶ διορισμοῦ, προβιβασμοῦ, μεταθέσεως καὶ παύσεως τῶν ὑπαγομένων εἰς τὸ ὑπουργεῖον αὐτῶν πράξεις κατὰ τὰς περὶ τούτου διατάξεις τῶν νόμων[3].

1. Ἄρθρ. 12 τοῦ ἀνωτ. Διατ.

2. Ἄρθρ. 3 τοῦ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν Διατάγματος περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν Γραμματειῶν.

3. Ἄρθρ. 8, 9, 10, 11, 12 τοῦ Δ. 3 Ἀπριλ. 1833 [13] περὶ σχηματισμοῦ τῶν Γραμματειῶν — *Δηλιγιάννη* καὶ *Ζηνοπούλου*, I, 119 καὶ ἑξ.

113. Διττῶς ἐκτελοῦσι τὰ ἑαυτῶν καθήκοντα οἱ ὑπουργοί· ὁτὲ μὲν προσυπογράφοντες ἁπλῶς τὰ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἐκδιδόμενα ἔγγραφα, ὁτὲ δὲ ἐνεργοῦντες ἐπὶ ἰδίῳ ὀνόματι ὡς ἐκ τῆς ἐντολῆς, ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ νόμου. Κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιστάσεις αὐτοὶ μόνον καθίστανται ὑπεύθυνοι· ἀλλὰ κατὰ μὲν τὴν πρώτην συμπράττουσι μετὰ τοῦ Βασιλέως, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐνεργοῦσιν ἄνευ προηγουμένης ἀδείας αὐτοῦ. Οὕτως ἡ δημοσίευσις τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων, οἱ διορισμοὶ ἐν γένει καὶ παύσεις τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, αἱ συνθῆκαι καὶ αἱ διεθνεῖς συμβάσεις, ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς, αἱ ἔκτακτοι πιστώσεις καὶ ἄλλα πολλὰ γίνονται διὰ βασιλικῶν διαταγμάτων, ἤτοι διὰ πράξεων τοῦ Βασιλέως προσυπογεγραμμένων ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ ἢ ὑφ' ὁλοκλήρου τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Τοὐναντίον δὲ μόνος ὁ ὑπουργός, ἄνευ τῆς ἀδείας ἢ ὑπογραφῆς τοῦ Βασιλέως, διατάττει τὰς ἀναγκαίας πληρωμὰς ἐκ τῶν διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ παραχωρουμένων αὐτῷ πιστώσεων, ἐγκρίνει τὰς ἐχαλλαγὰς τῶν ὀνομάτων, διορίζει, μεταθέτει καὶ παύει τοὺς τροφοδότας, τοὺς γραφεῖς καὶ τοὺς κλητῆρας τῶν ὑπουργείων, τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν λοιπῶν σχολείων, ὡς καὶ τοὺς δεσμοφύλακας, ἐπιβάλλει ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ὑπαλλήλων πειθαρχικὰς ποινάς, ἐπιτρέπει αὐτοῖς τὰς μέχρι τριῶν μηνῶν ἀπουσίας, ἐκδίδει ἐγκυκλίους ὁδηγίας καὶ διαταγάς, ἀνακαλεῖ ἢ μεταρρυθμίζει τὰς πράξεις τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀρχῶν, ὅσαι ἀνάγονται εἰς τὴν καθαρὰν διοίκησιν, εἴτε ἐξ ἐπαγγέλματος εἴτε τῇ αἰτήσει τῶν διαφερομένων, καὶ ἐκδίδει τὰς ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ἀποφάσεις[1].

Καθόλου δὲ εἰπεῖν πάντα τὰ ἐξερχόμενα ἀπὸ τοῦ ὑπουργείου ἔγγραφα, τὰ ἀφορῶντα εἰς ἀντικείμενα ἐκτελέσεως βασιλικῶν διαταγμάτων, ὑπογράφονται ὑπὸ μόνου τοῦ ὑπουργοῦ καὶ προσυπογράφονται ὑπὸ τοῦ διεπερχομένου[2].

1 Ὅρα Δ. 11 Μαρτίου 1837 [11] Ἄρθρ. 3, 4 καὶ 5. Πρβλ. καὶ ἄρθρον 5 τοῦ Ν. 3 Ἰουνίου 1846 [14], καθ' ὃ «ὅταν εἷς ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ διοριζομένων ὑπαλλήλων διετηρήθη ὑπηρετήσας διαρκῶς ἐν τῷ ὑπουργείῳ δύο κατὰ συνέχειαν ἔτη, δὲν δύναται ν' ἀπολυθῇ εἰμὴ διὰ βασιλικοῦ διατάγματος.

2 Ἄρθρ. 10 Δ. 3 Ἀπριλ. 1833 [13] ἀφορῶν τὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὰς Γραμ. τῆς Ἐπικρ.

114. Πολλαπλῆ εἶναι ἡ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν ἐπὶ τῇ ἐπιτελέσει τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων· κοινοβουλευτική, ποινική, ἀστική [1]. Ἑκάστη δὲ τούτων πάλιν εἶναι ἢ ἀτομικὴ ἢ συλλογική.

Διὰ τῆς κοινοβουλευτικῆς εὐθύνης ἐννοοῦμεν τὸ συνταγματικὸν ἔθιμον τοῦ παραιτεῖσθαι τοὺς ὑπουργούς, εὐθὺς ὡς ἡ Βουλὴ ἀρνηθῇ αὐτοῖς ψῆφον ἐμπιστοσύνης, ἢ ἀποδοκιμάσῃ ἐν γένει τὴν πολιτείαν αὐτῶν. Ἀλλὰ τὸ ἔθιμον τοῦτο δὲν εἶναι ἀπόλυτον, ὡς δυναμένων κοινοβουλευτικῶς τῶν ὑπουργῶν νὰ διαλύσωσι τὴν ἀποδοκιμάσασαν αὐτοὺς Βουλήν, οἱονεὶ ἐκκαλοῦντες οὕτω τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς ἐνώπιον τοῦ λαοῦ.

Ἡ ποινικὴ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν γεννᾶται ἐκ τῆς ἐκ δόλου ἢ ἀμελείας παραβιάσεως τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων [2]. Μόνη δὲ ἡ Βουλὴ παρ' ἡμῖν δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὴν παραπομπὴν τῶν ἀδικούντων ὑπουργῶν ἐνώπιον τοῦ πρὸς ταῦτο εἰδικοῦ δικαστηρίου [3]. Αἱ ἀξιόποιναι ὅμως πράξεις τῶν ὑπουργῶν, αἱ μὴ ἀναγόμεναι εἰς τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν, ὑπάγονται εἰς τὴν ἔκτακτον κοινὴν διαδικασίαν [4].

Ἐκ τῆς παραβάσεως δὲ ταύτης τῶν καθηκόντων τοῦ ὑπουργοῦ παράγεται τέλος καὶ ἡ ἀστικὴ εὐθύνη, ἧς ἕνεκα οὗτος καθίσταται ὑπόχρεως διὰ πολιτικῆς ἀγωγῆς εἰς χρηματικὴν ἀποζημίωσιν ὑπὲρ τοῦ ἀδικηθέντος, εἴτε δημοσίου εἴτε ἰδιώτου. Ἀλλ' ἕνεκα πολιτικῶν λόγων δέον νὰ θεωρηθῇ ἀπαράδεκτος ἡ ἔγερσις πολιτικῆς ἀγωγῆς κατὰ τῶν ὑπουργῶν, πρὶν ἢ εἰσαχθῇ

1 Ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ δικαστικὴ πρακτικὴ δὲν ἀναγνωρίζει ἀστικὴν εὐθύνην, ἤτοι δὲν ἐπιτρέπει οὐδεμίαν πολιτικὴν ἀγωγὴν κατὰ τῶν ἀνωτάτων ὑπηρετῶν τοῦ Κράτους, οὔτε ποινικὴν καταδίωξιν ὑπὸ ἰδιώτου (private prosecutor). Ὅρα Cneist, Engl. Verwaltr. I, 436.

2 Ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ ὑπουργοὶ μόνον διὰ τὰς ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις εἶναι ὑπεύθυνοι διά τε τὴν νομιμότητα καὶ τιμιότητα, δικαιοσύνην καὶ ὠφελιμότητα (honesty, justice and utility) τῶν ἑαυτῶν πράξεων. Cneist, ἔνθ' ἀνωτ. 1,438.

3 Ὅρα ἄρθρ. 80 Ἑλλην. Συντάγμ. καὶ Ν. τῆς 22 Δεκεμβρίου 1876 [1877, 11] καὶ 11 Μαρτίου 1877 [18]. Κατὰ τὸ ἄρθρον 2 τοῦ τελευταίου τούτου νόμου δὲν ὑφίσταται ὑπουργικὴ εὐθύνη, ἐὰν ἡ παράβασις τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν Νόμων προῆλθεν ἐκ συγγνωστῆς καὶ δεδικαιολογημένης πλάνης περὶ τὴν ἀκριβῆ αὐτῶν ἔννοιαν.

4 Ὅρα καὶ Κωνσταντοπούλου Ἑρμην. Ποιν. Δικον. 1871, I. σ. 118 καὶ 252.

καὶ ἐκδικασθῇ ἡ κατὰ τοῦ αὐτοῦ ὑπουργοῦ ἐνώπιον τοῦ εἰδικοῦ Δικαστηρίου κατηγορία ἐπὶ παραβάσει, ἐξ ἧς παράγει ὁ ἐνάγων τὰ ἑαυτοῦ δικαιώματα. Ἐν τούτοις ὁ ζημιωθεὶς ἰδιώτης δὲν στερεῖται τοῦ δικαιώματος νὰ κινήσῃ κατὰ τοῦ Δημοσίου πολιτικὴν περὶ ἀποζημιώσεως ἀγωγήν, συμφώνως πρὸς τὰς περὶ τοῦ προστήσαντος ἀρχὰς τοῦ ἀστικοῦ δικαίου [1].

Ἡ τε κοινοβουλευτικὴ καὶ ἡ ποινικὴ καὶ ἡ ἀστικὴ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν εἶναι ὁτὲ μὲν συλλογική, ὁτὲ δὲ ἀτομική. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ εὐθύνη ἀφορᾷ ἅπαν τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον ἢ μέλη τινά, ἅτινα ἀπὸ κοινοῦ ἐξετέλεσαν τὴν πρᾶξιν, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἡ εὐθύνη περιορίζεται ἐπὶ ἑνὸς ἑκάστου ὑπουργοῦ ὅτ' ὅλας τὰς πράξεις, τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν [2].

Ἡ ὑπουργικὴ εὐθύνη βαρύνει καὶ ἐπί τινων ὑπαλλήλων ἕνεκα τῆς ἀμέσου αὐτῶν σχέσεως πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς καὶ τῆς γνώσεως τῆς ὑπηρεσίας. Οὕτω παρ' ἡμῖν συνυπεύθυνος μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ εἶναι καὶ ὁ ἁρμόδιος τμηματάρχης, κατ' εἰσήγησιν τοῦ ὁποίου ὁ ὑπουργὸς ὑπέγραψε τὴν παράνομον πρᾶξιν, πλὴν ἐὰν ἀποποιηθεὶς διετάχθη παρ' αὐτοῦ ἐγγράφως νὰ συντάξῃ αὐτήν. Ὁμοίως συνυπεύθυνος εἶναι καὶ ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου, ὅστις ἐθεώρησε τὴν εἰρημένην πρᾶξιν πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ ὑπογραφῆς. Ἐπὶ ἐκδόσεως ἐνταλμάτων χρηματικῶν συνυπεύθυνοί εἰσιν οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ ἁρμόδιοι τμηματάρχαι, ἐπὶ δὲ ὑπερβάσεως τῆς νομίμου πιστώσεως καὶ ὁ θεωρήσας αὐτὰ Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου [3].

1 Τὸ Ἐφετεῖον Ἀθηνῶν ἀπεφήνατο ἀτόπως, ὅτι ὑπάρχει παρ' ἡμῖν ἀστικὴ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν καὶ ἄνευ ποινικῆς καταδιώξεως καὶ τιμωρίας. Ὅρα τὰ περὶ τούτων ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Γαλλικῆς Νομολογίας Μ π α λ ά ν ο υ Τόμ. Ε' σ. 410 καὶ ἑξ. Καὶ ἐν Γαλλίᾳ ἡ νομολογία ἀρνεῖται κατὰ τὸν Cabantous, droit administr. 1873 § 150, τοῖς ἰδιώταις οἱαδήποτε ἀγωγὴ κατὰ τῶν ὑπουργῶν, ἔστω καὶ ἕνεκεν ἀστικῶν καθαρῶς λόγων, διὰ γεγονότα σχετικὰ πρὸς τὰς λειτουργίας αὐτῶν.

2 Περὶ τῆς ὑπουργικῆς εὐθύνης καὶ ἰδίᾳ τῆς ποινικῆς πραγματεύεται ἐκτενῶς καὶ συγκριτικῶς πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν νομοθεσίαν, ὁ Ἰ ω α ν. Ἀ ρ α β α ν τ ι ν ὸ ς ἐν τῇ εἰδικῇ αὐτοῦ μονογραφίᾳ. Περὶ εὐθύνης τῶν ἡγεμόνων καὶ ὑπουργῶν 1880.

3 Ν. 11 Μαρτ. 1877 [18] ἄρθρ. 3 καὶ 4. Καὶ ἐν τῇ Βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ καταδιωκομένου τοῦ π ρ ω τ ε ύ ο ν τ ο ς (princeps, πρώ-

115. Μετὰ τὸν ὑπουργὸν τὴν πρώτην ἱεραρχικὴν τάξιν κατέχει ὁ Γενικὸς Γραμματεύς, εἶδος ὑφυπουργοῦ, ἐκπληροῦντος μὲν καὶ καθήκοντα τμηματάρχου, ἀλλ' ἰδίως ἔχοντος τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας ὁλοκλήρου τοῦ ὑπουργείου [1].

Ὅθεν ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἐπιβλέπει τὸ προσωπικὸν ἅπαν τοῦ ὑπουργείου, διανέμει τὰς ὑποθέσεις εἰς τὰ διάφορα τμήματα καὶ γραφεῖα, προπαρασκευάζει μετὰ τῶν ἁρμοδίων τμηματαρχῶν τὰ νομοσχέδια καὶ σχέδια τῶν διαταγμάτων καὶ τῶν ὑπουργικῶν ὁδηγιῶν, συγκαλεῖ τοὺς τμηματάρχας πρὸς κοινὴν σύσκεψιν περὶ διαφόρων ὑποθέσεων καὶ τέλος ὑπογράφει ὑπὸ τὸν τύπον «κατ' ἐντολὴν τοῦ ὑπουργοῦ» τὰ δευτερευούσης σημασίας ἔγγραφα τοῦ ὑπουργείου, ἅτινα ὁρίζει ἑκάστοτε τὸ πρὸς τοῦτο εἰδικὸν διάταγμα [2].

Πρὸς τὸν παρ' ἡμῖν γενικὸν γραμματέα ἀναλογεῖ ἐν Γαλλίᾳ ὁ secrétaire général, ἔχων τὰ αὐτὰ περίπου καθήκοντα ὅσα καὶ ἐκεῖνος. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ὑπάρχει ἐν ἑκάστῳ ὑπουργείῳ καὶ εἷς sous-secrétaire d'Etat (ὑφυπουργός), βοηθῶν τὸν ὑπουργὸν καὶ ἀντικαθιστῶν αὐτὸν ἐν ἀνάγκῃ. Οἱ ἐν Γαλλίᾳ ὑφυπουργοὶ

σταμένου) ἐπὶ παραλείψει καθήκοντος, συγκατεδιώκοντο καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν συνυπηρετοῦντες κατώτεροι ὑπάλληλοι (officiales). Ὅρα Δημαρᾶ Ἱστορ. καὶ Εἰσηγ. Ρ. Δ. Ι. 263.

1 Ν. 3 Ἰουνίου 1846 [14] Ἄρθρ. 3.

2 Ἐν γένει τὰ καθήκοντα τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως δὲν ὁρίζονται διὰ νόμου, ἀλλὰ κανονίζονται ἑκάστοτε διὰ διατάγματος, ὁσάκις κριθῇ ἀπαραίτητος ὁ διορισμὸς τοιούτου ἐν τινι ὑπουργείῳ. Ὅρα τὸ περὶ Γενικοῦ γραμματέως διάταγμα τῆς 17 Φεβρουαρίου 1855 [7] διὰ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, τῆς 22 Ἀπριλίου 1866 [36] διὰ τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης, τῆς 21 Φεβρουαρίου 1856 [6] καὶ 9 Μαρτίου 1881 [43] διὰ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, τῆς 8 Δεκεμβρίου 1854 [53] διὰ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, τῆς 27 Ὀκτωβρίου 1853 [57] διὰ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν κ.τ.λ.—Κατὰ τὸ Δ. 27 Ἰουνίου 1880 [86] ἐπιτρέπεται εἰς ἕκαστον τῶν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ναυτικῶν τμηματαρχῶν νὰ ὑπογράφῃ κατ' ἐντολὴν τοῦ ὑπουργοῦ πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ ἐκδιδόμενα καὶ εἰς τὴν ἁρμοδιότητα ἑκάστου ἀναγόμενα ἔγγραφα, τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῶν μήπω ὡρίμων πρὸς ἔκδοσιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργοῦ ὑποθέσεων καὶ ἐκείνων, δι' ὧν ζητοῦνται ἢ δίδονται παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ πληροφορίαι. Πρβλ. ὅμοιον Δ. 25 Ἰουλίου 1880 [90] περὶ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. καὶ Δ. 29 Ὀκτωβρίου 1880 [112] διὰ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν.—Ἐξαιρετικὸν ὅλως εἶναι τὸ Δ. τῆς 20 Ἀπριλίου 1885 [38], καθ' ὃ ἐξηρέθησαν τῆς ἁρμοδιότητος τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τὰ τμήματα Γ' καὶ Ε' τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν.

εἶναι κατὰ κανόνα μέλη τῶν Βουλῶν καὶ δύνανται νὰ λαμβάνωσι τὸν λόγον ἐν αὐταῖς ἐν ὀνόματι τῆς κυβερνήσεως, ἧς συμμερίζονται τὴν τύχην ἐν τοῖς κοινοβουλευτικοῖς ἀγῶσιν [1].

Πρακτικώτερον καὶ συνεπέστερον διεμόρφωσε τὰ τοῦ θεσμοῦ τούτου ἡ ἀγγλικὴ διοίκησις, εἰσαγαγοῦσα ἐν ἑκάστῳ ὑπουργείῳ δύο γενικοὺς γραμματεῖς ἢ ὑφυπουργούς, ὧν ὁ μὲν κοινοβουλευτικός, ὡς ἀποσυρόμενος μετὰ τοῦ ἡττηθέντος ἐν ταῖς Βουλαῖς ὑπουργείου, εἰς ὃ ἀνήκει κομματικῶς, ὁ δ' ἕτερος μόνιμος ἦτοι ἰσόβιος [2].

116. Τὸ λοιπὸν προσωπικὸν ἑκάστου ὑπουργείου ἀποτελεῖται ἐκ τμηματαρχῶν, γραμματέων, γραφέων καὶ κλητήρων. Ἅπαντες οὗτοι διαιροῦνται εἰς Α' καὶ Β' τάξεως, ἐκτὸς τῶν γραφέων διαιρουμένων εἰς τρεῖς τάξεις.

Καὶ οἱ μὲν τμηματάρχαι καὶ γραμματεῖς διορίζονται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, οἱ δὲ γραφεῖς καὶ κλητῆρες ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ. Οἱ ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ ὅμως διοριζόμενοι δὲν δύνανται νὰ προαχθῶσιν εἰς θέσιν ἀνωτέραν, εἰς ἣν διορίζει οὗτος ἐξ ἰδίας ἁρμοδιότητος, ἂν μὴ ὑπηρέτησαν τοὐλάχιστον δύο ἔτη εἰς τὴν ἀμέσως κατωτέραν· μεταξὺ δὲ ὁμοιοβάθμων προτιμᾶται ὁ ἱκανώτερος, ἠθικώτερος καὶ ἐπιμελέστερος [3].

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἔν τινι ὑπουργείῳ ὑπαλλήλων ὡρίσθη διὰ νόμου, ἔθεν καὶ διὰ νόμου μόνον δύναται νὰ μεταβληθῇ. Ἡ διαίρεσις ὅμως τῆς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας ἑκάστου ὑπουργείου καὶ ἡ ἁρμοδιότης καὶ τὰ καθήκοντα ἑκάστου τῶν ἐν αὐτοῖς ὑπαλλήλων κανονίζονται διὰ Βασιλικοῦ διατάγματος [4].

117. Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν [5] σκοπὸν ἔχει τὴν

1 Ὅρα Block, Diction. de l'admin. ἐν λ. secrétaire général καὶ sous-secrétaire d'Etat.

2 Gneist, Engl. Verwaltr. I, 216. Τοῦ μὲν κοινοβουλευτικοῦ ὑφυπουργοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ ἐτήσιος μισθὸς εἶναι 1500 λίρ. στερλ., τοῦ δὲ μονίμου 2000 λίρ. στερλ.

3 Ν. 3 Ἰουνίου 1846 [14] Ἄρθρ. 3, 4, 5, 6.

4 Ἄρθρ. 17 τοῦ αὐτοῦ Ν.

5. Διὰ τοῦ ὀργανικοῦ περὶ συστάσεως αὐτοῦ διατάγματος τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο ἐκαλεῖτο ἐπὶ τοῦ Βασιλικοῦ Οἴκου καὶ

διατήρησιν τῶν δικαιωμάτων καὶ συμφερόντων τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου καθ' ἁπάσας τὰς ἐξωτερικὰς αὐτοῦ σχέσεις· ὅθεν φροντίζει περὶ τῶν διαπραγματεύσεων καὶ ἀνταποκρίσεων μετὰ τῶν ξένων Κυβερνήσεων καὶ τῶν παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει διαπεπιστευμένων πρέσβεων καὶ διπλωματικῶν πρακτόρων, καθοδηγεῖ τοὺς εἰς τὰς ξένας ἐπικρατείας ἕλληνας πρέσβεις καὶ προξένους καὶ συνομολογεῖ καὶ ἐκτελεῖ τὰς μετὰ τῶν ξένων δυνάμεων συνθήκας.

Ὁμοίως τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπικυροῖ τὰ ἔγγραφα τὰ προωρισμένα διὰ τὰ ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας, ἐκδίδει τὰς ἀδείας, δι' ὧν ἐπιτρέπεται νὰ εἰσέλθῃ Ἕλλην τις εἰς ξένην στρατιωτικὴν ἢ πολιτικὴν ὑπηρεσίαν, ἢ νὰ λάβῃ παράσημα ξένα ἢ συντάξεις, καὶ δέχεται τὰς περὶ πολιτογραφήσεως αἰτήσεις τῶν ξένων [1].

Τὸ προσωπικὸν τοῦ ὑπουργείου τούτου ἀποτελεῖται κατὰ τὸν περὶ τούτου νεώτερον ὀργανικὸν νόμον τοῦ 1877 ἐξ ἑνὸς γενικοῦ γραμματέως, τριῶν τμηματαρχῶν α' ἢ β' τάξεως, τριῶν ὑπουργικῶν γραμματέων α' ἢ β' τάξεως, δύο ἀκολούθων πρώτης τάξεως καὶ δύο δευτέρας, ἑνὸς ἀρχειοφύλακος, ἑνὸς πρωτοκολλητοῦ, ἑνὸς καλλιγράφου, δύο γραφέων καὶ τριῶν κλητήρων α' τάξεως [2]. Ἡ ἐσωτερικὴ δὲ ὑπηρεσία διαιρεῖται εἰς τέσσαρα τμήματα· Α' τῶν Ἐξωτερικῶν, ὑπὸ τὴν πρώτην δ' αὐτοῦ ἁρμοδιότητα ἐκράτει τὴν ὑπογραφὴν τῶν Βασιλέως μὲ τοὺς ξένους Βασιλεῖς καὶ Κυβερνήσεις καὶ ἐξετάζει ὅλα τὰ ἀναγόμενα εἰς τὰς οἰκιακὰς συνθήκας καὶ εἰς τὰ ἰδιαίτερα ἡγεμονικὰ δικαιώματα τοῦ Βασιλικοῦ Οἴκου». Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Ψηφίσματος Ζ' τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως 1862 (Ἄρθρ. 4. Ψήφισμα 12 Φεβρ. 1863 [6] περὶ καταρτισμοῦ καὶ καθηκόντων τῆς Κυβερνήσεως) κλείεται μόνον ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν καὶ ἡ ἁρμοδιότης αὐτοῦ ἐκτείνεται ἐπὶ μόνων τῶν ἀναγομένων εἰς τὰς ἐξωτερικὰς τοῦ Κράτους ὑποθέσεις.

1 Δ. 3 [15] Ἀπριλ. 1833 [13]. Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ καὶ τῆς ἁρμοδιότητος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν.—Διὰ τοῦ διατάγματος τούτου τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν εἶχε καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκδίδειν καὶ ἐπικυροῦν τὰ ἐξωτερικὰ διαβατήρια, ἀλλὰ διὰ μεταγενεστέρου διατάγματος τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1858 [52] ὑπογράφονται νῦν ταῦτα καὶ ἐκδίδονται ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων νομαρχῶν καὶ ἐπάρχων. Ὅρα καὶ Δ η λ τ γ ι ά ν ν η καὶ Ζ η ν ο π ο ύ λ ο υ I, 487, καὶ ἐφ. καὶ II, 172.

2 Ν. 21 Δεκεμβρίου 1877 [98] περὶ ὀργανισμοῦ καὶ προσόντων τοῦ

τὸ πολιτικόν, εἰς ὃ ὑπάγονται ἡ διπλωματικὴ ὑπηρεσία ἐν γένει, τὰ τῆς ἐθνικότητος, τὰ τῆς ἡσυχίας καὶ ἀσφαλείας τοῦ Κράτους, τὰ περὶ μεταναστεύσεων καὶ μεταναστῶν, λειποτακτῶν, φυγοδίκων, αἰχμαλώτων, προσφύγων καὶ καταδίκων, τὰ τῶν πολιτικῶν συνθηκῶν, τὰ τῆς ὁρθοεπείας τοῦ Κράτους καὶ τὰ κρυπτογραφικά· Β' τὸ συμβατικόν, εἰς ὃ ἀνάγονται τὰ περὶ Συνθηκῶν καὶ Συμβάσεων παντὸς εἴδους πλὴν τῶν πολιτικῶν, τὰ περὶ παρασήμων, τὰ τῆς ἐθιμοταξίας καὶ τῶν τελετῶν κτλ· Γ' τὸ προξενικόν, εἰς ὃ ὑπάγεται ἡ προξενικὴ ὑπηρεσία καὶ ἐν γένει τὰ τῶν σχέσεων τῶν παραγομένων ἐκ τῆς ἐν τῷ Κράτει ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως καὶ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας· Δ' τὸ λογιστικόν[1].

Πρὸς γνωμοδότησιν ὅμως ἐπὶ συνθηκῶν ἢ συμβάσεων ἢ ἄλλων ζητημάτων τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐρωτᾶται, ὁσάκις ἤθελε κρίνει ἀναγκαῖον τὸ ὑπουργεῖον, ὁ ἐπὶ τούτῳ σύμβουλος, ὅστις εἶναι καὶ καθηγητὴς τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Ἡ θέσις τοῦ συμβούλου ἐστὶν ἄμισθος [2].

118. Τὸ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργεῖον ἐπιστατεῖ εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς δικοιοσύνης, ἐπιτηρεῖ καὶ διορίζει πάντα τὰ δικαστικὰ πρόσωπα [3], ἱδρύει δικαστικὰ καταστήματα καὶ ἐξεταστικὰς φυλακάς, προτείνει τὰ περὶ βελτιώσεως ἢ τροποποιήσεως τῶν ἀστικῶν καὶ ποινικῶν νόμων καὶ δικονομιῶν νομοσχέδια, καὶ ὑποβάλλει τῷ βασιλεῖ τὰς περὶ ἐλαττώσεως ἢ ἀφέσεως τῆς ποινῆς χάριτας [4].

ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργείου.—Δ. 25 Ἰανουαρίου 1878 [15] περὶ ἐκτελέσεως τοῦ ἀνωτέρου νόμου.

1 Δ. 25 Μαΐου 1878 [46].

2 Δ 25 Φεβρουαρίου 1882 [28], δι' οὗ κατηργήθη ρητῶς τὸ ἀπὸ 19 Ἰουνίου 1856 [30] Δ. περὶ τῆς συστάσεως Σ υ μ β ο υ λ ί ο υ τ ο ῦ ἀ μ φ ι σ β η τ ο υ μ έ ν ο υ Δ ι ε θ ν ο ύ ς ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν.

3 Τὰ στρατοδικεῖα, ναυτοδικεῖα καὶ ἀναθεωρητικὰ ὡς καὶ τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὰ πρόσωπα ὑπάγονται εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν ὑπουργείων τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Ναυτικῶν.

4 Δ. 3 (15) Ἀπριλ. 1833 [15] περὶ σχηματισμοῦ καὶ ἁρμοδιότητος τῆς ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας.

Εἰς τὴν ἁρμοδιότητα δ' αὐτοῦ ὑπάγονται, πλὴν τῶν πολιτικῶν δικαστῶν καὶ εἰσαγγελέων, καὶ οἱ συμβολαιογράφοι, οἱ δικηγόροι, οἱ δικαστικοὶ κλητῆρες καὶ ἐν γένει πάντες οἱ διωρισμένοι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Δικαιοσύνης.

Τὸ προσωπικὸν τοῦ ὑπουργείου ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως, δύο Τμηματαρχῶν πρώτης ἢ δευτέρας τάξεως, τριῶν Γραμματέων πρώτης τάξεως, ἑνὸς Γραμματέως δευτέρας τάξεως, τριῶν γραφέων πρώτης, δύο γραφέων δευτέρας τάξεως καὶ δύο κλητήρων πρώτης τάξεως [1].

Ἡ ἐσωτερικὴ ὑπηρεσία τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης περιλαμβάνει δύο τμήματα. Τούτων δὲ τὸ πρῶτον διαιρεῖται εἰς δύο γραφεῖα, ὧν τὸ μὲν περιλαμβάνει τὴν διεύθυνσιν τῆς ὑπηρεσίας, ἤτοι τὰ τῶν δικαστικῶν καταστημάτων καὶ ἐξεταστικῶν φυλακῶν καὶ τὰ περὶ διορισμῶν καὶ παύσεων, τὸ δὲ περιλαμβάνει τὴν σύνταξιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἀπολογισμοῦ τοῦ ὑπουργείου τούτου, ἤτοι τὸ λογιστικόν. Τὸ δεύτερον τμῆμα περιλαμβάνει τὰ περὶ ὀργανισμοῦ τῶν δικαστηρίων, τὰ τῆς διαχειρίσεως τῆς ποινικῆς καὶ πολιτικῆς δικαιοσύνης καὶ τὰ περὶ χαρίτων.

119. Εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπάγεται ἐν γένει πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τῆς χώρας διοίκησιν, πλὴν τῶν κυρίως στρατιωτικῶν, οἰκονομικῶν καὶ δικαστικῶν ὑποθέσεων. Ὅθεν ὑπὸ ἔποψιν διοικητικὴν εἶναι τὸ σπουδαιότερον καὶ πολυπλοκώτερον πάντων τῶν λοιπῶν, περιλαμβάνον ἐν ἑαυτῷ πλέον ἢ τὸ ἥμισυ τῆς ὅλης διοικήσεως τοῦ Κράτους.

Ἐκ τῶν πολλῶν δὲ αὐτοῦ καθηκόντων τὰ κυριώτερα εἶναι νὰ ἐπιτηρῇ καὶ διαφυλάττῃ τὰ ὅρια τοῦ Βασιλείου, συνεννοούμενον μετὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐξωτερικῶν ἐν περιπτώσει διαφορῶν διεθνῶν περὶ ὁρίων, ν' ἀσκῇ τὰ βασιλικὰ νομίσματα (regalia), νὰ ἐφορεύῃ τῶν ἐκλογῶν, νὰ ὁρίζῃ τὰ τῆς στρατιωτικῆς ἀπογρα-

1 Ν. 31 Μαρτίου 1867 [24] καὶ Ν. 1 Μαΐου 1882 [31] περὶ προσθήκης καὶ δευτέρου τμηματάρχου παρὰ τῷ Ὑπουργ. τῆς Δικαιοσύνης

2 Δ. 16 Δεκεμβρ. 1869 [1870. 1]. περὶ διαιρέσεως τῆς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης.

φῆς καὶ τὰ περὶ πορείας καὶ ἐπισταθμεύσεως στρατιωτικῶν σωμάτων, νὰ ἐπιτηρῇ καὶ διοικῇ τὰς τῶν καταδίκων φυλακάς, νὰ ἐποπτεύῃ ἐπὶ τῶν φιλανθρωπικῶν καὶ ἀσφαλιστικῶν καταστημάτων, τῶν τραπεζῶν καὶ τῶν ἑταιρειῶν, νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὴν τὴν διοίκησιν τῶν δήμων, ἐπαρχιῶν καὶ νομῶν, νὰ ἐπιστατῇ εἰς ἅπαντα τὰ τεχνικὰ ἔργα τῶν Δήμων καὶ τοῦ Κράτους καὶ νὰ προΐσταται ἁπάσης τῆς ἀστυνομίας, τῆς τε καὶ ἀγορανομικῆς καὶ ἀγροτικῆς καὶ βιομηχανικῆς [1].

Διὰ Διατάγματος τῆς 12 Αὐγούστου 1852 [38] ἡ ἐσωτερικὴ ὑπηρεσία τοῦ ὑπουργείου τούτου διῃρέθη εἰς πέντε τμήματα καὶ δύο γραφεῖα. Ἐκ τῶν τμημάτων τὸ Α' καλεῖται Διοικητικόν, τὸ Β' Δημοτικόν, περιλαμβάνον τὰ τῆς τοπικῆς διοικήσεως καὶ τὰ τοῦ προσωπικοῦ ἐν γένει τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων, τὸ Γ' τῆς Δημοσίας Ὑγείας, τὸ Δ' τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας, καὶ τὸ Ε' τὸ Τεχνικόν, περιλαμβάνον πάντα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ διοίκησιν τῶν δημοσίων ἔργων. Ἐκ δὲ τῶν γραφείων τὸ μὲν ἐκτελεῖ τὰ τῆς καταχωρίσεως, τὸ δὲ τὰ τῆς διεκπεραιώσεως

Διὰ μεταγενεστέρας διατάξεως τὸ πρῶτον τμῆμα διῃρέθη εἰς δύο τμήματα, ἤτοι τὸ ἀστυνομικὸν ἢ διοικητικόν, περιλαμβάνον τὴν ἐξασφαλιστικὴν ἢ προφυλακτικὴν ἐν γένει ἀστυνομίαν, τὰ τῆς διοικήσεως τῶν ποινικῶν φυλακῶν, τὰ τῆς ἐκτελέσεως πάντων τῶν περὶ ἐκλογῆς νόμων καὶ τὰ περὶ στρατιωτικῶν ἀπογραφῶν, καὶ τὸ λογιστικόν, περιλαμβάνον τὴν σύνταξιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἀπολογισμοῦ τοῦ ὑπουργείου τούτου καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ περὶ συντάξεων τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων νόμου, καθ' ὅσον αὕτη συνδέεται πρὸς τὴν ἁρμοδιότητα αὐτοῦ. Καὶ τὸ μὲν ἀστυνομικὸν ἢ διοικητικὸν τμῆμα διετήρησε τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ σειράν, τὸ δὲ λογιστικὸν ἀποτελεῖ τὸ ἕκτον τμῆμα [2].

Βραδύτερον προσετέθη καὶ ἕβδομον τμῆμα πρὸς ἐκτέλεσιν

1 Δ. 3 (15) Ἀπριλ. 1833 [14] περὶ σχηματισμοῦ καὶ ἁρμοδιότητος τῆς ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Γραμματείας.

2 Δ. 19 Μαρτ. 1865 [22] περὶ διαιρέσεως τοῦ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν πρώτου τμήματος.

τοῦ περὶ διοικητικῆς ἀστυνομίας Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς νόμου [1] ἀλλὰ μετὰ ἓν ἔτος κατηργήθη [2].

Τὸ τέταρτον τμῆμα μετεπτισθη διὰ νόμου εἰς γραφεῖον τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας καὶ ὑποδιαιρεῖται εἰς τέσσαρα τμήματα· α΄) τὸ στατιστικὸν ἀσχολούμενον εἰς τὰ τῆς ἀπογραφῆς τῶν κατοίκων τοῦ Κράτους καὶ ἐν γένει εἰς τὴν συλλογὴν καὶ τακτοποίησιν στατιστικῶν ἐν γένει πληροφοριῶν, β΄) τὸ γεωργικὸν καὶ βιομηχανικόν, εἰς ὃ ὑπάγονται καὶ τὰ περὶ συνοικισμῶν καὶ ἀποικισμῶν, γ΄) τὸ ἐμπορικόν, ὅπερ φροντίζει περὶ βελτιώσεως καὶ πολλαπλασιασμοῦ τῶν τῆς συγκοινωνίας μέσων καὶ δ΄) τὸ τηλεγραφικόν [3].

120. Ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ 1833 συστάσεως τῶν Γραμματειῶν τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ τὰ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως διετέλουν συνηνωμένα εἰς ἓν ὑπουργεῖον μέχρι τῆς κατὰ τὸ 1862 μεταπολιτεύσεως, ὅτε διῃρέθησαν εἰς δύο διακεκριμένα ὑπουργεῖα, ἕνεκα τῶν τότε «περιστάσεων τῆς πατρίδος» [4]. Ἀλλ' ὀλίγῳ βραδύτερον ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐπανέφερε τὸ πρὶν καθεστώς [5].

Ἡ ἐσωτερικὴ ὑπηρεσία τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως διαιρεῖται εἰς ἓξ τμήματα· Α΄ τὸ Ἐκκλησιαστικόν, Β΄ τὸ τῆς ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως, Γ΄ τὸ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, Δ΄ τὸ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, οὗ προΐσταται ὁ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς πάντων τῶν ἐν Κράτει δημοτικῶν σχολείων, Ε΄ τὸ ἀρχαιολογικόν, οὗ προΐσταται ὁ γενικὸς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων, Ϛ΄ τὸ λογιστικόν. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω τμημάτων ὑφίστανται καὶ δύο γραφεῖα, τὸ τῆς διεκπεραιώσεως μετὰ

1 Δ. 16 Φεβρουαρ. 1868 [12].

2 Δ. 28 Ἰανουαρ. 1869 [10].

3 Ν. 5 Ἀπριλ. 1859 [15], περὶ ἀνασχηματισμοῦ τοῦ γραφείου τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας. Δ. 26 Ἰουλ. 1861 [43], περὶ κανονισμοῦ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ γραφείου τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας. Πρβλ. καὶ τὸ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἐκδοθὲν Δ. τῆς 3 Ἀπριλ. 1834 [18].

4 Θεσπ. 11 Ὀκτωβρ. 1862 [1, 6].

5 Ἄρθρ. 4 Ψήφ. Ζ΄ τῆς 12 Φεβρ. 1863 [6], περὶ καταρτισμοῦ καὶ καθηκόντων τῆς Κυβερνήσεως. Ὅρα καὶ Δ η λ τ γ ι ά ν ν η καὶ Ζ η ν ο π ο ύ λ ο υ, VI, 3.

τῆς ὑπηρεσίας τοῦ πρωτοκόλλου τῶν εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων, καὶ τὸ τῆς καταχωρίσεως, ὧν προΐσταται ὁ ἀρμόδιος ἐπὶ τῆς διεκπεραιώσεως ἢ ἐπὶ τῆς καταχωρίσεως ὑπάλληλος [1].

Εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τμήματος ὑπάγονται αἱ διάφοροι χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι καὶ ἄλλαι θρησκευτικαὶ κοινότητες, ἡ ἐξέτασις τῶν διαταγμάτων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν τοῦ Πάπα, ἡ ἐγκαθίδρυσις καὶ ἐπιτήρησις τῶν συνοδικῶν ἀρχῶν, οἱ διορισμοὶ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ὑπουργήματα καὶ ἡ χειροτονία ἱερέων καὶ διακόνων, ἡ ἵδρυσις καὶ διοίκησις τῶν ἱερατικῶν σχολῶν, ἡ ἐπιτήρησις τῆς διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς διὰ θρησκευτικὰς ἀνάγκας ἀφιερουμένης περιουσίας καὶ τὰ ὅμοια.

Τὰ δὲ λοιπὰ τμήματα ἐπιτηροῦσι καὶ διευθύνουσι πάντα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰ σχολεῖα καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν, τὸ Πανεπιστήμιον, τὸ Ἀστεροσκοπεῖον, τὰς συλλογάς, τὰ ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα καὶ τὰ τοιαῦτα [2].

121. Εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν ἀνήκεται πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν διαχείρισιν καὶ διοίκησιν τῆς δημοσίας περιουσίας τοῦ Κράτους, καὶ ἡ ἀντιπροσώπευσις ἁπάντων τῶν συμφερόντων τῆς Ἐπικρατείας, καθόσον δὲν πρόκειται περὶ διαφορῶν πρὸς ξένας Δυνάμεις. Διὸ καὶ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν θεωρεῖται ὁ νόμιμος ἀντιπρόσωπος τῶν συμφερόντων τοῦ δημοσίου, ἐνάγων καὶ ἐναγόμενος, εἴτε αὐτοπροσώπως εἴτε δι' ἀντιπροσώπων [3]. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἰδιότητα τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ δημοσίου ὁ ἐπὶ τῶν

1 Δ. 26 Μαΐου 1836 [126], δι' οὗ κατηργήθη τὸ ἀπὸ 9 Μαΐου 1835 [45] Δ. Πρβλ. καὶ Δ. 16 Ἀπριλ. 1884 [148], 25 Μαΐου 1878 [35] καὶ τὰ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου προγενεστέρα Δ. τῆς 17 Φεβρ. 1855 [7] καὶ 12 Ὀκτωβρ. 1859 [46].—Ὅρα καὶ Ν. 26 Μαρτ. 1883 [113], περὶ τροποποιήσεως τοῦ νόμου περὶ προσωπικοῦ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὑπουργείου.

2 Ὅρα Δ. 3 (15) Ἀπριλ. 1833 [14], περὶ τοῦ σχηματισμοῦ καὶ τῆς ἁρμοδιότητος τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσ. Ἐκπαιδεύσεως Γραμμ. τῆς Ἐπικρατείας.

3 Ὅρα Ν. 26 Μαρτ. 1867 [18], περὶ δικαστ. συμβούλου καὶ Ν. 22 Ἰουν. 1882 [54] περὶ νομικῶν συμβούλων.

Οἰκονομικῶν ὑπουργὸς δίδει τοὺς διὰ δικαστικῶν ἀποφάσεων ἐπιβαλλομμένους ὅρκους εἰς τὸ δημόσιον, καθ' ὃν τρόπον ὥρισεν ὁ περὶ τούτου Ν. τῆς 10 Μαρτίου 1881 [26].

Κατὰ δὲ ταῦτα, καθήκοντα τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν εἶναι ἡ ἀπογραφὴ καὶ διατήρησις τῆς εἰς ἀκίνητα κτήματα, εἰς πραγματικὰ δικαιώματα καὶ ἐνεργητικὰς ἀπαιτήσεις ὅλικῆς περιουσίας τοῦ Κράτους· ἡ παραχώρησις ἀκινήτων κτημάτων τῆς Ἐπικρατείας δι' ἐνοικιάσεως, ἐμφυτεύσεως ἢ καὶ δι' ἐκποιήσεως συμφώνως τοῖς πρὸς τοῦτο νόμοις· ἡ συντήρησις καὶ αὔξησις τῶν δασῶν κατὰ τὰς περὶ ὑλοτομίας ἀρχάς, ἡ καλλιέργεια τῶν δημοσίων ἁλυκῶν καὶ μεταλλείων, ἡ τῶν ἐθνικῶν ὑδάτων ἐπωφελὴς χρησιμοποίησις, ἡ εἴσπραξις τῶν ἀμέσων καὶ ἐμμέσων φόρων, ἡ ἐπεξεργασία τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἡ ἐπιστασία εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν αὐτοῦ, ἡ σύνταξις τοῦ ἀπολογισμοῦ καὶ τὰ παρόμοια.

Εἰς τὴν ἁρμοδιότητα δὲ τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν ὑπάγονται πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ καὶ οἱ ὑπηρέται, οἱ ἐπιφορτισμένοι τὴν διαχείρισιν μέρους τῆς περιουσίας τῆς Ἐπικρατείας καὶ τὴν εἴσπραξιν ἢ δαπάνην δημοσίων εἰσοδημάτων. Εἰς τὸ αὐτὸ ὑπουργεῖον ὑπάγεται καὶ τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, ὅπερ ὅμως διαφυλάττει τὴν ἑαυτοῦ ἀνεξαρτησίαν, ὡς ἀνωτάτου δικαστηρίου, εἰς ὑποθέσεις τοῦ δημοσίου λογιστικοῦ [1].

Ἡ ἐσωτερικὴ ὑπηρεσία τοῦ ὑπουργείου τούτου διαιρεῖται νῦν εἰς ὀκτὼ τμήματα· Α' τὸ τῶν ἐθνικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, εἰς ὃ ὑπάγεται καὶ ἡ ὑπηρεσία τῶν δασῶν καὶ τὸ γραφεῖον τῆς γεωργικῆς ὑπηρεσίας [2], Β' τὸ τῶν ἀμέσων φόρων, Γ' τὸ τῶν ἐμμέσων φόρων, ὅπερ περιλαμβάνει καὶ τὰ τελωνεῖα, τὰ δημόσια καταστήματα, τὸ ἐθνικὸν τυπογραφεῖον καὶ σφραγιστήριον, τὰ ἰχθυοτροφεῖα καὶ τὴν διαχείρισιν τῶν ἐθνικῶν ἁλυκῶν, ἁλάτων καὶ τῶν ἐκ τῶν ὀρυχείων παραγομένων γύψου καὶ μυλοπετρῶν [4], Δ' τὸ λογιστικόν, Ε' τὸ δικαστικόν, Ϛ' τὸ

1 Δ. 3 (15) Ἀπριλ. 1833 [14]. περὶ τοῦ σχηματισμοῦ καὶ ἁρμοδιότητος τῆς ἐπὶ τῶν Οἰκον. Γραμμ.

2 Δ. 31 Αὐγ. 1885 [110] περὶ ὑπαγωγῆς τοῦ γραφείου τῆς γεωμετρ. ὑπηρεσίας κτλ.

Γενικὸν Λογιστήριον [2], Ζ' τὸ τῆς εἰσπράξεως τῶν δημοσίων ἐσόδων, εἰς ὃ ἀνάγονται καὶ τὰ περὶ ὀφειλετῶν τοῦ Δημοσίου, τὰ περὶ χαρτοσήμου, γραμματοσήμου, ἐνσήμου χάρτου καὶ νομισμάτων [3], Η' τὸ τῶν μεταλλείων καὶ μονοπωλείων, εἰς ὃ ἀνατίθενται τὰ τῶν μεταλλείων, ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ τεχνικὴ ὑπηρεσία τῶν ἰαματικῶν ὑδάτων, ἡ καλλιέργεια τῶν εἰς τὸ Κράτος ἀνηκουσῶν ἁλυκῶν καὶ τῶν ἐθνικῶν ὀρυχείων καὶ λατομείων καὶ ἡ ἐν γένει διοίκησις τοῦ προσωπικοῦ, ὁ διορισμὸς τῆς στρεμματικῆς φορολογίας τῶν μεταλλείων, κτλ. [4], καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν νόμων περὶ μονοπωλίων [5].

Ἰδιαιτέρως ἐπὶ τοῦ δικαστικοῦ τμήματος παρατηρητέον, ὅτι διευθύνεται τοῦτο ὑφ' ἑνὸς δικαστικοῦ συμβούλου, ἔχοντος [6] νῦν παρ' ἑαυτῷ καὶ ἑπτὰ νομικοὺς συμβούλους, οἵτινες πλὴν τῶν ἄλλων καθηκόντων αὐτῶν δικαιοῦνται νὰ παρίστανται ἅπαντες ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων τῆς πρωτευούσης πρὸς διεξαγωγὴν τῶν δικῶν τοῦ Δημοσίου καὶ τῆς περιουσίας τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου [7].

Δι' ἰδιαιτέρου νόμου προσετέθη τῷ ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομι-

1 Πρβλ. Δ. 20 Ἀπριλ. 1864 [19], Δ. 30 Ἀπριλ. 1874 [18], περὶ σχηματισμοῦ ὀγδόου τμήματος, καὶ Δ. 18 Μαρτ. 1877 [29] περὶ ἀναθέσεως εἰς τὸ ὄγδοον τμῆμα τοῦ ὑπ. τῶν Οἰκον. καὶ τῆς ὑπηρεσίας τῆς παραδόσεως εἰς τὸν σχετικὸν ἁλαταποθηκάριον τοῦ παραγομένου ἅλατος.

2 Τὰ περὶ τῶν ἓξ τούτων τμημάτων, εἰς ἃ περιωρίζετο τὸ ὑπουργ. τῶν Οἰκονομ. ὥρισε τὸ Δ. τῆς 20 Ἀπριλ. 1864 [19], ὅπερ κατήργησε μὲν τὸ Δ. τῆς 7 Ἰουλίου 1866 [53], ἐπανέφερε δὲ ἐν ἰσχύϊ ἕτερον Δ. τῆς 24 Δεκεμβρίου 1866 [80].

3 Ὅρα Δ. 12 Μαρτ. 1882 [13], περὶ σχηματισμοῦ ἑβδόμου τμήματος, δι' οὗ ἐπανῆλθεν ἐν ἰσχύϊ τὸ Δ. τῆς 7 Μαρτ. 1872 [28], τὸ καταργηθὲν διὰ Δ. τῆς 6 Ἀπριλ. 1877 [27].

4 Δ. 30 Ἀπριλ. 1874 [18], περὶ σχηματισμοῦ ὀγδόου τμήματος. Πρβλ. τὸ ἐν τῇ προηγουμένῃ σελ. 2 σημ. μνημονευόμενον Δ. τῆς 18 Μαρτ. 1877 καὶ τὸ Δ. 14 Δεκεμβρ. 1877 [1878 1].

5 Δ. 23 Ἰαν. 1858 [8] περὶ μετονομασίας τοῦ παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν Η' τμήμ.

6 Ὅρα Ν. 24 Μαρτίου 1867 [18], περὶ συστάσεως θέσεως συμβούλου διευθυντοῦ τοῦ παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν δικαστ. τμήματος καὶ Δ. 28 Μαρτίου 1867 [18] πρὸς ἐκτέλεσιν.

7 Ν. 22 Ἰουν. 1882 [54], περὶ Νομικῶν Συμβούλων.

κῶν καὶ γραφείων στατιστικῆς, ἀλλὰ κατηργήθη δι' ἄλλου ὁμοίου[1].

122. Εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν ὑπάγονται τὰ τοῦ ὀργανισμοῦ, τῆς πειθαρχίας καὶ ἀστυνομίας τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς χωροφυλακῆς, ἡ προμήθεια οἱουδήποτε χρησίμου τῷ στρατῷ ὑλικοῦ καὶ ἡ κατασκευὴ καὶ συντήρησις τῶν ἀναγκαίων αὐτῷ καταστημάτων καὶ λοιπῶν κτιρίων, τὰ στρατιωτικὰ δικαστήρια, αἱ στρατιωτικαὶ φυλακαί, τὸ λογιστικὸν τοῦ στρατοῦ καὶ τὰ παρόμοια[2].

Διαιρεῖται δὲ νῦν ἡ ἐσωτερικὴ αὐτοῦ ὑπηρεσία εἰς δέκα τμήματα, ὡρισμένα οὐχὶ διὰ διατάγματος, ὡς τὰ τῶν λοιπῶν ὑπουργείων δυνάμει τοῦ περὶ ὀργανισμοῦ τῶν ὑπουργείων νόμου[3], ἀλλὰ δι' εἰδικοῦ νόμου[4]. Ταῦτα δὲ εἶνε τὰ ἑπόμενα. Α' τμῆμα τοῦ Προσωπικοῦ, περιλαμβάνον καὶ ἓν γραφεῖον στρατολογικῆς ὑπηρεσίας, Β' τοῦ Πεζικοῦ, Γ' τοῦ Πυροβολικοῦ, Δ' τοῦ Μηχανικοῦ, Ε' τῆς Δημοσίας ἀσφαλείας Ϛ' τῆς Δικαιοσύνης, Ζ' τοῦ Ὑγειονομικοῦ, Η' τοῦ Οἰκονομικοῦ, Θ' τῶν Προμηθειῶν καὶ Ι' τοῦ Στρατιωτικοῦ Λογιστηρίου.

Πλὴν τῶν τμημάτων τούτων ὑπάρχουσι καὶ τὰ ἑξῆς γραφεῖα· 1) τὸ τῆς Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας, περιλαμβάνον καὶ ἓν λιθογραφικὸν γραφεῖον, ἔχον δὲ προορισμὸν νὰ παρασκευάζῃ τὰς ἐργασίας τὰς ἀφορώσας εἰς τὸν ὀργανισμὸν τοῦ στρατοῦ καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν αὐτοῦ, νὰ μελετᾷ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν τηλεγραφικὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὰς στρατιωτικὰς ὁδούς, καὶ ἐν γένει τὰ τῆς μεταφορᾶς τοῦ στρατοῦ, νὰ συντάσσῃ ὑπομνήματα, χάρτας κτλ. νὰ συλλέγῃ στατιστικάς, χωρογραφικὰς καὶ ἄλλας χρησίμους πρὸς τὰς κινήσεις τοῦ στρατοῦ ἢ πρὸς ἐκστρατείαν στρατιωτικὰς πληροφορίας, νὰ διατελῇ ἐν γνώσει τῶν ὀργανισμῶν τῶν ξένων στρατῶν κτλ. 2) τὸ τῆς Διεκπεραιώσεως, ἐν ᾧ ὑπάρχει

1 Ὅρα Ν. 16 Μαΐου 1882 [40] καὶ Ν. 19 Ἰουλ. 1885 [82].

2 Δ. 3 (15) Ἀπριλ. 1833 [5].

3 Ἄρθρ. 17 τοῦ Ν. τῆς 3 Ἰουν. 1846 [14].

4 Ν. 93 Ἰουν. 1887 [57], περὶ ὀργανισμοῦ τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ. Πρβλ. καὶ τὸν περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου προηγούμενον Ν. 17 Δεκεμβ. 1878 [85].

τηλεγραφείου καὶ πρόχειρον τυπογραφείου, καὶ 3) τὸ τῆς Καταχωρίσεως μετὰ βιβλιοδετείου.

Ἅπαντες οἱ ὑπηρετοῦντες ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Στρατιωτικῶν δέον νὰ ὦσι στρατιωτικοί, πλὴν τοῦ διευθύνοντος τὸ τμῆμα τῆς Δικαιοσύνης, ὅστις δύναται νὰ ᾖ καὶ ἰδιώτης, ἐκτελῶν καὶ καθήκοντα νομικοῦ συμβούλου, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ σχετικοῦ νόμου.

123. Διπλοῦς εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν πολεμικὸς τε καὶ ἐμπορικός. Ὁ πρῶτος ἐκτελεῖται διὰ τῆς κατασκευῆς καὶ συντηρήσεως πολεμικῶν πλοίων, λιμένων πολεμικῶν, ναυστάθμων, ναυτικῶν ἀποθηκῶν καὶ λοιπῶν οἰκοδομῶν, διὰ τῆς ναυτολογίας καὶ ναυτικῆς πολεμικῆς ἐκπαιδεύσεως, διὰ τῆς ἱδρύσεως φιλανθρωπικῶν καταστημάτων ὑπὲρ τῶν ἀπομάχων, τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν, καὶ τῶν τοιούτων. Ὁ δὲ δεύτερος ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς κατασκευῆς, διατηρήσεως καὶ βελτιώσεως τῶν λοιπῶν λιμένων τοῦ Κράτους· διὰ τῆς ἐκδόσεως διπλωμάτων, δι' ὧν ἀναγνωρίζονται τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ὡς ἐθνικά, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν περὶ τούτων κανονισμῶν κλπ καὶ ἐν γένει τῆς προστασίας τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας[1].

Τὴν κεντρικὴν διοίκησιν τοῦ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν ὑπουργείου συγκροτοῦσι α') τὸ ἰδιαίτερον γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ, β') τὸ τμῆμα τοῦ προσωπικοῦ, γ') τὸ τμῆμα ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ, δ') τὸ τμῆμα ἐπὶ τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας, ε') τὸ εἰδικὸν λογιστήριον τοῦ ὑπουργείου. Παρὰ δὲ ταῦτα ὑπάρχουσι καὶ τὰ ἑξῆς ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων γραφεῖα: α') τὸ ναυπηγικόν, β') τὸ ἐπὶ τοῦ πυροβολικοῦ, γ') τὸ ἐπὶ τῶν δημοσίων ναυτικῶν ἔργων, δ') τὸ ἀτμομηχανικόν[2].

1 Δ. 3 (15) Ἀπριλ. 1833 (15), περὶ σχηματισμοῦ καὶ ἁρμοδιότητος τῆς ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας.

2 Ὅρα Ν. 14 Ἀπριλίου 1884 [163], περὶ ὀργανισμοῦ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν καὶ Δ. 6 Ἰουν. 188 [252] πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ. Πρβλ. καὶ τὰ προγενέστερα περὶ τοῦ αὐτοῦ Δ. τῆς 30 Μαΐου 1883 [219] καὶ 30 Ἀπριλίου 1871 [26].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Περὶ τῶν συμβουλίων τῆς κεντρικῆς διοικήσεως

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Περὶ τοῦ συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας

Περίληψις

124. Περὶ τῶν κεντρικῶν συμβουλίων τῆς διοικήσεως καθ' ὅλου.
125. Περὶ τοῦ συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.—Ἀποστολὴ αὐτοῦ νομοπαρασκευαστική.
126. Διοικητικὰ αὐτοῦ καθήκοντα.
127. Περὶ τοῦ ἐν Γαλλίᾳ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.—Ἱστορικόν.
128. Περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτοῦ.
129. Περὶ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ νομοπαρασκευαστικῶν ἐπιτροπῶν καὶ τῆς δικαστικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ μυστικοσυμβουλίου.
130. Περὶ τῶν ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης Συμβουλίων Ἐπικρατείας.
131. Περὶ τοῦ ἐν Ἑλλάδι Συμβουλίου Ἐπικρατείας πρὸ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844.
132. Καταργησις αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως τῆς Γ' Σεπτεμβρίου
133. Ἀνασύστασις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ὑπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ 1862.
134. Ὀργανισμὸς αὐτοῦ.
135. Νέα καταργησις αὐτοῦ διὰ νόμου τοῦ 1865.
136. Συμπέρασμα.

§ 124. Ἁπλῆ ἀνάγνωσις τοῦ προηγουμένου κεφαλαίου καταδεικνύει σαφῶς, πόσον ποικίλη καὶ χαλεπὴ εἶναι ἡ διοίκησις τῶν τοῦ Κράτους ὑποθέσεων, πόσον δὲ βαρέα καὶ δυσεκτέλεστα

τὰ καθήκοντα τῶν ὑπουργῶν. Καὶ ἂν ἦσαν οὗτοι πεπροικισμένοι διά παιδείας ἐξόχου καὶ εὐφυΐας πολιτικῆς καὶ ἀφιέρουν σύμπαντα τὸν ἑαυτῶν βίον τῇ λειτουργείᾳ ταύτῃ, πάλιν δυσχερῶς καὶ μόλις ποτὲ θὰ ἐπῆρκουν τῇ ἑαυτῶν ἀποστολῇ. Ἀλλ' ἐν τῇ κοινοβουλευτικῇ πολιτείᾳ ἔνθα ἡ τῶν ὑπουργῶν ἐκλογὴ ἤρτηται συνήθως ἐκ τῆς παλιντρόπου τύχης τῶν κομματικῶν ἀγώνων, συμβαίνει ἀναγκαίως, ὥστε ἡ μὲν μέση ἀξία αὐτῶν νὰ μὴ ᾖναι πολλῷ ὑπερτέρα τῆς τῶν πολλῶν, τὸ δὲ ἄξίωμα νὰ περιορίζηται ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος. Καὶ περ δὲ τοιοῦτοι ὄντες οἱ ὑπουργοὶ καὶ ἐφήμεροι ὡς τὰ πολλά, πάλιν ἐλαχίστην ἔχουσι σχολὴν καὶ ἄνεσιν περὶ τὴν τῶν διοικητικῶν ὑποθέσεων διατριβήν, περισπώμενοι καὶ ὑπ' ἄλλων πολλῶν καθηκόντων, μάλιστα δὲ καὶ ὑπὸ φροντίδων κομματικῶν, αἵτινες ὡς κῆρες παρακολουθοῦσι τὰ νῦν ἐλεύθερα Κράτη.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἀνεγνωρίσθη πανταχοῦ ἀπαραίτητος ἡ ἵδρυσις συμβουλίων τῆς κεντρικῆς διοικήσεως, ἅτινα συγκείμενα ἐξ ἀνδρῶν εἰδικῶν νὰ καθοδηγῶσι διὰ τῶν ἑαυτῶν συμβουλῶν καὶ γνωμοδοτήσεων τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἕνα ἕκαστον τῶν ὑπουργῶν εἰς τὴν ταχεῖαν καὶ ἀπταιστον τῶν ἑαυτοῦ καθηκόντων ἐπιτέλεσιν, καὶ καθ' ὅλου εἰπεῖν, νὰ καθιστῶσι τὸ ἔργον αὐτῶν εὐχερέστερον καὶ ἀκοπώτερον.

Ἱδρύονται δὲ τὰ συμβούλια ταῦτα πρὸς λύσιν εἴτε τεχνικῶν εἴτε ἐπιστημονικῶν ζητημάτων, καὶ εἶναι ἢ μόνιμα ἢ ἔκτακτα. Καὶ μόνιμα μὲν καλοῦνται, ὅσα λειτουργοῦσι διαρκῶς δυνάμει νόμου ὁρίζοντος τὰ περὶ αὐτῶν, ἔκτακτα δέ, ὅσα ὁ ὑπουργὸς ἢ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον συγκαλεῖ κατὰ καιρὸν πρὸς διαφώτισιν ἑαυτοῦ ἢ λύσιν ζητήματος νομικοῦ ἢ τεχνικοῦ, ὅτε καὶ καλοῦνται συνηθέστερον ἐπιτροπαί.

Ἐκ τῶν μονίμων δὲ πάλιν συμβουλίων τὰ μὲν εἶναι γενικά, ἀφορῶντα εἰς ἅπασαν τὴν τοῦ Κράτους διοίκησιν, τὰ δὲ εἰδικά, περὶ ἰδιόν τινα κλάδον αὐτῆς ἐργαζόμενα.

Ἐκ τῶν γενικῶν συμβουλίων τὸ συνηθέστερον ἁπάντων ἐν τοῖς πλείστοις τῶν εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν εἶναι τὸ συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, ἔν τισι δὲ καὶ ἄλλα τινά, ὡς παρ' ἡμῖν τὸ Νομικὸν Συμβούλιον.

125. Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, οἷον ἱστορικῶς διεμορφώθη ἐν τοῖς πλείστοις τῶν Κρατῶν, ἔχει τὴν σήμερον κυρίαν ἀποστολὴν τὸ καταρτίζειν τὰ νομοσχέδια ἢ γνωμοδοτεῖν περὶ αὐτῶν, πρὶν ἢ ἐπιψηφισθῶσιν ὑπὸ τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ λαοῦ.

Ἡ νομοπαρασκευαστικὴ αὕτη ἐργασία, οὐδὲν ἔχρυσα τὸ κοινὸν πρὸς τὰ λοιπὰ βιοποριστικὰ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐπιτηδεύματα, προαπαιτεῖ ἄνδρας εἰδικοὺς καὶ διαρκῶς περὶ ταύτην καὶ μόνην ἀσχολουμένους ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ προστασίαν τῆς πολιτείας, ἧς ἄνευ οὐδὲ νὰ ὑπάρξωσι κἂν δύνανται. Οἱ λεγόμενοι νομικοὶ εἶναι ἐπιτήδειοι πρὸς ἑρμηνείαν, οὐχὶ δὲ καὶ πρὸς δημιουργίαν τῶν νόμων· ἀλλὰ καὶ ταύτην ἂν εἶχον τὴν ἀταλαιπώρητον ἀρετήν, θὰ περιωρίζοντο περὶ μόνην τὴν τῶν ἀστικῶν νόμων σύνταξιν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν τῶν διοικητικῶν, πρὸς οὓς τυγχάνουσι παντάπασι ξένοι. Τοῦτο δὲ καὶ παρ' ἡμῖν πολλάκις ἀπεδείχθη· διότι ὁσάκις νομικὰ πρόσωπα ἁπλῶς ἀνέλαβον τὴν κατάρτισιν ἢ βάσανον νομοσχεδίου τινὸς διοικητικοῦ, στερούμενα τῆς ἐκ τῆς εἰδικότητος παραγομένης ἐμπειρίας καὶ γνώσεως τοῦ ὅλου συστήματος τῶν διοικητικῶν θεσμῶν, πάντοτε μὲν προσέκρουσαν κατὰ σκοπέλων δεινῶν, συνηθέστατα δὲ καὶ ἐναυάγησαν τέλεον.

Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ νομοθετικὰ σώματα, τὰ συγκείμενα ἐκ τοσούτων ἑτερογενῶν καὶ ποικίλων στοιχείων, δὲν ἀντιλαμβάνονται καλῶς τοῦ πνεύματος τῶν διοικητικῶν νόμων, οὐδὲ δύνανται νὰ προσαρμόζωσιν ἑκάστοτε τὰ ἐπιψηφιζόμενα νομοσχέδια πρὸς τοὺς λοιποὺς νόμους κατά τε τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν αὐτῶν μορφήν. Ὅθεν ἀπαραίτητον εἶναι νὰ ὑποβάλλωνται ταῖς Βουλαῖς νομοσχέδια ὅσον οἷόν τε τέλεια καὶ ἄρτια, διότι σπανιώτατα συμβαίνει, ὥστε κακόν τι νομοσχέδιον νὰ μεταβληθῇ εἰς νόμον καλόν, διὰ τῆς ἐν αὐταῖς συζητήσεως. Τοὐναντίον μάλιστα κίνδυνός ἐστι διηνεκής, μή τοι καὶ αὐτὰ τὰ καλὰ ἀλλοιωθῶσιν ἢ φθαρῶσιν ὑπὸ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων.

Μόνον λοιπὸν σῶμα διαρκές, συγκείμενον ἐκ προσώπων ἐχόντων γνῶσιν τῆς διοικητικῆς νομοθεσίας καὶ τριβὴν ἐν αὐτῇ,

πνεῦμα ἐλεύθερον μὲν καὶ προοδευτικόν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀνατρεπτικὸν τοῦ καθεστῶτος ἐκ μανίας νεωτεριστικῆς, συνείδησιν ἀκριβῆ τῶν κοινωνικῶν ὅρων τῆς χώρας καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἐν αὐτῇ λαοῦ, μόνον σῶμα ἀνάμικτον ἐκ θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν, ἐκ δικαστικῶν καὶ διοικητικῶν ὑπαλλήλων, ἐκ πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, εἶναι ἐπιτήδειον πρὸς σύνταξιν καὶ βάσανον τῶν νομοσχεδίων καὶ χειραγώγησιν τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ λαοῦ πρὸς κατάρτισιν νόμων τελείων κατὰ τὸ ἐνόν. Τοιοῦτο συμβούλιον καθίσταται ἕνεκα τῶν εἰδικῶν αὐτοῦ ἀσχολιῶν ἔμπειρον τῶν ἀναγκῶν τοῦ Κράτους καὶ τῆς διοικήσεως· ἐθίζεται νὰ συλλαμβάνῃ τὰ σχέδια τῆς Κυβερνήσεως ἀπὸ γενικῆς ἀπόψεως καὶ νὰ ἐξετάζῃ τὴν ἐπενέργειαν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν περιστάσεων, μὴ παρασυρόμενον ὑπὸ στιγμιαίων παραφορῶν, μηδὲ ὑπὸ τῶν ζοφερῶν παθῶν τῶν κομμάτων.

Διὰ ταῦτα δικαίως ὑπολαμβάνεται τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας στόλος ἰσχυρὸς πάσης συνταγματικῆς μοναρχίας καὶ ἀντιζύγιον ἀπαραίτητον τῆς νομοθετικῆς παντοδυναμίας τῶν Βουλῶν [1].

126. Πρὸς τοιαύτην νομοπαρασκευαστικὴν ἀποστολὴν τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας δύναται ν' ἀναλάβῃ, καὶ ἔχει ὄντως πολλαχοῦ, καὶ διοικητικά τινα καθήκοντα, τὰ μὲν ἀπορρέοντα ἐξ ἐκείνης, τὰ δὲ ἐπιβαλλόμενα ὡς ἐκ τῆς ὑπερόχου θέσεως, ἣν κατέχει καὶ ὡς ἐκ τῶν προσόντων τῶν ἀποτελούντων αὐτὰ μελῶν. Τοιαῦτα δὲ εἶναι, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ σύνταξις τῶν διοικητικῶν διαταγμάτων, μάλιστα δὲ τῶν νομοθετικῶν καὶ τῶν ἀναγκαστικῶν ἢ προσωρινῶν καλουμένων νόμων, ἡ γνωμοδότησις ἐπὶ τῆς παύσεως ἕνεκα πειθαρχικῆς τιμωρίας τῶν δημοσίων λειτουργῶν, ἡ ἐπίβλεψις τῶν ἠθικῶν προσώπων καὶ σωματείων, μάλιστα δὲ τῶν τραπεζῶν καὶ ἑταιρειῶν, καὶ ἄλλα τινά.

---

1 Περὶ Συμβ. τῆς Ἐπικρατείας ὑπὸ θεωρητικὴν ἔποψιν, ὅρα Bluntschli, Lehre vom mod. Staat. II, 260—264 Mohl, Politk. I. 503 καὶ ἐφ. Βλαστέν, 269· Stein, I, 179· Block, Dict. de l'adm. καὶ Dict de la polit. ἐνλ. conseil d'Etat. Schulze, das preus. Staatsr. I, 296. Gerstner, I, 179· Gneist engl. Verf. und Verwaltungsr II, 922.

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον τῶν διοικητικῶν καθηκόντων τοῦ Συμβουλίου τούτου εἶναι ἡ ἐκδίκασις τῶν μεταξὺ τοῦ δημοσίου καὶ πολιτῶν διαφορῶν, ἤτοι τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, ὧν ἡ ἀνάθεσις εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια οὔτε εὐχερὴς οὔτε ὠφέλιμος εἶναι, ὡς καταδειχθήσεται ἐν οἰκείῳ τόπῳ.

Ὡς διοικητικὸν σῶμα τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἀνακουφίζει τοῦ πολλοῦ βάρους τῆς διοικήσεως τοὺς ὑπουργούς, ἐξασφαλίζει ἐξ ἴσου τὰ συμφέροντα τῶν τε πολιτῶν καὶ τοῦ δημοσίου, καὶ χρησιμεύει ὡς ἀντίρροπον τῆς κομματικῆς ἀπολυταρχίας τῶν Κυβερνήσεων, ἀμυνόμενον ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῆς διοικητικῆς ὑπηρεσίας, καθ' ὃν τρόπον προβασανίζον τὰ νομοσχέδια, περιστέλλει οὐσιωδῶς τὴν νομοθετικὴν παντοδυναμίαν τοῦ Κοινοβουλίου.

127. Τύπος τοιούτου Συμβουλίου Ἐπικρατείας, οἷον νῦν ἐνδείκνυται ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, θεωρεῖται τὸ ἐν Γαλλίᾳ, οὗ ἡ δικαιοδοσία κατὰ τὴν παλαιοτέραν ἐποχὴν ὑπῆρξε μεγίστη, νομοθετική τε καὶ διοικητική, οἱονεὶ μυστικοσυμβούλιον τοῦ ἄνακτος καὶ ἐκτελεστὴς τῶν ἀποφάσεων αὐτοῦ. Ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις περιωρίσθη ἡ ἁρμοδιότης αὐτοῦ περὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν διοικητικῶν ὑποθέσεων καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ κρίσιν, κατὰ τὴν τότε ἐν Γαλλίᾳ ἐπικρατήσασαν διαστολὴν τῆς justice déléguée, ἤτοι τῆς δικαιοσύνης τῆς καταπεπιστευμένης τοῖς δικασταῖς ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, ἀπὸ τῆς justice retenue, ἣν διακατεῖχε καὶ ἀπένειμεν αὐτὸς ὁ ἡγεμὼν διὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐν ταῖς διοικητικαῖς ὑποθέσεσιν [1].

Αἱ ἐπίσημοι ἡμέραι τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐν Γαλλίᾳ συμπίπτουσι τοῖς χρόνοις τῆς ὑπατείας καὶ αὐτοκρατορίας Ναπολέοντος τοῦ Μεγάλου. Οὐ μόνον παρεσκεύαζε τὰ νομοσχέδια, ἀλλὰ καὶ ἡρμήνευε τὰς προγενεστέρας νομοθετικὰς

1 Ἱστορικῶς πραγματεύεται περὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας τῆς Γαλλίας ὁ Léon Aucoc ἐν τῇ μονογραφίᾳ αὐτοῦ le Conseil d' Etat avant et depuis 1789.

πράξεις διὰ γνωμῶν (Avis), αἵτινες ἐπιδοκιμαζόμεναι ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ καταχωριζόμεναι ἐν τῷ Δελτίῳ τῶν Νόμων εἶχον νόμου ἰσχύν.

Ἀπετελεῖτο δὲ τότε τὸ Συμβούλιον ἐξ ὑπερόχων νομομαθῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν, διὸ καὶ συνετέλεσε τὰ μάλιστα εἰς τὴν ἀστικὴν καὶ διοικητικὴν διοργάνωσιν τῆς Γαλλίας, ἣν συνέλαβε καὶ ἐξετέλεσεν ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ τὸ δαιμόνιον τοῦ Ναπολέοντος πνεῦμα. Τότε συνανηγέρθησαν τὰ ἔξοχα νομοθετικὰ μνημεῖα τοῦ μεγάλου δορυκτήτορος, τὰ ἐπιζήσαντα τοῖς θριάμβοις αὐτοῦ. Τότε συνετάχθησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν ὁ ἀστικὸς κῶδιξ καὶ ἡ πολιτικὴ δικονομία, ὁ ἐμπορικὸς καὶ ποινικὸς κῶδιξ, ἡ ποινικὴ δικονομία, οἱ περὶ δημοσίων ἔργων νόμοι καὶ ἄλλοι πολλοί [1].

Ἡ παλινόρθωσις ἐταπείνωσε μὲν κατὰ πολὺ τὴν ὑπέροχον θέσιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἀλλὰ καὶ δὲν κατήργησεν αὐτὸ ὡς θεσμὸν ἄχρηστον ὄφθεν, οὐδ' ἐνέδωκεν ὀρθῶς ποιοῦσα εἰς τὴν ἐπίμονον γνώμην τῶν ἐκζητούντων τὴν ἐκδίκασιν τῶν διοικητικῶν ὑποθέσεων ὑπὸ τῶν ἀστικῶν δικαστηρίων.

1 Ἰδοὺ πῶς περιγράφει τὸ ἐπὶ Ναπολέοντος Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ὁ Cormenin, ὅστις καὶ ὑπηρέτησε τότε ἐν αὐτῷ ὡς auditeur: «Le Conseil d' Etat était alors le siège du gouvernement, la seule parole de la France, le flambeau des lois et l' ame de l' empereur. Ses auditeurs, sous le mon d' intendants, assouplissaient au frein les pays subjugués. Ses ministres d'État sous le mon de présidents de section, contrôlaient les actes des ministres à portefeuille. Ses conseillers en service ordinaire, sous le nom d'orateurs du gouvernement, soutenaient la discussion des lois au Tribunal, au Sénat, au Corps législatif. Ses conseillers en service extraordinaire, sous le nom de directeurs généraux, administraient les régies des Douanes, des Domaines, des Droits réunis, des Ponts et Chaussées, de l'Amortissement, des Forêts et du Trésor, levaient des impôts sur les provinces de l'Illyrie, de la Hollande et de l'Espagne, dictaient nos codes à Turin, à Rome, à Naples, à Amsterdam, à Milan, à Florence, à Coblentz, à Bruxelles, à Anvers, à Hambourg et allaient monter à la française des principautés, des duchés et des royaumes». Aucoc, αὐτόθι, 96. Αὐτὸς ὁ Ναπολέων ἐκάλει τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας «sa pensée en délibération, comme les ministres étaient sa penée en exécution». Las Cases, Mémoires de Sainte-Hélène, I. 343.

Ἔκτοτε τὸ Συμβούλιον τοῦτο πολλάκις τροποποιηθὲν διὰ νόμου, συμφώνως πρὸς τὸ ἐπικρατοῦν πολίτευμα, διετηρήθη μέχρι τῆς σήμερον, διαφυγὸν τὸν κίνδυνον τῆς ἐξαφανίσεως, ὃν διατρέχουσι καὶ οἱ κράτιστοι τῶν θεσμῶν ἐκ τῆς ἀγνοίας τῶν πολλῶν καὶ τῆς νεωτεριστικῆς μανίας νομοθετῶν ἀπείρων.

128. Οὕτω διασωθὲν τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἐν Γαλλίᾳ, διετηρήθη καὶ ὑπὸ τῆς νῦν Δημοκρατίας, τροποποιηθὲν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ἐπὶ τοσοῦτον μόνον, ἐφ' ὅσον ἐπέτασσε τὸ πνεῦμα τοῦ νέου πολιτεύματος.

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τελευταίου ὀργανικοῦ νόμου τῆς 21 Ἰουλίου 1879 ἀποτελεῖται τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἐκ τριάκοντα δύο τακτικῶν συμβούλων (Conseillers d' Etat en service ordinaire), διοριζομένων διὰ διατάγματος, ἐκ 18 ἐκτάκτων συμβούλων (en service extraordinaire), λαμβανομένων μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τῶν κατεχόντων ἐκ τῆς ὑπηρεσίας πρακτικὰς γνώσεις, ἐκ τριάκοντα εἰσηγητῶν (maîtres des requêtes), καὶ ἐκ τριάκοντα ἐξ παρέδρων (auditeurs), ὧν οἱ μὲν δώδεκα πρώτης τάξεως, οἱ δὲ λοιποὶ δευτέρας.

Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου εἶναι αὐτοδικαίως ὁ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργὸς (Garde-des-Sceaux), ἀντιπρόεδρος δὲ εἷς τῶν συμβούλων διοριζόμενος διὰ διατάγματος.

Αἱ ἐν τῷ Συμβουλίῳ συζητήσεις γίνονται τριχῶς· ἐν γενικῇ συνελεύσει (assemblée générale), ἐν συνεδριάσει τμήματος (séance de section) καὶ ἐν συνελεύσει τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ (assemblée du contentieux).

Ἡ γενικὴ συνέλευσις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας προεδρεύεται ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, ἔχοντος πάντοτε κυρίαν ψῆφον, ἐν ᾧ οἱ λοιποὶ ὑπουργοὶ δύνανται μὲν νὰ παρευρίσκωνται καὶ νὰ συζητῶσιν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ τότε μόνον ψηφίζουσιν, ὅτε πρόκειται περὶ ὑποθέσεων ἀφορωσῶν τὸ οἰκεῖον αὐτοῖς ὑπουργεῖον. Συζητοῦνται δὲ ἐν τῇ συνελεύσει ταύτῃ μετὰ προηγουμένην ἐπεξεργασίαν τοῦ οἰκείου τμήματος, τὰ περὶ νομοσχεδίων κυβερνητικῶν καὶ προτάσεων νόμων ἀποστελλομένων τῷ Συμβουλίῳ ὑπὸ τῶν Βουλῶν, τὰ περὶ κανονιστικῶν ἢ νομοθετικῶν διαταγμάτων (réglements d' adminnistration publique),

τὰ περὶ θρησκευτικῶν ἀντικειμένων διατάγματα, τὰ περὶ ἀδειῶν πρὸς ἵδρυσιν δημοσίων ἢ κοινωφελῶν καταστημάτων (établissements publics et établissements d' utilité publique) τὰ περὶ ἐκτάκτων φόρων καὶ δανείων τῶν δήμων καὶ ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, τὰ περὶ δημοτικῶν δασμῶν, τὰ περὶ παραχωρήσεως δημοσίων γαιῶν, μεταλλείων καὶ ἀποξηράνσεως ἑλῶν, τὰ περὶ τῶν καταστατικῶν τῶν ἀνωνύμων ἑταιρειῶν καὶ ἄλλα τοιαῦτα καὶ καθ' ἕλου εἰπεῖν, πᾶσα ὑπόθεσις, ἥτις ἕνεκα τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς πέμπεται πρὸς συζήτησιν εἰς τὴν γενικὴν ταύτην συνέλευσιν εἴτε ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν, εἴτε ὑπὸ τῶν προέδρων τῶν τμημάτων ἐξ ἐπαγγέλματος ἢ κατ' αἴτησιν τοῦ τμήματος [1].

Διὰ τὴν κατὰ τμήματα συζήτησιν τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας διαιρεῖται εἰς πέντε τοιαῦτα· τὸ νομοθετικόν· τὸ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων· τὸ τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ· τὸ τῶν ἐσωτερικῶν, τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῶν ὡραίων τεχνῶν· τὸ τῶν δημοσίων ἔργων, τῆς γεωργίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, καὶ τὸ τῶν οἰκονομικῶν, στρατιωτικῶν, ναυτικῶν καὶ ἀποικιακῶν ὑποθέσεων.

Ἕκαστον τῶν τμημάτων τούτων, διασκεπτόμενον περὶ τῶν σχετικῶν αὐτῷ ὑποθέσεων, σύγκειται ἐξ ἑνὸς προέδρου καὶ πέντε τακτικῶν συμβούλων, ἐκτὸς τοῦ τμήματος τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, περιλαμβάνοντος ἓξ τακτικοὺς συμβούλους καὶ ἕνα πρόεδρον.

Τέλος ἡ συνέλευσις τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ σχετικοῦ τμήματος καὶ ἐξ ὀκτὼ ἄλλων συμβούλων, λαμβανομένων κατ' ἀναλογίαν ἐκ τῶν τεσσάρων ἄλλων τμημάτων καὶ δικάζει δημοσίᾳ ὡς διοικητικὸν δικαστήριον τὰς μεταξὺ πολιτῶν καὶ δημοσίου διαφοράς, ἀφοῦ προηγουμένως τὸ ἰδιαίτερον τμῆμα τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ προμελετήσῃ τὴν ὑπόθεσιν ἐν μυστικῇ συνεδριάσει [2].

---

1 Ἄρθρ. 7 τοῦ Ν. τῆς 13 Ἰουλ. 1879.

2 Πρβλ. B l o c k, Supplément τοῦ Diction. de l'adm., 1885. ἐν λ. Conseil d' État καὶ B a t b i e, Traité, III, 218 καὶ ἑξ.

129. Ἀληθὲς μέν, ὅτι Συμβούλιον Ἐπικρατείας, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τὸ γαλλικόν, δὲν ὑφίσταται ἐν Ἀγγλίᾳ· ἀλλ' εἶναι πλάνη τὸ διατείνεσθαι, ὅτι οὐδόλως ἐκτελοῦνται ἐν τῷ ἀγγλικῷ πολιτεύματι αἱ οὐσιώδεις λειτουργίαι τοιούτου συμβουλίου, πλάνη προερχομένη ἐκ τοῦ ἰδιορρύθμου τρόπου, δι' οὗ ἡ Ἀγγλία ἀναπληροῖ ἐμμέσως τὴν ἔλλειψιν ἰδιαιτέρου πρὸς τοῦτο σώματος. Πάντες μὲν οἱ θεσμοί, μάλιστα δὲ οἱ τῆς Ἀγγλίας, ἵνα κατανοηθῶσι καὶ παραβληθῶσι πρὸς ἀλλήλους, πρέπει νὰ ἐξετάζωνται οὐχὶ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῶν μορφὴν καὶ ὑπόστασιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν δύναμιν καὶ τὰ στοιχεῖα, ἐξ ὧν ἀποτελοῦνται.

Αἱ δύο κυρίαι ἐργασίαι παντὸς Συμβουλίου Ἐπικρατείας, ἡ νομοπαρασκευαστικὴ καὶ ἡ δικαστικὴ ἐπὶ τῶν διοικητικῶν ὑποθέσεων, ἐκτελοῦνται ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ δύο ἐπιτροπῶν τοῦ μυστικοσυμβουλίου τῆς Ἀνάσσης, ὅπερ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους συνεκέντρου ἐν ἑαυτῷ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν τε Parlements καὶ τοῦ Conseil d'État τῆς Γαλλίας. Αἱ ἐπιτροπαὶ δ' αὗται εἶναι αἱ ἐξεταστικαί, οὖσαι προσωριναί, καὶ ἡ δικαστικὴ οὖσα μόνιμος.

Αἱ ἐξεταστικαὶ ἐπιτροπαὶ (commissions of Inquiry) ἀποτελούμεναι ἐκ μελῶν τοῦ μυστικοσυμβουλίου, διορίζονται ὡς ἐκ τοῦ συνταγματικοῦ δικαιώματος τοῦ μονάρχου τοῦ ν' ἀναθέτῃ εἰς πάντα μυστικοσύμβουλον τὴν ἔρευναν καὶ ἀνακοίνωσιν περὶ παντὸς ἀντικειμένου ἀφορῶντος τὸ Κράτος ἢ τὴν Ἐκκλησίαν, μετὰ τῆς ἐξουσίας νὰ ἐξετάζῃ πάντα μάρτυρα ἐνόρκως. Αἱ τοιαῦται ἐπιτροπαὶ περιορίζονται νῦν ὡς τὰ πολλὰ περὶ τὴν προπαρασκευὴν νομοσχεδίων, διὸ καὶ συνετέλεσαν οὐσιωδῶς κατὰ τὰ τελευταῖα μάλιστα ἔτη, εἰς τὴν ἐπὶ τὰ βελτίω μεταρρύθμισιν τῆς διοικητικῆς νομοθεσίας τῆς Ἀγγλίας [1].

1 Ὁ τοῦ 1880—81 προϋπολογισμὸς τῆς Ἀγγλίας σημειοῖ πίστωσιν 11,411 λιρῶν στερλινῶν, ἤτοι πλέον τοῦ ἑκατομμυρίου δραχμῶν, ὑπὲρ τῶν δαπανῶν τοιούτων ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν πρὸς μεταρρύθμισιν τῆς Πανεπιστημιακῆς ἐκπαιδεύσεως, τῆς περὶ τῶν σιδηροδρόμων νομοθεσίας καὶ πρὸς μελέτην περὶ θεραπείας τῆς ἀγροτικῆς κακεξίας (depression).

Ἡ ἑτέρα ἐπιτροπὴ τοῦ μυστικοσυμβουλίου, ἤτοι ἡ δικαστικὴ (judicial Commitee), ἐκδικάζει ὡς δικαστήριον τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ τὰς ἐφέσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ ναυαρχείου, τοῦ ἐπὶ τῶν λειῶν δικαστηρίου καὶ τῶν ναυτοδικείων, τὰς ἐφέσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν κηρυττουσῶν τινα εἰς κατάστασιν παραφροσύνης ἢ βλακείας καὶ κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων. Ἐπὶ τῶν τελευταίων δὲ τούτων λαμβάνουσι μέρος εἰς τὴν ἐπιτροπὴν οἱ Ἀρχιεπίσκοποι καὶ Ἐπίσκοποι, οἵτινες εἶναι μέλη τοῦ μυστικοσυμβουλίου, ὅταν πρόκειται περὶ ἱερωμένων καταδικασθέντων ἕνεκα παραπτωμάτων ἐκκλησιαστικῶν.

Πρὸς ἔκδοσιν ἀποφάσεως τῆς διοικητικῆς ταύτης ἐπιτροπῆς, ἤτοι τοῦ ἀνωτάτου διοικητικοῦ δικαστηρίου, ἀρκεῖ ἡ παρουσία τριῶν μελῶν, μὴ συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ προέδρου. Ἡ ἐν αὐτῇ δὲ διαδικασία εἶναι ἀνάλογος τῇ τῶν κοινῶν δικαστηρίων μετὰ δημοσίας συνεδριάσεως, μετὰ ἐνόρκου μαρτυρικῆς ἀποδείξεως καὶ μετὰ τοῦ δικαιώματος τῆς ἐξετάσεως τῶν πραγματικῶν γεγονότων δι' ἐνόρκων (juri).

Ἡ αὐτὴ δικαστικὴ ἐπιτροπὴ ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ παραχωρεῖν παρατάσεις προνομίων ἐφευρέσεως, ἀδείας περὶ ἀναδημοσιεύσεως βιβλίων καὶ ἄλλα βιβλιοπωλικὰ δικαιώματα κατὰ τὸν περὶ τούτων ἴδιον ἐν Ἀγγλίᾳ νόμον.

Κυριώτερα μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης εἶναι κατὰ τὸν νόμον ὁ κατὰ καιρὸν πρόεδρος τοῦ μυστικοσυμβουλίου ὁ λόρδος Καγκελάριος, ἤτοι ὁ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργός, καὶ ἄλλοι ἀνώτεροι δικαστικοὶ ὑπάλληλοι, ὄντες καὶ μέλη τοῦ μυστικοσυμβουλίου [1].

Ἔχει ἄρα καὶ ἡ Ἀγγλία τὸ ἑαυτῆς Συμβούλιον Ἐπικρατείας κατὰ τὸν ἰδιάζοντα τρόπον, ὃν περιβάλλονται πάντες σχεδὸν οἱ θεσμοὶ αὐτῆς.

130. Ἐκ τῶν λοιπῶν εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν, ἡ Ἰταλία, ἡ Ἱσπανία, ἡ Αὐστρία, ἡ Ρωσσία, ἡ Ὁλλανδία καὶ τινα τῶν Γερμανικῶν Κρατῶν ὡς ἡ Βαυαρία, ἡ Βυρτεμβέργη, διατηροῦσι

1 Πρβλ. Gneist, Das Engl. Verwaltunger, I, 195 καὶ ἑξ.

Συμβούλιον Επικρατείας κατὰ τύπον ἐπὶ μᾶλλον ἢ ἧττον τοῦ Γαλλικοῦ.

Ἐν τοῖς πλείστοις τῶν Κρατῶν τούτων δύο τινὰ δικαιώματα περιβέβληται τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, γνωμοδοτικά, ἴδίως περὶ τὴν προπαρασκευὴν καὶ ἔκδοσιν τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων, καὶ διοικητικά, ἰδίως περὶ τὴν ἐκδίκασιν τῶν διοικητικῶν ὑποθέσεων [1].

Ἐν Πρωσσίᾳ ἱδρύθη Συμβούλιον Ἐπικρατείας διὰ διατάγματος τῆς 27 Ὀκτωβρίου 1810, ὡς ἁπλοῦν συμβουλευτικὸν σῶμα, μετὰ ἑπτὰ δὲ ὅλα ἔτη καθωρίσθησαν λεπτομερῶς τὰ τῆς συνθέσεως αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ὅμως τοῦ 1848 καὶ τὴν εἰσαγωγὴν ἀντιπροσωπευτικοῦ πολιτεύματος ἐν Πρωσσίᾳ τὸ Συμβούλιον ἔπαυσε λειτουργοῦν, καί περ μὴ καταργηθὲν ρητῶς διὰ νόμου.

Τῷ 1852 ἀνιδρύθη καὶ πάλιν τὸ Συμβούλιον διὰ διατάγματος, δι' ἑτέρου δὲ τοῦ 1854 διετάχθη ἡ ἔναρξις αὐτοῦ, ἀλλὰ μόλις δὶς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρις σήμερον συνῆλθε, διὸ καὶ οὐδεμίαν ἐκτήσατο οὐδὲ ἔχει νῦν πολιτικὴν σημασίαν [2]. Ἐν Πρωσσίᾳ ἄρα, κυρίως εἰπεῖν, δὲν ὑφίσταται Συμβούλιον Ἐπικρατείας, ἀλλὰ τὴν ἔλλειψιν τούτου ἀναπληροῖ κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ ἀνώτατον διοικητικὸν δικαστήριον, ὅπερ ἱδρύσατο ἐπ' ἐσχάτων ἡ Πρωσσία, παραδεξαμένη καὶ τελειοποιήσασα τὸ σύστημα τῆς ἐκδικάσεως τῶν διοικητικῶν ὑποθέσεων ὑπὸ ἰδιαιτέρων πρὸς τοῦτο δικαστηρίων

Τὸ Βέλγιον καταργῆσαν τὰ διοικητικὰ δικαστήρια κατήργησε καὶ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, ὡς τὸ ἀνώτατον πάντων. Καίτοι δὲ ὡς πρὸς τὰ νομοθετικὰ αὐτοῦ καθήκοντα ἀναπληροῦται ἐν μέρει διὰ τοῦ συστήματος τῶν δύο Βουλῶν, αἵτινες ὑφίστανται ἐν Βελγίῳ, ὅμως ζωηρῶς ἐπιζητεῖται ἡ ἐπανίδρυσις αὐτοῦ ὑπὸ τῶν βέλγων δημοσιολόγων.

---

1 Πρβλ. B a t b i e, Traité, III, 270 καὶ ἑξ. καὶ B l o c, Dict. de l'Adm. ἐν λ. conseil d'État.

2 B o n n e, III, 70 καὶ ἑξ.

3 F l o u r e n s, 331.

131. Ἡ βαυαρικὴ δυναστεία ἅμα τῇ ἐγκαθιδρύσει αὐτῆς ἐν Ἑλλάδι, ἐθεώρησεν ἀπαραίτητον τὴν σύστασιν Συμβουλίου Ἐπικρατείας, διά τε τὴν καθόλου χρησιμότητα αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν ἁρμονίαν πρὸς ὅλον τὸ διοικητικὸν σύστημα, ὅπερ εἰσήγαγε καὶ διαμένει ἔτι καὶ νῦν. Διὸ καὶ προανήγγειλεν ἀπὸ τοῦ 1833 τὴν ἵδρυσιν Συμβουλίου Ἐπικρατείας, «πρὸς συζήτησιν τῶν σπουδαιοτέρων τοῦ Κράτους ὑποθέσεων καὶ λύσιν διοικητικῶν ἀμφισβητήσεων» [1]. Ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἀνάγκης ἄλλων μᾶλλον κατεπειγόντων νόμων διὰ τὸ ἀρτιγέννητον Κράτος, μόλις μετὰ δύο ἔτη ἐδημοσιεύθη τὸ περὶ τοῦ Συμβουλίου τούτου ὀργανιστικὸν διάταγμα, ὅπερ συμπληρωθὲν καὶ δι' ἄλλων διατάξεων, ἤρξατο λειτουργοῦν ἀπὸ τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1835 [2].

Κατὰ ταῦτα τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας εἶχε διττὴν ἀποστολήν, συμβουλευτικὴν καὶ δικαστικὴν ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, καθ' ὃν δηλονότι τρόπον καὶ τὸ ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ Ναπολέοντος. Μάλιστα δὲ διὰ τὴν τότε ἐν Ἑλλάδι ἔλλειψιν ἀντιπροσωπείας τοῦ λαοῦ τὸ Συμβούλιον περιεβλήθη μείζονα ἔτι δύναμιν, διότι ἡ γνώμη αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο ἀπαραίτητος πλὴν τῶν κατεπειγουσῶν περιστάσεων πρὸ πάσης δημοσιεύσεως νέου νόμου ἢ καταργήσεως καὶ τροποποιήσεως τῶν ὑφισταμένων, εἰς αὐτὸ δὲ ἐδίδετο καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἐπισήμου ἑρμηνείας τῶ νόμων. Καὶ τὰ περὶ ἐπιβολῆς δὲ τῶν φόρων καὶ ἐπιψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, καὶ ἀπολογισμοῦ, τὰ περὶ δημοσίων χρεῶν καὶ ἐκποιήσεως ἐθνικῶν κτημάτων, τὰ περὶ εἰσαγωγῆς εἰς δίκην τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ τῆς πολιτογραφήσεως ἀλλοδαπῶν ἀνῆκον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ. Καθ' ὅλου δ' εἰπεῖν τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἐγνωμοδότει περὶ πάσης σπουδαίας ὑποθέσεως, ἣν ὁ Βασιλεὺς ἤθελεν ἀνακοινώσει εἰς αὐτό, ἡ δὲ γνώμη αὐτοῦ, τυγχάνουσα τῆς βασιλικῆς ἐγκρίσεως, καθίστατο νόμος τοῦ Κράτους.

---

1 Ἄρθρ. 15 τοῦ Δ. 3 (15) Ἀπριλ. 1833 [12] περὶ τῆς διαιρέσεως τοῦ Βασιλείου καὶ τῆς διοικήσεώς του.

2 Ὅρα Δ. 18 (30) Σεπτεμβρ. 1835 (8, δ'), Δ. 12 Ὀκτωβρ. 1835 (14 δ'.), καὶ Κανονισμ. ἐσωτ. ὑπηρεσίας τοῦ Συμβ. Ἐπικρ. τῆς 30 Νοεμβρ. 1835 (ἐν Παραρτήματι τοῦ ἀριθ. 21).

Διὰ ταῦτα τὸ τότε Συμβούλιον εἶχεν οὐ μόνον συμβουλευτικὴν, ἀλλὰ καὶ νομοθετικὴν ἐξουσίαν, ὡς τι ἀντιπροσωπικὸν σῶμα τοῦ λαοῦ.

Ὡς διοικητικὸν δὲ δικαστήριον τὸ Συμβούλιον ἐδίκαζε ἀνεκκλήτως τὰς ἀγωγὰς τὰς ἀφορώσας τὴν παραβίασιν δημοτικῶν δικαιωμάτων, τὰς μεταξὺ δικαστικῶν καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν διαφοράς, τὰς περὶ ἐκποιήσεως ἀκινήτων κτημάτων χάριν δημοσίου σκοποῦ, τὰς ἐκκλήσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ ἐν γένει πᾶσαν περὶ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ διαφοράν [1].

Συνέκειτο δὲ τὸ σῶμα τοῦτο ἐξ εἴκοσι τακτικῶν συμβούλων, τοῦ Βασιλέως δυναμένου νὰ διορίσῃ καὶ ἄλλους συμβούλους εἰς ἔκτακτον ὑπηρεσίαν, διὸ καὶ μὴ λαμβάνοντες συγγθως ἄμεσον μέρος εἰς τὰς συσκέψεις αὐτοῦ.

Οἱ ὑπουργοὶ ἐδικαιοῦντο μὲν νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὰς τῶν τμημάτων συνεδριάσεις, ἀλλ' εἶχον μόνον συμβουλευτικὴν ψῆφον, εἰς δὲ τὰς συνεδριάσεις τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ προσήρχοντο ἁπλῶς, ἵνα δώσωσι πληροφορίας.

Προσέτι διωρίζετο ἐν τῷ Συμβουλίῳ εἷς γενικὸς γραμματεύς, εἰσηγηταί τινες, μὴ ὑπερβαίνοντες τοὺς ἕξ, καὶ οἱ διὰ τὴν λοιπὴν ὑπηρεσίαν ἀναγκαῖοι κατώτεροι ὑπάλληλοι.

Οἱ τακτικοὶ σύμβουλοι ἠδύναντο νὰ διορισθῶσιν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ εἰς ἄλλας πρώτης τάξεως θέσεις, οἷαι αἱ τῶν ὑπουργῶν, πρέσβεων καὶ νομαρχῶν, ἠδύναντο δὲ καὶ νὰ ἀποστέλλωνται κατὰ καιροὺς εἰς τὰ ὑπουργεῖα ἢ τοὺς νομούς, ἵνα πληροφορῶνται περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν.

Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας συνήρχετο ἢ εἰς γενικὴν συνέλευσιν πρὸς τελειωτικὴν σύσκεψιν, ἢ εἰς τμήματα προπαρασκευάζοντα τὰς τελειωτικὰς συσκέψεις ἢ ἀποφασίζοντα περὶ τῶν ἀντικειμένων, ὅσα διηυθύνοντο αὐτοῖς ἐπὶ τούτῳ. Ἦσαν δὲ τὰ τμήματα τέσσαρα· τὸ διὰ τὴν πολιτικὴν καὶ ποινικὴν

1 Πρβλ. καὶ Διάταγμα τῆς 25 Ἀπριλίου 1839 (9) περὶ συμπληρώσεώς τινων διατάξεων ἀφορωσῶν τὴν ἐκδίκασιν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

νομοθεσίαν—τὸ διὰ τὰ οἰκονομικὰ—τὸ διὰ τὴν λοιπὴν διοίκησιν—καὶ τὸ πρὸς ἐκδίκασιν τῶν ἀμφισβητουμένων διοικητικῶν ὑποθέσεων καὶ τῶν ἐκκλήσεων κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

132. Τοιοῦτον ὂν τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, διετηρήθη μέχρι τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844, ὅτε κατηργήθη διὰ τοῦ 102 ἄρθρου αὐτοῦ [1].

Μὴ τηρουμένων τότε στενογραφημένων πρακτικῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν ἐπακριβῶς πάντας τοὺς λόγους, οἵτινες προεκάλεσαν τὴν διάλυσιν αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ κυριώτερος τούτων φαίνεται, ὅτι ἐθεωρήθη ὡς τι περιττὸν σῶμα καὶ ἀπᾴδον πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Συνταγματικοῦ πολιτεύματος, ὅπερ τὸ πρῶτον ἤδη εἰσήγετο ἐν τῇ μοναρχουμένῃ Ἑλλάδι. Τοσοῦτον δὲ βαθέως ἦν ἐρριζωμένη ἡ γνώμη αὕτη καὶ τηλικαύτη ἡ πρόληψις περὶ τῆς ἐν τῷ μέλλοντι ἀχρηστίας τοῦ θεσμοῦ τούτου, ὥστε εἷς μόνος ἀναφέρεται ἀντιλέξας ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει ὁ Μαυροκορδάτος, ἰσχυρισθείς, ὅτι δὲν καταστρέφεται οἰκοθεν τὸ Συμβούλιον, ὡς μὴ ὄφθεν συμβιβαζόμενον πρὸς τὸ Σύνταγμα, διότι ὡς εἶπεν «εἰς τὰ συνταγματικὰ Κράτη παρὰ ταῖς Βουλαῖς ὑπάρχει καὶ Συμβούλιον Ἐπικρατείας». Ἀλλὰ καὶ οὗτος ὢν, φαίνεται, βέβαιος περὶ τῆς ἀποτυχίας πάσης ἐναντίας ἀποπείρας, καὶ φοβούμενος μή τοι ἐκληφθῇ ὡς τις ἀνελεύθερα καὶ τυραννικὰ φρονῶν, εἴ ποτε παρεδέχετο τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας καὶ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Συντάγματος, συνεψήφισε τὴν κατάργησιν αὐτοῦ [2].

Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι τινὲς λόγοι συνετέλεσαν εἰς τὴν κατάργησιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἰδίᾳ δὲ ἡ κακὴ σύνθεσις αὐτοῦ· διότι ἐν Ἑλλάδι μάλιστα ἡ ποιότης τῶν θεσμῶν κρίνεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἐκ τῆς ποιότητος τῶν προσώπων τῶν ὑπηρετούντων ἐν αὐτοῖς [3].

1 Πρβλ. καὶ Δ. 18 Ἰουν. 1844 (22) περὶ διαλύσεως τοῦ Συμβ. τῆς Ἐπικρατείας.

2 Ὅρα πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τῆς Γ' Σεπτεμβρίου ἐν σελ. 491—500.

3 Τοῦτο φαίνεται παθὼν καὶ ὁ μακαρίτης Κόκκινος γράφων ἐν ταῖς

Καταργηθέντος οὕτω τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἡ Συνέλευσις διέταξε διὰ τοῦ ς' ψηφίσματος αὐτῆς, ἵνα αἱ μέχρι τοῦδε ὑπαγόμεναι εἰς τὸ Συμβούλιον διαφοραὶ ὑπάγωνται τοῦ λοιποῦ, ὅσας μὲν αὐτὸ ἐδίκαζε κατ' ἔφεσιν, εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν Ἐφετείων τοῦ Κράτους, ὅσας δὲ κατ' ἀναίρεσιν, εἰς τὴν τοῦ Ἀρείου Πάγου.

133. Ἡ μετὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1844 πεῖρα τῆς τῶν νόμων παρασκευῆς κατέδειξε τὸ μέγα κενόν, τὸ παρελθὸν ἐκ τῆς καταργήσεως τοῦ Συμβουλίου καὶ τὸ βλαβερὸν τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ δι' ἐκτάκτων νομοπαρασκευαστικῶν ἐπιτροπῶν, συγκειμένων ἐκ προσώπων μὴ εἰδικῶς εἰς τοῦτο ἀσχολουμένων, στερουμένων δὲ τῶν ἀναγκαίων θεωρητικῶν ἢ πρακτικῶν γνώσεων καὶ νομιζόντων τὴν ἐργασίαν ταύτην ὡς τινα ἀγγαρίαν καὶ βάρος ἐπιβαλλόμενον αὐτοῖς ὑπὸ ὑπουργῶν πολυμερίμνων ἢ φυγοπόνων [1].

Οἱ πρακτικοὶ καὶ νοήμονες πολιτικοὶ τῆς Ἑλλάδος κατενόουν καλῶς τὰ κατὰ τοιούτου συστήματος τῆς παρασκευῆς τῶν νόμων καὶ ἀπέδιδον πεποιθότες τὴν διοικητικὴν κα-

λιθογραφημέναις παραδόσεσιν αὐτοῦ ἐν σ. 72. «Δυστυχῶς τὰ πρόσωπα, ἐξ ὧν τὸ Συμβούλιον ἐκεῖνο συνέστη, ἐτυχοράντησαν τὸν θεσμόν. Ὁ ἀρχιχαγκελάριος Ἀρμανσπέργης ἐθεώρησε τὴν σύστασιν τοῦ Συμβουλίου ὡς μέσον καταθύμιον πρὸς τὸ νὰ κατασκευάσῃ ἰδίαν ἐπιρροήν, δι' ἧς νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὴν Βασιλείαν καὶ εἰς τὸν λαόν. Μὲ τὸ πρόσχημα τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν ἀγωνιστῶν, ἐκάθισεν εἰς τὰς ἕδρας τῶν θεσμοθετῶν καὶ τῶν δικαστῶν πρόσωπα σεβαστὰ μὲν διὰ τὰς πρὸς τὴν πατρίδα ἐν καιρῷ τοῦ ἀγῶνος μεγάλας ὑπηρεσίας, ἀλλ' ἐντελῶς ἀνεπιτήδεια διὰ τὰ ἔργα τοῦ νομοθέτου καὶ τοῦ δικαστοῦ. Ἐσύστησεν αὐτὰ ἐκ τῶν κομμάτων καὶ ἔλαβε διὰ τὰ θέσεις τῶν συμβούλων, ἐκτὸς ἑπταῶν τινων στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀγωνιστῶν, τὰ ἄχρηστα σκεύη τῆς χαμαιζήλου πολιτικῆς ραδιουργίας, τὰ ὁποῖα εἰσῆλθον ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς ἐλεεινῆς κομματικῆς τοιχοτομίας εἰς τὸ συνέδριον, ὅπερ κατὰ τὸν λογικὸν προορισμόν του ὤφειλε νὰ περιλάβῃ ἐν τοῖς κόλποις του μόνον τοὺς ἐπὶ ἱκανότητι καὶ ἀκεραιότητι διακριθέντας εἰς τὰς ἀνωτέρας διοικητικὰς τῆς πατρίδος λειτουργίας». Ἀλλ' ὑπῆρχον ἆρά γε τότε τοιοῦτοι ;

1 Εἷς τῶν ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει τοῦ 1862 ζωηρότερον ὑποστηρίξας τὴν ἀνασύστασιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὁ Σαρίπολος, ἀνέφερεν ὅτι ἀπὸ 1855 ἐπὶ τὴν ὑπουργείας τοῦ κ. Μαυροκορδάτου ἔτυχεν ὢν ταὐτοχρόνως μέλος ὄχ ι α π τ ὰ τοιούτων ἐπιτροπῶν ἐν διαφόροις ὑπουργείοις· ἐν ἑκάστῃ δὲ τῶν ἐπιτροπῶν ταύτων, ἄλλοτε ἐνετύγχανεν ἐργάταις καὶ ἐν ἑκάστῃ αὐτῶν ἄλλοῖον κατῆρχε πνεῦμα». Ὅρα Ἐπισημ. Ἐφημ. Συνελ. Τόμ. ΣΤ'. σελ. 710.

χείαν τῆς χώρας ἐν μέρει καὶ εἰς τὴν ἀτέλειαν ὡς τὰ πολλὰ καὶ στρεβλότητα καὶ ἀστασίαν τῶν διοικητικῶν νόμων. Ὅθεν μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ πειθοῦς ὑπεστήριξαν τὴν ἀνασύστασιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐν τῇ Ἐθνικῇ Συνελεύσει τοῦ 1862 ὡς νομοπαρασκευαστικοῦ καὶ συμβουλευτικοῦ ἰδίως σώματος, καὶ ἐπάλαισαν μετὰ σθένους κατὰ τῶν ἄγαν νεωτεριστικῶν τάσεων τῶν τε φιλελευθέρων, οἵτινες ὑπελάμβανον τὴν ἐπανίδρυσιν τοιούτων θεσμῶν ὡς ἐπάνοδον εἰς τοὺς χρόνους τῆς βασιλικῆς ἀπολυταρχίας καὶ ὡς ἀπειλὴν δυγνεκὴ κατὰ τῆς αὐθαιρεσίας καὶ τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων τῆς τοῦ λαοῦ ἀντιπροσωπείας. Μάλιστα δὲ περιεπλάνα τὰς κρίσεις τῶν τοιούτων τὸ πρὸ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844 Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, ὅπερ εἶχε καὶ νομοθετικὴν ἐξουσίαν, καὶ ἐδυσπίστουν σφόδρα πρὸς τοὺς εἰσηγητὰς τῆς ἀνασυστάσεως τοῦ Συμβουλίου, τοὺς ὑποστηρίζοντας, ὅτι θέλει ἔχει τοῦτο ἐν τῷ μέλλοντι συμβουλετικὸν ἁπλῶς χαρακτῆρα ὡς πρὸς τὴν κατάρτισιν τῶν νόμων [1].

Ἐὰν δὲ μὴ διὰ διατάγματος βασιλικοῦ ἀπῃτεῖτο ἡ ἵδρυσις Συμβουλίου Ἐπικρατείας καὶ μὴ ὑπεβηλοῦτο ὁ μέγας ἐκ τούτου κίνδυνος εἰ ποτε ἀπεκρούετο ἡ γνώμη τοῦ ἄνακτος, ἡ πρὸς ἀναβίωσιν τοιούτου θεσμοῦ ἀπόπειρα θὰ προσέκρουε κατὰ τῆς ἐπιμόνου ἀντιστάσεως τῶν ἄγαν ἐλευθέρων καὶ τῶν ἐρριζωμένων προλήψεων τῶν πολλῶν. Ἀλλὰ καὶ οὕτω δι' ἀσθενεστάτης πλειονοψηφίας 136 κατὰ 123, 10 ἀρνηθέντων ψῆφον, παρεδέξατο ἡ Συνέλευσις κατ' ἀρχὴν τὴν ἐπανίδρυσιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ὡς συμβουλευτικοῦ σώματος, «πρὸς παρασκευὴν καὶ βάσανον τῶν νομοσχεδίων» [2].

Ἀλλὰ καὶ τότε ἡ κατ' αὐτοῦ ἀντιπολίτευσις ρίπτουσα ὄντως

1 Ὑπὸ τοιοῦτον ἰδίως πνεῦμα ὡμίλησαν κατὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρ. ὁ Ἀντωνόπουλος, ὁ Χριστόπουλος, ὁ Βαλτινὸς καὶ ὁ Ζέρβας, ὅστις ἐξήγειρε μέγαν τὸν γέλωτα ἐν τῇ Συνελεύσει, ὅταν κατηγόρησεν αὐτὸ ὡς σῶμα ὁμάδος κ η φ η ν ῶ ν. Ἐκ τῶν ὑπὲρ τοῦ Συμβουλίου λαλησάντων εἶνε ὁ μακαρίτης Κουμουνδοῦρος, ὁ Σαρίπολος, ὁ Δελιγιάννης καὶ ὁ Μίλλης. Ὅρα ἐπισήμ. Ἐφημ. Συνελ. Τόμ. ΣΤ. σελ. 708—806.

2 Ἄρθρ. 89 τοῦ Συντάγματος.

Πάρθιον βέλος ἐπέτυχε τὴν ἐν τῷ Συντάγματι ἀναγραφὴν τοῦ 108 ἄρθρου, καθ' ὃ «ἐπιτρέπεται ἡ ἀναθεώρησις τοῦ περὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἄρθρου εἰς τὴν προσεχῆ βουλευτικὴν περίοδον, ἂν τὸ ζητήσωσι τὰ τρία τέταρτα τῆς Βουλῆς [1].

134. Οὕτω μετὰ κόπου πολλοῦ ἡ ὑπὲρ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας γνώμη ἐπικρατήσασα, διέπλασσε τοῦτο ἐκ δειλίας ἀσθενὲς καὶ καχεκτικόν. Ἀπέκλεισε μὲν αὐτὸ πάσης δικαστικῆς δικαιοδοσίας ἐπὶ τῶν διοικητικῶν ὑποθέσεων [2], περιώρισε δὲ τὴν συμβουλευτικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν περὶ μόνην τὴν προπαρασκευὴν τῶν νομοσχεδίων τῶν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως εἰσαγομένων εἰς τὴν Βουλήν, ἢ τῶν ὑπὸ τῶν βουλευτῶν προτεινομένων μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐπιψήφισιν τῆς ἀρχῆς αὐτῶν. Ὅθεν ἐκ τῆς κρίσεως αὐτῆς ἐξηρτᾶτο νὰ παραπέμψῃ ἢ μὴ τῷ Συμβουλίῳ πρὸς κρείττονα ἐπεξεργασίαν τὰ ὑπ' αὐτῆς τροπολογηθέντα νομοσχέδια [3].

Ἡ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου δὲ τῆς Ἐπικρατείας ἐπεξεργασία τῶν τοιούτων ὑπὸ τῆς Βουλῆς πεμφθέντων νομοσχεδίων ἔπρεπε νὰ γίνηται ἐντὸς δέκα ἡμερῶν, μεθ' ἃς τὸ Συμβούλιον νὰ ἐπιστρέψῃ ταῦτα τῇ Βουλῇ μετὰ λεπτομεροῦς ἐκθέσεως. Ἠδύνατο ὅμως νὰ ζητήσῃ καὶ παράτασιν τῆς προθεσμίας ταύτης παρὰ τῆς Βουλῆς ἐπὶ δέκα καὶ πέντε ἡμέρας, ἧς παρελθούσης ἄνευ ἀποτελέσματος, εἶχε τὸ δικαίωμα ἐκείνη νὰ προβῇ εἰς τὴν περαιτέρω συζήτησιν καὶ ἐπιψήφισιν τοῦ νομοσχεδίου [4].

Ὁ ἀριθμὸς τῶν Συμβούλων προσδιωρίσθη ὑπὸ τοῦ Συντάγματος οὔτ' ἐλάσσων τῶν δέκα καὶ πέντε οὔτε μείζων τῶν εἴκοσιν [5], ἡ δὲ διάρκεια τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν δεκαετής, μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ὁποίας ἠδύναντο νὰ διορισθῶσι καὶ πάλιν.

1 Ὁ μὲν Γλαράκης ὑπέβαλε τὴν περὶ ἀναθεωρήσεως πρότασιν τοῦ Συμβουλ., ὁ δὲ Ἰάλεμος τὴν διετύπωσεν, ὅπως ἐπεψηφίσθη ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως ἐν μέσῳ «ζητωκραυγῶν, χειροκροτημάτων καὶ ῥωνῶν. Ἐπισήμ. Ἐφημ. Συνελ. Τόμ. ΣΤ'. σ. 806.

2 Ἡ περὶ τοῦ ἐναντίου πρότασις ἀπερρίφθη ἐν τῇ Συνελεύσει σχεδὸν παμψηφεί. Ἐπισήμ. Ἐφημ. Συν. VI, 756.

3 Συντάγματος ἄρθρ. 84.

4 Αὐτόθι.

5 Αὐτ. Ἄρθρ. 85.—Ἐν τούτοις τὸ Δ. τῆς 25 Ἰανουαρ. 1865 (9) ἀνα-

Τὰ καθήκοντα τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου ἐκηρύχθησαν ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰ καθήκοντα παντὸς δημοσίου ὑπαλλήλου πλὴν τῶν τοῦ ὑπουργοῦ, μὴ ἐπιτρεπομένης ὅμως καὶ τότε τῆς συγχρόνου ἐνασκήσεως τῶν ἔργων τοῦ ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Συμβούλου [1].

Τὸ Συμβούλιον συνήρχετο ἢ εἰς γενικὴν συνέλευσιν ἢ κατὰ τμήματα. Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ συνεζήτει καὶ ἐξέφερε τὴν τελειωτικὴν αὐτοῦ γνώμην, ἐν δὲ ταῖς τμήμασι προσυνεζήτει καὶ προπαρεσκεύαζε τὰ εἰς ἐκείνην ὑποβληθησόμενα ἔργα.

Αἱ συνεδριάσεις τοῦ συμβουλίου δὲν ἦσαν δημόσιαι· ἠδύναντο ὅμως νὰ παρευρίσκωνται κατὰ τὴν ἐν αὐταῖς συζήτησιν τῶν νομοσχεδίων οἱ ὑπουργοί, ἵνα δίδωσι πληροφορίας, αὐτόκλητοι μὲν ἢ καλούμενοι, ἂν συνεζητοῦντο νομοσχέδια ἐκ τῆς Κυβερνήσεως προερχόμενα, καλούμενοι δὲ μόνον, ἂν προέκειτο περὶ νομοσχεδίων ἀποσταλέντων ὑπὸ τῆς Βουλῆς.

Ἡ εἰς τμήματα διαίρεσις τοῦ Συμβουλίου περιεῖχε τὸ τῆς ἀστικῆς καὶ ποινικῆς νομοθεσίας—τὸ τοῦ οἰκονομικοῦ—καὶ τὸ τῆς διοικήσεως, πρὸς ἀπαρτίαν δὲ ἑκάστου αὐτῶν ἀπῃτεῖτο ἡ παρουσία τεσσάρων τοὐλάχιστον μελῶν [2].

135. Τοιοῦτο ὂν τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας εἰργάσθη κατὰ τὸ ἐνὸν πρὸς τὴν τότε διοικητικὴν ἀφομοίωσιν Ἑλλάδος καὶ Ἑπτανήσου καὶ τὴν παρασκευὴν ἄλλων νόμων χρησίμων, μάλιστα δὲ τοῦ περὶ διανομῆς τῶν ἐθνικῶν κτημάτων.

Ἀλλ' ἡ κατ' αὐτοῦ καταφορὰ ἐξηκολούθει ἀκάματος· διὸ καὶ συνελθούσης τῆς πρώτης μετὰ τὸ Σύνταγμα Βουλῆς, ὑπεβλήθη πρότατος περὶ καταργήσεως αὐτοῦ «ὡς προσκόμματος εἰς τὴν ταχεῖαν διεξαγωγὴν τῶν νομοθετικῶν ἔργων» ὡς «δαπανηροῦ» καὶ ὡς «λαομισήτου». Ἐν δὲ τῇ περὶ τούτου γενομένῃ συζητήσει, οἱ μὲν τῶν ἀντιπροσώπων ὑπεστήριξαν τότε ὡς ἐπαίσχυντον διὰ τὴν ἀντιπροσωπείαν τοῦ λαοῦ τὸ νὰ περιμένῃ τὴν γνωμοδότησιν τοῦ Συμβουλίου, ἵνα ψηφίσῃ νόμον τινά, οἱ δὲ διέ-

διορισμὸν δέκα καὶ τεσσάρων μόνον συμβούλων, ἐξ ὧν ἐπισημότεροι ὁ Ζαΐμης, ὁ Ἰωάννης Σοῦτσος, ὁ Προβελέγγιος, ὁ Βράϊλας Ἀρμένης, ὁ Δηλιγιάννης καὶ ὁ Λομβάρδος.

1 Συντ. ἄρθρ. 86.

2 Ὅρα καὶ Δ. 5 Φεβρ. 1865 (12) περὶ τοῦ Συμβουλ. τῆς Ἐπικρατείας.

συραν αὐτὸ ὡς μεσότοιχον μεταξὺ ἔθνους καὶ βασιλέως, προξενοῦν σύγχυσιν γλωσσῶν καὶ ἰδεῶν, πάντες δ' ἐθεώρησαν τὸν θεσμὸν τοῦτον ὡς ἀντιδημοτικὸν καὶ ἀνελεύθερον [1].

Μάτην εἰς τῶν μάλιστα τότε ἰσχυόντων καὶ ἐμπείρων πολιτικῶν ἀνδρῶν ἠγωνίσατο ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκθύμως, ἀποκρούσας ὡς ἀναληθῆ τὴν γνώμην, ὅτι τὸ Συμβούλιον ὑπῆρξεν ἐμπόδιον εἰς τὰς νομοθετικὰς ἐργασίας καὶ ὁμολογήσας, ὅτι ἐκ τῆς μικρᾶς πείρας, ἣν ἐκτήσατο ἐργαζόμενος μετ' αὐτοῦ, ἐπείσθη ὅτι εἶναι χρησιμώτατον καὶ ὅτι κατήρτησε σπουδαιότατα νομοσχέδια, ἅτινα ἄνευ αὐτοῦ δὲν θὰ συνετάσσοντο [2]. Ἡ Βουλή, παρασυρομένη ἐξ ἰδεῶν πεπλανημένων ἢ ἐκ γνωμῶν προσωπικῶν περὶ τῆς ἱκανότητος τῶν ἀποτελούντων αὐτὸ μελῶν, ἐψηφίσατο τὴν κατάργησιν αὐτοῦ διὰ μεγίστης πλειοψηφίας, τὸ δὲ Στέμμα,

1 Αἱ αὐταὶ πεπλανημέναι γνῶμαι κατὰ τῆς χρησιμότητος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐπεκράτησαν καὶ ἐν Πρωσσίᾳ ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν Συντάγματος Rönne, III, 74.

2 Ὅρα λόγον Ἀλ. Κουμουνδούρου ἐν Ἐφημ. τῶν Συζητήσεων τῆς Βουλῆς Α' Σύνοδ. Α' Περιοδ. 1865 66 Τόμ. Β' σελ. 411 «Κατ' ἐμὲ τὸ Συμβούλ. τῆς Ἐπικρατ. εἶναι λίαν ἀναγκαῖον καὶ χρησιμώτατον διὰ τὴν προπαρασκευὴν νομοσχεδίων, ἅτινα ὑποβάλλονται ἐνώπιόν σας. Καὶ, κύριοι, ἡ μικρὰ πεῖρα τελευταῖον μοὶ τὸ ἀπέδειξε πληρέστατα· ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἓν σῶμα τοιοῦτον, οὐδέποτε ἤθελον ἔλθει ἐνώπιόν σας νομοθετήματα σκοπὸν ἔχοντα νὰ κανονίσωσι μεγάλα τῆς πατρίδος συμφέροντα· διότι οἱ ὑπουργοί, ὑπαρχούσης μάλιστα τῆς Βουλῆς, ἐξ ἐλευθέρας ἐκλογῆς προελθούσης, αἰσθανομένης τὴν δύναμίν της καὶ ἐκτιμώσης τὴν θέσιν της, εἶναι ἀδύνατον, νὰ ἐργασθῶσιν ἐνδελεχῶς καὶ νὰ προετοιμάσωσιν ὅλα τὰ νομοσχέδια, τὰ ὁποῖα αἱ περισπάσεις καὶ αἱ ἀνάγκαι τῆς πατρίδος ἀπαιτοῦσι. Τὸ ὑπουργεῖον ὅμως δύναται ν' ἀποστέλλῃ εἰς τὸ Συμβούλιον τὰς ἰδέας του, τὰς σκέψεις του, τὸν σκελετὸν τοῦ νομοθετήματος, τὸ δὲ Συμβούλιον ἔχον τὴν ἱστορίαν τῆς νομοθεσίας καὶ τῶν γεγονότων τὴν πεῖραν, τὴν ἀπαιτουμένην ἡσυχίαν καὶ τὸν χρόνον, δύναται νὰ καταρτίζῃ τὸ νομοσχέδιον ὅσον τὸ δυνατὸν τελειότερον. Ἡ μικρὰ πεῖρα τὴν ὁποίαν ἀπέκτησα ἐργαζόμενος μὲ τὸ σῶμα αὐτό, μοὶ ἀπέδειξε τὴν ἀλήθειαν ταύτην καὶ τὴν ὠφέλειάν του... Εἶμαι ὑπὲρ αὐτοῦ διότι εἶναι ἓν σῶμα δυνάμενον νὰ ὠφελήσῃ, νὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ὁποίας ἔχει ἀνάγκην ἡ κοινωνία καὶ νὰ παρουσιάσῃ ἀναβολήν, ὥστε νὰ ψυχρανθῇ ἡ τυχὸν στιγμιαία ἔξαψις, ἡ στιγμιαία παραφορά, εἰς τὴν ὁποίαν ἓν νομοθετικὸν σῶμα δύναται νὰ ἐμπέσῃ, καὶ παραδείγματα ἔχομεν ἄπειρα, χωρὶς νὰ παρεμβάλλῃ προσκόμματα καὶ δυσκολίας, ὅσας ἑκάστοτε παρεμβάλλουσι τὰ πολιτικὰ σώματα. Τὸ Συμβούλιον ὄθεν εἰς τὸν συνταγματικὸν μας μηχανισμὸν καλὸν ὑπόσχεται καὶ ὄχι κακόν, δὲν εἶναι ἐξουσία δυναμένη νὰ ἐπέμβῃ μεταξὺ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Βασιλείας, νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησίν της καὶ νὰ διαστρέψῃ τὰς ἰδέας τῶν ἄλλων σωμάτων.—Λόγος

ὑπεῖκον εἰς τὴν ἀκατάσχετον ταύτην φορὰν συνεπεκύρωσεν οὐχὶ ἑκὼν τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς Βουλῆς [1].

136. Ἀλλὰ τὰ παραδείγματα τῶν πλείστων εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν καὶ αὐτὴ ἡ πεῖρα ἡ ἡμετέρα καθιστῶσι κατάδηλον τὴν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας χρησιμότητα πρός τε τὴν νομοθετικὴν καὶ ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, ὑπὲρ ἐκείνης μὲν προπαρασκευάζοντος τὰ νομοσχέδια καὶ μάλιστα τὰ ἀφορῶντα εἰς διαρκεῖς καὶ μονίμους σχέσεις, ὑπὲρ ταύτης δὲ παρέχοντος συμβουλὰς ἐν τοῖς σπουδαίοις πολιτικοῖς ζητήμασι, συμμετέχοντος εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν κανονιστικῶν καὶ νομοθετικῶν διαταγμάτων καὶ ἐκδικάζοντος τὰς διοικητικὰς διαφοράς.

Κατέχον οὕτω διάμεσον θέσιν τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας συντελεῖ τὰ μέγιστα, ὥστε νομοθετικὴ καὶ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία νὰ συμβαδίζωσι σύμφρονες καὶ συμβοηθούμενοι πρὸς ἀλλήλας, περιστέλλει δὲ τὰς παρεκτροπὰς ἀμφοτέρων, ἐκείνης μὲν τὸν ὑπερφίαλον ἐγωισμὸν καὶ τὴν τυφλὴν ἀπολυταρχίαν, ταύτης δὲ τὴν κομματικὴν ἀκολασίαν καὶ τὴν διοικητικὴν παραλυσίαν.

Μάλιστα δὲ παρ' ἡμῖν, τοῖς παραδεξαμένοις τὸ σύστημα τοῦ ἐνιαίου βουλευτικοῦ σώματος, τοῖς στερουμένοις μονίμων καὶ

Κυπριάδου (αὐτόθι σ' 445). «Γνωρίζετε, κύριοι, καθὼς τὸ ὁμολογῶ τὸ παρελθὸν ὑπουργεῖον, ὅτι καθ' ἕν χρόνον συνεδριάζουν αἱ Βουλαί, τὰ ὑπουργεῖα δὲν ἔχουσι τὸν προσήκοντα ὑλικὸν καιρὸν νὰ παρασκευάζουν μετ' ἐμβριθείας καὶ τῆς προσηκούσης τελειότητος τὰ νομοσχέδια· γνωρίζετε δὲ ἐξ ἰδίας ἡμῶν πείρας, πόσον εὐκόλως θεωροῦμεν ἡμεῖς νὰ κάμνωμεν προτάσεις νόμων, ἀπὸ τὰς ὁποίας καὶ τὸ προεδρεῖον τῆς Βουλῆς γέμει καὶ ἕκαστος ἡμῶν ἔχει ἑκατοστύας εἰς τὴν οἰκίαν του. Εἶναι, κύριοι, ἔργον στιγμιαίας ἐργασίας, εἶναι ἔργον τοῦ παντὸς τὸ συντάττειν τοὺς νόμους; Νομίζω ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ ἐναντίον! Εἴδομεν λοιπόν, ὅτι τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, ὁσάκις ὑπεβλήθη εἰς αὐτὸ πρότασις νόμου ἐκ μέρους τοῦ ὑπουργείου ἢ τῆς Βουλῆς, τὸ Συμβούλιον αὐτὸ καταβάλλον μελέτας καὶ σπουδάς, ὑπέβαλε πάντοτε ἐκθέσεις, διὰ τῶν ὁποίων προσεπάθησε νὰ φωτίσῃ τὴν Βουλήν, περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς νομοθετικῆς διατάξεως, τὴν ὁποίαν ἐπεξεργάζετο. Ποῖα λοιπὸν εἶναι αὐτὰ τὰ ἐπιβλαβῆ ἔργα τοῦ Συμβουλίου διὰ νὰ εὑρισκώμεθα εἰς αὐτὴν τὴν ἀγανάκτησιν καὶ ταραχήν; διὰ νὰ προσοχῇ τὸ ἀκροατήριον μετὰ τόσης ἀνυπομονησίας τὴν κατάργησιν αὐτοῦ τοῦ σώματος;»

1 Ὅρα Ν. 25 Νοεμβρίου 1865 (55) περὶ καταργήσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἀκυρώσεως τῶν ἀρθ. 83, 84, 85 καὶ 86 τοῦ Συντάγματος.

πεφωτισμένων ὑπαλλήλων, τοῖς διεπομένοις ὑπὸ νομοθεσίας τῆς μὲν ἐν ξένῃ γλώσσῃ γεγραμμένης, τῆς δὲ ὑπὸ ξένων δημιουργηθείσης, νομοθεσίας πολυδαιδάλου, ἀσαφοῦς μὲν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον, ἀντιφατικῆς δὲ ἐν τοῖς καθ' ὅλου καὶ πολλαχοῦ συγκρουομένης πρὸς τὸ νῦν καθεστὼς πολίτευμα ἢ τὰς ἰδέας τῆς ἐποχῆς, ἐνδείκνυται κατ' ἐξοχὴν ἡ σύστασις Συμβουλίου Ἐπικρατείας. Τοιοῦτον σῶμα, συγκείμενον ἐξ ἀνδρῶν ἐμπειρογνωμόνων καὶ ἀνεξαρτήτων, μεμελητημένων περὶ τὴν καθ' ὅλου νομοθεσίαν, ἐπιβλεπόντων ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς τὴν λειτουργίαν ἑκάστου τῶν θεσμῶν, ἤθελε συντελέσει ἀναμφιβόλως τὰ μέγιστα εἰς τὴν βαθμιαίαν τροποποίησιν τῶν παλαιῶν διοικητικῶν θεσμῶν τῆς βουαροκρατείας, συμφώνως πρὸς τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα, τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς καὶ τὰς ἐθνικὰς ἀξιώσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους· ἤθελε συμβιβάσει τὰς ἀνωμαλίας τὰς τοπικὰς καὶ ἄρει μικρὸν κατὰ μικρὸν τὴν διοικητικὴν ἀταξίαν καὶ ἀκοσμίαν, ἥτις πρυτανεύει ἐν χώρᾳ φιλονόμῳ μὲν καὶ φιλοπροόδῳ, ἀλλὰ διοικουμένῃ ὑφ' ὑπαλλήλων ἀμαθῶν καὶ ἀνικάνων, ὀργάνων κομματικῆς ἀκολασίας, ὥστε οἱ πολῖται νὰ νομίζωνται μὲν ἐλεύθεροι, νὰ ὦσι δὲ αὐτόχρημα δοῦλοι καὶ ὑποτελεῖς, misera contribuens plebs.

Καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι τοιοῦτο Συμβούλιον ἀνάγκη νὰ δημιουργηθῇ διὰ τοῦ Συντάγματος, ἕνεκα τοῦ δι' αὐτοῦ ἐπιβαλλομένου περιορισμοῦ εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν[1], ἀλλὰ καὶ δὲν κωλύεται ἡ διὰ νόμου σύστασις ἐπιτροπῆς διαρκοῦς, ἀποτελουμένης ἐξ ἀνδρῶν κατόχων τῆς τε ἑλληνικῆς καὶ τῆς ξένης νομοθεσίας, θεωρητικῶν τε καὶ πρακτικῶν, διοικητικῶν τε καὶ δικαστικῶν, πολιτικῶν τε καὶ στρατιωτικῶν, ἥν νὰ συμβουλεύηται ἡ Κυβέρνησις κατὰ τὴν σύνταξιν παντὸς νομοσχεδίου ἢ κανονιστικοῦ διατάγματος. Τοιοῦτο δὲ σῶμα, ἐκπληροῦν εὐσυνειδήτως τὸ ἑαυτοῦ ἔργον, θὰ καθίστατο σεβαστὸν καὶ αὐτῇ τῇ νομοθετικῇ ἐξουσίᾳ, ὥστε μηδένα αὐτῇ νὰ ψηφίζῃ νόμον, πρὶν ἢ γνωμοδοτήσῃ ἐκεῖνο.

1 Ὅρα περὶ τούτου ἐπισήμ. Ἐφημ. Συνέλ. Τόμ. VI. σ. 723.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Περὶ τοῦ νομικοῦ Συμβουλίου

Περίληψις

137. Ἱστορικὴ ἀνάπτυξις ἐν Ἑλλάδι τοῦ περὶ νομικῶν συμβούλων θεσμοῦ.
138. Ὁ περὶ Δικαστικοῦ Συμβουλίου νόμος τοῦ 1857.
139. Ὁ περὶ Νομικοῦ Συμβουλίου νόμος τοῦ 1882.
140. Ὀργανισμὸς τοῦ νομικοῦ Συμβουλίου. — Δικηγορικὰ αὐτοῦ καθήκοντα.
141. Διοικητικὰ αὐτοῦ καθήκοντα.
142. Περὶ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ νομικῶν συμβούλων.
143. Περὶ τῶν ἐν Γαλλίᾳ.
144. Συμπέρασμα.

137. Ἡ ἔλλειψις παρ' ἡμῖν Συμβουλίου Ἐπικρατείας καὶ ἡ ὕπαρξις πολλῶν ἀστικῶν διαφορῶν τοῦ δημοσίου ταμείου μετὰ τῶν πολιτῶν συνετέλεσε κυριώτατα εἰς τὴν γένεσιν τοῦ νομικοῦ Συμβουλίου τῆς διοικήσεως, θεσμοῦ ὅλως ἰδιάζοντος ἐν Ἑλλάδι, διφυοῦς δὲ τὴν οὐσίαν ἕνεκα τῶν ἀστικῶν καὶ πολιτικῶν αὐτοῦ λειτουργειῶν, ἀλλὰ προσαρμοζομένου τὰ μάλιστα τῇ νῦν καταστάσει τῆς χώρας καὶ ἐπιδεκτικοῦ τελειοποιήσεως, ὥστε, αὐξανομένων τῶν διοικητικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, ν' ἀποκτήσῃ καθαρώτερον χαρακτῆρα καὶ νὰ καταστῇ τὸ ἀπαραίτητον συμβουλευτικὸν σῶμα τῆς κεντρικῆς διοικήσεως.

Πρώτη ἀφετηρία τοῦ θεσμοῦ τούτου ὑπῆρξε τὸ Δ. τῆς 15 Φεβρουαρίου 1843 [5], δι' οὗ συνιστᾶτο ἐπιτροπή, ἧς τὴν γνώμην εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ζητῇ ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, ὁσάκις ἀμφέβαλλεν, ἂν πρέπῃ νὰ εἰσαγάγῃ ἢ νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων δίκην τινὰ τοῦ Δημοσίου. Μετ' αὐτὸ ἐδημοσιεύθη τὸ Δ. τῆς 10 Ἰουλίου 1856 [37], δι' οὗ διωρίζοντο ἔμμισθοι δικηγόροι τοῦ δημοσίου, μὴ κωλυόμενοι ὅμως νὰ δικη-

γορῶσι καὶ ἐπὶ ἰδιωτικῶν ὑποθέσεων, πλὴν τῶν ἀφορωσῶν τὸ δημόσιον. Ἀλλ' ἀνακληθέντος τοῦ διατάγματος τούτου ὡς ἀνεπαρκοῦς καὶ δὴ ἐπιζημίου[1], ἐξεδόθη ἕτερον ἀπὸ 26 Ἰουλίου, 1860 [38], καθ' ὃ συνιστᾶτο καὶ πάλιν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν Συμβούλιον γνωμοδοτικόν, οὗ τὴν γνώμην ἠδύνατο νὰ ζητῇ ὁ ὑπουργὸς ὁσάκις ἀμφέβαλλεν ἐὰν πρέπῃ νὰ κινήσῃ ἢ νὰ ὑποστῇ ἀγωγὰς ἢ νὰ ἐξακολουθήσῃ διεξάγων δίκας ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων.

Συνέκειτο δὲ τὸ Συμβούλιον τοῦτο ἐκ τοῦ εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου, τοῦ Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ, τοῦ παρὰ τοῖς ἐν Ἀθήναις Ἐφέταις Εἰσαγγελέως καὶ δύο παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ δικηγόρων, καὶ ἐγνωμοδότει ἐγγράφως καὶ ἠτιολογημένως ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τῶν εἰσαγομένων ὑπὸ τοῦ τμηματάρχου τοῦ δικαστικοῦ τμήματος. Εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ Συμβουλίου παρευρίσκοντο καὶ ὁ ἁρμόδιος εἰσηγητὴς τοῦ ὑπουργείου, ἐξ οὗ προήρχετο ἡ δίκη, καὶ ὁ δικηγόρος, εἰς ὃν ἐτύγχανεν αὕτη ἀνατεθειμένη.

Τὸ τοιοῦτον σύστημα, προσωρινόν, ἅτε διὰ διατάγματος ἱδρυθέν, παρεῖχε μὲν ἐγγύησίν τινα ὑπὲρ τῆς κρείττονος διεξαγωγῆς τῶν δημοσίων δικῶν, ἀλλὰ καὶ ταύτην οὐχὶ πλήρη· διότι καὶ ἄνευ τῆς γνωμοδοτήσεως τοῦ Συμβουλίου ἠδύνατο ὁ ὑπουργὸς νὰ διεξαγάγῃ δίκην τινά, ἢ νὰ προκαλέσῃ συμβιβασμόν, ἢ νὰ διορίσῃ ὃν τινα αὐτὸς ἤθελε δικηγόρον τῶν δικῶν τοῦ δημοσίου.

Τὰ ἄτοπα ταῦτα ἐπειράθη νὰ κολάσῃ μετὰ πολλὰ ἔτη αὐτὸς ὁ νομοθέτης, καταστήσας διευθυντὴν τοῦ δικαστικοῦ τμήματος τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν νομικὸν πρόσωπον ἐπὶ

1 Ὅρα Δ. 30 Ἰουνίου 1860 [35].—Κατὰ τὴν περὶ Νομικοῦ Συμβουλίου συζήτησιν ἐν τῇ Βουλῇ εἷς τῶν βουλευτῶν, ὁμιλῶν περὶ τοῦ συστήματος τούτου, ἐβεβαίωσεν, ὅτι «ὅτε κατηργήθη τὸ σύστημα τῶν ἐμμίσθων δικηγόρων, σταλεὶς ὑπὸ τοῦ τότε ὑπουργοῦ (τοῦ Σίμου) νὰ παραλάβῃ τὰς δικογραφίας παρὰ τῶν δηκηγόρων ἐκείνων, εὗρεν αὐτὰς κατὰ τὰ 9]10 δεδεμένας, ὅπως τὰς παρέδωκεν ὁ κομίσας αὐτὰς κλητὴρ τοῦ ὑπουργείου, καὶ τὸ παραδοξότερον, ὅτι οὔτε τὰ πληρεξούσια ἔγγραφα ἦσαν ἀπεσφραγισμένα». Ὅρα Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων τῆς Βουλῆς, Θ' περιόδος Α' Συνόδου 1882, σ. 1203.

πενταετίαν διοριζόμενον, καὶ παρασχὼν αὐτῷ μισθὸν μείζονα κατά τι τοῦ συνήθους [1].

Διὰ τοῦ νομοθετήματος τούτου δύο τινὰ ἐπεδίωκεν ὁ νομοθέτης, τὴν διεύθυνσιν τοῦ δικαστικοῦ τμήματος τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν ὑπ' ἀνδρὸς εἰδήμονος καὶ ἀμετακλήτου ἐπὶ ὡρισμένον χρόνον, καὶ τὴν κρείσσονα διεξαγωγὴν τῶν δικῶν τοῦ δημοσίου ταμείου, εἴτε διὰ τῆς αὐτοπροσώπου παραστάσεως αὐτοῦ τοῦ Συμβούλου ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν συμφερόντων τοῦ δημοσίου, εἴτε καὶ δι' ἄλλων δικηγόρων, διοριζομένων ὅμως τῇ συμπράξει αὐτοῦ, καὶ ἄρα παρεχόντων μείζονα ἐγγύησιν.

Πρὸς τὸν αὐτὸν δὲ σκοπὸν ἠδύνατο ὁ δικαστικὸς Σύμβουλος νὰ προσκαλέσῃ εἰς συμβούλιον καὶ ἄλλους δικηγόρους καὶ προεδρεύων τούτου νὰ προκαλέσῃ ἔγγραφον γνωμοδότησιν ἐπὶ τῶν ὑποβληθέντων ζητημάτων καὶ ὑποθέσεων.

Ἀλλὰ καὶ τὸ τρίτον τοῦτο σύστημα τῆς διεξαγωγῆς τῶν δικῶν τοῦ δημοσίου κατὰ τὸ φαινόμενον μᾶλλον ἐπέτυχε τὴν ἐπιδιωκομένην διεύθυνσιν ὑφ' ἑνὸς μόνου προσώπου καὶ εἰδικοῦ περὶ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην· διότι ἡ κυρία διεξαγωγὴ τῶν δημοσίων δικῶν, ἀπέκειτο εἰς ἀεὶ αὔξοντα ἀριθμὸν δικηγόρων, οὐχὶ πάντων ἱκανῶν, οὐδὲ διοριζομένων πάντων τῇ προτάσει τοῦ Δικαστικοῦ Συμβούλου, ὡς ἀπῄτει ὁ νόμος [2].

1 Ν. 24 Μαρτίου 1867 [18] καὶ Δ. 28 Μαρτίου 1867 [18] περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ Δικαστ. Συμβ.

2 Ὅρα τὴν περὶ τοῦ θεσμοῦ τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου ἔκθεσιν τῆς 30 Δεκεμβρίου 1884 τοῦ Δικαστικοῦ Συμβούλου Μ. Ν. Ταταράκη ἐν σ. 5. «Περὶ τοὺς ἑκατὸν ἦσαν ἤδη οἱ ἐν Ἀθήναις δικηγόροι, εἰς οὓς εἶχον ἀνατεθῇ αἱ τοῦ Δημοσίου ὑποθέσεις. Πάντες δὲ οἱ ὡς ἐκ τῶν καθηκόντων των λαμβάνοντες ἀφορμὴν νὰ ἀναμιγνύωνται εἰς τὰ τοῦ διορισμοῦ τούτων, ἰδίως δὲ οἱ διατελοῦντες ὑπουργοὶ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, γινώσκουσι πόσοι ἦσαν αἱ περὶ ἀναθέσεως τῶν ἀναθέσεων εἰς διαφόρους δικηγόρους συστάσεις καὶ ἐπὶ πόσον ἦτον ἐνδεχόμενον νὰ εὑρυνθῇ ὁ τῶν δικηγόρων τούτων κύκλος· διότι συνήθως πᾶς ὁ τῆς δικηγορικῆς ἀδείας τυχὼν ὑπὸ ἀξιεπαίνου φιλοτιμίας κατεχόμενος τοῦ ν' ἀνεύρῃ ἀμέσως στάδιον ἐφαρμογῆς τῶν γνώσεων ἃς ἐκτήσατο, στερούμενος δ' ἄλλως πελατείας ὡς ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δικηγόρων, πρόχειρον ἀνεύρισκε προσφυγὴν εἰς τὰς τοῦ Δημοσίου ὑποθέσεις. Οἱ τὸ δικαστικὸν τμῆμα διευθύνοντες ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ περὶ Δικαστικοῦ Συμβ. νόμου εἶναι εἰς θέσιν βεβαίως νὰ γνώσκωσιν, ὁποῖαι

139. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ πεῖρα ὑπεδείκνυε τὴν ἀνάγκην τῆς τροποποιήσεως τοῦ κρατοῦντος συστήματος, δι' ἧς ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ ἡ δέουσα θεραπεία. Πρὸς τοῦτο δὲ φανερὸν ἦτο, ὅτι λυσιτελέστερον μὲν θὰ ἀπέβαινεν ἐὰν διεξήγοντο αἱ τοῦ δημοσίου δίκαι ὑπὸ εὐαρίθμων τινῶν ἀλλ' ἱκανῶν προσώπων, καὶ οὐχὶ ὑπὸ ἑκατοντάδος δικηγόρων ὡς πρίν, οἰκονομικώτερον δέ, ἂν ἀντὶ δικηγορικῶν ἀμοιβῶν ἐλάμβανον ὡς ὑπαλλήλους τοῦ Κράτους τοὺς χρησίμους πρὸς τοῦτο ἐπὶ μισθῷ ὡρισμένῳ, ἔστω καὶ ἀνωτέρῳ κατά τι τοῦ παρεχομένου εἰς ἄλλους ὁμοταγεῖς δημοσίους λειτουργούς.

Ἐπὶ τῶν δύο τούτων βάσεων στηρίζεται ὁ περὶ Νομικῶν Συμβούλων νόμος, δι' οὗ κυρίως μὲν ἐσκοπεῖτο ἡ τελεσφορωτέρα καὶ οἰκονομικωτέρα [1] διεξαγωγὴ τῶν δικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐτέθησαν αἱ βάσεις συμβουλευτικοῦ σώματος ἀπαραιτήτου πρὸς τὴν ἐν γένει διοίκησιν, ὅπερ, βελτιούμενον καὶ συμπληρούμενον διὰ νέων νόμων, δύναται νὰ καταστήσῃ τὴν παρ' ἡμῖν ἔλλειψιν Συμβουλίου Ἐπικρατείας ὅσον οἷόν τε ἀβλαβῆ καὶ ἀνεπαίσθητον [2].

140. Τὸ Νομικὸν Συμβούλιον σύγκειται ἐξ ὀκτὼ μελῶν, ὧν

συζητήσεις περὶ τούτου ἠγείροντο ἐνίοτε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ, ὅστις ἐπὶ τῇ πεπλανημένῃ ἢ βασίμῳ πεποιθήσει, ὅτι τὴν αὐτὴν ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ καὶ ἄλλος δικηγόρος ὑπηρεσίαν, οἵαν καὶ ὁ παρὰ τοῦ Δικαστ. Συμβουλίου διοριζόμενος, ἢ μετὰ στενοχωρίας ἀπεδέχετο τὸν τοιοῦτον διορισμόν, ἢ ἀντικαθίστα ἐν τοῖς σχεδίοις τὰ παρὰ τοῦ Συμβούλου κατὰ τὸ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σχετικοῦ νόμου Β. Διάταγμα ἰδίᾳ χειρὶ γραφέντα, ἐναργῆ δὲ περὶ τούτου καὶ ἀλάνθαστα ἴχνη παρέχουσιν αἱ ἐν τῷ ἀρχείῳ τοῦ ὑπουργείου δικογραφίαι.

1 Κατεδείχθη δι' ἀριθμῶν, ὅτι ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλης ἀπόψεως, οἰκονομικῶς ἡ προκληθεῖσα διὰ τοῦ περὶ Νομικῶν Συμβούλων νόμου δαπάνη ἦτον ἐλάσσων τῆς κατ' ἔτος εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις δικηγόρους καταβαλλομένης τοὐλάχιστον κατὰ 20,000 δραχμῶν, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἡ διαφορὰ αὕτη θέλει ἀποβῆ ἔτι μᾶλλον ἐπαισθητοτέρα, ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὅτι κατ' ἀνάγκην, ὡς ἐκ τῶν περὶ σιδηροδρόμων συμβάσεων καὶ ἄλλων παραπλησίων σχέσεων, πρὸς δὲ ὡς ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς νόμων τροποποιούντων ἄλλους τοιούτους ὀργανικούς, ἐδίδετο ἀφορμή, ὅπως ἀναρρώνται, ἔστω καὶ ἀβάσιμοι κατὰ τοῦ Δημοσίου δίκαι». Ἔκθεσις Ταταράκη σελ. 1.

2 Καὶ ὅμως, παράδοξον εἰπεῖν πολλοὶ μὲν τῶν βουλευτῶν κατέκριναν, ἀλλὰ

εἷς καλούμενος Δικαστικὸς Σύμβουλος, προεδρεύει τῶν λοιπῶν καὶ διευθύνει καὶ τὸ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν σχετικὸν τμῆμα.

Διορίζονται δὲ ἅπαντες δυνάμει προσόντων ἐπὶ ἐξαετίαν, μετὰ προηγουμένην γνωμοδότησιν τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, τῇ προτάσει τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Οὐχ ἧττον ὁ Δικαστικὸς Σύμβουλος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ προτείνῃ τὴν ἀπαλλαγὴν οἱουδήποτε Νομικοῦ Συμβούλου δι' ἐγγράφου αἰτιολογημένης ἐκθέσεως, καταχωριζομένης ἐν τῷ διατάγματι τῆς ἀπολύσεως, περὶ ἧς ἀποφαίνεται ἐν τέλει ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, μὴ ἐπιτρεπομένης προσφυγῆς ἐνώπιον τῶν Δικαστηρίων [1].

Ἐκ τῶν Νομικῶν Συμβούλων προσκολλῶνται προτάσει τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ ὡς Εἰδικοὶ Σύμβουλοι εἷς μὲν εἰς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ὑπουργεῖον, εἷς δὲ εἰς τὸ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τοῦ πολεμικοῦ κλάδου τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν, καὶ ἕτερος εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης, τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ κλάδου τῶν Ναυτικῶν [2].

Καθῆκον τῶν Νομικῶν Συμβούλων ὡς δικηγόρων τοῦ Κράτους εἶναι νὰ ἐξετάζωσιν ὑπὲρ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Δικαστικοῦ Συμβούλου πάσας τὰς δικαστικὰς καὶ τὰς μήπω εἰσαχθείσας ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων ὑποθέσεις τοῦ δημοσίου καὶ τῆς παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν διαχειριζομένης περιουσίας τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου, συνεννοούμενοι ἐν Συμβουλίῳ καταρτιζομένῳ ἐκ τριῶν τοὐλάχιστον μελῶν, διατυποῦντες τὴν σκοπουμένην ὑπεράσπισιν καὶ παριστάμενοι εἴτε εἷς, εἴτε καὶ πλείονες ὁμοῦ ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων τῆς πρωτευούσης καὶ κατὰ τὰς ἐκτὸς τοῦ Δικαστηρίου δικαστικὰς πράξεις ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ Δημοσίου καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, ὡς διαχειριστοῦ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου ἔτι δὲ καὶ τοῦ Κεντρικοῦ

οὐδεὶς συνηγόρησεν ὑπὲρ τοῦ νομοσχεδίου περὶ Νομικῶν Συμβούλων κατὰ τὴν περὶ αὐτοῦ συζήτησιν ἐν τῇ Βουλῇ. Ὅρα Ἐφ. τῶν Συζητήσεων τῆς Βουλῆς Θ' Περιόδου Δ' Συνόδ. 1882 σ. 1166 καὶ ἑφ. καὶ 1203 καὶ ἑφ.

1 Ν. 22 Ἰουν. 1882 [54] περὶ Νομικῶν Συμβούλων. Ἄρθρ. 1, 6 καὶ 11.

2 Ἄρθρ. 2 τοῦ αὐτοῦ νόμου.

Ταμίου καὶ τοῦ Οἰκονομικοῦ Ἐφόρου ὡς πρὸς τὰς ὑπὸ τὴν ἁρμοδιότητα αὐτῶν ὑπαγομένας δίκας [1].

Οὐχ ἧττον δὲ ἐπιτρέπεται τῷ ὑπουργῷ τῶν Οἰκονομικῶν ἐπὶ τῇ ἐγγράφῳ προτάσει τοῦ Δικαστικοῦ Συμβούλου νὰ διορίζῃ ἐπ' ἀμοιβῇ καὶ ἄλλους δικηγόρους ἐπὶ σπουδαίων καὶ κατεπειγουσῶν ὑποθέσεων, μάλιστα δὲ πρὸς διεξαγωγὴν ἀποδείξεων καὶ διὰ τὴν ἐπ' ἀκροατηρίου παράστασιν ἐνώπιον τῶν Εἰρηνοδικῶν τῆς πρωτευούσης [2].

Ἐπὶ τῶν γνωμοδοτήσεων περὶ καταργήσεως δικαστικῶν ἢ ἐξωδίκων διαφορῶν τοῦ δημοσίου δι' ἀναγνωρίσεως τῶν ἀπαιτήσεων ἢ διὰ συμβιβασμοῦ ἀπαιτεῖται προηγουμένη ἐντολὴ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπουργοῦ καὶ σύμπραξις τριῶν τοὐλάχιστον Νομικῶν Συμβούλων, ἐξ ὧν εἷς ἐπὶ δικαστικῶν διαφορῶν πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἀναλαβὼν τὴν ἐπὶ ἀκροατηρίου ὑπεράσπισιν, ἄνευ δὲ τῆς ὁμοφώνου γνωμοδοτήσεως τούτων πᾶσα ἀναγνώρισις ἢ συμβιβαστικὴ λύσις εἶναι αὐτοδικαίως ἄκυρος, καὶ τὰ καταβληθέντα ἕνεκα ταύτης ἀποδίδονται [3].

Βοηθοὺς τῶν Νομικῶν Συμβούλων εἰς τὰ δικηγορικὰ ταῦτα καθήκοντα ἔτταξεν ὁ νόμος πέντε μὲν ὑπουργικοὺς γραφεῖς α' ἢ

«1 Ὁ Νομικὸς Σύμβουλος δὲν ἐνεργεῖ ἐπὶ τῶν ἀνατιθεμένων εἰς αὐτὸν ὑποθέσεων εἰς τρόπον τοιοῦτον ὥστε νὰ μὴ ἦναι ἐφικτὸς ἔλεγχος ἐπὶ τῆς ἐνεργείας ταύτης ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους συναδέλφους του. Διστάζων ὡς ἐκ τῆς σπουδαιότητος τῆς ὑποθέσεως, εἴτε καὶ ἀνεξαρτήτως ταύτης ἐνδιαφερόμενος διὰ τὴν λύσιν νομικοῦ ζητήματος ἄνευ ὁπωνδήποτε ἄλλης καὶ χωρὶς νὰ κωλύεται ἐκ τοῦ πολυασχόλου τῶν ἄλλων ἐργασιῶν του, οἷς μὲν τῆς ἑβδομάδος, ὅτε τακτικῶς καταρτίζονται τὰ πρὸς ἐξέτασιν τῶν ὑποθέσεων Συμβούλια, οἷς δὲ καὶ τρὶς τῆς ἡμέρας, ὅτε λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ προσέλθῃ εἰς τὸ δικαστικὸν τμῆμα ζητῶν συμπλήρωσιν ἀτελῶν πληροφοριῶν ἢ τὴν διαβίβασιν τούτων ἀπὸ τὰς ἁρμοδίας ἀρχάς, ἀνευρίσκει πολλοὺς ἐκ τῶν συναδέλφων του, μεθ' ὧν δύναται νὰ συζητήσῃ ἐπὶ τοῦ ἀναφυέντος ζητήματος· διαβιβαζομένης δικογραφίας πρὸς αὐτόν, πρὸς διεξαγωγὴν ὑποθέσεως καθήκον ἔχει, καὶ τοῦτο τηρεῖται ἐν τῇ πρακτικῇ εἰς τὰς τοῦ Συμβουλίου ἐργασίας, ἂν ἀνευρίσκῃ βάσιμον τὴν ἀπαίτησιν τοῦ ἀντιδίκου, νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως συζήτησιν ἀπὸ τὴν τοῦ Συμβουλίου ὁμοφωνίαν». Ἔκθεσις Ταταράκη σ. 12.

2 Ἄρθρ. 3 καὶ 5.— Περὶ τῆς διαδικασίας τῆς ὁδούσης τῶν ὑποβαλλομένων τῷ ὑπουργῷ τῶν Οἰκονομ. ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ Δημοσίου ὅρκων ὅρα τὸν περὶ τούτου Ν. τῆς 10 Μαρτίου 1881 [26].

3 Ἄρθρ. 3 καὶ 4.

β' τάξεως, ἕνα δὲ ὑπουργικὸν γραμματέα Α' ἢ Β' τάξεως, ὅστις καὶ διευθύνει τὸ ἀρχεῖον τοῦ δικαστικοῦ τμήματος [1].

141. Ὑπὸ τὴν ἑτέραν αὐτοῦ ἰδιότητα, τὴν διοικητικήν, τὸ Νομικὸν Συμβούλιον ὥρισται ὡς τὸ μόνον γνωμοδοτικὸν σῶμα τῆς κεντρικῆς διοικήσεως ἐπὶ παντὸς ἀντικειμένου νομικοῦ, καὶ ὡς διοικητικὸν ἐνταυτῷ δικαστήριον ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων, ἃς ἄλλοτε ἐξεδίκαζεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μόνος ὁ ἁρμόδιος ὑπουργός.

Γνωμοδοτοῦσι δὲ οἱ Νομικοὶ Σύμβουλοι εἴτε μόνοι καθ' ἑαυτοὺς εἴτε πλείονες ὁμοῦ ἐν συμβουλίῳ ἐπὶ ἀντικειμένων, ἅτινα ἤθελον ὑποβληθῆ εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπουργείου, παρὰ τῷ ὁποίῳ εἰσὶ διωρισμένοι [2]. Ἡ ὑπηρεσία δ' αὕτη τῶν Νομικῶν Συμβούλων τοσαύτην ἔκτασιν ἔλαβεν, ὥστε οὐ μόνον καὶ ἐπὶ τῶν ἁπλουστάτων νομικῶν ζητημάτων ζητεῖται ἡ γνώμη αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πολλῶν ἄλλων ἀντικειμένων, θεωρουμένων πρὶν ὡς ἀνηκόντων εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἁρμοδιότητα τοῦ οἰκείου τμηματάρχου.

Ἡ εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῶν κυβερνητικῶν νομοσχεδίων συμμετοχὴ τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου οὐδαμοῦ τοῦ νόμου φανερῶς μνημονεύεται· ἀλλ' ὅμως καὶ αὕτη ὑπῆρξε μέχρις σήμερον σπουδαιοτάτη, τοιαῦτά τινα δὲ νομοσχέδια καὶ συνετάχθησαν τῇ παραγγελίᾳ τοῦ ὑπουργοῦ ὑπὸ τῶν συμβούλων ἀπ' εὐθείας, εἴτε μόνων εἴτε ἐν συμβουλίῳ.

Ὡς διοικητικὸν δικαστήριον δευτέρου βαθμοῦ τὸ Νομικὸν Συμβούλιον δικάζει τὰς ἐφέσεις ἐπὶ τῶν τελωνειακῶν ἀποφάσεων, ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν περὶ χαρτοσήμου νόμων, τῶν τελῶν τῶν παιγνιοχάρτων καὶ περὶ παντὸς ἄλλου ἀντικειμένου,

---

1 Προβλ. καὶ Ν. τῆς 21 Ἀπριλίου 1882 [29] περὶ τοῦ διορισμοῦ εἰδικοῦ ὑπαλλήλου ὡς δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Δημοσίου παρὰ τῇ Ἐφορείᾳ Ἀττικῆς.

2 Ἄρθρ. 1 τοῦ ἀνωτ. ν. Κατὰ τὴν περὶ τούτου ἑρμηνείαν τὴν δοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ Τρικούπη ἐν τῇ Βουλῇ «ἐκ τοῦ ὑπουργοῦ ἐξαρτῶνται ποῖα ζητήματα θὰ ὑποβληθῶσι τῷ Συμβουλίῳ καὶ οὗτος μόνος δύναται νὰ καθορίσῃ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Συμβούλων». Ἐφημ. τῶν Συζητ. Βουλ. Θ'. Περιόδου Α'. Συνόδ. 1882 σ. 1205.

ὅπερ ἤθελεν ἀνατεθῇ αὐτοῖς διὰ νόμου, οἷον διὰ τοῦ νόμου περὶ δικαιώματος καταναλώσεως οἴνου καὶ ζύθου καὶ πνευματωδῶν ποτῶν, τοῦ περὶ σιγαροχάρτου καὶ τοῦ περὶ καταναλώσεως τοῦ καπνοῦ.

Ἐν ταῖς περιπτώσεσι ταύταις πρὸς συγκρότησιν διοικητικοῦ δικαστηρίου λαμβάνουσι μέρος ὁ Δικαστικὸς Σύμβουλος καὶ δύο εἰδικοὶ Νομικοὶ Σύμβουλοι, ὁ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης καὶ ὁ ἐν τῷ τῶν Ἐσωτερικῶν, ἐπιτρέπεται ὅμως ἡ ἀντικατάστασις αὐτῶν, κωλυομένων, ὑπ' ἄλλων Συμβούλων, κατὰ τάξιν ἀρχαιότητος.

Ἡ διαδικασία τοῦ κατ' ἔφεσιν διοικητικοῦ τούτου δικαστηρίου ἐστὶν ἔγγραφος καὶ μυστική, ἀλλ' αἱ ἀποφάσεις αὐτοῦ ἐκδίδονται κατὰ πλειονοψηφίαν καὶ ἠτιολογημέναι. Ὁ νόμος προβλέπει καὶ περὶ ἰσοψηφίας, ἤτοι ὅταν ἕκαστον τῶν τριῶν μελῶν ἔχῃ ἰδίαν καὶ ἀντίθετον τοῖς λοιποῖς γνώμην, ὅπερ λίαν σπάνιον, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει διατάσσει τὴν πρόσληψιν καὶ τετάρτου μέλους ἐκ τῶν Νομικῶν Συμβούλων καὶ τὴν ἐκ νέου ἐξέτασιν τῆς ὑποθέσεως. Τί γενήσεται ἐὰν καὶ πάλιν ὅπερ πολλῷ πιθανώτερον, ἐπέλθῃ ἰσοψηφία, δὲν ὁρίζει ὁ νόμος.

Αἱ οὕτω καταρτισθεῖσαι ἀποφάσεις ἐκδίδονται ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὑπουργείου τῶν οἰκονομικῶν, ὑπογράφονται παρὰ πάντων τῶν δικασάντων μελῶν, καὶ ἀποστέλλονται πρὸς ἐκτέλεσιν εἰς τὰς ἁρμοδίας ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ Δικαστικοῦ Συμβούλου ἢ τοῦ ἀναπληρωτοῦ αὐτοῦ [1].

142. Καὶ ἄλλα τῶν εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν ἔχουσι Νομικοὺς Συμβούλους τῶν διαφόρων ὑπουργείων κατὰ σύστημα ἐπὶ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον παρεμφερὲς πρὸς τὸ ἡμέτερον.

---

1 Ἄρθρ. 7.—Ἐκθ. Τ α τ α ρ ά κ η, σ. 28 καὶ ἐφ. «Διὰ τοῦ συστήματος τούτου ἀφῃρέθη ἐντελῶς ἡ δικαιοδοσία ἀπὸ τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ, μὴ ἔχοντος δικαιοδοσίαν ποσῶς ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὰ τῆς ἐκτελέσεως, εὑρεθέντος δὲ πολλάκις εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐντείλῃ ἀναστολὴν ἐκτελέσεως εἰς τὰ προχείρως καὶ ἀνεξελέγκτως διδόμενα κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ καταδιώξεως τῶν καθυστερούντων νόμου πιστοποιητικὰ ἀκτημοσύνης, διὰ τῶν ὁποίων προσαγομένων μετὰ τὴν ἐπὶ τούτῳ εἰκονικὴν ἢ καὶ πραγματικὴν μεταβίβασιν τῆς περιουσίας τοῦ καταδικασθέντος ματαιοῦται ἐντελῶς πᾶσα προηγουμένη ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐνέργεια

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκ τῶν Νομικῶν Συμβούλων τοῦ στέμματος (Law-officers for the Crown) κυριώτεροί εἰσιν ὁ Attorney general καὶ ὁ Solicitor general [1]. Ἐκ τούτων δὲ ὁ μὲν πρῶτος ἐκτὸς τῶν εἰσαγγελικῶν καθηκόντων, ἅτινα ἐκτελεῖ, εἶναι καὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν Νομικὸς Σύμβουλος τῆς Κυβερνήσεως, ὡς πρὸς τὴν ἔκδοσιν διαταγμάτων καὶ ὑπουργικῶν ἀποφάσεων, ἰδίως δὲ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν ὡς πρὸς τὰς αἰτήσεις περὶ ἀξιώσεων τίτλων παρασήμων καὶ ὡς πρὸς τὰς κατὰ τοῦ δημοσίου ταμείου ἀγωγὰς διὰ τῆς petition of right. Ἐπίσης οὗτος ἐφορεύει ἐφ' ἁπάντων τῶν δικηγόρων, οἵτινες παρίστανται ἐν τοῖς δικαστηρίοις κατὰ παραγγελίαν τῆς Κυβερνήσεως, καὶ γνωμοδοτεῖ ὡς ἀνωτάτη ἀρχὴ ἐπὶ τῶν κατὰ τῶν φόρων καὶ ἄλλων τοιούτων παραπόνων. Ὁ δὲ Solicitor general γνωμοδοτεῖ μετὰ τοῦ πρώτου ὡς πρὸς τὴν ἔκδοσιν προνομίων ἐφευρέσεως καὶ πρὸς ἵδρυσιν κοινοτήτων ἢ ἄλλων σωματείων. Ἀμφότεροι δὲ ἐφορεύουσιν ἐπὶ τοῦ γραφείου τῶν προνομίων ἐφευρέσεως καὶ διορίζουσι τοὺς ἐν αὐτῷ ὑπαλλήλους.

Οἱ Νομικοὶ οὗτοι Σύμβουλοι ἐκλέγονται ἐκ τῶν κορυφαίων δικηγόρων καὶ δὴ ὁ μὲν πρῶτος ἐκ τῶν περὶ τὰς ὑποθέσεις τοῦ κοινοῦ δικαίου ἐνασχολουμένων, ὁ δὲ δεύτερος ἐκ τῶν περὶ τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἐξ ἐπιεικείας δικαίου (Equity bar) ἐντριβῶν. Ἔθος δέ ἐστι νὰ συμπαραιτῶνται ἀμφότεροι τῆς ἀρχῆς μετὰ τοῦ ὑπουργείου, ὅπερ διώρισεν αὐτούς [2].

Ἐκ τῶν ἄλλων Νομικῶν Συμβούλων τοῦ ἀγγλικοῦ στέμματος, ὁ τῆς ἀνάσσης δικηγόρος (Queen's advocate) γνωμοδοτεῖ ὡς σύμβουλος τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν, τοῦ τῶν ἀποικιῶν καὶ τοῦ μυστικοσυμβουλίου ἐπὶ τῶν διεθνῶν, ναυτικῶν,

---

1 Ὁ μὲν πρῶτος τούτων λαμβάνει ἐτήσιον μισθὸν 7,000 λίρ. στερλ. ὁ δ' ἕτερος 6,000, μὴ ἀποκλειομένων τῶν δικηγορικῶν ἀμοιβῶν, ἃς δύνανται ἀμφότεροι νὰ λαβωσιν ἐν ἰδιωτικαῖς ὑποθέσεσιν, ὧν ἐπιμελοῦνται καὶ μετὰ τὸν εἰς δημοσίαν θέσιν διορισμὸν αὐτῶν.

2 Gneist. Das Engl. Verwaltr. II 989 καὶ ἐφ.—Κατ' ἀνάλογον τρόπον ὑπάρχουσιν εἷς Attorney general καὶ εἷς Solicitor general διὰ τὴν Σκωτίαν καὶ Ἰρλανδίαν καὶ 24 Attornies generals καὶ Solicitors generals διὰ τὰς ἀποικίας.

ἐκκλησιαστικῶν καὶ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ζητημάτων, χρησιμεύων ἐν ταὐτῷ καὶ ὡς ἀνώτατος εἰσαγγελεὺς ἐν δίκαις τοῦ στέμματος ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τοῦ ναυαρχείου. Καὶ οὗτος λαμβάνεται ἐκ τῶν δικηγόρων, ἀλλὰ δὲν συναποχωρεῖ νῦν μετὰ τοῦ ὑπουργείου [1].

Ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν εἰδικὸς Νομικὸς Σύμβουλος ἐστὶν ὁ Solicitor to the Trersury γνωμοδοτῶν ὅμως καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ὑπουργείοις ἐπὶ δικῶν τοῦ δημοσίου, ἀφορωσῶν τὰς παραβιάσεις τῶν περὶ φόρων, ταχυδρομείων, χαρτοσήμου καὶ νομισμάτων διατάξεων. Κατά τινας δὲ περιστάσεις τοῦτον ὁμοίως συμβουλεύονται καὶ αἱ ἀγγλικαὶ Βουλαί, οἷον ἐπὶ ἐγκλήσεων κατὰ τῶν ὑπαλλήλων αὐτῶν.

Καὶ ὁ εἰδικὸς οὗτος ὑπὲρ τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν Νομικὸς Σύμβουλος λαμβάνεται ἐκ τῶν ἐξεχόντων δικηγόρων, τὸ μὲν ἔχων ὡρισμένον μισθὸν (2,500 λίρ. στερλ.), τὸ δὲ καὶ ἀμοιβάς. Ὑπ' αὐτὸν δὲ συνεργάζονται μονίμως ὡς ὑπάλληλοι δημόσιοι τρεῖς μὲν κύριοι βοηθοὶ (Principal Assistans, ὧν ἕκαστος λαμβάνει ἐτησίως 1,200—1,500 λίρ. στερλίνας), τέσσαρες δὲ δεύτεροι βοηθοὶ (600—900 λίρας στερλίνας). Ἀλλ' ἐκτάκτως λαμβάνονται καὶ ἄλλοι δικηγόροι ἐπ' ἀμοιβῇ πρὸς ἐπιδίωξιν ἀστικῶν τε καὶ ποινικῶν ἀγωγῶν. [2]

143. Ἐν Γαλλίᾳ ὁ Δικαστικὸς Σύμβουλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν (agent judiciaire du trésor) διευθύνει τὸ δικαστικὸν τμῆμα τοῦ ὑπουργείου, τοῦτου, καθ' ὃν τρόπον καὶ παρ' ἡμῖν, καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην διεξάγει πᾶσαν τὴν σχετικὴν ἐργασίαν ἐπὶ παντὸς ζητήματος, ὑποβαλλομένου αὐτῷ ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν ἢ τῶν ὑπολόγων ἐν γένει.

Μετὰ τοῦ Δικαστικοῦ Συμβούλου συνεργάζονται καὶ ὀκτὼ ἕτεροι σύμβουλοι, ἤτοι εἰς δικηγόρος ἐν τῷ Ἀκυρωτικῷ, εἷς ἐν τῷ Ἐφετείῳ, εἷς ἐν τῷ Πρωτοδικείῳ, δύο δικηγόροι βοηθοὶ (advocats,adjoints) εἷς avoué, εἷς agréé au Tribunal de commerce, εἷς συμβολαιογράφος καὶ εἷς commissaire priseur.

1 Cucist, αὐτ. 1008.
2 Cucist, αὐτ. 650 καὶ 697 ἐν σημ.

Ὁ Δικαστικὸς Σύμβουλος ἀντιπροσωπεύει τὸ δημόσιον ταμεῖον ἐν πάσαις ταῖς ἀγωγαῖς, ἔνθα τοῦτο παρίσταται ὡς ἐνάγον ἢ ἐναγόμενον, ἰδίᾳ δὲ καταδιώκει τοὺς ἐλλειμματίας ὑπολόγους καὶ τοὺς λοιποὺς χρεώστας τοῦ Δημοσίου. Δυνάμει δὲ τῶν ἄρθρων 69 καὶ 70 τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας δὲν δύναται νὰ ἐναχθῇ τὸ δημόσιον ταμεῖον εἰμὴ ἐν τῷ γραφείῳ καὶ τῷ προσώπῳ τοῦ agent judiciaire, αἱ δὲ κλήσεις δὲν ἰσχύουσιν, εἰμὴ ὅταν κοινοποιῶνται αὐτῷ.

Πρὸς συμβιβασμὸν ὁ Δικαστικὸς Σύμβουλος ὀφείλει νὰ λάβῃ τὴν ἄδειαν τοῦ ὑπουργοῦ, ἀπαιτεῖται δὲ γενικὴ πληρεξουσιότης, ἵνα προσχωρήσῃ εἰς τὴν ὁμάδα τῶν δανειστῶν, ἢ παραχωρήσῃ ἀνεδολὴν πληρωμῆς εἰς καταδιωκόμενον ὀφειλέτην.

Ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἑκάστου νομοῦ, πλὴν τοῦ τῶν Παρισίων, διορίζεται ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν εἷς avoué, ἐνεργῶν κατ' ἐντολὴν τοῦ Δικαστικοῦ Συμβούλου καὶ ἐνασκῶν τὰς ἀγωγὰς κατὰ τῶν ὀφειλετῶν τοῦ δημοσίου ταμείου [1].

Εἰδικῶς ὡς πρὸς τὰς περὶ δημοσίων κτημάτων δίκας, ἢ τὰς ἐκ δημοσίων νομημάτων εἰσπράξεις, ἢ τὰς ἐκ δικαιώματος καταχωρήσεως (enregistrement), ἢ τὰς ἐκ τῶν ἀμέσων ἢ ἐμμέσων φόρων, ὡρίσθησαν ἰδιαίτεροι τρόποι ἀντιπροσωπείας τοῦ Δημοσίου.

Ἰδίως ἐν ταῖς περὶ κυριότητος τῶν δημοσίων κτημάτων δίκαις ὁ νομάρχης ἀντιπροσωπεύει τὸ δημόσιον, ἀσκῶν τὰς πρὸς τοῦτο ἀγωγὰς καὶ ἐναγόμενος ὡς τοιοῦτος. Δύναται δὲ εἴτε αὐτοπροσώπως νὰ διεξαγάγῃ ἐπὶ δικαστηρίου τὸν δικαστικὸν ἀγῶνα, εἴτε ν' ἀναθέσῃ τὸ ἔργον εἰς τὸν Εἰσαγγελέα, ἀφοῦ τῷ ὑποβάλῃ τὰ ἐγγραφα καὶ τὰ ὑπομνήματα, τὰ ἀφορῶντα τὴν δίκην τοῦ δημοσίου, ἢ καὶ νὰ διορίσῃ avoué τινα, ὡς καὶ εἴ ἴδιῶται κατὰ τὴν συνήθη διαδικασίαν.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς ἀμφισβητήσεις, τὰς προκαλουμένας ἐκ τῆς εἰσπράξεως τῶν δικαιωμάτων ἢ προσόδων τῶν δημοσίων νομημάτων, αὗται διεξάγονται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τῶν δημοσίων κτημάτων [2].

1 Bloc Dict. de l'adm. ἐν λ. agent. judiciaire.
2 Bloc, αὐτ. ἐν λ. domaine, Nos 108, 115, 116, 117 πρβλ.

144. Ἡ βαθμιαία διαμόρφωσις τοῦ θεσμοῦ τῶν Νομικῶν Συμβούλων ἐκ τοῦ ἁπλοῦ ἐκείνου καὶ προσωρινοῦ διατάγματος τοῦ 1843 ἀποδεικνύει, πόσον βραδεῖα εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν νόμων, ἀλλὰ καὶ πόσον ἀκαταγώνιστος καθίσταται παρὰ τὰς καιρικὰς περιστάσεις καὶ τὰς ἀντιδράσεις τῶν πολλῶν. Οἱ θεσμοί, οἱ ἀπαραίτητοι εἰς Κράτος τι, ὁμοιάζουσι πρὸς τὴν θαυμασίαν δύναμιν δένδρων ἀκμαίων διασχιζόντων βράχους προαιωνίους, ὅπως ἀναπτυχθῶσιν. Ὡς δὲ πολλοὶ ποταμοὶ τῆς Ἑλλάδος καταβυθιζόμενοι εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς ἀνέρχονται εἶτα μετὰ μακρὸν διάστημα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς ἐπ' ἄλλο ὄνομα, οὕτω καὶ νομοθετήματά τινα ἐξαφανισθέντα προσωρινῶς, ἀναφαίνονται ἐκ νέου ὑπ' ἄλλο σχῆμα καὶ μορφήν. Τὸ νῦν Νομικὸν Συμβούλιον εἶναι, ὡς πρὸς τὰ διοικητικὰ αὐτοῦ καθήκοντα, οἱονεὶ ἀναβίωσις καὶ μετεμψύχωσις τοῦ ἐπὶ Ὄθωνος Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας· δι' αὐτοῦ ἐπανιδρύθη ἑδραιότερον ἡ δικαιοδοσία τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ παρὰ τὴν φανερὰν τάσιν πρὸς ὁλοσχερῆ ἐκμηδένισιν οἱοδήποτε διοικητικοῦ δικαστηρίου· δι' αὐτοῦ ἀνιδρύθη καὶ πάλιν νομοπαρασκευαστικόν τι σῶμα, μικρὸν μὲν καὶ ἀσθενὲς τὸ κατ' ἀρχάς, ἀλλὰ μέλλον νὰ κραταιωθῇ καὶ ἐνισχυθῇ ἐφ' ὅσον αὐτὴ ἡ ἀνάγκη τῶν πραγμάτων ἀναφαίνεται ἐπιτακτικωτέρα.

Διὰ ταῦτα ἐξετάζοντες τὸ παρ' ἡμῖν Νομικὸν Συμβούλιον καὶ καθ' ἑαυτὸ καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, ὑπολαμβάνομεν ὡς θεσμὸν ζωτικώτατον, φέροντα ἐν ἑαυτῷ ἀκμαῖα τὰ σπέρματα τῆς ἀναπτύξεως καὶ ὑποσχόμενον πλείστην ὠφέλειαν τῇ Ἑλληνικῇ διοικήσει. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο φαίνεται ἀπαραίτητος ἡ ἀνάγκη ποικιλωτέρας συνθέσεως αὐτοῦ ὄχι μόνον ἐκ δικηγόρων ἢ δικαστῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ διοικητικῶν ὑπαλλήλων ἢ ἐκ τῶν περὶ τὸ δημόσιον δίκαιον ἐν γένει ἐντριβῶν, ὄχι μόνον ἐκ πολιτικῶν προσώπων, ἀλλὰ καὶ ἐκ στρατιωτικῶν. Οἱ νῦν ἀποτελοῦντες αὐτὸ βαθμηδὸν καὶ μόλις δύνανται νὰ τελειοποιηθῶσιν εἰς δικαστὰς τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, ὡς

καὶ Garsonnet. Cours de Pro cédure civile. I, 458 καὶ Boittard Leçons de Pr. C. I, 119.

ἐκ τῆς ἀποκλειστικῆς αὐτῶν σπουδῆς καὶ πείρας περὶ μόνην τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἀστικοῦ δικαίου. Διατελοῦντες δὲ πρωτοῦ ξένοι ὅλως τῇ διοικήσει, διδάσκονται νῦν διὰ τῆς πείρας, τῆς βραδείας, τὴν ποικιλίαν τοῦ διοικητικοῦ μηχανισμοῦ καὶ τὴν ἀπειρίαν τῶν ἀναγκῶν τοῦ Κράτους. Μάλιστα δὲ ἐν τοῖς εἰδικοῖς ὑπουργείοις, τοῖς στρατιωτικοῖς, τῷ τῶν Οἰκονομικῶν, τῷ τῶν Ἐσωτερικῶν, ἔχουσι μεγίστην ἀνάγκην τῆς χειραγωγίας ἄλλων ἐμπειροτέρων περὶ τὰ τοιαῦτα. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν νομοσχεδίων ἡ συνεργασία αὐτῶν περιορίζεται ἀναγκαίως περὶ μόνον τὸ νομικὸν μέρος.

Ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῆς ἀεὶ αὐξανομένης ἐργασίας τῶν νομικῶν Συμβούλων ἐπιβάλλεται καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει προτιμωτέρα εἶναι ἡ ἐκλογὴ ἐπὶ τῇ βάσει οὐχὶ τῶν αὐτῶν προσόντων, ἅπερ ἀπαιτεῖ ὁ περὶ Νομικῶν Συμβούλων νόμος, ἀλλ' ἄλλων πληρεστέρων[1].

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

Περὶ τῶν εἰδικῶν συμβουλίων καὶ ἐπιτροπῶν τῆς κεντρικῆς διοικήσεως.

Περίληψις

145. Περὶ τῆς ἀνάγκης καὶ εἰδικῶν συμβουλίων.
146. Εἰδικὰ συμβούλια καὶ ἐπιτροπαὶ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν.
147. Ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης.

1 Ὁ Ταταράκης ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ (σελ. 29), καίπερ μὴ προτείνων τοιαύτην ἀνάπτυξιν τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου, ἀποφαίνεται ὅμως, ὅτι ἀκριβεστέρα καὶ ταχυτέρα ἤθελεν ἀποβῆ ἡ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ἐνέσκησις, ἂν οἱ εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων λαμβάνοντες μέρος Νομικοὶ Σύμβουλοι μὴ ἐπεβαρύνοντο καὶ διὰ τῆς διεξαγωγῆς τῶν δημοσίων δικῶν. Πρὸς τοῦτο δὲ προτείνει τὴν προσθήκην καὶ δύο ἄλλων μελῶν.

148. Ἐν τῷ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσ. Ἐκπαιδεύσεως.
149. Ἐν τῷ τῶν Οἰκονομικῶν.
150. Ἐν τῷ τῶν Ἐξωτερικῶν.
151. Ἐν τῷ τῶν Ναυτικῶν.
152. Ἐν τῷ τῶν Στρατιωτικῶν.
153. Περὶ τῶν ἐν Γαλλίᾳ συμβουλίων καὶ ἐπιτροπῶν.

145. Τὰ γενικὰ συμβούλια τῆς κεντρικῆς διοικήσεως, οἷα τὸ τῆς Ἐπικρατείας καὶ τὸ Νομικὸν Συμβούλιον, ἀπεδείχθησαν ἐκ τῶν προηγουμένων χρήσιμα εἴτε πρὸς προπαρασκευὴν νόμων καὶ ἐκδίκασιν διαφορῶν διοικητικῶν, εἴτε καὶ ἁπλῶς πρὸς λύσιν τῶν ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων προκυπτόντων ἐν τῇ διοικητικῇ ὑπηρεσίᾳ ζητημάτων καὶ ἀποριῶν.

Ἀλλ' ἐν τῇ ποικίλῃ διοικήσει τῶν τοῦ Κράτους ὑποθέσεων ἀναφαίνεται συχνάκις καὶ πληθὺς ἄλλη ζητημάτων μὴ νομικῶν, εἴτε τεχνικῶν εἴτε ἐπιστημονικῶν, ἅτινα καὶ ταῦτα, ἵνα ἐπιλυθῶσιν ὀρθῶς καὶ ταχέως, καθιστῶσιν ὡσαύτως ἀπαραίτητον τὴν ὕπαρξιν εἰδικῶν πρὸς τοῦτο συμβουλίων, εἴτε μονίμως ὠργανισμένων πρὸς ἐργασίαν σταθερὰν καὶ διηνεκῆ, εἴτε καὶ ἐκτάκτως συγκαλουμένων ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν κατὰ τὰς προσπιπτούσας περιστάσεις.

Τὰ εἰδικὰ ταῦτα συμβούλια ἢ ἐπιτροπαί, ποικίλα τὸ εἶδος καὶ τὴν σύνθεσιν, εἶναι διανεμημένα ἐν τοῖς διαφόροις ὑπουργείοις καὶ ἐξαρτῶνται ἀπ' εὐθείας ἐξ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν, κατ' ἀντίθεσιν τῶν γενικῶν συμβουλίων τῆς κεντρικῆς διοικήσεως, ἅτινα συνάπτονται ἀμέσως μετ' αὐτῆς τῆς Κυβερνήσεως. Διὸ καὶ πραγματευόμενοι περὶ αὐτῶν ἐν τῷ παρόντι τμήματι κατατάσσομεν ταῦτα οὐχὶ κατὰ τὸ εἶδος καὶ τὴν ἐσωτερικὴν συνάφειαν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ὑπουργεῖον, εἰς ὃ ἕκαστον ἀνήκει.

146. Ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑφίστανται τρία μὲν γνωμοδοτικὰ συμβούλια, τὸ ἰατροσυνέδριον, τὸ συμβούλιον τῶν δημοσίων ἔργων καὶ τὸ συμβούλιον περὶ τῶν ἐπὶ τῶν ἀμπέλων καὶ σταφιδαμπέλων νόσων, μία δὲ ἐπιτροπή, ἡ ἐπὶ τῆς παραλαβῆς τῶν δημοσίων ἔργων.

Τὸ ἰατροσυνέδριον κυρίαν ἀποστολὴν ἔχει ἐνὰ συσκέπτηται ἐν συλλόγῳ περὶ ἐμβριθῶν ἰατρικῶν ζητημάτων, περὶ τῶν ὁποίων

ἤθελε κρίνει εὔλογον νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην του ἡ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Γραμματεία».[1] Σύγκειται δὲ νῦν τὸ ἰατροσυνέδριον ἐξ ἑνὸς προέδρου, ἓξ συνέδρων, ὧν τέσσαρες μὲν ἰατροί, δύο δὲ φαρμακεῖς, καὶ ἐκ τεσσάρων παρέδρων, ὧν τρεῖς ἰατροὶ καὶ εἷς φαρμακεύς, οἵτινες ἀναπληροῦσι τὰ κύρια μέλη τοῦ ἰατροσυνεδρίου ὁπωσδήποτε κωλυόμενα[2].

Δυνάμει μεταγενεστέρου νόμου ὑφίσταται ἐν τῷ ἰατροσυνεδρίῳ καὶ εἰς γραμματεὺς ἐκ τῶν κεκτημένων πρακτικὴν ἄδειαν διδακτόρων τῆς ἰατρικῆς, διοριζόμενος διὰ Βασ. Διατάγματος, μετὰ προηγουμένην πρότασιν τοῦ ἰατροσυνεδρίου καὶ μὴ παυόμενος εἰ μὴ μετὰ ἠτιολογημένην πάλιν πρότασιν αὐτοῦ τοῦτου.[3]

Τὸ Συμβούλιον τῶν δημοσίων ἔργων ἀποστολὴν ἔχει α'), νὰ ἐξετάζῃ τὰ σχέδια, τὰ ὑπομνήματα, τὸ λογιστικὸν τῶν νομομηχανικῶν καὶ πάντα τὰ ἀντικείμενα τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν σύστασιν, τὸν καταρτισμὸν καὶ τὴν ἀστυνομίαν τῶν δι' ὕδατος κινουμένων βιομηχανικῶν ἐργαστηρίων[4]· β') νὰ προτείνῃ τὴν διὰ λόγους πειθαρχικοὺς ἢ δι' ἀνικανότητα μετάθεσιν τῶν πολιτικῶν μηχανικῶν εἰς ἀργίαν καὶ νὰ γνωμοδοτῇ περὶ τῆς εἰς ἐνέργειαν ἐπανόδου μηχανικοῦ τινος[5]· γ') νὰ γνωμοδοτῇ ὁμοφώνως ἐπὶ τῆς μελέτης τῆς κατασκευῆς ἀδῶν, σιδηροδρόμων, διωρύγων, λιμένων, φάρων, ὄγκτικῶν οἰκοδομῶν καὶ ἐν γένει οἱουδήποτε κοινωφελοῦς ἔργου, καὶ δ') νὰ γνωμοδοτῇ περὶ τῆς ἐκθέσεως εἰς μειοδοσίαν ἔργου ὑπερβαίνοντος τὰς 5 χιλιάδας δραχ., περὶ τῶν προσόντων τῶν αἰτούντων νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὸ σῶμα τῶν πο-

1 Ἄρθρ. 4 τοῦ Δ. τῆς 13 Μαΐου 1834 [24] περὶ συστάσεως σώματος ἰατροσυνεδρίου.

2 Ἄρθρ. 2 τοῦ ἀνωτ. Δ. καὶ Δ. 29 Ἰουλ. 1861 [49] περὶ προσθήκης παρέδρων παρὰ τῷ ἰατροσυνεδρίῳ.

3 Ν. 30 Μαρτίου 1883 [121].—Περὶ τῆς ἀντιμισθίας τῶν μελῶν τοῦ ἰατροσυνεδρ. ὁρα Δ. 18 Ἰανουαρίου 1835 [9], Δ. 29 Μαΐου 1843 [13], Ν. 2 Σεπτεμβρ. 1856 [46] καὶ Ν. 7 Δεκεμ. 1878 [72].

4 Ἄρθρ. 12 τοῦ Δ. τῆς 17 Μαρτ. 1879 [21] περὶ ἐκτελέσεως τοῦ νόμου περὶ πολιτικῶν μηχαν. Πρβλ. καὶ τὸ ἀρχαιότερον περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου Δ. τῆς 13 Λύγ. 1858 [39].

5 Ἄρθρ. 12 καὶ 15 τοῦ Ν.6 Φεβρ. 1878 [27] περὶ συστάσεως σώματος πολιτικῶν μηχαν.

λιτικῶν μηχανικῶν καὶ περὶ τοῦ προδιβασμοῦ τοῦ προσωπικοῦ τῶν δημοσίων ἔργων[1].

Προσέτι καθῆκον τοῦ συμβουλίου τῶν δημοσίων ἔργων εἶναι νὰ ἐπεξεργάζηται τὸν σχετικὸν προϋπολογισμόν, νὰ ὁρίζῃ τὰς διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἔργων πιστώσεις πρὸς κατασκευὴν νέων ὁδῶν καὶ τὴν συντήρησιν ὑπαρχόντων ἔργων καὶ νὰ συζητῇ καὶ νὰ προπαρασκευάζῃ ἅπαντα τὰ νομοσχέδια καὶ διατάγματα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν δημοσίων ἔργων.

Ἀποτελεῖται δὲ τὸ συμβούλιον τοῦτο ἐκ τῶν δύο ἐπιθεωρητῶν τῶν δημοσίων ἔργων, ἐκ τοῦ ἀρχαιοτέρου εἰσηγητοῦ καὶ τοῦ εἰσηγητοῦ ἔτι, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ὑπάγεται ἡ συζητητέα ὑπόθεσις. Ὁ διευθυντὴς τῶν δημοσίων ἔργων εἶναι ἐπίτιμος πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου, δύναται δὲ νὰ λαμβάνῃ μέρος καὶ νὰ ψηφίζῃ, ὁσάκις θεωρεῖ τοῦτο ἀναγκαῖον. Ἐφ' ὅσον δὲ διατελεῖ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἡ ἀποστολὴ τῶν Γάλλων μηχανικῶν τὴν προεδρίαν τοῦ συμβουλίου θέλει ἔχει ὁ διευθυντὴς αὐτῆς. Μέρος τοῦ συμβουλίου ἀποτελοῦσιν ἔτι καὶ οἱ παρὰ τῷ διευθυντῇ τῆς γαλλικῆς ἀποστολῆς δύο μηχανικοὶ τοῦ σώματος τῶν γεφυροδοποιῶν[2].

Τέλος τὸ ἐπὶ τῶν ἀμπέλων συμβούλιον καθῆκον ἔχει νὰ γνωμοδοτῇ περὶ τῶν ἐπὶ τῶν ἀμπελώνων καὶ τῶν σταφιδαμπελώνων νόσων καὶ περὶ τῶν ληπτέων κατ' αὐτῶν προληπτικῶν καὶ κατασταλτικῶν μέτρων. Εἶναι δὲ τετραμελές, συγκείμενον ἐκ τριῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων καὶ ἐκ τοῦ ἁρμοδίου τμηματάρχου[3].

Ἡ ἐπὶ τῆς παραλαβῆς τῶν δημοσίων ἔργων ἐπιτροπὴ συνιστᾶται ἑκάστοτε ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν, ἀναλόγως

1 Δ. 31 Μαΐου 1886 [144]. Περὶ συγκροτήσεως τοῦ Συμβουλίου τῶν Δημοσίων ἔργων κτλ. Πρβλ. καὶ τὰ προγενέστερα καταργηθέντα Διατάγματα τῆς 10 Ἰαν. 1884 [16] καὶ 6 Ἰουν. 1884 [241].

2 Ὅρα τὸ ἄνωτ. Διάταγμα τῆς 31 Μαΐου 1886 [144].

3 Ἄρθρ. 10 τοῦ Ν. 22 Ἰανουαρίου 1880 [4] περὶ ἀπογορεύσεως παντὸς εἴδους δένδρων, φυτῶν, φύλλων κλπ. Πρβλ. καὶ τὸ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ Δ. τῆς 30 Ἰανουαρίου 1880 [16] καὶ τὸ προγενέστερον Δ. τῆς 8 Νοεμβρίου 1879 [75].

τῆς ἀξίας τῶν παραληφθησομένων ἔργων καὶ τοῦ εἴδους τῆς παραλαβῆς, ἤτοι προσωρινῆς ἢ διαρκοῦς[1].

147. Ἐν τῷ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργείῳ ὑφίστανται μόνον ἐπιτροπαί, ἡ μὲν πρὸς ἐξέτασιν τῶν δικηγόρων, ἡ δὲ πρὸς ἐξέτασιν τῶν δικαστῶν. Ἀλλ' ἀμφοτέρων τῶν ἐπιτροπῶν τούτων ἡ γνώμη δὲν εἶναι ἁπλῶς συμβουλευτικὴ διὰ τὸν ἁρμόδιον ὑπουργόν, ἀλλ' ἀποκτᾷ ἔννομον ἰσχὺν περιβαλλομένη τὸ κῦρος τῆς βασιλικῆς ἐγκρίσεως.

Ἡ πρὸς ἐξέτασιν δικηγόρων ἐπιτροπὴ ἀποτελεῖται ἐκ πέντε μελῶν, ἤτοι τοῦ προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, τοῦ παρὰ τῷ αὐτῷ δικαστηρίῳ εἰσαγγελέως, τοῦ προέδρου τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετῶν, τοῦ παρ' αὐτοῖς εἰσαγγελέως καὶ τοῦ Εἰσαγγελέως τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν[2].

Ἵνα δέ τις γείνῃ δεκτὸς παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης πρὸς ἐξέτασιν, ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ συμπεπληρωμένον τὸ 21 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ καὶ νὰ φέρῃ δίπλωμα διδάκτορος ἢ προλύτου τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ ἐθνικοῦ ἢ ξένου νομοταγοῦς Πανεπιστημίου καὶ ἀπόδειξιν, ὅτι εἰργάσθη παρὰ δικηγόρῳ ἐπὶ ἓν τοὐλάχιστον ἔτος μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ διπλώματος. Ὁ τοιοῦτος, εὐδοκιμήσας κατὰ τὰς ἐξετάσεις, διορίζεται δικηγόρος παρὰ Πρωτοδίκαις, παρ' Ἐφέταις δὲ μετὰ τριετῆ δικηγορικὴν ὑπηρεσίαν καὶ παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ, ἂν ὑπηρέτησεν ἐπὶ τρία ἔτη ὡς δικηγόρος παρ' Ἐφέταις, ἢ ἐπὶ ὀκτὼ τοὐλάχιστον ἔτη ὡς δικηγόρον παρὰ Πρωτοδίκαις[3].

Ἡ δὲ πρὸς ἐξέτασιν πρωτοδικῶν ἢ ἀντεισαγγελέων ἐπιτροπὴ συνίσταται ἐκ τῶν προέδρων καὶ εἰσαγγελέων τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετῶν καὶ ἐκ δύο καθηγητῶν τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ὑπ' αὐτῆς ὁριζομένων.

1 Ὅρα Δ. 18 Νοεμβρ. 1885 [98 ε'.] περὶ τοῦ κανονισμοῦ τοῦ τρόπου τῆς παραλαβῆς τῶν δημοσίων ἔργων.

2 Ἄρθρ. 2 τοῦ Δ. 27 Ἰουλ. 1836 [37] περὶ ἐξετάσεων τῶν δικηγόρων. Πρβλ. περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου Δ. 4 Σεπτεμβρ. 1836 [48] Δ. 15 Νοεμβρ. 1847 [34] καὶ Ψήφισμα ΞΒ' τῆς 16 Σεπτεμβρ. 1863 [34].

3 Ἄρθρ. 6 τοῦ Ν. τῆς 31 Δεκεμβρ. 1877 [1878, 2] περὶ προσόντων τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων.

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη συγκαλουμένη ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅστις εἶναι καὶ πρόεδρος αὐτῆς, συνέρχεται πρὸς τοῦτο καθ' ἑξαμηνίαν ἐν τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ, κανονίζει τὸν τρόπον τῆς ἐξετάσεως, ἥτις ἐστὶ πάντοτε ἔγγραφος καὶ προφορική, καὶ προσδιορίζει ἑκάστοτε προηγουμένως τὰ θέματα τῆς ἐξετάσεως δι' ἕκαστον τῶν ἐξετασθησομένων.

Ἵνα δέ τις γείνῃ δεκτὸς πρὸς ἐξέτασιν ἐνώπιον τοιαύτης ἐπιτροπῆς, ἀπαιτεῖται νὰ φέρῃ δίπλωμα διδάκτορος ἢ προλύτου τῆς Νομικῆς Σχολῆς καὶ νὰ ὑπηρέτησεν ὡς πάρεδρος ἢ δικηγόρος πολυμελοῦς δικαστηρίου ἐπὶ διετίαν, ἢ ὡς εἰρηνοδίκης ἢ γραμματεὺς πρωτοδικείου ἐπὶ τετραετίαν [1].

Ἡ ἐν τῷ αὐτῷ ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης ἐργαζομένη ἐπιτροπὴ τῶν χαρίτων συνεστήθη τὸ πρῶτον δι' ὑπουργικῆς διαταγῆς, ἣν παραδόξως ἐσεβάσθησαν ἅπαντες οἱ κατόπιν ὑπουργοί.

148. Ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων τῆς κεντρικῆς διοικήσεως οὐδὲν συμβούλιον ἢ ἐπιτροπὴ ὑφίσταται· ἐπὶ δὲ τῶν ἐκπαιδευτικῶν ὑπάρχουσιν αἱ ἐξεταστικαὶ ἐπιτροπαὶ πρὸς διορισμὸν διδασκάλων καὶ καθηγητῶν, καὶ ἡ πρὸς εἰσαγωγὴν ἐν τοῖς δημοσίοις σχολείοις διδακτικῶν βιβλίων [2].

Οἱ πρὸς διορισμὸν ἢ δευτέραν ἐξέτασιν ἢ καὶ πρὸς προβιβασμὸν ἐξεταστικὴ τῶν διδασκάλων ἐπιτροπὴ σύγκειται ἐκ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλείου, τῶν τριῶν καθηγητῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ διδασκάλου τῆς καλλιγραφίας καὶ ζωγραφίας, καὶ προεδρεύεται ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων [3].

Κατά τι διάφορος εἶναι ἡ πρὸς ἐξέτασιν τῶν δημοδιδασκαλισ-

1 Ἄρθρ. 9 τοῦ ἀνωτ. νόμου. Πρβλ. καὶ τὸ πρὸς ἐκτέλεσιν τούτου ἐκδοθὲν Δ. τῆς 4 Ἰανουαρίου 1878 [5].

2 Ὁ περὶ συστάσεως συμβουλίου παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ν. τῆς 19 Σεπτεμβρ. 1862 [52] κατηργήθη σιωπηρῶς.

3 Ἄρθρ. 1 καὶ 2 τοῦ Δ. τῆς 30 Σεπτεμβρ. 1878 [57] περὶ ἐξετάσεως τῶν δημοδιδασκάλων εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλεῖον. Πρβλ. τὰ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου Διατάγματα τῆς 15 Αὐγ. 1868 [39], τῆς 12 Σεπτεμ. 1872 [52] καὶ τῆς 7 Μαρτ. 1878 [11].

σῶν ἐπιτροπή, συσταθεῖσα ἰδίᾳ διὰ τὰς ἐν τῷ Ἀρσακείῳ Παρθεναγωγείῳ ἐκπαιδευομένας [1].

Αἱ δὲ ἐπὶ τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῆς μέσης καὶ κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως ἐπιτροπαὶ εἶναι τρεῖς τὸν ἀριθμὸν δι' ἕκαστον τῶν κλάδων τούτων. Καὶ ἡ μὲν πρώτη κρίνει περὶ τῶν φιλολογικῶν βιβλίων, ἡ δὲ δευτέρα περὶ τῶν ἀναγομένων εἰς τὰς φυσικομαθηματικὰς καὶ φυσιολογικὰς ἐπιστήμας καὶ ἡ τρίτη περὶ τῶν ἀναγομένων εἰς τὰς ἠθικὰς ἐπιστήμας [2].

Τὰ πρόσωπα, τὰ συγκροτοῦντα ἑκάστην τῶν τριῶν τούτων ἐπιτροπῶν, διορίζονται ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Ἐκπαιδεύσεως, τῇ προτάσει ἰδιαιτέρας πρὸς τοῦτο ἐπιτροπείας [3].

149. Ἔτη τινὰ μετὰ τὴν πρώτην σύστασιν τῶν Γραμματειῶν, ἡ ἄμεσος διοίκησις τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν ἀνετέθη εἰς ἰδιαίτερον συμβούλιον, συγκείμενον ἐξ ἑνὸς Διευθυντοῦ καὶ δύο συμβούλων, λαμβανομένων ἐκ τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τῆς Γραμματείας, ἤτοι ὑπουργικῶν συμβούλων ἢ παρέδρων. Διηυθύνετο ἄρα τότε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν συλλογικῶς, ὡς νῦν ἔτι τὸ ἐν Ἀγγλίᾳ Boards [4].

Ἀλλὰ τὸ σύστημα τοῦτο μὴ τελεσφορῆσαν, ὡς φαίνεται, κατηργήθη ὀλίγα ἔτη ὕστερον, ἀνιδρυθέντος καὶ αὖθις τοῦ πρώτου συστήματος τῆς διοικήσεως τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, τοῦ ἰσχύοντος ἐν ἅπασι τοῖς ὑπουργείοις.

1 Ὅρα ἄρθρ. 7 τοῦ Δ. τῆς 22 Ἀπριλ. 1881 [41] περὶ διδασκαλίας τῶν παιδαγωγ. μαθημάτων κτλ. καὶ Δ. 15 Ὀκτωβρ. 1882 [137] περὶ ἐξετάσεων τῶν δημοδιδασκαλισσῶν.

2 Ἄρθρ. 5 τοῦ Ν. τῆς 22 Ἰουν. 1882 [61] περὶ τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῆς μέσης καὶ κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως.

3 Ἄρθρ. 11 τοῦ Δ. τῆς 4 Σεπτεμβρ. 1882 [94] πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἀνωτ. νόμου. Πρβλ. καὶ τὰ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου Διατάγματα τῆς 5 Ἀπριλίου 1884 [139] καὶ 4 Ἰουν. 1884 [281], ὡς καὶ τὰ προγενέστερα τῆς 16 Φεβρ. 1868 [14] καὶ τῆς 11 Νοεμβρ. 1875 [62].

4 Ὅρα ἀνωτέρω § 110.

5 Δ. 16 Ὀκτωβρ. 1839 [22] περὶ διευθύνσεως τῆς Γραμματείας τῶν Οἰκον. κτλ. Δ. 15 Ὀκτωβρ. 1839 [22] περὶ ἁρμοδιότ. καὶ τοῦ τρόπου τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἰδιαιτέρου οἰκονομικοῦ συμβουλίου. Δ. 15 Δεκεμβρ. 1839 [26] περὶ ἀπουσίας τῶν μελῶν τοῦ οἰκ. συμβ. καὶ Δ. 9 Νοεμβρ. 1842 [27] περὶ καταργήσεως τοῦ διευθυντηρ. κτλ.

Ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν δέον νὰ κατατάξωμεν καὶ τὸ ἐπὶ τῶν μεταλλείων συμβούλιον, ὅπερ συνέκειτο ἐξ ὅλων τῶν ὑπουργῶν, τῶν προέδρων τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, καὶ τῶν εἰσαγγελέων τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετῶν, καὶ ὅπερ ἀπεφαίνετο περὶ τῆς διὰ Β. Διατάγματος παραχωρήσεως δικαιώματος μεταλλείου, προτάσει τῶν ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ Οἰκονομικῶν ὑπουργῶν[1]. Ἀλλὰ τὸ συμβούλιον τοῦτο κατηργήθη σιωπηρῶς διὰ νεωτέρου νόμου ὁρίζοντος, ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς μεταλλεύσεως τῶν μεταλλείων καὶ τῶν εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ὑπαγομένων ὀρυκτῶν παραχωρεῖται μόνον διὰ νόμου[2].

Τῷ αὐτῷ ὑπουργείῳ ἀνήκει ἐν μέρει καὶ τὸ Νομικὸν Συμβούλιον, περὶ οὗ ἐπραγματεύθημεν ἐν ἰδιαιτέρῳ τμήματι, ὡς ἔχοντος πολλὴν συνάφειαν καὶ μεθ' ὅλων τῶν ἄλλων ὑπουργείων.

150. Ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν συνεστήθη τὸ 1856 συμβούλιον τοῦ ἀμφισβητουμένου Διεθνοῦς, πρὸς γνωμοδότησιν ἐφ' ὅλων τῶν ζητημάτων διεθνοῦς δικαίου καὶ τῶν συνθηκῶν καὶ συμβάσεων, ἐφ' ὧν τὸ ὑπουργεῖον ἤθελε ζητήσει τὴν γνώμην αὐτοῦ. Συνέκειτο δὲ ἐξ ἑνὸς Γερουσιαστοῦ, τοῦ Κοσμήτορος τῆς Νομικῆς Σχολῆς, ἑνὸς δικηγόρου καὶ ἑνὸς τμηματάρχου τοῦ ὑπουργείου, ἐκπληροῦντος ἔργα γραμματέως καὶ εἰσηγητοῦ παρὰ τῷ συμβουλίῳ[3].

Τὸ συμβούλιον τοῦτο, καίπερ πρὸ πολλοῦ ἐν πλήρει ἀδρανείᾳ διατελοῦν, κατηργήθη ρητῶς ἐπ' ἐσχάτων δι' ἑτέρου Διατάγματος, δι' οὗ ἀνετέθησαν τὰ καθήκοντα συμβούλου τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς τὸν καθηγητὴν τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ κατὰ τὸ πρὸ τοῦ 1856 σύστημα[4].

1 Ἄρθρ. 6 τοῦ Ν. τῆς 22 Αὐγ. 1861 [44] περὶ μεταλλείων καὶ ἄρθρ. 1 τοῦ Ν. 26 Ἀπριλ. 1867 [27] περὶ τροποποιήσεως ἄρθρων τινῶν κτλ.

2 Ν. τῆς 6 Μαΐου 1882 [40] περὶ κυριότητος τῶν μεταλλείων.

3 Δ. 19 Ἰουν. 1856 [30]. Ἰδε καὶ Δ. 20 Ἰουν. 1855 [30] περὶ καταργήσεως τῆς θέσεως συμβούλου κτλ.

4 Δ. 25 Φεβρ. 1882 [28]

Διὰ τοῦ περὶ ὀργανισμοῦ τῶν προξενικῶν ἀρχῶν νόμου συνεστήθη ἐν τῷ αὐτῷ ὑπουργείῳ διαρκὴς πενταμελὴς ἐπιτροπή, συγκειμένη ἐκ τοῦ γενικοῦ γραμματέως, ἢ τοῦ ἀναπληροῦντος αὐτὸν τμηματάρχου, τοῦ προέδρου τοῦ δικαστηρίου τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετῶν ἢ, τούτου κωλυομένου, ἐκ τοῦ ἀρχαιοτέρου ἐφέτου, τοῦ καθηγητοῦ τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἕδρας τοῦ ἀλληλεθνοῦς δικαίου καὶ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Γαλλικῆς γλώσσης ἑνὸς τῶν ἐν Ἀθήναις γυμασίων. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη συνέρχεται ἑκάστοτε ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ ὑπουργοῦ πρὸς ἐξέτασιν ὑποψηφίων εἰς τὴν χρεύουσαν θέσιν γραμματέως προξενείου ἢ β' τάξεως γραμματέως τοῦ προξενικοῦ γραφείου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας [1].

Καὶ διὰ τοῦ περὶ ὀργανισμοῦ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν νεωτέρου νόμου ὁρίζεται ἰδιαιτέρα δοκιμασία, ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἀναμφιβόλως, πρὸς διορισμόν τινος εἰς θέσιν γραφέως ἢ ἀκολούθου β' τάξεως, ἀλλὰ τὰ περὶ ταύτης δὲν ἐκανονίσθησαν εἰδικώτερον τοῦ Διατάγματος [2].

151. Αἱ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ναυτικῶν ὑπάρχουσαι ἐπιτροπαὶ εἶναι ἅπασαι ἐξεταστικαί, οὐδενὸς ἄλλου τινὸς συμβουλίου συσταθέντος μέχρι τοῦδε ὑπὲρ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου κλάδου τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, τοῦ ἀπαιτοῦντος τὴν συνεργασίαν πολλῶν εἰδικῶν ἀνδρῶν.

Ἡ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ τῶν ὑπολογιστῶν σύγκειται ἐκ πέντε μελῶν, ἤτοι τριῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ οἰκονομικοῦ κλάδου τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ ἢ καὶ ἐξ ἑνὸς μόνου ἀνωτέρου καὶ δύο ὑποφροντιστῶν, ἑνὸς καθηγητοῦ τῶν ἑλληνικῶν καὶ τοῦ

1 Ἄρθρ. 62, 64 καὶ 65 τοῦ Ν. τῆς 21 Δεκεμβρ. 1877 [98] περὶ ὀργανισμοῦ τῶν πρόξεν. ἀρχῶν. Ἰδε καὶ Δ. τῆς 30 Ὀκτωμβρ. 1882 [162] περὶ κανονισμοῦ τῶν διαγωνισμῶν τῶν ὑποψηφίων Γραμ. Προξενείων.

2 Ἄρθρ. 6 καὶ 10 τοῦ Ν. τῆς 21 Δεκεμβρ. 1877 [98] περὶ ὀργανισμοῦ καὶ προσόντων τοῦ προσωπικοῦ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργείου καὶ Δ. 25 Ἰανουαρ. 1878 [15] πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ. Ἰδε καὶ τὰ προγενέστερα περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου Διατάγματα τῆς 25 Σεπτεμβρίου 1867 [69], τῆς 5 Φεβρουαρίου 1869 [12] καὶ τῆς 31 Ἰανουαρ. 1875 [14].

καθηγητοῦ τῶν κατωτέρων μαθηματικῶν τῆς σχολῆς τῶν δοκίμων [1].

Συνέρχεται δὲ ἡ ἐπιτροπὴ κατὰ πρόσκλησιν τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ναυτικῶν, ὑποβάλλουσα εἰς διαγωνισμὸν εἴτε τοὺς ἐφιεμένους νὰ διορισθῶσι τὸ πρῶτον ὡς ὑπολογισταί, εἴτε καὶ τοὺς ὑπολογιστάς, τοὺς ἀξιοῦντας νὰ προβιβασθῶσιν εἰς λογιστάς [2].

Ἡ ἐπὶ τῶν ναυτικῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων ἐπιτροπή, διοριζομένη ἑκάστοτε διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος, ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ἀνωτέρων καὶ μαχίμων ἀξιωματικῶν τοῦ Β. Ναυτικοῦ, ἐξ ἑνὸς ἀτμομηχανικοῦ τοῦ στόλου μὲ βαθμὸν ἀξιωματικοῦ καὶ ἑνὸς καθηγητοῦ τῶν ἑλληνικῶν. Διὰ τῆς ἐπιτροπῆς δὲ ταύτης παρέχονται, μετὰ προηγουμένην ἐξέτασιν, διπλώματα καθηγητῶν ἢ διδασκάλων ἐν ταῖς αὐταῖς σχολαῖς διὰ τὰ κυρίως ναυτικὰ μαθήματα [3].

Τέλος ἡ πρὸς ἐξέτασιν ἐμποροπλοιάρχων τριμελὴς ἐπιτροπὴ συνιστᾶται ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν ἐκ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικῶν τοῦ Β. Ναυτικοῦ ἢ ἐκ διαθεσίμων εἰδημόνων, ἀπολαμβανόντων τὰς ἐν ἐνεργείᾳ ἀποδοχάς των. Συνεδριάζει δὲ καὶ ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ναυτικῶν, αἱ δὲ συνεδριάσεις αὐτῆς, ἀρχόμεναι ἀπὸ τῆς 1ης Ἰανουαρίου, δὲν παρατείνονται πέραν τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν [4].

152. Ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Στρατιωτικῶν μόνα συμβούλιά εἰσι τὰ ἀνακριτικά, δι' ὧν ἀξιωματικός τις ἐκ τῶν διατελούντων ἐν ἐνεργείᾳ ἢ ἐν διαθεσιμότητι ἢ ἐν ἀργίᾳ τίθεται εἰς ἀπο-

1 Ἄρθρ. 3 τοῦ Ν. 29 Μαρτ. 1881 [129] περὶ βαθμολογίας καὶ προσόντων τῶν οἰκονομικῶν βαθμοφόρων τοῦ Β. Ναυτικοῦ.

2 Δ. 13 Ἀπριλ. 1884 [148] περὶ ἐξετάσεως τῶν ὡς ὑπολογιστῶν ὑποψηφίων κτλ.

3 Ἄρθρ. 9 τοῦ Ν. 22 Ἰουν. 1882 [60], περὶ συστάσεως ἐμπορικῶν ναυτικῶν σχολῶν. Πρβλ. Δ. 19 Αὐγ. 1882 [87] περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου καὶ Δ. 7 Σεπτεμβρ. 1882 [99] περὶ ἐξετάσεως καθηγητῶν καὶ διδασκάλων ναυτικῶν μαθημάτων κτλ.

4 Δ. 9 Ἰανουαρ. 1870 [4]. Πρβλ. καὶ τὰ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου Διατάγματα τῆς 24 Νοεμβρ. 1850 [44], 18 Ὀκτωβρ. 1852 [59] καὶ 16 Δεκεμβρ. 1867 [1868, 1].

ταξιν ἕνεκα πειθαρχικῶν λόγων ἢ καταδίκης εἰς φυλάκισιν ὑπερβαίνουσαν τοὺς ἓξ μῆνας, ἢ μετατίθεται εἰς ἀργίαν δι' ἀπολύσεως ἀπὸ τῆς θέσεως [1].

Ἀποτελεῖται δὲ πᾶν ἀνακριτικὸν συμβούλιον ἐκ πέντε μελῶν, διοριζομένων ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένου πίνακος ἀξιωματικῶν, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τοῦ κατηγορουμένου [2]. Ἐν τούτοις ἐπιτρέπεται ἐξαιρετικῶς, ἀντὶ τῶν ὑπὸ τοῦ πίνακος ὁριζομένων ὁμοιοβάθμων τῷ παραπεμπομένῳ εἰς τὸ ἀνακριτικὸν συμβούλιον ἀξιωματικῶν, νὰ διορισθῶσι καὶ ἀξιωματικοὶ ἐκ τοῦ ἀμέσως ἀνωτέρου βαθμοῦ [3].

153. Τὰ εἰδικὰ συμβούλια ἢ ἐπιτροπαὶ τῆς κεντρικῆς διοικήσεως καλοῦνται παρὰ Γάλλοις comités, commissions, chambres καὶ conseils, κατὰ τὸ εἶδος καὶ τὴν σύνθεσιν ἑκάστου αὐτῶν.

Διὰ τῶν comités ὑποσημαίνουσι τὰ ὀλιγομελῆ καὶ διαρκῆ συμβούλια, τὰ συζητοῦντα μυστικῶς καὶ ἔχοντα δικαιοδοσίαν νὰ ἐξετάζωσιν ἁπλῶς τὰ ζητήματα, ἅτινα ὑποβάλλονται αὐτοῖς ὑπὸ τῆς διοικήσεως, καὶ νὰ γνωμοδοτῶσιν αἰτιολογημένως. Τοιαῦτα δ' εἶναι ἐν παραδείγματι, τὸ comité consultatif des arts et manufactures, τὰ comités consultatifs de l' artillerie et des fortifications καὶ τὸ comité des travaux historiques.

Commissions ὀνομάζονται αἱ διαρκεῖς ἢ προσωριναὶ ἐπιτροπαί, αἱ δι' ὡρισμένον τι ἀντικείμενον ὑφιστάμεναι, ἢ πρὸς παρασκευὴν ἔργου τινὸς ἢ ἐπιχείρησιν ἐρεύνης διοικητικῆς (en quête) καθιστάμεναι. Τοιαῦται εἶναι ἡ commission permanante pour la fixation des valeurs de douanes,

1 Ἄρθρ. 12 καὶ 19 τοῦ Ν. τῆς 7 Μαρτ. 1851 [9] περὶ καταστάσεως τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ καὶ ἄρθρ. 1, 2 καὶ 7 τοῦ Ν. τῆς 5 Ἰανουαρίου 1882 [4] περὶ μεταρ. τῶν ἀνωτ. ν.

2 Ἄρθρ. 18 τοῦ Δ. τῆς 26 Σεπτεμβρ. 1852 [29] περὶ ἐκτελέσεως τοῦ περὶ καταστάσεως ἀξιωματ. νόμου.

3 Δ. 29 Φεβρουαρ. 1884 [86] περὶ τῶν μελῶν τῶν ἀνακριτικῶν τῶν ἀξιωματικῶν συμβουλίων. Πρβλ. καὶ τοὺς περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου σχετικοὺς νόμους τῆς 27 Ἰανουαρ. 1853 [5] καὶ τῆς 15 Ἰουν. 1871 [32] καὶ τὰ Διατάγματα τῆς 7 Ἰουλίου 1861 [25], 8 Αὐγούστου 1861 [38] καὶ 30 Ὀκτωβρ. 1868 [54].

commission supérieure de l'établissement des invalides de la marine, ἡ commission des phares. ἡ commission mixte des travaux publics καὶ ἄλλαι.

Chambres καλοῦσι τὰς ἐπιτροπάς, τὰς ἀφορώσας εἰς τὴν προστασίαν καὶ εἰδικὴν ἐπιμέλειαν συμφερόντων τινῶν, οἷαι εἶναι αἱ chambres de commerce καὶ αἱ chambres consultatives des arts et manufactures.

Τέλος διὰ τῶν conseils ὑποσημαίνουσι τὰ διαρκῆ συμβούλια τὰ ἐπὶ μᾶλλον ἢ ἧττον πολυάριθμα καὶ προσιτὰ ἢ μὴ τῷ κοινῷ, κατὰ τὸ εἶδος τῆς δικαιοδοσίας ἑκάστου αὐτῶν. Τὰ πλεῖστα τῶν συμβουλίων τούτων ἱδρύθησαν, ἵνα συζητῶσι καὶ γνωμοδοτῶσιν εἴτε ἐπὶ εἰδικῶν συμφερόντων, ὡς τὸ conseil supérieur du commerce, de l' agriculture et de l' industrie, εἴτε ἐπί τινων δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ὡς τὰ conseil d' amirauté, conseil de santé des armées, conseil général des ponts et chaussées, conseil des bâtiments civils [1].

Πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν ἰατροσυνέδριον ἀντιστοιχεῖ τὸ ἐν Γαλλίᾳ comité consultatif d' hygiène publique, ὅπερ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὑπουργείου τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς γεωργίας καὶ σύγκειται ἐξ εἴκοσι μελῶν. Εἶναι δὲ ἐπιφορτισμένον τὴν ἐξέτασιν ὅλων τῶν ζητημάτων, ἅτινα ἀποστέλλονται αὐτῷ παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ καὶ ἀφορῶσι τὰ λιμοκαθαρτήρια, τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἐπιζημιῶν καὶ βελτίωσιν τῶν ὑγιεινῶν ὅρων τῶν βιομηχανικῶν καὶ γεωργικῶν πληθυσμῶν, τὴν διάδοσιν τῆς δαμαλίδος, τὰ αὐτοφυῆ λουτρὰ καὶ τὰ τοιαῦτα [2].

---

1 Block. Diction. de l' administration ἐν λ. comité.
2 Block αὐτ. ἐν λ. Hygiène publique.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ Νομοῦ.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Περὶ τοῦ Νομάρχου.

Περίληψις

154. Περὶ τῆς τοπικῆς διοικήσεως—Περὶ τοῦ Νομοῦ.
155. Περὶ τοῦ Νομάρχου καὶ τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ.
156. Περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ Νομάρχου καθ' ὅλου.
157. I. Περὶ τοῦ Νομάρχου ὡς πράκτορος τῆς Κυβερνήσεως.
158. Κανονιστικὴ αὐτοῦ ἐξουσία.
159. Ἀστυνομικὴ αὐτοῦ δικαιοδοσία.
160. Δύναται ὁ Νομάρχης νὰ ἐκδώσῃ ἀστυνομικὰς διατάξεις;
161. Περὶ τῶν εἰδικῶν πράξεων τοῦ Νομάρχου. Ἄδειαι, διορισμοὶ καὶ γνωμοδοτήσεις.
162. II. Περὶ τοῦ Νομάρχου ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ Νομοῦ.
163. III. Περὶ τοῦ Νομάρχου ὡς ἐπόπτου τῶν Δήμων, τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων καὶ πάντων τῶν ἠθικῶν προσώπων.
164. IV. Περὶ τοῦ Νομάρχου ὡς δικαστικοῦ λειτουργοῦ.
165. Ἐκλογὴ τῶν ἐνόρκων ὑπὸ τοῦ Νομάρχου.
166. Ἐκδίκασις διοικητικῶν ὑποθέσεων ὑπὸ τοῦ Νομάρχου.
167. Περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Νομάρχου ἄρσεως τῶν συγκρούσεων.

168. Περὶ τῆς παιθαρχικῆς ἐξουσίας τοῦ Νομάρχου.
169. Ἰδίως ἐπὶ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν.
170. Περὶ τῆς περιοδείας τοῦ Νομάρχου καὶ τῆς ἐνιαυσίου αὐτοῦ ἐκθέσεως.
171. Εἰδικὴ ὠφελιμότης τοῦ Νομάρχου.

---

154. Ἐν τῷ προηγουμένῳ βιβλίῳ ἐξέθημεν τὰ τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς κεντρικῆς διοικήσεως, ἤτοι ὡρίσαμεν τίνες αἱ ἀρχαὶ αἱ ἑδρεύουσαι ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Ἐπικρατείας, καὶ τίνα τὰ συμβούλια τὰ καθοδηγοῦντα αὐτὰς εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων.

Ἤδη πρόκειται νὰ πραγματευθῶμεν περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς τοπικῆς διοικήσεως, ἧς ἡ σύστασις ἐπιβάλλεται κατ' ἀνάγκην τοῖς σημερινοῖς Κράτεσι καὶ ἕνεκα τοῦ μεγέθους αὐτῶν κατά τε ἔδαφος καὶ πληθυσμόν, καὶ ἕνεκα τῆς πολιτικῆς ἑνότητος, ἥτις ἀποκρούει ἁπλῆν δεσποτείαν χώρας, ἐχούσης ἑτερορρύθμους θεσμοὺς καὶ διοικουμένης ἀνεξαρτήτως κατ' ἰδίαν τῶν κατὰ τόπους κατοίκων γνώμην καὶ θέλησιν.

Κατ' ἀρχὴν ἄρα δὲν ἀμφισβητεῖται σήμερον ἡ ὀργανιστικὴ ἐξουσία τοῦ Κράτους ἐπὶ τῶν κατὰ τόπους περιφερειῶν. Ἀλλὰ καθ' ὅσον ἐκ ταύτης πρόκειται νὰ αὐξηθῇ ἢ νὰ ἐλαττωθῇ ὑπὲρ τὸ προσῆκον μέτρον ἡ δύναμις τῆς κεντρικῆς ἀρχῆς, παράγονται τὰ μεγάλα ζητήματα περὶ συγκεντρώσεως καὶ ἀποκεντρώσεως, περὶ αὐτονομίας καὶ αὐτοδιοικήσεως, περὶ ὧν ἐπραγματεύθημεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ.

Αἱ πρὸς τοιαύτην δὲ τοπικὴν διοίκησιν συνιστώμεναι διοικητικαὶ περιφέρειαι εἶναι ὁτὲ μὲν κοιναὶ πρὸς ἅπασαν τὴν διοίκησιν, ὁτὲ δὲ μόνον πρός τινας κλάδους αὐτῆς, καὶ ἄλλαι μὲν πάλιν ἀποτελοῦσι καὶ ἠθικὸν πρόσωπον, ἄλλαι δὲ οὐχί[1].

Ἡ ἀνωτάτη παρ' ἡμῖν διοικητικὴ περιφέρεια, ὁ Νομός, στερεῖται μὲν προσωπικότητος ἰδίας, ἀλλὰ χρησιμεύει δι' ἅπασας τὰς διοικητικὰς περιφερείας. Οὕτως ἐκηρύχθη ὁ Νομὸς ἕδρα τοῦ Νομάρχου ὡς πρὸς τὴν ἐν γένει διοίκησιν, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ὡς πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικά, τοῦ Πρωτοδικείου ὡς πρὸς τὰ δικαστικά, τοῦ Γυμνασίου ὡς πρὸς τὰ ἐκπαιδευτικά, τοῦ Στρατολογικοῦ Συμβουλίου ὡς πρὸς τὰ στρατιωτικά, ἐπ' ἐσχάτων δὲ ὡρίσθη ὁ Νομὸς ἀντὶ τῆς Ἐπαρχίας ὡς ἐκλογικὴ περιφέρεια διὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογάς.

155. Τοῦ Νομοῦ προΐσταται ὁ Νομάρχης, διοριζόμενος διὰ Β. Διατάγματος προτάσει τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ γνωμοδοτήσει τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Ἀλλ' ὁ νόμος οὐδὲν ὥρισε πρόσθετον πρὸς διορισμόν, ὥστε ἀφῆκεν ἐλευθέραν τὴν ἐκλογὴν τῇ ἐκτελεστικῇ ἐξουσίᾳ κατὰ τὰς ἐνδείξεις τῆς πολιτικῆς ἀνάγκης, μάλιστα παρ' ἡμῖν, καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης, ἣν παρέχει αὐτῇ ὡρισμένον πρόσωπον. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ διατηρεῖται ἐν τῇ λειτουργίᾳ ὁ Νομάρχης ἐφ' ὅσον εἶναι ἀρεστός, durante bene placito καὶ ἀπόλυσις αὐτοῦ θεωρεῖται ἀνεξέλεγκτον δικαίωμα τῆς Κυβερνήσεως.

Μόνον περιορισμὸν ἀποτελεῖ ὁ νόμος, καθ' ὃν ἀπαγορεύεται ὁ διορισμὸς νομάρχου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ἐξ ἧς κατάγεται, ἢ ἔλαβε σύζυγον, ἢ ἐν ᾗ ἐξασκεῖ τὰ πολιτικὰ αὐτοῦ δικαιώματα, ἢ ἐξήσκησε κατὰ τὰ τρία προηγούμενα ἔτη[1]. Διασταλτικῶς δέ, καίπερ συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ νομοθέτου, ἑρμηνευθεῖσα ἡ διάταξις αὕτη, ἐφηρμόσθη ἐπὶ παντὸς τοιούτου κωλύματος προερχομένου ἐξ οἱασδήποτε τῶν ἐν τῷ νομῷ ἐπαρχιῶν.

Ἐν Γαλλίᾳ διαιροῦνται οἱ Νομάρχαι εἰς τρεῖς τάξεις, πρὸς ἃς καὶ ἀνάλογος μισθὸς ὡρίσθη· ἀλλὰ παρ' ἡμῖν εὐδεμία διάκρισις Νομαρχῶν ὑφίσταται, εἴτε διαμένουσιν οὗτοι ἐν Ἀθήναις ἢ Κερκύρᾳ, εἴτε ἑδρεύουσιν ἐν Σπάρτῃ ἢ Ἄρτῃ.

Ὁ μισθὸς τοῦ πρώτης τάξεως Νομάρχου ἐν Γαλλίᾳ εἶναι 35,000 φρ. ἐτησίως, τοῦ δευτέρας 25,000 καὶ τοῦ τῆς τρίτης 20,000, τοῦ Νομάρχου τῶν Παρισίων λαμβάνοντος 50,000 φρ. Παρ' ἡμῖν κατ' ἀρχὴν μὲν ὡρίσθη ὁ μισθὸς τῶν Νομαρχῶν δι' ἅπαντας εἰς 6,000 ἐτησίως[2]· ἀλλὰ βραδύτερον περιωρίσθη εἰς 400 δρ. κατὰ μῆνα[3].

---

1 Ἄρθρ. 1 § ε' τοῦ Ν. τῆς 11 Νοεμβρ. 1875 [59] περὶ τοῦ μὴ διορισμοῦ δημοσίων ὑπαλλήλων εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐξ ὧν κατάγονται κτλ. ὃ οὗ κατηργήθη τὸ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου Δ. τῆς 4 Δεκ. 1861 [53].

2 Δ. 26 Ἀπριλ. 1837 [17].

3 Ν. 5 Δεκεμβρ. 1845 [37] περὶ τῆς διαιρέσεως τῶν νομαρχ. καὶ ἐπαρχ. ἀρχῶν Ἄρθρ. 23.

Πρὸς παρηγορίαν ἴσως τοιούτου γλίσχρου μισθοῦ ὁ νόμος ὥρισε παντὶ Νομάρχῃ οἴκημα δημοσίαις δαπάναις καὶ τὰ σκεύη διὰ τὴν πρώτην ἐγκατάστασιν τοῦ γραφείου αὐτοῦ[1], ἔτι δὲ καὶ μικρά τινα ἔξοδα περιοδείας, περὶ ὧν κατωτέρω.

Δὲν ἀπαγορεύεται εἰς τὸν Νομάρχην ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς ἕδρας αὐτοῦ, ἀντικαθιστάμενος ὑπὸ τοῦ γραμματέως τῆς νομαρχίας, ἀλλὰ κωλύεται ρητῶς νὰ ἐξέλθῃ τῶν ὁρίων τοῦ ἑαυτοῦ νομοῦ, ἄνευ προηγουμένης ἀδείας τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν[2].

156. Ὁ Νομάρχης εἶναι ὁ ἄμεσος ἀντιπρόσωπος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἤτοι τοῦ Βασιλέως, ἐν τῷ νομῷ, ὃν διοικεῖ· διὸ καίπερ ἐξαρτώμενος κυρίως ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, ὑπάγεται ὅμως καὶ εἰς ἅπαντα τὰ λοιπὰ ὑπουργεῖα, ὀφείλων νὰ ἐκτελῇ καὶ τὰς παρ' αὐτῶν διδομένας διαταγὰς καὶ δικαιούμενος ν' ἀλληλογραφῇ μεθ' ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν[3].

Ἐνεργεῖ δὲ ὁ Νομάρχης οἰκοθεν (Jure proprio) πάσας τὰς ὑποθέσεις τῆς ἁρμοδιότητός του, ὅσαι ἀπορρέουσιν ἐκ τοῦ νόμου, μὴ ἔχων ἀνάγκην διὰ ταύτας εἰδικῆς ἐντολῆς ἢ ἀδείας παρὰ τοῦ προϊσταμένου ὑπουργείου. Κατὰ δὲ τὰς λοιπὰς περιπτώσεις ὀφείλει μὲν κατὰ κανόνα νὰ ἀναφέρηται προηγουμένως εἰς τὸ ἁρμόδιον ὑπουργεῖον, πλὴν καὶ ἐπὶ τούτων δύναται ἐν κατεπειγούσαις περιστάσεσι νὰ λάβῃ ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας προσωρινά τινα μέτρα, πρὸς πρόληψιν ἐνδεχομένης βλάβης, μέχρις οὗ φθάσωσιν αἱ διαταγαὶ τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργείου[4].

Καίπερ ἔχων τὴν ἀνωτάτην καθόλου διεύθυνσιν ἁπάσης τῆς διοικήσεως τοῦ Νομοῦ, διοικεῖ ὅμως ὁ νομάρχης ἀπ' εὐθείας καὶ τὴν ἐπαρχίαν, ἐν ᾗ κεῖται ἡ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ ἢ καὶ ἄλλην τινά, ἧς ἡ ἄμεσος διοίκησις ἤθελεν ἀνατεθῇ αὐτῷ[5].

1 Ἄρθρ. 27 τοῦ ἀνωτ. νόμου.

2 Ἄρθρ. 21 τοῦ Δ. 5 Δεκεμβρ. 1845 [35] περὶ τῶν καθηκόντων τῶν νομαρχῶν καὶ τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν.

3 Τὰ περὶ τῶν καθηκόντων τῶν Νομαρχῶν ὥρισε τὸ πρῶτον τὸ Δ. τῆς 24 Ἀπριλίου 1833 [17], εἶτα τὸ Δ. τῆς 5 Δεκεμβρίου 1845 [35]. Χάριν συντομίας ὁσάκις παρατέμπομεν ἐφεξῆς, εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο διάταγμα θέλομεν σημειοῦ μόνον τὸ ἔτος τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ.

4 Ἄρθρ. 18 τοῦ Δ. 5 Δεκεμβρ. 1845 [35].

5 Ἄρθρ. 45 τοῦ Ν. 5 Δεκεμβρ. 1845 (32) περὶ διοικητ. διαιρέσεως καὶ ἄρθρ. 2 τοῦ Δ. τοῦ 1845.

Πραγματευόμενοι ἐνταῦθα περὶ μόνου τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ Νομοῦ, θέλομεν περιορισθῇ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν γενικῶν καθηκόντων τοῦ Νομάρχου, ἐξετάζοντες αὐτὸν ὡς πράκτορα τῆς Κυβερνήσεως, ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ Νομοῦ, ὡς ἔφορον τῶν Ἐπαρχιῶν, Δήμων, ἀγαθοεργῶν καταστημάτων καὶ λοιπῶν νομικῶν προσώπων καὶ ὡς δικαστικὸν λειτουργόν[1].

157. Ὡς πράκτωρ καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως ἐν τῷ Νομῷ, καθῆκον κύριον ἔχει ὁ Νομάρχης νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς ἐν αὐτῷ ἐφαρμογῆς πάντων τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων καὶ νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὸ νὰ ἐκτελῶνται ταῦτα ὑπὸ τῶν ὑποδεεστέρων ἀρχῶν. Ἐκ τούτου πηγάζει καὶ τὸ δικαίωμα αὐτοῦ νὰ ἐξετάζῃ τὰ ἐναντίον τῶν ἀρχῶν τούτων παράπονα ὑπὸ τῶν διοικουμένων, ἐὰν δὲ ταῦτα ἦναι κατά τινος ἀρχῆς, μὴ ὑπαγομένης εἰς αὐτόν, νὰ συνεννοῆται μετ' αὐτῆς, νὰ ἐπάγηται ἡ πρέπουσα θεραπεία. Πρὸς τούτοις δικαιοῦται ὁ Νομάρχης ν' ἀκυροῖ τὰς πράξεις καὶ ἀποφάσεις τῶν ὑπαλλήλων ἀρχῶν, τὰς ἀντιβαινούσας εἰς τοὺς νόμους κα' τὰ διατάγματα, εἴτε αὐτεπαγγέλτως, εἴτε τῇ αἰτήσει τῶν ὑπὸ τούτων ζημιουμένων πολιτῶν. Ὁσάκις ὅμως πρόκειται περὶ ἀποφάσεων, αἵτινες κατεστάθησαν ἤδη τελεσίδικοι, ὑποβάλλει μόνον τ' ἀποτελέσματα τῆς γενομένης ἐξετάσεως εἰς τὸ ἁρμόδιον ὑπουργεῖον.

Εἰς τὰ γενικὰ καθήκοντα τοῦ Νομάρχου, ὡς πράκτορος τῆς Κυβερνήσεως, ἀνάγεται καὶ ἡ ὑποχρέωσις αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ πορίζηται ἀκριβεῖς γνώσεις περὶ τοῦ ὑπ' αὐτὸν Νομοῦ καὶ περὶ

1 Τὸ περὶ καθηκόντων τῶν Νομαρχῶν Διάταγμα τοῦ 1845, τὸ ὁποῖον γράφον τὴν ἐν γένει δικαιοδοσίαν τοῦ Νομάρχου, ὁρίζει τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τέσσαρα ὑπουργεῖα, τὸ τῶν Ἐξωτερικῶν, Ἐσωτερικῶν Οἰκονομικῶν καὶ Ἐκκλησιαστικῶν ἐν ἰδιαιτέροις ἄρθροις, ἀποτελουμένοις ποὺ μὲν ἐξ ὀγδοήκοντα ἑβδομήκοντα ποὺ δὲ ἐκ τριάκοντα ἢ καὶ ὀλιγωτέρων. Πλὴθὺς ὅμως ἄλλων μεταγενεστέρων νόμων καὶ διαταγμάτων στρατολογικῶν, φορολογικῶν, ὑγιεινομικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, ἐκκλησιαστικῶν, ἀστυνομικῶν, δικῶν, λιμενικῶν, σιδηροδρομικῶν, δικαστικῶν καὶ λοιπῶν τοσοῦτον ηὔρυνε τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰδικῶν καθηκόντων τοῦ Νομάρχου ἐν σχέσει καὶ πρὸς τὰ ἑπτὰ ὑπουργεῖα, ὥστε δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι ἡ περὶ τῶν εἰδικῶν καθηκόντων τοῦ Νομάρχου ἔκθεσις, ἐστὶν αὐτὸ τοῦτο ἔκθεσις τῆς ὅλης ἑλληνικῆς διοικήσεως.

τῆς διοικητικῆς καταστάσεώς του, νὰ φροντίζῃ περὶ παντὸς καταλλήλου μέτρου, ἱκανοῦ εἰς τὸ νὰ προβιβάζῃ τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων, νὰ προστατεύῃ τὸ ἐμπόριον, τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ναυτιλίαν, καὶ τέλος νὰ εἰδοποιῇ τὴν Κυβέρνησιν περὶ πάντων τῶν κατὰ τὸν Νομὸν ἀξιοπερίεργων συμβεβηκότων.[1]

158. Ὁ Νομάρχης, ὢν ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἐν τῷ Νομῷ, ὁρᾷ ἀμέσως ἐπὶ τῶν ἐν αὐτῷ προσώπων· διὸ καὶ δύναται νὰ κανονίζῃ πᾶσαν διοικητικὴν ὑπόθεσιν, ἀφορῶσαν ἅπαντα τὸν Νομόν, καὶ μὴ ἐπιφυλαχθεῖσαν εἰδικῶς τῇ ἀνωτάτῃ ἢ ἄλλῃ τινὶ ἀρχῇ[2]. Τοῦτο δὲ ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς ἐκφράσεως τοῦ νομοθέτου, δι' ἧς ἀνατίθεται τῷ Νομάρχῃ ἡ ἀνωτάτη διεύθυνσις τῆς διοικήσεως τοῦ ὑπ' αὐτὸν νομοῦ, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέον κανονιστικὸν δικαίωμα.

Ἡ κανονιστικὴ αὕτη ἐξουσία τοῦ Νομάρχου, ἤτοι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκδίδειν νομαρχιακὰς διατάξεις, ὅρια ἔχει τοὺς νόμους καὶ τὰ βασιλικὰ διατάγματα καὶ τὰς ὑπουργικὰς διαταγάς· ἔνθεν ὁ Νομάρχης δὲν δύναται νὰ ἐκδόσῃ πρᾶξιν ἢ ἀπόφασιν ἀντικειμένην εἰς ταῦτα[3].

Αἱ νομαρχιακαὶ διατάξεις εἶνε ἢ προσωριναὶ ἢ διαρκεῖς. Αἱ μὲν προσωριναὶ διατάξεις ἐκδίδονται ἐν περιπτώσει κατεπειγούσης ἀνάγκης, ἤτοι συνήθως ἐπὶ ἀντικειμένων τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας, μέχρις οὗ ληφθῶσιν αἱ διαταγαὶ τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ. Εἶναι δὲ ἐκτελεσταὶ παραχρῆμα ὑπὸ τῶν ὑποδεεστέρων ὀργάνων· διότι ἡ περὶ τῆς κατεπειγούσης ἀνάγκης κρίσις ἀπόκειται μόνον τῷ ὑπουργῷ, ὅστις δύναται καὶ νὰ διατάξῃ ἄλλως.

Αἱ δὲ διαρκεῖς διατάξεις τοῦ Νομάρχου δύνανται ν' ἀφορῶσι πᾶσαν διοικητικὴν ὑπόθεσιν τοῦ Νομοῦ, ἀνατεθειμένην αὐτῷ ὑπὸ τοῦ νόμου. Δύνανται δὲ ν' ἀφορῶσι καὶ οἱονδήποτε ἀντικείμενον, ἀνατεθειμένον μὲν τῇ φροντίδι τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ κανονιζόμενον γενικῶς δι' ἅπαντας τοὺς Δήμους τοῦ Νομοῦ. Οὕτω δύναται ὁ Νομάρχης διὰ διατάξεων νὰ κανονίσῃ τὸν τρόπον τῆς ὑπηρεσίας τῶν ὑπ' αὐτὸν ὑπαλλήλων καὶ δημοτικῶν ἀρχῶν, νὰ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων, νὰ διατάξῃ τὴν λῆψιν γενικῶν μέτρων ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν τῶν ἐδῶν καὶ γεφυρῶν, τῶν δασῶν καὶ ὑδάτων, τῆς ὑγείας, τῆς δημοσίας ἠθικῆς, τῆς κοσμιότητος καὶ τῶν τοιούτων.

Πᾶσα ὅμως διάταξις τοῦ Νομάρχου, μὴ στηριζομένη ἐπὶ τοῦ νόμου, δι' ἧς ἐπέρχεται περιορισμὸς τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας τῶν πολιτῶν ἐν τῷ Νομῷ, οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν γεννᾷ καὶ εἶνε ἄκυρος ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων.

Τῷ ἁρμοδίῳ ὑπουργῷ ἐπιφυλάσσεται ὑπὸ τοῦ νόμου ἀνεξέλεγκτον τὸ δικαίωμα τοῦ ἀκυροῦν ἢ μεταρρυθμίζειν πᾶσαν πρᾶξιν ἢ ἀπόφασιν τοῦ Νομάρχου, πλὴν ἐκείνων, αἵτινες καθίστανται κατὰ νόμον ἐκτελεσταί, ἂν μὴ ἔγειναν ἐμπροθέσμως ἔφεσις εἰς τὸ ἁρμόδιον ὑπουργεῖον.

Πρὸς δημοσίευσιν τῶν νομαρχιακῶν διατάξεων δὲν ἐπιβάλλονται οἱ κανόνες, οἱ ἰσχύοντες ἐπὶ τῆς δημοσιεύσεως τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων. Ὅθεν δημοσιεύονται οὗτοι διαφοροτρόπως, εἴτε διὰ δημοσίου κήρυκος καὶ τυμπανοκρουσίας, εἴτε διὰ τοιχοκολλήσεως, εἴτε ἄλλως. Ἀρκεῖ δὲ πρὸς τοῦτο καὶ μόνη ἡ ἀπόδειξις, ὅτι δι' ἐπισήμου τρόπου ἔλαβε γνῶσιν αὐτῆς, ὁ παραβάτης[1].

159. Ὡς ἀπόρροια τῆς κανονιστικῆς ἐξουσίας τοῦ Νομάρχου δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ ἀστυνομικὴ αὐτοῦ δικαιοδοσία, ῥητῶς ἄλλως τε ἀναγνωριζομένη ὑπό τε τοῦ περὶ δημοτικῆς

1 Ἄρθρ. 8, 9, 10, 20 τοῦ Δ. τοῦ 1845.
2 Ducrocq, I, 104.
3 Ἄρθρ. 5. τοῦ Δ. τοῦ 1845.

1 Ἐν περιπτώσει ἀμφισβητήσεως τῆς δημοσιεύσεως νομαρχιακῆς τινὸς διατάξεως, τὸ ἀκυρωτικὸν τῆς Γαλλίας παρεδέξατο, ὅτι ἡ περὶ τούτου ἀπόδειξις βαρύνει τὴν κατηγοροῦσαν ἀρχήν. Ἀλλ' ἐὰν ἡ νομαρχιακὴ διάταξις περιέχει ἄρθρον τι διατάσσον τὴν δημοσίευσιν αὐτῆς, ὑποτίθεται ὅτι αὕτη ἐγένετο, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ περὶ τοῦ ἐναντίου ἀπόδειξις βαρύνει τὸν κατηγορούμενον. (Batbie. Traité, III, 293).

ἀστυνομίας διατάγματος καὶ ὑπὸ τοῦ περὶ καθηκόντων τῶν Νομαρχῶν.

Κατὰ τὸ πρῶτον, δι' οὗ κηρύσσεται τὸ ἀστυνομεῖν κυβερνητικὸν δικαίωμα ἐκτελούμενον ὡς τὰ πολλὰ ὑπὸ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, ἀνατίθεται πᾶσα ἐπιτήρησις τῶν ἀστυνομικῶν ὀργάνων τῷ Νομάρχῃ καὶ Ἐπάρχῳ [1]. Ὅθεν οἱ Δήμαρχοι καὶ οἱ τοποτηρηταὶ αὐτῶν, ἐνεργοῦντες ἀστυνομικὰ καθήκοντα, ὑπόκεινται ἀμέσως εἰς τοὺς Νομάρχας, οἵτινες ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ διατάξωσιν, εἴτε ἐξ ἐπαγγέλματος εἴτε τῇ αἰτήσει παντὸς ἐνδιαφερομένου, τὴν ἀκύρωσιν οἱασδήποτε διατάξεως αὐτῶν, ἀντικειμένης εἰς τοὺς νόμους, τὰ διατάγματα καὶ τὰς γενικὰς ὁδηγίας [2]. Πᾶς δὲ δημοτικὸς ἀστυνόμος διαμένων ἐν τῇ ἕδρᾳ τοῦ Νομάρχου, ὀφείλει νὰ ὑποβάλῃ πρὸς αὐτὸν ἡμερησίαν προφορικὴν ἀναφορὰν περὶ πάντων τῶν ἀστυνομικῶν ἀντικειμένων καὶ νὰ ἐκτελῇ τὰς περὶ τούτου ἀμέσους διαταγὰς αὐτοῦ [3].

Συνέπεια τούτων εἶνε καὶ ἡ ὑποχρέωσις τοῦ Δημάρχου, ἢ τοῦ τοποτηρητοῦ αὐτοῦ, ἢ τοῦ εἰδικοῦ ἀστυνόμου, τοῦ νὰ μὴ ἀναιρῶσιν ἀπόφασίν τινα τοῦ προκατόχου αὐτῶν, ἢ νὰ μὴ ἐμποδίζωσι τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, πρὶν ἢ ἀπευθυνθέντες εἰς τὸν προϊστάμενον Νομάρχην λάβωσι τὴν περὶ τούτου ἄδειαν αὐτοῦ [4].

Κατὰ δὲ τὸ περὶ καθηκόντων τῶν Νομαρχῶν Διάταγμα, ἀναγνωρίζεται αὐτοῖς, τὸ δικαίωμα νὰ φροντίζωσιν ἁρμοδίως περὶ τῆς διατηρήσεως τῆς κοινῆς ἡσυχίας καὶ ἀσφαλείας, λαμβάνοντες τὰ πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖα νόμιμα μέτρα ἐν γένει δι' ὅλον τὸν Νομὸν καὶ ἰδιαιτέρως δι' ἐκεῖνα τὰ μέρη, ὅπου ἡ ἀνάγκη ἤθελε τὸ

1 Ἄρθρ. 1 καὶ 4 τοῦ Δ. τῆς 31 Δεκεμβρίου 1836 [85] περὶ δημοτικῆς ἀστυνομίας.

2 Ἄρθρ. 7 § 3 τοῦ ἀνωτ. Δ.

3 Ἄρθρ. 16 τοῦ ἀνωτέρω Δ.—Καὶ κατὰ τὸ ἄρθρον 31 τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Χωροφυλακῆς, ἤτοι τοῦ Δ. τῆς 31 Δεκεμβρίου 1844 [1835 8. ἐν παραρτήματι] πᾶς μοίραρχος ὀφείλει ν' ἀπευθύνῃ καθημερινῶς τῷ Νομάρχῃ περὶ ὅλων τῶν συμβάντων, τὰ ὁποῖα ἀφορῶσιν εἰς τὴν κοινὴν εὐταξίαν καὶ νὰ γνωστοποιῇ αὐτῷ πᾶσαν πληροφορίαν καὶ εἴδησιν, ἣν ἤθελε λάβει παρὰ τῶν ἐνωμοτιῶν, καθ' ὅσον αὕτη ἀφορᾷ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ δύναται νὰ προκαλέσῃ τὴν διάταξιν προληπτικῶν ἢ κατασταλτικῶν μέτρων.

4 Ἄρθρ. 28 τοῦ περὶ δημοτ. ἀστυν. Δ.

ἀπαιτήσει [1] καὶ ἰδιαιτέρως νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς διατηρήσεως τῆς δημοσίας τάξεως κατὰ τὰς μεγάλας συναθροίσεις τοῦ λαοῦ ἢ κατὰ τὰς δημοσίας τελετὰς [2].

160. Κατὰ ταῦτα ἠδύνατό τις νὰ συμπεράνῃ, ὅτι ὁ Νομάρχης ἔχει καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκδίδειν ἀστυνομικὰς διατάξεις, ἤτοι διατάξεις, ὧν ἡ παράβασις χαρακτηρίζεται πταῖσμα καὶ συνεπάγεται κράτησιν μέχρι δεκατεσσάρων τὸ πολὺ ἡμερῶν ἢ πρόστιμον τὸ πολὺ πεντήκοντα δραχμῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 697 τοῦ Ποιν. Νόμου. Ἀλλὰ τὸ δικαίωμα τοῦτο εὐλόγως ἀμφισβητεῖται.

Ἐν Γαλλίᾳ ἡ νομολογία τοῦ ἀκυρωτικοῦ, ἀντιθέτως πρὸς τοὺς συγγραφεῖς τοῦ διοικητικοῦ δικαίου, δὲν ἀνεγνώριζε τοῖς Νομάρχαις τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκδίδειν ἀστυνομικὰς διατάξεις, διότι ἐφρόνει, ὅτι ἡ δημοτικὴ ἀστυνομία ἀνήκει τῷ Δημάρχῳ, καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν ὁ Νομάρχης δὲν ἠδύνατο ἔστω καὶ διὰ γενικῶν διατάξεων, ἀφορουσῶν ἅπαντα τὸν Νομόν, νὰ ὑπεισέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν ἐκείνου.

Ἕνεκα τούτου τὸ ζήτημα ἐλύθη νομοθετικῶς διὰ τοῦ νόμου τῆς 5 Ἀπριλίου 1884, ὅστις ὥρισεν εἰδικῶς ἐν ἄρθρ. 99, ὅτι ἡ ἀστυνομικὴ δικαιοδοσία τῶν Δημάρχων δὲν ἐμποδίζει τὸν Νομάρχην νὰ λάβῃ δι' ἅπαντας τοὺς Δήμους τοῦ Νομοῦ, ἢ τινας ἐξ αὐτῶν καὶ καθ' ἁπάσας τὰς περιστάσεις, καθ' ἃς δὲν προεῖδον αἱ δημοτικαὶ ἀρχαί, οἱονδήποτε μέτρον σχετικὸν πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς καθαριότητος, τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς δημοσίας τάξεως, καὶ ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦτο δὲν δύναται ν' ἀσκήσῃ ὁ Νομάρχης ὡς πρὸς ἕνα μόνον Δῆμον, εἰμὴ ὅταν προσκληθεὶς ὁ οἰκεῖος Δήμαρχος δὲν ἐκτελέσῃ τὴν περὶ τούτου διαταγὴν τοῦ Νομάρχου [3].

Παρ' ἡμῖν οὔτε τὸ περὶ καθηκόντων τῶν Νομαρχῶν Διάταγμα, οὔτε τὸ περὶ δημοτικῆς ἀστυνομίας ἀπονέμει ρητῶς τῷ Νομάρχῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκδίδειν ἀστυνομικὰς διατάξεις,

1 Ἄρθρ. 13 § 20 τοῦ Δ. τοῦ 1845.

2 Ἀρθρ. 13 § 22 τοῦ αὐτοῦ Δ.

3 Batbie, Traité, III. 295.

εἴτε διά τινας μόνον Δήμους, ἢ καὶ δι' ἅπαντα τὸν Νομόν. Τοὐναντίον μάλιστα τὸ ἄρθρον 7 τοῦ περὶ δημοτικῆς ἀστυνομίας Διατάγματος ρητῶς ὁρίζει, ὅτι τοῖς Νομάρχαις «ἀπόκειται μόνον ἡ ἐπιτήρησις καὶ ἡ γενικὴ τακτοποίησις τῆς ἐκτελέσεως, καθὼς καὶ ἡ διαταγὴ πρὸς ἀναίρεσιν τῶν ἀντικειμένων εἰς τοὺς νόμους, τὰ διατάγματα καὶ τὰς γενικὰς ὁδηγίας διατάξεων τῶν ἐπιτοπίων ἀστυνομικῶν ἀρχῶν ἐξ ἐπαγγέλματος ἢ κατὰ πρόσκλησιν, κατ' οὐδένα λόγον ὅμως ἡ ἄμεσος ἐκτέλεσις τῆς ἀστυνομίας».

Καὶ ἡ παρ' ἡμῖν δὲ πρακτικὴ τῶν Νομαρχῶν οὐδέποτε διεξεδίκησε τοιοῦτο δικαίωμα, ἀφοῦ μάλιστα δύνανται οὗτοι ἐμμέσως νὰ πράξωσι τὸ αὐτό, ἐπιβάλλοντες τῷ ἀστυνόμῳ ἢ Δημάρχῳ ὡς ἐκ τῆς ἐξουσίας, ἣν ἔχουσι παρὰ τοῦ νόμου ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς δημοτικῶν ἀρχῶν, τὴν ἔκδοσιν οἱασδήτινος ἀστυνομικῆς διατάξεως [1].

161. Τῶν νομαρχιακῶν διατάξεων διαστέλλομεν τὰς εἰδικὰς πράξεις ἢ ἀποφάσεις τοῦ Νομάρχου, αἵτινες ἀφορῶσιν ὡς τὰ πολλὰ εἰς ἓν ἢ πλείονα πρόσωπα, ὡρισμένα κατ' ἄτομον, καὶ περιστρέφονται ἢ εἰς διορισμοὺς καὶ παύσεις ἢ ἀδείας ἀπουσίας δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν, ἐφ' ὅσον ἔχει τοιαύτην ἐξουσίαν παρὰ τοῦ νόμου, ἢ εἰς ἔκδοσιν ἢ ἄρνησιν εἰδικῶν ἀδειῶν πρὸς ἐνάσκησιν ἐπιτηδευμάτων, πρὸς σύστασιν καταστημάτων, ἢ εἰς ἐπιτήρησιν καὶ κηδεμονίαν τῶν Δήμων, τῶν δημοσίων καταστημάτων καὶ παντὸς νομικοῦ προσώπου.

Γενικὸς κανὼν ἐπὶ πάντων τούτων ἰσχύει, ὅτι ὁ Νομάρχης δὲν κωλύεται νὰ μεταρρυθμίζῃ τὰς ἑαυτοῦ πράξεις ἢ ἀποφάσεις, ἐφ' ὅσον δὲν ἀπέκτησέ τις δικαίωμα, οὔτε ἐχρησίμευσαν ὡς βάσις πρὸς ἀπόκτησιν δικαιώματός τινος, οὔτε ἔγειναν ἀμετάτρεπτοι δυνάμει ρητῆς διατάξεως τοῦ νόμου. Ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς

1 Τὴν ἐν τῷ κειμένῳ γνώμην ὑποστηρίζει διὰ μακρῶν ὁ Κωνσταντόπουλος, Ἑρμην. τῆς Ποιν. Δικον. II 508 καὶ ἐφ. τὴν ὁ' ἀντίθετον οἱ ἐκδόται τῆς Ἑλλ. Νομοθ. III, 2 σημ. 4.

δὲ ὅρους δύναται ὁ Νομάρχης ν' ἀναμορφώνῃ καὶ τὰς ἀποφάσεις ἢ πράξεις τῶν ἑαυτοῦ προκατόχων [1].

Ὡς πρὸς τὸν διορισμὸν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν ὁ Νομάρχης ἐν Ἑλλάδι μικράν τινα ἐξουσίαν ἔχει ἐν σχέσει μάλιστα πρὸς τὸν ἐν Γαλλίᾳ, ἀσκοῦντα πολλῷ μείζονα τοιαύτην. Παρ' ἡμῖν ἀναφέρεται ἁπλῶς ἐν τῷ περὶ καθηκόντων τῶν Νομαρχῶν Διατάγματι, ὅτι ὡς πρὸς μὲν τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν ὁ Νομάρχης γνωμοδοτεῖ περὶ διορισμοῦ τῶν ὑποκειμένων εἰς αὐτὸν ὑπαλλήλων, φροντίζει, ὥστε νὰ δίδωσιν οὗτοι τὸν ὅρκον τῆς ὑπηρεσίας ἐνώπιον τῆς ἁρμοδίας ἀρχῆς, καὶ ἐνεργεῖ τὴν ἐγκαθίδρυσιν αὐτῶν [2], ὡς πρὸς δὲ τὴν τῆς ἐκπαιδεύσεως διοίκησιν, δικαιοῦται νὰ διορίζῃ, ἢ μεταθέτῃ, ἢ παύῃ τὸ προσωπικὸν τῶν διδακτικῶν καταστημάτων τοῦ Νομοῦ «καθ' ὅσον δι' ἰδιαιτέρων ὁρισμῶν ἀνετέθη εἰς τὸν Νομάρχην ἡ ἐξουσία αὕτη· ἂν δὲ ἡ Κυβέρνησις ἐπεφύλαξεν εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα τοῦτο, ὀφείλει νὰ ὑποβάλλῃ εἰς αὐτὴν τὴν περὶ τούτων πάντων γνωμοδότησίν του» [3].

Τῶν ἀφηρημένων τούτων δικαιωμάτων τοῦ Νομάρχου ἐλάχιστα ἐπεκύρωσεν ἡ νεωτέρα νομοθεσία, ἐξ ὧν κυριώτερα εἶναι τὰ τῆς προτάσεως αὐτοῦ πρὸς διορισμὸν τοῦ ὑπογραμματέως τοῦ πρωτοκολλητοῦ καὶ τῶν γραφέων τῆς νομαρχίας [4], καὶ τὸ τῆς χορηγήσεως ἀδείας ἀπουσίας εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ὑπαγομένους [5]. Διὰ νεωτάτου διατάγματος ἐδόθη τῷ Νομάρχῃ τὸ

1 Ἄρθρ. 17 τοῦ Δ. 5 Δεκεμβρίου 1845 [35]. Πρβλ. καὶ Δηλιγιάννη—Ζηνοπούλου II, 190 σημ. 4.—Κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 57 ἐγκύκλιον τῆς 15 Αὐγούστου 1875 τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, ὁ Νομάρχης δὲν δύναται νὰ ἀναθεωρήσῃ τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ ἐπὶ ἀπολογισμῶν τῆς δημοτικῆς διαχειρίσεως, ἐφ' ὅσον ἀπέκτησέ τις δι' αὐτῶν δικαίωμά τι, ἢ ἐχρησίμευσαν ὡς βάσις πρὸς ἀπόκτησιν δικαιώματος. Ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν ἕπεται, ὅτι ὁ Νομάρχης κωλύεται νὰ μεταρρυθμίσῃ ἐπὶ τὰς τοῦ ἀντικειμένου τούτου προδικαστικὰς αὐτοῦ ἀποφάσεις ἢ τὰ παραγγέλματά του.

2 Ἄρθρ. 13 § 69 τοῦ ἀνωτ. Δ.

3 Ἄρθρ. 14 § 28 τοῦ ἀνωτ. Δ.

4 Ἄρθρ. 18 καὶ 19 τοῦ Ν. τῆς 5 Δεκεμβρ. 1845 [32] περὶ διοικ. διαιρέσεως τοῦ Κράτους.

5 Ἄρθρ. 13 § 71 τοῦ ἀνωτ. Δ.—Κατὰ τὸ Δ. τῆς 29 Δεκεμβρ. 1836 [illegible] ἐπετράπη εἰς τοὺς Νομάρχας νὰ χορηγῶσιν ἄδειαν ἀπουσίας εἰς τοὺς

δικαίωμα τῆς γνωμοδοτήσεως πρὸς ἀπόλυσιν τοῦ λογιστοῦ τῆς Νομαρχίας [1].

Καὶ κατὰ τῶν πράξεων τούτων καὶ ἀποφάσεων τοῦ Νομάρχου ἔχει κατὰ κανόνα ὁ ἁρμόδιος ὑπουργὸς· τὸ δικαίωμα τῆς ἀκυρώσεως ἢ μεταρρυθμίσεως αὐτῶν, ἐξαιρουμένων ἐκείνων μόνον, ὅσαι κηρύσσονται ἀνέκκλητοι ἢ καθίστανται ἐκτελεσταί, εἰ μὴ ἔγεινεν ἐμπρόθεσμος ἔφεσις εἰς τὸ ἁρμόδιον ὑπουργεῖον.

Διὰ τὰς εἰδικὰς πράξεις τοῦ Νομάρχου, τὰς ἀπευθυνομένας εἰς ἓν ἢ πλείονα καὶ ὡρισμένα πρόσωπα, δὲν ἀρκεῖ ἡ ἁπλῆ δημοσίευσις αὐτῶν, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ ἡ πρὸς τὸ πρόσωπον, ἢ ἐν τῇ κατοικίᾳ αὐτοῦ γνωστοποίησις [2].

162. Ἐν Γαλλίᾳ, ἔνθα ὁ Νομὸς ἀνεγνωρίσθη ὡς νομικὸν πρόσωπον, ἔχον ἰδίαν περιουσίαν, ὁ Νομάρχης κέκτηται καὶ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Νομοῦ, ἧς ἕνεκα περιεβλήθη ἰδίαν καὶ εὐρεῖαν ἐξουσίαν, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν διαχείρισιν τῶν οἰκονομικῶν αὐτοῦ.

Ἀλλὰ παρ' ἡμῖν μὴ ἀνακηρυχθέντος τοῦ Νομοῦ ὡς ἠθικοῦ προσώπου, ἢ μᾶλλον μὴ συμπληρωθέντων τῶν περὶ τούτου διατάξεων διὰ τῆς συστάσεως νομαρχιακοῦ συμβουλίου, ὁ Νομάρχης δὲν δύναται νὰ ἔχῃ καὶ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Νομοῦ.

Ἐντεῦθεν ἕπεται, ὅτι αἱ διατάξεις, αἱ περιεχόμεναι ἐν τῷ περὶ καθηκόντων τῶν Νομαρχῶν διατάγματι καὶ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἰδιότητα ταύτην, δὲν δύνανται νῦν νὰ ἐφαρμοσθῶσιν.

Οὕτως ἡ § 78 τοῦ ἄρθρ. 13, καθ' ἣν ὁ Νομάρχης «διευθύνει τὰ ἀφορῶντα τὸ οἰκονομικὸν τοῦ νομοῦ καὶ συντάττει τὸν προϋπολογισμὸν αὐτοῦ, ὑποβάλλων αὐτὸν εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου»· αἱ §§ 43 καὶ 66 τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου,

ὁρισταιμένους των μέχρι δέκα καὶ τεσσάρων ἡμερῶν· τηρηθείσης οὐχ ἧττον τῆς ἰσχύος ἑτέρου Δ. τῆς 3 Δεκεμβρίου 1834 [ ], καθ' ὃ οἱ διοικητικοὶ ὑπάλληλοι δὲν δύνανται νὰ μεταβῶσι εἰς τὴν πρωτεύουσαν εἰμὴ δι' ἀδείας τοῦ ὑπουργείου.

1 Δ. τῆς 21 Φεβρ. 1836 [51] περὶ ἐκτελέσεως τοῦ νόμου περὶ ἐκδόσεως ἐνταλμάτων κτλ.

2 Batbie Traité, III 290.

δι' ὧν ἐπιβάλλεται τῷ Νομάρχῃ ἡ φροντὶς περὶ συστάσεως νοσοκομείων καὶ ἀγαθοεργῶν ἐν γένει καταστημάτων καὶ ὑποχρεοῦται νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς συντηρήσεως τῶν δημοσίων οἰκοδομῶν τοῦ Νομοῦ, καὶ ἄλλα τινὰ δέον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς κεναὶ διατάξεις.

Ἐὰν ὡς ἐκ τῆς μὴ ἀναγνωρίσεως τοῦ Νομοῦ ὡς ἠθικοῦ προσώπου κωλύεται οὗτος ν' ἀποκτήσῃ τι διὰ κληροδοσίας ἢ ἄλλως, εἶνε ζήτημα, περὶ οὗ ἐπραγματεύθημεν ἀνωτέρω [1].

163. Ὁ Νομάρχης ὑπὸ τὴν τρίτην αὐτοῦ ἰδιότητα, τὴν τοῦ ἐπόπτου τῶν Δήμων καὶ ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, ὀφείλει νὰ λαμβάνῃ πάντα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον τῶν Δήμων νὰ φροντίζῃ περὶ καταγραφῆς, διατηρήσεως, διαχειρίσεως, καλῆς χρήσεως καὶ αὐξήσεως τῆς περιουσίας τῶν καταστημάτων τῶν Δήμων ἢ τῶν κοινοτήτων καὶ νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὴν οἰκονομίαν τούτων καὶ εἰς τὴν διοίκησιν καὶ διαχείρισιν τῆς περιουσίας αὐτῶν [2].

Εἰδικώτερον περὶ τούτου προνοήσας ὁ περὶ Δήμων νόμος ὥρισεν, ὅτι ὁ Νομάρχης ἔχει τὸ δικαίωμα, ὡς προεστῶσα πολιτικῆ ἀρχῆ, νὰ ἐξαναγκάζῃ τὰς δημοτικὰς ἀρχὰς εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων, νὰ ἐγκρίνῃ τὸν προϋπολογισμὸν τῶν Δήμων, ἢ καὶ ν' ἀποποιῆται τὴν ἔγκρισιν αὐτοῦ, ἐκθέτων τοὺς περὶ αὐτοῦ λόγους τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου δυναμένου νὰ ἐκκαλέσῃ πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τὴν περὶ τούτου ἀπόφασιν [3].

Πρὸς τούτοις ὁ Νομάρχης ἐπιθεωρεῖ τοὺς δημοτικοὺς ἀπολογισμοὺς καὶ ἐγκρίνει αὐτούς, ἐπιτρεπομένης ἐφέσεως κατὰ τῶν ἀποφάσεων αὐτοῦ εἰς τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, λαμβάνει δὲ γνῶσιν ἁπασῶν τῶν πράξεων τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, καθ' ἃ εἰ

1 Ὅρα § 84.

2 Ἄρθρ. 13 § 73, 76, 79 τοῦ περὶ καθηκόντων Νομαρχῶν Δ.

3 Ἄρθρ. 17, 107, 117, 118, 119 κλπ. τοῦ Ν. 27 Δεκεμβρ. 1833 [1834,3]. Ὅρα καὶ ἐγκυκλ. τοῦ ὑπουργ. τῶν Ἐσωτ. ὑπ' ἀριθ. 97 τῆς 24 Μαΐου 1846 καὶ ὑπ' ἀριθ. 105 τῆς 20 Σεπτεμβρίου 1855.

δικώτερον θέλομεν πραγματευθῆ περὶ αὐτῶν ἐν τῷ περὶ ὀργανισμοῦ τῆς δημοτικῆς διοικήσεως κεφαλαίῳ.

Ταὐτὰ περίπου δικαιώματα κέκτηται ὁ Νομάρχης καὶ ὡς πρὸς τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας πάντων τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μοναστηρίων [1].

Τέλος ὁ Νομάρχης ἔχει καὶ τὴν ἐποπτείαν τῶν πιστωτικῶν καταστημάτων καὶ ἑταιριῶν τῶν ἐν τῷ Νομῷ, ἐπαγρυπνῶν εἰς τὴν τήρησιν τῶν κανονισμῶν αὐτῶν καὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου [2].

164. Τῶν καθηκόντων τοῦ Νομάρχου ὡς δικαστικοῦ λειτουργοῦ τὰ κυριώτερα εἶναι ἡ ἀνάκρισις, ἡ ἐκλογὴ τῶν ἐνόρκων, τὰ περὶ ἐκδικάσεως τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ καὶ ἡ ἄρσις τῶν συγκρούσεων.

Κατὰ τὸ ἄρθρ. 3. τοῦ περὶ καθηκόντων τῶν Νομαρχῶν διατάγματος καὶ κατὰ τὸ ἄρθρ. 18 τῆς Ποιν. Δικονομίας ὁ Νομάρχης ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς βεβαιώσεως τῶν ἀξιοποίνων πράξεων καὶ τῆς ἀνακρίσεως τῶν αὐτουργῶν· διότι, ὡς προϊστάμενος τῆς διοικητικῆς ἀστυνομίας τοῦ Νομοῦ, εἶναι πολλάκις εἰς θέσιν νὰ ἐνεργῇ προσφόρως πρὸς ἐξιχνίασιν τῶν ἀθεμίτων πράξεων καὶ πρὸς ἀνεύρεσιν καὶ σύλληψιν τῶν αὐτουργῶν [3].

Ἀλλ' ἐκ τῆς ἐκφράσεως τοῦ νομοθέτου, ὅτι ὁ Νομάρχης ἔχει τὸ πρὸς ἀνάκρισιν δικαίωμα ἐξάγεται λογικῶς, ὅτι δὲν ἔχει καὶ τὴν πρὸς τοῦτο ὑποχρέωσιν· ὅθεν μένει ὅλως ἐλεύθερος νὰ ἀνακρίνῃ τινὰ ἢ μή, ὁ δὲ εἰσαγγελεὺς δὲν δικαιοῦται ν' ἀπευθύνῃ αὐτῷ παραγγελίαν πρὸς ἀνάκρισιν [4]. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον οὐδὲ ὁ Νομάρχης ἔχει δικαίωμα νὰ παραγγείλῃ ἄλλῳ ἀνακριτικῷ ὑπαλλήλῳ τὴν διεξαγωγὴν ἀνακρίσεων. Ὅθεν λαβὼν μήνυσίν τινα ἢ ἔκκλησιν ὀφείλει ν' ἀποστείλῃ αὐτὴν εἰς

1 Ἄρθρ. 116 § 2 τοῦ δημοτ. νόμου.
2 Ἄρθρ. 13 § 29 καὶ 58 τοῦ Δ. τοῦ 1845.
3 Κωνσταντοπούλου, Ἐγχειρίδ. Ποιν. Δικον. 1883, 197 σημ. 7.
4 Κωνσταντοπούλου, Ἑρμην. Ποιν. Δικ. I, 546. Ὁρα καὶ ἐγκύκλιον ὑπουργ. Ἐσωτερ. ὑπ' ἀριθ. 53 τῆς 19 Ἰουν. 1845.

τὸν Εἰσαγγελέα καὶ οὐχὶ εἰς ἄλλον τινὰ ἀνακριτικὸν ὑπάλληλον [1].

Ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ πρὸς ἀνάκρισιν δικαίωμα τοῦ Νομάρχου δὲν εἶναι ἀπόλυτον ἀλλὰ περιορίζεται ἢ εἰς τὴν ἀποδοχὴν μηνύσεων, ἢ, ἂν τὸ ἀδίκημα ἦναι ἐπ' αὐτοφώρῳ, ἢ ὑπάρχῃ κίνδυνος ἐκ τῆς ἀναβολῆς, εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ὡρισμένων ἀνακριτικῶν πράξεων, οἷον τῆς ἐξετάσεως μαρτύρων, τῆς αὐτοψίας, τῆς κατασχέσεως πειστηρίων, τῆς κατ' οἶκον ἐρεύνης καὶ τῶν τοιούτων [2]. Ὅθεν ἂν τὸ ἀδίκημα δὲν εἶναι ἐπ' αὐτοφώρῳ, ἢ δὲν ὑπάρχῃ κίνδυνος ἐκ τῆς ἀναβολῆς, δὲν δικαιοῦται ὁ Νομάρχης νὰ ποιήσηται ἀνάκρισιν.

Ἐὰν μετὰ τοῦ Νομάρχου συνεπιληφθῶσι καὶ ἄλλοι ἀνακριτικοὶ ὑπάλληλοι τῆς ἀνακρίσεως τῆς αὐτῆς πράξεως, δὲν ὑφίσταται δικαίωμα προτιμήσεως ὑπὲρ τοῦ Νομάρχου [3].

165. Μείζονα δικαιώματα περιβέβληται ὁ Νομάρχης ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐνόρκων. Κατὰ τὸν περὶ τούτου νόμον ὁ Νομάρχης ὀφείλει ν' ἀναθεωρῇ κατ' ἔτος τοὺς ἐπαρχιακοὺς καταλόγους τῶν ἐνόρκων καὶ δικαιοῦται νὰ ἐγγράφῃ ἐν αὐτοῖς τοὺς πολίτας, ὅσοι ἀπέκτησαν τὰ προσόντα τοῦ ἐνόρκου ἢ εἶχον παραλειφθῆ κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη, ἢ ν' ἀποσβέννῃ τοὺς ἀποβιώσαντας ὡς καὶ ἐκείνους, ὧν ἡ ἐγγραφὴ ἀπεδείχθη ἄκυρος ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν, καὶ νὰ σημειώνῃ ὡς ἀποσβεστέους τοὺς ἀπολέσαντας τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα, ἢ ὅσους νομίζει ὡς μὴ προσηκόντως ἐγγραφέντας [4].

Κατὰ δὲ τὴν ἐκδίκασιν τῶν κατὰ τοῦ καταλόγου παραπόνων ὁ Νομάρχης δύναται νὰ διαβιβάζῃ εἰς τὸ δικαστήριον διὰ τοῦ Εἰσαγγελέως πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτοῦ ἔγγραφον ὑπόμνημα, τὸ ὁποῖον ἀναγινώσκεται ἐν τῇ συνεδριάσει ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος τῆς διαδικασίας [5].

1 Ἐγκυκλ. τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπ' ἀριθμὸν 58 τῆς 22 Μαρτίου 1846.
2 Ἄρθρ. 157 Ποιν. Δικ. ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἄρθρα 136—138 καὶ 159.
3 Κωνσταντοπούλου, αὐτ. 517 καὶ ἑξ.
4 Ν. 9 Ἰουλ. 1848 [19] ἄρθρ. 5.
5 Ἄρθρ. 13 τοῦ ἀνωτ. ν.

Ἂν μέχρι τῆς 15 Σεπτεμβρίου ἑκάστου ἔτους ἐκδοθῶσι τελεσίδικοι ἀποφάσεις ἐπὶ τοιούτων παραπόνων, ὁ Νομάρχης δημοσιεύει τὰς δι' αὐτῶν γενομένας τυχὸν διορθώσεις δι' ἐκθέσεως ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἑκάστης ἐπαρχίας. Ἀλλὰ καὶ κατόπιν, ἂν ἐπέλθωσι τελεσίδικοι ἀποφάσεις, ὁ Νομάρχης διορθώνει παραχρῆμα κατ' αὐτὰς τὸν οἰκεῖον κατάλογον [1].

Ἐκ τῶν ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ περιεχομένων ἐνόρκων τὸ μὲν ἐπαρχιακὸν συμβούλιον ἐκλέγει τριάκοντα ἐνόρκους, ὁ δὲ Νομάρχης ἑτέρους τριάκοντα, οἵτινες ἅπαντες θέλουσι χρησιμεύσει πρὸς συγκρότησιν τῶν κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος δικαστηρίων τῶν ἐνόρκων. Δὲν κωλύεται δὲ ὁ νομάρχης νὰ ἐκλέγῃ τοὺς ἐνόρκους καὶ μεταξὺ τῶν ἐπαρχιακῶν συμβούλων [2]. Διὰ μεταγενεστέρου νόμου ἐδόθη ἔτι μεῖζον δικαίωμα τῷ Νομάρχῃ ἤτοι νὰ ἐκλέγῃ καὶ τοὺς ἄλλους ὑπὸ τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου διοριζομένους ἐνόρκους, ἐὰν τοῦτο, νομίμως συγκληθέν, μὴ συνέλθῃ, ἢ συνελθὸν μὴ ἐκπληρώσῃ τὰ ἑαυτοῦ καθήκοντα, ἢ διαλυθῇ πρὸ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐνόρκων [3]. Ὅθεν δὲν ἀπαιτεῖται ἰδιαίτερος ἑκάστοτε πρὸς τοῦτο νόμος, ὡς ἀτόπως ἐνόμισεν ἡ κεντρικὴ διοίκησις, προκαλέσασα τὴν ἔκδοσιν τοιούτου [4].

Τὸν τοιουτοτρόπως καταρτισθέντα κατάλογον τῶν ἐνόρκων ὀφείλει ὁ Νομάρχης νὰ κοινοποιήσῃ ἀνυπερθέτως εἰς τὸν παρ' Ἐφέταις Εἰσαγγελέα τοῦ Ἐφετείου, εἰς οὗ ἰσχὺν περιφέρειαν ὑπάγεται ὁ Νομός [5]. Ἐὰν ὅμως αἱ Ἐπαρχίαι ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Νομοῦ ὑπάγωνται εἰς δύο διάφορα Ἐφετεῖα, ὁ Νομάρχης ὀφείλει νὰ διαιρέσῃ τὸν κατάλογον καὶ ν' ἀποστείλῃ πρὸς ἑκάτερον τῶν Ἐφετείων τοὺς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ἀνήκοντας ἐνόρκους [6].

---

1 Ἄρθρ. 10 καὶ 17 τοῦ ἀνωτ. νόμου.

2 Κωνσταντοπούλου, Ποιν. Δικον. II, 101.

3 Ν. 16 Μαρτ. 1851 (5) περὶ τροπολογίας τοῦ περὶ ἐπαρχιακῶν συμβουλίων νόμου. Ἄρθρ. 12.

4 Ὁρα Ν. 8 Φεβρ. 1880 (11) περὶ ἐκλογῆς ὑπὸ τῶν Νομαρχῶν τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1880 ἐνόρκων.

5 Ἄρθρ. 56 τοῦ Ὀργαν. τῶν Δικαστηρίων.

6 Κωνσταντοπούλου, II 108.

166. Ὡς δικαστὴς ἐπὶ τῶν διοικητικῶν ὑποθέσεων, ἢ καὶ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, ὡς κοινῶς λέγεται, ὁ Νομάρχης εἶχε πρὶν εὐρυτάτην δικαιοδοσίαν [1]. Ἀλλὰ τὸ στ' Ψήφισμα τῆς Συνελεύσεως τοῦ 1843, τὸ ἄρθρον 101 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864 καὶ ἄλλοι νόμοι περιώρισαν αὐτὴν ἐπὶ εὐαρίθμων τινῶν περιπτώσεων. Τούτων δὲ αἱ κυριώτεραι εἶνε αἱ ἑξῆς:

α') Ἡ ἐκλογὴ τῶν εἰδικῶν παρέδρων. Ὁ Νομάρχης μόνος ἐκδίδων ἠτιολογημένην ἀπόφασιν, ἀποφαίνεται περὶ τοῦ κύρους ἢ μὴ ἑκάστης ἐκλογῆς εἰδικοῦ παρέδρου ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν, ἀφ' ἧς περιέλθωσιν εἰς τὴν Νομαρχίαν τὰ πρακτικά. Ἡ ἀπόφασις τοῦ Νομάρχου ἐκτίθεται εἰς τὸ Δημαρχεῖον πρὸς γνῶσιν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, κοινοποιεῖται δὲ ἐπὶ ἀποδείξει καὶ εἰς τὴν ἐφορευτικὴν τοῦ οἰκείου παρεδρείου ἐπιτροπήν.

Ἡ ἀπόφασις τοῦ Νομάρχου, εἴτε ἐπικυρωτικὴ εἶνε εἴτε ἀκυρωτικὴ τῆς ἐκλογῆς, εἶνε ὁριστική. Ἐὰν δὲ ἐντὸς μηνός, ἀφ' ἧς περιέλθωσιν εἰς τὴν Νομαρχίαν τὰ πρακτικά, δὲν δημοσιευθῇ ἡ ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς ἀπόφασις τοῦ Νομάρχου, θεωρεῖται αὕτη ἐπικυρωθεῖσα [2].

β') Αἱ ἐπὶ τοῦ φόρου τῶν ἐπιτηδευμάτων διαφοραί. Ὁ Νομάρχης (ἢ ὁ Ἔπαρχος) μετὰ τοῦ προέδρου τοῦ οἰκείου δημοτικοῦ συμβουλίου καὶ τοῦ Εἰρηνοδίκου, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ὁποίου ἐξασκεῖται τὸ ἐπιτήδευμα δικάζει ὁριστικῶς τὰς ὑποβληθείσας κατὰ τοῦ καταλόγου τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐνστάσεις [3].

γ'). Ἡ κλήρωσις τῶν στρατευσίμων, αἱ ἀπαλλαγαί, αἱ ἐξαιρέσεις καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὁ Νομάρχης, ὡς πρόεδρος τῆς στρατολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἐνεργεῖ ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει τὴν κλήρωσιν τῶν ἐγγεγραμμένων ἐν τοῖς στρατολογικοῖς καταλόγοις τῶν δήμων καὶ ἐξετάζει ἅπαντας τοὺς ἐν τῷ κληρωτικῷ πίνακι ἐγγεγραμμένους, ἂν κέκτηνται τὴν πρὸς στράτευσιν σω-

---

1 Ὁρα Δ. 26 Ἀπριλίου 1833 (17) περὶ τῆς ἀρμοδιότητος τῶν Νομαρχῶν. Ἄρθρ. 3, καὶ Δ. 7 Μαΐου 1837 (18) περὶ τῆς ἁρμοδιότητος τῶν τακτικῶν δικαστηρίων ὡς πρὸς τὰς ἀμφισβητουμένας ὑποθέσεις.

2 Ν. 31 Δεκεμβρ. 1879 (1880, 1).

3 Ν. 16 Ἀπριλίου 1867 (24) περὶ φόρου τῶν ἐπιτηδευμάτων ἄρθ. 17.

ματικὴν ἱκανότητα· καὶ οἱ μὲν κρινόμενοι παρὰ τοῦ ὑγειονομικοῦ ἀξιωματικοῦ ἱκανοὶ πρὸς στράτευσιν, θεωροῦνται ὁριστικῶς ὡς τοιοῦτοι οἱ δὲ κρινόμενοι παρ' αὐτοῦ ἀνίκανοι ἐξαιροῦνται, ἐὰν τὰ μέλη τοῦ στρατολογικοῦ συμβουλίου συμφωνήσωσι κατὰ πλειονοψηφίαν πρὸς τὴν γνώμην τοῦ ὑγειονομικοῦ ἀξιωματικοῦ, εἰ δὲ μή, θεωροῦνται ἱκανοί.

Τὸ αὐτὸ στρατολογικὸν συμβούλιον ἐκδίδει τὰς περὶ ἀπαλλαγῆς ἢ ἀναβολῆς κατατάξεως ἀποφάσεις καὶ τὰς περὶ ἀποκλεισμοῦ ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας [1].

δ') Αἱ ἀποζημιώσεις ἕνεκα ἀπαλλοτριώσεως διὰ δημοσίαν ἀνάγκην. Ὁ Νομάρχης ὁρίζει, ἐν ἐπιτροπῇ μετὰ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐφόρου καὶ τοῦ ἁρμοδίου μηχανικοῦ, τὴν ἀποζημίωσιν διὰ τὰ ὑπὸ τῶν ὁδῶν καταλαμβανόμενα κτήματα [2].

ε') Ἡ ἔγκρισις τῶν δημοτικῶν προϋπολογισμῶν καὶ ἀπολογισμῶν. Κατὰ τὸ ἄρθρον 107 τοῦ δημοτικοῦ νόμου, ὁ Νομάρχης ἐγκρίνει τὸν δημοτικὸν προϋπολογισμὸν ἢ ἀποποιεῖται τὴν ἔγκρισιν αὐτοῦ δι' ὡρισμένους λόγους, οὓς ὀφείλει νὰ ἐκθέσῃ ἐγγράφως, καὶ περὶ ὧν ἀποφασίζει ἡ ἀνωτέρα πολιτικὴ ἀρχή. Κατὰ δὲ τὸ ἄρθρον 111 ὁ Νομάρχης ἐπιθεωρεῖ καὶ ἐγκρίνει ἢ οὔ τοὺς δημοτικοὺς ἀπολογισμούς, ἐπιτρεπομένης ἐκκλήσεως κατὰ τοιαύτης ἀποφάσεως ἐνώπιον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

167. Ἕνεκα τοῖς ἐν πολλοῖς συναφείας τῶν διοικητικῶν μετὰ τῶν δικαστικῶν ὑποθέσεων γεννᾶται ἡ σύγκρουσις τῶν καθηκόντων (conflit d' attribution), καθ' ἣν τὰ δικαστήρια, παραγνωρίζοντα ἐν τῇ ἐνασκήσει τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν τὰ τεθειμένα αὐτοῖς πρὸς ἐνέργειαν ὅρια ἐπεμβαίνουσιν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν καὶ προκαλοῦσιν ὡς ἐκ τούτου τὴν ἐνάσκησιν ἰδιαιτέρου καθήκοντος τοῦ Νομάρχου [3].

1 Ν. 27 Νοεμβρ. 1878 (69) περὶ στρατολογίας ἄρθρ. 44 καὶ 48.

2 Ν. 20 Νοεμβρ. 1878 (68) περὶ τροποποιήσεως διατάξεών τινων τῶν περὶ ὁδοποιίας νόμων ἄρθρ. 3.

3 Ἄρθρ. 3 τοῦ Δ. τῆς 5 Δεκεμβρίου 1845 (35). Πρβλ. καὶ Οἰκονομίδου Πολιτ. Δικονομία, 1883, 203. Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ Οἰκονομίδης, αὐτόθι σημ. 1, ὅτι ἐὰν αἱ διοικητικαὶ ἀρχαὶ ὑπερβῶσι τὰ ὅρια τῆς ἐξουσίας των, δὲν ὑπάρχει σύγκρουσις, διότι αἱ ἀποφάσεις αὐτῶν εἶνε πάντοτε μεταβληταί.

Ἡ σύγκρουσις τῶν καθηκόντων μεταξὺ τῆς διοικητικῆς καὶ δικαστικῆς ἀρχῆς εἶναι ὁτὲ μὲν καταφατική, ὁτὲ δὲ ἀποφατική. Καταφατικὴ σύγκρουσις ὑπάρχει, ἅμα διαφορά τις νομιζομένη διοικητική, εἰσαχθῇ, εἰς πολιτικὸν δικαστήριον, καὶ τοῦτο δὲν κηρύξῃ ἑαυτὸ ἀναρμόδιον εἴτε αὐτεπαγγέλτως εἴτε κατὰ πρότασιν τῶν διαδίκων ἢ τοῦ εἰσαγγελέως. Ἡ διαγωγὴ αὕτη τοῦ δικαστηρίου ἀποτελεῖ ἐπέμβασιν εἰς ἀλλότρια καθήκοντα, καὶ δικαιοῦται τὴν διοικητικὴν ἀρχήν, ἤτοι τὸν Νομάρχην, νὰ διαμαρτυρηθῇ κατ' αὐτῆς. Συνίσταται δὲ ἡ διαμαρτυρία εἰς τὴν ἔγγραφον διακήρυξιν τοῦ Νομάρχου πρὸς τὸν ἁρμόδιον Εἰσαγγελέα, ὅτι ἡ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ἐκκρεμὴς ὑπόθεσις δὲν ἀνήκει εἰς αὐτό, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἀναβληθῇ ἡ ἐκδίκασις.

Ἀποτέλεσμα τῆς προσηκόντως γνωστοποιηθείσης ὑπὸ τοῦ Νομάρχου διαμαρτυρίας ἐπὶ τῇ συγκρούσει τῶν καθηκόντων εἶναι, ὅτι τά τε δικαστήρια καὶ αἱ διοικητικαὶ ἀρχαὶ ἀπέχουσι πάσης ἀποφάσεως, μέχρις οὗ ὁ Ἄρειος Πάγος, ὅστις εἶναι κατὰ τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν ἡ ἁρμοδία ἀρχὴ πρὸς ἄρσιν τῶν συγκρούσεων, ἀποφανθῇ ἂν πρέπῃ ἡ ὑπόθεσις νὰ παραπεμφθῇ εἰς τὴν διοικητικὴν ἀρχήν, ἢ νὰ πεμφθῇ ἐκ νέου εἰς δικαστήριον.

Ἐν ἀποφατικῇ δὲ συγκρούσῃ, ἤτοι ὁσάκις καὶ τὰ δικαστήρια καὶ αἱ διοικητικαὶ ἀρχαὶ κηρύσσονται ἀφ' ἑαυτῶν ἀναρμόδιοι νὰ δικάσωσιν ὑπόθεσίν τινα, εἰσάγεται ἡ περὶ κανονισμοῦ τῆς ἁρμοδιότητος δίκη ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου κατὰ τὰς λεπτομερεστέρας περὶ τούτου διατάξεις τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας [1].

168. Εἴτε ὡς ἀντιπρόσωπος καὶ πράκτωρ τῆς Κυβερνήσεως, εἴτε ὡς ἐπόπτης τῶν Δήμων, Ἐπαρχιῶν καὶ ἠθικῶν προσώπων ὁ Νομάρχης ἔχει πειθαρχικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ὑπαλλήλων καὶ ἀρχῶν, ἣν γενικῶς μὲν ὁρίζει τὸ περὶ καθηκόντων τῶν Νομαρχῶν Διάταγμα εἰδικῶς δὲ καὶ ἄλλοι τινὲς νόμοι.

Εἰς τὴν πειθαρχικὴν ἐξουσίαν τοῦ Νομάρχου ὑπάγονται εἰδικώτερον ἅπαντες οἱ κατὰ τὸν νομὸν Ἔπαρχοι καὶ Δήμαρχοι, οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ποινικῶν καὶ ἐπανορθωτικῶν

1 Ὅρα Πολ. Δικον. ἄρθρ. 31—39 καὶ Οἰκονομίδου αὐτόθι 211—214.

φυλακῶν, τῶν φιλανθρωπικῶν, προπαιδευτικῶν καὶ ἀνωτέρων ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, οἱ διοικοῦντες τὴν περιουσίαν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ σχολείων, οἱ τῶν ταχυδρομείων καὶ ἐν γένει ὅλοι οἱ δημόσιοι ὑπηρέται, ὅσοι εἶναι διωρισμένοι εἰς οἱονδήποτε κλάδον τῆς ὑπηρεσίας ἀνήκοντα εἰς τὴν ἁρμοδιότητα αὐτοῦ, καθ' ὅσον οἱ ὑπηρέται οὗτοι δὲν ὑπάγονται διὰ ῥητῶν διατάξεων εἰς τὴν ἄμεσον ἐφορείαν τῶν ὑπουργείων ἢ ἄλλης τινὸς δημοσίας ἀρχῆς [1].

Αἱ πειθαρχικαὶ ποιναί, ἃς δύναται ὁ Νομάρχης νὰ ἐπιβάλλῃ ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ὑπαλλήλων, εἶναι ἡ ἐπίπληξις καὶ τὸ πρόστιμον ἀπὸ τριῶν μέχρις ἑκατὸν δραχμῶν, τοῦ δικαιώματος τῆς προσωρινῆς παύσεως ἐπιφυλασσομένου ῥητῶς τῷ ὑπουργῷ. Πρὶν ἢ ὅμως ἐκδόσῃ ὁ Νομάρχης τὴν περὶ πειθαρχικῆς ποινῆς ἀπόφασιν αὐτοῦ, ὀφείλει νὰ προσκαλέσῃ τὸν ὑπάλληλον εἰς ἀπολογίαν ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας. Κατὰ πᾶσης δὲ ἀποφάσεως αὐτοῦ ἐπιτρέπεται ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως ἔφεσις πρὸς τὸν ἁρμόδιον ὑπουργόν, οὗ τινος ἡ δικαιοδοσία ρυθμίζεται κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ ἄρθρ. 307 τοῦ Δικαστικοῦ Ὀργανισμοῦ [2].

169. Περὶ τῆς πειθαρχικῆς τιμωρίας τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν ὑπὸ τοῦ Νομάρχου ἰσχύουσιν αἱ ἑξῆς εἰδικαὶ διατάξεις:

Κατὰ τὸ ἄρθρ. 44 τοῦ περὶ συστάσεως τῶν Δήμων νόμου ὁ Νομάρχης ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παύῃ εἰς κατεπειγούσας περιπτώσεις προσωρινῶς τὸν Δήμαρχον, ἀναφερόμενος περὶ τούτου ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Κατεπειγουσαι δὲ περιπτώσεις δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἐκεῖναι, καθ' ἃς αἱ πράξεις ἢ παραλείψεις τοῦ Δημάρχου δύνανται νὰ ἐπαγάγωσιν ἀναγκαίως, ἢ νὰ ἐνισχύσωσι τὴν διατάραξιν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, ἢ ὅταν πράξεις ἰδιωτικαὶ αὐτοῦ προκαλῶσιν ἐπὶ τοσοῦτο τὴν κατ' αὐτοῦ καταφορὰν τῶν συνδημοτῶν, ὥστε ἐκτίθεται εἰς προφανῆ κίνδυνον ἡ ἐν τῷ δήμῳ ἀσφάλεια, ἢ τέλος ὅταν πρόκηται νὰ διακινδυνεύσωσι σπουδαῖα συμφέροντα τῆς Ἐπικρατείας [1].

Ἡ διάταξις αὕτη, βασιζομένη ἐπὶ τῆς διφυοῦς ἰδιότητος τοῦ Δημάρχου ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ Δήμου καὶ ὡς πράκτορος τῆς κεντρικῆς διοικήσεως, ἰσχύει ἀδιακρίτως καὶ νῦν ἔτι παρὰ τὴν ἐπενεχθεῖσαν διαφορὰν ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς τῶν Δημάρχων.

Τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν τῆς προσωρινῆς παύσεως ἔχει ὁ Νομάρχης καὶ ἐπὶ τῶν παρέδρων διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους [2].

Διὰ τοῦ περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν νόμου ὁ Νομάρχης ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τιμωρήσῃ διὰ προστίμου ἀπὸ 50—200 δραχμῶν τὸν Δήμαρχον καὶ δημαρχικὸν ἢ εἰδικὸν πάρεδρον, τὸν ἀμελοῦντα τὴν ἔγκαιρον ἐκπλήρωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ἐκείνου ἐπιβαλλομένων καθηκόντων, ἢ τὸν ἀπειθοῦντα εἰς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ [3].

Διὰ τοῦ περὶ ὁδοποιίας νόμου ἐδόθη τὸ δικαίωμα τῷ Νομάρχῃ νὰ τιμωρῇ ἐκτὸς ἄλλων καὶ τοὺς Δημάρχους, τοὺς δημαρχικοὺς καὶ εἰδικοὺς παρέδρους καὶ τοὺς δημοτικοὺς συμβούλους ἕνεκα ἀμελείας τῶν σχετικῶν αὐτῶν καθηκόντων διὰ προστίμου ἀπὸ 20—100 δραχμῶν [4].

Παρὰ ταῦτα ὅμως οὐδεμία διάταξις ὑφίσταται ὁρίζουσα γενικῶς τὴν πειθαρχικὴν ἐξουσίαν τοῦ Νομάρχου ἐπὶ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, ἠμφισβητήθη δέ, ἂν δύναται νὰ ἀναγνωρισθῇ τοιοῦτο δικαίωμα, καὶ μάλιστα τὸ τῆς ἐπιβολῆς προστίμου, ἁπλῶς διὰ Διατάγματος, ὡς ἀντιβαίνοντος ὅθεν πρὸς τὴν ἐν

1 "Αρθρ. 19 τοῦ 1845.

2 Ν. 14 Μαΐου 1884 (217) περὶ προσόντων καὶ πειθαρχικῆς τιμωρίας τῶν δημοσίων λειτουργῶν. "Αρθρον 7 καὶ 8. Ὅρα καὶ Δ 22 Νοεμβρίου 1833 (40) περὶ προσδιορισμοῦ τῶν ἐργασίμων ὡρῶν κτλ. "Αρθρ. 4.

1 Δηλιγιάννη—Ζηνοπούλου, II, 285 σημ. 3 Ἀργυροπούλου, I, 389 καὶ Ἀντωνιάδου, 437, ὅπως παρατηρεῖ, ὅτι εἰ πεῖρα ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ διάταξις αὕτη εἶναι πολὺ ἀναγκαία εἰς τὴν Ἑλλάδα διότι τῳόντι πολλοὶ Δήμαρχοι, κινούμενοι ἀπὸ ἰδιοτέλειαν καὶ ἀπὸ τὰ ἐπιτόπια πάθη, ὑπέπεσαν εἰς παρανομίας καὶ καταθλίψεις κατὰ τῶν συνδημοτῶν των, αἵτινες ἤθελον πολλαπλασιασθῇ ἀναμφιβόλως, ἂν ἡ ἀνωτέρα διοικητικὴ ἀρχὴ ἦτον ἠναγκασμένη νὰ προστρέχῃ εἰς τοὺς βραδεῖς τύπους τῆς δικονομίας διὰ νὰ ἐνεργήσῃ τὴν παῦσίν των.

2 "Αρθρ. 46 τοῦ δημοτικοῦ νόμου.

3 Ν. 17 Σεμπτεμβρ. 1877 [76] "Αρθρ. 70.

4 "Αρθρ. 23 τοῦ Ν. τῆς 16 Δεκεμβρ. 1867 (1868,5).

τῷ Συντάγματι διάταξιν, καθ' ἣν ἀπαγορεύεται ποινὴ ἄνευ νόμου [1]. Ἀλλὰ τὰ περὶ τούτων θέλομεν πραγματευθῆ ἐκτενῶς ἐν τῷ περὶ ὀργανισμοῦ τῆς δημοσίας ὑπαλληλίας κεφαλαίῳ.

170. Ἡ ὑποχρέωσις νοῦ Νομάρχου νὰ ἐφορεύῃ ἐπὶ πάντων τῶν ἐν τῷ Νομῷ δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ δημοτικῶν ἀρχῶν καὶ νὰ ἐπιβλέπῃ ἐπὶ πάντων τῶν ἀντικειμένων, ὅσα ἀφορῶσιν εἰς τὸ γενικὸν ἢ τοπικὸν συμφέρον τῆς διοικήσεως, δὲν ἐπιτρέπει αὐτῷ νὰ διαμένῃ διαρκῶς ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ Νομοῦ, οἱονεὶ ἐγκαθηλωμένος ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ θώκου, καὶ ἐκεῖθεν ἀποσκοπῶν γαλήνιος καὶ ἀτάραχος τὴν διοίκησιν τοῦ ὅλου Νομοῦ. Τοὐναντίον μάλιστα, ὁ Νομάρχης ὀφείλει νὰ ἦναι, εἰ δυνατόν, πανταχοῦ τοῦ νομοῦ παρών, ὅπως ἀντιλαμβάνηται ἐξ αὐτοψίας τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων καὶ Διαταγμάτων καθ' ἅπασαν τὴν ἑαυτοῦ περιφέρειαν, ὅπως ἐπιβλέπῃ ἐπὶ τόπου τὴν διαγωγὴν ἑνὸς ἑκάστου τῶν ὑφ' ἑαυτὸν ὑπαλλήλων καὶ ἀρχῶν, καὶ ὅπως ψηλαφῶν, οὕτως εἰπεῖν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰς ἀνάγκας τοῦ Νομοῦ καὶ τὴν οἰκονομικήν, διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν κατάστασιν τῶν ἐν αὐτῷ κατοίκων, διαφωτίζῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως τὴν Κυβέρνησιν περὶ τῶν μέσων τῆς περαιτέρω προόδου καὶ ἀναπτύξεως αὐτῶν, καὶ περὶ τῶν ἐπιβλαβῶν ἢ ὠφελίμων ἀποτελεσμάτων πάσης νομοθετικῆς ἢ διοικητικῆς πράξεως.

Τοῦτο δὲ θεωρῶν ἀπαραίτητον καὶ ὁ νομοθέτης ἐπέβαλε τὴν ὑποχρέωσιν εἰς ἕκαστον Νομάρχην νὰ «περιέρχηται δὶς τοὐλάχιστον τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸν ἐμπιστευθέντα εἰς αὐτὸν Νομόν, διὰ νὰ παρατηρῇ αὐτὸν αὐτοψεὶ καὶ νὰ λαμβάνῃ δι' ἀκριβοῦς ἐξετάσεως πληροφορίας περὶ τῆς διανοητικῆς τοῦ Νομοῦ καταστάσεως, καθὼς καὶ περὶ τῆς δημοσίας ἀγωγῆς καὶ ἱκανότητος τῶν ὑπαλλήλων ἀρχῶν» [2].

---

1 Δηλιγιάννη–Ζηνοπούλου, ἔνθ' ἄνωτ. Ὅρα καὶ ἐγκυκλ. ὑπουργ. Ἐσωτ. ὑπ' ἀριθ. 133 τῆς 13 Αὐγούστου 1848.

2 Ἄρθρ. 20 Δ. 5 Δεκεμβρ. 1845 [35]. Διὰ Δ. τῆς 18 Μαρτ. 1884 [ ] ὡρίσθη μία μόνη ἐτησία περιοδεία. Πρβλ. καὶ Ὁδηγίας τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπ' ἀριθ. 27 τῆς 13 Φεβρ. 1846 καὶ ὑπ' ἀριθ. 45 τῆς 30 Ἀπριλ. 1855 περὶ τῆς περιοδείας τῶν Νομαρχῶν καὶ Ἐπάρχων καὶ Ἐγκυκλ. ὑπ' ἀριθ. 42 τῆς 18 Μαρτ. 1848 καὶ ὑπ' ἀριθ. 61 τῆς 7 Αὐγούστου 1861 [37] περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου.

Μετὰ τὴν διπλῆν ταύτην περιοδείαν ὀφείλει ὁ Νομάρχης νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπουργεῖον ἔκθεσιν περὶ πάντων τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος διοίκησιν τοῦ Νομοῦ, τὸ δὲ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπουργεῖον ἀνακοινοῖ τὴν ἀναφορὰν ταύτην καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ὑπουργεῖα, καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἁρμοδιότητα ἑκάστου.

Τὰ ἔξοδα τῆς τοιαύτης περιοδείας τοῦ Νομάρχου ὑπελογίσθησαν ἐτησίως εἰς δραχμὰς ἑξακοσίας [1]. Ὡς δικαιολογητικὸν δὲ ἔγγραφον πρὸς πληρωμὴν τῆς χορηγίας ταύτης ὀφείλει ὁ Νομάρχης ἀνὰ κρατῇ ἀκριβὲς ἡμερολόγιον τῆς περιοδείας του, εἰς τὸ ὁποῖον θέλουν σημειοῦσθαι τὰ μέρη τοῦ Νομοῦ, τὰ ὁποῖα ἐπεσκέφθη, πότε ἔφθασεν εἰς ἕκαστον μέρος, καὶ πόσον διέμεινεν εἰς αὐτό, καὶ τὰ ἀντικείμενα τὰ ὁποῖα ἐξήτασε εἰς ἕκαστον μέρος ἐν βραχυλογίᾳ ἐκτεθειμένα» [2].

Δὲν δύναται ὅμως νὰ ἐγκριθῇ ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου ἡ τῆς περιοδείας δαπάνη, ἐὰν μὴ συνυποβληθῇ μετὰ τοῦ ἡμερολογίου καὶ ἡ ἐτησία ἔκθεσις [3].

171. Κατὰ τὸ ἄρθρον 36 § 3 τῆς Ποινικῆς Δικονομίας οἱ Νομάρχαι ἔχουσιν ἰδιάζουσαν δωσιδικίαν διὰ πᾶσαν παρ' αὐτῶν διαπραττομένην ἀξιόποινον πρᾶξιν. Καὶ τὰ μὲν πταίσματα αὐτῶν ἀνακρίνονται καὶ ἐκδικάζονται ἀνεκκλήτως ὑπὸ τῶν Πλημμελειοδικῶν, τὰ δὲ πλημμελήματα ἀνακρίνονται καὶ ἐκδικάζονται ἀνεκκλήτως ὑπὸ τῶν Ἐφετῶν. Τὰ κακουργήματα ὅμως τῶν Νομαρχῶν προανακρίνουσι μὲν τὰ Ἐφετεῖα, ἀλλ' ἐκδικάζουσι τὰ Κακουργοδικεῖα κατὰ τοὺς συνήθεις τύπους [4].

Ὡς πρὸς τὴν ἔκτακτον ταύτην δωσιδικίαν τοῦ Νομάρχου λαμβάνεται ὑπ' ὄψει ἡ ἰδιότης αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκτε-

---

1 Ἄρθρ. 23 τοῦ Ν. 5 Δεκεμβρ. 1845 [32] περὶ διοικητικῆς διαιρέσεως τοῦ Κράτους.

2 Ὅρα τὴν ἀνωτέρω σημειωθεῖσαν ἐγκύκλιον τῆς 7 Αὐγ. 1861.

3 Ὅρα ἐγκ. ὑπ' ἀριθ. 207 τῆς 10 Δεκεμβρ. 1848.

4 Ποιν. Δικον. ἄρθρ. 40–42.

λέσεως τῆς ἀξιοποίνου πράξεως καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ἡ ἰδιότης αὕτη ἐξέλιπε καθ' ὃν χρόνον δικάζεται. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ λόγος τῆς ὑποβολῆς τοῦ Νομάρχου εἰς ἀνώτερα δικαστήρια εἶναι ὁ φόβος, μήτοι τὰ κατώτερα πτοηθῶσι καὶ ἀποτύχωσι περὶ τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, ὁ δὲ φόβος οὗτος ὑπάρχει καὶ διὰ τὰ ἀδικήματα, ὅσα διέπραξεν ὁ Νομάρχης πρὶν ἢ περιβληθῇ τὸ ἀξίωμα τοῦτο, παρεδέχθησαν ἐξαιρετικῶς, ὅτι καὶ διὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἀδικήματα ὑπάγεται εἰς τὴν ἔκτακτον ταύτην ποινικὴν δικαιοδοσίαν [1].

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Περὶ τοῦ Γραμματέως καὶ τῶν ἄλλων νομαρχιακῶν ὑπαλλήλων

Περίληψις

172. Περὶ τοῦ Γραμματέως.
173. Περὶ τοῦ ὑπογραμματέως, τοῦ πρωτοκολλητοῦ, τῶν γραφέων καὶ τῶν κλητήρων.
174. Περὶ τοῦ λογιστοῦ καὶ τοῦ δημολογιστοῦ.
175. Περὶ τοῦ νομοϊατροῦ.

---

172. Κατὰ τὸ πρῶτον ὀργανιστικὸν Διάταγμα περὶ τῆς ἁρμοδιότητος τῶν Νομαρχῶν καὶ τῆς κατὰ Νομαρχίας ὑπηρεσίας ὑφίστατο ἐν ἑκάστῳ Νομῷ εἷς διευθυντὴς τῆς Νομαρχίας, χρέος ἔχων νὰ συμβουλεύῃ τὸν Νομάρχην καὶ νὰ τὸν ἀντικαθιστᾷ ἀπόντα ἢ κωλυόμενον [2]. Ἀλλὰ καταργηθείσης τῆς θέσεως

1 Κωνσταντοπούλου. Ἑρμην. Ποιν. Δικ. 1871. Ι. 254.
2 Δ. 26 Ἀπριλ. 1833 (17) ἄρθρ. 15.

ταύτης, διορίζεται νῦν ἀντ' αὐτοῦ ὁ Γραμματεὺς τῆς Νομαρχίας, ἔχων βαθμὸν τμηματάρχου β' τάξεως [1].

Ὡς οἱ Νομάρχαι, οὕτω καὶ οἱ Γραμματεῖς αὐτῶν δὲν διαιροῦνται παρ' ἡμῖν εἰς τάξεις ἀναλόγως τοῦ μισθοῦ, ὃν λαμβάνουσιν ἢ τοῦ τόπου, ἔνθ' ὑπηρετοῦσιν. Ἐν Γαλλίᾳ τοὐναντίον ὑφίσταται καὶ ἐπὶ τῶν Γραμματέων ἡ αὐτὴ εἰς τάξεις διαίρεσις, οἵα καὶ ἐπὶ τῶν Νομαρχῶν.

Ὁ Γραμματεὺς ὑπόκειται εἰς τὸν περὶ προσόντων τῶν ὑπαλλήλων νόμον· ἔθεν μόνον ὁ ὑπηρετήσας ἐπὶ τετραετίαν ὡς ὑπουργικὸς γραμματεὺς α΄ τάξεως καὶ ἔχων δίπλωμα Πανεπιστημίου, ἢ μὴ ἔχων μὲν δίπλωμα, ὑποστὰς δ' εὐδοκίμως ἐξετάσεις, διορίζεται τοιοῦτος [2].

Καθῆκον τοῦ Γραμματέως εἶνε νὰ διευθύνῃ τὰ τοῦ Γραφείου ἐν γένει, νὰ προσυπογράφῃ τὰ ἐκδιδόμενα ἔγγραφα καὶ νὰ ἀντικαθιστᾷ τὸν Νομάρχην ἀπόντα ἢ κωλυόμενον.

Ἐν Γαλλίᾳ παρεδέξαντο ἐπὶ τῆς τελευταίας ταύτης περιπτώσεως, ὅτι, ὅταν ὁ Νομάρχης ἀπουσιάζῃ ἐκτὸς τοῦ Νομοῦ, τὸ πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ Νομάρχου δικαίωμα τοῦ Γραμματέως χρήζει τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἀπαιτεῖται, ὅταν ὁ Νομάρχης δὲν ἐξέρχηται τῶν ὁρίων τοῦ Νομοῦ. Κατ' ἀμφοτέρας ὅμως τὰς περιστάσεις ἡ ὑπὸ τοῦ γραμματέως ἀντικατάστασις τοῦ Νομάρχου δὲν ἐπέρχεται αὐτοδικαίως, ἀλλὰ διὰ ῥητῆς ἐξουσιοδοτήσεως. Ὅθεν ἐν ἐλλείψει ταύτης ὁ Νομάρχης ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ ἀρχαιοτέρου τῶν συμβούλων τῆς Νομαρχίας.

Ἀλλὰ παρ' ἡμῖν ἕνεκα τῆς ῥητῆς ἐκφράσεως τοῦ νόμου οὐδεμία ἀμφιβολία ὑφίσταται, ὅτι ὁ Γραμματεὺς ἀντικαθιστᾷ αὐτοδικαίως τὸν Νομάρχην ἐν περιπτώσει κωλύματος ἢ ἀπουσίας, καὶ ὅτι δὲν ἀπαιτεῖται ἡ πρὸς τοῦτο ἄδεια τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν.

Ὁ Νομάρχης δύναται ν' ἀναθέσῃ εἰς τὸν Γραμματέα καὶ

1 Δ. 5 Δεκεμβρ. 1845 (32) ἄρθρ. 18.
2 Ν. 14 Μαΐου 1884 (217) ἄρθρον 3. Πρβλ. καὶ ἄρθρον 15 τοῦ αὐτοῦ Νόμου.

μέρος τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ [1], ὡς παραδείγματος χάριν, τὴν διοίκησιν τῆς Ἐπαρχίας, ἔνθα κεῖται ἡ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ, ὅτε καὶ ἐκπληρεῖ ὁ Γραμματεὺς καθήκοντα Ἐπάρχου. Δὲν εἶνε δὲ ἀπαραίτητον νὰ ληφθῇ προηγουμένως ἡ περὶ τούτου ἄδεια τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν ὡς ἐν Γαλλίᾳ [2].

Ἐξαιρετικῶς νόμοι τινὲς ἔδωκαν τῷ Γραμματεῖ μείζονα δικαιοδοσίαν. Οὕτως ὁ Στρατολογικὸς νόμος καθιστᾷ τὸν Γραμματέα ἐν ταῖς ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Νομάρχου διοικουμέναις ἐπαρχίαις πρόεδρον τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς ἐκδίκασιν τῶν ἐπὶ τῶν προκαταρκτικῶν στρατολογικῶν καταλόγων ἐνστάσεων [3].

Καὶ ὁ Γραμματεὺς ὑπόκειται, ὡς καὶ ὁ Νομάρχης, εἰς τὰς περὶ ἐντοπίων ὑπαλλήλων διατάξεις· ἐὰν ὑπάγεται ὅμως ὡς ἐκεῖνος, εἰς τὴν ἔκτακτον ποινικὴν δικαιοδοσίαν, καθάπερ ἀπεφάνθη καὶ ἡ νομολογία [4].

173. Ἐν τῷ κατωτέρῳ προσωπικῷ τῆς Νομαρχίας κατατάσσονται ὁ ὑπογραμματεύς, ὁ πρωτοκολλητής, οἱ γραφεῖς καὶ οἱ κλητῆρες, διοριζόμενοι ἅπαντες ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν μετὰ προηγουμένην γνωμοδότησιν τοῦ Νομάρχου [5].

Ὁ ὑπογραμματεὺς ἐργάζεται κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ Γραμματέως, ὃν καὶ ἀναπληροῖ ἅπαντα ἢ κωλυόμενον. Ὁ πρωτοκολλητὴς καταγράφει ἐν πρωτοκόλλῳ πᾶν ἐξερχόμενον ἢ εἰσερχόμενον ἔγγραφον καὶ κρατεῖ ἰδιαίτερον κατ' ἀλφάβητον πίνακα εἰς τρόπον, ὥστε νὰ εὑρίσκηται εὐθὺς πᾶν ἔγγραφον καὶ ἡ θέσις, τὴν ὁποίαν κατέχει ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ [6]. Οἱ γραφεῖς, ὄχι πλειότεροι τῶν τριῶν εἶνε βοηθοὶ τοῦ Γραμματέως καὶ ὑπογραμματέως, οἱ δὲ κλητῆρες εἶναι οἱ ὑπηρέται τῆς Νομαρχίας, ἐκτε-

1 Ἄρθρ. 23 τοῦ περὶ καθηκόντων τῶν Νομαρχῶν Διατάγματος.

2 Batbie, Traité III 303.

3 Ν. 27 Νοεμβρ. 1878 [59] ἄρθρ. 18.

4 Ἀπόφ. Ἀρείου Πάγου ὑπ' ἀριθ. 63, 1879.

5 Ἄρθρ. 18 καὶ 19 τοῦ Ν. τῆς 5 Δεκεμβρ. 1845 [32]

6 Ἄρθρ. 25 τοῦ περὶ καθηκόντων τοῦ Ν. Διατ. καὶ ἄρθρ. 4 καὶ 5 τοῦ ἀπὸ 3 Ἀπριλ. 1833 [13] Δ. περὶ τῆς ὑπηρεσίας εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Ἐπικρατείας.

λοῦντες εἴτε τὴν ἐσωτερικὴν ὑπηρεσίαν αὐτῆς, εἴτε χρησιμεύοντες ὡς ἀγγελιαφόροι [1].

174. Δυνάμει νόμου, ἀναθέσαντος τῷ Νομάρχῃ τὴν ἔκδοσιν χρηματικῶν ἐνταλμάτων καὶ τραπεζιτικῶν ἐπιταγῶν διὰ τὴν πληρωμὴν ἐξόδων ἀναγομένων εἰς βάρος τοῦ ταμείου τῆς ὁδοποιΐας, προσετέθη καὶ ἕτερον πρόσωπον ἐν τῇ νομαρχιακῇ ὑπηρεσίᾳ, ὁ λογιστής, ὅστις καθῆκον ἔχει νὰ τηρῇ τὰ ἀναγκαῖα βιβλία πρὸς ἔκδοσιν τῶν ἐνταλμάτων τούτων καὶ ἐπιταγῶν καὶ ἐν γένει νὰ ἐκτελῇ τὰς πληρωμὰς εἰς βάρος τοῦ ταμείου τῆς ὁδοποιΐας.

Ὁ λογιστής, ἔχων βαθμὸν καὶ μισθὸν ἐργοδηγοῦ, διορίζεται ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν ἐκ τῶν ὑπηρετούντων ἐπὶ διετίαν τοὐλάχιστον ὡς ὑπογραμματέων Νομαρχίας, ἢ γραμματέων ταμείου ἢ ἐφορίας, ἢ ἐπὶ τριετρίαν ὡς γραφέων εἰς τὸ γραφεῖον τῆς κεντρικῆς ἐπὶ τῆς ὁδοποιΐας, ἐπιτροπῆς. Ἐπιτρέπεται ὅμως εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν ν' ἀναθέτῃ καὶ εἰς ἐργοδηγοὺς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων λογιστοῦ τῶν δημοσίων ἔργων.

Οἱ λογισταὶ ἀπολύονται ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ ἐπὶ τῇ ἐκθέσει καὶ γνωμοδοτήσει τοῦ προϊσταμένου Νομάρχου, ἐὰν ἐντὸς ἔτους τιμωρηθέντες δὶς κατασταθῶσι καὶ αὖθις τιμωρητέοι [2].

Ὁ ἐν ἑκάστῃ Νομαρχίᾳ δημολογιστής, ἤτοι ὁ ἐπὶ τῆς ἐξελέγξεως τῶν δημοτικῶν προϋπολογισμῶν καὶ ἀπολογισμῶν, ἐδημιουργήθη οἱονεὶ αὐτομάτως, ἄνευ τινὸς νόμου ἢ διατάγματος. Διὰ τοῦτο οὐδὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν περὶ αὐτοῦ, εἰμὴ ὅτι ὁ μισθὸς αὐτοῦ καταβάλλεται κατ' ἀναλογίαν ὑφ' ἑκάστου τῶν δήμων τῶν ἀποτελούντων τὸν Νομόν.

175. Δι' ἑκάστην Νομαρχίαν διορίζεται καὶ εἷς ἰατρός, ἔχων

1 Περὶ τῆς μισθοδοσίας τῶν νομαρχιακῶν κλητήρων ὅρα τὸν περὶ τούτου εἰδικὸν Ν. τῆς 18 Ἀπριλ. 1884 [17].

2 Ὅρα Ν. 9 Δεκεμβρ. 1885 [117, 6'.] περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Νομαρχῶν ἐκδόσεως χρηματικῶν ἐνταλμάτων καὶ ἐπιταγῶν δι' ἔξοδα ὁδοποιΐας καὶ τὸ πρὸς ἐκτέλεσιν τούτου Δ. τῆς 21 Φεμβ. 1886 [59].

θεωρητικὰς καὶ πρακτικὰς γνώσεις τῆς ἰατρικῆς, τῆς χειρουργίας καὶ τῆς μαιευτικῆς [1].

Ὁ νομοϊατρὸς ὑπάγεται ἀμέσως ὑπὸ τὸν Νομάρχην καὶ ἐργάζεται ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν καὶ εὐθύνην αὐτοῦ εἰς πάντα τὰ ἰατρικὰ ἀντικείμενα. Διὰ τοῦτο ὁ νομοϊατρὸς δὲν ἀποτελεῖ ἰδίαν ἀρχήν, πάντα δὲ τὰ ὑπ' αὐτοῦ συντασσόμενα ἔγγραφα καθυποβάλλονται τῷ Νομάρχῃ πρὸς ἐξέτασιν καὶ ἔγκρισιν καὶ ὑπογραφέντα ὑπ' αὐτοῦ, διεκπεραιοῦνται καὶ δημοσιεύονται ἐν ὀνόματι τῆς Νομαρχίας μὲ μόνην τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Νομάρχου.

Ὁ νομοϊατρός, διαμένων ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ Νομοῦ, δὲν δύναται ἄνευ ἰδιαιτέρας προσκλήσεως ἢ ρητῆς ἀδείας τοῦ Νομάρχου ν' ἀπομακρυνθῇ αὐτῆς πλέον τῶν 24 ὡρῶν.

Ἕνεκα ὅμως μεταγενεστέρας διατάξεως περιορίζεται νῦν ἡ ἐνέργεια τοῦ νομοϊατροῦ ἐντὸς τῆς Ἐπαρχίας μόνης, ἣν διοικεῖ ἀπ' εὐθείας ὁ Νομάρχης [2].

1 Ὅρα Δ. 30 Ὀκτωβρ. 1833 [7] περὶ συστάσεως ἰατρῶν κατὰ Νομοὺς καὶ περὶ τῶν καθηκόντων αὐτῶν

2 Ν. 7 Δεκεμβρ. 1852 [1853, 25] περὶ συστάσεως ἐπαρχιακῶν ἰατρῶν ἄρθρ. 8. Πρβλ. καὶ τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ Δ. τῆς 14 Μαρτίου 1853 [25] καὶ τὸ Δ. τῆς 12 Αὐγούστου 1853 [27] περὶ προσόντων τῶν διοριζομένων ὡς νομαρχιακῶν ἢ ἐπαρχιακῶν ἰατρῶν καὶ περὶ συστάσεως ἐξεταστικῆς αὐτῶν ἐπιτροπῆς.

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

Περὶ τῆς νομαρχιακῆς διοικήσεως ἐν Γαλλίᾳ Ἀγγλίᾳ καὶ Πρωσσίᾳ

Α' ΕΝ ΓΑΛΛΙΑι

Περίληψις

176. Ἀνάγκη συγκριτικῆς μελέτης.
177. Περὶ τοῦ ἐν Γαλλίᾳ Νομάρχου καὶ τοῦ Γραμματέως τῆς Νομαρχίας.
178. Περὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Νομαρχίας.
179. Περὶ τοῦ νομαρχιακοῦ Συμβουλίου.
180. Περὶ τῶν καθηκόντων αὐτοῦ.
181. Περὶ τῆς νομαρχιακῆς ἐπιτροπείας.
182. Περὶ τῶν συνεπιτροπειῶν τῶν Νομῶν.
183. Περὶ τῆς περιουσίας καὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Νομοῦ.
184. Σύνοψις νέου νομαρχιακοῦ συστήματος τῆς Γαλλίας.

---

176. Ἡ γνῶσις, ἣν ἐπορίσθημεν ἐκ τῶν προηγουμένων, περὶ τοῦ ἐν Ἑλλάδι ὀργανισμοῦ τῆς νομαρχιακῆς διοικήσεως, δὲν ἐπαρκεῖ, ὅπως κρίνωμεν ἀσφαλῶς καὶ περὶ τῶν ἐλαττωμάτων ἢ ἐλλείψεων αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται καὶ ἡ σπουδὴ τῶν ξένων νομοθεσιῶν κατὰ μέθοδον συγκριτικήν, δι' ἧς ἀνατρέχοντες εἰς τὰς γενικὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς προέχοντας χαρακτῆρας ἑκάστου θεσμοῦ καὶ παραβάλλοντες αὐτοὺς πρὸς ἀλλήλους, εὑρίσκομεν, τίνες οἱ κατὰ τὴν ἡμετέραν κρίσιν ὑπέρτεροι τῶν ἐν Ἑλλάδι, καὶ τίνες οἱ δυνάμενοι νὰ μεταφυτευθῶσι καὶ παρ' ἡμῖν μετ' ἐλπίδος ἐπιτυχίας.

Ἀλλ' ἐπειδὴ δυσχερὴς ἀποβαίνει ἐνταῦθα ἡ τοιαύτη μελέτη πάντων τῶν ξένων νομοθετημάτων, θέλομεν ἐνδιατρίψει παρ' ἐκείνοις μόνοις τοῖς Κράτεσιν, ἅτινα πρωτανεύουσιν ἐν τῷ πο-

λιτισμῷ, καὶ ὧν ἡ διοίκησις παρουσιάζει ἴδιον ὅλως καὶ ἐξαίρετον χαρακτῆρα· τοιαῦτα δὲ ὑπολαμβάνομεν τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Πρωσσίαν. Οὐ μόνον αἱ πρὸς ἄλληλα διαφοραὶ τῶν τριῶν τούτων Κρατῶν περὶ τὴν διοίκησιν εἶναι ριζικαὶ καὶ κεφαλαιώδεις, ἀλλὰ καὶ ἅπασα σχεδὸν ἡ διοίκησις ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ προσεγγίζει ἐπὶ μᾶλλον ἢ ἧττον πρὸς ἕνα τῶν κυρίων τύπων οὓς παρουσιάζουσιν ἐκεῖνα.

177. Ὁ Νομάρχης (Préfet) ἐν Γαλλίᾳ διορίζεται καὶ παύεται καθ' ὃν τρόπον παρ' ἡμῖν σὺν τῇ διαφορᾷ ὅτι ὁ παυθεὶς καὶ μὴ ἔχων μὲν τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα πρὸς σύνταξιν, ἀλλὰ συμπληρώσας ἐξαετῆ δημοσίαν ὑπηρεσίαν, λαμβάνει ἐτήσιον μισθὸν ἀργίας ἀπὸ 8,000 – 6,000 δρ. ἀναλόγως τῆς τάξεως εἰς ἣν ἀνήκει. Ὁ μισθὸς οὗτος τῆς ἀργίας δὲν δύναται νὰ παραταθῇ πλέον τῶν ἓξ ἐτῶν. Δύνανται δὲ νὰ διορισθῶσι καὶ ἐπίτιμοι Νομάρχαι οἱ διατελοῦντες ἐν ἀργίᾳ ἢ διαθεσιμότητι καὶ φανέντες ἀντάξιοι τῆς λειτουργίας αὐτῶν.

Ἡ δικαιοδοσία τοῦ Νομάρχου ὑποδιαιρεῖται ὡς καὶ παρ' ἡμῖν εἰς τέσσαρας κατηγορίας τὴν τοῦ πράκτορος τῆς Κυβερνήσεως, τὴν τοῦ διαχειριστοῦ τῶν νομαρχιακῶν συμφερόντων, τὴν τοῦ κηδεμόνος τῶν δήμων καὶ τὴν τοῦ δικαστοῦ.

Ὑπὸ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἰδιότητα διορίζει ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως τῆς Κυβερνήσεως, ἐπὶ τῇ προτάσει τῶν προϊσταμένων ἑκάστης ὑπηρεσίας, σωρείαν ὑπαλλήλων, οὓς ἀπαριθμεῖ τὸ περὶ ἀποκεντρώσεως πολύκροτον Διάταγμα Ναπολέοντος Γ'. τῆς 25 Μαρτίου 1852. Τούτων δὲ κυριώτεροι εἶναι οἱ διευθυνταὶ καὶ φύλακες τῶν φυλακῶν τῶν ὑποδίκων καὶ τῶν καταδίκων, οἱ ἰατροὶ καὶ οἰκονόμοι τῶν φρενοκομείων, οἱ ἰατροὶ τῶν αὐτοφυῶν λουτρῶν, εἴτε ἰδιωτικῶν, εἴτε κοινοτικῶν, οἱ δημοτικοὶ εἰσπράκτορες τῶν πόλεων, ὧν ἡ συνήθης πρόσοδος δὲν ὑπερβαίνει τὰς τριάκοντα χιλιάδας δραχμῶν, οἱ ταχυδρομικοὶ ἐπιστάται, οἱ γραμματοκομισταὶ καὶ δασοφύλακες, οἱ ἀγροφύλακες, οἱ ἀστυνόμοι τῶν πόλεων τῶν ἐχουσῶν μέχρι τῶν 6,000 κατοίκων καὶ ἄλλοι πολλοί. Ὡς ἀντιπρόσωπος δὲ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας διορίζει τοὺς δημοδιδασκάλους καὶ τὰς δημοδιδασκαλίσσας.

Ἡ περὶ τοὺς διορισμοὺς τούτους ἐξουσία τοῦ Νομάρχου παρέχει αὐτῷ δύναμιν μεγάλην ἐν τῷ Νομῷ, καὶ ἀνυψοῦσα τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ καθιστᾷ καὶ τὴν ἐκ τούτου εὐθύνην πραγματικωτέραν καὶ τελεσφορωτέραν.

§ 178 ΚΕΦ. Α'. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 251

Τὰς ἄλλας ἰδιότητας τοῦ Νομάρχου θέλομεν ἐξετάσει ἐν τοῖς κατόπιν, καθ' ὅσον συσχετίζονται πρὸς τὴν ἐνέργειαν τῶν νομαρχιακῶν Συμβουλίων καὶ τῶν συμβουλίων τῆς Νομαρχίας.

Ὁ γραμματεὺς τῆς Νομαρχίας (secrétaire général) ἔχει ταὐτὰ περίπου καθήκοντα, ὅσα καὶ ὁ παρ' ἡμῖν. Ἀλλὰ πρὸς τούτοις ἐκτελεῖ καὶ ἔργα ἐπιτρόπου τῆς Κυβερνήσεως παρὰ τῷ Συμβουλίῳ τῆς Νομαρχίας, συνεδριάζοντι ὡς δικαστηρίῳ τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ.

178. Κατ' ἀναλογίαν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ὑφισταμένου ὑπὲρ τῆς κεντρικῆς διοικήσεως, ὁ Γάλλος νομοθέτης ἔθρυσε καὶ ἐν ἑκάστῳ Νομῷ ὑπὲρ τῆς τοπικῆς διοικήσεως Συμβούλιον τῆς Νομαρχίας (conseil de préfecture), ὡς σῶμα διαρκὲς ἔχον κυρίαν ἀποστολὴν νὰ ὑποβοηθῇ διὰ τῶν φώτων καὶ τῆς πείρας αὐτοῦ τὴν τοῦ Νομάρχου διοίκησιν. Ἀλλ' ὁ σκοπὸς οὗτος ὁμολογεῖται ὑπὸ τῶν Γάλλων συγγραφέων ὡς ἀποτυχών ἕνεκα κακῆς ἐκλογῆς τῶν πρὸς τοῦτο προσώπων. Ὅθεν χρησιμεύει νῦν ὡς τι προπαρασκευαστικὸν στάδιον πρὸς γνῶσιν τῆς τέχνης τοῦ διοικεῖν, ἐξ οὗ οἱ μᾶλλον εὐνοούμενοι ὑπὸ τῆς κομματικῆς τύχης ἀποστέλλονται ταχέως ἀλλαχοῦ ὡς Ἔπαρχοι.

Οἱ Σύμβουλοι οὗτοι τῆς Νομαρχίας διορίζονται διὰ Διατάγματος, προτάσει τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν, ἐπὶ τῇ βάσει ἰδιαιτέρων προσόντων, ἤτοι διπλώματος τῆς νομικῆς σχολῆς ἢ δεκαετοῦς διοικητικῆς ὑπηρεσίας. Ὁ δ' ἀριθμὸς αὐτῶν ποικίλλει ἐν ἑκάστῃ Νομαρχίᾳ ἀπὸ τριῶν μέχρις ἐννέα.

Ὁ Νομάρχης προΐσταται τοῦ Συμβουλίου τούτου καὶ προεδρεύει κατὰ τὰς συνεδριάσεις, ἔχων τὴν κρατοῦσαν ψῆφον.

Ἡ δικαιοδοσία τοῦ Συμβουλίου εἶναι διττή· Συμβουλευτικὴ ἐπὶ τῶν τῆς διοικήσεως καθέλου καὶ δικαστικὴ ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ. Ὡς συμβουλευτικὸν σῶμα δύναται μὲν ὁ Νομάρχης νὰ ἐρωτᾷ αὐτὸ ἐφ' οἱουδήποτε ἀντικειμένου τῆς ἁρμοδιότητός του, ὑποχρεοῦται δὲ πρὸς τοῦτο ἐπί τινων μόνον περιπτώσεων ἀναγραφομένων, ῥητῶς ἐν τῷ νόμῳ.

Ὡς δικαστήριον δὲ τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, τὸ Συμβούλιον συνεδριάζει δημοσίᾳ, ἐπιβαλλομένης καὶ τῆς παρουσίας ἐπιτρόπου, ἐκπληροῦντος εἰσαγγελικὰ καθήκοντα, κα ὅστις εἶναι συνήθως ὡς ἐρρέθη, ὁ Γραμματεὺς τῆς Νομαρχίας. Οἱ διάδικοι δύνανται νὰ παραστῶσι καὶ ὑποβάλωσι τὰς ἑαυτῶν παρατηρήσεις εἴτε δι' ἀντιπροσώπων εἴτε δι' ἐντολοδόχων.

Εἷς ἕκαστος δὲ τῶν Συμβούλων ἔχει ἀτομικῶς καὶ ἄλλαι καθήκοντα, οἷον ν'ἀ ναπληροῖ κατὰ τάξιν ἀρχαιότητος τὸν Νομάρχην κωλυόμενον, νὰ προΐσταται τῶν διοικητικῶν πλειστηριασμῶν, ν' ἀντιπροσωπεύῃ τὸν Νομάρχην κατὰ τὰς ἐνεργείας τοῦ στρατολογικοῦ συμβουλίου, νὰ ἐπιχειρῇ διοικητικὰς ἐρεύνας de commodo et incommodo, ἢ δικαστικάς τινας πράξεις καὶ τὰ τοιαῦτα.

179. Ὅλως διάφορον τούτου εἶναι τὸ Νομαρχιακὸν Συμβούλιον (Conseil Général), ὅπερ σύγκειται ἐκ μελῶν αἱρετῶν, ἴσων τὸν ἀριθμὸν πρὸς τὸν τῶν καντονίων τῶν ἀποτελούντων τὸν Νομόν.

Πρὸς ἐκλογὴν τινος ὡς νομαρχιακοῦ Συμβούλου ἀπαιτεῖται 25 ἐτῶν ἡλικία, κατοικία ἐν τῷ Νομῷ ἢ πληρωμὴ ἀμέσου φόρου ἐν αὐτῷ καὶ ἱκανότης τοῦ ἐκλέγειν. Ἀποκλείονται δὲ τοῦ ἀξιώματος τούτου δημόσιοί τινες λειτουργοὶ (οὐχὶ πάντες), εἴτε ἐν μόνῳ τῷ Νομῷ, ἔνθ' ἔχουσι τὴν ἕδραν αὐτῶν, εἴτε καὶ πανταχοῦ τῆς Γαλλίας. Τὰ τῶν ἐκλογῶν αὐτῶν ἐκδικάζει τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας.

Οἱ νομαρχιακοὶ Σύμβουλοι ἔχουσι διττὴν δικαιοδοσίαν. Πρῶτον μὲν καλοῦνται ὑπὸ τοῦ νόμου ἐν τισι περιπτώσεσι νὰ ἐκτελῶσιν ἀτομικῶς λειτουργίας τινας, οἷον νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὸ στρατολογικὸν συμβούλιον ἢ εἰς ἐπιτροπάς, νὰ ἀντικαθιστῶσι τὸν ἀπόντα ἢ κωλυόμενον Σύμβουλον τῆς Νομαρχίας κτλ. δεύτερον δὲ συγκροτοῦσιν ἅπαντες ὁμοῦ τὸ Νομαρχιακὸν Συμβούλιον.

Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην περίπτωσιν τὸ Συμβούλιον συνεδριάζει ἐν τακτικαῖς ἢ ἐκτάκτοις συνόδοις (sessions ordinaires, sessions extraordinaires). Δὶς τοῦ ἔτους συγκροτοῦνται τακτικαὶ σύνοδοι, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη διαρκεῖ ἕνα μῆνα τὸ πλέον,

ἡ δ' ἑτέρα μέχρι δέκα καὶ πέντε ἡμερῶν. Ἐν ταῖς δυσὶ δὲ ταύταις συνόδοις τὸ Συμβούλιον δύναται νὰ συζητήσῃ περὶ παντὸς ἀντικειμένου τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ.

Αἱ ἔκτακται σύνοδοι συγκαλοῦνται εἴτε ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας εἴτε τῇ αἰτήσει τῶν δύο τρίτων τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου. Ἡ διάρκεια αὐτῶν δὲν ὑπερβαίνει τὰς ὀκτὼ ἡμέρας, οὐδὲ δύνανται νὰ συζητηθῶσιν ἐν αὐταῖς ἄλλα ἀντικείμενα πλὴν ἐκείνων, δι' ἃ ρητῶς συνεκλήθη.

Τὸ Συμβούλιον διορίζει τὸ προεδρεῖον καὶ συντάσσει τὸν ἐσωτερικὸν αὐτοῦ κανονισμόν. Συνεδριάζει δὲ δημοσίᾳ, εἰ μὴ τῇ αἰτήσει πέντε μελῶν ἀποφασίσῃ περὶ τῆς κεκλεισμένων τῶν θυρῶν συζητήσεως.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει ἐκ τοῦ νόμου τὸ δικαίωμα τῆς διαλύσεως τοῦ νομαρχιακοῦ Συμβουλίου.

180. Τετραπλῆ εἶναι ἡ δικαιοδοσία τοῦ νομαρχιακοῦ Συμβουλίου· ἐκδίδει ἀποφάσεις ὁριστικὰς – ἐκδίδει ἀποφάσεις, αἵτινες δὲν γίνονται ὁριστικαὶ εἰμὴ ὅταν ἐγκριθῶσι σιωπηρῶς ἢ ρητῶς ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἢ ὑπὸ τοῦ νόμου — γνωμοδοτεῖ — ἐκφράζει εὐχάς.

Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ὑπάγεται - ἡ διανομὴ τῶν ἀμέσων φόρων, ἰσχύοντος ἐν Γαλλίᾳ τοῦ διανεμητικοῦ συστήματος — ἡ ψήφισις τῶν ἑκατοστημορίων, ὧν ἡ εἰσπραξις πιτρέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου, καὶ ἡ συνομολόγησις δανείων, ὧν ἡ ἐξόφλησις γενήσεται ἐντὸς δεκαπενταετίας τὸ πολὺ ἐκ τῶν συνήθων ἢ ἐκτάκτων πόρων τοῦ νομοῦ — ὁ προσδιορισμὸς τοῦ μεγίστου ὅρου τῶν ἐκτάκτων ἑκατοστημορίων, ἅτινα δύνανται νὰ ψηφίσωσι τὰ ἐπαρχιακὰ Συμβούλια - ἡ διαίρεσις τῶν δήμων εἰς ἐκλογικὰ διαμερίσματα — ὁ διορισμὸς καὶ ἡ παῦσις τῶν ὑποτρόφων τῶν σχολείων ἐκ τοῦ νομαρχιακοῦ ταμείου — ἡ ἀπόκτησις, ἡ ἀπαλλοτρίωσις καὶ ἡ ἀνταλλαγὴ κινητῶν ἢ ἀκινήτων τοῦ νομοῦ, καὶ ὁ τρόπος τῆς διαχειρίσεως αὐτῶν — ἡ ἀποδοχὴ ἢ ἡ ἄρνησις δωρεῶν καὶ κληροδοτημάτων — ἡ ταξινόμησις καὶ διεύθυνσις τῶν νομαρχιακῶν ὁδῶν καὶ τὰ τῆς κατασκευῆς καὶ συντηρήσεως αὐτῶν — ἡ διεύθυνσις τῶν σιδηροδρόμων τοπικοῦ συμφέροντος — ἡ ἔγκρισις ἀγωγῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Νομοῦ - τὰ τῆς διοι-

κήσεως τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων αὐτοῦ καὶ ἄλλα πολλά.

Εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν ὑπάγονται ὁ προσδιορισμὸς τοῦ φορολογητέου ποσοῦ ἐπὶ τοῦ Νομοῦ διὰ δημόσια ἔργα ἐκτελούμενα ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ ἐνδιαφέροντα τὸν Νομὸν — αἱ ἀποφάσεις ἐπὶ τῶν αἰτήσεων τῶν δημοτικῶν Συμβουλίων διὰ τὴν ἐπιβολὴν καὶ ἀνανέωσιν τῶν δημοτικῶν δασμῶν ἐπὶ ἀντικειμένων μὴ περιλαμβανομένων ἐν τῷ γενικῷ τιμολογίῳ ἢ διὰ τὴν ἐπιβολὴν καὶ ἀνανέωσιν δασμῶν ὑπερβαινόντων τὸ μέγιστον ὅριον τοῦ ἐν λόγῳ τιμολογίου — καὶ τέλος αἱ ἀποφάσεις διὰ πᾶν ἀντικείμενον νομαρχιακοῦ συμφέροντος, οὗ ἐπιλαμβάνεται τὸ Συμβούλιον εἴτε προτάσει τοῦ Νομάρχου, εἴτε τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν μελῶν αὐτοῦ.

Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀποφάσεων τούτων ὑπόκειται εἰς τὴν σιωπηρὰν ἔγκρισιν τῆς Κυβερνήσεως, ἥτις ὑποτίθεται δοθεῖσα, ἐὰν παρέλθωσι τρεῖς μῆνες ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς συνόδου, χωρὶς ἡ Κυβέρνησις ν' ἀναστείλῃ διὰ διατάγματος τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν.

Ρητὴ δὲ ἔγκρισις τῆς Κυβερνήσεως ἀπαιτεῖται διὰ τὰς ἀποφάσεις τῶν Νομαρχιακῶν Συμβουλίων, τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Νομοῦ ἢ εἰς τὴν ἔγκρισιν τῆς ὑπὸ τοῦ Νομάρχου διαχειρίσεως τῶν νομαρχιακῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων.

Ὑπὸ τὴν τρίτην αὐτοῦ ἰδιότητα τὸ νομαρχιακὸν Συμβούλιον γνωμοδοτεῖ ἐπὶ τῶν μεταβολῶν τῆς περιφερείας τοῦ Νομοῦ, τῶν ἐπαρχιῶν, τῶν καντονίων, καὶ τῶν δήμων καὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν πρωτευουσῶν αὐτῶν, ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν δημοτικῶν συμβουλίων περὶ τοῦ τρόπου τῆς καλλιεργείας τῶν δασῶν καὶ ἐπὶ παντὸς ἐν γένει ἀντικειμένου, περὶ οὗ ὀφείλει νὰ δώσῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ δυνάμει νόμου ἢ διατάγματος, ἢ περὶ τοῦ ὁποίου ἐρωτᾶται ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν.

Τέλος τὸ νομαρχιακὸν Συμβούλιον ἐκφράζει εὐχὰς ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν ἁρμόδιον ὑπουργὸν διὰ τοῦ προέδρου αὐτοῦ περὶ παντὸς ἀντικειμένου ἀποβλέποντος τὸ συμφέρον τοῦ Νομοῦ, ἢ περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν ἀναγκῶν πάσης δημοσίας ὑπηρεσίας, καθ' ὅσον συσχετίζεται πρὸς τὸν Νομόν. Ἀπαγορεύονται ὅμως αὐτῷ αἱ εὐχαὶ ἐπὶ πολιτικῶν ζητημάτων.

Κατὰ τὴν πρώτην τῶν τακτικῶν συνόδων ὁ Νομάρχης ὑποβάλλει ἔκθεσιν τῷ νομαρχιακῷ Συμβουλίῳ περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Νομοῦ καὶ τῶν διαφόρων ἐν αὐτῷ δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν σύνοδον ὑποβάλλει ἑτέραν ἔκθεσιν περὶ τῶν ὑποθέσεων, αἵτινες θέλουσι συζητηθῇ ἐν αὐτῇ.

181. Καθ' ἕκαστον ἔτος τὸ νομαρχιακὸν Συμβούλιον ἐκλέγει ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ νομαρχιακὴν ἐπιτροπείαν (commission départementale), συγκειμένην ἐκ τεσσάρων μέχρις ἑπτὰ προσώπων καὶ ἔχουσαν κυρίαν ἀποστολὴν ν' ἀντικαθιστᾷ ἔν τινι μέτρῳ τὸ νομαρχιακὸν Συμβούλιον κατὰ τὰς διακοπάς.

Ἡ ἐπιτροπεία αὕτη διορίζουσα πρόεδρον τὸν πρεσβύτερον μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ ἐκλέγουσα τὸν γραμματέα, λαμβάνει τῇ ἐγκρίσει τοῦ Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου καὶ τῇ συνδρομῇ τοῦ Νομάρχου τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων αὐτῆς.

Αἱ συνεδριάσεις τῆς ἐπιτροπῆς γίνονται κεκλεισμένων τῶν θυρῶν ἅπαξ ἑκάστου μηνός· ἀλλὰ πλὴν τῆς κανονικῆς ταύτης καὶ ὑποχρεωτικῆς συνεδριάσεως δύναται νὰ συνέλθῃ καὶ ἐκτάκτως. Πρὸς συζήτησιν ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία τοῦ ἡμίσεως τοὐλάχιστον τῶν μελῶν, αἱ δ' ἀποφάσεις λαμβάνονται δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας. Ἐν ἰσοψηφίᾳ ὁ πρόεδρος ἔχει τὴν νικῶσαν.

Ὁ Νομάρχης ἢ ὁ ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ παρίσταται εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς ἐπιτροπείας καὶ λαμβάνει τὸν λόγον, ὁσάκις θελήσῃ.

Ἡ δικαιοδοσία τῆς νομαρχιακῆς ἐπιτροπείας εἶναι διττή· ἡ μὲν ἔμμεσος κατ' ἐντολὴν καὶ πληρεξουσιότητα τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου, ἡ δὲ ἄμεσος κατὰ ρητὴν ἐξουσιοδότησιν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ νομοθέτου.

Ὑπὸ τὴν πρώτην ἰδιότητα ἡ ἐπιτροπεία βουλεύεται περὶ ὡρισμένων ἀντικειμένων, ὧν ἡ ἐξέτασις ἀνετέθη αὐτῇ ρητῶς ὑπὸ τοῦ νομαρχιακοῦ Συμβουλίου. Δὲν δύναται ὅμως τοῦτο ν' ἀναθέσῃ τῇ ἐπιτροπείᾳ ὁλόκληρον κατηγορίαν ὑποθέσεων ἢ νὰ παραιτηθῇ ὑπὲρ αὐτῆς ὅλης τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ.

Ὑπὸ τὴν δευτέραν ἰδιότητα ἡ ἐπιτροπεία, ἀκούσασα τὴν γνώμην ἢ τὰς προτάσεις τοῦ Νομάρχου, α') διανέμει τὰ διά-

φορα βοηθήματα (subventions), τὰ ἀναφερόμενα ἐν τῷ νομαρχιακῷ προϋπολογισμῷ, καὶ ὧν τὴν διανομὴν δὲν ἐπεφύλαξεν ἑαυτῷ τὸ νομαρχιακὸν Συμβούλιον, β') διανέμει μεταξὺ τῶν δήμων τὸ ἀναλογοῦν ἑκάστῳ ἐκ τῶν ἀστυνομικῶν προστίμων, γ') ὁρίζει τὴν τάξιν τῶν ἔργων τῶν ἐκτελεσθησομένων εἰς βάρος τοῦ Νομοῦ, δ') ὁρίζει τὴν ἐποχὴν καὶ τὸν τρόπον τῆς συνομολογήσεως τῶν νομαρχιακῶν δανείων, ε') ὁρίζει τὴν ἐποχὴν τῆς δημοπρασίας τῶν νομαρχιακῶν ἔργων, ς') πιστοποιεῖ τὴν κατάστασιν τῶν ἀρχείων καὶ τῶν κινητῶν τῶν ἀνηκόντων τῷ Νομῷ καὶ ζ') ἐγκρίνει τὸν πίνακα τῶν κτηματολογικῶν διατιμήσεων.

Περὶ πάντων δὲ τούτων ἡ νομαρχιακὴ ἐπιτροπεία ὀφείλει νὰ ὑποβάλῃ τὴν λογοδοσίαν τῷ νομαρχιακῷ συμβουλίῳ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς πρώτης συνόδου καὶ οἱασδήποτε ἄλλας προτάσεις ἂς θεωρεῖ ἀναγκαίας. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν σύνοδον ὑποβάλλει διὰ συνοπτικῆς ἐκθέσεως τὰς παρατηρήσεις αὐτῆς ἐπὶ τοῦ νομαρχιακοῦ προϋπολογισμοῦ, τοῦ συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ Νομάρχου.

Ἐν περιπτώσει διαφωνίας μεταξὺ τῆς ἐπιτροπείας καὶ τοῦ Νομάρχου ἡ ὑπόθεσις δύναται νὰ ὑποβληθῇ ἐκ νέου εἰς τὴν προσεχῆ σύνοδον τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου, ὅπερ ἀποφαίνεται ὁριστικῶς. Ἐν περιπτώσει δὲ συγκρούσεως μεταξὺ ἐπιτροπείας τοῦ Νομάρχου ἢ ὑπερβάσεως τῶν καθηκόντων αὐτῆς συγκαλεῖται αὐθωρεὶ τὸ Συμβούλιον καὶ ἀποφαίνεται περὶ τῶν γεγονότων.

182. Ἐν ταῖς περιπτώσεσι, καθ' ἃς ἔργα τινὰ δὲν δύνανται νὰ εὐοδωθῶσιν ἄνευ τῆς συμπράξεως δύο ἢ πλειόνων νομῶν ἐνδιαφερομένων εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν αὐτῶν, ἕκαστος τῶν νομῶν τούτων διορίζει ἰδίαν ἐπιτροπείαν ἐκ τῶν μελῶν τοῦ νομαρχιακοῦ αὐτοῦ Συμβουλίου (commission interdépartementale) πρὸς συζήτησιν τῶν κοινῶν τούτων ὑποθέσεων.

Ἰδίως δὲ προκαλοῦνται αἱ κοινοπραξίαι αὗται πολλῶν νομῶν εἴτε πρὸς ταξινόμησιν τῶν ὁδῶν μεγάλης συγκοινωνίας καὶ κοινοῦ συμφέροντος, αἵτινες ἐκτείνονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πολλῶν νομῶν, εἴτε πρὸς κατάργησιν τῶν πορθμείων, δι' ὧν

συνενοῦνται νομαρχιακαί τινες ὁδοί, εἴτε πρὸς ἵδρυσιν κοινῶν ἀγορῶν καὶ πανηγύρεων (foires) ἐν τοῖς συνόροις πλειόνων Νομῶν, εἴτε πρὸς ἵδρυσιν προτύπου τινὸς σχολῆς διὰ κοινῆς δαπάνης κτλ.

Ἡ τοιαύτη συνεπιτροπεία πολλῶν Νομῶν ἐκλέγει τὸν ἑαυτῆς πρόεδρον καὶ τὸν γραμματέα, οἱ δὲ Νομάρχαι τῶν ἐνδιαφερομένων Νομῶν ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ παρίστανται εἰς τὰς συνεδριάσεις αὐτῆς. Αἱ ἀποφάσεις λαμβάνονται κατὰ πλειοψηφίαν, ἀλλὰ δὲν ἐκτελοῦνται ἀφ' ἑαυτῶν, ἀπαιτουμένης τῆς ἐγκρίσεως τῶν νομαρχιακῶν Συμβουλίων τῶν ἐνδιαφερομένων Νομῶν. Ἐὰν δ' ἐν μόνον ἐκ τῶν νομαρχιακῶν Συμβουλίων δὲν ἐγκρίνει τὴν σύμβασιν, διαμένει τὸ καθεστώς.

183. Ἀνεγνωρισμένος ὢν ἐν Γαλλίᾳ ὁ Νομὸς ὡς ἠθικὸν πρόσωπον δύναται ν' ἀποκτήσῃ, νὰ κατέχῃ, νὰ ἐκποιήσῃ καὶ καθ' ὅλου εἰπεῖν νὰ ἐκτελέσῃ πάσας τὰς πράξεις τὰς συμπαρομαρτούσας τῇ ἰδιότητι τοῦ ἰδιοκτήτου.

Ἡ περιουσία τοῦ Νομοῦ σύγκειται ἐκ κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων. Τὰ πρῶτα ἀποτελοῦνται ἐκ τῶν ἐπίπλων καὶ σκευῶν, τῶν προωρισμένων διὰ νομαρχιακὰς ὑπηρεσίας καὶ ἐκ τῶν λεγομένων ἀσωμάτων δικαιωμάτων, οἷα τὰ δικαιώματα δισδίων, τὰ ἀνεγνωρισμένα ὑπὸ εἰδικῶν νόμων πρὸς κατασκευὴν καὶ συντήρησιν τῶν ὁδῶν καὶ γεφυρῶν.

Ἡ δ' ἀκίνητος περιουσία τοῦ Νομοῦ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νομαρχιακῶν καταστημάτων, τῶν ὁδῶν τῶν συντηρουμένων δαπάνῃ τοῦ Νομοῦ, τῶν φυτωρίων, τῶν ἀγροκηπίων (fermes modèles), τῶν αὐτοφυῶν θερμῶν λουτρῶν καὶ τῶν ἱστορικῶν μνημείων, ὅπου ὑπάρχουσι τοιαῦτα.

Τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν τοῦ Νομοῦ ἔχει ὁ Νομάρχης, συντάσσων τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων τοῦ Νομοῦ, ὃν ἐπιψηφίζει τὸ νομαρχιακὸν Συμβούλιον.

Τὰ συνήθη ἔσοδα τοῦ νομαρχιακοῦ προϋπολογισμοῦ ἀποτελοῦνται ἐκ τῶν τακτικῶν ἑκατοστημορίων (centimes) τῶν εἰσπραττομένων ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ ποσοῦ τῶν ἀμέσων φόρων—ἐκ τῶν εἰδικῶν ἑκατοστημορίων (centimes speciaux) τῶν προβλεπομένων ὑπὸ ἰδιαιτέρων νόμων—ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τῶν νομαρχιακῶν

κτημάτων — ἐκ τῶν τόκων — ἐκ τῶν προϊόντων τῶν φυτοκομείων καὶ ἀγροκηπίων — ἐκ τοῦ δικαιώματος διοδίων καὶ παρθμείων — ἐκ τῶν κατὰ παράβασιν τῶν περὶ ἁμαξοδρομίας διατάξεων ἐπιβαλλομένων προστίμων — ἐκ τοῦ ἐτησίου βοηθήματος τοῦ ἀναγραφομένου ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ Κράτους (4 ἑκατομ.) καὶ διανεμομένου ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν εἰς τοὺς διαφόρους Νομοὺς ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν, καὶ ἐξ ἄλλων τινῶν εἰσοδημάτων ἧττονος λόγου ἀξίων.

Αἱ δ' ὑποχρεωτικαὶ δαπάναι ἑκάστου νομοῦ ἀφορῶσι τὸ μίσθωμα, τὰ ἔπιπλα καὶ τὴν συντήρησιν τῶν Νομαρχείων καὶ Ἐπαρχείων — τὸν στρατωνισμὸν τῶν ἐνωμοτιῶν τῆς χωροφυλακῆς, τὸ μίσθωμα, τὴν συντήρησιν, τὰ ἔπιπλα καὶ τὰς μικρὰς δαπάνας τῶν κακουργιοδικείων, τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων, τῶν ἐμποροδικείων καὶ τῶν μικρῶν δαπανῶν τῶν εἰρηνοδικείων — τὰς δαπάνας τῆς ἐκτυπώσεως καὶ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων καὶ τῶν διὰ τοὺς ἐνόρκους καὶ τὰ ἐμπορικὰ ἐπιμελητήρια καταλόγων — τὰ πρὸς συντήρησιν καὶ κατασκευὴν τῶν νομαρχιακῶν καταστημάτων καὶ ὁδῶν — τὰ βοηθήματα πρὸς τὰ βρεφοκομεῖα (enfants assistés) καὶ τὰ φρενοκομεῖα — τὰ πρὸς τοὺς ἀπόρους βοηθήματα (assistance publique) — τὰς πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν γραμμάτων, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν συνδρομὰς τὰ ὑπὲρ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ ἄλλα τινά.

184. Τοιοῦτον εἶναι κατὰ τοὺς κυρίους αὐτοῦ χαρακτῆρας τὸ γαλλικὸν σύστημα τῆς νομαρχιακῆς διοικήσεως, σύστημα διάφορον καὶ οὐσιωδῶς παρηλλαγμένον ἐκείνου ὅπερ ἐπὶ Βαυαροκρατίας ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον τῷ Ἕλληνι νομοθέτῃ. Μόνος ὁ Νομάρχης διετήρησε τὴν παλαιὰν αὐτοῦ ἐξουσίαν καὶ τὴν ἐξέχουσαν ἰδιότημα αὐτοῦ ὡς πράκτορος τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας ἐν τῷ Νομῷ ὑπ' αὐτῆς διοριζομένου. Ἀλλὰ κατὰ τὰ ἄλλα καὶ τούτου ἡ δικαιοδοσία ποὺ μὲν ηὐρύνθη διὰ τοῦ δικαιώματος τοῦ διορίζειν ἅπαντας σχεδὸν τοὺς κατωτέρους ἐν τῷ Νομῷ δημοσίους ὑπαλλήλους, ποὺ δὲ περιωρίσθη διὰ τῆς ἀμεσωτέρας συμμετοχῆς τοῦ νομαρχιακοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς ἐπιτροπείας αὐτοῦ εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τοῦ Νομοῦ. Οὐδεὶς δὲ δύναται

νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι ἀμφότερα ταῦτα ὑπῆρξαν μέγα βῆμα πρὸς τὴν ἀποκέντρωσιν ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ὅτι δι' αὐτῶν ἀνέλαβεν ὁ νομὸς ἰδίαν προσωπικότητα, ζωὴν καὶ αὐτενέργειαν.

Μάλιστα δὲ τὸ νομαρχιακὸν Συμβούλιον, ἀνακαινισθέν, οὕτως εἰπεῖν, μετὰ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον, περιβληθὲν δι' εὐρείας ἐξουσίας, καὶ ἀναγνωρισθὲν οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ νομοθέτου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κοινωνίας ὡς τὸ κυριώτατον καὶ προσφορώτατον ὄργανον τῆς τόσῳ ποθητῆς αὐτοδιοικήσεως, ἀνέπτυξε τὸ πνεῦμα τῶν κοινοτικῶν συνεταιρισμῶν καὶ τῆς ἀφιλοκερδοῦς κοινοπραξίας ὑπὲρ τῶν δημοσίων συμφερόντων, συνετέλεσε δὲ οὐ μικρὸν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων πολλῶν τοπικῆς ἀνάγκης καὶ τὴν ἵδρυσιν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων.

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀσφαλῶς τοὺς νέους νομαρχιακοὺς θεσμοὺς τῆς Γαλλίας, ὡς μηδὲ τὴν ἀνθρώπινον κἂν ἡλικίαν ὑπερβάντας· ἀλλὰ καὶ οὕτω πανθομολογούμενον θεωρεῖται, ὅτι ὁ μικρὸς βίος τῶν νομαρχιακῶν Συμβουλίων οὔτε ὅλως ἄδοξος καὶ ἄρχηστος ἀπεδείχθη, οὔτε ἀσυντελὴς πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀνδρικῶν καὶ εὐγενῶν αἰσθημάτων τῆς αὐτοδιοικήσεως, ὧν τοσαύτην ἀνάγκην εἶχεν ἡ Γαλλία, ὅπως ἀναλάβῃ ἐκ τῆς πανωλεθρίας τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἀτασθαλιῶν τοῦ παρελθόντος.

Β'. ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ

Περίληψις

185. Περὶ τῆς κομητείας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ὀργάνων τῆς αὐτοδιοικήτεως — Περὶ τοῦ Σέριφ.
186. Περὶ τοῦ Λόρδου τοποτηρητοῦ.
187. Περὶ τοῦ Coroner.
188. Περὶ τῶν γραμματέων τῆς κομητείας.
189. Περὶ τῶν ἀστυνομικῶν ὑπαλλήλων.
190. Περὶ τῶν εἰρηναρχῶν.

191. Διοικητικὰ δικαστικὰ καθήκοντα ἑνὸς ἑκάστου τῶν εἰρηναρχῶν.
192. Συλλογικὴ δικαιοδοσία τῶν εἰρηναρχῶν.--Περὶ τῶν μικρῶν συνόδων.
193. Περὶ τῶν εἰδικῶν συνόδων.
194. Περὶ τῶν τετραμηνιαίων ἢ γενικῶν συνόδων.
195. Δικαστικὰ καὶ διοικητικὰ καθήκοντα αὐτῶν.
196. Περὶ τοῦ νομαρχιακοῦ φόρου καὶ τοῦ νομοταμίου.
197. Σύνοψις.

Περὶ τῆς Ἀναστάσης ἢ τῶν αὐτῇ ὀργάνων καὶ αὐτοδιοικήσεως.--Περὶ τοῦ Σέριφ.

185. Πρὸς τὸν παρ' ἡμῖν Νομὸν ἀντιστοιχεῖ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὡς ἐλέχθη ἀλλαχοῦ [1], ἡ κομητεία, οὖσα τὸ κύριον διοικητικὸν διαμέρισμα καὶ τὸ πρῶτον ἅμα ἠθικὸν πρόσωπον μετὰ τὸ Κράτος. Αἱ τετραμηνιαῖαι σύνοδοι τῶν εἰρηναρχῶν, ὁ σχηματισμὸς τοῦ καταλόγου τῶν ἐνόρκων, ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία τοῦ Σέριφ τὴν κομητείαν ἔχουσι κυρίαν περιφέρειαν. Ὡσαύτως δὲ αὕτη χρησιμεύει ὡς βάσις τῶν νομαρχιακῶν φόρων, τῆς ὅλης διοικητικῆς καὶ ἀστικῆς δικαιοσύνης τῶν εἰρηναρχῶν, τῆς στρατολογίας καὶ καθ' ὅλου εἰπεῖν τῆς ἀνωτέρας αὐτοδιοικήσεως, ὑφ' ἣν αἱ μόναι ὑφιστάμεναι κοινότητες εἶνε ὁ δῆμος καὶ ἡ ἐνορία.

Οἱ ἐν τῇ κομητείᾳ λειτουργοὶ τῆς αὐτοδιοικήσεως εἶναι ὁ Σέριφ, ὁ Λόρδος τοποτηρητής, ὁ Coroner, ὁ νομογραμματεύς, οἱ εἰρηνάρχαι καὶ οἱ ἀστυνόμοι.

Ἐκ τούτων τὴν πρωτεύουσαν θέσιν κατέχει ἱστορικῶς ὁ Σέριφ (sheriff), ἀνώτατος ἄρχων τῆς κομητείας, οἱονεὶ ἐπίτιμος Νομάρχης, ἐκλεγόμενος ἐνιαυσίως μεταξὺ τῶν πλουσίων γαιοκτημόνων ὑπὸ ἐπιτροπῆς συγκειμένης ἐκ τοῦ Καγκελαρίου, τοῦ λόρδου θησαυροφύλακος, τῶν τριῶν προέδρων τῶν τριῶν ἀνωτάτων δικαστηρίων καὶ μυστικοσυμβούλων τινῶν. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη προτείνει τρεῖς ὑποψηφίους δι' ἑκάστην κομητείαν, ἐξ ὧν ἡ Ἀνασσα διορίζει συνήθως τὸν πρῶτον ἐγγεγραμμένον, κεντῶσα διὰ βελόνης τὸ ὄνομα αὐτοῦ (picking the sheriffs). Ἐὰν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἔτους ἀποθάνῃ ὁ Σέριφ, διορίζεται ἕτερος

1 Ὅρα ἀνωτ. § 86.

διὰ τὸν ἐπίλοιπον χρόνον ἄνευ τῶν διατυπώσεων τούτων. Ἀλλὰ καὶ πλὴν τῆς περιπτώσεως ταύτης δύναται ἡ Ἀνασσα νὰ διορίσῃ τὸν Σέριφ διὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν ἄνευ γνωμοδοτήσεως τῆς ἐπιτροπῆς. Ὁ οὕτω δὲ διοριζόμενος Σέριφ καλεῖται ἐμπαικτικῶς ὁ ἐκ τοῦ θυλακίου (pocket Sheriff).

Ὁ ὁπωσδήποτε διορισθεὶς Σέριφ ὑποχρεοῦται ὑπὸ τοῦ νόμου νὰ δεχθῇ τὴν λειτουργίαν, πλὴν ἰσχυρῶν λόγων καὶ μάλιστα ἀπορίας χρηματικῆς. Ἀλλ' ὁ ἅπαξ χρηματίσας Σέριφ δύναται ἀτιμωρητεὶ νὰ ἀρνηθῇ τὸ ἀξίωμα κατὰ τὰ τρία ἑπόμενα ἔτη.

Δὲν ἀπαιτεῖται ὑπὸ τοῦ νόμου, ὥστε ὁ Σέριφ νὰ ἔχῃ τὴν κατοικίαν αὐτοῦ ἐν τῇ κομητείᾳ.

Ὁ Σέριφ ἐθεωρεῖτο παλαιόθεν ὁ μόνος ἀντιπρόσωπος τοῦ Στέμματος ἐν τῇ οἰκονομικῇ, στρατιωτικῇ καὶ δικαστικῇ διοικήσει τῆς ἑαυτοῦ περιφερείας, ἔχων ἐπὶ πάντων τούτων εὐρυτάτην δικαιοδοσίαν, ἀλλὰ βαθμηδὸν ἡ ἐξουσία αὐτοῦ περιεστάλη οὐσιωδῶς καὶ δὴ ἡ μὲν ποινικὴ αὐτοῦ δικαιοδοσία διὰ τῆς Magna Charta, ἡ δικαστικὴ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων, ἡ ἀστυνομικὴ διὰ τῶν εἰρηναρχῶν καὶ ἡ στρατιωτικὴ διὰ τοῦ Λόρδου τοποτηρητοῦ.

Τὴν σήμερον ἀπέμειναν τῷ Σέριφ τὰ ἑξῆς μόνα δικαιώματα. Ἀποφαίνεται μόνος περὶ μικρῶν διαφορῶν μέχρι 40 σελινίων, διευθύνει τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς τῆς κομητείας, καὶ ἀνακοινοῖ τὰ ὀνόματα τῶν ἐκλεχθέντων, συλλαμβάνει πᾶν πρόσωπον διαταράττον τὴν εἰρήνην καὶ δύναται νὰ ὑποχρεώσῃ οἱονδήποτε εἰς παροχὴν ἐγγυήσεως ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς δημοσίας τάξεως. Πρὸς τούτοις ὀφείλει ὁ Σέριφ ἐξ ἐπαγγέλματος (ex officio) νὰ κατακρατῇ ἀσφαλῶς τοὺς κακοποιούς, καὶ δύναται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἢ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς χώρας νὰ διατάξῃ γενικὴν στρατολογίαν.

Ἐν ταῖς ἀστικαῖς ὑποθέσεσι καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ὡς ἐκτελεστικοῦ ὀργάνου τῶν ἀποφάσεων τῆς ἀνωτέρας δικαιοσύνης, ἐκτελεῖ τὰς ἀποφάσεις τῶν βασιλικῶν δικαστηρίων, κοινοποιεῖ τὰς κλήσεις, διατάσσει συλλήψεις, δέχεται ἐγγυοδοσίας κτλ.

Τέλος ὁ Σέριφ ἐπιβεβαιοῖ τὰ δημόσια ἔσοδα τῆς κομητείας,

λαμβάνει κατοχὴν τῶν δημευθέντων ἢ ἀδεσπότων κτημάτων, εἰσπράττει τὰ χρηματικὰς ποινὰς καὶ πρόστιμα καὶ ἐξασφαλίζει τὰ ἐκ τῶν ναυαγίων ἀντικείμενα

Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἐλχίστας τῶν λειτουργιῶν τούτων ἐκτελεῖ αὐτοπροσώπως ὁ Σέριφ, ἰδίως δὲ τιμητικάς τινας μόνον, ἤτοι τὴν τοῦ ἐφόρου τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, τὰ τῆς ἐπισήμου ὑποδοχῆς τῶν ὁδοιπορούντων δικαστῶν καὶ τὰ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν ἐνόρκων. Πάσας τὰς λοιπὰς ὑπηρεσίας ἐκτελεῖ διὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ διοριζομένου ἀντικαταστάτου, τοῦ Ὑποσέριφ (Under-Sheriff), ὄντος μετακλητοῦ.

Ὁ Ὑποσέριφ συγκροτεῖ τὸ κεντρικὸν γραφεῖον τῆς κομητείας, δι' οὗ αἱ καθ' ἑκάστην ὑποθέσεις ἐκτελοῦνται δι' ἐμμίσθων κλητήρων (Bailifs of Hundreds καὶ Huissiers).

Ὡσαύτως ἕκαστος Σέριφ διορίζει διὰ τὰς ἐν τῇ κομητείᾳ ὑποθέσεις μετὰ τῆς κεντρικῆς διοικήσεως ἴδιον ἀντιπρόσωπον ἐν Λονδίνῳ, Deputy Sheriff καλούμενον, ὅστις κύριον καθῆκον ἔχει νὰ παραλαμβάνῃ τὴν μετὰ τῶν ὑπουργείων καὶ τῶν ἀνωτάτων δικαστηρίων ἀλληλογραφίαν καὶ ν' ἀποστέλλῃ αὐτὴν εἰς τὸν Σέριφ [1].

186. Ὁ Λόρδος τοποτηρητὴς (Lord-Lieutenant) διορίζεται διὰ βασιλικοῦ διατάγματος, καὶ κατὰ μὲν τὸν νόμον θεωρεῖται μετακλητός, κατ' ἔθιμον δὲ ἰσόβιος. Οὗτος ἔχει κυρίως τὴν ἐπιμέλειαν τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως τῆς κομητείας, διὸ καὶ διορίζει τὸν ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ (Deputy-Lieutenant) ὡς στρατιωτικὸν ἐπιμελητήν, λαμβανόμενον συνήθως μεταξὺ τῶν εἰρηναρχῶν. Ὁμοίως οὗτος διορίζει τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς ἐθνοφρουρᾶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταγματάρχου.

1 Τὰ τῆς ἀγγλικῆς αὐτοδιοικήσεως περιέγραψεν ὡς μάλιστα αὐθεντικῶς καὶ ἀριστοτεχνικῶς ὁ Gneist, καὶ ἐν ἄλλαις μὲν συγγραφαῖς αὐτοῦ, ἰδίως δὲ ἐν τῷ ἔργῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ Selfgovernement. Ἐρανίσματα καὶ περιλήψεις, οἱονεὶ ψυχία συνειλεγμένα ἐκ τῆς πλουσίας τραπέζης ἐκείνου, εἶνε ὅσα ἡμεῖς ἐκτιθέμεθα ἐν τῷ κειμένῳ, ἐν μόνον ἐπιζητήσαντες, νὰ καταδείξωμεν ὅλον ὅτι τοὺς προέχοντας χαρακτῆρας τῆς ἀγγλικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ νὰ παράσχωμεν τῷ Ἕλληνι ἀναγνώστῃ ὅσον οἷόν τε σαφεστέραν καὶ πιστοτέραν εἰκόνα ταύτης.

Πρὸς τῇ στρατιωτικῇ ταύτῃ ἐξουσίᾳ, ὁ λόρδος τοποτηρητὴς ἔχει καὶ τὴν τοῦ προϊσταμένου τῶν εἰρηναρχῶν καὶ τοῦ ἀρχειοφύλακος τοῦ νομοῦ (custos rotulorum). Ὅθεν δικαίως θεωρεῖται νῦν ὡς ὁ πρῶτος τῶν λειτουργῶν τῆς αὐτοδιοικήσεως ἐν τῇ κομητείᾳ καὶ διὰ τὸ ἰσόβιον τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ καὶ διὰ τὰ πολυάριθμα ἀστυνομικὰ καὶ διοικητικὰ καθήκοντα, ἅπερ ἀσκεῖ ὡς εἰρηνάρχης.

Καθ' ὅλου δ' εἰπεῖν ὁ μὲν Σέριφ εἶναι ὁ πρῶτος πολιτικὸς ἄρχων, ὁ δὲ Λόρδος τοποτηρητὴς ὁ πρῶτος στρατιωτικὸς ἄρχων τῆς κομητείας καὶ ὁ πρῶτος τῶν εἰρηναρχῶν, ἤτοι τῶν διοικητικῶν καὶ δικαστικῶν ἀρχόντων. Ὑπὸ τὴν τελευταίαν δὲ ταύτην ἰδιότητα καὶ τὴν τοῦ ἀρχειοφύλακος τῆς κομητείας ὁ Λόρδος τοποτηρητὴς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ προΐσταται αὐτοπροσώπως ἢ δι' ἀντιπροσώπου τῶν συνόδων τῶν εἰρηναρχῶν.

187. Ἐν ἑκάστῃ κομητείᾳ ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν ἐχόντων ἐν αὐτῇ ἀκίνητον περιουσίαν (free-holders) τρεῖς ἢ τέσσαρες Coroners, ἐνίοτε δὲ καὶ ἓξ ἢ ἑπτά. Ἀλλ' ἡ ἐκλογὴ αὐτῶν δὲν ἀνανεοῦται κατὰ περιόδους, εἶναι ἰσόβιος.

Οἱ εἰρηνάρχαι ὁρίζουσι τὴν περιφέρειαν τῆς δικαιοδοσίας ἑκάστου Coroner ἐν τῇ κομητείᾳ, δύνανται δὲ πρὸς τοῦτο καὶ νὰ δημιουργήσωσι νέα διαμερίσματα. Ὅθεν ἐν περιπτώσει ἀποβιώσεως Coroner τινὸς ἡ ἐκλογὴ περιορίζεται νῦν ἐντὸς τοῦ ὡρισμένου αὐτῷ διαμερίσματος καὶ διὰ τοὺς ἐκλογεῖς τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῷ.

Τὰ καθήκοντα τῶν Coroner εἶναι κυρίως ἀνακριτικά, ἰδίως δὲ ἡ ἐξέτασις καὶ βεβαίωσις τῶν βιαίων θανάτων καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῶν ναυαγίων καὶ τῶν εὑρεθέντων θησαυρῶν. Ἀλλ' ἐν τῇ πράξει περιεστάλησαν καὶ ταῦτα οὐσιωδῶς.

Τὴν σήμερον ἐν περιπτώσει βιαίου θανάτου οἱ ἔνορκοι, 15 — 18 τὸν ἀριθμόν, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Coroner ὀφείλουσι νὰ μεταβῶσιν ἐπὶ τόπου, ἔνθ' ἐγένετο ὁ θάνατος, καὶ νὰ συνεδριάσωσιν ἐκεῖ, ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ πτῶμα. Ἡ ἀνακριτικὴ δ' αὕτη πρᾶξις συμπληροῦται διὰ τῆς ἐνώπιον τῶν ἐνόρκων ἐξετάσεως ὑπὸ τοῦ Coroner τῶν μαρτύρων καὶ διὰ τῆς διεξαγωγῆς ἄλλων τινῶν ἀποδείξεων περὶ τῆς αἰτίας τοῦ θανάτου. Μετὰ

ταῦτα δὲ ὁ Coroner τῇ ἀποφάσει δώδεκα τοὐλάχιστον ἐνόρκων βεβαιοῖ ἐπισήμως τὴν αἰτίαν τοῦ θανάτου.

Ὁ Coroner θεωρεῖται ἐν ταὐτῷ καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Στέμματος πρὸς διατήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ εἰρήνης, διὸ καὶ συμπράττει εἰς τοῦτο μετὰ τῶν εἰρηναρχῶν.

188. Ὡς νομογραμματεὺς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ συνήθως καλούμενος γραμματεὺς τῆς εἰρήνης (clerk of the peace), διοριζόμενος ὑπὸ τῆς τετραμηνιαίας συνόδου τῶν εἰρηναρχῶν καὶ ὢν κατὰ νόμον μόνιμος (quamdiu se bene gesserit).

Καθήκοντα τοῦ νομογραμματέως εἶναι τὰ ἑξῆς· 1) διευθύνει τὸ κεντρικὸν γραφεῖον τῆς νομαρχιακῆς διοικήσεως, 2) χρησιμεύει ὡς δικαστικὸς γραμματεὺς τῶν τετραμηνιαίων συνόδων τῶν εἰρηναρχῶν, φροντίζων περὶ τῆς εἰδοποιήσεως τῶν συνεδριάσεων ἢ τῶν ἀναβολῶν αὐτῶν, μεταβιβάζων τὰς κλήσεις, ἀναγινώσκων τὰ συνήθη ἔγγραφα κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν συνόδων, καλῶν τοὺς ἐνόρκους, ὁρκίζων αὐτοὺς καὶ τιμωρῶν ἢ συγχωρῶν τοὺς καθυστεροῦντας, κλητεύων τοὺς διαδίδους καὶ τοὺς μάρτυρας, δεχόμενος τοὺς ὅρκους αὐτῶν, δημοσιεύων τὰς ἀποφάσεις, ὁρίζων τὰ δικαστικὰ ἔξοδα καὶ τέλος τηρῶν τὴν ἀλληλογραφίαν τῶν τετραμηνιαίων συνόδων μετὰ τοῦ Σέριφ καὶ ἄλλων ἀρχῶν, 3) ἐκτελεῖ ἐνίοτε καὶ ἔργα δημοσίου κατηγόρου, ἰδίως κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῶν περιοδευόντων δικαστῶν, 4) ἐν πάσαις ταῖς δίκαις περὶ ἀκινήτων ἀντιπροσωπεύει ὡς νόμιμος ἀντιπρόσωπος τὴν κομητείαν [1].

Οἱ γραμματεῖς τῶν εἰρηναρχῶν (clerks to justices) διορίζονται ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς μικραῖς τοπικαῖς συνόδοις συνερχομένων εἰρηναρχῶν καὶ χρησιμεύουσιν ὡς πρωτοκολληταὶ καὶ ὑπάλληλοι γραφείου.

Τέλος clerks of Magistrates καλοῦνται οἱ γραμματεῖς τῶν ἀτομικῶς ἐνεργούντων εἰρηναρχῶν. Οἱ τοιοῦτοι, οἵτινες συγχέονται ἐνίοτε μετὰ τῶν clerks to justices, λαμβάνουσι τὸ μὲν

1 Ἐν τισι κομητείαις ὁ νομογραμματεὺς λαμβάνει τακτικὸν ἐτήσιον μισθὸν 200—1600 λιρῶν στερλ. Ἐν πάσαις δὲ ταῖς ἄλλαις οἱ νομογραμματεῖς λαμβάνουσιν ἀμοιβὰς καὶ δικαιώματα ἀνερχόμενα εἰς σπουδαῖα ποσά.

ἀμοιβάς, τὸ δὲ μικρόν τι ἐπίδομα ἐκ τοῦ εἰρηνάρχου, δυνάμενοι ἐν ταὐτῷ νὰ ἐκπληρῶσι καὶ καθήκοντα ἰδιώτου κατηγόρου ἢ δικηγόρου.

189. Ὄργανα τῆς ἀγγλικῆς αὐτοδιοικήσεως ἐν τῇ κομητείᾳ θεωροῦνται καὶ οἱ διάφοροι ἐν αὐτῇ ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι.

Τούτων ἁπάντων ἀνώτεροι εἶνε ὁ ἀρχιαστυνόμος τῆς κομητείας, (Chief Constable) καὶ ὁ ἐν ἑκάστῃ ἑκατονταρχίᾳ ἢ ἀστυνομικῷ διαμερίσματι (division) ἀστυνόμος (Constable ἢ High Constable) διοριζόμενος ἰσοβίως κατὰς τὰς εἰδικὰς συνόδους τῶν εἰρηναρχῶν. Ἀλλ' ἀμφοτέρων τούτων ἡ δικαιοδοσία ἠλαττώθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐντὸς βραχέος χρόνου ἴσως καὶ ἐκλείψῃ τέλεον.

Μεγαλειτέραν δικαιοδοσίαν ἔχουσιν οἱ ὑπαστυνόμοι (Petty Constables), διοριζόμενοι καὶ οὗτοι ἐπίτιμοι ὑπὸ τῶν εἰρηναρχῶν ἐν ἑκάστῃ ἐνορίᾳ ἢ κοινότητι. Ἡ λειτουργία αὐτῶν εἶναι ἐνιαύσιος καὶ συνίσταται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν τῶν εἰρηναρχῶν κατὰ τὰ διοικητικὰ καὶ δικαστικὰ αὐτῶν καθήκοντα, ἤτοι νὰ συλαμβάνωσι καὶ φυλακίζωσι τὰ πρὸς τοῦτο ὑποδεικνυόμενα πρόσωπα, νὰ ποιῶνται κατ' εἶκον ἐρεύνας καὶ ἐξ ἰδίας ἔστιν ὅτε ἁρμοδιότητος ἐν κατεπειγούσαις περιπτώσεσιν· Ὡς ἀνεξάρτητοι δὲ ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι καθῆκον ἔχουσι νὰ διατηρῶσι τὴν δημοσίαν τάξιν (to repress felons and to keep the peace), ἤτοι νὰ περιέρχωνται ἐπιμελῶς τὴν ἑαυτῶν περιφέρειαν, νὰ ἐπαγρυπνῶσιν εἰς τὴν τήρησιν τῶν νόμων, νὰ προλαμβάνωσι τὰ ἐγκλήματα, νὰ ὑπερασπίζωνται τοὺς πολίτας κατὰ τῶν αὐθαιρεσιῶν, νὰ ἐπιτηρῶσι τὰ καπηλεῖα, νὰ φυλακίζωσι τοὺς μεθύοντας, νὰ ἐπισκέπτωνται τὰ ἀσεμνα καταγώγια, νὰ ἐμποδίζωσι τὰ ἀπαγορευόμενα παιγνίδια καὶ νὰ συλλαμβάνωσι τοὺς φερεοίκους, τοὺς λωποδύτας καὶ τοὺς ἀλήτας.

Οἱ ὑπαστυνόμοι λαμβάνουσιν ἀμοιβάς τινας καὶ δικαιώματα, δύνανται δὲ νὰ διορίσωσι καὶ ἀντιπρόσωπον αὐτῶν.

Ἐν ᾗ περιπτώσει δύο ἢ πλείονες εἰρηνάρχαι ἐπὶ τῷ ὅρκῳ ἀξιοπίστου μάρτυρος πείθονται, ὅτι ἔν τινι διαμερίσματι συνέβη ταραχή, στάσις ἢ προδοσία, ἢ προσδοκᾶται πιθανῶς τοιοῦτό τι, καὶ φρονοῦσιν ὅτι οἱ ὑπάρχοντες ὑπαστυνόμοι δὲν δύνανται νὰ

ἐπαρκέσωσιν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης, δύνανται δι' ἐγγράφου διαταγῆς (precept) νὰ διορίσωσιν ὅσους ἂν ἐγκρίνωσιν ἐκτάκτους ἐπιτίμους ὑπαστυνόμους (special Gonstables) δι' ὡρισμένον χρόνον καὶ νὰ ὁρκίσωσιν αὐτούς.

Περὶ πάντων τούτων ὅμως ὀφείλουσιν οἱ εἰρηνάρχαι νὰ εἰδοποιήσωσι τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τὸν Λόρδον τοποτηρητήν.

190. Ἀλλὰ πάντων τῶν ἐν τοῖς πρόσθεν μνημονευθέντων ὀργάνων τῆς ἐν τῇ κομητείᾳ αὐτοδιοικήσεως, τὴν ἐπισημοτέραν καὶ ἐνεργοτέραν θέσιν κατέχουσιν ἀναμφηρίστως οἱ εἰρηνάρχαι [1] (justices of the peace), ἄρχοντες ἐπίτιμοι, δρῶντες συλλογικῶς τε καὶ ἀτομικῶς, διοικητικῶς τε καὶ δικαστικῶς, ἀναδείξαντες δὲ διὰ τῆς κατὰ παράδοσιν τιμίας καὶ φιλοπόλιδος αὐτῶν διαγωγῆς τὴν ἀγγλικὴν κομητείαν τὸ φαεινότερον ὑπόδειγμα τελείας αὐτοδιοικήσεως.

Οἱ εἰρηνάρχαι διορίζονται ὑπὸ τοῦ Στέμματος, ἐπὶ τῇ γνωμοδοτήσει τῶν τετραμηνιαίων συνόδων καὶ τοῦ Λόρδου τοποτηρητοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει ἐτησίας προσόδου 100 λιρῶν στερλινῶν (2,500 δραχ.) ἐξ ἀκινήτων ἐλευθέρων παντὸς βάρους. Πλὴν οἱ ἔχοντες νομικὰς γνώσεις, οἱ λόρδοι τοῦ κοινοβουλίου καὶ οἱ πρωτότοκοι υἱοὶ αὐτῶν δύνανται νὰ διορισθῶσι καὶ ἄνευ τιμήματος.

Ὁ οὕτω διοριζόμενος εἰρηνάρχης εἶνε ἁπλῶς ἐπίτιμος, ὅπως δὲ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀσκῇ ἐμπράκτως τὸ ἑαυτοῦ καθῆκον, δέον νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ Στέμματος τὴν πρὸς τοῦτο ἔγγραφον ἄδειαν (writ of dedimus potestatem) καὶ νὰ δώσῃ τὸν ὅρκον τῆς ὑπηρεσίας ἐνώπιον ἀρχαιοτέρου τινὸς εἰρηνάρχου ἢ ἄλλου

1 Συνήθως καλοῦνται οἱ τοιοῦτοι παρ' ἡμῖν εἰρηνοδίκαι, οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ὠνομάσαμεν αὐτοὺς ἄνωτ. ἐν § 37 καὶ ἐν τῇ μονογραφίᾳ ἡμῶν περὶ τῆς τοπικῆς διοικήσεως ἐν Ἑλλάδι ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ. Ἀλλὰ καταλληλοτέραν νῦν εὑρίσκομεν τὴν λέξιν εἰρηνάρχαι καὶ πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως τῆς ἐννοίας πρὸς τοὺς παρ' ἡμῖν εἰρηνοδίκας καὶ διότι οὕτω καλεῖ αὐτοὺς ὁ ἄγγλος συγγραφεὺς Lambard (μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Gneist. Selfgovernement, σ. 195 ἐν σημ.) ἐπιγράφας τὸ περὶ αὐτῶν σύγγραμμά του Eirenarcha.

τινὸς προσώπου καὶ τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι ἔχει τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπαιτουμένην ἔγγειον πρόσοδον. Μετὰ τὰς διατυπώσεις ταύτας ἀναγνωρίζεται ὡς ἐνεργὸς εἰρηνάρχης (qualified).

Ἡ θέσις τοῦ εἰρηνάρχου οὖσα κατ' ἔθιμον ἰσόβιος, κατὰ νόμον δὲ μετακλητὴ (durante bene placito), εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν τοῦ Σέριφ, τοῦ Coroner, τοῦ ἐφόρου τῶν πτωχῶν, τοῦ δικηγόρου κτλ., ἀλλ' οὐχὶ καὶ πρὸς τὴν τοῦ βουλευτοῦ, ἢ τοῦ ὑπουργοῦ [1].

Παλαιότερον εἶχεν ὁρισθῇ ἀποζημίωσις 4 σελινίων τὴν ἡμέραν δι' ἕκαστον εἰρηνάρχην συνεδριάζοντα ἐν ταῖς τετραμηνιαίαις συνόδοις· ἀλλ' οἱ ἄγγλοι εὐπατρίδαι καὶ γαιοκτήμονες ἀπέρριψαν ὑπερηφάνως τὴν προσφορὰν ταύτην, ἡ δὲ ἀπόρριψις αὕτη ἐπικυρωθεῖσα διὰ νέου νόμου κατέστησε τὸ ἀξίωμα τοῦ εἰρηνάρχου καθαρῶς ἐπίτιμον [2].

Περιφέρεια τῆς δικαιοδοσίας ἑκάστου εἰρηνάρχου εἶναι ἡ ὅλη κομητεία, ἐξαιρετικῶς δὲ διαμέρισμά τι αὐτῆς μόνον. Ὅθεν οἱ ἐνδιαφερόμενοι δύνανται νὰ καταφύγωσι εἰς τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τῶν εἰρηναρχῶν, δύνανται δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ εἰρηνάρχαι νὰ διανείμωσι πρὸς ἀλλήλους τὰς ἑαυτῶν ὑποθέσεις. Ἀλλ' ἐν τῇ πράξει ἕκαστος εἰρηνάρχης δρᾷ μόνον ἐν τῇ συνοικίᾳ αὐτοῦ πλείονες δὲ εἰρηνάρχαι ὁμοῦ ἐν τῷ ἀστυνομικῷ διαμερίσματι (sessional division) ἐν ᾧ ἔχουσι τὴν ἑαυτῶν κατοικίαν.

Ἐξαιρετικῶς διά τινα διαμερίσματα ἐνίων κομητειῶν διορίζονται ἕνεκα παλαιῶν ἐθίμων καὶ ἐν μέρει τοπικῶν ἀναγκῶν ἰδιαίτεροι εἰρηνάρχαι. Τὰ τοιαῦτα δὲ διαμερίσματα καλοῦνται Liberties.

191. Οἱ εἰρηνάρχαι δρῶσιν, ὡς ἐρρέθη, ὁτὲ μὲν εἷς ἕκαστος ἀτομικῶς, ὁτὲ δὲ πλείονες ὁμοῦ συλλογικῶς, κατ' ἀμφοτέρας δὲ

1 Ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰρηναρχῶν δὲν περιορίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου. Νῦν ὑπολογίζονται οἱ τοιοῦτοι ἐν ὅλῃ τῇ Ἀγγλίᾳ εἰς 12,000, ἐξ ὧν 8,000 ἐνεργοί. Μεταξὺ δὲ ὅλων τῶν εἰρηναρχῶν ὑπάρχουσι καὶ 1,300 ἱερωμένοι.

2 Ἐξαιρετικῶς διορίζονται ἔμμισθοι εἰρηνάρχαι (Sipendiary Magistrates) εἴς τινας πολυαρίθμους πόλεις καὶ βιομηχανικὰ διαμερίσματα, οἷον ἐν Λονδίνῳ, Λιβερπούλ, Μαγκεστρίᾳ κτλ.

τὰς περιπτώσεις ταύτας τὰ καθήκοντα αὐτῶν εἶναι οὐ μόνον διοικητικὰ ἀλλὰ καὶ δικαστικά.

Κύρια διοικητικὰ καθήκοντα ἑνὸς ἑκάστου τῶν εἰρηναρχῶν εἶναι ἡ διατήρησις τῆς εἰρήνης καθ' ὅλου. Ὅθεν ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ συλλάβωσιν, ἢ νὰ διατάξωσι τὴν σύλληψιν παντὸς διαταράττοντος ἢ διαταράξαντος ἢ ἀπειλοῦντος νὰ διαταράξῃ τὴν δημοσίαν τάξιν. Πρὸς τοῦτο δὲ δύνανται νὰ ἐκδώσωσι καὶ ἔνταλμα συλλήψεως (warrant of apprehension), ἢ νὰ ἐξαναγκάσωσι εἰς ὑπόσχεσιν καταβολῆς ὡρισμένου χρηματικοῦ ποσοῦ πάντα ἀπειλοῦντα τὴν ἡσυχίαν, ἢ περιουσίαν, ἢ ζωὴν ἄλλου τινός, ἢ διατεθειμένον νὰ πράξῃ τι τοιοῦτον. Ἐν περιπτώσει δὲ παραβάσεως μέρος τοῦ χρηματικοῦ τούτου ποσοῦ, ὁριζόμενον ἐκ τῶν προτέρων, καταβάλλεται πρὸς τὸν παθόντα, τὸ δὲ ἕτερον πρὸς τὸ δημόσιον. Κατὰ τῶν φαυλοβίων, ἀέργων, ἐγνωσμένων κλεπτῶν καὶ τῶν τοιούτων εἰς ἕκαστος εἰρηνάρχης δύναται νὰ λάβῃ μείζονας ἐγγυήσεις περὶ τῆς καλῆς αὐτῶν διαγωγῆς (surety for the good behaviour).

Ἐν περιπτώσει βιαίας εἰσόδου εἰς ξένον ἀκίνητον καὶ παρανόμου καταλήψεως αὐτοῦ, ὁ εἰρηνάρχης, ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ ἐνδιαφερομένου ἢ καὶ αὐτεπαγγέλτως, δύναται μόνος ἢ μετ' ἄλλων ἀνδρῶν νὰ μεταβῇ ἐπὶ τόπου, καὶ ἐὰν πεισθῇ ἐξ αὐτοψίας περὶ τοῦ γεγονότος, νὰ συντάξῃ πρωτόκολλον περὶ αὐτοῦ (record), νὰ συλλάβῃ τὸν δράστην καὶ νὰ τὸν ἀποστείλῃ εἰς τὰς φυλακὰς τῆς κομητείας, ἢ τῇ βοηθείᾳ τῶν ἐνόρκων νὰ ἐπαναφέρῃ βίᾳ τὸν διὰ τῆς βίας ἐξωσθέντα κάτοχον.

Δικαστικὰ δὲ καθήκοντα ἑνὸς ἑκάστου τῶν εἰρηναρχῶν εἶναι τὸ ἀνακρίνειν καὶ τὸ ἐκδικάζειν τὰ πταίσματα. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν πᾶς εἰρηνάρχης ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνακρίνειν οἱονδήποτε κατηγορούμενον ἐπὶ κακουργήματι ἢ πλημμελήματι ἐκ τῶν δικαζομένων εἴτε ὑπὸ τῶν τετραμηνιαίων συνόδων εἴτε ὑπὸ τῶν κακουργιοδικῶν. Συνίσταται δὲ ὑπὸ τοῦ εἰρηνάρχου ἀνάκρισις εἰς λῆψιν ἐγγράφων μηνύσεων, ἢ ἐγκλήσεων τῶν διαφερομένων, εἰς ἔκδοσιν κλήσεων καί, ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως τῶν προσκαλουμένων, εἰς τὴν διὰ τῆς βίας δι' ἀστυνομικῶν κλητήρων προσαγωγὴν ἐνώπιον αὐτοῦ, εἰς ἀποφυλάκισιν τῶν κατηγορουμένων δι' ἐγγυοδοσίας χρηματικῆς, εἰς ἐξετάσεις μαρτύρων καὶ ἀκρόασιν κατηγορουμένων. Ἡ ἀνάκρισις αὕτη ἐκτελεῖται δημοσίᾳ κατ' ἔθιμον καὶ οὐχὶ κατὰ νόμον· ὅθεν οὐδεὶς ἔχει δικαίωμα νὰ παραστῇ εἰς αὐτήν, ὁ δὲ εἰρηνάρχης δύναται ν' ἀπομακρύνῃ τῆς αἰθούσης, ἔνθα διεξαγάγεται ἡ ἀνάκρισις, πᾶν τρίτον πρόσωπον, ἐὰν φρονῇ, ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ οὕτω κάλλιον τὸν σκοπὸν τῆς δικαιοσύνης.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀνακρίσεως, ἐὰν μὲν ὁ εἰρηνάρχης πείθηται, ὅτι αἱ ὑπάρχουσαι ἐνδείξεις δὲν ἀρκοῦσιν, ἵνα ὁ κατηγορούμενος παραπεμφθῇ εἰς δίκην, ὀφείλει νὰ παύσῃ τὴν προδικασίαν, ἀπαλάσσων τὸν κατηγορούμενον (discharge). Ἐὰν δὲ τοὐναντίον φρονῇ, ὅτι εἶναι ἔνοχος, παραπέμπει αὐτὸν εἰς τὴν κυρίαν δίκην (commitment).

Ὡς πταισματοδίκης δὲ ὁ εἰρηνάρχης δέχεται πᾶσαν ἔγκλησιν, ἐκδίδει τὰς πρὸς τοῦτο κλήσεις πρὸς τὸν κατηγορούμενον καὶ ἀκροᾶται αὐτοῦ καὶ τῶν μαρτύρων. Καὶ ἐὰν μὲν ὁ κατηγορούμενος ὁμολογήσῃ τὴν πρᾶξίν του, καταχωρίζεται ἡ ὁμολογία του αὐτῇ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης μόνης ἀπαγγέλλεται αὐθωρεὶ ἡ καταδίκη. Ἐὰν δ' ἀρνῆται τὴν πρᾶξιν, παραχωρεῖται συνήθως προθεσμία τις πρὸς ὑπεράσπισιν, μεθ' ἣν ὁ εἰρηνάρχης, ἀκροώμενος τοῦ ἐγκαλοῦντος καὶ τῶν μαρτύρων αὐτοῦ, εἶτα δὲ τοῦ κατηγορουμένου καὶ τῶν μαρτύρων του, ἀποφαίνεται ἢ περὶ τῆς ἀπολύσεως τοῦ κατηγορουμένου (order of dismissal) ἢ περὶ τῆς καταδίκης αὐτοῦ (conviction). Συνίσταται δὲ ἡ καταδίκη συνήθως εἰς χρηματικὸν πρόστιμον, πρὸς εἰσπραξιν τοῦ ὁποίου ὡς καὶ τῶν ἐξόδων ὁ εἰρηνάρχης διατάσσει κατάσχεσιν (warrant of distress). ἐὰν δ' αὕτη ἀποβῇ ἀνωφελής, μετατρέπεται τὸ πρόστιμον εἰς φυλάκισιν.

Ἐκδικάζει δ' ὁ εἰρηνάρχης ὡς πταισματοδίκης πανθ' ὅσα καὶ ὁ παρ' ἡμῖν τοιοῦτος καὶ ἔτι πλείω, οἷον τὰ ἐκ τῆς παραβιάσεως τῶν φορολογικῶν διατάξεων, τὰ κατὰ παράβασιν τῶν δημοσίων ἠθῶν καὶ τῆς εὐπρεπείας, ἀδικήματα, τὰ ἐκ μέθης καὶ τυχηρῶν παιγνιδίων καὶ τὰ τοιαῦτα.

192. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ τῆς ἀτομικῆς δικαιοδοσίας ἑνὸς ἑκάστου τῶν εἰρηναρχῶν. Ἀλλὰ συνήθως ὅ,τι πράττει εἷς μό-

νος εἰρηνάρχης, δύνανται νὰ πράξωσι καὶ πλείονες ὁμοῦ ἐνεργοῦντες. Τοῦτο δὲ καλεῖται μικρὰ σύνοδος (petty session). Κατὰ κανόνα σχεδόν, ἐὰν ἡ πρᾶξις εἶναι δικαστική, δύο ἢ πλείονες εἰρηνάρχαι συνέρχονται προσωπικῶς, συσκέπτονται κοινῶς καὶ συναποφασίζουσιν. Ὅπου δὲ οἱ εἰρηνάρχαι ἁπλῶς δρῶσιν ὡς ὄργανα ἀνωτέρας ἀρχῆς, ἀρκεῖ καὶ μόνη ἔγγραφος συναίνεσις τῶν ἄλλων συμπραττόντων εἰρηναρχῶν. Ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀπόκειται ἑκάστῳ εἰρηνάρχῃ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν σύμπραξιν καὶ ἑτέρου συναδέλφου του, ἐὰν πρόκηται περὶ μεγάλων συμφερόντων, ἢ δυσχερῶν νομικῶν ζητημάτων, ἰδίως δὲ ὅτε ἡ ἀπόφασις δὲν εἶναι ἐκκλητὴ καὶ ὅτε τοπικαὶ προλήψεις ἢ κομματικὰ πάθη ἐνδεικνύουσι τὴν πρόσληψιν καὶ ἑτέρου εἰρηνάρχου πρὸς διασκέδασιν πάσης ὑπογοίας περὶ μεροληψίας ἢ αὐθαιρεσίας. Τοιαῦται δὲ ἐκούσιαι σύνοδοι τῶν εἰρηναρχῶν ὄχι μόνον ἐπιτρέπονται, ἀλλὰ καὶ συνιστῶνται λίαν ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ κατέστησαν ὄντως διὰ τῶν ἠθῶν περιοδικαὶ καὶ κανονικαὶ ἐν ἑκάστῳ ἀστυνομικῷ διαμερίσματι (division) ἢ ἐν τοῖς πολυαρίθμοις κέντροις.

193. Τῶν μικρῶν τούτων συνόδων οὐσιωδῶς διαφέρουσιν αἱ εἰδικαὶ (special sessions) διότι ταύτας ἐπιβάλλει ρητῶς ὁ νόμος, ὁρίζων τὴν ἐν ταὐτῷ συνάθροισιν ὅλων τῶν εἰρηναρχῶν μιᾶς ἑκατονταρχίας, ἢ ἀναλόγου τινὸς διαμερίσματος πρὸς ὡρισμένον σκοπόν, ὥστε ν' ἀναλαμβάνηται ἡ πρᾶξις ὑφ' ὅλων τῶν συνελθόντων (τοὐλάχιστον δύο). Συνήθως αὐτὸς ὁ νόμος διαγράφει τὸν χρόνον καὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν δέον νὰ συνέλθῃ ἡ εἰδικὴ σύνοδος καὶ ἀποφασίσῃ ἐπὶ ὡρισμένων θεμάτων. Ὅπου δὲ ὁ νόμος σιωπᾷ, συνέρχεται εἰδικὴ σύνοδος ἐπὶ τῇ ἐγγράφῳ προσκλήσει εἴτε δύο εἰρηναρχῶν, εἴτε τοῦ λόρδου τοποτηρητοῦ, εἴτε τοῦ νομογραμματέως. Οἱ συνερχόμενοι ἐκλέγουσι μεταξὺ αὐτῶν τὸν πρόεδρον.

Ἀντικείμενον τῶν συνεδριάσεων τῶν εἰδικῶν συνόδων εἶναι κυρίως διορισμοί, ἤτοι 1) τῶν ἐφόρων τῶν πτωχῶν ἐπὶ τῇ βάσει καταλόγου συντασσομένου ὑπὸ τῆς ἐνοριακῆς συνελεύσεως, ἐξ οὗ οἱ εἰρηνάρχαι ἐκλέγουσι τοὺς δύο πρώτους ἐγγεγραμμένους· 2) τῶν ἀμίσθων ἀστυνομικῶν κλητήρων τῶν δήμων ἐπὶ τῇ βάσει ὁμοίως καταλόγου συντασσομένου ὑπὸ τοῦ ἐφόρου τῶν πτωχῶν· 3) τῶν ἐπιθεωρητῶν τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν (examiners of measures) καὶ 4) τοῦ ὁδοεπιθεωρητοῦ.

Ἐκ τῶν ἄλλων καθηκόντων τῶν εἰδικῶν συνόδων κυριώτερα εἶναι ὁ προσδιορισμὸς τοῦ καταλόγου τῶν ἐνόρκων, ἡ ἐκδίκασις τῶν παραπόνων κατὰ τοῦ φόρου τῶν πτωχῶν, τὰ περὶ κατασκευῆς καὶ συντηρήσεως τῶν ὁδῶν, ἰδίᾳ δὲ ἡ ἐξέλεγξις τῶν πρὸς τοῦτο λογαριασμῶν, ἡ ἐκδίκασις τῶν διαφορῶν μεταξὺ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ καὶ τῶν παραβίων ἰδιοκτητῶν, ἡ ἔκδοσις διαταγῶν πρὸς διόρθωσιν καὶ συντήρησιν τῶν ὁδῶν, ἡ παραχώρησις ἀδειῶν ἐπαγγέλματος πρὸς ζυθοπώλας, οἰνοπώλας καὶ τοὺς τοιούτους κτλ.

Αἱ ὑποθέσεις αὗται καταναλίσκουσι πολλὰς συνόδους καὶ συνεδριάσεις ἐντὸς τοῦ ἔτους. Ἐν τοῖς διαμερίσμασι τοῖς ἔχουσι ποιάν τινα ἔκτασιν ἀναβιβάζονται αἱ συνεδριάσεις εἰς τριάκοντα καὶ δύο ἐκ τῶν προτέρων ὡρισμένας, ἐξ ὧν μία πρὸς ἔκδοσιν ἀδειῶν εἰς ζυθοπώλας καὶ λοιπούς, ὀκτὼ δι' ὑποθέσεις ὁδικάς, μία πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν λογαριασμῶν τῶν ὁδοεπιθεωρητῶν, τρεῖς διὰ τὸν διορισμὸν καὶ τὴν ὁρκοδοσίαν τῶν ἐνοριακῶν καὶ ἀστυνομικῶν ὑπαλλήλων, μία πρὸς διορισμὸν τῶν ἐφόρων τῶν πτωχῶν κτλ.

194. Τὸ τελευταῖον καὶ σπουδαιότατον εἶδος τῆς κοινοπραξίας τῶν εἰρηναρχῶν εἶναι αἱ τετραμηνιαῖαι ἢ γενικαὶ σύνοδοι (quarter ἢ general sessions), καθ' ἃς συνέρχονται ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς κομητείας ἅπαντες οἱ εἰρηνάρχαι τῆς περιφερείας ταύτης.

Αἱ ἐποχαὶ τῶν τετραμηνιαίων συνόδων εἶναι ὑπὸ τοῦ νόμου ὡρισμέναι, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλῃ ἐποχῇ ἐὰν συνέλθῃ ἡ τετραμηνιαία σύνοδος οὐδεμία ἀκυρότης παράγεται.

Ἡ σύγκλησις ἑκάστης τοιαύτης συνόδου γίνεται δι' ἐγγράφου ὑπογεγραμμένου ὑπὸ δύο εἰρηναρχῶν καὶ ἀπευθυνομένου πρὸς τὸν Σέριφ, ὅστις εἰδοποιεῖ διὰ τοῦ ἀστυνόμου (High Constable) ἀτομικῶς ἕνα ἕκαστον τῶν εἰρηναρχῶν.

Ἐν ταῖς τετραμηνιαίαις συνόδοις συμπαρίστανται καὶ ὁ ἀρχειοφύλαξ ἤτοι ὁ Λόρδος τοποτηρητής, ὁ Σέριφ, οἱ Coroners, οἱ ἀστυνόμοι, ὁ ἐπιθεωρητὴς τῶν νομαρχιακῶν φυλακῶν, τὸ

μέγα καὶ μικρὸν ὁρκωτὸν δικαστήριον (grand, petty jury) καὶ πάντα τὰ πρόσωπα, ἅτινα ὡς ἐγκαλοῦντες ἢ μηνύοντες ἢ κατηγορούμενοι ἢ μάρτυρες, εἶναι ὑπόχρεα νὰ ἐμφανισθῶσι.

Καθ' ἑκάστην σύνοδον μετὰ τὴν ἐκλογὴν ὑπὸ τῶν εἰρηναρχῶν τοῦ προέδρου αὐτῶν (Chairman) πρὸς διεύθυνσιν τῶν ὑποθέσεων ὁρκίζονται πρῶτον τὸν τῆς ὑπηρεσίας ὅρκον οἱ νέοι λειτουργοὶ καὶ ὑπάλληλοι τῆς κομητείας, καὶ ἐγκρίνεται ὁ κατάλογος τῶν ἐνόρκων, οἵτινες καὶ ὁρκίζονται.

Ἡ λῆξις τῶν τετραμηνιαίων συνόδων γίνεται σιωπηρῶς διὰ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν εἰρηναρχῶν. Ἡ ὅλη δὲ σύνοδος ὑπολογίζεται ὡς μία μόνη συνεδρίασις, ὥστε οἱ εἰρηνάρχαι δύνανται νὰ μεταβάλωσιν ἐντὸς τῆς συνόδου διαταγήν τινα ἢ καὶ νὰ τροποποιήσωσιν ἀπόφασίν τινα αὐτῶν.

Δύναται ὅμως νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἀναβολὴ τῶν συνεδριάσεων αὐτῶν (adjournement) ὁριζομένου τοῦ τόπου, τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας τῆς ἐπαναλήψεως τῶν συνεδριάσεων.

195. Καὶ κατὰ τὰς τετραμηνιαίας συνόδους οἱ εἰρηνάρχαι ἀσκοῦσι, καθάπερ καὶ κατ' ἰδίαν δικαστικά τε καὶ διοικητικὰ καθήκοντα.

Δικαστικὰ καθήκοντα τῶν τετραμηνιαίων συνόδων εἶναι ἡ ὑπ' αὐτῶν ἐκδίκασις, ὡς ποινικῶν δικαστηρίων, πάντων σχεδὸν τῶν κοινῶν πλημμελημάτων καὶ κακουργημάτων, πλὴν τῆς προδοσίας, τοῦ φόνου καὶ δεκαοκτὼ ἄλλων ῥητῶς ὑπὸ τοῦ νόμου μνημονευομένων κακουργημάτων, ἅτινα εἴτε ἕνεκα τῆς πολιτικῆς αὐτῶν σπουδαιότητος, εἴτε ἕνεκα τῶν ἐνυπαρχόντων ἐν αὐτοῖς δυσχερῶν νομικῶν ζητημάτων, ἐθεωρήθησαν ἀνώτερα τῆς δικαιοδοσίας τῶν εἰρηναρχῶν.

Ὡσαύτως αἱ τετραμηνιαῖαι σύνοδοι τῶν εἰρηναρχῶν ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ δικάζωσι κατ' ἔκκλησιν πάσας τὰς ποινικὰς ἀποφάσεις τῶν κατ' ἰδίαν δικαζόντων εἰρηναρχῶν, δι' ὧν ἐπιβάλλεται πρόστιμον ὑπὲρ τὰς 5 λίρας ἢ φυλάκισις ὑπὲρ τὸν μῆνα.

Ἐκ δὲ τῶν διοικητικῶν καθηκόντων τῶν τετραμηνιαίων συνόδων τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἡ ἐπιβολή, ἄνευ τῆς συναινέσεως ἢ ἐγκρίσεως τῶν κατοίκων τοῦ νομαρχιακοῦ φόρου (county rate) χάριν τῶν δικαστικῶν καὶ ἀστυνομικῶν δαπανῶν τῆς κομητείας. Προσέτι δὲ φροντίζουσιν ἐν ταῖς συνόδοις ταύταις περὶ τῆς συντηρήσεως καὶ ἱδρύσεως νομαρχιακῶν καταστημάτων (shire halls), περὶ τῶν οἰκημάτων τῶν περιοδευόντων δικαστῶν (Judges lodgings), καὶ περὶ τῶν φυλακῶν, διορίζουσι τὸν νομοταμίαν (County treasyrer), τὸν εἰσπράκτορα καὶ ἐπιθεωρητὴν διὰ τὴν διοίκησιν τῶν γεφυρῶν, τοὺς ἐπιθεωρητὰς τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν, τὸν ἀρχιαστυνόμον δι' ἅπασαν τὴν κομητείαν (Chief Constable) καὶ ἄλλους τινάς.

Ὡσαύτως καθήκον διοικητικὸν τῶν τετραμηνιαίων συνόδων εἶναι καὶ τὸ ν' ἀποφαίνωνται περὶ τῆς διαιρέσεως τῆς ὅλης κομητείας ἢ μέρους αὐτῆς εἰς ἀστυνομικὰ διαμερίσματα, συνταυτιζόμενα καὶ πρὸς τὰ τῶν εἰδικῶν συνόδων (sessional divisions) καὶ νὰ ἐκδίδωσιν ἀστυνομικὰς διατάξεις (by-laws), αἵτινες ἁπλῶς σκοποῦσι τὴν πληρεστέραν ἐφαρμογὴν τῶν ἀστυνομικῶν νόμων. Τέλος προσδιορίζουσι τὰς ἀμοιβὰς ἢ τὰ δικαιώματα λειτουργῶν τινων καὶ παραχωροῦσιν ἀδείας πρὸς ἵδρυσιν ἰδιωτικῶν φρενοκομείων.

196. Ἡ ἔννοια τῆς ἀγγλικῆς αὐτοδιοικήσεως εἶναι ἀναποσπάστως συνδεδεμένη μετὰ τοῦ δικαιώματος τῆς ἐπιβολῆς ἰδίου ἐγγείου φόρου καὶ τῆς ἀποκλειστικῆς διαθέσεως αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν. Ὅθεν καὶ ἐν τῇ κομητείᾳ ὑφίσταται τοιοῦτος φόρος (county rate), ἐπιβαλλόμενος, ὡς ἐλέχθη, ὑπὸ τῶν τετραμηνιαίων συνόδων τῶν εἰρηναρχῶν ἐφ' ἑκάστης ἐνορίας ἢ κοινότητος. Εἰσπράττεται δὲ οὗτος κατὰ κανόνα ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἐφόρων τῶν πτωχῶν ὡς μέρος τοῦ ἐπὶ τῶν πτωχῶν φόρου, καὶ παραδίδοται εἶτα εἰς τοὺς ἀστυνόμους τῶν διαμερισμάτων, οἵτινες τὸν ἀποστέλλουσιν εἰς τὸν νομοταμίαν.

Δαπανᾶται δ' ὁ νομαρχιακὸς οὗτος φόρος ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἀναγκῶν τῆς κομητείας, ἤτοι τῶν γεφυρῶν, τῶν φυλακῶν, τῶν δικαστικῶν καταστημάτων, τῶν ποινικῶν ἐξόδων καὶ τῶν ἀνακρίσεων, τῶν φρενοκομείων καὶ εἰς μισθοδοσίαν τῶν διαφόρων ὑπαλλήλων τῆς κομητείας.

---

1 Ὁ μὲν νομαρχιακὸς φόρος ἀνήρχετο ἐν Ἀγγλίᾳ τῷ 1867 εἰς

Πρὸς διαχείρησιν τοῦ φόρου τούτου ὑφίσταται ἴδιον πρόσωπον, ὁ νομοταμίας, διοριζόμενος ὑπὸ τῶν τετραμηνιαίων συνόδων. Καθήκοντα δ' αὐτοῦ εἶναι, μετὰ τὴν παροχὴν ἀναλόγου χρηματικῆς ἐγγυήσεως, νὰ τηρῇ τοὺς λογαριασμοὺς καὶ τὰ χρηματικὰ βιβλία, νὰ πληρώνῃ τὰς ἀναγκαίας δαπάνας ἐπὶ τῇ βάσει ἐνταλμάτων τῶν τετραμηνιαίων συνόδων καὶ νὰ δημοσιεύῃ κατ' ἔτος τὸν ἰσολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῆς κομητείας ἔν τινι ἐφημερίδι αὐτῆς.

197. Τοιοῦτος ὁ διοικητικὸς ὀργανισμὸς τῆς ἀγγλικῆς κομητείας. Τὸ ἐν αὐτῷ κατάρχον πνεῦμα εἶναι ὄντως ἀριστοκρατικόν, διότι καὶ ἡ ἀληθὴς αὐτοδιοίκησις δὲν εἶναι θεσμὸς δημοκρατικός, ἀλλ' ἀριστοκρατικός, προαπαιτῶν τὴν ὕπαρξιν τάξεώς τινος πολιτῶν δυναμένων ὡς ἐκ τῆς εὐπορίας καὶ τῆς ἀρετῆς αὐτῶν νὰ ἐργάζωνται πρόσκα ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ. Διὰ τοῦτο δὲ οἱ πολλοί, οἱ τραφέντες ἐν ταῖς νεωτέραις ἰδέαις τοῦ νῦν αἰῶνος, ἐκπλήσσονται βλέποντες ἐν τῇ ἀγγλικῇ κομητείᾳ τὴν ἔλλειψιν παντὸς ἐκλογικοῦ δικαιώματος τῶν ἐν αὐτῇ κατοίκων, τὴν φορολογίαν τῶν πολιτῶν ὑπὲρ τοπικῶν ἀναγκῶν δι' ὀργάνων διοριζομένων ὑπὸ τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως, καὶ τὴν ἰσόβιον κατάληψιν πασῶν τῶν τιμητικῶν θέσεων, οἵονεὶ κατὰ προνόμιον, ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων καὶ εὐπορωτέρων τάξεων τῆς κοινωνίας.

Ἐκ πάντων τῶν θεσμῶν τῆς ἀγγλικῆς αὐτοδιοικήσεως θαυμασιώτατός ἐστιν ὁ τῆς εἰρηναρχίας διὰ τὴν ἐντέλειαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἁρμονίαν πρὸς τὰ ἤθη τῆς ἀγγλικῆς κοινωνίας, καὶ διὰ τὸ γόητρον καὶ τὸν σεβασμόν, ὃν ἐμπνέει παρὰ τῷ λαῷ, μὴ ἀχθομένῳ ἐπὶ τῇ τιμῇ τῶν κρειττόνων, ἀλλὰ ἀναγνωρίζοντι τούτους εὐγνωμόνως ὡς προστάτας καὶ κηδεμόνας τῆς πολιτικῆς καὶ ἀστικῆς αὐτοῦ ἐλευθερίας.

Ἀλλὰ πῶς ἰδιοκτῆται, γαιοκτήμονες, ἱερωμένοι δύνανται

1,446.529 λίρας στερλίνας, ἡ δὲ ἐπιχορήγησις τοῦ Κράτους, διὰ τὰς κομητείας εἰς 328,652 λίρας στερλίνας καὶ τὰ διάφορα ἄλλα ἔσοδα εἰς 513,055. Ἦτοι περὶ τὰ 60 ἑκατομμύρια φρ. ἐδαπανῶντο τὸ 1867 ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὲρ μόνων τῶν νομαρχιακῶν ἀναγκῶν. Ἤδη τὸ ποσὸν τοῦτο θὰ ἀνῆλθε βεβαίως εἰς δεκάδας τινὰς ἔτι ἑκατομ. δραχμῶν.

ν' ἀσκῶσι τοσοῦτο πολύπλοκον λειτουργίαν, οἷα ἡ τοῦ εἰρηνάρχου; Ἡ ἀπορία αὕτη λύεται ἅμα ὡς γνωρίσωμεν τὸν καθ' ὅλου βίον τῶν ἐξεχουσῶν τάξεων τῆς ἀγγλικῆς κοινωνίας καὶ τὰς πανεπιστημιακὰς σπουδάς, ἃς ποιεῖται ἡ εὐποροῦσα νεότης, ἅμα ὡς ἀναλογισθῶμεν τὴν βαθμιαίαν προπαίδειαν καὶ πεῖραν, ἣν ἀποκτῶσιν οἱ νέοι εἰρηνάρχαι ἐν τῇ μετ' ἄλλων ἀρχαιοτέρων κοινοπραξίᾳ αὐτῶν κατὰ τὰς εἰδικὰς καὶ τετραμηνιαίας συνόδους, τὴν εὑρέως διαδιδομένην γνῶσιν τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ συντάγματος τῆς χώρας, τὴν ἀφθονίαν ἐπιδοηθητικῶν βιβλίων καὶ ἄλλων συγγραμμάτων, ἅτινα ἂν μὴ συστηματικῶς, ἀλλὰ λίαν πρακτικῶς καὶ σαφῶς καθοδηγοῦσι τοὺς εἰρηνάρχας εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων, τὴν συνεργασίαν ἐμπείρων γραμματέων καὶ τέλος τὴν παροχὴν πολλῶν τύπων, σχεδίων καὶ ὁδηγιῶν, δι' ὧν διευκολύνεται οὐσιωδῶς ἡ ἐργασία παντὸς ὀργάνου τῆς αὐτοδιοικήσεως.

Γ'. ΕΝ ΠΡΩΣΣΙΑ

Περίληψις

198. Περὶ τῆς Ἐπαρχίας καὶ τοῦ Κυβερνείου. Διοικητικαὶ ἀρχαὶ ἐν τῇ πρωσσικῇ Ἐπαρχίᾳ.—Περὶ τοῦ ἀνωτάτου Προέδρου.
199. Περὶ τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου.
200. Περὶ τῶν ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ ὀργάνων τῆς αὐτοδιοικήσεως. — Περὶ τῆς Διαίτης.
201. Περὶ τῆς ἐπαρχιακῆς ἐπιτροπείας.
202. Περὶ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἐπαρχίας.
203. Περὶ τοῦ Κυβερνείου.—Περὶ τοῦ Προέδρου αὐτοῦ.
204. Περὶ τοῦ συμβουλίου τοῦ Κυβερνείου.
205. Σύνοψις.
206. Συμπέρασμα. — Ἐλλείψεις τῆς νομαρχιακῆς διοικήσεως ἐν Ἑλλάδι.

198. Πρὸς τὸν ἐν Ἑλλάδι νομὸν ἀντιστοιχεῖ ἐν Πρωσσίᾳ τὸ Κυβερνεῖον, ἀλλὰ πλὴν αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ ἀνωτέρα διοικητικὴ περιφέρεια, ἡ Ἐπαρχία, ὥστε περὶ ἀμφοτέρων ὀφείλομεν νὰ πραγματευθῶμεν ἐνταῦθα [1]. Πρὸς τοῦτο δὲ θέλομεν λάβει ὑπ' ὄψει τοὺς περὶ τῆς τοπικῆς διοικήσεως τῆς Πρωσσίας νεωτάτους νόμους τῆς 26 Ἰουλίου 1880 καὶ 30 Ἰουλίου 1883, εἴτινες ἀποβλέπουσι μὲν ἅπασαν τὴν πρωσσικὴν ἐπικράτειαν, ἀλλ' ἐφηρμόσθησαν μέχρι τοῦ νῦν ἐπὶ τοῦ ἡμίσεως μόνον μέρους αὐτῆς, ἤτοι ἐν τῇ ἀνατολικῇ καὶ δυτικῇ Πρωσσίᾳ, ἐν Βραδεμβούργῳ, Πομερανίᾳ, Σιλεσίᾳ, Σαξωνίᾳ καὶ Ποσνανίᾳ.

Διοικητικαὶ ἀρχαί, ἀντιπροσωπεύουσαι ὅλον ὅτι τὴν κεντρικὴν ἐξουσίαν, εἶναι ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ὁ ἀνώτατος Πρόεδρος, παρ' ᾧ ὑφίστανται οἱ ἀναγκαῖοι ἐπιδοθητικοὶ ὑπάλληλοι, καὶ τὸ ἐπαρχιακὸν Συμβούλιον.

Ὁ ἀνώτατος Πρόεδρος (Oberpräsident) διορίζεται ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ εἶναι κύριος ἀντιπρόσωπος τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ, οἱονεὶ νομάρχης, ὅρῶν ὅλως ἀνεξαρτήτως καὶ ὑπ' ἰδίᾳ εὐθύνῃ, πλὴν τῶν περιπτώσεων καθ' ἃς ἀπαιτεῖται ὑπὸ τοῦ νόμου ἡ σύμπραξις καὶ ἄλλων προσώπων συλλογικῶς. Προΐσταται δὲ οὗτος τοῦ ἀνωτάτου ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκδίδειν, τῇ συναινέσει ἐκείνου, διαφόρους ἀστυνομικοὺς κανονισμούς, ἐφαρμοζομένους καθ' ἅπασαν τὴν ἐπαρχίαν, ἢ εἰς τινα κυβερνεῖα μόνον ἢ κύκλους αὐτῆς. Ἐν κατεπειγούσαις περιπτώσεσι δύναται νὰ ἐκδώσῃ τοιούτους καὶ ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου.

Πρὸς τούτοις ὁ ἀνώτατος Πρόεδρος ἐφορεύει τῆς διοικήσεως τῶν κοινῶν ὑποθέσεων τῆς ἐπαρχίας, ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀκυροῖ οἱανδήποτε διαταγὴν προερχομένην ἐκ τῶν ὑποδεεστέρων αὐτῷ ἀρχῶν, ἢ νὰ ἐκδίδῃ ὁδηγίας πρὸς αὐτάς, ἀποφαίνεται πρωτοβαθμίως περὶ τῶν αἰτιάσεων ἢ παραπόνων (Beschwerde) κατὰ τῶν ἀστυνομικῶν διατάξεων τῶν προερχομένων ἐκ τῶν κυβερνείων καὶ κατὰ τελευταῖον βαθμὸν περὶ τῶν αἰτιάσεων κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν ληφθεισῶν ὑπὸ τοῦ Κυβερνείου ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀστυνομικὰς διατάξεις τὰς προερχομένας ἐκ τῶν ὑποδεεστέρων ἀρχῶν.

1 Ὅρα ἀνωτ. § 83.

Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ ἀνωτάτου προέδρου ἐπιτρέπεται ἔκκλησις ὁτὲ μὲν πρὸς τὸν ἁρμόδιον ὑπουργόν, ὁτὲ δὲ πρὸς τὸ ἀνώτατον διοικητικὸν δικαστήριον.

199. Τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον (Provinzialrath) σύγκειται α') ἐκ τοῦ ἀνωτάτου προέδρου, ὡς προϊσταμένου, β') ἐξ ἑνὸς ἀνωτέρου ὑπαλλήλου διοριζομένου ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν, γ') ἐκ πέντε μελῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τῆς ἐπαρχιακῆς ἐπιτροπείας. Ἅπαντες οὗτοι διορίζονται ἐπὶ ἓξ ἔτη, ἀνανεοῦνται κατὰ τὸ ἥμισυ ἀνὰ τριετίαν καὶ λαμβάνουσι χρηματικὴν ἀποζημίωσιν. Αἱ ἐν αὐτῷ ἀποφάσεις λαμβάνονται κατὰ πλειοψηφίαν, ἀρκούσης τῆς παρουσίας πέντε μελῶν. Ἐν ἰσοψηφίᾳ νικᾷ ἡ ψῆφος τοῦ προέδρου.

Τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον συμμετέχει τῆς διοικήσεως τῆς ἐπαρχίας καὶ γνωμοδοτεῖ περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου προέδρου ληπτέων μέτρων, κατὰ τρόπον πληρέστερον τῶν ἐν Γαλλίᾳ συμβουλίων τῆς Νομαρχίας.

Πρὸς τούτοις ἔχει δικαίωμα, τῇ συναινέσει τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν, νὰ τροποποιῇ τὴν περιφέρειαν τῶν ἀγροτικῶν δήμων, νὰ ἐπικυροῖ τοὺς κανονισμοὺς τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, νὰ κανονίζῃ τὰ τῆς ἁλιείας, τὰ τῶν ἀγορῶν καὶ τῶν σφαγείων, τὰ περὶ ὑγιεινῆς καὶ τῶν ἐπιδημιῶν τῶν ζῴων. Τέλος ἀποφαίνεται περὶ τῶν αἰτιάσεων (beschwerde) τῶν ἀπευθυνομένων διοικητικῶς εἴτε κατὰ πρῶτον βαθμόν, εἴτε κατὰ δεύτερον [1].

Ἐπὶ τῶν πράξεων τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου τὴν ἀνωτά-

1 Αἰτιάσεις ἢ παράπονα (Beschwerde) καλοῦνται τὰ ἔνδικα μέσα κατὰ τῶν πράξεων ἢ ἀποφάσεων τῆς καθαρᾶς διοικήσεως, ἐν ᾧ αἱ ἐπὶ τῶν ἀμφισβητουμένων ὑποθέσεων καλοῦνται ἀγωγαὶ (Klage). Αἱ αἰτιάσεις ἀπευθύνονται πρὸς τὴν προϊσταμένην διοικητικὴν ἀρχὴν καὶ ἀποκλείονται κατ' ἀρχὴν ὅπου ἐπιτρέπεται ἀγωγή. Ἀλλὰ τὰ περὶ τούτων θέλομεν πραγματευθῆ ἐν τῷ περὶ διοικητικῶν δικαστηρίων κεφαλαίῳ.

τὴν ἐποπτείαν ἔχει ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, ὁ δὲ ἀνώτατος Πρόεδρος δύναται νὰ προσβάλῃ τὰς ὁριστικὰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου ἐνώπιον τοῦ ἀνωτάτου διοικητικοῦ δικαστηρίου δι' ὑπέρβασιν τῶν καθηκόντων καὶ παραβίασιν τοῦ νόμου.

200. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Ἐπαρχίας τῶν ἀντιπροσωπευουσῶν τὴν κεντρικὴν ἐξουσίαν. Ἄλλαι δὲ ἐν αὐτῇ ἀρχαί, ἀπορρεύουσαι ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν κατοίκων ἐκλογῆς καὶ δρῶσαι ὡς ὄργανα τῆς αὐτοδιοικήσεως, εἶνε ἡ Δίαιτα, ἡ ἐπαρχιακὴ ἐπιτροπεία καὶ ὁ Διευθυντὴς τῆς ἐπαρχίας.

Ἡ Δίαιτα (brovinzial Landtag) σύγκειται ἐξ ἀντιπροσώπων ἐκλεγομένων ὑπὸ τῶν κύκλων ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν. Ἡ ἐκλογὴ διαρκεῖ ἐπὶ ἓξ ἔτη καὶ παρέχει δικαίωμα εἰς ἀποζημίωσιν ὁδοιπορικῶν διαμονῆς ἐν τῇ πρωτευούσῃ.

Συγκαλεῖται δὲ ἡ Δίαιτα εἰς τοὐλάχιστον τοῦ ἐνιαυτοῦ, πλὴν τῆς διαλύσεως αὐτῆς, ἥτις ἐπιφυλάσσεται τῷ βασιλεῖ. Αἱ ἐν αὐτῇ συνεδριάσεις γίνονται δημοσίᾳ, ἐκτὸς ἂν ἀποφασισθῇ ἄλλως ὑπὸ τῶν μελῶν αὐτῆς. Ἐν ταῖς συνεδριάσεσι δύνανται νὰ παρευρίσκωνται ὁ ἀνώτατος Πρόεδρος, οἱ ἀνώτεροι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ διοικητικοὶ ὑπάλληλοι καὶ τὰ μέλη τῆς ἐπαρχιακῆς ἐπιτροπείας, ἀλλ' ὀφείλουσι ν' ἀναχωρῶσιν ὁσάκις πρόκειται περὶ ζητημάτων, ἅπερ ἐνδιαφέρουσιν αὐτοὺς προσωπικῶς.

Καθήκοντα τῆς Διαίτης εἶνε ν' ἀποφασίζῃ περὶ πασῶν τῶν ὑποθέσεων, ἐν αἷς ἔχει συμφέρον ἡ ἐπαρχία, νὰ διανέμῃ τοὺς πρὸς τὸ Κράτος ὀφειλομένους φόρους καὶ τὰ χρηματικὰ βοηθήματα τὰ παραχωρούμενα ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὰς διαφόρους κοινότητας, νὰ συνομολογῇ δάνεια, νὰ ἐπιβάλλῃ ἐπαρχιακοὺς φόρους, νὰ ἐκποιῇ τὰ ἀκίνητα καὶ ἐν γένει ν' ἀποφασίζῃ περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῆς λογιστικῆς ὑπηρεσίας τῆς ἐπαρχίας—ν' ἀποφαίνηται περὶ συστάσεως δημοσίων θέσεων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ νὰ κανονίζῃ τὸν ἀριθμόν, τὸν μισθὸν καὶ τὸν τρόπον τοῦ διορισμοῦ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων—νὰ ἐκλέγῃ τὸν Διευθυντὴν τῆς ἐπαρχίας, τοὺς παρ' αὐτῇ ἀνωτέρους ὑπαλλήλους καὶ τὰ μέλη τῆς μονίμου ἐπιτροπείας καὶ τῶν ἄλλων εἰδικῶν ἐπιτροπειῶν, αἵτινες λαμβάνουσι μέρος ἐν τῇ διοικήσει—νὰ

γνωμοδοτῇ ἐφ' ὅλων τῶν νομοσχεδίων τῶν ἀφορώντων τὴν ἐπαρχίαν καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν ὑποθέσεων, αἵτινες ἀποστέλλονται πρὸς αὐτήν.

Αἱ ἀποφάσεις τῆς Διαίτης ὑπόκεινται ὁτὲ μὲν ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τοῦ βασιλέως, ὁτὲ δὲ ὑπὸ τὴν τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ.

Καθ' ὅλου δι' εἰπεῖν ἡ ἐν Πρωσσίᾳ ἐπαρχιακὴ Δίαιτα ἔχει ὅσα περίπου δικαιώματα καὶ καθήκοντα καὶ τὸ ἐν Γαλλίᾳ νομαρχιακὸν συμβούλιον, πρὸς ὃ ὁμοιάζει καὶ ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὴν μελῶν.

201. Ἡ ἐπαρχιακὴ ἐπιτροπεία (Provinzialausschuss) σύγκειται α') ἐξ ἑνὸς προέδρου καὶ ἑπτὰ μέχρι 10 καὶ τριῶν μελῶν, κατὰ τοὺς κανονισμοὺς ἑκάστης ἐπαρχίας, ἐκλεγομένων ἁπάντων ὑπὸ τῆς Διαίτης, β') ἐκ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς ἐπαρχίας, περὶ οὗ κατωτέρω, γ') ἐξ ἀναπληρωματικῶν μελῶν, ἐκλεγομένων ὁμοίως ὑπὸ τῆς Διαίτης εἰς ἴσον ἀριθμὸν πρὸς τὸ ἥμισυ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπείας.

Ἅπαντες οὗτοι ἐκλέγονται ἐπὶ ἓξ ἔτη, ἀνανεοῦνται κατὰ τὸ ἥμισυ ἀνὰ τριετίαν καὶ λαμβάνουσι χρηματικὴν ἀποζημίωσιν, ὁριζομένην ὑπὸ τῆς Διαίτης.

Ἡ ἐπιτροπεία συνέρχεται ὁσάκις τὸ ἀπαιτήσωσιν αἱ ὑποθέσεις, συγκαλεῖται δὲ τῇ αἰτήσει τοῦ Διευθυντοῦ τῆς ἐπαρχίας, ἢ τοῦ ἡμίσεως τῶν μελῶν αὐτῆς. Ὁ πρόεδρος τῆς Διαίτης καὶ οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι τῆς ἐπαρχίας ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ παρίστανται εἰς τὰς συναθροίσεις τῆς ἐπιτροπείας.

Ἡ ἐπαρχιακὴ ἐπιτροπεία καθήκον ἔχει νὰ διεξαγάγῃ τὰς ὑποθέσεις τὰς ἀφορώσας τὴν ἐπαρχίαν, πρὸς τοῦτο δὲ προπαρασκευάζει καὶ ἐκτελεῖ τὰς ἀποφάσεις τῆς Διαίτης, διοικεῖ τὰ κτήματα καὶ τὰ καταστήματα, διορίζει τοὺς ὑπαλλήλους ἐκτὸς ἐκείνων, οἵτινες διορίζονται ὑπὸ τῆς Διαίτης, ἐπιβλέπει τὴν διαχείρισιν αὐτῶν, συντάσσει, δι' ἣν ἡ πλείονα ἔτη τὸν ἐπαρχιακὸν προϋπολογισμόν, παρασκευάζει τοὺς ἐτησίους λογαριασμοὺς τοῦ κεντρικοῦ ταμείου τῆς ἐπαρχίας καὶ τῶν ἄλλων ταμείων τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, ἐπιθεωρεῖ αὐτοὺς καὶ προτείνει τὴν ἔγκρισιν τούτων ὑπὸ τῆς Διαίτης, διανέμει τοὺς φόρους τῆς ἐπαρχίας μεταξὺ τῶν κύκλων καὶ ἀπο-

φαίνεται πρωτοδίκως περὶ τῶν κατὰ τῆς διανομῆς ταύτης ἐνστάσεων.

Ὁ ἀνώτατος Πρόεδρος ἔχει δικαίωμα ν' ἀκυροῖ δι' ὑπέρβασιν καθηκόντων ἢ παραβίασιν νόμου τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐπιτροπείας ὡς καὶ τὰς τῆς Διαίτης, ἐπιφυλασσομένης αὐτῇ τοῦ δικαιώματος προσφυγῆς ἐνώπιον τοῦ ἀνωτάτου διοικητικοῦ δικαστηρίου.

202. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἐπαρχίας (Landesdirector ἢ Landeshauptmann) εἶναι ὁ πράκτωρ, ὁ ἐπιφορτισμένος τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τῆς Διαίτης καὶ τῆς ἐπιτροπείας. Ἐκλέγεται δὲ ὑπὸ τῆς Διαίτης καὶ ἐγκρίνεται ὡς τοιοῦτος ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐπὶ δέκα μέχρι δώδεκα ἔτη.

Ὁ Διευθυντὴς δύναται νὰ παρίσταται ἐν τῇ Διαίτῃ, εἶναι αὐτοδικαίως μέλος τῆς ἐπιτροπείας, ἀντιπροσωπεύει ἐν τοῖς δικαστηρίοις τὴν ἐπαρχίαν, διευθύνει τὴν τρέχουσαν ὑπηρεσίαν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς ἐπιτροπείας, προΐσταται ἁπάντων τῶν ὑπαλλήλων τῆς ἐπαρχίας καὶ ἐντέλλεται τὰς δαπάνας καὶ τὰ ἔσοδα.

Δύνανται δὲ νὰ διορισθῶσιν ὑπὸ τῆς Διαίτης καὶ ἄλλοι ἀνώτεροι ὑπάλληλοι, ὅπως συμβοηθῶσι τὸν Διευθυντὴν συμπράττοντες ἢ συμβουλεύοντες ἁπλῶς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἑαυτοῦ καθηκόντων.

Ἡ τοιαύτη δικαιοδοσία τοῦ Διευθυντοῦ τῆς ἐπαρχίας ἐν Πρωσσίᾳ ὁμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ Νομάρχου ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ Νομοῦ. Ὑπὸ τὴν ἄλλην αὐτοῦ ἰδιότητα τὴν τοῦ πράκτορος τῆς κυβερνήσεως ὁ Νομάρχης δύναται εὐλόγως νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν ἐν Πρωσσίᾳ ἀνώτατον Πρόεδρον.

203. Τὸ κυβερνεῖον, ὅπερ κυρίως ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν παρ' ἡμῖν νομόν, εἶναι ἁπλῆ διοικητικὴ περιφέρεια οὐδεμίαν ἔχουσα αὐτοδιοίκησιν.

Ὁ ἐν αὐτῇ ἄρχων καλούμενος Πρόεδρος (Regierungspräsident) διορίζεται ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας, ἣν ἀντιπροσωπεύει. Συμπράττουσι δὲ μετ' αὐτοῦ εἰς ἀνώτερος σύμβουλος (Oberregierungsrath) μετ' ἀριθμοῦ τινος συμβούλων καὶ βοηθῶν πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων.

Ὅ,τε Πρόεδρος καὶ οἱ λειτουργοὶ οἱ βοηθοῦντες αὐτὸν ἀποτελοῦσιν ἓν ὅλον ὅρων συλλογικῶς καὶ ὑποδιαιρούμενον εἰς τμήματα, ἤτοι τὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τὸ τῶν ἀμέσων φόρων, τῶν νομισμάτων καὶ τῶν δασῶν. Αἱ δὲ ἐσωτερικαὶ ὑποθέσεις διοικοῦνται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ Προέδρου, ὅστις ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κυροῖ τὰς ἀποφάσεις τῶν τμημάτων καὶ νὰ διατάσσῃ ὑπ' εὐθύνην του τὴν κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ γνώμην ἐκτέλεσιν ὑποθέσεώς τινος, ἐὰν κρίνῃ οἱανδήποτε ἀναβολὴν ἐπιβλαβῆ. Ἐν ἐναντίᾳ δὲ περιπτώσει ὀφείλει νὰ προκαλέσῃ ἀπόφασιν τῆς ἀνωτέρας ἀρχῆς.

Ὁ Πρόεδρος ἐκδίδει μετὰ τοῦ συμβουλίου τοὺς ἀστυνομικοὺς κανονισμοὺς τοὺς ἐφαρμοζομένους ἐν ὅλῳ τῷ Κυβερνείῳ ἢ ἐν τισι μόνον κύκλοις αὐτοῦ, ἐγκρίνει ἢ ἀκυροῖ τὰς ἀστυνομικὰς διατάξεις τῶν κύκλων καὶ δικαιοῦται ν' ἀκυρώσῃ οἱανδήποτε ἀπόφασιν τῶν ὑποδεεστέρων αὐτῷ ἀρχῶν, ὑποκείμενος εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνωτάτου Προέδρου, ὅστις ἔχει καὶ οὗτος τὸ δικαίωμα ν' ἀκυρώσῃ τὰς πράξεις ἐκείνου.

204. Τὸ συμβούλιον τοῦ κυβερνείου (Bezisrkrath) σύγκειται α') ἐκ τοῦ ἄρτι μνημονευθέντος Προέδρου ἢ τοῦ ἀντικαταστάτου αὐτοῦ, β') ἐξ ἑνὸς ἀνωτέρου ὑπαλλήλου διοριζομένου ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ, καὶ γ') ἐκ τεσσάρων μελῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τῆς ἐπαρχιακῆς ἐπιτροπείας.

Καθῆκον τοῦ συμβουλίου τούτου εἶναι νὰ συμμετέχῃ τῆς διοικήσεως τοῦ Κυβερνείου κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζομένας περιπτώσεις καὶ νὰ γνωμοδοτῇ περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ προέδρου λαμβανομένων μέτρων μάλιστα τῶν ἀστυνομικῶν.

Πρὸς τούτοις ἀποφαίνεται διοικητικῶς περὶ τῆς διανομῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ τῆς περιουσίας ἐν περιπτώσει σχηματισμοῦ νέων κύκλων, ἐπιφυλασσομένης τῆς προσφυγῆς πρὸς τὸ ἐν τῷ Κυβερνείῳ πρωτοβάθμιον διοικητικὸν δικαστήριον — ἀποδασίζει κατὰ πρῶτον ἢ δεύτερον βαθμὸν περὶ τῶν αἰτιάσεων (Bechwerde) τῶν ἀπευθυνομένων διὰ τῆς διοικητικῆς ὁδοῦ — ἔχει πολλαπλῆν ἀστυνομικὴν δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῆς ὑγιεινῆς, τῆς θήρας, τῶν ὑδάτων, τῶν βιομηχανικῶν καταστημάτων, τῶν ἀγορῶν καὶ τῶν οἰκοδομῶν, καὶ ὁδηγεῖ τὸν Πρόεδρον

τοῦ Κυβερνείου διὰ τῶν συμβουλῶν αὐτοῦ εἰς τὴν κηδεμονίαν τῶν ἀγροτικῶν κύκλων.

Ὁ ἀνώτατος πρόεδρος τῆς ἐπαρχίας ἐπιτηρεῖ τὰς ἀποφάσεις τοῦ συμβουλίου τοῦ Κυβερνείου, ἐπιφυλασσομένης τῆς πρὸς τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον προσφυγῆς. Ὁ δὲ πρόεδρος τοῦ Κυβερνείου δύναται νὰ ἐκκαλέσῃ ἐνώπιον τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου διὰ παράβασιν τοῦ νόμου καὶ ὑπέρβασιν τῶν καθηκόντων τὰς ὁριστικὰς ἀποφάσεις τοῦ συμβουλίου τοῦ Κυβερνείου.

205. Συνοψίζοντες τὴν νομαρχιακὴν διοίκησιν τῆς Πρωσσίας παρατηροῦμεν, ὅτι κύριος χαρακτὴρ αὐτῆς εἶναι ὁ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἀκριβὴς διαχωρισμὸς τῶν ὑποθέσεων τοῦ Κράτους ἀπὸ τῶν τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ ἡ ἀνάθεσις τῆς ἐπιμελείας ἑκατέρων εἰς ἴδια ὄργανα. Ἐν ᾧ ἐν μὲν Γαλλίᾳ καὶ Ἑλλάδι ὁ νομάρχης ἔχει διπλῆν ἰδιότητα, τὴν τοῦ πράκτορος τῆς κυβερνήσεως καὶ τὴν τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ νομοῦ, ἐν δὲ τῇ Ἀγγλίᾳ οἱ εἰρηνάρχαι θεωροῦνται μᾶλλον ὡς δημόσιοι λειτουργοὶ ἢ ὡς ὄργανα αὐτοδιοικήσεως, τοὐναντίον ἐν Πρωσσίᾳ ὁ μὲν ἀνώτατος πρόεδρος τῆς ἐπαρχίας ἐνεργεῖ ἁπλῶς ἐν ὀνόματι τῆς κυβερνήσεως, ὁ δὲ διευθυντὴς τῆς ἐπαρχίας εἶναι τὸ ἄμεσον ἐκτελεστικὸν ὄργανον τῶν ἀποφάσεων τῆς Διαίτης καὶ τῆς ἐπαρχιακῆς ἐπιτροπείας.

Ἡ οὐσιώδης αὕτη διαφορὰ ἔγκειται ἀναμφιβόλως ἐν τῇ μεγάλῃ ὑπεροχῇ τῆς πρωσσικῆς ἐπαρχίας οὐ μόνον κατὰ τὴν ἔκτασιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν πληθυσμόν, ὄντα διπλάσιον καὶ τριπλάσιον τοῦ γαλλικοῦ νομοῦ καὶ τῆς ἀγγλικῆς κομητείας. Τινὲς μάλιστα ἐπαρχίαι ὑπερβαίνουσι καὶ τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἑλλάδος ὅλης. Ἀλλὰ καὶ ἂν φαντασθῶμεν τὴν Πελοπόννησον ἢ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἀποτελοῦσαν μίαν μόνην ἐπαρχίαν κατὰ τὸ ἐν Πρωσσίᾳ σύστημα, δυνάμεθα εὐχερῶς νὰ ἐννοήσωμεν τὸν λόγον τοῦ τοιούτου διαχωρισμοῦ ἐν αὐτῇ τῶν διοικητικῶν ὑποθέσεων ἀπὸ τῶν τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ τὴν ὕπαρξιν δι' ἑκατέραν τούτων ἰδίου ἄρχοντος καὶ ἰδίου συμβουλευτικοῦ σώματος.

Τὴν ἐν τῷ Κυβερνείῳ, τῇ κυρίως νομαρχιακῇ περιφερείᾳ ἐν Πρωσσίᾳ, ἔλλειψιν εἰσοδήτινος αὐτοδιοικήσεως, δυνάμεθα νὰ

ἐξηγήσωμεν ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ζωτικότητος καὶ αὐθυπαρξίας οὐ μόνον τῆς ἀνωτέρας αὐτῷ διοικητικῆς περιφερείας τῆς ἐπαρχίας, ἀλλὰ καὶ τῆς κατωτέρας, τῆς τοῦ κύκλου, περὶ ἧς θέλομεν πραγματευθῇ ἐν τῷ περὶ ἐπαρχίας ἀντιστοίχῳ τμήματι.

206. Ἁπλῆ ἀνάγνωσις τοῦ νομαρχιακοῦ συστήματος Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Πρωσσίας πείθει, νομίζομεν, πάντα περὶ τῶν ἐλλείψεων τοῦ ἡμετέρου καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης οὐσιωδῶν μεταρρυθμίσεων. Χρήζομεν ποιᾶς τινος ἀποκεντρώσεως νομαρχιακῆς, οἵα ἡ ἐν Γαλλίᾳ ἐπενεχθεῖσα ἐπὶ Ναπολέοντος Γ', ἵνα ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀνυψώσωμεν τὸ ἀξίωμα τοῦ Νομάρχου, ἀφ' ἑτέρου δὲ μετριάσωμεν τὴν κυβερνητικὴν πολυπραγμοσύνην καὶ παντοδυναμίαν. Ὡσαύτως δ' ὑπολαμβάνομεν ἀπαραίτητον τὴν σύστασιν νομαρχιακοῦ συμβουλίου, ὅτι οὗ ὁ Νομὸς θ' ἀποκτήσῃ ὄντως ἰδίαν ὕπαρξιν καὶ θὰ συντελέσῃ οὐσιωδῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος τῆς αὐτοδιοικήσεως.

Ἐκ τῶν ἀγγλικῶν θεσμῶν τῆς νομαρχιακῆς διοικήσεως, τῶν τοσούτων θαυμασίων ὡς πρὸς τὴν χώραν, ἐν ᾗ τὸ πρῶτον ἐλάστησαν, ἐλάχιστα ὁμολογουμένως δυνάμεθα νὰ μιμηθῶμεν, οὐ μόνον διὰ τὸν διάφορον ἡμῶν χαρακτῆρα καὶ τὴν κοινωνικὴν διάπλασιν, ἀλλὰ καὶ διότι αἱ νεώτεραι περὶ αὐτοδιοικήσεως ἰδέαι εἶνε στενῶς συνδεδεμέναι μετὰ τοῦ δικαιώματος τῆς ἰδίας ἀντιπροσωπείας τῶν κατὰ τόπους περιφερειῶν. Ἀλλὰ τοὐλάχιστον δέον νὰ ἐμφορηθῶμεν τοῦ πνεύματος αὐτῶν καὶ νὰ κατανοήσωμεν τὰς ἀρχάς, ἐφ' ὧν στηρίζονται. Αἱ ἀρχαὶ δ' αὗται εἶναι, ὅτι πᾶν δικαίωμα πολιτικὸν ἔχει καὶ ἀντιστοίχους ὑποχρεώσεις, ὅτι οἱ τοπικοὶ ἄρχοντες ἀνάγκη νὰ ὦσιν ὑπεύθυνοι ἐνώπιον ἀνωτέρας ἀρχῆς ὡς πρὸς τὴν ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων, καὶ ὅτι δὲν ὑφίσταται ἀληθὴς αὐτοδιοίκησις, ὅπου δὲν ἀναγνωρίζεται καὶ τὸ δικαίωμα εἰσπράξεως ἀμέσως τοπικῶν φόρων ὑπὲρ τῶν κοινοτικῶν ἀναγκῶν. Ὄντως δὲ τότε μόνον θάλλει ἡ αὐτοδιοίκησις, ὅταν μὴ περιορίζηται ἁπλῶς εἰς συζητήσεις, ἀποφάσεις καὶ εὐχάς, ἀλλὰ προβαίνει καὶ εἰς ἔργα, φανερὸν δέ, ὅτι τὰ ἔργα δὲν ἐκτελοῦνται ἄνευ χρημάτων. Ὑφισταμένων τοπικῶν φόρων καὶ οἱ πολῖται, ἐλέγχοντες τὴν διαχείρησιν αὐτῶν, κρίνουσιν ἀσφαλέστερον περὶ τῆς ἱκανότητος τῶν ἑαυτῶν ἀρ-

χόντων, καὶ ἡ κεντρικὴ ἐξουσία ἀνακουφιζομένη τῶν νῦν συνήθων δαπανῶν ὑπὲρ τοπικῶν ἀναγκῶν, περιορίζεται ἐπωφελῶς εἰς μόνην τὴν προστασίαν καὶ ἐπιμέλειαν τῶν γενικῶν συμφερόντων τοῦ Κράτους.

Ἀναμφιβόλως αἱ ὑποδεικνυόμεναι αὗται μεταρρυθμίσεις δὲν δύνανται νὰ παραγάγωσι πάραυτα τοὺς ἐλπιζομένους καρπούς. Ἡ τόσῳ ποθητὴ αὐτοδιοίκησις, πρὸς ἣν ὡς ἰδανικὸν ὀφείλει νὰ τείνῃ πᾶν ἔθνος, εἶναι ἐπίπονος καὶ δυσέφικτος, ἀπαιτοῦσα ὄχι μόνον θεσμοὺς φιλελευθέρους, ἀλλὰ καὶ πνεῦμα ἠθικὸν καὶ προσπαθείας ἐνδελεχεῖς ἐκ μέρους τῶν πολιτῶν. Ἡ νάρκη, ἐν ᾗ εὑρίσκεται ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἀπὸ πεντήκοντα καὶ πλέον ἐτῶν, τὰ πάντα προσδοκῶν ἀπὸ τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας, δὲν δύναται νὰ ἀποτιναχθῇ ἐντὸς βραχέος χρόνου δι' οἱονδήποτε νομοθετικῶν διατάξεων. Οὐχ ἧττον ἀνάγκη ἀπαραίτητος νὰ γείνῃ ἔναρξις νομαρχιακῶν μεταρρυθμίσεων συμφώνων πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς καὶ τὴν κατάστασιν τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Δὲν πρέπει δὲ νὰ φοβώμεθα τὸν ἐκ τῶν μεταρρυθμίσεων τούτων προελευσόμενον ἀνταγωνισμὸν τῶν τοπικῶν καὶ κεντρικῶν ἀρχῶν, διότι ἀποκρούοντες τὴν πάλην ἀφαιρούμεθ' αὐτὴν τὴν ζωήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Ἐπαρχίας

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Περὶ τοῦ ἐπάρχου καὶ τῶν ἄλλων ἐπαρχιακῶν ὑπαλλήλων

Περίληψις

207. Περὶ τῆς ἐπαρχίας.—Περὶ τοῦ διορισμοῦ τοῦ ἐπάρχου.
208. Περὶ τῶν γενικῶν καθηκόντων τῶν ἐπάρχων.
209. Περὶ τῆς εἰδικῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν.
210. Περὶ τῆς περιοδείας καὶ ὁρκοδοσίας αὐτῶν.
211. Περὶ τῶν ἄλλων ὑπαλλήλων τῶν ἐπαρχείων.

207. Μετὰ τὸν Νομὸν κατωτέρα διοικητικὴ περιφέρεια εἶναι παρ' ἡμῖν ἡ Ἐπαρχία, ἀποτελοῦσα τὸ ἠθικὸν πρόσωπον, ἤτοι κοινότητα.

Προϊστάμενος τῆς Ἐπαρχίας εἶναι ὁ Ἔπαρχος, διοριζόμενος καὶ οὗτος, ὡς ὁ Νομάρχης, διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος, ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἀλλ' ὁ περὶ προσόντων καὶ πειθαρχικῆς τιμωρίας τῶν δημοσίων λειτουργῶν νόμος ἐξομοιοῖ τὸν Ἔπαρχον πρὸς τμηματάρχην β' τάξ ως, ὥστε ἀπαιτεῖται διὰ τὸν διορισμὸν αὐτοῦ τετραετὴς ὑπηρεσία ὡς

γραμματέως ὑπουργικοῦ α' τάξεως καὶ δίπλωμα Πανεπιστημίου, ἢ, ἐὰν δὲν ἔχῃ τοιοῦτο, εὐδόκιμος ἐξέτασις [1].

Ὁ Ἔπαρχος δύναται κατὰ τὸν νόμον νὰ διοικῇ συγχρόνως καὶ δύο ἢ πλείονας Ἐπαρχίας [2], ἀλλὰ τοῦ δικαιώματος τούτου δὲν γίνεται νῦν χρῆσις.

Ὁ μισθὸς τῶν Ἐπάρχων εἶναι ὁ αὐτὸς δι' ὅλους. Ἐν Γαλλίᾳ καὶ οἱ Ἔπαρχοι διαιροῦνται εἰς τρεῖς τάξεις, ἀναλόγως τοῦ μισθοῦ, ὃν λαμβάνουσι, καὶ τῆς Ἐπαρχίας, ἐν ᾗ διαμένουσιν. Ὡσαύτως δ' ἐν Γαλλίᾳ οἱ χρηματίσαντες Ἔπαρχοι δύνανται νὰ διορισθῶσιν ἐπίτιμοι, λαμβάνοντες καὶ ἀνάλογον μισθὸν μὴ ἐνεργείας [3].

208. Οἱ Ἔπαρχοι ἐκπληροῦσι κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ νομοθέτου «ἐντὸς τῆς ἐμπιστευθείσης εἰς αὐτοὺς Ἐπαρχίας ἢ Ἐπαρχιῶν τὰ αὐτὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα καὶ οἱ Νομάρχαι ἐντὸς τοῦ Νομοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ τὰς διαταγὰς τῶν Νομαρχῶν, πρὸς οὓς διευθύνουσι τὰς ἀναφοράς των» [4].

Ἐκ τούτων γίνεται δῆλον ὅτι ὁ Ἔπαρχος δὲν ἔχει κατὰ κανόνα ἰδίαν δικαιοδοσίαν, ἀλλὰ χρησιμεύει ἁπλῶς ὡς διάμεσον ὄργανον μεταξὺ τῆς δημοτικῆς καὶ νομαρχιακῆς ἀρχῆς, ἤτοι ὡς βοηθὸς τοῦ Νομάρχου, μεταβιβάζων τὰς διαταγὰς τούτου πρὸς τὰς δημοτικὰς ἀρχάς, τὰς ἀναφορὰς δὲ καὶ τὰς αἰτήσεις αὐτῶν πρὸς ἐκεῖνον, προσθέτων ἅμα ἑκάστοτε καὶ τὰς ἑαυτοῦ παρατηρήσεις, ἵνα καταστήσῃ εὐχερεστέραν καὶ νομιμωτέραν τὴν περὶ μιᾶς ἑκάστης περιπτώσεως ἀπόφασιν τοῦ Νομάρχου.

---

1 Ἄρθρ. 3 τοῦ Ν. τῆς 14 Μαΐου 1884 [217].

2 Ἄρθρ. 16 τοῦ Ν. τῆς 5 Δεκεμβρ. 1845 [32].

3 Ducrocq, I. 167.—Ὁ μισθὸς τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ Ἐπάρχου εἶναι διὰ μὲν τὸν τῆς πρώτης τάξεως 7,000 δρ. ἐτησίως, διὰ δὲ τὸν τῆς δευτέρας 6,000 καὶ τὸν τῆς τρίτης 4,500. Πρὸς τούτοις δὲ ἔχουσιν οἶκημα καὶ τὰ ἐν αὐτῷ σκεύη καὶ ἔπιπλα, ὧν ἡ ἀγορὰ βαρύνει τὸν νομαρχιακὸν προϋπολογισμόν. Ὁ ἡμέτερος νόμος τῆς 5 Δεκεμβρ. 1845 (32) ὑπεσχέθη ἁπλῶς εἰς τοὺς Ἐπάρχους, ὡς καὶ εἰς τοὺς Νομάρχας νὰ χορηγῇ τὸ ἀναγκαῖον κατάστημα δημοσίαις δαπάναις, καθὼς καὶ τὰ σκεύη διὰ τὴν πρώτην ἐγκατάστασιν τοῦ γραφείου αὐτῶν.

4 Ἄρθρ. 1, Δ. τῆς 6 Δεκεμβρ. 1845 [33] περὶ ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων τῶν Ἐπάρχων.

Διὰ ταῦτα ὀφείλει ὁ ἔπαρχος νὰ προεξετάζῃ τὰ εἰς τὴν ἁρμοδιότητά του ὑπαγόμενα ἀντικείμενα, νὰ λαμβάνῃ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀνατεθειμένων εἰς αὐτὸν καθηκόντων, νὰ ἐπιτηρῇ ἀμέσως τὰς ἐντὸς τῆς περιφερείας του δημοτικὰς ἀρχάς, νὰ προτρέπῃ αὐτὰς εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν χρεῶν των, νὰ ἐνεργῇ τὰ περὶ πειθαρχίας ὡρισμένα κατὰ τῶν ἀμελούντων ἢ παραβαινόντων τὰ χρέη τῶν δημοτικῶν ὑπαλλήλων, συμμορφούμενος πρός τε τοὺς νόμους καὶ τὰς ὁδηγίας τοῦ Νομάρχου.

Ἡ τοιαύτη λειτουργία τοῦ ἐπάρχου, ἀσκουμένη προσηκόντως, ἀποβαίνει χρησιμωτάτη τῇ διοικήσει. Πλησιέστερον ὢν ἐν τοῖς δήμοις ἢ ὁ Νομάρχης, εὑρίσκεται εἰς κρείττονα θέσιν νὰ ἐκτιμᾷ τὰς ἀνάγκας αὐτῶν καὶ τὴν διαχείρισιν τῶν δημοτικῶν πόρων, ἐπιβλέπει δ' ἀσφαλέστερον τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων, τῶν διαταγμάτων καὶ ὁδηγιῶν καὶ κρίνει ὀρθότερον περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν γενικῶν μέτρων τῆς διοικήσεως ἐπὶ τῶν κατοίκων, ὥστε εἰσηγούμενος τῇ ἀνωτέρᾳ ἀρχῇ πάντα ταῦτα δύναται νὰ διαφωτίζῃ αὐτὴν καὶ νὰ καθοδηγῇ εἰς τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησιν τῶν πραγμάτων [1].

Ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ οἱ ἔπαρχοι, ὡς καὶ ἄλλοι πολλοὶ λειτουργοὶ ἐσυκοφάντησαν τὸν θεσμόν. Στρατολογούμενοι ὡς τὰ πολλὰ μεταξὺ τῶν εὐτελεστέρων ὀργάνων τῆς πολιτικῆς διχοτομίας, ἥτις διέπει ἐκ περιτροπῆς τὴν καθ' ὅλου διοίκησιν ἐν Ἑλλάδι, ἀπεδείχθησαν ἀνάξιοι τῆς ἑαυτῶν ἀποστολῆς· διὸ καὶ ἡ κατάργησις τῶν ἐπαρχιῶν προτείνεται ὡς μέτρον καταθύμιον ὑπ' ἐκείνων, οἵτινες εὐχερῶς τεκμαίρονται τὴν ἀχρηστίαν θεσμοῦ τινος ἐκ τῆς ἀνικανότητος τῶν ἐν αὐτῷ ὑπηρετούντων.

---

1 Batbie, Traité, III, 405 «Si le sous-préfet n' était qu'agent de transmission, le perfectionnement du service postal fournirait un argument presque décisif à ceux qui demandent la suppression de sous-préfectures; mais la poste ne pourra jamais remplacer le sous-préfet comme agent d' instruction, ni faciliter, comme il le fait, le contrôle du préfet sur l' administration des communes».

Μὴ ἔχων ὁ ἔπαρχος κατὰ κανόνα ἰδίαν δικαιοδοσίαν δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ, ὡς ὁ νομάρχης, ἀντιπρόσωπος τῆς κυβερνήσεως ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ. Ὅθεν δὲν ἀλληλογραφεῖ ἀπ' εὐθείας μετὰ τῶν ὑπουργῶν, ἀλλ' ἐμμέσως διὰ τοῦ Νομάρχου, πρὸς ὃν ὀφείλει νὰ διαβιβάζῃ τὰ ἑαυτοῦ ἔγγραφα καὶ παρ' οὗ λαμβάνει τὰς παρὰ τῶν ἀνωτέρων ἀρχῶν πεμπομένας πρὸς αὐτὸν διαταγάς. Ἐν τούτοις εἰς ἐκτάκτους καὶ κατεπειγούσας περιστάσεις δύνανται οἱ ὑπουργοὶ νὰ πέμπωσι διαταγὰς κατ' εὐθεῖαν εἰς τοὺς ἐπάρχους, οὗτοι δὲ νὰ ὑποβάλλωσιν ἀμέσως ἀναφορὰς εἰς τὰ ὑπουργεῖα.

Ὡσαύτως δ' ἐν κατεπειγούσαις περιπτώσεσιν οἱ ἔπαρχοι δύνανται καὶ ὑποχρεοῦνται νὰ ἐνεργήσωσι πρὶν ἢ λάβωσι τὰς διαταγὰς ἢ τὰς ὁδηγίας τοῦ Νομάρχου ἢ τοῦ ὑπουργοῦ. Οὕτως ἐν περιπτώσει πυρκαϊᾶς, πλημμύρας, νόσων αἰφνιδίων καὶ τῶν τοιούτων ὁ ἔπαρχος ὀφείλει ὑπὸ ἰδίᾳ εὐθύνῃ νὰ λάβῃ τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν κινδύνων αὐτῶν.

209. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ γενικὰ ταῦτα καθήκοντα τοῦ ἐπάρχου, ὁ νόμος ἀνέθεσεν αὐτῷ εἰδικῶς καί τινα ἄλλα, ἅπερ ἐκπληροῖ ἰδίῳ δικαιώματι (jure proprio) καὶ οὐχὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ τὰς διαταγὰς τοῦ Νομάρχου. Ἐν τοῖς τοιούτοις λοιπὸν οἱ ἔπαρχοι ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐνεργεῖν καὶ ἀποφαίνεσθαι κατ' ἰδίαν κρίσιν, ἐπιφυλασσομένου τῷ Νομάρχῃ τοῦ δικαιώματος τοῦ μεταρρυθμίζειν καὶ ἀκυροῦν τὰς τοιαύτας ἀποφάσεις, εἴτ' αὐτεπαγγέλτως, εἴτ' ἐπὶ τῇ αἰτήσει τῶν ἐνδιαφερομένων, ἐκτὸς ἐκείνων, αἵτινες καθίστανται κατὰ νόμον ἐκτελεσταί, ἐὰν μὴ ἔγινεν ἐμπροθέσμως ἔφεσις εἰς τὴν Νομαρχίαν [1].

Τῶν εἰδικῶν τούτων πράξεων, ἐφ' ὧν ὁ ἔπαρχος ἐνεργεῖ ἰδίῳ ὀνόματι καὶ δικαιώματι ρητῶς ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπονεμηθέντι αὐτῷ, κυριώτεραι εἰσὶν αἱ ἑπόμεναι.

α') Κατὰ τὸν περὶ στρατολογίας νόμον ὁ ἔπαρχος ὡς πρόεδρος ἐν ἐπιτροπῇ μετὰ τοῦ προέδρου τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου καὶ τοῦ προέδρου τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου (ἀνὰ μία) τὰς ἐνστάσεις κατὰ τῶν προκαταρκτικῶν στρατολογικῶν καταλόγων [1].

β') Κατὰ τὸν περὶ ὁδοποιΐας νόμον ὁ ἔπαρχος ἀποφασίζει περὶ τῆς κατασκευῆς ἀγροτικῶν ὁδῶν κατ' αἴτησιν τῶν ἐν τῷ βουλευτικῷ καταλόγῳ ἐγγεγραμμένων κατοίκων τοῦ χωρίου ἢ τῆς συνοικίας. Ἡ αἴτησις ὑποβάλλεται δι' ἀναφορᾶς πρὸς τὸν οἰκεῖον δήμαρχον, ὀφείλοντα νὰ διαβιβάσῃ αὐτὴν ἐντὸς πέντε ἡμερῶν πρὸς τὸν ἔπαρχον, ὅστις, ἂν αἱ ὑπογραφαὶ τῶν κατοίκων ἀποτελῶσιν ἀριθμὸν πλείονα τοῦ ἡμίσεως τῶν παρόντων ἐκ τῶν ἐν τῷ βουλευτικῷ καταλόγῳ ἐγγεγραμμένων, ὀφείλει νὰ ἐγκρίνῃ τοῦτον ἐντὸς δέκα ἡμερῶν. Παρελθούσης τῆς τελευταίας ταύτης προθεσμίας ἄνευ ἀποφάσεως, ἡ ἔγκρισις τοῦ ἐπάρχου θεωρεῖται ἐπελθοῦσα [2].

Κατὰ τὸν αὐτὸν νόμον ὁ ἔπαρχος διαλύει ὁριστικῶς καὶ ἀνεκκλήτως δι' αἰτιολογημένης ἀποφάσεως τὰ τυχὸν παράπονα περὶ τοῦ ὅτι χωρία ἀδίκως ἢ πέραν τοῦ δέοντος ὑπεβλήθησαν εἰς προσωπικὴν ἐργασίαν, ἢ ὅτι ἕτερα χωρία, καὶ περ ὠφελούμενα, παρελείφθησαν ἢ δὲν ἐπεβαρύνθησαν ἀναλόγως. Ἐὰν δὲ αὐτὸς ὁ ἔπαρχος ἐνήργησε τὴν διανομὴν τῆς προσωπικῆς ἐργασίας διὰ τὴν ὀλιγωρίαν τῶν δημοτικῶν συμβουλίων, τότε ἀποφαίνεται ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν [3].

Κατ' ἔφεσιν ἀποφαίνεται ὁ ἔπαρχος ἐν ἐπιτροπῇ μετὰ τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν, καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχει τοιοῦτος μετὰ τοῦ εἰρηνοδίκου τῆς πρωτευούσης τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐφόρου περὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν δημοτικῶν συμβουλίων, δι' ὧν ἐπιβάλλονται συνεισφοραὶ εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας κτημάτων, διὰ τῶν ὁποίων ἢ παρὰ τὰ ὁποῖα διέρχονται ἐθνικὴ ἐπαρχιακή, δημοτικὴ ἢ ἀγροτικὴ ὁδός.

Ὡσαύτως ὁ ἔπαρχος προΐσταται τῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις ἐφορεύει τῶν πρὸς σύστασιν τῶν ἐπαρχιακῶν ὁδῶν ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ἐκτελουμένων ἔργων καὶ ἐκδίδει τὰ ἀναγκαῖα ἐντάλματα ἐκ

1 Ἄρθρ. 2 τοῦ Δ. τῆς 6 Δεκεμβρ. 1843 [33].

1 Ν. 27 Νοεμβ. 1878 [69] ἄρθρ. 18.
2 Ν. 16 Δεκεμβρ. 1867 [1868, 5] ἄρθρ. 5.
3 Ἄρθρ. 11 τοῦ ἀνωτ. Ν.

τῶν ὁδικῶν πόρων τῆς ἐπαρχίας πρὸς κατασκευὴν τῶν ἐπαρχιακῶν καὶ δημοτικῶν ὁδῶν [1].

γ') Κατὰ τὸν περὶ ἐπαρχαιρεσιῶν νόμον ὁ ἔπαρχος δημοσιεύει διὰ δηλοποιήσεώς του τὰ ὀνόματα τῶν ἐκλεχθέντων ἐπαρχιακῶν συμβούλων ἐξ ἑκάστου δήμου καὶ εἰδοποιεῖ ἕκαστον αὐτῶν [2].

δ') Κατὰ τὸν περὶ ἐκλογῆς τῶν ἐνόρκων νόμον ὁ ἔπαρχος καταστρώνει τὸν κατάλογον τῶν ἐνόρκων τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ τοῦ δημάρχου πεμπομένων [3].

ε') Κατὰ τὸν περὶ φόρου τῶν οἰκοδομῶν νόμον ὁ ἔπαρχος δικάζει ὁριστικῶς καὶ ἀνεκκλήτως μετὰ τοῦ προέδρου τοῦ οἰκείου δημοτικοῦ συμβουλίου καὶ τοῦ εἰρηνοδίκου τὰς ἐνστάσεις κατὰ τοῦ καταλόγου τῶν φορολογητέων οἰκοδομῶν [4].

ς') Ὁμοίως κατὰ τὸν περὶ φόρου τῶν ἐπιτηδευμάτων νόμον ὁ ἔπαρχος δικάζει ἐν ἐπιτροπῇ τὰς κατὰ τοῦ φορολογικοῦ καταλόγου ἐνστάσεις [5].

ζ') Κατὰ τὸν νόμον περὶ φόρου ἐπὶ τῶν ἀροτριώντων κτηνῶν ὁ ἔπαρχος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διατάσσῃ μετὰ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐφόρου τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἀροτριώντων κτηνῶν χωρίου τινὸς ἢ ὁλοκλήρου δήμου, ἐὰν μετ' ἀκριβῆ ἐπεξεργασίαν τοῦ ἀποτελέσματος τῶν δηλώσεων γεννηθῶσιν ὑπόνοιαι, ὅτι δὲν ἐδηλώθησαν ἐπακριβῶς ἅπαντα [6].

Κατὰ τὸν αὐτὸν νόμον ὁ ἔπαρχος ἐν ἐπιτροπῇ μετ' ἄλλων προσδιορίζει διὰ πρωτοκόλλου τὸν τῆς παραγωγῆς ἑκάστου χωρίου κατὰ κτῆνος μέσον ὅρον [7].

210. Ὡς οἱ νομάρχαι, οὕτω καὶ οἱ ἔπαρχοι ὀφείλουσι νὰ περιέρχωνται δὶς τοὐλάχιστον τοῦ ἔτους τὰ διάφορα μέρη τῶν

1 Ἄρθρ. 14 καὶ 15 τοῦ ἀνωτ. Ν.
2 Ν. 15 Ἀπριλ. 1867 [25] ἄρθρ. 10.
3 Ν. 9 Ἰουλ. 1848 [19].
4 Ν. 31 Δεκεμβρ. 1863 [1864 2] ἄρθρ. 6.
5 Ν. 16 Ἀπριλ. 1867 [24]. Πρβλ. καὶ ἄρθρ. 5 τοῦ Ν. τῆς 27 Ἰουνίου 1877 [46].
6 Ν. 15 Ἀπριλ. 1880 [34] ἄρθρ. 5.
7 Ἄρθρ. 10 τοῦ ἀνωτ. Ν. Πρβλ. καὶ ἄρθρ. 5 τοῦ Ν. 28 Δεκεμβρίου 1883 [540].

ὑπὸ τὴν διοίκησιν αὐτῶν ἐπαρχιῶν καὶ νὰ ὑποβάλλωσιν ἔκθεσιν μετὰ τὸ τέλος τῆς περιοδείας των εἰς τὸν Νομάρχην. Ἐπὶ τούτων ἐφαρμόζονται ὅσα ἐλέχθησαν περὶ τῆς περιοδείας τῶν Νομαρχῶν.

Τὸν ὅρκον τῆς ὑπηρεσίας δίδουσιν οἱ ἔπαρχοι ἐνώπιον τῶν ἁρμοδίων Νομαρχῶν.

Ἐν συνόψει ὁ ἔπαρχος α') ἐνεργεῖ κατὰ τὰς παραγγελίας καὶ ὁδηγίας τοῦ Νομάρχου, β') ἔχει ἰδίαν δικαιοδοσίαν δυνάμει νόμων εἰδικῶν, γ') δρᾷ αὐτοβούλως καὶ ὑπ' ἰδίᾳ εὐθύνῃ ἐν κατεπειγούσαις περιπτώσεσιν.

211. Ὁ γραμματεὺς τοῦ ἐπάρχου ἐκτελεῖ ἐντὸς τῆς ἐπαρχίας τὰ αὐτὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα καὶ ὁ γραμματεὺς τῆς Νομαρχίας ἐντὸς τοῦ Νομοῦ. Διορίζεται δὲ καὶ οὗτος διὰ βασιλικοῦ Διατάγματος ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ ὁρκίζεται τὸν ὅρκον τῆς ὑπηρεσίας ἐνώπιον τοῦ ἐπάρχου [1].

Ἔχων τάξιν ὑπουργικοῦ γραμματέως β' τάξεως ὑπόκειται εἰς τὰς περὶ τούτου διατάξεις τοῦ περὶ προσόντων καὶ πειθαρχίας τῶν δημοσίων λειτουργῶν νόμου [2].

Παρ' ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ διορίζονται ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ ἐπὶ τῇ προηγουμένῃ γνωμοδοτήσει τοῦ ἐπάρχου εἷς πρωτοκολλητής, γραφεῖς ὄχι πλειότεροι τῶν δύο καὶ εἷς κλητήρ [3].

Ἐπὶ τῶν ἐπαρχιακῶν ἰατρῶν ἐφαρμόζονται ὅσα ἐλέχθησαν ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ περὶ νομαρχιακῶν ἰατρῶν [4].

1 Ἄρθρ. 5 τοῦ Δ. τῆς 6 Δεκεμβρίου 1845 [33].
2 Ἄρθρ. 19 τοῦ Ν. τῆς 14 Μαΐου 1884 [217]. Πρβλ. καὶ ἄρθρ. 20 τοῦ Ν. τῆς 5 Δεκεμβρ. 1845 [32].
3 Ἄρθρ. 20 τοῦ ἀνωτ. Ν. τοῦ 1845.
4 Ὅρα § 175.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Περὶ τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων

Περίληψις

212. Ἱστορικόν.
213. Περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων.—Περὶ τῆς ἀντιπροσωπείας τῶν ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ δήμων.
214. Περὶ τῶν ἐκλογέων.
215. Περὶ τῶν ἐκλεξίμων.
216. Περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς ἐκδικάσεως αὐτῆς.
217. Λόγοι ἀπαλλαγῆς καὶ παύσεως ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβούλου.
218. Περὶ τῶν συνόδων.
219. Περὶ τῶν συνεδριάσεων.
220. Περὶ τοῦ Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου.
221. Περὶ τῶν πράξεων τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων.
I. Ἀποφάσεις.
222. Ἐκλογὴ τῶν ἐνόρκων ὑπὸ τῶν ἐπαρ. συμβουλίων.
223. Διανομὴ κατὰ δήμους τῆς προσωπικῆς ἐργασίας.
224. II. Βουλεύματα.
225. III. Γνωμοδοτήσεις.
226. IV. Εὐχαί.
227. Περιοριστικαὶ διατάξεις.
228. Περὶ τῶν πρωτοκόλλων καὶ τῆς δημοσιεύσεως τῶν πρακτικῶν τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων.
229. Περὶ τῶν πειθαρχικῶν ποινῶν.
230. Περὶ τῆς ἀποζημιώσεως τῶν συμβούλων καὶ τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως αὐτῶν.

---

212. Τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων ἡ σύστασις ἀνηγγέλθη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς Βασιλείας Ὄθωνος.[1] Ἀλλ'

1 Ὅρα Ἄρθρ. 17 τοῦ Δ. τῆς 3 Ἀπριλίου 1833 [12].

ἕνεκα τοῦ προαπαιτουμένου διοργανισμοῦ τῶν δήμων μόλις μετὰ τρία ἔτη ἐδημοσιεύθη τὸ περὶ τούτου ὀργανιστικὸν διάταγμα, ὅπερ, καίπερ τροποποιηθὲν διὰ μεταγενεστέρων νόμων ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον, διαμένει ὅμως ἐν ἰσχύϊ μέχρι σήμερον κατὰ τὰς κυριωτέρας αὐτοῦ βάσεις[1].

Ἐγένετο δὲ ἡ διαμόρφωσις τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τότε ἐν Γαλλίᾳ ἰσχυόντων, ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης κατὰ τὸ 1836 μεταβολῆς τοῦ νομαρχιακοῦ συστήματος καὶ τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν Νομῶν διὰ τῶν διοικήσεων, δι' ἃς ἐματαιώθη ἡ σύστασις νομαρχιακῶν συμβουλίων, παρεχωρήθη πρὸς συμψηφισμὸν εἰς τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον δικαιοδοσία εὐρυτέρα μὲν ἐκείνης, ἣν ἀπολαμβάνουσι τὰ ἐν Γαλλίᾳ ἀντίστοιχα, στενοτέρα ὅμως τῆς προσηκούσης εἰς τὰ νομαρχιακὰ συμβούλια. Ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτὴν ἂν ἐλάμβανον ἁρμοδιότητα, ἣν εἶχον καὶ τὰ ἐν Γαλλίᾳ νομαρχιακὰ συμβούλια, πάλιν ὡς ἐκ τῶν ὅρων τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῶν δὲν ἠδύναντο νὰ εὐδοκιμήσωσι «διότι ἡ εὐρυτέρα ἁρμοδιότης ἀπαιτεῖ ἀναγκαίως καὶ εὐρυτέραν περιφέρειαν διὰ τὴν ἐνάσκησιν τῆς δικαιοδοσίας. Ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ περιφερείᾳ ὑπάρχουσι μεγαλομερέστερα συμφέροντα καὶ εὑρίσκονται εὐκολώτερον πρόσωπα ἱκανὰ πρὸς ἐπιμέλειαν καὶ διάπραξιν σπουδαιοτέρων ἐνεργειῶν. Ἡ μικρὰ περιφέρεια μικρὰ μόνον χωρεῖ συμφέροντα, οὐδὲ εἶναι ἱκανὴ νὰ παιδαγωγήσῃ τοὺς ἐντὸς αὐτῆς βιοῦντας εἰς πολιτικὴν καὶ διοικητικὴν πολυπραγμοσύνην»[2].

213. Τὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐπαρχιακῶν συμβούλων κατηρτίσθησαν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἡ ἐπαρχία δὲν ἀποτελεῖ ἓν ὅλον ἀδιαίρετον, ἀλλὰ σύνολον δήμων ἐχόντων κοινὰ συμφέροντα, καὶ ὅτι ἑπομένως οἱ τὴν ἐπαρχίαν ἀντιπροσωπεύοντες σύμβουλοι δέον νὰ λαμβάνωνται οὐχὶ ἐκ τῆς ἐπαρχίας ὅλης, ἀποτελούσης μίαν μόνην ἐκλογικὴν περιφέρειαν, ἀλλ' ἐξ ἑκάστου τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὴν δήμων.

---

1 Δ. 8 Δεκεμβρ. 1836 [77], περὶ τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων.
2 Ὅρα Κοκκίνου, λιθογραφ. παραδόσεις διοικ. δικ. σ. 125.

Συνέπεια τῆς ἀρχῆς ταύτης εἶναι, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν ἑκάστου ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου ἐξαρτᾶται οὐχὶ ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἐπαρχίας, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ ἑκάστου τῶν ἐν αὐτῇ δήμων.

Κατὰ ταῦτα οἱ γ' τάξεως δῆμοι πέμπουσιν ἀνὰ ἕνα ἐπαρχιακὸν σύμβουλον, οἱ τῆς β' ἀνὰ δύο καὶ οἱ τῆς α' ἀνὰ τρεῖς. Ἀλλ' ὁ ἐλάχιστος ἀριθμὸς τῶν συμβούλων οἱασδήτινος ἐπαρχίας δέον νὰ ἀνέρχηται εἰς δώδεκα· ἔθεν εἰς ὅσας ἐπαρχίας ὁ ἀριθμὸς καὶ αἱ τάξεις τῶν δήμων δὲν ἤθελον δώσει κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἀναλογίαν τὸν ἀριθμὸν δώδεκα, ἕκαστος δῆμος πέμπει τὸν διπλοῦν ἀριθμὸν συμβούλων. Ἂν δὲ καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον δὲν ἤθελε συμπληρωθῇ ὁ ἐλάχιστος ὅρος τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, ἕκαστος δῆμος κατὰ τὴν προσδιορισθεῖσαν ἀναλογίαν πέμπει τριπλοῦν ἀριθμὸν συμβούλων.

Μόνον ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ταῖς ἀποτελουμέναις ἐξ ἑνὸς μόνου δήμου ἐκλέγονται ἀπ' εὐθείας δώδεκα σύμβουλοι [1].

214. Ὁ περὶ ἐπαρχιακῶν συμβουλίων ἀρχικὸς νόμος ἀπῄτησεν ἴδια προσόντα διὰ τοὺς ἐκλογεῖς τῶν συμβούλων, ἤτοι ἡλικίαν εἰκοσιπενταετῆ, σταθερὰν διαμονὴν καὶ ἑστίαν ἔν τινι δήμῳ καὶ βίον ἀνεξάρτητον. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἀνέτρεψεν ὁ νεώτερος περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν νόμος, ὁ ἐφαρμοζόμενος καὶ ἐπὶ τῶν ἐπαρχαιρεσιῶν, οὐδὲν ἰδιαίτερον ἀπαιτήσας προσὸν ἢ εὐπορίας, ἢ μαθήσεως, ἢ ἡλικίας, ἢ ἄλλο τι ἐκ τῶν τοιούτων [2].

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων τοῦ νόμου τούτου τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφοφορεῖν ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ἀνήκει εἰς πάντα ἐν γένει δημότην δήμου τινὸς τῆς ἐπαρχίας συμπληρώσαντα τὸ 21 ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἐξαιρετικῶς δὲ ἀποκλείονται τοῦ ἐκλέγειν α') οἱ ἕνεκα καταδίκης στερηθέντες τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ δὴ τοῦ δικαιώματος τοῦ ψηφοφορεῖν ἐνόσῳ διαρκεῖ ἡ στέρησις αὕτη [3], β') οἱ συνάμει ὁριστικοῦ βουλεύμα-

1 Ἄρθρ. 2 καὶ 3 τοῦ Δ. τῆς 18 Δεκεμβρ. 1836 [77] καὶ ἄρθρ. 5 τοῦ Ν. 15 Ἀπριλ. 1867 [25]. Περὶ ἐπαρχαιρεσιῶν.

2 Ἄρθρ. 103 τοῦ Ν. τῆς 17 Σεπτεμβρ. 1877 [76].

3 Ἡ καταδίκη τινὸς ὡς ἐνόχου κακουργήματος ἢ πλημμελήματος

τος διατελοῦντες ὑπόδικοι ἐπὶ κακουργήματι, γ') οἱ ἐστερημένοι τῆς ἐλευθέρας διαχειρίσεως τῆς περιουσίας αὐτῶν [4], καὶ δ') οἱ κληρικοί [5].

215. Καὶ τὸ δικαίωμα δὲ τοῦ ἐκλέγεσθαι μέλος τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου εἶχον κατὰ τὸν ἀρχικὸν νόμον οἱ πληρώνοντες εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἀμέσους φόρους ἑκατὸν δραχμῶν ἐτησίως. Ἀλλὰ καὶ τὴν διάταξιν ταύτην κατέστρεψεν ὁ νεώτερος νόμος, ὁρίσας ἁπλῶς, ὅτι πᾶς δημότης ἐγγεγραμμένος ἐν τῷ ὁριστικῷ βουλευτικῷ καταλόγῳ καὶ συμπληρώσας τὸ τριακοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ δύναται νὰ ἐκλεγῇ ἐπαρχιακὸς σύμβουλος [6].

Ἐν τούτοις στεροῦνται τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγεσθαι ἢ τοῦ διατελεῖν ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι οἱ ἐν ἐνεργείᾳ στρατιωτικοὶ τῆς ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, οἱ δημοτικοὶ σύμβουλοι [7], οἱ δήμαρχοι καὶ δημαρχικοὶ πάρεδροι καὶ οἱ δημοτικοὶ ἀστυνόμοι [8].

Οἱ ὑποψήφιοι ἑκάστης ἐπαρχίας προτείνονται ὑπὸ τῶν ἐκλογέων ἑκάστου δήμου ἐγγράφως, τὸ δὲ πρωτοδικεῖον δημοσίᾳ συνεδριάζον ἀνακηρύσσει τοὺς τακτικῶς προταθέντας ὑποψηφίους, καθ' ἃ λεπτομερῶς διαλαμβάνει ὁ περὶ ἐκλογῆς βουλευ-

ὑπαγομένου εἰς τὴν κατηγορίαν τοῦ ἄρθρ. 22 τοῦ ποινικοῦ νόμου συνεπάγεται αὐτοδικαίως τὴν στέρησιν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγεσθαι.

1 Ἄρθρ. 4 τοῦ Ν. τῆς 17 Σεπτεμβρ. 1877 [76].

2 Ἄρθρ. 99 τοῦ αὐτοῦ Ν.

3 Πρβλ. Ἄρθρ. 5 τοῦ Δ. τῆς 18 Δεκεμβρ. 1836 [77] καὶ Ἄρθρ. 1 τοῦ Ν. τῆς 15 Ἀπριλ. 1867 [25].

4 Ἡ ἰδιότητος ὅμως τοῦ συμπληρωτικοῦ δημοτικοῦ συμβούλου δὲν ἀποκλείει τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐπαρχιακοῦ καὶ τἀνάπαλιν. Ὅρα Δ η λ ι γ ι ά ν ν η – Ζ η ν ο π ο ύ λ ο υ, II, 502 σημ. 1.—Συμπληρωτικὸς δημοτικὸς σύμβουλος ἐκπληρῶν ἔργα ἐπαρχιακοῦ συμβούλου, δὲν δύναται νὰ παραιτηθῇ τοῦ ἀξιώματος τούτου, ἵνα καταλάβῃ τὴν κενωθεῖσαν θέσιν τοῦ δημοτικοῦ συμβούλου. Ὅρα Ἐγκύκλ. ὑπ' ἀριθ. 13 τῆς 20 Φεβρ. 1852. Ὀρθοτέρα δὲ φαίνεται ἡ γνώμη, ὅτι δημοτικὸς σύμβουλος ἐκλεχθεὶς ἐπαρχιακός, παύει αὐτοδικαίως τῆς πρώτης θέσεως.

5 Ἄρθρ. 2 τοῦ ἀνωτέρω Ν. τοῦ 1867. Οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐκλεχθῶσι ὡς ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι, οὐδὲ ν' ἀνακηρυχθῶσιν δύνανται ὡς ὑποψήφιοι ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου. Καὶ ἂν δ' ἀνακηρυχθῶσι, δὲν παραχωρεῖται αὐτοῖς κάλπη. Ὅρα Ἐγκύκλιον ὑπ' ἀριθ. 49 τῆς 14 Μαΐου 1867.

τῶν νόμος [1], οὗ τινος καὶ αἱ περὶ ὑποψηφίων, ἀντιπροσώπων, ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν καὶ λοιπῶν διατάξεις ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τῶν ἐπαρχαιρεσιῶν [2].

Μόνην χαρακτηριστικὴν διαφορὰν ὡς πρὸς τὰ τῆς ἐκλογῆς ἀποτελεῖ ἡ διάταξις τοῦ νομοθέτου, δι' ἧς ἀπαλλάσσονται οἱ ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι τῆς ὑποχρεώσεως πρὸς καταβολὴν τοῦ ἀντιτίμου τῶν ἐκλογικῶν εἰδῶν [3]. Ἡ ἐξαίρεσις αὕτη δικαιολογεῖται ὡς ἐκ τῆς μικρᾶς ἐπιθυμίας τῶν πολιτῶν τοῦ ν' ἀναλαμβάνωσι τὰ καθήκοντα ἐπαρχιακοῦ συμβούλου [4].

216. Ἡ ἐκλογὴ ἐνεργεῖται συγχρόνως καὶ κατὰ δήμους ἐπὶ τῇ βάσει προγράμματος, δημοσιευομένου ὑπὸ τοῦ οἰκείου δημάρχου ὀκτὼ ἡμέρας πρὸ τῆς ὁρισθείσης πρὸς ἔναρξιν ψηφοφορίας. Διευθύνεται δὲ ἡ ἐκλογὴ ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις ὑφίσταται καὶ διὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογάς [5]. Ἐξαιρετικῶς ὅμως δὲν ἀπαιτεῖται κατὰ τὰς ἐπαρχαιρεσίας καὶ ἡ παρουσία δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου [6].

Ἕνεκα τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐπαρχιακῶν συμβούλων, γινομένης ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δημοτικῶν ἐκλογικῶν καταλόγων, δὲν ἐπιτρέπεται ὑποψηφιότης ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἐν δυσὶ ἢ πλείοσι δήμοις· ἔθεν οὐδ' ἀναφαίνεται νῦν ἡ περίστασις προτιμήσεως τῆς ἀντιπροσωπείας μεταξὺ πλειόνων δήμων, περὶ ἧς ρητῶς ἐπρονόησεν ὁ ἀρχικὸς νόμος.

1 Ἄρθρ. 26—28 τοῦ Ν. τῆς 17 Σεπτεμβρ. 1877 [76].

2 Ἄρθρ. 104 τοῦ αὐτοῦ Ν.

3 Ὅρα ἄρθρ. 6 τοῦ αὐτοῦ Ν. καὶ ἄρθρ. 1 καὶ 2 τοῦ Ν. τῆς 13 Δεκεμβρ. 1878 [78] περὶ μεταρρυθμίσεως διατάξεών τινων τοῦ περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν νόμου.

4 Πολλάκις συνέβη, ὥστε εἰς τινας μὲν δήμους νὰ μὴ προταθῶσι παντάπασιν, οὐδὲ νὰ ἀνακηρυχθῶσιν ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι, εἰς ἄλλους δὲ ὀλιγώτεροι τοῦ προσήκοντος ἀριθμοῦ. Κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιστάσεις ταύτας ἡ ὑπ' ἀριθ. 94 τῆς 28 Ἰουν. 1867 Ἐγκύκλιος διατάσσει, ἵνα διὰ νέου προγράμματος τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς, δημοσιευομένου 40 ἡμέρας πρὸ τῆς ἐναρξεως τῆς ἐκλογῆς, προσκληθῶσιν αὖθις οἱ ἐκλογεῖς τῶν δήμων νὰ προτείνωσιν ὑποψηφίους, καὶ καταβληθῇ ἡ δέουσα φροντὶς καὶ ἐνέργεια, ὅπως προτείνωσι τοιούτους ἐμπροσθέσμως καὶ εἰς ἀνάλογον ἀριθμόν.

5 Ἄρθρ. 5. τοῦ Ν. τοῦ 1867.

6 Ν. 31 Δεκεμβ. 1879 [1880, 1] περὶ καταργήσεως διατάξεών τινων τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου.

Ἐκλεχθέντες ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι θεωροῦνται ἐκ τῶν ὑποψηφίων οἱ τυγχάνοντες τῆς σχετικῆς πλειοψηφίας τῶν ψηφοφορησάντων, ἰσοψηφίας δὲ οὔσης, ἐνεργεῖται κλήρωσις.

Οἱ μετὰ τοὺς ἐκλεχθέντας ψηφοφορηθέντες θεωροῦνται ἐπιλαχόντες καὶ τάσσονται κατὰ σειρὰν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ψήφων, ὧν ἔλαχον [1].

Ἡ ἐκδίκασις τῆς ἐκλογῆς γίνεται ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου πρωτοδικείου ἐν συμβουλίῳ ἐκ τακτικῶν δικαστῶν. Καὶ ἐὰν μὲν ἡ ἀπόφασις τοῦ πρωτοδικείου εἶναι ἐπικυρωτική, ἐκτιθεμένη ἐν τῷ Δημαρχίῳ ἐπὶ πέντε ἡμέρας, ἐκτελεῖται διὰ τοῦ Ἐπάρχου, ὅστις δημοσιεύει διὰ δηλοποιήσεώς του τὰ ὀνόματα τῶν ἐκλεχθέντων ἐξ ἑκάστου δήμου καὶ εἰδοποιεῖ ἕκαστον αὐτῶν. Ἂν δὲ εἶναι ἀκυρωτική, ἐπιτρέπεται κατ' αὐτῆς εἴς τε τὴν πλειοψηφίαν καὶ μειοψηφίαν τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς καὶ εἰς πάντα δημότην ἐκλογέα ἔφεσις ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου Ἐφετείου. Ἡ ἔφεσις δ' αὕτη κοινοποιεῖται καὶ εἰς τὴν διοικητικὴν ἀρχήν, καθ' ἃ λεπτομερέστερον πραγματεύεται εἰδικὸς νόμος [2].

217. Ὁ οὕτω ἐκλεγεὶς ἐπαρχιακὸς σύμβουλος ὑποχρεοῦται ν' ἀναλάβῃ τὴν λειτουργίαν ἐξαιρετικῶς δὲ μόνον ἐπιτρέπεται ἀποποίησις αὐτῆς δι' ὡρισμένους λόγους, ἤτοι α') δι' ἐγκαταστὰς τὴ ἡλικίαν, β') δι' ἀποδεδειγμένην τοῦ σώματος ἢ τοῦ νοῦ ἀνικανότητα [3] καὶ γ') ὅταν ὁ ἐκλεγεὶς ἐξεπλήρωσε ἤδη τὰ χρέη τῆς θέσεως ταύτης εἰς δύο περιόδους. Ἐπὶ τῶν περιστάσεων τούτων συντάσσεται ὑπὸ τοῦ ἐκλεγέντος δήλωσις περὶ ἀποποιήσεως τῆς ἐκλογῆς, ἥτις ἀποστέλλεται ἐντὸς 24 ὡρῶν ἀφ' ἧς κοινο-

1 Ἄρθρ. 4 τοῦ Ν. τοῦ 1867.

2 Ὅρα Ν. 17 Μαΐου 1882 [37] ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἄρθρα 5, 8, 9 καὶ 10 τοῦ Ν. τοῦ 1867.

3 Δὲν ὁρονοῦμεν ὅτι ἡ διάταξις τοῦ ἐδαφίου τούτου πλεονάζει, διότι δῆθεν αἱ περιπτώσεις αὐτοῦ ὁρίζονται καὶ ἐν τῷ ἄρθρῳ 14 ὡς περιπτώσεις παύσεως, καὶ ὅτι ἑπομένως ὅ,τι ἐθεωρήθη ὑποχρεωτικόν, δὲν ἔπρεπε νὰ ὁρισθῇ καὶ ὡς δυνατικόν. Ἐπειδὴ αἱ ἀσθένειαι τοῦ νοῦ καὶ τοῦ σώματος εἶνε ἐπιδεκτικαὶ διαφόρων βαθμῶν, τότε μόνον ἡ παῦσις καθίσταται ὑποχρεωτική, ὅταν ἕνεκα τῶν ἀσθενειῶν τούτων εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατος ἡ ἐκπλήρωσις τῶν καθηκόντων τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβούλου. Κατὰ τὰς λοιπὰς περιστάσεις ἡ ἐκτίμησις αὐτῶν ἀφίσταται εἰς αὐτὸν τὸν ἐνδιαφερόμενον καὶ εἰς τὸν νομάρχην, ὅστις θ' ἀποφανθῇ.

ποιηθῇ ἡ ἐκλογή, εἰς τὸν δήμαρχον τοῦ τόπου ἐνθα διαμένει ὁ ἐκλεγείς. Ὅθεν μετὰ τὴν προθεσμίαν ταύτην ἡ περὶ ἀποποιήσεως δήλωσις εἶναι ἀπαράδεκτος [1].

Ἀλλὰ καὶ ὁριστικῶς ἐκλεχθεὶς παύει νὰ ἦναι μέλος τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου καὶ πρὸ τῆς παρελεύσεως τῆς νομίμου προθεσμίας α') ὅταν ἀποβάλῃ ἐν τῷ μεταξὺ τὰς διὰ τὸ ἀξίωμά του ἀπαιτουμένας ἰδιότητας τοῦ ἐκλογέως ἢ τοῦ ἐκλεξίμου β') ὅταν περιπέσῃ εἰς ἀνικανότητα τοῦ σώματος ἢ τοῦ νοῦ, γ') ὅταν δῆμός τις ἀποσπασθῇ ἐκ τῆς ἐπαρχίας εἰς ἣν ἀνῆκε, καὶ προσαρτηθῇ εἰς ἑτέραν [2]. Καὶ ἐν περιπτώσει δὲ θανάτου ἐπέρχεται αὐτοδικαίως ἀπώλεια τοῦ ἀξιώματος [3].

Περὶ πάντων τῶν λόγων τούτων τῆς ἀπαλλαγῆς καὶ παύσεως κρίνει μόνος ὁ Νομάρχης, κατ' ἔφεσιν δὲ ἐντὸς 8 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως αὐτοῦ τὸ ἁρμόδιον Ἐφετεῖον [4].

Ἡ παῦσις ἐπαρχιακοῦ τινος συμβούλου δύναται νὰ ἐπέλθῃ καὶ λόγῳ ποινῆς, τότε δὲ εἶναι αὕτη προσωρινὴ μὲν διὰ τὴν διάρκειαν τῆς συνόδου, ὅταν ὁ ἐπαρχιακὸς σύμβουλος δὲν προσέλθῃ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τῆς συνόδου ἢ ἀπουσιάσῃ δὶς τῶν συνεδριάσεων αὐτοῦ ἄνευ νομίμου αἰτίας, διαρκὴς δὲ δι' ἅπασαν τὴν περίοδον, ὅταν ἤθελεν ὑποπέσει εἰς τὰς ἀνωτέρω ἐλλείψεις εἰς δύο κατὰ συνέχειαν συνόδους.

Ἐπὶ τῶν περιστάσεων τῆς παύσεως λόγῳ ποινῆς ἀποφαίνεται αὐτὸ τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον. Ἀλλ' ἂν τοῦτο μὴ εἶνε συγκεκροτημένον, ἢ ἀποβαίνει ἀδύνατος ἡ νόμιμος ἀπαρτία αὐτοῦ, ἀποφασίζει ὁ Νομάρχης. Ἡ καθ' ὅλην ὅμως τὴν περίοδον ἀποβολὴ μέλους τινὸς γίνεται δι' ἀποφάσεως πάντοτε αὐτοῦ τοῦ συμβουλίου [5].

---

1 Ἄρθρ. 11 τοῦ Δ. τοῦ 1836.

2 Ἑλληνικὴ Νομοθεσία III, 491 σημ. 1.

3 Ἄρθρ. 18 τοῦ Δ. 1836.

4 Ἄρθρ. 23 τοῦ Δ. τοῦ 1836 καὶ Κοκκίνου, λιθογρ. παραδόσεις σ. 163 καὶ ἑξ. Ἀνατρονοῦσιν οἱ ἐκδόται τῆς Ἑλληνικῆς Νομοθεσίας II, 512, σημ. 1 καὶ 2.

5 Ἄρθρ. 2, 3, 4, 5 καὶ 6 τοῦ Ν. τῆς 16 Μαρτίου 1851 [5] περὶ τροπολογίας τοῦ περὶ ἐπαρχ. συμβουλ. νόμου.

Νόμιμος ἀντικαταστάτης τῶν παυθέντων ὁπωσδήποτε, ἢ ἀποθανόντων συμβούλων εἶναι οἱ ἐπιλαχόντες κατὰ τάξιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ψήφων, οὓς ἔλαβον.

Κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 19 τοῦ Διατάγματος τοῦ 1836 τὰ ὀνόματα τῶν ἐκλεχθέντων ἐπαρχιακῶν συμβούλων, ἡ παῦσις μέλους τινὸς καὶ ἡ ἀντικατάστασις ὑπὸ τοῦ ἀναπληροῦντος αὐτὴν δέον νὰ δημοσιεύωνται ὑπὸ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως [1].

Ἡ λειτουργία τῶν ἐπαρχιακῶν συμβούλων διαρκεῖ ἐπὶ ἑξαετίαν, μεθ' ἣν διατάσσονται νέαι ἐκλογαί, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς μερικῆς ἀνανεώσεως τοῦ συμβουλίου, ὡς εἶχεν ὁρίσει ὁ ἀρχικὸς νόμος [2].

Δύναται ὅμως νὰ παραταθῇ ἡ ὑπηρεσία τῶν ἐπαρχιακῶν συμβούλων καὶ μετὰ τὴν ἑξαετίαν, ἅμα δὲν διετάχθησαν νέαι ἐκλογαί [3].

218. Τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια συνέρχονται τῇ συγκλήσει τῆς Κυβερνήσεως, καὶ οὐχὶ αὐτοδικαίως εἰς συνόδους ἅπαξ τοῦ ἔτους ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς οἰκείας ἐπαρχίας, πλὴν ἂν ἡ Κυβέρνησις προσδιορίσῃ ἄλλον τινὰ τόπον ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας [4].

Πρὸς τοῦτο δὲ προσκαλοῦνται προηγουμένως τὰ μὲν ἐπαρχιακὰ συμβούλια γενικῶς διὰ Β Διατάγματος, εἰδικῶς δὲ εἷς ἕκαστος τῶν ἐπαρχιακῶν συμβούλων διὰ τοῦ Νομάρχου ὑπὸ κλητῆρος βεβαιουντος κατὰ νομίμους τύπους τὴν ἐπίδοσιν ἢ τὴν ἄρνησιν τῆς παραλαβῆς τῆς ἐγγράφου κλήσεως [5].

---

1 Διὰ τοῦτο ὑποχρεοῦνται οἱ Νομάρχαι νὰ ἀναφέρωσιν ἀμέσως εἰς τὸ ὑπουργεῖον τὰ ὀνόματα τῶν ἐκλεχθέντων συμβούλων καὶ τὰ τῶν πεσιτηθέντων ἢ παυθέντων. Ὅρα Ἐγκύκλ. ὑπ' ἀριθ. 54 τῆς 30 Μαΐου 1850.

2 Ἄρθρ. 13 τοῦ Δ. τοῦ 1836.

3 Πρβλ. Ἑλλην. Νομοθ. II, 506 σημ. καὶ διαταγὴν 27 Νοεμβρίου 1841 πρὸς τὸν Νομάρχην Φθιώτιδος. Αὐτόθ.

4 Ἄρθρ. 43 καὶ 44 τοῦ Δ. τοῦ 1836.

5 Τί ἐννοεῖ ὁ νομοθέτης λέγων νόμιμος τύπος δὲν εἶνε σαφὲς. Ὑποτίθεται ὅμως, ὅτι ἡ εἰδοποίησις εἶναι νόμιμος ἐὰν γείνῃ δι' ἁπλοῦ χάρτου, ἐν ᾧ εἶναι γεγραμμένη ἡ κλῆσις, κάτωθεν τῆς ὁποίας ὀφείλει νὰ ὑπογράψῃ ὁ προσκαλούμενος. Οὕτω δὲ γίνεται καὶ διὰ τὰς συνεδριάσεις τῶν δημοτικῶν συμβουλίων.—Διὰ τῆς ἐγκυκλίου ὑπ' ἀριθ. 40. τῆς 30 Ἀπριλίου 1851 περιγράφεται ὁ τύπος τῶν προσκλητηρίων τῶν

Ἅμα τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν καὶ ὥραν συνέλθωσιν ἐν τῷ νομαρχείῳ ἢ ἐπαρχείῳ τὰ μέλη τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, κηρύσσεται ἐπισήμως ἡ ἔναρξις τῆς συνόδου ὑπὸ τοῦ Νομάρχου ἢ τοῦ Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου, διοριζομένου ὀνομαστὶ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως. Καὶ ἐν μὲν ταῖς πρωτευούσαις τῶν Νομῶν διορίζεται συνήθως Ἐπίτροπος, κωλυομένου τοῦ Νομάρχου, ὁ Γραμματεὺς αὐτοῦ, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις, ὁ Ἔπαρχος ἢ ὁ Γραμματεὺς αὐτοῦ [1].

Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς συνόδου τὸ γηραιότερον τῶν παρόντων μελῶν λαμβάνει τὴν θέσιν τοῦ προσωρινοῦ προέδρου καὶ διευθύνει τὰς ἀρχαιρεσίας [2].

Πρῶτον ἔργον τῆς συνόδου εἶναι ἡ ὁρκοδοσία τῶν μελῶν ἐνώπιον τοῦ Νομάρχου ἢ τοῦ Β. Ἐπιτρόπου. Ἂν μέλη τινὰ προσέλθωσι μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς συνόδου, ὁρκίζονται ἐνώπιον τοῦ προέδρου τοῦ συμβουλίου [3]. Μετὰ τὴν ὁρκοδοσίαν ἐκλέγονται ἐκ τῶν παρόντων μελῶν δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας, ὁ πρόεδρος, ὁ ἀντιπρόεδρος καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ συμβουλίου δι' ἅπασαν τὴν σύνοδον

Πρὸς τοῦτο δὲ ὡς καὶ διὰ πᾶσαν πρᾶξιν τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία τοῦ ἡμίσεος πλέον ἑνὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπαρχιακῶν συμβούλων [4].

ἐπαρχιακῶν συμβουλίων καὶ ὁρίζονται οἱ κλητῆρες τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν ὡς ἁρμόδιοι πρὸς ἐπίδοσιν αὐτῶν. Κατὰ τὴν αὐτὴν Ἐγκύκλιον πρὸς ἀποφυγὴν πάσης βραδύτητος, ὅταν οἱ Νομάρχαι πέμπωσι πρὸς τοὺς Ἐπάρχους τὰ διὰ τοὺς τακτικοὺς συμβούλους προσκλητήρια, ὀφείλουσι νὰ πέμπωσι συγχρόνως πρὸς αὐτοὺς τοιαῦτα καὶ πρὸς τοὺς ἐπιλαχόντας, ἵνα ποιῶνται αὐτῶν χρῆσιν οἱ Ἔπαρχοι, ἐὰν δὲν προσέλθῃ τις τῶν τακτικῶν μελῶν.

1 Ἐν ἐλλείψει αὐτῶν δύναται νὰ διορισθῇ Βασιλ. Ἐπίτροπος καὶ Εἰρηνοδίκης. Ὅρα Ἐγκύκλ. ὑπ' ἀριθ. 111 τῆς 13 Νοεμβρ. 1870.

2 Ἄρθρ. 44 καὶ 45 τοῦ Δ. τοῦ 1836. Ἑλληνικὴ Νομοθεσία II. 520 σημ. 2.

3 Οἱ ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι μὴ ὄντες δημόσιοι ὑπάλληλοι δὲν ὁρκίζονται τὸν ὅρκον αὐτῶν, ἀλλὰ τὸν ἐν τῷ ἄρθρῳ 46 τοῦ Δ. τοῦ 1836 ἐνσαλαμβανόμενον. Ὅρα καὶ Ἐγκύκλιον ὑπ' ἀριθ. 60 τῆς 28 Ἰουλίου 1847. Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. δὲ 4,983 τῆς 25 Ἀπριλίου 1840 Διαταγῆς πρὸς τὸν Διοικητὴν Τριπολιτσᾶς ὡρίσθη, ὅτι τὸ ἔγγραφον τῆς ὁρκοδοσίας δὲν πρέπει νὰ γράφηται ἐπὶ χαρτοσήμου.

4 Ἄρθρ. 1 τοῦ Ν. τοῦ 1851, δι' οὗ ἐτροποποιήθη τὸ ἄρθρ. 49 τοῦ ἀρχικοῦ Διατ. τοῦ 1836.

Τὸ μέγιστον ἔριον τῆς διαρκείας ἑκάστης συνόδου ὡρίσθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ νόμου εἰς 30 ἡμέρας. Πλὴν ἀδείᾳ ῥητῇ τῆς κυβερνήσεως δύνανται νὰ παραταθῶσιν αἱ ἐργασίαι τοῦ συμβουλίου καὶ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς προθεσμίας ταύτης. Εἶναι δὲ φανερόν, ὅτι δύνανται νὰ λήξωσι καὶ πρὸ τῆς παρόδου τῶν 30 ἡμερῶν, ὅταν τὸ συμβούλιον περάνῃ ἅπασας τὰς ἐργασίας αὐτοῦ [1].

219. Αἱ συνεδριάσεις τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων ὡρίσθησαν ὑπὸ τοῦ νομοθέτου μυστικαί, λαμβανομένων τῶν ἐν αὐταῖς ἀποφάσεων διὰ πλειοψηφίας. Τυχούσης ἰσοψηφίας, νικᾷ ἡ ψῆφος τοῦ προέδρου. Ὅθεν καὶ τοῦ προσωρινοῦ προέδρου κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας ἡ ψῆφος ἔχει τὴν αὐτὴν ἰσχύν [2].

Ἕκαστον μέλος ὀφείλει νὰ ψηφίζῃ αὐτοπροσώπως, φανερά, κατὰ σειρὰν ἡλικίας, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ γηραιοτέρου μέλους, καὶ ἀνεξαρτήτως εἰσαδήποτε παραγγελίας τῶν ἐκλογέων, ἢ ἄλλων τρίτων προσώπων ἢ ἀρχῶν.

Ὁ ἀρνούμενος τὴν ἑαυτοῦ ψῆφον σύμβουλος ὑπόκειται εἰς τὴν ποινὴν τοῦ προστίμου 50 – 60 δραχμῶν, πλὴν ἐὰν ἡ ἀπόφασις ἀφορᾷ τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον [3].

Μυστικὴ ψηφοφορία ἐπιτρέπεται μόνον ἐὰν τὰ $^2/_3$ τῶν παρόντων συμβούλων ἤθελον ζητήσει ταύτην ἐπὶ ὑποθέσεως ὑπαγομένης εἰς τὴν ἁρμοδιότητα αὐτῶν. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ὁ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀπαγορεύσῃ τὴν μυστικὴν ψηφοφορίαν, καὶ ἐὰν ἡ πλειοψηφία ἐπιμένῃ εἰς τὴν συζήτησιν ἢ τὴν ἀπόφασιν, πρέπει ἕκαστον μέλος νὰ ψηφίσῃ προφορικῶς περὶ τούτου καὶ νὰ σημειωθῇ ἡ γνώμη ἑκάστου ἐν τῷ πρακτικῷ [4].

Τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον δύναται νὰ συνεδριάζῃ καὶ κατὰ τμήματα ἢ ἐπιτροπάς, ἃς συνιστᾷ ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ κατ' ἐκλογήν, ἀλλ' ἵνα αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐπιτροπῶν τούτων ὦσιν

---

1 Ἄρθρ. 42 καὶ 43 τοῦ Δ. τοῦ 1836.

2 Διαταγὴ ὑπ' ἀριθ. 15,173 ἀπὸ 11 Σεπτεμβρ. 1847 πρὸς τὸν Νομάρχην Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος.

3 Ἄρθρ. 49 τοῦ Δ. τοῦ 1836 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθρ. 8 τοῦ Ν. τοῦ 1851.

4 Ἄρθρ. 51 τοῦ Δ. τοῦ 1836.

ἔγκυροι, πρέπει νὰ ἐπικυρωθῶσι προηγουμένως ἐν πλήρει συνεδριάσει τοῦ συμβουλίου [1].

Τῶν ἐπιτροπῶν ἡ διάρκεια δὲν δύναται νὰ παραταθῇ ὑπὲρ τὸν χρόνον τῆς διαρκείας τῶν συνεδριάσεων τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου.

220. Τῶν συνεδριάσεων τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου κατὰ νόμον ἔφορος καὶ ἐπόπτης εἶναι ὁ Νομάρχης ἢ ὁ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος, ἔχων τὸ δικαίωμα νὰ παρίσταται ἐν ταῖς συνεδριάσεσιν αὐτοῦ εἴτε αὐτόκλητος εἴτε προσκαλούμενος, καὶ νὰ λαμβάνῃ τὸν λόγον ἐν αὐταῖς, ὁσάκις θελήσῃ. Δικαίωμα ὅμως ψήφου δὲν ἔχει [2].

Εὐθὺς μετὰ τὰς ἀρχαιρεσίας τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου ὁ νόμος ἀνέθηκεν εἰς τὸν Βασιλικὸν Ἐπίτροπον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ὑποβάλῃ α') τὸν ἐτήσιον λογαριασμὸν περὶ τῶν ἐπαρχιακῶν φόρων καὶ περὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν, β') σχέδιον περὶ τοῦ ἐπαρχιακοῦ προϋπολογισμοῦ, γ') ἀντίτυπον τοῦ ἐγκριθέντος προϋπολογισμοῦ δι' ἕκαστον δῆμον τῆς ἐπαρχίας ὡς καὶ λογαριασμὸν τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων αὐτοῦ, δ') ἀπολογισμὸν τῆς διαχειρίσεως ἑκάστου δήμου καὶ τῶν ἀγαθοεργῶν αὐτοῦ καταστημάτων, ε') κατάλογον τῶν κενῶν καταστημάτων τῆς ἐπαρχίας, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ ἐμφαίνηται ἡ ἀξία αὐτῶν, τὰ γενόμενα τὸ προηγούμενον ἔτος ἔξοδα καὶ τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὸ ἑπόμενον, ς') στατιστικὸν πίνακα τῆς ἐπαρχίας, ζ') κατάλογον τῆς μερίδος τῶν ἀμέσων φόρων, τοὺς ὁποίους ἕκαστος δῆμος ἐπλήρωσε τὸ παρελθὸν ἔτος κατὰ τὴν προσδιορισθεῖσαν ἀναλογίαν, η') κατάλογον τῶν παρὰ τοῦ Βασιλέως παραπεμφθεισῶν εἰς τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον ὑποθέσεων μετὰ τῶν ἀναγκαίων σημειώσεων καὶ σχεδίων [3].

Ἀλλὰ καὶ τούτων ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν οἰκονομικὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας περιῆλθον νῦν εἰς ἀχρηστίαν, μὴ δημιουργηθέντων οἰκονομικῶν πόρων ὑπὲρ αὐτῆς. Ὅθεν τὴν σήμερον ὁ Β.

1 Ἄρθρ. 49 τοῦ αὐτοῦ Δ.
2 Ἄρθρ. 52 τοῦ Δ. τοῦ 1836.
3 Ἄρθρ. 53.

Ἐπίτροπος ὑποχρεοῦται νὰ ὑποβάλῃ τῷ ἐπαρχιακῷ συμβουλίῳ τὰς ἐκθέσεις μόνον καὶ καταστάσεις, τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν τῶν δήμων καὶ τῶν καταστημάτων αὐτῶν, καὶ τὰς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως παραπεμπομένας τῷ συμβουλίῳ ὑποθέσεις.

Πρὸς τούτοις καθῆκον τοῦ Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου εἶναι νὰ κηρύττῃ παράνομον πᾶσαν συζήτησιν τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, μὴ ἀναγομένην εἰς τὴν ἁρμοδιότητα αὐτοῦ, ν' ἀκυροῖ δὲ πᾶσαν τοιαύτην πρᾶξιν, διατάσσων τὴν ἀναβολὴν τῶν συνεδριάσεων τοῦ συμβουλίου, μέχρις οὗ λάβῃ διαταγὰς παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, πρὸς ἣν ὀφείλει ν' ἀναφερθῇ πάραυτα [1].

Τέλος ὁ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος ὀφείλει νὰ ὑποβάλῃ κατάλογον τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ, τῶν ἐχόντων τὰς ἀπαιτουμένας ἰδιότητας πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων τοῦ ἐνόρκου [2].

221. Τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον, ἀντιπροσωπεῦον κατὰ νόμον τὰ κοινὰ συμφέροντα ὅλων τῶν δήμων, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν οἰκείαν αὐτῷ ἐπαρχίαν, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιτηρῇ τὰ τῆς διοικήσεως αὐτῶν, νὰ σκέπτηται περὶ παντὸς ἀφορῶντος εἰς ταῦτα καὶ νὰ ἐκδίδῃ τὰς περὶ αὐτῶν ἀναγκαίας πράξεις.

Τῶν πράξεων δὲ τούτων διαφοροτρόπως ὡρίσθη τὸ κῦρος ὑπὸ τοῦ νομοθέτου, ἀναλόγως τοῦ ἀντικειμένου περὶ οὗ πραγματεύονται. Ὅθεν διακρίνομεν ταύτας εἰς ἀποφάσεις, εἰς βουλεύματα, εἰς γνωμοδοτήσεις καὶ εἰς εὐχάς.

Ἀποφάσεις καλοῦνται ἐκεῖναι αἱ πράξεις τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, αἵτινες ἔχουσι πλῆρες τὸ κῦρος ἀφ' ἑαυτῶν, μὴ προαπαιτουμένης οἱασδήποτε κυρώσεως ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, διὸ καὶ αὐτοδικαίως ἐκτελεσταί. Τοιαῦται ἀποφάσεις ἐξεδίδοντο κατὰ τὸν ἀρχικὸν νόμον.

α') Ἐπὶ τῆς διανομῆς τῶν δημοσίων φόρων εἰς τοὺς δήμους καὶ τῆς ἐκδικάσεως τῶν παραπόνων ἐναντίον τῶν διανομῶν τούτων.

1 Ἄρθρ. 57.
2 Ἄρθρ. 59 καὶ 41.

δ') Ἐπὶ τῆς εἰς τοὺς δήμους διανομῆς τῶν ἐπαρχιακῶν φόρων, πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἐπαρχιακῶν ἀναγκῶν, ὁριζομένου ἀνὰ τριετίαν διὰ νόμου τοῦ ἀνωτάτου ὅρου.

γ') Ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ νομίμου ἀριθμοῦ τῶν ἐνόρκων [1].

δ') Ἐπὶ τῆς κατὰ δήμους διανομῆς τῆς προσωπικῆς ἐργασίας, ὅταν τὰ χρηματικὰ μέσα δὲν ἐπαρκῶσι διὰ τὴν ὁδοποιΐαν [2].

Ἀλλ' ἐκ τῶν πράξεων τούτων αἱ μὲν περὶ διανομῆς τῶν δημοσίων φόρων δὲν ἐφαρμόζονται, ὡς μὴ ἰσχύοντος παρ' ἡμῖν τοῦ διανεμητικοῦ συστήματος τῆς φορολογίας, οἱ δὲ περὶ διανομῆς τῶν διὰ τὴν ἐπαρχίαν ἀναγκαίων φόρων ἀργοῦσι τέλεον, μὴ ἐκδιδομένων νῦν ἀνὰ τριετίαν νόμων, ὁριζόντων τὸ ἀνώτατον ὅριον τῆς τοιαύτης φορολογίας [3]. Ὑπολείπονται ἄρα αἱ ἀποφάσεις περὶ ἐκλογῆς τῶν ἐνόρκων καὶ περὶ διανομῆς τῆς προσωπικῆς ἐργασίας ὑπὲρ τῆς ὁδοποιΐας, περὶ ὧν ἐν τοῖς κατόπιν.

Ἕνεκα τῶν ἐλλείψεων τούτων ὁ νεώτερος νόμος ἐπέτρεψεν εἰς τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια, ὅπως πρὸς κάλυψιν τῶν ἀναποφεύκτων ἐπαρχιακῶν δαπανῶν, ἤτοι τῆς ἀποζημιώσεως τῶν συνερχομένων συμβούλων καὶ πρὸς διατήρησιν τοῦ γραφείου αὐτῶν, διανέμωσι τὸ ἀναγκαῖον ποσὸν εἰς τοὺς δήμους κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀμέσων δημοσίων φόρων. Τὸ ποσὸν δὲ τοῦτο προκαταβάλλεται ὑπὸ τοῦ δημοσίου καὶ ἀποδίδεται ἐκ τῶν πρώτων δημοτικῶν εἰσπράξεων [4].

Ἐὰν ὅμως ἐπαρχιακόν τι συμβούλιον, νομίμως συγκληθέν,

---

1 Ἄρθρ. 32, 37 καὶ 41 τοῦ ἀνωτ. Δ.

2 Ἄρθρ. 10 τοῦ Ν. τοῦ 1851.

3 Ἑλληνικῆς Νομοθεσίας ΙΙ, 516, σημ. 1 καὶ 2. Πρότερον εἶχον ἐκδοθῆ τοιοῦτοι νόμοι ὡς ἀπὸ 23 Ἰουνίου 1842 (16). Πρβλ. καὶ τὸ περὶ τούτου σχετικὸν Διάταγμα τῆς 28 Ἰουνίου 1842 [16].

4 Κατὰ τῆς τοιαύτης πράξεως τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου ποῖον ἔνδικον μέσον ἔχουσιν οἱ ζημιούμενοι τυχὸν ἐκ ταύτης δῆμοι; Ἐὰν τις ἀποβλέψῃ εἰς τὸ ἄρθρον 32 τοῦ Δ. τοῦ 1836 καὶ πρὸς τὸ ἄρθρον Β' τοῦ Γ' ψηφίσματος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῆς συνελεύσεως, κλίνει πρὸς τὴν γνώμην, τὴν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Κοκκίνου ὑποστηριζομένην, ὅτι τὰ τακτικὰ δικαστήρια εἶναι ἁρμόδια νὰ κρίνωσιν περὶ τῆς διαφορᾶς ταύτης.

μὴ συνέλθῃ, ἢ συνελθὸν μὴ ἐκπληρώσῃ τὰ ἀνατεθειμένα αὐτῷ καθήκοντα, ἢ διαλυθῇ πρὸ τῆς ἐκπληρώσεως τούτων, ἀναλαμβάνει τὴν διανομὴν ταύτην ὁ Νομάρχης [1].

222. Ἡ ὑπὸ τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων ἐκλογὴ τῶν ἐνόρκων γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει καταλόγων διαρκῶν, ἀναθεωρουμένων δὲ ἐτησίως καὶ περιεχόντων τὰ ὀνόματα ὅλων τῶν κεκτημένων τὰ προσόντα τοῦ ἐνόρκου πολιτῶν [2].

Ἐκ τῶν καταλόγων τούτων τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια, τὰ ἀποτελοῦντα ἕνα νομόν, ἐκλέγουσι κατ' ἔτος ἅπαντα τριάκοντα ἐνόρκους κατ' ἀναλογίαν τοῦ πληθυσμοῦ ἑκάστης ἐπαρχίας πρὸς τὸν τοῦ ὅλου Νομοῦ, κανονιζομένην κατὰ τριετίαν διὰ Β. Διατάγματος [3]. Ὅθεν ἕκαστον ἐπαρχιακὸν συμβούλιον ἐκλέγει ἐκ τῶν τριάκοντα ἐνόρκων μόνον τὸν κατὰ τὸ Β. Διάταγμα ἀναλογοῦντα αὐτῷ ἀριθμόν, λαμβάνον ὑπ' ὄψει τὰς ἠθικὰς καὶ πνευματικὰς ἰδιότητας ἑκάστου προσώπου [4].

Ἡ ἐκλογὴ ἑκάστου ἐνόρκου γίνεται δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας ἐν δὲ ἰσοψηφίᾳ ἀποφασίζει ὁ κλῆρος. Οἱ ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι δὲν δύνανται νὰ ψηφίσωσιν ἑαυτοὺς ὡς ἐνόρκους [5].

Κωλυομένου τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου ἕνεκα νομίμου τινὸς λόγου νὰ ἐκλέξῃ τοὺς ἐνόρκους, διορίζει αὐτοὺς ὁ Νομάρχης, καθ' ἃ πράττει καὶ ἐπὶ τῆς εἰς τοὺς δήμους διανομῆς τῶν ἐπαρχιακῶν ἐξόδων, ἀπόντος τοῦ συμβουλίου [6].

Ἐὰν ὅμως τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον μὴ ἐκλέξῃ πλήρη τὸν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του ἀναλογοῦντα ἀριθμὸν ἐνόρκων, ἢ ἐκλέξῃ πλέον τοῦ ἀναλογοῦντος ἀριθμοῦ αὐτῶν, ὁ πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου τῶν Ἐφετῶν ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει συμπληροῖ

---

1 Ἄρθρ. 12 τοῦ Ν. 1851. Πρβλ. καὶ Ἐγκύκλ. ὑπ' ἀριθ. 88 τῆς 5 Δεκεμβρ. 1852.

2 Ὅρα ἄρθρ. 45—49 τοῦ Ὀργ. τῶν Δικαστηρίων, Ν. τῆς 9 Ἰουλίου 1848 [19] περὶ τῶν καταλόγων καὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐνόρκων.

3 Ὅρα ἐν παραδείγματι τὸ Δ. τῆς 12 Νοεμβρίου 1882 [114] περὶ προσδιορισμοῦ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παρὰ τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων ἐκλεκτέων ἐνόρκων.

4 Ἄρθρ. 18 τοῦ Ν. τῆς 9 Ἰουλίου 1848 [19].

5 Ἄρθρ. 60 τοῦ περὶ ἐπαρχιακῶν συμβουλίων Δ. τοῦ 1839.

6 Ἄρθρ. 61 τοῦ Δ. τοῦ 1836 καὶ ἄρθρ. 12 τοῦ Ν. τοῦ 1851.

τὸν ἐλλείποντα ἀριθμὸν διὰ κληρώσεως ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ παρελθόντος ἔτους τῶν ὑποψηφίων ἐνόρκων, τῶν ὑπὸ τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ἐκλεχθέντων, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει ἀνάγει τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν εἰς τὸν ἀναλογοῦντα τῇ ἐπαρχίᾳ ἀριθμόν, ἐξάγων διὰ κληρώσεως ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει τοὺς πλεονάζοντας [1].

223. Ὁμοίως τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκδίδειν ὁριστικὰς ἀποφάσεις ἐπὶ τῆς κατὰ δήμους διανομῆς τῆς προσωπικῆς ἐργασίας κατ' ἀναλογίαν τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν, ὅταν τὰ χρηματικὰ μέσα μὴ ἐπαρκῶσι διὰ τὴν ὁδοποιΐαν. Δύνανται δὲ τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια νὰ προσδιορίσωσι τὴν τιμὴν τῆς προσωπικῆς ἐργασίας καὶ εἰς χρήματα, καταβαλλόμενα ὑπὸ τῶν μὴ δυναμένων νὰ ἐργασθῶσιν [2].

Ἀλλὰ τὸ δικαίωμα τοῦτο τῶν συμβουλίων πρὸς ἐπιβολὴν προσωπικῆς ἐργασίας φαίνεται καταργήσας ὁ νεώτερος νόμος, ὁρίσας εἰδικοὺς πόρους πρὸς κατασκευὴν τῶν ἐπαρχιακῶν ὁδῶν μὴ συμπεριλαβὼν δ' ἐν αὐτοῖς καὶ τὴν προσωπικὴν ἐργασίαν [3].

Διὰ μεταγενεστέρου νόμου ἐδόθη τὸ δικαίωμα εἰς τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον νὰ ἀποφασίζῃ περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν ἐπαρχιακῶν ὁδῶν γνωμοδοτήσει τῶν δημοτικῶν συμβουλίων καὶ ἐγκρίσει τῆς κυβερνήσεως, ἢ οἴκοθεν ἢ τῇ προτάσει τοῦ παρ' αὐτῷ Β. Ἐπιτρόπου. Ἐν περιπτώσει δὲ διαφωνίας τούτου πρὸς τὸ συμβούλιον ἀποφασίζει ἡ κυβέρνησις [4].

Τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον ὀφείλει νὰ ἐκλέξῃ καὶ ἓν μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, τῆς ἐφορευούσης τὴν κατασκευὴν τῶν ἐπαρχιακῶν καὶ δημοτικῶν ὁδῶν καὶ διαχειριζομένης τοὺς πρὸς τοῦτο ἐθνικοὺς πόρους [5].

1 Ἄρθρ. μοναδικὸν τοῦ Ν. τῆς 13 Ὀκτωβρ. 1869 [43] περὶ συμπληρώσεως τῶν καταλόγων τῶν ἐνόρκων.

2 Ἄρθρ. 10 τοῦ Ν. τοῦ 1851.

3 Ν. τῆς 20 Ἀπριλίου 1867 [30] περὶ σχηματισμοῦ πόρων ὁδοποιΐας καὶ τῆς διὰ θαλάσσης συγκοινωνίας, καὶ ἄρθρ. 8 τοῦ Ν. τῆς 16 Δεκεμβρ. 1867 [1868, 5].

4 Ἄρθρ. 3 τοῦ Ν. τῆς 16 Δεκεμβρ. 1867 [1868, 5].

5 Ἄρθρ. 5 καὶ 6 τοῦ Ν. 20 Ἀπριλ. 1867 [50].

224. Πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων ὁμοιάζουσι τὰ βουλεύματα, καθόσον ἀμφότερα προέρχονται ἐκ τῆς πρωτοβουλίας αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ διαφέρουσι καθ' ὅτι τὰ μὲν βουλεύματα δὲν καθιστῶνται ὁριστικά, οὐδ' ἀποκτῶσιν ἔννομον ἰσχύν, εἰμὴ ὅταν ἐγκριθῶσιν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, αἱ δὲ ἀποφάσεις εἶναι ἰσχυραὶ ἅμα ὡς ἐξενεχθῶσιν ὑπὸ τῶν συμβουλίων.

Ἡ κυβέρνησις ὅμως οὐδέποτε δύναται ν' ἀναπληρώσῃ τὰ βουλεύματα τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων, ἀναλαμβάνουσα τὴν ἐπ' αὐτῶν πρωτοβουλίαν, οὐδὲ νὰ τροποποιήσῃ τὰ ὑπάρχοντα· περιορίζεται ἁπλῶς εἰς τὸ νὰ ἐγκρίνῃ ἢ νὰ ἀπορρίψῃ ταῦτα.

Ὁ νόμος ὑποχρεοῖ τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια νὰ βουλεύωνται περὶ τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων τῆς ἐπαρχίας, ἤτοι περὶ τῶν κοινῶν καταστημάτων αὐτῆς, περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῶν καὶ περὶ τῆς διαχειρίσεώς των, περὶ τῶν τυχὸν ἐνυπαρχουσῶν ἐλλείψεων, περὶ τῶν μέσων τῆς βελτιώσεως καθὼς καὶ περὶ συντηρήσεως, διορθώσεως ἢ αὐξήσεως τῶν καταστημάτων. Πρὸς τοῦτο δὲ ὀφείλουσι τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια νὰ συντάττωσι προϋπολογισμοὺς περιέχοντας πάντα τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἐπωφελῆ ἔξοδα τῆς ἐπαρχίας ὡς καὶ τὰ ὑπάρχοντα διαθέσιμα ἢ ἐξευρεθησόμενα μέσα πρὸς ἀπάντησιν αὐτῶν [1].

Ἀλλὰ πάντα ταῦτα περιῆλθον νῦν εἰς ἀχρηστίαν, μὴ ὑφισταμένων ἰδιαιτέρων ἐπαρχιακῶν πόρων, δι' ὧν ἠδύναντο νὰ συντηρηθῶσιν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ κοινωφελῆ τινα καταστήματα αὐτῆς.

225. Γνωμοδοτήσεις ἢ συμβουλαὶ καλοῦνται ἐκεῖναι αἱ πράξεις τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων, ἃς προκαλεῖ ἡ συνέλευσις πρὸς διαφώτισιν ἁπλῶς ἐπὶ διαφόρων ἀντικειμένων τῆς διοικήσεως. Διαφέρουσι δὲ τῶν ἀποφάσεων καὶ βουλευμάτων οὐ μόνον κατὰ τὸ ἔννομον κῦρος, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅτι δὲν προέρχον-

1 Ἄρθρ. 31 τοῦ Δ. τοῦ 1836 καὶ Ἐγκύκλιος ὑπ' ἀριθ. 13, 797 τῆς 27 Νοεμβρίου 1841.

2 Ἄρθρ. 8 τοῦ Ν. τῆς 27 Δεκεμβρ. 1833 [1834, 3] καὶ ἄρθρ. 40 τοῦ Δ. τοῦ 1836. Πρβλ. καὶ ἀνωτ. § 91.

ται ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας τῶν συμβουλίων, ἀλλὰ μετὰ προηγουμένην εἰσήγησιν τῆς κυβερνήσεως, ἥτις εἶναι ἐλευθέρα οὐ μόνον νὰ ζητήσῃ ἢ μὴ τὴν γνώμην ἐπαρχιακοῦ τινος συμβουλίου, ἀλλὰ καὶ νὰ δεχθῇ, ἢ ἀπορρίψῃ, ἢ τροποποιήσῃ αὐτήν.

Τοιαύτην ἔννοιαν ἔχει τὸ ἄρθρον 40 τοῦ Δ. τοῦ 1836, καθ' ὃ τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον εἶναι ὑπόχρεον νὰ δίδῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ περὶ ἁπασῶν τῶν δημοσίων ὑποθέσεων, ὅταν προκαλῆται ἐπὶ τούτῳ διὰ Βασιλικῆς διαταγῆς.

Ἐξαιρετικῶς ἐπὶ τῆς μεταβολῆς ἢ τοῦ μετασχηματισμοῦ τῶν δήμων ἐπέβαλεν ὁ νόμος τῇ κυβερνήσει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ζητήσῃ ἀπαραιτήτως τὴν γνώμην τοῦ οἰκείου ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ὑποχρεοῦται ν' ἀκολουθήσῃ αὐτήν [1]. Ἂν δὲ διὰ τῆς μεταβολῆς ὅλος ὁ δῆμος ἢ μέρος αὐτοῦ πρόκηται νὰ περιέλθῃ εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν, ἀπαιτεῖται ἡ γνωμοδότησις τοῦ συμβουλίου ἀμφοτέρων τῶν ἐπαρχιῶν.

Αἱ ἄνευ προκλήσεως τῆς Κυβερνήσεως γνωμοδοτήσεις τοῦ συμβουλίου εἶναι ἄκυροι, τιμωρητέα δὲ τὰ μέλη, ἅτινα προέβησαν εἰς αὐτάς

225. Αἱ εὐχαί, τὸ τέταρτον καὶ τελευταῖον εἶδος τῶν πράξεων τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων, διαφέρουσι τῶν γνωμοδοτήσεων, καθ' ὅσον ἐκφέρονται αὐτοβούλως καὶ οὐχὶ κατὰ πρόκλησιν τῆς Κυβερνήσεως. Συνίστανται δ' αὗται εἰς τὴν ὑποβολὴν γνωμῶν καὶ παρατηρήσεων, περὶ τῆς καταστάσεως τῶν διοικητικῶν κλάδων τῆς ἐπαρχίας καὶ τῶν ἐλλείψεων αὐτῶν, εἰς προτάσεις περὶ τῆς καταστάσεως τῆς δημοσίας οἰκονομίας καὶ τῶν δημοσίων καταστημάτων τῆς ἐπαρχίας ὡς καὶ περὶ τῶν ἁρμοδίων μέσων πρὸς αὔξησιν τῆς εὐπορίας αὐτῶν, εἰς ἐκθέσεις περὶ τῆς διαχειρήσεως τῆς δημοτικῆς περιουσίας καὶ τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, περὶ τῶν ἐλλείψεων αὐτῶν καὶ τῶν μέσων τῆς βελτιώσεως, καὶ τέλος εἰς παράπονα ἐναντίον τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ εὑρισκομένων διοικητικῶν ὑπαλλήλων, ἅτινα πρέπει νὰ στηρίζωνται ἐφ' ὡρισμένων πράξεων [2].

1 Ὅρα Ἐγκύκλ. ὑπ' ἀριθ. 6 τῆς 15 Ἰανουαρ. 1852.
2 Ἄρθρ. 39 τοῦ Δ. τοῦ 1836.

Πᾶσαι αὗται αἱ πράξεις, ἃς συνοπτικῶς καλοῦμεν εὐχάς, δέον νὰ ὑποβάλλωνται τῇ Κυβερνήσει, ὅπως ῥητῶς κελεύει ὁ νόμος, μετὰ σεβασμοῦ καὶ εὐπρεπείας ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἱεραρχικῆς ὑποτελείας καὶ τῶν καθηκόντων τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων. Ὅθεν ἀπαγορεύεται ἡ ἐπέμβασις αὐτῶν εἰς καθήκοντα διοικητικὰ ἢ νομοθετικά, ἢ τὸ ποιεῖσθαι παραστάσεις ἢ διαμαρτυρήσεις περὶ τούτων [1].

227. Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων πράξεων, ἤτοι τῶν ἀποφάσεων, τῶν βουλευμάτων, τῶν γνωμοδοτήσεων καὶ τῶν εὐχῶν ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων, ἅτινα ὡρίθησαν αὐτοῖς, τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια οὐδεμίαν ἔχουσιν ἄλλην ἁρμοδιότητα, οὐδὲ δύνανται κατ' ἀναλογίαν νὰ ἐπεκτείνωσιν αὐτήν. Ῥητῶς δὲ ἀπαγορεύεται αὐτοῖς νὰ διατάττωσί τι ἀπ' εὐθείας, ἢ νὰ δίδωσι παραγγελίας εἰς ἐκτελεστικήν τινα ἀρχὴν ἢ εἰς τοὺς διοικουμένους, νὰ ἔχωσιν ἀλληλογραφίαν ἢ νὰ συνεννοῶνται διὰ πράγματα ὑπηρεσίας μετ' ἄλλων ἐπαρχιακῶν συμβουλίων ἢ σωματείων ἢ ἀτόμων ἢ ἄλλων ἀρχῶν πλὴν μετὰ τοῦ ἁρμοδίου Νομάρχου ἢ τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτοῦ.

Ὁμοίως δὲ ἀπαγορεύεται εἰς τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια νὰ ζητῶσιν ἢ δέχωνται ὁδηγίας, νὰ ἐκδίδωσι δημοσίας δηλοποιήσεις, ἢ νὰ πέμπωσιν ἀπεσταλμένους ἄνευ προηγουμένης ἀδείας τῆς Κυβερνήσεως [2].

Διὰ πᾶσαν παράβασιν τῶν ἀνωτέρω διατάξεων ἐφαρμόζονται αἱ πειθαρχικαὶ ποιναὶ τῆς διαλύσεως καὶ τῆς ποινικῆς καταδιώξεως. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἀπ' εὐθείας συνεννόησις τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν ἀπαγορεύεται ὡς παραβιάζουσα τὰ δικαιώματα τοῦ Νομάρχου.

Πᾶσα πρᾶξις τοῦ συμβουλίου, πλὴν τῶν ἀποφάσεων, χρή-

1 Λύτέθι—Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμὸν 5953 ἀπὸ 15 Μαΐου 1840 ἐγκυκλίου ἐξηγήθη, ὅτι ἡ ἔκφρασις εὐχαριστιῶν πρὸς τὰς ὑπαλλήλους ἀρχὰς ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῆς ἁρμοδιότητος τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων, ἀλλ' ὅτι δὲν φαίνεται ὑπέρβασις καθηκόντων ἡ ἔκφρασις εὐχαριστιῶν πρὸς τὴν κυβέρνησιν ὅτ' ὡρισμένα ἔργα ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐπαρχίαν.
2 Ἄρθρ. 43 τοῦ Δ. τοῦ 1836.

ζει τῆς κυβερνητικῆς ἐγκρίσεως, ἥτις χορηγεῖται διὰ Β. Διατάγματος εἴτε εἰδικῶς ἐφ' ἑκάστης τῶν κατεπειγουσῶν ὑποθέσεων, εἴτε ἐφ' ὅλων ὁμοῦ κατὰ τὴν λῆξιν τῆς συνόδου διὰ περιληπτικοῦ διατάγματος [1].

228. Ἕκαστον ἐπαρχιακὸν συμβούλιον τηρεῖ δύο πρωτόκολλα τῶν πράξεων αὐτοῦ ὑπογραφόμενα καθ' ἑκάστην ὑπὸ τῶν συνερχομένων μελῶν [2]. Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ αὐτῶν ἐγγράφονται αἱ πράξεις, αἱ ἀφορῶσαι τὴν κατάστασιν τῆς διοικήσεως τῆς Ἐπαρχίας καὶ τῶν διοικητικῶν κλάδων αὐτῆς, τὰ περὶ τῶν ἐνυπαρχουσῶν ἐλλείψεων καὶ τῶν καταχρήσεων καὶ βραδυτήτων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν νῶν νόμων καὶ διαταγμάτων, καὶ τὰ πρὸς τοῦτο μέσα τῆς θεραπείας, ἤτοι κυρίως εἰπεῖν αἱ εὐχαί. Ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ, τῷ γενικῷ καλουμένῳ, ἐγγράφονται τὰ πρακτικὰ τῶν λοιπῶν ὑποθέσεων τῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ συμβουλίου.

Τὸ γενικὸν τοῦτο πρωτόκολλον παραδίδεται μετὰ τὴν λῆξιν τῆς συνόδου εἰς τὸν Β. Ἐπίτροπον, τὸ δὲ πρῶτον πέμπτεται πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν, δυναμένου τοῦ Νομάρχου ἢ τοῦ Β. Ἐπιτρόπου νὰ ἐξετάσωσι τοῦτο, πλὴν τῆς περιπτώσεως καθ' ἣν περιέχουσι παράπονα κατ' αὐτῶν τούτων, περὶ ὧν συντάσσεται καὶ ἰδιαίτερον πρωτόκολλον, πεμπόμενον ἐντὸς εἴκοσι καὶ τεσσάρων ὡρῶν ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν

Ἀμφοτέρων δὲ τῶν πρωτοκόλλων δέον νὰ συντάσσωνται ἀντίγραφα, κατατιθέμενα ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου.

Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς συνόδου ἐπιτρέπεται ἡ δημοσίευσις οὐσιωδῶν περιλήψεων τῶν πράξεων τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων, τῶν καταχωριζομένων ἐν τῷ γενικῷ πρωτοκόλλῳ.

---

1 Ἄρθρ. 55.

2 Ἡ ἄρνησις τῆς ὑπογραφῆς, μὴ προβλεπομένη ὑπὸ τοῦ νόμου, δὲν τιμωρεῖται οὐδὲ συνεπάγεται ἀκύρωσιν τοῦ πρωτοκόλλου.—Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 16567 ἀπὸ 23 Δεκεμβρ. 1840 διαταγῆς πρὸς τὸν Διοικητὴν Μεσσηνίας τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν ἐξωμοίωσε τὴν ἄρνησιν τῆς ὑπογραφῆς τοῦ πρωτοκόλλου ὑπὸ μέλους τινὸς πρὸς ἄρνησιν ψήφου, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐπέβαλε τὴν αὐτὴν ποινήν, ὅπερ σφαλερόν, διότι αἱ ποιναὶ δὲν ἐφαρμόζονται ἐξ ἀναλογίας.

Οὐσιώδης ὅμως περίληψις τοῦ πρώτου πρωτοκόλλου ὡς καὶ τοῦ ἄλλου, τοῦ περιέχοντος τὰ κατὰ τοῦ Νομάρχου ἢ τοῦ Β. Ἐπιτρόπου παράπονα, δημοσιεύεται μόνον ὅταν ῥητῶς ἐπιτρέψῃ τοῦτο ἡ Κυβέρνησις.

229. Πλὴν τῆς προσωρινῆς ἢ διαρκοῦς παύσεως, περὶ ὧν ἐπραγματεύθημεν ἀνωτέρω, πᾶν μέλος τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου δύναται νὰ τιμωρηθῇ διὰ προστίμου ἄλλοτ' ἄλλου κατὰ τὰς περιστάσεις. Οὕτως ὁ μὲν μὴ παρευρεθεὶς κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς συνόδου σύμβουλος τιμωρεῖται μὲ πρόστιμον 50—100 δραχμῶν, καὶ ἀναπληροῦται ὑπὸ τοῦ ἐπιλαχόντος καθ' ὅλην τὴν σύνοδον· ὁ δὲ μὴ προσερχόμενος εἰς τὰς συνεδριάσεις μετὰ τὴν ἔναρξιν, διὰ μὲν τὴν πρώτην ἀπουσίαν τιμωρεῖται μὲ πρόστιμον 10—20 δραχμῶν, διὰ δὲ τὴν δευτέραν ἀποκλείεται τοῦ συμβουλίου καθ' ὅλην τὴν σύνοδον, ὡς ἐρρέθη [1].

Τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον ἀποφασίζει περὶ τοῦ ἐπιβληθησομένου προστίμου καὶ περὶ τῆς ἀποκλείσεως. Ἐν ᾗ δὲ περιπτώσει δὲν εἶναι συγκεκροτημένον τοῦτο, ἢ δὲν καθίσταται δυνατὴ ἡ συμπλήρωσις τοῦ νομίμου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτοῦ πρὸς συνεδρίασιν, αἱ ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἄρθροις προβλεπόμεναι ποιναὶ ἐπιβάλλονται ὑπὸ τοῦ Νομάρχου. Ἡ καθ' ὅλην ὅμως τὴν περίοδον ἀποβολὴ ἐκ τοῦ συμβουλίου γίνεται πάντοτε δι' ἀποφάσεως αὐτοῦ τοῦ συμβουλίου [2].

Τὰ πειθαρχικὰ πρόστιμα ὡς καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ χαρτοσήμου [3] εἰσπράττονται ἀπὸ τοὺς ἁρμοδίους ταμίας τοῦ δημοσίου κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ καθυστερούντων νόμου. Παραδίδονται δὲ τὰ πρόστιμα εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ δήμου, εἰς ὃ ἀνήκει ὁ τιμωρούμενος ἐπαρχιακὸς σύμβουλος [4].

---

1 Ἄρθρ. 2 καὶ 3 τοῦ Ν. 1851, Ἐγκύκλ. 30 Ἀπριλ. 1851 καὶ Δηλιγιάννη—Ζηνοπούλου, Π. 529, σημ. 2.

2 Ἄρθρ 5 τοῦ ἀνωτ. Ν.

3 Αἱ ἀποφάσεις, αἱ ἐπιβάλλουσαι πειθαρχικὰς ποινάς, μὴ οὖσαι ὁριστικαί, ὡς ὑπαγόμεναι εἰς ἀναθεώρησιν, δὲν ἐγγράφονται ἐπὶ χαρτοσήμου. Ὅταν δὲ καταστραθῶσιν ὁριστικαί, προσαρτᾶται ὁ καταλληλος ραιγιστὸς χάρτης (ἢ κινητὸν χαρτόσημον.) Ὅρα Ἐγκύκλ. ὑπ' ἀριθ. 40 τῆς 20 Ἀπριλ. 1851.

4 Ἄρθρ. 13 τοῦ αὐτοῦ Ν.

Ὁ πειθαρχικῶς τιμωρηθεὶς εἴτε διὰ παύσεως εἴτε διὰ προστίμου δύναται νὰ ἐκθέσῃ ἐγγράφως τὰς δικαιολογίας αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, ὅπερ κρίνει καὶ ἀποφασίζει, ἐὰν αὗται ὦσιν ἰσχυραί. Ἐν καταφατικῇ δὲ περιπτώπει ἀπαλλάσσει αὐτὸν τῆς κατ' αὐτοῦ ψηφισθείσης ποινῆς τοῦ προστίμου, ἢ τῆς ἀποκλείσεως καὶ ἀποβολῆς, καὶ ἐπαναφέρει ἀμέσως εἰς τὸ ἀξίωμά του, παραμένοντος ὅμως καὶ τοῦ ἐπιλαχόντος κατ' ἐκείνην μόνον τὴν σύνοδον [1].

Ὡς νόμιμα δὲ δικαιολογήματα ἀπουσίας θεωροῦνται α') ἡ δι' ἀποδείξεως ἰατροῦ πιστοποιουμένη νόσος, β') ἧς κωλύεται ἡ προσωπικὴ ἐμφάνισις, β') λόγοι οἰκιακοὶ ἢ τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἀστικαὶ ἀσχολίαι, αἵτινες κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς ἀρχῆς ἀπαιτοῦσι τὴν εἰς ἄλλον τόπον μετάβασιν, ἢ καθιστῶσιν ἀδύνατον τὴν προσωπικὴν ἐμφάνισιν καὶ δὲν ἐπιτρέπουσι καμμίαν ἄλλην ἐνασχόλησιν [2], γ') ἡ μὴ ἔγκαιρος εἰδοποίησις αὐτοῦ περὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς συνόδου, ἤτοι ὅταν ὁ Νομάρχης μὴ εἰδοποιήσῃ δέκα ἡμέρας πρὸ τῆς τεταγμένης πρὸς ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου τὰ μέλη ἵνα παρευρεθῶσιν εἰς τὸν τόπον τῆς συνόδου [3].

Αἱ περὶ πειθαρχικῶν ποινῶν ἀποφάσεις τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου δὲν ὑπόκεινται εἰς ἔφεσιν.

Πειθαρχικὴ ποινὴ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ἡ διάλυσις τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, ἣν ὁ Βασιλεὺς διατάσσει κατ' ἀπόλυτον δικαίωμα, μὴ ἀποκλειομένης ἐννοεῖται τῆς ἐνώπιον τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν ὡς συμβούλων τοῦ Στέμματος.

Ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς διαλύσεως δέον νὰ διαταχθῇ νέα ἐκλογή, τὰ δὲ μέλη τοῦ διαλυθέντος ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου δύνανται καὶ πάλιν νὰ ἐκλεχθῶσιν, εἰ μὴ ἡ διάλυσις ἐγένετο δι' ὑπέρβασιν ἁρμοδιότητος ἢ διὰ παράβασιν τῶν καθηκόντων [1].

Ὅλως ἀλλοία ποινὴ εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ ἄρθ. 49 § 3 τοῦ Διατάγματος τοῦ 1836 ἀπαγγελλομένη κατὰ τῶν συμβούλων, οἵτινες λαμβάνουσι μέρος εἰς συζητήσεις καὶ ἀποφάσεις ἐναντίας εἰς τὰ καθήκοντα καὶ τὴν ἁρμοδιότητα αὐτῶν, καὶ παρὰ τὰς νουθεσίας τοῦ Νομάρχου ἢ τοῦ Β. Ἐπιτρόπου ἐπιμένουσιν εἰς τὴν παράνομον πρᾶξιν ἢ εἰς τὴν συμμετοχὴν τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν. Οἱ τοιοῦτοι καταβιώκονται δυνάμει τοῦ ποινικοῦ νόμου καὶ τιμωροῦνται διὰ φυλακίσεως ἢ προστίμου [2].

230. Τὰ μέλη τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, τὰ μὴ κατοικοῦντα ἐν τῷ τόπῳ τῆς συνόδου, δύνανται νὰ ζητήσωσιν ἀποζημίωσιν δι' ἔξοδα διατροφῆς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἀπὸ τῆς οἰκίας αὐτῶν ἀπουσίας χάριν τῆς ὑπηρεσίας ἀνὰ τρεῖς δραχμὰς τὴν ἡμέραν, πλὴν δὲ τούτων καὶ τὰ ὁδοιπορικὰ αὐτῶν ἔξοδα, διατιμώμενα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ νομοθέτου [3].

Ἕνεκα τῆς μὴ ὑπάρξεως ἐπαρχιακῶν ἐσόδων ἡ διὰ τὴν ἀποζημίωσιν ταύτην δαπάνη ὡς καὶ τὰ ἔξοδα γραφείου καὶ καταστήματος προκαταβάλλονται μὲν ὑπὸ τοῦ δημοσίου, διανέμονται ὅμως ὑπὸ τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων εἰς τοὺς ἁρμοδίους δήμους κατ' ἀναλογίαν τῶν δημοσίων φόρων [4].

---

1 Ἄρθρ. 6 τοῦ αὐτοῦ Ν.

2 Ἄρθρ. 7 τοῦ αὐτοῦ Ν. καὶ ἄρθρ. 25 τοῦ Ὀργανισμοῦ τῶν Δικαστηρίων.

3 Ἄρθρ. 2 τοῦ 1851. Ὅρα καὶ Δηλιγιάννη—Ζηνοπούλου, II 530 ἐν σημ.

1 Ἄρθρ. 22, 23 καὶ 43 § 3 τοῦ Δ. τοῦ 1836.

2 Πρβλ. Ποινικοῦ Ν. Ἄρθρ. 223, 224, 225.

3 Ἄρθρ. 21 τοῦ Δ. τοῦ 1836. Κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 24, 039. Ἐγκ. τῆς 30 Αὐγ. 1872 «εἰς τὰς ἡμέρας τῆς ἐργασίας, καθ' ἃς προϋπολογίζεται ἡ δι' ἔξοδα τροφῆς ἀποζημίωσις πρὸς δραχμὰς τρεῖς τὴν ἡμέραν, περιλαμβάνονται καὶ αἱ ἡμέραι, καθ' ἃς ἕκαστος ἐπαρχιακὸς σύμβουλος εὑρίσκεται πρὸς προσέλευσιν εἰς τὸν τόπον τῆς συνόδου καὶ ἐπάνοδον εἰς τὴν κατοικίαν του». Ὅρα καὶ Ἐγκύκλ. ὑπ' ἀριθ. 60 τῆς 1 Μαρτ. 1866.

4 Ἄρθρ. 9 τοῦ Ν. τοῦ 1851.—Χάριν οἰκονομίας ἡ ὑπ' ἀριθ. 74 τῆς 29 Ὀκτωβρ. 1875 Ἐγκυκλ. ὁρίζει, ὅπως «ἡ μὲν γραφικὴ καὶ κλητορικὴ ὑπηρεσία ἐκτελῆται ἀμισθὶ ὑπὸ τῶν παρὰ ταῖς νομαρχίαις καὶ τοῖς ἐπαρχείοις γραφέων καὶ κλητήρων ὅπου δὲ δὲν εὑρεύουσι νομάρχαι καὶ ἔπαρχοι ὑπὸ τῶν γραμματέων, γραφίων καὶ κλητήρων τῶν οἰκείων δημαρχείων, ἡ δὲ γραφικὴ ὕλη χορηγῆται ἐκ τοῦ γραφείου τῶν νομαρχιῶν καὶ ἐπαρχείων». Ὅθεν ἀπαγορεύεται ἡ ὑπὸ τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων, εἴτε εἰκοθεν εἴτε εἰσηγήσει τοῦ Β. Ἐπιτρόπου ἐπιψήφισις ἀν-

Εἰς τὴν ἀναλογίαν ταύτην ὑποβάλλονται, καὶ ἐκεῖνοι οἱ δῆμοι, ὧν οἱ ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι δὲν λαμβάνουσιν ἀποζημίωσιν.

Ἱεραρχικῶς οἱ ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι ἕπονται κατὰ τὰς ἐπισήμους τελετὰς ἀμέσως μετὰ τὸν Δήμαρχον τοῦ ἀνήκοντος Δήμου, κατὰ δὲ τὸ διάστημα τῆς συνόδου ἕπονται ἀμέσως τῷ Νομάρχῃ ἢ τῷ Β. Ἐπιτρόπῳ [1].

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

Περὶ τῆς ἐπαρχιακῆς διοικήσεως ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Πρωσσίᾳ

Περίληψις

231. Α'. Περὶ τῆς ἐν Γαλλίᾳ ἐπαρχίας.—Περὶ τοῦ ἐπάρχου.
232. Περὶ τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου. Ἐκλογὴ τῶν μελῶν αὐτοῦ.
233. Περὶ τῆς ἁρμοδιότητος τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου.—Ἀποφάσεις αὐτοῦ.
234. Γνωμοδοτήσεις καὶ εὐχαί.
235. Β'. Περὶ τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπαρχιακῆς διοικήσεως.
236. Γ'. Περὶ τῶν Κύκλων ἐν Πρωσσίᾳ.—Περὶ τῶν ἀγροτικῶν κύκλων καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἐπάρχων.
237. Περὶ τῆς Διαίτης τῶν ἀγροτικῶν κύκλων καὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν μελῶν αὐτῆς.
238. Περὶ τῶν Συνόδων.
239. Περὶ τῆς ἁρμοδιότητος αὐτῶν.
240. Περὶ τῆς ἐπιτροπείας τῶν ἀγροτικῶν κύκλων.
241. Περὶ τῆς ἁρμοδιότητος αὐτῆς.

τιμισθίας ὑπὲρ τῶν γραμματέων, γραφέων, ἀντιγραφέων καὶ κλητήρων ὡς παράνομος. Ὅρα Ἐγκύκλ. ὑπ' ἀριθ. 32, 766 τῆς 12ης Νοεμβρίου 1874.

1 Ἄρθρ. 27 τοῦ Δ. τοῦ 1836.

242. Περὶ τῶν διαμερισμάτων τῶν ἀγροτικῶν κύκλων.—Περὶ τοῦ προϊσταμένου τοῦ διαμερίσματος.
243. Περὶ τῆς ἐπιτροπείας τοῦ διαμερίσματος.
244. Περὶ τῶν ἀστικῶν κύκλων.
245. Συμπέρασμα.

Α'. ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ Γαλλία.

231. Ἡ ἐν Γαλλίᾳ ἐπαρχία (arrondissement) δὲν ἀποτελεῖ ἠθικὸν πρόσωπον, ὡς ἡ παρ' ἡμῖν· διὸ καὶ οὐδ' ἔχει ἰδίαν περιουσίαν [1].

Ἡ διοίκησις τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἀνατεθειμένη εἰς τὸν ἔπαρχον (sous-préfet) καὶ εἰς τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον (conseil d' arrondissement) ἐξαιρουμένων δύο μόνον ἐπαρχιῶν (τῆς Seaux καὶ τῆς Sain-Denis), αἵτινες ἀπ' εὐθείας διοικοῦνται ὑπὸ τοῦ Νομάρχου τοῦ Σηκουάνα καὶ τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου αὐτοῦ.

Ὁ ἔπαρχος διορίζεται καθ' ὃν τρόπον καὶ παρ' ἡμῖν, οὐδενὸς ἀπαιτουμένου προσόντος. Ἐν περιπτώσει δὲ κωλύματος ὁ Νομάρχης ἀντικαθιστᾷ αὐτὸν διά τινος διοικητικοῦ ὑπαλλήλου, ἢ, ὅπερ καὶ συνηθέστερον, διά τινος μέλους τοῦ νομαρχιακοῦ ἢ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, σπανιώτερον δὲ διά τινος συμβούλου τῆς νομαρχίας.

Πλὴν τῶν γενικῶν καθηκόντων τοῦ ἐπάρχου ὡς διαμέσου ὀργάνου μεταξὺ τῶν δημάρχων καὶ τοῦ Νομάρχου, ἅτινα συμπίπτουσι πρὸς τὰ ἐν Ἑλλάδι, ἔχει οὗτος καὶ ἄλλα, ἅτινα ἀσκεῖ ἐξ ἰδίας αὐτοῦ ἁρμοδιότητος καὶ ἐν ἰδίῳ ὀνόματι, καὶ ἅτινα ἀπένειμεν αὐτῷ ρητῶς τὸ ἐπὶ Ναπολέοντος Γ' ἐκδοθὲν περὶ ἀποκεντρώσεως Διάταγμα τῆς 13 Ἀπριλίου 1861. Τούτων δὲ κυριώτεραι εἶναι ἡ ἔκδοσις διαβατηρίων, ἡ παραχώρησις ἀδειῶν θήρας, κυκλοφορίας ἁμαξῶν, λαχείων ὑπὲρ εὐεργετικοῦ σκοποῦ μέχρι τοῦ ποσοῦ τῶν 2,000 δραχμῶν, ἡ ἔγκρισις τῶν συνήθων ἔργων καὶ τῆς ἁπλῆς συντηρήσεως τῶν δημοτικῶν κτημάτων, ὧν ἡ δαπάνη δὲν ὑπερβαίνει τὰς 1,000 δραχμάς, ἡ ἔγκρισις

---

1 Ὅρα ἀνωτέρω § 88.

τῶν προϋπολογισμῶν καὶ λογαριασμῶν καὶ ἐπιτροπῶν ἢ γραφείων τοῦ ἐλέους (bureaux de bienfaisance) καὶ τὰ λοιπά. Ἀλλὰ περὶ πάντων τούτων ὀφείλει νὰ δώσῃ λόγον τῷ Νομάρχῃ, ὅστις δικαιοῦται ν' ἀκυρώσῃ τὰς πράξεις ταύτας εἴτε ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας εἴτε ἐπὶ τῇ αἰτήσει τῶν πολιτῶν.

232. Τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον εἶναι σῶμα αἱρετόν, συγκείμενον ἐκ τοσούτων μελῶν, ὅσος εἶναι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν καντονίων, τῶν ἀποτελούντων τὴν ἐπαρχίαν. Ἀλλ' ὁ ἐλάχιστος ἀριθμὸς τῶν μελῶν δέον νὰ εἶναι ἐννέα· ὅθεν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἔνθα ὑπάρχουσι ὀλιγώτερα τῶν ἐννέα καντόνια, τὰ πολυπληθέστερα ἐξ αὐτῶν ἐκλέγουσι δύο καὶ τρία μέλη.

Πλὴν μικρῶν τινων διαφορῶν οἱ αὐτοὶ ὅροι ἐκλογῆς ἀπαιτοῦνται ὡς πρὸς τοὺς ἐπαρχιακοὺς συμβούλους, οἷοι καὶ πρὸς τοὺς νομαρχιακούς, μάλιστα δὲ ὅτι οἱ ὑποψήφιοι πρέπει νὰ ἔχωσι τὴν ἑαυτῶν κατοικίαν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ἢ ν' ἀποτίνωσιν ἄμεσόν τινα φόρον ἐν αὐτῇ. Συνήθως τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ἐν τῷ αὐτῷ οἰκήματι γίνεται ἡ ἐκλογὴ διά τε τοὺς ἐπαρχιακοὺς καὶ νομαρχιακοὺς συμβούλους, ὅπερ εἶναι εὐχερέστερον ἐν Γαλλίᾳ ἰσχυούσης ἐκεῖ τῆς ψηφοφορίας δι' ἐγγράφων δελτίων, ριπτομένων ὑπὸ τῶν ἐκλογέων ἐντὸς μιᾶς μόνης κάλπης δι' ἕκαστον εἶδος ἐκλογῆς.

Περὶ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς ἀποφαίνεται τὸ συμβούλιον τῆς νομαρχίας, καὶ κατ' ἔφεσιν τὸ συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας.

Οἱ ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι ἐκλέγονται ἐπὶ ἓξ ἔτη, ἀνανεουμένου τοῦ ἡμίσεως αὐτῶν ἀνὰ τριετίαν· ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς παρελεύσεως τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος δύναται νὰ διαλυθῇ ὅλον τὸ συμβούλιον διὰ Διατάγματος.

233. Τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον δὲν δύναται νὰ συνέλθῃ εἰμὴ ἐπὶ τῇ συγκλήσει τοῦ νομάρχου καὶ δυνάμει Διατάγματος, ὁρίζοντος τὴν ἐποχὴν καὶ τὴν διάρκειαν τῆς συνόδου. Ὁ πρόεδρος, ὁ ἀντιπρόεδρος καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ συμβουλίου ἐκλέγονται νῦν ὑπὸ τῶν μελῶν αὐτοῦ, ἐνῷ ἄλλοτε διωρίζοντο ὑπὸ τοῦ Νομάρχου.

Εἶναι δὲ αἱ σύνοδοι τακτικαὶ καὶ ἔκτακτοι. Καὶ ἐν μὲν ταῖς πρώταις τὸ συμβούλιον ἀποφαίνεται περὶ πάντων τῶν ἀντικειμένων ἀρμοδιότητος αὐτοῦ, ἐν δὲ ταῖς δευτέραις περὶ μόνων τῶν ἀντικειμένων δι' ἃ ρητῶς συνεκλήθη.

Καθ' ἕκαστον ἔτος τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον συνέρχεται εἰς μίαν τακτικὴν σύνοδον διαιρουμένην εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν πρῶτον προηγεῖται τῆς συνόδου τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου, τὸ δὲ ἕτερον ἕπεται αὐτῇ.

Ὁ λόγος δὲ τῆς κατατμήσεως τῆς συνόδου εἰς δύο μέρη ἐξηγεῖται ὡς ἐκ τοῦ καθήκοντος τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου τοῦ διανέμειν μεταξὺ τῶν δήμων τὴν ὑπὸ τοῦ νομαχιακοῦ συμβουλίου ἐπιβληθεῖσαν ἀναλογίαν τῶν ἀμέσων φόρων ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας. Ἕνεκα τούτου ὀφείλει τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον νὰ συνέλθῃ πρῶτον πρὸ τοῦ νομαρχιακοῦ ὅπως, ἂν κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος ἐφορολογήθη ἡ ἐπαρχία βαρύτερον τοῦ δέοντος, ζητήσῃ παρὰ τοῦ συμβουλίου τούτου ἐλάττωσιν τῶν μελλόντων νὰ ἐπιβληθῶσιν αὐτῇ κατὰ τὸ ἐνεστὼς ἔτος φόρων, ὕστερον δὲ μετὰ τὸ νομαρχιακόν, ὅπως διανείμῃ τὴν ἐπιβληθεῖσαν αὐτῷ ἀναλογίαν τῶν φόρων ἐπὶ τῶν δήμων, μετὰ τὴν ὁριστικὴν ἐκδίκασιν τῶν ἑαυτοῦ παραπόνων. Ἀλλὰ καὶ διότι οἱ δῆμοι δύνανται νὰ παραπονεθῶσιν ἐνώπιον τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου περὶ τῆς ὑπὲρ τὴν πρέπουσαν ἀναλογίαν φορολογίας αὐτῶν, πρέπει δὲ νὰ ληφθῇ περὶ τούτου ἡ γνώμη τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, ἐπάναγκες εἶναι νὰ συνέλθῃ τοῦτο πρὸ τοῦ νομαρχιακοῦ, ὅπως γνωμοδοτήσῃ, καὶ μετὰ τοῦτο, ὅπως συμμορφωθῇ πρὸς τὰς ἀποφάσεις, ἃς ἤθελεν ἐκδώσει τὸ νομαρχιακὸν συμβούλιον περὶ τῆς δικαιοτέρας διανομῆς τῶν φόρων ὡς πρὸς τοὺς παραπονεθέντας δήμους.

Αἱ περὶ τῶν ἀμέσων φόρων πράξεις τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου εἶναι γνωμοδοτικαὶ μὲν ἁπλῶς, ὁσάκις αἰτεῖται τὴν μείωσιν τῆς ἐπιβληθείσης τῇ ἐπαρχίᾳ ἀναλογίας ἢ γνωμοδοτεῖ ἐπὶ τῶν ὁμοίων αἰτήσεων τῶν δήμων, ἐκτελεσταὶ δὲ ὁσάκις διανέμει τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐπαρχίας εἰς τοὺς δήμους. Ἐπὶ τῆς τελευταίας ταύτης περιπτώσεως τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον ἀποφαίνεται κυριαρχικῶς.

234. Ἐπὶ παντὸς ἄλλου ἀντικειμένου τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον ἐκδίδει μόνον γνωμοδοτήσεις, ἃς τινας προκαλεῖ κατ'

ἰδίαν κρίσιν ὁ Νομάρχης ἐφ' οἱουδήποτε ἀντικειμένου τῆς ἁρμοδιότητος αὐτοῦ. Ἐπὶ ὡρισμένων περιστάσεων αὐτὸς ὁ νόμος ἀπαιτεῖ τὴν γνωμοδότησιν τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, ἧς ἄνευ κηρύττει ταύτας ἀκύρους δι' ὑπέρβασιν καθηκόντων, ἐπὶ ἄλλων δὲ δίδει τὸ δικαίωμα εἰς τὸ συμβούλιον νὰ γνωμοδοτῇ αὐθορμήτως. Ἀλλ' ἐν οὐδεμιᾷ τῶν περιπτώσεων τούτων ἡ γνώμη τοῦ συμβουλίου εἶναι ὑποχρεωτική.

Τέλος τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια ἐκφράζουσιν αὐθορμήτως καὶ εὐχῆς ἐπὶ παντὸς ἀντικειμένου ἐνδιαφέροντος τὴν ἐπαρχίαν καὶ ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, καθ' ὅσον ἀποβλέπει τὰ συμφέροντα τῆς ἐπαρχίας. Αἱ εὐχαὶ ἀποστέλλονται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ προέδρου εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἐνῷ αἱ γνωμοδοτήσεις πάντοτε διὰ τοῦ ἐπάρχου.

Ὡς παρ' ἡμῖν, οὕτω καὶ ἐν Γαλλίᾳ αἱ πολιτικαὶ εὐχαὶ ἀπαγορεύονται τῷ ἐπαρχιακῷ συμβουλίῳ. Ὡσαύτως δ' ἀπαγορεύονται αἱ εὐχαὶ περὶ τῆς ἐν γένει διοικήσεως τοῦ Κράτους καὶ τῆς οἰκονομικῆς αὐτοῦ καταστάσεως.

Ἐν συνόψει καθήκοντα τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου ἐν Γαλλίᾳ εἶναι νὰ διανέμῃ μεταξὺ τῶν δήμων τοὺς φόρους, νὰ γνωμοδοτῇ, ὁσάκις ζητηθῇ ἡ γνώμη αὐτοῦ ὑπὸ Νομάρχου, ἢ ἐπιβάλλεται αὕτη ὡς ὅρος ἀπαραίτητος ὑπὸ τοῦ νόμου, ἢ ἐφ' ὡρισμένων περιπτώσεων ἀφίεται εἰς τὴν κρίσιν αὐτοῦ νὰ γνωμοδοτήσῃ ἢ μή, καὶ τέλος νὰ ἐκφράζῃ εὐχάς.

235. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἀντίστοιχος τῇ ἐπαρχίᾳ διοικητικὴ περιφέρεια εἶναι ἡ ἑκατονταρχία, ἥτις συνταυτίζεται νῦν σχεδὸν μετὰ τοῦ ἀστυνομικοῦ διαμερίσματος (division) καὶ τοῦ Συνδέσμου (Poor-Law Unions) [1].

Ἀλλ' ἡ ἑκατονταρχία δὲν ἀποτελεῖ ἠθικὸν πρόσωπον, οὐδ' ἔχει ἰδίαν ἀρχὴν ἐν αὐτῇ. Ὁ ἐν ἑκάστῳ ἀστυνομικῷ διαμερίσματι ἀστυνόμος (high constable), ὡς καὶ ἡ ἐν αὐτῷ εἰδικὴ σύνοδος τῶν εἰρηναρχῶν εἶναι ἁπλῶς ὑπάλληλοι ἀρχαὶ τῆς κομητείας, ἐνεργοῦσαι κατ' ἐντολὴν καὶ ἐν ὀνόματι αὐτῆς,

1 Ὅρα § 88.

ἥτις δὲν ἀναγνωρίζει ὑφ' ἑαυτὴν ἄλλην κοινότητα αὐτοδιοικήσεως εἰμὴ τὸν δῆμον καὶ τὴν ἐνορίαν.

236. Ἐπαρχιακὴν περιφέρειαν ἐν Πρωσσίᾳ ἀποτελεῖ ὁ Κύκλος (Kreis), διαιρούμενος εἰς ἀστικὸν καὶ ἀγροτικόν. Ἀστικὸν κύκλον (Stadtkreis) ἀποτελεῖ πᾶσα πόλις, ἧς ὁ πληθυσμός, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν ἐν ἐνεργείᾳ στρατιωτικῶν, ὑπερβαίνει τὰς 25,000 ψυχῶν, ἀγροτικὸν δὲ κύκλον ἀποτελοῦσι πολλὰ ὁμοῦ χωρία ἢ δῆμοι ἔτι δὲ καὶ πόλεις, συγκείμεναι ἐξ ἐλάσσονος πληθυσμοῦ τῶν 25,000.

Ἐν ἑκάστῳ ἀγροτικῷ Κύκλῳ ἀρχαὶ προϊστάμεναι εἶναι ὁ ἔπαρχος, ἡ δίαιτα καὶ ἡ ἐπιτροπεία.

Ὁ ἔπαρχος (Landrath) διορίζεται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, ἀλλ' ἐν περιπτώσει κενώσεως τῆς θέσεως αὐτοῦ, ἡ δίαιτα τοῦ Κύκλου ἔχει δικαίωμα νὰ προτείνει τὰ πρὸς τοῦτο κατάλληλα πρόσωπα. Θεωροῦνται δὲ τοιαῦτα α') οἱ ἔχοντες τὰ προσόντα δ' ἀνωτέρας διοικητικὰς ἢ δικαστικὰς θέσεις, β') οἱ κατέχοντες ἀκίνητόν τινα περιουσίαν, ἢ κατοικοῦντες ἐν τῷ Κύκλῳ καὶ ὑπηρετήσαντες ἐπὶ τριετίαν τοὐλάχιστον, εἴτε ὡς εἰσηγηταὶ παρὰ τοῖς δικαστηρίοις ἢ ταῖς διοικητικαῖς ἀρχαῖς, εἴτε ὡς ὑπάλληλοι τῆς αὐτοδιοικήσεως. Ὅπως δὲ ἀντικαθιστῶσιν τὸν ἔπαρχον, ἐκλέγει ἡ δίαιτα τοῦ Κύκλου δύο ἀντιπροσώπους δι' ἓξ ἔτη μεταξὺ τῶν κατοίκων τοῦ Κύκλου. Οἱ ἀντιπρόσωποι οὗτοι ἐπικυροῦνται ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου προέδρου καὶ ὁρκίζονται ἐνώπιον τοῦ ἐπάρχου.

Ὁ ἔπαρχος ἔχει τὴν γενικὴν διοίκησιν τοῦ Κύκλου, καθάπερ ὁ ἀνώτατος πρόεδρος τὴν τῆς ἐπαρχίας καὶ ὁ πρόεδρος τὴν τοῦ Κυβερνείου. Προεδρεύει δὲ τῆς διαίτης καὶ τῆς ἐπιτροπείας τοῦ Κύκλου μετ' εὐρείας δικαιοδοσίας, ὡς θέλομεν ἴδει παρακατιόντες.

Πρὸς τούτοις ὁ ἔπαρχος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐκδίδῃ τῇ συναινέσει τῆς ἐπιτροπείας τοῦ Κύκλου ἀστυνομικὰς διατάξεις, ἐφαρμοζομένας καθ' ὅλον τὸν Κύκλον ἢ μέρος αὐτοῦ μετὰ προστίμου μέχρι 30 μάρκων (δρ. 37.50) ἐν περιπτώσει παραβάσεως. Ἀλλ' ὁ πρόεδρος τοῦ Κυβερνείου ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἀκυρώσεως τῶν ἀστυνομικῶν τούτων διατάξεων, εἴτε μόνος εἴτε μετὰ τοῦ συμβουλίου τοῦ Κυβερνείου.

Κατὰ τὰ λοιπὰ ὁ ἐν Πρωσσίᾳ ἔπαρχος ἔχει ταὐτὰ δικαιώματα, ὅσα καὶ ὁ παρ' ἡμῖν, μάλιστα δὲ τὸ τῆς ἐπιτηρήσεως τῶν διαμερισμάτων τῶν κύκλων καὶ τῶν ἀγροτικῶν δήμων.

237. Ἡ Δίαιτα τοῦ κύκλου (Kreistag) σύγκειται ἐξ 25 μελῶν ἐν τοῖς κύκλοις τοῖς ἔχουσι μέχρι 25,000 κατοίκων, δι' ἑκάστην δ' ἀνωτέραν ποσότητα μέχρι 5,000 προστίθεται καὶ εἷς ἐπὶ πλέον ἀντιπρόσωπος. Ἐὰν ὅμως ὁ κύκλος ὑπερβαίνῃ τὰς 100,000 κατοίκων, τότε ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀντιπροσώπων αὐξάνει κατὰ ἕνα ἀνὰ μυρίας ψυχάς.

Ἡ ἐκλογὴ αὐτῶν γίνεται τὸ μὲν ἀμέσως, τὸ δ' ἐμμέσως ὑπὸ τριπλῆς κατηγορίας ἐκλογέων, ἤτοι α') τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων, β') τῶν ἀγροτικῶν δήμων, γ') τῶν πόλεων, τῶν μὴ ἀποτελουσῶν ἴδιον ἀστικὸν κύκλον, ἤτοι τῶν ἐχουσῶν πληθυσμὸν ἐλάσσονα τῶν 25,000 κατοίκων.

Μεταξὺ τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων ὡς ἐκλογέων συμπεριλαμβάνεται τὸ Κράτος, ὁσάκις ἔχει ἀκίνητα ἐν τῷ Κύκλῳ, τὰ νομικὰ πρόσωπα, αἱ ἀνώνυμοι ἢ ἑτερόρρυθμοι ἑταιρίαι, τὰ σωματεῖα, αἱ ἄγαμοι θυγατέρες, τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, οἱ ἀνήλικες καὶ οἱ ὑπὸ ἐπιτροπείαν διατελοῦντες κτλ. ὁσάκις καταβάλλωσιν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ὡρισμένον ἔγγειον φόρον. Ἅπαντα τὰ πρόσωπα ταῦτα ψηφίζονται δι' ἀντιπροσώπων.

Ἡ ἐκλογὴ γίνεται ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ κύκλου· ἐκλέγονται δὲ ὑπὸ τῆς πρώτης κατηγορίας τῶν ἐκλογέων, ὡς μέλη τῆς Διαίτης τοῦ κύκλου, οἱ ἰδιοκτήμονες τῶν ἀγροτικῶν κτημάτων, οἱ ἔχοντες τὴν κατοικίαν αὐτῶν ἐν τῷ κύκλῳ πρὸ ἑνὸς ἔτους.

Ἡ δευτέρα κατηγορία τῶν ἐκλογέων, ἤτοι οἱ ἀγροτικοὶ δῆμοι τοῦ κύκλου, σύγκειται α') ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἀγροτικῶν δήμων, ὧν ἕκαστος πέμπει ἀνάλογον ἀριθμὸν πρὸς τὸν πληθυσμὸν αὐτοῦ, β') ἐκ πάντων τῶν ἀνεξαρτήτων ἰδιοκτητῶν συμπεριλαμβανομένων τῶν ἠθικῶν προσώπων καὶ τῶν μετοχικῶν ἑταιρειῶν, μὴ ἀνηκουσῶν εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν, γ') ἐκ τῶν βιομηχάνων καὶ ἰδιοκτητῶν μεταλλείων. Ὑπὸ τῆς δευτέρας ταύτης ὁμάδος τῶν ἐκλογέων δύναται νὰ ἐκλεχθῇ πᾶς ἰδιοκτήτης ἀγροτικοῦ κτήματος, ἤτοι μέλος τῆς ὁμάδος ταύτης.

Ἡ τρίτη κατηγορία τῶν ἐκλογέων, ἤτοι αἱ πόλεις διορίζουσι τὰ μέλη τῆς Διαίτης διὰ τῆς δημοτικῆς αὐτῶν ἀρχῆς καὶ τῆς συνελεύσεως τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν, ἢ διὰ τοῦ συμβουλίου.

Ἡ διανομὴ τῶν ἐκλεκτέων μελῶν ὑφ' ἑκάστης τῶν τριῶν κατηγοριῶν τῶν ἐκλογέων γίνεται ὑπὸ τῆς Διαίτης, κατὰ τὴν ἀναλογίαν μεταξὺ τοῦ ἀγροτικοῦ καὶ τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ, ἐπιτρεπομένης καὶ προσφυγῆς ἐνώπιον τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων.

Ἡ ἐκλογὴ γίνεται ἀνὰ τριετίαν, ἀνανεουμένου ἑκάστοτε τοῦ ἡμίσεος τῶν ἀντιπροσώπων ἑκάστης κατηγορίας.

Ἡ ψηφοφορία εἶναι μυστικὴ καὶ γίνεται διὰ ψελτίων. Οἱ ἐκλεγόμενοι ὑποχρεοῦνται ν' ἀποδεχθῶσι τὴν λειτουργίαν ἀμισθί, ἐπὶ ποινῇ στερήσεως τῶν πολιτικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων καὶ αὐξήσεως τῶν ὑπ' αὐτῶν καταβαλλομένων ἀμέσων φόρων. Ἐπιτρέπονται ὅμως καὶ ὡρισμένοι λόγοι ἀπαλλαγῆς.

237. Ἡ Δίαιτα συνέρχεται εἰς τοὐλάχιστον τοῦ ἐνιαυτοῦ, συγκαλουμένη ὑπὸ τοῦ Ἐπάρχου, ὅστις καὶ προεδρεύει αὐτῆς. Ἔχει δὲ οὗτος τὸ δικαίωμα νὰ τὴν συγκαλέσῃ καὶ ἐκτάκτως, ὁσάκις αἰτήσῃ τοῦτο τὸ τέταρτον τῶν μελῶν ἢ ἡ ἐπιτροπεία τοῦ κύκλου.

Αἱ συνεδριάσεις εἶναι δημόσιαι, ἀλλὰ ἡ Δίαιτα δύναται ν' ἀποφασίσῃ καὶ τὴν κεκλεισμένων τῶν θυρῶν συζήτησιν. Πρὸς ἀπόφασιν ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία τοῦ ἡμίσεος τῶν μελῶν πλέον ἑνός, ἀλλ' ἐὰν καὶ δευτέραν φορὰν προσκληθέντα τὰ μέλη δὲν ἀποτελῶσιν ἀπαρτίαν, ἀρκοῦσιν οἱ παρόντες· ἐν ἰσοψηφίᾳ δὲ ἀπορρίπτεται ἡ πρότασις. Ἐν τούτοις ἀπαιτεῖται ἡ πλειοψηφία τῶν δύο τρίτων τῶν μελῶν, ὁσάκις πρόκηται περὶ νέων βαρῶν, μὴ ἐπιβεβλημένων ὑπὸ τοῦ νόμου, ἢ περὶ ἐκποιήσεως τῆς κινητῆς ἢ ἀκινήτου περιουσίας τοῦ κύκλου, ἢ περὶ τῆς τροποποιήσεως τῆς ἰσχυούσης βάσεως πρὸς διανομὴν τῶν φόρων τοῦ κύκλου.

Μόνοι δὲ οἱ ἀντιπρόσωποι, οἱ ἀνήκοντες εἰς τοὺς ἀγροτικοὺς δήμους ἢ εἰς τὰς πόλεις, ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ διαθέσωσιν οἱ μὲν πρῶτοι τὰ κεφάλαια τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ σύνολον τῶν ἀγροτικῶν δήμων, οἱ δὲ δεύτεροι τὰ εἰς τὸ σύνολον τῶν πόλεων.

Ἡ Δίαιτα δύναται νὰ διαλυθῇ διὰ Β. Διατάγματος.

238. Καθῆκον κύριον τῆς Διαίτης εἶναι τὸ ἀντιπροσωπεύειν τὰ γενικὰ συμφέροντα τοῦ κύκλου καὶ τὸ ἀποφαίνεσθαι περὶ πασῶν τῶν ὑποθέσεων, αἵτινες ἀναφέρονται εἰς αὐτόν.

Ἰδίᾳ δὲ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐκδίδῃ κανονιστικὰς διατάξεις, νὰ ὁρίζῃ τὸν τρόπον τῆς διανομῆς τῶν δημοσίων φόρων τῶν ὑπὸ τοῦ κύκλου καταβλητέων, νὰ ψηφίζῃ τὰς ἀναγκαίας δαπάνας καὶ νὰ ἐκποιῇ τὴν περιουσίαν τοῦ κύκλου, νὰ συνομολογῇ δάνεια καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ ἀμέσους φόρους τοῖς κατοίκοις τοῦ κύκλου, νὰ ψηφίζῃ τὸν προϋπολογισμόν, νὰ ὁρίζει τὸν τρόπον τῆς διαχειρίσεως τῆς τε κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας τοῦ κύκλου ὡς καὶ τῶν ἱδρυμάτων καὶ καταστημάτων τοῦ κύκλου καὶ τὰ παρόμοια.

Ἡ Δίαιτα δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένη τῆς διοικητικῆς κηδεμονείας, τῶν ἀποφάσεων αὐτῆς ὑποκειμένων ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν ὁτὲ μὲν τοῦ βασιλέως, ὁτὲ δὲ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ὁτὲ μὲν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν καὶ τῶν οἰκονομικῶν, ὁτὲ δὲ τοῦ συμβουλίου τοῦ κυβερνείου.

Πρὸς τούτοις αἱ ἀποφάσεις τῆς Διαίτης δύνανται ν' ἀκυρωθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου (Landrath) δι' ἠτιολογημένης ἀποφάσεως ἐν περιπτώσει ἀναρμοδιότητος ἢ παραβιάσεως τοῦ νόμου. Κατὰ τοῦ μέτρου τούτου ἐπιτρέπεται τῇ Διαίτῃ προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ διοικητικοῦ δικαστηρίου.

239. Ἡ ἐπιτροπεία τοῦ κύκλου (Kreisausschuss) ἀποτελεῖται, ἐκ τοῦ ἐπάρχου καὶ ἓξ μελῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τῆς Διαίτης τῇ ἀπολύτῳ πλειονοψηφίᾳ μεταξὺ τῶν πολιτῶν καὶ κατοίκων τοῦ κύκλου, τῶν συμπληρωσάντων τὸ 21 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν καὶ μὴ ὑποβαλλομένων εἰς ἐξαίρεσίν τινα. Διορίζονται δὲ οὗτοι ἐπὶ ἓξαετίαν καὶ ἀνανεοῦνται κατὰ τὸ τρίτον ἀνὰ διετίαν.

Τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπείας λαμβάνουσιν ἀποζημίωσιν ὁριζομένην ὑπὸ τῆς Διαίτης, ἥτις ἔχει καὶ τὸ δικαίωμα νὰ διορίσῃ ἐν ἀνάγκῃ παρὰ τῇ ἐπιτροπείᾳ καὶ ἕνα σύνδικον ἢ νομικὸν σύμβουλον, ἔχοντα ψῆφον συμβουλευτικήν.

Ὁ ἔπαρχος συγκαλεῖ τὴν ἐπιτροπείαν καὶ προεδρεύει αὐτῆς

ἔχων ψῆφον μόνον συμβουλευτικήν. Ἡ παρουσία τριῶν μελῶν καὶ τοῦ προέδρου ἀρκεῖ διὰ τὸ ἔγκυρον τῶν ἀποφάσεων, λαμβανομένων δι' ἁπλῆς πλειονοψηφίας.

Ὁ ἔπαρχος διευθύνει καὶ ἐπιβλέπει τὰς ἐργασίας τῆς ἐπιτροπείας καὶ ἐφορεύει ἐπὶ τῆς ταχείας διεξαγωγῆς τῶν ὑποθέσεων καὶ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν· οὗτος δὲ καὶ ἀντιπροσωπεύει τὴν ἐπιτροπείαν, διαπραγματεύεται ἐν ὀνόματι αὐτοῦ καὶ ὑπογράφει πᾶν ἔγγραφον.

240. Ὡς διαρκὴς ἀντιπρόσωπος τῆς Διαίτης τοῦ κύκλου ἡ ἐπιτροπεία ὀφείλει ἰδίᾳ νὰ προπαρασκευάζῃ καὶ ἐκτελῇ τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς, νὰ διοικῇ τὰς ὑποθέσεις τοῦ κύκλου ἐντὸς τῶν ἀποφάσεων τῆς Διαίτης, νὰ διορίζῃ τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ κύκλου καὶ νὰ διευθύνῃ καὶ ἐπιβλέπῃ τὴν διαχείρισιν αὐτῶν, νὰ γνωμοδοτῇ ἐφ' ὅλων τῶν ζητημάτων τῶν ὑποβαλλομένων αὐτῇ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως καὶ ν' ἀποφαίνηται ἐπὶ τῶν αἰτήσεων πρὸς ἀναθεώρησιν τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων πρὸς ἐκλογὴν τῶν μελῶν τῆς Διαίτης.

Ὡς συμβούλιον δὲ συμπράττον τῷ ἐπάρχῳ, ἡ ἐπιτροπεία τοῦ κύκλου ἔχει πολυάριθμα καθήκοντα, ὧν κυριώτερα ἡ γενικὴ συμμετοχὴ εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κύκλου, ἡ ἐπίβλεψις τῶν ὑποδεεστέρων διαμερισμάτων καὶ τῶν ἀγροτικῶν δήμων καὶ ἡ παραχώρησις ἀδειῶν πρὸς ἵδρυσιν καπηλείων, βιομηχανικῶν καταστημάτων καὶ τῶν τοιούτων.

Τέλος ἡ ἐπιτροπεία τοῦ κύκλου ἔχει καὶ δικαστικὰ καθήκοντα, ἤτοι χρησιμεύει, ὡς πρωτοβάθμιον διοικητικὸν δικαστήριον, ἀλλὰ τὰ περὶ τούτων θέλομεν πραγματευθῇ ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ.

241. Οἱ ἀγροτικοὶ κύκλοι διαιροῦνται εἰς διοικητικὰ διαμερίσματα. (amtsbezirke), μὴ περιλαμβάνοντα τὰς πόλεις, αἵτινες ἀποτελοῦσι μέρος τοῦ κύκλου. Συνήθως τὰ διαμερίσματα ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐκ πολλῶν δήμων.

Ὁ σκοπὸς τῆς ὑποδιαιρέσεως ταύτης τοῦ κύκλου εἶναι καθαρῶς διοικητικός, ἤτοι ἡ εὐχερεστέρα ἄσκησις τῆς ἀστυνομικῆς δικαιοδοσίας καὶ ἡ διεκπεραίωσις τῶν δημοσίων ὑποθέσεων· ὅθεν δὲν

ὑφίσταται ἐν τοῖς διοικητικοῖς διαμερίσμασι Δίαιτα, ἀλλ' ἐπιτροπεία μόνον καὶ εἷς προϊστάμενος.

Ὁ προϊστάμενος τοῦ διαμερίσματος (Amtmann) διορίζεται ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου προέδρου μεταξὺ τῶν ὑπὸ τῆς Διαίτης τοῦ κύκλου προτεινομένων ἐπὶ τῇ βάσει προσόντων.

Τὰ καθήκοντα τοῦ προϊσταμένου εἶναι ἰδίως ἀστυνομικά, ἤτοι ἡ διατήρησις τῆς γενικῆς τάξεως καὶ ἀσφαλείας, ἡ ἐπιτήρησις τῶν ἠθῶν, τῆς δημοσίας ὑγείας, ἡ ἐπίβλεψις τῶν κακοποιῶν, τῶν πενήτων, ἡ ἀστυνομία τῶν ὑδάτων, τῶν ἀγρῶν, τῶν δασῶν καὶ τῆς ἁλιείας, ἔτι δὲ ἡ ἔκδοσις ἀστυνομικῶν διατάξεων ἐπὶ πάντων τούτων καὶ ἄλλων ὁμοίων ἀντικειμένων.

242. Ἡ ἐπιτροπεία τοῦ διαμερίσματος (Amtsausschuss) σύγκειται ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν δήμων καὶ τῶν περιοχῶν, τῶν ἀποτελούντων μέρος τοῦ διαμερίσματος. Κανονίζεται δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀντιπροσώπων τούτων καὶ τὸ ποσὸν τῶν ψήφων αὐτῶν ἀναλόγως τοῦ καταβαλλομένου φόρου καὶ τοῦ πληθυσμοῦ ἑκάστου δήμου καὶ περιοχῆς.

Ἡ ἐπιτροπεία συνέρχεται τῇ συγκλήσει τοῦ προϊσταμένου, ὅστις καὶ προεδρεύει ἔχων ψῆφον κυρίαν. Αἱ συνεδριάσεις γίνονται δημοσίᾳ, ἀλλὰ δύναται ν' ἀποφασισθῇ καὶ ἡ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν συζήτησις ἀντικειμένων τινῶν.

Καθῆκον κύριον ἔχει ἡ ἐπιτροπεία νὰ ψηφίζῃ καὶ νὰ ἐλέγχῃ τὰς δαπάνας τῆς διοικήσεως τοῦ προϊσταμένου. Ἔτι δὲ ἀποφαίνεται περὶ τῶν ἀστυνομικῶν διαταγμάτων, ἅπερ ἐκδίδει ὁ προϊστάμενος, γνωμοδοτεῖ περὶ τοῦ μετασχηματισμοῦ τῆς περιφερείας τοῦ διαμερίσματος, ἐκλέγει εἰδικὰς ἐπιτροπείας πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων αὐτῆς καὶ ἀποφασίζει περὶ ὅλων τῶν ἀντικειμένων, ἅτινα ὑποβάλλονται αὐτῇ ὑπὸ τοῦ προϊσταμένου.

Πᾶσαι αἱ πράξεις καθ' ὅλου τῆς ἐπιτροπείας τοῦ διαμερίσματος ὑπόκεινται εἰς τὴν κύρωσιν τῆς ἐπιτροπείας τοῦ κύκλου, καὶ κατὰ δεύτερον βαθμὸν τοῦ συμβουλίου τοῦ κυβερνείου.

243. Ἐν ᾧ ἕκαστος ἀγροτικὸς κύκλος ἀποτελεῖται συνήθως, ὡς προερρέθη ἐκ πλειόνων δήμων, τοὐναντίον ὁ ἀστικὸς (Stadtkreis) ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς μόνης πόλεως, ἧς ὁ πληθυσμός, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν στρατιωτικῶν, ὑπερβαίνει τὰς 25,000.

Τοῦ ἀστικοῦ κύκλου προΐσταται ἡ ἐπιτροπεία τῆς πόλεως (Stadtausschuss), ἥτις σύγκειται ἐκ τοῦ δημάρχου ἢ τοῦ ἀναπληρωτοῦ αὐτοῦ ὡς προέδρου καὶ ἐκ τεσσάρων μελῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτοῦ. Ἡ ἐκλογὴ γίνεται ἐπὶ ἓξ ἔτη ἀνανεουμένου τοῦ ἡμίσεως τῶν μελῶν ἀνὰ τριετίαν.

Ἡ δικαιοδοσία τῆς ἐπιτροπείας τοῦ ἀστικοῦ κύκλου εἶναι οἵα, καὶ ἡ τοῦ ἀγροτικοῦ [1], ὁ δὲ πρόεδρος αὐτῆς, ἤτοι ὁ δήμαρχος, ἔχει ταὐτὰ καθήκοντα, ὅσα καὶ ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπείας τοῦ ἀγροτικοῦ κύκλου, ἤτοι ὁ ἔπαρχος (Landrath).

244. Τοιοῦτος ἐν συντομίᾳ ὁ διοικητικὸς ὀργανισμὸς τῆς ἐπαρχίας ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Πρωσσίᾳ. Συγκρίνοντες νῦν πρῶτον τὸν τῆς Γαλλίας πρὸς τὸν τῆς Ἑλλάδος εὑρίσκομεν, ὅτι ὁ μὲν ἔπαρχος ἔχει παρ' ἡμῖν μικροτέραν δικαιοδοσίαν ἢ ἐν Γαλλίᾳ, τὸ δὲ ἡμέτερον ἐπαρχιακὸν συμβούλιον σύγκειται ἁπλῶς ἐκ περισσοτέρων μελῶν τοῦ ἐν Γαλλίᾳ. Ἑτέρα τυπικὴ μᾶλλον ἢ οὐσιώδης διαφορὰ εἶναι, ὅτι ἐν Γαλλίᾳ ἡ ἐπαρχία ἀποτελεῖ ἁπλῶς διοικητικὴν περιφέρειαν, ἐν ᾧ παρ' ἡμῖν εἶναι ἅμα καὶ νομικὸν πρόσωπον. Κατ' ἀμφότερα ὅμως τὰ συστήματα οὐδεμία αὐτοδουλία ἀξία λόγου ἀνεγνωρίσθη τῇ ἐπαρχίᾳ· τὸ μὲν διοικητικὸν ὄργανον ἐν αὐτῇ χρησιμεύει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς μέσον μεταβιβάσεως ὁδηγιῶν καὶ διαταγῶν, τὸ δὲ συμβούλιον κύριον ἔργον ἔχει μόνον τὸ ἐκδίδειν γνωμοδοτήσεις ἢ ὑποβάλλειν εὐχάς.

Ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ συστήματος οὐδὲν ἔχομεν νὰ πορισθῶμεν, ἀφοῦ κυρίως εἰπεῖν δὲν ὑπάρχει αὐτόθι ἐπαρχιακὴ διοίκησις. Τοὐναντίον δὲ ἐκ τοῦ πρωσσικοῦ πολλὰ εἰσὶ τὰ ἄξια προσοχῆς καὶ μελέτης, μάλιστα δὲ ἡ διαίρεσις τῶν κύκλων, ἤτοι τῶν ἐπαρχιῶν, εἰς ἀγροτικοὺς καὶ ἀστικοὺς κύκλους, ἥτις τοσοῦτον προφανῶς ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἰδιαιτέρας ἀνάγκας τῶν κατοίκων ἑκατέρου τούτων, ἡ ἄσκησις ἀστυνομικῆς ἐξουσίας τῶν ἐν τοῖς κύκλοις προϊσταμένων, ἡ ὕπαρξις ἰδίου ἀντιπροσωπικοῦ

---

1 Ὅρα § 241.

σώματος καὶ τὸ φορολογικὸν δικαίωμα τῶν ἐν αὐταῖς κατοίκων ὑπὲρ ἰδίων ἀναγκῶν. Πάντα δὲ ταῦτα καθιστῶσι τοσοῦτον ὑπέροχον τὸ πρωσσικὸν σύστημα ὡς πρὸς τὸ ἡμέτερον, ὥστε οὐδὲ κἂν σύγκρισις μεταξὺ αὐτῶν εἶναι δυνατή [1].

Ἐν συνόψει εἰπεῖν ἐν Πρωσσίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ ὑπάρχει πλήρης νομαρχιακὴ διοίκησις, ἐν δὲ τῇ πρώτῃ καὶ ἐπαρχιακή. Τοὐναντίον δὲ παρ' ἡμῖν ἡ μὲν νομαρχιακὴ διοίκησις παντελῶς ἐλλείπει, ἡ δὲ ἐπαρχιακὴ κατ' ὄνομα ἁπλῶς ὑφίσταται, διότι τὸ μόνον ἐν αὐτῇ ἀντιπροσωπικὸν σῶμα, τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον, εἶναι τοσοῦτον γυμνὸν δικαιωμάτων πραγματικῶν μετ' ἀντιστοίχων ὑποχρεώσεων, ὥστε δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τι σῶμα νεκρὸν καὶ μώμημα τῶν περὶ αὐτοδιοικήσεως ἀρχῶν [2].

1. Χάριν λεπτομερείας σημειοῦμεν ἐνταῦθα ὅτι αἱ δεκατέσσαρες ἐπαρχίαι τῆς Πρωσσίας διαιροῦνται εἰς 36 κυβερνεῖα. Ταῦτα δὲ περιλαμβάνουσιν ὁμοῦ 464 ἀστικοὺς τε καὶ ἀγροτικοὺς κύκλους. Γνωρίζοντες τὸν πληθυσμὸν τοῦ Πρωσσικοῦ βασιλείου, δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν ποία ἡ ἀναλογία τῶν διοικητικῶν τούτων διαιρέσεων πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς τὰς παρ' ἡμῖν.

2. Ταῦτα ἐγράφησαν πρὸ τῆς καταργήσεως τῆς ἐπαρχίας καὶ τῆς συστάσεως τῶν νομαρχιακῶν συμβουλίων, δημοσιεύονται δὲ νῦν ὡς ἔχουσιν, ὡς ἀποτελοῦντα ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ κεφαλαίου περὶ ὀργανισμοῦ τῆς ἐπαρχίας, τοῦ δημοσιευθέντος κατὰ τὸ 1886 ἐν τῷ δευτέρῳ τεύχει τοῦ παρόντος συγγράμματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ δήμου.

Ἱστορικὴ εἰσαγωγή.

Περίληψις.

245. Ἱστορικὴ ἔννοια τοῦ δήμου.
246. Αἱ κατὰ τὸν μεσαίωνα κοινότητες.
247. Αἱ ἐπὶ τουρκοκρατίας κοινότητες τῆς Ἑλλάδος.
248. Αἱ κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα κοινότητες.
249. Ὁ περὶ συστάσεως τῶν δήμων Νόμος τῆς 27 Δεκεμβρίου 1833.
250. Ἰσχὺς αὐτοῦ μέχρι τῆς σήμερον.

245. Μετὰ τὸν νομὸν καὶ τὴν ἐπαρχίαν ἕπεται ὁ δῆμος ἀποτελῶν τὴν τελευταίαν διοικητικὴν περιφέρειαν τοῦ Κράτους καὶ τὴν κατωτάτην βαθμίδα τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως.

Ἡ γένεσις τοῦ δήμου ἀποκρύπτεται ὑπὸ τοῦ σκότους τῶν αἰώνων, ὥσπερ καὶ ἡ τῆς ἀνθρωπότητος, ἐξ ἧς λελησμόνως παρήχθη· διὰ τοῦτο δὲ ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας τοπικὰς περιφερείας ὁ δῆμος ἐνωρίτερον ἀνῆλθεν εἰς περιωπὴν νομικοῦ προσώπου καὶ παρήγαγε πλείονας καὶ κρείττονας τοὺς καρποὺς τῆς αὐτοδιοικήσεως.

Ἀλλὰ τὸ ἀναμφισβήτητον γεγονὸς τῆς προϊστορικῆς καταγωγῆς τοῦ δήμου παρήγαγέ τινας εἰς τὴν δόξαν, ὅτι οὗτος εἶναι προγενέστερος καὶ αὐτοῦ τοῦ Κράτους. Τὸ ἀμαρτύρητον τῆς γνώμης εἶναι προφανές, λογικῶς δὲ τυγχάνει αὕτη καὶ ἀνυπόστατος, προϋποθέτουσα τὸν δῆμον ἐλεύθερον παντὸς πολιτι-

κοῦ δεσμοῦ καὶ ἐξαρτήσεως ἀπὸ ἀνωτέρας ἀρχῆς, ὅτε παύει ὢν τοιοῦτος, καθιστάμενος Κράτος[1].

Πιθανωτέρα μᾶλλον φαίνεται ἡ ὑπόθεσις, ὅτι δῆμος καὶ Κράτος συνεχέοντο τὸ κατ' ἀρχὰς εἰς ἕν, ὅτε καὶ τὰ ὅρια ἀμφοτέρων συνέπιπτον ἐπὶ τὸ αὐτό, διὰ τὴν ἀτέλειαν τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως καὶ τὴν ὀλιγότητα τῶν προσώπων, τῶν συνδεομένων εἰς πολιτικὴν ἑνότητα.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ πρῶται πολιτεῖαι τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, ἀποτελούμεναι ἐξ ἑνὸς μόνου δήμου, κωμηδὸν οἰκουμένου ὡς τὰ πολλά· διὸ καὶ δῆμος ἐκαλεῖτο ἥτε τοπικὴ τῆς ἐπικρατείας περιοχὴ καὶ οἱ ἐνοικοῦντες ἐν αὐτῇ. Καθ' ὅσον δὲ ἡ πολιτεία ηὔξανε διὰ προσκτήσεων ἐκ τῆς περιοίκου χώρας καὶ ἐκ δύο ἢ πλειόνων κωμῶν συνεπολίζετο ἡ πόλις ἤτοι συναπετελεῖτο τὸ ἀστικὸν κέντρον τοῦ Κράτους, ἐπὶ τοσοῦτον ὁ δῆμος περίστατο εἰς ὑποτέλειαν καὶ ἐξάρτησιν ἀπὸ τῆς πολιτείας, ἧς ἀπετέλει ἐφεξῆς τμῆμα ἁπλοῦν. [2]

246. Ἀντιθέτως πρὸ τοὺς ἀρχαίους δήμους ἐμορφώθησαν αἱ κατὰ τὸν μεσαίωνα κοινότητες τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἀκολουθοῦσαι καὶ αὗται τὸ πνεῦμα τοῦ ἀτομισμοῦ τῶν χρόνων ἐκείνων, ὧν ἕνεκα διεσπᾶτο συνεχῶς καὶ ἀποσυνετίθετο ἡ πολιτικὴ ἑνότης, ἧς ἔρχονται ἀπρὶξ τὰ νεώτερα Κράτη.

Αἱ μεσαιωνικαὶ κοινότητες οὐ μόνον ἐν τῇ ἐσωτερικῇ αὐτῶν διοικήσει εἶχον πλήρη ἐλευθερίαν, δικάζουσαι καὶ φορολογοῦσαι δι' ἰδίων ἀρχόντων, ἀλλὰ καὶ ἐξωτερικὴν ὑπόστασιν ἔλαβον, συναλλασσόμεναι πρὸς ἄλλας κοινότητας ὡς αὐτόνομοι

1. Ὀπαδοὶ τῆς θεωρίας περὶ πρωτογονίας τοῦ δήμου ἐν σχέσει πρὸς τὸ Κράτος εἶναι οἱ πλεῖστοι σχεδὸν τῶν περὶ τούτων γραψάντων, ἐν οἷς ὁ Ducrock I. 175, ὁ Mohl, Encykl. 19, ὁ Stein, Verwalt. lehre I, 221, παρ' ἡμῖν δὲ ὁ Ἀργυρόπουλος, I, 132, καὶ ὁ Φλογαΐτης, ἐγχ. συνταγμ. δικ. σ. 589. Τὴν αὐτὴν ἰδέαν ἀπετύπωσε κομψῶς καὶ ὁ Tockeville εἰπὼν «c'est l'homme qui fait les royaumes et crée les républiques, la commune paraît sortir directement des mains de dieu». Contra Block ἐν τῇ μονογραφίᾳ αὐτοῦ Les communes et la liberté, 1876, σ. 5 καὶ ἑξ.

2. Ἐπίθι περὶ τοῦ θέματος τούτου τὴν σπουδαίαν πραγματείαν τοῦ μακαρίτου Κοκκίνου, Περὶ συνοικισμοῦ τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ Θησέως. 1880.

πολιτεῖαι, ἐκτυποῦσαι ἴδιον νόμισμα, συνθηκοποιούμεναι ὡς ἴσαι πρὸς ἴσας μετὰ τῶν ἑαυτῶν κυριάρχων, καὶ πόλεμον δ' ἔτι κατ' αὐτῶν ἐπικηρύττουσαι, ὅπως ἀποχωρισθῶσιν οὕτω τοῦ κέντρου τῆς πολιτικῆς αὐτῶν ἑνότητος καὶ ἀνέλθωσιν εἰς περιωπὴν καὶ αὐτοτέλειαν ἐλευθέρου Κράτους [1].

247. Αἱ ἐπὶ τουρκοκρατίας ἑλληνικαὶ κοινότητες δὲν εἶχον μὲν ποτὲ τοσαύτην ἐλευθερίαν, ὅσην αἱ κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, ἐκτήσαντο ὅμως μικρὸν κατὰ μικρὸν πολλὴν αὐτονομίαν, μέχρι τοῦ νὰ διοικῶσι τὰ ἑαυτῶν ἀνεξαρτήτως σχεδὸν εἰπεῖν ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας ἀρχῆς.

Εἷς μόνον ἀπέμενεν ἐπ' ἐσχάτων ὁ δεσμὸς ὁ συνδέων τὰς ἑλληνικὰς κοινότητας μετὰ τῆς τουρκικῆς δυναστείας, ὁ τῆς ὑποτελείας, ἤτοι τῆς παροχῆς τοῦ ἐφ' ἑκάστης αὐτῶν ἐπιβεβλημένου φόρου. Τὸν φόρον τοῦτον ὤφειλον νὰ διανέμωσι κατ' ἔτος ἐπὶ ἑκάστῳ τῶν κατοίκων, κατὰ λόγον περιουσίας, οἱ ἐν αὐτῇ δημογέροντες οἱ δημοτικοὶ ἄρχοντες, εἶτα δ' εἰσπράξαντες ν' ἀποστείλωσι τῇ ἀνωτέρᾳ διοικητικῇ ἀρχῇ.

Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς διανεμητικῆς φορολογίας, καθ' ὃ οὐχὶ εἷς ἕκαστος φορολογούμενος, ἀλλ' ἡ κοινότης ἅπασα ὡς νομικὸν πρόσωπον καθίσταται ὑπεύθυνος πρὸς ἐτησίαν παροχὴν τοῖς δεσπόταις ὡρισμένου χρηματικοῦ ποσοῦ, κατέστησε τοὺς ἄρχοντας τῶν κοινοτήτων οὐ μόνον τὰ ἀπαραίτητα ὄργανα τῶν Τούρκων πρὸς εἰσπραξιν τῶν δημοσίων φόρων, ἀλλὰ καὶ τοὺς κυριωτέρους παράγοντας δι' ὧν ἀνεπτύχθη καὶ ἐκρατυνθη παρὰ τοῖς δούλοις Ἕλλησι τὸ πνεῦμα τῆς αὐτοδιοικήσεως.

Ἐφ' ὅσον δὲ ἐπετείνετο ἡ ἀδιαφορία τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας πρὸς τὰς ἀεὶ αὐξούσας ἀνάγκας τῶν κατὰ τόπους κατοίκων, ἐπὶ τοσοῦτον ηὐρύνετο καὶ ἡ δικαιοδοσία τῶν δημογερόντων, ἀναδεχομένων τὴν ἐπιμέλειαν πάντων καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς ἀπονομῆς τῆς ποινικῆς καὶ ἀστικῆς δικαιοσύνης.

Εἰς τὴν τοιαύτην αὐτοδιοίκησιν τῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας κοινοτήτων ὀφείλεται κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀν-

1 Πρβλ. Bost, Traité de l' organ. et des attrib. des corps municipaux, 1840, Τομ. I, σ. 3 καὶ ἑξ.

δρικοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς αὐτοβουλίας τῶν Ἑλλήνων, δι' ὧν ἠδυνήθησαν νὰ πραγματώσωσι τὸν ἱερὸν πόθον τῆς πλήρους πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας, ὃν ἄλλως θ' ἀπεσβέννυε τέλεον ἡ μακραίων καὶ στυγερὰ δουλεία [1].

248. Ἀπὸ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος ἀρχεται φθίνουσα ἡ ἐλευθερία τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος, διότι σκοπὸς τῆς ἐπαναστάσεως δὲν ἦτο ἡ διατήρησις τῆς τοπικῆς αὐτονομίας, ἀλλ' ἡ πολιτικὴ ἕνωσις τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ὑπὸ μίαν μόνην ἀρχήν, διατηροῦσαν ὑπὸ κοινὸν δεσμὸν πάντα τὰ τμήματα τῆς ἐπικρατείας.

Τὸ σωτήριον τοῦτο δόγμα ἀνεκήρυξε πρώτη ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ συνελθοῦσα γενικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων, ἥτις ἀνηγόρευσε τὴν ἑνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ ἵδρυσε τὴν κεντρικὴν κυβέρνησιν τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Περὶ τῆς κοινότητος ἐλάχιστα ἐμερίμνησεν, ὡς εἰκός, περισπωμένη ὑπὸ τῶν ἀναγκῶν τοῦ πολέμου καὶ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος. Ὅθεν ὥρισεν ἁπλῶς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκτελεστέων ὑφ' ἑκάστης κοινότητος δημογερόντων, ἀλλὰ καὶ τούτους ἐπεζήτησε νὰ χρησιμοποιήσῃ ὑπὲρ πολιτικῶν μᾶλλον ἀναγκῶν ἢ ὑπὲρ κοινοτικῶν.

Τὸ αὐτὸ σύστημα ἠκολούθησε καὶ ἡ ἐν Ἄστρει Συνέλευσις. Βραδύτερον δὲ ἡ ἐν Τροιζῆνι διὰ τοῦ ἀπὸ 1 Μαΐου 1827 νόμου αὐτῆς, δι' οὗ κατέστησε τοὺς δημογέροντας ὄργανα ἁπλῶς τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως, τὰς δὲ κοινότητας ὥρισεν ὡς τὴν τελευταίαν περιφέρειαν τῆς πολεμικῆς καὶ διοικητικῆς ἐνεργείας τοῦ Κράτους.

Συστηματικώτερον διωργάνωσε τὰ τῆς κοινότητος ὁ Καποδίστριας, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐπὶ τῶν αὐτῶν βάσεων, ἃς ἔθηκαν αἱ Ἐθνικαὶ Συνελεύσεις. Διὰ τοῦ ἀπὸ 16 Ἰανουαρίου 1828 Ψηφίσματος ἀπένεμε τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα εἰς τοὺς συμπληρώσαντας εἰκοσιπενταετῆ ἡλικίαν, ἐκλογίμους δὲ καθίστα τοὺς μᾶλλον φορολογουμένους ἐκ τῶν ὑπερβάντων τὸ τριακοστὸν

1. Τὰ περὶ τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων ἐκθέτει ἱστορικῶς καὶ συστηματικῶς ὁ Ν. Μοσχοβάκης ἐν τῇ καὶ ἀλλαχοῦ μνημονευθείσῃ πραγματείᾳ αὐτοῦ. Περὶ τοῦ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

πέμπτον τῆς ἡλικίας. Περὶ ἀμφοτέρων συνετάσσετο κατάλογος κατ' ἴδιον σύστημα, δι' οὗ ἀπενέμετο μείζων δικαιοδοσία τῷ ἐκτάκτῳ ἐπιτρόπῳ ἢ ἀπεσταλμένῳ τοῦ Κυβερνήτου.

Κατὰ τὰ λοιπὰ οἱ δημογέροντες ἔμενον καὶ πάλιν διοικητικὰ ὄργανα ἐκτελοῦντα ἁπλῶς τὰς διαταγὰς τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας, οὐδὲ μετέβαλε τὴν θέσιν αὐτῶν τὸ ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου νεώτερον Ψήφισμα τοῦ Καποδιστρίου [1].

Νέαν λοιπὸν καὶ ὅλως διάφορον ὄψιν παρουσιάζει ἡμῖν ἡ κοινότης ἀπὸ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος μέχρι τέλους αὐτοῦ. Ἐν ᾧ ὅμως ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας ἐχρησίμευε μόνον πρὸς σκοποὺς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν μετεβλήθη εἰς ὄργανον τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας, ἐλάχιστον ἢ οὐδόλως ἐπιμελουμένη τῶν πρὶν καθηκόντων αὐτῆς.

Τὴν τοιαύτην ἀπότομον μεταβολὴν δὲν δυνάμεθα νὰ κατα λογίσωμεν εἰς παίσμα ἢ ἄγνοιαν τῶν τότε νομοθετῶν τῆς Ἑλλάδος, ἅτε σύμφωνον πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ πολέμου καὶ τὰς πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας προσπαθείας ὑπὲρ ἧς πάντα τ' ἄλλα τότε ὑπεχώρουν καὶ οὐδενὸς λόγου ἄξια ἐλογίζοντο.

249. Τῆς πολιτικῆς ὅμως ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπιτευχθείσης, ἀνάγκη ἦν ὅπως καὶ ὁ δῆμος εὕρῃ τὴν πρεσήκουσαν ἐν ἐλευθέρῳ Κρατει θέσιν οὔτε ὄργανον ἁπλοῦν ἀπομένων τῆς κριτικῆς ἐξουσίας, ὡς ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως, οὔτε δὲ πάλιν διαφυλάττων ἀμείωτον τὴν ἐπὶ τουρκοκρατίας αὐτονομίαν, ἥτις θὰ προσέκρουεν ἐφεξῆς πρὸς τὸ δόγμα τῆς πολιτικῆς ἑνότητος. Ἐν ἐλευθέρῳ Κράτει οἱ δῆμοι δὲν ἐπιζητοῦσιν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν, ἀλλ' αὐτοδιοίκησιν, δὲν ἐπιδιώκουσι πολιτικοὺς σκοπούς, ἀλλὰ κοινοτικούς, καὶ ἐπὶ τούτων δὲ πάλιν δὲν διαμφισβητοῦσι τῷ Κράτει τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς ἐποπτείας, ὅπερ ἀσκεῖ καὶ ἐπὶ τῆς λοιπῆς τοπικῆς διοικήσεως [2].

Τὰς ἀρχὰς ταύτας ἀνέλαβε νὰ ἐφαρμόσῃ ἡ βαυαρικὴ ἀντιβασιλεία διὰ τοῦ περὶ πολιτείας καὶ διοικήσεως τῶν δήμων νο-

1. Ὅρα Ἀργυροπούλου, I, 73 καὶ ἑξ. καὶ Ἀντωνιάδου 291 καὶ ἑξ.
2 Πρβλ. Roesler, I, 98.

μοσχεδίου, ὅπερ ὑποβαλοῦσα ὑπὸ τὴν βάσανον πρῶτον μὲν ἰδιαιτέρας ἐπιτροπῆς, εἶτα δὲ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ἐπεκύρωσε μετ' ἐλαχίστων τροποποιήσεων τῇ 27 Δεκεμβρίου 1833 ὡς νόμον τοῦ Κράτους ὑπὸ τὸν τίτλον περὶ συστάσεως τῶν δήμων [1].

Διὰ τοῦ νόμου τούτου ἐτέθησαν αἱ ἁρμόζουσαι ἐλευθέρῳ Κράτει βάσεις τῆς δημοτικῆς διοικήσεως καὶ ἐπαγιώθη ἡ ἑνότης τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας, ἥτις πολλάκις ἐκινδύνευσε νὰ διασπασθῇ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν.

Κατ' ἀρχὴν ἄρα ὁ περὶ συστάσεως τῶν δήμων νόμος ἐγένετο ὠφέλιμος τῇ Ἑλλάδι καὶ κατὰ τοῦτο ὀφείλετο μεγίστη εὐγνωμοσύνη τοῖς νομοθέταις αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον πολλαχῶς οὗτοι ἔσφαλον ἐξ ἀγνοίας τῆς χώρας καὶ τῶν κοινωνικῶν ὅρων αὐτῆς. Ἰδίᾳ δέ, παριδόντες τέλεον τὴν ἀξίαν τῆς ἱστορικῆς συναφείας τῶν θεσμῶν, ἐπὶ τοσοῦτον προέβησαν εἰς τὴν μετάπλασιν καὶ ἀλλοίωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ δήμου, ὥστε νὰ φαίνηται μᾶλλον ἀπότοκος τοῦ ἐν Γαλλίᾳ τότε ὑπάρχοντος ἢ τῆς τουρκοκρατουμένης κοινότητος ἐξ ἧς παρῆχθη. Τοῦτο δέ, διότι ὁ νόμος κατεσκευάσθη ἐκ τῶν προτέρων, κατὰ δογματικὰς ἀρχὰς καὶ ἐν ἀκάμπτῳ ἑνότητι συστήματος, παρορῶντος τὰς ὑπαρχούσας διαφορὰς καὶ ποικιλίας, συμφύροντος τὰ ἀνόμια καὶ παρέχοντος τὰ αὐτὰ δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις, εἴτε σύγκειται ὁ δῆμος ἐξ ὀλίγων χωρικῶν ἢ ποιμένων, εἴτε ἐκ πολλῶν ἀστῶν ἢ ἐμπόρων, εἴτε κεῖται ἐπὶ δυσπροσίτων ὀρέων, εἴτε ἐν πόλει παραλίᾳ, ἢ βιομηχανικῇ [3].

1. Ὁ νόμος οὗτος ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 3 φύλλῳ τῆς Ἐφημ. τῆς Κυβερνήσεως τοῦ ἔτους 1834.—Τὴν αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν τῆς ἀντιβασιλείας ἐπὶ τοῦ νόμου ὡς καὶ τὰς παρατηρήσεις τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς ὅρα ἐν Ἀργυροπούλῳ I, 89 καὶ ἑξ.

2. Boutmy, Etudes de droit constitut. 1885 σ. 78. «Les peuples qui ont été forcés de rompre avec leur passé, se rejettent nécessairement vers le rationnalisme et lui demandent l'autorité qu'ils ne peuvent plus demander au prestige de l'histoire.» Ἰδέ. καὶ τὰ ἀνωτ. ἐν § 19 καὶ ἑξ. περὶ δογματικοῦ καὶ ἱστορικοῦ συστήματος.

250. Τοιοῦτος ἐστὶ καθ' ὅλου ὁ περὶ συστάσεως τῶν δήμων νόμος τῆς βαυαρικῆς ἀντιβασιλείας ἐν Ἑλλάδι, ὅστις παραμένει καὶ νῦν ἔτι ἐν ἰσχύϊ κατὰ τὰ κύρια. Μόνον μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1862 ἐγένετο ἀπόπειρα ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς Συνελεύσεως πρὸς μεταρρύθμισιν τοῦ νόμου τούτου, διὸ καὶ συνετάχθη νομοσχέδιον περὶ δήμων ἐπὶ εὐρυτέρων βάσεων αὐτοδιοικήσεως [1]. Ἀλλὰ τὸ νομοσχέδιον δὲν ἐπεψηφίσθη τότε, μέχρι δὲ τῆς σήμερον οὐ μόνον οὐδὲν ἐγένετο βῆμα πρὸς δημοτικὰς μεταρρυθμίσεις, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν προσαρτηθεισῶν τῇ ἑλληνικῇ ἐπικρατείᾳ ἐπαρχιῶν τῆς Ἑπτανήσου καὶ Ἠπειροθεσσαλίας ἐφηρμόσθη ἀκέραιον τὸ ὑπάρχον σύστημα [2]. Εἰς τὴν ἀνάλυσιν λοιπὸν τούτου προβαίνομεν ἐν τοῖς ἑπομένοις [3].

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Περὶ τοῦ δήμου.

Περίληψις.

251. Ὁ δῆμος ἐστὶ νομικὸν πρόσωπον.
252. Ἀπαιτεῖται Β. Διάταγμα πρὸς σύστασιν αὐτοῦ.—Ὀνομασία καὶ σφραγὶς αὐτοῦ.

1. Ὅρα ἐπίσημον Ἐφημερίδα τῆς Συνελεύσεως. Τόμ. Β', σελ. 551 καὶ ἑξ.

2. Ὅρα Ν. 27 Δεκεμβρ. 1865 [1866, 2] περὶ ἐφαρμογῆς ἐν Ἑπτανήσῳ τῆς δημ. νομοθεσίας, καὶ Ν. 19 Μαρτ. 1882 [16] περὶ εἰσαγωγῆς τῆς Ἑλλ. Νομ. εἰς τὰς ἄρτι προσαρτηθείσας Θεσσαλικὰς καὶ Ἠπειρωτικὰς ἐπαρχίας.

3. Τὰ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ δήμου ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν παλαιότερον νόμον, τὸν καὶ συμφωνότερον πρὸς τὸν ἡμέτερον, πραγματεύει λίαν μεθοδικῶς ὁ Bost ἐν τῷ ὀγκώδει συγγράμματί του, ἐπιγραφομένῳ Traité de l'organisation et des attributions des corps municipaux 1840—1842, τὰ δὲ περὶ οἰκονομικῆς διοικήσεως τῶν δήμων ἀναλύει ἐπισταμένως ὁ Braff, administration financière des communes, Τομ. 1—2, 1857. Ἰδίᾳ ἡμῖν. Πλὴν τῶν ἔργων τοῦ Ἀργυροπούλου καὶ

253. Συνέπειαι τῆς νομικῆς ἰδιότητος τοῦ δήμου.
254. Οἱ δῆμοι δὲν ἐνέχονται λόγῳ ἀδικήματος.—Ἐξαιρέσεις.
255. Οἰκεία καὶ δοτὴ ἐξουσία τοῦ δήμου.
256. Αἱ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἐξουσιῶν τούτων πηγάζουσαι δαπάναι βαρύνουσι τὸν δῆμον.
257. Ἀναγκαῖαι καὶ προαιρετικαὶ δαπάναι.
258. Ἔσοδα τῶν δήμων.—Α') ἐκ τῆς δημοτικῆς περιουσίας.—Κτήματα τῶν δήμων ἀναπαλλοτρίωτα.
259. Περὶ τῆς λοιπῆς περιουσίας τῶν δήμων.—Κτήματα κοινοτικὰ καὶ ἰδιόκτητα.
260. Β') Ἐκ τῶν ἀστυνομικῶν προστίμων.
261. Γ') Ἐκ τῶν ἐμμέσων φόρων.
262. Δ') Ἐκ τῶν ἀμέσων εἰσφορῶν ἢ εἰσφορῶν.
263. Ε') Ἐκ τῆς προσωπικῆς ἐργασίας.
264. Κοινοπραξίαι δύο ἢ πλειόνων δήμων.
265. Χρέη δήμων.
266. Καὶ αἱ κοινότητες εἰσὶ νομικὰ πρόσωπα.
267. Πῶς καταρτίζεται ἡ νόμιμος αὐτῶν βούλησις καὶ τίς ἀντιπροσωπεύει αὐτάς.

---

251. Ἀποβλέποντες εἰς τὴν κυρίαν ἰδιότητα τοῦ δήμου ὁρίζομεν αὐτὸν ὡς κοινωνίαν προσώπων ἐν ὡρισμένῳ χώρῳ τῆς ἐπικρατείας, ὀργανισμένων εἰς νομικὸν πρόσωπον πρὸς ἐκπλήρωσιν τοπικῶν ἀναγκῶν[1].

Τοιοῦτον ἀναγνωρίζει τὸν δῆμον καὶ ὁ ἡμέτερος νομοθέτης, καίτοι οὐχὶ ρητῶς ἀλλὰ διὰ περιφράσεων ἀπονέμει αὐτῷ τὴν ἰδιότητα τοῦ νομικοῦ προσώπου. Τοιαύτη περίφρασις εἶναι ἡ ἐν ἄρθρῳ 15 § 6' τοῦ δημοτ. νόμου, καθ' ἣν ὁ δῆμος ἔχει τὸ δικαίωμα «νὰ διοικῇ ἀνεξαρτήτως τὰς ὑποθέσεις καὶ νὰ διαχειρίζῃ τὴν δημοτικὴν περιουσίαν» ὡς καὶ ἡ τοῦ ἄρθρ. 16 ὁρίζοντος, ὅτι «ὡς πρὸς τὴν δημοτικὴν περιουσίαν δύνανται οἱ δῆμοι νὰ ἐνεργοῦν ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ νὰ ἐμβαίνουν εἰς ὅλα τὰ συναλλάγματα, ὅσα οἱ πολιτικοὶ νόμοι συγχωροῦσιν εἰς τοὺς ἰδιώτας ἐν γένει καὶ δὲν ἀπαγορεύουσι ρητῶς εἰς τοὺς δήμους».

Καὶ οἱ Ρωμαῖοι, ἀγνοοῦντες τὸν ὅρον νομικὸν πρόσωπον, διὰ περιφράσεων ὥριζον ταῦτα λέγοντες, ὅτι ἐπέχουσιν τάξιν ἀνθρώπων (hominis vicem sustinent). Ἀλλ' ὁ ἡμέτερος νομοθέτης, ὁρίσας κατὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν τρόπον οὐχὶ πάντα τὰ νομικὰ πρόσωπα ἀλλὰ μόνον τὸν δῆμον, ἔλαθε παραχωρήσας αὐτῷ πλείονα δικαιώματα, ἢ ὅσα ἠδύνατο καὶ ἐβούλετο. Οὕτω ἐν παραδείγματι, οἱ πολιτικοὶ νόμοι δὲν ἀπαγορεύουσι ρητῶς τοῖς δήμοις τὸ ἐμπορεύεσθαι, ἀλλ' ὅμως τοιαύτη πρᾶξις ὡς καὶ οἱαδήποτε κερδοσκοπία εἶναι ὅλως ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸν κοινωνικὸν σκοπόν, ὃν ἐπιδιώκουσι καὶ ἑπομένως δὲν δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ ὑπ' αὐτῶν[1].

Ἁπλῆ ὅμως πώλησις τῶν προϊόντων τῶν δημοτικῶν κτημάτων, ἢ ἀγορὰ ἐμπορευμάτων πρὸς δημοτικήν τινα χρῆσιν, ἢ ἐνοικίασις τῶν δημοτικῶν φόρων ἐπιτρέπονται τοῖς δήμοις, ὡς μὴ οὖσαι ἐμπορικαὶ πράξεις.

Τινὲς δοξάζουσιν ὅτι καὶ τὸ δωρεῖσθαι δὲν ἐπιτρέπεται ἀπολύτως τῆς δήμοις, καίπερ μὴ ἀπαγορευόμενον ρητῶς[2]. Ἀλλὰ καθ' ὅσον ἡ ὑπὸ τοῦ δήμου γενομένη δωρεὰ εἶναι ἀπόρροια ἠθικῆς ὑποχρεώσεως τούτου πρός τι πρόσωπον καὶ δὲν ὑποκρίπτεται διὰ τῆς δωρεᾶς δόλος ἢ διασπάθησις τῶν δημοτικῶν χρημάτων, θεωρητέα ἰσχυρά. Τοῦτο δ' ἀναγνωρίζει ἐμμέσως καὶ αὐτὸς ὁ δημοτικὸς νόμος ἐπιτρέπων τὴν σκέψιν καὶ ἀπόφασιν τῶν

Ἀντωνιάδου καὶ τῶν ἄλλων μνημονευομένων ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ, ἐξεδόθησαν καὶ τὰ ἑπόμενα ἀναφερόμενα εἰδικῶς εἰς τὴν δημοτικὴν διοίκησιν.—Ν α ύ τ η, Ὁδηγίαι πρὸς τὸν Δήμαρχον εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν κατὰ τοὺς ἰσχύοντας νόμους καθηκόντων αὐτοῦ, 1837.—Νικολοπούλου, Ἐγχειρίδιον περὶ λογιστικοῦ τῶν δήμων, 1859.—Πλέσκα, Ἐγχειρίδιον τῆς δημοτ. διοικήσεως καὶ -ῆς διαχειρίσεως, 1866.

1. Περὶ τοῦ δήμου ὡς διοικητικῆς περιφερείας ὅρα ἀνωτ. § 89 καὶ ἐφ.

1. Πρβλ. Ἀρθ. 17 τοῦ δημ. ν. καθ' ὃ κἀνατίθεται εἰς τοὺς δήμους ἡ ἀκριβὴς ἐκτέλεσις τῶν ὑποχρεώσεων ὅσαι πηγάζουσιν ἢ ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ σκοποῦ ἢ ἐκ νομίμων εἰδικῶν λόγων. — Ἐν τινι συζητήσει γενομένῃ ἐπ' ἰσχάτων ἐν τῇ Βουλῇ τῶν λόρδων τῆς Ἀγγλίας ὁ τε λόρδος Σαλισβουρίας καὶ ὁ λόρδος Herschel, πρώην ὑπουργὸς ἐπὶ Γλάδστωνος, ἐκηρύχθησαν κατὰ πάσης ἀναμίξεως τῶν δήμων εἰς ἐμπορικὰς ἢ βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις. Ὅρα L'Economiste français τῆς 24 Μαρτ. 1888.

2. Ἀργυρόπουλος. I, 227.

δημοτικῶν συμβουλίων, προκειμένου, περὶ συγκαταβάσεων εἰς πληρωμὰς καὶ περὶ χορηγήσεων ἀμοιβῶν καὶ δώρων [1].

252. Τὰ νομικὰ πρόσωπα καταρτίζονται κατὰ κανόνα διὰ μόνης τῆς βουλήσεως τῶν ἀποτελούντων αὐτὸ μελῶν, καίτοι δὲν ἀναγνωρίζει τὸ τοιοῦτο φανερῶς τὸ ἡμέτερον Σύνταγμα [2].

Πλὴν διὰ τοὺς δήμους ἀπαιτεῖται ἀναμφισβητήτως εἰδικὴ ἔγκρισις καὶ ἀναγνώρισις ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, τοῦτο μὲν ἕνεκα τῆς σπουδαιότητος αὐτῶν, τοῦτο δὲ διότι ἡ σύστασις νέου δήμου προϋποθέτει ἀναγκαίως τὴν ἀδεΐαν τῆς διοικήσεως ἐλάττωσιν τῆς περιφερείας καὶ τοῦ πληθυσμοῦ ἄλλου τινὸς δήμου, ἀφοῦ οὐδὲν μέρος τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας διατελεῖ ἐκτὸς δημοτικῆς τινος περιφερείας [3].

Παραχωρεῖται δὲ ἡ πρὸς σύστασιν τοῦ δήμου ἄδεια διὰ βασιλικοῦ διατάγματος ὁρίζοντος τὴν περιοχὴν αὐτοῦ καὶ τὴν τάξιν εἰς ἣν ἀνήκει λόγῳ τοῦ πληθυσμοῦ αὐτοῦ.

Ὡσαύτως διὰ βασιλικοῦ διατάγματος τίθεται καὶ ἡ ὀνομασία τοῦ δήμου, ἣν οὗτος δὲν δύναται ἐφεξῆς νὰ μεταβάλῃ ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς. Γίνεται δὲ καὶ ἡ μεταβολὴ διὰ Β. Διατάγματος τῇ προτάσει εἴτε τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου διὰ ψηφίσματος, εἴτε τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν ἀφοῦ προηγουμένως ληφθῇ καὶ ἡ γνώμη τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου [4].

Παραστατικὸν τῆς ὀνομασίας καὶ τῆς ἰδιότητος τοῦ δήμου ὡς νομικοῦ προσώπου εἶναι καὶ ἡ σφραγὶς αὐτοῦ, φέρουσα ἴδιον σύμβολον πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῆς τῶν ἄλλων. Καὶ αὕτη δὲν δύναται νὰ μεταβληθῇ ἄνευ τῆς ἀδείας διοικητικῆς ἀρχῆς [5].

253. Ἐκ τῆς ἰδιότητος τοῦ δήμου ὡς νομικοῦ προσώπου ἀπορρέουσιν αἱ ἑξῆς συνέπειαι.

α') Οἱ δῆμοι δύνανται νὰ ἔχωσι δίκαια περιουσίας παντὸς

1. Δημ. ν. Ἀρθ. 50 § 21.

2. Ἄρθρ. 11. Ὅρα καὶ Οἰκονομίδου, Στοιχ. I, 83 σημ. 7, καὶ Thonissen, Constitution Belge, 1876 σ. 90 καὶ ἑξ.

3. Ὅρα ἀνωτ. § 89.

4. Ἀργυροπούλου, I, 138.

5. Ὅρα ἐν παραδ. τὸ Δ. τῆς 17 Μαρτ. 1856 [10] περὶ ἐμβλήματος τῆς δημοτικῆς σφραγῖδος Σκιάθου.—Περὶ τῶν ἐν Γαλλίᾳ armoiries τῶν δήμων ὅρα Bost, Organ. des corps munic. I, 31.

εἴδους, οἷον ἐμπράγματα, πραγματικὰς δουλείας, ἀπαιτήσεις καὶ ὑποχρεώσεις ἐνοχικάς. Ἀποκτῶσι δὲ πάντα ταῦτα καθ' ὃν τρόπον καὶ τὰ φυσικὰ πρόσωπα, ἤτοι διὰ καταλήψεως, παραγραφῆς, κληροδοσίας, ἀγοραπωλησίας, δωρεᾶς καὶ τῶν τοιούτων.

Καὶ δικαίωμα δὲ νομῆς δύναται νὰ ἀποκτηθῇ ὑπὲρ τοῦ δήμου διὰ φυσικοῦ προσώπου, ὡς καὶ ἐπικαρπίας, τελευτώσης μετὰ ἑκατονταετίαν ἢ διὰ τῆς ἐξαφανίσεως τοῦ προσώπου.

Ἁπλοῦν ὅμως δικαίωμα χρήσεως δὲν δύναται ν' ἀνήκῃ εἰς τὸ νομικὸν πρόσωπον τοῦ δήμου, ὡς συνισταμένης εἰς ἄμεσον καὶ ἀτομικὴν ἀπόλαυσιν [1].

β') Ἡ δημοτικὴ περιουσία εἶναι τῆς ὁλομελείας τῶν δημοτῶν· διὸ δὲν ἐπιτρέπεται ἡ διανομὴ τοῦ περισσεύοντος εἰσοδήματος εἰς τὰ μέλη τοῦ δήμου [2]. Ἀντιθέτως δὲ ὅ,τι χρεωστεῖ ὁ δῆμος δὲν ὀφείλεται ἀτομικῶς καὶ ἀνὰ μέρος παρ' ἑκάστου δημότου [3].

γ') Ὡς πάντα τὰ νομικὰ πρόσωπα καὶ οἱ δῆμοι δύνανται νὰ παρίστανται ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων διὰ τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτῶν, ἤτοι τοῦ δημάρχου ἢ τοῦ πληρεξουσίου αὐτοῦ, καθὰ εἰδικώτερον θέλομεν ἐξηγήσει παρακατιόντες [4].

δ') Κατὰ τὸν ρωμαϊκὸν νόμον εἶχεν ἐπεκταθῇ καὶ ἐπὶ τῶν δήμων τὸ τῶν ἀνηλίκων εὐεργέτημα τῆς εἰς ἀκέραιον ἀποκαταστάσεως, ὅπως προστατευθῶσι τὰ συμφέροντα αὐτῶν κατὰ τῶν κακῶν διαχειριστῶν ἢ τῶν ἰδιωτικῶν δολιεύσεων. Ἀλλὰ τὸ εὐεργέτημα τοῦτο κατήργησε ῥητῶς ὁ παρ' ἡμῖν νόμος ὡς ἀσύμφωνον πρὸς τὴν κυβερνητικὴν ἐποπτείαν καὶ κηδεμονίαν, ὑφ' ἣν ὑπέβαλε τοὺς ἑλληνικοὺς δήμους [5].

254. Ἀπόρροια τῆς ἰδιότητος τῶν δήμων ὡς νομικῶν προ-

1. Οἰκονομίδου, Στοιχ. I. 80 καὶ ἑξ.—Καλλιγᾶ, Σύστ. I, 307 καὶ ἑξ.

2. Ἄρθρ. 23. Δημοτ. Ν. Πολλῷ ὀλιγώτερον ἐπιτρέπεται ἡ διανομὴ μεταξὺ τῶν δημοτῶν τῆς περιουσίας τοῦ δήμου εἴτε κινητῆς εἴτ' ἀκινήτου ὡς ἐξ ἰδίου δικαιώματος. Ταὐτὸ ἐν Γαλλίᾳ. Batbie, traité V, 105.

3. Quod universitati debetur, singulis non debetur ; quod universitas debet singuli non debent.

4. Ὅρα § 312.

5. Ἄρθρ. Δημ. ν. 16 § 6'. Ὅρα καὶ Καλλιγᾶ, I, 454.

σώπων εἶνε καὶ τὸ ὅτι δὲν δύνανται νὰ πράξωσιν ἀδίκημα, ὡς στερούμενα ἰδίας βουλήσεως καὶ λογισμοῦ. Ὅθεν οὐδὲ εἰς ἀποζημιώσεις ὑπόκεινται οἱ δῆμοι, πλὴν ἐὰν ἐγένοντο πλουσιώτεροι ἐκ τοῦ ἀδικήματος τῶν διοικούντων αὐτοὺς ἢ ἄλλου τινὸς προσώπου [1].

Ἐξαιρετικῶς ὅμως παραδέχονται, ὅτι δύναται ὁ δῆμος νὰ κηρυχθῇ ὑπόχρεως εἰς ἀποζημιώσεις δι' ὡρισμένα ἀδικήματα πραχθέντα ἐντὸς τῆς περιφερείας αὐτοῦ, ἵνα, καθισταμένης ἰσχυροτέρας τῆς ἀλληλεγγύης τῆς ὑφισταμένης μεταξὺ τῶν ἀποτελούντων τὸν δῆμον μελῶν, συναυξάνῃ καὶ ἡ πρὸς πρόληψιν τῶν ἀδικημάτων τούτων φροντίς. Οὕτως ἐν μὲν Γερμανίᾳ πολλοὶ νόμοι καθιστῶσιν ὑπεύθυνον τὸν δῆμον διὰ τὰς ἐν τῇ περιοχῇ αὐτῶν ἐπελθούσας ζημίας ἕνεκα στάσεων [2], ἐν δὲ Γαλλίᾳ κηρύσσεται ὁ δῆμος ὑπεύθυνος ἐπὶ πάντων τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτοῦ γενομένων ἀδικημάτων διὰ βιαιοπραγιῶν ἢ βίας ὑπὸ στιφῶν ἢ συναθροίσεων ἐνόπλων ἢ μή, εἴτε κατὰ τῶν προσώπων εἴτε κατὰ τῆς δημοσίας ἢ ἰδιωτικῆς περιουσίας [3].

Καὶ παρ' ἡμῖν δὲ ἀνεγνωρίσθη γενικῶς ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου τὸ ὑπεύθυνον τῶν δήμων διὰ τὰς γενομένας εἰς τὰς περιφερείας των ζημίας, καθ' ὅσον τοῦτο διατάττεται ὑπὸ ἰδιαιτέρων νομίμων διατάξεων [4]. Τοιαῦται δ' εἶναι, ἐπὶ παραδείγματι, αἱ περὶ ληστείας διατάξεις [5] καὶ αἱ περὶ φθορῶν γενομένων εἰς δένδρα καὶ ἄλλας φυτείας [6].

Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον τοῦτο νεώτερος νόμος ὥρισεν, ὅτι πρὸς ἀποζημίωσιν τοῦ λόγῳ δενδροφθορᾶς ζημιωθέντος συντάσσεται

1. Καλλιγᾶ, Σύστ. Ι.317. Κατὰ τὸν Οὐλπιανόν, «ἡ ὁμὰς τῆς πόλεως οὐκ' ἐνέχεται τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ ὡς ἀπὸ οἰκείου δόλου, ἀλλ' ὡς εἰς τὸ παρελθὸν εἰς αὐτοὺς ἀπὸ δόλου τοῦ διοικοῦντος τὰ πολιτικά, οἱ δὲ πολιτευόμενοι ἀπὸ οἰκείου δόλου ἐνάγονται τῇ περὶ δόλου».

2. Ὅρα Meyer, Verwalt. r. 1883, I. 148.

3. Block, Diction. de l'admin. ἐν λ. Organisation commun. N. 514—53.

4. Ποιν. Ν. ἄρθρ. 505.

5. Δ. 10 Νοεμβρ. 1836 [64], Δ. 6 Σεπτεμβρ. 1838 [37] περὶ τροπολογήσεως τοῦ 10 ἄρθρ. τοῦ ἀνωτ. Δ. καὶ Ν. 7 Φεβρ. 1840 [4] περὶ παραστάσεως καὶ τροπολογίας τοῦ περὶ εὐθύνης τῶν δήμων νόμου.

6. Ν. 1 Ἰουλ. 1838 [27].

ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἐρανικὸς κατάλογος, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιβάλλεται ἔρανος πρὸς πληρωμὴν τοῦ ποσοῦ τῆς ὁρισθείσης ἀποζημιώσεως, τῶν τόκων καὶ δικαστικῶν ἐξόδων καὶ τελῶν εἰς πάντας τοὺς ἐν τῷ δήμῳ ἰδιοκτήτας, κατὰ λόγον τοῦ ἐγγείου αὐτῶν εἰσοδήματος, καὶ τοὺς ὑπάρχοντας τυχὸν ποιμένας [1].

Ἡ αὐτὴ διαδικασία τηρεῖται καὶ ἐπὶ τῆς ζωοκτονίας, δι' ἣν ἐκηρύχθη καὶ πάλιν ὑπεύθυνος ὁ δῆμος εἰς πολιτικὰς ἀποζημιώσεις [2].

§ 255. Ἡ ὑπὸ τοῦ νομοθέτου ἀναγνώρισις τοῦ δήμου ὡς νομικοῦ προσώπου ὑποδηλοῖ, ὅτι ὁ δῆμος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιδιώξῃ ἰδίους καὶ αὐτοτελεῖς σκοπούς, ἀνεξαρτήτους ἀπὸ τῶν τῆς πολιτείας ὅλης. Ἕνεκα ὅμως τῆς ὑπὸ τοῦ δήμου ἀκριβεστέρας γνώσεως τῶν πραγμάτων καὶ προσώπων συχνὰ ἀνατίθεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Κράτους ἡ ἐκτέλεσις καὶ ἄλλων ὑπηρεσιῶν γενικοῦ συμφέροντος. Ἐντεῦθεν δὲ παρήχθη ἡ διάκρισις μεταξὺ οἰκείας καὶ δοτῆς ἐξουσίας τοῦ δήμου.

Γενικῶς δυνάμεθα εἰπεῖν ὅτι οἰκεῖαι τῷ δήμῳ ἐξουσίαι εἶναι ὅσαι χρησιμεύουσι πρὸς θεραπείαν τοπικῶν ἀναγκῶν τῶν δημοτῶν, δοταὶ δὲ πᾶσαι αἱ λοιπαί. Ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ὅμως πολλὴ ἐπικρατεῖ διαφωνία καὶ παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι καὶ ἐν ταῖς νομοθεσίαις τῶν εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν, μόνη δὲ ἡ ἀστυνομία καὶ ἡ κατωτάτη ἐκπαίδευσις ἀναγνωρίζονται ὑπὸ τῶν πλείστων ὡς ἀπορρέουσαι ἐκ τοῦ κράτους καὶ καταπιστευόμεναι τοῖς δήμοις [3].

Ὁ ἡμέτερος νομοθέτης δὲν ποιεῖται μὲν χρῆσιν τῶν ὅρων

1. Ν. 31 Μαΐου 1882 [41] περὶ τροποποιήσεως τοῦ Ν. τῆς 1 Ἰουλ. 1838 περὶ δενδροφθορῶν.—Κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἀρείου Πάγου ὑπ' ἀριθ. 319 τοῦ 1884 ὁ ἀποζημιωτέος λόγῳ δενδροφθορᾶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κοινοποιήσῃ τὴν κατὰ τοῦ δήμου ἀπόφασιν εἰς τὸ δημόσιον, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἐξαναγκάσῃ διὰ τῆς δικαστικῆς ὁδοῦ τὸν δῆμον εἴτε ἀμέσως εἴτ' ἐμμέσως εἰς πληρωμὴν καὶ δὴ διὰ τῆς ἰδίας περιουσίας.

2. Ὅρα ἄρθρ. 5 τοῦ Ν. 27 Ἀπριλ. 1867 (34) περὶ ζωοκλοπῆς καὶ ζωοκτονίας ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθρ. 7 τοῦ Ν. 31 Μαΐου 1882 [41].

3. Ὅρα Block, Les communes, σ. 38 καὶ Roesler I, § 104.

οἰκείας καὶ δοτῆς ἐξουσίας τῶν δήμων, καταλήγει ὅμως εἰς τὸ αὐτὸ δι' ἄλλων λέξεων. Ἐν τῇ ἀναγραφῇ δῆλα δὴ τῶν καθόλου δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τῶν δήμων, ἅπερ περιορίζει εἰς τὰ ἑξῆς τέσσαρα α') τὴν κατωτέραν τοπικὴν καὶ ἀγρονομικὴν ἀστυνομίαν β') τὴν ἀνεξάρτητον διοίκησιν τῶν δημοτικῶν ὑποθέσεων καὶ τὴν διαχείρισιν τῆς δημοτικῆς περιουσίας γ') τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας, τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων καὶ δ') τὴν ἐκλογὴν τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν ἐκ τῶν ἰδίων τοῦ δήμου μελῶν, προσθέτει, ὅτι αἱ μὲν ὑπὸ στοιχεῖον α' ὑποχρεώσεις καὶ ἐξουσίαι, ἤτοι ἡ τοπικὴ καὶ ἀγρονομικὴ ἀστυνομία ἐνεργοῦνται ὑπὸ τῶν δήμων «ἐν ὀνόματι καὶ κατὰ διαταγὴν τῆς κυβερνητικῆς ἀρχῆς τοῦ Κράτους» τὰ δὲ ὑπὸ στοιχεῖον β', γ', δ', δικαιώματα «ἐν ὀνόματι τῶν ἰδίων αὐτοῦ δημοτικῶν ἀρχῶν»[1].

Περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, ἀλλὰ πολλῷ γενικώτερον ἐκφράζεται ὁ νόμος ἐν τῷ μεθεπομένῳ ἄρθρῳ 17, καθ' ὃ «ἀνατίθεται εἰς τοὺς δήμους ἡ ἀκριβὴς ἐκτέλεσις ὅλων τῶν ὑποχρεώσεων, ὅσαι πηγάζουσιν ἢ ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ σκοποῦ των ἢ ἐκ νομίμων εἰδικῶν λόγων».

Κατὰ ταῦτα δοτὴν ὑποχρέωσιν καὶ ἐξουσίαν, ἤτοι κατὰ διαταγὴν καὶ ἐν ὀνόματι τῆς κυβερνητικῆς ἀρχῆς τοῦ Κράτους, ἔχει παρ' ἡμῖν ὁ δῆμος οὐ μόνον τὴν ἄσκησιν τῆς ἐν τῇ περιοχῇ αὐτοῦ τοπικῆς καὶ ἀγρονομικῆς ἀστυνομίας, ἀλλὰ καὶ ὅσας ἄλλας ἀνέθηκαν αὐτῷ μεταγενέστεροι εἰδικοὶ νόμοι. Τοιοῦτοι δὲ δὲν εἶναι εὐάριθμοι [2].

— 256. Ἐκ τῆς μεταξὺ οἰκείας καὶ δοτῆς ἐξουσίας τῶν δήμων διακρίσεως δὲν παράγεται, ὡς ἠδύνατό τις εἰκάσαι, καὶ διαφορὰ μεταξὺ τῶν ὑποχρέων πρὸς τὴν σχετικὴν δαπάνην,

1. Ἄρθρ. 15 τοῦ δήμ. ν.

2. Καὶ ὁ νεώτερος αὐστριακὸς νόμος περὶ δήμων τῆς 5 Μαρτ. 1862 ὁρίζει ἐν τῷ ἄρθρῳ IV τὴν δικαιοδοσίαν τῶν δήμων διπλῆν, ἤτοι οἰκείαν καὶ δοτὴν (selbstandige καὶ übertragene). Ἀλλ' ὁ Stein, Verwalt. lehre I, zweite abt. σ. 321). ἐπικρίνει τὴν διάκρισιν ταύτην ὡς περιττήν. — Ὁ νεώτερος δημ. κώδιξ τῆς Γαλλίας τῆς 5 Ἀπριλ. 1884 οὐδεμίαν ποιεῖται διάκρισιν μεταξὺ οἰκείας καὶ δοτῆς ἐξουσίας.

ὥστε καὶ τὸ κράτος νὰ ἐπιβαρύνηται διὰ τῆς ἀναλογούσης αὐτῷ. Τοὐναντίον ὁ δῆμος μόνος ὑποχρεοῦται εἰς τὴν καταβολὴν ἁπασῶν τῶν δαπανῶν, εἴτε πηγάζουσιν αὗται ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ αὐτοῦ σκοποῦ, εἴτε ἐξ ἀλλοτρίων πρὸς τοῦτον καθηκόντων, ἀνατεθέντων αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Κράτους.

Τοῦτο ὁρίζει σαφῶς ὁ ἡμέτερος δημοτικὸς νόμος καὶ ἐν τῷ ἄνω μνημονευθέντι 17 ἄρθρῳ καὶ ἐν τῷ ἑπομένῳ 18, ἔνθα, καταγράφων ἐνδεικτικῶς τὰς ἀναγκαίας δαπάνας τῶν δήμων, προτάσσει πρῶτον μὲν τὴν πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς τοπικῆς καὶ ἀγρονομικῆς ἀστυνομίας δαπάνην καὶ τὴν πρὸς σύστασιν καὶ διατήρησιν τῶν ἀπαιτουμένων ἀστυνομικῶν καταστημάτων, δεύτερον δὲ τὴν καταβολὴν τῶν ἐπὶ τῆς δημοτικῆς περιουσίας φόρων καὶ παντὸς ἄλλου δημοσίου βάρους.

Ταῦτα δὲ δημόσια βάρη ἐπεβλήθησαν πολλὰ τῷ δήμῳ διὰ διαφόρων νόμων, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἡ δαπάνη πρὸς ἐνοικίασιν εἰρηνοδικειακοῦ καταστήματος[1], ἡ χορήγησις καταλυμάτων εἰς τοὺς διερχομένους ἢ σταθμευομένους στρατιώτας[2] καὶ ἄλλα[3].

Ἀλλὰ καίτοι κατ' ἀρχὴν ὁ δῆμος ὑποχρεοῦται εἰς δαπάνας οὐ μόνον δημοτικοῦ συμφέροντος ἀλλὰ καὶ γενικοῦ ὑπὲρ τοῦ Κράτους ὅλου, ἐνίοτε συμβαίνει καὶ τοὐναντίον, ἤτοι τὸ δημόσιον ταμεῖον προσέρχεται ἀρωγὸς τοῖς δήμοις ὑπὲρ τοπικῶν ὅλως σκοπῶν.

Οὕτω διὰ νεωτέρου νόμου ἀνεγνωρίσθη παρ' ἡμῖν ἡ ὑποχρέωσις τοῦ Κράτους εἰς συμμετοχὴν εἰς τὰς δαπάνας ὑπὲρ

1. Ἄρθρ. 4 § 6' τοῦ Ν. 29 Ἰανουαρ. 1840 [5] περὶ τῆς μισθοδοσίας τῶν εἰρηνοδικῶν καὶ γραμμ. αὐτῶν. Πρβλ. καὶ Ἐγκ. 5,438 τῆς 16 Μαΐου 1836.

2. Ἄρθρ. 37 δημοτ. Ν. καὶ Ν. 18 Ἀπριλ. 1880 [42] περὶ στρατιωτ. καταλυμάτων. — Ὅρα καὶ τὸ προγενέστερον περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου Δ. 15 Ἰουλ. 1834 [ἀδημοσίευτον] ἐν Δηλιγιάννη-Ζηνοπούλου II, 276 σημ. 1. Πρβλ. καὶ Δ. 20 Ἰουν. 1833 [21] περὶ σχηματισμοῦ τῆς χωροφυλακῆς. Ἄρθρ. 28.

3. Ὅρα Ν. 13 Δεκεμβρ. 1878 [78]. Ἄρθρ. 1, καθ' ὃ ἡ δαπάνη τῆς φυλάξεως τῶν ἐκλογικῶν εἰδῶν, ἡ ἐπισκευὴ αὐτῶν κτλ. βαρύνει τοὺς οἰκείους δήμους, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸν Ν. 26 Ἰουλ. 1885 [87] καὶ Ν. 28 Μαΐου 1887 [151] περὶ στρατολ., ὅστις ἐν ἄρθρῳ 21 ἐπιβάλλει ὡς ὑποχρέωσιν ἑκάστου δήμου τὴν ἰδίᾳ δαπάνῃ ἐκτύπωσιν τῶν μητρώων τῆς δεκαετίας.

τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἥτις ἐν τῷ δημοτικῷ νόμῳ ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἀποτελοῦσα μέρος τῆς οἰκείας ἐξουσίας τοῦ δήμου[1].

– 257. Αἱ ὑπὲρ δημοσίων σκοπῶν δαπάναι τῶν δήμων εἶναι ἅπασαι ὑποχρεωτικῶς ἀπαραίτητοι καὶ προτιμῶνται τῶν ἄλλων, οὐ μόνον διότι ὁ νομοθέτης μεταξὺ τῶν πρώτων χρηματικῶν ὑποχρεώσεων τῶν δήμων ἀναγράφει αὐτάς, ἀλλὰ καὶ διότι ὡς ἀναφερόμεναι εἰς ὅλην τὴν ἐπικράτειαν, εἶναι ἐπικρατέστεραι τῶν ἀνηκουσῶν εἰς ἓν μόνον τμῆμα αὐτῆς.

Ἐπὶ τῶν ἄλλων ὅμως δαπανῶν τῶν δήμων, τῶν προερχομένων ἐκ τῆς ἰδιότητος αὐτῶν ὡς νομικῶν προσώπων, ἐγείρεται ἡ ἀπορία τίς ἡ ἀμοιβαία αὐτῶν σχέσις καὶ προτεραιότης, ὥστε ἐν ἀνεπαρκείᾳ ἐσόδων νὰ προτιμῶνται αἱ μὲν τῶν δέ.

Εἰς τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας προβαίνει αὐτὸς ὁ νομοθέτης διακρίνων τὰς δημοτικὰς δαπάνας εἰς ἀναγκαίας καὶ προαιρετικὰς καὶ ἐπιβάλλων, ὅπως τὰς μὲν πρώτας ἀναγράψῃ κατ' ἔτος ἐν τῷ δημοτικῷ αὐτοῦ προϋπολογισμῷ πᾶς δῆμος, τὰς δὲ δευτέρας τότε μόνον, ὅτε μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν καὶ τὴν ὕπαρξιν περισσεύματος, ἀναγνωρίζῃ ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ τὴν χρησιμότητα αὐτῶν.

Τὴν διάκρισιν ταύτην μεταξὺ τῶν ἀναγκαίων καὶ προαιρετικῶν δαπανῶν τῶν δήμων, ἣν ἐφήρμοσε πρώτη ἡ γαλλικὴ νομοθεσία, ἠκολούθησε καὶ ὁ ἡμέτερος νομοθέτης, ὁρίσας ἐν ἄρθρῳ 18 ποίας θεωρεῖ «πρὸ πάντων» ὡς ὑποχρεώσεις τῶν δήμων, ὧν ἡ ἀκριβὴς ἐκτέλεσις ἐπιβάλλεται ἀπολύτως αὐτοῖς [2].

Τοιαῦται λοιπὸν ἀναγκαῖαι καὶ παρ' ἡμῖν δαπάναι τῶν δήμων εἶναι, ἐκτὸς τῶν ἐκ δημοσίων ὑποχρεώσεων ἢ ἐκ νομίμων εἰδικῶν λόγων ἐπερχομένων, ἡ μισθοδοσία τῶν δημοτικῶν ὑπαλλήλων, ἡ ἀντιμισθία τοῦ δημάρχου, ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ διατήρησις τῶν προκαταρκτικῶν σχολείων, τῶν δημοτικῶν κτημάτων, τῶν ὁδῶν, γεφυρῶν καὶ ὑδραγωγείων, τῶν ὁροθετικῶν σημείων τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν κατὰ τὰς ὄχθας ὑδραυλικῶν ἔργων, ἡ δαπάνη διὰ τὰς δημοτικὰς ἐκλογάς, ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ συντήρησις ἀγαθοεργῶν καταστημάτων καὶ τέλος ἡ ἐκπλήρωσις ὅλων τῶν ὑποχρεώσεων, ὅσαι πηγάζουσιν ἀπὸ νομίμους μεταξὺ ἰδιωτῶν σχέσεις.

Ἐὰν μίαν τῶν δαπανῶν τούτων ἢ καὶ πλείονας ἀμελήσῃ ἢ ἀρνηθῇ νὰ ἐγγράψῃ τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ἐν τῷ δημοτικῷ προϋπολογισμῷ, ὁ νομάρχης δύναται νὰ διατάξῃ αὐτεπαγγέλτως τὴν ἐγγραφὴν αὐτῶν διὰ τοῦ δημάρχου. [1]

– 258. Κατὰ τὸ ρητὸν γράμμα τοῦ νόμου «πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων τῶν δήμων, ὅσαι πηγάζουν ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ σκοποῦ ἢ ἐξ ἰδιαιτέρων νομίμων αἰτιῶν, πορίζονται οἱ δῆμοι τὰ μέσα ἐκ τῶν προσόδων τῆς δημοτικῆς περιουσίας, ἐκ τῶν διὰ ἀστυνομικὰς παραβάσεις προστίμων, ἐκ τῶν ἐμμέσων δημοτικῶν φόρων, τῶν ἀμέσων ἐράνων καὶ τῶν ἀμισθὶ γινομένων δημοτικῶν ἐργασιῶν» [2].

Ὡς πρῶτος λοιπὸν πόρος τῶν δήμων ἀναγράφεται ἡ πρόσοδος ἐκ τῆς δημοτικῆς περιουσίας καὶ ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον περιλαμβάνονται οὐ μόνον τὰ ἀκίνητα ἀλλὰ καὶ τὰ κινητὰ καὶ παντὸς εἴδους δίκαια, ἤτοι πάντα ὅσα θεωροῦνται κτήματα κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον [3].

Ἀφ' ἑτέρου τὴν δημοτικὴν περιουσίαν διακρίνει αὐτὸς ὁ νόμος εἰς ἀναπαλλοτρίωτον καὶ μή. Καὶ ὑπὸ τὴν πρώτην μὲν κα-

---

1 Ὅρα. N. ΑΧΜΑ' τῆς 9 Ἰανουαρίου 1888 [8] περὶ συστάσεως ταμείου τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ Ἄρθρ. 16 τοῦ Συντάγματος.—Ἐν Ἀγγλίᾳ εἰς τὴν δαπάνην τῶν πόλεων ὑπὲρ τῆς ἀστυνομικῆς ὑπηρεσίας συνεισφέρει καὶ τὸ δημόσιον ταμεῖον. Gneist, Engl. Verwalt. r. 638.

2 Ἐν ἄρθρῳ 22 τοῦ δημ. ν. ἀντὶ τῶν ὅρων τούτων μεταχειρίζεται «ἀναγκαῖα τῶν δήμων, ἄφευκτοι καὶ ἀπωφελεῖς».

1. Ἄρθρ. 17 § 6'. καὶ 109 § 6'. τοῦ Δημοτ. N. Ὅρα καὶ Ἐγκυκλ. 5 τῆς 30 Ἰανουαρίου 1862.—Σημειωτέον ὅτι κακῶς μετεφράσθη ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τὸ § 6'. τοῦ ἄρθρου. 17. Διότι τοῦ ἑλληνικοῦ ἡ «προεστῶσα πολιτικὴ ἀρχή, ἐὰν ἤθελε παρατηρήσει ἀμέλειαν τῶν δήμων περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεών των, ὀφείλει νὰ τοὺς παραινῇ ἐξ ἐπαγγέλματος νὰ ἐκπληρώσι τὰ καθήκοντά των», τὸ γερμανικὸν κείμενον φέρει «ἡ προεστῶσα πολιτικὴ ἀρχή ..... ὀφείλει νὰ τοὺς ἀναγκάζῃ κτλ.»

2. Δημ. N. ἄρθρ. 19.

3. Ὅρα N. τῆς 21 Ἰουν. 1837 (25) περὶ διακρίσεως κτημάτων καὶ Καλλιγᾶ, Σύστημα Ρ. Δ. II, 3 καὶ ἑξ.

τηγορίαν περιλαμβάνει ἐκείνην, ἥτις εἶναι «διωρισμένη πρὸς ἄμεσον ἐπιτυχίαν τῶν δημοτικῶν σκοπῶν καὶ εἶναι ἀπαραίτητος δι' αὐτήν· ὑπὸ δὲ τὴν δευτέραν πᾶσαν τὴν λοιπήν [1].

Ὁ ὁρισμὸς οὗτος τοῦ νομοθέτου περὶ τῶν ἀναπαλλοτριώτων δημοτικῶν κτημάτων εἶναι λίαν γενικός, ὥστε ὑπὸ αὐτὸν περιλαμβάνονται οὐ μόνον ἐκεῖνα, ὅσα καὶ διὰ τὸ δημόσιον θεωροῦνται ἀναπαλλοτρίωτα, ἀλλὰ καὶ ἄλλα, ἅμα καὶ ταῦτα εἶναι διωρισμένα πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν δημοτικῶν σκοπῶν καὶ θεωροῦνται ἀπαραίτητα [2].

Τοιαῦτα λοιπὸν εἶναι αἱ ἐκκλησίαι, αἱ δημοτικαὶ ὁδοί, αἱ πλατεῖαι καὶ γέφυραι, οἱ κῆποι, αἱ ἀγοραί, τὰ ὑδραγωγεῖα, τὰ ῥέοντα ὕδατα, τὰ κοιμητήρια, τὰ νοσοκομεῖα, καὶ πάντα καθ' ὅλου τὰ δημοτικὰ καταστήματα, ὅσα εἶναι προσδιωρισμένα ἢ πρὸς δημοτικοὺς σκοποὺς ἢ πρὸς κοινὴν χρῆσιν τῶν δημοτῶν [3].

Τὸ ἀναπαλλοτρίωτον τῶν κτημάτων τούτων συναπάγεται, ὡς φρονοῦμεν, καὶ τὸ ἀπαράγραπτον, καίτοι οὐδὲν λέγει περὶ τούτων ὁ νόμος, διότι ἄλλως δύναται νὰ ματαιωθῇ ὁ σκοπός, δι' ὃν ὡρίσθησαν ταῦτα.

Ἐφ' ὅσον δὲν ἐπηρεάζεται περὶ τὰ οὐσιώδη ὁ κύριος προορισμὸς τῶν πραγμάτων τούτων, δύνανται νὰ παραχωρηθῶσιν ὑπὸ τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς εἰς ὡρισμένα ἄτομα ἐπὶ μισθώσει ἢ ἄλλῳ τινὶ δικαιώματι. Ἄρα καὶ ἐκ τῶν κτημάτων τούτων πορίζεται ὁ δῆμος ἰδίους πόρους ἢ ἔσοδα [4].

---

1. Δημ. Ν. ἄρθρ. 21.

2. Σφάλλεται ἄρα ὁ Καλλιγᾶς, αὐτόθι σελ. 33, ὅστις ἀποβλέπων εἰς μόνον τὸ περὶ διακρίσεως κτημάτων, νόμον, φρονεῖ ὅτι ὅτι δὲν δύναται νὰ γείνῃ ἐπὶ τῶν δημοτικῶν κτημάτων ἡ διάκρισις μεταξὺ ἀπαλλοτριωτῶν καὶ μή.

3. Ἀντωνιάδου, 394, Ἀργυροπούλου, II, 241 καὶ ἐφ. Καὶ κατὰ τὸ ρωμ. δίκ. «τῆς ὁμάδος (κοινότητος) οὐ μὴν τῶν καθ' ἕκαστον εἰσίν, οἷον τὰ ἐν ταῖς πόλεσιν ὄντα θέατρα, σταδία, δημόσια λουτρά, στοαί, καὶ εἴ τινα ἄλλα κοινὰ ταῖς πόλεσιν εἰσίν». Ἐναντιοφρονεῖ ἐν μέρει ὁ Οἰκονομίδης, Στοιχ. ῥ. δ. II, 392 ἐν σημ. 2, καὶ 396 σημ. 17, ἀλλὰ μὴ μνημονεύων τῆς εἰδικῆς διατάξεως τοῦ παρ' ἡμῖν δημ. ν.

4. Καὶ κατὰ τὸ ῥ. δ. «τὰ ἐν δημοσίῳ, ἐάφρ ὄντα ἀργυροπρακτικὰ ἐργαστήρια καὶ ἕτερα τοῦ δημοσίου εἰσίν, εἰ καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν ἰδιωτική· ὁ οὖν πιπράσκων αὐτά, οὐ τὸ ἔδαφος ἀλλὰ τὸ δίκαιον πιπράσκει». Ὅρα καὶ Οἰκονομίδου αὐτόθι σ. 404 σημ. 29 καὶ 30.

Ἀλλ' ἐὰν τὰ κτήματα ταῦτα μεταβάλωσι προορισμὸν ὡς ὅτε ἐπὶ παραδείγματι, ὁδός τις ἢ πλατεῖα παύσωσι διὰ νομίμων ἀποφάσεων εἴτε καθ' ὅλου εἴτε ἐπὶ μέρος νὰ παραδίδωνται εἰς κοινὴν χρῆσιν, θεωροῦνται ἐφεξῆς ὡς ἁπλῆ δημοτικὴ περιουσία, εἴτε παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ δημοσίου, εἴτε ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ δήμου [1].

§ 259. Ἡ λοιπὴ περιουσία τῶν δήμων ἀποτελεῖται εἴτε ἐκ κινητῶν πραγμάτων, οἷον ἐπίπλων, σκευῶν καὶ ἄλλων, εἴτε ἐξ ἀπαιτήσεων καὶ ἐνοχῶν, εἴτε ἐξ ἀκινήτων.

Τὰ ἀκίνητα ταῦτα τῶν δήμων διαιροῦνται εἰς κοινοτικὰ (biens communaux) καὶ εἰς ἰδιόκτητα (biens patrimoniaux).

Κοινοτικὰ καλοῦνται ἐκεῖνα, ὧν ἡ κυριότης ἀνήκει εἰς τὸ σύνολον τῶν δημοτῶν (ut universi), καὶ εἰς ἕκαστον αὐτῶν ἀτομικῶς (ut singuli), ἀπολαμβάνουσα ἀναλόγως τῶν φυσικῶν προϊόντων ἢ τῆς χρήσεως τῶν κτημάτων τούτων. Τοιαῦτα, ἐπὶ παραδείγματι, εἶνε τὰ δάση, ἐξ ὧν τὸ δικαίωμα ξυλεύσεως ἢ καυσοξύλων, αἱ γαῖαι αἱ ἀφιέμεναι πρὸς βοσκὴν τῶν ζώων τῶν δημοτῶν, αἱ νομαί, αἱ πραγματικαὶ δουλεῖαι κλπ.

Ἰδιόκτητα δὲ δημοτικὰ κτήματα καλοῦνται ἐκεῖνα, ἅτινα ἀνήκουσι κατὰ κυριότητα εἰς τὸ νομικὸν πρόσωπον τοῦ δήμου καὶ τῶν ὁποίων αἱ πρόσοδοι περιέρχονται εἰς τὸ δημοτικὸν ταμεῖον. Τοιαῦτα εἶνε λ. χ. οἰκίαι, μύλοι, ἀγροί, ἀποθῆκαι, καὶ καθ' ὅλου εἰπεῖν πάντα τὰ ἀγροτικὰ καὶ ἀστικὰ κτήματα τοῦ δήμου, ἅπερ οὗτος ἐκμισθοῖ ἢ ἐξ ὧν πορίζεται πρόσοδόν τινα [2].

Ἐν τούτοις καὶ τὰ κοινοτικὰ δημοτικὰ κτήματα δύνανται νὰ μεταβληθῶσιν εἰς ἰδιόκτητα καὶ νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τῆς ἐπικαρπίας αὐτῶν ἡ καταβολὴ δικαιώματος, ὁσάκις τὸ ἀπαιτοῦσιν αἱ ἀνάγκαι τοῦ δήμου [3].

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀναπαλλοτρίωτον, ὁ νόμος ἐπιτρέπει

---

1. Bost, Organ. des corps munic. I, 33. Πρβλ. καὶ Οἰκονομίδου, αὐτόθι σ. 397, ὅστις φρονεῖ, ὅτι χωρεῖ ἡ ἐξ ἀμνημονεύτου χρόνου παραγραφὴ ἀπὶ τῶν τοιούτων κτημάτων.

2. Πρβλ. Bost, Organ. des c. municip. I, 34.

3. Δημ. Ν. Ἀρθ. 24.

ρητῶς τὴν ἐκποίησιν τῆς ἄλλης περιουσίας τῶν δήμων, ἀλλὰ τότε μόνον, ὅτε πρόκειται ἡ δι' αὐτῆς ἐκπλήρωσις δημοτικῶν ὑποχρεώσεων ἐν ἀναποφεύκτῳ ἀνάγκῃ, ἢ ὑφίσταται προφανὴς τοῦ δήμου οἰκονομικὴ ὠφέλεια [1].

Ὡσαύτως ὁ νόμος ἐπιτρέπει καὶ τὴν μεταξὺ τῶν κατοίκων διανομὴν τῶν γαιῶν πρὸς ἐπαύξησιν τῆς καλλιεργείας, ὁσάκις δι' αὐτῆς δὲν παραβλάπτηται ἡ ἐκπλήρωσις τῶν κοινοτικῶν ἀναγκῶν τῶν δήμων [2].

260. Τὴν δευτέραν κατηγορίαν τῶν δημοτικῶν εἰσόδων ἀποτελοῦσι τὰ ἐπὶ τῶν πταισμάτων ἐπιβαλλόμενα χρηματικὰ πρόστιμα. Περὶ τούτου ὑπάρχουσι πολλαπλαῖ διατάξεις ἐν τῷ δημοτικῷ νόμῳ [3], ἐν τῷ ποινικῷ [4], ἐν τῷ περὶ δημοτικῆς ἀστυνομίας [5] καὶ ἐν ἄλλοις τισίν [6].

Κατὰ τὰς διατάξεις ταύτας τὰ πρόστιμα καταβάλλονται εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ δήμου ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ὁποίου ἐπράχθη τὸ πταῖσμα. Ὅθεν καὶ ἐάν δύο ἢ πλείονες δῆμοι ἔχωσι ἕνα μόνον εἰρηνοδίκην ὡς πταισματοδίκην, ἡ μεταξὺ αὐτῶν διανομὴ τῶν προστίμων οὐδεμίαν παρέχει δυσχέρειαν.

Ἐξαιρετικῶς ὅμως εἰδικοί τινες νόμοι ὥρισαν τὴν καταβολὴν προστίμων τινῶν ὑπὲρ ἄλλων ταμείων καὶ οὐχὶ τῶν δημοτικῶν. Οὕτω τὸ περὶ ἀστυνομίας τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας Διάταγμα ἐπιβάλλει τὴν καταβολὴν τῶν προστίμων, τῶν προερχομένων ἐκ τῆς παραβιάσεως τῶν διατάξεων αὐτοῦ, ὑπὲρ τοῦ ταμείου

1. Ἄρθρ. 21 ὀκμ. Ν.

2. Ὅρα καὶ Ἀργυροπούλου Ι. 252 καὶ ἑξ. καὶ Ἀντωνιάδου 402.—Περὶ διανομῆς τῆς εἰς πολλοὺς δήμους, ἢ ἀγαθοεργὰ καταστήματα κοινῆς περιουσίας πραγματεύεται τὸ § 15 τοῦ Ἄρθ. 50 τοῦ δημ. ν.

3. Ἄρθρ. 19 καὶ 25.

4. Ἄρθρ. 501.

5. Δ. 31 Δεκεμβρ. 1836 [85] Ἄρθρ. 5.

6. Ὅρα Δ. 1 Δεκεμβρ. 1836 [72] περὶ ἐπιτηρήσεως τῶν δημοσίων ὁδῶν, ἀρθρ. 7. Ὡσαύτως τὰ κατὰ διατάξεις τοῦ νόμου περὶ ἐκλογῆς Βουλευτῶν ἐπιβαλλόμενα πρόστιμα κατατίθενται πρὸς ὄφελος τῶν οἰκείων δημοτικῶν ταμείων κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως γενομένην ἐξήγησιν κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ ἄρθρου 44. Ὅρα ἐγκύκλ. ὑπ' ἀριθ. 176 τῆς 21 Δεκεμβρ. 1864.

τῶν ἀπομάχων τοῦ ναυτικοῦ [1], τὸ δὲ περὶ τῆς καθ' ὁδὸν ἀπαντήσεως τῶν ἁμαξῶν, ἐφίππων κτλ. Διάταγμα ὁρίζει πρὸς ὄφελος τῶν ταχυδρομικῶν ταμείων τὰ ἕνεκα παραβιάσεως αὐτοῦ ἐπιβαλλόμενα πρόστιμα [2].

261. Τρίτον πόρον ἐσόδων ἔχουσιν οἱ δῆμοι τοὺς ἐμμέσους φόρους, ἀλλὰ ἡ ἐπιβολὴ αὐτῶν ἐπετράπη ὑπὸ τοῦ νομοθέτου ὑπὸ ὅρους. Ἤτοι α') νὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι τὰ τακτικὰ τῶν δήμων εἰσοδήματα δὲν ἐξαρκοῦσι διὰ τὰς κατεπειγούσας καὶ ἐπωφελεῖς δημοτικὰς ἀνάγκας· β') νὰ γενῇ ἐκλογὴ ἐκείνων τῶν φόρων τῶν ὁποίων ἡ ἐπίθεσις εἶναι ὀλιγώτερον ἐνοχλητική· γ') νὰ τεθῇ προθεσμία τὸ πολὺ 15 ἐτῶν, μετὰ παρέλευσιν τῆς ὁποίας νὰ παύῃ ὁ ἐκτακτος φόρος, ἂν δὲν ἀνανεωθῇ ἐντοσούτῳ [3].

Ταῦτα πάντα ἐκανόνισε νεώτερος εἰδικὸς νόμος περὶ δημοτικῶν φόρων καὶ ἄλλοι τινὲς μετ' αὐτὸν ἐκδοθέντες, ὧν τὴν ἑρμηνείαν θέλομεν ποιήσει ἐν τῷ εἰδικῷ μέρει τῆς συγγραφῆς ταύτης [4].

Τίνας θεωρεῖ ὡς ἐμμέσους δημοτικοὺς φόρους ἐξηγεῖ αὐτὸς ὁ νομοθέτης, ἀναφέρων παραδειγματικῶς τοὺς ἀπὸ ἀντικείμενα καταναλώσεως βασμούς, τὰ ἐκ τῆς ἐπιδόσεως ἐπισήμων ἐγγράφων δικαιώματα, τὰ διὰ τὰς γεφύρας καὶ λιθοστρώτους δρόμους διόδια, τοὺς ἐκ τῶν πανηγύρεων καὶ τῶν κατ' αὐτὰς παραπηγμάτων πόρους, καὶ τὰ ἐκ τῶν στατήρων, τῶν ἀποθηκῶν, τῶν μακελλείων (σφαγείων) καὶ κρεωπωλείων δικαιώματα»[5].

Μεταξὺ τούτων καὶ ἄλλων παρομοίων ἐμμέσων φόρων δύναται νὰ ἐκλέξῃ ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τῆς διοικητικῆς, ὃν τινα θελήσῃ ἢ καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν σύγχρονον λειτουργίαν πλειόνων τοιούτων ἢ καὶ πάντων ὁμοῦ.

262. Ἐὰν καὶ οἱ ἐμμεσοι φόροι δὲν ἐξαρκῶσιν εἰς ἀπάντησιν τῶν ἀναγκαίων καὶ ἐπωφελῶν τοῦ δήμου ἐξόδων, ὁ νόμος ἐπι-

1 Δ. 15 Δεκεμβρ. 1836 [75] Ἄρθ. 24.
2 Δ. 12 Ἰανουαρ. 1837 [2] Ἄρθ. 3.
3 Δημ. Ν. Ἄρθ. 27.
4 Ὅρα Ν.ΞΗ', 22 Δεκεμβρ. 1847 [35], Ν. ΧΞΔ' 29 Δεκεμβρ. 1877 [1878. 1]. Ν. ΑΡϞ', 19 Ἀπριλ.1884 [216] καὶ Ν. ΑΣΑ', 31 Ἰανουαρ. 1885 [13].
5 Ὅρα καὶ εἰδικὸν Ν. περὶ πορθμείων τῆς 30 Μαΐου 1882 [41] Ἄρθρ. 7.

τρέπει καὶ τὴν ἐπιβολὴν ἀμέσων ἐράνων, κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀμέσων φόρων τοῦ Κράτους, ἐφ' ὅλων τῶν δημοτῶν καὶ τῶν ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ δήμου εἰς φόρον ὑποκειμένων πραγμάτων [1].

Ἐξαιρετικῶς δὲ ἐπιτρέπεται ὑπὸ νεωτέρου νόμου, ὅπως οἱ ἄμεσοι δημοτικοὶ ἔρανοι ἢ εἰσφοραὶ ἐπιβληθῶσι καὶ ἐπὶ πραγμάτων μὴ ὑποκειμένων εἰς ἄμεσον δημόσιον φόρον [2].

Τῶν ἀμέσων τούτων ἐράνων ἀπαλλάσσονται α') οἱ ἐφημέριοι καὶ οἱ δημόσιοι διδάσκαλοι, ἂν ἐκ τούτων ἤθελον ἐλαττοῦσθαι τὰ πρὸς συντήρησίν των ἀναγκαῖα μέσα, β') ἡ δημοτικὴ περιουσία καὶ γ') ἡ περιουσία τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, ἐὰν τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν δὲν ἐξαρκῶσι διὰ τοὺς ἀγαθοεργοὺς αὐτῶν σκοπούς [3].

263. Ὡς τελευταῖον πόρον δημοτικὸν ὁ νόμος ἀναγράφει τὴν ἀγγαρείαν, ἤτοι τὴν ὑπὸ τῶν δημοτῶν ἀμισθὶ παροχὴν ἐργασίας ὑπὲρ κοινοτικῶν σκοπῶν. Ἡ οἱονεὶ αὕτη φορολογία εἰς εἶδος, καίτοι κατακρίνεται θεωρητικῶς ὑπὸ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, συμβιβάζεται ὅμως ἐν μέρει πρὸς τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν τῶν πλείστων δήμων, ἐν οἷς διὰ τὴν πενίαν καὶ τὴν ἔλλειψιν ἐργασίας ὁ μὲν χρόνος οὐδεμίαν σχεδὸν ἔχει ἀξίαν, τὸ δὲ χρῆμα μεγίστην [4].

Τὰ κυριώτερα ἀντικείμενα ὑπὲρ ὧν ἐπεβλήθη παρ' ἡμῖν ἡ προσωπικὴ ἐργασία, εἶναι ἡ σύστασις καὶ ἡ ἐπισκευὴ τῶν ἀναγκαίων δημοτικῶν καὶ διδακτικῶν καταστημάτων, τῶν φρεάτων, τῶν ὁδῶν, τῶν γεφυρῶν, τῶν κατὰ τὰ παράλια καὶ ὕδατα ὑδραυλικῶν ἔργων καὶ ἡ διατήρησις τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, καθ' ὅσον δὲν ἐγένετο ἄλλως φροντὶς περὶ τούτου [5].

---

1 Δημ. Ν. ἄρθρ. 28 καὶ 29.

2 Ν. 9 Νοεμβρ. 1878 [64] περὶ δημοτικῆς εἰσφορᾶς. Ἐξαίρεσιν τούτου ἀποτελεῖ ὁ Ν. 25 Μαΐου 1887 [144] περὶ μεταρρυθμίσεως διατάξεών τινων περὶ δημοτικῆς φορολογίας ὡς πρὸς τὴν νῆσον Κέρκυραν.

3 Ἄρθρ. 30 Δημ. Ν.

4 Ὅρα Diction. de l' Économie politique par Coquelin et Guillaumin, 1853 ἐν λέξει prestation.

5 Δημ. Ν. Ἄρθρ. 34.

Κατὰ τὸν δημοτικὸν νόμον πάντες οἱ δημόται εἶναι κατὰ κανόνα ὑπόχρεοι εἰς τὴν ἀμισθὶ προσωπικὴν ἐργασίαν καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ κύριοι ὑποζυγίων ἢ φορτηγῶν ζώων ὀφείλουσι νὰ παράσχωσι ταῦτα κατ' ἀναλογίαν τῶν ζευγῶν καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν φορτηγῶν ζώων, ἀλλὰ διὰ ταῦτα παρέχεται ἀποζημίωσίς τις, προσδιοριζομένη κατ' ἐκτίμησιν ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου [1].

Μόνος ὁ Δήμαρχος καὶ οἱ πάρεδροι ἀπαλλάσσονται τῆς διὰ τῶν χειρῶν ἐργασίας. Πάντες οἱ λοιποὶ δικαιοῦνται μόνον ν' ἀντικαταστήσωσιν ἄλλους εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιβεβλημένης αὐτοῖς ἐργασίας [2]. Ἆρα οἱ ἀσθενεῖς τῶν δημοτῶν ἢ οἱ ἄπορι δὲν ἀπαλλάσσονται τῆς ἀγγαρείας ἢ τοῦ τιμήματος αὐτῆς, πλὴν ἂν ὦσι πένητες [3].

Καὶ ταῦτα μὲν γενικῶς κατὰ τὸν δημοτικὸν νόμον, εἰδικώτερον δὲ ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν δημοτικῶν ὁδῶν ὁ νεώτερος νόμος ἀπήλλαξε τῆς προσωπικῆς ἐργασίας οὐ μόνον τοὺς δημάρχους καὶ παρέδρους, ἀλλὰ καὶ τοὺς κληρικούς τοὺς ὑπερβάντας τὸ 70 ἔτος τῆς ἡλικίας, τοὺς ἀσθενεῖς καὶ διανοητικῶς ἀνικάνους, τὴν φρουρὰν καὶ τοὺς ἀλλεδαποὺς ὑπὸ περιορισμούς τινας [4].

Καὶ ἡ γαλλικὴ νομοθεσία διατηρεῖ ἔτι τὴν προσωπικὴν ἐργασίαν ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῆς κατασκευῆς ὁδῶν (chemins vicinaux), κανονίσασα ταύτην μετὰ πολλῶν περισσοτέρων λεπτομερειῶν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ἢ ὁ ἡμέτερος νομοθέτης [5].

264. Πλὴν τοῦ ἐκ τῆς δημοτικῆς περιουσίας εἰσοδήματος τῶν προστίμων, τῶν ἐμμέσων φόρων καὶ τῶν ἀμέσων ἐράνων,

---

1 Δημ. Ν. Ἄρθρ. 35.

2 Δημ. Ν. Ἄρθρ. 34 καὶ 36.

3 Τἀναντία φρονεῖ ὁ Ἀντωνιάδης, 421, ἀπαιτῶν ὅπως μόνοι οἱ ὑγιεῖς τῶν δημοτῶν ὑπόκηνται εἰς τὴν ἀγγαρείαν.

4 Ὅρα Ν. 16 Δεκεμβρ. 1867 [1868, 5] περὶ ὁδοποιΐας ἐν ἄρθρ. 16—22.

5 Block, Diction. d' adm. ἐν λ. chemins vicinaux Νο. 290—301.—Ἐν τῇ γαλλικῇ βουλῇ ἐπροτάθη τελευταίως ἡ κατάργησις τῆς ἀγγαρείας, ἀλλὰ κατὰ τῆς προτάσεως ἀντεπεξῆλθε σφοδρῶς ὁ Economiste français τῆς 23 Ἰουνίου 1888 σ. 773.

ἅτινα ἅπαντα ἀποτελοῦσι τὴν κυρίαν κατηγορίαν τῶν τακτικῶν ἐσόδων τῶν δήμων, εἰδικοὶ νόμοι ὥρισαν καὶ ἄλλους πόρους ἐκτάκτους ἢ εἰδικοὺς φόρους διὰ τὴν εἰς τοὺς δημότας παροχὴν ὡρισμένης ὑπηρεσίας ἢ ὠφελείας.

Οὕτως ὡρίσθη εἰδικὸς δημοτικὸς φόρος πέντε δραχμῶν ἐπὶ πάσης οἰκοδομῆς νέας οἰκίας [1], διὰ δὲ τοῦ περὶ λαχείων Διατάγματος ὑπεβλήθη διὰ πᾶσαν ἐκκύβευσιν λαχείου ἡ καταβολὴ ὑπὲρ τοῦ δημοτικοῦ ταμείου φόρου 5 %$_0$ ἐπὶ τῆς ἀξίας [2].

Ὡσαύτως ἐδημιουργήθη δυνάμει νόμου εἰδικὸς πόρος τῶν δήμων πρὸς κατασκευὴν προκυμαιῶν, ἀλλὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἔσοδον δὲν περιέρχεται εἰς τὸ δημοτικὸν ταμεῖον, οὐδὲ ἀποτελεῖ μέρος αὐτοῦ ὡς διατιθέμενον ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ ὡρισμένου σκοποῦ [3].

Τοὐναντίον δὲ ὁ διὰ τὴν παροχὴν ὕδατος, ἢ φωτισμοῦ, ἐπιβαλλόμενος φόρος ἢ τὰ διὰ τὴν χρῆσιν μέτρων καὶ σταθμῶν δημοτικῶν εἰσπραττόμενα δικαιώματα, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, ἀποτελεῖ μέρος τῶν τακτικῶν ἐσόδων τῶν δήμων [4].

Τέλος παρεχωρήθη τοῖς δήμοις τὸ ὑπὸ τῶν ὑποψηφίων κατὰ τὰς δημαιρεσίας καταβαλλόμενον ἀντίτιμον τῶν ἐκλογικῶν εἰδῶν [5].

265. Ἡ πληθὺς τῶν ἄνω μνημονευθέντων δημοτικῶν πόρων, τακτικῶν τε καὶ ἀτάκτων, καταδεικνύει τὴν πρόθεσιν τοῦ νομοθέτου, ὅπως ἕκαστος δῆμος ἦ ἀνεξάρτητος καὶ αὐτοτελής, ἐπαρκῶν διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν κοινωνικῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν. Ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν ἕπεται, ὅτι

1 Δ. 25 Φεβρ. 1836 [8].

2 Δ. 20 Ὀκτωβρ. 1836 [67] Ἄρθρ. 5. Ὁ νεώτερος νόμος περὶ λαχείων τῆς 30 Δεκεμβρ. 1887 ὁρίσας τὴν δι' εἰδικοῦ νόμου σύστασιν λαχείου φαίνεται καταργήσας τὸ διάταγμα τοῦ 1836.

3 N. ΡΚΘ' 29 Δεκεμβρ. 1865 [1866, 5].

4 Περὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν δήμων ἐκ τῆς χρήσεως μέτρων καὶ σταθμῶν ὥρισεν τὸ πρῶτον ψήφισμα ΝΣΤ' τῆς βουλῆς τῆς 1 Δεκεμβρ. 1827, εἶτα δὲ τὸ ψήφισμα τοῦ Κυβερνήτου τῆς 4 Φεβρ. 1830 Ἄρθρ. 10, τὸ Δ. τῆς 15 Μαΐου 1831 ('Αθημοσίευτον) καὶ τέλος τὸ Δ. 28 Σεπτεμβρ. 1836 (56) περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ἐν Ἄρθρ. 13.

5 Ὅρα N. 26 Ἰουλ. 1885 (87) Ἄρθρ. 3 Πρόλ. § 256, σημ. 3.

ἀσκοπός ἐστιν οἱαδήποτε ἀπὸ κοινοῦ συνεργασία καὶ συνδρομὴ δύο ἢ πλειόνων δήμων, ὁσάκις δι' αὐτῆς ἐπέρχεται οἰκονομία χρηματικὴ ἢ καθίσταται ἐφικτὴ ἡ ἐκτέλεσις κοινοῦ τινος καὶ ἐπωφελοῦς ἔργου.

Περὶ τούτου περιέβλεψεν ὁ ἡμέτερος νομοθέτης, πλὴν οὐχὶ γενικῶς, ὥστε νὰ ἐπιτρέπηται ἐν οἱαδήποτε περιπτώσει ἡ κοινοπραξία δύο ἢ πλειόνων δήμων, ἀλλὰ μερικῶς ἐπὶ εἰδικῶς ὡρισμένων ἀντικειμένων [1].

Οὕτως, ἐπὶ παραδείγματι, ἀνεγνωρίσθη ἡ ἕνωσις πλειόνων δήμων εἰς ἓν εἰσπρακτικὸν τμῆμα, πρὸς διορισμὸν ἑνὸς κοινοῦ εἰσπράκτορος [2], ἐπετράπη δὲ ἡ ἀπὸ κοινοῦ συντήρησις καὶ μίσθωσις εἰρηνοδικειακοῦ καταστήματος [3] καὶ ἡ ἐκλογὴ κοινῶν ἀγροφυλάκων [4].

Ὡσαύτως παρεχωρήθη τὸ δικαίωμα εἰς πλείονας δήμους τοῦ ἔχειν καὶ συντηρεῖν ἓν κοινὸν ἀγαθοεργὸν κατάστημα [5] ἢ ἓν κοινὸν δημοτικὸν σχολεῖον, εἰς τὴν ἔγερσιν τοῦ ὁποίου ἐξ ἴσου συμμετέσχον [6].

266. Ὡς τὰ κράτη καὶ οἱ δῆμοι βαρύνονται συχνὰ ὑπὸ χρεῶν, ἅτινα προέρχονται εἴτε ἐξ ἐλλειμάτων τοῦ προϋπολογισμοῦ αὐτῶν, εἴτε καὶ ἐκ δανείων συνομολογηθέντων ἰδίᾳ ὑπὲρ κοινωφελοῦς τινος ἔργου, οὗ ἡ ἐκτέλεσις εἶναι ἀδύνατος διὰ μόνων τῶν τακτικῶν ἐσόδων.

Τὰ ἐκ χρεῶν τούτων διαφοροτρόπως ἐκανονίσθησαν παρ'

1 Γενικῶς ἡ καινοπραξία τῶν δήμων καὶ μάλιστα τῶν ἀγροτικῶν, ὡς ἀνικάνων καθ' ἑαυτοὺς πρὸς ἐκπλήρωσιν πάντων τῶν ἐκ τοῦ καθήκοντων, ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῆς νομοθεσίας τῶν πλείστων γερμανικῶν καθηκόντων, Αὐστρίας. Ὅρα Roesler, I, § 113. Ἐν γαλλίᾳ ὅμως δυνάμει τοῦ Ἄρθρ. 72 τοῦ νέου δημοτικοῦ νόμου ἀπαγορεύεται ῥητῶς εἰς τὸ δημοτικὸν συμβούλιον, πλὴν τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένων περιπτώσεων, νὰ συγκοινωνῇ μεθ' ἑνὸς ἢ πλειόνων δημοτικῶν συμβουλίων (se mettre en communication avec un ou plusieurs conseils municipaux).

2 Δημ. N. Ἄρθρ. 99.

3 N. 29 Ἰανουαρ. 1849 [5] Ἄρθρ. 4 § 2.

4 Δ. 31 Δεκεμβ. 1836 [82] περὶ προφυλάξεως τῶν δενδροφυτειῶν, κτλ. Ἄρθρ. 4.

5 Δ. 1 Δεκεμβρ. 1836 [72].

6 N. 6 Φεβρ. 1834 [11] περὶ δημαρ. σχολείων Ἄρθρ. 5.

ἡμῖν ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν συνωμολογήθησαν, ἤτοι πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περὶ συστάσεως τῶν δήμων νόμου, ἢ μετ' αὐτόν. Ἐκ τῶν τῆς πρώτης κατηγορίας τὰ μὲν ἐπὶ Τουρκοκρατίας γενόμενα χρέη τῶν Κοινοτήτων ἀνέλαβεν εἰς βάρος αὐτοῦ τὸ Κράτος ὅλον [1], οὐδέποτε ὅμως ἀπέτισεν, ὡς ἀνεκκαθάριστα, καίτοι καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῆς γ' Σεπτεμβρίου ἀπεφάνθη, ὅπως διὰ νόμου κανονισθῇ ταχέως ὁ τρόπος τῆς ἐκκαθαρίσεως αὐτῶν καὶ ὁ χρόνος τῆς πληρωμῆς των [2]. Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν καὶ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Ὄθωνος ἀφέθησαν ἀκανόνιστα, ἔθεν διέπονται ὑπὸ τοῦ κοινοῦ δικαίου [3].

Περὶ τῶν μετὰ τὴν σύστασιν τῶν δήμων χρεῶν ἀπὸ Ὄθωνος καὶ ἐφεξῆς προέβλεψεν εἰδικῶς νόμος ἀπαγορεύσας οἱανδήποτε ὑπὲρ αὐτῶν συντηρητικὴν κατάσχεσιν τῶν προσόδων τῶν δήμων καὶ κανονίσας τὴν μερικὴν ἐξόφλησιν τῶν δημοτικῶν χρεῶν διὰ τῶν λεγομένων πεμπτημορίων. Ἤτοι ὁσάκις αἱ ἀξιώσεις τῶν πιστωτῶν δήμου τινὸς ὑπερβαίνουσι τὰ πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ οἰκονομικὰ μέσα, ὀφείλει οὗτος νὰ διαθέσῃ τὸ πεμπτημόριον τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων του ὑπὲρ τῶν πιστωτῶν τούτων κατ' ἀναλογίαν.

Ἐὰν ὅμως ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ δὲν φροντίσῃ νὰ καταχωρίσῃ τὰ ἀπαιτούμενα ποσὰ πρὸς ἐξόφλησιν τῶν χρεῶν εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ ἑπομένου ἔτους, οἱ πιστωταὶ τοῦ δήμου ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ κάμνωσι κατάσχεσιν ἐπὶ τοῦ πεμπτημορίου τῶν τακτικῶν ἢ ἐκτάκτων προσόδων τοῦ δημοτικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ ἔτους ἐκείνου καὶ τῶν ἑπομένων [4].

---

1 Ὅρα Διάτ. Κυβερνήτου ὑπ' ἀριθ. 12,574 τῆς 18 Μαΐου 1829, Ψήφισμα ΣΤ' τῆς ἐν Ἄργει Δ' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τῆς 30 Ἰουλίου 1829 καὶ Μάμουκα. Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος Τόμ. ΙΑ' σ. 76 καὶ ἑξ. Πρβλ. καὶ Δηλιγιάννη-Ζηνοπούλου ΙΙ, 224 καὶ ἑξ. Ἀργυροπούλου, Ι, 405 καὶ ἑξ.

2 Ὅρα ψήφισμα ΙΕ (1844, 8).

3 Δηλιγιάννη-Ζηνοπούλου. ΙΙ, 236 καὶ 230 ἐν σημ.

4 Ν. ΡΠΘ' 24 Ἰανουαρ. 1852 [3] περὶ ἐξοφλήσεως τῶν χρεῶν τῶν δήμων.—Ὅρα καὶ ἐγκύκ. ὑπ' ἀριθ. 22 τῆς 14 Μαρτ. 1852.

267. Ἐν πολλοῖς δήμοις παρ' ἡμῖν ἐνυπάρχουσι καὶ μία ἢ πλείονες κοινότητες, ἤτοι χωρία ἔχοντα πρὸ τῆς ἑνώσεως αὐτῶν μετὰ τοῦ δήμου ἰδίαν περιουσίαν. Περὶ τῶν χωρίων τούτων πραγματευόμενος ὁ δημοτικὸς νόμος ἀναφέρει ἐπὶ λέξει, ὅτι «ἐπιφυλάσσεται εἰς ἕκαστον αὐτῶν ἡ ἰδιοκτησία του, ἡ ἀπόλαυσις τῆς περιουσίας, τὴν ὁποίαν ἤθελεν ἔχει τυχὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἑνώσεως καὶ ἡ ἰδιαιτέρα αὐτῆς διαχείρησις». Ἆρα καὶ αἱ κοινότητες ἀποτελοῦσι νομικὸν πρόσωπον, καθάπερ καὶ οἱ δῆμοι, ἐντὸς τῶν ὁποίων εὑρηνται [1].

Ἐξ αὐτῆς ὅμως τῆς ἐκφράσεως τοῦ νόμου ἐξάγεται ὅτι ἡ κοινότης δὲν συνίσταται, ὥσπερ ὁ δῆμος ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς, ἀλλ' ἀφ' ἑαυτῆς διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν γεγονότων ἐκείνων, ἅτινα προϋποθέτει ὁ νόμος, ἤτοι τῆς ὑπάρξεως ἰδίας περιουσίας τῆς κοινότητος πρὸ τῆς ἑνώσεως αὐτῆς μετὰ τοῦ δήμου. Ὥστε ἐν ἀμφισβητήσει, τῇ δικαστικῇ ἀρχῇ ἀπόκειται ἡ ἀναγνώρισις κοινότητός τινος μετὰ τῶν ὁρίων αὐτῆς καὶ ἡ ἀπόφανσις περὶ τῆς ὑπάρξεως περιουσίας αὐτῆς [2].

Ἑτέρα συνέπεια τῆς διατάξεως εἶναι, ὅτι ἡ κοινότης ὑφίσταται, ἐφ' ὅσον ἔχει ἰδίαν περιουσίαν· ὅθεν εὐθὺς ὡς ἀπώλεσεν ἢ ἀπηλλοτρίωσεν, ἢ διένειμε ταύτην τοῖς ἑαυτοῖς μέλεσι, παύει οὖσα τοιαύτη καὶ δὴ ἀποβάλλει τὴν ἰδιότητα νομικοῦ προσώπου.

Ἐξ ἀντιδιαστολῆς δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν κοινότητα δημιουργηθεῖσαν μετὰ τὸν περὶ συστάσεως τῶν δήμων νόμον λόγῳ ἀποκτήσεως κοινῆς περιουσίας. Ἄλλως τὸ τοιοῦτον εἶναι ἀδύνατον, ὡς γενομένης τῆς τοιαύτης περιουσίας κτήματος τοῦ ὅλου δήμου καὶ οὐχὶ μέρους μόνον αὐτοῦ.

---

1 Ἄρθρ. 6.—Πρὸς τὰς παρ' ἡμῖν κοινότητας ἀντιστοιχοῦσιν ἐν Γαλλίᾳ αἱ λεγόμεναι sections, περὶ ὧν ὅρα Batlbie, Traité, V, 156 καὶ ἐφ'

2 Ἀπόφ. ἀκυρ. Γαλλίας 9 Αὐγ. 1851. Κατὰ τὸν Aucoc, Sections de commune σ. 141. «Ἡ κοινότης δύναται νὰ βεβαιώσῃ τὰ ἀποκλειστικὰ αὐτῆς δικαιώματα εἴτε διὰ τῆς προσαγωγῆς τῶν τίτλων, εἴτε διὰ τῆς προσαγωγῆς τῆς διοικητικῆς πράξεως, ἣ τοῦ νόμου τοῦ συνενώσαντος αὐτὴν μετὰ τοῦ δήμου, καὶ διαφυλάξαντος σιωπηρῶς ἢ ρητῶς τὰ δικαιώματα, ὧν ἀπήλαυε πρὸ τῆς ἑνώσεως ταύτης, εἴτε ἐπικαλουμένη οὐχὶ ἁπλῶς χρῆσιν προγενεστέραν, ἀλλὰ κατοχὴν ἀποκλειστικήν, ἀποδεικνυομένην διὰ διαφόρων γεγονότων, δι' ὧν βεβαιοῦται ἡ τοιαύτη κατοχή».

Ἡ κοινότης ἀποβάλλει τὴν ἑαυτῆς ἰδιότητα καὶ διὰ τῆς συγχωνεύσεως εἰς ἕν τῆς περιουσίας αὐτοῦ μετὰ τῆς τοῦ δήμου, ἢ καὶ διὰ τῆς πωλήσεως αὐτῆς ἀδείᾳ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς, παρεχομένης διὰ βασιλικοῦ διατάγματος [1], ἢ τέλος διὰ τῆς ἀπωλείας ἁπάντων τῶν κατοίκων αὐτῆς μέχρι τοῦ τελευταίου, ὅτε ἡ περιουσία αὐτῆς περιέρχεται εἰς τὴν κυριότητα τοῦ δήμου [2].

Ἡ συγχώνευσις τῆς κοινοτικῆς περιουσίας μετὰ τῆς τοῦ δήμου γίνεται διὰ κοινῆς συμφωνίας· αἱ ὑποχρεώσεις ὅμως καὶ αἱ ἐνοχαί, ἃς εἶχεν ἑκατέρα τούτων κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἑνώσεως, ἐπιφυλάσσονται αὐτῇ καὶ μόνῃ ὡς καὶ πρότερον [3].

Ἡ κοινότης, ἔχουσα κατ' ἐξοχὴν τυπικὸν χαρακτῆρα, διαφέρει οὐσιωδῶς τῆς ἁπλῆς ἑνώσεως ἰδιοκτητῶν ἐξ ἀδιαιρέτου, κατ' ἀκολουθίαν οἱ κάτοικοι τῆς κοινότητος δὲν δύνανται νὰ ζητήσωσι τὴν διανομὴν τῆς κοινῆς περιουσίας, ἀποβάλλουσι δὲ πᾶν δικαίωμα εὐθὺς ὡς μετοικήσωσιν ἀλλαχοῦ [4].

268. Ὁ δημοτικὸς νόμος καταστήσας τὴν κοινότητα νομικὸν πρόσωπον ἠμέλησε νὰ ὁρίσῃ τι καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς καταρτίσεως τῶν ἀποφάσεων καὶ τοῦ νομίμου ἀντιπροσώπου αὐτῆς [5].

Ἐν τῇ ἀφασίᾳ ταύτῃ τοῦ νόμου ἐγνωμάτευσάν τινες, ὅτι αἱ δημοτικαὶ ἀρχαὶ τοῦ οἰκείου δήμου δέον νὰ συσκέπτωνται περὶ τῆς κοινοτικῆς περιουσίας καὶ νὰ διαχειρίζωνται αὐτὴν ὡς καὶ τὴν λοιπήν [6]. Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη προσκρούει πρὸς τὸ

1 Ἄρθρ. 6. Ὅρα καὶ Δηλιγιάννη-Ζηνοπούλου II, 224 σημ. 1.

2 Batbie, Traité, V, 178.

3 Ἀπόρ. Ἀρείου Πάγου ὑπ' ἀριθ. 185 τοῦ 1847 καὶ ὑπ' ἀριθ. 163 τοῦ 1848. Πρβλ. Batbie, Traité, V, 173.

4 Balbie, Traité, V, 164.

5 Τοῦτο ἀνεπλήρωσεν ἐν μέρει νεώτερος εἰδικὸς νόμος ΑΡΠ' τῆς 18 Ἀπριλίου 1884 [171], ἐφαρμοζόμενος μόνον εἰς πᾶς κοινότητας τῶν νομῶν Λαρίσσης καὶ Ἄρτης καὶ τῶν ἐπαρχιῶν Καλαμπάκας καὶ Ξηροχωρίου καὶ ὁ Ν. ΑΧΛΖ' 24 Δεκεμβρ. 1887, [1888, 6] περὶ ἐφαρμογῆς καὶ διὰ τὴν κοινότητα Λίμνης τοῦ δήμου Αἰγαίων τοῦ νόμου ΑΡΠ' τοῦ 1884.

6 Ἀργυροπούλου I, 154.—Ἐν Γαλλίᾳ τὴν κοινότητα (section) ἀντιπροσωπεύει ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ τοῦ δήμου, ἔνθα κεῖται. Batbie, Traité, V, 164.

ρητὸν γράμμα καὶ πνεῦμα τοῦ ἄρθρου 6, καθ' ὃ ἡ διαχείρισις τῆς κοινωφελοῦς περιουσίας ἀνήκει αὐτῇ τῇ κοινότητι [1].

Μᾶλλον ὀρθὸν φαίνεται νὰ προσφύγωμεν ἐν τῇ ἀπορίᾳ ταύτῃ πρὸς τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, καθ' ἃς ὡς ἀπόφασις μὲν τῆς κοινότητος δέον νὰ θεωρηθῇ ὅ,τι ἡ συνέλευσις τῶν δύο τρίτων τοὐλάχιστον τῶν μελῶν ὅλων τῆς κοινότητος ἀποφανθῇ κατὰ πλειονοψηφίαν ὡς ἀντιπρόσωπος δὲ τῆς κοινότητος, ὃν τινα διορίσωσι κατὰ πλειονοψηφίαν τὰ δύο τρίτα τοὐλάχιστον τῶν μελῶν αὐτῆς [2].

Λέγοντες μέλη τῆς κοινότητος ἐννοοῦμεν μόνους τοὺς ἐν αὐτῇ κατοίκους, τοὺς ἔχοντας δικαίωμα ψήφου καὶ ἐγγεγραμμένους ἐν τῷ δημοτικῷ καταλόγῳ.

Ἐκ τῆς ἀτελείας τοῦ νόμου ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν τῶν κοινοτήτων δὲν ἕπεται ὅτι αὗται ἔχουσι μείζονα δικαιώματα τῶν δήμων. Ὅθεν καὶ ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν κοινοτήτων ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ ἔχει ταὐτὰ δικαιώματα ἐλέγχου καὶ ἐποπτείας, ὅσα καὶ ἐπὶ τῶν δήμων καὶ ἐπὶ παντὸς νομικοῦ προσώπου. Ἆρα, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ κοινότης δὲν δύναται ν' ἀπαλλοτριώσῃ μέρος τῆς περιουσίας αὐτῆς ἄνευ συναινέσεως τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς [3].

---

1 Ἔτι σαφέστερον ἐκφράζεται ὁ νομοθέτης ἐν τῷ γερμανικῷ κειμένῳ τοῦ ἄρθρ. 6. Κατὰ τοῦτο ἑκάστη κοινότης ἔχει «τὴν ἀποκλειστικὴν ἰδιοκτησίαν καὶ τὴν ἀποκλειστικὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἰδίας περιουσίας . . . καὶ ἐπιφυλάσσεται ἑαυτῇ ἡ ἰδιαιτέρα διοίκησις αὐτῆς».

2 Οἰκονομίδου, Στοιχ. δ. δ. I, 89 σημ. 9.

3 Πρβ. Ἄρθρ. 13 § 76 τοῦ περὶ καθηκόντων τῶν Νομαρχῶν Διατάγματος, καθ' ὃ ὁ Νομάρχης ὀφείλει «νὰ φροντίζῃ ἀμοιβαίως περὶ καταγραφῆς, διατηρήσεως, διαχειρίσεως, καλῆς χρήσεως καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς περιουσίας τῶν καταστημάτων τῶν δήμων ἢ ἄλλων κοινοτήτων». —Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 11070 τῆς 27 Ἰανουαρ. 1847 Διαταγῆς τοῦ ὑπουρ. τῶν Ἐσωτ. πρὸς τὸν Νομάρχ. Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας (Δηλιγ.-Ζηνοπ. II 224 σημ. 1.) ἐκφράζεται ἡ γνώμη, ὅτι καὶ τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ἔχει δικαίωμα ἐποπτείας καὶ ἐλέγχου ἐπὶ τῆς διαχειρίσεως καὶ διαθέσεως τῆς κοινοτικῆς περιουσίας τῶν ἀποτελούντων τὸν δῆμον χωρίων. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον καθ' ἡμᾶς ἀπαίδει πρὸ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 6 τοῦ δημ. ν.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Περὶ τῶν Δημοτῶν.

Περίληψις.

269. Ἡ δημοτικότης βάσιν ἔχει τὴν ἰθαγένειαν. Τρόποι ἀποκτήσεως τῆς δημοτικότητος.
270. α') Γέννησις.
271. β') Κατάταξις.
272. γ') Νύμφευσις.
273. δ') Τελεία ἀποκατάστασις.
274. Μεταβολὴ δημοτικότητος.
275. Διπλῆ δημοτικότης.
276. Δημοτικὰ δικαιώματα α') Διαμονή.
277. β') Περίθαλψις.
278. γ') Μετοχή, ἐπικαρπία καὶ ἀπόλαυσις τῆς δημοτικῆς περιουσίας καὶ τῶν δημοτικῶν καταστημάτων.
279. Καθήκοντα τῶν δημοτῶν.
280. Περὶ τῶν δημοτολογίων.

269. Μόνοι οἱ ἀποτελοῦντες τὸ νομικὸν πρόσωπον τοῦ δήμου, οὓς ὁ ἡμέτερος νόμος καλεῖ ἅπαντας, ἄνευ διακρίσεως γένους ἢ ἡλικίας, δημόται, ἀπολαύουσι τῶν δημοτικῶν δικαιωμάτων, πάντες δὲ οἱ λοιποὶ ἀποκλείονται τούτων, καὶ ἐὰν τυχὸν διαμένωσι διαρκῶς ἐν τῇ δημοτικῇ περιφερείᾳ. Ἐξεταστέον ἄρα τίνες εἰσὶν οἱ δημόται, ἤτοι πῶς ἀποκτᾶται ἡ δημοτικότης, ἥτις ἔχει τοιαύτην πρὸς τὸν δῆμον σημασίαν, οἵαν καὶ πρὸς τὸ Κράτος ὅλον τὸ περὶ ἰθαγενείας ἢ ὑπηκοότητος[1].

Ἐν ἀρχαιοτέρᾳ ἐποχῇ τὰ τῆς δημοτικότητος ἐκανονίζοντο,

1 Οἱ μὲν Γάλλοι τὴν ἔννοιαν τοῦ δημότου ἐκφράζουσι διὰ τῆς λέξεως communiste, οἱ δὲ Γερμανοὶ διὰ τῆς λέξεως gemeindemitglied.

καὶ μάλιστα ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ κατὰ τὰς ἀρχὰς μᾶλλον τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου ἢ τοῦ δημοσίου· διὸ οὐ μόνον οἱ ἰθαγενεῖς καθίσταντο δημόται, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀλλοδαποί, εἴτε διὰ τῆς καταβολῆς χρηματικοῦ τινος ποσοῦ, εἴτε διὰ τῆς κατατάξεως αὐτῶν εἰς συντεχνίαν τινά. Τὴν σήμερον ὅμως ἡ δημοτικότης εἶναι ἀναπόσπαστος ἀπὸ τῆς ἰθαγενείας· ἐξαιρετικῶς δὲ μόνον ἀπονέμεται τιμῆς ἕνεκα εἰς ἐπιφανεῖς ξένους τὸ τοῦ δημότου ἀξίωμα, μὴ συνεπαγόμενον ὅμως πραγματικόν τι δικαίωμα.

Τὴν ἀρχὴν ταύτην ἠκολούθησε καὶ ὁ ἡμέτερος νομοθέτης ὥστε καὶ παρ' ἡμῖν οὐδεὶς μὴ Ἕλλην δημότης. Ἀλλὰ καὶ ἀντιθέτως, πᾶς Ἕλλην ἐστὶν ἀναγκαίως μέλος δήμου τινός, ὡς κελεύει τὸ ἄρθρον 3 τοῦ δημοτικοῦ νόμου. Ὅθεν καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ κατοικοῦντες Ἕλληνες διαμένουσι δημόται δήμου, εἰς ὃν ἅπαξ ἀνῆκον καὶ δὲν διαγράφονται ἐξ αὐτοῦ, εἰμὴ ὅταν ἀπολέσωσι τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς ταύτης ἡ ἰδιότης καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ δημότου ἀποκτᾶται παρ' ἡμῖν τετραχῶς· διὰ τῆς γεννήσεως, τῆς κατατάξεως, τῆς νυμφεύσεως καὶ τῆς τελείας ἀποκαταστάσεως [1].

270. Διὰ τῆς γεννήσεως ρυθμίζονται τὰ τῆς δημοτικότητος καθ' ὃν περίπου τρόπον καὶ τὰ τῆς ἰθαγενείας. Ἤτοι τὰ μὲν γνήσια τέκνα κατατάσσονται εἰς τὸν δῆμον, εἰς ὃν ἀνήκει ὁ πατήρ, τὰ δὲ νόθα εἰς τὸν τῆς μητρός, ὡς μὴ ἐπιτρεπομένης παρ' ἡμῖν τῆς ἀναζητήσεως τῆς πατρότητος [2].

Καθ' ἑκατέραν τῶν περιπτώσεων τούτων ἡ ἅπαξ ἀποκτηθεῖσα δημοτικότης τῶν τέκνων δὲν μένει ἡ αὐτὴ ἀλλὰ μεταβάλλεται, μεταβληθείσης καὶ τῆς τῶν γονέων, οὐδ' ἐπιτρέπεται αὐτοῖς νὰ

1 Ἄρθρ. 9 Δημ.—Ἐν τοῖς πλείστοις τῶν εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν ἡ δημοτικότης ἀποκτᾶται τὴν σήμερον ἁπλῶς διὰ τῆς διαμονῆς ἐν τῷ δήμῳ ἐπὶ ἓν ἔτος ἢ ἓξ μῆνας. Ἐν τοῖς γερμανικοῖς Κράτεσι μόνην ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ ἡ Βαυαρία, ἥτις ὁρίζει τὰ τῆς ἀποκτήσεως τῆς δημοτικότητος καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ ἡμετέρα. Πρβλ. Meyer, Verwalt. r. 1883, I. 130.

2 Ὅρα καὶ Ἐγκυκλ. ὑπ' ἀριθ. 39 τοῦ 1851. Ὅσα κατ' αὐτῆς παρατηρεῖ ὁ Ἀργυρόπουλος I, 167 ἐν σημειώσει φαίνονται ἡμῖν λίαν σφαλερά.—Πρβλ. ἄρθρ. 14 § α' τοῦ Ἀστικοῦ Ν. τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1856 [75].

αἰτήσωνται ὑπὲρ τοῦ ἀνηλίκου τέκνου ἄλλην, παρ' ἣν ἔχουσιν αὐτοὶ δημοτικότητα [1].

Ταῦτα ἐφαρμόζονται κατ' ἀναλογίαν καὶ ἐπὶ τῆς υἱοθεσίας· ἔθεν ὁ υἱοθετούμενος ἀνήλικος λαμβάνει τὴν δημοτικότητα τοῦ υἱοθετοῦντος ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι εἶχεν οὗτος προηγουμένως ἄλλην.

Ἐν περιπτώσει διαζυγίου δὲν καταργεῖται ἡ τοῦ πατρὸς ἐξουσία, καὶ ὅταν ἔτι τῇ μητρὶ ἀνατίθεται ἡ ἐπιμέλεια τῶν τέκνων. Διὸ δὲν παύουσι τὰ ἀχειράφετα ἔχοντα τὴν αὐτὴν καὶ ὁ πατὴρ δημοτικότητα.

Ἐπὶ τῆς ὀρφανείας καὶ ἐπιτροπείας ἐφαρμόζομεν τοὺς περὶ κατοικίας κανόνας τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, ὡς στενῶς συνδεσμένης ταύτης μετὰ τῆς δημοτικότητος. Ὅθεν λυθέντος τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τοῦ πατρός, τὰ τέκνα συμμεταβάλλουσι μετὰ τῆς μητρὸς δημοτικότητα, ὅταν αὕτη εἶναι ἐπίτροπος αὐτῶν, ἀδιάφορον δὲ ἐὰν διαμένῃ ἐν χηρείᾳ ἢ ἐνυμφεύθῃ [2].

Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τῶν ὑπὸ ἐπιτροπείαν διατελούντων ἀνηλίκων ἀκολουθούντων τὴν δημοτικότητα τοῦ ἑαυτῶν ἐπιτρόπου.

271. Δεύτερον τρόπον κτήσεως τῆς δημοτικότητος ἀναγράφει ὁ νόμος τὴν κατάταξιν. Δυνάμει ταύτης τὰ ἔκθετα τέκνα κατατάσσονται προσωρινῶς καὶ ἄχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῶν γονέων εἰς τὸν δῆμον, ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν, ἢ ἀνετράφησαν· ἀγνοουμένου δὲ τοῦ τόπου τῆς ἀνατροφῆς, ἐγγράφονται εἰς τὸν δῆμον, ὅπου ἐσχάτως ἀπηντήθησαν. Ἀνακαλυφθέντων δὲ τῶν γονέων ἐφαρμόζονται τὰ ἐν τῇ προηγουμένῃ παραγράφῳ εἰρημένα.

Ἡ κατάταξις αὕτη ὑπὸ τοὺς ὅρους τοῦ νόμου εἶναι ὑποχρεωτικὴ δι' ἕκαστον δῆμον, μὴ δυνάμενον νὰ τὴν ἀρνηθῇ λόγῳ

1 Ὡς ὀρθῶς κελεύει καὶ ἡ Ἐγκύκλ. 23 τῆς 2 Μαρτίου 1858.

2 Διττῶς ἀπεφάνθη τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπουργεῖον ἐπὶ τούτου ὅτε μὲν καταφατικῶς ὅτε δὲ ἀρνητικῶς. Ὅρα Δηλιγιάννη Ζηνοπούλου, II, 245, σημ. 1, εἴτινες ὑποστηρίζουσι τὴν ἐν τῷ κειμένῳ γνώμην. Ταναντία Ἀντωνιάδης, 377.

ἐνδείας τοῦ προσώπου ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας, ἀφ' οὗ πᾶς πολίτης δέον νὰ ᾖ καὶ δημότης δήμου τινός [1].

Καὶ ξένον δὲ ἐὰν ἀποδειχθῇ τὸ ἔκθετον, ἀγνοοῦνται δὲ οἱ γονεῖς αὐτοῦ δέον νὰ καταταχθῇ ὡς δημότης ἐν τῷ δήμῳ, ἐν ᾧ εὑρέθη καὶ δὴ ὡς πολίτης Ἕλλην [2].

Ὡσαύτως διὰ τῆς κατατάξεως ἀποκτῶσι τὴν δημοτικότητα ἐκεῖνοι, ὧν ὁ τόπος τῆς γεννήσεως δὲν εἶναι γνωστός, ἢ τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς ἦσαν ἀπάτριδες. Κατατάσσονται δὲ οἱ τοιοῦτοι ἐν ᾧ δήμῳ διαμένουσιν εἴτε αὐτοδικαίως ὑπὸ τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς, εἴτε τῇ αἰτήσει αὐτῶν ἢ ἄλλου τινὸς προσώπου.

Ἡ τελευταία περίπτωσις τῆς κατατάξεως, ἣν ἀναγράφει ὁ νόμος ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων τῶν κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος ἐγκαταλιπόντων τὰ ξένα μέρη, ὅπου διέμενον, καὶ μεταβάντων εἰς Ἑλλάδα ὡς καὶ ὑπὲρ τῶν Φιλελλήνων τῶν συμμεθεξάντων τοῦ ἀγῶνος, εἶναι προφανῶς ἀνεφάρμοστος νῦν.

Ὅλως διάφορος εἶναι ἡ κατάταξις, ἣν ὀφείλουσι νὰ ποιήσωσιν ἔν τινι δήμῳ οἱ ξένοι, οἱ θέλοντες νὰ πολιτογραφηθῶσιν Ἕλληνες· διότι ἡ τοιαύτη κατάταξις δὲν παρέχει ἀμέσως τὰ ἐκ τῆς δημοτικότητος πηγάζοντα δικαιώματα· φανερὸν ὅμως, ὅτι ὁ δήμαρχος δὲν δύναται ν' ἀρνηθῇ τὴν κατάταξιν τοῦ αἰτοῦντος ταύτην ἀλλοδαποῦ [3].

272. Καὶ ἡ νύμφευσις ἐστὶ τρόπος κτήσεως τῆς δημοτικότητος, ἤτοι ἡ γυνὴ νεμφευομένη ἀποβάλλει τὴν ἰδίαν δημοτικότητα, λαμβάνουσα αὐτοδικαίως τὴν τοῦ ἀνδρός, καθάπερ ἀποβάλλει καὶ τὴν ἰδίαν ἐθνικότητα, ἐρχομένη εἰς γάμον μετ' ἀλλοδαποῦ. Τοὐναντίον ἴσχυε κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, καθ' ὃ ἡ γυνὴ συνερχομένη εἰς νόμιμον γάμον, δὲν ἔπαυεν ἀνήκουσα εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῆς πόλιν, ἀλλὰ μόνον συνεστῶτος τοῦ γάμου ἀπηλλάσσετο τῶν πρὸς αὐτὴν ὑποχρεώσεων (munera) [4].

1 Ἐναντιοφρονεῖ ὁ Ἀργυρόπουλος I, 170, ὅστις ἄλλως λίαν εὐρέως ἑρμηνεύει τὴν λέξιν κατάταξις.

2 Ὅρα Ἀστικ. Ν. τῆς 29 Ὀκτωβρ. 1856 [75] Ἄρθρ. 14 § γ'.

3 Ἄρθρ. 15 τοῦ Ἀστικοῦ Ν. Πρβλ. καὶ Ν. 19 Φεβρ. 1881 [49] περὶ συμπληρώσεως τοῦ ἄρθρ. τούτου.

4 Καλλιγᾶ, Στοιχ. ρ. δ. I, 295.

Ἐκ τῆς γενικῆς ὅμως ἐκφράσεως τοῦ νομοθέτου, ὅτι ἡ ἰδιότης τοῦ δημότου ἀποκτᾶται «διὰ τῆς κατὰ νόμον γενομένης νυμφεύσεως ἐντὸς ἑνὸς δήμου» εἰκασάν τινες, ὅτι καὶ ὁ ἀνὴρ συζευχθεὶς ἐν ἄλλῳ δήμῳ γίνεται ἀμέσως δημότης αὐτοῦ, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ συζευχθεῖσα γυνή[1]. Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη τυγχάνει προφανῶς ἀνυπόστατος· διότι ὁ ἀνὴρ μόνος διὰ ρητῆς δηλώσεως αὐτοῦ μεταβάλλει δημοτικότητα [2].

— 273. Τέταρτον καὶ τελευταῖον τρόπον ἀποκτήσεως τῆς δημοτικότητος ὁρίζει ὁ νόμος τὴν «κατὰ τοὺς νομίμους τύπους γενομένην εἰς ἕνα δῆμον τελείαν ἀποκατάστασιν».

Ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ δήμου, εἰς ὃ ἀνῆκέ τις μέχρι τοῦδε, ἄνευ σκοποῦ παλινοστήσεως καὶ ἡ τελεία ἐγκατάστασις, ἤτοι πανοικεὶ ἐγκατοίκησις ἐν ἄλλῳ [3], δικαιολογεῖ βεβαίως τὴν ἀπώλειαν τῆς πρώτης δημοτικότητος καὶ τὴν ἀπόκτησιν νέας, συμφώνως πρός τε τὴν εἰκαζομένην προφανῶς θέλησιν τοῦ μετοικήσαντος καὶ πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς δημοτικότητος, μὴ συνισταμένης εἰς ἁπλῆν ἀνάμνησιν, ἀλλ' εἰς διαρκῆ κοινωνίαν καὶ συνάφειαν μετὰ τοῦ δήμου, δι' ἧς μόνης δυνατὴ ἐστιν ἡ ἐκπλήρωσις τῶν πρὸς αὐτὸν ὑποχρεώσεων καὶ ἡ ἀπόλαυσις τῶν ἀντιστοίχων ὠφελειῶν. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ὁ ἡμεδαπὸς ἀποβάλλει τὴν ἑαυτοῦ ἐθνικότητα, ὅταν μεταναστεύσῃ πανοικεὶ εἰς ξένην γῆν ἄνευ σκοποῦ παλινοστήσεως.

Ἀλλὰ τῆς ἀρχῆς ταύτης δυσχερεστάτη εἶναι ἡ ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογή. Διότι πρῶτον μὲν τίνα τὰ ἐξωτερικὰ σημεῖα, δι' ὧν τεκμαιρόμεθα τὴν τελείαν ἐγκατάστασιν, ὕστερον δὲ τίς ὁ δι-

1 Ἀγυροπούλου, I, 171 καὶ Ἀντωνιάδου, 376, στηριζομένων ἐπὶ τῶν ἐν Βαυαρίᾳ ἰσχυόντων, καθ' ἃ δὲν δύναταί τις νὰ συζευχθῇ ἐν ξένῳ δήμῳ, ἐὰν μὴ ἀποδείξῃ προηγουμένως, ὅτι ἔχει τὰ μέσα νὰ διαθρέψῃ τὴν οἰκογένειάν του.—Καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον ἡ δημοτικότης τοῦ ἀνδρὸς καθωρίζετο καὶ διὰ τοῦ γάμου, ἤτοι ὅτε τις ἐνυμφεύετο τὴν θυγατέρα ἢ τὴν χήραν δημότου τινός. (Cneist, Selfgov, 610.

2 Ὅρα ἐγκύκλιον 39 τοῦ 1851 ἐν Βλαβάνῃ καὶ Ζέπου Ἐκλ. Ν. σελ. 4 ἐν σημ. Οὕτως ἀπεφάνθη ἄλλοτε καὶ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας διὰ τῆς ἀπὸ 12 Νοεμβρ. 1841 ἀποφάσεώς του.

3 Τὸ γερμανικὸν κείμενον φέρει Niederlassung und ansaessigmachung mit eigenem Herde» ἤτοι ἐγκατάστασις καὶ πανοικεὶ ἐγκατοίκησις.

καιούμενος νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ σκοποῦ ἢ μὴ τῆς παλινοστήσεως εἰς τὸν ἀρχικὸν δῆμον καὶ τῆς ὁριστικῆς ἐγκαταστάσεως ἐν ἄλλῳ;

Ἐπὶ τοῦ πρώτου ζητήματος διατείνονται τινές, ὅτι ἡ κατὰ τοὺς νομίμους τύπους ἐγκατάστασις εἶναι τοῦτ' αὐτὸ καὶ ἡ κατοικία, ἤτοι ὅπου ἀποδειχθῇ ἡ κατοικία τινός, ἐκεῖ τεκμαίρεται καὶ ἡ δημοτικότης αὐτοῦ [1]. Ἐὰν διὰ τούτων ἐννοῆται ἁπλῶς, ὅτι κατοικία χρησιμεύει μόνον ὡς τεκμήριον τῆς δημοτικότητος, ἐπιτρεπομένης καὶ τῆς περὶ τοῦ ἐναντίου ἀποδείξεως, ἡ γνώμη ἔχεται ὑποστάσεώς τινος. Οὐδέποτε ὅμως δυνάμεθα νὰ συνταυτίσωμεν κατοικίαν καὶ δημοτικότητα, ὡς τῆς πρώτης μεταβαλλομένης κατὰ τὸ δοκοῦν ἑκάστῳ [2]. Ἄλλως δὲ ἐὰν ταὐτὸ ἐστι κατοικία καὶ δημοτικότης, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἀποκατεστημένοι καὶ διαρκῶς διαμένοντες Ἕλληνες δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ὦσι δημόται ἑλληνικοῦ δήμου, τοῦθ' ὅπερ προσκρούει ἄντικρυ πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ νόμου, κελεύοντος, ὅτι «ἕκαστος ὑπήκοος τοῦ Κράτους πρέπει νὰ εἶναι αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του μέλος δήμου τινός» [3].

Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον ζήτημα δὲν δυνάμεθα βεβαίως νὰ ἐπιτρέψωμεν εἰς μόνον τὸν δήμαρχον τοῦ δήμου, ἐν ᾧ τις ἐγκατέστη, νὰ κρίνῃ ἂν ὁριστικῶς ἢ οὔ ἐπεδήμησεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν τοῦ ἄλλου, ἂν ἐγκατέλιπεν αὐτὸν ἄνευ σκοποῦ παλινοστήσεως· ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀμφοτέρων ἡ κρίσις περὶ σκοποῦ τῆς παλινοστήσεως καὶ περὶ τῆς ὁριστικῆς ἐγκαταστάσεως ἔσεται αὐθαίρετος, ὡς μὴ στηριζομένη ἐπὶ ὡρισμένου τινὸς κανόνος. Ἕνεκα δὲ τῆς δυσχερείας ταύτης, νομοθεσίαι τινὲς ὥρισαν ἐπὶ τῆς μεταναστεύσεως χρονικὸν διάστημα ἀπουσίας μεθ' ὃ τεκ-

1 Ἐγκ. ὑπουρ. Ἐσωτερ. ὑπ' ἀριθ. 39 τῆς 27 Ἀπριλίου 1851. Ταῦτα ὑποστηρίζει καὶ ὁ Παπαδιαμαντόπουλος, ἐν Γνωμοδοτ. Εἰσαγ. τοῦ Ἀρείου Πάγου, 1880, I, σ. 80 καὶ ἑξ.

2 Καὶ παρὰ Γάλλοις δὲν θεωρεῖται τὸ αὐτὸ κατοικία καὶ ἐγκατάστασις δημοτική. Bost, Organisation, de corps munic. I, 14.

3 Ἄρθρ. 3 Δημ. Ν. Ἕνεκα τοῦ λόγου τούτου συμβαίνει, ὥστε πολλοὶ δῆμοι ἐν Ἑλλάδι νὰ ἔχωσι πολλῷ πλείονας δημότας ἐγγεγραμμένους ἢ πραγματικοὺς κατοίκους. Ὅρα παράρτημα Α' τῆς Ἐφημ. τῆς Κυβερν. τοῦ 1884 περιέχον πίνακα τῶν 443 δήμων τοῦ Κράτους.

μαίρεται αὐτοδικαίως ὁ σκοπὸς τῆς μὴ παλινοστήσεως καὶ ἑπομένως ἡ ἀπώλεια τῆς ἐθνικότητος [1].

Ἕνεκα τῶν πολλῶν τούτων ἀμφιβολιῶν λογικωτέρα φαίνεται ἡ ἀντίθετος ἑρμηνεία· δῆλα δὴ ἀπαιτῶν ὁ νόμος ἐγκατάστασιν κατὰ τὰς νομίμους διατάξεις ἐννοεῖ τὰς κατόπιν δημοσιευθησομένας καὶ ὅτι μὴ ἐκδοθεισῶν τοιούτων μέχρι τοῦ νῦν, δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀποκτηθῇ δημοτικότης διὰ τῆς τελείας ἀποκαταστάσεως [2].

274. Ἡ καθ' ἕνα τῶν ἀνωτέρω τρόπων κτηθεῖσα δημοτικότης δὲν μένει ἐσαεὶ ἀμετάθλητος, οἱονεὶ κατακρατοῦσα δέσμιον πᾶν πρόσωπον ἐν τῷ δήμῳ, ᾧ ἅπαξ ἐτάχθη· τοὐναντίον μεταβάλλεται κατὰ τρόπον, μὴ παρακωλύοντα τὴν φυσικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερίαν καὶ βούλησιν. Ἀλλὰ τὰ περὶ τούτου ἄλλοτε ἄλλως ὥρισαν αἱ νομοθεσίαι.

Κατὰ τὰς πλείστας ἡ μεταβολὴ δημοτικότητος δὲν ἐπέρχεται δι' ἁπλῆς δηλώσεως τῆς περὶ τούτου βουλήσεως τοῦ προσώπου, ἀλλὰ διὰ πραγματικῆς μετοικήσεως ἐν ἑτέρῳ δήμῳ ἐπὶ ἕν ἔτος ἢ ἐξ τοὐλάχιστον μῆνας, δι' ἧς ἀποδεικνύεται ἡ σοβαρὰ θέλησις τοῦ προσώπου, τοῦ νὰ διαρρήξῃ τὴν ὑφισταμένην τέως μετὰ τοῦ ἑαυτοῦ δήμου σχέσιν καὶ κοινωνίαν καὶ συνάψῃ ἑτέραν μετὰ τοῦ δήμου, ἐν ᾧ νῦν κατοικεῖ.

Ὁ ἡμέτερος νομοθέτης δὲν ὥρισε μὲν χρονικὸν διάστημα διαμονῆς ἐν τῷ δήμῳ, εἰς ὃν θέλει τις ἐφεξῆς ν' ἀνήκῃ, ἀπῄτησεν ὅμως, ἵνα ἡ περὶ μεταβολῆς δημοτικότητος αἴτησις συνοδεύηται καὶ ὑπὸ πραγματικῆς ἐγκαταστάσεως, διότι τοῦτο δηλοῖ ἡ φράσις τοῦ ἄρθρου 10, ὅτι, «τὸ ὁποῖον ἅπαξ ἀπήλαυσέ τις δημοτικὸν δικαίωμα διαρκεῖ, ἐωσοῦ ἀπολαύσῃ νέον εἰς ἄλλον δῆμον» [3].

1 Ἡ γερμανικὴ νομοθεσία ὥστε δεκαετῆ προθεσμίαν.

2 Ὁ Ἀργυρόπουλος, I, 172 διατεινόμενος, ὅτι ἡ τελεία ἀποκατάστασις κατὰ τὰς νομίμους διατάξεις ἐπέρχεται, καθ' ἣν περίπτωσιν ἀναφέρεται τὶς πρὸς τὸν δῆμον, ὃν ἐγκατέλιπε, καὶ πρὸς τὸν δῆμον ἐν ᾧ ἐγκαθίσταται, αἰτῶν, ὅπως ἐγγραφῇ ἐν αὐτῷ δημότης, παρερμηνεύει ἐντελῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἄρθρου καὶ καθιστᾷ ὅλως περιττὸν τὸ ἀμέσως ἑπόμενον δέκατον τοῦ δήμ. ν.

3 Δι' ἐγκ. ὑπ' ἀρθ. 3882 ἀπὸ 24 Μαΐου 1845 τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερ. ὑπουργεῖον ἐξήγησεν, ὅτι διὰ νὰ γείνῃ δεκτὴ ἡ αἰτουμένη ὑπό τινος μεταφορὰ τοῦ δημοτικοῦ δικαιώματος ἀπὸ δήμου εἰς δῆμον, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἀρχὴ πραγματοποιήσεως τῆς ἀποκαταστάσεώς του ἐν τῷ νέῳ δήμῳ. Ἡ τεταύτη ὅμως § τῆς Ἐγκ. 39 τῆς 27 Ἀπριλίου 1851 ἐκτείνει τοὺς ὅρους, ὑφ' οὓς δύναται νὰ γένηται δεκτὴ ἡ αἰτουμένη μεταφορὰ τοῦ δημοτικοῦ δικαιώματος, ἐξηγοῦσα, ὅτι ὡς τίτλος πρὸς μεταφορὰν δημοτικοῦ δικαιώματος ἀπὸ δήμου εἰς δῆμον δύναται νὰ ἦναι οἱοσδήποτε τῶν τεσσάρων τρόπων κτήσεως δημοτικότητος, οὓς διαγράφει τὸ ἄρθρον 9 τοῦ δημ. ν. Ταὐτίθετον ὅλως ῥέγγεται ἡ ὑπ' ἀριθ. 33 τῆς 21 Ἰουλίου 1859 Ἐγκυκλίου.

4 Τοιοῦτοι δῆμοι εἶναι ἐπὶ παραδείγματι κατὰ τὴν τελευταίαν στατιστικὴν τὴν δημοσιευθεῖσαν ἐν παραρτήματι τῆς ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τοῦ 1884 ὁ τῆς Φυλῆς, Ἀχαρνῶν, Ἀγκιστρίου, Σαλαμῖνος, Χαλκιδέων, ὅλη ἡ ἐπαρχία Θηβῶν καὶ ἄλλοι πολλοί.

2 Ὅρα Ἀντωνιάδου 379 καὶ Δηλιγ.-Ζηνοπ. II, σημ. καὶ ἑξῆς.

Διὰ ταῦτα δύναται ὁ δήμαρχος κατ' ἀρχὴν ν' ἀρνηθῇ τὴν ἐν τῷ δημοτολογίῳ ἐγγραφὴν παντὸς προσώπου, οὗ δὲν βεβαιοῦται ἡ ἐν αὐτῷ ἐγκατάστασις. Ἐν τῇ πράξει ὅμως ἐπεκράτησεν ἀπὸ μακροῦ χρόνου, ὅπως διὰ μόνης τῆς δηλώσεως τοῦ προσώπου μεταβάλλεται ἡ δημοτικότης αὐτοῦ καὶ δὴ δι' ἁπλῆς ἐπιστολῆς. Ἐντεῦθεν δὲ συμβαίνει, ὥστε ἐν πολλοῖς τῶν ἑλληνικῶν δήμων οἱ κάτοικοι νὰ ἦναι πολλῷ ὀλιγώτεροι τῶν ἐγγεγραμμένων δημοτῶν καὶ ψηφοφόρων [1].

Ὡσαύτως δύναται ν' ἀρνηθῇ ὁ δήμαρχος τὴν ἐν τῷ δήμῳ παραδοχὴν ὡς δημότου παντὸς προσώπου, ὅπερ θεωρεῖται ἐπικίνδυνον ὡς ἐκ τῆς διαγωγῆς του εἰς τὴν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν τοῦ δήμου, ἢ τὸ ὁποῖον ἕνεκα τῆς πενίας αὐτοῦ θέλει συντηρεῖσθαι δι' ἐπαιτείας ἢ ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ ταμείου.

Κατὰ τοῦ δημαρχικοῦ τούτου δικαιώματος ὑφίσταται τὸ ἔνδικον μέσον τῆς προσφυγῆς ἐνώπιον τῆς ἀνωτέρας διοικητικῆς ἀρχῆς, ἤτοι τοῦ ἁρμοδίου νομάρχου καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν, ὡς ἐπὶ πάσης ὑποθέσεως τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, δι' ἣν δὲν ὡρίσθη εἰδικῶς ἄλλο μέσον προσφυγῆς.

Φανερόν ἐστιν, ὅτι ἐὰν ὅ,τε νομάρχης καὶ ὁ ὑπουργὸς ἐγκρίνωσι τὴν ἄρνησιν τοῦ δημάρχου πρὸς ἐγγραφήν, ἡ τέως δημοτικὴ ἀρχὴ ὑποχρεοῦται νὰ δεχθῇ καὶ πάλιν τὸν μὴ δυνηθέντα νὰ ἐγγραφῇ ἐν ἄλλῳ δήμῳ δημότην αὐτῆς, ἀφοῦ μάλιστα οὐδὲ ἠδύνατο νὰ τὸν διαγράψῃ τοῦ δημοτολογίου, πρὶν ἢ βεβαιωθῇ ἐπισήμως περὶ τῆς ἐγγραφῆς του ἐν ἄλλῳ δήμῳ [2].

275. Κατ' ἀρχὴν μία μόνη ἐπιτρέπεται δημοτικότης παρ' ἡμῖν, ἐν ᾧ κατ' ἄλλας νομοθεσίας καὶ μάλιστα γερμανικάς, δικαιοῦταί τις νὰ ἔχῃ διπλῆν δημοτικότητα, τὴν μὲν λόγῳ ἐγκαταστάσεως τὴν δὲ ἕνεκα κατοχῆς ἢ κυριότητος ἀκινήτων.

Ἐν τούτοις καὶ παρ' ἡμῖν ὁ νόμος ἐπιτρέπει ἐξαιρετικῶς εἰς τὸν αἰτοῦντα τὴν ἐγγραφὴν αὐτοῦ ἐν νέῳ δήμῳ, νὰ διατηρήσῃ τὴν προτέραν δημοτικότητα, «ἐὰν ἀναφερθῇ ἐγγράφως πρὸς τὴν μέχρι τοῦδε δημοτικὴν ἀρχήν του καὶ λάβῃ τὴν συγκατάθεσίν της» [1].

Ἡ διπλῆ δημοτικότης ἐδημιουργήθη ὑπὲρ τῶν ἐχόντων ἀκινήτους ἰδιοκτησίας ἢ μεγάλα ὑλικὰ συμφέροντα ἐν πλείοσι δήμοις ὥστε διὰ τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν νὰ προστατεύωσι ταῦτα ἐπαρκῶς. Διὰ τοῦτο ρητῶς ἐπιτρέπεται παρ' ἄλλων νομοθεσιῶν καὶ ἑτεροδημότας τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα, τό τε ἐνεργητικὸν καὶ παθητικόν, ὅταν ἔχωσιν ἀκίνητον ἐν ἄλλῳ δήμῳ περιουσίαν ἢ καταβάλλωσιν ἄμεσόν τινα φόρον. Παρ' ἡμῖν ὅμως ἡ διπλῆ δημοτικότης δὲν παράγει καὶ διπλοῦν ἐκλογικὸν δικαίωμα· ὅθεν συνεπάγεται ἁπλῶς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἄλλων δημοτικῶν δικαιωμάτων, περὶ ὧν κατωτέρω [2].

Ἡ περὶ διατηρήσεως τῆς ἀρχικῆς δημοτικότητος τοῦ ἐγγραφέντος καὶ ἐν ἑτέρῳ δήμῳ ἀποφαινομένη ἀρχὴ εἶναι ἡ δημοτική, ἤτοι ὁ δήμαρχος μετὰ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, καθ' ἃ ἡρμήνευσεν οὐκ ἀτόπως τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν [3].

Τριπλῆ δημοτικότης φαίνεται ἀπάδουσα εἰς τὸ πνεῦμα τῆς διατάξεως οὖσης, ὅλως ἐξαιρετικῆς καὶ ὡς εἰκὸς στενῶς ἑρμηνευτέας.

276. Ἡ ἰδιότης τοῦ δημότου συνεπάγεται αὐτοδικαίως δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις, ἃς ὁρίζει ὁ ἡμέτερος δημοτικὸς νόμος ἐν ἄρθρῳ 11—14.

1 Ἄρθρ. 10 Δημ. Ν.
2 Ὅρα § 375 καὶ ἑξ.
3 Ἐγκ. 3822 τῆς 24 Μαρτίου 1843.

Ἐκ τῶν δημοτικῶν δικαιωμάτων τὸ πρῶτον ἐστὶν ἡ διαμονή, ἤτοι οὐδεὶς δημότης δύναται κατὰ κανόνα ν' ἀποβληθῇ τοῦ ἑαυτοῦ δήμου, καθάπερ ἀπαγορεύεται καὶ ἡ ἔξωσις ἐκ τῆς ἑλληνικῆς χώρας τοῦ ἡμεδαποῦ.

Ἐξαιρετικῶς ὅμως νόμοι τινὲς καὶ ἰδίᾳ οἱ κατὰ τῆς ληστείας ἐπέτρεψαν τὴν ἐκτόπισιν προσώπων τινῶν ἐκ τῶν ἑαυτῶν δήμων, λόγῳ τῆς σχέσεως τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν ἢ τῆς συγγενείας πρὸς κεκηρυγμένους λῃστάς. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ ἀστυνομικὴ ἐπιτήρησις περιστέλλει οὐσιωδῶς τὸ δικαίωμα τῆς διαμονῆς τῶν δημοτῶν [1].

Ἐξ ἀντιδιαστολῆς δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιτρέψωμεν τὴν ἀπέλασιν παντὸς ἑτεροδημότου ἐκ τοῦ δήμου, ἔνθα διαμένει, καθ' ὃν τρόπον ἀπελαύνεται ἐκ τῆς ἐπικρατείας πᾶς ἀλλοδαπὸς δικαιώματι κυριαρχικῷ· διότι οὕτως ἤθελεν οὐσιωδῶς περιορισθῇ ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἀκωλύτου κυκλοφορίας τῶν προσώπων ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐπικρατείας των. Τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπελάσεως τῶν ἑτεροδημοτῶν ἐπιτρέπεται ἡ χρῆσις ἐπὶ τῶν ὑποπτων πρὸς διατάραξιν τῆς κοινῆς ἡσυχίας καὶ ἀσφαλείας τοῦ δήμου καὶ ἐπὶ τῶν ἐπαιτῶν, ἀγυρτῶν καὶ γοήτων, ἀποστελλομένων ἁπάντων διὰ τῆς ἀστυνομίας εἰς τὰς ἑαυτῶν ἑστίας. Ἀλλὰ καὶ πάλιν οἱ ὁπωσδήποτε ἀδικούμενοι ἐκ τοῦ ἐξαιρετικοῦ τούτου δικαιώματος τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς ἔχουσι τὸ ἐνδικον μέσον τῆς προσφυγῆς ἐνώπιον τῶν ἀνωτέρων διοικητικῶν ἀρχῶν [2].

277. Δεύτερον δικαίωμα παντὸς δημότου ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ δήμου εἶναι τὸ τῆς περιθάλψεως «ἐν περιπτώσει ἐνδείας καὶ ἀποδεδειγμένης ἀνικανότητος τοῦ ἐργάζεσθαι».

Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ περίθαλψις τῶν πτωχῶν ἦν καθῆκον τῆς ἐκκλησίας, ἐξαιρετικῶς δὲ τὰ σωματεῖα καὶ αἱ συντεχνίαι συνέτρεχον εἰς τὴν περίθαλψιν τῶν περιπεσόντων εἰς ἔνδειαν

1 Ποιν. Ν. Ἄρθρ. 33—35.
2 Κατὰ τὸ ἄρθρ. 102 τοῦ Ν. 17 Σεπτεμβρ. 1877 [76[περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν. «Οὐδέποτε δύναται νὰ ἀπαγορευθῇ εἰς πολίτην Ἕλληνα νὰ παρευρίσκηται εἰς οἱονδήποτε δῆμον κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐκλογῆς».

μελῶν αὐτῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν ταῖς πόλεσι τὰ μέσα ταῦτα δὲν ἐπήρκουν ἕνεκα τοῦ ἀεὶ αὔξοντος ἀριθμοῦ τῶν πενήτων, προσῆλθον ἀρωγοὶ καὶ τὰ δημοτικὰ ταμεῖα τοσοῦτον μᾶλλον προθύμως καθ' ὅσον διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μεταρρυθμίσεως ἐπῆλθεν ἡ δήμευσις τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων.

Ἡ προαιρετικὴ αὕτη συνδρομὴ τῶν δήμων ὑπὲρ τῶν ἀπόρων μελῶν αὐτῶν παρέμεινε μέχρι τοῦ νῦν ἐν Γαλλίᾳ, Ὁλλανδίᾳ Βελγίῳ, Ἱσπανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, τοὐναντίον δὲ ἐν Αὐστρίᾳ, Γερμανίᾳ, Σουηδίᾳ, Νορβηγίᾳ, Δανιμαρκίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ, ἡ ὑποχρέωσις πρὸς περίθαλψιν τῶν πενήτων δημοτῶν ἐπιβάλλεται αὐστηρῶς τοῖς δήμοις, ἐν τισι δὲ τούτων παραχωρεῖται τοῖς πένησι καὶ ἀγωγὴ περιθάλψεως [1].

Τὸ δεύτερον τοῦτο σύστημα ἠκολούθησε καὶ ὁ ἡμέτερος νομοθέτης, κατὰ θεωρίαν ὅμως καὶ ἀφῃρημένως, ὡς μὴ ὁρίσας τὸν τρόπον, καθ' ὃν δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ ὁ δῆμος εἰς τὴν περίθαλψιν τῶν πενήτων, οὐδὲ ἀναγράψας τοὐλάχιστον ἐν ταῖς ἀναγκαίαις δημοτικαῖς δαπάναις τοῦ ἄρθρου 18 καὶ τὴν πρὸς συντήρησιν τῶν πενήτων [2].

278. Κατὰ τὸ β' καὶ γ' ἐδάφιον τοῦ ἄρθρου 11 τοῦ δημοτικοῦ νόμου οἱ δημόται ἔχουσι δικαίωμα ἐπικαρπίας καὶ ἀπολαύσεως τῆς δημοτικῆς περιουσίας καὶ μετοχὴν εἰς ὅλα τὰ δημοτικὰ καταστήματα.

Κατὰ τὸ πρῶτον ἡ ἐπικαρπία καὶ ἀπόλαυσις ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς ἀκινήτου δημοτικῆς περιουσίας καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς προϊόντων, οἷον ἐπὶ τῶν δασῶν καὶ τῶν βοσκῶν, τῶν πηγῶν καὶ φρεάτων, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς κινητῆς περιουσίας καὶ ἰδίως τῶν δημοτικῶν προσόδων, αἵτινες κατὰ τὴν ῥητὴν διάταξιν τοῦ νόμου «δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διανέμωνται μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ δήμου» [3].

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ δικαίωμα τῆς ἐπικαρπίας δύναται

1 Meyer, Lehrb. d. Verwalt. r. 1843, I, 97 καὶ ἑξ. Block, Les Communes, 72.

2 Καὶ ἐν Βαυαρίᾳ, ὅπου ἰσχύει ὁμοίως τὸ ὑποχρεωτικὸν τῶν δήμων πρὸς περίθαλψιν τῶν πενήτων, διοικητικῶς εἶναι ἐξαναγκαστόν, οὐχὶ δὲ καὶ δικαστικῶς. Meyer, αὐτόθι I, 132.

3 Ἄρθρ. 23 Δημ. Ν.

ν' ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τῶν δημοτῶν, ὅπως παραχωρῆται ἐφεξῆς μόνον ἀνὶ χρηματικῆς ἀμοιβῆς, μετὰ προηγουμένην ἀπόφασιν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου.

Τέλος δικαίωμα παντὸς δημότου εἶναι τὸ νὰ μετέχῃ ὅλων τῶν δημοτικῶν καταστημάτων, ἤτοι σχολείων, νοσοκομείων, πτωχοκομείων καὶ τῶν τοιούτων. Ἐξαιροῦνται τὰ καταστήματα τὰ ἔχοντα ἀποκλειστικόν τινα προσδιορισμόν, ἤτοι ἐκεῖνα, ἅτινα εἶναι προσδιωρισμένα διὰ τοὺς ὀπαδοὺς μιᾶς μόνης θρησκείας, ἢ ὅσα, ἱδρυθέντα διὰ δωρεῶν ἰδιωτικῶν ἢ κληροδοτημάτων, διέπονται ὑπὸ ἰδιαιτέρων κανόνων, περιοριζόντων τὸν ἀριθμὸν τῶν δημοτῶν ἢ τῶν κατοίκων δήμου τινὸς τῶν ἐχόντων ἀποκλειστικὸν δικαίωμα μετοχῆς ἐπ' αὐτῶν [1].

279. Ὡς πάντα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα καὶ τὰ δημοτικὰ παρακολουθοῦνται ἀναγκαίως καὶ ὑπὸ ὑποχρεώσεων, αὗται δὲ συνίστανται κατὰ τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν εἰς τὸ νὰ συνεισφέρωσιν οἱ δημόται «ἀναλόγως εἰς ὅλας τὰς κοινὰς ὑποχρεώσεις καὶ βάρη πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν δημοτικῶν σκοπῶν» [2].

Αἱ δημοτικαὶ αὗται ὑποχρεώσεις ἐξεταζόμεναι εἰδικώτερον συνοψίζονται εἰς τὰς δύο ταύτας· τὴν καταβολὴν ἀμέσων καὶ ἐμμέσων δημοτικῶν φόρων καὶ δασμῶν καὶ εἰς τὴν παροχὴν προσωπικῆς ἐργασίας. Ἡ καταβολὴ τῶν ἀμέσων φόρων δέον νὰ ὁρίζηται ἀναλόγως τῆς περιουσίας τοῦ δημότου, καθ' ἃ κελεύει οὐ μόνον ὁ δημοτικὸς νόμος, ἀλλὰ καὶ τὸ Σύνταγμα [3]. Προσωπικὴ δ' ἐργασία ἐστὶν ἡ ἄλλως καλουμένη ἀγγαρεία, συναμένη νὰ ἐπιβληθῇ οὐ μόνον κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένας περιπτώσεις, ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλας ἐκτάκτους ἢ ἀπροόπτους, οἷον πρὸς διατήρησιν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, πρὸς παροχὴν βοηθείας ἐν περιπτώσει δημοσίων δυστυχημάτων, ἢ ἐπιβλαβῶν φυσικῶν γεγονότων κτλ. [4].

Ἐκ τῆς ἐκφράσεως τοῦ νόμου, ὅτι πᾶς δημότης ὑπόκειται εἰς

1 Πρβλ. Ἀ ρ γ υ ο π ο ύ λ ο υ, I, 180 καὶ ἑξ.

2 Δημ. Ν. Ἄρθρ. 12.

3 Ἄρθ. 3.

4 Ὅρα R o e s l e r, I, § 117.—Πρβλ. ἀνωτ. § 263.

τὰς ἀνωτέρω ὑποχρεώσεις δὲν ἔπεται κατ' ἀντιδιαστολήν, ὅτι ἀπαλλάσσονται τούτων οἱ μὴ ὄντες δημόται καὶ διαμένοντες ἁπλῶς ἐν τῷ δήμῳ, ὡς μὴ μετέχοντες ὅθεν τῶν ἀντιστοίχων δικαιωμάτων. Τοὐναντίον εἰς μὲν τοὺς ἀμέσους καὶ ἐμμέσους δημοτικοὺς φόρους ὑπόκεινται πάντες, οἵ τε ἑτεροδημόται καὶ οἱ ἀλλοδαποί, τῆς συνήθους δὲ ἢ κοινῆς ἀγγαρείας ἀπαλλάσσονται οἱ ξένοι, χάριν διεθνοῦς εὐπροσηγορείας, οὐχὶ ὅμως καὶ τῆς ἕνεκα ἐκτάκτων περιπτώσεων ἐπιβαλλομένης [1].

280. Πρὸς ἀκριβῆ ἐξέλεγξιν τῶν ἐν ἑκάστῳ δήμῳ ὑπαρχόντων δημοτῶν ἐπιβάλλεται ἡ τήρησις δημοτολογίου, ἐν ᾧ σημειοῦται ὁ τρόπος τῆς προσκτήσεως τῆς ἰθαγενείας καὶ τῆς δημοτικότητος, ἡ ἡλικία, ἡ ἔγγαμος ἢ ἄγαμος κατάστασις τοῦ δημότου, τὸ ἐπάγγελμα, ἡ πατρίς, ὁ τόπος, ἢ τὸ χωρίον τῆς κατοικίας, τὸ θρήσκευμα κτλ. Ἐν ἰδίῳ δὲ αὐξοντι ἀριθμῷ ἐγγράφονται ἡ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα τοῦ οἰκογενειάρχου.

Ἐν περιπτώσει μεταφορᾶς τοῦ δημοτικοῦ δικαιώματος, ὁ δήμαρχος τοῦ δήμου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀπέκτησέ τις τὸ νεώτερον δημοτικὸν δικαίωμα, ὀφείλει νὰ εἰδοποιῇ διὰ τῆς ἁρμοδίας ὁδοῦ τὸν δήμαρχον τοῦ δήμου, ἐν ᾧ εἶχεν ὁ δημότης τὸ ἀρχαιότερον δικαίωμα, ἵνα διαγράψῃ αὐτὸν τοῦ δημοτολογίου του διὰ τῆς προσηκούσης μεταφορᾶς τοῦ δικαιώματός του σημειώσεως [2].

---

1 Boesler, ἔ.ἀ. ἄνωτ.

2 Ἐγκύκλ. ὑπ' ἀριθ. 39 τῆς 27 Ἀπριλ. 1851.

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

Περὶ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν καθ' ὅλου.

Περίληψις.

281. Ἔννοια τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν.
282. Διαίρεσις αὐτῶν εἰς βουλευτικὰς καὶ ἐκτελεστικάς.
283. Συστήματα ἐκλογῆς δημοτικῶν ἀρχῶν.
284. Τὰ ἐν Ἑλλάδι.
285. Περὶ τῶν ἐκλογέων.
286. Τίνες στεροῦνται τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος;
287. Περὶ τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων.
288. Περὶ τῶν ἐκλογίμων.
289. Τίνες ἐξαιροῦνται τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγεσθαι;
290. Περὶ τῆς ὑποψηφιότητος.
291. Περὶ τῆς ἀνακηρύξεως.
292. Τὰ μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν.
293. Τὰ κατὰ τὴν ἐκλογήν.
294. Ἐκδίκασις τῆς ἐκλογῆς.
295. Ἀποποίησις τῆς ἐκλογῆς.
296. Ἐγκατάστασις καὶ ὁρκοδοσία. Διάρκεια τῆς δημοτικῆς περιόδου.
297. Λόγοι παύσεως ἀπὸ τοῦ δημοτικοῦ ἀξιώματος πρὸ τῆς λήξεως αὐτοῦ.
298. Περὶ τῆς διαλύσεως τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν.
299. Τὸ δημοτικὸν ἀξίωμα ἐστὶν ἄμισθον. Ἀντιμισθία τοῦ δημάρχου Ἀποζημίωσις παρέδρων καὶ συμβούλων.

---

281. Ὡς τὸ Κράτος καταρτίζεται διὰ τῆς ἱδρύσεως τῆς ἀνωτάτης αὐτοῦ ἀρχῆς, οὕτω καὶ τὸ νομικὸν πρόσωπον τοῦ δήμου λαμβάνει ζωὴν καὶ ὑπόστασιν ἐξωτερικὴν διὰ τῆς ἀναδείξεως τῶν προσώπων, ἅτινα μέλλουσι νὰ ἀντιπροσωπεύωσι καὶ διοικῶσιν αὐτόν.

Τὰ πρόσωπα ταῦτα καλοῦμεν ἀρχάς, ὡς ἐπιβάλλοντα τὴν

ἔννομον αὐτῶν βούλησιν ἐφ' ὅλων τῶν ὑπ' αὐτοὺς δημοτῶν καὶ διατηροῦντα διὰ τοῦ κράτους τοῦ νόμου τὸν δεσμὸν τῆς ἑνότητος καὶ κοινότητος τῶν συμφερόντων, οὗ ἄνευ ὁ δῆμος δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ.

282. Αἱ δημοτικαὶ ἀρχαὶ διττῶς μετέχουσι τῆς διοικήσεως τοῦ δήμου· ἢ πᾶσαι ὁμοῦ δρῶσιν ἅμα καὶ βουλεύονται κατὰ τὰς περὶ συλλογικοῦ συστήματος ἀρχάς [1], ἢ αἱ μὲν βουλεύονται ἁπλῶς, αἱ δὲ ἐκτελοῦσι μόνον τὰ δόξαντα. ὅτε καὶ διακρίνονται εἰς βουλευτικὰς καὶ ἐκτελεστικὰς ἀρχάς. Τοῦ πρώτου συστήματος γίνεται χρῆσις ἐν Ἀγγλίᾳ μάλιστα, τῇ κατ' ἐξοχὴν χώρᾳ τῆς αὐτοδιοικήσεως, τοῦ δὲ ἑτέρου ἐν Γαλλίᾳ ἰδίως.

Ἐκ τῶν δύο τούτων συστημάτων τὸ πρῶτον κρίνεται προτιμητέον ὑπὸ τῶν κατανοούντων ὀρθῶς τὴν ἔννοιαν τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ ἀναγνωριζόντων αὐτὴν ὡς θεσμὸν δημόσιον, ἐπιβάλλοντα ταὐτὰ σχεδὸν βάρη καὶ καθήκοντα τοῖς λειτουργοῖς αὐτῆς, ὅσα καὶ τοῖς δημοσίοις ὑπαλλήλοις. Ὄντως δὲ τῆς διοικήσεως συνισταμένης εἰς ποιάν τινα ἐνέργειαν θετικὴν πρὸς σκοπὸν δημόσιον, ἕπεται ὅτι καὶ ἡ δημοτικὴ διοίκησις ἀνάγκη νὰ σκοπῇ τὸ αὐτό, ἤτοι πῶς ἅπαντες οἱ δημοτικοὶ ἄρχοντες νὰ συμμετέχωσιν ἐνεργῶς τῆς διοικήσεως, ὁρῶντες δῆλον ὅτι ἅπαντες ἀμέσως καὶ προσωπικῶς καὶ οὐχὶ ἐμμέσως καὶ διὰ συζητήσεων περὶ ἀντικειμένων, ἅπερ ἄλλοι θέλουσιν ἐκτελέσει.

Παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ ἡμετέρα νομοθεσία, ἑπομένη τῇ γαλλικῇ, ἀπέκρουσε τέλειον τὸ συλλογικὸν σύστημα· ὅθεν διῄρεσε τὴν δημοτικὴν ἀρχὴν εἰς συμβουλευτικὴν καὶ ἐκτελεστικήν, τὴν μὲν πρώτην ἀναθέσασα τῷ δημοτικῷ συμβουλίῳ τὴν δ' ἑτέραν τῷ δημάρχῳ [2].

283. Πρὸς ἐκλογὴν τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν ἀπανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης ἀναγνωρίζεται ἐν τε τῇ θεωρείᾳ καὶ τῇ πράξει, ὅτι ἁρμοδιώτεροι εἰσὶν αὐτοὶ οἱ δημόται, διὸ καὶ ἀποκρούεται

1 Ὅρα § 40 καὶ ἐφ.

2 Τὸ ἀκριβὲς εἰπεῖν ὁ ἡμέτερος δημοτικὸς νόμος ὁμιλεῖ ἐν ἄρθρῳ 39 περὶ τριῶν ἀρχῶν τοῦ δήμου, ἤτοι τοῦ δημάρχου, τῶν παρέδρων καὶ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ἀλλ' οἱ πάρεδροι εἶναι ἁπλῶς βοηθοὶ τοῦ δημάρχου

κατ' ἀρχὴν ἡ παρέμβασις ἢ ἡ συμμετοχὴ τοῦ Κράτους ἐν τῇ ἀναδείξει τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν. Ὡς πρὸς τὸν τρόπον ὅμως τῆς ἐκλογῆς πολλαὶ καὶ ποικίλαι εἰσὶν αἱ γνῶμαι καὶ διάφορα τὰ συστήματα κατὰ χώρας καὶ ἔθνη [1].

Καὶ ποὺ μὲν δημοτικοὶ ἄρχοντες ἐκλέγονται μεταξὺ ὡρισμένης τάξεως πολιτῶν, ἤτοι τῶν μᾶλλον φορολογουμένων ἢ γαιοκτημόνων, ποὺ δὲ μεταξὺ ὅλων τῶν δημοτῶν, καὶ ποὺ μὲν ἡ ἐκλογὴ εἶνε ἄμεσος ποὺ δὲ ἔμμεσος, ἤτοι διπλῆ, τῶν δημοτῶν περιοριζομένων μόνον εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν προσώπων, ἅτινα θὰ ἐκλέξωσι τοὺς δημοτικοὺς ἄρχοντας. Ἔν τισι δὲ Κράτεσι τὸ ἔμμεσον τῆς ἐκλογῆς συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι δῆλα δὴ ἡ ἐκλογὴ δημοτικῶν τινων ἀρχόντων, οἷον τοῦ δημάρχου καὶ τῶν παρέδρων, γίνεται οὐχὶ ὑπὸ τῶν ἐκλογέων πρώτου ἢ δευτέρου βαθμοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἄλλων δημοτικῶν ἀρχόντων, τῶν ἐκλεγέντων ὑπὸ τῶν δημοτῶν. Καὶ ὁ τρόπος δὲ τῆς ἀνανεώσεως τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, δὲν εἶνε εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ἁπανταχοῦ· διότι τινὰ μὲν Κράτη ἐψήφισαν τὴν καθολικὴν καὶ σύγχρονον ἀνανέωσιν ὅλων τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, ἄλλα δὲ πάλιν τὴν μερικήν· ὥστε μὴ ἐξερχομένων ὅλων τῶν δημοτικῶν ἀρχόντων καθ' ὡρισμένον χρόνον, νὰ διασώζηται τὸ πνεῦμα τῆς συνεχείας καὶ παραδόσεως, τὸ τοσοῦτον ἀπαραίτητον ἐν τῇ διοικήσει τῶν τοπικῶν ὑποθέσεων [2].

Τέλος ὡς πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς ποὺ μὲν ἀπαιτεῖται τίμημα, ἢ ἀκίνητος περιουσία ἢ ἄλλα τινὰ προσόντα· ποὺ δὲ οὐδὲν τούτων ἀπονεμομένου τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ἀδιακρίτως εἰς πάντα δημότην [3].

1 Ἐν Γαλλίᾳ συνεζητήθησαν κατὰ διαφόρους καιροὺς ἀπὸ τῆς μεγάλης αὐτῆς ἐπαναστάσεως δώδεκα διάφορα συστήματα ἐκλογῆς δημάρχων, τὰ πλεῖστα δ' αὐτῶν καὶ ἐψηφίσθησαν ἐναλλὰξ διὰ νόμου. Ὅρα Ducrocq. 1, 177.

2 Πρβλ. P a s c a u d, de l' organisation communale κτλ. σ.239 καὶ ἐφ. Ἡ Ἀγγλία, ἡ Βελγική, ἡ Ἱσπανία, ἡ Ἰταλία, ἡ Σουηδία καὶ ἄλλα Κράτη ἀκολουθοῦσι τὸ δεύτερον τοῦτο σύστημα. Ὅρα καὶ F l o u r e n s, Revue critique de législation et de jurisp. 1876, σ. 732.

3 Ἐν τοῖς πλείστοις τῶν εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα ἐν τοῖς δήμοις κανονίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τιμήματος, ἢ καταβολῆς ποσοῦ

284. Τίνα οὖν τὰ ἐν Ἑλλάδι κρατοῦντα ;

Ὁ δημοτικὸς νόμος ἐκανόνισε κατ' ἀρχὰς τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς ἐπὶ τῇ βάσει τιμήματος, ἤτοι οἱ μᾶλλον φορολογούμενοι τῶν δημοτῶν ὡς πρὸς τοὺς ἀμέσους φόρους τοῦ δήμου, εἶχον δικαίωμα ψήφου. Ἐξέλεγον δὲ οὗτοι τοὺς δημοτικοὺς συμβούλους μεταξὺ τῶν ὑπερβάντων τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν δημοτῶν[1]. Ἡ ἐκλογὴ ὅμως τῶν δημάρχων καὶ παρέδρων ἐκονίζετο ἔμμεσος, πρὸς τοῦτο δὲ συνιστᾶτο ἰδιαίτερον δημαιρεσιακὸν συμβούλιον ἐκ τῶν μελῶν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου καὶ ἐξ ἴσου ἀριθμοῦ τῶν μᾶλλον φορολογουμένων δημοτῶν, οἵτινες ὁμοῦ ἅπαντες ἐξέλεγον τρεῖς μὲν ὑποψηφίους διὰ τὴν θέσιν τοῦ δημάρχου, ἕνα δὲ διὰ τὴν τοῦ παρέδρου[2]. Καὶ ἐν μὲν τοῖς δήμοις α΄ καὶ β΄ τάξεως ὁ βασιλεὺς ἐξέλεγε καὶ καθίστα δήμαρχον, ὃν τινα ἤθελεν ἐκ τῶν ὑποψηφίων, ἐν δὲ τοῖς γ΄ τάξεως ὁ Νομάρχης, ἐξουσιοδοτούμενος ὑπὸ τοῦ Βασιλέως[3].

Τὸ σύστημα τοῦτο ἀνέτρεψε ριζηδὸν αὐτὸ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864, ἀναγράψαν ὡς θεμελιώδη ὅρον τὴν ἄμεσον καθολικὴν καὶ μυστικὴν διὰ σφαιριδίων ψηφοφορίαν ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν[4]. Ἐπὶ τῶν ὑπεράγαν νεωτεριστικῶν τούτων ἀρχῶν ᾠκοδομήθησαν οἱ κατόπιν ἐκλογικοὶ νόμοι, εἰς τὴν λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τῶν ὁποίων προβαίνομεν ἐφεξῆς[5].

τινος ἀμέσων φόρων. Οὕτως ἐν Βαυαρίᾳ, Σαξωνίᾳ, Ὁλλανδίᾳ, Σουηδίᾳ, Δανιμαρκίᾳ, Ἀγγλίᾳ, Ἰταλίᾳ. Ἀπανταχοῦ δὲ σχεδὸν οἱ πένητες καὶ συντηρούμενοι δι' ἐλεημοσύνης στεροῦνται ψήφου. (Block, Les communes, 13 καὶ ἑξ. — Ἐν Ἀγγλίᾳ ὅπως ἡ τις δημότης ὀφείλει οὐ μόνον νὰ πληρώνῃ δημοτικοὺς φόρους (paying scot), ἀλλὰ καὶ διαμένῃ διαρκῶς ἐν τῷ δήμῳ ἐν ᾧ ψηφίζει καὶ ἔχει τὴν ἑαυτοῦ κατοικίαν (resident householder) Gneist, Selfgover. 607.

1 Ἄρθρ. 60 καὶ 61 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθρ. 13 τοῦ Δημοτ. Ν. Ἀπὸ τῆς διατάξεως ταύτης μέχρι τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου τῆς 26 Μαρτίου 1887 [72] ἐξεδόθησαν 15 Νόμοι καὶ Διατάγματα ἀφορῶντες εἰς τὰς δημαιρεσίας.

2 Δημ. Ν. Ἄρθρ. 75 καὶ 76.

3 Ἄρθρ. 87 Δημ. Ν.

4 Ἄρθρ. 105

5 Τὴν τοιαύτην παρ' ἡμῖν κατάστασιν δικαίως ἐπικρίνει ὁ Held, Staat und Gesellschaft, Dritter theil. σ. 545.

285. Τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφίζειν ἐν ταῖς ἐκλογαῖς τοῦ δήμου ἀνήκει κατ' ἀρχὴν εἰς μόνους τοὺς δημότας αὐτοῦ, ἀποκλειομένων ἀπολύτως τῶν ἑτεροδημοτῶν, καὶ ἐὰν ἔχωσιν ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν, ἢ κατοικῶσιν ἐν τῷ δήμῳ [1].

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς ταύτης πᾶς δημότης συμπληρώσας τὸ 21 ἔτος τῆς ἡλικίας του, δοὺς δὲ τὸν ὅρκον τοῦ πολίτου Ἕλληνος καὶ ἐγγραφεὶς ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταλόγῳ, καθίσταται ἐκλογεύς [2]. Ἡ συμπλήρωσις τῆς νομίμου ἡλικίας δέον νὰ ὑπάρχῃ πρὸ τῆς ἐγγραφῆς τοῦ δημότου ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταλόγῳ, ἀποδεικνυομένη διὰ τοῦ δημοτολογίου. Ἐν ἐλλείψει δὲ τοιούτου ἡ ἡλικία βεβαιοῦται καὶ διὰ μαρτύρων καὶ δὴ διὰ τεκμηρίων [3].

Ἐκτὸς τῆς ἡλικίας ἄλλοτε ἀπῃτεῖτο διὰ τὸν ἐκλογέα καὶ βίος ἀνεξάρτητος [4], κατόπιν δὲ ἰδιοκτησία τις ἢ ἐπιτήδευμα οἱονδήποτε [5]. Πάντα ταῦτα ὅμως κατήργησε νεώτερος νόμος, ὥστε τὰ νῦν καὶ αὐτοὶ οἱ ἀνέστιοι καὶ ὁμολογουμένως πένητες ἀπολαύουσιν ἐν Ἑλλάδι τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος [6].

286. Τῆς καθολικῆς ταύτης ψηφοφορίας δὲν μετέχουσιν ἐξαιρετικῶς·

α΄) Οἱ ἕνεκα καταδίκης στερηθέντες τοῦ δικαιώματος τοῦ ψηφοφορεῖν [7], ἐν ὅσῳ διαρκεῖ ἡ στέρησις αὕτη. Ἡ ἀπόκτησις τοῦ δικαιώματος ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως δι' ἧς ἀποδίδονται εἰς τὸν καταδικασθέντα τὰ πολιτικὰ αὐτοῦ δικαιώματα, οὐχὶ δὲ καὶ διὰ χάριτος, ἥτις δὲν αἴρει τὰς συνεπείας τῆς ποινῆς [8].

---

1 Δημ. Ν. Ἄρθ. 13.

2 Ν. 30 Ἀπριλ. 1846 [9] περὶ ὅρκου. τῶν πολιτῶν Ἄρθ. 6 καὶ Ν 19 Νοεμβρίου 1864 [1855, 3] Ἄρθ. 1 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθρ. 4 Ν. 17 Σεπτεμ. 1877 [76].

3 Ὅρα καὶ Ἀργυρ. Ι, 186.

4 Ἄρθ. 13 Δημ. Ν.

5 Ἄρθ 4 Ν. περὶ δημαιρεσιῶν 19 Νοεμβρ. 1864 [1865, 3].

6 Ν. 17 Σεπτεμβρ. 1877 [76]. Ἄρθρ. 4.

7 Ἄρθρ. 22 – 24 Ποινικοῦ Ν. Ὅρα καὶ τὸν ἄνω Ἐκλογ. Ν. τοῦ 1877 ἐν ἄρθρ. 4.

8 Κωστῆ, ποινικὴ Δικον. § 195.

β') Οἱ δυνάμει ὁριστικοῦ βουλεύματος διατελοῦντες ὑπόδικοι ἐπὶ κακουργήματι [1]. Ἐκ τῆς διατάξεως ὅμως ταύτης τοῦ νόμου δὲν ἕπεται κατ' ἀντιδιαστολήν, ὅτι οἱ ἐπὶ πλημμελήματι ὑπόδικοι δικαιοῦνται γὰ ἐξέλθωσι τῶν φυλακῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς, ὅπως ἀσκήσωσι καὶ οὗτοι τὸ ἐκλογικὸν αὐτῶν δικαίωμα.

γ') Οἱ ἐστερημένοι τῆς ἐλευθέρας διαχειρίσεως τῆς περιουσίας αὐτῶν, ἤτοι οἱ νομίμως καὶ δικαστικῶς ἀπηγορευμένοι καὶ οἱ πτωχεύσαντες [2].

δ') Αἱ γυναῖκες. Ἀλλαχοῦ ὅμως ἀπεδόθη καὶ ταῖς γυναιξί, ταῖς ἐμπορευομέναις ἢ διοικούσαις ἰδίαν περιουσίαν, δικαίωμα ψήφου ἐν ταῖς δημοτικαῖς ἐκλογαῖς, ἵνα οὕτως ὑπερμαχῶσι τῶν ἰδίων συμφερόντων. Ψηφίζουσι δ' αὐταὶ δι' ἀντιπροσώπων, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἐν Ἀγγλίᾳ, Αὐστρίᾳ καὶ Ρωσσίᾳ [3].

ε') Οἱ κληρικοὶ πάντες [4].

ς') Τέλος δυνάμει νεωτέρου νόμου οἱ μὴ ἐγγεγραμμένοι ἐν τῷ μητρώῳ τῶν ἀρρένων· διότι οὗτοι δὲν δύνανται νὰ ἐγγραφῶσιν εἰς τὸν ἐκλογικὸν κατάλογον τοῦ δήμου, ἐὰν δὲ ἐγγραφῶσι διαγράφονται [5].

Πλὴν τῶν ἐξαιρέσεων τούτων οὐδεμία ἄλλη ἀναγράφεται ἐν τοῖς νόμοις. Ἐν τούτοις πῶς δύνανται νὰ ψηφίζωσι καὶ μάλιστα

---

1 Ἐκλογ. Ν. τοῦ 1877 Ἀρθ. 4, ὅτ' οὗ ἐτροποιήθη ἡ § γ' τοῦ ἄρθρ 13 τοῦ Δημοτ Ν.

2 Πολιτ. Δικον. Ἀρθ. 658, 665 καὶ 617. Ν. περὶ πτωχ. τῆς 13 Δεκεμ. 1878, Ἀρθ. 608. Ὁ παραχωρήσας ἐκουσίως τὴν περιουσίαν του εἰς τοὺς δανειστάς του δὲν στερεῖται τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος, διότι ἔχει τὴν ἐλευθέραν διαχείρισιν τῆς ἀμέσως μετὰ τὴν παραχώρησιν προσκτηθησομένης περιουσίας του, ὡς ὀρθῶς ὑποστηρίζει ὁ Παπαδιαμαντόπουλος ἐν Γνωμοδοτ. Εἰσαγ. Ἀρ. Πάγου 1880, σ. 351.

3 Pascaud, de l' organ. communale κ.λ. σ. 247. Ἐπὶ τοσοῦτον προέβη ἡ ἀρχὴ τῆς κατ' ἀναλογίαν ἀντιπροσωπείας τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων ἐν ταῖς δημοτικαῖς ἐκλογαῖς ὥστε ἐν Σουηδίᾳ εἷς ἐκλογεὺς δύναται νὰ ἔχῃ ψήφους μέχρις ἑκατόν, ἐὰν καταβάλλῃ ὡρισμένον ποσὸν φόρων.

4 Διὰ τοῦ Διατάγματος τῆς 31 Μαρτίου 1835 [14] οἱ κοσμοτειρεῖς εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, ἀλλὰ κατηργήθη τοῦτο διὰ τοῦ Ἀρθ. 99 τοῦ Ν. 17 Σεπτεμβρίου 1877 [76].

5 Ν. 28 Μαΐου 1887 [151] περὶ στρατολ. Ἀρθ. 28.

διὰ σφαιριδίων, ὡς παρ' ἡμῖν, οἱ κωφάλαλοι, ἢ οἱ κωφοὶ καὶ τυφλοί, ἢ οἱ κωφοὶ καὶ ἀγράμματοι [1];

287. Τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα ἑκάστου δημότου λαμβάνει ὑπόστασιν διὰ μόνης τῆς ἐγγραφῆς αὐτοῦ ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταλόγῳ τοῦ οἰκείου δήμου [2]. Ὅθεν οἱ μὴ ἐγγεγραμμένοι δὲν δύνανται νὰ ψηφίσωσι καὶ ἐὰν ἔχωσι πάντα τὰ προσόντα τοῦ ἐκλογέως [3].

Ὁ ἐκλογικὸς κατάλογος ἑκάστου δήμου ἅπαξ συνταχθεὶς κατὰ τὰς νομίμους διατυπώσεις εἶναι ὁριστικὸς καὶ διαρκής, μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐτησίαν ἀναθεώρησιν αὐτοῦ εἶναι ἐπιδεκτικὸς μεταβολῶν ὡς πρὸς τὰς ἀναγκαίας ἐγγραφὰς καὶ διαγραφάς [4].

Πᾶς δημότης δικαιούμενος νὰ ἐγγραφῇ ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταλόγῳ, ὀφείλει νὰ αἰτήσηται τοῦτο ἐγγράφως ἢ αὐτός, ἢ ἐν ἀπουσίᾳ αὐτοῦ, ὁ πατὴρ ἢ ὁ ἀδελφός, ἢ ὁ νόμιμος πληρεξούσιος. Ὀφείλει δὲ νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου εἰρηνοδίκου καὶ νὰ βεβαιώσῃ ἐνόρκως τὸ δίκαιον τῆς αἰτήσεώς του προσάγων ἐὰν ἔχῃ, καὶ ἄλλας ἐγγράφους ἀποδείξεις ἢ καὶ μάρτυρας. Ἐὰν δὲ ἡ αἴτησις ἐγγραφῆς μὴ ὑποστηριχθῇ διὰ τῆς ἐνόρκου καταθέσεως τοὐλάχιστον, θεωρεῖται ὡς μὴ ὑποβληθεῖσα [5].

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἐγγραφῆς νέων προσώπων ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταλόγῳ, ἡ δὲ διαγραφὴ τῶν ἐν αὐτῷ ἐγγεγραμμένων γίνεται κατὰ τὰς διατυπώσεις, ἃς διαγράφουσι τὰ ἄρθ. 16 καὶ ἑφ. τοῦ ἐκλογικοῦ Ν. τοῦ 1877.

---

1 Ἐν Ἰταλίᾳ στεροῦνται ῥητῶς τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος οἱ ἀναλφάβητοι (analfabeti).

2 Ἀρθ. 7 τοῦ Ν. 17 Σεπτ. 1877 [76].

3 Ἀρθ. 5 τοῦ Ν. 19 Νοεμ. 1864 [1865, 3]. Πρβλ. καὶ Ἀρθ. 3 τοῦ Ν. 26 Μαρτίου 1877 [72], καθ' ὃ ἐν ἑκάστῳ δήμῳ ψηφοφοροῦσι μόνον οἱ ἐν τῷ ἐκλογικῷ αὐτοῦ καταλόγῳ ἐγγεγραμμένοι ἐν τῷ οἰκείῳ ἑκάστος τμήματι. Εἰς μόνα τὰ μέλη τῶν ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν, τὰ ἐκπληροῦντα τὰ καθήκοντα αὐτῶν ἐν ἑτέροις τμήμασιν, ἐπιτρέπεται κατ' ἐξαίρεσιν νὰ ψηφοφορῶσιν ἐν τοῖς τμήμασι τούτοις».

4 Ἀρθ. 7 καὶ ἐφ. τοῦ ἐκλογικοῦ Ν. 17 Σεπτεμ. τοῦ 1877.

5 Ἀρθ. 7—25 τοῦ Ν. τῆς 17 Σεπτ. 1877 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸν Ν. τῆς 30 Μαρτίου 1883 [121] περὶ μεταρρ. τοῦ περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν καὶ δημαιρεσιῶν νόμου.

288. Ἐκλόγιμοι εἰς τὰς δημοτικὰς ἀρχὰς εἰσὶ πάντες οἱ ἐκλογεῖς, οἱ συμπληρώσαντες τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν, οὐδενὸς ἄλλου προσόντος ἀπαιτουμένου. Ταὐτὰ δὲ αἴτια ὅσα ἐπιφέρουσι τὴν στέρησιν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν συνεπιφέρουσι καὶ τὸ τοῦ ἐκλέγεσθαι.

Ὁ ἔχων μὲν τὰ προσόντα τοῦ ἐκλογίμου, ἀλλὰ μὴ ὢν ἐγγεγραμμένος ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταλόγῳ, ἔστω καὶ ἐκ λάθους, δὲν δύναται νὰ ἐκλεχθῇ, πολλῷ δ' ὀλιγώτερον δὲν δύναται νὰ ἐκλεχθῇ ὁ ἐγγεγραμένος ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταλόγῳ ἄλλου δήμου [1].

Ἀπὸ πότε λογίζεται διὰ τὸν ἐκλόγιμον συμπεπληρωμένη ἡ τριακονταετὴς ἡλικία δὲν σαφηνίζει ὁ νόμος. Ἐκ τῆς ἐκφράσεως ὅμως αὐτοῦ, ὅτι «τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι . . . ἔχουσιν οἱ συμπληρώσαντες τὸ τριακοστὸν τῆς ἡλικίας των ἔτος» εἰκάζομεν εὐλόγως, ὅτι ἀρκεῖ νὰ συνεπλήρωσεν ὁ ὑποψήφιος τὴν ἡλικίαν ταύτην κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς προτάσεως ὑπὸ τῶν 12 ἐκλογέων, ἢ μᾶλλον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ψηφοφορίας, ὅπως θεωρηθῇ ἔγκυρος ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ [2].

289. Ἐξαιροῦνται ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγεσθαι·

α') Οἱ ἐν ἐνεργείᾳ στρατιωτικοὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης· ἄρα οἱ ἐν ἀποστρατείᾳ διατελοῦντες εἰσὶν ἐκλόγιμοι.

β') Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἐπειδὴ δὲ ὁ νόμος δὲν διακρίνει μεταξὺ ἐμμίσθων καὶ ἀμίσθων δημοσίων ὑπαλλήλων, ἕπεται ὅτι ἅπαντες οὗτοι ἐξαιροῦνται, ὅθεν καὶ οἱ συμβολαιογράφοι καὶ οἱ δικαστικοὶ κλητῆρες καὶ οἱ ὑποθηκοφύλακες. Καὶ οἱ δικηγόροι ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Ὀργανισμοῦ τῶν δικαστηρίων [3] ὡς δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἀλλὰ πολλάκις ἠρμηνεύθησαν ἀντιφατικῶς τὰ περὶ τούτου [4], ἐπὶ τέλους δὲ ἐξενίκησεν ἡ γνώμη, ὅτι οἱ δικηγόροι δὲν στεροῦνται τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγεσθαι, ὡς

1 Ἄρθ. 5 τοῦ Ν. περὶ δημαιρ. τῆς 19 Νοεμβ. 1865 [1865, 3].
2 Οὕτως ἡρμηνεύθη καὶ ἐν Γαλλίᾳ B o s t, I § 101.
3 Ἄρθρ. 142.
4 Ὁρα Ἐγκ. 172 τῆς 2 Σεπτ. 1865 καὶ Ἐγκ. 50 τῆς 21 Φεβρ. 1866 καὶ Ἀ ρ γ υ ρ ο π ο ύ λ ο υ Γνωμοδ. Εἰσ. Ἀρ. Πάγ. Τόμ. II, σ. 110.

μὴ ὄντες δημόσιοι ὑπάλληλοι κατὰ τὴν κυρίαν τῆς λέξεως σημασίαν [1].

Παραιτούμενοι ὅμως οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἢ παυόμενοι τεσσαράκοντα τοὐλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ψηφοφορίας καθίστανται ἐκλόγιμοι. Καὶ ἡ μὲν παραίτησις ἀπὸ τῆς δημοσίας θέσεως κοινοποιεῖται διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος εἰς τὸν πρόεδρον τῶν πρωτοδικῶν καὶ ἐπιδοθεῖσα δὲν ἀνακαλεῖται, ἡ δὲ παῦσις λογίζεται ἀπὸ τῆς χρονολογίας τοῦ φύλλου τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἐν ᾧ ἐδημοσιεύθη [2].

Καὶ ταῦτα μὲν γενικῶς δι' ἁπάσας τὰς δημοτικὰς ἀρχάς, εἰδικώτερον δὲ διὰ μίαν ἑκάστην τούτων ἰσχύουσιν αἱ ἑξῆς διατάξεις.

Ἡ θέσις τοῦ δημοτικοῦ συμβούλου εἶνε ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν τοῦ δημάρχου, τοῦ δημαρχικοῦ παρέδρου, καὶ τοῦ δημοτικοῦ ἀστυνόμου [3]. Ὅθεν ὁ δήμαρχος ἢ πάρεδρος, ἢ ἀστυνόμος, θέλων νὰ ἐκτεθῇ ὡς ὑποψήφιος σύμβουλος, δέον νὰ παραιτηθῇ τεσσαράκοντα ἡμέρας πρὸς τῆς ψηφοφορίας [4].

Ὡσαύτως ἡ θέσις τοῦ δημοτικοῦ συμβούλου εἶνε ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν τοῦ μισθοδοτουμένου ἐν γένει ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ ταμείου. Ὅθεν οὐ μόνον οἱ τακτικοὶ ὑπάλληλοι τοῦ δήμου, ἀλλὰ καὶ οἱ δημοτικοὶ ἰατροὶ καὶ οἱ δημοδιδάσκαλοι καὶ καθ' ὅλου οἱ λαμβάνοντες μισθόν τινα ἢ ἀμοιβὴν παρὰ τοῦ δήμου ἐπὶ παροχῇ τινι δὲν δύνανται νὰ ἐκλεγῶσι δημοτικοὶ σύμ-

1 Πρβλ. Ἀργυροπούλου II, 57, ὅστις ὅμως μετὰ τῶν δικηγόρων, μισιτῶν καὶ κολλυβιστῶν συγκαταλέγει καὶ τοὺς συμβολαιογράφους, ὡς μὴ ἐξαιρουμένους τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγεσθαι. Ὅρα καὶ γ ν ω μ ο δ ο τ ή σ ε ι ς τῆς Εἰσαγ. τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐκδαθ. ὑπὸ Ἀργυροπούλου 1880, I, 67 καὶ 159 ἔνθα οἱ δικηγόροι κηρύσσονται δημόσιοι ὑπάλληλοι ἕνεκα τοῦ ἄρθρ. 142 τοῦ Δικαστ. Ὀργανισμοῦ.

2 Ἄρθ. 6 τοῦ Ν. 17 Σεπτεμ. 1877 [76] ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθ. 3 τοῦ Ν. 30 Μαρτ. 1883 [121].

3 Ἄρθ. 3 τοῦ περὶ δημαιρεσιῶν Ν.

4 Ἄρθ. 3 τοῦ Ν. 30 Μαρτίου 1883 [121]. Πρὸς τὴν τοιαύτην παραίτησιν εἶνε ἀνάγκη ν' ἀναφέρηται ὑπὸ τοῦ δημάρχου ὡρισμένος τις λόγος ἐκ τῶν μνημονευομένων ἐν τοῖς ἄρθρ. 14, 64 καὶ 78 τοῦ δημ. νόμου· Καταφατικῶς ἀπαντᾷ ἡ ὑπ' ἀριθ. 36 Ἐγκ. τῆς 14 Φεβρ. 1866.

δουλοι. Οἱ λαμβάνοντες ὅμως σύνταξίν τινα ἢ ἀμοιβὴν ἐπὶ προγενεστέραις ὑπηρεσίαις δὲν κωλύονται τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγεσθαι [1].

Ἐξ ἀντιδιαστολῆς πρὸς τὸ γράμμα τοῦ νόμου συμπεραίνομεν, ὅτι δὲν κωλύονται νὰ ἐκτεθῶσιν ὡς ὑποψήφιοι δήμαρχοι, ἢ δημοτικοὶ πάρεδροι, οἱ διατελοῦντες ὡς δημοτικοὶ ἀστυνόμοι ἢ μισθοδοτούμενοι ἄλλως πως ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ ταμείου.

Ἀλλὰ καὶ οἱ δημοτικοὶ ὑπάλληλοι παραιτούμενοι ἢ παυόμενοι ἐγκαίρως δύνανται νὰ ἐκλεγῶσιν εἰς τὴν θέσιν τοῦ δημοτικοῦ συμβούλου [2].

Τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα συμβιβάζεται πρὸς τὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβούλου ἢ παρέδρου, εἶνε ὅμως ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ τοῦ δημάρχου. Ὅθεν ὁ διατελῶν βουλευτὴς καὶ ἐκλεγεὶς δήμαρχος, ἀποβάλλει τὸ πρῶτον ἀξίωμα, ἐὰν ἀποδεχθῇ τὸ δεύτερον [3].

Καὶ περὶ τοῦ Ἐφόρου δὲ τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς, ὅταν οὗτος δὲν εἶναι βουλευτής, ἠγέρθη τὸ ζήτημα ἂν δύναται νὰ ἐκλεγῇ δημοτικὸς σύμβουλος, ἐλύθη δὲ καταφατικῶς.

Κατὰ τὰς πλείστας τῶν εὐρωπαϊκῶν νομοθεσιῶν δὲν δύνανται νὰ ὦσι συγχρόνως σύμβουλοι στενοὶ συγγενεῖς ἐξ αἵματος ἢ ἐκ κηδεστίας. Ἀλλὰ παρ' ἡμῖν οὐδὲν περὶ τούτου ὁρίζεται.

290. Ἕνεκα κυρίως τοῦ τρόπου πκρ' ἡμῖν τῆς διὰ καλπῶν καὶ σφαιριδίων ψηφοφορίας ἡ διοίκησις ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ ἐκ τῶν προτέρων τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑποψηφίων καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ἵνα θέσῃ δι' ἕκαστον τούτων ἰδίαν κάλπην. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν κυρίως ἀπαιτεῖται, ὅπως ὁ ἔχων κατὰ τὰ ἀνωτέρω τὰ

1 Ἀλλὰ quid ἐπὶ τῶν μισθοδοτουμένων ὑπὸ τῶν δημοτικῶν καταστημάτων, οἷον νοσοκομείων, ἐκθετοτροφείων, πτωχοκομείων κτλ. Καὶ ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὴν δημοτικὴν περιουσίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πληρωμὴ γίνεται ὑπὸ τοῦ ἰδιαιτέρου καταστήματος δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπεκτείνωμεν τὰ κωλύματα καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων προσώπων, ὡς τῶν ἀπαγορευτικῶν διατάξεων στενῶς ἑρμηνευομένων. B o s t I, § 106, 2.

2 Ἀρθ. 6 τοῦ N. 17 Σεπτ. 1877 [76] ἐν συνδ. πρὸς τὸ ἄρθρ. 104 τοῦ αὐτοῦ N. τὸ ἄρθρ. 3 § 6'. τοῦ περὶ δημαιρ. N. καὶ τὸ ἄρθρον 3 τοῦ N. 30 Μαρτ. 1883 [121].

3 Ἀρθ. 71 τοῦ Συντ. Ἐγκύκλ. 40 τῆς 14 Φεβρουαρίου 1866.

προσόντα τοῦ ἐκλογίμου προτείνηται ἐγγράφως ὑπὸ δώδεκα τοὐλάχιστον ἐκλογέων [1].

Ἡ πρότασις αὕτη ἐπιδίδοται 25 ἡμέρας τοὐλάχιστον πρὸ τῆς ὁρισθείσης διὰ τὴν ψηφοφορίαν διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος κατὰ παραγγελίαν τοῦ ὑποψηφίου ἢ παντὸς ἐκλογέως εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ οἰκείου πρωτοδικείου [2].

Εἰς τὴν πρότασιν πρέπει νὰ προσαρτᾶται γραμμάτιον ἐπαρχιακοῦ τινος ταμείου περὶ καταθέσεως τῶν ἐκλογικῶν ἐξόδων [3].

Ἄνευ τοῦ γραμματίου τούτου ἡ ἐπίδοσις τῆς προτάσεως περὶ ὑποψηφιότητος οὐδεμίαν ἔχει ἔννομον ἰσχύν.

Οἱ διατελοῦντες δημοτικοὶ ἄρχοντες ἢ καὶ διατελέσαντες προηγουμένως τοιοῦτοι δὲν κωλύονται νὰ προβάλωσι καὶ πάλιν τὴν ἑαυτῶν ὑποψηφιότητα καὶ νὰ ἐκλεχθῶσιν ἐκ νέου. Πλὴν ὁ δήμαρχος, ὃν ἐκ νέου ὑποψήφιος, δὲν δύναται νὰ ἐνασκήσῃ αὐτοπροσώπως τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ παρευρίσκηται κατὰ τὴν ψηφοφορίαν, νὰ προτείνῃ παρατηρήσεις ἢ ἐνστάσεις καὶ καθ' ὅλου εἰπεῖν νὰ πράττῃ ὅ,τι καὶ οἱ λοιποὶ ὑποψήφιοι [4].

1 Ἀρθ. 26 τοῦ N. 17 Σεπτεμβρ 1877 [76] ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθ. 10 τοῦ N. 19 Νοεμ. 1864 [1865, 3].—Καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἰσχύει κατά τε τὰς δημοτικὰς καὶ βουλευτικὰς ἐκλογὰς τὸ σύστημα τῆς ἐγγράφου προτάσεως τῶν ὑποψηφίων (nomination) ὑπὸ δύο τοὐλάχιστον ἐκλογέων (ὧν ὁ μὲν πρῶτος καλεῖται proposer ὁ δὲ δεύτερος seconder) καὶ ὑπὸ ὀκτὼ ἄλλων δημοτῶν συναινούντων (assenting). Ἀλλ' ἐκεῖ ἡ ἔγγραφος πρότασις χρησιμεύει πρὸς ὅλως διάφορον σκοπόν· ἐὰν δῆλα δὴ ὁ ἀριθμὸς τῶν προτεινομένων ὑποψηφίων εἶναι ἴσος ἢ μικρότερος τῶν κενωθεισῶν ἑδρῶν δὲν διατάσσεται ἐκλογή, ἀλλ' οἱ προταθέντες θεωροῦνται ὡς ἐκλεγέντες καὶ ἐγκαθίστανται ἐν τῷ ἀξιώματι αὐτῶν. Ὥστε ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκλογὴ πραγματικὴ γίνεται μόνον, ὅταν οἱ προτεινόμενοι ὑποψήφιοι εἶναι πλείονες τῶν ἐκλεκτέων.

2 Ἀρθ. 27 τοῦ N. 17 Σεπτ. 1876 [76]. Ἁρμόδιον πρωτοδικεῖον εἶναι τὸ τῆς προτευούσης τοῦ Νομοῦ (Ἀρθ. 2 τοῦ N. 12 Ἰουν. 1886 [157]. Πρβλ. καὶ Ἀρθρ. 2 τοῦ N. 27 Δεκεμ. 1877 [100]. Ὀφείλουσι δὲ οἱ παραγγέλλοντες νὰ καταβάλωσι δι' ἑκάστην ἐπίδοσιν εἰς τὸν δικαστικὸν κλητῆρα λεπτὰ 50 (Ἀρθ. 1 τοῦ ἄνωτ. N.1886).

3 Ἀρθ. 10 τοῦ N. 30 Μαρτ. 1883 [121]. Τὰ ἐκλογικὰ ἔξοδα ὡρίσθησαν ὡς πρὸς τοὺς ὑποψηφίους δημάρχους ἐν μὲν τοῖς πρώτης τάξεως δήμοις εἰς δραχ. 100, ἐν τοῖς δευτέρας εἰς πεντήκοντα καὶ ἐν τοῖς τρίτης εἰς εἰκοσιπέντε. Ὡς πρὸς δὲ τοὺς Παρέδρους καὶ συμβούλους, ἐν μὲν τοῖς πρώτης τάξεως δήμοις δραχ. εἴκοσι, ἐν τοῖς δευτέρας εἰς δέκα καὶ τοῖς τρίτης εἰς πέντε.

4 Ἀρθ. 5 τοῦ N. 30 Μαρτίου 1883 [121].

291. Τὴν εἰκοστὴν τετάρτην πρὸ τῆς ψηφοφορίας ἡμέραν τὸ πρωτοδικεῖον, συνεδριάζον δημοσίᾳ, ἀνακηρύσσει τοὺς «τακτικῶς προταθέντας», ἤτοι βεβαίοι ἐπισήμως τὰ ὀνόματα ἐκείνων τῶν ὑποψηφίων, οἵτινες προὐτάθησαν κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον [1].

Ἡ ἐνέργεια λοιπὸν τοῦ Πρωτοδικείου ἐν τῇ ἀνακηρύξει τῶν ὑποψηφίων δὲν εἶνε ἁπλῶς τυπικὴ ἀλλὰ δικαστική, τοῦ ἀμφισβητουμένου μάλιστα διοικητικοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἐξεταστέον εἰς τί συνίσταται αὕτη καὶ τί ὑπονοεῖ ὁ νόμος, λέγων, ὅτι μόνοι οἱ τακτικῶς προταθέντες ἀνακηρύσσονται ὑποψήφιοι.

Ἐν πρώτοις ἀναμφίβολον, ὅτι δὲν ὑφίσταται τακτικὴ πρότασις, ἐὰν αὕτη ἐγένετο ὑπὸ ὀλιγωτέρων τῶν 12 ἐκλογέων, ἢ ὑπὸ δώδεκα μέν, ἀλλ' οὐχὶ πάντων ἐγγεγραμμένων ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταλόγῳ. Ὡσαύτως ἄτακτος εἶνε ἡ πρότασις, ἐὰν μὴ συνοδεύηται αὕτη καὶ διὰ τοῦ ταμειακοῦ γραμματίου, δ' οὗ βεβαιοῦται ἡ καταβολὴ τοῦ ἐκλογικοῦ τιμήματος, καθ' ἃ κελεύει ὁ νόμος [2]. Περὶ τούτων ἄρα δύναται νὰ κρίνῃ τὸ Πρωτοδικεῖον καὶ νὰ μὴ ἀνακηρύξῃ τοὺς οὕτως ἀτάκτως προταθέντας.

Ἀλλ' ὑπαρχόντων τῶν δύο τούτων ὅρων, τῆς προτάσεως δῆλον ὅτι ὑπὸ 12 ἐκλογέων καὶ τῆς καταβολῆς τοῦ τιμήματος τῶν ἐκλογικῶν ἐξόδων, τί θέλει πράξει τὸ πρωτοδικεῖον, ἐὰν ὁ προταθεὶς δὲν εἶναι ἐγγεγραμμένος ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταλόγῳ, ἢ ἔχει ἡλικίαν μικροτέραν τῶν 30 ἐτῶν, ἢ εἶναι στρατιωτικός, ἢ δημόσιος ὑπάλληλος ἢ δημοτικὸς καὶ δὲν παρῃτήθη παντάπασιν ἢ πρὸ τῆς ὡρισμένης προθεσμίας [3].

1 Ἄρθ. 28 τοῦ Ν. 17 Σεπτ. 1877 [76].

2 Ἄρθ. 27 τοῦ ἀνωτ. Ν.

3 Ἀληθὲς ὅτι κατὰ τὸν παλαιότερον περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν νόμον τῆς 19 Νοεμβρ. 1865 [51] τὸ τακτικῶς προταθέντες σημαίνει τοῦτο μόνον «ἂν αἱ ἀναφοραί, δι' ὧν προτείνονται οἱ ὑποψήφιοι φέρουσι τὸν ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν ὑπογραφῶν» (Ἄρθ. 30). Ἀλλὰ ἐπὶ τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν δὲν ἀπαιτεῖται ὡς ὅρος ἀπαραίτητος ἡ προηγουμένη ἐγγραφὴ τοῦ ὑποψηφίου ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταλόγῳ. (Ὅρα καὶ Ἐγκ. 83 τῆς 6 Μαΐου 1865), ἐν ᾧ ἐπὶ τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν ρητῶς τοῦτο ἐπιβάλλεται. (Ἄρθ. 5 τοῦ περὶ δημαιρ. Ν.). Ἄλλως δὲ «μόνη ἡ Βουλὴ ἐξελέγχει τὰ προσόντα τῶν βουλευτῶν» (Ἄρθ. 29 τοῦ Ν. 17 Σεπτ. 1877 [76

Δυσχερῶς δύναταί τις νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι καὶ αἱ ἐλλείψεις αὗται δὲν καθιστῶσι τὴν περὶ ὑποψηφίου πρότασιν ἄτακτον καὶ ὅτι κελεύων ὁ νόμος, ὅπως τὸ Πρωτοδικεῖον ἀνακηρύσσῃ τοὺς τακτικῶς προταθέντας, ἠννόει ἁπλῶς ὅτι πρέπει νὰ ἐξετάζωνται μόναι αἱ ἀταξίαι αἱ ὡς πρὸς τοὺς προτείνοντας, οὐχὶ δὲ καὶ αἱ ἀταξίαι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς αὐτοὺς τοὺς προτεινομένους.

Ἄλλως δὲ ἡ ἀπόδειξις τῶν ἐλλείψεων τούτων, ἤτοι τῆς μὴ δημοτικότητος τοῦ ὑποψηφίου, ἢ τῆς μὴ νομίμου ἡλικίας, ἢ τῆς μὴ ἐγκαίρου παραιτήσεως ἀπὸ τῆς δημοσίας θέσεως εἶναι εὐχερεστάτη καὶ ἀσφαλής, ὡς στηριζομένη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἐκλογικοῦ καταλόγου ἢ ἐπισήμων ἐγγράφων, διὸ καὶ εὐδεμίαν παρέχει δυσχέρειαν τῷ πρωτοδικείῳ ἢ χρονοτριβήν.

Ἕνεκα τούτων συμπεραίνομεν, ὅτι τὸ Πρωτοδικεῖον δικαιοῦται νὰ κρίνῃ περὶ πάντων τούτων καὶ ν' ἀρνῆται τὴν ἀνακήρυξιν εἰς ἐκείνους, οἵτινες στεροῦνται τῶν προσόντων τοῦ ἐκλογίμου. Οἱ ταὐτίθετα φρονοῦντες ἐξωθοῦσι τὴν ἀτοπίαν μέχρι τοῦ σημείου τοῦ νὰ παραδέχωνται ὡς νομίμως γινόμενον ὅ,τι μετ' ὀλίγας ἡμέρας θὰ κηρύξωσιν ἀναγκαίως ἄκυρον οὕτω δὲ προκαλοῦσιν ἐν ἐπιγνώσει τὰ δεινὰ δευτέρας ἐκλογικῆς πάλης, οἱονεὶ ἐπιχαίροντες ἐπὶ ταῖς ἀτελείαις τῶν νόμων.

292. Ὁ εἰς πλείονα δημοτικὰ ἀξιώματα προταθεὶς καὶ ἀνακηρυχθεὶς ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου ἔχει ἀπόλυτον δικαίωμα ἐπιλογῆς δι' ἐγγράφου δηλώσεως, ἐπιδιδομένης πρὸς τὴν διοικητικὴν ἀρχήν, ἤτοι τὸν Νομάρχην διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος τρεῖς τοὐλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ψηφοφορίας.

Ἐὰν δὲ δι' οἱονδήποτε λόγον δὲν πράξῃ τοῦτο, λογίζεται ὑποψήφιος μόνον ἐν τῷ ἐπικρατεστέρῳ ἀξιώματι, ὅπερ ἐστὶ πρῶτον μὲν τὸ τοῦ δημάρχου, εἶτα δὲ τοῦ δημαρχικοῦ παρέδρου καὶ τελευταῖον τὸ τοῦ συμβούλου [1].

Ἐὰν μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς προθεσμίας πρὸς ὑποβολὴν ὑποψηφιότητος συμβῇ θάνατος εἴς τινα ἀνακηρυχθέντα, ἐπιτρέπεται νέα πρότασις ὑποψηφίου ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τῶν προτεινάντων τὸν ἀποβιώσαντα. Ἡ πρότασις δ' αὕτη ἐπιδίδοται

1 Ἄρθ. 4 Ν. 31 Μαρτ. 1883 [121].

εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ οἰκείου Πρωτοδικείου, ὅστις αὐθημερὸν συγκαλεῖ εἰς συνεδρίασιν τὸ δικαστήριον καὶ ἀνακηρύσσει τὸν προταθέντα, κατὰ τὰ ἄνω εἰρημένα [1].

Μὴ ὁρίσαντος τοῦ νομοθέτου προθεσμίαν ἐπὶ τῆς νέας ταύτης προτάσεως εἰκάζομεν, ὅτι εἶνε ἀποδεκτὴ αὕτη ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου μέχρι τοῦ χρονικοῦ σημείου, καθ' ὃ εἶναι ἐφικτὴ ἡ ἔγκαιρος τοποθέτησις τῆς κάλπης τοῦ ἀνακηρυχθησομένου.

Ὡσαύτως σιωπᾷ τέλεον ὁ νόμος περὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνακηρυχθέντων εἶνε μικρότερος τῶν ἐκλεκτέων, ἢ οὐδεὶς ἀνεκηρύχθη. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει ἀνάγκη βεβαίως νὰ παραχωρηθῇ ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς νέα προθεσμία πρὸς ὑποβολὴν προτάσεων ὑποψηφίων, ἐν ᾧ ἐν τῇ πρώτῃ θέλει διαταχθῇ νέα ἐκλογὴ μετὰ τὴν πρώτην, πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἀναγκαίου ἀριθμοῦ τῶν δημοτικῶν ἀρχόντων. Ἄλλως προέβλεψαν περὶ τούτου νομοθετικῶς ἐν Ἀγγλίᾳ λογίζουσι δῆλα δὴ ὡς ἐκλεχθέντας καὶ πάλιν τοὺς δημοτικοὺς συμβούλους, ὧν ἔληξε τὸ ἀξίωμα, ὁσάκις δὲν ἐμφανίζωνται νέοι κατὰ τὴν ἐκλογήν.

293. Αἱ δημοτικαὶ ἐκλογαὶ διεξάγονται αὐθημερὸν καθ' ἅπαν τὸ Κράτος τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ Ἰουλίου ἑκάστης τετραετίας [2], ἐπὶ τῇ βάσει προγράμματος ἐκδιδομένου καὶ δημοσιευομένου ὑπὸ τοῦ δημάρχου ἐν ἅπασι τοῖς χωρίοις τοῦ δήμου, ἀναφέροντες δὲ ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν τῆς ψηφοφορίας, τὴν ὥραν τῆς ἐνάρξεως καὶ λήξεως αὐτῆς, τὸν τόπον καὶ τὸ κατάστημα τῆς ψηφοφορίας καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκλεκτέων συμβούλων καὶ παρέδρων [3].

Τῆς ἐκλογῆς προΐσταται ἐφορευτικὴ ἐπιτροπὴ μετὰ τοῦ δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου, καθ' ἃ ὁρίζει ὁ περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν

1 Ἄρθρ. 3 τοῦ Ν. 27 Δεκεμ. 1877 [100].

2 Ἄρθρ. 2 τοῦ Ν. 20 Μαρτ. 1883 [121].

3 Ἄρθρ. 48 τοῦ Ν. 17 Σεπτ. 1877 [76]. Συνήθως ἡ ἐκλογὴ γίνεται παρ' ἡμῖν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἐν ᾧ τὸ 69 ἄρθ. τοῦ νέου δημοτ. νόμου τῆς Ἀγγλίας (1882) ρητῶς ἀπαγορεύει τὴν διεξωγὴν τῶν ἐκλογῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἢ ταῖς ἄλλοις οἰκοδομήμασι τοῖς ἀφιερωμένοις εἰς τὴν θείαν λατρείαν.

νόμος [1]. Ἐξαιρετικῶς ὅμως ὁσάκις πρόκειται περὶ ἐκλογῆς μόνον δημαρχικῶν παρέδρων ἢ συμβούλων δὲν παρίσταται δικαστικὸς ἀντιπρόσωπος [2].

Ἐν ᾗ περιπτώσει τὰ μέλη τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς εἶναι ἀπόντα τοῦ δήμου ἢ ἀρνοῦνται νὰ ἐκπληρώσωσι τὰ καθήκοντά των, ἢ δὲ διὰ τῶν ἀναπληρωτικῶν μελῶν ἀναπλήρωσις αὐτῶν καθίσταται διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους ἀνέφικτος, διευθύνουσι τὴν ἐκλογὴν μόνα τὰ παρόντα μέλη, ἐὰν ἀποτελῶσι τὴν πλειοψηφίαν τῆς ἐπιτροπῆς· ἐὰν δὲ μή, διευθύνει τὴν ἐκλογὴν ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς, συμπραττόντων μετ' αὐτοῦ καὶ τῶν παρόντων μελῶν [3].

Ἐὰν ὁ δῆμος διαιρεῖται εἰς πλείονα ἐκλογικὰ τμήματα, ἡ ἐκλογὴ διεξάγεται ἐν αὐτοῖς κατὰ τὸν τρόπον τῆς διαιρέσεως τῶν ψηφοφόρων, ὅστις ὡρίσθη ἐφ' ἅπαξ καὶ διὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογάς [4].

Ἐκλεχθέντες δημοτικοὶ ἄρχοντες, θεωροῦνται ἐκ τῶν ὑποψηφίων οἱ σχετικῶς πλειοψηφήσαντες ἐπὶ τῶν πραγματικῶς ψηφοφορησάντων δημοτῶν. Οἱ μετὰ τὰ ἀναδειχθέντα τακτικὰ μέλη τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου πλειονοψηφήσαντες εἰσὶ παραπληρωματικὰ μέλη. Ἐπὶ ἰσοψηφίας δὲ δύο ἢ πλειόνων γίνεται κλήρωσις ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ πρωτοδικείου [5].

294. Περὶ τοῦ κύρους τῆς δημοτικῆς ἐκλογῆς ἐδίκαζεν ἄλλοτε ἐπιτροπὴ τριμελὴς προεδρευομένη ὑπὸ τῆς διοικητικῆς

1 Ἄρθρ. 50 καὶ ἐφ. τοῦ ἀνωτ. Ν. Οἱ ὑποψήφιοι ὅμως διὰ τὰς δημοτικὰς ἐκλογὰς δὲν δύνανται νὰ εἶναι μέλη ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς, δι' οὓς λόγους λέγει ὀρθῶς ἡ ὑπ' ἀριθ. 24 Ἐγκ. τῆς 2 Φεβρ. 1866.

2 Ἄρθ. 1 Ν. 31 Δεκεμβρ. 1879 [1880, 1].

3 Ἄρθρ. 42 Ν. 17 Σεπτ. 1877 [76] ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθ. 2 τοῦ Ν. 31 Δεκεμβρ. 1879 [1880, 1].

4 Ἄρθ. 47 τοῦ ἀνωτέρου. Ν. Τὴν εἰς ἐκλογικὰ τμήματα διαίρεσιν κανονίζει ὁ νομάρχης τῇ γνωμοδοτήσει τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου μετὰ τοῦ δημάρχου. Μὴ ὑπάρχοντος δὲ δημοτικοῦ συμβουλίου τὴν διαίρεσιν κανονίζει μόνος ὁ νομάρχης. (Ἄρθ. 8 τοῦ περὶ δημαιρ. Ν. καὶ Πρακτικὰ Ἐθνικῆς Συνελ. Τόμ. ΣΤ' σ. 1042 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθ. 46 τοῦ ἀνωτ. Ν. 1877. Ἴδε καὶ Πρακτ. Συνεδρ. Βουλῆς τῆς 10 καὶ 13 Δεκεμβρ. 1877).

5 Ἄρθ. 65 § ε' τοῦ ἀνωτ. Ν. ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθ. 12 τοῦ περὶ δημαιρ. Ν.

ἀρχῆς καὶ συγκειμένη ἐξ αὐτῆς, τοῦ προέδρου τοῦ πρωτοδικείου ἢ τοῦ εἰρηνοδίκου τῆς πρωτευούσης τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ προέδρου τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου [1].

Ἀλλὰ τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην ἀντικατέστησε νεώτερος νόμος διὰ τοῦ ἁρμοδίου Πρωτοδικείου, ὅπερ ἐν συμβουλίῳ ἐκ τακτικῶν δικαστῶν ὀφείλει νὰ ἐκδώσῃ αἰτιολογημένην ἀπόφασιν ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν, ἀφ' ἧς ὁ πρόεδρος λάβῃ τὰ πρακτικὰ παρὰ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς, ἥτις ὑποχρεοῦται νὰ πέμψῃ αὐτὰ ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἐκλογῆς [2].

Κατὰ τὴν ἐκδίκασιν τῆς ἐκλογῆς τὸ πρωτοδικεῖον ὀφείλει νὰ ἐξετάσῃ πᾶν ὅ,τι ἐπηρεάζει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς ἢ τὴν ἐλευθέραν βούλησιν τῶν ἐκλογέων· ὅθεν ἀπορριπτέαι εἰσὶ πᾶσαι αἱ ἐνστάσεις, αἱ στηριζόμεναι ἐπὶ γεγονότων παρανόμων μὲν ἢ ἀνηθίκων, ἀλλὰ μὴ ἐπιδρώντων ἐπὶ τοῦ κύρους καὶ γνησιότητος τῆς ἐκλογῆς [3].

Ἐὰν ἡ ἀπόφασις τοῦ πρωτοδικείου εἶναι ἐπικυρωτική, δημοσιευομένη καθίσταται ὁριστικὴ καὶ ἐκτελεῖται, ἂν δὲ εἶναι ἀκυρωτικὴ ἐπιτρέπεται κατ' αὐτῆς ἔφεσις εἰς πάντα δημότην, ὄντα ἐν ταὐτῷ καὶ ἐκλογέα ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου ἐφετείου ἐντὸς πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς παρελεύσεως τῆς πενθημέρου ἐκθέσεως αὐτῆς ἐν τῷ δημαρχείῳ [4].

Ἀκυρωθείσης καὶ ὑπὸ τοῦ ἐφετείου τῆς ἐκλογῆς διατάσσεται νέα ἐκλογή [5], ὅτε ἐγείρεται ἡ ἀμφιβολία ἂν ἐπιτρέπεται νέα ὑποψηφιότητος. Κλίνομεν ὑπὲρ τῆς καταφατικῆς λύσεως τότε μόνον, ὅτε οἱ λόγοι τῆς ἀκυρότητος εἶναι τοιοῦτοι, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέπηται ἡ ἐκ δευτέρου ὑποψηφιότης τινῶν ἐκ τῶν ἅπαξ προταθέντων, ὁ δὲ ἐναπομένων ἀριθμὸς τῶν ὑποψηφίων δὲν ἐπαρκεῖ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἀναγκαίου ἀριθμοῦ τῶν ἐκλεκτέων συμβούλων καὶ παρέδρων.

1 Ἀρθ. 16 Ν. 19 Νοεμ. 1864 1865, [3].

2 Ν. 17 Μαΐου 1882 [38].

3 Ὅρα ἐν Ἀντωνιάδου, 528 μετάφρασιν τῆς πραγματείας τοῦ Σωννιέρου περὶ ἐξελέγξεως βουλευτικῶν, ἐπαρχιακῶν, νομαρχιακῶν καὶ δημοτικῶν ἐκλογῶν.

4 Ἀρθ. 17 Ν. 17 Μαΐου 1882 [38].

5 Ἀρθ. 18 τοῦ περὶ δημαιρ. Ν. τῆς 19 Νοεμ. 1864.

Ἀναίρεσις ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ πρωτοδικείου ἢ τοῦ ἐφετείου δὲν ἐπιτρέπεται, ὡς τῆς ὑποθέσεως οὔσης καθαρῶς τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ καὶ ἐξαιρετικῶς ἀνατεθείσης εἰς τὴν ἐκδίκασιν τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Ἐν τῇ τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει, σιωπῶντος τοῦ νόμου περὶ τῆς χρήσεως τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἀναιρέσεως, δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐξ ἀναλογίας ἑρμηνεία τῶν περὶ τοῦ κοινοῦ δικαίου κανόνων τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας [1].

295. Κατὰ κανόνα τὰ δημοτικὰ ἀξιώματα εἶναι ὑποχρεωτικὰ διὰ τοὺς ὑπὸ τῆς ἐκλογῆς ἀναδεικνυομένους, ἀλλαχοῦ δὲ καταγινώσκεται καὶ χρηματικῇ ποινῇ ἡ στέρησις πολιτικῶν δικαιωμάτων κατὰ τῶν ἀποποιουμένων αὐτά.

Πλὴν ἐξαιρετικῶς ἐπιτρέπεται παρ' ἡμῖν ἀποποίησις τῆς ἐκλογῆς εἰς τὰς ἑξῆς περιπτώσεις.

α'.) Ἐάν τις ὃς ἐξετέλεσε τὴν δι' ἐκλογῆς ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ὑπηρεσίαν [2]. Ἕνεκα τῆς περιωρισμένης ἐκφράσεως τοῦ νόμου δὲν ἐπιτρέπεταί τινι ν' ἀρνηθῇ τὸ ἀξίωμα τοῦ δημάρχου ἢ παρέδρου, διότι ὃς ἐξεπλήρωσε τὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβούλου καὶ τἀνάπαλιν.

β'.) Ἐὰν ἀποδείξῃ ὅτι ἔχει σωματικὴν ἢ νοερὰν ἀνικανότητα, ἢ ὅτι συνεπλήρωσε τὸ 60 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

Περὶ ἀμφοτέρων τῶν λόγων τούτων ἀποφαίνεται τὸ δικάσαν τὴν ἐκλογὴν πρωτοδικεῖον, ὅταν προταθῶσιν αὐτῷ. Ὅθεν οἱ μὴ ἐγκαίρως ποιήσαντες τοῦτο δὲν δύνανται βραδύτερον ν' ἀποποιηθῶσι τὴν ἐκλογήν, διότι ὃς ἐξετέλεσαν αὐτήν, ἢ διότι συνεπλήρωσαν τὸ ἑξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των, εἴτε πρὸ εἴτε μετὰ τὴν ἐκλογήν.

Ἡ ἀποποίησις ὅμως λόγῳ σωματικῆς ἢ νοερᾶς ἀσθενείας δύναται νὰ προταθῇ καθ' οἱανδήποτε στιγμὴν ὅταν τὰ κωλύ-

1 Ὅρα καὶ Ἀπόρ. Ἀρείου Πάγου ὑπ' ἀριθ. 310 τοῦ 1883.

2 Ἄρθρ. 4 τοῦ Ν. 19 Νοεμβρ. 1864 [1865, 4]. Ὁ δημ. Ν. ὁρίζε γενικῶς «ὅσοι δὶς ἤδη ἐξετέλεσαν δημοτ. ὑπηρεσίαν». Ἄρθρ. 64.

ματα ταῦτα καθιστῶσι φυσικῶς ἀδύνατον τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων τοῦ δημοτικοῦ ἄρχοντος.

Ἐρωτᾶται, τίς θέλει ἀποφασίσει ἐγκύρως περὶ τῆς ἀποποιήσεως ταύτης, τῆς προτεινομένης μετὰ τὴν ἐκδίκασιν τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς; Ὁ νομάρχης καὶ κατ' ἔφεσιν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν φαίνονται οἱ ἁρμοδιώτεροι πρὸς τοῦτο [1].

γ') Ἐὰν ὑποβάλῃ ἄλλους λόγους παραιτήσεως, οὓς ὁ νομάρχης, μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ δημάρχου καὶ τοῦ συμβουλίου, ἤθελεν εὑρεῖ ἀληθεῖς καὶ ἰσχυρούς. Τοιοῦτοι δὲ λόγοι εἶνε π. χ. μακραὶ καὶ συχναὶ ἀποδημίαι λόγῳ ἐμπορίας ἢ ἄλλων σπουδαίων συμφερόντων, πενία ἢ ἀνάγκαι οἰκογενειακαί, μὴ ἐπιτρέπουσαι τῷ ἐκλεγέντι νὰ ἐργάζηται προῖκα ὑπὲρ τῶν κοινῶν ὑποθέσεων [2].

296. Ἐπικυρωθείσης τῆς ἐκλογῆς οἱ ἐκλεγέντες ὁρκίζονται καὶ ἐγκαθίστανται εἰς τὰ χρέη αὐτῶν διὰ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς, ἤτοι τοῦ νομάρχου ἢ τοῦ νομίμου ἀντιπροσώπου αὐτοῦ. Ὁ ὅρκος δίδεται ἐνώπιον τοῦ ἐφημερίου καὶ ὁρίζεται ἄλλος μὲν διὰ τὸν δήμαρχον καὶ τοὺς παρέδρους ἄλλος δὲ διὰ τοὺς συμβούλους [3].

Ἡ διάρκεια ἁπασῶν τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν εἶναι τετραετής, λήγουσα τῇ 30 Σεπτεμβρίου [4].

Ἅμα τῇ λήξει τῆς τετραετίας ὅ,τε δήμαρχος καὶ οἱ πάρεδροι θεωροῦνται αὐτοδικαίως πεπαυμένοι καὶ πᾶσα πρᾶξις αὐτῶν λογίζεται ἄκυρος [5]. Ὁ νόμος οὐδὲν λέγει περὶ τῶν δημοτικῶν συμβουλίων, διότι τούτων οὐδεμία πρᾶξις εἶναι ἔγκυρος ἄνευ τῆς σιωπηρᾶς ἢ ρητῆς συναινέσεως τοῦ νομάρχου ἢ τῆς ρητῆς ἐγκρίσεως τοῦ Βασιλέως, οὐδ' ἐκτελεῖται ἀφ' ἑαυτῆς ἀλλὰ διὰ τοῦ δημάρχου ἢ τῶν παρέδρων [6].

1 Πρβλ. Ἐγκ. 36 τῆς 7 Ἰουν. 1858.

2 § γ'. τοῦ Ἄρθρ. 4 τοῦ περὶ δημαιρεσιῶν νόμου.

3 Ν περὶ δημαιρ. Ἄρθρ. 18

4 Ἄρθρ. 2 Ν. 30 Μαρτ. 1883 (121).

5 Ἄρθρ. 2 τοῦ Ν περὶ δημαιρ. τῆς 19 Νοεμβ. 1864 (1865, 3) Πρβλ. καὶ Ν. 6 Φεβρ. 1878 (13).

6 Ὅρκ Δημοτ. Ν. Ἀρθ. 118, 119 καὶ 120.

Σπουδαῖον εἶναι τὸ ἄλυτον ὑπὸ τοῦ νομοθέτου ζήτημα, τί συμβήσεται, ἐὰν ἕνεκα ἐπανειλημμένης ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς ἢ ἄλλων λόγων δὲν ἐγκατασταθῶσι μέχρι τῆς 30 Σεπτεμβρίου αἱ νέαι δημοτικαὶ ἀρχαὶ καὶ ἰδίως ὁ δήμαρχος καὶ οἱ πάρεδροι. Ἀναπληροῦντες τὴν σιγὴν τοῦ νόμου λογικώτερον εὑρίσκομεν τὴν προσωρινὴν ἀνάθεσιν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τῶν δημαρχικῶν καθηκόντων εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ συμβουλίου ἢ εἰς τι τῶν μελῶν αὐτοῦ, ἀφ' οὗ τὸ ἀξίωμα αὐτῶν δὲν κηρύσσεται ὡς αὐτοδικαίως πεπαυμένον μετὰ τὴν λῆξιν τῆς 30 Σεπτεμβρίου ἑκάστης τετραετίας.

Ἂν πρὸ τῆς λήξεως τῆς δημοτικῆς περιόδου χηρεύσῃ θέσις δημάρχου ἢ παρέδρου, ἐνεργεῖται ἐκλογὴ πρὸς πλήρωσιν τῆς θέσεως ταύτης, ὁ δ' ἐκλεγεὶς ἐνεργεῖ τὰ τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον ἔμελλε νὰ διαρκέσῃ καὶ ἡ ὑπηρεσία τοῦ προκατόχου του. Ἐὰν ὅμως μεταξὺ τοῦ χρόνου τῆς χηρείας θέσεως δημάρχου καὶ τῆς λήξεως τῆς δημοτικῆς περιόδου μεσολαβῇ ἐνιαύσιον χρονικὸν διάστημα, ὑπάρχῃ δὲ δημαρχικὸς πάρεδρος πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἐκλιπόντος δημάρχου δὲν ἐνεργεῖται νέα ἐκλογή [1].

Σπανιώτερον ἀναφαίνεται ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναπληρώσεως χηρευσάσης ἕδρας δημοτικοῦ συμβούλου, ἕνεκα τοῦ ἱκανοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκλεγομένων ἀναπληρωματικῶν συμβούλων, οἵτινες αὐτοδικαίως καὶ κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἐκλογῆς των ἀντικαθιστῶσι τοὺς ἐκλιπόντας. Ἀλλ' ἐὰν καὶ τοιοῦτοι δὲν ὑπάρχωσι, τότε ἀναγκαίως διατακτέα νέα ἐκλογή [2].

Κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἄνω περιπτώσεις ἡ χηρεία θέσεως δύναται νὰ προέλθῃ οὐ μόνον ἕνεκα θανάτου, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα παύσεως ἢ παραιτήσεως.

297. Κατὰ τὸν δημοτικὸν νόμον τὸ δημοτικὸν ἀξίωμα παύει καὶ πρὸ τῆς λήξεως τῆς περιόδου «ἂν ἐν τῷ μεταξὺ παύσουν αἱ ἰδιότητες δυνάμει τῶν ὁποίων ἐγένετο ἡ ἐκλογή» [3].

1 Ἄρθρ. 9 τοῦ Ν. 30 Μαρτίου 1833 [121].

2 Προσωρινὴ ὅμως ἀναπλήρωσις συμβούλου ἀπουσιάζοντος ὑπὸ ἀναπληρωματικοῦ μέλους δὲν ἐπιτρέπεται. Ἐγκ. 60 τῆς 24 Ἰουλ. 1849.

3 Ἄρθρ. 43 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἄρθρα 46 καὶ 58.

Ὅθεν ἂν τις δήμαρχος ἢ δημαρχικὸς πάρεδρος ἢ σύμβουλος στερηθῇ ἕνεκα καταδίκης τοῦ δικαιώματος τοῦ ψηφοφορεῖν ἢ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων καθ' ὅλου [1], ἢ δυνάμει ὁριστικοῦ βουλεύματος καταστῇ ὑπόδικος ἐπὶ κακουργήματι, ἢ στερηθῇ τῆς ἐλευθέρας διαχειρίσεως τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ἀποβάλλει αὐτοδικαίως τὸ ἀξίωμα.

Ἕνεκα τῆς οὕτω αὐτοδικαίως ἐπερχομένης παύσεως ἔπεται, ὅτι καὶ ἐὰν ὁ ἐπὶ κακουργήματι ὑπόδικος ἀθῳωθῇ, δὲν δύναται νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ δημοτικὸν ἀξίωμα, ὃ εἶχεν [2].

Τοῦ νόμου ἀπαιτοῦντος ὅπως οἱ ἄρχοντες τοῦ δήμου ὦσιν ἀναγκαίως μέλη αὐτοῦ [3], ἐξάγεται σαφῶς, ὅτι καὶ διὰ τῆς μεταλλαγῆς τῆς δημοτικότητος ἐπέρχεται ἀπώλεια τοῦ δημοτικοῦ ἀξιώματος, πλὴν ἐὰν διετηρήθη καὶ ἡ πρώτη διὰ τῆς διπλῆς λεγομένης δημοτικότητος [4].

Ὡσαύτως ἐπέρχεται παῦσις διὰ τοῦ διορισμοῦ εἰς θέσιν ἀσυμβίβαστον πρὸς τὰ καθήκοντα τοῦ δημοτικοῦ ἀξιώματος [5].

Εἰδικώτερον ἐξετάζοντες τὰ τῆς παύσεως δημοτικοῦ συμβούλου, εὑρίσκομεν ὅτι ὁ δὶς τιμωρηθεὶς πειθαρχικῶς διὰ παράνομον ἀπουσίαν ἀπὸ τῶν συνεδριάσεων τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου παύεται κατὰ τὴν τρίτην ἀπουσίαν, ἀντικαθιστάμενος ὑπὸ τοῦ πλησιεστέρου συμπληρωτικοῦ μέλους [6].

Ἀπαγγέλλει δὲ τὴν τοιαύτην παῦσιν ὁ νομάρχης ἐπὶ τῇ καταγγελίᾳ τοῦ δημάρχου καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πρακτικῶν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου πιστοποιούντων τὴν τριπλῆν ἀπουσίαν [7].

Ἡ ἐνέργεια τοῦ νομάρχου ἐν τῇ τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν εἶναι δυνητική ἀλλ' ὑποχρεωτική, μὴ δυναμένου ν' ἀναβάλῃ τὴν ἔκδο-

1 Ποιν. Ν. Ἀρθ. 21, 22 καὶ 24.

2 Τὸ ἐναντίον κελεύει ἀτόπως ἡ ὑπ' ἀριθ. 33 Ἐγκ. τῆς 7 Ἰουν. 1851.

3 Ὅρα § 295.

4 Ὅρα § 275.—Τὴν μεταλλαγὴν ὅμως δημοτικότητος, τὴν προκαλουμένην ἐπίτηδες πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ δημοτ. ἀξιώματος, ὁ νομάρχης ἔχει βεβαίως τὸ δικαίωμα νὰ κηρύξῃ ἄκυρον ὡς δολίως γενομένην.

5 Ἄρθ. 3 τοῦ περὶ δημαιρ. Ν.

6 Δ. 26 Ἰουν. 1836 [31] Ἀρθρ. 4 καὶ 5.

7 Ὅρα καὶ Ἐγκ. 101 τῆς 16 Ὀκτωβρ. 1851.

σιν τῆς ἀποφάσεως. Πλὴν ἀλλ' ὅμως μέχρι τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς καὶ τῆς κοινοποιήσεως ὁ δημοτικὸς σύμβουλος διατηρεῖ ἅπαντα τὰ ἑαυτοῦ δικαιώματα, ἄρα καὶ τὸ τοῦ λαμβάνειν μέρος ἐν ταῖς συνεδριάσεσιν.

298. Τῆς παύσεως διαφέρει ἡ διάλυσις τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, ὡς μέτρου διοικητικοῦ, ὑπαγομένου εἰς τοὺς γενικοὺς κανόνας τῆς σκοπιμότητος καὶ τοῦ πολιτικοῦ συμφέροντος.

Καὶ ἐν πρώτοις ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παύσῃ τὸν δήμαρχον καὶ τοὺς παρέδρους ἐπὶ τῇ εὐθύνῃ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου διὰ λόγους ὧν τὸ ἰσχυρὸν καὶ βάσιμον δύναται νὰ κρίνῃ μόνη ἡ Βουλή [1].

Καὶ ὁ Νομάρχης δὲ δικαιοῦται ἐν κατεπειγούσαις περιπτώσεσι νὰ παύσῃ προσωρινῶς τὸν δήμαρχον ἢ οἱονδήποτε πάρεδρον ἀναφέρων περὶ τούτου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Ὁ δὲ ὑπουργὸς ὀφείλει ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, ἀφ' ἧς λάβῃ τὴν ἀναφορὰν τοῦ Νομάρχου, ἢ νὰ διατάξῃ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ προσωρινῶς πεπαυμένου, ἢ νὰ ὑποβάλῃ τῷ Βασιλεῖ καὶ τῷ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ τὴν περὶ ὁριστικῆς παύσεως πρότασιν αὐτοῦ [2].

Ὡσαύτως ὁ βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διαλύῃ τὸ δημοτικὸν συμβούλιον, τούτου δὲ γενομένου διατάσσεται νέα ἐκλογὴ ἐντὸς τεσσάρων ἑβδομάδων [3].

Ἀλλὰ καὶ ὁ μετασχηματισμὸς τῶν δήμων, εἴτε διὰ τῆς συνενώσεως πολλῶν εἰς ἕνα εἴτε διὰ τῆς διαιρέσεως ἑνὸς εἰς πλείονας, συνεπάγεται τὴν ἄμεσον διάλυσιν τῶν ὑφισταμένων δημοτικῶν ἀρχῶν, ὡς μεταβαλλομένης τῆς βάσεως τῆς ἐκλογῆς, ἐφ' ἧ ἀνεδείχθησαν [4].

1 Ὅρα Ἄρθρ. 44 καὶ 46 Δημοτ. Ν.

2 Αὐτόθι.

3 Δημοτ. Ν. Ἄρθρ. 59. Ἐν Γαλλίᾳ ἐν περιπτώσει συγχρόνου διαλύσεως ὅλων τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν δήμου τινὸς διορίζεται ἐπιτροπεία ἐκ δημοτῶν διοικούντων προσωρινῶς, ἐν ᾧ παρ' ἡμῖν τοῦ νόμου σιωπῶντος προβλέψαντος περὶ τούτου, θέλει ὑφίστασθαι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μέχρι τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν νέων δημοτικῶν ἀρχῶν ἀληθὴς δημοτικὴ μεσοβασιλεία.

4 Bost, traité de l' organ. I, 19 Δηλιγιάννη—Ζηνοπούλου, II, 234.

299. Ἀπανταχοῦ τὰ δημοτικὰ ἀξιώματα θεωροῦνται λειτουργίαι καθαρῶς τιμητικαὶ ἐπιβαλλόμεναι τοῖς δυναμένοις νὰ ἐργάζωνται προῖκα ὑπὲρ τῶν κοινῶν. Τοῦτο ἐτήρησε καὶ ὁ ἡμέτερος νομοθέτης, ἀναγράψας τὸ ἄμισθον τῶν δημοτικῶν ἀξιωμάτων [1].

Ἐν τούτοις τῆς ἀρχῆς ταύτης παρεξέκλινεν οὐσιωδῶς ὑπὲρ τοῦ δημάρχου, ἐπιτρέψας χρηματικὴν ἀποζημίωσιν πρὸς «ἀμοιβὴν τῶν κόπων του» ἐλάχιστον διαφέρουσαν τῆς τακτικῆς μισθοδοσίας δημοσίου ὑπαλλήλου.

Διὰ μεταγενεστέρου Διατάγματος ἐκανονίσθησαν λεπτομερέστερον τὰ τῆς ἐτησίας ἀντιμισθίας τῶν δημάρχων, ὁρισθείσης διὰ τοὺς τῆς α' τάξεως δήμους μέχρι δύο χιλιάδων καὶ τετρακοσίων δραχμῶν, πλὴν τοῦ τῆς πρωτευούσης τοῦ Βασιλείου, ἔνθα δύναται ν' ἀνέλθῃ μέχρι τριῶν χιλιάδων. Διὰ δὲ τοὺς τῆς β' τάξεως δήμους ὡρίσθη ὁ μέγιστος ὅρος τῆς ἀντιμισθίας κατὰ τὴν ἐξῆς ἀναλογίαν· εἰς δραχ. 600 διὰ τοὺς ἔχοντας ἀπὸ 2,000 – 2,500 κατοίκων, εἰς δραχ. 780 διὰ τοὺς ἔχοντας μέχρι 5,000 κατοίκων, εἰς χιλίας διὰ τοὺς ἔχοντας μέχρι 7,500 κατ. καὶ εἰς 1,500 διὰ τοὺς ὑπερβαίνοντας τὸν πληθυσμὸν τοῦτον. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἀναλογίαν ὡρίσθη καὶ ἡ ἀντιμισθία τῶν τῆς τρίτης τάξεως δήμων ἀπὸ δραχ. 200 – 600 [2]. Καίτοι δὲ ὡρίσθη ἐτησία ἡ ἀντιμισθία, ὅμως ἡ πληρωμὴ δέον νὰ γίνηται κατὰ μῆνα εἰς ἴσας δόσεις [3].

ἐν σημ. Ὁ νεώτερος δημοτικὸς νόμος τῆς Γαλλίας ἐν ἄρθρῳ 9 κελεύει τὸ αὐτὸ ῥητῶς.

1 Δημοτ. Ν. Ἄρθρ. 41 διὰ τοὺς δημάρχους, 48 διὰ τοὺς παρέδρους καὶ 60 διὰ τοὺς συμβούλους.

2 Δ. 29 Ἰουλ. 1857 (28). Καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 118. Ἐγκ. τῆς 22 Ὀκτωβρ. 1853. «Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον δὲν δύναται νὰ προσδιορίσῃ ὡς ἐλάχιστον ὅρον δημαρχ. ἀντιμισθίας τὴν ἀντιμισθίαν ἐκείνην, ἥτις προσδιωρίσθη ὡς μέγιστος ὅρος εἰς δήμαρχον ἀμέσως προηγουμένου δήμου, ἀλλ' ὀφείλει νὰ προσδιορίσῃ μεγαλείτερον ποσὸν παρὰ τὸν ἐλάχιστον τοῦτον ὅρον».

3 Ὁ δήμαρχος ἀπαλλάσσεται πάσης λογοδοσίας, ὅτε δίδεται αὐτῷ κατ' ἀποκοπὴν ποσότης τις χρημάτων κατὰ τὸ Ἄρθρ. 41 τοῦ περὶ δήμων νόμου. Ἀλλὰ τὸ ἄρθρον τοῦτο δὲν ἐφαρμόζεται, ἐὰν τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ὁρίζῃ τὴν πρὸς ἀμοιβὴν τῶν κόπων τοῦ δημάρχου ἀντιμισθίαν, τὰ δὲ λοιπὰ ἔξοδα δὲν προσδιορίζῃ κατ' ἀποκοπήν, ἀλλ' ἑκάστην δαπάνην ἰδιαιτέρως. Ὅθεν ἐὰν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ δήμαρχος δὲν διορίσῃ τοὺς ὑπὸ τοῦ προϋπολογισμοῦ ὡρισμένους ὑπαλλήλους, διαθέτῃ δὲ τὸ ὑπὲρ αὐτῶν ποσὸν δι' ἄλλους σκοπούς, παραβιάζει τὸ ἄρθρ. 487 τοῦ ποιν. νόμου. Γνωμοδοτήσεις Εἰσαγ. Ἀρ. Πάγου 1880, Π 254.

4 Τότε γερμανικὸν καὶ ἑλληνικὸν κείμενον φέρουσιν ἐν ἄρθροις 40 § 2 καὶ 48 ὅτι ἡ ἀποζημίωσις αὕτη δίδεται, ὅταν ὁ δήμαρχος καὶ οἱ πάρεδροι ἐξέλθωσι «τῶν ὁρίων τοῦ δήμου», ἀλλ' ἡ τοιαύτη διάταξις προσκρούει εἰς τὴν λογικήν, εἶναι δὲ καὶ ἀνεφάρμοστος, ἀφοῦ οὐδαμοῦ τοῦ νόμου ἀναφέρεται, ὅτι οἱ δήμαρχοι καὶ οἱ πάρεδροι καὶ ἐκτὸς τῆς δημοτικῆς περιφερείας δύνανται νὰ ἐκτελέσωσιν ὑπηρεσίαν τινά. Ἀλλὰ καὶ τοιαύτη ἂν εἶναι ἡ βούλησις τοῦ νομοθέτου πάλιν δὲν δυνάμεθα ἐξ ἀντιδιαστολῆς νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ ἀποζημίωσις τῶν δημοτικῶν ἀρχόντων ὅτε ἔξοδα μεταβάσεως ἀπὸ τῆς πρωτευούσης εἰς τὰ διάφορα χωρία τοῦ δήμου πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν.

2 Δημ. Ν. Ἄρθρ. 48.

3 Ὅρα Ἐγκ. 120 τῆς 1 Δεκεμβρ. 1849. Δ η λ ι γ ι ά ν η Ζ η ν ο π ο ύ λ ο υ Π, 363 ἐν σημ. 3 καὶ Ἄρθρ. 100 τοῦ δημ. Ν.

Ἐκτὸς ταύτης ὁ δήμαρχος δικαιοῦται νὰ αἰτήσῃ ἀποζημίωσιν δι' ὁδοιπορικὰ ἔξοδα, ὅταν ἐξέλθῃ τῆς ἕδρας αὐτοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του [1].

Τὴν αὐτὴν ἀποζημίωσιν δι' ὁδοιπορικὰ ἔξοδα λαμβάνουσι καὶ οἱ δημαρχικοὶ πάρεδροι καὶ οἱ σύμβουλοι. Ἀλλ' ὁ δημαρχικὸς πάρεδρος ἔχει πρὸς ταύτῃ καὶ δικαίωμα ἐπὶ τῆς ἀντιμισθίας τοῦ δημάρχου, ὅταν ἀντικαθιστᾷ αὐτὸν ἀπόντα ἢ κωλυόμενον, ἀναλόγως τοῦ χρόνου καθ' ὃν διετέλεσεν ἐκπληρῶν τὰ τοῦ δημάρχου καθήκοντα [2].

Ἕνεκα ὅμως τῆς γενικῆς ἀρχῆς, ὅτι ἡ λειτουργία τῶν δημοτικῶν ἀρχόντων εἶναι ἄμισθος, ἕπεται ὅτι οὔτε οἱ πάρεδροι, οὔτε οἱ σύμβουλοι δύνανται νὰ προταθῶσι καὶ νὰ διορισθῶσιν εἰς ἔμμισθον δημοτικὴν ὑπηρεσίαν, διατηροῦντες καὶ τὸ δημοτικὸν αὐτῶν ἀξίωμα [3]. Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τοῦ δημάρχου, διότι καὶ ἡ παρὰ τοῦ Δημάρχου ἀνάληψις ἑτέρας ὑπηρεσίας τοῦ δήμου ἐπὶ πληρωμῇ δευτέρας ἀμοιβῆς δὲν ἐπιτρέπεται, ὡς ἀντικειμένη εἰς τὴν ῥητὴν περὶ μιᾶς μόνης ἀντιμισθίας διάταξιν καὶ ἀναιροῦσα τὴν ἐν τῷ νόμῳ ἀναγραφομένην ἐγ-

γύησιν τῆς ἐποπτείας καὶ τοῦ ἐλέγχου τοῦ Δημάρχου ἐπὶ τῶν δημοτικῶν ὑπαλλήλων, ἅτε ἐλέγχοντος καὶ ἐλεγχομένου καθισταμένου ἐκ τῆς συσωρεύσεως καὶ ἑτέρας ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ δημοτικῆς ὑπηρεσίας [1].

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Περὶ τοῦ Δημάρχου.

Περίληψις.

300. Ὁ δήμαρχος ἐστὶν ὁ πρῶτος ἄρχων τοῦ δήμου. Διπλῆ ἰδιότης αὐτοῦ.
301. Α'. Περὶ τοῦ δημάρχου ὡς πράκτορος καὶ ἐντολοδόχου τῆς Κυβερνήσεως. Δημοσιεύσεις τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων ὑπ' αὐτοῦ.
302. Ἀστυνομικὰ καθήκοντα τοῦ δημάρχου.
303. Ἀστυνομικαὶ διατάξεις.
304. Περὶ τῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν.
305. Δικαστικὰ καθήκοντα τοῦ δημάρχου.
306. Ληξιαρχικὰ καθήκοντα.
307. Ἐκλογικά.
308. Στρατολογικά.
309. Ταχυδρομικὰ καὶ ἄλλα.
310. Β'. Περὶ τοῦ δημάρχου ὡς δημοτικοῦ ἄρχοντος.—Εἶναι ἡ ἀνωτάτη ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἐν τῷ δήμῳ καὶ ἐντέλλεται τὰς ἐκ τοῦ δημοτικοῦ ταμείου πληρωμάς.
311. Ὁ δήμαρχος ἐνάγει καὶ ἐνάγεται ἐν ὀνόματι τοῦ δήμου.
312. Διορίζει ἅπαν τὸ προσωπικὸν τοῦ δήμου.
313. Σχέσεις τοῦ δημάρχου πρὸς τὸ δημοτικὸν συμβούλιον.
314. Σχέσεις τοῦ δημάρχου πρὸς τὰ ἀγαθοεργὰ καταστήματα καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ συμβούλια.

---

1 Ἀρείου Πάγου Ἀπόρ. 146. τοῦ 1886.—Ἐν τούτοις κατὰ τὴν Ἐγκ. 114 τῆς 17 Ὀκτωβρ. 1845 ἡ ἀντιμισθία τοῦ δημάρχου δύναται νὰ ψηφισθῇ μεγαλειτέρα τῆς ὁρισθείσης διὰ τοῦ ἄνω μνημονευθέντος διατάγματος τοῦ 1837, ὅταν αὐτὸς ὁ Δήμαρχος διεξάγει τὴν γραφικὴν ὑπηρεσίαν ἄνευ τῆς βοηθείας γραμματέως.

§ 300. Πρώτην τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν κατέστησεν ὁ ἡμέτερος νόμος τὸν δήμαρχον, ἀπονείμας αὐτῷ μόνῳ ἅπασαν τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν τοῦ δήμου, ἀναθέσας δὲ καὶ πλῆθον ἄλλων λειτουργιῶν, ἃς ἐπιτελεῖ ἐπ' ἰδίᾳ εὐθύνῃ ἄνευ τῆς συνδρομῆς τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου. Καὶ ὁ μετὰ τὸ Σύνταγμα δὲ τοῦ 1864 νόμος περὶ δημαιρεσιῶν κατέστησεν ἔτι μᾶλλον ἐπικρατέστερον τὸ ἀξίωμα τοῦ Δημάρχου ἐπιτρέψας τὴν ἄμεσον ἐκλογὴν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Λαοῦ, ἐν ᾧ πανταχοῦ τῆς ἄλλης Εὐρώπης ὁ δήμαρχος ἀναδεικνύεται ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου εἴτε μόνου εἴτε καὶ τῇ συμμετοχῇ τῆς κεντρικῆς διοικήσεως [1].

Παρὰ τὴν πληθὺν ὅμως καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν καθηκόντων τοῦ δημάρχου δυνάμεθα νὰ συνοψίσωμεν ταῦτα εἰς δύο μόνα, ἀποβλέποντες εἰς τὴν διπλῆν ἰδιότητα τοῦ δήμου, ὡς νομικοῦ προσώπου καὶ ὡς διοικητικῆς περιφερείας· ὁ δήμαρχος δῆλον ὅτι πρῶτον μὲν εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν δημοτικὸς ἄρχων καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ δήμου, δεύτερον δὲ ὁ ἐντολοδόχος καὶ πράκτωρ τῆς διοικήσεως ἐπιτελῶν δημοσίας λειτουργίας ὑπὲρ τοῦ Κράτους ὅλου ὡς τις ὑπάλληλος αὐτοῦ. Ἡ ἕνωσις τῶν δύο τούτων ἰδιοτήτων ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ δημάρχου διακρίνει τὸν νεώτερον δῆμον ἀπὸ τοῦ δήμου τοῦ μεσαίωνος, συνδυάζει δ' ἐπιτυχῶς τὴν προστασίαν τῶν τοπικῶν συμφερόντων μετὰ τῆς εὐχεροῦς καὶ ἀνεξόδου ἐκπληρώσεως τῶν γενικῶν τοῦ Κράτους σκοπῶν μέχρι τῶν ἐλαχίστων διοικητικῶν περιφερειῶν αὐτοῦ [2].

---

1 Εἰς τρία συγκεφαλαιοῦνται τὰ συστήματα τῆς ἐκλογῆς τῶν δημάρχων ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ. Α'. Ὁ δήμαρχος διορίζεται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως εἴτε μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου εἴτε καὶ ἐκτὸς (Βέλγιον, Ὁλλανδία, Δανιμαρκία, Σουηδία, Πορτογαλία).—Μόνον ἐν Ἰταλίᾳ ὁ δήμαρχος διορίζεται ὑποχρεωτικῶς μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου. Β'. Ὁ δήμαρχος ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου καὶ ἐπικυροῦται ἡ ἐκλογὴ του ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. (Ρωσσία, Πρωσσία, Βαυαρία, Σαξωνία, Ἱσπανία, Λονδῖνον). Γ'. Ὁ δήμαρχος ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ συμβουλίου μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τῆς κυβερνήσεως (Γαλλία, Αὐστρία, Ἱσπανία, Ἑλβετία, Ἀμερική). Πρβλ. B l o c k, les communes, 28. Παραλλαγὴν τοῦ τελευταίου συστήματος ἀποτελεῖ ὁ τελευταῖος δημοτικὸς νόμος τῆς Ἀγγλίας, καθ' ὃν ὁ δήμαρχος ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου εἴτε μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτοῦ, εἴτε καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν δημοτῶν.

2 Ὅρα ἀνωτ. § 249.

301. Ἐξετάσωμεν νῦν ἑκατέραν τῶν ἰδιοτήτων τοῦ δημάρχου καὶ δὴ πρῶτον τὴν τοῦ πράκτορος καὶ ἐντολοδόχου τῆς Κυβερνήσεως, καίτοι αὕτη κατ' ἀρχὴν θεωρεῖται δευτερεύουσα τὴν σημασίαν καὶ ὡς τις συνέπεια καὶ παρακολούθημα τῆς πρώτης.

Ὑπὸ τὴν ἰδιότητα λοιπὸν ταύτην ὁ δήμαρχος ἐκπληροῖ πολλαπλᾶ καθήκοντα· ληξιαρχικά, δικαστικά, φορολογικά, ταχυδρομικά, στρατολογικά, ἀστυνομικὰ καὶ ἄλλα, πάντα δὲ ταῦτα ὑπὸ τὴν ἄμεσον διεύθυνσιν καὶ τὰς διαταγὰς τῆς ἀνωτέρας διοικητικῆς ἀρχῆς, πρὸς ἣν ὀφείλει νὰ ὑποτάσσηται ὡς καὶ πᾶς ὑπάλληλος αὐτῆς. Τινὰ τῶν καθηκόντων τούτων ἀναγράφει αὐτὸς ὁ περὶ συστάσεως τῶν δήμων νόμος τὰ δ' ἄλλα τὰ καὶ πλείονα τοσοῦτοι νόμοι καὶ διατάγματα, ὥστε καὶ μόνη ἡ παράθεσις αὐτῶν καθίσταται δυσχερεστάτη.

Τὸ γενικώτερον τῶν καθηκόντων τοῦ δημάρχου ὡς ὀργάνου τῆς διοικήσεως ἦτον ἡ δημοσίευσις τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων [1]. Καίτοι δὲ τὰ περὶ τούτου ἐτροποποιήθησαν ἐπ' ἐσχάτων διὰ μεταγενεστέρου νόμου [2], ὅμως παραμένει καὶ ἔτι ἐν τῷ δημάρχῳ τὸ δικαίωμα τῆς δημοσιεύσεως κατὰ τοῦτο, ὅτι δύναται εἴτε αὐτοβούλως, εἴτε τῇ προκλήσει τῆς ἀνωτέρας ἀρχῆς νὰ καθιστᾷ τοῖς δημόταις αὐτοῦ ἔτι γνωστότερον, δι' ὧν μέσων ἤθελεν ἐγκρίνει, τὸ περιεχόμενον τῶν ἑκάστοτε δημοσιευομένων διαταγῶν τῆς νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

302. Ἡ ἀστυνομία, ὡς ἐρρήθη καὶ ἀνωτέρω, ἐνεργεῖται μὲν δαπάνῃ τῶν δήμων, ἀλλ' «ἐν ὀνόματι καὶ κατ' ἐπιταγὴν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς κυβερνήσεως» [3]. Ὅθεν αἱ δημοτικαὶ ἀρχαί, ὡς τοιαῦται, δὲν δύνανται ν' ἀναμιχθῶσιν εἰς τὰ τῆς δημοτικῆς ἀστυνομίας οὐδὲ ἐπιτρέπεται τοῖς δημοτικοῖς συμβουλίοις νὰ συσκέπτωνται περὶ τούτου καὶ νὰ ἐκδίδωσι ψηφίσματα.

---

1 Δ. 1]13 Φεβρ. 1833 [1] καὶ Ν. 29 Ὀκτωβρ. 1856 [75] ἄρθρ. 1.

2 Ν. 1 Μαΐου 1882 [31] περὶ ἀντικαταστάσεως τοῦ 1 ἄρθρου τοῦ ἀστικοῦ νόμου.

3 Ἄρθρ. 1. Δ. 31 Δεκεμβρ. 1836 [85] περὶ δημ. ἀστυν.

Μόνος λοιπὸν ὁ δήμαρχος ὡς πράκτωρ τῆς κεντρικῆς διοικήσεως εἶνε ἐπιφορτισμένος τὴν ἐκτέλεσιν τῆς δημοτικῆς ἀστυνομίας, ὑποκείμενος ἀμέσως μὲν εἰς τοὺς νομάρχας, ἐμμέσως δὲ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, εἰς ὃ ἀνετέθη ἡ ἀνωτάτη ἀστυνομία [1].

Ἐνεργεῖ δὲ τὴν ἀστυνομικὴν ἐξουσίαν ὁ δήμαρχος εἴτε αὐτὸς ἐπιτελῶν καὶ ἔργα ἀστυνόμου, εἴτε ἐπιφορτίζων ἕτερον εἰδικῶς πρὸς τοῦτο, ὑποκείμενον αὐτῷ ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν καθηκόντων του, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἐκεῖνος ὑπόκειται τῷ νομάρχῃ καὶ τῷ ὑπουργῷ τῶν Ἐσωτερικῶν [2].

Ἕνεκα τῆς μὴ συμμετοχῆς τοῦ δήμου εἰς τὰ τῆς ἀστυνομίας ἕπεται ὅτι δὲν εὐθύνεται αὐτὸς εἰς ἀποζημιώσεις, διὰ πταίσματα, ἅπερ διέπραξεν ὁ δήμαρχος ὡς ἀστυνόμος, ἀλλὰ τὸ δημόσιον κατὰ τὰς περὶ προστήσαντος ἀρχάς.

303. Ὡς ἀστυνόμος ὁ δήμαρχος ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκδίδειν ἀστυνομικὰς διατάξεις ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων καὶ τῶν διαταγῶν τῶν προϊσταμένων ἀρχῶν.

Αἱ διατάξεις αὗται ἀνάγονται ἢ εἰς ἐπιτόπια προφυλακτικὰ μέτρα, ἀνατεθειμένα εἰς τὴν ἐπίβλεψιν καὶ ἐξουσίαν τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν τῶν δήμων ἢ εἰς τὴν ἐκ νέου δημοσίευσιν τῶν ἀστυνομικῶν νόμων καὶ κανονισμῶν ἢ εἰς τὴν πρόσκλησιν καὶ νουθεσίαν τῶν κατοίκων, ὅπως συμμορφῶνται πρὸς αὐτούς, ἢ τέλος εἰς τὴν λεπτομερεστέραν ἀνάπτυξιν τῶν ἀστυνομικῶν ἀντικειμένων [3].

Ἡ παράβασις τῶν ἀστυνομικῶν διατάξεων τοῦ δημάρχου χαρακτηρίζεται ὡς πταῖσμα καὶ τιμωρεῖται διὰ κρατήσεως μέχρι

---

1 Δ. 3 Ἀπριλίου 1833 (14).

2 Ἄρθρ. 6, 9 καὶ 14 τοῦ ἀνωτ. Δ. τῆς 31 Δεκεμβρ. 1836.—Περὶ ἀγορανομικῶν καθηκόντων τοῦ δημάρχου καὶ ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν ὁδῶν δένδρων κτλ. Ὅρα Ν. 31 Μαΐου 1882 (41) περὶ τροποποιήσεως τοῦ Ν. τῆς 1 Ἰουλ. 1838 περὶ δενδροφυτειῶν.

3 Ἄρθρ. 24 τοῦ περὶ δημοτ. ἀστυν. διατάγματος.—Ἡ ἀστυνομικὴ ἀρχὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κανονίζῃ τὸ πληρωτέον εἰς τὰς ἁμάξας μίσθωμα δυνάμει τῶν ἄρθρ. 48 § 3 καὶ 62 τοῦ περὶ ἀστυνομ. Δ. καὶ τοῦ ἄρθ. 697 τοῦ Ποιν. νόμου Γνωμοδοτήσεις τῆς Εἰσαγ. τοῦ Ἀρ. Πάγου 1880, I, 335.

δέκα τεσσάρων ἡμερῶν, ἢ διὰ προστίμου μέχρι πεντήκοντα δραχμῶν πλὴν ἐὰν εἰδικοὶ νόμοι ὥρισαν μεγαλειτέραν ποινήν [1].

Ὁ νομάρχης ὡς ἀνώτερος ἐπόπτης τῆς ἀστυνομικῆς ἐξουσίας τοῦ δημάρχου ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀκυροῖ τὰς διατάξεις αὐτοῦ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ τροποποιῇ αὐτάς [2].

304. Ὁ τρόπος τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἀστυνομικῶν διατάξεων δὲν ἐκανονίσθη παρ' ἡμῖν ἐπισήμως· ὅθεν δύναται νὰ γείνῃ διαφοροτρόπως εἴτε διὰ τοιχοκολλήσεως, εἴτε διὰ τῆς ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγνώσεως, εἴτε ἄλλως πως. Ὁπωσδήποτε ἡ δημοσίευσις εἰκάζεται πάντοτε γενομένη, ἅμα γίνεται περὶ τούτου μνεία ἐν τῇ ἀστυνομικῇ διατάξει, ὅθεν ἡ περὶ τοῦ ἐναντίου ἀπόδειξις ἀπόκειται τῷ ἐγκαλουμένῳ ἐπὶ ἀστυνομικῇ παραβάσει.

Ἐὰν ὅμως ἡ ἀστυνομικὴ διάταξις δὲν ἐδημοσιεύθη, ἡ πρὸς ἄτομόν τι προφορικὴ ἀνακοίνωσις περὶ τῆς ὑπάρξεώς της ἢ ἡ ἰδιαιτέρα γνῶσις, ἣν ἤθελεν ἔχει περὶ αὐτῆς δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ πρὸς αὐτὸ ὡς δημοσίευσις καὶ νὰ καταστήσῃ ἐφαρμοστέαν κατ' αὐτοῦ τὴν ποινὴν πταίσματος, διὰ τὴν τυχὸν παράβασιν τῆς ἀστυνομικῆς ταύτης διατάξεως [3].

Ἀλλ' ἐὰν ἡ ἀστυνομικὴ διάταξις ἀπετείνετο εἰς ἓν μόνον ἄτομον, ὡς π. χ. ὅτε κάτοικός τις διεκώλυε τὴν δημοσίαν ἐδὸν ρίπτων ὕλικὰ ἢ ἀκαθαρσίας, ὁ δὲ δήμαρχος διὰ διαταγῆς ἐπέβαλε τὴν ἀφαίρεσιν αὐτῶν, ἀρκεῖ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὅπως καταστῇ ὑποχρεωτικὴ ἡ διάταξις, νὰ ἐκοινοποιήθη ἐπισήμως εἰς ἐκεῖνον μόνον εἰς ὃν ἀνεφέρετο.

Ἀφ' ἑτέρου δὲν ἀπαιτεῖται ν' ἀποδειχθῇ, ὅτι ὁ παραβάτης ἀστυνομικῆς διατάξεως ἔλαβε γνῶσιν ταύτης, ὅπως τιμωρηθῇ. Ἀρκεῖ ὅτι ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ δήμῳ ἐν ᾧ ἐγένετο ἡ παράβασις αὐτῆς. Ὅθεν καὶ οἱ προσωρινῶς διαμένοντες ἔν τινι δήμῳ ὑπόκεινται εἰς τὰς ἀστυνομικὰς διατάξεις.

305. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ δημάρχου ἐν τῇ διοικητικῇ ἀστυνομίᾳ ἢ τῇ λεγομένῃ προληπτικῇ. Ἐν δὲ

1 Ποιν. Ν. Ἀρθρ. 637.
2 Ὅρα καὶ ἀνωτ. § 160.
3 B o s t, I, σ, 237.

τῇ κατασταλτικῇ ἢ δικαστικῇ ἀστυνομίᾳ ὁ δήμαρχος ἐπιτελεῖ καθήκοντα ἀνακριτικοῦ ὑπαλλήλου. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητα δὲ ταύτην δέχεται τὰς γενομένας εἰς αὐτὸν μηνύσεις τῶν διαπραχθεισῶν κολασίμων πράξεων καὶ ἐνεργεῖ τὴν προεισαγωγικὴν ἀνάκρισιν τῶν πλημμελημάτων καὶ κακουργημάτων, συνήθως μὲν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ ἁρμοδίου εἰσαγγελέως τῶν πρωτοδικῶν ἐνίοτε δὲ καὶ αὐτεπαγγέλτως, ἐὰν ἐκ τῆς ἀναβολῆς ἐπέρχεται κίνδυνος, ἢ ὁ κακουργήσας συνελήφθη ἐπ' αὐτοφώρῳ, ὅτε καὶ δικαιοῦται νὰ ἐπιχειρήσῃ διαφόρους ἀνακριτικὰς πράξεις, ἤτοι νὰ ἐξετάζῃ μάρτυρας καὶ νὰ ποιῇ αὐτοψίας, κατασχέσεις πειστηρίων, ἐρεύνας κατ' οἶκον, συλλήψεις καὶ τὰ τοιαῦτα [1].

Ὁ δήμαρχος δεχόμενος τὰς μηνύσεις ὀφείλει νὰ τηρήσῃ πάντας τοὺς πρὸς τοῦτο ἐπιβαλλομένους τύπους καὶ νὰ πέμψῃ ταύτας παραχρῆμα πρὸς τὸν ἁρμόδιον εἰσαγγελέα τῶν πρωτοδικῶν [2].

Ὡς πρὸς τὰ πταίσματα ἰδιαιτέρως ὁρίζεται, ὅτι οἱ δήμαρχοι, ἐν ἐλλείψει ἀστυνόμων, ἐνεργοῦσιν αὐτεπαγγέλτως τὴν ἀνάκρισιν τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν διαπραχθέντων πταισμάτων, καὶ ὑποστηρίζουσιν ὡς δημόσιοι κατήγοροι τὴν κατηγορίαν ἐνώπιον τοῦ πταισματοδικείου. Ὅσάκις δὲ οὗτοι δὲν ἐκπληρῶσι συγχρόνως καὶ τὰ ἔργα τοῦ δημοσίου κατηγόρου ἐν ᾧ ἑδρεύουσι πταισματοδικείῳ, ὀφείλουσι νὰ πέμπωσι τὰς παρ' αὐτῶν συνταχθείσας ἐκθέσεις τῆς ἀνακρίσεως πρὸς τὸν ἁρμόδιον δημόσιον κατήγορον, ἵνα ἐπιληφθῇ οὗτος τῆς καταδιώξεως τῶν κατηγορουμένων [3].

Καὶ εἰς ἄλλας δὲ δικαστικὰς πράξεις θεωρεῖται ἀναγκαία

1 Ποιν. Δικ. Ἀρθ. 17 καὶ 157. K ω σ τ ῆ Ἑρμην. Ποιν. Δικον. 201. — Ὑπάρχοντος ἔν τινι δήμῳ δημοτικοῦ ἀστυνόμου, ὁ δήμαρχος δὲν κωλύεται νὰ καταδιώκῃ καὶ ν' ἀνακρίνῃ πταίσματα οὐδὲ καθιστᾷ ἕνεκα τούτου ἄκυρον τὴν διαδικασίαν κατὰ τὸ Ἄρθρ. 31 τοῦ Ὀργαν. τῶν Δικαστ. πρὸς ὃ δὲν ἀντίκειται τὸ Ἄρθρ. 85 τοῦ Ἀστυν. νόμου. Ὅρα Γ ν ω μ ο δ ο τ ή σ ε ι ς Εἰσαγ. Ἀρ. Πάγου, 1880 Ι, 311 καὶ 449.

2 Ἄρθρ. 152—157 Ποιν. Δικον.

3 Ὀργ. Δικαστ. Ἄρθρ. 31. Ποιν. Δικον. Ἀρθ. 135, Δ. 31. Δεκεμβρ. 1836 [85] Ἀρθ. 84.

ἡ παρουσία τοῦ δημάρχου ἐν ἐλλείψει ἄλλων ἁρμοδίων προσώπων, ὡς ἐπὶ τῆς ὑπὸ δικαστικοῦ κλητῆρος ἀνοίξεως κεκλεισμένων θυρῶν ἢ ἀποδοχείων[1] καὶ ἐπὶ τῆς κατ' οἶκον ἐρεύνης[2].

Ἐπὶ τῆς κατασχέσεως κινητῶν ὁ δήμαρχος χρησιμεύει ὡς μεσυγγυοῦχος[3] ἐπὶ δὲ τῆς κατασχέσεως ἀκινήτων προσκαλεῖται ὡς ἐκτιμητής[4].

Τέλος ὁ δήμαρχος εἶνε ἁρμόδιος νὰ ἐκδίδῃ πιστοποιητικὰ πενίας[5].

306. Τρίτην λειτουργίαν ὑπὸ τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ὡς πράκτορος τῆς διοικήσεως ἐνεργεῖ ὁ δήμαρχος τὴν τοῦ ληξιάρχου καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν τοῦ ἑαυτοῦ δήμου, ἐξαιρουμένων τῶν χωρίων τῶν ἐχόντων εἰδικὸν πάρεδρον[6].

Εἰς τρία τινὰ ἀναφέρονται αἱ ληξιαρχικαὶ πράξεις, ἃς ποιεῖ ὁ δήμαρχος· εἰς τὴν γέννησιν, τὸν γάμον καὶ τὸν θάνατον, ἑκάστην δὲ τούτων βεβαιοῖ ἐπισήμως ὁ δήμαρχος κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου διατεταγμένα[7].

Ἀλλὰ καὶ ἡ βάπτισις, ἡ μεταβολὴ ὀνόματος, ἡ ἀναγνώρισις νόθου τέκνου, ἡ υἱοθεσία καὶ τὰ διαζύγια ἀποτελοῦσι ληξιαρχικὰς πράξεις, ἃς ὡσαύτως ποιεῖ ὁ δήμαρχος[8].

Ὡς πρὸς τὰς πολιτογραφήσεις ὁ δήμαρχος δέχεται τὰς περὶ τούτου δηλώσεις τῶν ἀλλοδαπῶν καὶ τῶν αἰτούντων ν' ἀνακτήσωσι τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν[9].

Ὡς ληξίαρχοι οἱ δήμαρχοι ὑπάγονται εἰς τὸ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργεῖον, ὑποκείμενοι εἰς τὰς περὶ δικαστικῶν ὑπαλλήλων πειθαρχικὰς διατάξεις. Πλὴν τούτου εἶναι καὶ ὑπεύθυ-

1 Ἀρθ. 937 Πολ. Δικον.
2 Ποιν. Δικονομ. Ἀρθ. 139 καὶ 173.
3 Ἀρθ. 888 Πολ. Δικον.
4 Πολ. Δικον. ἄρθ. 953.
5 Αὐτόθι ἄρθ. 220.
6 Ἀρθ. 30 τοῦ ἀστικοῦ Ν. τῆς 29 Ὀκτωβρ. 1856 [75] καὶ Δ. 31 Ὀκτωβρ. 1856 (77) πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ περὶ ληξιαρχικῶν πράξεων νόμου.
7 Ἀρθ. 62—85 τοῦ ἀνωτ. Ν.
8 Ἀρθ. 35. 64 § γ' καὶ 86—90 τοῦ ἀνωτ. Ν.
9 Αὐτόθι ἄρθ. 15 καὶ 25.

νει εἰς ἀποζημίωσιν χρηματικὴν διὰ τὰς ἐπιγενομένας τυχὸν ἀλλοιώσεις εἰς τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία, ἐπιφυλαττομένου αὐτοῖς τοῦ δικαιώματος τῆς κατὰ τοῦ αὐτουργοῦ ἀναγωγῆς[1].

307. Διά τε τὰς βουλευτικὰς καὶ δημοτικὰς ἐκλογάς, ὁ δήμαρχος ἔχει τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν καὶ ἐπιμέλειαν. Πρὸς τοῦτο δὲ συντάσσει τὸν ἐκλογικὸν κατάλογον πάντων τῶν δημοτῶν αὐτοῦ, ὡς καὶ τὸν κατάλογον τῶν δημοτῶν, ἐξ οὗ κληροῦνται αἱ ἐφορευτικαὶ ἐπιτροπαί, ἐκδίδει ἐγκαίρως τὰ προγράμματα ψηφοφορίας, φροντίζει περὶ τῆς προπαρασκευῆς τῆς εἰθούσης τῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς καταλλήλου ἐν αὐτῇ τοποθετήσεως τῶν καλπῶν καὶ τῶν ἐκλογικῶν ἐπίπλων καὶ σκευῶν, ἅτινα ὀφείλει νὰ παραδώσῃ τῇ ἐφορευτικῇ ἐπιτροπῇ[2].

Ἐὰν ὁ δήμαρχος ἀμελήσῃ τὴν ἐγκαιρον ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων τούτων, ἢ ἀπειθήσῃ εἰς τὰς διαταγὰς τῆς διοικήσεως, τιμωρεῖται ὑπὸ τῆς προϊσταμένης ἀρχῆς διὰ προστίμου 50 – 200 δραχμῶν ἔτι δὲ ποινικῶς ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου δικαστηρίου[3]. Ἐὰν ὅμως ἐν γνώσει ἐνέγραψεν ἐν τῷ καταλόγῳ ψηφοφόρους μὴ συμπληρώσαντας τὴν νόμιμον ἡλικίαν ἢ μὴ κεκτημένους τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα τιμωρεῖται μὲ φυλάκισιν ἑνὸς μέχρι τριῶν μηνῶν, εἰ δ' ἐξ ἀμελείας διέπραξε ταῦτα ἐπιβάλλεται αὐτῷ χρηματικὴ ποινὴ 100 – 300 δραχμῶν[4].

Μετὰ τὴν ἐκλογὴν ὁ δήμαρχος ὀφείλει νὰ παραλάβῃ διὰ πρωτοκόλλου παρὰ τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς τὰς κάλπας καὶ τὰ ἐκλογικὰ εἴδη, ὀφείλει δ' ἔτι νὰ τοποθετήσῃ ταῦτα κατηλλήλως ἐπιμελούμενος τῆς καλῆς συντηρήσεως καὶ τῆς ἀσφαλοῦς φυλάξεως αὐτῶν[5]. Ἐὰν προκύψῃ ἔλλειψίς τις ἢ ἀδικαιολόγητος φθορὰ ἢ βλάβη ὑπόκειται εἰς ἀποζημιώσεις[6].

308. Ἐν τοῖς στρατολογικοῖς ὁ δήμαρχος ἔχει πολλῷ σπου-

1 Αὐτόθι ἄρθ. 31 καὶ 52.
2 Ν. 17 Σεπτεμβρ. 1877 (76) ἄρθρ. 7—25, 48 καὶ 49.
3 Ἀρθ. 70 καὶ 77 τοῦ ἀνωτ. Ν.
4 Ἀρθ. 75 § 6' τοῦ ἀνωτ. Ν.
5 Ν. 13 Δεκεμβρ. 1878 [78] ἄρθρ. 2.
6 Ἀρθρ. 3 τοῦ αὐτοῦ Ν. Πρβλ. καὶ Ν. 28 Ἰουλίου 1885 [87].

δαιότερα καθήκοντα, περιοριζόμεθα δὲ κατ' ἀνάγκην ἐνταῦθα εἰς τὴν σύντομον ἀναγραφὴν τῶν κυριωτέρων τούτων.

Ἐν πρώτοις ὁ δήμαρχος ὀφείλει διὰ δηλοποιήσεως δημοσιευομένης εἰς ἅπαντα τὰ χωρία τοῦ δήμου νὰ γνωστοποιῇ εἰς τοὺς δημότας αὐτοῦ τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐτησίων μητρώων τῶν ἀρρένων. Δέχεται δὲ τὰς κατὰ τούτων ἐνστάσεις τῶν δημοτῶν ἐν ἐπιτροπῇ μετὰ τοῦ εἰρηνοδίκου προσλαμβάνοντος καὶ τὸν γραμματέα αὐτοῦ, ὀφείλει δὲ νὰ ἐκφέρῃ αἰτιολογημένην ἀπόφασιν.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποφάσεων τούτων συντάσσεται τὸ «μητρῷον τῆς δεκαετίας τῶν ἀρρένων» ἐν ᾧ ἐγγράφει ὁ δήμαρχος εἰς ἴδιον δι' ἕκαστον συνακόλουθον ἔτος τμῆμα βιβλίου τὰ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο γεννηθέντα ἄρρενα διακεκριμένως δι' ἕκαστον χωρίον.

Τὸ οὕτω συνταχθὲν «μητρῷον τῆς δεκαετίας» ἀντιγράφεται εἰς τριπλοῦν ἐπιμελείᾳ τοῦ δημάρχου, ὑπογράφεται ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ εἰρηνοδίκου, ἀριθμεῖται καὶ μονογραφεῖται ἐφ' ἑκάστου τῶν φύλλων ὑπ' ἀμφοτέρων τούτων καὶ τυποῦται ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς δαπάνῃ τοῦ δήμου [1].

Πρὸς τούτοις ὁ δήμαρχος ὀφείλει ν' ἀπογράφῃ πάντα τὰ καταλύματα, κατατστήματα καὶ σταύλους, οὓς οἱ κάτοικοι δύνανται νὰ χορηγήσωσι πρὸς κατάλυσιν ἢ ἐπισταθμίαν τῶν στρατευμάτων [2], ἔχει δὲ τὸ δικαίωμα νὰ ἐκμισθώνῃ μετὰ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου εἰς βάρος τοῦ δημοτικοῦ προϋπολογισμοῦ οἰκίαν, ἵνα χρησιμεύῃ ὡς κατάστημα τῶν μεταβατικῶν ἀποσπασμάτων καὶ τῶν συνοδιῶν εἰσπρακτόρων, κληρούχων καὶ τῶν τοιούτων. Ὅπου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐνοικιασθῇ τοιαύτη οἰκία ὁ δήμαρχος ἐπιτρέπει τὴν εἰς τὰς οἰκίας τῶν κατοίκων κατάλυσιν, τηρῶν τοὺς πρὸς τοῦτο ἐπιβαλλομένους περιορισμούς [3].

309. Κατὰ τοὺς νεωτέρους περὶ ὀργανισμοῦ τῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας νόμους τὰ καθήκοντα τῶν ὑποεπιστατῶν δύ-

1 N. 28 Μαΐου 1887 (151) περὶ στρατολογίας τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ Ἄρθρ. 10, 12, 21, 131, 133, 134.

2 N. 28 Μαΐου 1887 [162] περὶ στρατ. εἰσφορῶν Ἄρθ. 10.

3 N. 18 Ἀπριλ. 1880 [42] περὶ στρατιωτ. καταλυμάτων Ἄρθ. 1—3.

νανται ν' ἀνατεθῶσιν εἰς τοὺς δημάρχους ἐπὶ ἀντιμισθίᾳ ὁριζομένῃ διὰ τοῦ ἐνιαυσίου προϋπολογισμοῦ [1].

Ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑποχρεοῦται ὁ δήμαρχος νὰ προτείνῃ εἰς τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν τῶν ταχυδρομείων τρεῖς ὑποψηφίους εἰς τὴν θέσιν εἰδικοῦ δημοτικοῦ ταχυδρόμου, ἐξ ὧν αὕτη ἐκλέγουσα διορίζει ἕνα. Εἰς τοὺς δήμους δ' ἐκείνους, ὧν ὁ ἐτήσιος προϋπολογισμὸς δὲν ὥρισε ἴδιον ποσὸν διὰ μισθοδοσίαν εἰδικοῦ ταχυδρόμου, τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ἀνατίθενται τῇ προτάσει τοῦ δημάρχου εἰς τοὺς δημοτικοὺς κλητῆρας τιθεμένους ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Γεν. Διευθύνσεως τῶν Ταχυδρομείων [2].

Πλὴν δὲ τούτων ἁπάντων ὁ δήμαρχος ἐπιτελεῖ καὶ ἄλλα πολλὰ καθήκοντα ἐν ἅπασι σχεδὸν τοῖς κλάδοις τῆς διοικήσεως καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ ἐπιβολῇ τῶν τε ἀμέσων καὶ ἐμμέσων φόρων, ἀλλὰ τὰ περὶ τούτων ἐπιφυλασσόμεθα νὰ πραγματευθῶμεν ἐκτενέστερον ἐν τοῖς κυρίοις θέμασιν, ἵνα μὴ διασπάσωμεν τὴν ἀπαιτουμένην ἑνότητα [3].

310. Τοσαῦτα περὶ τοῦ δημάρχου ὡς ὀργάνου καὶ πράκτορος τῆς διοικήσεως. Ὡς δημοτικὸς δὲ ἄρχων ὁ δήμαρχος ἔχει τὴν ἀνωτάτην ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἐν τῷ δήμῳ καὶ ἀντιπροσωπεύει τὸ νομικὸν πρόσωπον αὐτοῦ, ἔχων ἰδίαν πρωτοβουλίαν καὶ διοικῶν jure proprio. Ναὶ μὲν καὶ αἱ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην γινόμεναι πράξεις τοῦ δημάρχου ὑπόκεινται ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς, ἀλλ' ὁ ἔλεγχος οὗτος περιορίζεται μόνον εἰς τὸ δικαίωμα τοῦ ἀκυροῦν τὰς πράξεις ταύτας. Ἡ διοίκησις δὲν δύναται νὰ τροποποιῇ, ἢ καὶ νὰ ἐκτελῇ αὐτὰς δι' ἄλλων ὀργάνων, ὡς πράττει ἐπὶ τῶν καθαρῶς διοικητικῶν λειτουργιῶν τοῦ δημάρχου.

Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία τοῦ δημάρχου συνίσταται εἰς τὸ νὰ

1 N. 26 Ἰουλ. 1885 [86]—Κατὰ τὴν ἐπ' ἐσχάτων ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως τῶν Ταχυδρομείων δημοσιευθεῖσαν Ταχυδρ. Νομοθ. I, 195 ἐν σημ. 25 τὸν ἀριθμὸν Δήμαρχοι ἐξεπλήρουν ταχυδρομικὰ καθήκοντα ὡς ὑποεπιστάται.

2 Δ. 23 Δεκεμβρ. 1842 [32] καὶ Ὁδηγίαι 24 Αὐγούστου 1866.

3 Περὶ τῶν λιμενικῶν καθηκόντων τοῦ δημάρχου ὅρα N. 26 Μαΐου 1887 [131] Ἄρθρ. 6 § 2 καὶ Ἄρθρ. 8.

ἐκτελῇ τὰς ἀποφάσεις τοῦ συμβουλίου, τὰς ἐντὸς τῆς ἁρμοδιότητός του ἐκδιδομένας, νὰ ἐφορεύῃ παντὸς τοῦ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δήμου διωρισμένου προσωπικοῦ, νὰ ἐλέγχῃ τὰ τῆς δημοτικῆς περιουσίας καὶ τὴν χρηματικὴν κατάστασιν αὐτοῦ, νὰ διευθύνῃ τὰ δημοτικὰ ἔργα καὶ νὰ συνομολογῇ συμβόλαια μισθώσεως, ἀγοραπωλησίας, ἀνταλλαγῆς καὶ διανομῆς, νὰ ἐφορεύῃ πάντων τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων τοῦ δήμου καὶ νὰ προεδρεύῃ τῶν ἐπιτροπῶν αὐτῶν [1].

Ἀπόρροια τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας τοῦ δημάρχου εἶναι καὶ ὅτι αὐτὸς ἐντέλλεται τὰς πληρωμὰς ἐκ τοῦ δημοτικοῦ ταμείου ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ ἰδιαιτέρων νομίμων ἀποφάσεων τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου. Καὶ ἄνευ δὲ τῆς ἀποφάσεως τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου δύναται ὁ δήμαρχος νὰ διατάξῃ δαπάνην, ὅταν διαταχθῇ παρὰ τῆς προεστώσης ἀρχῆς, ἤτοι τοῦ νομάρχου [2].

Καίτοι ὁ εἰσπράκτωρ εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν τήρησιν τῶν ἐν τῷ δημοτικῷ προϋπολογισμῷ ἄρθρων καὶ πιστώσεων, ὁ δὲ δήμαρχος εἶναι ἁπλῶς διατάκτης, ὅμως καὶ ὁ δήμαρχος εἶναι ὑπεύθυνος ἐνώπιον τοῦ νομάρχου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ ὑπάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν [3]. Ὅθεν εἶναι καὶ συνυπεύθυνος μετὰ τοῦ εἰσπράκτορος ἢ δημοτικοῦ ταμίου δι' ὅλας τὰς πράξεις ὅσαι δὲν δύνανται νὰ τελειωθῶσιν ἄνευ τῆς συμπράξεως ἀμφοτέρων [4].

311. Ὡς ἀντιπροσωπεύων τὸ νομικὸν πρόσωπον τοῦ δήμου ὁ δήμαρχος ἐνάγει καὶ ἐνάγεται ἐν ὀνόματι αὐτοῦ, πρὸς τοῦτο ὅμως ἀπαιτεῖται ἀπόφασις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἐγκεκριμένη ὑπὸ τοῦ νομάρχου [5]. Ἀλλὰ καὶ πρὶν ἢ ἐκδοθῇ ἡ περὶ δίκης νόμιμος ἄδεια, δύναται ὁ δήμαρχος νὰ ἐνεργήσῃ τὰ ἀναγ-

1 Δημοτ. Ν. Ἀρθρ. 40 καὶ Δ. 1 Δεκεμβρ. 1836 [72] περὶ διοικήσεως τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων.

2 Δημ. Ν. Ἀρθρ. 109.

3 Πρβλ. Ἀρθρ. 109—111. Ὅρα καὶ Δ η λ ι γ ι ά ν ν η—Ζ η ν ο π ο ύ λ ο υ, II, 381 σημ.

4 Ἐγκύκλ. 46 τῆς 31 Μαΐου 1854.

5 Δημοτ. Ν. Ἀρθρ. 40, 50 § 19 καὶ 119 § ιά.

καῖα ἐνδικα μέσα, ὅπως μὴ παρέλθωσιν αἱ ἐπὶ τούτων τεταγμέναι προθεσμίαι, ἢ νὰ ἐπιχειρήσῃ πᾶσαν ἄλλην πρᾶξιν συντηρητικὴν ἢ σκοποῦσαν τὴν διακοπὴν τῆς παραγραφῆς τῶν δικαιωμάτων τοῦ δήμου [1].

Ἡ πρὸς τὸν δήμαρχον ἄδεια πρὸς δίκην ἐν ὀνόματι τοῦ δήμου εἶναι εἰδική· ὅθεν ἡ δοθεῖσα αὐτῷ πρὸς ἐνέργειαν ἐνώπιον ὡρισμένου δικαστηρίου εἶναι ἀνεπαρκής, ὅπως ἐμφανισθῇ οὗτος ἐνώπιον ἄλλου, ὅταν τοῦτο μεταβάλῃ τὴν ὄψιν τῆς δίκης [2].

Καὶ διὰ τὴν ἔφεσιν ἔτι δέον νὰ προηγῆται νέα ἀπόφασις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἐγκεκριμένη ὑπὸ τοῦ νομάρχου. Ἐὰν ὅμως ἡ ἔφεσις ἐκοινοποιήθη μὲν ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ δήμου πρὸ τῆς χορηγήσεως ἀδείας, ἐπῆλθε δὲ πρὸ τῆς ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ συζητήσεως ἡ νόμιμος ἔγκρισις τῆς ἐνασκηθείσης ἐφέσεως τὸ ἐντεῦθεν παραγόμενον ἀπαράδεκτον τῆς ἐφέσεως ἐκλείπει, ἅτε τῆς μεταγενεστέρας ἐγκρίσεως ἐξισουμένης ἐντελῆ καὶ ἀνατρεχούσης ἐπομένως εἰς τὴν στιγμὴν τῆς ἐνεργείας τῆς ἐφέσεως [3].

Καὶ ἐπὶ τῆς ἀναιρέσεως ἀπαιτεῖται ἄδεια, τινὲς δὲ παρ' ἡμῖν φρονοῦσιν ὀρθῶς ὅτι καὶ διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐκτελέσεως τῶν ὑπὲρ τοῦ δήμου δικαστικῶν ἀποφάσεων χρεία νέας ἀδείας διότι ἐνδέχεται ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν νὰ ἐπενέγκῃ ζημίας εἰς τὸν δῆμον, ὅταν οἱ διὰ τῶν ἀποφάσεων καταδικασθέντες δὲν ἔχωσι περιουσίαν [4].

Ἡ ἐκ τῶν προτέρων ἢ τῶν ὑστέρων ἔλλειψις ἀδείας τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς πρὸς κίνησιν ἀγωγῆς ὑπὸ τοῦ δήμου ἢ ἄμυναν αὐτοῦ ὡς ἐναγομένου ἐπάγεται τὴν ἀκυρότητα τῶν γενομένων διαδικαστικῶν πράξεων, βαρύνει δὲ πάντοτε τὸν δήμαρχον,

1 Δ η λ ι γ ι ά ν ν η—Ζ η ν ο π ο ύ λ ο υ, II, 298 ἐν σημ.

2 Block, Diction. de l'adm. ἐν λ. organisation communale, N. 409.

3 Ἀρείου Πάγου ἀπόφ. 198 τοῦ 1885. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει ἐν Γαλλίᾳ (Block, αὐτ. No 411) θεωρουμένης τῆς πρὸ τῆς ἀδείας ἐφέσεως ὡς συντηρητικῆς πράξεως. Δύναται δὲ νὰ ἀπέλθῃ ἐγκύρως ἡ ἄδεια καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀντιδίκου καταδεχθεῖσαν ἔλλειψιν (Ἀκυρωτ. 8 Νοεμβρ. 1845).

4 Block, αὐτόθι No 410. Ἀρείου Πάγου ἀποφ. 343 τοῦ 1883.

ὀφείλοντα ν' ἀποτίσῃ τὰ πρὸς ἐνέργειαν τῶν ἀκυρωθεισῶν πράξεων γενόμενα ἔξοδα [1].

Τὴν περὶ ἐλλείψεως ἀδείας πρὸς εἰσαγωγὴν τῆς δίκης ἔνστασιν δύνανται νὰ προτείνωσιν ὅ,τε δῆμος καὶ ὁ ἀντίδικος κατὰ πᾶσαν στάσιν τῆς δίκης μόνος δὲ ὁ ἐκ τῆς δίκης ἡττηθεὶς ἀντίδικος δὲν δύναται νὰ ὠφεληθῇ ἐκ διατάξεως τεθείσης πρὸς προστασίαν τῶν δημοτικῶν συμφερόντων [2].

Ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως ἢ ἀμελείας τοῦ δημάρχου νὰ ἐνεργήσῃ τι δικαστικῶς, ὁ νομάρχης δύναται μὲν νὰ τὸν τιμωρήσῃ ἢ νὰ τὸν παύσῃ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ἀντ' αὐτοῦ ἐν ὀνόματι τοῦ δήμου ἢ νὰ διορίσῃ εἰδικὸν πληρεξούσιον [3].

312. Δικαίωμα τοῦ δημάρχου, ἀπορρέον ἐκ τῆς ἰδιότητος αὐτοῦ ὡς δημοτικοῦ ἄρχοντος, εἶναι καὶ ὁ διορισμὸς ἅπαντος τοῦ προσωπικοῦ τῆς δημοτικῆς περιφερείας ἐντὸς ἐννοεῖται τῶν ὅρων τοῦ δημοτικοῦ προϋπολογισμοῦ, καθ' ὃν περίπου τρόπον καὶ ἡ ἐκτελεστικὴ τοῦ Κράτους ἐξουσία διορίζει τοὺς ἑαυτῆς ὑπαλλήλους [4].

Τὸ δημοτικὸν ἄρα συμβούλιον δὲν συμμετέχει κατὰ κανόνα ἀμέσως εἰς τὸν διορισμὸν τῶν δημοτικῶν ὑπαλλήλων ἐνῷ κατ' ἄλλας νομοθεσίας οἱ κυριώτεροι ὑπάλληλοι τοῦ δήμου διορίζονται τῇ ἀποφάσει τοῦ συμβουλίου.

Μόνον περιορισμὸν τοῦ δικαιώματος τούτου τοῦ δημάρχου ἀποτελεῖ διάταξις τοῦ νόμου, καθ' ἣν «δὲν ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ κάμῃ μονίμους διορισμούς» [5], ἤτοι νὰ παραιτηθῇ τὸ ἀπόλυτον αὐτοῦ δικαίωμα τοῦ παύειν ὁποτεδήποτε καὶ οἱονδήποτε δημοτικὸν ὑπάλληλον, ἢ νὰ διορίζῃ ἐπὶ χρόνον ὑπερβαίνοντα τὴν διάρκειαν τοῦ δημοτικοῦ αὐτοῦ ἀξιώματος, ἐκμηδενίζων οὕτω τὰ δικαιώματα τοῦ διαδόχου αὐτοῦ. Τὸ ὀρθὸν τῆς διατάξεως ταύτης στηρίζεται ἐπὶ μόνης τῆς ἀτοπίας τοῦ διορισμοῦ ἄνευ προσόντων.

1 Δ η λ ι γ ι ά ν ν η—Ζ η ν ο π ο ύ λ ο υ, ἔνθ' ἀνωτέρω.
2 Δ η λ ι γ ι ά ν ν η—Ζ η ν ο π ο ύ λ ο υ, αὐτόθι.
3 Ἀπόφ. Ἀκυρ. τῆς Γαλλίας 27 Μαΐου 1850 καὶ 30 Νοεμβρ. 1863.
4 Ἄρθρ. 42 καὶ 50 § 11 τοῦ δημ. νόμ. Ὅρα καὶ τὸν ἀμέσως ἑπόμενον §.
5 Δημοτ. Ν. Ἄρθρ. 42.

Ἐπὶ τοῦ διορισμοῦ τοῦ ἀστυνόμου τοῦ δήμου, μὴ ὄντος κυρίως δημοτικοῦ ὑπαλλήλου, ἀπαιτεῖται ἡ ἔκδοσις Βασιλικοῦ Διατάγματος, ἐπί τινων δὲ ἄλλων συμμετέχει καὶ τὸ δημοτικὸν συμβούλιον. Ἀλλὰ τὰ περὶ τούτων ἐν τῷ ἑπομένῳ τμήματι, τῷ περὶ δημοτικῶν ὑπαλλήλων.

313. Ἅπασα ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία τοῦ δημάρχου, ἣν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀνεπτύξαμεν, κανονίζεται ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ὑπὸ τῶν ἀποφάσεων τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, καθάπερ καὶ ἡ ἐνέργεια τῆς κυβερνήσεως ρυθμίζεται ὑπὸ τῶν διαταγῶν τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας.

Πρὸς τοῦτο δικαιοῦται ὁ δήμαρχος νὰ προκαλῇ διὰ τοῦ προέδρου τὴν σύγκλησιν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, νὰ παρίσταται ἐν ταῖς συνεδριάσεσιν αὐτοῦ, νὰ λαμβάνῃ τὸν λόγον, νὰ ὑποβάλλῃ προτάσεις καὶ νὰ δίδῃ τὰς ἀναγκαίας διασαφήσεις [1]. Ψῆφον ὅμως δικαίωμα δὲν ἔχει ἐν τῷ συμβουλίῳ, τοῦτο δ' ἀποτελεῖ μίαν τῶν μεγαλειτέρων ἐλλείψεων τῆς ἑλληνικῆς δημοτικῆς νομοθεσίας, συνέπειαν ἄλλως τοῦ παρ' ἡμῖν μόνον ἰσχύοντος συστήματος τῆς ἐκλογῆς τοῦ δημάρχου ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν δημοτῶν.

Ὑποβάλλων δὲ κατὰ νόμον τὰς ἀποφάσεις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου εἰς τὸν νομάρχην ὁ δήμαρχος δικαιοῦται νὰ ποιῇ ὅσας ἂν κρίνῃ παρατηρήσεις. Οὐδέποτε ὅμως δύναται ν' ἀρνηθῇ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νομίμως ἐγκεκριμένων ἀποφάσεων τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, τοῦ βασιλέως ἔχοντος ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δικαίωμα παύσεως κατ' αὐτοῦ.

Ἐξαιρετικῶς καὶ ἐν κατεπειγούσαις περιπτώσεσι δύναται νὰ ἐνεργήσῃ ὁ δήμαρχος καὶ ἄνευ προηγουμένης ἀποφάσεως τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ἀναλαμβάνων εἰς ἑαυτὸν τὴν εὐθύνην τῆς πράξεως ἐὰν μὴ ἐγκριθῇ κατόπιν, καθάπερ πράττει ἐν παρομοίαις περιπτώσεσι καὶ ἡ ἐκτελεστικὴ τοῦ Κράτους ἐξουσία, βιαζομένη ὑπὸ τῆς ἀκατασχέτου φορᾶς περιστάσεων ἀπροόπτων.

314. Ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων τοῦ δήμου, οἷον νοσοκομείων, ὀρφανοτροφείων, νοθοτροφείων καὶ τῶν

1 Ἄρθρ. 53—55 τοῦ δημοτικοῦ νόμου.

τοιούτων ἐκανονίσθη, ὅτι ὁ δήμαρχος μετέχει αὐτοδικαίως τῆς διοικήσεως αὐτῶν ὡς πρόεδρος τοῦ ἀδελφάτου ἑκάστου αὐτῶν [1]. Ἐὰν δὲ τὸ ἀγαθοεργὸν κατάστημα ἀνήκῃ εἰς περισσοτέρους δήμους ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀδελφάτου ἀνήκει εἰς τὸν δήμαρχον τοῦ δήμου τοῦ ἔχοντος τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς περιουσίας εἰς τὸ ἀγαθοεργὸν κατάστημα. Ἐὰν διὰ τὸ ἀπροσδιόριστον τῆς περιουσίας ἀπορεῖται τίς ἐκ τῶν δήμων ἔχει τὸ περισσότερον δικαίωμα εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ ἀγαθοεργοῦ καταστήματος, τότε ὁ νομάρχης προσδιορίζει τὸν δήμαρχον, ὅστις θ' ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀδελφάτου [2].

Πρὸς τούτοις ὁ δήμαρχος ἐκδίδει τὰ ἐντάλματα περὶ τῆς δαπάνης τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐγκεκριμένου προϋπολογισμοῦ, ἀφ' οὗ πρῶτον συναποφασίσωσι καὶ τὰ ἄλλα μέλη τοῦ ἀδελφάτου καὶ γείνῃ πρᾶξις ἔγγραφος εἰς τὸ βιβλίον τῶν συνεδριάσεων αὐτοῦ [3].

Καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δὲ συμβουλίων ἢ ἐπιτρόπων λεγομένων ἑκάστης ἐκκλησίας προεδρεύει ὁ δήμαρχος [4].

ΤΜΗΜΑ ΠΕΜΠΤΟΝ

Περὶ τῶν Παρέδρων.

Περίληψις.

315. Περὶ τῶν δημαρχικῶν παρέδρων.—Εἶναι βοηθοὶ τοῦ δημάρχου κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἰδιότητας αὐτοῦ.
316. Ἀντικαθιστῶσι τὸν δήμαρχον ἀπόντα ἢ κωλυόμενον.
317. Περὶ τῶν εἰδικῶν παρέδρων. Τρόπος ἐκλογῆς αὐτῶν.
318. Καθήκοντα αὐτῶν.

---

1 Δημοτ. Ν. Ἄρθρ. 114 καὶ Δ. 1 Δεκεμβρ. 1836 [72].
2 Ἄρθρ. 3 καὶ 4 τοῦ ἀνωτ. Δ.
3 Αὐτ. Ἄρθρ. 9, 10, 11.
4 Ἄρθρ. 114 Δημοτ. Ν.

315. Ἕνεκα τῆς πληθύος τῶν δημαρχικῶν καθηκόντων καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀνεπαρκείας, ἔστι δ' ὅτε καὶ φυσικῆς ἀδυναμίας τοῦ δημάρχου, ὅπως ἐκπληρώσῃ πάντα ταῦτα συγχρόνως, ὁ νόμος ἐπέτρεψεν αὐτῷ τὸ δικαίωμα ν' ἀναθέτῃ μέρος τῶν ἑαυτοῦ καθηκόντων καὶ εἰς ἕτερα πρόσωπα αὐτοδιοικήσεως ἐκλεγόμενα πρὸς τοῦτο καθ' ὃν τρόπον καὶ ἐκεῖνος. Τὰ πρόσωπα ταῦτα καλοῦνται πάρεδροι, εἶναι δὲ πλείονες τοῦ ἑνὸς ἐν ἑκάστῳ δήμῳ ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτοῦ, ἤτοι ἐν μὲν τοῖς δήμοις πρώτης τάξεως ἐκλέγονται ἓξ δημαρχικοὶ πάρεδροι, ἐν δὲ τοῖς δευτέρας τέσσαρες καὶ ἐν τοῖς τρίτης δύο [1].

Οἱ πάρεδροι χαρακτηρίζονται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ νόμου «βοηθοὶ τοῦ δημάρχου εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, ἐνεργοῦντες κατὰ τὰς παραγγελίας του» [2]. ὅθεν ὁ πάρεδρος δὲν ἔχει κατὰ κανόνα οἰκείαν δικαιοδοσίαν, οὐδὲ δύναται νὰ ἐνεργήσῃ τι ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ μόνον τῇ ἐντολῇ τοῦ δημάρχου καὶ ἐντὸς τῶν ὅρων αὐτῆς, ἀνακαλουμένης ὁπόταν δόξῃ τῷ δημάρχῳ.

Ἡ πρὸς τοὺς παρέδρους διδομένη ἐντολὴ πρὸς ἐκτέλεσιν δημοτικῆς λειτουργίας εἰς οὐδένα ὑποβάλλεται περιορισμόν· ὅθεν ὁ δήμαρχος δύναται πρῶτον μὲν νὰ ἐκλέξῃ ἐκ τῶν παρέδρων, ὃν αὐτὸς βούλεται ὡς βοηθόν του, ἀνατρέπων τὴν τάξιν τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν, δεύτερον δὲ νὰ ἀναθέσῃ αὐτῷ οἱονδήποτε ἐκ τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, εἴτε ὡς πράκτορος δῆλον ὅτι τῆς διοικήσεως, εἴτε ὡς δημοτικοῦ ἄρχοντος, ἀφ' οὗ οὐδαμοῦ τοῦ νόμου μνημονεύεται, ὅτι ὁ δήμαρχος εἶναι ὑπόχρεος νὰ ἐκτελῇ πάντοτε αὐτοπροσώπως ὡρισμένας τινὰς λειτουργίας.

Δύναται δὲ ὁ δήμαρχος νὰ ἀναθέσῃ συγχρόνως εἰς πολλοὺς παρέδρους ἢ καὶ εἰς ὅλους ὁμοῦ διαφόρους λειτουργίας, διατηρῶν αὐτὸς τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν καὶ κανονίζων τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας ἑκάστου. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου παράλογος φαίνεται καὶ δὴ ἀδικαιολόγητος ἡ ἀνάθεσις ἁπασῶν τῶν δημαρχικῶν

---

1 Νόμ. περὶ δημαιρ. Ἄρθ. 11.
2 Ἄρθρ. 45 τοῦ Δημ. Ν. Τὸ αὐτὸ καὶ παρὰ Γάλλοις, B l o c k, Diction. de l' admin. ἐν λ. organisat. communale Νο 56 Ὅρα καὶ Δηλιγ.—Ζηνοπ. II, 286 σημ. 1.

λειτουργιῶν εἰς τοὺς παρέδρους, τοῦ δημάρχου οὐδὲν πράττοντος, ἀλλὰ καθημένου καὶ ἐπὶ χοίνικι κομπάζοντος. Τοιαύτη δημιουργία δημάρχων ὑπὸ δημάρχου προσκρούει ἄντικρυς τῷ πνεύματι τοῦ νόμου.

316. Ὅλως διάφορος εἶναι ἡ περίπτωσις, καθ' ἣν ὁ δήμαρχος κωλύεται τέλεον περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἑαυτοῦ καθηκόντων, εἴτε ἕνεκα ἀσθενείας, εἴτε ἕνεκα ἀποδημίας πρὸς ἰδίους ἢ δημοτικοὺς σκοπούς, εἴτε ὅταν παυθῇ ὑπὸ τῆς διοικήσεως, ἢ τέλος ἀποδιώσῃ. Κατὰ πάσας τὰς περιπτώσεις ταύτας ὁ πρῶτος ἐκλεχθεὶς πάρεδρος ἀντικαθιστᾷ τὸν κωλυόμενον δήμαρχον μέχρις οὗ ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντά του ἢ ἐκλεγῇ νέος [1].

Ὁ οὕτως ἀναπληρῶν τὸν κωλυόμενον δήμαρχον πάρεδρος ἐκτελεῖ τὰ δημαρχικὰ καθήκοντα αὐτοδικαίως, μὴ ὢν ὑπόχρεος νὰ λαμβάνῃ διαταγὰς ὑπὸ τοῦ κωλυομένου δημάρχου, ἀναλαμβάνει δὲ καὶ πάντα τὰ τῷ δημαρχικῷ ἀξιώματι παρομαρτοῦντα δικαιώματα καὶ δὴ τὸ τῆς ἀποζημιώσεως [2].

Ὁ ἁρμόδιος πάρεδρος δὲν δύναται ν' ἀρνηθῇ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν δημαρχικῶν καθηκόντων, πλὴν ἕνεκα νομίμων λόγων, περὶ ὧν κρίνει ὁ νομάρχης [3]. Ἐν περιπτώσει παραδοχῆς αὐτοῦ ὑπεισέρχεται εἰς τὴν θέσιν τοῦ πρώτου παρέδρου ὁ ἀμέσως ἑπόμενος κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἐκλογῆς καὶ οὕτως ἐφεξῆς.

Ὁ νόμος ὅμως σιωπᾷ τέλεον περὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν οὐδεὶς ὑπάρχει ἐν ἐνεργείᾳ πάρεδρος πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ κωλυομένου ἢ ἀσθενοῦντος δημάρχου. Συμφωνότερον πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς δημοτικῆς διοικήσεως θὰ ἦτον ἐν τοιαύτῃ περιστάσει ἡ παραδοχὴ κατ' ἀπόφασιν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου μέλους τινὸς αὐτοῦ ἢ κἂν τοῦ προέδρου ὡς προσωρινοῦ δημάρχου [4].

1 Δημ. Ν. Ἄρθ. 47 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθ. 12 § 3 τοῦ περὶ δημαιρεσιῶν Ν. τῆς 19 Νοεμβρ. 1864 [1865, 3].

2 Ὅρα ἀνωτ. § 299.

3 Ὅρα ἀνωτ. § 295.

4 Μερικῶς προβλέπει ἐπὶ παρομοίας περιπτώσεως ὁ περὶ δημαιρεσιῶν νόμος ἐν ἄρθ. 19.

317. Ἐκτὸς τῶν δημαρχικῶν τούτων παρέδρων ὑφίστανται νόμῳ καὶ ἄλλοι πάρεδροι, εἰδικοὶ καλούμενοι, ἐν ἑκάστῳ παρεδρείῳ ἢ χωρίῳ [1].

Ἡ ἐκλογὴ τῶν εἰδικῶν παρέδρων γίνεται, μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἐκλογῆς τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, διὰ ψηφοφορίας ἀμέσου, συνερχομένων ἐπὶ τούτῳ πάντων τῶν κατὰ τὸν ὁριστικὸν κατάλογον ἐχόντων τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφοφορεῖν κατοίκων ἑκάστου παρεδρείου.

Οἱ διὰ τὴν θέσιν εἰδικοῦ παρέδρου ὑποψήφιοι δέον νὰ ὦσι κάτοικοι τοῦ παρεδρείου καὶ νὰ ἔχωσιν ἁπάσας τὰς ἰδιότητας τοῦ ἐκλογίμου, ἀπαλλάσσονται δὲ ἐντελῶς τῆς καταβολῆς τοῦ ἀντιτίμου ἐκλογικῶν εἰδῶν.

Ἡ ἐκλογὴ διευθύνεται ὑπὸ τριμελοῦς ἐπιτροπῆς διοριζομένης ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου μεταξὺ τῶν ἐγκριτωτέρων, τῶν γινωσκόντων γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν, καὶ προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ γεροντοτέρου ἐξ αὐτῶν [2]. Ἂν δὲ μεταξὺ τῶν κατοίκων τοῦ παρεδρείου δὲν ὑπάρχωσιν οἱ γνωρίζοντες ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, ὅπως διορισθῶσι μέλη τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς, λαμβάνονται τοιοῦτοι ἐκ τῶν κατοίκων ἄλλου χωρίου τοῦ αὐτοῦ δήμου [3].

Δικαστικὸς ἀντιπρόσωπος δὲν παρίσταται κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν εἰδικῶν παρέδρων [4], ἥτις οὔτε ἀπαραίτητον οὔτε δυνατὸν πολλάκις εἶναι νὰ γείνηται συγχρόνως καθ' ἅπαν τὸ Κράτος. Δυνατὸν ὅμως καὶ πρέπει νὰ γείνηται συγχρόνως ἡ ἐκλογὴ ὅλων τῶν εἰδικῶν παρέδρων ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ δήμου [5].

Οἱ ἀποτυχόντες ὡς ὑποψήφιοι εἰς τὰς δημοτικὰς ἐκλογὰς τοῦ ὅλου δήμου δύνανται νὰ ἐκλεγῶσιν ὡς εἰδικοὶ πάρεδροι, ἐὰν ἔχωσι τὰ πρὸς τοῦτο προσόντα, ἤτοι κατοικῶσιν ἐν τῷ πα-

1 Περὶ παρεδρείων ὅρα § 95 Πρβλ. καὶ Ἄρθ. 39 § 6' τοῦ δημ. ν. καὶ ἄρθ. 21 τοῦ περὶ δημαιρ. Ν.

2 Ἄρθ. 21—23 τοῦ περὶ δημαιρ. Ν. καὶ Ἄρθ. 2 § 4 τοῦ Ν. 34 Δεκεμβ. 1879 [1880, 1].

3 Ἐγκύκλ. 154 τῆς 25 Ἀπρ. 1866.

4 Ν. 34 Δεκεμβ. 1879 [1880, 1].

5 Ἀντωνιάδου 518

ρεδρείῳ. Δὲν ἀπαγορεύεται δὲ νὰ ἐκλεγῇ πάρεδρος εἰδικὸς ὁ διατελῶν δημοτικὸς σύμβουλος [1].

Περὶ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς τῶν εἰδικῶν παρέδρων ἀποφαίνεται ἠτιολογημένως ὁ νομάρχης ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν, ἀφ' ἧς περιέλθωσιν εἰς τὴν νομαρχίαν τὰ πρακτικά. Ἡ ἀπόφασις δ' αὐτοῦ, ἐκθετομένη εἰς τὸ δημαρχεῖον πρὸς γνῶσιν τῶν δημοτῶν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, κοινοποιεῖται ἐπὶ ἀποδείξει καὶ εἰς τὴν ἐφορευτικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ οἰκείου παρεδρείου.

Εἴτε ἐπικυρωτικὴ εἴτε ἀκυρωτικὴ τῆς ἐκλογῆς, ἡ ἀπόφασις τοῦ νομάρχου καθίσταται ὁριστική. Ἐὰν δ' ἐντὸς ἑνὸς μηνός, ἀφ' οὗ περιέλθωσιν εἰς τὴν νομαρχίαν τὰ πρακτικὰ τῆς ἐκλογῆς, δὲν δημοσιευθῇ ἡ ἐπ' αὐτῆς ἀπόφασις τοῦ νομάρχου, ἡ ἐκλογὴ λογίζεται ἐπικυρωθεῖσα [2].

318. Καὶ οἱ εἰδικοὶ πάρεδροι ὡς οἱ δημαρχικοὶ εἶναι βοηθοὶ τοῦ δημάρχου ἐνεργοῦντες κατὰ τὰς παραγγελίας του· διότι περὶ ἀμφοτέρων γενικῶς ἐκφράζεται ὁ νόμος [3]. Ἰδίως δὲ ἀνατίθεται τοῖς εἰδικοῖς παρέδροις ἡ ἄσκησις τῆς ἀστυνομικῆς ἐξουσίας ἐντὸς τῆς ἑαυτῶν περιφερείας, διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ δήμου πρὸς διορισμὸν δημοτικοῦ ἀστυνόμου καὶ ἀναλόγου ἀριθμοῦ κλητήρων.

Ἔχει ὅμως ὁ εἰδικὸς πάρεδρος καὶ ἄλλα καθήκοντα, ἅτινα ἀσκεῖ ἰδίῳ ὀνόματι, λαβὼν τὴν ἐντολὴν παρὰ τοῦ νόμου, ἀπ' εὐθείας καὶ οὐχὶ παρὰ τοῦ δημάρχου. Οὕτως ἐκτελεῖ τὰ τοῦ ληξιάρχου καθήκοντα, τοῦ νόμου ῥητῶς ἐξαιρέσαντος τῆς δικαιοδοσίας τοῦ δημάρχου τὰς ἐν ἑκάστῳ παρεδρείῳ ληξιαρχιαρχικὰς πράξεις [4]. Ἐν ᾗ δὲ περιπτώσει κωλύεται ἢ ἐξαιρεῖται ὡς ληξίαρχος ὁ εἰδικὸς πάρεδρος, ἀντικαθιστᾶται δι' ἄλλου τινός, διοριζομένου οὐχὶ ὑπὸ τοῦ δημάρχου, ἀλλὰ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τῇ προτάσει τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δικαιοσύνης, ὅστις ἐφορεύει τῶν ληξιαρχικῶν πράξεων [5].

1 Ἐγκ. 151 τῆς 25 Ἀπριλ. 1866.
2 Ἀρθ. 3 τοῦ Ν. 31 Δεκεμβρ. 1879 [1880, 1].
3 Δημ. Ν. Ἀρθ. 45.
4 Ἄρθ. 30 τοῦ Ἀστικοῦ Ν. τῆς 29 Ὀκτωβρ. 1856 [75].
5 Αὐτόθι § 6' τοῦ Ἄρθ. 31.

Ὡσαύτως ὁ εἰδικὸς πάρεδρος ἔχει ἀνακριτικὰ καθήκοντα.

Δι' ἄλλων εἰδικῶν νόμων καὶ ἰδίᾳ φορολογικῶν ἀνετέθησαν τῷ εἰδικῷ παρέδρῳ πολυάριθμα καθήκοντα, ὧν ἡ ἀπαρίθμησις οὐ μόνον δυσχερὴς ἀλλὰ καὶ ἀνωφέλητος ἐνταῦθα τυγχάνει.

Περὶ τοῦ ἀναπληρωτοῦ τοῦ εἰδικοῦ παρέδρου ἐν περιπτώσει ἀπουσίας ἢ κωλύματος δὲν προέβλεψε παντάπασιν ὁ νόμος.

ΤΜΗΜΑ ΕΚΤΟΝ

Περὶ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου

Περίληψις.

319. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον εἶναι συμβουλευτικὴ καὶ ἐπιτηρητικὴ τοῦ δημάρχου ἀρχή. Ἐξαιρέσεις.
320. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου εἶναι ὑποχρεωτικαὶ διὰ τὸν δήμαρχον.
321. Περὶ τῶν συνόδων τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου.
322. Περὶ τῶν συνεδριάσεων αὐτοῦ.
323. Τίνες ἐκτὸς τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου παρίστανται κατὰ τὰς συνεδριάσεις αὐτοῦ ;
324. Περὶ τοῦ προέδρου καὶ τοῦ πρωτοκολλιστοῦ.
325. Περὶ τῆς ἀπαρτίας καὶ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ συμβουλίου.
326. Περὶ τῶν π ρ ά ξ ε ω ν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου. — Α' Ἀποφάσεις.
327. α'.) Ἀποφάσεις μετὰ δεκαπενθήμερον ἔγκυρος ἕνεκα τῆς εἰκαζομένης συναινέσεως τοῦ νομάρχου.
328. β'. Ἀποφάσεις χρήζουσαι τῆς ῥητῆς ἐγκρίσεως τοῦ νομάρχου.
329. Δικαίωμα ἐφέσεως τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ νομάρχου.
330 γ'.) Ἀποφάσεις χρήζουσαι τῆς βασιλικῆς ἐγκρίσεως.
331. Β'. Γνωμοδοτήσεις.—Γ'. Εὐχαί.
332 Περὶ τῶν ψ η φ ι σ μ ά τ ω ν τῶν δημοτικῶν συμβουλίων.

333. Ἀκυρότης τῶν πράξεων τῶν ἐκτὸς τῆς ἁρμοδιότητος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἐκδεδομένων.
334. Πειθαρχικαὶ ποιναὶ κατὰ τῶν συμβούλων καὶ τοῦ προέδρου τοῦ συμβουλίου.

319. Κατὰ τὸ σύστημα, ὅπερ παρεδέξατο ὁ ἡμέτερος νομοθέτης, τῆς διακρίσεως τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν εἰς ἐκτελεστικὴν καὶ βουλευομένην, τὸ δημοτικὸν συμβούλιον εἶναι σῶμα συμβουλευτικόν, ἐστερημένον οἱασδήτινος ἐκτελεστικῆς δυνάμεως ἐν τῷ δήμῳ, διὸ καὶ ἔχει τοιαύτην περίπου σχέσιν πρὸς τὸν δήμαρχον, οἵαν καὶ ἡ Βουλὴ πρὸς τὴν κυβέρνησιν. Τοῦτο δηλοῖ σαφῶς καὶ τὸ ἄρθρον 49 τοῦ δημοτικοῦ νόμου, καθ' ὃ «τὸ δημοτικὸν συμβούλιον βοηθεῖ τὸν δήμαρχον ὡς συμβουλευτικὴ καὶ συνεπιτηροῦσα ἀρχή».

Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ συμβουλευτικὴ αὕτη καὶ ἐπιτηρητικὴ ἐξουσία τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου δὲν ἐπεκτείνεται ἐφ' ὅλων τῶν ἀντικειμένων, ὧν τὴν ἐπιμέλειαν ἔχει ὁ δήμαρχος, ἀλλὰ περιορίζεται μόνον εἰς τὰς καθαρῶς δημοτικὰς ὑποθέσεις, ἤτοι ἐκείνας, ἃς ἐνεργεῖ ὁ δήμαρχος ὑπὸ τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ὡς δημοτικοῦ ἄρχοντος. Ἐπὶ τῶν λοιπῶν, ἅτινα ἐκτελεῖ ὁ δήμαρχος ὡς πράκτωρ τῆς κεντρικῆς διοικήσεως, οὔτε νὰ τὸν συμβουλεύσῃ ἢ ἐπιτηρήσῃ, οὔτε νὰ τὸν βοηθήσῃ δύναται τὸ δημοτικὸν συμβούλιον [1].

Οὕτως, ἐπὶ παραδείγματι, δὲν ἐπιτρέπεται τῷ δημοτικῷ συμβουλίῳ νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰ ληξιαρχικὰ καθήκοντα τοῦ δημάρχου, ἢ εἰς τὰ ἀστυνομικά, δίδων αὐτῷ ὁδηγίας ἢ ἐκδίδων ἀποφάσεις περὶ αὐτῶν. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ καὶ ταῦτα ἐνδιαφέρουσι τὸν δῆμον, δύναται τὸ δημοτικὸν συμβούλιον νὰ ποιῆται τὰς δεούσας παραστάσεις τῇ προϊσταμένῃ διοικητικῇ ἀρχῇ, ὁσάκις ὁ δήμαρχος καταχρᾶται τὰ τοιαῦτα δικαιώματα αὐτοῦ, ἢ ἀμελῇ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν. Τοῦτο ὑπονοεῖ καὶ ὁ νόμος κελεύων, ὅπως τὸ δημοτικὸν συμβούλιον «ἐπαγρυπνῇ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς ὁλομελείας τοῦ δήμου εἰς τὸ νὰ δίδηται εἰς

1 Ὅρα Ἐγκ. 6,893 τῆς 9 Μαΐου 1839.

αὐτὸν πᾶσα δυνατὴ ὠφέλεια καὶ εἰς τὸ ν' ἀπομακρύνηται ἀπ' αὐτοῦ πᾶσα ζημία» [1].

Ἐξαιρετικῶς νόμοι εἰδικοὶ ἐπέτρεψαν τὴν σύμπραξιν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου καὶ ἐπ' ἀντικειμένων, ὧν ἐπιμελεῖται ὁ δήμαρχος ὑπὸ τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ὡς πράκτορος τῆς κεντρικῆς διοικήσεως.

320. Ἐπὶ τῶν καθαρῶς δημοτικῶν ὑποθέσεων, τῶν ἐνδεικτικῶς μνημονευομένων ἐν τοῖς πολυαρίθμοις ἐδαφίοις τοῦ ἄρθρου 50 τοῦ δημοτικοῦ νόμου, ἡ συμβουλευτικὴ ἐξουσία τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, δὲν εἶναι τοιαύτη, ὥστε ὁ δήμαρχος νὰ δύναται νὰ ἐνεργῇ καὶ παρὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ. Τοὐναντίον οὐ μόνον οὐδὲν δύναται νὰ πράξῃ ὁ δήμαρχος ἄνευ τῆς προηγουμένης συσκέψεως τοῦ συμβουλίου ἀλλὰ καὶ ὀφείλει νὰ συμμορφοῦται ἐπακριβῶς πρὸς τὰς ἀποφάσεις τοῦ συμβουλίου, τὰς νομίμως ἐπικυρωθείσας ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι αὐτὸς τοὐναντίον φρονεῖ, ἢ ὑπολαμβάνει ταύτας ἐπιβλαβεῖς εἰς τὰ δημοτικὰ συμφέροντα. Ὅθεν τὸ δημοτικὸν συμβούλιον δικαιοῦται εἴτε ἅπαν ὁμοῦ, εἴτε δι' ἐπιτροπῶν νὰ ἐπιτηρῇ ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἐκτελοῦνται αἱ νόμιμοι ἀποφάσεις αὐτοῦ, νὰ ποιῆται τὰς δεούσας παραστάσεις τῷ δημάρχῳ, ὅπως ἐνεργῇ κατὰ τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ νὰ προσφεύγῃ πρὸς τὴν προϊσταμένην διοικητικὴν ἀρχήν, ἥτις ἔχει παρὰ τοῦ νόμου τὴν ἐξουσίαν νὰ ἐξαναγκάζῃ τὸν δήμαρχον εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν ἑαυτοῦ καθηκόντων.

Διὰ ταῦτα ἡ ἰδιότης τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ὡς σώματος συμβουλευτικοῦ διαφέρει οὐσιωδῶς τῆς τῶν ἄλλων συμβουλίων τῆς κεντρικῆς διοικήσεως, περὶ ὧν ἐπραγματεύθημεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, καὶ ὧν αἱ πρὸς τοὺς διοικητικοὺς ἄρχοντας παρεχόμεναι συμβουλαὶ οὐδεμίαν ἀφ' ἑαυτῶν ἔχουσι κατὰ κανόνα ἔννομον ἰσχύν, οὖσαι ἁπλῶς γνωμοδοτικαί [2].

321. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον συνέρχεται κυρίως εἰς τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς τακτικὰς συνόδους, ἤτοι τὴν 1 Ἀπριλίου καὶ 15

1 Δημ. Ν. Ἄρθρ. 49. Πρβλ. καὶ Ἐγκ. τῆς 9 Μαΐου 1839.
2 Ὅρα § 145 καὶ ἑξ.

Σεπτεμβρίου [1]. Κατ' ἀμφοτέρας τὰς συνόδους ταύτας κυρία ἐνασχόλησις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου εἶνε ἡ περὶ τῶν οἰκονομικῶν τοῦ δήμου συζήτησις, καὶ δὴ κατὰ μὲν τὴν πρώτην σύνοδον ἐλέγχει τὸν ἀπολογισμόν, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν συζητεῖ καὶ ἐπιψηφίζει τὸν δημοτικὸν προϋπολογισμὸν τοῦ ἐπιόντος ἔτους. Πλὴν δὲ τούτων δύναται νὰ συζητήσῃ καὶ ἀποφασίσῃ τὸ συμβούλιον καθ' ἑκατέραν τῶν συνόδων καὶ περὶ οἱουδήποτε ἄλλου ἀντικειμένου ἀφορῶντος τὸν δῆμον.

Ἡ διάρκεια ἑκατέρας τῶν συνόδων ὡρίσθη δεκαήμερος, ὑπολογιζομένης τῆς προθεσμίας ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐνάρξεως τῆς συνόδου μέχρι τῆς λήξεως, εἴτε ἐγένοντο δέκα συνεδριάσεις εἴτε οὔ. Δύναται ὅμως νὰ παραταθῇ ἡ σύνοδος καὶ μέχρις εἴκοσιν ἡμερῶν, ἐὰν τὸ ἐπιβάλῃ ἡ συζήτησις καὶ ἀπόφασις σπουδαίων ἀντικειμένων.

Ἂν ὅμως ἐντὸς τῶν 20 ἡμερῶν δὲν ἤθελεν ἀποπερατωθῇ εἰς μὲν τὴν πρώτην σύνοδον τὸ περὶ ἐξετάσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως τοῦ δημοτικοῦ λογαριασμοῦ καὶ τῆς διοικητικῆς διαχειρίσεως τοῦ δήμου, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἡ ψήφισις τοῦ ἐτησίου προϋπολογισμοῦ, τὸ συμβούλιον δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ ἐπὶ πλέον τὰς συνεδριάσεις αὐτοῦ, μέχρις οὗ ἀποπερατώσῃ τὰς ρηθείσας ἐργασίας.

Ἐὰν ὁ ἀρμόδιος δὲν συγκαλέσῃ τὸ συμβούλιον, ἐπιτρέπεται εἰς πάντα σύμβουλον νὰ προκαλέσῃ τὴν σύγκλησιν διὰ τοῦ νομάρχου, καὶ τούτου ἀρνουμένου διὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν.

322. Ἐκτὸς τῶν τακτικῶν συνόδων τὸ δημοτικὸν συμβούλιον δύναται νὰ συνέλθῃ καὶ εἰς ἄλλας ἐκτάκτους συνεδριάσεις, ὁσάκις ὁ πρόεδρος τὸ νομίσῃ ἀναγκαῖον πρὸς συζήτησιν σπουδαίας τινὸς ὑποθέσεως τοῦ δήμου, ἢ ὁσάκις προσκληθῇ πρὸς τοῦτο παρὰ τοῦ δημάρχου [2]. Ὡσαύτως ὑποχρεοῦται ὁ πρόεδρος τοῦ συμβουλίου νὰ συγκαλέσῃ τοῦτο εἰς ἔκτακτον συνεδρίασιν, ὅταν τὸ τριτημόριον τῶν συμβούλων αἰτήσηται τοῦτο παρ' αὐτοῦ δι' ἀναφορᾶς ἠτιολογημένης [3].

1 Δ. 26 Ἰουν. 1836 [31].
2 Δημ. Ν. Ἄρθ. 53.
3 Δ. 26 Ἰουν. 1836 [31] Ἄρθρ 3.

Κατὰ πάσας ὅμως τὰς ἄνω περιπτώσεις, τὸ δημοτικὸν συμβούλιον δὲν δύναται νὰ συζητήσῃ εἰμὴ περὶ ἀντικειμένων, δι' ἃ ρητῶς συνεκλήθη.

Τὰς πρὸς συνεδρίασιν εἰδοποιήσεις ὑπογράφει καὶ ἀποστέλλει πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν συμβούλων ὁ πρόεδρος καὶ κατὰ μὲν τὴν ἔναρξιν τῶν συνόδων ὀφείλει ν' ἀποστείλῃ ταύτας πρὸ τριῶν τοὐλάχιστον ἡμερῶν, κατὰ δὲ τὰς λοιπὰς συνεδριάσεις πρὸ μιᾶς τοὐλάχιστον ἡμέρας. Ἡ βεβαίωσις δὲ τοῦ ὅτι οἱ σύμβουλοι ἔλαβον ἐγκαίρως γνῶσιν τὴν εἰς συνεδρίασιν προσκλήσεως γίνεται διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτῶν ἐν ἐπὶ τούτῳ ἐγγράφῳ [1].

Αἱ συνεδριάσεις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου εἶναι παρ' ἡμῖν μυστικαὶ κατὰ νόμον, ἐν ᾧ ἀλλαχοῦ αὐτὸς ὁ νόμος ἀναγορεύει τὴν δημοσιότητα τῶν συνεδριάσεων αὐτοῦ [2].

323. Ἐν ταῖς συνεδριάσεσι τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου δέον νὰ παρίσταται ἑκάστοτε καὶ ὁ δήμαρχος ἢ ὁ ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ, προσκαλούμενος ὑπὸ τοῦ προέδρου.

Ὁ δήμαρχος στερεῖται μὲν τοῦ δικαιώματος ψήφου ἐν τῷ δημοτικῷ συμβουλίῳ κατὰ τὸν παρ' ἡμῖν νόμον, ἀλλὰ δὲν κωλύεται νὰ ἐκθέτῃ ἐν αὐτῷ τὰς σκέψεις του, νὰ ὑποβάλλῃ προτάσεις ἢ νὰ δίδῃ τὰς ἀναγκαίας διασαφήσεις, ἐπιφυλλασσόμενος νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὴν προϋσταμένην ἀρχὴν παρατηρήσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου.

Ἐπὶ παντὸς ὑπὸ συζήτησιν ἀντικειμένου τὸ δημοτικὸν συμβούλιον δύναται ν' ἀναβάλῃ τὴν ἑαυτοῦ ἀπόφασιν, ἐὰν πεισθῇ, ὅτι αἱ δοθεῖσαι πληροφορίαι ὑπὸ τοῦ δημάρχου δὲν εἶναι ἀποχρῶσαι, καὶ νὰ διορίζῃ εἰσηγητὴν τῆς ὑποθέσεως [3].

1 Ἄρθ. 1 καὶ 3 τοῦ ἀνωτ. Δ. Πρβλ. καὶ Ἐγκ. 1 τῆς 2 Ἰανουαρ. 1852.
2 Κατὰ τὸν νῦν ἰσχύοντα δημοτ. ν. τῆς Γαλλίας ὡς καὶ τῆς Ἀγγλίας αἱ συνεδριάσεις τῶν δημοτ. συμβουλίων γίνονται κατὰ κανόνα δημοσίᾳ.—Ὁ Ἀ ν τ ω ν ι ά δ η ς, 461 φρονεῖ ὅτι παρ' ἡμῖν δὲν εἶναι σαφὲς ἂν αἱ συνεδριάσεις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου εἶναι μυστικαὶ ἢ δημόσιαι. Ἀλλ' ἐξ ὅλου τοῦ πνεύματος τοῦ δημοτικοῦ νόμου ἐξάγεται, ὅτι ἡ δημοσιότης τῶν συνεδριάσεων ἀντίκειται προφανῶς εἰς αὐτόν.
3 Δημ. Ν. Ἄρθ. 55.

Καὶ διὰ τὸν ἐφημέριον τοῦ τόπου ἀπαιτεῖ ὁ νόμος, ὅπως προσκαλῆται ἐν τῷ δημοτικῷ συμβουλίῳ καὶ παρίσταται ἐν αὐτῷ, ὁσάκις πρόκειται περὶ ὑποθέσεων ἀναγομένων εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν ἀνηκόντων εἰς ἐκκλησιαστικά, ἐκπαιδευτικὰ ἢ φιλανθρωπικὰ καταστήματα χρημάτων [1]. Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς διοικήσεως τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καταστημάτων συμμετέχει ὄντως κατὰ νόμον ὁ ἐφημέριος [2], ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων οὐδεμίαν συμμετοχὴν ἔχει ὡς συσταθέντων διὰ ταῦτα ἰδίων συμβουλίων [3]. Ὅθεν μόνον ὅταν πρόκηται περὶ τῶν πρώτων ἀνάγκη νὰ προσκαλῆται ὁ ἐφημέριος εἰς τὰς συνεδριάσεις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου.

Καὶ τοι μόνην τὴν παρουσίαν τοῦ δημάρχου καὶ τοῦ ἐφημερίου ἐπιτρέπει ῥητῶς ὁ νόμος ἐν τῷ δημετικῷ συμβουλίῳ, ὅμως δὲν ἔπεται ἐκ τούτου, ὅτι ἀπαγορεύεται τῷ συμβουλίῳ νὰ προσκαλέσῃ ἄλλα τινὰ πρόσωπα, οἷον ἐν παραδείγματι, τὸν μηχανικὸν ἢ ἰατρὸν τοῦ δήμου, ὅπως ἀκούσῃ τὴν γνώμην αὐτῶν ἐπὶ ὡρισμένου θέματος. Ἡ περὶ μυστικότητος τῶν συνεδριάσεων τοῦ συμβουλίου διάταξις δὲν ἀνατρέπεται διὰ τῆς παρουσίας ὡρισμένων προσώπων ἐπὶ τούτῳ δεόντως προσκαλουμένων καὶ ὧν ἡ γνώμη θέλει ἔχει οὐσιώδη ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως τῶν δημοτικῶν ἀρχόντων.

324. Κατὰ τὴν ἔναρξιν ἑκάστης περιόδου δημοτικῆς τὸ δημοτικὸν συμβούλιον προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου συμβούλου ὀφείλει νὰ ἐκλέξῃ δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν τὸν ἑαυτοῦ πρόεδρον καὶ τὸν πρωτοκολλητήν, οἵτινες καὶ παραμένουσι τοιοῦτοι μέχρι τῆς λήξεως τῆς περιόδου [4].

1 Αὐτόθι.

2 Ὅρα Ν. 6 Φεβρουαρ. 1834 [11] περὶ δημοτικῶν σχολείων Ἄρθ. 34 καὶ Δημ. Ν. Ἄρθ. 114.

3 Ὅρα Δ. 1 Δεκεμβρ. 1836 [72].

4 Δημ. Ν. Ἄρθ. 52. Κακῶς ἀπεράνθη ἄλλοτε τὸ ὑπουργεῖον, ὅτι μέχρι τῆς ἐκλογῆς τοῦ προέδρου ὁ προσωρινῶς προεδρεύων πρεσβύτερος τῶν συμβούλων ἔχει ὅλα τὰ δικαιώματα τοῦ τακτικοῦ προέδρου καὶ ὅτι ἐπομένως καὶ ἡ ψῆφός του φέρει τὴν νικῶσαν. Ὅρα Ἀντωνιάδου, 456.

Καθῆκον κύριον ἔχει ὁ πρόεδρος νὰ καλῇ τὸ συμβούλιον εἰς τὰς συνεδριάσεις καὶ νὰ διευθύνῃ αὐτάς, παραχωρῶν τὸν λόγον εἰς τὸν αἰτοῦντα, ἀφαιρῶν τοῦτον ἀπὸ τοῦ ὁμιλοῦντος, ὁσάκις παρεκτρέπηται ἢ ἐξέρχηται τοῦ θέματος καὶ καθ' ὅλου εἰπεῖν ποιῶν πᾶν ὅ,τι οἱοσδήποτε προϊστάμενος πολυμελοῦς σωματείου.

Πρὸς ἀκριβεστέραν ἐκτέλεσιν τῶν ἑαυτοῦ καθηκόντων ὁ πρόεδρος ὀφείλει νὰ συνεννοῆται ἑκάστοτε μετὰ τοῦ δημάρχου καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ λαμβάνῃ γνῶσιν τῶν ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας πραττομένων [1], ὅπως ἢ ἐνήμερος πασῶν τῶν ὑποθέσεων καὶ συμβεβηκότων, ὅσα ἀφορῶσιν εἰς τὸν δῆμον.

Τὸν πρόεδρον κωλυόμενον ἢ ἀπόντα ἀντικαθιστᾷ ὁ κατὰ τὴν ἐκλογὴν διὰ τὸ προεδρικὸν ἀξίωμα μετ' αὐτὸν λαβὼν τὰς πλείονας ψήφους. Μεταξὺ δὲ ἰσοψηφισάντων προτιμᾶται ὁ κατὰ τὴν ἡλικίαν πρεσβύτερος [2].

Τοῦ νόμου οὐδὲν κανονίσαντος, ὁ πρόεδρος δὲν δύναται νὰ ἔχῃ πειθαρχικόν τι δικαίωμα ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ συναδέλφων, ἄρα οὐδὲ τὸ τῆς ἐπιπλήξεως.

Καθήκοντα τοῦ πρωτοκολλίστου εἶναι νὰ συντάσσῃ τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων, ἤτοι νὰ ἐκπληροῖ ἀμισθὶ καθήκοντα γραμματέως τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου. Ἐὰν δὲ δὲν ἐπαρκῇ μόνος εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων τούτων, παραχωρῆται ὑπὸ τοῦ δημάρχου τῇ αἰτήσει τοῦ προέδρου ὡς βοηθὸς ὑπάλληλός τις τῆς δημαρχίας ἢ καὶ διορίζεται τοιοῦτος κατὰ τὸ ἄρθρον 42 τοῦ δημοτικοῦ νόμου. Ὁ βοηθὸς οὗτος εἶναι δημοτικὸς ὑπάλληλος διοριζόμενος καὶ παυόμενος ὑπὸ τοῦ δημάρχου, διατελῶν δὲ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ προέδρου, ἐφ' ὅσον ἐργάζεται ὡς βοηθὸς τοῦ πρωτοκολλίστου.

Ἐὰν οὐδεὶς τῶν συμβούλων ἀναδέχηται τὰ καθήκοντα πρωτοκολλίστου ἢ γραμματέως οὐδεμία μὲν ποινὴ δύναται νὰ

1 Δημ. Ν. Ἄρθρ. 52. Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον φέρει «χρείας καλούσης θέλει θεωρεῖ τὰ πρακτικὰ τῆς ὑπηρεσίας» τὸ δὲ γερμανικὸν κείμενον «durch Einsicht der Amtsverhandlungen».

2 Ἀντωνιάδου, 456 καὶ Ἀργυροπούλου, I, 427. Ἄλλως ὁρίζει ὁ καταρτισθείς, ἀλλὰ μὴ δημοσιευθεὶς Ν. τοῦ 1838, ἴν ὅρα ἐν Δ η λ ι γ ι ά ν ν η-Ζ η ν ο π ο ύ λ ο υ II, 299 σημ. 3.

ἐπιβληθῇ, ὡς σιωπῶντος τοῦ νόμου, λαμβάνεται δὲ ἔξωθεν ὑπάλληλός τις ἢ ὁ γραμματεὺς τῆς δημαρχίας[1].

325. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον καταρτίζεται εἰς σῶμα ἐγκύρως διὰ τῆς παρουσίας τῶν δύο τρίτων τοὐλάχιστον τῶν μελῶν αὐτοῦ. Ὅθεν ἐάν τις ἀποβιώσῃ, ἢ παυθῇ, ἢ παραιτηθῇ, ἡ ἀπαρτία δέον νὰ καταρτισθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν συμβούλων καὶ ὄχι τῶν ἐν ἐνεργείᾳ μόνον.

Ἀλλ' ἡ τοιαύτη διάταξις, μὴ κολαζομένη δι' ἑτέρας, καθ' ἣν μετὰ διπλῆν σύγκλησιν τοῦ συμβουλίου, ματαιωθεῖσαν ἕνεκα ἀνεπαρκείας τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προσελθόντων συμβούλων, οἱ κατὰ τὴν τρίτην συνεδρίασιν προσελθόντες, ὁσοιδήποτε τὸν ἀριθμόν, ἀποτελοῦσιν ἀπαρτίαν, καθιστᾷ κυρίους τοῦ δήμου ὀλίγους τινὰς συμβούλους, οἵτινες διὰ τῶν ἐπανειλημμένων καὶ ἐκ συστήματος ἀπουσιῶν αὐτῶν, δύναται νὰ ματαιώσι τὰς συνεδριάσεις τοῦ συμβουλίου, ἐπὶ τοσοῦτον τοὐλάχιστον χρόνον ὅσον ἤθελεν ἀνεχθῇ ἡ προϊσταμένη διοικητικὴ ἀρχή, ἥτις μόνη δύναται νὰ ἐπιφέρῃ τὴν δέουσαν θεραπείαν διὰ τῆς παύσεως τῶν δυστροπούντων εἰς τὸ καθῆκόν των συμβούλων.

Ὁσάκις συνέρχηται ὁ νόμιμος ἀριθμὸς τῶν συμβούλων ἀνάγκη νὰ συντάσσηται περὶ τούτου πρακτικόν, ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ σημειῶνται τὰ ὀνόματα ὅλων τῶν παρευρεθέντων μελῶν τοῦ συμβουλίου καὶ ν' ἀναφέρωνται τἀντικείμενα περὶ τῶν ὁποίων μέλλουσι νὰ βουλευθῶσι. Τὸ πρακτικὸν δὲ τοῦτο ὀφείλουσι νὰ ὑπογράψωσι πάντες οἱ παρευρισκόμενοι σύμβουλοι ἰδιοχείρως ἢ δι' ἄλλου, ὅταν ὦσιν ἀγράμματοι[2].

Πρὸς ἔκδοσιν ἀποφάσεως ἀπαιτεῖται ἡ ἀπόλυτος πλειοψηφία, ἤτοι τὸ ἥμισυ πλέον ἑνὸς τῶν παρόντων συμβούλων, μὴ λογιζομένης παντάπασι τῆς ψήφου τῶν ἀπόντων. Ἐὰν δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν παρόντων συμβούλων ἀποτελῇ περιττὸν ἀριθμόν, πρὸς ὑπολογισμὸν τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας πρέπει νὰ προστίθηται εἰς τὸ πηλίκον οὐχὶ ἥμισυ, ἀλλὰ ἓν καὶ ἥμισυ, ὅπως τοιουτοτρόπως ἀποτελεσθῇ ἀκέραιος ἀριθμός[1]. Ἐν ἰσοψηφίᾳ νικᾷ ἡ ψῆφος τοῦ προέδρου[2].

1 Bost, I, 199.

2 Δηλιγιάννη—Ζηνοπούλου. II, 306 ἐν σημ.

326. Πᾶσα σύσκεψις καὶ ἀπόφασις τοῦ συμβουλίου περὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς ἁρμοδιότητός του καλεῖται πρᾶξις.

Ἡ πρᾶξις συντάσσεται πάντοτε ἐγγράφως καὶ ὑπογράφεται ὑπὸ πάντων τῶν παρόντων μελῶν. Ἐὰν δέ τινα αὐτῶν ἔχωσιν ἐναντίαν γνώμην πρὸς τὴν τῆς πλειοψηφίας, δύνανται νὰ σημειώσωσι τοὺς λόγους ταύτης ἐν τοῖς πρακτικοῖς, πρὸς γνῶσιν τῆς προϊσταμένης ἀρχῆς.

Ἡ ἄρνησις μελῶν τινων ὅπως ὑπογράψωσι τὰ πρακτικά, δὲν καθιστᾷ ἄκυρον τὴν ἐν αὐτοῖς καταχωρισθεῖσαν ἀπόφασιν, πλὴν ἐὰν οὐδ' ἡ πλειονότης τῶν παρόντων μελῶν ὑπογράψῃ[3].

Τὰ παρόντα κατὰ τὴν συνεδρίασιν μέλη καὶ μὴ ὑπογράψαντα ἀμέσως δύνανται νὰ πράξωσι τοῦτο καὶ βραδύτερον[4].

Ἡ οὕτω συνταχθεῖσα πρᾶξις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου καθυποβάλλεται ἐπὶ ἀποδείξει παραλαβῆς εἰς τὸν νομάρχην.

Τὰς πράξεις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου διακρίνομεν εἰς ἀποφάσεις, εἰς γνωμοδοτήσεις καὶ εἰς εὐχάς. Ἀποφάσεις καλοῦμεν ἐκείνας τὰς πράξεις, ἃς ἐκδίδει τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ἐξ οἰκείας πρωτοβουλίας καὶ ἃς ὀφείλει νὰ ἐκτελέσῃ ὁ δήμαρχος, ἅμα νομίμως ἐπικυρωθῶσι. Συνίσταται δὲ ἡ νόμιμος ἐπικύρωσις ὁτὲ μὲν εἰς τὴν σιωπηρὰν ἢ ρητὴν ἔγκρισιν τοῦ νομάρχου, ὁτὲ δὲ εἰς τὴν ρητὴν τὴν κεντρικῆς ἐξουσίας. Ἕνεκα τούτου καὶ διακρίνομεν τὰς ἀποφάσεις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου τριχῶς, εἰς ἀποφά-

1 Οὕτως ἐπὶ 13 συμβούλων παρόντων τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν ἀποτελοῦσιν οἱ ὀκτώ, ἐπὶ ἑνδεκα δὲ οἱ ἑπτά.

2 Δημοτ. Ν. Ἄρθρ. 56.

3 Κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 21 Ἐγκ. τῆς 26 Φεβρ. 1853 ἡ ὑπό τινος συμβούλου ἄρνησις τῆς ὑπογραφῆς τῶν πρακτικῶν ἀποτελεῖ παράβασιν καθηκόντων καὶ τιμωρεῖται ποινικῶς.

4 Ἀπόφασις τοῦ ἐν Γαλλίᾳ Συμβ. τῆς Ἐπικρ. τῆς 27 Δεκεμβ. 1865. Παρ' ἡμῖν διετάχθη διὰ τῆς Ἐγκυκλ. 91 τῆς 28 Ἰουν. 1848, ὅπως τὰ πρακτικὰ καὶ αἱ ἀποφάσεις τῶν δημοτικῶν συμβουλίων συντάσσωνται καὶ ὑπογράφωνται κατὰ τὴν συνεδρίασιν καὶ οὐχὶ περιφέρωνται εἰς τὰς οἰκίας τῶν δημοτικῶν συμβούλων πρὸς ὑπογραφήν.

σεις ἰσχυούσας μετὰ παρέλευσιν ὡρισμένης προθεσμίας, ἂν δὲν ἀποφανθῇ ἐντὸς αὐτῆς ὁ νομάρχης, εἰς ἀποφάσεις διὰ τὸ κύρος τῶν ὁποίων ἀπαιτεῖται ρητὴ ἔγκρισις τοῦ νομάρχου, καὶ εἰς ἀποφάσεις, δι' ἃς ἀπαιτεῖται ἡ ἔγκρισις τοῦ Βασιλέως, ἤτοι ἡ ἔκδοσις βασιλικοῦ διατάγματος [1].

327. Κατὰ κανόνα οἱαδήποτε ἀπόφασις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, μὴ χρήζουσα κατὰ τὸν νόμον τῆς ρητῆς ἐγκρίσεως τοῦ νομάρχου, θεωρεῖται ἔγκυρος καὶ ἐνεργεῖται, ὡσεὶ ἔτυχε τῆς ρητῆς ἐγκρίσεως τοῦ νομάρχου, ἐὰν ἐντὸς 15 ἡμερῶν, ἀφ' ἧς ὑπεβλήθη αὐτῷ, δὲν ἐξεδόθη διαταγὴ ἐμποδίζουσα τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς [2].

Ἐξαιρετικῶς διὰ τὰς νήσους τῶν Κυκλάδων καὶ Σποράδων ἐπὶ τῶν ὁποίων δὲν ὑπάρχει ἕδρα νομάρχου ἡ προθεσμία τῶν 15 ἡμερῶν ηὐξήθη εἰς 30, μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν ὁποίων αἱ ἀποφάσεις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου δύνανται νὰ ἐκτελεσθῶσιν· ἐὰν ἐντὸς τοῦ μηνιαίου διαστήματος δὲν ἐξεδόθη ἐναντία διαταγὴ τοῦ νομάρχου [3].

Ἡ ρητὴ ἄρνησις τῆς ἐγκρίσεως ὑπὸ τοῦ νομάρχου τῶν ἐν λόγῳ ἀποφάσεων τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου δυνατὸν νὰ προέρχηται, εἴτε διότι θεωροῦνται αὐταὶ ὡς παράνομοι ἢ ἐκτὸς τῆς ἀναρμοδιότητος τοῦ συμβουλίου ἐκδοθεῖσαι, εἴτε διότι οἱ δημόται δι' ἀναφορᾶς των προσέβαλον ταύτας ὡς ἀσυμφόρους ἢ ἐπιβλαβεῖς τῷ δήμῳ.

Τοιαῦται ἀποφάσεις χρήζουσαι ἁπλῶς τῆς σιωπηρᾶς ἐγκρίσεως τοῦ νομάρχου εἶναι ἐπὶ παραδείγματι αἱ ἑξῆς· ἡ ἐξέτασις καὶ ἐκκαθάρισις τῶν ἀπολογισμῶν τῶν δήμων καὶ τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, ἔτι δὲ καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς διοικητικῆς διαχειρίσεως τοῦ δημάρχου· ἡ πρόσκτησις καὶ ἡ ἐνεργητικὴ ἢ παθητικὴ ἐνοικίασις κτημάτων κινητῶν, ἢ δικαιωμάτων

1 Δημ. Ν. Ἄρθρ. 118 καὶ ἑξ.

2 Δημ. Ν. Ἄρθρ. 118. Κατὰ τὸ ἄρθρον τοῦτο ἡ δεκαπενθήμερος προθεσμία ἄρχεται ἀπὸ τῆς εἰς τὸν ἔπαρχον κοινοποιήσεως τῆς ἀποφάσεως τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου. Καταργηθέντος ὅμως τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐπάρχων, ἕπεται ὅτι ἡ προθεσμία λογίζεται ἀπὸ τῆς εἰς τὸν νομάρχην ἐπιδόσεως.

3 Δ. 6 Νοεμβρ. 1836 [64].

των· ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἀντιμισθίας τοῦ δημάρχου καὶ τῆς μισθοδοσίας τῶν δημοτικῶν ὑπαλλήλων· ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν δημοτικῶν εἰσοδημάτων ἢ δικαιωμάτων ἀπὸ τῶν ὑποθηκῶν, τῶν δὲ κτημάτων τῶν δήμων ἢ τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων ἀπὸ τῶν ἐπικειμένων βαρῶν, ἡ συγκατάβασις εἰς πληρωμὰς καὶ ἡ χορήγησις ἀμοιβῶν καὶ δώρων [1].

328. Ρητὴ ἔγκρισις τοῦ νομάρχου πρὸς κύρωσιν τῶν ἀποφάσεων τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἀπαιτεῖται, ὁσάκις αὐταὶ ἀναφέρωνται εἰς τὰ ἑξῆς ἀντικείμενα· εἰς τὸν προσδιορισμὸν τοῦ δημοτικοῦ προϋπολογισμοῦ — εἰς τὴν ἔγκρισιν ἐκτάκτων δαπανῶν — εἰς τὴν ἐκποίησιν, πρόσκτησιν ἢ ἀνταλλαγὴν ἀκινήτων κτημάτων, ἢ δικαιωμάτων ἐπικαρπίας — εἰς συμφωνίας ἐνοικιάσεων ἐπέκεινα τῶν ἐννέα ἐτῶν — εἰς μεταρρυθμίσεις τοῦ τρόπου τῆς διαχειρίσεως τῶν ἀκινήτων κτημάτων — εἰς τὰς ἐνοικιάσεις τῶν δημοτικῶν φόρων — εἰς τὴν σύναψιν νέου δανείου πλὴν ἐὰν τὸ δάνειον τοῦτο γενῇ πρὸς ἐξόφλησιν ὑπαρχόντων χρεῶν μὲ ἴσας ἢ καλλιτέρας συμφωνίας, ἢ ἐπὶ τῇ βάσει ἐγκριθέντων προϋπολογισμῶν ἢ χρεωλυτικῶν σχεδίων — εἰς τὴν σύνταξιν γενικῶν σχεδίων οἰκοδομῶν — εἰς τὴν εἰσαγωγὴν δίκης — εἰς τοὺς συμβιβασμοὺς — εἰς τὴν οἰκοδομὴν νέων δημοτικῶν κτιρίων ἢ τὴν καθολικὴν ἐπισκευὴν τῶν ὑπαρχόντων — εἰς τὴν ἀποδοχὴν κληροδοσιῶν καὶ δώρων ἠνωμένων μὲ βάρη κλπ. [2].

Ἡ περὶ τῶν τοιούτων ἀποφάσεων ρητὴ ἔγκρισις τοῦ νομάρχου γνωστοποιεῖται τῷ δημάρχῳ ἐγγράφως καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς τοιαύτης γνωστοποιήσεως δύναται ὁ δήμαρχος νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν.

Ἀφ' ἑτέρου ὁ νόμος οὐδὲν ὅριον ἔταξεν ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὀφείλει ὁ νομάρχης νὰ ἐπικυρώσῃ ἢ ἀκυρώσῃ τὰς τοιαύτας ἀποφάσεις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου· ὅθεν δύναται καὶ νὰ ἀναβάλῃ τὴν περὶ τούτων ἀπόφασίν του, μέχρις οὗ λάβῃ τὰς δεούσας πληροφορίας, ἢ τὰς ὁδηγίας τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερι-

1 Ὅρα §§ 2, 5, 10, 11, 14, 18, 20, 21, 22 τοῦ ἄρθρ. 50 τοῦ δημ. ν.

2 Δημ. Ν. Ἀρθ. 119. Πρβλ. καὶ §§ 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 18, 13, 15, 16, 17, 19 τοῦ ἄρθρ. 50.

κῶν. Μόνον διὰ τὴν ἐκ προθέσεως ἀργοπορίαν κηρύσσει ὁ νόμος τοὺς νομάρχας ὑπευθύνους ποινικῶς τῆς ἐντεῦθεν προελθούσης ζημίας [1].

329. Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ νομάρχου, δι' ὧν ἠκύρωσεν ἐμπροθέσμως τὰς ἐν τῇ § 327 ἀναφερομένας ἀποφάσεις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἢ δὲν ἐνέκρινε ῥητῶς τὰς ἐν τῇ μεθεπομένῃ παραγράφῳ μνημονευομένας, ἐπέτρεψεν ὁ δημοτικὸς νόμος τῷ συμβουλίῳ τὸ δικαίωμα τῆς ἐφέσεως ἐνώπιον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν [2].

Ἀλλὰ τὴν διάταξιν ταύτην ἐτροποποίησεν οὐσιωδῶς ὁ νέος περὶ νομαρχιακῶν συμβουλίων νόμος, ἀναθέσας εἰς ταῦτα τὴν κατ' ἔφεσιν ἀπόφασιν περὶ τῶν ἐτησίων προϋπολογισμῶν τῶν δήμων καὶ τῶν δημοσυντηρήτων ἀγαθοεργῶν καταστημάτων ὡς καὶ περὶ πάσης ἄλλης ἐφέσεως τῶν δημοτικῶν συμβουλίων κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ νομάρχου, πλὴν τῶν ἐπιβαλλουσῶν ὑποχρεωτικὰς κατὰ τὸν νόμον περὶ δήμων δαπάνας πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς τοπικῆς ἢ ἀγρονομικῆς ἀστυνομίας, διότι περὶ τῶν ἀποφάσεων τούτων τοῦ νομάρχου ἀποφασίζει κατ' ἔφεσιν ὁ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπουργός [3].

Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐκ τῶν κατ' ἔφεσιν ἀποφάσεων τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου χρῄζουσι τῆς ἐγκρίσεως τοῦ ὑπὸ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπουργοῦ αἱ διατάσσουσαι δαπάνην ἀπορριφθεῖσαν ἢ ἐλαττωθεῖσαν διὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ νομάρχου, αἱ περὶ ἀποδοχῆς δωρεῶν ἢ κληροδοτημάτων ἠνωμένων μὲ βάρη, αἱ περὶ συγκαταβάσεως εἰς πληρωμὰς ἢ χορηγήσεως ἀμοιβῶν καὶ δώρων, αἱ περὶ ἐκποιήσεως ἢ ἀνταλλαγῆς ἀκινήτων καὶ αἱ περὶ δανείων ἢ συμβιβασμοῦ ἢ εἰσαγωγῆς δίκης [4].

---

1 Δημ. Ν. Ἄρθρ. 121.

2 Δημ. Ν. Ἄρθρ. 122.

3 Ν. 27 Μαΐου 1887 [202]. Ἄρθρ. 29. Ἐπὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης ὁ δημοτικὸς νόμος δὲν ὥρισε προθεσμίαν ἐντὸς τῆς ὁποίας ὀφείλει τὸ δημοτικὸν συμβούλιον νὰ ἐφεσιβάλῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ νομάρχου ἐνώπιον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν.

4 Τοῦ ἀνωτ. Ν. Ἄρθρ. 29 § 6'.

Ἐντεῦθεν ἐξάγομεν κατ' ἀντιδιαστολήν, ὅτι πᾶσαι αἱ ἄλλαι κατ' ἔφεσιν ἀποφάσεις τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου περὶ τῶν δημοτικῶν πράξεων, δὲν ὑπόκεινται εἰς οὐδὲν ἔνδικον μέσον, διὸ καὶ εἶναι ἀμέσως ἐκτελεσταί.

Ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου ἡ νομαρχιακὴ ἐπιτροπὴ ἐκδίδει ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς εἰς τὸ γραφεῖον αὐτῆς παραδόσεως τῶν ἐγγράφων τὰς ἀνωτέρω κατ' ἔφεσιν ἀποφάσεις. Παρελθούσης δὲ τῆς διορίας ταύτης ἀποφασίζει ὁ νομάρχης ἢ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν κατὰ τὰς ἰσχυούσας πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περὶ νομαρχιακῶν συμβουλίων νόμου διατάξεις [1].

Ἐπὶ τῆς τελευταίας ταύτης περιπτώσεως δὲν τάσσεται προθεσμία τῷ ὑπουργῷ, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὀφείλει ν' ἀποφανθῇ κατ' ἔφεσιν, μέχρι δὲ τούτου οὐδὲν δύναται νὰ πράξῃ τὸ δημοτικὸν συμβούλιον.

330. Τρίτον εἶδος ἀποφάσεων τῶν δημοτικῶν συμβουλίων ἀποτελοῦσιν ἐκεῖναι, διὰ τὸ κῦρος τῶν ὁποίων ἀπαιτεῖται ἡ ἔγκρισις τοῦ Βασιλέως. Τοιαῦται εἶναι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὰ ἑπόμενα ἀντικείμενα· εἰς τὸν προσδιορισμὸν νέων ἐμμέσων ἢ ἀμέσων δημοτικῶν φόρων—εἰς τὴν ἀνανέωσιν τῶν ἐμμέσων δημοτικῶν φόρων, ἀφ' οὗ παρέλθῃ ἡ προθεσμία ἐντὸς τῆς ὁποίας ἰσχυον—εἰς τὸν διορισμὸν ἄλλου μέτρου περὶ τῆς εἰς τοὺς ἀμέσους δημοτικοὺς ἐράνους συνεισφορᾶς παρ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχει βάσιν τοὺς ἀμέσους φόρους τοῦ Κράτους [2].

Ἐὰν ἡ βασιλικὴ ἐξουσία, ἤτοι ἡ Κυβέρνησις, ἀρνηθῇ τὴν ἑαυτῆς ἔγκρισιν περὶ τοιούτων ἀντικειμένων, φανερὸν ὅτι οὐδὲν ἔνδικον μέσον ἢ προσφυγὴ εἰς ἄλλην ἀρχὴν ἐπιτρέπεται τῷ δημοτικῷ συμβουλίῳ.

331. Τῶν ἀποφάσεων τῶν δημοτικῶν συμβουλίων διαφέρουσιν αἱ γνωμοδοτήσεις, διότι αὗται δὲν προέρχονται ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ἀλλὰ προκαλοῦνται ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας, ἥτις ἐξαναγκάζεται μὲν ὑπὸ τοῦ

---

1 Ν. 27 Μαΐου 1887 [202] Ἄρθρ. 36.

2 Δημ. Ν. Ἀρθ. 120.

νόμου νὰ λαμβάνῃ περὶ ὡρισμένων τινῶν ἀντικειμένων πρὸ πάσης ἐκτελέσεως τὴν γνώμην τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ἀλλὰ καὶ δὲν εἶναι ὑπόχρεος ν' ἀκολουθήσῃ αὐτήν.

Τοιαῦται γνωμοδοτήσεις δίδονται, ἐπὶ παραδείγματι, ὁσάκις πρόκηται περὶ μεταρρυθμίσεως τῶν ὁρίων τοῦ δήμου διὰ τῆς διαιρέσεως αὐτοῦ εἰς δύο, ἢ τῆς συγχωνεύσεως μετ' ἄλλου ἢ τῆς συνενώσεως μέρους τῆς περιφερείας του μετὰ γειτονικοῦ δήμου, ἢ τέλος ὅταν πρόκηται περὶ μεταβολῆς τῆς ἕδρας τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ.

Αἱ εὐχαί, ἃς ἐκδίδει τὸ δημοτικὸν συμβούλιον, διαφέρουσι μὲν τῶν γνωμοδοτήσεων, καθ' ὅσον δὲν προκαλοῦνται ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς ἀλλὰ γίνονται αὐθορμήτως, ὁμοιάζουσιν ὅμως αὐταῖς καθ' ὅσον καὶ τούτων ἡ ἐκτέλεσις ἀπόκειται τῇ κεντρικῇ ἐξουσίᾳ.

Αἱ εὐχαὶ ἐκφέρονται περὶ μόνων τῶν ἀντικειμένων τῶν σκοπούντων ἀμέσως τὴν βελτίωσιν τῶν τοῦ δήμου [1]. Ὅθεν ἀπαγορεύονται πᾶσαι αἱ ἄλλαι καὶ ἰδίᾳ αἱ ἀναγόμεναι εἰς πολιτικὰ ζητήματα, ἢ εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς Κυβερνήσεως ἢ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας.

Εἶναι δὲ ἀδιάφορον ἐὰν διὰ τῶν λεγομένων πολιτικῶν εὐχῶν ἐκφράζονται μομφαὶ ἢ ἔπαινοι, διότι ἀμφότερα ἐξέρχονται τῆς ἁρμοδιότητος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου καὶ δὴ εἶναι τιμωρητέα [2].

332. Ὑπό τινων ἄλλων νόμων χορηγεῖται τοῖς δημοτικοῖς συμβούλοις τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκδίδειν καὶ ἄλλας τινὰς πράξεις ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ψηφίσματα, αἵτινες εἶναι παρεμφερεῖς πρὸς τὰς ἀποφάσεις.

Οὕτως ὁ περὶ ποιμνιοβοσκῆς νόμος παρέχει τὸ δικαίωμα τῷ

1 Περὶ εὐχῶν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου πραγματεύεται ἡ § 18 τοῦ ἄρθρ. 50 τοῦ δημ. ν. ἥπερ κατὰ τὸ γερμανικὸν κείμενον ἔχει πληρέστερον ὡς ἑξῆς «περὶ ἐνεργείας δικαιωμάτων, προτάσεων ἢ εὐχῶν τοῦ δήμου καὶ περὶ προσδιορισμοῦ δημοτικῶν χορηγιῶν».

2 Ὅρα Ἐγκ. 93 τῆς 12 Ὀκτωβρ. 1849, καθ' ἣν ἀπαγορεύεται εἰς τὰ δημοτικὰ συμβούλια ἡ ἔκφρασις εὐχαριστιῶν πρὸς διοικητικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς ὑπαλλήλους.

δημοτικῷ συμβουλίῳ τοῦ ἐκδίδειν ψήφισμα, δι' οὗ ν' ἀπαγορεύῃ τὴν βοσκὴν ποιμνίου προβάτων καὶ ἀγέλης βοῶν, ἔτι δὲ αἰγῶν καὶ χοίρων, εἴτε κατ' ἀγέλην εἴτε κατὰ μόνας, ἐντὸς ὡρισμένης ἐκτάσεως περιοχῶν, σποράδην πεφυτευμένων ἢ κεκαλλιεργημένων [1].

Διὰ τοῦ αὐτοῦ δὲ ἢ δι' ἑτέρου ψηφίσματος τὸ δημοτικὸν συμβούλιον προσδιορίζει τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ εἶδος τῶν ζῴων, ὧν ἡ βοσκὴ ἐπιτρέπεται ἐντὸς ἀσκεπῶν καὶ χέρσων γαιῶν κατὰ μέτρον ἐκτάσεως [2].

Τίνα τὰ ἔνδικα μέσα κατὰ τῶν τοιούτων ψηφισμάτων καὶ τίνες αἱ ἐκ τῆς παραδιάσεως αὐτῶν συνέπειαι ὁρίζει λεπτομερῶς ὁ αὐτὸς νόμος [3].

Ὡσαύτως διὰ ψηφίσματος τὸ δημοτικὸν συμβούλιον δύναται νὰ ἐπιβάλῃ δασμὸν ἐπὶ τῶν ἀτελῶς εἰσαγομένων ὠνίων καὶ ἐμπορευμάτων ὁ δὲ νομάρχης διὰ τῆς ἀποφάσεώς του δύναται νὰ τροποποιήσῃ τὸ ψήφισμα ὡς πρὸς τὴν εἰς τὸν τόπον τῆς εἰσαγωγῆς τρέχουσαν ἀξίαν τῶν δασμολογητέων [4].

Κατὰ δὲ τὸν νόμον περὶ ἐπιβολῆς φόρων διὰ τὴν κατασκευὴν προκυμαιῶν, τὰ δημοτικὰ συμβούλια δύνανται νὰ ἐπιβάλλωσι διὰ ψηφισμάτων ἐγκρινομένων διὰ Β. Διατάγματος μετὰ προηγουμένην γνωμοδότησιν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, προσθέτους φόρους ἐπὶ τῶν ἐπιβιβαζομένων καὶ ἀποβιβαζομένων προϊόντων καὶ ἐμπορευμάτων διὰ τὴν παραλίαν ἑνὸς ἢ πλειοτέρων δήμων ὡς καὶ ἐπὶ τῶν προσορμιζομένων εἰς αὐτὰ πλοίων, διὰ τὴν κατασκευὴν ἢ ἐπισκευὴν προκυμαιῶν, φάρων, κρηπιδωμάτων, ἀποβαθρῶν καὶ τῶν εἰς ταύτας ἀγουσῶν ὁδῶν ὡς καὶ διὰ τὴν καθάρισιν τῶν λιμένων [5].

333. Κατὰ ῥητὴν τοῦ δημοτικοῦ νόμου διάταξιν «πᾶσα

1 Ν. 17 Μαΐου 1887 [143] Ἄρθρ. 2 Πρβλ. καὶ Ν. ΑΧΛΗ' 9 Ἰανουαρίου 1886 [6].

2 Αὐτόθι Ἄρθρ. 2 § 2.

3 Αὐτόθι Ἄρθρ. 3 καὶ ἑξ.

4 Ν. 15 Δεκεμβρ. 1885 [126]. Πρβλ. καὶ Ν. 19 Ἀπριλ. 1884 [216] περὶ τελωνιακοῦ δασμολογίου.

5 Ν. 29 Δεκεμβρ. 1865 [1866, 5].

ἀπόφασις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἀφορῶσα ἀντικείμενον ἐκτὸς τῆς ἁρμοδιότητός του εἶνε ἄκυρος» [1].

Ἡ ἀκυρότης ἀπαγγέλλεται εἴτε ὑπὸ τοῦ νομάρχου [2], εἴτε ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν εἴτε καὶ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων ἐμμέσως κατὰ τὴν ἐκδίκασιν διαφορᾶς ἰδιωτικῆς πηγαζούσης ἐκ τῆς ἀκύρου πράξεως.

Ὡς ἄκυρος ἐπίσης πρέπει νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ συνεδρίασις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ἡ γενομένη ἄνευ τῆς ἐπὶ τούτῳ προσκλήσεως τοῦ προέδρου ἢ τοῦ νομίμου αὐτοῦ ἀναπληρωτοῦ ὡς ἀντιβαίνουσα ἐμμέσως εἰς τὸ ἄρθρον 53 τοῦ δημοτικοῦ νόμου.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ἀπαγγελλομένης ἀκυρότητος ὁ ποινικὸς νόμος καταγινώσκει καὶ διαφόρους ποινὰς χρηματικὰς ἢ φυλακίσεως, ὁσάκις τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ἐξέλθῃ τῆς νομίμου αὐτοῦ ἁρμοδιότητος, ἢ συναθροίζηται ἐν ἄλλῳ τόπῳ ἢ πρὸς ἄλλους σκοποὺς παρὰ τοὺς κεκανονισμένους ὑπὸ τοῦ νόμου, ἢ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως [3].

Περὶ τῆς διαλύσεως τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἕνεκα ὁμοίων περιπτώσεων ἐπραγματεύθημεν ἐν προηγουμένῳ τμήματι [4].

— 334. Ὁ σύμβουλος ὁ μὴ παρευρισκόμενος ἄνευ νομίμου αἰτίας εἰς δύο συνεδριάσεις ὑποβάλλεται εἰς μὲν τοὺς δήμους α' τάξεως εἰς πειθαρχικὸν πρόστιμον 6—20 δραχμῶν εἰς δὲ τοὺς δήμους β' καὶ γ' τάξεως δραχμῶν 2—10 [5].

Ὡς νόμιμα αἴτια ἀπουσίας λογίζονται ἀσθένεια πιστοποιουμένη ὑπὸ ἰατροῦ ἢ ἱερέως—ὑποθέσεις τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἀνηκόντως ἀποδεδειγμέναι—ἔκτακτοι οἰκιακαὶ ὑποθέσεις, ἀρκούντως δεδικαιολογημέναι.

Ὁ νομάρχης ἐπὶ τῇ καταγγελίᾳ τοῦ δημάρχου κρίνει περὶ

1 Δημ. Ν. Ἀρθ. 57.

2 Ὅρα Δ. 5 Δεκεμβρ. 1845 [35] Ἀρθ. 13 § 6 καὶ 75.

3 Ποιν. Ν. Ἀρθ. 224 καὶ 225.

4 Ὅρα § 298.

5 Κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 101 Ἐγκ. τῆς 16 Ὀκτωβρ. 1851 τιμωρητέα ἐστὶ διὰ προστίμου καὶ ἡ μία μόνη ἀπουσία τοῦ συμβούλου ἐκ τῶν συνεδριάσεων. Ἀλλ' οἱ λόγοι αὐτῆς οὐδὲν φαίνονταί μοι ὀρθοί.

τῆς ἰσχύος τῶν δικαιολογημάτων καὶ ἀποφασίζει, ἐὰν ταῦτα εὑρεθῶσιν ἀνίσχυρα, περὶ τοῦ ἐπιβληθησομένου προστίμου [1].

Περὶ τῆς παύσεως τοῦ συμβούλου ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος ἕνεκα τριπλῆς ἀπουσίας ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω [2].

Κατὰ τοῦ προέδρου τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἀπαγγέλλεται εἰδικὴ ποινὴ τῆς ἐκπτώσεως ἀπὸ τῆς προεδρίας, ὁσάκις ἀμελήσῃ ἢ ἀρνηθῇ νὰ συγκαλέσῃ τὸ συμβούλιον εἴτε κατὰ τὰς τακτικὰς συνόδους εἴτε κατὰ τὰς ἐκτάκτους συνεδριάσεις. Καὶ ἐν τῇ περιπτώσει δὲ ταύτῃ ὁ νομάρχης ἀποφασίζει περὶ τῆς ἐκπτώσεως τοῦ προέδρου ἐπὶ τῇ καταγγελίᾳ τοῦ δημάρχου [3].

Δὲν χωρεῖ ὅμως καὶ δικαστικὴ καταδίωξις κατὰ τοῦ προέδρου, τοῦ ἀρνουμένου τῷ δημάρχῳ νὰ συγκαλέσῃ τὸ δημοτικὸν συμβούλιον [4].

ΤΜΗΜΑ ΕΒΔΟΜΟΝ

Περὶ τῶν δημοτικῶν ὑπαλλήλων.

Περίληψις.

335. Περὶ τῶν δημοτικῶν ὑπαλλήλων καθ' ὅλου.
336. Περὶ τοῦ δημογραμματέως, τῶν γραφέων καὶ τῶν δημαστυνόμων.
337. Περὶ τοῦ δημοτικοῦ εἰσπράκτορος.
338. Καθήκοντα αὐτοῦ.
339. Περὶ τῶν οἰκονόμων τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων.
340. Περὶ τῶν ἀγροφυλάκων.
341. Περὶ τῶν ἄλλων δημοτικῶν ὑπαλλήλων.

1 Δ. 26 Ἰουν. 1836 [31] Ἀρθρ. 3 καὶ 4.

2 Ὅρα § 297.

3 Ἀρθρ. 6 τοῦ ἀνωτ. Δ.

4 Γνωμοδοτήσεις τῆς Εἰσαγγ. τοῦ Ἀρ. Πάγου 1880. I, 281.

335. Μόναι αἱ δημοτικαὶ ἀρχαὶ δὲν ἐπαρκοῦσι πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων, ἀλλ' ἔχουσιν ἀνάγκην καὶ βοηθῶν, οἵτινες διὰ τὴν ἀποκλειστικὴν αὐτῶν ἐνασχόλησιν περὶ κλάδον τινὰ τῆς δημοτικῆς διοικήσεως δὲν δύνανται νὰ ἐργάζωνται δωρεάν, ὡς οἱ δημοτικοὶ ἄρχοντες. Ἕνεκα τούτου καλοῦνται δημοτικοὶ ὑπάλληλοι.

Κατὰ κανόνα ὁ δήμαρχος διορίζει τοὺς δημοτικοὺς ὑπαλλήλους κατ' ἰδίαν ἐκλογὴν καὶ ἐπὶ ἰδίᾳ εὐθύνῃ. Δὲν ἔχει ὅμως τὸ δικαίωμα νὰ διορίζῃ αὐτοὺς μονίμως, ὡς ἐλέχθη καὶ ἀλλαχοῦ· ὅθεν οὐ μόνον διάδοχος ἢ ἀντικαταστάτης αὐτοῦ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς ἀντικαταστήσῃ, δι' ἄλλων ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὗτος δύναται νὰ τοὺς παύσῃ, ὁπόταν αὐτῷ δόξῃ, μὴ ἰσχυούσης οὐδὲ συμφωνίας περὶ τοῦ ἐναντίου [1].

Κατ' ἐξαίρεσιν ἐπὶ τοῦ διορισμοῦ δημοτικῶν τινων ὑπαλλήλων ἐπιβάλλονται ἰδιαίτεραι διατυπώσεις περὶ ὧν ἐν τοῖς κατόπιν θέλομεν ἀναφέρει.

336. Ἐκ τῶν ἐντὸς τοῦ δημαρχείου ἐμμίσθως ὑπηρετούντων γενικώτερον εὑρηνται ὁ γραμματεύς, οἱ γραφεῖς καὶ οἱ κλητῆρες.

Ὁ ἀριθμὸς ἑκάστου αὐτῶν ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου διὰ τοῦ ἐτησίου προϋπολογισμοῦ, ἢ δι' ἐκτάκτων πιστώσεων νομίμως ἐγκεκριμένων.

Καθήκοντα τοῦ δημογραμματέως εἶναι ἡ ἐκτέλεσις τῆς γραφικῆς ὑπηρεσίας ἐν τῷ δημαρχείῳ, οἱ δὲ γραφεῖς χρησιμεύουσιν ὡς βοηθοὶ αὐτοῦ.

Ἐὰν δὲ ὁ δήμαρχος καὶ οἱ πάρεδροι αὐτοῦ δὲν ἐπαρκῶσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀστυνομικῶν καθηκόντων, ἰδίᾳ ἕνεκα τοῦ μεγέθους τοῦ δήμου, ἐγκαθίσταται ἐπὶ τούτῳ εἰδικὸς ὑπάλληλος καλούμενος δημαστυνόμος. Ὁ διορισμὸς αὐτοῦ γίνεται ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος, μετὰ προηγουμένην ὅμως γνωμοδότησιν ὑπὲρ ὡρισμένου προσώπου τοῦ οἰκείου δημάρχου [2].

---

1 Ὅρα καὶ ἀνωτ. § 312.

2 Δημ. Ν. Ἀρθ. 42 καὶ 95 καὶ Ἀθρ. 9 τοῦ ἀπὸ 31 Δεκεμβρ. 1836 [85] Δ. περὶ δημ. ἀστυν.

Ἕνεκα τούτου ὁ Βασιλεὺς δὲν δύναται νὰ διορίσῃ εἰμὴ ἐκεῖνον, ὃν προτείνει ὁ δήμαρχος [1], ἄνευ δὲ προηγουμένης τοῦ οἰκείου δημάρχου γνωμοδοτήσεως περὶ τῆς ἀνάγκης εἰδικοῦ ἀστυνόμου δὲν δύναται ὁ Βασιλεὺς νὰ διορίσῃ τινά.

Ἐν τοῖς μεγαλειτέροις δήμοις δύνανται νὰ διορισθῶσι καὶ δύο ἢ πλείονες ἀστυνόμοι, διαιρουμένης τῆς πόλεως εἰς ἀνάλογα τμήματα [2].

Πᾶς δημαστυνόμος ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τῶν ὑποδεεστέρων ἀστυνομικῶν ὀργάνων ἄνευ τῆς συμπράξεως τοῦ δημάρχου [3].

337. Τὸν δημοτικὸν εἰσπράκτορα διώριζεν ὡσαύτως ὁ Βασιλεύς, κατὰ πρότασιν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ὑποβάλλοντος διὰ τὴν θέσιν ταύτην τρεῖς ὑποψηφίους [4]. Ἐν τούτοις ὁ νέος περὶ νομαρχιακῶν συμβουλίων νόμος ἀνέθηκεν εἰς ταῦτα τὸν διορισμὸν τῶν δημοτικῶν εἰσπρακτόρων ἐκ τῶν προτεινομένων τριπλασίων ὑποψηφίων [5].

Ἂν τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα δήμου τινὸς εἶναι ἀσήμαντα, ἑνοῦνται πλείονες γειτονικοὶ δῆμοι εἰς ἓν εἰσπρακτορικὸν τμῆμα [6]. Δύναται δὲ ὁ δῆμος ν' ἀναθέσῃ καὶ εἰς τὸν δημόσιον εἰσπράκτορα τὴν εἰσπραξιν τῶν ἑαυτοῦ ἐσόδων.

---

1 Ταναντία ὑποστηρίζει ὁ Ἀ ν τ ω ν ι ά δ η ς, 433, συμβουλευθεὶς τὸν συντάκτην τοῦ δημοτικοῦ νόμου, τὸν Λ δ ε λ, καθ' ὃν ἡ γνωμοδότησις τοῦ δημάρχου δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸν βασιλέα, δυνάμενον νὰ διορίσῃ καὶ ἕτερον πρόσωπον, ὃ αὐτὸς ἤθελε κρίνει κατάλληλον.

2 Δημοτ. Ν. Ἀρθ. 96.

3 Ταναντία ἀποφαίνεται ἡ ὑπ' ἀριθ. 10 τῆς 8 Φεβρ. 1862 ἐγκύκλιος, καθ' ἣν ὁ δήμαρχος ἔχει τὴν ἐξουσίαν τοῦ διορίζειν τὸ ὑποδεέστερον τῆς ἀστυνομίας προσωπικὸν ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ νὰ ἐρωτᾷ τὴν γνώμην τοῦ ἀστυνόμου πρὸ τῆς ἐκλογῆς του, ἥτις ὅμως δὲν εἶναι ὑποχρεωτική. Ἕνεκα τοῦ λόγου τούτου ὁ δήμαρχος ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ τοῦ παύειν τοὺς δημοτικοὺς κλητῆρας ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ νὰ λάβῃ τὴν γνώμην τοῦ ἀστυνόμου, ἥτις καὶ πάλιν δὲν εἶναι ὑποχρεωτική. Ἐν τούτοις ἐν περιπτώσει διαφωνίας ὁ δημαστυνόμος ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ ὑποβάλλειν παρατηρήσεις τῷ δημάρχῳ καὶ ἂν δὲν εἰσακουσθῇ ν' ἀπευθυνθῇ πρὸς τὸν Νομάρχην, ὅστις ἀποφαίνεται περὶ τῆς διαφωνίας, δυνάμενος καὶ νὰ ἐκβιάσῃ τὸν δήμαρχον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς του.

4 Δημ. Ν. Ἀρθ. 50 § 12 καὶ Ἀρθ. 98.

5 Ν. 27 Μαΐου 1887 [202] Ἀρθ. 26.

6 Δημ. Ν. Ἀρθ. 99.

Ἐν περιπτώσει ἀπουσίας ἢ κωλύματος ἢ ἀσθενείας ὁ δημοτικὸς εἰσπράκτωρ δύναται ν' ἀναθέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ὑπηρεσίαν εἰς ἕτερον πρόσωπον τῆς ἐκλογῆς του, διατελεῖ ὅμως πάντοτε αὐτὸς προσωπικῶς ὑπεύθυνος δι' οἱανδήποτε παράλειψιν ἢ ἀμέλειαν [1].

Ἐν περιπτώσει ὅμως παύσεως, ἀποδιώσεως ἢ ἐλλείψεως ἐξ ἄλλων λόγων δημοτικοῦ εἰσπράκτορος, τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ἐκπληροῖ, μέχρι τοῦ κατὰ νόμον διορισμοῦ καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ διαδόχου του, εἷς τῶν δημοσίων εἰσπρακτόρων τῆς ἐπαρχίας, εἰς ὃν ἀνατίθησι ταῦτα ὁ νομάρχης προτάσει τοῦ ἐπαρχιακοῦ ταμίου [2].

Στενὴ συγγένεια τοῦ ὑποψηφίου εἰσπράκτορος πρὸς τὸν δήμαρχον, τοὺς παρέδρους ἢ συμβούλους δὲν εἶναι κώλυμα πρὸς διορισμὸν αὐτοῦ.

Καίτοι οὕτω διορίζεται ὁ δημοτικὸς εἰσπράκτωρ, διατελεῖ ὅμως πάντοτε ὡς δημοτικὸς ὑπάλληλος ὑπὸ τὴν πειθαρχικὴν ἐξουσίαν τοῦ δημάρχου [3].

Ὁ Βασιλεὺς διατηρεῖ καὶ μετὰ τὸν περὶ νομαρχιακῶν συμβουλίων νόμον, τὸ δικαίωμα τῆς παύσεως τοῦ δημοτικοῦ εἰσπράκτορος διὰ διεικητικὰς αἰτίας, ἐπιφυλασσομένου τοῦ δικαιώματος τῆς προτάσεως νέων ὑποψηφίων ὑπὸ τοῦ συμβουλίου [4].

Ἡ ἀντιμισθία τοῦ εἰσπράκτορος συνίσταται εἰς ποσοστὸν τῆς ὅλης πραγματικῆς εἰσπράξεως, ὁριζόμενον ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου καὶ τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ εἶνε ἀνώτερον τῶν 4 ἐπὶ τοῖς ἑκατόν. Ἐν μεγαλειτέροις δὲ δήμοις δύναται νὰ προσδιορισθῇ ἐκτὸς τοῦ ποσοστοῦ καὶ μόνιμος μισθός.

338. Διπλοῦν εἶναι τὸ καθῆκον τοῦ δημοτικοῦ εἰσπράκτορος, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ εἰσπράττῃ τὰ διάφορα ἔσοδα τοῦ δήμου, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ποιῇ τὰς ἀναγκαίας δαπάνας· πρὸς τοῦτο δὲ ὀφείλει ὁ δημοτικὸς εἰσπράκτωρ νὰ καταστρώνῃ τοὺς περὶ τούτου

1 Ἐγκ. 3149 τῆς 29 Μαρτίου 1840.
2 Ν. 19 Ὀκτωβρίου 1878 [58].
3 Διαταγὴ ὑπ' ἀριθ. 17811 τῆς 4 Δεκεμβρ. 1837.
4 Δημ. Ν. Ἄρθ. 102.

ἀναγκαίους λογαριασμούς, νὰ τηρῇ τὰς ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ δήμου διαλαμβανομένας μερίδας καὶ νὰ παραδίδῃ εἰς τὸν δήμαρχον τὸν ἀπολογισμὸν ἑκάστης χρήσεως δύο μῆνας τὸ πολὺ μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ ἔτους [1].

Πλὴν τῶν ἐν τῷ δημοτικῷ προϋπολογισμῷ ἀναφερομένων εἰσπράξεων, ὁ δημοτικὸς εἰσπράκτωρ ὀφείλει νὰ ἐνεργήσῃ καὶ ἐκείνας, περὶ ὧν διετάχθη ὑπὸ τοῦ δημάρχου συνεπείᾳ ἰδιαιτέρων νομίμων ἀποφάσεων τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου. Ὡσαύτως δὲ ὀφείλει νὰ πληρώσῃ ἐκτὸς τῶν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἀναφερομένων ἐξόδων καὶ ἐκεῖνα, ὑπὲρ ὧν ἐξεδόθη ἡ νόμιμος διαταγὴ τοῦ νομάρχου [2].

Ὁ εἰσπράκτωρ ὀφείλει νὰ ἔχῃ τὴν νόμιμον κατοικίαν ἐν τῷ δήμῳ, ἐν ᾧ διατελεῖ τοιοῦτος καὶ νὰ ἐπιμελῆται αὐτοπροσώπως τῆς εἰσπράξεως.

Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον δύναται νὰ ὑποχρεώσῃ τὸν εἰσπράκτορα εἰς τὴν καταβολὴν ἀναλόγου ἐγγυήσεως [3].

Τὸν εἰσπράκτορα ἐπιβλέπει ἐν τῇ διαχειρίσει τῶν ἑαυτοῦ καθηκόντων ὁ νομάρχης καὶ ὁ δήμαρχος ὀφείλων νὰ ἐπιθεωρῇ τὸ ταμεῖον αὐτοῦ μετὰ τοῦ προέδρου τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ἢ ἐν ἀπουσίᾳ τούτου, ἑνὸς δημοτικοῦ συμβούλου, μεθ' οὗ συνυπογράφει τὴν περὶ τῆς ἐπιθεωρήσεως ἔκθεσιν [4].

339. Ὅσάκις ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ ἀξία ἑκάστου ἀγαθοεργοῦ καταστήματος τὸ ἐπιβάλλῃ, προτείνονται ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου τρεῖς ὑποψήφιοι οἰκονόμοι, ἐξ ὧν ὁ Βασιλεὺς διορίζει ἕνα [5].

Καθῆκον δ' αὐτοῦ εἶναι ἡ οἰκονομικὴ διαχείρισις καὶ ἐπίβλεψις τοῦ ἀγαθοεργοῦ καταστήματος κατὰ τὰ περὶ λογιστικοῦ τοῦ δήμου νενομισμένα καὶ τὰς ἰδιαιτέρας ὁδηγίας τοῦ διοικοῦντος τὸ κατάστημα ἀδελφάτου.

1 Δημ. Ν. Ἄρθ. 110 καὶ 111. Ὅρα καὶ Ἐγκ. τῆς 19 Δεκεμβ. 1852.
2 Δημ. Ν. Ἄρθ. 103 καὶ 110.
3 Αὐτόθι Ἄρθ. 100.
4 Ὅρα Ἐγκ. 19 Δεκεμβρ. 1852 ἐν Δ η λ ι γ ι ά ν ν η-Ζ η ν ο π ο ύ λ ῳ II, 280, σημ. 1.
5 Δημ. Ν. Ἄρθ. 115 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ Ἄρθ. 50 § 12.

Ἐὰν ἡ περιουσία τοῦ ἀγαθοεργοῦ καταστήματος εἶναι μικρά, διορίζεται εἰς ἐπιστάτης ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ ἀδελφάτου, κατ' ἔγκρισιν τοῦ νομάρχου [1].

340. Ὁ διορισμὸς τῶν ἀγροφυλάκων γίνεται μὲν ὑπὸ τοῦ δημάρχου, ἀλλὰ τῇ προτάσει τῶν ἁρμοδίων ἰδιοκτητῶν, ἐπὶ τούτῳ συγκαλουμένων ὑπὸ τοῦ δημάρχου ἢ τῶν εἰδικῶν παρέδρων καθ' ὡρισμένας κτηματικὰς περιφερείας ἢ θέσεις. Οἱ οὕτω προσελθόντες ἰδιοκτῆται ἐκλέγουν κατὰ πλειονοψηφίαν τῶν παρόντων, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς δὲν δύναται νὰ εἶναι ἐλάσσων τοῦ ἑνὸς τρίτου τοῦ ὅλου τῶν ἰδιοκτητῶν ἑκάστης περιφερείας, τὰ κατάλληλα πρόσωπα διὰ τὴν θέσιν ἀγροφύλακος καὶ ἀποφασίζουν περὶ τῆς μισθοδοσίας αὐτῶν ὡς καὶ περὶ τῶν ληφθησομένων ἐγγυήσεων. Ἐπιφυλάσσεται ὅμως τῇ διοικητικῇ ἀρχῇ, ἤτοι τῷ νομάρχῃ, νὰ τροποποιῇ τὰ ἀποφασισθέντα.

Ἐὰν οἱ ἰδιοκτῆται δὲν ἤθελον συνέλθει ἐντὸς τῆς ταχθείσης προθεσμίας, ἢ δὲν ἤθελον συμφωνήσει ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀγροφυλακων, διορίζονται οὗτοι παρὰ τοῦ δημάρχου καὶ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἐκ τῶν ἐχόντων 25 τοὐλάχιστον ἐτῶν ἡλικίαν καὶ ὄντων κτηματιῶν τοῦ δήμου [2]. Οἱ μὴ κτηματίαι ἀγροφύλακες ὀφείλουσι νὰ παράσχωσιν ἐγγύησιν διὰ τὰς προκυπτούσας ἐκ τῆς ἀμελείας αὐτῶν ζημίας [3].

Ἡ μισθοδοσία τῶν ἀγροφυλάκων καταβάλλεται ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ ταμείου [4]. Ἀλλ' ὅπου ἡ κατάστασις τούτου δὲν ἐπι-

1 Ὅρα Δ. 1. Δεκεμβρ. 1836 [72] περὶ διοικήσεως τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων.

2 Κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 7 τῆς 13 Ἰανουαρίου 1865 Ἐγκ. ἡ περὶ ἐκλογῆς τῶν ἀγροφυλάκων πρᾶξις τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς δὲν χρήζει τῆς ἐγκρίσεως τῆς διοικητικῆς, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ διορίζειν τοὺς δημοτικοὺς ὑπαλλήλους, ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τῆς προϊσταμένης ἀρχῆς. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτο προσκρούει, ὡς φρονοῦμεν, πρὸς τὸ ἄρθρ. 118 τοῦ δήμ. κ. καθ' ὃ πᾶσα ἀπόφασις τοῦ δημ. συμβουλίου πρέπει νὰ καθυποβάλληται εἰς τὸν νομάρχην κτλ.

3 Ἄρθ. 1—4 τοῦ Ν. 15 Σεπτεμβρ. 1856 [51] περὶ ἀγροφυλ. ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἄρθρα 1—4 τοῦ Δ. 31 Δεκεμβρ. 1836 [82] περὶ προφυλάξεως τῶν δενδροφυτειῶν.

4 Ἄρθρ. 5 τοῦ Δ. 31 Δεκεμβρ. 1836 [82] καὶ Ἄρθ. 18 στοιχ. α'.

τρέπει τὴν παρὰ τοῦ δήμου πληρωμὴν ὁλοκλήρου ἢ μέρους τῆς ἀντιμισθίας τῶν ἀγροφυλάκων, καταβάλλεται αὕτη παρὰ τῶν ἰδιοκτητῶν κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν εἰς εἶδος ἢ εἰς χρήματα [1].

Καθῆκον τῶν ἀγροφυλάκων καθ' ὅλου εἶναι νὰ προφυλάττωσιν ἀπὸ πάσης ζημίας τὰ σπαρτά, τὰς δημοσίας καὶ ἰδιωτικὰς δενδροφυτείας, τὰς ἀμπέλους καὶ τὰς ἀρούρας [2], πιστοποιοῦντες πᾶσαν τοιαύτην βλάβην εἴτε ἐξ ἐπαγγέλματος εἴτε ἐπὶ τῇ καταμηνύσει ἄλλου τινὸς προσώπου [3].

Ἕνεκα τῶν ἀγρονομικῶν τούτων καθηκόντων οἱ ἀγροφύλακες ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ ὁπλοφορεῖν [4] καὶ νὰ ποιῶσιν ἀνακριτικὰς πράξεις [5].

341. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων δημοτικῶν ὑπαλλήλων ὁ δήμαρχος δύναται νὰ διορίσῃ ἐπὶ τῇ βάσει πιστώσεων προσηκόντως ἐγκεκριμένων καὶ ἄλλους πολλούς, οἷον ἰατρούς, μαίας, μηχανικούς, ὑδραυλικούς, δασοφύλακας, ὑδρονόμους, ἐπιστάτας κοιμητηρίων, διευθυντὰς νοσοκομείων καὶ ἄλλων φιλανθρωπικῶν καταστημάτων.

Ἐπ' ἐσχάτων δήμαρχοί τινες προέβησαν καὶ εἰς διορισμοὺς παιδονόμων, ἤτοι δημοτικῶν ὑπαλλήλων, ἐχόντων τὸ καθῆκον νὰ ἐπιβλέπωσι τὴν διαγωγὴν τῶν παίδων ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ σχολείοις. Τοιαύτη ἐπιμέλεια ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς ἀγωγῆς τῶν παίδων εἶναι ἀσπασίως ἀποδεκτὴ ὑπὸ πάντων τῶν χρηστῶν πο-

1 Ἄρθρ. 5 τοῦ Ν. 15 Σεπτεμβρ. 1856 [51]. Πρβλ. καὶ Δ. περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου τῆς 30 Σεπτεμβρ. 1856 [63].

2 Ἄρθρ. 1, 2 καὶ 9 τοῦ Δ. 31 Δεκεμβρ. 1836 [82].

3 Ἄρθρ. 10 καὶ ἑπομ. τοῦ ἀνωτέρω Διατ. Πρβλ. Ν. 31 Μαΐου 1882 [41] δι' οὗ ὁρίζεται ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἀποζημιοῦται ὑπὸ τοῦ νόμου δι' ἐρανικοῦ καταλόγου ὁ ζημιωθεὶς ἰδιοκτήτης ἐκ φθορᾶς τῶν ἑαυτοῦ ἀγρῶν, ἀμπέλων ἢ δένδρων.

4 Δ. 1 Δεκεμβρίου 1836 [76] περὶ ἀδείας ὁπλοφορίας διὰ τοὺς ἀγροφύλακας.—Κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 87 Ἐγκ. τῆς 4 Μαΐου 1849 οἱ ἀγροφύλακες πρέπει νὰ εἶναι ἐφωδιασμένοι μὲ ταχτικὴν ὁπλοφορίας ἄδειαν, ἡ δὲ ἄδεια αὕτη πρέπει νὰ εἶναι γεγραμμένη ἐπὶ χαρτοσήμου.

5 Ὅρα λεπτομερέστερον περὶ τούτων Κωνσταντοπούλου Ἑρμην. Ποιν. Διατ. § 707 καὶ ἑξ. καὶ Κωστῆ, Ποιν. Δικ. 203 καὶ ἑξ.

λιτῶν, προσδοκούντων ἐκ ταύτης τὴν τελείαν συμπλήρωσιν τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ λαοῦ.

ΤΜΗΜΑ ΟΓΔΟΟΝ

Περὶ τοῦ δημοτικοῦ ὀργανισμοῦ ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Πρωσσίᾳ.

Α'. ΕΝ ΓΑΛΛΙΑ

Περίληψις.

342. Περὶ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν.
343. Περὶ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου.
344. Περὶ τῶν ἐκλογέων.
345. Τρόπος ἐκλογῆς καὶ ἐκλόγιμοι.
346. Διάλυσις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου καὶ σύστασις εἰδικῆς ἐπιτροπείας.
347. Σύνοδοι τῶν δημοτικῶν συμβουλίων.
348. Συνεδριάσεις αὐτῶν.
349. Περὶ τῶν καθηκόντων τῶν δημοτικῶν συμβουλίων.
350. Ἐκλογὴ τοῦ δημάρχου καὶ τῶν παρέδρων.
351. Εἰδικοὶ πάρεδροι.
352. Περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ δημάρχου.
353. Δημαρχικαὶ διατάξεις καὶ δημοτικὴ ἀστυνομία.
354. Ἀστικὴ εὐθύνη τῶν δήμων.

---

342. Τὴν ἐν Γαλλίᾳ δημοτικὴν διοίκησιν διέπει νῦν ὁ νεώτατος νόμος τῆς 5 Ἀπριλίου 1884, δι' οὗ ἐκωδικοποιήθη ἅπασα ἡ προγενεστέρα τῶν δήμων νομοθεσία, καταργηθέντων ρητῶς πάντων τῶν προηγουμένων σχετικῶν νόμων. Κατὰ τὸν νόμον

τοῦτον προβαίνομεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς ἐν Γαλλίᾳ δημοτικῆς διοικήσεως.

Τρεῖς ἀρχαὶ ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ νόμου, ὡς ἀποτελοῦσαι καθ' ἓν Γαλλίᾳ τὸ δημοτικὸν σῶμα, ἤτοι τὸ δημοτικὸν συμβούλιον (conseil municipal), ὁ δήμαρχος (maire) καὶ εἷς ἢ πλείονες πάρεδροι (adjoints). Ἀλλὰ τὸ ἀκριβὲς εἰπεῖν μία μόνη δημοτικὴ ἀρχὴ ὑφίσταται, τὸ δημοτικὸν συμβούλιον, ὡς τοῦ δημάρχου καὶ τῶν παρέδρων ἀποτελούντων ἀναγκαίως μέρος αὐτοῦ.

343. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον καταρτίζεται ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων ἑκάστου δήμου. Ὡς κατώτατον ὅριον διὰ τὸν ὀλιγανθρωπότατον δῆμον, τὸν ἀριθμοῦντα μέχρι πεντακοσίων κατοίκων, ὥρισεν ὁ νόμος 10 συμβούλους, ὡς ἀνώτατον δὲ 36 συμβούλους διὰ τὰς πόλεις, ὧν ὁ πληθυσμὸς ὑπερβαίνει τὰς 60 χιλιάδας.

Οἱ σύμβουλοι ἐκλέγονται ἀπ' εὐθείας ὑφ' ὅλων τῶν ἐκλογέων τοῦ δήμου. Ἀλλ' ἐξαιρετικῶς ὁ δῆμος δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς ἐκλογικὰς περιφερείας, ὧν ἑκάστη ἐκλέγει ἀνάλογον πρὸς τοὺς ἐγγεγραμμένους ἐκλογεῖς ἀριθμὸν συμβούλων. Τοῦτο γίνεται ἰδίᾳ ὁσάκις ὁ δῆμος σύγκειται ἐκ πλειόνων ὁμάδων κατοίκων διακεκριμμένων καὶ ἀποκεχωρισμένων καὶ ὅταν ὁ ὅλος πληθυσμὸς τοῦ δήμου ὑπερβαίνῃ τὰς 10 χιλιάδας κατοίκων.

344. Δημόται ἐκλογεῖς εἶναι ἅπαντες οἱ Γάλλοι οἱ συμπληρώσαντες τὸ 21 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν καὶ μὴ στερηθέντες τῶν πολιτικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων.

Ψηφίζουσι δὲ κατὰ τὰς ἐκλογὰς οὐ μόνον οἱ ἔχοντες τὴν πραγματικὴν αὐτῶν κατοικίαν ἐν τῷ δήμῳ, ἢ κατοικοῦντες ἐν αὐτῷ ἀπὸ ἓξ μηνῶν τοὐλάχιστον, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες εἶναι ἐγγεγραμμένοι ἐν τῷ πίνακι ἑνὸς τῶν τεσσάρων ἀμέσων φόρων ἢ ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν παρεχῶν εἰς εἶδος, καὶ οἵτινες, καίπερ μὴ διαμένοντες ἐν τῷ δήμῳ, ἐδήλωσαν ὅμως, ὅτι θέλουσι ν' ἀσκήσωσιν ἐν αὐτῷ τὰ ἐκλογικὰ αὐτῶν δικαιώματα.

Ἡ ἐκλογικὴ συνέλευσις προσκαλεῖται ὑπὸ τοῦ νομάρχου διὰ προκηρύξεως, ὁριζούσης τὸν τόπον τῆς ψηφοφορίας καὶ τὰς

ὥρας, καθ' ἃς θὰ διαρκέσῃ. Ἡ ψηφοφορία γίνεται διὰ ψηφοδελτίων καὶ περατοῦται ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας ἀπανταχοῦ.

345. Πρὸς ἐκλογὴν ἑκάστου συμβούλου ἀπαιτεῖται πρῶτον ἀπόλυτος πλειοψηφία τῶν ψηφισάντων, δεύτερον δὲ ἀριθμὸς ψήφων ἴσος τοὐλάχιστον πρὸς τὸ τέταρτον τῶν ἐγγεγραμμένων ἐκλογέων. Μὴ ὑπαρχόντων τούτων ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἐκλογή, ἥτις τότε γίνεται διὰ σχετικῆς πλειονοψηφίας.

Εἰσὶ δ' ἐκλόγιμοι πάντες οἱ ἐκλογεῖς τοῦ δήμου καὶ οἱ ἐγγεγραμμένοι ἐν τῷ πίνακι τῶν ἀμέσων φόρων. Ἡλικία δὲ ἀπαιτεῖται εἰκοσιπενταετής.

Ἐξαιροῦνται οἱ στρατιωτικοί, οἱ ἐστερημένοι τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος, οἱ ὑπὸ ἐπιτροπείαν διατελοῦντες, οἱ πένητες καὶ οἱ οἰκιακοὶ ὑπηρέται. Δὲν δύνανται δὲ νὰ ἐκλεχθῶσιν ἐν μόνῃ τῇ περιφερείᾳ ἔνθ' ἀσκοῦσι τὰ ἑαυτῶν δικαιώματα οἱ δημόσιοι καὶ δημοτικοὶ ὑπάλληλοι.

Οἱ ἐκλεχθέντες σύμβουλοι διαμένουσιν ὡς τοιοῦτοι ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, ἀνανεοῦνται δὲ ἅπαντες τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ Μαΐου καθ' ἅπασαν τὴν Γαλλίαν καὶ ἐὰν ἐξελέγησαν ἐν τῷ μεταξὺ τῆς τετραετίας.

346. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον δύναται νὰ διαλυθῇ διὰ Διατάγματος ἠτιολογημένου ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ ὑπογεγραμμένου ὑπὸ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου.

Ἐν κατεπειγούσαις περιστάσεσι δύναται καὶ ὁ Νομάρχης δι' ἠτιολογημένης διαταγῆς νὰ παύσῃ προσωρινῶς τὸ συμβούλιον ὑποβάλλων πάραυτα ἔκθεσιν τῷ ὑπουργῷ τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἡ διάρκεια τῆς παύσεως δὲν δύναται νὰ παραταθῇ πλέον τοῦ μηνός.

Ἐν περιπτώσει διαλύσεως τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἢ παραιτήσεως ὅλων τῶν μελῶν αὐτοῦ, εἰδικὴ ἐπιτροπεία ἐκπληροῖ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ.

Διορίζεται δ' αὕτη ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν μὲν προσώπων ἐν τοῖς δήμοις — ἔνθ' ὁ πληθυσμὸς δὲν ὑπερβαίνει τὰς 35 χιλιάδας κατοίκων, μέχρις ἑπτὰ δὲ εἰς τὰς ἐχούσας μείζονα πληθυσμὸν πόλεις.

Ἡ ἐπιτροπεία ὀφείλει νὰ περιορίζηται εἰς μόνας τὰς πράξεις

τὰς ἀναγομένας εἰς ἀποφάσεις καθαρᾶς διοικήσεως ἢ εἰς κατεπειγούσας. Οὐδέποτε δὲ δύναται νὰ βαρύνῃ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ δήμου πλέον τῶν διαθεσίμων ποσῶν τῆς τρεχούσης χρήσεως.

347. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον συνέρχεται τετράκις τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς τακτικὴν σύνοδον, ἤτοι τὸν Φεβρουάριον, Μάϊον, Αὔγουστον καὶ Νοέμβριον. Ἡ διάρκεια ἑκάστης συνόδου εἶναι 15 ἡμερῶν, ἀλλὰ δύναται νὰ παραταθῇ καὶ ἐπὶ πλέον τῇ ἀδείᾳ τοῦ νομάρχου. Πλὴν ἡ σύνοδος, καθ' ἣν συζητεῖται ὁ προϋπολογισμός, δύναται νὰ παραταθῇ μέχρις ἓξ ἑβδομάδων.

Κατὰ τὰς τακτικὰς συνόδους τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ἔχει τὴν ἐξουσίαν ν' ἀσχοληθῇ περὶ παντὸς ἀντικειμένου τῆς ἑαυτοῦ ἁρμοδιότητος.

Ἐκτὸς τῶν τακτικῶν συνόδων ὁ νομάρχης ἢ ὁ ἔπαρχος δύναται νὰ παραγγείλῃ τὴν ἔκτακτον σύγκλησιν τοῦ συμβουλίου, ὁ δὲ δήμαρχος δύναται ἐπίσης νὰ συγκαλέσῃ τὸ συμβούλιον, ὁσάκις τὸ κρίνῃ ὠφέλιμον, ὑποχρεοῦται δὲ νὰ τὸ συγκαλέσῃ ὁσάκις τῷ ὑποβάλλεται δικαιολογημένη αἴτησις ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου.

Κατ' ἀμφοτέρας τὰς τελευταίας ταύτας περιπτώσεις ὁ δήμαρχος ὀφείλει νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν νομάρχην ἢ ἔπαρχον περὶ τῆς συνεδριάσεως καὶ τῶν αἰτιῶν αἵτινες τὴν προὐκάλεσαν.

348. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον δὲν δύναται νὰ συσκεφθῇ, εἰμὴ ὅτε παρίσταται ἡ πλειοψηφία τῶν μελῶν αὐτοῦ ἐν τῇ συνεδριάσει. Ὅτε δὲ μετὰ δύο κατὰ συνέχειαν προσκλήσεις, προσηκόντως βεβαιουμένας, δὲν συνῆλθεν ἡ νόμιμος ἀπαρτία τῶν συμβούλων, ἡ μετὰ τὴν τρίτην πρόσκλησιν σύσκεψις εἶναι ἔγκυρος οἱοσδήποτε κἂν ἦ ὁ ἀριθμὸς τῶν παρόντων μελῶν.

Αἱ ἀποφάσεις λαμβάνονται κατ' ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν ψηφιζόντων. Ἐν ἰσοψηφίᾳ δέ, ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως τῆς μυστικῆς ψηφοφορίας, νικᾷ ἡ ψῆφος τοῦ προέδρου.

Φανερὰ ψηφοφορία γίνεται ὁσάκις αἰτήσωσι τοῦτο τὸ τέταρτον τῶν παρόντων μελῶν, μυστικὴ δὲ ὁσάκις τὸ ἀπαιτήσωσι τὸ τρίτον τῶν παρόντων, ἢ ὁσάκις πρόκηται περὶ διορισμοῦ ἢ προτάσεως διορισμοῦ.

Αἱ συνεδριάσεις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου γίνονται κατὰ

νόμον δημοσίᾳ πλὴν τῇ αἰτήσει τριῶν μελῶν ἢ κοῦ δημάρχου τὸ δημοτικὸν συμβούλιον δύναται ν' ἀποφασίσῃ δι' ἀναστάσεως τὴν κεκλεισμένων τῶν θυρῶν συζήτησιν.

Εἷς ἢ πλείονες ἐκ τῶν συμβούλων διορίζονται γραμματεῖς, ἔχοντες τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνωσι καὶ βοηθούς.

Τὸ συμβούλιον δύναται ἐν ἑκάστῃ συνόδῳ νὰ διαιρεθῇ εἰς ἐπιτροπὰς πρὸς συζήτησιν τῶν ἐπιβαλλομένων αὐτῷ ὑπὸ τῆς διοικήσεως, ἢ ὑπὸ τῆς πρωτοβουλίας τῶν μελῶν αὐτοῦ.

Πᾶς σύμβουλος ἀπουσιάσας ἀδικαιολογήτως ἐπὶ τρεῖς συνεδριάσεις δύναται νὰ κηρυχθῇ ἔκπτωτος τοῦ ἀξιώματος ὑπὸ τοῦ νομάρχου, ἐπιφυλασσομένου τοῦ δικαιώματος τῆς προσφυγῆς ἐνώπιον τοῦ συμβουλίου τῆς νομαρχίας.

349. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον κανονίζει διὰ τῶν ἑαυτοῦ ἀποφάσεων τὰς ὑποθέσεις τοῦ δημάρχου, γνωμοδοτεῖ ὁσάκις νόμος ἢ διάταγμα τὸ ἀπαιτῇ, ἢ προσκαλῆται εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς ἀνωτέρας διοικήσεως, ποιεῖται παραστάσεις, (il reclame) κατὰ τῆς ἐπιβεβλημένης τῷ δήμῳ ἀναλογίας διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν διανεμικῶν φόρων, ἐκδίδει εὐχὰς ἐφ' ὅλων τῶν ἀντικειμένων γενικοῦ συμφέροντος καὶ συντάσσει τοὺς καταλόγους τῶν διοριστέων ἐπὶ τῆς διανομῆς τῶν φόρων.

Κατὰ τὸν νέον δημοτικὸν νόμον ἅπασαι αἱ ἀποφάσεις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου εἶσι κατὰ κανόνα ἐκτελεσταί, ἄνευ ἐγκρίσεως τῆς ἀνωτέρας ἀρχῆς, μετὰ ἕνα μῆνα ἀπὸ τῆς καταθέσεως τοῦ σχετικοῦ πρακτικοῦ ἐν τῷ νομαρχείῳ, ἢ ἐπαρχείῳ. Ἐξαιρετικῶς δὲ ἀποφάσεις τινὲς ὑποβάλλονται ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τῆς ἀνωτέρας ἀρχῆς, οἷον οἱ ὅροι τῶν μισθώσεων, ὧν ἡ διάρκεια ὑπερβαίνει τὰ δέκα ὀκτὼ ἔτη—αἱ ἀπαλλοτριώσεις καὶ ἀνταλλαγαὶ τῶν δημοτικῶν κτημάτων—αἱ ἀποκτήσεις ἀκινήτων—αἱ νέαι οἰκοδομαί, τὰ σχέδια καὶ οἱ προϋπολογισμοὶ τῶν μεγάλων ἐπισκευῶν ἀκινήτων—οἱ συμβιβασμοὶ—ἡ μεταβολὴ τῆς ἰδιότητος δημοτικοῦ κτήματος χρησιμεύοντος ἤδη ὑπὲρ δημοσίας ἀσφαλείας—ἡ ἀποδοχὴ δωρεῶν καὶ κληροδοτημάτων, ὅταν συνυπάρχωσι βάρη ἢ ὅροι ἢ προκαλῶσιν οἰκογενειακὰς ἀπαιτήσεις—ὁ δημοτικὸς προϋπολογισμὸς—αἱ ἀναπληρωματικαὶ πιστώσεις—οἱ ἔκτακτοι φόροι καὶ τὰ δάνεια—ἡ ἴδρυσις,

καταργησις ἢ μεταβολὴ τῶν πανηγύρεων καὶ ἀγορῶν καὶ ἄλλαι τινές.

350. Ἐν ἑκάστῳ δήμῳ ὁ δήμαρχος καὶ εἷς ἢ πλείονες πάρεδροι ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτοῦ διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας καὶ ἀπολύτου πλειονοψηφίας. Ἐὰν δὲ μετὰ διπλῆν ψηφοφορίαν οὐδεὶς ὑποψήφιος ἔτυχε τῆς ἀπολύτου πλειονοψηφίας, προβαίνουσιν εἰς τρίτην, καθ' ἣν ἡ ἐκλογὴ γίνεται διὰ σχετικῆς πλειοψηφίας. Ἐν ἰσοψηφίᾳ νικᾷ ὁ πρεσβύτερος.

Ὁ,τε δήμαρχος καὶ οἱ πάρεδροι ἐκλέγονται ἐπὶ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα ἐφ' ὃ καὶ οἱ σύμβουλοι, ἐξακολουθοῦσι δὲ λειτουργοῦντες μέχρι τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν διαδόχων αὐτῶν.

Ἐν τούτοις ἐν περιπτώσει γενικῆς ἀνανεώσεως τοῦ συμβουλίου ἕνεκα παραιτήσεως αὐτοῦ ἢ διαλύσεως ἢ ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς, τὰ καθήκοντα τοῦ δημάρχου καὶ τῶν παρέδρων ἀσκοῦνται προσωρινῶς ὑπὸ τῶν συμβούλων κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν παρέδρων εἶναι εἷς ἐν τοῖς δήμοις τοῖς ἔχουσι πληθυσμὸν μέχρι 2,500 κατοίκων, δύο δὲ ἀπὸ 2,501 μέχρι 10,000. Ἐν τοῖς λοιποῖς δήμοις, τοῖς ἔχουσι πληθυσμὸν ἀνώτερον, ἐκλέγεται εἷς ἐπὶ πλέον πάρεδρος διὰ πᾶν πλεόνασμα ἓξ 25,000 κατοίκων ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τοὺς δώδεκα. Ἐξαιρεῖται ἡ πόλις Λυών, ἔνθα ὁ ἀριθμὸς τῶν παρέδρων ὁρίζεται εἰς δέκα ἑπτά.

Ὁ,τε δήμαρχος καὶ οἱ πάρεδροι ὡς καὶ οἱ σύμβουλοι ὑπηρετοῦσιν ἀμισθί. Δικαιοῦνται ὅμως εἰς ἀποζημιώσεις δι' ἔξοδα προκύψαντα ἐκ τῆς ἐκτελέσεως ὡρισμένης ἐντολῆς, ὑπὲρ δὲ τοῦ δημάρχου ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιψηφισθῶσιν ἐκ τῶν τακτικῶν ἐσόδων τοῦ δήμου ἔξοδα παραστάσεως.

351. Ὁσάκις ἐμπόδιόν τι ἢ ἡ ἀπόστασις καθιστᾷ δυσχερῆ, ἐπικίνδυνον, ἢ προσωρινῶς ἀδύνατον τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῆς ἕδρας καὶ τμήματός τινος τοῦ δήμου, δύναται νὰ προσδιορισθῇ διὰ Διατάγματος τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, τῇ αἰτήσει τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ἕδρα εἰδικοῦ παρέδρου.

Ὁ πάρεδρος οὗτος ἐκλεγόμενος ὑπὸ τοῦ συμβουλίου λαμβά-

νεται μεταξὺ τῶν συμβούλων, ἢ ἐν ἐλλείψει τοιούτου διαμένοντος ἐν τῷ τμήματι ἐκείνῳ τοῦ δήμου, μεταξὺ τῶν κατοίκων τοῦ τμήματος. Ἐκπληροῖ δὲ οὗτος καθήκοντα ληξιάρχου καὶ δύναται νὰ ἐπιφορτισθῇ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀστυνομικῶν νόμων καὶ διαταγμάτων ἐν τῇ ἑαυτοῦ περιφερείᾳ. Οὐδεμίαν ἄλλην δικαιοδοσίαν ἔχει.

352. Ὁ δήμαρχος συγκαλεῖ τὸ συμβούλιον καὶ προεδρεύει αὐτοῦ, ἔχων ἐν ἰσοψηφίᾳ τὴν κρατοῦσαν. Πλὴν ἐν ταῖς συνεδριάσεσιν, ἐν αἷς συζητοῦνται οἱ λογαριασμοὶ τῆς διαχειρίσεως αὐτοῦ, τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ἐκλέγει ἴδιον πρόεδρον, ἐν τῇ περιπτώσει ὅμως ταύτῃ δύναται ὁ δήμαρχος καὶ ἐὰν ἔτι δὲν εἶναι ἐν λειτουργίᾳ νὰ παρίσταται κατὰ τὴν συζήτησιν.

Ὁ δήμαρχος εἶναι αὐτὸς μόνος ἐπιφορτισμένος τὰ τῆς διοικήσεως, δύναται ὅμως ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ ἐπίβλεψιν καὶ εὐθύνην ν' ἀναθέσῃ διὰ διαταγῆς μέρος τῶν ἑαυτοῦ λειτουργιῶν εἰς ἕνα ἢ πλείονας παρέδρους, καὶ τούτων ἀπόντων ἢ κωλυομένων εἰς δημοτικοὺς συμβούλους. Ἅπαντες οὗτοι ἀντικαθιστῶσι προσωρινῶς τὸν δήμαρχον ἀπόντα ἢ κωλυόμενον ἢ παυθέντα προσωρινῶς ὑπὸ τοῦ νομάρχου, ἢ ἀνακληθέντα διαρκῶς ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

Ἅπαντες οἱ εἰς τὰς δημοτικὰς θέσεις διορισμοὶ γίνονται κατὰ κανόνα ὑπὸ τοῦ δημάρχου, ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ παύσεις.

Ὀνομαστὶ ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ νόμου τὰ ἑξῆς καθήκοντα τοῦ δημάρχου, ἡ διοίκησις καὶ συντήρησις τῶν δημοτικῶν κτημάτων, ἡ διαχείρισις τῶν εἰσοδημάτων καὶ ἐπίβλεψις τῶν δημοτικῶν καταστημάτων, ἡ προπαρασκευὴ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἡ ἔκδοσις ἐνταλμάτων ἐξόδων, ἡ ὁδοποιΐα, ἡ μίσθωσις, πώλησις καὶ ἀνταλλαγὴ τῶν δημοτικῶν κτημάτων, ἡ ἀντιπροσώπευσις τοῦ δήμου ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων, ἡ καταστροφὴ τῶν ἐπιβλαβῶν ζῴων καὶ καθ' ὅλου εἰπεῖν ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀποφάσεων τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου.

353. Ὁ δήμαρχος ἐκδίδει διατάξεις ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων τῶν ἀνατεθεμένων εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἐπίβλεψιν καὶ ἐξουσίαν, προκαλεῖ δὲ δι' αὐτῶν τοὺς πολίτας εἰς τὴν τήρησιν τῶν ἀστυνομικῶν νόμων καὶ διαταγμάτων. Ὁ νομάρχης ὅμως ἔχει τὸ

δικαίωμα νὰ τὰς ἀκυρώσῃ, ἢ ἀναστείλῃ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν.

Διὰ τὰς δημαρχικὰς ταύτας διατάξεις ἀπαιτεῖται ἡ προσήκουσα δημοσίευσις, βεβαιουμένη διὰ πιστοποιήσεως τοῦ δημάρχου.

Ὡς ἀνώτατος ἄρχων τῆς δημοτικῆς ἀστυνομίας ὁ δήμαρχος φροντίζει νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν δημοσίαν τάξιν, ἀσφάλειαν καὶ καθαριότητα, πρὸς τοῦτο δὲ ἐπιβλέπει τὴν ἐλευθέραν συγκοινωνίαν ἐπὶ τῶν ὁδῶν, γεφυρῶν καὶ πλατειῶν, διατάσσει τὴν κατάρριψιν τῶν ἑτοιμορρόπων οἰκιῶν, καταστέλλει τὰς ῥίξεις καὶ ἔριδας, ἀπαγορεύει τοὺς νυκτερινοὺς θορύβους καὶ τὰς δημηγύρεις, αἵτινες ταράττουσι τὴν ἡσυχίαν τῶν κατοίκων, ὁρίζει τὸν τρόπον τῆς μεταφορᾶς τῶν νεκρῶν, τῆς ταφῆς καὶ ἐκταφῆς αὐτῶν, διατηρεῖ τὴν καλὴν τάξιν καὶ κοσμιότητα ἐν τοῖς νεκροταφείοις, ἐφορεύει ἐπὶ τῆς ὑγιεινότητος τῶν πωλουμένων ἐδωδίμων καὶ ποτῶν, ἐλέγχει τὰ μέτρα καὶ σταθμά, ἐπιδιώκει τὴν πρόληψιν ἢ καταστολὴν τῶν αἰφνιδίων ἀτυχημάτων καὶ θεομηνιῶν, οἷον πυρκαϊῶν καὶ πλημμυρῶν, τῶν ἐπιδημιῶν ἢ μεταδοτικῶν ἀσθενειῶν καὶ τῶν ἐπιζωοτιῶν, λαμβάνει προσωρινὰ μέτρα κατὰ τῶν παραφρόνων κτλ.

354. Οἱ δῆμοι εἶναι ἀστικῶς ὑπεύθυνοι διὰ τὰς βλάβας καὶ ζημίας τὰς προερχομένας ἐκ κακουργημάτων καὶ πλημμελημάτων διαπραχθέντων διὰ βίας (à force ouverte ἢ par violence) ἐπὶ τῆς ἑαυτῶν περιφερείας ὑπὸ ἐνόπλων ἢ μὴ στιφῶν (attroupements ou ressemblements) εἴτε κατὰ προσώπων, εἴτε κατὰ δημοσίων ἢ ἰδιωτικῶν κτημάτων.

Τὸ χρηματικὸν ποσὸν τῶν ἀποζημιώσεων, δι' ἃς εἶναι ὑπεύθυνος ὁ δῆμος, διανέμεται μεταξὺ ὅλων τῶν κατοίκων τοῦ δήμου. Ἐὰν δὲ τὰ στίφη ἐσχηματίσθησαν ἐκ κατοίκων πλειόνων δήμων, ἕκαστος τούτων εἶναι ὑπεύθυνος κατ' ἀναλογίαν, ὁριζομένην ὑπὸ τῶν δικαστηρίων διὰ τὰς προξενηθείσας ζημίας.

Ἐπιφυλάσσεται τὸ δικαίωμα τῷ δήμῳ τῷ κηρυχθέντι ὑπευθύνῳ νὰ καταδιώξῃ ἐπὶ ἀποζημιώσει τοὺς αὐτουργοὺς καὶ συνεργοὺς τῆς ἀταξίας.

Ἐὰν ὁ δῆμος ἀποδείξῃ, ὅτι ἔλαβεν ὅσα ἠδύνατο μέτρα ὅπως προλάβῃ τὰς ἐνόπλους ἢ μὴ συμμορίας καὶ καταδείξῃ τοὺς πρω-

ταιτίους, ἀπαλλάσσεται πάσης εὐθύνης. Ὡσαύτως ἀπαλλάσσεται ὅσάκις ἡ τοπικὴ ἀστυνομία δὲν ἀσκῆται ὑπὸ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, ἢ αἱ προξενηθεῖσαι ζημίαι προέρχωνται ἐκ πολεμικῶν πράξεων.

Β'. ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ

Περίληψις

355. Ἱστορικόν.
356. Περὶ τῶν δημοτῶν.
357. Περὶ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου.
358. Περὶ τῶν παρέδρων.
359. Περὶ τοῦ δημάρχου.
360. Σύνοδοι τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου.
361. Ἐλεγκταὶ καὶ ἐπιθεωρηταί.
362. Τὰ δημοτικὰ ἀξιώματα εἰσὶν ὑποχρεωτικὰ ἐπὶ ποινῇ προστίμου.
363. Ἔμμισθοι δικασταί.
364. Ἐπιτροπεία τῆς ἀσφαλείας.
365. Εἰδικοὶ ἀστυνόμοι.

---

355. Τὸ δημοτικὸν σύστημα τῆς Ἀγγλίας δὲν ἐπεκτείνεται ἐφ' ἅπασαν τὴν ἐπικράτειαν κατὰ σύστημα ἐνιαῖον ὡς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἑλλάδι, ἀλλὰ περιορίζεται ἐπὶ μόνον τῶν πόλεων, τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν διοικουμένων ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν ἐν ἑκάστῃ κομητείᾳ ὀργάνων τῆς αὐτοδιοικήσεως, ἤτοι τοῦ Σερὶφ καὶ τῶν εἰρηναρχῶν. Καὶ αἱ πόλεις δὲ πάλιν δὲν διοικοῦνται ἅπασαι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ἄλλαι μὲν κατ' ἔθιμα παλαιὰ καὶ προνόμια διὰ χαρτῶν παραχωρηθέντα ὑπὸ τῶν κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ ἐφεξῆς βασιλέων, ἄλλαι δὲ ὑπὸ τοπικῶν ἐπιτροπειῶν ἐξαρτωμένων ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῆς τοπικῆς διοικήσεως, ἄλλαι δὲ τέλος ὑπὸ ἰδίων ἀρχόντων ἐκλεγομένων ὑπὸ τῶν

ἐν αὐτοῖς δημοτῶν κατὰ σύστημα νέον παρεμφερὲς πρὸς τὸ ἐν τῇ Ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ ἰσχῦον.

Πρώτη ἀφετηρία τοῦ νέου τούτου δημοτικοῦ συστήματος ἦν ὁ τοῦ 1835 νόμος (5 καὶ 7 Will. IV, C. 76), ὅστις ἐψηφίσθη κατ' ἀρχὰς ἐπὶ 178 μόνον πόλεων, τῶν μᾶλλον πολυαρίθμων καὶ τῶν μᾶλλον δικαιουμένων λόγῳ τῶν παλαιῶν προνομίων. Βραδύτερον ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ηὐξήθη εἴτε διὰ τῆς δημιουργίας νέων ἀστικῶν κέντρων, εἴτε διὰ τῆς ὑπαγωγῆς τῶν παλαιῶν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ νέου νόμου, μετὰ προηγουμένην αἴτησιν αὐτῶν πρὸς τὸ κοινοβούλιον, καθ' ἃ ῥητῶς ἐπετρέπετο ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ νόμου.

Ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ πρώτου δημοτικοῦ νόμου τοῦ 1835 οὐδὲν σχεδὸν παρῆλθεν ἔτος, χωρὶς νὰ ἐπενεχθῇ μεταβολή τις ἢ τροποποίησις ἐν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου. Εἰς ἑκατὸν δέκα ὑπολογίζονται οἱ πρόσθετοι νόμοι, οἵτινες εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως, εἴτε καθ' ὅλου εἴτε ἐπὶ μέρους ἐτροποποίουν ἢ συνεπλήρουν τὸν ἀρχικὸν νόμον τοῦ 1835.

Ἐπεβάλλετο ἄρα ἡ ἀνάγκη τῆς κωδικοποιήσεως τῶν πολυαρίθμων τούτων τροποποιήσεων τοῦ δημοτικοῦ νόμου καὶ τοῦτο ἐγένετο πρὸ ὀλίγων ἐτῶν διὰ τοῦ νόμου τῆς 28 Αὐγούστου 1882 (Municipal Corporations Act. 45 καὶ 46 Vict. c. 50), δι' οὗ κατηργήθησαν ῥητῶς ποὺ μὲν ἐν μέρει, ποὺ δὲ καθ' ὅλου 55 προγενέστεροι νόμοι συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἀρχικοῦ τοῦ ἔτους 1835, ὃν ἀντικατέστησε τέλεον. Κατ' οὐσίαν ὅμως εἶναι ἁπλῆ μεταγραφὴ καὶ συστηματικωτέρα περίληψις τῶν προγενεστέρων, διότι οὐδεμίαν μεταρρύθμισιν ἐπιφέρει ἢ ριζικὴν τροποποίησιν, ἀλλὰ μικράς τινας μεταβολὰς περὶ τὰ καθ' ἕκαστον ἢ τὴν διευκρίνησιν τῶν ἀμφισβητουμένων πρὶν ζητημάτων.

Ὁ νέος νόμος τοῦ 1882 ἐφαρμόζεται ὡς καὶ ὁ παλαιὸς μόνον ἐπὶ τῆς κυρίως λεγομένης Ἀγγλίας καὶ τῆς Οὐαλλίας, περιλαμβάνει δὲ ὡς καὶ ἐκεῖνος ὡρισμένον ἀριθμὸν πόλεων, ῥητῶς ἐν αὐτῷ κατονομαζομένων, σὺν τῇ μνείᾳ ὅτι τῇ ἀδείᾳ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας δύνανται νὰ παραχωρηθῶσιν ταὐτὰ δημοτικὰ προνόμια ἢ παρόμοια καὶ εἰς ἄλλας πόλεις, αἵτινες ἤθελον ἐξαιτήσει ταῦτα παρὰ τοῦ Κοινοβουλίου.

Εἰς τὴν περιληπτικὴν τοῦ νόμου τούτου ἀνάλυσιν προβαίνομεν νῦν.

356. Δημόται ἐκλογεῖς λογίζονται μόνοι οἱ ἐγγεγραμμένοι ἐν τῷ σχετικῷ καταλόγῳ, πρὸς ἐγγραφὴν δὲ ἐν αὐτῷ ἀπαιτοῦνται τὰ ἑξῆς προσόντα α') ἐνηλικιότης ἤτοι συμπλήρωσις τοῦ 21 ἔτους τῆς ἡλικίας β') κατοχὴ ἀπὸ 12 μηνῶν συνεχῶν ἐν τῷ δήμῳ εἴτε ἐξ ὁλοκλήρου εἴτε ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλων οἰκίας, καταστήματος, ἢ οἱουδήποτε ἄλλου κτιρίου, συνεπαγομένων δυνάμει τοῦ νόμου τὸ δικαίωμα ψήφου γ') διαμονὴ κατὰ τοὺς δώδεκα τούτους μῆνας ἐντὸς τοῦ δήμου ἢ εἰς ἀπόστασιν ἑπτὰ μιλλίων ἀπ' αὐτοῦ, δ') πληρωμὴ τοῦ ὑπὲρ τῶν πτωχῶν φόρου, ε') καταβολὴ ὅλων τῶν ἄλλων φόρων συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν δημοτικῶν τῶν ἐπιβεβλημένων ἐπὶ τῆς κατοικίας.

Ὅθεν ἐξαιροῦνται τοῦ δικαιώματος τοῦ ψηφοφορεῖν ἐν ταῖς δημοτικαῖς ἐκλογαῖς οἱ ξένοι, οἱ λαβόντες δημόσια βοηθήματα ἢ ἐλέῃ καὶ οἱ στερηθέντες τῆς ψήφου δι' ἀποφάσεως.

Καὶ γυναῖκες δὲ ἐνήλικες οὖσαι ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν ὑπὸ τοὺς ἀνωτέρω ὅρους ἐν ταῖς δημοτικαῖς ἐκλογαῖς, ὅταν δὲν διατελῶσιν ὑπὸ σύζυγον.

357. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον θεωρεῖται καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ὡς καὶ ἐν Γαλλίᾳ ἡ μόνη δημοτικὴ ἀρχή, διότι αὐτὸ ἐκλέγει τόν τε δήμαρχον καὶ τοὺς παρέδρους.

Σύμβουλοι ἐκλέγονται οἱ νομίμως ἐγγεγραμμένοι δημόται ἐν τῷ καταλόγῳ, κατοικοῦντες οὐχὶ πλέον τῶν 15 μιλλίων μακρὰν τοῦ δήμου καὶ κατέχοντες ἰδιοκτησίαν εἴτε κινητὴν εἴτε ἀκίνητον, ἢ ἀμφότερα ἐμοῦ ἀξίας 500—1000 λιρῶν.

Ἐξαιροῦνται τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγεσθαι οἱ ἔμμισθοι δημόσιοι ὑπάλληλοι, οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ ἔχοντες συμφέρον τι κοινὸν μετὰ τοῦ δήμου.

Ἡ ἐκλογὴ τῶν συμβούλων γίνεται ἀνὰ τριετίαν, ἀνανεοῦται δὲ τὸ τρίτον αὐτῶν κατ' ἔτος δι' ἐκλογῆς.

Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον διορίζει τὸν δημοτικὸν γραμματέα καὶ τὸν ἀντικαταστάτην αὐτοῦ ἐν περιπτώσει ἀσθενείας ἢ κωλύματος, τὸν ταμίαν καὶ λοιποὺς ὑπαλλήλους, οἷον μηχανικούς, ἰατροὺς κλπ.

358. Οἱ πάρεδροι (aldermen) ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν δημοτικῶν συμβούλων εἰς ἀριθμὸν κατὰ τὸ τρίτον μικρότερον τοῦ ἑαυτῶν. Ἐκλέγονται δὲ εἴτε μεταξὺ αὐτῶν τῶν συμβούλων εἴτε καὶ ἐκ τῶν δημοτῶν τῶν ἐχόντων τὰ προσόντα τούτων. Ἐάν τις ὅμως σύμβουλος διορισθῇ πάρεδρος, ἡ θέσις αὐτοῦ κενοῦται καὶ διατάσσεται νέα ἐκλογή.

Οἱ πάρεδροι διαμένουσι ἐν τῷ ἀξιώματι ἐπὶ ἓξ ἔτη, ἀνανεοῦνται δὲ ἀνὰ τριετίαν κατὰ τὸ ἥμισυ.

359. Καὶ ὁ δήμαρχος ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου εἴτε μεταξὺ τῶν παρέδρων ἢ τῶν συμβούλων, εἴτε μεταξὺ τῶν δημοτῶν τῶν ἐχόντων τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα πρὸς ἐκλογὴν συμβούλων.

Διορίζεται δέ ἐπὶ ἓν ἔτος καὶ ἐπὶ ἀντιμισθίᾳ ὁριζομένῃ ὑπὸ τοῦ συμβουλίου. Ἐν περιπτώσει ἀσθενείας ἢ ἀπουσίας διορίζει τὸν ἀντικαταστάτην του ἐκ τῶν συμβούλων ἢ παρέδρων (deputy Mayor), ὅπερ ἀναγγέλλει ἐγγράφως τῷ συμβουλίῳ. Ὁ ἀντικαταστάτης ἔχει ὅλα τὰ δικαιώματα τοῦ δημάρχου, πλὴν τῆς προεδρείας τοῦ συμβουλίου, ἐκτὸς ἐὰν τὰ μέλη αὐτοῦ συναινῶσι ῥητῶς, καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ εἰρηνάρχου.

Ὁ δήμαρχος ἐκτὸς τῶν ἄλλων καθηκόντων ἐκτελεῖ καὶ τὰ τοῦ εἰρηνάρχου ἐν τῷ δήμῳ, διατελεῖ δὲ τοιοῦτος καὶ μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ ἔτους, καθ' ὃ ἦτο δήμαρχος. Ἡ Ἀνασσα ὅμως βούναται νὰ διορίσῃ καὶ ἄλλους εἰρηνάρχας ἐν τοῖς δήμοις, οἵτινες ἐνεργοῦσιν ἀνεξαρτήτως τῶν κομητειῶν ὡς πρὸς τὴν ἐκδίκασιν τῶν δικαστικῶν διαφορῶν.

Ὁ δήμαρχος ὡς εἰρηνάρχης ἔχει τὴν αὐτὴν δικαιοδοσίαν ὡς πρὸς τὰ ἀδικήματα τὰ διαπραττόμενα ἐν τῇ ἑαυτοῦ περιφερείᾳ, ἣν καὶ ὁ εἰρηνάρχης ἐν τῇ κομητείᾳ, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ συνεδριάζῃ ἐν τοῖς κακουργιοδικείοις.

360. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον συνέρχεται τετράκις τοῦ ἔτους εἰς συνόδους, ὧν ἡ μὲν πρώτη γίνεται κατὰ νόμον τὴν 9 Νοεμβρίου, αἱ τρεῖς ἄλλαι ὁπότε ἤθελεν ὁρίσει αὐτὸ τὸ συμβούλιον διὰ κανονισμοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁ δήμαρχος δύναται νὰ συγκαλέσῃ τὸ συμβούλιον ὁπόταν θελήσῃ, αὐτὸς δὲ καὶ προεδρεύει τούτου. Αἱ ἀποφάσεις λαμβάνονται διὰ τῆς πλειοψη-

φίας τῶν παρόντων καὶ ψηφισάντων μελῶν. Ὅθεν τὰ μέλη τὰ ἀρνηθέντα ψῆφον θεωροῦνται ὡς ἀπόντα, ὑπολογιζόμενα μόνον ὡς πρὸς τὴν ἀπαρτίαν, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ τρίτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου. Τὸ συμβούλιον δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς ὅσαςδήποτε καὶ οἱασδήποτε θελήσῃ ἐπιτροπείας.

Τὸ συμβούλιον ἐκδίδει τοπικὰ διατάγματα (buy-laws), σκοποῦντα τὴν πρόληψιν ἢ καταστολὴν οἱασδήποτε βλάβης προερχομένης ἐκ παρανόμου ἐνεργείας. Δύναται δὲ καὶ νὰ ὁρίσῃ τὸ συμβούλιον ἐπὶ τῇ παραβάσει τῶν διατάξεων τούτων ποινὴν προστίμου μέχρι 15 λιρῶν.

Πρὸς ἐπιψήφισιν ὅμως τούτων ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία τῶν δύο τρίτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν συμβούλων. Ἐκτελοῦνται δὲ τὰ τοπικὰ διατάγματα τεσσαράκοντα ἡμέρας μετὰ τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν καὶ τὴν ἀποστολὴν ἑνὸς ἀντιτύπου πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν.

361. Συμφώνως πρὸς τὰς ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπικρατούσας ἀρχὰς τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ ἡ ἐξέλεγξις τῶν δημοτικῶν λογαριασμῶν δὲν γίνεται ὑπὸ τοῦ Κράτους δι' ἰδίων ἀρχῶν ὡς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἑλλάδι, ἀλλὰ διὰ προσώπων ἐκλεγομένων ὑπ' αὐτῶν τῶν δημοτῶν. Τοιοῦτοι εἶνε οἱ ἐλεγκταὶ (auditors), τρεῖς τὸν ἀριθμὸν ἐν ἑκάστῳ δήμῳ, ὧν δύο ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν δημοτῶν ἀπ' εὐθείας, (electives auditors), εἷς δὲ ὑπὸ τοῦ δημάρχου μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου. Καὶ τῶν τριῶν ἡ λειτουργία διαρκεῖ ἐπὶ ἓν μόνον ἔτος καὶ συνίστανται εἰς τὴν ἐξέλεγξιν ὅλων τῶν δικαιολογητικῶν ἐγγράφων καὶ τῶν βιβλίων τοῦ δημοτικοῦ ταμείου. Πρὸς τοῦτο δὲ ὀφείλει οὗτος νὰ ἰσολογίζῃ τὰ βιβλία αὐτοῦ καθ' ἑκάστην ἑξαμηνίαν, εἰς τὸ τέλος δὲ ἑκάστου ἐνιαυτοῦ νὰ δημοσιεύῃ διὰ τοῦ τύπου πλήρη κατάστασιν τῶν λογαριασμῶν τοῦ παρελθόντος ἔτους.

Καὶ ἡ ἐπιθεώρησις δὲ τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων γίνεται ὡσαύτως δι' ἰδίων ὀργάνων αὐτοδιοικήσεως, τῶν ἐπιθεωρητῶν (Revising assessors)· ἐν ἑκάστῳ δήμῳ δῆλον ὅτι ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν δημοτῶν δύο ἐπιθεωρηταί, καθήκον ἔχοντες νὰ βεβαιώσωσι τὸν δήμαρχον ἐν τῇ ἀναθεωρήσει τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων καὶ καθ' ὅλου εἰπεῖν ὅλων τῶν ἐκλογικῶν πράξεων.

362. Οἱονδήποτε πρόσωπον νομίμως ἐκλεχθὲν ἐν δημοτικῇ τινι λειτουργίᾳ ὀφείλει ἐκτὸς τῶν νομίμων λόγων ἀπαλλαγῆς ἢ ν' ἀποδεχθῇ αὐτήν, ἢ νὰ πληρώσῃ πρόστιμον εἰς τὸ συμβούλιον μέχρι πεντήκοντα λιρῶν στερλινῶν.

Ἀπαλλάσσονται τοῦ προστίμου οἱ διανοητικῶς ἀσθενεῖς, οἱ κωφοὶ καὶ τυφλοί, οἱ ἔχοντες ἄλλην διαρκῆ σωματικὴν ἀσθένειαν, οἱ ὑπερβάντες τὸ 65 ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ ἐκπληρώσαντες τὴν λειτουργίαν κατὰ τὰ πέντε προηγούμενα ἔτη ἢ καταβαλόντες τὸ πρόστιμον.

363. Ἐὰν τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ἐπιθυμῇ, ὅπως ἀντὶ τοῦ δημάρχου ὡς εἰρηνάρχου διορισθῇ ἔμμισθος δικαστὴς (Stipendiary Magistrate) δέον ν' ἀπευθύνῃ εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν ἔγγραφον αἴτησιν, δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ Ἄνασσα δύναται νὰ διορίσῃ εἰς τὴν θέσιν τοιούτου δικαστοῦ ἕνα ἢ πλείονας δικηγόρους ἐκ τῶν ἐχόντων ἐπταετῆ πρακτικὴν ἄσκησιν. Οἱ τοιοῦτοι δικασταὶ ἀνακαλοῦνται ἐν ἀνάγκῃ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως.

Ὡσαύτως δύναται νὰ ἐπιτραπῇ ὑπὸ τῆς Ἀνάσσης, ὅπως δικαστήριον τριμηνιαίας συνόδου (court of quarter session) συγκροτῆται ἐν τῷ δήμῳ, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιστάσει διορίζεται ὑπὸ τῆς Ἀνάσσης δικηγόρος τις ἐκ τῶν ἐχόντων πενταετῆ ἄσκησιν ὡς ποινικὸς δικαστής (recorder). Ὁ τοιοῦτος δικαστὴς λαμβανόμενος καὶ μεταξὺ τῶν βουλευτῶν, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ δήμου, δύναται νὰ περιλαμβάνῃ ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ δικαιοδοσίαν καὶ δύο ἢ πλείονας δήμους.

Ὁ recorder ὀφείλει νὰ συγκροτῇ ἑκάστην τριμηνίαν ἢ καὶ συχνότερον σύνοδον ποινικήν, ἐν ᾗ δικάζονται πάντα τὰ κακουργήματα καὶ πλημμελήματα, τὰ δικαζόμενα ὑπὸ τῶν τριμηνιαίων συνόδων τῶν κομητειῶν. Μόνος δικαστὴς τῶν συνόδων τούτων εἶνε ὁ recorder, δυνάμενος νὰ εἶναι ἐν ταὐτῷ καὶ δικαστὴς τοῦ ἀστικοῦ δικαστηρίου τοῦ δήμου (borough civil court). Πάντες οἱ δημόται τοῦ δήμου, ἐν ᾧ ὑφίσταται ἴδιον

ποινικὸν καὶ ἀστικὸν δικαστήριον ὀφείλουσι ν' ἀποτελῶσι μέρος αὐτοῦ ὡς ἔνορκοι.

364. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον διορίζει ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ συμβούλους τινάς, οἵτινες μετὰ τοῦ δημάρχου ἀποτελοῦσι τὴν ἐπιτροπείαν τῆς ἀσφαλείας. Ἡ ἐπιτροπεία δ' αὕτη διορίζει τοὺς δημοτικοὺς ἀστυνόμους ἢ κλητῆρας ἢ (borough constables). Ἡ ἐπὶ τῆς ἀσφαλείας ἐπιτροπεία συντάσσει τοὺς κανονισμούς, εἰς οὓς οὗτοι ὀφείλουσι νὰ ὑποβληθῶσιν, ἔχει δὲ καὶ τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς παύσῃ ἢ νὰ τοὺς ἀνακαλέσῃ.

Οἱ δημοτικοὶ ἀστυνόμοι ἔχουσι τὴν ἐξουσίαν νὰ συλλάβωσι καὶ κατάσχωσι πάντα φερέοικον καὶ ὕποπτον, ὅστις ταράσσει τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ ἔχει τὴν πρὸς τοῦτο διάθεσιν. Διακρατοῦσι δὲ αὐτὸν μέχρις οὗ ὁδηγηθῇ ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ, ἢ ἀφήσωσιν αὐτὸν ἐλεύθερον ἐπὶ ἐγγυήσει, ἐὰν ἐχορηγήθη αὐτοῖς τὸ δικαίωμα.

365. Δύο ἢ πλείονες δίκασται ἔχοντες δικαιοδοσίαν ἐν τῷ δήμῳ διορίζουσι τὸν Ὀκτώβριον ἑκάστου ἔτους, ὅσους ἂν θέλωσι δημότας, ὡς εἰδικοὺς ἀστυνόμους, ὀφείλοντας νὰ ἐνεργῶσιν ὅ,τι καὶ οἱ τακτικοί, ὅταν διαταχθῶσιν ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ τοῦ δήμου, βεβαιοῦντος ὅτι κατὰ τὴν γνώμην του ἡ τακτικὴ δύναμις τῆς ἀστυνομίας εἶναι ἀνεπαρκὴς πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως καὶ εἰρήνης.

Γ'. ΕΝ ΠΡΩΣΣΙΑ

Περίληψις.

366. Καὶ ἐν Πρωσσίᾳ ἄλλως μὲν διοικοῦνται αἱ πόλεις, ἄλλως δὲ αἱ ἀγροτικαὶ κῶμαι.
367. Ι. Δημοτικὸν σύστημα τῶν πόλεων. Ἐκλογεῖς καὶ ἐκλόγιμοι.
368. Περὶ τῆς ἐκλογῆς.

369. Περὶ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου.
370. Περὶ τῶν συνεδριάσεων αὐτοῦ.
371. Περὶ τοῦ Magistrat ἢ ἐκτελεστικοῦ σώματος.
372. Καθήκοντα τοῦ Magistrat.
373. ΙΙ. Διοίκησις τῶν ἀγροτικῶν δήμων.
374. Περὶ τῶν ἐκλογέων καὶ ἐκλογίμων.
375. Περὶ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπείας.

---

366. Καὶ ἐν Πρωσσίᾳ, καθάπερ ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ ὀργανισμὸς τῶν πόλεων, ἤτοι τῶν ἀστικῶν δήμων, εἶναι ὅλως διάφορος ἀπὸ τοῦ τῶν ἀγροτικῶν κωμῶν. Ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν ὑφίσταται ἓν καὶ τὸ αὐτὸ σύστημα καθ' ἅπασαν τὴν Πρωσσίαν, ἀλλὰ πολλὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ ποικίλα· διὸ περιοριζόμεθα κατ' ἀνάγκην ἐπὶ τοῦ δημοτικοῦ συστήματος τοῦ ἐφαρμοζομένου ἐπὶ τῶν ἐξ λεγομένων ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν καὶ ὅπερ φαίνεται προωρισμένον νὰ ἐπεκταθῇ καὶ ἐφ' ὅλων τῶν ἄλλων.

367. Ἡ διοίκησις τῶν πόλεων ἀνατίθεται εἰς συμβούλιον ἐκλεγόμενον ὑφ' ὅλων τῶν ἀνεξαρτήτων δημοτῶν (Selbständige), ἤτοι ἐκείνων οἵτινες, διαμένοντες ἀπὸ ἑνὸς τοὐλάχιστον ἔτους ἐν τῷ δήμῳ, συνεπλήρωσαν τὸ εἰκοστὸν τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας των, ἔχουσιν ἴδιον οἴκημα καὶ δὲν ἐστερήθησαν δικαστικῶς τῆς ἐλευθέρας διαχειρίσεως τῆς περιουσίας των, ἢ τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων των. Πρὸς ἀπόλαυσιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ἀπαιτεῖται πρὸς τούτοις ἡ καταβολὴ τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος ἢ τοῦ τῶν κλάσεων μέχρι τοῦ ποσοῦ τῶν τεσσάρων τοὐλάχιστον ταλλήρων.

Τὰ νομικὰ πρόσωπα (ἑταιρίαι, δημόσια ἢ φιλανθρωπικὰ καταστήματα) συμμετέχουσι τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν, δι' ἑνὸς τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν.

Ἐκλόγιμοι δὲ εἶναι ἅπαντες οἱ ἐκλογεῖς, ἐξαιρουμένων τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων τῶν ἐπιτετραμμένων τὴν ἐποπτείαν τῶν δήμων τῶν ἐμμίσθων δημοτικῶν ὑπαλλήλων, τῶν κληρικῶν, τῶν δημοδιδασκάλων, τῶν δικαστῶν, τῶν εἰσαγγελέων καὶ τῶν ἀστυνομικῶν ὑπαλλήλων.

368. Ἡ δημοτικὴ ἐκλογὴ δὲν διεξάγεται ἁπλῶς ὡς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἑλλάδι, ἀλλὰ κατὰ σύστημα σύνθετον, ὥστε νὰ πα-

ρέχηται ἴση προστασία εἰς ἁπάσας τὰς κοινωνικὰς τάξεις μηδὲ ἐπικρατῇ μία καὶ μόνη ἐπὶ βλάβῃ πασῶν τῶν ἄλλων. Πρὸς τοῦτο δὲ διαιροῦνται ἅπαντες οἱ δημόται ἐκλογεῖς πόλεώς τινος εἰς τρεῖς κατηγορίας ἢ τάξεις (abtheilungen), ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ τῶν ἀμέσων φόρων, οὓς καταβάλλουσιν ἐν τῷ δήμῳ. Ἑκάστη τάξις ἐκλέγει τὸ τρίτον τῶν δημοτικῶν συμβούλων, τὸ ἥμισυ δ' αὐτῶν δέον νὰ λαμβάνηται μεταξὺ τῶν κατοικούντων ἐν τῷ δήμῳ εἴτε ὡς ἰδιοκτητῶν εἴτε ὡς ἐπικαρπωτῶν.

Ἡ ἐκλογὴ γίνεται ἀνὰ διετίαν τὸν μῆνα Νοέμβριον, ἕκαστος δ' ἐκλογεὺς ἐκφωνεῖ δημοσίᾳ εἰς τὸν πρόεδρον τὰ ὀνόματα ἐκείνων, ὑπὲρ ὧν θέλει νὰ δώσῃ τὴν ψῆφόν του. Κατὰ τὴν πρώτην ψηφοφορίαν ἀπαιτεῖται ἀπόλυτος πλειονοψηφία δι' ἕκαστον ὑποψήφιον, ἐν ἀποτυχίᾳ δὲ τούτου, διατάσσεται νέα ἐκλογή, καὶ τότε ἀρκεῖ ἡ σχετικὴ πλειονοψηφία. Ἐν ἰσοψηφίᾳ ἀποφασίζει ὁ κλῆρος.

369. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τῶν πόλεων (Statdverordneten Versammlung) ἀποτελεῖται ἐκ δώδεκα μελῶν ἐν ταῖς πόλεσι ταῖς ἐχούσαις 2,500 κατοίκων, ἐκ δέκα καὶ ὀκτὼ ἐν ταῖς ἀποτελουμέναις ἐκ 2,500—5,000 ψυχῶν, ἐξ εἴκοσι καὶ τεσσάρων ἐν ταῖς ἀριθμούσαις 5,001 — 10,000 κατοίκων καὶ οὕτως, ἀναλόγως μέχρις ἑξήκοντα συμβούλων ἐν τοῖς δήμοις τοῖς κατοικουμένοις ὑπὸ 30,000—120,000 ψυχῶν. Εἰς ἑκάστην δὲ πεντηκοντάδα χιλιάδων κατοίκων ἐπὶ πλέον τοῦ ἀριθμοῦ τούτου ἐκλέγονται ἓξ ἔτι σύμβουλοι.

Οἱ δημοτικοὶ σύμβουλοι ἐκλέγονται ἐπὶ ἑξαετίαν, ἀνανεοῦνται δὲ κατὰ τὸ τρίτον ἀνὰ διετίαν. Ἡ ἐκλογὴ εἶναι ὑποχρεωτική, ἐπιτρεπομένης τῆς ἀποποιήσεως δι' ὡρισμένους λόγους, οἷον δι' ἀσθένειαν, διαρκῆ ἀποδημίαν, ἡλικίαν πλέον τῶν 60 ἐτῶν, δημοσίαν ὑπηρεσίαν κτλ. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ τῶν περιπτώσεων τούτων δύναται τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ἕνεκα εἰδικῶν λόγων ν' ἀπαλλάξῃ τινὰ τοῦ ἀπονεμηθέντος αὐτῷ δημοτικοῦ ἀξιώματος.

Ὁ ἄνευ νομίμων λόγων ἀρνούμενος τὸ δημοτικὸν ἀξίωμα στερεῖται τοῦ δημοτικοῦ ἀξιώματος ἐπὶ τριετίαν, ἢ ὑποβάλλεται εἰς αὔξησιν κατὰ τὸ ὄγδοον ἢ τέταρτον τῶν ὑπ' αὐτοῦ πληρωτέων ἀμέσων φόρων.

370. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον συνέρχεται κατὰ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ὡρισμένους καιροὺς, ἢ τῇ προσκλήσει τοῦ προέδρου, ὁσάκις ἤθελε κρίνει οὗτος ἀναγκαῖον.

Τὸ συμβούλιον ἐκλέγει κατ' ἔτος τὸ γραφεῖόν του, συγκείμενον ἐκ τοῦ προέδρου, τοῦ ἀντιπροέδρου, τοῦ γραμματέως καὶ τοῦ βοηθοῦ αὐτοῦ, λαμβανομένων πάντων ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ, πλὴν τοῦ γραμματέως, ὅστις δύναται νὰ ληφθῇ καὶ ἐκ τῶν δημοτικῶν ὑπαλλήλων.

Ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος, τῇ προτάσει τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Μέχρι δὲ τῆς ἐκλογῆς νέου συμβουλίου αἱ δημοτικαὶ ὑποθέσεις διοικοῦνται δι' ἐπιτρόπων διοριζομένων ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν.

371. Τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἐν τῷ δήμῳ ἀποτελεῖ ἴδιον σῶμα, Magistrat καλούμενον, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ δημάρχου, ἑνὸς παρέδρου ἢ ἀντιδημάρχου καὶ ἀριθμοῦ τινος δημοσυμβούλων (Stadräthe), ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ ἐκ τινων ἐμμίσθων ὑπαλλήλων τοῦ δήμου.

Μέλη τοῦ Magistrat δὲν δύνανται νὰ ἐκλεχθῶσιν οἱ ἀσκοῦντες τὴν ἐπὶ τῶν δήμων ἐποπτείαν διοικητικοὶ ὑπάλληλοι, οἱ δημοτικοὶ σύμβουλοι, οἱ κληρικοί, οἱ ἀστυνόμοι καὶ ἄλλοι τινές.

Ὁ δήμαρχος καὶ τὰ ἔμμισθα μέλη τοῦ Magistrat ἐκλέγονται ἐπὶ δώδεκα ἔτη, οἱ δὲ πάρεδροι καὶ οἱ δημοσύμβουλοι ἐπὶ ἓξ ἔτη, ἅπαντες δὲ ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου.

Οἱ δημοσύμβουλοι ἀνανεοῦνται ἀνὰ τριετίαν κατὰ τὸ ἥμισυ.

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ δημάρχου καὶ παρέδρου χρήζει τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ Βασιλέως ἢ τοῦ προέδρου τοῦ κυβερνείου.

372. Τὸ Magistrat εἶναι ἡ ἀνωτάτη ἐκτελεστικὴ ἐξουσία τοῦ δήμου, ἐπαγρυπνεῖ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων, προπαρασκευάζει καὶ ἐκτελεῖ τὰς ἀποφάσεις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ἐπιτηρεῖ τὰ δημοτικὰ καταστήματα καὶ ἱδρύματα, διαχειρίζεται τὴν δημοτικὴν περιουσίαν, διορίζει καὶ ἐπιτηρεῖ τοὺς δημοτικοὺς ὑπαλλήλους, διατηρεῖ τὰ ἀρχεῖα, ἐκπροσωπεῖ τὸν δῆμον, καὶ ἐνεργεῖ ἐν ὀνόματι αὐτοῦ, τελεῖ τὴν τοπικὴν ἀστυνομίαν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον καὶ κατ' ἐντολὴν τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας.

Ὁ δήμαρχος ἐπιτηρεῖ τὴν πορείαν τῶν ὑποθέσεων, προεδρεύει τοῦ Magisrat, ἐνεργεῖ ἐπ' ὀνόματί του, εἴτε ἐξ ἐπαγγέλματος ἄνευ τῆς συνδρομῆς του ἐν ταῖς κατεπειγούσαις ὑποθέσεσιν.

373. Τοιοῦτο ἐν τοῖς καθ' ὅλου τὸ σύστημα τῆς διοικήσεως τῶν πόλεων ἢ ἀστικῶν δήμων ἐν Πρωσσίᾳ. Οἱ ἀγροτικοὶ δῆμοι διοικοῦνται πολλῷ ἁπλούστερον καὶ μᾶλλον κατ' ἔθιμα καὶ ἐπιτοπίους διατάξεις ἢ κατὰ γενικὸν καὶ ἀπανταχοῦ ἐξ ἴσου ἐφαρμοζόμενον σύστημα.

Ἐν πρώτοις δὲν ἀπαιτεῖται ἀναγκαίως δημοτικὸν συμβούλιον ἐν τοῖς ἀγροτικοῖς δήμοις, ἀλλ' ὑποκαθίσταται εἰς τὴν θέσιν τούτου ὁ σύλλογος ὅλων τῶν ἐκλογέων συνερχόμενος ἐπὶ τούτῳ εἰς συνελεύσεις. Οὐχ ἧττον δύναται ἀγροτικός τις δῆμος νὰ αἰτήσῃ τὴν ἵδρυσιν συμβουλίου, καὶ τότε οἱ ὅροι τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν κανονίζονται δι' εἰδικῶν διατάξεων.

374. Κατὰ κανόνα ὅπως ἡ τις ἐκλογεὺς ἐν τοῖς ἀγροῖς, πρέπει νὰ ἔχῃ ἴδιον οἴκημα (Hausstand), ἢ νὰ κατέχῃ ἀγροτικὸν κτῆμα ἀρκούντως μέγα, ὥστε νὰ ἐπαρκῇ πρὸς διατήρησιν τοὐλάχιστον τῶν ὑποζυγίων τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς καλλιέργειαν αὐτοῦ, ἢ ἀνάλογον βιομηχανικὸν κατάστημα. Οἱ ἰδιοκτῆται κτημάτων μεγαλειτέρων δύνανται νὰ ἔχωσι πλείονας τῆς μιᾶς ψήφου.

Τὰ ἐκλογικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνηλίκου ἀσκοῦνται ὑπὸ τοῦ πατρός, ἢ τοῦ ἐπιτρόπου αὐτοῦ, τῆς δ' ἐγγάμου συζύγου ὑπὸ τοῦ συζύγου. Αἱ ἄγαμοι γυναῖκες καὶ τὰ πρόσωπα τὰ μὴ κατοικοῦντα ἐν τῷ δήμῳ, ἀλλ' ἔχοντα ἐν αὐτῷ ἰδιοκτησίαν τινά, δύνανται νὰ ἐκπροσωπῶνται ὑπό τινος ἐκλογέως, ὃν ἤθελον ὁρίσει.

Τῶν ἐκλογίμων τὰ προσόντα ὁρίζονται κατὰ τόπους διάφορα, ἀλλὰ κατὰ κανόνα ἀπαιτοῦνται τοσαῦτα τοὐλάχιστον ὅσα καὶ διὰ τοὺς ἐκλογεῖς.

Ὡσαύτως δι' ἐπιτοπίων διατάξεων ὁρίζεται ὁ χρόνος καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς ὡς καὶ ἡ διαίρεσις τῶν ἐκλογέων εἰς τάξεις.

375. Ἐν τοῖς ἀγροτικοῖς δήμοις ἡ ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπεία σύγκειται ἐκ τοῦ ἄρχοντος τοῦ δήμου (Gemeindesvorsteher) καὶ δύο δημοσυμβούλων ἀναθούντων καὶ ἀντικαθιστώντων αὐτόν.

Ἅπαντες οὗτοι ἐκλέγονται ὑπὸ τῆς γενικῆς συνελεύσεως τοῦ δήμου, ἢ ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ἐὰν ὑπάρχῃ τοιοῦτο, ἐπὶ ἓξ ἔτη. Ἡ δ' ἐκλογὴ αὐτῶν ἐπικυροῦται ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου, (Landrath).

Ὁ ἄρχων τοῦ δήμου διοικεῖ τὰ δημοτικὰ κτήματα, ἐκπροσωπεῖ τὴν κεντρικὴν ἐξουσίαν καὶ τελεῖ τὴν τοπικὴν ἀστυνομίαν.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΠΕΡΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ*

Περίληψις

376. Ἀνάγκη ἐποπτείας καὶ ἐλέγχου ἐπὶ τῶν πράξεων τῆς διοικήσεως. Τριπλοῦν σύστημα.
377. Α'. Ἔλεγχος τῆς διοικήσεως ὑπὸ τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ λαοῦ.
378. Β'. Ὑπ' αὐτῆς τῆς διοικήσεως ἱεραρχικῶς.
379. Γ'. Ὑπὸ τοῦ ἀδικηθέντος ἢ ζημιωθέντος πολίτου. Ἔννοια τῆς *ἀναφορᾶς ἢ μέμψεως*.
380. Ἀντίθεσις μεταξὺ *καθαρᾶς* καὶ *ἀμφισβητουμένης* διοικήσεως.— *Σκοπιμότης* τῶν διοικητικῶν πράξεων.
381. *Νομιμότης* τῶν διοικητικῶν πράξεων. — Ἔννοια τῆς *διοικητικῆς ἀγωγῆς*.
382. Στοιχεῖα τῆς διοικητικῆς ἀγωγῆς.

---

* Ὅρα Vivien, Etudes administratives 1845 I, σ. 121 καὶ ἑξ.— Pann, Verwaltungsjustiz in Oesterreich 1876—Gneist, Verwaltung. Justiz, Rechtsweg 1869 καὶ Der Rechtstaat und die Verwaltungsgerichte in Deut. 1879—Kissling Beitrage zur theorie des Verw. r. 1876— Sarwey, Allgem. Verw. r. 1884 σ. 43 καὶ ἑξ.— Stein, Handb. d. Verwalt. lehre 1887, I, σ. 110 καὶ ἑξ. — Parey, Handb. preussis. Werw. r. 1887, I, 1, καὶ ἑξ.—Rönne, II, 330 καὶ ἑξ. — Bornhag, preus. Werw. r. 1888, I, 397 καὶ ἑξ. — Grotefend, Lehrb. preus. Verw. r. 1890, I, 305 καὶ ἑξ.—Stengel, Vorterbuch Deut. Verw. r. 1890. ἐν λ. Verwaltungsgerichtsbarkeit.

383. Διαφορὰ τῆς διοικητικῆς ἀγωγῆς ἀπὸ τῆς ἀστικῆς.
384. Οὔτε αἱ διοικητικαὶ ἀρχαὶ οὔτε τὰ τακτικὰ δικαστήρια εἶνε κατάλληλοι ἀρχαὶ πρὸς ἐκδίκασιν τῆς διοικητικῆς ἀγωγῆς.
385. Ἀνάγκη πρὸς τοῦτο συστάσεως ἰδίων δικαστηρίων, ἤτοι διοικητικῶν.
386. Δικονομικοὶ κανόνες, καθ' οὓς δέον νὰ δικάζωσι τὰ διοικητικὰ δικαστήρια.
387. Ὅρια μεταξὺ ἀστικῶν καὶ διοικητικῶν δικαστηρίων.
388. Συμπέρασμα.

376. Ἐν τῷ συνταγματικῷ Κράτει, ἔνθα ὁ νόμος, ἐγγυητὴς καὶ ὑπέρμαχος πάντων, οὐδένα ἀναγνωρίζει ὑπέρτερον ἑαυτοῦ, δῆλον ὅτι καὶ ἡ διοίκησις πρέπει κατὰ νόμον νὰ ἐνεργῇ, ἤτοι καὶ τὰ ἑαυτῆς καθήκοντα προσηκόντως νὰ ἐπιτελῇ καὶ τὰ τῶν πολιτῶν δίκαια νὰ μὴ παραβλάπτῃ.

Ἡ διοίκησις ἄρα ἐν πάσῃ ἐνεργείᾳ αὐτῆς ὑπέχει κατὰ νόμον διττὴν ὑποχρέωσιν, τὴν μὲν θετικήν, τὴν δὲ ἀποθετικήν, τὴν μὲν πρὸς ἑαυτήν, τὴν δὲ πρὸς πάντα τὰ μέλη τῆς πολιτείας. Ἀλλ' ἵνα κατ' ἀμφότερα ταῦτα παραμένῃ ἀσφαλὴς καὶ μόνιμος ἡ ὑποχρέωσις τῆς διοικήσεως, ἀνάγκη ἐποπτείας καὶ ἐλέγχου, διότι καὶ ἡ διοίκησις ἐξ ἐμψύχων ὀργάνων ἀποτελεῖται, ἤτοι ἐκ προσώπων ὑποκειμένων, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, εἰς πάθη καὶ ἀτελείας.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ διοικητικὰ ὄργανα δυνατὸν νὰ σφάλλωνται πολυτρόπως, ὁτὲ μὲν καταφώρως ἀδικοῦντα, ὁτὲ δὲ περὶ τὴν τῶν νόμων ἑρμηνείαν καὶ ἐφαρμογὴν ἁμαρτάνοντα, ἄλλοτε τἀληθῆ τῆς πολιτείας ἢ τῶν πολιτῶν συμφέροντα παρορῶντα, εἴτε ἐξ ἀγνοίας εἴτ' ἐξ ἀμελείας, ἄλλοτε προσώπου τινὸς τὸ δίκαιον παραβιάζοντα, ἡ ἐπὶ τῆς διοικήσεως ἐποπτεία καὶ ὁ ἔλεγχος εἶναι κατ' ἀνάγκην πολλαπλοῦς καὶ διάφορος ἑκάστοτε.

Ἀποχωρίζοντες ἐνταῦθα τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς οἱ δημόσιοι λειτουργοί, ἐξερχόμενοι τῶν ὁρίων τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων, ἐνεργοῦσιν οὐχὶ ὡς διοίκησις, ἀλλ' ὡς ἄτομα, ὅτε καὶ ὑπάγονται ὑπὸ τὴν ἀστικὴν ἢ ποινικὴν δικαιοδοσίαν, συνάγομεν τὴν κατὰ τὰς λοιπὰς περιστάσεις ἐπίσημον ἐποπτείαν καὶ ἔλεγχον ἐπὶ τῆς διοικήσεως εἰς τρία τὰ κύρια· πρῶτον μὲν εἰς τὴν τοῦ συνόλου τῶν

πολιτῶν διὰ τῶν νομίμων ἀντιπροσώπων, δεύτερον δὲ εἰς τὴν τῆς διοικήσεως αὐτῆς, ἱεραρχικῶς λειτουργούσης, καὶ τρίτον εἰς τὴν τῶν πολιτῶν ἐπὶ μέρος, ἐπικαλουμένων τὴν τῶν νόμων ἀρωγὴν καὶ προστασίαν. Ἐξετάσωμεν νῦν ἑκάστης τούτων τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν δύναμιν.

377. Ἡ ἀντιπροσωπεία τοῦ λαοῦ ἔχει πλὴν τῶν νομοθετικῶν αὐτῆς καθηκόντων καὶ τὸ σπουδαιότατον ἴσως πάντων, τὸ τοῦ ἐπιτηρεῖν καὶ ἐλέγχειν τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας καὶ δὴ τὴν διοίκησιν αὐτῆς. Ὅθεν δικαιοῦται νὰ ἐξετάζῃ, ἂν καὶ κατὰ πόσον ἐφαρμόζονται οἱ νόμοι ὑπὸ τῶν διοικητικῶν ὀργάνων, ὥστε νὰ ἱκανοποιῆται τό τε δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν συμφέρον. Ἐκ τούτου δὲ ἀπορρέει τὸ δικαίωμα τῆς ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ καταδικάζειν πᾶσαν παράνομον πρᾶξιν τῆς διοικήσεως, τοῦ ἐπικαλεῖσθαι τὴν προσοχὴν καὶ μέριμναν αὐτῆς ἐπὶ τὰ ἀληθῆ συμφέροντα τῆς χώρας, τοῦ ἀποδοκιμάζειν δὲ τοὺς ὑπουργοὺς διὰ παράνομον ἢ ἀσύμφορον διαγωγὴν αὐτῶν, τέλος δὲ καὶ τοῦ καταδιώκειν αὐτοὺς ποινικῶς διὰ τὴν τῶν καθηκόντων παράβασιν εἴτε ἐκ δόλου εἴτε ἐξ ἀμελείας [1].

Ἀλλ' ὁ ἔλεγχος οὗτος τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ λαοῦ ἀσκεῖται ὡς τὰ πολλὰ γενικῶς καὶ φέρεται ἐπὶ τὴν ὅλην διοίκησιν μᾶλλον, ἢ ἐφ' ἑκάστην τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς· ὅθεν σπανίως συμβαίνει, ὥστε νὰ προστατεύωνται καὶ οἱ πολῖται ἀμέσως κατὰ τῶν μεμονωμένων ἀδικιῶν τῶν διοικητικῶν ὀργάνων, ἢ κατὰ τῆς παραλείψεως τῶν καθηκόντων αὐτῶν, ἔτι δὲ σπανιώτερον συμβαίνει, ὁ ἀδικηθεὶς ἢ ζημιωθεὶς πολίτης, νὰ εὕρῃ πλήρη καὶ ταχείαν τὴν ἱκανοποίησιν διὰ μόνης τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ λαοῦ. Ἄλλως δέ, ὡς δυνατὸν εἶναι, ἡ διοίκησις μηδὲν μὲν νὰ βλάπτῃ δίκαιον ἢ συμφέρον τοῦ πολίτου, ὅμως δὲ ἐν τοῖς καθόλου νὰ ἦναι τὰ μάλιστα ἐπιλήψιμος, οὕτω καὶ τἀνάπαλιν οὐχὶ σπανίως συμβαίνει, ἐν τοῖς καθόλου ἡ διοίκησις πρὸς τὸ ἀληθὲς συμφέρον τῆς χώρας καὶ κατὰ νόμον νὰ ἐνεργῇ, ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ὅμως πολλῶν νὰ

1. Ὅρα § 114.

ἀμελῇ ἢ κακῶς νὰ πράττῃ ἢ καὶ ἀντικρυς νὰ ἀδικῇ, ἅπερ δυνατὸν νὰ παρίδῃ ἢ καὶ ν' ἀγνοῇ ἡ ἐθνικὴ ἀνιπροσωπεία.

Ἐκ τούτων ἀποδεικνύεται ἀνεπαρκὴς ὁ ἐκ ταύτης ἔλεγχος καὶ ὅτι χρεία καὶ ἑτέρου.

378. Τὸν δεύτερον τοῦτον ἔλεγχον παρέχει αὐτὴ ἡ διοίκησις διὰ τῶν ὀργάνων αὐτῆς, ἐνεργούντων ἱεραρχικῶς. Πᾶς δῆλον ὅτι δημόσιος λειτουργὸς ἔχει τὸ δικαίωμα οὐ μόνον νὰ ἐφορεύῃ ἐπὶ τῶν ὁμοταγῶν αὐτῷ καὶ ὑποδεεστέρων ὑπαλλήλων, ἀλλὰ καὶ νὰ μηδενίζῃ τὰς πράξεις αὐτῶν ὅσας ἤθελεν εὕρει παρὰ τοὺς νόμους ἢ παρὰ τὸ συμφέρον γενομένας. Τοῦτο δὲ συμβαίνει ἐν τῇ διοικήσει, διότι αὕτη ἐνεργεῖ κατὰ σύστημα ἑνιαῖον καὶ ἁρμονικόν, οὗ τὰς βάσεις θέτει αὐτὴ ἡ ἀνωτάτη ἀρχή, ἥτις ὑπέχει καὶ τὴν μείζονα εὐθύνην. Ἡ ἁρμονία τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ Κράτους ἀπαιτεῖ ἀναγκαίως καὶ τὴν ἁρμονίαν ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, κατὰ πάσας τὰς βαθμίδας μέχρι τῆς κατωτάτης. Ὅθεν τὸ Κράτος δὲν δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὰ διοικητικὰ ὄργανα τοιαύτην ἐλευθερίαν, ὥστε κατὰ τὸ δοκοῦν νὰ ἑρμηνεύωσι καὶ ἐφαρμόζωσι τὸν νόμον, καὶ κατ' ἀτομικὴν ἑκάστοτε κρίσιν νὰ ἐπιμελῶνται τῶν δημοσίων συμφερόντων, πᾶσα δὲ πρᾶξις αὐτῶν νὰ μένῃ ἀνεξέλεγκτος καὶ ἀπρόσβλητος. Τοὐναντίον ἡ ἀνωτάτη τοῦ Κράτους ἀρχὴ δίδει οὐ μόνον τὴν ἀναγκαίαν ὥθησιν ἀλλὰ καὶ τὴν προσήκουσαν διεύθυνσιν εἰς πάντας τοὺς δημοσίους λειτουργοὺς πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν, ἕκαστος δὲ τούτων ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθῆκον νὰ ἐφορεύῃ, ἵνα αἱ ὑποδεέστεραι ἀρχαὶ ἐκπληρῶσι τὸ ἑαυτῶν καθῆκον, συμφώνως πρὸς τὴν ἔννοιαν καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν νόμων καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ τε Κράτους καὶ τῶν μελῶν αὐτοῦ, ταῦτα δὲ πάντα κατὰ τύπους διαγεγραμμένους.

Οἱ προϊστάμενοι λοιπὸν δικαιοῦνται ν' ἀπαιτῶσι παρὰ τῶν ὑφισταμένων στρατιωτικήν, ὡς εἰπεῖν, ὑποταγὴν καὶ εὐπείθειαν. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει καταβηλοῦται ἡ ἱεραρχικὴ αὕτη ἐξουσία τῆς διοικήσεως εἴτε ἐκ τῶν προτέρων, ὅταν καθοδηγῶνται οἱ κατώτεροι ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων εἰς τὴν προσήκουσαν τῶν νόμων ἐφαρμογὴν καὶ ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν, εἴτε καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων,

ὅταν ἐξαναγκάζωνται εἰς τὴν ἐν δεδομέναις περιστάσεσιν ἀνόρθωσιν τῆς γενομένης τοῖς πολίταις ζημίας ἢ ἀδικίας, ἢ εἰς τὴν ἀναίρεσιν τῶν πράξεων, αἵτινες κρίνονται ὡς ἐπιβλαβεῖς ἢ ἀσύμφοροι.

Διττῶς ἄρα ἐλέγχονται ἱεραρχικῶς τὰ διοικητικὰ ὄργανα, ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων, κατ' ἀμφοτέρας δὲ τὰς περιπτώσεις ταύτας ὑπό τε τὴν ἔποψιν τῆς νομιμότητος καὶ τὴν τῆς σκοπιμότητος. Ὁ ἱεραρχικῶς προϊστάμενος δύναται νὰ μηδενίσῃ οὐ μόνον τὸ παρὰ τοὺς νόμους γενόμενον ὑπὸ τοῦ κατωτέρου ὑπαλλήλου, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο, ὅπερ περιττῶς ἐγένετο, ἢ ἀκαίρως, ἢ παρὰ τὸ πρέπον καὶ συμφέρον, εἴτε κοινὸν εἴτε ἀτομικόν.

Ἐκ τούτων φανερὸν γίνεται, ὅτι ἡ ἱεραρχικὴ ἐποπτεία εἶναι σπουδαῖος τρόπος, ὅπως τηρῶνται σεβαστὰ παρὰ τῶν διοικητικῶν ὀργάνων τὰ τῶν πολιτῶν δίκαια καὶ συμφέροντα[1]. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ ἐκ ταύτης προστασία καὶ ἐγγύησις δὲν εἶνε ἐπαρκεῖς, διότι δυνατὸν ὁ ἱεραρχικῶς προϊστάμενος καὶ οἱ μετ' αὐτὸν πάντες νὰ παρίδωσι τὴν ὑπὸ τοῦ κατωτέρου γενομένην παράνομον ἢ ἀσύμφορον πρᾶξιν, ἢ καὶ νὰ συμφωνῶσι μετ' ἐκείνου, ὅτι καὶ νόμιμος καὶ συμφέρουσα εἶναι.

Καὶ ἡ δευτέρα λοιπὸν αὕτη ἐποπτεία ἀτελὴς εἶναι διὰ τοὺς πολίτας· ὅθεν χρεία καὶ ἄλλης.

379. Τὴν τρίτην ταύτην ἐποπτείαν ἀσκεῖ αὐτὸς ὁ ἀδικηθεὶς ἢ ζημιωθεὶς πολίτης, τὸ δὲ ζήτημα, ὅπερ συνδέεται μετὰ τῆς ἐννοίας τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, εἶναι πῶς δύναται ν' ἀσκήσῃ ταύτην ἐπωφελέστερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον.

Ἐν πρώτοις δύναται ὁ πολίτης νὰ προσφύγῃ πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν ἀρχήν, ἥτις προέβη εἰς πρᾶξίν τινα ἄδικον ἢ ἐπιβλαβῆ πρὸς αὐτόν, καὶ νὰ αἰτήσηται παρ' ἐκείνης, ὅπως τροποποιήσῃ ἢ ἄρῃ καθόλου τὴν πρᾶξιν. Τὸ τοιοῦτον δὲ ἔννομον μέσον καλοῦμεν ἀναφορὰν ἢ μέμψιν.

Τὴν ἀναφορὰν δύναται ν' ἀπευθύνῃ ὁ ἀδικηθεὶς ἢ ζημιωθεὶς

---

1 Περὶ τῆς πειθαρχικῆς ἐξουσίας ἐπὶ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους καὶ περὶ τῆς ποινικῆς τιμωρίας αὐτῶν δι' ἀδικήματα περὶ τὴν ὑπηρεσίαν ὅρα ἑπόμενον βιβλίον.

οὐ μόνον πρὸς τὴν ἐκδοῦσαν τὴν διοικητικὴν πρᾶξιν ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάσας τὰς προϊσταμένας αὐτῇ ἱεραρχικῶς μέχρι τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος καὶ αὐτῆς τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ λαοῦ, ἀφοῦ καὶ οἰκοθεν δύνανται πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ αὗται, ὡς ἐκ τῆς ἱεραρχικῆς ἢ ἐφορευτικῆς ἐξουσίας, καθὰ ἐρρήθη, νὰ ἐλέγξωσι τὸ νόμιμον ἢ σκόπιμον τῶν ὑπὸ τῶν ὑποδεεστέρων πραττομένων.

Ἡ ἔννοια λοιπὸν τῆς ἀναφορᾶς ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι δι' αὐτῆς ὁ πολίτης αἰτεῖται παρακλητικῶς παρὰ τῆς διοικήσεως τὴν ἀνόρθωσιν τῆς εἰς αὐτὸν γενομένης ὑπὸ διοικητικοῦ τινος ὀργάνου ἀδικίας ἢ ζημίας ἐκ πλάνης περὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ νόμου ἢ ἐκ κακῆς ἀντιλήψεως τῶν πραγμάτων. Ἐπειδὴ δῆλα δὴ ἐν πάσῃ διοικητικῇ ἐνεργείᾳ ἐπιδιώκεται οὐ μόνον ἡ νομιμότης, ἀλλὰ καὶ ἡ σκοπιμότης, δυνατὸν πᾶς ὑπάλληλος νὰ ἁμαρτάνῃ, οὐχὶ ἐκ προθέσεως, κατὰ τὸ ἕτερον ἢ καὶ κατ' ἀμφότερα. Ὁ πολίτης δὲ καταγγέλλων τὴν περὶ ταῦτα ἔλλειψιν τῆς διοικητικῆς πράξεως, οὐ μόνον ὑπὲρ τοῦ ἰδίου δικαίου καὶ συμφέροντος ἀμύνεται, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ. Διὰ τοῦτο ἡ ἀναφορὰ ἔχει δημόσιον χαρακτῆρα, τὴν δὲ ἀκώλυτον χρῆσιν αὐτῆς παρὰ πάντων καθιεροῖ αὐτὸ τὸ Σύνταγμα.

Ἡ διοίκησις δὲ λαμβάνουσα τὴν ἀναφορὰν δύο τινὰ ἔχει νὰ ἐξετάσῃ, ἤτοι ἂν ἡ καταγγελλομένη διοικητικὴ πρᾶξις εἶνε παράνομος, ἢ ἂν ἁπλῶς ἄσκοπος καὶ ἀσύμφορος. Καὶ φανερὸν μέν, ὅτι πᾶσα παράνομος πρᾶξις εἶνε καὶ ἄσκοπος, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀντιθέτως, διότι δυνατὸν πρᾶξις τις μὴ σκόπιμος νὰ ἦναι τὰ μάλιστα νόμιμος.

380. Ἐκ τῆς ἀντιθέσεως ταύτης μεταξὺ νομιμότητος καὶ σκοπιμότητος παρήχθη ἡ μεταξὺ καθαρᾶς καὶ ἀμφισβητουμένης διοικήσεως διάκρισις, ἣν πρῶτοι μὲν πάντων οἱ Γάλλοι σαφέστερον διετύπωσαν, ὕστερον δὲ οἱ Γερμανοὶ ἐπιστημονικώτερον ἐξηκρίβωσαν.

Ὡς πᾶν πρόσωπον ἐν τῷ Κράτει κινεῖται ἐλευθέρως ἐντὸς νομίμων τινῶν ὁρίων καὶ κατ' ἰδίαν ἑκάστοτε κρίσιν, ἣν οὐδὲν ἄλλο πρόσωπον ἢ ἀρχὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐλέγξῃ ἢ κολάσῃ, οὕτω καὶ ἡ διοίκησις ἔχει ἔκ τε τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν νόμων ἐλευθερίαν τινὰ ἐνεργείας, μείζονα μάλιστα πασῶν τῶν ἄλλων, ὡς ἐπιμελουμένη τοῦ δημοσίου συμφέροντος, ὅπερ διάφορον ἑκάστοτε τυγχάνει καὶ ποικίλον κατὰ τόπον καὶ χρόνον. Ἡ ἐλευθερία αὕτη, ἧς ἀπολαύει ἡ διοίκησις ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῶν νόμων, καλεῖται διακριτικὴ ἐξουσία (pouvoir discretionnaire), ὡς μὴ ἐπιδεχομένη δὲ ἀμφισβήτησιν χαρακτηρίζεται ἡ διοίκησις ὡς καθαρὰ (administration pure). Δυνάμει τῆς ἐξουσίας ταύτης δύναται ἡ διοίκησις νὰ πράξῃ τι ἢ νὰ μὴ πράξῃ, νὰ ἐκτελέσῃ τι κατὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν τρόπον. Ἐν πάσαις δὲ ταῖς τοιαύταις περιπτώσεσιν ἐνεργοῦσα ἐλευθέρως, οὐδενὸς τὸ κεκτημένον δίκαιον προσβάλλει, ὡς ἀσκοῦσα τὸ ἑαυτῆς δίκαιον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐλευθερία αὕτη παρέχεται κατὰ Σύνταγμα καὶ νόμους τῇ διοικήσει, οὐχὶ πρὸς χάριν τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν προσώπων, ἀλλὰ τοῦ δημοσίου συμφέροντος, τουτέστιν ὑπὲρ ὅλων τῶν πολιτῶν, ἕπεται, ὅτι ἕκαστος τούτων ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μεμφθῇ πράξεώς τινος διοικητικῆς, ἣν νομίζει ἀσύμφορον πρὸς τὴν ὅλην πολιτείαν ἢ πρός τι μέρος αὐτῆς, ἢ καὶ πρὸς ἑαυτὸν μόνον [1].

Ἀλλὰ τοῦτο μόνον δύναται νὰ πράξῃ ὁ πολίτης· διότι ἡ διακριτικὴ ἐξουσία τῆς διοικήσεως θὰ ἐξηφανίζετο τέλεον, ἐὰν ἐπετρέπετο τῷ πολίτῃ νὰ προσφύγῃ καὶ εἰς δικαστικήν τινα ἀρχήν, ἥτις νὰ κρίνῃ κυριαρχικῶς περὶ τοῦ σκοπίμου, ἢ μὴ τῆς διοικητικῆς πράξεως. Ἂν τοῦτο συνέβαινεν, ἡ διακριτικὴ ἐξουσία τῆς διοικήσεως θὰ μετεβιβάζετο ἀπὸ ταύτης εἰς ἐκείνην, θὰ ἐμηδενίζετο δὲ ἡ εὐθύνη τῆς πρώτης, ἀμφότερα δὲ ταῦτα εἶναι ἄτοπα [2].

---

1 Δὲν εὑρίσκω τὸν λόγον δι' ὃν ὁ Stein, τελ. ἐκδ. Handb. I, 163 περιορίζει τὴν ὑπὸ προσώπου τινὸς ἄσκησιν τῆς ἀναφορᾶς ἢ μέμψεως (Beschwerde) εἰς μόνην τὴν περίπτωσιν τῆς προσβολῆς τοῦ ἀτομικοῦ αὐτοῦ συμφέροντος. Ἡ ἔννοια τοῦ σημερινοῦ δημοσίου δικαίου ἀποκρούει τοιαύτην μονομερῆ καὶ ἐγωϊστικὴν ἀντίληψιν τῆς περὶ ἀναφορᾶς ἐννοίας.

2 Πρβλ. Sarwey, ἔνθ' ἀνωτ. 45 καὶ Bornhag. Verw. r. I 413. — Ὁ Stein, Handb. I, 162, λέγει «δὲν εἶνε νοητόν, ὅτι δύναται ἐπὶ τῆς ἀναφορᾶς νὰ ἦναι ἁρμοδία ἄλλη τις ἀρχὴ ἢ ἡ διοίκησις αὐτή, ἥτις ἀποφαινομένη ἐπὶ τῆς ἀναφορᾶς οὐδὲν ἄλλο πράττει, ἢ νὰ ἐκδηλοῖ τὴν περὶ τοῦ δημοσίου συμφέροντος ἀντίληψιν αὐτῆς.

Διὰ ταῦτα προσβάλλων ὁ πολίτης διὰ τῆς ἀναφορᾶς μόνον τὸ σκόπιμον διοικητικῆς τινος πράξεως, ἢ ἐλέγχων ταύτην ὡς ἀσύμφορον ἢ ἐπιζήμιον εἰς ἑαυτόν, ὑποχρεοῦται νὰ προσφύγῃ εἰς αὐτὴν τὴν διοίκησιν, ἥτις εἶναι κυρία νὰ κρίνῃ περὶ τούτου, ἐὰν δὲ διὰ τῆς ἀναφορᾶς μὴ δυνηθῇ νὰ πείσῃ τὴν διοίκησιν, οὐδὲν ἔχει ἔνδικον μέσον, οὐδὲ δύναται λογικῶς, νὰ ἔχῃ.

381. Ἀλλ' ἐὰν ὅμως ἐκ τῆς ἐνεργείας τῆς διοικήσεως μὴ ἐπηρεάζηται ἁπλῶς τὸ σκόπιμον ἢ τὸ συμφέρον, ἀλλὰ προσβάλληται ἕνεκα κακῆς ἑρμηνείας ἢ ἐφαρμογῆς διοικητικοῦ τινος νόμου κεκτημένον δίκαιον προσώπου τινός, φανερὸν ὅτι ἔχει τοῦτο ἀνάγκην τελεσφορωτέρας προστασίας ἢ ἡ δι' ἀναφορᾶς. Ναὶ μὲν δύναται καὶ τότε ὁ πολίτης νὰ ἐξαιτήσηται δι' ἀναφορᾶς παρὰ τῆς διοικήσεως τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ προσβληθέντος δικαίου αὐτοῦ, ἀλλ' ἐὰν μὴ εἰσακούσῃ τῆς ἀναφορᾶς αὐτοῦ ἡ διοίκησις, δὲν ὑποχρεοῦται νὰ ὑποταγῇ πειθήνιος εἰς τὴν ἐτυμηγορίαν αὐτῆς [1]. Τὸ τοιοῦτο μόνον ἐν δεσποτικῷ Κράτει συμβαίνει, ἔνθα νόμος ἡ θέλησις τοῦ ἄρχοντος. Ἐν συνταγματικῇ πολιτείᾳ, ἔνθα πάντων ἄρχων ὁ νόμος, ὁ πολίτης δικαιοῦται νὰ ἐξανίσταται καὶ νὰ ἀγωνίζηται ἐναντίον τῆς διοικήσεως, ὁσάκις αὕτη παραβιάζουσα τὸν νόμον παραβιάζει καὶ τὰ ἑαυτοῦ δίκαια. Πᾶν δίκαιον τότε μόνον ὑπάρχει ἐνεργὸν καὶ ἀσφαλές, ὅταν ἐνέχῃ ἐν ἑαυτῷ τὴν δύναμιν τοῦ ἀποκρούειν καὶ κατανικᾶν τὴν γενομένην αὐτῷ προσβολήν, θὰ ἦτο δέ τι παράλογον καὶ ἀσυνεπές, ἂν τὴν μὲν ὑπὸ ἰδιώτου προσβολὴν ἠδυνάμεθα δικαστικῶς ν' ἀποκρούσωμεν, τὴν δὲ παρὰ τῆς διοικήσεως προσβολὴν τοῦ πολίτου ἐν τῷ δικαίῳ αὐτοῦ ἀφίεμεν εἰς τὴν ἐκτίμησιν αὐτῆς ταύτης, μὴ δυναμένης νὰ ἐξαναγκασθῇ ὑπ' ἄλλης τινὸς ἀρχῆς εἰς τὸν σεβασμὸν τῶν νόμων.

---

1 Αὕτη εἶναι ἡ ἔννοια τῆς ἐν τῇ πολιτικῇ οἰκονομίᾳ *αἰτήσεως θεραπείας*, οὐσιαστικῶς ταυτιζομένης τῇ ἀναφορᾷ, ὅπως θᾶλα δὴ ἐπιτευχθῇ ταχύτερον καὶ συμφωνότερον πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ τὴν εἰκαζομένην ἀγαθὴν διάθεσιν τῆς διοικήσεως, ὅ,τι δύναται νὰ ἐπιδιωχθῇ ὕστερον διὰ τῆς ἀγωγῆς. Πρβλ. Stein, τελ. ἐκδόσ. Handb. I, 162.

Ὡς ἄρα ἐπέρχεται ἡ μεταξὺ προσώπων ἀμφισβήτησις περὶ δικαίου τινός, οὕτω καὶ ἐκ τῆς ἐνεργείας τῆς διοικήσεως [1] δυνατὸν νὰ προέλθῃ σύγκρουσις πρός τι δίκαιον πολίτου τινός. Ἡ ἐνέργεια λοιπὸν τῆς διοικήσεως, ἧς ἕνεκα ἐπέρχεται ἀμφισβήτησίς τις μεταξὺ ἰδιώτου καὶ αὐτῆς περὶ ἐννόμου τινὸς σχέσεως, καλεῖται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν καθαρὰν ἀμφισβητουμένη διοίκησις, (administration contentieuse.) Τὸ δὲ ἔνδικον μέσον, ὅπερ παρέχεται τοῖς πολίταις πρὸς προστασίαν τῶν ὑπὸ τῆς διοικήσεως παραβιασθέντων δικαίων αὐτῶν, καλοῦμεν διοικητικὴν ἀγωγήν [2].

---

1 Ὑπὸ τὴν γενικὴν σημασίαν τῆς λέξεως, ἐν ᾗ περιλαμβάνεται καὶ ἡ τοπική, διότι καὶ ταύτης τὰ ὄργανα δυνατὸν νὰ προσβάλωσι διὰ πράξεως ἢ ἀποφάσεως αὐτῶν κεκτημένον τι δίκαιον τοῦ πολίτου.

2 Ἡ μεταξὺ *καθαρᾶς* καὶ *ἀμφισβητουμένης* διοικήσεως ἀντίθεσις διασαφηνίζεται κάλλιον διὰ παραδειγμάτων τινῶν. α') Ἡ διοίκησις ἔχει κατὰ κανόνα τὸ δικαίωμα τοῦ ὁρίζειν τὰ σημεῖα, δι' ὧν θὰ διέλθῃ σιδηροδρομική τις γραμμή, εἶναι δὲ φανερόν, ὅτι ἡ τοιάδε ἢ τοιάδε διεύθυνσις σιδηροδρομικῆς τινος γραμμῆς δύναται πολλαχῶς νὰ ἐπηρεάσῃ τά τε γενικὰ καὶ ἀτομικὰ συμφέροντα τῶν κατοίκων τῶν μερῶν, δι' ὧν θὰ διέλθῃ ὁ σιδηρόδρομος. Δύνανται λοιπὸν οἱ κάτοικοι, εἴτε σύμπαντες εἴτε τινὲς τούτων νὰ αἰτήσωσι παρὰ τῆς διοικήσεως τὴν τροποποίησιν τοῦ σχεδίου τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι τὸ ὑπὸ τῆς διοικήσεως ἐγκριθὲν εἶναι ἀσύμφορον, ἢ ἄσχοπον, ἢ δαπανηρόν, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτο. Ἡ διοίκησις δὲ λαμβάνουσα τὴν ἀναφορὰν δυνατὸν νὰ πεισθῇ ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς καὶ νὰ τροποποιήσῃ τὸ σχέδιον τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἢ ν' ἀπορρίψῃ τὴν ἀναφορὰν ὡς ἀβάσιμον κατὰ τὴν κρίσιν της καὶ ἀδικαιολόγητον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὐδὲν ἄλλο ὑπολείπεται τοῖς κατοίκοις ἔνδικον μέσον· διότι οὐδενὸς τὸ κεκτημένον δίκαιον προσεβλήθη διὰ τῆς διοικητικῆς ταύτης ἐνεργείας. Ἰδοὺ ἡ καθαρὰ διοίκησις. Ἐὰν ὅμως ἡ διοίκησις κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σιδηροδρόμου καταλάβῃ ἰδιωτικὰ κτήματα, ὀφείλει ἀναμφιβόλως τὴν προσήκουσαν ἀποζημίωσιν, ὡς προσβαλοῦσα κεκτημένον δίκαιον μὴ πράτουσα δὲ τοῦτο αὐθορμήτως ἢ συνεπείᾳ ἀναφορᾶς, ἕνεκα ἀμελείας ἢ νομικοῦ τινος λόγου ὃν ἐπικαλεῖται, καταναγκάζεται δι' ἄλλου ἐνδίκου μέσου, ὅπερ ἐστὶν ἡ *διοικητικὴ ἀγωγή*. Ἰδοὺ ἡ ἀμφισβητουμένη διοίκησις. β'.) Κατὰ τὸ Σύνταγμα ὁ βασιλεύς, ἤτοι ἡ διοίκησις, ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ διορίζειν καὶ παύειν τοὺς ὑπαλλήλους. Ἐὰν λοιπὸν διορίσῃ τὸν Α καὶ οὐχὶ τὸν Β, ἢ παύσῃ τὸν Γ καὶ οὐχὶ τὸν Δ, οὐδενὸς τούτων κεκτημένου δικαίωμα προσβάλλει·

382. Τὰ αὐτὰ κύρια στοιχεῖα, ἅτινα προαπαιτοῦνται πρὸς ὕπαρξιν ἀστικῆς ἀγωγῆς, εἶναι ἀπαραίτητα καὶ εἰς τὴν διοικητικήν, ἤτοι κεκτημένον δίκαιον καὶ ἀμφισβήτησις αὐτοῦ. Καὶ πότε μὲν ὑφίσταται κεκτημένον δίκαιον, διδάσκει τό τε ἀστικὸν καὶ τὸ δημόσιον δίκαιον, ἀμφισβήτησις δὲ γεννᾶται ἢ ὅταν προσβάλλῃ ἡ διοίκησις τὰ δίκαια πολίτου τινός, ἢ ὅταν τὰ ἀναγνωρίζῃ μέν, ἀλλὰ δὲν τὰ ἱκανοποιῇ. Καὶ ὅταν ἡ διοίκησις δύναται μὲν νὰ ἐνεργῇ ἐλευθέρως, ἀλλὰ παραβιάζῃ οὐσιώδεις τύπους ὑπὸ τοῦ νόμου ἐπιβαλλομένους πρὸς προστασίαν οὐ μόνον τῶν δημοσίων συμφερόντων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδιωτικῶν, καὶ τότε πάλιν προκαλεῖται ἀμφισβήτησις μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἐκείνης. Ὅσάκις λοιπὸν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῶν διοικητικῶν νόμων ἐπέρχεται μεταξὺ προσώπου τινὸς καὶ τῆς διοικήσεως ἀμφισβήτησις περὶ τῶν ἑκατέρωθεν δικαιωμάτων, παρίσταται ἀνάγκη, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἀστικῶν διαφορῶν, ἐνδίκου μέσου πρὸς ἄρσιν τῆς συγκρούσεως ταύτης. Τὸ ἔνδικον δὲ τοῦτο μέσον καλεῖται, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀστικήν, διοικητικὴ ἀγωγή.

ὅθεν οὐδὲ νὰ ἐναχθῇ δύναται, ἀλλ' ἁπλῶς δι' ἀναφορᾶς νὰ παρακληθῇ, ὅπως μὴ πράξῃ τι τοιοῦτον, ἢ τὸ πράξῃ οὕτως καὶ οὐχὶ ἄλλως, ἢ τὸ πραχθὲν ἀκυρώσῃ κτλ. Ἐὰν ὅμως ἡ διοίκησις ἀρνηθῇ εἰς τὸν ἅπαξ διορισθέντα τὸν μισθόν του, ἢ παύσῃ αὐθαιρέτως τὸν ὑπάλληλον ἐκεῖνον ὅστις δυνάμει εἰδικοῦ νόμου δὲν ἠδύνατο νὰ παυθῇ ἄνευ αἰτιολογημένης αἰτίας, ἢ ἀπολύσῃ ἄνευ νομίμου λόγου τὸν ἰσόβιον δικαστήν, παραβιάζει προφανῶς κεκτημένον δίκαιον, χρῄζον ἐνδίκου προστασίας, ἐὰν ἀποδειχθῇ ἀνωφελὲς τὸ διὰ τῆς ἀναφορᾶς.—Ταῦτα ἐφαρμόζονται καὶ ὡς πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν μεταβολὴν τῆς καταστάσεως ἀξιωματικοῦ τινος ἢ τὸν προδιάσμὸν ἄνευ τῶν νομίμων ὅρων καὶ τύπων, ἐπίσης ὡς πρὸς τὴν παράβασιν ὑπὸ τοῦ δημοσίου τῶν συμβάσεων, ἃς συνωμολόγησε τοῦτο μετ' ἰδιωτῶν ἢ ἑταιριῶν, ἢ ὡς πρὸς τὴν ἐσφαλμένην ἐφαρμογὴν τῶν φορολογικῶν νόμων, ἢ τῶν περὶ ἐκλογῶν στρατολογικῶν κτλ. Πρβλ. καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Pann, (Verv. J. 6 καὶ 7) ἀναφερόμενα.—Καὶ ἐν τῷ ἀστικῷ δικαίῳ ὑφίσταται ἡ αὐτὴ ἀντίθεσις μεταξὺ συμφέροντος ὑλικοῦ καὶ κεκτημένου δικαίου, μόνου τοῦ τελευταίου προστατευομένου δι' ἀγωγῆς. Ὅρα ***Οἰκονομίδου***, Ἠθικ. Δικον. 1890, σελ. 144 σημ. 15 καὶ σελ. 201.

Καὶ τὸ αἰτούμενον διὰ τῆς διοικητικῆς ἀγωγῆς εἶναι προσόμοιον τῷ διὰ τῆς ἀστικῆς. Διὰ ταύτης ἐπιζητεῖται δῆλα δή, ὅπως ἡ διοίκησις ὑποχρεωθῇ ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ εἰς τὴν παράληψιν ἢ ἐπιχείρησιν πράξεώς τινος, ἢ εἰς τὴν παροχὴν χρηματικῆς ἀποζημιώσεως.

383. Ἀλλ' ἡ ταὐτότης τῶν κυρίων στοιχείων τῆς τε ἀστικῆς καὶ τῆς διοικητικῆς ἀγωγῆς δὲν συνεπάγεται καὶ τὴν πλήρη ἀφομείωσιν μεταξὺ τούτων. Ὑπάρχουσι βαθεῖαι καὶ οὐσιώδεις διαφοραὶ πρὸς ἀλλήλας, ἀπορρέουσαι ἐκ τῆς φύσεως ἑκατέρας αὐτῶν.

Καὶ πρῶτον μὲν διάφορον ἑνὸς ἑκατέρᾳ τῶν ἀγωγῶν εἶναι τὸ ὑποκείμενον τῆς ἀμφισβητήσεως· διότι ἐν μὲν τῇ ἀστικῇ ἀγωγῇ ἰδιώτης πρὸς ἰδιώτην ἀμφισβητεῖ, ἀμφότεροι ὑπὲρ ἰδίων δικαίων καὶ συμφερόντων ἀμυνόμενοι, ἐν δὲ τῇ διοικητικῇ ἀγωγῇ ἀμφισβήτησις, ὡς τὰ πολλά, περιστρέφεται μεταξὺ ἰδιώτου καὶ διοικήσεως, ἥτις δὲν ἐνεργεῖ πρὸς τὸ ἀτομικὸν συμφέρον, ἀλλὰ πρὸς τὸ τοῦ Κράτους ὅλου, οὗ ὄργανον διατελεῖ. Καὶ ὅταν δὲ ἡ διοικητικὴ ἀγωγὴ κινῆται κατὰ ἰδιώτου ὑπὸ ἰδιώτου, σκοπὸν ἄμεσον ἔχει οὐχὶ τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ προσβληθέντος ἰδιωτικοῦ δικαίου, ἀλλὰ τὴν ὀρθὴν ἑρμηνείαν καὶ ἐφαρμογὴν διοικητικοῦ τινος νόμου, παραβιασθέντος ἐν τῇ πράξει ὑπὸ διοικητικῆς τινος ἐνεργείας.

Δεύτερον δὲ ἡ μεταξὺ ἰδιωτῶν ἀμφισβήτησις περιστρέφεται περὶ τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον καὶ τοῦτο μόνον, ἤτοι περὶ δίκαια ἀπαλλοτριωτὰ κατὰ κανόνα, ἅτινα καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οἱ ἰδιῶται δύνανται νὰ κανονίσωσιν αὐτοβούλως, ἤτοι ἄνευ τῆς συμμετοχῆς τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας· ἐνῷ ἐν τῇ διοικητικῇ ἀμφισβητήσει πρόκειται περὶ τῶν ἐκ τῶν διοικητικῶν νόμων προερχομένων δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, ἤτοι περὶ δικαίων ἀνηκόντων κατὰ κανόνα οὐχὶ εἰς τὸ ἰδιωτικόν, ἀλλ' εἰς τὸ δημόσιον δίκαιον καὶ κατ' ἀκολουθίαν μὴ δυναμένων ν' ἀπαλλοτριωθῶσιν [1]. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὅταν πρόκηται ἐν τῇ διοικητικῇ ἀμφισβητήσει περὶ ἀντικειμένων ἀντικρυς τοῦ

---

1 Τοῦτο ὁμολογεῖ καὶ ὁ Οἰκονομίδης (Πολ. Δικ. 1890, 201) ἀποφαινόμενος, ὅτι «ἐξαιροῦνται τῆς ἁρμοδιότητος τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων αἱ περὶ δημοσίων δικαίων διαμφισβητήσεις».

ἰδιωτικοῦ δικαίου, οἷα ἡ κυριότης, ἡ μίσθωσις ἡ ἀγοραπωλησία, ἡ ὑποθήκη κτλ., πάλιν καὶ τότε ἡ διαφορὰ δέον νὰ κριθῇ κατὰ τοὺς περὶ δημοσίου δικαίου ἰσχύοντας κανόνας, διότι ὁ ἕτερος τῶν διαδίκων εἶναι δημόσιον πρόσωπον καὶ οὐχὶ ἰδιώτης ἁπλοῦς.

Τρίτον δὲ διαφέρει ἡ ἀστικὴ ἀγωγὴ ἀπὸ τῆς διοικητικῆς ὡς πρὸς τὸν σκοπόν· διότι ἐν μὲν τῇ πρώτῃ κύριος σκοπὸς εἶναι ἡ ὑλικὴ ἱκανοποίησις τοῦ ζημιωθέντος, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἡ ἀκριβὴς τῶν διοικητικῶν νόμων ἑρμηνεία καὶ ἐφαρμογή, οὐχὶ ἀμέσως καὶ κυρίως χάριν τοῦ ἀμφισβητοῦντος ἀτόμου, ἀλλὰ χάριν τῆς πολιτείας ὅλης, ἧς μέρος ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἀμφισβητοῦν ἄτομον.

Καθόλου δ' εἰπεῖν διὰ μὲν τῆς ἀστικῆς ἀγωγῆς ἐπιδιώκεται τὸ ἐξ ὑποκειμένου δίκαιον, διὰ δὲ τῆς διοικητικῆς τὸ ἐξ ἀντικειμένου· καὶ πιθανὸν μὲν διὰ ταύτης νὰ ἱκανοποιηθῇ καὶ τὸ ἐξ ὑποκειμένου δίκαιον προσώπου τινός, ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦτο τὸ ἀμέσως σκοπούμενον. Κατὰ τοῦτο δὲ ὁμοιάζει ἡ διοικητικὴ ἀγωγὴ τῇ ποινικῇ διότι δι' ἀμφοτέρων σκοπεῖται ἀμέσως καὶ κυρίως ἡ ἀνόρθωσις τοῦ νόμου [1].

384. Ἐκ τῶν διαφορῶν τούτων δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν ἀσφαλῶς, τίς ἡ κατάλληλος ἀρχὴ πρὸς ἐκδίκασιν τῆς διοικητικῆς ἀγωγῆς.

Καὶ πρῶτον μὲν ἐλέγχονται προφανῶς ἀναρμόδιαι αἱ διοικητικαὶ ἀρχαί, ὅπως δικάζωσιν αὐταὶ τὰς διοικητικὰς διαφοράς· διότι οὕτω καθίστανται δικασταὶ τῶν ἰδίων πράξεων, οὐδὲν δὲ πλέον δύναται νὰ παρασύρῃ διοικητικόν τινα λειτουργὸν εἰς τὴν παρα-

1 Ἡ διαφορὰ τοῦ ἐξ ἀντικειμένου δικαίου (διοικητικὴ ἀγωγή) ἀπὸ τοῦ ἐξ ὑποκειμένου (ἀστικὴ ἀγωγὴ) ἔγκειται κυρίως οὐχὶ μόνον ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Bornhag, I, 397 κυρίως διατυπουμένῃ, ἀλλ' ἐν τούτῳ· ὅτι ἐν ᾧ διὰ τῆς παρανόμου πράξεως τοῦ ἰδιώτου βλάπτονται συνήθως ὡρισμένα τινὰ πρόσωπα, ἅπαξ, μὴ δυνάμενα καὶ πάλιν νὰ προσβληθῶσιν εἰμὴ διὰ δευτέρας πράξεως, τοὐναντίον διὰ τῆς παρανόμου διοικητικῆς πράξεως δυνατὸν νὰ προσβληθῶσι καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ Κράτους καὶ οὐ μόνον ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ κατ' ἐπανάληψιν. Ἐντεῦθεν λοιπὸν ζητεῖται διὰ τῆς διοικητικῆς ἀγωγῆς οὐχὶ τόσον ἡ ἱκανοποίησις τοῦ ὑποκειμενικοῦ δικαίου, ὅπερ ἴσως εἶναι ἄγνωστον καὶ ἀπροσδιόριστον, ὅσον τοῦ ἀντικειμενικοῦ.

δοσιν ἢ μεροληπτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων, ἢ ἡ βεβαιότης, ὅτι τὰς ἐντεῦθεν προκληθησομένας ἀμφισβητήσεις θέλει δικάσει αὐτὸς οὗτος, ἢ ἄλλαι διοικητικαὶ ἀρχαὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀναμφιβόλως πνεύματος καὶ τῶν αὐτῶν διαθέσεων ἐμπεφορτισμέναι. Ἄλλως δὲ αἱ διοικητικαὶ ἀρχαί, μὴ οὖσαι δικαστικῶς ὠργανισμέναι, οὐδὲ νὰ δικάζωσι προσηκόντως δύνανται, διότι ὡς εἶναι συντεταγμέναι στεροῦνται τῶν προσόντων, ἅπερ νομίζονται ἀπαραίτητα πρὸς τὴν ἀρχὴν δικάζουσαν.

Ἀλλ' οὐδὲ ἡ δικαστικὴ ἐξουσία, ἤτοι τὰ πολιτικὰ λεγόμενα δικαστήρια, εἶναι κατάλληλα πρὸς ἐκδίκασιν τῶν διοικητικῶν διαφορῶν. Ναὶ μὲν φαίνονται ταῦτα ἐπιτηδειότερα τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, ὡς ἐκ τῆς συγγενείας τῆς διοικητικῆς ἀγωγῆς πρὸς τὴν ἀστικήν, εἰς ἐκδίκασιν ἀμφοτέρων, ἀλλ' αἱ ἐνυπάρχουσαι μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀγωγῶν διαφοραὶ εἶναι τοιαῦται, ὥστε ἡ ἀνάθεσις τῆς ἐκδικάσεως ἀμφοτέρων εἰς μίαν μόνην καὶ δὴ τὴν δικαστικὴν θ' ἀπέβαινε πρὸς ζημίαν τῶν τε πολιτῶν καὶ τοῦ Κράτους ὅλου.

Οἱ τακτικοὶ δικασταί, περὶ τὸ ἀστικὸν κυρίως δίκαιον διατρίβοντες, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατέχωσιν ἐπίσης καλῶς καὶ τὸ διοικητικὸν καὶ τὸ δημόσιον δίκαιον καθόλου, μάλιστα μετὰ τὴν καταπληκτικὴν ἀνάπτυξιν, ἣν ἀμφότερα ἔλαβον ἐν τοῖς νεωτέροις Κράτεσιν· οὐδὲ δύνανται νὰ ἐμφορῶνται ὑπὸ τοῦ πνεύματος τούτων, ὄντος ὅλως διαφόρου τοῦ τῶν ἀστικῶν νόμων. Ἐφαρμοστέος ἄρα καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ περὶ καταρτισμοῦ τῶν ἔργων κανὼν τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον αἱ διοικητικαὶ δίκαι χρήζουσι μείζονος ταχύτητος καὶ ἁπλότητος περὶ τὰ δικονομικὰ μέσα ἢ αἱ ἀστικαί.

Ἔπειτα δὲ πρὸς ἐκδίκασιν διοικητικῶν διαφορῶν ἀνάγκη οὐ μόνον δικαστικῶς μεμορφωμένων προσώπων, ἀλλὰ καὶ διοικητικῶς ἱκανῶν, ἤτοι ἀποκτησάντων ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων τὴν προσήκουσαν γνῶσιν καὶ ἐμπειρίαν, ὅπως ἑρμηνεύωσιν αὐτοὺς δεόντως, ὁσάκις ἐν ταῖς συγκεκριμέναις περιστάσεσιν ἐπέρχεται ἀμφισβήτησις δικαστικὴ περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν.

Τέλος ἐν ταῖς διοικητικαῖς δίκαις δὲν πρόκειται ἁπλῶς περὶ τῆς

ἀνορθώσεως προσβεβλημένου δικαίου, ἀλλὰ πρώτιστα πάντων περὶ τοῦ ζητήματος, ἂν ἡ διοίκησις ἐν τῇ ἐνεργείᾳ αὐτῆς ἐν δεδομένῃ περιστάσει ἐτήρησεν τοὺς περιορισμοὺς καὶ τὰς ὑποχρεώσεις, τὰς ὑπὸ τῶν νόμων ἐπιβαλλομένας αὐτῇ· ἡ λύσις δὲ τοῦ ζητήματος τούτου ἀπὸ τοιαύτης ἀπόψεως ἀπαιτεῖ πολλῷ μείζονα ἐλευθερίαν σκέψεως, ἢ ὅσην ἔχουσιν καὶ ἐπιτρέπεται νὰ ἔχωσι τὰ ἀστικὰ δικαστήρια [1].

385. Οὔτε λοιπὸν αἱ διοικητικαὶ ἀρχαί, οὔτε τὰ τακτικὰ δικαστήρια εἶναι κατάλληλα πρὸς ἐκδίκασιν τῆς διοικητικῆς ἀγωγῆς. Ὅθεν ἀνάγκη ἱδρύσεως ἰδίων δικαστηρίων, διοικητικῶν, ἅτινα ὡς περὶ δικαίου μὲν δικάζοντα δέον νὰ παρέχωσι πάσας τὰς εἰς πᾶν δικαστήριον ἀπαιτουμένας ἐγγυήσεις καὶ ν' ἀπολαύωσι μάλιστα τῆς δεούσης ἀνεξαρτησίας ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς, ὥστε ν' ἀποφαίνωνται ἐλευθέρως κατ' ἰδίαν πεποίθησιν καὶ οὐχὶ κατὰ τὰς ὑποδείξεις προϊσταμένης τινὸς ἀρχῆς, ὡς περὶ διοικητικῶν δὲ διαφορῶν κρίνοντα εἶναι ἀπαραίτητον ν' ἀποτελῶνται οὐ μόνον ἐκ κυρίως νομικῶν προσώπων, ἀλλὰ καὶ ἐκ διοικητικῶς μεμορφωμένων ὑπαλλήλων, ὡς ἐμπειροτέρων περὶ τὴν ἑρμηνείαν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν διοικητικῶν νόμων καὶ ν' ἀκολουθῶσι διαδικασίαν σύμφωνον πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν τε διοικουμένων καὶ τῆς διοικήσεως, καὶ ἄρα διάφορον τῶν ἀστικῶν δικονομικῶν κανόνων.

---

1 Bluntschli καὶ Brater, Staatswörterbuch II, σ. 68. «Ἡ ἁπλοϊκὴ ἀνεξαρτησία, ἥτις οὐδὲν βλέπει ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ ἀγωγῇ ὑπὸ τῶν διαδίκων φερομένων, ἡ ὑψηλὴ ἀμεροληψία, ἥτις ἐν τῷ Κράτει ὁρᾷ ἁπλῶς ἕνα ἀντίπαλον ἑτέρου καθ' ὁλοκληρίαν ἰσοτίμου διαδίκου, ἡ λεπτότης τῆς κρίσεως, ἥτις διαλύει τὰς πράξεις εἰς τὰ ἐνιαῖα αὐτῶν ἄτομα καὶ ὑποβάλλει ὑπὸ τὰς παρουσιαζομένας δικανικὰς περιπτώσεις, ἡ λεπτὴ καὶ ὡς τὰ πολλὰ μικροσκοπικὴ ἀγχίνοια, ἥτις συμπεραίνει ἐκ τοῦ τύπου τὴν θέλησιν τῶν διαδίκων, καὶ ἡ λογικὴ δύναμις καὶ ἀκαμψία εἶνε πολύτιμοι ἰδιότητες ἀστικοῦ δικαστοῦ, ἀλλ' εἰς δικαστὴν ὑποθέσεων τοῦ δημοσίου δικαίου λίαν ἐπικίνδυνοι· διότι δύνανται νὰ τὸν παραπλανήσωσι καὶ νὰ παρίδῃ ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι τὸ σπουδαιότερον, τὴν συνάρτειαν ὅλον ὅτι πάντων τῶν δημοσίων δικαίων μετὰ τοῦ Κράτους συνόλου, εἰς ὃ ἀνήκουσι καὶ εἰς ὃ ὑπηρετοῦσιν».

Διὰ τῆς ἱδρύσεως ἰδίων διοικητικῶν δικαστηρίων ἐξαναγκάζομεν ἀποτελεσματικώτερον πάντας τοὺς διοικητικοὺς ὑπαλλήλους εἰς μείζονα σεβασμὸν καὶ εἰς ἀκριβεστέραν ἐφαρμογὴν τῶν διοικητικῶν νόμων, ἀνυψοῦμεν τὴν παρὰ τῷ λαῷ πεποίθησιν, ὅτι οὐδέποτε ἡ διοίκησις δύναται νὰ προβῇ μέχρι τῆς ἀφαιρέσεως κεκτημένου δικαίου προσώπου τινός, παρέχεται δὲ μεγίστη ἀσφάλεια κατὰ τῆς κομματικῆς ἀναμίξεως τῆς κρατούσης ἑκάστοτε πλειοψηφίας ἐν τῇ διοικήσει, μάλιστα παρ' ἡμῖν ἔνθα οἱ ὑπάλληλοι στερούμενοι πάσης ἐννόμου προστασίας, καθίστανται πειθήνια ὄργανα τῆς προσωπικῆς θελήσεως τῶν ἀνωτέρων. Καθόλου δ' εἰπεῖν διὰ τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων δημιουργοῦμεν τὸν ἀπαραίτητον ἀπὸ δικαιονομικῆς ἀπόψεως ἔλεγχον πάσης διοικητικῆς ἐνεργείας [1].

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐκ τῆς διοικητικῆς ἀγωγῆς προκύπτουσα ἀπόφασις δὲν εἶνε ἀπόφασις ἐπὶ παρεμπίπτοντος διοικητικοῦ ζητήματος ἐν ἀστικῇ δίκῃ, ἀλλὰ καθαρὰ ἐφαρμογὴ τοῦ διοικητικοῦ δικαίου, γενομένη ἀπέναντι πράξεων ἄλλων διοικητικῶν ἀρχῶν, ἃς ἐξελέγχει ἀπὸ ἀπόψεως δικαιονομικῆς, ἔχει τὸν χαρακτῆρα ἐποπτείας καὶ ἐλέγχου. Οὐ μόνον λοιπὸν ὁ λόγος τῆς μὴ ἐμπειρίας τῶν τακτικῶν δικαστῶν περὶ τοὺς διοικητικοὺς νόμους, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός, ὅτι τὰ διοικητικὰ δικαστήρια χρησιμεύουσιν ὡς ἀρχαὶ ἐφορευτικαὶ ἐπὶ πάσης ἐνεργείας τῆς διοικήσεως, δι' ἧς παραβιάζεται δίκαιόν τι, ἐπιβάλλουσι τὴν σύστασιν αὐτῶν. Ἡ οὐσία ἄρα τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων ἔγκειται ἐν τῇ ἐνασκήσει ἐποπτείας καὶ ἐλέγχου ἐφ' ὅλων τῶν πράξεων τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν ἀπὸ ἀπόψεως δικαιονομικῆς, ἤτοι διὰ τῆς πραγματώσεως

---

1 Ἡ ἐκ τῆς ἱδρύσεως διοικητικῶν δικαστηρίων προερχομένη ὠφέλεια εἶναι κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον τοιαύτη, διότι ἀναλόγως σχεδὸν θέλει ἐλαττωθῇ ἡ διὰ τὰ ἀστικὰ δικαστήρια, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ διοικητικοὶ ὑπάλληλοι θέλουσιν ἐπωφελέστερον περιορισθῇ εἰς τὰ κύρια αὐτῶν ἔργα. Ἀλλ' ἄλλως δὲ τὰ μέλη τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων δύνανται νὰ χρησιμοποιῶνται καὶ εἴς τινας ἄλλας διοικητικὰς λειτουργίας, ὡς ἐν Γαλλίᾳ τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἐν Πρωσσίᾳ τὰ μέλη τῶν κατωτέρων διοικητικῶν δικαστηρίων (ὅρα κατωτ.) καὶ ἐν Ἑλλάδι οἱ νομικοὶ σύμβουλοι.

τῶν διοικητικῶν κανόνων ἐν συγκεκριμέναις περιστάσεσιν ὑπὸ διοικητικῶν ὀργάνων ἐν δικαστικῇ ἀνεξαρτησίᾳ καὶ κατὰ δικονομικοὺς τύπους ἐνεργούντων [1].

386. Ἀναγνωρίσαντες ὡς ἐπιστημονικῶς μὲν ἔλλογον, πρακτικῶς δὲ ἐπωφελῆ τὴν ἵδρυσιν διοικητικῶν δικαστηρίων, ὑπολείπεται νῦν νὰ ἐκθέσωμεν πρῶτον μὲν κατὰ τίνας κανόνας γενικοὺς πρέπει νὰ δικάζωσι ταῦτα, ὕστερον δὲ διὰ τίνων ὁρίων μέλλει ν' ἀποχωρίζηται ἡ δικαιοδοσία τούτων ἀπὸ τῆς τῶν τακτικῶν δικαστηρίων.

Τῆς διοικητικῆς ἀγωγῆς ἐχούσης, ὡς ἐρρήθη, πολλὰς ὁμοιότητας καὶ διαφορὰς πρὸς τὴν ἀστικήν, ἀνάγκη, ὅπως συμφώνως πρὸς ταύτας προσαρμόσωμεν τοὺς ὑπὸ τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων τηρητέους δικονομικοὺς κανόνας.

Καὶ πρῶτον μὲν φανερόν, ὅτι ὡς τὰ τακτικὰ δικαστήρια οὕτω καὶ τὰ διοικητικὰ πρέπει νὰ δικάζωσι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς πλήρους δημοσιότητος, τῆς προφορικῆς καὶ ἐγγράφου καὶ κατ' ἀντιμωλίαν συζητήσεως καὶ τῆς διὰ πληρεξουσίων παραστάσεως τῶν διαδίκων, ἀφοῦ διὰ τῶν ἀρχῶν τούτων ὁμολογεῖται ὑπὸ πάντων, ὅτι προστατεύεται ἐναργῶς ἡ ἀνεπηρέαστος καὶ ὀρθὴ πρὸς πάντας ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης. Ἔτι δὲ τὰ τῆς διαβαθμίσεως τῶν δικαστηρίων κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ἀστικῶν, ὥστε νὰ παρέχωνται τὰ γνωστὰ ἔνδικα μέσα, τὰ τε τακτικὰ καὶ ἔκτακτα καὶ τὰ τῶν ἀποδεικτικῶν μέσων καὶ τὰ τῶν δικαστικῶν πράξεων καὶ τὰ τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων καὶ ἄλλα πολλὰ ἐκ τῆς πολιτικῆς δικονομίας ἐνδείκνυνται ὡς ἐφαρμοστέα ἐν τοῖς διοικητικοῖς δικαστηρίοις, ἐφ' ὅσον τοὐλάχιστον δὲν προσκρούωσι πρὸς τὴν ἰδιάζουσαν φύσιν καὶ ἀποστολὴν αὐτῶν.

Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου, ἐπειδὴ ἐν τῷ ἀμφισβητουμένῳ διοικητικῷ δὲν πρόκειται κατὰ κανόνα περὶ δικαίων ἀπαλλοτριωτῶν, ἀλλὰ περὶ δημοσίων δικαίων, ἕπεται ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐφαρμόσωμεν ἐν τῷ ὀργανισμῷ τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων τὰ ἀξιώματα ἐκεῖνα ἅπερ ἀναγνωρίζει ἡ πολιτικὴ δικονομία ἐπὶ τῶν ἀστικῶν διαφορῶν.

1 Πρβλ. Bornhag ἔνθ' ἀνωτ. I, 417 καὶ ἑξ.

Οὕτω τὸ ἐν τῇ πολιτικῇ δικονομίᾳ ἰσχῦον ἀξίωμα τοῦ μὴ δικάζειν τὸν δικαστὴν αὐτεπαγγέλτως (judex ne procedat ex officio) [1] δὲν δυνάμεθα νὰ ἐφαρμόσωμεν ἀμείωτον καὶ ἐπὶ τῶν διοικητικῶν διαφορῶν. Ἐν αὐταῖς ὀφείλομεν μᾶλλον ν' ἀκολουθήσωμεν τὸ ζητητικὸν σύστημα [2], καθ' ὃ ὁ δικαστὴς δὲν ὑποχρεοῦται, ὡς κατὰ πρῶτον, νὰ ἐξακολουθῇ τὴν δίκην κατ' αἴτησιν μόνον τῶν διαδίκων, νὰ περιορίζηται δὲ εἰς μόνας τὰς αἰτήσεις τῶν διαδίκων, καὶ νὰ μὴ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν περιστατικὰ μὴ προταθέντα, ἀλλὰ δύναται καὶ αὐτεπαγγέλτως νὰ ἐξετάζῃ πάντα τὰ γεγονότα, ἅτινα συντελοῦσιν εἰς τὴν πλήρη ἐξεύρεσιν τῆς ἀληθείας, καθ' ὅλου δὲ εἰπεῖν νὰ πράττῃ ὅ,τι καὶ ὁ τῶν ποινικῶν ὑποθέσεων δικαστής. Διότι ἐν ταῖς διοικητικαῖς διαφοραῖς ὡς καὶ ἐν ταῖς ποινικαῖς ἐπιζητεῖται οὐχὶ ἡ σχετικὴ ἀλήθεια, καθάπερ ἐν ταῖς ἀστικαῖς, ἀλλ' ἡ ἀπόλυτος καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς διαταραχθείσης τάξεως πρὸς ἱκανοποίησιν πάντων [3]. Συνέπεια τοῦ ἐν τῇ διοικητικῇ διαδικασίᾳ ἐφαρμοστέου ζητητικοῦ συστήματος ἔσεται, ὅτι ἐν τῇ ἐρήμην δίκῃ ὁ δικαστὴς δὲν θὰ ἐπιδικάσῃ τὰς προτάσεις τοῦ ἐνάγοντος καὶ ἄνευ ἀποδείξεως, ὡς ἐν ταῖς ἀστικαῖς κατὰ κανόνα, ἀλλὰ τοὐναντίον θὰ ζητῇ πάντοτε, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἐν ἀντιμωλίᾳ δίκην ἀπόδειξιν αὐτῶν [4].

Ὡσαύτως ἀπᾴδει πρὸς τὴν φύσιν τῶν διοικητικῶν διαφορῶν τὸ ἕτερον τῆς πολιτικῆς δικονομίας ἀξίωμα τοῦ ἄνευ ἐπικουρίας

1 *Οἰκονομίδου* Πολιτ. Δικονομ. 1890, 235 καὶ ἑξ.

2 Οἱ Γερμανοὶ τὸ μὲν ἐν τῇ Πολιτικῇ Δικονομίᾳ τηρούμενον ἀξίωμα καλοῦσι Verhandlungsmaxime, τὸ δὲ διὰ τὴν διοικητικὴν διαδικασίαν προτεινόμενον Untersuchungsmaxime. Pann, 34.—Kissling 22.

3 Οὐ μόνον κατὰ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἑξῆς δὲν ἐφαρμόζεται τὸ ἀξίωμα τοῦ μὴ δικάζειν αὐτεπαγγέλτως, ὅτι δῆλα δὴ τὸ ἀνώτερον διοικητικὸν δικαστήριον δύναται νὰ ἐπιληφθῇ τῆς ἐξετάσεως τῆς ὑπὸ κατωτέρου ἐκδοθείσης ἀποφάσεως καὶ ὅταν δὲν γίνεται ἔφεσις ὑπό τινος τῶν διαδίκων. Τὸ τοιοῦτο εἰσήχθη ὀρθῶς καὶ παρ' ἡμῖν ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου. Ὅρα κατωτ. § 448.

4 *Οἰκονομίδου*, ἔνθ' ἀνωτ. 376.

δικάζεσθαι, ἤτοι τοῦ ἐπικαλεῖσθαι τὸν διάδικον ἅπαντα τὰ ἔνδικα αὐτοῦ βοηθήματα συγχρόνως, καὶ ἐὰν τυχὸν φρονῇ, ὅτι ἐν ᾗ τινα ἐξ αὐτῶν ἀρκοῦσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος [1]. Ἀφοῦ ἐν αὐταῖς ταῖς ἀστικαῖς διαφοραῖς τὸ ἀξίωμα τοῦτο ὑφίσταται πολλὰς ἐξαιρέσεις, κατὰ μείζονα λόγον πρέπει νὰ ἐπιτρέψωμεν πλείονας ἐν ταῖς διοικητικαῖς διαφοραῖς, ἐν αἷς αὐτὴ ἡ διοίκησις, ἤτοι αὐτὸ τὸ δημόσιον πρόσωπον τοῦ Κράτους παρίσταται διάδικον [2].

387. Ὑπολείπεται νῦν τὸ περὶ ὁρίων ζήτημα μεταξὺ ἀστικῶν καὶ διοικητικῶν δικαστηρίων. Ἐκ τῶν προειρημένων ἠδυνάμεθα νὰ λύσωμεν τοῦτο γενικῶς. Ὅπου δῆλον ὅτι πρόκειται περὶ τῆς νομιμότητος διοικητικῆς τινος ἐνεργείας, ἤτοι περὶ πράξεως τῆς διοικήσεως, δι' ἧς, παραβιασθέντος διοικητικοῦ τινος νόμου ἢ συμβάσεως διοικητικῆς, προσεβλήθη κεκτημένον δίκαιον προσώπου τινός, ἐκεῖ ἁρμόδια εἶναι ν' ἀποφαίνωνται δικαστικῶς τὰ διοικητικὰ δικαστήρια, ὅπου δὲ πάλιν πρόκειται περὶ διαφορᾶς δύο ἢ πλειόνων ἰδιωτῶν ἀσχέτως πρὸς οἱανδήτινα διοικητικὴν ἐνέργειαν, ἐκεῖ δικαίωμα ἔχουσι νὰ κρίνωσι τὰ τακτικὰ δικαστήρια [3].

---

1 *Οἰκονομίδου*, αὐτόθι 239.

2 Ποίαν διαδικασίαν ἐτήρουν τὰ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς βασιλείας Ὄθωνος διοικητικὰ δικαστήρια ὅρα Δ. 18 Σεπτ. 1835 [6', 8] Ἀρθρ. 50 καὶ 51.—Δ. 9 Ἰουλ. 1838 [29] Ἀρθρ. 6, 16, 23, κτλ. καὶ Ν. 27 Φεβρ. 1842 [6].—Πληρεστέραν ἀνάπτυξιν τῶν τηρητέων ἐν ταῖς διοικητικαῖς δίκαις δικονομικῶν κανόνων, ὅρα ἐν Stengel, Wörterb d. Deutsch. Verwalt. r. 1890 ἐν λ. Verwaltungsstreitverfahren.

3 Κατὰ τὴν αὐστριακὴν νομοθεσίαν τὸ διοικητικὸν δικαστήριον εἶναι ἁρμόδιον ἐσάκις διατείνεταί τις ὅτι δι' ἀποφάσεως (Entscheidung) ἢ διαταγῆς (Verfügung) διοικητικῆς τινος ἀρχῆς προσεβλήθη εἰς τὰ ἑαυτοῦ δίκαια. «Ἀρθ. 15 τοῦ Ν. 21 Δεκεμβρίου 1867 περὶ τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας. Πρβλ. Pann, 6 καὶ ἑξ. Κατὰ δὲ τὴν Βυρτεμβεργικὴν νομοθεσίαν τὸ ἀνώτατον αὐτῆς διοικητικὸν δικαστήριον δικάζει κατ' ἀποφάσεων καὶ διαταγῶν τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, πρόσωπόν τι φυσικὸν ἢ νομικὸν διατείνηται, ὅτι ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ δημοσίου δικαίου ἐκδοθεῖσα ἀπόφασις ἢ διαταγὴ δὲν στηρίζεται ἐπὶ τοῦ νόμου, καὶ ὅτι ἕνεκα τούτου προσβάλλεται κεκτημένον τι δίκαιον αὐτοῦ, ἢ ἐπιβαρύνεται μὲ ὑποχρέωσιν μὴ βαρύνουσαν αὐτό.» Sarvey Allg. Verw. r. 165.

Ἀλλ' οὔτε ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων οὔτε ὑπὸ πάντων τῶν νεωτέρων Κρατῶν ἀνεγνωρίσθη εἰσέτι ἐν τῇ νομοθεσίᾳ πλήρης ἡ ἀρχὴ αὕτη. Διὰ τοῦτο ἄλλοι μὲν συγγραφεῖς καὶ ἄλλαι νομοθεσίαι περιορίζουσι τὴν δικαιοδοσίαν τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων εἰς ὡρισμένας κατηγορίας ἀμφισβητήσεων ἢ εἰς τὰς ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ δημοσίου δικαίου εἰδικῶς προερχομένας ἀναθέτουσαι πάσας τὰς ἄλλας διαφορὰς συλλήβδην εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια [1], ἄλλοι δὲ ἀναθέτουσιν εἰς τὴν κρίσιν τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων ὡρισμένας τινὰς ὑποθέσεις, εἴτε τοῦ καθαρῶς δημοσίου δικαίου εἴτε καὶ τῶν μετεχουσῶν τῆς φύσεως τοῦ ἰδιωτικοῦ, πάσας δὲ τὰς λοιπὰς εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια. Ὅθεν κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο σύστημα τὰ τακτικὰ δικαστήρια εἶναι ἁρμόδια νὰ δικάζωσιν ἐπὶ πάσης διαφορᾶς, εἴτε τοῦ δημοσίου εἴτε τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, πλὴν ἐκείνων αἵτινες ἀνετέθησαν διὰ νόμων εἰδικῶν εἰς τὴν κρίσιν διοικητικῶν δικαστηρίων ἢ ἀρχῶν [2].

388. Αἱ διαφωνίαι ὅμως τῶν συγγραφέων καὶ ἡ ποικιλία τῶν νομοθεσιῶν τῶν τῆς Εὐρώπης Κρατῶν, ἅτινα παρεδέξαντο κατ' ἀρχὴν τὴν σύστασιν διοικητικῶν δικαστηρίων, δὲν κλονίζουσιν οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον τὴν ἔλλογον βάσιν αὐτῶν. Ἡ ἀρχὴ ὅτι καὶ ἡ διοίκησις, ὡς πᾶν πρόσωπον φυσικόν, δυνατὸν ἐν τῇ ἐνεργείᾳ αὐτῆς νὰ βλάψῃ κεκτημένον τι δίκαιον τοῦ πολίτου, καὶ ὅτι τὴν ἐντεῦθεν ἐγειρομένην ἀμφισβήτησιν δέον νὰ δικάσῃ ἰδία ἀρχὴ διάφορος καὶ ἀνεξάρτητος ἀπό τε τῆς ἐνεργοῦ διοικήσεως καὶ ἀπὸ τῆς τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων, εἶναι τοσοῦτον ἁπλῆ καὶ σύμφορος εἰς τε τὸ Κράτος καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς πολίτας, ἐδράζεται δὲ τοσοῦτον ἀσφαλῶς ἐπὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας, ὥστε παρὰ τὰς ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ἀμφιβολίας καὶ διχογνωμίας οὐδεμίαν νῦν ἐπιδέχεται σοβαρὰν ἀντίρρησιν.

---

1 Κατὰ τοιοῦτο περίπου σύστημα εἶναι συντεταγμένη ἡ περὶ διοικητικῶν δικαστηρίων νομοθεσία τῆς Βάδης, Βαυαρίας, Πρωσσίας κτλ.

2 Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι συντεταγμένη ἡ ἡμετέρα νομοθεσία. Ὅρα ἑπόμενον κεφάλαιον.

Ἄλλως δὲ ἥ τε ἔννοια καὶ ὁ θεσμὸς τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, τῶν συνταγματικῶν ἰδεῶν βλάστημα θαλερόν, μόλις κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ παρόντος αἰῶνος ἔτυχον ἐπιστημονικῆς πως ἐρεύνης καὶ ἀναπτύξεως. Ὅθεν ἐκ τοῦ χρόνου ἀπεκδεχόμεθα τὸν συμβιβασμὸν τῶν περὶ τούτων κρατουσῶν γνωμῶν καὶ τὴν ἀκριβεστέραν καὶ ἁπλουστέραν μεταξὺ τακτικῶν καὶ διοικητικῶν δικαστηρίων ὁροθέτησιν.

Προβαίνομεν νῦν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐν Ἑλλάδι κρατούντων περὶ τοῦ θεσμοῦ τούτου ἱστορικῶς τε καὶ συστηματικῶς, ὕστερον δὲ καὶ τῶν ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Πρωσσίᾳ, ὅπως οὕτω καθάπερ καὶ ἐν τῇ μελέτῃ τῶν προηγουμένων θεσμῶν ἐποιήσαμεν, διασαφηνίσωμεν καὶ συμπληρώσωμεν ὅσα ἐνταῦθα ἐξέθημεν ἀπὸ δογματικῆς μόνον ἀπόψεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

Περίληψις

389. Τὸ ὑπὸ τῆς βαυαρικῆς ἀντιβασιλείας διαγραφὲν σύστημα.
390. Ἀλλοίωσις αὐτοῦ διὰ μεταγενεστέρων νομοθετικῶν πράξεων.
391. Ἐπάνοδος εἰς τὸ ἀρχικὸν σύστημα. Ἵδρυσις πρωτοβαθμίων καὶ δευτεροβαθμίων διοικητικῶν δικαστηρίων διὰ τοῦ Νόμου τοῦ 1838.
392. Ἐπέκτασις τοῦ ἀνωτέρω Νόμου καὶ ἐπὶ ἄλλων διοικητικῶν δικαιοδοσιῶν.
393. Συνέλευσις τοῦ 1844. Συζητήσεις καὶ ἀπόφασις περὶ διοικητικῶν δικαστηρίων.
394. Ψήφισμα ς' τῆς Συνελεύσεως.
395. Ἀποτελέσματα.
396. Συνέλευσις τοῦ 1863. Συζητήσεις καὶ ἐπιψήφισις τοῦ 101 ἄρθρου τοῦ ἐν ἰσχύϊ Συντάγματος.
397. Ἀληθὴς ἔννοια τοῦ ἄρθρου τούτου τοῦ Συντάγματος.
398. Ἔλλειψις παντὸς συστήματος κατὰ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρου 101 τοῦ Συντάγματος ἐν τοῖς μέχρι τοῦδε ἐκδοθεῖσι διοικητικοῖς νόμοις.

389. Ἡ βαυαρικὴ ἀντιβασιλεία, ἥτις ἵδρυσε τὸ ἐν Ἑλλάδι διοικητικὸν αὐτῆς σύστημα κατὰ τὰ ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ τότε κρατοῦντα καὶ ἰδίᾳ τὰ ἐν τῇ Γαλλίᾳ, παρεδέξατο, ὡς εἰκός, σύστημα ἐκδικάσεως τῶν διοικητικῶν διαφορῶν σύμφωνον πρὸς ἐκεῖνα. Τὸ σύστημα τοῦτο διετύπωσεν ἅμα τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς ἀφίξεως αὐτῆς ἐν Ἑλλάδι διὰ δύο Διαταγμάτων, ὧν τὸ μὲν ἐπραγματεύετο περὶ τῆς διαιρέσεως τοῦ Βασιλείου καὶ τῆς διοι-

κήσεώς του, τὸ δὲ περὶ τῆς ἁρμοδιότητος τῶν Νομαρχῶν καὶ περὶ τῆς κατὰ Νομαρχίας ὑπηρεσίας.

Διὰ τοῦ πρώτου τούτων ὡρίσθη τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ὡς τὸ ἀνώτατον δικαστήριον πρὸς λύσιν τῶν διοικητικῶν ἀμφισβητήσεων [1], διὰ δὲ τοῦ ἑτέρου, ὀλίγον ὕστερον ἐκδοθέντος, προηγγέλθη, ὅτι ὁ Νομάρχης θὰ «προΐσταται καὶ τοῦ πρωτοκλήτου διοικητικοῦ δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον θέλει συσταθῆ εἰς ἕκαστον νομὸν διὰ τὴν ἐξέτασιν καὶ διάλυσιν τῶν διοικητικοδικαστικῶν ὑποθέσεων»· τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου τούτου ὡς καὶ τὴν διαδικασίαν τῶν παραπεμπομένων εἰς αὐτὰ ὑποθέσεων ἀνέβαλεν εἰς τὸ μέλλον νὰ κανονίσῃ δι' ἰδιαιτέρου διατάγματος [2].

Ἐκ τῶν δύο τούτων Διαταγμάτων καταδηλοῦται τὸ ὅλον σύστημα διοικητικῶν δικαστηρίων, ὅπερ οἱ Βαυαροὶ νομοθέται ἔμελλον νὰ διαγράψωσιν ἐν Ἑλλάδι. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐστηρίζετο πρῶτον μὲν εἰς τὴν νομοθετικὴν διάκρισιν διοικητικῶν ἀμφισβητήσεων, ἤ, ὡς τὰς ἀπεκάλεσαν τότε, τῶν διοικητικοδικαστικῶν ὑποθέσεων (Verwaltungs-Justiz-Sachen) ἀπὸ τῶν πολιτικῶν διενέξεων ἢ ἰδιωτικῶν καὶ ἀπὸ τῶν ποινικῶν ὑποθέσεων, δεύτερον δὲ εἰς τὴν ἵδρυσιν ἰδιαιτέρων δικαστηρίων, διοικητικῶν, πρὸς ἐκδίκασιν τῶν σχετικῶν ὑποθέσεων. Τὰ δικαστήρια δὲ ταῦτα ἔμελλον νὰ ἦναι δύο τὸν ἀριθμόν, ἤτοι τὸ ἀνώτατον, ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου τμήματος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, καὶ τὸν ἐν ἑκάστῳ Νομῷ πρωτόκλητον, ὅπερ θὰ συνεκροτεῖτο ἐκ τοῦ Νομάρχου, τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Νομαρχίας καὶ ἄλλων προσώπων ὕστερον ὁρισθησομένων [3].

1 Δ. 3 Ἀπριλ. 1833 [12] Ἄρθρ. 15.—Περὶ τῆς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν διοικ. δικαιοδοσίας. Ἰδ. Maurer. Das Griechische Volk, I, σ. 537. Ἰδ. καὶ Δ. 20 Αὐγούστου 1830, ἔτι δὲ Δ. 22 Δεκ. 1829, 11 Νοεμβρ. 1830 καὶ 19 Δεκεμβρίου 1830, πρβλ. καὶ Δ. 21 Μαρτίου 1838 [11].

2 Δ. 26 Ἀπριλ. 1833 [17] Ἄρθρ. 3.

3 Ὅρα Ἄρθρ. 15 τοῦ ἀνωτ. Δ. τῆς 26 Ἀπριλ. 1833 καθ' ὃ «ὁ διευθυντὴς τῆς Νομαρχίας χρέος ἔχει νὰ.... συμπράττῃ εἰς τὴν συζήτησιν καὶ ἀπόφασιν τῶν διοικητικοδικαστικῶν ὑποθέσεων».

390. Ἀλλ' εἴτε διὰ τὴν ἀνάκλησιν εἰς Βαυαρίαν δύο μελῶν τῆς Βαυαρικῆς ἀντιδυναστείας [1], εἴτε διὰ τὴν ἔλλειψιν καταλλήλων προσώπων, εἴτε καὶ δι' ἄλλους λόγους, τὸ σύστημα τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων οὐ μόνον ἔμεινεν ἁπλοῦν σχέδιον ἢ ἀφέθη ἡμιτελές, ἀλλὰ καὶ ἠλλοιώθη ἐφεξῆς περὶ τοὺς κυρίους αὐτοῦ χαρακτῆρας. Τοῦτο μαρτυρεῖται διὰ τῶν ἑπομένων νομοθετικῶν πράξεων.

Διὰ τοῦ περὶ συστάσεως Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας Διατάγματος τοῦ 1835 ὡρίσθη ἰδιαίτερον τμῆμα αὐτοῦ «πρὸς ἐκδίκασιν τῶν ἀμφισβητουμένων διοικητικῶν ὑποθέσεων καὶ τῶν ἐκκλήσεων κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου» ἐκανονίσθη δέ, ὅπως τὸ τμῆμα τοῦτο ἀποφασίζῃ ἀνεκκλήτως καὶ αἱ συζητήσεις γίνωνται δημοσίως καὶ «πρὸς τὰ παρὸν προσωρινῶς ὁμοιομόρφως μὲ τοὺς περὶ Πολιτικῆς Δικονομίας ὁρισμοὺς καὶ ἰδίως τοὺς περὶ Δικαστηρίων τῶν Ἐφετῶν» [2].

Ἀλλὰ τὰ περὶ συστάσεως πρωτοκλήτων διοικητικῶν δικαστηρίων ἐν ἑκάστῳ Νομῷ κατὰ τὰ ὑπεσχημένα, ἔμενον ἀνεκτέλεστα· ὅθεν ἡ ἐκδίκασις τῶν διοικητικῶν διαφορῶν ἐν πρώτῳ βαθμῷ ἀνετέθη εἰς διαφόρους διοικητικὰς ἀρχάς, ἄλλοτε ἄλλως συγκειμένας καὶ δικαζούσας [3].

1 Τοῦ Μάουρερ καὶ Ἄβελ. Ὁ πρῶτος ἐπανῆλθε διὰ Διατάγματος τῆς 21 Ἰουλίου 1834 [25] καὶ ἀπῆλθε τῆς Ἑλλάδος μετ' ὀλίγας ἡμέρας· Ὅρα καὶ Maurer, ἀνωτ. II σ. 111.

2 Δ. 18 Σεπτεμβρ. 1835 [6' 8] Ἄρθρ. 18 § δ' 47, 48, 49, 50, 51, 52, 58. Πρβλ. Δ. 27 Σεπτεμβρ. 1833 [32] περὶ συστ. Ἐλεγκτ. Συνεδρίου Ἄρθρ. 50 καὶ 52 Δ. 18 Δεκεμβρ. 1836 [77] Ἄρθρ. 24 καὶ 25. Ν. 26 Μαΐου 1835 [6'. 2] Ἄρθρ. 7. Ν. περὶ χαρτοσ. 14 Αὐγ. 1836 [42] Ἄρθρ. 48. Δ. 12 Ὀκτωβρ. 1836 [58] περὶ ἐκλ. ἐνόρκ. Ἄρ. 3. Δ. περὶ ἐπαρχιακῶν συμβούλων 18 Δεκεμβρίου 1836 [77] Ἄρθρ. 24 καὶ 25. Ν. περὶ προικοδοτ. 26 Μαΐου 1835 [6'. 2] Ἄρθρ. 7. Δ. περὶ ἐμποροδικείων 16 Ὀκτωβρ. 1836 [62] Ἄρθρ. 4.

3 Πρβλ. Δ. 6 Ἰουλίου 1836 [34] περὶ φόρου τῶν ἐπιτηδευμάτων ἄρθρ. 12 Δ. 7 Αὐγ. 1836 [40] περὶ τοῦ ἐπὶ τῶν ζώων φόρου ἄρθρ. 9. Δ. 31 Ἰουλίου 1836 [40] περὶ τοῦ ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν φόρου ἄρθρ. 9 Ν. 14 Αὐγ. 1836 [42] περὶ χαρτοσήμου ἄρθρ. 48. Δ. 4 Νοεμβρ. 1837 [38] περὶ τοῦ φόρ. τῶν ἐπιτηδ. ἄρθρ. 12.

Γενικῶς δὲ ὡρίσθη διὰ τοῦ περὶ τῆς ἁρμοδιότητος τῶν τακτικῶν δικαστηρίων ὡς πρὸς τὰς ἀμφισβητουμένας ὑποθέσεις Δ. τοῦ 1737, ὅτι δὲν ὑπάγονται εἰς τὴν ἁρμοδιότητα αὐτῶν, ἀλλ' ἀποφασίζονται κατὰ τὸ ἄρθρον 3 τῆς πολιτικῆς Δικονομίας ἀπὸ τὰς Διοικητικὰς ἀρχὰς τὰ ἑξῆς ἀντικείμενα α') αἱ τῶν ἐνοικιαστῶν πρὸς τὸ δημόσιον ἢ πρὸς τοὺς φορολογουμένους διαφοραί, β') αἱ περὶ ἐμμέσων δημοσίων φόρων διαφοραί, γ') αἱ περὶ τὴν ἐπισκευήν, κατασκευὴν κτλ. τῶν δημοσίων ἔργων διαφοραὶ μεταξὺ τοῦ δημοσίου καὶ τῶν ἐργολάβων, δ') πᾶσα διαφορὰ ἕνεκα ἀποξενώσεως ἰδιωτικῆς ἰδιοκτησίας ἐπὶ δημοσίῳ σκοπῷ, ἐξαιρουμένης τῆς περὶ ἀποζημιώσεως διαφορᾶς ὑπαγομένης εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια, ε') αἱ περὶ μισθοδοσίας μεταξὺ ὑπαλλήλων καὶ δημοσίου διαφοραί, ς') αἱ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκκαθαρίσεως καὶ ἐξοφλήσεως τῶν παλαιῶν ἐθνικῶν χρεῶν, ζ') ἡ μεταξὺ ἰδιωτῶν διαφορὰ περὶ τῆς χρήσεως τρεχόντων ὑδάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων δὲν ὑπάρχει ἀποκτημένον ἰδιωτικὸν δίκαιον, καὶ η') ὅλαι αἱ ἄλλαι διαφοραί, ὅσαι διὰ προγενεστέρων Βασιλικῶν νόμων καὶ διατάξεων ρητῶς ἐχαρακτηρίσθησαν καὶ ἀνετέθησαν εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν ὡς τοιαῦται. Πᾶσαι δὲ αἱ λοιπαὶ ἀνετέθησαν εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν τακτικῶν δικαστηρίων καὶ ἰδίως αἱ περὶ κυριότητος, ἰδιότητος προσώπων, ἢ πολιτικῆς καταστάσεως μεταξὺ τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτῶν διαφοραὶ καὶ αἱ περὶ ἑρμηνείας διοικητικῶν συναλλαγμάτων καὶ περὶ ἀποζημιώσεως διενέξεις [1].

391. Ἡ κατὰ τὰ νομοθετήματα ταῦτα ἐκδίκασις τῶν διοικητικῶν διαφορῶν ὑπὸ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν πρωτοβαθμίως παρήγαγε πολλὰ τὰ ἄτοπα, ὧν δύο, τὰ κύρια, ἀρκεῖ νὰ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα, ἤτοι πρῶτον μὲν δὲν παρείχετο ἡ ἀπαιτουμένη ἐγγύησις πρὸς τοὺς πολίτας περὶ ἀμεροληψίας καὶ εὐθυδικίας διοικητικῶν ὑπαλλήλων, περιβεβλημένων δικαστικὴν ἐξουσίαν ἐν ταῖς διοικητικαῖς ἀμφισβητήσεσι καὶ ὅμως ὄντων μετακλητῶν κατ' ἀρέσκειαν τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας εἰς τὰς διαταγὰς τῆς ὁποίας ὤφειλον νὰ ὑποκύπτωσι· δεύτερον δὲ ἐδημιουργεῖτο πλῆθος τοιούτων διοικητι-

1 Δ. 7 Μαΐου 1837 [18].

τῶν δικαιοδοσιῶν, ἀφοῦ οὐχὶ μία μόνη ἐπιτροπὴ ἐκ διοικητικῶν ὑπαλλήλων ἐδίκαζε πάσας τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, ἀλλὰ πολλαὶ καὶ ἐνεργοῦσαι κατὰ διαδικασίαν διαφορωτάτην ἑκάστη.

Τὰ ἄτοπα ταῦτα καὶ ἡ ἐντεῦθεν σύγχυσις καὶ ἀταξία προὐκάλεσαν τὴν ἔκδοσιν τοῦ Νόμου τοῦ 1838, δι' οὗ ἡ βασιλεία Ὄθωνος ἐπανῆλθεν ἐν μέρει εἰς τὸ ὑπὸ τῆς βαυαρικῆς ἀντιδυναστείας διαγραφὲν σύστημα.

Διὰ τοῦ νόμου τούτου ἱδρύθησαν ἰδιαίτερα διοικητικὰ δικαστήρια, ἤτοι πρωτόκλητα κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Δ. τοῦ 1833. Ἡ ἁρμοδιότης ὅμως αὐτῶν δὲν ἐξετάθη γενικῶς ἐπὶ πᾶσαν διοικητικὴν διαφοράν, ἀλλ' ἐφ' ὡρισμένας τινάς, ἤτοι ἐπὶ τὰς διαφορὰς τὰς προκυπτούσας ἐκ τῆς φορολογίας τῶν ἐγκτητικῶν καὶ ἐπὶ τῶν ζῴων φόρον μεταξὺ τοῦ δημοσίου καὶ φορολογουμένων, μεταξὺ φορολογουμένων καὶ ἐνοικιαστῶν ἢ ὑπενοικιαστῶν, μεταξὺ ἐνοικιαστῶν, ὑπενοικιαστῶν καὶ ἐγγυητῶν πρὸς ἀλλήλους κτλ. Συνεστήθησαν δὲ τοιαῦτα διοικητικὰ δικαστήρια, κατὰ τὴν βάσιν τῆς τότε ὑπαρχούσης διοικητικῆς διαιρέσεως [1], ἓν ἐν ἑκάστῃ διοικήσει καὶ ὑποδιοικήσει καὶ συνέκειντο ἐκ τοῦ διοικητοῦ ἢ ὑποδιοικητοῦ τοῦ τόπου, προεδρεύοντος, ἐκ τοῦ εἰρηνοδίκου καὶ ἐκ τοῦ δημάρχου τῆς πρωτευούσης. Τὰ δ' ἔργα γραμματέως ἐξετέλει εἷς τῶν ὑπαλλήλων τοῦ διοικητικοῦ γραφείου, ἐκλεγόμενος παρὰ τοῦ διοικητοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν πρωτοδίκως.

Τὰ δὲ ἐν ταῖς πρωτευούσαις τῶν νομῶν ἑδρεύοντα τοιαῦτα διοικητικὰ δικαστήρια προσλαβάνοντα ἀντὶ τοῦ δημάρχου ἕνα τῶν αὐτόθι ἑδρευόντων πρωτοδικῶν ὁριζόμενον ἑκάστοτε κατ' αἴτησιν τοῦ διοικητοῦ παρὰ τοῦ προέδρου τοῦ πρωτοδικείου, ἐδίκαζον ἐντὸς τῆς περιφερείας τοῦ οἰκείου νομοῦ τὰς γινομένας ἐφέσεις κατ' ἀποφάσεων τῶν εἰς τὰς λοιπὰς διοικήσεις ἢ ὑποδιοικήσεις ἑδρευόντων διοικητικῶν δικαστηρίων. Αἱ δ' ἐφέσιμοι ἀποφάσεις τῶν εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν νομῶν καθιδρυμένων

1 Ὅρα ἀνωτ. § 84.

ἐξεκαλοῦντο πρὸς ἄλλα τοιαῦτα δικαστήρια καθ' ὡρισμένην ὑπὸ τοῦ νόμου τάξιν.

Τέλος αἱ αἰτήσεις ἀναιρέσεως κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν πρωτοβαθμίων καὶ δευτεροβαθμίων διοικητικῶν δικαστηρίων ἐδικάζοντο παρὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ τμήματος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ὁ νόμος τοῦ 1838 δὲν περιορίζεται εἰς ταῦτα μόνα, ἀλλ' ὁρίζει δι' ἄρθρων πολλῶν καὶ τὸν τρόπον τῆς διαδικασίας τῆς τε πρωτοδίκου δίκης καὶ τῆς κατ' ἔφεσιν καὶ ἀναίρεσιν, ὁ τρόπος δ' οὗτος ἐκανονίσθη ὡς πρὸς μὲν τὰ τῆς δημοσιότητος τῶν συζητήσεων, τὰ τῆς δι' ἀντιπροσώπου ἢ διὰ πληρεξουσίου παραστάσεως καὶ ἄλλα οὐσιώδη σύμφωνος πρὸς τὰ ὑπὸ τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας κεκανονισμένα, ὡς πρὸς τὰ τῆς κλήσεως τῶν διαδίκων καὶ τῶν μαρτύρων, τὰ τῶν προθεσμιῶν, τὰ τῆς ἐρημοδικίας καὶ ἄλλα τινὰ ὡρίσθη διάφορος μὲν τῶν ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων τηρουμένων, ἀλλὰ σύμφωνος πρὸς τὴν φύσιν τῶν διοικητικῶν διαφορῶν[1].

Οὕτως ἐγένετο τὸ πρῶτον βῆμα εἰς ἵδρυσιν τῶν κατωτέρων διοικητικῶν δικαστηρίων, ὅπερ ὑπεσχέθησαν οἱ πρῶτοι νομοθέται τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ναὶ μὲν τὰ τοιαῦτα δικαστήρια ἀπετελοῦντο ἐκ προσώπων στερουμένων συνήθως τῶν προσόντων καὶ ἀρετῶν, ἅτινα πρέπει νὰ κατέχωσι πάντες οἱ δικάζοντες καὶ δὴ ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς, ναὶ μὲν τὰ δικαστήρια ταῦτα δὲν ἐδίκαζον ἐπὶ πάσης διοικητικῆς διαφορᾶς, ἀλλ' ὁπωσδήποτε παρείχετο δι' αὐτῶν ποιά τις ἐγγύησις τοῖς πολίταις, ὅτι ὡρισμέναι πρὸς τὸ δημόσιον διαφοραὶ αὐτῶν θὰ δικάζωνται οὐ μόνον ταχέως, ἀλλ' ὅσον οἷόν τε καὶ δικαίως, καὶ κατὰ διαδικασίαν ἁπλουστέραν τῆς κοινῆς.

---

1 Ὁ Ν. 8. Ἰουλ. 1838 [29] ἀποτελεῖται ἐξ ἄρθ. 34, ὧν τὸ μὲν 1—5 πραγματεύονται περὶ τῆς ἁρμοδιότητος καὶ συνθέσεως τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, τὰ δὲ 6—27 περὶ διαδικασίας τῆς πρωτοδίκου δίκης καὶ τῆς κατ' ἔφεσιν καὶ περὶ τῆς ἀναιρέσεως, τὰ δὲ ὑπόλοιπα περιέχουσι γενικὰς διατάξεις.—Πρβλ. Ν. 27 Φεβρ. 1842 [6] περὶ ἐλευθέρας ἐμφανίσεως τῶν δικηγόρων ἐνώπιον ... τῶν διοικητ. Δικαστ.

392. Ὁ Ν. τοῦ 1838 διετηρήθη μέχρι τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἡ δικαιοδοσία τῶν ὑπ' αὐτοῦ συσταθέντων διοικητικῶν δικαστηρίων οὐ μόνον ἐπεκυρώθη καὶ διὰ μεταγενεστέρων νόμων, ἀλλ' ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ ἄλλων ἀντικειμένων διοικητικῶν, ὡς π. χ. ἐπὶ τῶν ἐκ τοῦ φόρου τῆς ἐπικαρπίας τῶν σταφίδων ἀναφυομένων διαφορῶν—ἐπὶ τῶν περὶ κατοχῆς ζητημάτων κατὰ τὴν εἴσπραξιν τοῦ φόρου ἐπὶ τῶν προϊόντων τῆς γῆς—ἐπὶ τῶν διαφορῶν τῶν προκυπτουσῶν ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων συμφωνιῶν μεταξὺ ἐνοικιαστῶν καὶ φορολογουμένων ὡς πρὸς τὴν ἀποδεκάτωσιν—ἐπὶ τῶν διαφορῶν τῶν προερχομένων ἐκ τῆς ἐνοικιάσεως τῶν δημοτικῶν φόρων μεταξὺ δήμων καὶ ἐνοικιαστῶν ἢ ἐγγυητῶν κτλ. [1].

Ἐὰν οὕτως ηὔξανε βαθμηδὸν ἡ δικαιοδοσία τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, ὥστε ἐπὶ τέλους νὰ δικάζωσι ταῦτα πάσας τὰς διοικητικὰς διαφορὰς ἀνεξαιρέτως καὶ κατηργεῖτο κατ' ἀκολουθίαν ἡ κατὰ μέρος δικαιοδοσία τῶν διαφόρων διοικητικῶν ἀρχῶν, κατηρτίζετο δὲ προσωπικὸν αὐτῶν ἐξ εἰδικῶν ἀνδρῶν μονίμως ἐνασχολουμένων περὶ τὴν ἐκδίκασιν τῶν διοικητικῶν διαφορῶν, ὥστε τοιουτοτρόπως νὰ παρέχωσι τοῖς πολίταις μείζονα ἐγγύησιν ἀμεροληψίας καὶ ἀνεξαρτησίας, ἡ Ἑλλὰς θ' ἀπέκτα δικαιοδοσίαν τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ὅσον οἷόν τε πλήρη καὶ σύμφωνον πρὸς τὰς νῦν κρατούσας ἀρχάς.

Ἀλλὰ τὴν πορείαν ταύτην ἀνέκοψεν ἡ ἐπελθοῦσα Συνέλευσις τοῦ 1844, ἥτις καὶ ἐν τοῖς περὶ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ὡς καὶ ἐν ἄλλοις πολλὰ ἐκαινοτόμησεν. Ἀλλὰ προηγουμένως φέρε ἴδωμεν τὰς περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου γενομένας συζητήσεις ἐν τῇ Συνελεύσει.

---

1 Ὅρα Ν. 20 Δεκεμβρ. 1838 [44] Ἄρθρ. 11 περὶ τοῦ ἐπὶ τῶν ζώων φόρου καὶ Ν. 4 Ἰαν. 1841 [1] περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμ. Ἄρθρ. 8 καὶ 13. —Ν. 31 Ἰουλ. 1841 [14] περὶ φορολογίας τῶν σταφίδων. Ἄρθρ. 10.—Ν. 5 Μαΐου 1842 [9] περὶ φορολ. τῶν προϊόντων τῆς γῆς. Ἄρθρ. 7, 27 καὶ 34.—Ν. 18 Ἀπριλ. 1843 [12] περὶ τῶν ἐγκτητικῶν φόρων. Ἄρθρ. 29 καὶ 34.—Ν. 3 Αὐγ. 1843 [28] περὶ ὑπαγωγῆς τῶν δημοτικῶν διαφορῶν εἰς τὰ διοικητικὰ δικαστήρια.—Ν. 10 Αὐγ. 1843 [29] περὶ ἐγγείου φόρου καὶ τελωνιακῶν δικαιωμάτων τῆς σταφίδος Ἄρθρ. 9. κτλ.

393. Τὴν ἀφετηρίαν τῶν συζητήσεων, τούτων παρέσχε τὸ ἄρθρ. 101 τοῦ Σχεδίου Συντάγματος, ὅπερ εἶχεν ἐπὶ λέξει ὡς ἑξῆς· «τὰ διοικητικὰ δικαστήρια καταργοῦνται καὶ ὅλαι αἱ περὶ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ὑποθέσεις θέλουν δικάζεσθαι τοῦ λοιποῦ ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων». Διὰ τοῦ ἄρθρου τούτου κατηργεῖτο τέλεον καὶ διὰ παντὸς ἡ διοικητικὴ δικαιοδοσία, συγχωνευομένη μετὰ τῆς δικαστικῆς. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτο, ὑπό τινων ὑποστηριχθέν, ἄλλοι κατέκριναν δι' ἐπιχειρημάτων ἰσχυρῶν, καὶ ἀπέδειξαν ὡς τολμηρὸν καὶ ἐπιζήμιον ἐν τῷ μέλλοντι· διὸ καὶ προέτειναν ὅπως, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ 94 ἄρθρου τοῦ Βελγικοῦ Συντάγματος, καταργηθῶσι μὲν τὰ ὑπάρχοντα διοικητικὰ δικαστήρια, ἀφεθῇ δὲ ἐλευθέρα ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία, ὅπως κανονίσῃ ταῦτα βραδύτερον [1].

Ἕνεκα τῶν λόγων τούτων ὑπεβλήθησαν πολλαὶ τροποποιήσεις τοῦ ὑπὸ συζήτησιν ἄρθρου, αἵτινες μετὰ τῶν ὑπὸ τῶν ἀντιθέτων προτεινομένων συνωψίσθησαν ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Συνελεύσεως εἰς τὰ ἑξῆς δύο· α') κατάργησις τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ διὰ παντός, β') κατάργησις μὲν τῶν ὑπαρχόντων διοικητικῶν δικαστηρίων ἢ δικαιοδοσιῶν, ἀλλὰ «μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν τοῦ δικαιώματος εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν νὰ συστήσῃ διοικητικὰ δικαστήρια κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ ὅπως καταλληλότερον». Μετὰ μακρὰς περὶ τούτων συζητήσεις, ὑπὲρ ἑκατέρας τῶν ὁποίων πολλὰ ἀνεπτύχθησαν καὶ πάλιν ἐπιχειρήματα καὶ ἐμαρτυρήθη πασιδήλως, ὅτι ἡ κατὰ τῶν ὑφισταμένων διοικητικῶν δικαστηρίων γενικὴ καταφορὰ προήρχετο κυρίως ἐκ τοῦ ὅτι ταῦτα ἀπετελοῦντο ἐκ προσώπων ἀκαταλλήλων καὶ τὸ χείριστον μὴ ἀνεξαρτήτων, ἡ Συνέλευσις παρεδέξατο διὰ μεγάλης πλειονοψηφίας 158 κατὰ 37 τὴν δευτέραν τροποποίησιν, καθ' ἣν κατηργοῦντο μὲν τὰ ὑπάρχοντα διοικητικὰ δικαστήρια, τῶν ὑποθέσεων αὐτῶν ἀναθετομένων εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, καὶ ἐπεβάλλετο, ὅπως διὰ νόμου ὑπαχθῶσιν εἰς ταῦτα καὶ

1 Τοῦτο ἐπρότεινεν ἰδίως ὁ Κλονάρης, πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ μέλος τῆς Συνελεύσεως.

πᾶσαι αἱ λοιπαὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ὑποθέσεις, ἀλλ' ὅμως ἀνεγνωρίζετο καὶ τὸ δικαίωμα εἰς τὴν μέλλουσαν νομοθετικὴν ἐξουσίαν, ὅπως συνιστᾷ ἴδια δικαστήρια καὶ ἰδίαν δικαιοδοσίαν τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ [1].

394. Διὰ τοῦ 101 ἄρθρου τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844 ἐπῆλθε τὸ μέγα ἄτοπον, ὅτι ἐνῷ τὰ ὑπάρχοντα διοικητικὰ δικαστήρια κατηργοῦντο ἅμα τῇ δημοσιεύσει αὐτοῦ, αἱ δὲ ἀναγόμεναι εἰς αὐτὰ ὑποθέσεις παρεπέμποντο αὐθωρεὶ εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια, αἱ ἄλλαι καὶ πολλαὶ διοικητικαὶ ἀμφισβητήσεις, αἵτινες κατὰ τὴν ἰσχύουσαν νομοθεσίαν ἐδικάζοντο ὑπὸ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν διαφορετρόπως, ἄνευ διαγεγραμμένης διαδικασίας καὶ μὲ πολλῷ ὀλιγωτέρας ἐγγυήσεις διὰ τοὺς πολίτας, ἢ ὅσας παρεῖχον τὰ διοικητικὰ δικαστήρια, παρέμενον καὶ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Συντάγματος εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν αὐτῶν διοικητικῶν ἀρχῶν. Οὕτω δὲ ὅ,τι μὲν ὑφίστατο πρὸ τοῦ Συντάγματος συστηματικόν πως καὶ εὐχερῶς δυνάμενον νὰ βελτιωθῇ, κατηργήθη τέλεον, ὅ,τι δὲ ὑπῆρχε λαβυρινθώδες καὶ ἀνεπίδεκτον διορθώσεως, διετηρήθη ἐν ἰσχύϊ.

Τὴν ἀτοπίαν ταύτην παρεῖδεν ἡ Συνέλευσις καὶ κατὰ τὴν ἔκδοσιν ἰδιαιτέρου Ψηφίσματος, δεινῶς παραπαίοντος περί τε τὴν ἔννοιαν καὶ λέξιν, ἔχοντος δὲ ὡς ἑξῆς :

«Ἄχρις οὗ ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία κανονίσῃ διὰ νόμου τὴν διαδικασίαν τῶν λοιπῶν διοικητικῶν διαφορῶν καὶ παραπέμψῃ αὐτὰς εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, αἱ ἁρμόδιαι διοικητικαὶ ἀρχαὶ θέλουν ἐξακολουθεῖ νὰ δικάζωσιν αὐτὰς ὡς τὰς ἐδίκαζον καὶ πρότερον. Ὡς τοιαῦται θεωροῦνται αἱ περὶ

1 Ὅρα *Πρακτικὰ* τῆς ἐν Ἀθήναις Συνελ. τῆς Γ' Σεπτεμβρ. Σελ. 475—491.—Ἕνεκα ἴσως ἀβλεψίας τυπογραφικῆς ἄλλως διατυποῦται τὸ Ἄρθρ. 101 ὡς ἐψηφίσθη μετὰ τὴν συζήτησιν καὶ ἄλλως κατὰ τὴν γενικὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ὅλου Συντάγματος (ἴδ. αὐτ. σ. 491 καὶ 527). Μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ Συντ. ὑπεβλήθη Β. Διάγγελμα τῇ Συνελεύσει, δι οὗ ἐζητοῦντο παρ' αὐτῆς τροποποιήσεις τινές, ἐν αἷς καὶ ἐπὶ τοῦ ἄρθρ. 101 ἐλαχίστη τις (*Πρακτ.* σ. 575), ἣν ἡ Συνέλευσις ἀπεδέξατο ἐν μέρει. (Αὐτ. σ. 592.)

φόρου τῶν οἰκοδομῶν καὶ ἐπιτηδευμάτων διαφοραί, αἱ περὶ στρατευσίμων, αἱ περὶ δημοτικῶν καὶ ἐπαρχιακῶν ἀρχαιρεσιῶν καὶ περὶ χαρτοσήμου, λαθρεμπορίων καὶ παντὸς ἐμμέσου δημοσίου φόρου, καὶ ὅσαι ἄλλαι τῆς αὐτῆς φύσεως θεωροῦνται ὡς διοικητικαί. Πᾶσα δὲ ἄλλη τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ διαφορὰ μεταξὺ ἰδιωτῶν καὶ τοῦ δημοσίου ἢ τῶν δήμων ὑπάγεται ἀπὸ τοῦδε εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν τακτικῶν δικαστηρίων καὶ θέλει δικάζεσθαι ὡς κατεπείγουσα κατὰ τὴν ἐν ἰσχύϊ πολιτικὴν Δικονομίαν. — Αἱ μέχρι τοῦδε ὑπαγόμεναι εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας διαφοραὶ ὑπάγονται τοῦ λοιποῦ, ὅσας μὲν ἐδίκαζεν αὐτὸ κατ' ἔφεσιν, εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν ἐφετείων τοῦ Κράτους, ὅσας δὲ κατ' ἀναίρεσιν, εἰς τὴν τοῦ Ἀρείου Πάγου[1]».

395. Διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἡ Συνέλευσις τοῦ 1844 κατέρριψε τὴν στέγην τοῦ ὅλου νομοθετικοῦ οἰκοδομήματος, μάλιστα δὲ τοῦ περὶ διοικητικῶν δικαστηρίων θεσμοῦ, ὃν διέγραψε φιλοτέχνως ἡ βαυαρικὴ ἀντιδυναστεία. Ἐν τῇ ἀπειρίᾳ αὐτῶν οἱ νομοθέται τοῦ 1844 ἠθέλησαν τὰ πάντα ν' ἁπλοποιήσωσιν, δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ φανῶσι κἂν συνεπεῖς πρὸς τὰς ἰδίας δοξασίας· διότι ἐνῷ κατήργησαν τὰ διοικητικὰ δικαστήρια, διετήρησαν ἐπὶ πολλῶν ὑποθέσεων τὴν δικαιοδοσίαν, τὴν jurisdictio, τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, ἤτοι τῶν ἥκιστα ἐπιτηδείων πρὸς τοῦτο προσώπων· ἐνῷ δὲ αἱ διοικητικαὶ ἀρχαὶ παρέμενον καὶ ἐφεξῆς νὰ δικάζωσιν αὐταὶ πολλὰς τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ὑποθέσεις, ἄλλας, οὐδαμῶς διαφερούσας ἐκείνων, ἀνέθεσαν εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια, ἤτοι ἐπέβαλον ἀλόγως τὸ πολυπλοκώτατον σύστημα τῆς πολιτικῆς Δικονομίας. Οὕτως ἐνόμισεν ἡ Συνέλευσις, ὅτι ἱκανοποίει καὶ τὸ δημόσιον συμφέρον καὶ τὰ δίκαια τῶν πολιτῶν!

Δυστυχῶς οὐδέτερον τούτων ἠδύνατο νὰ ἱκανοποιηθῇ, διὰ τοῦ

1 Πρακτικὰ Συνελεύσεως σελ. 595, 677, 679, 680. Ψήφισμα Γ'. [Ἐφημ. Κυβερν. 1844 Ἀριθ. 8].

ψηφίσματος τῆς Συνελεύσεως· τοὐναντίον μάλιστα ἀμφότερα ἐστερρίθησαν τῆς πρώην ἔστω καὶ ἀνεπαρκοῦς προστασίας.

Διότι διὰ τὴν ἔλλειψιν ἰδίων διοικητικῶν δικαστηρίων ἐκ τῶν προτέρων κατηρτισμένων καὶ κατὰ διαδικασίαν σύμφωνον καὶ ἐναίαν δικαζόντων, πᾶς νέος νόμος, ἢ φορολογικός, ἢ στρατολογικός, ἢ δημοτικός, ἢ ἐκλογικός, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον ἐδημιούργει καὶ νέαν δικαιοδοσίαν τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, ἣν ἀνέθετεν εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα ὑπάλληλον, ἢ εἰς ἐπιτροπήν τινα ἐκ τοῦ προχείρου δημιουργουμένην, καὶ κατὰ διαδικασίαν ἄλλοτε ἄλλην, πολλάκις δὲ καὶ sui generis. Οὐδὲν ἄρα θαῦμα, ἂν τὸ πρώην εὐσύνοπτον καὶ συστηματικόν πως καθεστὼς μετεβλήθη βαθμηδὸν εἰς κυκεῶνα ἀληθῆ καὶ λαβύρινθον ἀδιεξίτητον[1].

396. Τοιαύτην εὗρε τὴν κατάστασιν τῆς ἑλληνικῆς νομοθεσίας ὡς πρὸς τὸ ἀμφισβητούμενον διοικητικὸν ἡ ἐπανασταστικὴ Συνέλευσις τοῦ 1863. Ἀλλὰ καὶ αὕτη, εἴτε κεκμηκυῖα ἤδη ἐκ τῶν πολλῶν συζητήσεων καὶ τῆς κομματικῆς διαμάχης, εἴτε καὶ μὴ δυναμένη ἴσως νὰ ἐπιχειρήσῃ τι σπουδαῖον, ἠρκέσθη εἰς ἁπλῆν σχεδὸν ἀνατύπωσιν τοῦ σχετικοῦ ἄρθρου τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844.

Τρεῖς μόνον ἔλαβον τὸν λόγον κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ ἄρθρου τούτου τοῦ Συντάγματος. Ὁ Διομήδης, ὁ Κυπαρίσσης καὶ ὁ Κόκκινος. Τούτων δὲ οἱ μὲν δύο πρῶτοι ἀπέκλινον φανερῶς πρὸς τὴν ὁλοσχερῆ κατάργησιν οἱασδήτινος διοικητικῆς δικαιοδοσίας· διὸ προέτειναν, ὅπως τὰ τακτικὰ δικαστήρια δικάζωσι πάσας τὰς διοικητικὰς διαφορὰς ἐν τῷ μέλλοντι· μόνος δὲ ὁ Κόκκινος ἀντέστη εὐθαρσῶς κατὰ τῶν ὑπὲρ ἄγαν νεωτεριστικῶν θεωριῶν. Καὶ ναὶ μὲν δὲν ἠδυνήθη οὐδὲ οὗτος ν' ἀποφύγῃ τὴν

1 Ὅρα π. χ. Ν. Γ' 3 Ἰουν. 1845 [15] Ἄρθρ. 8.—Ν. ΚΣΤ' 2 Δεκεμβρ. 1845 [33] Ἄρθρ. 10.—Ν. ΝΕ' 2 Μαρτ. 1847 [6] Ἄρθρ. 12. —Ν. ΣΔΕ' 27 Ἰουν. 1853 [12] Ἄρθρ. 4.—Ν. ΤΠΒ' 29 Ὀκτωβρ. 1856 [71] Ἄρθρ. 1.—Ν. ΧΙ' 22 Ἀπριλ. 1861 [13] Ἄρθρ. 21.—Ν. ΣΛΒ' 9 Ἰουν. 1851 [16] Ἄρθρ. 8 καὶ 9.—Ν. ΧΚΗ' 25 Ἰουλ. 1861 [28] Ἄρθρ. 5 καὶ 7.—Ν. ΧΟΗ' 10 Αὐγούστου 1861 [37] Ἄρθρ. 4 κτλ. κτλ.

ἐπίδρασιν πεπλανημένων τινῶν γνωμῶν τῆς γαλλικῆς ἐπιστήμης, ἀλλ' ἐν συνόλῳ κατενίκησε τὰς γνώμας τῶν ἀντιπάλων μετὰ πολλῆς εὐγλωττίας καὶ πειστικότητος, ἀπέδειξε δὲ οὐ μόνον ἐπιστημονικῶς βάσιμον, ἀλλὰ καὶ πρακτικῶς ἐπωφελῆ τὴν σύστασιν τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων. Οὐ μόνον δὲ ταῦτα ἀνέπτυξεν, ἀλλὰ καὶ διέγραψεν ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ αὐτοῦ ὀξυνοίᾳ καὶ ἑτοιμότητι τὸ προσῆκον σχέδιον ὀργανισμοῦ τῆς διοικητικῆς δικαιοδοσίας, καθ' ὃ αἱ διοικητικαὶ μὲν ἀρχαὶ θεωρητέαι φύσει ἁρμόδιαι, ὅπως κρίνωσι περὶ διοικητικῶν διαφορῶν, ἀλλ' «οὐχὶ αἱ τυχοῦσαι, αἱ εἰκῇ συγκροτούμεναι, ἀλλ' αἱ μὲ ὡρισμένην δικαιοδοσίαν συγκροτούμεναι διὰ τῶν νομίμων ἐκείνων ἐγγυήσεων, αἱ ὁποῖαι συντρέχουσι καὶ εἰς τὸν καταρτισμὸν τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας». Ἐπὶ τῶν ἀρχῶν, τούτων ἀκριβῶς στηρίζεται ἡ νεωτέρα γερμανικὴ ἐπιστήμη καὶ νομοθεσία περὶ διοικητικῶν δικαστηρίων[1].

Ἡ Συνέλευσις, πεισθεῖσα τοῖς λόγοις τοῦ Κοκκίνου, ἀπέρριψε τὰς τῶν ἐναντίων θεωρίας, ἐψήφισε δὲ δι' ἀναστάσεως τὸ ὑποβληθὲν σχέδιον τοῦ ἄρθρου, καθ' ὃ «αἱ τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ὑποθέσεις ὑπάγονται εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια, παρ' ὧν δικάζονται ὡς κατεπείγουσαι· αἱ ἄρσεις συγκρούσεως δικάζονται παρὰ τοῦ Ἀρείου Πάγου· οὐδὲν δικαστήριον, οὐδεμία δικαιοδοσία τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ δύνανται νὰ ὑπάρξωσιν ἄνευ εἰδικοῦ νόμου. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως εἰδικῶν νόμων ἰσχύουσιν οἱ ὑφιστάμενοι περὶ διοικητικῆς δικαιοδοσίας»[2].

397. Ἐάν τις ἀναλύσῃ λογικῶς τὸ περιεχόμενον τοῦ ἄρθρου τούτου τοῦ ἐν ἰσχύϊ Συντάγματος, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸ σχετικὸν ἄρθρον τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844 καὶ τὰς δι' ἀμφότερα γενομένας

1 Ἴδε *Ἐπισήμου Ἐφημ. Συνελεύσεως* τόμ. Ϛ' σελ. 762 καὶ ἐφ. Ὅρα καὶ σελ. 27 τοῦ Παραρτήματος εἰς τὸ 38 φύλλον τοῦ Ε' τόμ. τῆς Ἐπισήμου Ἐφημ. Συνελεύσεως.

2 Τὸ ἄρθρον τοῦτο ἔφερε κατὰ μὲν τὴν περὶ αὐτοῦ συζήτησιν τὸν ἀριθμὸν 100, κατὰ δὲ τὴν ὁλικὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Συντάγματος καὶ τὴν ὁμοσίευσιν αὐτοῦ ἔλαβε τὸν ἀριθ. 101. Ἐπισήμ. Ἐφημ. Συνελ. τόμ. Ϛ' σελ. 189.

συζητήσεις, θέλει ὁμολογήσει, ὅτι μίαν κυρίως περιέχει συνταγματικὴν διάταξιν, καὶ ὅτι αἱ ἄλλαι φράσεις αὐτοῦ, αἱ εἰς τὸ ἀμφισβητούμενον διοικητικὸν ἀναγόμεναι, ἢ ἁπλοῦν συμβουλευτικὸν χαρακτῆρα ἔχουσιν, ἢ ἀντιφάσκουσι πρὸς ἐκείνην, ἢ ὅλως περιτταὶ εἶναι. Κυρία μὲν ἔννοια τοῦ ἄρθρου τούτου εἶναι, ὅτι «ἐπιτρέπεται ἡ διὰ νόμου εἰδικοῦ σύστασις διοικητικοῦ δικαστηρίου, ἢ δικαιοδοσίας τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ»· τὰ δὲ περιττὰ καὶ ἀντιφάσκοντα εἶναι τὰ ἑξῆς ταῦτα, «αἱ τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ὑποθέσεις ὑπάγονται εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια, παρ' ὧν δικάζονται ὡς κατεπείγουσαι» καὶ «μέχρι τῆς ἐκδόσεως εἰδικῶν νόμων, ἰσχύουσιν οἱ ὑφιστάμενοι περὶ διοικητικῆς δικαιοδοσίας».

Ἀλλ' οὐσιαστικώτερον κρίνοντες τὸ ἄρθρον τοῦτο ἐξάγομεν ἐξ αὐτοῦ τὴν ἑξῆς γενικὴν ἀρχήν· «κατὰ τὸ ἐν ἰσχύϊ Σύνταγμα τὰ τακτικὰ δικαστήρια εἶναι ἁρμόδια νὰ δικάζωσι συνοπτικῶς καὶ ὑποθέσεις τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, πλὴν ἐὰν εἰδικὸς νόμος ἀνέθηκε τὴν ἐκδίκασιν ὡρισμένης διοικητικῆς ὑποθέσεως εἰς διοικητικήν τινα ἀρχήν, ἢ εἰς διοικητικόν τι δικαστήριον»[1].

398. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐδημιουργήθη ἡ νέα διοικητικὴ νομοθεσία τῆς Ἑλλάδος. Καὶ εἶναι μὲν ἡ ἀρχὴ αὕτη σαφὴς λίαν καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον σύμφωνος πρὸς τὰ τελευταῖα πορίσματα τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐφθαρμόσθη ἐν τῇ πράξει τεμαχηδὸν καὶ οὕτως εἰπεῖν ραψῳδικῶς, ἄνευ σχεδίου καὶ συστήματος προδιαγεγραμμένου. Ἕνεκα τούτου παρήχθησαν παμ-

1 Ὁμοδοξεῖ ὁ *Οἰκονομίδης*, Πολ. Δικ. 1890 σ. 207 σημ. 1 καὶ 2. Πρβλ. *Σαριπόλου*, Συνταγμ. Δίκ. Τόμ. ΙΙΙ σ. 229.—Ὅτι τοιοῦτον ἦν τὸ πνεῦμα τῆς Συνελεύσεως οὐδεμία μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν στενογρ. πρακτικῶν ἀπομένει ἀμφιβολία, ὡς ἐκ περισσοῦ δὲ ἀπόδειξιν παρέχουσιν οἱ ὑπ' αὐτῆς τῆς Συνελεύσεως ψηφισθέντες νόμοι περὶ *δημαιρεσιῶν* καὶ περὶ *φόρου οἰκοδομῶν*, δι' ὧν συνεστήθησαν ἴδιαι δικαιοδοσίαι διοικητικαί, ἀποκλεισθείσης τῆς δικαιοδοσίας τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Ὅρα Ν. ΗΓ' 19 Νοεμβρ. 1864 [1865, 3] Ἄρθρ. 16.—Ν. ΚΒ' 31 Δεκεμβρ. 1863 [1864, 2] Ἄρθρ. 6.—Ν. ΠΓ' 14 Ὀκτωβρ. 1864 [44]· Πρβλ. καὶ Ν. ΚΘ' 31 Ἰανουαρ. 1864 [8] Ἄρθρ. 16. Σύμφωνος καὶ ἡ τοῦ Ἀρείου Πάγου νομολογία.

πληθεῖς διοικητικαὶ δικαιοδοσίαι, ποικιλώταται τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν ἁρμοδιότητα, συσταθεῖσαι διὰ νόμων παμπόλλων, ἐκδικάζουσαι κατὰ τρόπους διαφορωτάτους καὶ κατὰ κανόνας δικονομικοὺς ἄλλοτε ἄλλους, τὸ δὲ χεῖρον, οὐχὶ ὁμοιομόρφως καθ' ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς διαδικασίας, διότι πολλαὶ δικάζονται πρωτοδίκως μὲν ὑπὸ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, κατ' ἔφεσιν δὲ ἢ καὶ ἀναίρεσιν ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, ἢ κατὰ μὲν τὸν πρῶτον βαθμὸν ὑπὸ διοικητικῶν λειτουργῶν ἢ ἐπιτροπῶν, κατὰ δεύτερον δὲ καὶ τελευταῖον ὑπὸ διοικητικῶν δικαστηρίων.

Φανερὸν λοιπόν, ὅτι δυσχερεστάτη, εἰ μὴ ἀδύνατος, εἶνε ἡ κατὰ σύστημα πλήρης ἐπιστημονικὴ ἐπεξεργασία τοσαύτης πληθύος καὶ ποικιλίας νόμων. Διὰ τοῦτο θέλομεν περιορισθῆ ἐν τοῖς ἑπομένοις πρῶτον μὲν εἰς τὴν μελέτην ἑνὸς ἑκάστου τῶν ὑφισταμένων διοικητικῶν δικαστηρίων, ὕστερον δ' εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν κυριωτέρων περιπτώσεων, καθ' ἃς τὰς ἐκ τῆς ἐνεργείας τῆς διοικήσεως πρὸς ἐφαρμογὴν ὡρισμένων νόμων προερχομένας ἀμφισβητήσεις δικάζουσιν οὐχὶ τὰ τακτικὰ δικαστήρια, ἀλλ' ἰδιαίτεραι διοικητικαὶ ἀρχαὶ ἢ ἐπιτροπαί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Περίληψις

399. Ἔννοια καὶ ἀποστολὴ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.
400. Ἱστορικὸν τοῦ ἐν Ἑλλάδι Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.
401. Σύνθεσις Συνεδρίου. Ἰσόβια καὶ μετακλητὰ μέλη.
402. Ἀποχώρησις καὶ παῦσις ἰσοβίων.
403 Καθήκοντα προέδρου, ἐλεγκτῶν, λογιστῶν κτλ.
404. Καθήκοντα Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου.
405. Γενικὴ συνεδρίασις. Ἀντικείμενα αὐτῆς.
406. Κατὰ τμήματα Συνεδρίασις.
407. Τίνες δωσιδικοῦσιν ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου. Περὶ ὑπολόγων.
408. Περὶ διατακτῶν καὶ ἐπιτρόπων ὑπουργῶν.
409. Προδικασία.—Ὑποβολὴ λογαριασμῶν. Ἐπεξεργασία αὐτῶν. Προσκόμματα.
410. Προεξέλεγξις. Καθήκοντα εἰσηγητοῦ καὶ συνεισηγητοῦ. Ἀπολογία ὑπολόγου.
411. Συζήτησις καὶ ὁριστικὴ ἀπόφασις.
412. Ἐρήμην ἀπόφασις.
413· Εἶδος ὁριστικῶν ἀποφάσεων καὶ ἀποτελέσματα αὐτῶν.
414. Κοινοποίησις ὁριστικῆς ἀποφάσεως. Ἔνδικα κατ' αὐτῆς μέσα.
415. Περὶ ἀναιρέσεως.
416. Ἀποτελέσματα ἀναιρέσεως.
417. Περὶ ἀναθεωρήσεως ἢ ἀναψηλαφήσεως.
418. Διοικητικὰ καθήκοντα Συνεδρίου.

399. Ἡ τῶν δημοσίων χρημάτων διαχείρησις, ἐκ δύο κυρίως πράξεων ἀποτελουμένη, ἐκ τῆς εἰσπράξεως καὶ ἐκ τῆς δαπάνης,

γίνεται, ὡς εἰκός, κατὰ νόμους καὶ κανόνας τεχνικούς, ὥστε νὰ προστατεύωνται ἐπαρκῶς ἀπὸ πάσης καταχρήσεως τά τε δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ συμφέροντα.

Τὸν ἀπαιτούμενον ἔλεγχον, ὅπως τηρῶνται ἀκριβῶς ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων οἱ νόμοι οὗτοι καὶ κανόνες, καταστέλληται δὲ πᾶσα τούτων παράβασις, ἀσκεῖ πλὴν τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ λαοῦ καὶ ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία γενικῶς μὲν διὰ τῶν διαφόρων ὀργάνων αὐτῆς, εἰδικώτερον δὲ καὶ ἀκριβέστερον ἀπὸ ἀπόψεως δικαιονομικῆς δι' ἰδίας καὶ ἀνεξαρτήτου ἀρχῆς, ἥτις καλεῖται παρ' ἡμῖν Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον.

Κατὰ ταῦτα τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον εἶναι, κυρίως εἰπεῖν, διοικητικὴ ἀρχή, δικαστικῶς ὠργανισμένη καὶ λειτουργοῦσα πρὸς ἔλεγχον τῶν τὰς δημοσίας προσόδους διαχειριζόντων, καθ' ὃν περίπου τρόπον καὶ τὰ ἀστικὰ δικαστήρια ἐλέγχουσι τοὺς εἰς τὴν διαχείρισιν ἀλλοτρίας περιουσίας ἀναμιχθέντας ἰδιώτας [1].

400. Τὸ ἐν Ἑλλάδι Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον κατεστάθη τὸ 1833[2], ἀλλὰ τὸ προσωπικὸν αὐτοῦ καὶ περ καταρτισθὲν ἐκ τῶν ἱκανωτέρων πρὸς τοῦτο Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ γάλλου

1 *Ἀριστοτέλους*, Πολιτ. Βιβλ. VI, κεφ. V. «Ἐπεὶ δὲ ἔνιαι τῶν ἀρχῶν, εἰ καὶ μὴ πᾶσαι, διαχειρίζουσι πολλὰ τῶν κοινῶν, ἀναγκαῖον ἑτέραν εἶναι τὴν λῆψομένην λογισμὸν καὶ προσευθυνοῦσαν, αὐτὴν μηδὲν διαχειρίζουσαν ἕτερον. Καλοῦσι δὲ τούτους οἱ μὲν εὐθύνους, οἱ δὲ λογιστάς, οἱ δὲ ἐξεταστάς, οἱ δὲ συνηγόρους». — Τοῦ αὐτοῦ, Ἀθηναίων Πολιτεία 54. «Κληροῦσι δὲ. . . καὶ *λογιστὰς* δέκα καὶ *συνηγόρους* τούτοις δέκα, πρὸς οὓς ἅπαντας ἀνάγκη τοὺς τὰς ἀρχὰς ἄρξαντας λόγον ἐπενεγκεῖν· ***οὗτοι γὰρ εἰσι μόνοι τοῖς ὑπευθύνοις λογιζόμενοι καὶ τὰς εὐθύνας εἰς τὸ δικαστήριον εἰσάγοντες***», καὶ ἀνωτ. 48. «Κληροῦσι δὲ καὶ *εὐθύνους* ἕνα τῆς φυλῆς ἑκάστης· καὶ παρέδρους δύο ἑκάστῳ τῶν εὐθύνων, οἷς ἀναγκαῖόν ἐστι ταῖς ἀγοραῖς κατὰ τὸν ἐπώνυμον τὸν τῆς φυλῆς ἑκάστης καθῆσθαι, κἂν τις βούληταί τινι τῶν τὰς εὐθύνας ἐν τῷ δικαστηρίῳ δεδωκότων ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, ἐφ' ᾗς ἔδωκε τὰς εὐθύνας, εὔθυναν ἂν τὴν ἰδίαν ἄν τε δημοσίαν ἐμβάλλεσθαι. . .».

2 Δ. Δ. 27 Σεπτ. καὶ 19 Ὀκτωβρ. 1833 [32] περὶ συστάσεως τοῦ Ἐλεγκ. Συνεδρίου.—Περὶ τῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ὅρα *Μάμουκα*, Τόμ. 14 σελ. 151, 384, 551, 655.—Ὅρα καὶ Γενικὴν Ἐφημερίδα τῆς Ἑλλάδος. Ἔτ. 1829 σ. 256.

Regny, ἐθεωρήθη εὐθὺς ἀμέσως ἀνεπαρκές· διότι ἐστερεῖτο, ὡς λέγει ὁ Μάουρερ, χειρῶν τε ποδῶν τε, ἤτοι ὑποδεεστέρων ὀργάνων, ἅτινα νὰ κατέχωσι τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην [1].

Διὰ τοῦτο, ἅμα ἀρξάμενον, προσέκοψε τὸ Συνέδριον κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, ὀλίγῳ δ' ὕστερον καὶ διέκοψε πᾶσαν ἐργασίαν ἕνεκα τῆς μεταθέσεως τῆς πρωτευούσης τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου ἀπὸ Ναυπλίου εἰς Ἀθήνας καὶ τῆς ἀποδημίας τοῦ προέδρου Regny κατὰ τὸ 1836.

Τὴν κατάστασιν ταύτην θέλων νὰ θεραπεύσῃ ὁ βασιλεὺς Ὄθων ἐξέδωκε τῷ 1836 νέον Διάταγμα, δι' οὗ ηὔξανε τὰ μέλη τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ὡς καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν λογιστῶν, διῄρεσε δὲ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ εἰς δύο τμήματα, ὅπως τὸ μὲν ἀνασχολῆται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν τρέχουσαν ὑπηρεσίαν, τὸ δ' ἄλλο εἰς τοὺς ὑπολειπομένους λογαριασμοὺς ἀπὸ τοῦ 1822 μέχρι τοῦ 1833[2].

Ἀλλὰ καὶ πάλιν τὸ Συνέδριον δὲν κατέστη ἐνήμερον περὶ τὴν ἐξέλεγξιν τῶν ὑπολόγων, ὥστε κατὰ τὸ 1840 ἐγένετο νέα διαίρεσις τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ, καθ' ἣν τὸ μὲν Α' τμῆμα ἀνέλαβε τὴν ἐξέλεγξιν τῶν λογαριασμῶν ἀπὸ τοῦ 1833—1838, τὸ δὲ Β' τὴν ἀπὸ τοῦ 1839 καὶ ἐφεξῆς.

1 Maurer, Gr. Volk. 1835, II, 305. «Τὴν προεδρείαν τοῦ Ἐλεγκ. Συνεδρίου, ἔλαβεν ὁ ἱκανώτατος Regny, συσταθεὶς πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ περιφήμου Eynard τὴν δὲ θέσιν τοῦ Β. Ἐπιτρόπου καὶ τὴν τοῦ Ἀντιπροέδρου οἱ κάλλιστα ἐν τοῖς Ἕλλησι δεδιδαγμένοι τὰ λογιστικά, οἱ καὶ ἐκ τοῦ παρελθόντος γνωστοὶ Σπανιολάκης καὶ Παπαδόπουλος. Ἐλεγκταὶ τέλος διωρίσθησαν οἱ ἱκανοὶ ὡσαύτως Θεοτόκης, Καρακατσάνης, Πλέσσας, Κυρίτσης καὶ Μαργαρίτης. Ἀλλὰ τὸ Συνέδριον τοῦτο, πρὸ τοῦ πρέποντος χρόνου δημιουργηθέν, δὲν ἠδύνατο νὰ ὀρθοποδήσῃ, διότι ἔλειπον αὐτῷ αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες—τὰ κατώτερα ὄργανα. Ἐν τῇ ἀνιδρύσει τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος ἤρξαντο οὐχὶ ἀπὸ τῶν θεμελίων, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἀετώματος τῆς στέγης». Ὅρα καὶ σ. 284 τῆς Ἐφ. τῆς Κυβερνήσεως 1833 καὶ 68 τοῦ 1834, ἔνθα τὰ ὀνόματα τῶν διορισθέντων λογιστῶν α' καὶ β' τάξεως.

2 Δ. 23 Ὀκτωβρ. 1836 [62].

3 Δ. 9 Μαρτίου 1840 [5].

Οὐδέτερον ὅμως τῶν τμημάτων ἠδυνήθη νὰ ἐπιτελέσῃ τὴν ἐργασίαν διὰ τὸ ἀνεπαρκὲς τοῦ προσωπικοῦ, ὅπερ βραδύτερον ἠλαττώθη ἔτι μᾶλλον· ὥστε κατὰ τὸ 1845 ἐν τῷ Συνεδρίῳ παρέμενεν μόνον ὁ πρόεδρος, εἷς ἐλεγκτής, καὶ πέντε λογισταί!

Ἡ μετὰ τὰ Συντάγματα τοῦ 1844 καὶ 1864 ἐπελθοῦσα πολιτικὴ ἀνωμαλία, ἡ προσάρτησις τῆς Ἑπτανήσου καὶ Ἠπειροθεσσαλίας καὶ ἄλλα πολλὰ ἐπεβράδυναν ἔτι μᾶλλον τὴν καὶ πρὶν νωχελῆ πορείαν τοῦ Συνεδρίου, κινδυνεύοντος ἤδη νὰ ταφῇ ζῶν ὑπὸ τὸν καταπληκτικὸν ὄγκον τῶν ἀνεξελέγκτων λογαριασμῶν [1].

Μόλις κατὰ τὸ 1887 ἐπελάβετο ὁ νομοθέτης τῆς θεραπείας τοῦ κακοῦ τούτου, ὅπερ ἐνεθάρρυνε καὶ οἱονεὶ ἐβράβευε πᾶσαν ἀταξίαν καὶ κατάχρησιν ἐν τῇ δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ, μὴ δυναμένας δι' οὐδενὸς ἄλλου μέσου ἢ διὰ τοῦ ἀναδιοργανισμοῦ τοῦ Συνεδρίου νὰ περισταλῶσι καὶ μηδενισθῶσι [2]. Διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1887 ηὐξήθη τὸ προσωπικὸν τοῦ Συνεδρίου καὶ ἰδίᾳ τὸ κατώτερον, ἐκανονίσθη μεθοδικώτερον ἡ ὑπηρεσία αὐτοῦ, ἐπεξετάθη δὲ καὶ ἡ δικαιοδοσία του[3]. Αἱ τροποποιήσεις αὗται δὲν ἐπήνεγκον μὲν εἰσέτι τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα, παρέχεται ὅμως ἐλπὶς τούτου ἐν μέλλοντι προσεχεῖ,

ταχ' αὖριον ἔσσεται ἄμεινον.

401. Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἀποτελεῖται νῦν ἐξ ἑνὸς προέ-

1 Τὴν κατὰ τὸ 1876 οἰκτρὰν ὄντως κατάστασιν τοῦ Ἐλεγκτ. Συνεδρίου περιγράφει καὶ ἀποδεικνύει ὅτ' ἀριθμῶν ἐπισήμων ὁ τότε πρόεδρος αὐτοῦ *Α. Ἀθανασιάδης* ἐν τῇ κατὰ τὸ 1877 δημοσιευθείσῃ ἐκθέσει αὐτοῦ πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν, ἐν ᾗ προσέθηκε καὶ σχέδιον νέου ὀργανισμοῦ τοῦ Συνεδρίου.

2 Ν. ΑΥΟΖ' 28 Μαΐου 1887 [136].

3 Ἐν τῇ «Παλιγγενεσίᾳ» τῆς 16 Μαρτ. 1891 ἐδημοσιεύθη ἄρθρον περὶ Ἐλεγκτ. Συνεδρίου, ὅτ' οὗ ἀποδεικνύεται, ὅτι, ὡς νῦν ἔχει τὸ προσωπικὸν αὐτοῦ, εἶναι πλειότερον ἀναλόγως τοῦ ἐν Γαλλίᾳ ὁμοίου. Τὴν αὐτὴν παρατήρησιν ποιεῖται κατὰ τὸ 1847 ὁ Casimir Leconte, Etude économique de la Grèce, σ. 290 εὑρίσκων, ὅτι ἡ Ἑλλὰς καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐδαπάνα πολλῷ περισσότερα ἢ ἡ Γαλλία ὑπὲρ τοῦ Συνεδρίου.

δρου, ἑνὸς Β. Ἐπιτρόπου, ἑνὸς ἀντιπροέδρου, ὀκτὼ ἐλεγκτῶν, τριῶν παρέδρων, δέκα ὀκτὼ λογιστῶν Α' τάξεως καὶ εἴκοσι δύο Β' τάξεως, ἑνὸς γραμματέως, δύο ὑπογραμματέων, τεσσάρων γραφέων, ἑνὸς ἀρχειοφύλακος, ἔχοντος βαθμὸν λογιστοῦ β' τάξεως, δέκα μαθητευομένων διαιρουμένων εἰς α' καὶ β' τάξιν, ἀριθμοῦ τινος ἐκτάκτων ὑπαλλήλων καὶ τριῶν κλητήρων[1].

Τὸ προσωπικὸν τοῦτο διαιρεῖται κατὰ τὸ Σύνταγμα εἰς μέλη ἰσόβια καὶ μή[2]. Ἰσόβια μέλη εἶνε ὁ πρόεδρος, ὁ ἀντιπρόεδρος, οἱ ἐλεγκταὶ καὶ οἱ πάρεδροι, οἱ δὲ λοιποὶ μετὰ τοῦ Β. Ἐπιτρόπου εἶνε μετακλητοί.

Εἰς πᾶν ἰσόβιον μέλος ἐπιβάλλεται ἡ ἀποχώρησις, ἐὰν καταστῇ ἀνίκανον εἰς ὑπηρεσίαν ἕνεκα νόσου ἢ ἐξασθενήσεως τοῦ σώματος, ἢ τοῦ νοῦ, ἡ δὲ ἀνικανότης αὕτη διήρκεσεν ἤδη ἢ μέλλει νὰ διαρκέσῃ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπὶ ἓν ἔτος. Παύονται δὲ προσέτι τὰ ἰσόβια μέλη κατὰ τὰς περιπτώσεις, περὶ ὧν προνοοῦσι τ' ἄρθρα 21, 22 καὶ 24 τοῦ ποινικοῦ νόμου[3].

1 Ν. ΑΥΟΖ' 28 Μαΐου 1887 [136] Ἄρθρ. 19 καὶ 29 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τ' ἄρθρα 4 τοῦ Δ. 27 Σεπτ. 1833 [32] καὶ 1 τοῦ Δ. 23 Ὀκτωβρ. 1836 [62], τοὺς Ν. ΡΞΑ' 3 Ἰουν. 1850 [16], ΨΚΖ' 7 Μαρτίου 1862 [17] καὶ ΑΜΕ' 22 Ἰουν. 1882 [64].—Κατὰ τὸν Ν. ΦΛϚ' 28 Μαΐου, 1559 [22] ὁ μισθὸς τοῦ προέδρου εἶναι δρ. 600, τοῦ Β. Ἐπιτρόπου 550 τοῦ ἀντιπρ. 500, τοῦ ἐλεγκτοῦ 450, τοῦ παρέδρου 360, τοῦ λογιστοῦ α' τάξ. 240, καὶ τοῦ τῆς ϛ' 190, τοῦ γραμματέως 240, τοῦ ὑπογραμματέως 190 κτλ. (Πρβλ. Ν. ΑΥΟΖ' ἄρθρ. 19). Μετὰ πενταετῆ εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸν ὑπηρεσίαν οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Συνεδρίου μέχρι τοῦ βαθμοῦ λογιστοῦ, συμπεριλαμβανομένου καὶ τούτου, λαμβάνουσι πλὴν τοῦ κανονικοῦ μισθοῦ καὶ τὸ ἥμισυ τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ τῆς ἀμέσως ἀνωτέρας θέσεως. Ἄρθ. 2 Ν. ΑΜΕ' 22 Ἰουν. 1882 [64]. Ὁ ἀρχειοφύλαξ καὶ ὁ βοηθός του λαμβάνουσι καὶ ἐπιμίσθιον 30 δρ. κατὰ μῆνα ὡς ἀποζημίωσιν. Ἄρθρ. 19 τοῦ Ν. ΑΥΟΖ'. Οἱ μισθοὶ οὗτοι εἶναι οἱ αὐτοὶ σχεδὸν πρὸς τοὺς ὑπὸ τοῦ ἀρχ. Διατάγμ. τοῦ 1833 ὁριζομένους ἐν ἄρθρῳ 12.

2 Σύνταγμα 1864 Ἄρθρ. 88. Ἰδ. καὶ ἄρθρ. 87 τοῦ Συντάγμ. τοῦ 1844

3 Ὅρα Ν. ΥΜΓ' 29 Ἰουν. 1871 [31] περὶ ἀποχωρήσεως κτλ.—Κατ' ἀπόφασιν τοῦ Ἐφετείου Ἀθηνῶν 4,746 [1848] οἱ τοῦ Ἐλεγκτ. Συνεδρίου ὑπάλληλοι ἀπαλλάσσονται τῆς ἐπιτροπῆς καὶ κηδεμονίας, ὡς διαχειρισταὶ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας.

402. Τὸ προσωπικὸν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου διορίζεται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως κατὰ πρότασιν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Καὶ ὁ μὲν Πρόεδρος, ὁ Ἀντιπρόεδρος καὶ ὁ Β. Ἐπίτροπος δίδουσι τὸν ὅρκον τῆς ὑπηρεσίας ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως, τὸ δὲ λοιπὸν προσωπικὸν ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου ἐν πλήρει συνεδριάσει[1].

Κανὼν ἐκ τοῦ νόμου ὑπῆρχεν, ὅτι πᾶς διορισμὸς πρέπει νὰ γίνεται κατὰ πρότασιν αὐτοῦ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, καὶ ὅτι οὐδεὶς διορίζεται ὑπάλληλος, ἂν μὴ ὑπηρέτησεν ἐν αὐτῷ ἐπὶ δύο συνεχῆ ἔτη εἰς ὅλας τὰς κατωτέρας θέσεις μέχρι τῆς τοῦ μαθητευομένου[2].

Ἀμφότερα ὅμως ταῦτα ἐθεωρήθησαν καταργηθέντα διὰ τοῦ περὶ προσόντων τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων νόμου, καθ' ὃ ἀπεφάνθη τὸ Νομικὸν Συμβούλιον[3].

Τὴν σήμερον οἱ πρὸς διορισμὸν καὶ προβιβασμὸν ὅροι εἶναι οἱ ἑξῆς· μαθητευόμενοι διορίζονται οἱ φέροντες ἀπολυτήριον γυμνασίου καὶ πρωτεύσαντες ἐν διαγωνισμῷ. Ἐκ τῶν μαθητευομένων δὲ οἱ ὑπηρετήσαντες ἐπὶ δύο συνεχῆ ἔτη δύνανται νὰ προβιβασθῶσιν εἰς τὴν ἀμέσως ἀνωτέραν θέσιν τοῦ γραφέως ϐ΄ τάξεως καὶ μετὰ διετῆ εἰς α΄.

Ὁ α΄ τάξεως γραφεὺς προβιβάζεται εἰς λογιστὴν ϐ΄ τάξεως μετὰ διετῆ ὑπηρεσίαν, ἐὰν φέρῃ δίπλωμα διδάκτορος ἢ πρωλύτου τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἢ ἔχων ἀπολυτήριον μόνον γυμνασίου ὑποστῇ εὐδοκίμους ἐξετάσεις. Προβιβάζεται δὲ ὁ λογιστὴς ϐ΄ τάξεως εἰς λογιστὴν α΄ μετὰ τριετῆ ὑπηρεσίαν.

Εἰς ἐλεγκτὴν τέλος προβιβάζεται ὁ ἐπὶ τετραετίαν ὑπηρετήσας

1 Ἀρϑ. 9 Δ. 27 Σεπτ. 1833 [32]. Πρόλ. Ψήφ. ΛΕ΄ τῆς Β΄ ἐν Ἀθήν. Συνελ. 11 Μαΐου 1863 [1864, 14] καϑ' ὅ, ἐὰν ἕνεκα κωλύματος οἱουδήποτε δὲν καταρτίζηται πλήρης συνεδρίασις τοῦ συνεδρίου, ὁ ὅρκος δίδεται ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐν συνεδριάσει.

2. Ἴδε Ἀρϑ. 11 τοῦ ἀνωτ. Δ. 1833 καὶ Ν. ΑΜΕ' 22 Ἰουν. 1882 [64] Ἀρϑ. 3.

3. *Περλέγγου*, Συλλογὴ γνωμοδοτ. καὶ ἀποφ. Νομικοῦ Συμβουλίου 1889 σ. 197.

ὡς λογιστὴς α΄ τάξεως καὶ ἔχων δίπλωμα Πανεπιστημίου ἢ μὴ ἔχων μὲν δίπλωμα, ἀλλ' ὑποστὰς εὐδοκίμους ἐξετάσεις [1].

403. Ὁ πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐπιτηρεῖ ἅπαν τὸ προσωπικὸν καὶ τὰς ἐργασίας αὐτοῦ, παρέχει εἰς τὰ μέλη καὶ τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ Συνεδρίου ἀδείας ἀπουσίας οὐχὶ πλέον τῶν 8 ἡμερῶν, ἐπιμελεῖται τῆς ἐγκαίρου συγκεντρώσεως τῶν λογαριασμῶν πάντων τῶν ὑπαλλήλων, διανέμει αὐτοὺς μεταξὺ τῶν ἐλεγκτῶν, προσδιορίζει τὸν ἐπεξεργαστὴν ἑκάστου λογαριασμοῦ, ὑπογράφει τὰ ἐξερχόμενα ἔγγραφα, τὰς ἀποφάσεις τῶν τμημάτων, ὧν ἀμφοτέρων προεδρεύει καὶ τέλος ϑεωρεῖ μετὰ προηγουμένην ἐξέλεγξιν τοῦ Συνεδρίου τὰ πρὸς πληρωμὴν τῶν δημοσίων ἐξόδων ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν ἢ δι' ἐντολῆς αὐτῶν ὑπὸ τῶν Γενικῶν Γραμματέων ἢ τῶν τμηματαρχῶν ἐκδιδόμενα χρηματικὰ ἐντάλματα. Ἐν ἰσοψηφίᾳ ἡ ψῆφος τοῦ προέδρου εἶνε ἡ νικῶσα [2].

Τὸν πρόεδρον κωλυόμενον ἢ ἀπόντα ἀναπληροῖ ὁ ἀντιπρόεδρος, παρόντος δὲ τοῦ προέδρου ἐκτελεῖ οὗτος χρέη ἐλεγκτοῦ καὶ ἐργάζεται ποτὲ μὲν εἰς τὸ ἕν, ποτὲ δὲ εἰς τὸ ἕτερον τμῆμα [3].

Οἱ ἐλεγκταί, ἤτοι οἱ δικασταὶ τοῦ Συνεδρίου, προεξελέγχουσιν ὡς εἰσηγηταὶ εἰς ἕκαστος τοὺς λογαριασμοὺς τῶν ὑπολόγων, μεθ' ὃ ἐκϑέτουσι λεπτομερῶς κατὰ τὰς συνεδριάσεις τοῦ Συνεδρίου τὰς ἑαυτῶν παρατηρήσεις καὶ ὑποβάλλουσι τὰς προτάσεις των, ψηφίζοντες αὐτοὶ πρῶτοι [4].

Οἱ πάρεδροι μετέχουσι τῶν συνεδριάσεων τῶν τμημάτων καὶ ψηφίζουσι καὶ αὐτοί, ἀντικαθιστῶσι δὲ τὸν κωλυόμενον ἐλεγκτήν[5].

Οἱ λογισταὶ χρησιμεύουσιν ὡς ἐπεξεργασταὶ τῶν λογαριασμῶν, βοηϑοῦντες εἰς τὸ λογιστικὸν μέρος τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν τοὺς

1 Ἀρϑρ. 2, 3, 18, 19, Ν. ΑΡΞΓ' 14 Μαΐου 1884 [217].

2 Ἀρϑρ. 10 καὶ 33 Δ. 27 Σεπτ. 1833 [32], Ἀρϑρ. 8 καὶ 14 Δ. 23 Δεκεμϐρ. 1836 [62], Ἀρϑ. 3 καὶ 18 Ν. ΑΥΟΖ' 28 Μαΐου 1887]136].

3 Ἀρϑρ. 6 Δ. 12 Δεκεμϐρ. 1836 [62].

4 Ἀρϑρ. 33, 36, 40 Δ. 27 Σεπτ. 1833 [32].

5 Ἀρϑρ. 5 καὶ 11 τοῦ ἀνωτ. Δ. 1836.

ἐλεγκτὰς καὶ ὀφείλοντες νὰ καταστρώσωσι τακτικὸν πρωτόκολλον περὶ τῶν προσκομμάτων, ἤτοι τῶν ἀταξιῶν ἢ ἀνωμαλιῶν, ἃς ἤθελον ἀπαντήσει κατὰ τὴν ἐξέλεξιν τοῦ λογαριασμοῦ ὑπολόγου τινός. Δύνανται δὲ οἱ λογισταὶ νὰ παρευρίσκωνται καὶ εἰς τὰς συνεδριάσεις τῶν τμημάτων τοῦ Συνεδρίου, ὅτε γίνεται συζήτησιν περὶ τῶν προσκομμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπήντησαν εἰς τὸν ἐπεξεργασθέντα παρ' αὐτῶν λογαριασμόν, ἀλλὰ δὲν ἔχουσιν εἰμὴ συμβουλευτικὴν ψῆφον [1].

Ὁ Γραμματεὺς παρευρίσκεται εἰς πάσας τὰς συνεδριάσεις, κρατῶν περὶ αὐτῶν πρωτόκολλον, παραλαμβάνει τὰ εἰσερχόμενα ἔγγραφα, ἅτινα παραδίδει εἰς τὸν πρόεδρον καὶ καταχωρίζει εἶτα εἰς τὸ πρωτόκολλον, προσυπογράφει καὶ διεκπεραιοῖ τὰς ἐκδοθείσας ἀποφάσεις καὶ καταστρώνει ἐν τέλει ἑκάστου μηνὸς κατάλογον τῶν πρὸς ἐπεξεργασίαν ἢ συζήτησιν λογαριασμῶν καὶ ὑποβάλλει ἀντίγραφον τοῦ καταλόγου τούτου τῷ προέδρῳ καὶ Βασιλικῷ Ἐπιτρόπῳ [2].

Ὁ Ἀρχειοφύλαξ εἶναι ἐπιφορτισμένος τὴν διαφύλαξιν τῶν ἀρχείων καὶ τὴν ἔκδοσιν ἀντιγράφων, ἅτινα ζητοῦσιν αἱ δημόσιαι ἀρχαὶ ἢ οἱ ἰδιῶται [3].

Οἱ ἕκτατοι ὑπάλληλοι, λαμβανόμενοι, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους χορηγουμένην εἰδικὴν πίστωσιν, ἐκ τῶν συνταξιούχων, κατὰ προτίμησιν δὲ ἐκ τῶν διατελεσάντων εἰς οἰκονομικὰς ὑπηρεσίας, χρησιμεύουσι πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν λογαριασμῶν, τῶν ἀναγομένων εἰς τὰς πρὸ τοῦ 1883 διαχειρίσεις [4].

Γενικὸς δὲ κανὼν περὶ πάντων τῶν μελῶν καὶ τοῦ λοιποῦ προσωπικοῦ τοῦ Συνεδρίου ἰσχύει, ὅτι εἰς οὐδένα αὐτῶν ἀνατίθεται ἄλλη τις ὑπηρεσία ἄνευ τῆς γνωμοδοτήσεως τοῦ σώματος [5].

---

1 Δ. 27 Σεπτ. 1833 [32] Ἀρθρ. 33—36.

2 Δ. 23 Ὀκτωβρ. 1836 [62] Ἀρθ. 11 καὶ Ἀρθ. 45, 53—54. Δ. 23 Σεπτ. 1833 [32].

3 Δ. 23 Ὀκτωβρ. 1836 [62] Ἀρθ. 3.

4 Ἀρθ. 21 τοῦ Ν. ΑΥΟΖ'.

5 Ἀρθ. 15 τοῦ ἀνωτ. Ν.

404. Ὁ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος, ἐπιτελῶν ἔργα Εἰσαγγελέως ἐν τῷ Συνεδρίῳ, παρίσταται εἰς πάσας τὰς Συνεδριάσεις τοῦ σώματος τάς τε γενικὰς ἐν Συνελεύσει καὶ τὰς μερικὰς κατὰ τμήματα, ἄνευ δὲ τῆς παρουσίας αὐτοῦ οἱαδήποτε πρᾶξις τοῦ Συνεδρίου εἶναι ἄκυρος. Ὀφείλει δὲ ὁ Ἐπίτροπος νὰ τηρῇ γενικὸν κατάλογον πάντων τῶν ὑπολόγων τοῦ Κράτους, νὰ φροντίζῃ ὅπως οἱ λογαριασμοὶ αὐτῶν ὑποβάλλωνται εἰς τὸ Συνέδριον ἐμπροθέσμως καὶ γίνηται κατὰ τάξιν ἡ ἐξέλεξις αὐτῶν, αἰτούμενος παρὰ τοῦ Συνεδρίου τὴν ἐπιβολὴν τῶν προσηκουσῶν ποινῶν κατὰ τῶν ἀμελούντων. Ἀφ' ἑτέρου δικαιοῦται νὰ λαμβάνῃ γνῶσιν πάντων τῶν λογαριασμῶν καὶ τῶν δικαιολογητικῶν ἐγγράφων, ἄνευ δὲ τῆς γνώμης αὐτοῦ δὲν αἴρεται ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου, οὐδὲ μεταβάλλεται ἢ μετατίθεται εἰς ἄλλον ἡ ὑπὸ τῶν ὑπολόγων κατατεθεῖσα χρηματικὴ ἐγγύησις.

Ὧν δὲ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, ὀφείλει ν' ἀνακοινοῖ εἰς αὐτὸν τὰς περὶ λογαριασμῶν ἀποφάσεις τοῦ Συνεδρίου καθὼς καὶ πᾶσαν ἄλλην πρᾶξιν, ἀφορῶσαν τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑπουργείου τούτου. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ὑπουργείων δικαιοῦται ν' ἀλληλογραφῇ ἀπ' εὐθείας, ὁσάκις παρίσταται ἀνάγκη, ἰδίᾳ μετὰ τοῦ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργοῦ, εἰς ὃν ὀφείλει νὰ καταγγέλλῃ πᾶσαν κατάχρησιν ἢ καταπίεσιν τῶν ὑπολόγων, ἵνα καταδιωχθῶσι ποινικῶς.

Τὸν Ἐπίτροπον κωλυόμενον ἀντικαθιστᾷ ὁ ἀρχαιότερος τῶν ἐλεγκτῶν, ἀπόντος δὲ ἢ κωλυομένου καὶ τούτου ὁ ἀμέσως μετ' αὐτὸν ἀρχαιότερος [1].

405. Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, διατελοῦν ἀνεξάρτητον πάσης ἄλλης ἀρχῆς, ἐπιτηρούμενον δὲ μόνον ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, καθ' ὃν τρόπον καὶ ὁ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργὸς ἐπιτηρεῖ τὰ δικαστήρια [2], ἐπιτελεῖ τὰ ἑαυτοῦ καθήκοντα κατὰ δύο τρόπους, ἐν Γενικῇ Συνεδριάσει καὶ κατὰ τμήματα.

---

1 Ἀρθ. 23, 46 — 52 Δ. 27 Σεπτ. 1833 [32]. — Ἀρθ. 9 Δ. 23 Ὀκτωβρ. 1836 [62] καὶ Δ. 21 Ἀπριλ. 1841 [1843, 2].

2 Ἀρθρ. 15 ἀρχ. Δ. τοῦ 1833.

Ἡ Γενικὴ Συνεδρίασις ἀποτελεῖται μὲν ἐξ ἁπάντων τῶν παρόντων τακτικῶν μελῶν, ἀλλὰ πρὸς νόμιμον ἀπαρτίαν ἀρκεῖ ἡ παρουσία πέντε τοὐλάχιστον μελῶν, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ προέδρου[1].

Συγκαλεῖται δὲ τὸ Συνέδριον εἰς Γενικὴν Συνεδρίασιν, ὁσάκις πρόκειται α') νὰ λάβῃ γνῶσιν νέων νόμων καὶ Διαταγμάτων, ἀφορώντων τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ, β') νὰ γνωμοδοτήσῃ ἐπὶ τῶν ὑποβαλλομένων αὐτῷ ζητημάτων, ἢ νὰ ἐκδώσῃ ὁδηγίας ὡς πρὸς τὸν τρόπον τοῦ λογιστικοῦ ἢ τῆς ὑπηρεσίας ἐν γένει, γ') ν' ἀποφασίσῃ περὶ συμβάσης ἀταξίας εἰς τὴν διαχείρησιν διοικητικῆς τινος ἀρχῆς, δ') νὰ εἰσαχθῇ νεωστὶ διορισθὲν μέλος τοῦ συνεδρίου, ε') νὰ συζητηθῇ ἡ πρὸς τὸν Βασιλέα ἐτησία ἔκθεσις τοῦ Συνεδρίου περὶ τῶν ληφθησομένων μέτρων ἢ περὶ τῶν γενησομένων τροποποιήσεων εἰς τοὺς ὑπάρχοντας ἤδη κανόνας, ς') ν' ἀναφέρῃ τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐξετάσεως τοῦ λογαριασμοῦ ἑκάστου λογιστικοῦ ἔτους καὶ τῆς κλείσεως αὐτοῦ, ζ') νὰ γνωμοδοτήσῃ περὶ ἀποσοχῆς καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν ἐγγυήσεων τῶν διδομένων ὑπὸ τῶν ὑπολόγων[2].

Δυνάμει νεωτέρων νόμων καθ' ἑκάστην τριμηνίαν τὸ Συνέδριον ἐν γενικῇ συνεδριάσει διαδηλοῖ λεπτομερῶς τὰς κατὰ τὴν λήξασαν τριμηνίαν τελεσθείσας ἐργασίας, ἀναφέρει τοὺς λόγους τῆς καθυστερήσεως τῶν τυχὸν μὴ τελεσθεισῶν καὶ ὀνομάζει τὰς κατὰ τὴν ἑπομένην ἐκπεραιωθησομένας, φέρει δὲ συνάμα γενικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ παντὸς ἀντικειμένου, ἀναγομένου εἰς τὴν ἁρμοδιότητά του. Τὰ πρακτικὰ τῆς Συνεδριάσεως ταύτης ὑποβάλλονται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν καὶ δημοσιεύονται ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως[3].

Τέλος τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον προσδιορίζει ἐν γενικῇ συνεδριάσει, πόσαι ἡμέραι ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν ἑκάστου τῶν λογαριασμῶν, τῶν ἀναγομένων εἰς τὰς πρὸ τοῦ 1883 διαχειρίσεις, ἐξελέγχει καὶ θεωρεῖ τὰ χρηματικὰ καὶ ἐπιτροπικὰ ἐντάλματα, καὶ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν προτείνει τὴν ἄρνησιν τῆς θεωρήσεως, προσκλούμενον ἐκδίδει εἰδικὴν ἀπόφασιν, ὁρίζει δὲ καὶ τὸν χρόνον τῆς ἀποδόσεως τοῦ ἐτησίου λογαριασμοῦ τῆς διαχειρίσεως τῶν δευτερευόντων διαταχτῶν [1].

406. Ἡ εἰς τμήματα διαίρεσις ἐπενοήθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1836 ὡς προσωρινὸν μέτρον, ὅπως καταστῇ ἐνήμερον τὸ Συνέδριον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ διαιρεθεῖσαν διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἰς τρέχουσαν καὶ καθυστερουμένην [2]. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη καθυστέρησις κατέστη χρονία· διὸ διαρκεῖ εἰσέτι ἡ εἰς τμήματα διαίρεσις, καὶ περ ἐν τοῖς καθέκαστον οὐσιωδῶς μεταβεβλημένη.

Τὴν σήμερον τὸ Συνέδριον διαιρεῖται εἰς τρία τμήματα, ἑκάστου δὲ τούτων ἡ ἀπαρτία ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων ἐλεγκτῶν, περιλαμβανομένου καὶ ἑνὸς παρέδρου, καὶ ἐκ τοῦ προέδρου [3].

Ἕκαστον τμῆμα συνεδριάζει κατ' ἰδίαν, ὁ δὲ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος δέον νὰ παρευρίσκηται ἐν ἑκάστῳ αὐτῶν. Πρὸς τοῦτο δὲ συνεδριάζουσι τὰ τμήματα ἐναλλάξ, ἐὰν ὅμως ἡ ὑπηρεσία τὸ ἀπαιτῇ, δύναται ἓν ἐξ αὐτῶν νὰ συνεδριάσῃ δὶς κατὰ συνέχειαν ἢ καὶ νὰ συνεδριάσωσιν ἅπαντα τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο. Ἂν μὴ συγκροτηθῇ ἀπαρτία ἕνεκα κωλύματος ἐλεγκτοῦ ἢ παρέδρου τοῦ ἑνὸς τῶν τμημάτων, ὁ πρόεδρος ἀναπληροῖ τὴν ἔλλειψιν ταύτην δι' ἐλεγκτοῦ ἢ παρέδρου ἄλλου τμήματος [4]. Ἐν ἀνάγκῃ δὲ ὁ πρόεδρος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καλέσῃ καὶ δύο τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετῶν πρὸς ἀναπλήρωσιν ἐλλειπόντων τακτικῶν μελῶν [5].

407. Ἀντικείμενον τῆς εἰς τμήματα συνεδριάσεως τοῦ Συνεδρίου εἶναι ἡ δικαστικὴ ἐξέλεγξις τῆς διαχειρίσεως τῶν ὑπολό-

---

1 Ἀρθ. 13 τοῦ Ν. ΑΥΟΖ' 28 Μαΐου 1887 [136].
2 Δ. 23 Ὀκτωβρ. 1836 [62].
3 Ν. ΑΥΟΖ' Ἀρθρ. 14.

1 ΑΥΟΖ' ἄρθρ. 21 Δ. 15 Σεπτ. 1887 [263] Ἀρθ. 4 καὶ 5.
2 Ἀρθ. 4, 10, 12 τοῦ Δ. 23 Ὀκτωβρ. 1836 [62] Πρβλ. Δ. 9 Μαρτ. 1840 [5] Ν. ΡΞΑ' 3 Ἰαν. 1850 [16].
3 Ἀρθρ. 3 Δ. 15 Σεπτ. 1887 [263] ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθ. 10 Δ. 33 Ὀκτωβρ. 1836 [62].
4 Ἀρθ. 11 τοῦ ἀνωτ. Δ. 1836.
5 Ν. ΑΥΟΖ' Ἀρθ. 13.

γων καλοῦνται δ' οὕτω πάντες οἱ ὑπάλληλοι, ὅσοι ὡς ἐκ τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν ἢ εἰδικῆς ἐντολῆς ἢ καὶ δι' ἀμφότερα εἰσπράττουσιν ἢ ἐξοδεύουσι χρήματα δημόσια [1].

Κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦτον ἡ ἰδιότης τοῦ ὑπολόγου ἀποκτᾶται ἐκ τοῦ διορισμοῦ εἰς δημοσίαν θέσιν, ἥτις προσδίδει τὸ δικαίωμα τοῦ ἐσοδεύειν ἢ ἐξοδεύειν χρήματα, εἴτε ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς εἴτε ἐξ εἰδικῆς ἐντολῆς [2].

Μετὰ τῶν ὑπολόγων συνεταυτίσθησαν, καὶ ἑπομένως ὑπήχθησαν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Συνεδρίου οἱ διαχειρισταὶ τῶν δημοτικῶν χρημάτων, τῶν σχολείων, τῶν δημοσίων καταστημάτων [3] καὶ τοῦ Πανεπιστημίου [4], ὡς καὶ οἱ διαχειρίζοντες ὑλικὸν οἱονδήποτε ἀνῆκον εἰς τὸ Κράτος [5].

Κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν ἀνωτέρω ὁρισμὸν δὲν θεωροῦνται ὑπόλογοι οἱ ἰδιῶται, ὅσοι ἀνεμίχθησαν εἰς τὴν διαχείρισιν δημοσίων χρημάτων εἴτε αὐτοβούλως, εἴτε καὶ κατ' ἐντολήν [6].

Τῶν ὑπολόγων πάντων δωσιδικούντων ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου, ἕπεται ὅτι ἀπαγορεύεται πᾶσα ἀνάμιξις τῶν τακτικῶν δικαστηρίων εἰς ταιούτου εἴδους διαφοράς. Καὶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος δὲ περὶ τῆς ἰδιότητός τινος ὡς ὑπολόγου ὡς καὶ περὶ τῆς ὑποχρεώσεως εἰς λογοδοσίαν καὶ τῆς ὀρθότητος προηγηθείσης διοικητικῆς ἀποφάσεως ἀποφαίνεται ἐγκύρως αὐτὸ τὸ Συνέδριον [7].

Καὶ ὅταν δὲ ὁ ὑπόλογος καταβάλῃ ποσόν τι ἐκ τῆς ἰδίας περιουσίας δι' ἀνάγκας τοῦ δημοσίου, ἡ περὶ ἀναλήψεως αὐτοῦ δίκη

1. Ἀρ. 16 Δ. 27 Σεπτ. 1833 (32).
2. Ἀρείου Πάγου ἀπόφ. 43 (1850).
3. Ἀρχικοῦ Δ. Ἀρ. 32 Δ. 27 Δεκεμβρ. 1836 [78] Ἀρ. 7.
4 Ν ΑΜΑ΄ 22 Ἰουν. 1882. [60] Ἀρ. 5.
5. Ν. ΑΥΟΖ΄ 28 Μαΐου 1887 [136] Ἀρ. 9.
6. Ἀρ. Πάγου 141 (1862), 84 (1873). Διὰ τοῦτο ἡ ἐκδίκασις τῶν διαφορῶν μεταξὺ δημοσίου καὶ ἐνοικιαστῶν δημοσίων προσόδων δὲν ὑπάγεται εἰς τὸ Συνέδριον. Ἀρ. Πάγου 50 (1846) 192 (1855). Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ ἡ § 27 τοῦ Δ. 27 Σεπτ. 1833 [32] διὰ τοὺς ὀφείλοντας ἐκ παλαιῶν χρεῶν.
7. Λογιστικοῦ Ν. Ἀρ. 211—213, 215. Ἀρ. Πάγου 67 (1865).

δὲν ὑπάγεται εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια, ἀλλ' εἰς τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον [1].

Διαχειρίζουσι μὲν καὶ οἱ εἰσπράκτορες δημόσια χρήματα, δὲν εἶναι ὅμως ὑπόλογοι ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἐντολεῖς των ταμίας, οἵτινες ὑπέχουσι τὴν εὐθύνην διὰ πᾶσαν ἔλλειψιν ἐκείνων πρὸς τὸ δημόσιον καὶ τὸ Συνέδριον [2]. Ὅθεν δὲν ἀπαιτεῖται προηγουμένη ἐξέλεγξις τῆς διαχειρίσεως αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου, ὅπως θεωρηθῶσιν οἱ εἰσπράκτορες ἐλλειμματίαι [3].

Διότι ὅμως τὰ τακτικὰ δικαστήρια ἀποκλείονται τῆς ἐκδικάσεως τῶν λογαριασμῶν τῶν ὑπολόγων, δὲν ἕπεται ὅτι ἀπαγορεύεται καὶ ἡ ποινικὴ καταδίωξις τῶν ὑπολόγων, δι' ὑπεξαίρεσιν ἢ νόσφισιν δημοσίων χρημάτων, πρὶν ἢ βεβαιωθῶσι ταῦτα ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου [4]. Ὡσαύτως δὲν ἀπαιτεῖται προηγουμένη ἀπόφασις τοῦ Συνεδρίου, ὅπως ἐναχθῇ ὑπάλληλός τις πρὸς ἀποζημίωσιν ἕνεκα κλοπῆς [5].

Καὶ διοικητικῶς δὲ δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ ὁ ὑπόλογος πρὸς καταβολὴν τοῦ ἐξελεγχθέντος καὶ ἐλλείποντος ποσοῦ ἐντὸς 24 ὡρῶν, ἤτοι πρὸ ἀποφάσεως τοῦ Συνεδρίου ἢ τοῦ Ποινικοῦ δικαστηρίου [6].

408. Πρὸς τοὺς ὑπολόγους ἀντιτίθενται οἱ διατάκται, ἤτοι ἐκεῖνοι τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, οἵτινες ἐντέλλονται μὲν τὴν εἰσπραξιν ἢ δαπάνην δημοσίων χρημάτων, ἀλλὰ δὲν ἀναμιγνύονται εἰς τὴν διαχείρισιν αὐτῶν.

Κύριοι διατάκται εἶναι κατ' ἐξοχὴν οἱ ὑπουργοί, ἕκαστος ἐν τῇ ἁρμοδιότητι αὐτοῦ, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον οἱ ἐπίτροποι τῶν ὑπουργῶν, ἤτοι οἱ Γενικοὶ Γραμματεῖς, οἱ τμηματάρχαι, οἱ νομάρχαι, οἱ ἔπαρχοι κτλ. πρὸς οὓς μεταβιβάζεται ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν μέρος τῶν εἰς αὐτοὺς χορηγηθεισῶν πιστώσεων.

1 Ἀρ. Πάγου 43 (1850). Ἐναντία 110 (1861).
2 Λογιστικοῦ Ν. Ἀρ. 179, 180, ὅρα κατ. § 458.
3 Ἀρ. Πάγου, ποιν. 84 (1857).
4 Ἀρ. Πάγου, ποιν. 61 (1843), 97 (1847), 114. (1853), 117 (1857).
5 Ἀρείου Πάγου, ποιν. 173 (1889).
6 Ἀρ. Πάγου 300 (1860). Λογιστ. ν. ἄρθρ. 199 καὶ 209.

Κατὰ τὸν λογιστικὸν νόμον ἡ δικαιοδοσία τοῦ Συνεδρίου δὲν ἐκτείνεται ἐπὶ τῶν διατακτῶν· διότι οἱ τοιοῦτοι δὲν εἶναι ὑπόλογοι, ὡς μὴ ἔχοντες διαχείρισιν δημοσίων χρημάτων κατὰ τὴν στενοτέραν τῆς λέξεως σημασίαν [1]. Τοῦτο ὅμως ἰσχύει καθόλου σήμερον μόνον ὡς πρὸς τοὺς κυρίους διατάκτας ἤτοι τοὺς ὑπουργούς, ὄντας ὑπευθύνους δι' ὅσα ἐξέδωκαν παρὰ τὸν νόμον χρηματικὰ ἐντάλματα ἐνώπιον τῆς Βουλῆς μόνον. Οἱ δευτερεύοντες ὅμως διατάκται, ἤτοι οἱ ἐπίτροποι τῶν ὑπουργῶν, ὑπόκεινται ὡς τοιοῦτοι εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ Συνεδρίου, πρὸς ὃ ὑποβάλλουσι τοὺς λογαριασμοὺς τῆς χρήσεως τῶν μεταβιβασθεισῶν αὐτοῖς πιστώσεων κατὰ τὰς κεκανονισμένας διατυπώσεις καὶ διορίας. Ὅθεν τὸ Συνέδριον δύναται νὰ καταλογίσῃ εἰς βάρος τῶν ἐπιτρόπων πᾶσαν ὑπέρβασιν πιστώσεως ἢ δαπάνης, ἣν ἀναγνωρίζει ὡς παράνομον.

409. Πάντες οἱ κατὰ τὰ ἄνω ὑπόλογοι τοῦ δημοσίου ὀφείλουσι μετὰ τὸ τέλος ἑκάστου ἔτους, ἢ καὶ διαρκοῦντος τούτου ἐν περιπτώσει μεταθέσεως ἢ ἀπολύσεως, ν' ἀποστείλωσι κατὰ τὰς κεκανονισμένας προθεσμίας εἰς τὸ Συνέδριον, εἴτε ἀπ' εὐθείας εἴτε διὰ τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου τὸν λογαριασμὸν τῶν διαχειρίσεών των μετ' ἐξηγητικῶν φύλλων καὶ λοιπῶν στοιχείων ἐλέγχου· ἐν περιπτώσει ἀπειθείας ἢ βραδύτητος τὸ Συνέδριον ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὸν ὑπόλογον πρόστιμον 30 - 300 δραχμ. καὶ ἂν νομίσῃ ἀναγκαῖον, ν' ἀποστείλῃ δαπάνῃ τοῦ πταίσαντος ἐπίτηδες ἐπίτροπον, ὅπως παραλάβῃ τὸν λογαριασμόν [3].

Ἅμα ὡς κατατεθῇ λογαριασμός τις εἰς τὸ Συνέδριον ὁ πρόε-

1 Ἀρθρ. 41 καὶ 213 Λογιστικοῦ Ν.

2 Ν. ΑΥΟΖ' 28 Μαΐου 188 [136]. Ἀρθ. 1, 2 Πρβλ. καὶ Δ. 15 Σεπτ. 1887 [263] Ἀρθ. 4.

3 Δ. 27 Σεπτ. 1833 [32] Ἀρθ. 17. Λογιστ. Ν. Ἀρθ. 201 καὶ 210) Ν. ΑΥΟΖ' 28 Μαΐου 1887[136] Ἀρθ. 12—Τύπον προσκλήσεως ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτ. Συνεδρίου πάντων τῶν ὑπολόγων, ὅπως ἀποδώσωσιν ἐντὸς τεταγμένης προθεσμίας ἀπὸ τῆς παρελεύσεως τοῦ ἔτους τοὺς λογαριασμοὺς αὐτῶν, ὅρα ἐν Ἐφημ. Κυβερν. 1891 ὑπ' ἀριθ. 319.

δρος τὸν παραδίδει εἰς ἕνα τῶν ἐλεγκτῶν, σημειῶν καὶ τὸν λογιστήν, ὅστις ὀφείλει νὰ ἐπεξεργασθῇ τὸν λογαριασμόν.

Ὁ λογιστὴς ἐπεξεργαστὴς ὀφείλει νὰ προεξελέγξῃ τὸν λογαριασμὸν ἄνευ ἄλλης τινὸς βοηθείας, καὶ νὰ συντάξῃ πρωτόκολλον τακτικὸν περὶ ὅσων ἤθελεν ἀπαντήσει ἀταξιῶν ἐν αὐτῷ. Τὰς ἀταξίας ταύτας καλεῖ ὁ νόμος προσκόμματα (Anstaende) [1].

Τὰ προσκόμματα εἶναι δύο εἰδῶν, ἤτοι ἀφορῶσιν ἢ τὴν διοίκησιν ἢ τὸν ὑπόλογον.

Τὰ τὴν διοίκησιν ἀφορῶντα καὶ ἐξ αὐτῆς προερχόμενα προσκόμματα ἢ ἀταξίαι εἶναι α') ἡ κατὰ διαταγὴν αὐτῆς παράνομος εἴσπραξις ὑπὸ τοῦ ὑπολόγου, β') ἡ μείωσις τῶν εἰσπράξεων ἐξ ἀμελείας τῆς διοικήσεως ἢ ἐξ ἐπιβλαβῶν μέτρων, γ') ἔξοδα γενόμενα ὑπὸ τοῦ ὑπολόγου κατὰ διαταγὴν τῆς διοικήσεως, ἀλλὰ παρὰ τὴν τάξιν καὶ τὸν προϋπολογισμόν [2].

Περὶ τῶν προσκομμάτων τούτων συντάσσεται ὑπὸ τοῦ ἐπεξεργαστοῦ εἰδικὸν πρωτόκολλον καὶ ἂν θεωρηθῶσι βάσιμα ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου, εἰδοποιεῖται διὰ τοῦ Β. Ἐπιτρόπου τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, ἢ ὁ Βασιλεὺς ἂν προέρχωνται τὰ προσκόμματα ἐκ τῶν ἀμέσων διατακτῶν, ἤτοι τῶν Ὑπουργῶν.

Τὰ δὲ αὐτὸν τὸν ὑπόλογον ἀφορῶντα προσκόμματα εἶναι α') ἡ μὴ τακτικὴ κατάστρωσις τοῦ λογαριασμοῦ, β') ἡ μὴ καταχώρισις εἰσπράξεων, τὰς ὁποίας ὁ ὑπόλογος ἔκαμεν ἢ ἔπρεπε νὰ κάμῃ, γ') ἡ καταχώρισις ἐξόδων μὴ δεδικαιολογημένων, δ') λάθη, ἐλλείψεις, ἐσφαλμένα ἢ διπλᾶ κονδύλια.

Καὶ περὶ τούτων συντάσσεται ὑπὸ τοῦ λογιστοῦ ἰδιαίτερον πρωτόκολλον. Καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν αὐτοῦ τίθεται ἡ παρὰ τοῦ ἐπεξεργαστοῦ γενομένη ἐκκαθάρισις, σημειουμένης τῆς ὁλικῆς εἰσπράξεως, τῆς ὁλικῆς δαπάνης καὶ τοῦ ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως αὐτῶν

1 Ἀλλαχοῦ, ἐν ἄρθρ. 96 τοῦ Δ. 6 Φιέβρ. 1834 [14] περὶ ὀργανισμοῦ τῶν ταμείων, καλεῖ αὐτὰς *ἀμφιβολίας* (Bedenken).

2 Δυνάμει τοῦ ἀνωτέρω Ν. ΑΥΟΖ' (Ἀρθρ. 3) καθ' ὃν τὸ Συνέδριον ἐπιβλέπει τὴν ἔκδοσιν ἐνταλμάτων, ἡ τελευτταία περίστασις δὲν ἀναφέρεται τόσον εὐκόλως νῦν.

ὑπολοίπου, εἴτε ἐνεργητικοῦ εἴτε παθητικοῦ. Εἰς τὸ τέλος δὲ τοῦ πρωτοκόλλου ἀνακεφαλαιοῦνται τὰ ἐκ τῶν ἐλλείψεων προκύψαντα περισσεύματα ἢ ἐλλείμματα[1].

410. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ λογιστοῦ οὕτωσι γενομένην ἐπεξεργασίαν τῶν λογαριασμῶν τοῦ ὑπολόγου καὶ τὴν σύνταξιν τῶν δύο πρωτοκόλλων, τῶν περιεχόντων τὰ ἀνακαλυφθέντα προσκόμματα, ὁ ἐλεγκτὴς εἰσηγητὴς ἐξετάζει ταῦτα καὶ βεβαιοῖ δι' ἰδίας ἐξετάσεως τῶν γενικῶν μερῶν τοῦ λογαριασμοῦ καὶ τῶν δικαιολογητικῶν ἐγγράφων, ὅτι ἡ πρώτη ἐπεξεργασία ἐγένετο μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης ἀκριβείας.

Μετὰ τοῦτο ὁ εἰσηγητὴς ἐλεγκτὴς εἰσάγει τὸν λογαριασμὸν ἐνώπιον τοῦ τμήματος τοῦ συνεδρίου καὶ ἐκθέτει λεπτομερῶς τὰ ἀποτελέσματα τῶν παρὰ τοῦ ἐπεξεργαστοῦ λογιστοῦ καὶ αὐτοῦ γενομένων ἐξετάσεων.

Ἐπὶ σπουδαίων ὑποθέσεων ἢ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας ὁ πρόεδρος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διορίσῃ καὶ συνεισηγητήν, ὅπως εἰσαγάγῃ καὶ αὐτὸς τὴν ὑπόθεσιν μετὰ τὴν γενομένην πρώτην εἰσαγωγήν.

Ἂν δὲ ἐκ τῆς γενομένης εἰσαγωγῆς ἐνώπιον τοῦ τμήματος ἀναφύωνται κατὰ τὴν κρίσιν του[2] οὐσιώδεις δισταγμοί, ἀλλοιοῦντες τὸ ἀριθμητικὸν μέρος τῶν λογαριασμῶν, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ διαλυθῶσιν, εἰμὴ ἐὰν ἐρωτηθῇ καὶ ἀπολογηθῇ ὁ ὑπόλογος, τὸ τμῆμα ἀποστέλλει εἰς τὸν ὑπόλογον ἀντίγραφον τοῦ πρωτοκόλλου τῆς ἐπεξεργασίας, παραγγέλλων αὐτῷ ν' ἀπαντήσῃ ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας καὶ νὰ συνοδεύσῃ ταύτην μετὰ τῶν ἀναγκαίων ἀποδείξεων.

Ἡ ἀπάντησις τοῦ ὑπολόγου ἐλέγχεται ὑπὸ τοῦ ἐπεξεργαστοῦ καὶ τοῦ εἰσηγητοῦ ἐλεγκτοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὑποβάλλεται δὲ ἐκ νέου ὅλη ἡ ὑπόθεσις εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Συνεδρίου[3].

---

1 Ἀρθρ. 33—35 Δ. 27 Σεπτ. 1833.

2 Ὅθεν οὐδὲν ἔχει ὁ ὑπόλογος ἐνδικον μέσον, ἐν ᾗ περιπτώσει τὸ Συνέδριον, φρονοῦν ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν οὐσιώδεις δισταγμοί, προβαίνει εὐθέως εἰς τὴν ἐκδίκασιν τοῦ λογαριασμοῦ. Συμφωνεῖ ἡ ὑπ' ἀριθ. 249 (1866) ἀπόφ. τοῦ Ἀρ. Πάγου.

3 Ἀρθρ. 36—38 καὶ 42 Δ. 27 Σεπτ. 1833.

411. Μετὰ τὴν κατὰ τὰ ἄνω γενομένην ἀπολογίαν τοῦ ὑπολόγου, ἢ καὶ ἄνευ αὐτῆς, ὁσάκις τὸ τμῆμα φρονῇ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ ὑποβολὴν τῆς ἐκθέσεώς του, ὅτι τὰ παρουσιαζόμενα τυχὸν προσκόμματα δὲν εἶναι οὐσιώδη, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ ἐκκαθαρισθῶσι, χωρὶς ν' ἀκουσθῇ ὁ ὑπόλογος, τὸ Συνέδριον ἀποφασίζει ἐν συνεδριάσει μυστικῇ καὶ ἄνευ τῆς παρουσίας τοῦ ὑπολόγου, μὴ δυναμένου μηδὲ ν' ἀντιπροσωπευθῇ δι' ἄλλου, ὅπως ἀπολογηθῇ.

Ἐν τοιαύτῃ συνεδριάσει ὁ εἰσηγητὴς ὑποβάλλει εἰς τὸ τμῆμα τὰς προτάσεις του, μεθ' ἃ ὁ πρόεδρος θέτει ταύτας εἰς συζήτησιν καὶ ψηφοφορίαν. Πρῶτος ψηφίζει ὁ εἰσηγητής, ἔπειτα δὲ ὁ ἀντιπρόεδρος καὶ τέλος οἱ ἐλεγκαὶ κατὰ τὴν τάξιν τοῦ διορισμοῦ των. Ὁ πρόεδρος συλλέξας τὰς ψήφους δηλοῖ τὴν κατὰ πλειοψηφίαν ἀπόφασιν, ἥτις καταχωρίζεται εὐθὺς εἰς τὸ τῆς συνεδριάσεως πρωτόκολλον παρὰ τοῦ γραμματέως.

Ὅταν τοιουτοτρόπως ἀποφανθῇ τὸ τμῆμα περὶ πάντων τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὸν ὑπὸ δίκην λογαριασμόν, ὁ εἰσηγητὴς συντάσσει τὸ σχέδιον τῆς ἀποφάσεως, ὅπερ ὑπογράφων παραδίδει εἰς τὸν πρόεδρον. Οὗτος δὲ διατάσσει τὴν διεκπεραίωσιν τῆς ἀποφάσεως, ἣν ὑπογράφει, προσυπογράφει δὲ καὶ ὁ γραμματεύς[1].

Μὴ ἀπαγγελλόμεναι ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει αἱ ὁριστικαὶ ἀποφάσεις τοῦ Συνεδρίου, ὡς αἱ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, λογίζονται δεδημοσιευμέναι ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ προέδρου δοθείσης διαταγῆς πρὸς διεκπεραίωσιν αὐτῶν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς λοιπὸν ταύτης κωλύεται πᾶσα τῶν ἀποφασισθέντων μεταβολὴ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι δὲν ἐκοινοποιήθη εἰσέτι ἡ ἀπόφασις πρὸς τὸν ἐνδιαφερόμενον[2].

412. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ὁριστικῆς ἀποφάσεως. Ἐὰν ὅμως ὁ ὑπόλογος, γενομένης ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου προσκλήσεως αὐτοῦ εἰς ἀπολογίαν ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς ὑπάρξεως ἐν τοῖς λογαριασμοῖς αὐτοῦ

---

1 Ἀρθρ. 40 ἀρχ. Δ. 1833.

2 Ἀρ. Πάγου 344 (1862).

οὐσιωδῶν προσκομμάτων, μὴ ἀπολογηθῇ ἐντὸς τῆς ταχθείσης προθεσμίας, ἢ μὴ ζητήσῃ νὰ λάβῃ ἐν καιρῷ παρέκτασιν ταύτης, τότε τὸ Συνέδριον, ἐπὶ ἀπειλῇ χρηματικοῦ προστίμου, προσδιορίζει ὑπὲρ τοῦ ὑπολόγου νέαν προθεσμίαν ἀπολογίας.

Παρελθούσης καὶ ταύτης ἀπράκτου, τὸ Συνέδριον ἐκδίδει κατ' ἐρήμην λογιστικὴν ἀπόφασιν. Κατὰ ταύτης ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ὑπόλογον, ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν ἀνατρεπτικῆς προθεσμίας ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τῆς ἀποφάσεως, ἀνακοπή, παραδιδομένη εἰς τὸ Συνέδριον εἴτε ἀπ' εὐθείας, εἴτε διὰ τοῦ ταχυδρομείου ἐπὶ ἀποδείξει παραλαβῆς.

Τὸ ἔγγραφον τῆς ἀνακοπῆς πρέπει νὰ περιέχῃ τὴν αἰτηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου ἀπολογίαν καὶ ἐγγράφους ἀποδείξεις, ὧν ἕνεκα δὲν ἠδυνήθη ν' ἀπολογηθῇ ὁ ὑπόλογος ἐντὸς τῆς ταχθείσης προθεσμίας.

Τὸ Συνέδριον, ἀποφασίζον ἐν πρώτοις περὶ τῶν λόγων τῆς βραδύτητος τοῦ ὑπολόγου, προβαίνει εἶτα εἰς τὴν ἐκδίκασιν τῶν λογαριασμῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης ἀπολογίας καὶ τῶν ὑποβληθεισῶν ἀποδείξεων, μεθ' ὃ ἐκδίδει τὴν ὁριστικὴν αὐτοῦ ἀπόφασιν [1].

413. Τὸ περιεχόμενον τῶν ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου ἐκδιδομένων ὁριστικῶν ἀποφάσεων, ἢ τῶν κατασταθεισῶν τοιούτων ἐρήμην, εἴτε διὰ τὴν μὴ γενομένην ἐμπροθέσμως ἀνακοπήν, εἴτε διὰ τὴν γενομένην μὲν τοιαύτην, ἀλλ' ἀπορριφθεῖσαν, διότι οἱ λόγοι τῆς βραδύτητος τοῦ ὑπολόγου πρὸς ἀπολογίαν ἐκρίθησαν ἀβάσιμοι ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου, εἶναι τριπλοῦν.

Ἢ ἀποφαίνεται δῆλον ὅτι τὸ Συνέδριον, ὅτι οἱ λογαριασμοὶ τοῦ ὑπολόγου ἔχουσι καλῶς, ἢ ὅτι ὑπάρχει ἔλλειμμα, εἰς βάρος τοῦ ὑπολόγου, ἢ ὅτι ὑπάρχει περίσσευμα εἰς πίστωσιν τοῦ ὑπολόγου. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν διατάσσει τὸ Συνέδριον τὴν ἐξόφλησιν τοῦ ὑπολόγου μετὰ τοῦ προϋσταμένου αὐτῷ ταμίου καὶ

1 Δ. 27 Δεκεμβρ. 1836 [78] περὶ σχηματισμοῦ τοῦ Ἑλ. Συν. ὡς πρὸς τὴν κατ' ἐρήμην διαδικασίαν.

τὴν ἐπιστροφὴν τῆς δοθείσης ἐγγυήσεως, ἐὰν ὁ ὑπόλογος δὲν ἔχῃ ἐφεξῆς διαχείρισιν [1]· κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐνεργοῦνται τὰ νόμιμα ἐκτελεστικὰ μέσα, καὶ κατὰ τὴν τρίτην διατάσσεται ἡ ἀπόδοσις τοῦ περισσεύματος.

Καὶ αἱ τῶν τριῶν εἰδῶν ἀποφάσεις εἶναι ἐκτελεσταί, μὴ χρήζουσαι τῆς περιαφῆς παρ' ἄλλης τινὸς ἀρχῆς ἰδίου τύπου ἐκτελέσεως. Ὁ Β. Ἐπίτροπος ἐπιμελεῖται τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν [2].

Ἡ ἀπόφασις τοῦ συνεδρίου, δι' ἧς καταδικάζει ὑπόλογόν τινα ὡς ἐλλειματίαν, συνεπάγεται ὑπὲρ τοῦ δημοσίου δικαίωμα ἐγγραφῆς ὑποθήκης ἐπὶ τῶν κτημάτων τοῦ καταδικασθέντος ὑπολόγου, πλὴν τῶν ἄλλων ἐννοεῖται καταναγκαστικῶν μέσων [3]. Ἔτι δὲ δικαιοῦται τὸ Συνέδριον ἐπὶ τοῦ καταλογισθέντος τῷ ὑπολόγῳ ποσοῦ νὰ ἐπιψηφίσῃ καὶ τόκον, καὶ νὰ ὁρίσῃ τὸν χρόνον τῆς ἐνάρξεως αὐτοῦ [4].

Πᾶς ὑπόλογος ὑποχρεοῦται νὰ διορθοῖ συμφώνως πρὸς τὴν ὁριστικὴν ἀπόφασιν τὸ σχέδιον τοῦ λογαριασμοῦ αὐτοῦ καὶ τὰ βιβλία του, νὰ κλείῃ δὲ ταῦτα συμφώνως πρὸς τὸ διατακτικὸν τῆς ἀποφάσεως [5].

414. Ἡ πρὸς τὸν ὑπόλογον κοινοποίησις τῆς ὁριστικῆς ἀποφάσεως, ὡς καὶ πάσης προσκλήσεως, γίνεται ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως δικαστικοῦ κλητῆρος, ἤτοι διὰ τῶν ἐπαρχιακῶν ταμιῶν ὑπὸ τῶν δημοσίων εἰσπρακτόρων εἰς τὴν σταθερὰν κατοικίαν τῶν ὑπολόγων, οἵτινες, ἀναλαμβάνοντες τὴν ὑπηρεσίαν, ὀφείλουσι νὰ δηλώσωσιν εἰς τὸ Συνέδριον ὡς καὶ τὰς μετέπειτα μεταβολὰς αὐτῆς. Ἐν ἐλλείψει τοιαύτης δηλώσεως, ἡ κοινοποίησις γίνεται, τοιχοκολλουμένου τοῦ ἐγγράφου εἰς τὸ κατάστημα, εἰς ὃ ἀνάγεται ἡ λογοδοσία, ἢν ἀφορᾷ [6].

1 Ὅρα καὶ Δ. 24 Αὐγ. 1836 [44] περὶ ἐγγυήσ. κτλ. Ἀρθ. 16 καὶ ἑξ.

2 Ἀρχ. Δ. τοῦ 1833. Ἄρθ. 20 καὶ 41 Λογιστ. Ν. Ἀρθ. 212.

3 Ἄρθ. 2 Δ. 27 Δεκεμβρ. 1836 [73] περὶ διασαφ. κτλ.—Ἀρθ. 11 καὶ 14 τοῦ περὶ ὑποθηκῶν Ν. Ὅρα καὶ Ἀπόφ. Ἀρ. Πάγου 1 (1887).

4 Ἀρ. Π. 158 (1874).

5 Ἄρθ. 43 Δ. ἀρχ. 1833.

6 Ἄρθ. 17. Ν. ΑΥΟΖ'.

Ὀφείλει δὲ ὁ ὑπόλογος νὰ βεβαιώσῃ δι' ἀποδεικτικοῦ τὴν παραλαβὴν τῆς ἀποφάσεως ἐπὶ ποινῇ προστίμου 50—100 δρ. [1].

Κατὰ τῶν ὁριστικῶν ἀποφάσεων τοῦ συνεδρίου ἐπιτρέπονται τὰ ἔκτακτα μόνον ἔνδικα μέσα τῆς ἀναιρέσεως καὶ ἀναθεωρήσεως ἀναψηλαφήσεως [2].

415. Τὴν ἀναίρεσιν ἐδίκαζε κατ' ἀρχὰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ὡς ἀκυρωτικόν, ἀλλὰ καταργηθέντος τούτου δικάζει τὴν σήμερον ὁ Ἄρειος Πάγος [3].

Λόγοι ἀναιρέσεως εἶναι τρεῖς α') παράβασις τύπου, ἤτοι κακὴ τοῦ Συνεδρίου σύνθεσις, ἔλλειψις διατακτικοῦ τῆς ἀποφάσεως καὶ γενικῶς εἰπεῖν παραβάσεις δικονομικῶν διατυπώσεων ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος διατεταγμένων ἢ οὐσιωδῶν· β') κακὴ ἑρμηνεία τοῦ νόμου· γ') κακὴ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ [4].

Δικαίωμα ἀναιρέσεως παρέχεται ἐξ ἴσου πρός τε τὸν ὑπόλογον καὶ τὸν Β. Ἐπίτροπον.

Ὁ ὑπόλογος ὀφείλει νὰ ὑποβάλῃ τὴν ἀναίρεσιν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν κοινοποιήσεως τῆς ἀποφάσεως, ἡ τοιαύτη δὲ προθεσμία εἶναι ἀνατρεπτική, μὴ ἀναστελλομένη διὰ τῆς περὶ ἀναθεωρήσεως αἰτήσεως [5].

Πρὸ πάσης συζητήσεως τῆς ἀναιρέσεως ὁ ὑπόλογος ὀφείλει νὰ παρουσιάσῃ ἀπόδειξιν α') ὅτι ἐξώφλησε τὸ πρὸς τὸ Δημόσιον χρέος του ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συνεδρίου, β') ὅτι κατέβαλεν εἰς τὸ Ταμεῖον τὸ ἐπὶ ἀποτυχίᾳ πρόστιμον [6].

---

1 Ἀρθ. 41 ἀρχ. Δ. 1833. Ἀρ. Πάγου 210 (1885), 231 (1871), 205 (1873), 396 (1874). Κατὰ τὴν 158 (1874) ἁπλῆ ἐπίδοσις εἰς τὸν ὑπόλογον ραχέλλου ἄνευ ρητῆς μνείας, ὅτι περιέχεται ἐν αὐτῷ καὶ ἀπόφασις τοῦ Συνεδρίου δὲν ἀποτελεῖ κοινοποίησιν.

2 Ἀρθ. 21 καὶ 22 ἀρχ. Δ. 1833 καὶ Ἀρθ. 214 Λογιστ. Ν.

3 Ψήφισμα ς' Ἐθν. Συνελεύσεως Γ' Σεπτεμβρ.

4 Ἀρθ. 22 ἀρχ. Δ. 2833. Κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 396 (1874) ἀπόφ. Ἀρ. Πάγου τὸ ἀναπολόγητον ἀποφάσεως τοῦ Συνεδρίου δὲν ἀποτελεῖ λόγον ἀναιρέσεως.

5 Δ. 25 Ἀπριλ. 1839 [9]. Ἀρ. Πάγου 231 (1871), 136 (1857).

6 Δ. 27 Δεκεμβρ. 1836[78]. Περὶ διαφορήσεως τοῦ § 22 κτλ. Ἀρθ. 1, 3,

Ἄλλως ὁ Ἄρειος Πάγος κηρύσσει καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος ἀπαράδεκτον τὴν αἰτησιν ἀναιρέσεως [1].

Τὸ τῆς ἀναιρέσεως ἔγγραφον ἐπιδίδοται παρὰ τοῦ ὑπολόγου ἐπὶ ἀποδείξει παραλαβῆς πρὸς τὸν Β. Ἐπίτροπον, ὅστις κοινοποιεῖ τοῦτο πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν, πρέπει δὲ νὰ εἶναι συντεταγμένον κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 819 τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας διατεταγμένα [2].

Κατὰ τῆς ἐκ δευτέρου ἐκδοθείσης ἀποφάσεως τοῦ Συνεδρίου δὲν ἐπιτρέπεται νέα ἀναίρεσις [3].

416. Ἡ ἀναίρεσις δικάζεται ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν διαδίκων ἢ καὶ ἐρήμην τινὸς αὐτῶν, ἀποδεικνυομένου ὅτι προσεκλήθη προσηκόντως. Ὁ τοιοῦτος ὅμως ἔχει τὸ δικαίωμα γ' ἀνακόψῃ τὴν ἐρήμην ἐκδοθεῖσαν ἀπόφασιν ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν κοινοποιήσεως [4].

Ἀπορριπτομένης μὲν τῆς ἀναραίσεως, φυλάττεται τὸ κῦρος τῆς προσβληθείσης ἀποφάσεως τοῦ Συνεδρίου καὶ ὁ ἀναιρεσείων ἐκπίπτει τοῦ καταβληθέντος προστίμου.

Ἀναιρεθείσης δὲ τῆς ἀποφάσεως, ἐπιστρέφεται τὸ κατατεθὲν πρόστιμον καὶ ἡ ὑπόθεσις παραπέμπεται καὶ αὖθις εἰς τὸ Συνέδριον. Καὶ ἂν μὲν ἡ ἀναίρεσις ἔγεινε διὰ παράβασιν τύπων, τὸ Συνέδριον διορθοῖ τὰς ἀνακαλυφθείσας παραβάσεις τῶν τύπων, ἐπαναλαμβάνει τὴν ἐπεξεργασίαν τῆς ὑποθέσεως, καθ' ὅσον αὕτη κατέστη ἀναγκαία ἐκ τῆς συμβάσης ἀκυρώσεως, καὶ ἀποφασίζει ὁριστικῶς. Ἂν δὲ ἡ ἀναίρεσις ἔγεινε διὰ παράβασιν νόμου ἢ κακὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ, τὸ Συνέδριον ἄνευ νέας ἐπεξεργασίας διασκέπτεται καὶ ἐφαρμόζει τὸ κατάλληλον ἄρθρον τοῦ νόμου.

---

4. Τὸ καταβλητέον πρόστιμον εἶναι ἀναλόγως τοῦ καταγνωσθέντος ποσοῦ ἀπὸ 200—500 δρ. Κατὰ τοῦτο δὲν ἐφαρμόζονται ἐνταῦθα αἱ περὶ παραβόλου διατάξεις τῆς Πολιτ. Δικον. Ἀρ. Πάγου 91 (1888), 184 (1888).

1. Ἀρ. Πάγου 7 (1852), 401 (1855), 37 (1862), 350 (1861).

2. Ἄρθρ. 3 Δ. 25 Ἀπριλ. 1839 (9). Ὅρα καὶ Ἄρθρ. 4—6 τοῦ αὐτοῦ Δ.

3. Ἀρθ. 11 § γ' τοῦ ἀνωτ. Δ.—Ἀρ. Πάγου 286 (1852).

4. Ἀρθ. 8 Δ. 25 Ἀπριλ. 1839 (9).

Κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἄνω περιπτώσεις ὁ ὑπόλογος προσκαλεῖται νὰ ὑποβάλῃ ἐγγράφως ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας, ὅσας παρατηρήσεις νομίσῃ ἀναγκαίας [1].

Τὸ Συνέδριον, δικάζον μετ' ἀναίρεσιν ὑπόθεσίν τινα, ὀφείλει νὰ παραπέμψῃ αὐτὴν εἰς τμῆμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἔλαβε μέρος κατὰ τὴν πρώτην δίκην. Τοῦ τμήματος δὲ τούτου ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει προεδρεύει ὁ Πρόεδρος τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετῶν, συμπαρεδρεύει δὲ καὶ εἷς ἕτερος ἐφέτης [2].

417. Ἡ ἀναθεώρησις ἢ ἀναψηλάφησις τῆς ὁριστικῆς ἀποφάσεως τοῦ Συνεδρίου γίνεται ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ διοικητικοῦ δικαστηρίου· ἀλλ' ὡς ἐξαιρετικὸν μέσον ἐπιτρέπεται κατὰ τὰς ἑξῆς μόνας περιπτώσεις :

α') Ὅταν ὁ ὑπόλογος αἰτήσῃ τὴν ἀναθεώρησιν, παρουσιάζων νέας ἀποδείξεις, τὰς ὁποίας ἔλαβε μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἀποφάσεως·

β') ὅταν αἰτήσῃ τοῦτο ὁ Β. Ἐπίτροπος·

γ') ἐξ ἐπαγγέλματος ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου.

Κατὰ τὰς δύο τελευταίας περιπτώσεις ἐπιτρέπεται ἀναθεώρησις τῆς ὁριστικῆς ἀποφάσεως, ἂν ἐν τῷ ἐξελεγχθέντι λογαριασμῷ εἶναι κονδύλια σημειωμένα δίς, ἢ ἂν ἐγένετο λάθος λογιστικόν, ἢ ἂν ἐλησμονήθη τι [3], ἢ ἀνεκαλύφθη ἀπάτη [4].

Ὁ ὑπόλογος δύναται ν' ἀσκήσῃ συγχρόνως τό τε τῆς ἀναιρέσεως καὶ τὸ τῆς ἀναθεωρήσεως ἔνδικον μέσον, ἢ καὶ τὸ δεύτερον μετὰ τὸ πρῶτον. Εἰς τὸ δικαίωμα δὲ τῆς ἀναθεωρήσεως οὐδεὶς τίθεται περιορισμός· ὥστε δύναται νὰ αἰτηθῇ πλέον ἢ ἅπαξ [5].

---

1 Δ. 25 Ἀπριλ. 1839 (9). Ἀρ9. 10—12.

2 Κανονισμὸς 26 Ἀπριλ. 1850 [14] ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθρ. 13 τοῦ Ν ΑΥΟΖ'.

3 Κατ' ἀπόφ. Ἀρ. Πάγου 146 (1886) ἡ φράσις αὕτη ὁρᾷ οὐχὶ ἁπλῶς λογιστικὰς παραλείψεις, ἀλλὰ πᾶσαν οἱανδήποτε ἐκ πλάνης παράλειψιν κατὰ τὴν ἐξέτασιν ἀποδείξεων ἢ γεγονότων, συντελούντων εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ ὀρθότητα τῆς ἀποφάσεως. Πρβλ. καὶ ἀπόφ. 192 (1888).

4 Ἀρ9. 21 ἀρχ. Δ. 1833.

5 Ἀρ. Πάγου 66 (1845).

Τοῦ νόμου σιωπῶντος, ὀρθὸν νὰ ἐφαρμόσωμεν ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ τὰ ἐν τῇ πολιτικῇ δικονομίᾳ ἰσχύοντα, ἤτοι ὅτι ἡ ἀναθεώρησις δὲν ἔχει ἀναστολτικὴν δύναμιν, οὐδὲ δύναται τὸ Συνέδριον νὰ διατάξῃ τὴν ἀναστολὴν τῆς ἀποφάσεώς του ἐπὶ τῇ αἰτηθήσει ἀναθεωρήσει, ἔτι δὲ ὅτι συνισταμένης τῆς ἀποφάσεως ἐκ πολλῶν κεφαλαίων, ἐάν τινων μόνον αἰτῆται ἡ ἀναθεώρησις, ταῦτα μόνον γίνονται ἀντικείμενον τῆς νέας δίκης, πλὴν ἂν καὶ τὰ λοιπὰ ἀπ' ἐκείνων ἀρτῶνται. Τέλος ἡ ἀναθεώρησις παραγράφεται μετὰ τριακονταετίαν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποφάσεως.

418. Πλὴν τῶν δικαστικῶν [1] τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἔχει καὶ ἄλλα πολλὰ διοικητικὰ καθήκοντα, οἷον ἐπιθεωρήσεις τῶν ταμείων τοῦ Κράτους καὶ ἐξελέγξεις συντάξεων καὶ παραχωρητηρίων ἐθνικῶν κτημάτων, ἐπιθεωρήσεις χρηματικῶν ἐνταλμάτων, ὑποβολὴν ἐνιαυσίων ἐκθέσεων πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ τὴν ἀντιπροσωπείαν τοῦ λαοῦ, διαδηλώσεις περὶ τῶν προϋπολογισμῶν καὶ ἀπολογισμῶν τοῦ Κράτους κτλ. ἀλλὰ περὶ τούτων ἁπάντων θέλομεν πραγματευθῆ ἐν οἰκείῳ τόπῳ, ἤτοι ἐν τῷ εἰδικῷ μέρει τῆς παρούσης συγγραφῆς, τῷ περὶ τῆς οἰκονομικῆς διοικήσεως τοῦ Κράτους.

---

1 Μεταξὺ τῶν δικαστικῶν καθηκόντων τοῦ Συνεδρίου δὲν ἐμνημονεύσαμεν καὶ τῆς κατ' *ἔφεσιν* ἐκδικάσεως τῶν δημοτικῶν ἀπολογισμῶν· διότι περὶ ταύτης γίνεται λόγος ἀνωτέρω ἐν § 166, ἡ δὲ κατ' αὐτὴν ἐφαρμοζομένη διαδικασία οὐδόλως διαφέρει τῆς πρωτοδίκως τηρουμένης. Ὡσαύτως κατ' *ἔφεσιν* δικάζει τὸ Ἐλεγκτ. Συνέδριον τοὺς *ἡγουμένους* καὶ *συμβούλους* διατηρουμένων μοναστηρίων, *τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς* τοῦ ἐν Τήνῳ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας, τοὺς ἀποτελοῦντας τὸ *διοικητικὸν συμβούλιον* τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. σχολῆς καὶ τὰ *μέλη τῆς διοικούσης ἐπιτροπῆς* τοῦ ἐν Ζακύνθῳ *Παρθενῶνος*. Ν. ΑΧΘ' 20 Δεκεμβρ. 1887 [349].

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ, ΤΟΥ ΔΙΑΙΤΗΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ, ΤΟΥ ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΚΛΗΡΩΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ.

Περίληψις.

419. Α'. Νομικὸν συμβούλιον. Ἀποστολὴ αὐτοῦ ὡς διοικ. δικαστηρίου.
420. Σύνθεσις, διαδικασία καὶ ὁριστικαὶ ἀποφάσεις νομικοῦ συμβουλίου.
421. Ἀντικείμενα, ἐφ' ὧν δικάζει κατ' ἔφεσιν.
422. Ἀντικείμενα, ἐφ' ὧν δικάζει πρωτοδίκως.
423. Β'. Διαιτητικὸν δικαστήριον. Ἀποστολὴ αὐτοῦ καὶ σύνθεσις.
424. Ἁρμοδιότης διαιτητικοῦ δικαστηρίου.—Προδικασία.
425. Διαδικασία ἐπ' ἀκροατηρίου.
426. Ὁριστικὴ καὶ τελεσίδικος ἀπόφασις. Ἀκυρότητες.—Δισταγμοὶ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν.
427. Γ'. Ἀναθεωρητικὸν συμβούλιον καὶ κληρωτὸν δικαστήριον.

419. Α'. Τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου δικάζοντος μόνον τὰς μεταξὺ ὑπολόγων καὶ δημοσίου διαφοράς, παρίσταται προφανὼς ἀνάγκη τῆς συστάσεως ἀνωτάτου τινὸς δικαστηρίου διοικητικοῦ, δικάζοντος πᾶσαν καθ' ἕλου διοικητικὴν διαφορὰν κατ' ἔφεσιν ἢ κατ' ἀναίρεσιν, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ πρωτοδίκως.

Τοιοῦτο δικαστήριον ὑπῆρχεν ἄλλοτε παρ' ἡμῖν τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ 1844 καταργήσεως αὐτοῦ [1] μόλις ἐπ' ἐσχάτων ἠδυνήθη ν'ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψιν τούτου ὁ νομοθέτης διὰ τῆς συστάσεως τοῦ νομικοῦ συμβουλίου, ἀναθεὶς τὴν κατ' ἔφεσιν κυρίως ἐκδίκασιν διοικητικῶν τινων διαφορῶν εἰς ἐπιτροπείαν αὐτοῦ [2].

Δύο κυρίως ἐπῆλθον ἀγαθὰ ἐκ τοῦ νέου τούτου θεσμοῦ· πρῶ-

1 Ὅρα § 124 καὶ ἑξῆς.
2 Ὅρα § 137 καὶ ἑξῆς.

τον μὲν ἀφῃρέθησαν οἱ ὑπουργοὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀποφαίνεσθαι ὡς ἀνώτατοι δικασταὶ ὁριστικῶς καὶ τελεσιδίκως ἐπὶ διαφορῶν τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, καὶ ἑπομένως περιεστάλη κατὰ τοῦτο σπουδαίως ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ ἑκάστοτε κόμματος, δεύτερον δὲ ἐτέθησαν αἱ βάσεις, καίτοι ἐν σχεδίῳ, ἀνωτάτου διοικητικοῦ δικαστηρίου, παρέχοντος τὰς ἀπαιτουμένας ἐγγυήσεις ἀμεροληψίας καὶ ἀκεραιότητος, δικάζοντος δὲ κατὰ σύστημα δικονομικὸν ἁπλούστερον τοῦ τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων καὶ συμφωνότερον πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ.

420. Τὸ νομικὸν συμβούλιον, δικάζον ὡς διοικητικὸν δικαστήριον, συγκροτεῖται ἐκ τριῶν μελῶν, ἤτοι τοῦ Δικαστικοῦ Συμβούλου καὶ τῶν δύο νομικῶν συμβούλων, τῶν προσδιωρισμένων ὡς εἰδικῶν εἰς τὰ ὑπουργεῖα τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῆς Δικαιοσύνης. Κωλυομένων δὲ τούτων, προσλαμβάνονται οἱ ἀρχαιότεροι κατὰ τὸν διορισμὸν ἐκ τῶν ἄλλων νομικῶν συμβούλων.

Ἡ διαδικασία, ἣν τηρεῖ τὸ νομικὸν συμβούλιον ἐν τῇ ἐκδικάσει τῶν διοικητικῶν διαφορῶν, καίτοι διάφορος ἑκάστοτε ἐν ταῖς λεπτομερείαις, εἶναι ἔγγραφος καὶ μυστική, ἤτοι διεξάγεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, ἅπερ ἀποστέλλονται αὐτῷ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν, καὶ τῶν ὑπομνημάτων καὶ αἰτήσεων, ἃς λαμβάνει παρὰ τῶν διαδίκων. Ὅθεν ἀπαγορεύεται ἡ αὐτοπρόσωπος ἢ δι' ἀντιπροσώπου παράστασις τῶν διαδίκων.

Αἱ ἀποφάσεις ἐκδίδονται κατὰ πλειονοψηφίαν, γενομένης δὲ αἰτήσεως, καταχωρίζεται ἐν ταῖς αἰτιολογίαις τῆς ἀποφάσεως ἡ γνώμη τοῦ μειοψηφοῦντος. Ἐν περιπτώσει δὲ ἰσοψηφίας προσλαμβάνεται καὶ τέταρτον μέλος ἐκ τῶν ἄλλων νομικῶν συμβούλων κατ' ἀρχαιότητα καὶ ἐξετάζεται ἐκ νέου ἡ ὑπόθεσις.

Αἱ ἀποφάσεις τοῦ νομικοῦ συμβουλίου, ἐκδιδόμεναι ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, ὑπογράφονται ὑπὸ πάντων τῶν δικασάντων μελῶν καὶ καθίστανται ἀμέσως ἐκτελεσταί, ἀποστελλόμεναι πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ Δικαστικοῦ Συμβουλίου πρὸς τὰς ἁρμοδίας ἀρχάς.

421. Κατὰ τὸν ἀρχικὸν περὶ συστάσεως νομικοῦ συμβουλίου

νόμον ἔμελλε νὰ δικάζῃ τοῦτο τὰς ἐφέσεις ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν τελωνιακῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν περὶ χαρτοσήμου καὶ τελῶν τῶν παιγνιοχάρτων νόμων. Μεταγενέστεροι ὅμως νόμοι πολλοὶ ἠὔρυναν τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ νομικοῦ συμβουλίου.

Κατὰ πάντας τούτους τὸ νομικὸν συμβούλιον δικάζει σήμερον κατ' ἔφεσιν·

α') τὰς τελωνιακὰς ἀποφάσεις[1]·

β') τὰς ἀποφάσεις ἐπὶ παραβάσει τῶν περὶ μονοπωλείων νόμων τοῦ Κράτους, ἤτοι πετρελαίων, σιγαροχάρτου, παιγνιοχάρτων, χημικῶν πυρείων καὶ ἅλατος[2].

γ') τὰς ἀποφάσεις ἐπὶ παραβάσει τοῦ περὶ χαρτοσήμου νόμου[3].

δ') τὰς ἐφέσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων ἐπὶ παραβάσει τοῦ περὶ ζύθου καὶ πνευματωδῶν ποτῶν νόμου[4]·

ε') τὰς ἀποφάσεις ἐπὶ παραβάσει τοῦ νόμου περὶ φορολογίας τοῦ καταναλισκομένου καπνοῦ [5].

ς') τὰς ἀποφάσεις περὶ φορολογίας τῶν καθαρῶν κερδῶν τῶν ἀνωνύμων ἑταιριῶν[6]·

ζ') τὰς ἀποφάσεις περὶ ἀποζημιώσεως τῶν ἐργολάβων δημοσίων ἔργων ἐπὶ μειώσει ὑπὲρ τὸ ἕκτον τῆς ἐργολαβίας κτλ.[7].

422. Πλὴν τῶν ἄνω τὸ συμβούλιον ἔχει καὶ πειθαρχικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν τοῦ σώματος τῆς τελωνοφυλακῆς, ἤτοι ἀποφαίνεται ἐν ἐπιτροπείᾳ, ἀποτελουμένῃ κατὰ τὰ ἄνω, περὶ τῆς ἀπολύσεως τῶν τελωνοφυλάκων, ὅταν ἀποδειχθῶσιν ἐξ ἀμελείας ἢ ἐν γνώσει ζημιώσαντες τὸ δημόσιον ἢ ἀποπειραθέντες νὰ ζημιώσωσιν

1 Ν. ΑΚΑ' 22 Ἰουν. 1882 [54] ἄρθρ. 7. Ὅρα καὶ κατωτ. § 448.
2 Κατωτ. § 448.
3 § 452.
4 § 449.
5 § 451.
6 § 444.
7 § 453.

αὐτό, ἐπὶ τῇ βάσει ἐκθέσεως τῆς ἁρμοδίας τελωνιακῆς ἀρχῆς ἢ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐπιθεωρητοῦ [1].

Ὡσαύτως τὸ νομικὸν συμβούλιον ἀποφαίνεται κατὰ πρῶτον καὶ τελευταῖον βαθμὸν ἐπὶ τῶν ἀμφιβολιῶν ἢ ἀμφισβητήσεων μεταξὺ ἐργολάβων δημοσίων ἔργων καὶ τοῦ δημοσίου ταμείου ἢ ἄλλου τινὸς εἰδικοῦ ταμείου, περὶ τοῦ ἂν ἡ πρὸς διάλυσιν τῆς διαφορᾶς διένεξις μεταξὺ αὐτῶν ὑπάγηται εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ νομομηχανικοῦ ἢ τοῦ διαιτητικοῦ δικαστηρίου [2].

Τέλος δικάζει τοὺς λόγους ἐξαιρέσεως τῶν μελῶν τοῦ διαιτητικοῦ δικαστηρίου ἐκ τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 38 τῆς Πολιτικῆς δικονομίας. Τοῦτο δὲ καὶ ὁρίζει ἐν περιπτώσει ἀποδοχῆς τὸν ἀντικαταστάτην τοῦ ἐξαιρεθέντος [3].

423. Β'. Αἱ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν δημοσίων ἔργων προκύπτουσαι ἀμφισβητήσεις μεταξὺ ἐργολάβων δημοσίων ἔργων καὶ τῆς διοικήσεως δικάζονται ἐν Γαλλίᾳ, ὡς διοικητικῆς φύσεως, ὑπὸ μὲν τοῦ συμβουλίου τῆς νομαρχίας (conseil de préfecture) πρωτοδίκως, ὑπὸ δὲ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας κατ' ἔφεσιν. Παρ' ἡμῖν, προκειμένου ν' ἀφαιρεθῶσιν αἱ τοιαῦται κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων προκύπτουσαι ἀμφισβητήσεις ἀπὸ τῆς δικαιοδοσίας τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, συνεπέστερον πρὸς τὴν λοιπὴν νομοθεσίαν καὶ ἁπλούστερον θὰ ἦτον, ἂν μετεβιβάζοντο καὶ αὐταὶ εἰς τὴν κρίσιν τοῦ νομικοῦ συμβουλίου. Ἀλλ' ἀντὶ τούτου προὐτίμησεν ὁ νεώτερος νομοθέτης τὴν σύστασιν ἰδίου δικαστηρίου, λίαν περιωρισμένην ἔχοντος δικαιοδοσίαν, ἐν ᾧ ἀνέμιξεν ἀτόπως, μάλιστα δὲ καὶ ἐπιβλαβῶς, μετὰ τῶν νομικῶν συμβούλων καὶ ξένα πρόσωπα ὡς διαιτητὰς ἅμα καὶ δικαστάς, οὗ ἕνεκα ἐκλήθη καὶ ὅλον τὸ δικαστήριον διαιτητικόν [4].

1 Ἄρθρ. 7 τοῦ Ν. ΑΦΛ' 28 Μαΐου 1887 [161].
2 Ν. ΑΧΛΘ' 24 Δεκεμβρ. 1887 [1888, 7] Ἄρθρ. 5.
3 Ἄρθρ. 10 τοῦ ἀνωτ. Ν.
4 Ἴσως τοῦτο ἐγένετο κατ' ἀπομίμησιν παλαιοτέρου Δ. τῆς 11 Σεπτεμβρ. 1850 [33], καθ' ὃ «πᾶσα μεταξὺ τοῦ διευθύνοντος τὴν ἐργασίαν μηχανικοῦ καὶ τοῦ ἐργολάβου διαφορά .. διαλύεται διαιτητικῶς, ἢ ὅπως ἄλλως ἤθελον συμφωνήσει τὰ συμβαλλόμενα μέρη. (Ἄρθρ. 23].

Τὸ διαιτητικὸν δικαστήριον σύγκειται ἐκ τριῶν νομικῶν συμβούλων, διοριζομένων τῇ αἰτήσει τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπὸ τοῦ Δικαστικοῦ Συμβούλου, καὶ ἐκ δύο μηχανικῶν ὡς διαιτητῶν, ἐκ τῶν διαμενόντων ἐν Ἀθήναις καὶ ἀνηκόντων εἰς τὸ σῶμα τοῦ πολιτικοῦ μηχανικοῦ, ἀλλὰ μὴ ἀποτελούντων μέλος, τοῦ συμβουλίου τῶν δημοσίων ἔργων. Τῶν δύο τούτων μηχανικῶν τὸν μὲν ἕνα διορίζει ὁ ἐργοδότης, ἤτοι ὁτὲ μὲν τὸ δημόσιον-ἀντιπροσωπευόμενον ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ τμήματος τῶν δημοσίων ἔργων, ἢ τοῦ νομίμου αὐτῶν ἀντικαταστάτου, ὁτὲ δὲ εἰδικόν τι ταμεῖον, ἐκ τῶν διατελούντων ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς διοικήσεως καὶ προωρισμένων εἰς πλήρωσιν κοινωφελοῦς σκοποῦ, τὸ δὲ ἕτερον διορίζει ὁ ἐργολάβος.

Ὁ διορισμὸς οὗτος τῶν δύο διαιτητῶν ὑπὸ τοῦ ἐργοδότου καὶ τοῦ ἐργολάβου γίνεται ἐνώπιον τοῦ νομάρχου τῆς περιφερείας, ἐν ᾗ ἐκτελεῖται τὸ ἔργον, συντάσσοντος πρωτόκολλον περιτοῦτου, ὡς καὶ περὶ τῶν ἑκατέρωθεν ἀξιώσεων καὶ ἀμοιβαίων παρατηρήσεων.

Προκειμένου περὶ ἔργου ἐκτελουμένου δαπάνῃ τοῦ Κράτους, ἁρμόδιος πρὸς σύνταξιν τοῦ πρωτοκόλλου τούτου εἶναι ὁ νομάρχης Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.

Χρέη γραμματέως παρὰ τῷ διαιτητικῷ δικαστηρίῳ ἐκτελεῖ ὑπάλληλός τις ἐκ τῶν παρὰ τῇ διευθύνσει τῶν δημοσίων ἔργων, ὃν ἤθελε διορίσει ὁ διευθυντὴς αὐτοῦ [1].

424. Οὕτω κατηρτισμένον τὸ διαιτητικὸν δικαστήριον εἶναι ἁρμόδιον νὰ δικάζῃ οὐχὶ περὶ πάσης διαφορᾶς μεταξὺ ἐργοδότου δημοσίων ἔργων καὶ ἐργολάβου, ἀλλὰ περὶ ἐκείνων μόνον, αἵτινες ἀνάγονται «εἰς τὴν ἑρμηνείαν ἢ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συμβάσεως καὶ τῆς συγγραφῆς τῶν ὑποχρεώσεων» [2]. Ὅθεν ἐξαιροῦνται τῆς ἁρμοδιότητος τοῦ διαιτητικοῦ δικαστηρίου αἱ μεταξὺ ἐργολάβου καὶ τοῦ ἐπιστατοῦντος τὸ ἔργον μηχανικοῦ διαφοραί, αἵτινες ἀντικείμενον ἔχουσι τὴν τεχνικὴν τοῦ ἔργου ἐκτέλεσιν,

1 Ν. ΑΧΛΘ' 24 Δεκεμβρ. 1887 [1888, 7] Ἄρθρ. 6.

2 Ἄρθρ. 4 τοῦ ἀνωτ. Ν. ΑΧΛΘ'.

ὡς καὶ αἱ διαφωνίαι αἱ προβλεπόμεναι ὑπὸ τοῦ σχετικοῦ Διατάγματος τοῦ 1884 [1].

Ὁ παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν Δικαστικὸς Σύμβουλος διὰ τῆς αὐτῆς πράξεως, δι' ἧς διορίζει τοὺς νομικοὺς συμβούλους, οἵτινες θέλουσι λάβει μέρος ὡς δικασταὶ ἐν τῷ διαιτητικῷ δικαστηρίῳ, προσδιορίζει τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν τῆς συνεδριάσεως, προσκαλεῖ δι' ἐγγράφου τοὺς ἐνδιαφερομένους ἢ τοὺς ἀντικλήτους αὐτῶν, ἐὰν τοιοῦτοι διωρίσθησαν ὑπ' ἐκείνων, ὡς μὴ ἐχόντων μόνιμον καὶ γνωστὴν διαμονὴν αὐτῶν ἐν Ἀθήναις, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων διορισθέντας διαιτητάς.

Ἡ πρὸς ἐκδίκασιν τῆς ὑποθέσεως ἡμέρα δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ ὑπὸ τοῦ δικαστικοῦ Συμβούλου οὔτε βραδύτερον τῶν 20, οὔτε ἐνωρίτερον τῶν 10 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς παρ' αὐτοῦ παραλαβῆς τῶν ἐγγράφων [2].

425. Τὸ διαιτητικὸν δικαστήριον συνεδριάζει ἐν τινι τῶν αἰθουσῶν τῆς Διευθύνσεως τῶν δημοσίων ἔργων ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἀρχαιοτέρου ἐκ τῶν συγκροτούντων αὐτὸ νομικῶν συμβούλων.

Ἡ περὶ τῆς διαφορᾶς συζήτησις διεξάγεται ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου δημοσίᾳ καὶ προφορικῶς, τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ τῶν πληρεξουσίων αὐτῶν δυναμένων ν' ἀναπτύξωσι τὰς ἀξιώσεις των. Βάσις δὲ τῶν ἀξιώσεων καὶ ἰσχυρισμῶν τῶν διαδίκων θεωροῦνται τὰ ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ, τῷ συνταχθησομένῳ ἐνώπιον τοῦ νομάρχου, περιλαμβανόμενα. Ὅθεν τὸ πρωτόκολλον ἐπέχει τόπον ἀγωγῆς, προτάσεων καὶ ἀπολογίας τῶν διαδίκων.

Τὸ δικαστήριον, πρὶν ἢ ἐξενέγκῃ τὴν ὁριστικὴν ἀπόφασιν, δύναται νὰ ἐκδώσῃ προδικαστικὰς ἀποφάσεις, νὰ διορίσῃ πραγματογνώμονας κτλ. [3].

426. Ἡ ὑπὸ τοῦ διαιτητικοῦ δικαστηρίου ἐκδιδομένη ὁριστικὴ

1 Δ. 20 Μαρτίου 1884 [108] Ἰδ. ἀνωτέρ. § 422 καὶ κατωτ. § 453.

2 Ἄρθρ. 7 τοῦ ἀνωτ. Ν. ΑΧΛΘ'.

3 Ἄρθρ. 8, 9, 10 τοῦ ἀνωτ. Ν. ΑΧΛΘ'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ

.....

Περίληψις

428. Κατάταξις τῶν διαφόρων διοικητικῶν δικαιοδοσιῶν.
429. Δικαιοδοσία ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν. Ἐκδίκασις τοῦ ὁριστικοῦ καταλόγου.
430. Στρατολογικὸν Συμβούλιον. Σύνθεσις καὶ δικαιοδοσία αὐτοῦ.
431. Διαδικασία. Δημοσίευσις ὁριστικῶν ἀποφάσεων αὐτοῦ.
432. Δικαίωμα ἐφέσεως κατὰ τῶν ὁριστικῶν ἀποφάσεων τοῦ στρατολογικοῦ συμβουλίου ἐνώπιον τῆς στρατολογικῆς ἐπιτροπῆς. Σύνθεσις καὶ δικαιοδία αὐτῆς.

428. Πλὴν τῶν διοικητικῶν ἀμφισβητήσεων, τῶν δικαζομένων κατὰ τὰ ἄνω ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τοῦ Νομικοῦ συμβουλίου καὶ τοῦ διαιτητικοῦ δικαστηρίου, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι πολλαί, αἵτινες διὰ τὴν ἔλλειψιν οἱουδήτινος συστήματος ἐν τῇ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου νομοθεσίᾳ ἀνετέθησαν εἰς τὴν κρίσιν διαφόρων διοικητικῶν ἐπιτροπῶν ἢ ἀρχῶν, εἴτε πρωτοβαθμίως μόνον εἴτε καὶ δευτεροβαθμίως.

Ἡ εὕρεσις πασῶν ἀνεξαιρέτως τῶν τοιούτων δικαιοδοσιῶν διὰ μέσου χιλιάδων νόμων καὶ διαταγμάτων ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου καὶ ἡ συστηματικὴ αὐτῶν κατάταξις καὶ ἐπεξεργασία ἦτον ἀληθῶς εἰμὴ ἀδύνατος, ἀλλὰ τοὐλάχιστον δυσχερεστάτη, ἴσως δὲ καὶ ἐπιστημονικῶς οὐχὶ ἀπαραίτητος· διὸ περι-

ωρίσθημεν εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν κυριωτέρων, ἤτοι ἐκείνων, ὧν ἡ ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογὴ εἶνε συχνοτέρα. Πρὸς ἐπιστημονικὴν δὲ τῶν διοικητικῶν τούτων διαφορῶν κατάταξιν ἀπεβλέψαμεν εἰς τὰ ἀντικείμενα τῆς νομοθεσίας, εἰς ἃ ἀνάγονται, καὶ οὐχὶ εἰς τὸ εἶδος τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν ἢ τὴν σύνθεσιν τῶν διοικητικῶν ἐπιτροπῶν, αἵτινες δικάζουσι ταύτας, καθὼς οὐδὲ εἰς τὴν διαδικασίαν, ἣν τηροῦσι, διότι ταῦτα εἰς οὐδὲν σύστημα δύνανται ν' ἀναχθῶσιν.

Ἀρχόμεθα ἀπὸ τῶν ἀμφισβητήσεων τῶν ἀναφαινομένων κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ στρατολογικοῦ νόμου.

429. Ἀνὰ πᾶν ἔτος μέχρι 15 Δεκεμβρίου συντάσσεται ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς κατάλογος, ἀντιγραφόμενος ἐκ τοῦ σχετικοῦ μητρῴου τῶν ἀρρένων τῆς δεκαετίας καὶ συμπληρούμενος κατὰ νόμον ὑπὸ τοῦ δημάρχου, περιέχων δὲ κατὰ δῆμον τοὺς κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος συμπληροῦντας τὸ 21 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν.

Ὁ στρατολογικὸς οὗτος κατάλογος, ἐκτιθέμενος εἰς ἀνάκρισιν ἀπὸ 1 μέχρι 20 Ἰανουαρίου, δύναται νὰ προσβληθῇ ὑπὸ παντὸς ἐνδιαφερομένου δι' ἐνστάσεως, ὑποβαλλομένης εἰς τὸν ἁρμόδιον εἰρηνοδίκην εἴτ' αὐτοπροσώπως εἴτε διὰ πληρεξουσίου. Ἡ ἔνστασις περιέχει ἀναγκαίως αἴτησιν ἢ περὶ ἐγγραφῆς παραλειφθέντων προσώπων, ἢ περὶ διαγραφῆς τῶν μὴ νομίμως ἐγγεγραμμένων.

Τὰς ἐνστάσεις ταύτας ὡς καὶ τὰς κατ' αὐτῶν ἀντιρρήσεις, αἵτινες ὑπεβλήθησαν ἐγκαίρως τῷ εἰρηνοδίκῃ, δικάζει ἀνεκκλήτως ἐπιτροπή, συγκειμένη ἐκ τοῦ νομάρχου, εἰς ὃν ὁ εἰρηνοδίκης καὶ ὁ δήμαρχος ὑποβάλλουσι τὰ σχετικὰ ἔγγραφα, ἐκ τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν καὶ ἐκ τοῦ ἀρχαιοτέρου πρωτοδίκου.

Ὁ οὕτως ὁριστικὸς κηρυσσόμενος στρατολογικὸς κατάλογος τῆς ἐτησίας ἀπογραφῆς πέμπεται ἐπικεκυρωμένος διὰ τὰ περαιτέρω πρὸς τὸ στρατολογικὸν συμβούλιον [1].

---

1 Ἄρθρ. 29 τοῦ στρατολ. ν. ὡς ἐτροποποιήθη ὑπὸ τοῦ Ν. ΑΧΗΕ' 2 Φεβρουαρίου 1889 [31]. Τὰς ἐνστάσεις κατὰ τῶν *ἐτησίων μητρώων τῆς δεκαετίας* δικάζει ἄλλη *ἐπιτροπή*, συγκειμένη ἐκ τοῦ ἐπάρχου καὶ

430. Τὸ στρατολογικὸν συμβούλιον, ἐγκατεστημένον ἐν ἑκάστῳ νομῷ, ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ νομάρχου, ἢ τούτου κωλυομένου, ἐκ τοῦ γραμματέως τῆς νομαρχίας, ἐξ ἑνὸς ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ, ἐκ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ στρατολογικοῦ γραφείου, τοῦ ἐδρεύοντος ἐν τῷ νομῷ ἐν ᾧ καθίσταται τὸ συμβούλιον, ἐκ τοῦ ἀρχαιοτέρου πρωτοδίκου καὶ ἐξ ἑνὸς ὑγειονομικοῦ ἀξιωματικοῦ, ἔχοντος βαθμὸν τοὐλάχιστον ὑπιάτρου. Ὁ ἀνώτερος ἀξιωματικὸς καὶ ὁ ὑγειονομικὸς ἀξιωματικὸς διορίζονται κατ' ἔτος παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Πρόεδρος τοῦ συμβουλίου εἶνε ὁ νομάρχης ἢ ὅσάκις ἀναπληροῦται ὑπὸ τοῦ γραμματέως, ὁ κατὰ βαθμὸν ἀνώτερος ἀξιωματικός. Χρέη γραμματέως ἐκπληροῖ εἷς τῶν ὑπαλλήλων τῆς νομαρχίας, ἐκλεγόμενος ὑπὸ τοῦ νομάρχου[1].

Οὕτω συγκεκροτημένον τὸ στρατολογικὸν συμβούλιον ἀποφαίνεται ὡς διοικητικὸν δικαστήριον ἐπὶ τῶν ἑξῆς ἀντικειμένων.

α'.) Περὶ ἐξαιρέσεως ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἕνεκα σωματικῆς ἀνικανότητος κατὰ τὰς ἐνδεδειγμένας ὑπὸ τοῦ νόμου περιστάσεις[2] καὶ ὑπὸ τὸν ἑξῆς ὅρον, ἤτοι οἱ μὲν κρινόμενοι ὑπὸ τοῦ ὑγειονομικοῦ ἀξιωματικοῦ ὡς ἱκανοί, θεωροῦνται ὁριστικῶς ὡς τοιοῦτοι, οἱ δὲ κρινόμενοι ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἀνίκανοι ἐξαιροῦνται, ἐὰν τὸ στρατολογικὸν συμβούλιον ἀποφανθῇ κατὰ πλειονοψηφίαν ὑπὲρ τῆς ἐξαιρέσεως[3].

β'.) Περὶ διαγραφῆς ἐκ τοῦ κληρωτοῦ πίνακος καὶ ἐκ τοῦ μητρώου τῶν ἀρρένων τοῦ σχετικοῦ ἔτους ἐκείνων, οἵτινες καθ' ὁμόφωνον γνώμην τοῦ στρατολογικοῦ συμβουλίου ἔχουσιν ἡλικίαν προφανῶς κατωτέραν τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζομένης καὶ ὡς ἐκ ταύτης ἀδυνατοῦσι νὰ ὑποστῶσι τὰ σωματικὰ βάρη. Ἐν τῇ περι-

τῶν παρέδρων τοῦ ἐπαρχιακοῦ καὶ δημοτικοῦ συμβουλίου, κατ' ἔφεσιν δὲ τὸ *πρωτοδικεῖον*.

1 Ν. ΑΦΜΓ' 27 Μαρτ. 1891 [93].

2 Ὅρα Δ. 23 Ἰουλ. 1887 [200] περὶ ἐκτελέσεως τοῦ ΑΦΚΗ' Ν. περὶ στρατολογίας.

3 Στρατολ. Νόμ. Ἄρθρ. 51.

πτώσει ταύτῃ τὸ στρατολογικὸν συμβούλιον διατάσσει τὴν ἐγγραφὴν τῶν τοιούτων προφανῶς ἀνηλίκων εἰς τὸ μητρῷον τῶν ἀρρένων τοῦ ἔτους, τοῦ ἀντιστοιχοῦντος πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ συμβουλίου θεωρουμένην ὡς πραγματικὴν αὐτῶν ἡλικίαν[1].

γ'.) Περὶ ἀπολύσεως καὶ διαγραφῆς ἐκ τοῦ κληρωτικοῦ πίνακος ἐκείνων, οἵτινες ὁμοφώνως κρίνονται ὡς ὑπερβάντες τὴν εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ὑπόχρεων ἡλικίαν[2].

δ'.) Περὶ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας ἐν εἰρήνῃ ὡρισμένων προσώπων δι' ὡρισμένους οἰκογενειακοὺς λόγους, ὡς καὶ τῶν διὰ τὰς βοηθητικὰς ὑπηρεσίας τοῦ στρατοῦ κρινομένων ἱκανῶν, ἐν οἷς περιλαμβάνονται καὶ οἱ μὴ ἔχοντες τὸ πρὸς κατάταξιν ἀπαιτούμενον ἐλάχιστον ἀνάστημα, ὅπερ ὁρίζεται εἰς 1,56 τοῦ γαλ. μέτρου. Ἂν δέ τινα τῶν αἰτίων τῆς ἀπαλλαγῆς ἐπῆλθον εἰς τινα κληρωτόν, μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ στρατολογικοῦ συμβουλίου, πέμπεται οὗτος ἐπὶ τῇ αἰτήσει του καὶ δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν εἰς τὴν ἐφεδρείαν τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ[3].

ε'.) Περὶ ὁριστικῆς ἀπαλλαγῆς τῶν νομίμως καρθέντων μοναχῶν καὶ τῶν λειτουργῶν παντὸς βαθμοῦ τῆς ἐπικρατούσης καὶ πάσης ἄλλης ἀνεγνωρισμένης θρησκείας ὡς καὶ ἐκείνων ἐκ τῶν ἰσραηλιτῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων κατὰ τὴν βεβαίωσιν τοῦ ραββίνου δὲν δύναται νὰ γείνῃ ἱεροτελεστία, ἀλλ' οἵτινες δὲν δύνανται νὰ ὑπερβῶσι τοὺς πέντε διὰ πᾶσαν Συναγωγήν.

ς'.) Περὶ τῆς ὑπὸ ὅρον ἀπαλλαγῆς τῶν μαθητῶν τῶν ἱερατικῶν σχολείων τῶν ἀνεγνωρισμένων θρησκειῶν, τῆς Ριζαρείου Σχολῆς καὶ τῶν φοιτητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἐὰν πρὸ τῆς κληρώσεως ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ δεχθῶσι τὸ ἱερατικὸν

1 Αὐτόθ. ἄρθ. 53.

2 Αὐτόθ. ἄρθ. 54.

3 Αὐτόθ. ἄρθ. 33—37. Οἰκογενειακοὶ λόγοι εἶναι ἡ χηρεία τῆς μητρός, ἡ τυφλότης τοῦ πατρός, ἢ ἡ ἀνικανότης αὐτοῦ πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν, ἡ ὑπηρεσία ἀδελφοῦ ἐν τῷ στρατῷ, ἢ ὁ θάνατος ἀδελφοῦ ἐν ἐνεργῷ ὑπηρεσίᾳ κτλ.

σχῆμα, ἅμα ὡς φθάσωσιν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν κανόνων ὁριζομένην ἡλικίαν [1].

ζ΄) Περὶ ἀναβολῆς κατατάξεως τῶν φοιτητῶν Πανεπιστημίων καὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Σχολείου τῶν Τεχνῶν, τῶν διανυόντων τὸ δεύτερον, τὸ τρίτον καὶ τέταρτον ἔτος τῶν σπουδῶν των, ἔτι δὲ τῶν μαθητῶν τῶν Διδασκαλείων καὶ τῶν δημοδιδασκάλων, ἐφ' ὅσον διατελοῦσιν οἱ μὲν πρῶτοι μαθηταί, οἱ δὲ τελευταῖοι ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Κράτους [2].

η΄) Περὶ διορθώσεως τῆς ἐν τῷ μητρῴῳ τῶν ἀρρένων σημειουμένης ἡλικίας τοῦ στρατευσίμου, ἐὰν αὕτη συνᾴδῃ πρὸς τὴν προσαγομένην ὑπ' αὐτοῦ ληξιαρχικὴν πρᾶξιν [3].

θ΄) Περὶ ἀποκλεισμοῦ ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας τῶν καταδικασθέντων εἰς ἐπανορθωτικὴν ποινὴν φυλακίσεως τοὐλάχιστον ἐνιαυσίου καὶ στερηθέντων διὰ τῆς ποινικῆς ἀποφάσεως καθ' ὅλου ἢ ἐν μέρει τῶν πολιτικῶν καὶ ἀστικῶν δικαιωμάτων, ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἡ κατάστασις αὕτη [4].

431. Αἱ ἐπὶ τῶν ἄνω ἀντικειμένων ἀποφάσεις τοῦ στρατολογικοῦ συμβουλίου ἐκδίδονται τινὲς μέν, ὡς περὶ ἐξαιρέσεως, διαγραφῆς, ἀπολύσεως καὶ ἀποκλεισμοῦ, εἴτ' αὐτεπαγγέλτως εἴτε κατ' αἴτησιν τῶν ἐνδιαφερομένων, αἱ δὲ περὶ ἀπαλλαγῶν παντὸς εἴδους καὶ αἱ περὶ ἀναβολῶν κατατάξεως ἐκδίδονται ἐπὶ τῇ βάσει ἐπισήμων ἐγγράφων τῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν.

Ἰδίᾳ δὲ αἱ περὶ ἀπαλλαγῆς αἰτήσεις τῶν στηριγμάτων οἰκογενειῶν (στρατολ. ν. ἄρθ. 33), τῶν μαθητῶν στρατιωτικῶν σχολείων (ἄρθ. 37), τῶν λειτουργῶν ἀνεγνωρισμένων θρησκειῶν καὶ τῶν μαθητῶν τῶν ἱερατικῶν σχολείων πρέπει νὰ ὑποβάλλωνται πρὸ τῆς συντάξεως τοῦ στρατιωτικοῦ ἐλέγχου τοῦ οἰκείου δήμου. Ἀλλ' ὅμως δύνανται νὰ ὑποβληθῶσιν αὗται καὶ βραδύτερον διὰ τοῦ ἁρμοδίου νομάρχου ἐνώπιον τοῦ στρατολογικοῦ συμβουλίου, ἐκτάκτως συγκαλουμένου, ἀφοῦ πρότερον καταβάλωσιν οἱ ἐνδιαφερόμενοι εἰς τὸ ἁρμόδιον ταμεῖον δραχ. 100 μὲν ἂν δὲν κατετάχθησαν εἰσέτι εἰς τὸν στρατόν, 150 δὲ μετὰ τὴν κατάταξίν των, ἢ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς πρὸς κατάταξιν αὐτῶν ὡρισμένης προθεσμίας (Ἄρθ. 55, 56).

Τέλος περὶ τῶν αἰτήσεων ἀναβολῆς κατατάξεως τὸ στρατολογικὸν συμβούλιον ἀποφαίνεται μετὰ τὴν ὁριστικὴν κατάστρωσιν τοῦ στρατολογικοῦ ἐλέγχου ἁπάντων τῶν δήμων (Ἄρθ. 57 καὶ 58).

Αἱ ἀποφάσεις τοῦ στρατολογικοῦ συμβουλίου δημοσιεύονται ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς των διὰ τοιχοκολλήσεως ἐν τῷ δημαρχείῳ τοῦ οἰκείου δήμου, ἐπιμελείᾳ τοῦ νομάρχου [1].

432. Τὴν ἅπαξ ἐκδοθεῖσαν ἀπόφασιν τὸ στρατολογικὸν συμβούλιον δὲν δύναται ν' ἀναθεωρήσῃ ἢ ν' ἀνακαλέσῃ, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι διὰ τῆς ἀναθεωρήσεως δὲν προσβάλλονται κεκτημένα δικαιώματα [2].

Ἀλλ' οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἔχουσι κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ στρατολογικοῦ συμβουλίου τὸ δικαίωμα τῆς ἐφέσεως ἐντὸν 20 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς τοιχοκολλήσεως τῆς ἀποφάσεως. Καὶ κατ' ἐκείνων μὲν τῶν ἀποφάσεων, δι' ὧν ἀπερρίφθη ἡ περὶ ἀπαλλαγῆς ἢ ἀναβολῆς κατατάξεως αἴτησις, τὸ πρὸς ἔφεσιν δικαίωμα ἔχει ὁ αἰτήσας τὴν ἀπαλλαγήν, κατὰ δὲ τῶν ἄλλων πᾶς πολίτης.

Αἱ ἀποφάσεις τοῦ στρατολογικοῦ συμβουλίου, δι' ὧν τοῦτο ἀποφαίνεται ὁμοφώνως περὶ διαγραφῆς ἐκ τοῦ κληρωτοῦ πίνακος τῶν προφανῶς ἀγόντων ἡλικίαν κατωτέραν τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζομένης, ὑπόκεινται εἰς μεταρρύθμισιν δι' ἐφέσεως, τότε μόνον, ὅταν προσάγωνται ληξιαρχικαὶ πράξεις ἔγκυροι [3].

---

1 Στρατολογ. Ἄρθ. 39 καὶ 40.
2 Ν. ΑΩΖ' 23 Μαρτ. 1890 [69] Ἄρθ. 41.
3 Στρατολ. ν. ἄρθ. 52.
4 Αὐτόθ. ἄρθρ. 7—55.

1 Ἐὰν ἐκ κακῆς ἑρμηνείας τὸ στρατολ. συμβούλιον ἀπήλλαξέ τινα τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, τὸ Στρατιωτικὸν γραφεῖον ποιεῖται ὑπέρβασιν τῶν καθηκόντων του, ἐὰν καλέσῃ τὸν ἀπαλλαγέντα εἰς τὴν στρατιωτ. ὑπηρεσίαν· διότι ὀφείλει ἁπλῶς νὰ ἐκτελῇ τὰς ἀποφάσεις τοῦ στρατολογ. συμβουλίου, οὐχὶ δὲ νὰ τὰς μηδενίζῃ. Ὅρα καὶ Περλέγκου Συλλογὴ γνωμοδοτ. κτλ. 1889 σ. 222.
2 Ἄρθρ. 60 στρατολ. ν. ὡς ἐτροποποιήθη ὑπὸ τοῦ Ν. ΑΧΗΕ'.
3 Ἔνθ' ἀνωτ.

Μόνον κατὰ τῶν ἀποφάσεων, δι' ὧν ἀποφαίνεται τὸ στρατ. συμβούλιον περὶ τῆς σωματικῆς ἀνικανότητος τῶν προσώπων, τῶν διαλαμβανομένων ἐν τοῖς ἄρθ. 32 καὶ 33 τοῦ στρατολογικοῦ νόμου, ὧν ἡ ταυτότης βεβαιοῦται προσηκόντως, δὲν χωρεῖ ἔφεσις [1].

Ἡ ἔφεσις ἐπιδίδοται διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος εἰς τὸν εἰρηνοδίκην τῆς κατοικίας τοῦ ἐφεσείοντος, ὁ δὲ εἰρηνοδίκης ὀφείλει ἐντὸς 5 ἡμερῶν νὰ ὑποβάλῃ αὐτὴν διὰ τοῦ Εἰσαγγελέως τῶν Πρωτοδικῶν εἰς τὸν παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν δικαστικὸν συμβούλιον.

Δικάζεται δὲ ἡ ἔφεσις ὑπὸ τῆς στρατολογικῆς ἐπιτροπῆς, συγκειμένης ἐκ τοῦ δικαστικοῦ συμβούλου, τοῦ ἀρχαιοτέρου κατὰ τὸν διορισμὸν τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετῶν καὶ τοῦ ἁρμοδίου τμηματάρχου. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ὀφείλει ν' ἀποφανθῇ ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν, ἀφ' ἧς διαβιβασθῶσιν αὐτῇ τὰ ἔγγραφα. Ἡ ἔφεσις δὲν ἔχει ἀνασταλτικὴν δύναμιν.

Καὶ ὁ Ὑπουργὸς δὲ τῶν Στρατιωτικῶν δικαιοῦται νὰ ἐφεσιβάλῃ ἐνώπιον τῆς στρατολογικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἐντὸς ἑνὸς ἔτους οἱανδήποτε ἀπόφασιν τοῦ στροτολογικοῦ συμβουλίου, ἐκ παρερμηνείας τοῦ νόμου ἐκδοθεῖσαν [2].

---

1 Ἄρθ. 67 ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ ἀνωτ. Ν. Ἐὰν ὅμως ἡ ἔφεσις ἔχῃ ἀντικείμενον λόγους, μὴ ἀφορῶντας εἰς τὴν σωματικὴν ἀνικανότητα τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων προσώπων, εἶναι δεκτή.

2 Ἄρθ. 60 στρατ. ν. ὡς ἐτροπ.—Λύσεις διαφόρων ζητημάτων ὑποβληθέντων κατ' ἔφεσιν εἰς τὴν στρατολογικὴν ἐπιτροπήν. Ὅρα ἐν Περλέγκου, Συλ. κτλ. 277 καὶ ἑξ.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ

Περίληψις

433. Γενικαὶ παρατηρήσεις.
434. Α'. *Ἐπὶ τῶν ἀμέσων φόρων* διοικητικὴ δικαιοδοσία. α') Ἐπὶ τοῦ φόρου *ἐπιτηδεύματος*. Σύνταξις φορολογικοῦ καταλόγου καὶ ἐνστάσεις κατ' αὐτοῦ.
435. Ἐκδίκασις τοῦ καταλόγου ὑπὸ τῆς ἐκδικαστικῆς ἐπιτροπῆς. Σύνθεσις αὐτῆς.
436. Δικαιοδοσία καὶ διαδικασία τῆς ἐκδικαστικῆς ἐπιτροπῆς. Ἀντικείμενα ἐφ' ὧν ἀποφαίνεται.
437. Ὁριστικότης τοῦ φορολογικοῦ καταλόγου ἐπὶ τριετίαν.—Ἐξαιρετικὰ ἔνδικα μέσα κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐκδικαστικῆς ἐπιτροπῆς.
438. Ἀναθεώρησις ὁριστικοῦ καταλόγου.
439. Πειθαρχικαὶ ποιναὶ καὶ ἀγωγὴ κακοδικίου κατὰ τῶν μελῶν τῆς ἐκδικαστικῆς ἐπιτροπῆς.
440. Ἰδιαίτεροι κανόνες ὡς πρὸς τὴν φορολογογίαν τοῦ ἐπιτηδεύματος τῶν δικηγόρων.
441. β') Ἐπὶ τοῦ φόρου *οἰκοδομῶν*. Σύνταξις τοῦ φορολογικοῦ καταλόγου.
442. Προδικασία. Ὑποβολὴ *ἐνστάσεων*.
443. Ἐκδίκασις τῶν ἐνστάσεων ὑπὸ ἐπιτροπῆς, ἥτις κηρύσσει τὸν κατάλογον ὁριστικὸν καὶ ἀνέκκλητον.
444. γ') Ἐπὶ τοῦ φόρου τῶν *ἀνωνύμων ἑταιριῶν*.
445. δ') Ἐπὶ τοῦ φόρου τῶν *μεταλλείων*.
446. ε') Ἐπὶ τοῦ φόρου τῶν *βοσκῶν*.
447. ς') Ἐπὶ τῶν *στρεμματικῶν φόρων*.
448. Β') Ἐπὶ τῶν *ἐμμέσων φόρων*. α') Ἐπὶ τῶν *τελωνιακῶν παραβάσεων* καὶ *λαθρεμπορίων*.
449. β') Ἐπὶ τῶν φόρων ἐπὶ τοῦ ζύθου καὶ πνευματωδῶν ποτῶν.
450. γ') Ἐπὶ τῶν *μονοπωλίων*.
451. δ') Ἐπὶ τοῦ *καπνοῦ*.
452. ε') Ἐπὶ τοῦ *χαρτοσήμου*.

433. Τὴν ἐπὶ τῶν φορολογικῶν ἀντικειμένων διοικητικὴν

δικαιοδοσίαν ἀνεγνώρισαν ὡς ἀπαραίτητον καὶ συμφέρουσαν πρός τε τὸ Κράτος καὶ τοὺς ἰδιώτας πᾶσαι σχεδὸν αἱ τῆς Εὐρώπης νομοθεσίαι καὶ αὐταὶ ἐκεῖναι, παρὰ ταῖς ὁποίαις δὲν ὑφίσταται ὁ θεσμὸς τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων. Ὅθεν ἡ ἡμετέρα νομοθεσία, ἡ κατ' ἀπομίμησιν ἐκείνων συντεταγμένη, δὲν ἠδύνατο, ἀφισταμένη τέλεον, ν' ἀναθέσῃ τὰς ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν φορολογικῶν νόμων προκυπτούσας διαφορὰς μεταξὺ δημοσίου καὶ ἰδιωτῶν εἰς τὴν βραδεῖαν καὶ περίτεχνον τῶν τακτικῶν δικαστηρίων δικαιοδοσίαν. Ἡ ἀρχὴ ὅμως τῆς μὴ ἀναμίξεως τῶν τακτικῶν δικαστηρίων εἰς φορολογικὰς διαφοράς, ἄνευ συστήματος καὶ ἑνότητος ἐν τῇ πράξει ἐπιδιωχθεῖσα παρ' ἡμῖν, παρήγαγε ποικιλώτατα εἴδη καὶ τρόπους διοικητικῆς δικαιοδοσίας καὶ διαδικασίας· ὥστε δύναταί τις εἰπεῖν, ὅτι παρ' ἡμῖν πᾶς φορολογικὸς νόμος περιέχει καὶ ἴδιον σύστημα διοικητικῆς δικαιοδοσίας.

Τῶν κυριωτέρων τούτων τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐνεστῶσαν διαμόρφωσιν θέλομεν προσπαθήσει νὰ ἐκθέσωμεν μετὰ τῆς σαφηνείας, ἣν ἐπιτρέπει ἡ συντομία.

434—Α΄. α'. Ἀρχόμεθα ἀπὸ τοῦ φόρου τῶν ἐπιτηδευμάτων, διότι ἡ ἐπὶ τούτου διοικητικὴ δικαιοδοσία εἶναι ἀρχαιοτάτη, χρονολογουμένη ἀπὸ τοῦ 1830, καθιερωθεῖσα δὲ ὑπὸ τῶν Συνελεύσεων τοῦ 1843 καὶ 1863 διετηρήθη μέχρι σήμερον ἀναλλοίωτος κατ' ἀρχήν [1].

Κατὰ τοὺς νῦν ἰσχύοντας νόμους ὁ ὑπὸ τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων προσηκόντως καταρτισθεὶς φορολογικὸς κατάλογος τῶν ἐπιτηδευματιῶν, τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ νομοῦ ἢ ἐπαρχίας διαμενόντων [2], ἀποστέλλεται τῷ οἰκείῳ δημάρχῳ, ὅστις ἐκθέτει αὐτὸν

1 Ψήφ. 4 Φεβρ. 1830.— Ψήφ. ς΄ Α΄ ἐν Ἀθ. Συνελ.—Ν. ΠΓ' 14 Ὀκτωβρ. 1864 [44].

2 Ἄρθρ. 3 τοῦ Ν. ΧΚΗ' 27 Ἰουν. 1877 [46] ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθρ. 15 τοῦ Ν. ΣΙΣΤ' 16 Ἀπριλ. 1867 [24], καθ' ὃ διὰ τὰς λοιπὰς πόλεις καὶ χωρία συντάσσεται ἴδιος κατάλογος, ἰσχύων δι' ἓν μόνον ἔτος. Πρβλ. Ν. ΑΨΠΗ' 22 Δεκεμβρ. 1889 [1890, 8] Ἄρθρ. 3 καὶ 4 καθ' ἃ εἰς τὴν σύνταξιν τῶν φορολογικῶν καταλόγων τοῦ ὑπὸ στοιχεῖον

ἐν τῷ δημαρχικῷ καταστήματι καὶ ἐν τοῖς παρεδρείοις, προηγουμένης ἐπὶ τούτῳ διακηρύξεως ἐπὶ 15 ἡμέρας. Ἐντὸς τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος πᾶς ἐνδιαφερόμενος δύναται νὰ ὑποβάλῃ ἐνστάσεις, παραδιδομένας ἐπὶ ἀποδείξει πρὸς τὸν ἁρμόδιον δήμαρχον ἢ δημαρχικὸν πάρεδρον. Καὶ τρίτος δὲ δικαιοῦται νὰ ποιήσῃ ἐνστάσεις κατ' ἄλλου ἐπιτηδευματίου, ὡς ὀλιγώτερον τοῦ νομίμου φορολογουμένου, ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἔνστασις πρέπει νὰ κοινοποιηθῇ ὑπὸ τοῦ δημάρχου ἢ παρέδρου εἰς τὸν φορολογούμενον, ὅπως φέρῃ τὰς ἀντιρρήσεις ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως [1].

Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς δεκαπενθημέρου προθεσμίας αἱ τῶν φορολογουμένων ἐνστάσεις περὶ ἐλαττώσεως τοῦ φόρου, ἐπὶ λόγῳ ἐσφαλμένου χαρακτηρισμοῦ τοῦ ἐπιτηδεύματος, ἢ λόγῳ μὴ ἐξασκήσεως αὐτοῦ διὰ τὴν ἐξαμηνίαν, εἶναι ἀπαράδεκτοι [2].

435. Παρελθούσης τῆς πρὸς παράδοσιν τῶν ἐνστάσεων προθεσμίας ὁ δήμαρχος ἐντὸς πέντε ἡμερῶν ἀποστέλλει τὸν κατάλογον μετὰ τῶν δοθεισῶν ἐνστάσεων πρὸς τὸν οἰκονομικὸν ἔφορον, οὗτος δὲ ἀποστέλλει ταῦτα εἰς τὴν ἐκδικαστικὴν ἐπιτροπήν, ἀποτελοῦσαν τὸ ἐπὶ τῶν ἐν λόγῳ ἐνστάσεων διοικητικὸν δικαστήριον.

Ἡ ἐκδικαστικὴ ἐπιτροπὴ σύγκειται, ὅπου μὲν ὑπάρχῃ ἕδρα πρωτοδικείου, ἐκ τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν, ἢ ἑνὸς πρωτοδίκου ὑπ' αὐτοῦ ὁριζομένου, ἐκ τοῦ προέδρου τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου τοῦ δήμου, ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ὁποίου ὑπάγεται ἡ

Β' τιμολογίου λαμβάνουσι μέρος καὶ τρεῖς ἐξ ἑκάστου ἐπιτηδεύματος ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τῶν ὁμοτέχνων ἐπιτηδευματίαι. Τὸ σύστημα τοῦτο εἶχε ἀναγράψει τὸ πρῶτον ὁ Ν. 4 Νοεμβρ. 1837 [38] ἐν ἄρθρ. 9.

1 Ν. ΣΙΣΤ' 16 Ἀπριλ. 1867 [24] Ἄρθρ. 16 καὶ Ν. ΧΚΗ' 27 Ἰουνίου 1877 [46] Ἄρθρ. 5.—Ἡ αὐτὴ *προδικασία* τηρεῖται ὡς πρὸς τὰς ἐνστάσεις περὶ *ἀναθεωρήσεως* τοῦ καταλόγου, διαρκούσης τῆς τριετοῦς ἰσχύος αὐτοῦ (ὕρα κατωτ.) καὶ ὡς πρὸς τὰς ἐνστάσεις κατὰ τοῦ *συμπληρωτικοῦ* καταλόγου, τοῦ περιλαμβάνοντος τοὺς νέους ἐπιτηδευματίας ἢ τοὺς παραλειφθέντας ἐκ τοῦ ὁριστικοῦ καταλόγου τῆς τριετίας. Ἄρθρ. 1 καὶ 3 τοῦ Ν. ΨΗΔ' 23 Μαρτ. 1880 [23].

2 Ἄρθρ. 27 τοῦ Ν. ΣΙΣΤ' 16 Ἀπριλ. 1867 [24].

πόλις, δι' ἣν συνετάχθη ὁ φορολογικὸς κατάλογος, καὶ ἐκ τοῦ εἰρηνοδίκου τοῦ ἕδρεύοντος ἐν τῇ ἕδρᾳ τοῦ πρωτοδικείου· ὅπου δὲ δὲν ὑπάρχει ἕδρα πρωτοδικείου ἡ ἐκδικαστικὴ ἐπιτροπὴ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ εἰρηνοδίκου, τοῦ προέδρου τοῦ δημοτικοῦ συμβούλου καὶ τοῦ ταμίου [1].

Ἡ ἐκδικαστικὴ ἐπιτροπὴ συνέρχεται ἐν τῷ καταστήματι τῆς ἐφορίας τῇ προσκλήσει τοῦ ἐφόρου, ὅστις ὁρίζει τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν καὶ παρίσταται κατὰ τὴν ἐκδίκασιν [2].

436. Ἡ διαδικασία, ἣν τηρεῖ ἡ ἐπιτροπὴ κατὰ τὴν ἐκδίκασιν ἐνστάσεων, εἶναι ἡ ἔγγραφος καὶ μυστική. Ὅθεν λαμβάνονται ὑπ' ὄψει μόνον αἱ ἐνστάσεις καὶ ἀντιρρήσεις, αἵτινες ἐγγράφως διετυπώθησαν καὶ ἐμπροθέσμως ὑπεβλήθησαν. ἀπαγορεύεται δὲ ἡ αὐτοπρόσωπος ἢ δι' ἀντιπροσώπου παράστασις τῶν ἐνδιαφερομένων ἐνώπιον τῆς ἐπιτροπῆς.

Οὐχ' ἧττον ἡ ἐπιτροπὴ δικαιοῦται νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ λάβῃ πληροφορίας παρὰ τῶν δημοσίων ἀρχῶν, ὁσάκις δὲ πρόκειται περὶ φορολογίας ὑπαλλήλων τραπεζιτικῶν, ἐμπορικῶν ἢ βιομηχανικῶν καταστημάτων, οἴκων ἢ ἑταιριῶν, ἡ Ἐπιτροπὴ καὶ ὁ Οἰκονομικὸς Ἔφορος ἔχουσι τὸ δικαίωμα ν' ἀπαιτήσωσι τὴν ἐπίδειξιν τῶν βιβλίων καὶ καταστίχων τοῦ καταστήματος πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ φόρου τῶν ὑπαλλήλων αὐτῶν [3].

---

1 Ὅταν πρόκηται περὶ ἐνστάσεων τοῦ Β' τιμολογίου, ἤτοι τῶν φορολογουμένων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τοῦ ἐνοικίου καταστημάτων ἢ οἰκιῶν, ἀντὶ τοῦ *εἰρηνοδίκου*, κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἄνω περιπτώσεις, λαμβάνει μέρος εἰς τὴν ἐκδικαστικὴν ἐπιτροπὴν ὁ ὑπὸ τῶν ἐπιτηδευματιῶν πρὸς τοῦτο ἐκλεγόμενος.

2 Πάντες σχεδὸν οἱ ἀπὸ τοῦ 1836 μέχρι σήμερον περὶ ἐπιτηδεύματος φορολ. νόμοι κατ' ἴδιον ἕκαστος τρόπον ὥρισαν τὴν σύνθεσιν τῆς ἐκδικαστικῆς ἐπιτροπῆς. Ὅρα π. χ. Ν. 4. Νοεμβρ. 1837 [38] Ἄρθ. 13, Ν. ΠΓ' 14 Ὀκτωβρ. 1864 [44] Ἄρθρ. μονάδ., Ν. ΣΙΣΤ' 16 Ἀπριλ. 1867 [24] Ἄρθ. 17, Ν. ΧΚΗ' 27 Ἰουν. 1877 [46] Ἄρθ. 5 κτλ.—Τὴν σήμερον τὰ τοῦ ἀντικειμένου τούτου διέπει ὁ Ν. ΑΦΒ' 1 Μαρτ. 1891 [64] ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθρ. 5 καὶ 8 τοῦ Ν. ΑΨΠΗ' 22 Δεκεμβρ. 1889 [1890, 8].

3 Ἄρθρ. 11 τοῦ Ν. ΧΠΣΤ' 21 Ὀκτωβρ. 1878 [11].

Ὡσαύτως κατὰ τὴν ἐκδίκασιν τοῦ φόρου τῶν ἐπιτηδευματιῶν ἐκείνων, οἵτινες, ὡς μὴ δηλώσαντες ἐγκαίρως ἑαυτοὺς οὔτε ἄδειαν ἐπιτηδεύματος λαβόντες, συμπεριελήφθησαν ἐν τῷ καταλόγῳ συνεπείᾳ ἰδίων τοῦ δημάρχου καὶ ἐφόρου πληροφοριῶν, ἡ ἐπιτροπὴ ὀφείλει νὰ κλητεύσῃ αὐτούς, ἂν ὁ ἔφορος πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ καταλόγου δὲν ἐπέδωκε πρὸς αὐτοὺς ἔγγραφον εἰδοποίησιν περὶ τῆς ἐν αὐτῷ ἐγγραφῆς των [1].

Αἱ ἀποφάσεις τῆς ἐπιτροπῆς στρέφονται περὶ τὰ ἑξῆς κυρίως, ἤτοι τὴν διαγραφὴν προσώπου τινὸς ἀπὸ τοῦ καταλόγου, ὡς μὴ ἀσκοῦντος ἐπιτήδευμα φορολογούμενον, ἢ οὐδὲν ἔχοντος ἐπιτήδευμα, τὴν ἐν τῷ καταλόγῳ ἐγγραφὴν τοῦ μὴ δηλώσαντος ἑαυτὸν ἐπιτηδευματίου καὶ τὴν ἐλάττωσιν ἢ αὔξησιν τοῦ ἐπιβεβλημένου φόρου ὑπὸ τοῦ Οἰκονομικοῦ Ἐφόρου.

Ἀφοῦ ἐπὶ τούτων ἀποφανθῇ ἡ ἐπιτροπὴ ὡς πρὸς ἕκαστον τῶν φορολογουμένων ἐπιτηδευματιῶν καὶ τροποποιήσῃ κατὰ τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς τὸν κατάλογον, κηρύσσει αὐτὸν τὴν 30 Δεκεμβρίου τὸ βραδύτερον ὁριστικὸν ἐπὶ τριετίαν διὰ πράξεώς της καταχωριζομένης κάτωθι αὐτοῦ [2].

437. Ἡ τοῦ φορολογικοῦ καταλόγου ὁριστικότης παράγει δεδικασμένον ἐξ ἴσου ἰσχυρὸν πρός τε τὸ δημόσιον καὶ τοὺς φορολογουμένους. Ὅθεν τὸν ὁπωσδήποτε φορολογηθέντα ἐπιτηδευματίαν διὰ τοῦ ὁριστικοῦ καταλόγου τὸ δημόσιον δὲν δύναται ἐκτὸς τῆς τριετίας νὰ βαρύνῃ ἐπὶ πλέον, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι παρὰ τὸν νόμον ἢ ἐξ ἀγνοίας τῶν πραγμάτων ἐνεγράφη ἀρχικῶς ἐν τῷ καταλόγῳ ὑπὸ τὸ φορολογητέον ποσόν. Καὶ ἀντιθέτως ὁ ἐπὶ πλέον τοῦ νομίμου ὅρου φορολογούμενος διὰ τοῦ ὁριστικοῦ καταλόγου δὲν δύναται νὰ ζητήσῃ ἐντὸς τῆς τριετίας ἐλάττωσιν τοῦ φορολογητέου ποσοῦ.

Οὐχ ἧττον ἐξαιρετικῶς ἐπέτρεψεν ὁ νόμος κατὰ τοῦ ὁριστικοῦ καταλόγου τὸ ἔνδικον μέσον τῆς ἐφέσεως ἢ προσφυγῆς ἐνώπιον τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, ὑπὲρ ἐκείνων τῶν

---

1 Ἄρθρ. 4 τοῦ Ν. ΧΚΗ' 27 Ἰουν. 1877 [46].

2 Ἄρθρ. 6 τοῦ αὐτοῦ Ν. ΧΚΗ'.

ἐγγεγραμμένων, οἵτινες δὲν ἐξήσκησαν ἐπιτήδευμά τι ὑποκείμενον εἰς φόρον ἐντὸς τοῦ ἔτους, δι' ὃ ζητεῖται ἡ ἀπαλλαγή[1]. Ἀλλ' ὅπως ἡ τοιαύτη ἔφεσις ᾖ ἰσχυρά, πρέπει ν' ἀποδειχθῇ, ὅτι ἐγένετο προηγουμένως ἔνστασις περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἐνώπιον τῆς ἐκδικαστικῆς ἐπιτροπῆς, εἰμὴ ἂν ἐξ ἀναποδράστου κωλύματος δὲν ἠδυνήθη ὁ ἐφεσιβάλλων νὰ ποιήσῃ ἐμπροθέσμως ἐνστάσεις κατὰ τοῦ καταλόγου ἐνώπιον τῆς ἐκδικαστικῆς ἐπιτροπῆς[2].

Ὡσαύτως ἐπιτρέπεται ἔφεσις ἢ προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ αὐτοῦ Ὑπουργοῦ ὑπὲρ τῶν ἀποδιωσάντων ἐπιτηδευματιῶν πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ φόρου, τοῦ ἀναλογοῦντος εἰς τὸ μετὰ θάνατον χρονικὸν διάστημα [3].

Κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἀνω περιπτώσεις ἡ ἔφεσις εἶναι ἀπαράδεκτος ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, μὴ γενομένη ἐντὸς τῆς χρήσεως, εἰς ἣν ἀνήκει ὁ φόρος, ἂν ἐντὸς τῆς χρήσεως ταύτης ἐζητήθη ἡ πληρωμὴ τοῦ φόρου δι' εἰδικῆς προσκλήσεως [4].

438. Τοῦ ὁριστικοῦ καταλόγου ἰσχύοντος ἐπὶ τριετίαν ἐπιτρέπεται κατὰ τὰ δύο ἑπόμενα ἔτη ἀναθεώρησις αὐτοῦ, μετὰ προηγουμένην ἔνστασιν τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ ἀπόφασιν τῆς αὐτῆς ἐκδικαστικῆς ἐπιτροπῆς.

Ἡ ἀναθεώρησις ἢ μεταβολὴ τοῦ ἐκλογικοῦ καταλόγου γίνεται ὁσάκις πρόκειται α') περὶ προσθήκης νέων ἐπιτηδευματιῶν, β') περὶ ἐπεκτάσεως τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ ἐγγεγραμμένου ἐπιτηδευματίου, ἢ μεταθέσεως αὐτοῦ εἰς ἀνωτέρου φόρου ἐπιτήδευμα, ἂν αἱ προκαλοῦσαι ταῦτα περιστάσεις ἐπῆλθον μετὰ τὴν ὁριστικότητα τοῦ μονίμου καταλόγου, γ') περὶ διαγραφῆς δι' ἐγκατάλειψιν τοῦ ἐπιτηδεύματος, ἢ μετάθεσιν εἰς κατώτερον ἐπιτήδευμα· ἀμφότερα δὲ ταῦτα ἐπιτρέπονται μόνον κατ' ἔνστασιν τοῦ ἐγγεγραμμένου καὶ ἂν ἡ ὑπαγορεύσασα αὐτὰ περίστασις συνέβη μετὰ

1 Ν. ΨΗΔ' 22 Μαρτ. 1880 [23] Ἄρθ. 4.
2 Ἐγκύκλ. ὑπ. Οἰκονομικῶν 161 9 Δεκεμβρ. 1885.
3 Ἄρθ. 4 τοῦ αὐτοῦ Ν. ΨΗΔ'.
4 Ἄρθ. 3 τοῦ Ν. ΑΥΙΣ' 11 Ἀπριλ. 1887 [84].

τὴν ὁριστικὴν σύνταξιν τοῦ μονίμου καταλόγου, δ') περὶ διαγραφῆς ἕνεκα θανάτου ἢ πτωχεύσεως, ὅτε δύναται νὰ ἐνεργήσῃ καὶ αὐτεπαγγέλτως ἡ ἐπιτροπή, προκαλοῦσα πιστοποίησιν τοῦ ἁρμοδίου ληξιάρχου ἢ γραμματέως τῶν πρωτοδικῶν περὶ τῆς τελευτῆς ἢ πτωχεύσεως τοῦ διαγραφομένου φορολογουμένου, ἥτις ἐπισυνάπτεται εἰς τὴν περὶ διαγραφῆς ἀπόφασιν [1].

Κατὰ τὴν α' καὶ δ' περίπτωσιν, ἤτοι τὴν προσθήκην νέων ἐπιτηδευματιῶν καὶ ἐπέκτασιν τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ ἐγγεγραμμένου ἐν τῷ ἀρχικῷ καταλόγῳ ἐπιτηδευματίου ἢ μετάθεσιν εἰς ἀνωτέρου φόρου ἐπιτήδευμα, ἡ ἀναθεώρησις γίνεται διὰ τῆς συντάξεως συμπληρωτικοῦ καταλόγου, ὃν κηρύσσει ὁριστικὸν κατὰ τὴν αὐτὴν διαδικασίαν ἡ αὐτὴ διοικητικὴ ἐπιτροπή [2].

Ὑπὸ τὸν ἐν τῇ ἀνωτέρῳ παραγράφῳ περιορισμὸν ἐπιτρέπεται καὶ κατὰ τῆς ἀναθεωρήσεως ἢ τοῦ συμπληρωτικοῦ καταλόγου τὸ ἔνδικον μέσον τῆς ἐφέσεως ἢ προσφυγῆς εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν.

439. Τὰ μέλη τῆς ἐκδικαστικῆς ἐπιτροπῆς τιμωροῦνται ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ὑπουργῶν διὰ προστίμου 30—200 δραχμῶν, ἂν τακτικῶς προσκληθέντα δὲν παρευρέθησαν κατὰ τὴν προσδιορισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐφόρου ἡμέραν ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου· ὑπόκεινται δὲ καὶ εἰς πολιτικὴν ἀποζημίωσιν, ἂν ἐκ τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν ἐπῆλθε ζημία εἰς τὸ δημόσιον ἕνεκα κακῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου [3].

Ὡσαύτως ἐπιτρέπεται ἀγωγὴ κακοδικίου κατὰ τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν, ἂν ἐκ δόλου ἢ ἀμελείας ἐνέγραψέ τινα ἀδίκως ἢ παρὰ τὸν νόμον εἰς τὸν φορολογικὸν κατάλογον [4], ὡς καὶ

1 Ν. ΧΚΗ' 27 Ἰουν. 1877 [46] Ἄρθρ. 6 ἐν συνδ. πρὸς τὸ ἄρθρ. 1 τοῦ Ν. ΨΗΔ' 20 Μαρτ. 1880 [24].
2 Ἄρθρ. 3 τοῦ αὐτοῦ Ν ΨΗΔ'.
3 Ἄρθ. 29 τοῦ Ν. ΣΙΣΤ' 16 Ἀπριλ. 1867 [24].
4 Ἀπόρ. Ἐφετ. Πατρῶν 126 (1890) ἐν *Θέμιδι* Ἀθανάτου Ἀγγελοπούλου Ι, 139. Ὅρα καὶ κατωτ. § 470.— Εἰς τὰ μέλη τῆς ἐκδικαστικῆς ἐπιτροπῆς παρέχεται καὶ ἀμοιβή, περὶ ἧς ὅρα Ν. ΧΚΗ' 27 Ἰουν. 1877 [46].

κατὰ τοῦ εἰρηνοδίκου. Κατὰ δὲ τῶν διοικητικῶν ἢ δημοτικῶν ὑπαλλήλων καὶ συμβούλων ἐπιτρέπεται ἀγωγὴ περὶ ἀποζημιώσεως ἐνώπιον τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων ἕνεκα δόλου ἢ βαρείας ἀμελείας [1].

440. Ὡς πρὸς τὴν σύνταξιν τοῦ φορολογικοῦ καταλόγου τῶν δικηγόρων καὶ τὴν ἐκδίκασιν αὐτοῦ ἰσχύουσιν εἰδικαὶ διατάξεις, ἃς συνοψίζομεν ἐνταῦθα.

α') Ἡ κατάταξις τῶν δικηγόρων γίνεται ὑπὸ τῶν προέδρων καὶ τῶν εἰσαγγελέων τῶν ἐν ἑκάστῳ τόπῳ δικαστηρίων. Ὅπου ὑπάρχει μόνον πρωτοδικεῖον, προσλαμβάνεται καὶ ὁ εἰρηνοδίκης, ὅπου δὲ μόνον εἰρηνοδικεῖον, ἡ τοῦ φόρου τῶν δικηγόρων βεβαίωσις γίνεται ὡς καὶ ἡ τῶν λοιπῶν ἐπιτηδευματιῶν.

Οἱ δικηγόροι κατατάσσονται ἀναλόγως τοῦ ἐκ τῆς πελατείας ἐτησίου εἰσοδήματος, κατὰ δὲ τὴν ἐπιμέτρησιν αὐτοῦ λαμβάνεται ὑπ' ὄψει καὶ ὁ μισθὸς ἢ ἡ ἀμοιβή, ἣν ὁ δικηγόρος τυχὸν λαμβάνει παρ' ἑταιριῶν, τραπεζῶν, βιομηχανικῶν καταστημάτων ἢ σωματείων κτλ. Κατατάσσονται δὲ πάντες οἱ ἔχοντες τὴν ἄδειαν τοῦ δικηγορεῖν ἀνεξαιρέτως, οἱ δὲ ἰσχυριζόμενοι, ὅτι δὲν μετέρχονται τὸ ἐπάγγελμα, δὲν ἀπαλάσσονται τοῦ φόρου, ἀφοῦ δὲν παρητήθησαν, ἀλλὰ καταγράφονται εἰς τὴν κατωτάτην φορολογικὴν τάξιν, ἂν δὲν φοιτῶσιν εἰς τὰ δικαστήρια.

β') Ὁ οὕτω συνταχθεὶς κατάλογος ὑπὸ τῆς εἰρημένης ἐπιτροπῆς πέμπεται τὴν 1 Ὀκτωβρίου εἰς τὸν γραμματέα τῶν Πρωτοδικῶν, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου γίνονται παρά τε τῶν δικηγόρων καὶ τοῦ Οἰκονομικοῦ ἐφόρου αἱ ἀντιρρήσεις, ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐκθέσεως αὐτοῦ ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ δικαστηρίου.

γ') Αἱ ἀντιρρήσεις δικάζονται παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, ὅστις δύναται καὶ αὐτεπαγγέλτως νὰ μεταρρυθμίσῃ τὸν κατάλογον, ἀλλὰ μόνον πρὸς ἐγγραφὴν παραλειφθέντων, ἢ διαγραφὴν παρανόμως ἐγγραφέντων. Πρὸ τῆς 20 Δεκεμβρίου τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης ὀφείλει νὰ κυρώσῃ ἐκτελεστὸν

1. Ἀρ. Πάγ. 66 (1856).

τὸν κατάλογον καὶ νὰ πέμψῃ αὐτὸν εἰς τὸν Οἰκονομικὸν Ἔφορον[1].

441.—δ'. Τὴν ἐπὶ τοῦ φόρου τῶν οἰκοδομῶν διοικητικὴν δικαιοδοσίαν ἐνομοθέτησεν αὐτὴ ἡ Συνέλευσις τοῦ 1863 διὰ νόμου, ὅστις παραμένει σήμερον ἐν ἰσχύϊ κατὰ τὰ κύρια[2].

Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἀπὸ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐφόρου, τοῦ δημάρχου, ἢ τούτων κωλυομένων ὑπὸ τῶν νομίμων ἀναπληρωτῶν, καὶ ἑνὸς τέκτονος, διοριζομένου ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς δαπάνῃ τοῦ δημοσίου, συντάσσει κατὰ δῆμον, ἐπὶ τόπου μεταβαίνουσα, τὸν κατάλογον τῶν ἐν γένει φορολογητέων οἰκοδομῶν[3].

Ἐξαιρετικῶς ὑπὲρ τῶν μεγαλοπόλεων νεώτερος νόμος ἐπέτρεψε τῷ Ὑπουργῷ τῶν Οἰκονομικῶν νὰ διατάξῃ ἴδιον τρόπον συντάξεως τοῦ φορολογικοῦ καταλόγου, ἤτοι νὰ διαιρέσῃ ἑκάστην μεγαλόπολιν εἰς τμήματα καὶ ν' ἀναθέσῃ τὴν προκαταρκτικὴν σύνταξιν τοῦ καταλόγου ἑκάστου τμήματος εἰς ἐπιτροπήν, ἀποτελουμένην ἐξ ἑνὸς οἰκονομικοῦ ὑπαλλήλου, ἑνὸς ἐπαρχιακοῦ μηχανικοῦ ἢ ἐργοδηγοῦ, ἢ γεωμέτρου Α' ἢ Β' τάξεως καὶ ἑνὸς ἀστυνομικοῦ ἢ δημοτικοῦ ὑπαλλήλου ἢ συμβούλου, διοριζομένου ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ὑπουργοῦ[4].

Τὸ κύριον ἔργον τῶν ἐπιτροπῶν τούτων καὶ ἑπομένως τὸ οὐσιῶδες περιεχόμενον τοῦ φορολογικοῦ καταλόγου εἶναι ὁ καθορισμὸς τῆς ἐτησίας προσόδου ἑκάστης οἰκοδομῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ

1 Ἄρθρ. 13, 14, 15 τοῦ Ν. ΧΠΣΤ' 27 Ἰουν. 1878 [11].—Συνεπέστερον πρὸς τὸ νῦν ἐπικρατοῦν σύστημα θὰ ἦτον ἐὰν ἀντὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης ἐδίκαζε τὰς ἐν λόγῳ ἀντιρρήσεις τὸ Νομικὸν Συμβούλιον, ὃν μᾶλλον ἀνεξάρτητον τῶν κομματικῶν ἀπαιτήσεων καὶ εἰς κρείττονα θέσιν, ὅπως ὁρίσῃ τὴν φορολογητέαν τάξιν εἰς ἕκαστον δικηγόρον.

2 Ν. ΧΒ' 31 Δεκεμβρ. 1863 [1864,?] πρβλ. Ψήφισμα 4 Φεβρ. 1830, Δ. 31 Ἰουλ. 1836 [19], Δ. 6 Ἰανουαρ. 1843 [1] καὶ Ν. ΚΣ' 2 Δεκεμβρ. 1845 [33].

3 Ἄρθρ. 4 τοῦ αὐτοῦ Ν. ΚΒ'.

4 Ν. ΑΤΠΖ' 31 Μαΐου 1886 [147].

ἐνοικίου, ὅπερ ἀπολαμβάνει ὁ ἰδιοκτήτης ἢ ἤθελεν ἀπολαμβάνει, ἂν ἐξεμίσθου τὴν παρ' αὐτοῦ κατοικουμένην οἰκοδομήν.

442. Ὁ κατὰ τὸν μὲν ἢ τὸν δὲ τῶν ἀνωτέρω τρόπων συνταχθεὶς κατάλογος ἐκτίθεται ἐν τῷ ἁρμοδίῳ δημαρχικῷ καταστήματι, ἀποσπάσματα δὲ αὐτοῦ ἐν τοῖς παρεδρείοις ἐπὶ 15 συνεχεῖς ἡμέρας, προηγουμένης ἐπὶ τούτῳ διακηρύξεως τοῦ δημάρχου, ἥτις δημοσιεύεται διὰ τοιχοκολλήσεως καὶ διὰ τῆς ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγνώσεως πρὸ ὀκτὼ ἡμερῶν. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκθέσεως τοῦ καταλόγου παραδίδονται ἐπὶ ἀποδείξει πρὸς τὸν δήμαρχον ἢ τὸν ἁρμόδιον εἰδικὸν πάρεδρον αἱ κατὰ τοῦ καταλόγου ἐνστάσεις ἐφ' ἁπλοῦ χάρτου. Καὶ τρίτος δὲ δύναται νὰ ὑποβάλῃ ἔνστασιν, ἀλλ' αὕτη πρέπει νὰ κοινοποιηθῇ διὰ τοῦ ἁρμοδίου δημάρχου καὶ εἰδικοῦ παρέδρου πρὸς τὸν φορολογούμενον, ὅστις δικαιοῦται νὰ φέρῃ ἀντιρρήσεις ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως.

Μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς πρὸς παράδοσιν τῶν ἐνστάσεων προθεσμίας ὁ κατάλογος μετὰ τῶν κατ' αὐτοῦ δοθεισῶν ἐνστάσεων ἀποστέλλεται πρὸς τὸν οἰκονομικὸν ἔφορον ὑπὸ τοῦ δημάρχου ἐντὸς 5 ἡμερῶν[1].

443. Τὰς κατὰ τοῦ καταλόγου ἐνστάσεις δικάζει ὁριστικῶς καὶ ἀνεκκλήτως ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ ἐπάρχου, τοῦ προέδρου τοῦ οἰκείου δημοτικοῦ συμβουλίου καὶ τοῦ εἰρηνοδίκου, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ οἰκοδομή.

Συνέρχεται δὲ ἐν τῷ καταστήματι τῆς ἐφορίας τῇ προσκλήσει τοῦ ἐφόρου, ὅστις ὁρίζει τὴν ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς καὶ παρίσταται κατὰ τὴν ἐκδίκασιν. Τὸν πρόεδρον τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, μὴ προσερχόμενον ἢ κωλυόμενον, ἀντικαθιστᾷ ὁ λαβὼν τὰς πλείονας ψήφους δημοτικὸς σύμβουλος[2].

Ἡ ἐκδίκασις γίνεται ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ φόρου τῶν ἐπιτηδευμάτων,

1 Ἄρθ. 5 καὶ 6 τοῦ Ν. ΚΒ'.

2 Ἄρθ. 6 τοῦ Ν. ΚΒ'. Πρβλ. καὶ Ν. ΠΓ' 14 Ὀκτωβρ. 1864 [44].

ἐν δὲ ἐκ τῶν δύο δύναται ἡ ἐπιτροπὴ νὰ πράξῃ, ἤτοι ἢ νὰ ἀπορρίψῃ τὴν ἔνστασιν, ἢ ν' ἀποδεχθῇ αὐτήν, ἐλαττοῦσα τὸ φορολογητέον ποσόν, ἂν ἡ ἔνστασις ἐγένετο ὑπὸ ἐνδιαφερομένου ἢ αὐξάνουσα αὐτό, ἐὰν ἐγένετο ὑπὸ τρίτου. Ὅθεν μὴ γενομένης ἐνστάσεως κατὰ τῆς προσδιορισθείσης ἐτησίας προσόδου οἰκοδομῆς τινος, ἡ ἐπιτροπὴ οὔτε ν' αὐξήσῃ οὔτε νὰ ἐλαττώσῃ αὐτὴν δύναται.

Ἡ ἐπιτροπὴ περαιώσασα τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἐνστάσεων, κηρύσσει τὸν κατάλογον ὁριστικὸν διὰ πράξεως, καταχωριζομένης κάτωθι αὐτοῦ [1].

Κατὰ τοῦ ὁριστικοῦ καταλόγου οὐδὲν ἔνδικον μέσον ἢ προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἐπιτρέπεται [2].

444.—γ'. Πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ περὶ φορολογίας τῶν ἀνωνύμων ἑταιριῶν νόμου, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ τιμωρεῖν πάντα πράκτορα ἑταιρίας, ἐχούσης τὴν ἕδραν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ὅστις ἤθελε παραλείψει νὰ δημοσιεύσῃ ἐγκαίρως τὸν προσήκοντα Ἰσολογισμόν [3].

Ὁ δὲ Ταμίας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καταδικάσῃ πᾶσαν ἀνώνυμον ἑταιρίαν, μὴ καταβαλοῦσαν εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον, ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἰσολογισμοῦ αὐτῆς, τὸν ἐπὶ

1 Ἄρθ. 6 καὶ τοῦ 7 τοῦ Ν. ΚΒ' καὶ Ἄρθ. 1 τοῦ Ν. ΑΠΙΖ' 31 Μαΐου 1886 [147].

2 Ἀντιφατικὴ καὶ ἀσυνεπὴς εἶναι ἡ ἀπὸ 19 Σεπτ. 1885 Γνωμοδότησις τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου Περλέγκου, Συλλογὴ κτλ. 156), ὑποστηρίζουσα ἀφ' ἑνὸς μέν, ὅτι ἡ ἀναγραφὴ ἐν τῷ καταλόγῳ οἰκοδομῆς μὴ ἐνοικιαζομένης καὶ προσόδου ἐτησίας ἐλάσσονος τῶν 240 δραχ. εἶναι ἄκυρος κατ' ἀρχήν, ὡς ἀντικειμένη τῷ νόμῳ ἀφ' ἑαυτῆς ἐξελεγχομένη ὡς παράνομος, καὶ ὅτι ἐπομένως δικαιοῦται ὁ ἔφορος νὰ διορθώσῃ τὸν ὁριστικὸν πίνακα καὶ νὰ διατάξῃ τὴν μὴ βεβαίωσιν τῆς παρανόμου ταύτης φορολογίας, ἀφ' ἑτέρου δέ, ὅτι ἡ ἐγγραφὴ προσώπου ὡς φορολογουμένου δι' οἰκίαν ἀνύπαρκτον, θεωρητέα ὡς μὴ ἐπιδεκτικὴ διορθώσεως καὶ θεραπείας. Ἀλλὰ κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, φρονοῦμεν, παραμένει ἡ ἰσχὺς τοῦ ὁριστικοῦ καταλόγου.

3 Ἄρθ. 1 τοῦ Ν. ΧΚ' 21 Ἰουν. 1877 [42] καὶ Ἄρθ. 2 τοῦ Ν. ΩΙΘ' 16 Ἀπριλ. 1880 [39].

τῶν καθαρῶν κερδῶν φόρον, εἰς τόκον ὑπερημερίας διὰ πᾶσαν καθυστέρησιν καὶ εἰς πρόστιμον ἴσον πρὸς τὸ $^1/_5$ τοῦ καθυστερηθέντος φόρου. Ἐὰν δὲ ἡ ἀνώνυμος ἑταιρία ἤθελε βραδύνει νὰ ἐκδώσῃ καὶ δημοσιεύσῃ τὸν Ἰσολογισμόν αὐτῆς πλέον τῶν τριῶν μηνῶν μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Καταστατικοῦ τασσομένης προθεσμίας, τιμωρεῖται ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς διὰ τόκου ὑπερημερίας καὶ διὰ προστίμου 100—500 δρ.

Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τούτων τοῦ Ταμίου χωρεῖ ἔφεσις ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἐνώπιον τοῦ νομικοῦ συμβουλίου [1].

445.—δ'. Ἐπὶ τοῦ φόρου τῶν μεταλλείων ἐνομοθετήθη ἡ ἑξῆς διοικητικὴ δικαιοδοσία· ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς, ἥτις συγκαλεῖ τὴν ἐπιτροπὴν καὶ προεδρεύει, τοῦ οἰκονομικοῦ ἐφόρου, τοῦ πλησιεστέρου εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας τελώνου ἢ ὑποτελώνου καὶ τοῦ δημάρχου τοῦ μέρους, ἔνθα κεῖται τὸ μεταλλεῖον ἢ ὀρυχεῖον, ἀποφαίνεται, ἀκούσασα τὰς παρατηρήσεις τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ τὴν γνωμοδότησιν τοῦ ἁρμοδίου ἐπὶ τῶν μεταλλείων ὑπαλλήλου, περὶ τῶν ἑξῆς ἀντικειμένων, συντάσσουσα περὶ τούτου πρωτόκολλον· α') τίς τοῦ προϊόντος τοῦ μεταλλείου ἡ ἀγοραία ἀξία, β') πόσα τὰ πρὸς μετάλλευσιν δαπανηθέντα, ἤτοι ἔξοδα ἐργασίας καὶ ὑλικοῦ καὶ γ') τίς ἡ καθαρὰ πρόσοδος.

Ἐπὶ τοῦ πρωτοκόλλου τούτου ἀποφαίνεται ὁριστικῶς ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργός, ἐγκρίνων ἢ τροποποιῶν αὐτό.

Κατὰ τὸν αὐτὸν καταρτίζεται τρόπον τὸ πρωτόκολλον περὶ προσδιορισμοῦ τῆς ἐκ τῶν λατομείων καθαρᾶς προσόδου, εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ὁποίου καλοῦνται παρὰ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς τρεῖς ἐκ τῶν μεγαλειτέρων ἰδιοκτητῶν, ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ὅπως ὑποβάλωσι τὰς παρατηρήσεις των [2].

446.—ε'. Πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ ἐπὶ τῶν βοσκῶν φόρου ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐφόρου, τοῦ εἰρηνοδίκου, τοῦ προέδρου τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, ἑνὸς τῶν ἱερέων τῆς κοινότητος καὶ τοῦ εἰδικοῦ παρέδρου, ἢ ἐν ταῖς πρωτευούσαις τῶν δήμων ἑνὸς τῶν δημοτικῶν συμβούλων, ἀποφαίνεται ἐπὶ τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν κοινοτικῶν ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν βοσκῶν, ἤτοι ὁρίζει τὰς περιφερείας, ἐν αἷς θέλουσι βόσκει δωρεὰν τὰ ζῶα ἑκάστης κοινότητος.

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀναθεωρῇ καὶ μεταρρυθμίζῃ τὰς πράξεις τῆς ἐπιτροπῆς καθ' ἣν περίπτωσιν διὰ τοῦ γενομένου διαχωρισμοῦ προσεβλήθησαν ὁπωσδήποτε δικαιώματα κοινότητός τινος ἢ τοῦ Δημοσίου, ἠγέρθησαν παράπονα, ἢ ἠθετήθησαν διατάξεις τῶν νόμων καὶ σχετικῶν Διαταγμάτων [1].

Τὰς ἐνστάσεις δὲ κατὰ τοῦ φορολογικοῦ καταλόγου τῶν κατόχων ἢ διαχειριστῶν ἰδιωτικῶν βοσκησίμων γαιῶν, τοῦ συνταχθέντος κατὰ τὰς νομίμους διατυπώσεις ὑπὸ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐφόρου, δικάζει ἐπιτροπή, συγκειμένη ἐκ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς, τοῦ προέδρου τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου καὶ τοῦ εἰρηνοδίκου τῆς περιφερείας, ἐν ᾗ κεῖνται αἱ βοσκήσιμοι γαῖαι. Δικάζει δὲ ἡ ἐπιτροπὴ ὁριστικῶς καὶ ἀνεκκλήτως [2].

447.—ς'. Πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς στρεμματικῆς φορολογίας, ὁ ἔπαρχος, ἢ ἐν ἐλλείψει τοιούτου ὁ εἰρηνοδίκης, ὁ οἰκονομικὸς ἔφορος καὶ ὁ ἁρμόδιος δήμαρχος προσδιορίζουσι κατὰ πλειονοψηφίαν τὴν ποιότητα τῶν δηλουμένων ἢ ἐξακριβουμένων κτημάτων, ἀφ' οὗ ἀκούσωσι καὶ τὴν γνώμην πέντε ἢ τριῶν ἐκ τῶν ἐχόντων ἐντὸς τοῦ δήμου κτήματα, τῶν ὁποίων πρόκειται νὰ προσδιορισθῇ ἡ ποιότης, ἐκλεγομένων διὰ κλήρου ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει ἐξ ἀριθμοῦ τριπλασίου, καὶ προσκαλουμένων ἐπὶ ἀποδείξει ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου.

1 Ἄρθ. 2 τοῦ Ν. ΑΣΚς' 24 Ἰουλ 1885 [82].

2 Θέσπισμα 15 Ὀκτωβρ. 1863 [38].

1 Ἴδε Ν. ΚΘ' 31 Ἰανουαρ. 1864 [45], Δ. 9 Ἰουν. 1878 [3], Δ. 12 Φεβρ. 1878 [15] κτλ.

2 Ν. ΨΜΕ' 13 Δεκεμβρ. 1878 [76] Ἄρθρ. 18.

Περὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ποιότητος ἡ ἐπιτροπὴ συντάσσει πρωτόκολλα ἀμετάκλητα. Ἐξαιροῦνται τὰ πρωτόκολλα, ἐφ' ὧν κατεχωρίσθη τυχὸν ἐναντία γνώμη ὑπὸ τῶν κτηματιῶν, ἐπειδὴ ταῦτα καθίστανται ἀμετάκλητα μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῶν ἀπόφασιν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν [1].

Καὶ αὗται μὲν εἶναι αἱ ἐπὶ τῶν κυριωτέρων ἀμέσων φόρων διοικητικαὶ διαδικασίαι, αἱ δὲ ἐπὶ τῶν ἐμμέσων διαρρυθμίζονται κατ' ἴδιον τρόπον, ὡς δεικνύει ἡ ἑπομένη ἔκθεσις.

448.—Β'. α'. Ἐπὶ τῶν κατασχέσεων τῶν εἰσκομιζομένων ἐμπορευμάτων ἕνεκα παραβάσεως τῶν τελωνιακῶν κανονισμῶν ἢ ἕνεκα λαθρεμπορίου, ἀποφαίνεται πρωτοδίκως ὁ ἁρμόδιος τελώνης, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὸ πρωτόκολλον τῆς κατασχέσεως καὶ τὰ δικαιολογήματα τῶν ἐνδιαφερομένων. Ἡ ἀπόφασις, ἐπικυρωτικὴ οὖσα τοῦ πρωτοκόλλου τῆς κατασχέσεως, περιέχει τὴν καταδίκην τοῦ ἐνόχου εἰς τὴν καταβολὴν τοῦ ὀκταπλοῦ τελωνιακοῦ δικαιώματος, ἢ μικροτέρας χρηματικῆς ποινῆς ἢ προστίμου [2].

Αἱ τοῦ τελώνου ἀποφάσεις ἐπὶ τῶν ἄνω ἀντικειμένων εἶναι ὁριστικαί, καθίστανται δὲ καὶ ἀμετάκλητοι, ἐὰν μὴ ἐφεσιβληθῶσιν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως πρὸς τὸν καταδικασθέντα ἢ τὸν ἐγγυητὴν αὐτοῦ [3].

Ἡ ἔφεσις ἐπιδίδοται διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν ἢ τὴν ἐκδοῦσαν τὴν ἀπόφασιν τελωνιακὴν ἀρχήν, καὶ ἄλλοτε μὲν ἐδίκαζε ταύτην αὐτὸς ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, νῦν δὲ τὸ νομικὸν συμβούλιον, κατὰ τὰ ἄνω εἰρημένα [4].

---

1 Ν. ΣΟΖ' 7 Ἀπριλ. 1855 [13], Ἄρθ. 40. Πρόλ. καὶ Ἄρθρ. 41—43 τοῦ αὐτοῦ Ν.

2 Ν. 19 Μαρτ. 1843 [8], Ἄρθ. 88—94, 100—110.—Κατὰ τὴν ὑπ' ἀρ. 241 (1884) ἀπόφασιν τοῦ Ἀρείου Πάγου τὸ ἐπιβαλλόμενον ἐν περιπτώσει λαθρεμπορίου ὀκταπλοῦν τέλος εἶναι ποινὴ καὶ ἑπομένως δὲν εὐθύνονται εἰς ταύτην οἱ κληρονόμοι τοῦ αὐτουργοῦ.

3 Ν. ΧΞΘ' 7 Αὐγ. 1861 [33] Ἄρθ. 11.

4. § 420 καὶ 421.

Δύναται δὲ τὸ νομικὸν συμβούλιον καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος νὰ μεταρρυθμίζῃ τὰς ἀθωωτικὰς ἀποφάσεις τῶν τελωνιακῶν ἀρχῶν, αἵτινες ὀφείλουσι νὰ ὑποβάλλωσιν αὐτὰς εἰς τὸ συμβούλιον ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως.

Ἐν ᾗ δὲ περιπτώσει τὸ νομικὸν συμβούλιον μεταρρυθμίσῃ τὴν ἀθωωτικὴν ἀπόφασιν, ἐπιτρέπεται ἀναθεώρησις ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συμβουλίου ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ καταδικασθέντος, ἐπιδιδομένη διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν ἢ πρὸς τὴν ἁρμοδίαν τελωνιακὴν ἀρχὴν ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν κοινοποιήσεως τῆς ἀποφάσεως.

Ἂν ἡ τελωνιακὴ ἀρχὴ παρέλειψε νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τοὺς παραβάτας τῶν τελωνιακῶν νόμων τὴν νενομισμένην ποινήν, δύναται νὰ ἐπιβάλῃ ταύτην τὸ νομικὸν στμβούλιον, ἐπιτρεπομένης ἀναθεωρήσεως κατὰ τὰ ἄνω [1].

Αἱ τῶν τελωνιακῶν ἀρχῶν ἢ τοῦ κατ' ἔφεσιν δικάζοντος συμβουλίου ἀποφάσεις, αἱ καταγιγνώσκουσαι ποινὰς διὰ παραβάσεις τῶν τελωνιακῶν νόμων, ἀποφαίνονται καὶ περὶ τῆς δοτέας πρὸς τοὺς μηνυτάς, τοὺς καταδείκτας, ἢ τοὺς συμπράξαντας εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ λαθρεμπορεύματος ἀμοιβῆς, ἀποκλείεται δὲ περὶ τούτων προσφυγὴ ἐνώπιον τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων [2].

449.—β'. Ὁ ἁρμόδιος οἰκονομικὸς ἔφορος, ὁ γεωμέτρης καὶ ὁ δήμαρχος ἢ ὁ ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ, ὁρίζουσι διὰ πρωτοκόλλου τὴν ὑφ' ἑκάστου ζυθοπωλείου παραγομένην ποσότητα ζύθου. Κατὰ τοῦ πρωτοκόλλου τούτου, κοινοποιουμένου ἐντὸς πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς συντάξεως ἐπιμελείᾳ τοῦ Οἰκονομικοῦ Ἐφόρου πρὸς τὸν ἐνδιαφερόμενον, ἐπιτρέπεται ἐντὸς 8 ἡμερῶν ἔφεσις ἐνώπιον τοῦ νομικοῦ συμβουλίου, δικάζοντος ἀμετακλήτως. Τὸ αὐτὸ συμβούλιον ἀποφαίνεται ὡσαύτως ἀμετακλήτως

---

1 Ν. ΑΦΙΓ' 28 Μαΐου 1887 [141] 14. Ὅρα καὶ Ἄρθ. 5 τοῦ αὐτοῦ Ν.

2 Ν. ΑΨΛ' 29 Μαρτ. 1889 [33] Ἄρθ. 1, 4, 5. Ὅρα λύσεις ζητημάτων τινῶν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐν Περλέγκου Συλ. κτλ. σ. 253 καὶ ἑξ.

ἐν περιπτώσει διαφωνίας μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς συντασσούσης τὸ πρωτόκολλον ἐπιτροπῆς. Δύναται δὲ καὶ νὰ μεταρρυθμίζῃ ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς συνταχθὲν πρωτόκολλον ἐπὶ βλάβῃ τοῦ ζυθοποιοῦ.

Ἡ αὐτὴ διαδικασία καὶ ἐπιβάλλεται κατὰ τὴν περιοδικὴν ἀναθεώρησιν τοῦ πρωτοκόλλου, διατασσομένην ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν.

Ἀφ' ἑτέρου ὁ Ἔφορος ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπιβάλλειν ποινὰς προστίμου, ὁ δὲ Τελώνης διπλασίαν φορολογίαν ἐν περιπτώσει παραβάσεως τῶν σχετικῶν διατάξεων τῶν περὶ φορολογίας τοῦ ζύθου καὶ πνευματωδῶν ποτῶν.

Κατὰ τῶν ἀποφάσεων δὲ τούτων ἐπιτρέπεται ἔφεσις ἐντὸς 24 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως, ἥτις δικάζεται ἀμέσως ὑπὸ τοῦ νομικοῦ συμβουλίου. Τὸ αὐτὸ συμβούλιον ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀναθεωρῇ τὰς ἀθωωτικὰς ἀποφάσεις τῶν Ἐφόρων καὶ Τελωνῶν ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀντικειμένων ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον περιελεύσεως καὶ ἐπὶ βλάβῃ τοῦ ἀθωωθέντος, προσκαλουμένου προηγουμένως εἰς ἀπολογίαν [1].

450.—γ'. Κατὰ τῶν παραβάσεων τῶν περὶ μονοπωλείων διατεταγμένων, ἤτοι περὶ πυρείων, παιγνιοχάρτων, πετρελαίων, σιγαροχάρτου καὶ ἅλατος, ἐπιβάλλεται ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου Οἰκονομικοῦ Ἐφόρου ποινὴ προστίμου καὶ κατασχέσεως. Τὸ αὐτὸ δὲ δικαίωμα ἔχει καὶ ὁ Τελώνης κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοιούτων ἀντικειμένων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τούτων ἐπιτρέπεται ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας ἔφεσις ἐνώπιον τοῦ νομικοῦ συμβουλίου, ἀποφαινομένου ἀμετακλήτως.

Ὡς δὲ ἐπὶ τῶν τελωνιακῶν καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ φόρου τοῦ ζύθου ἀθωωτικῶν ἀποφάσεων, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν παραβάσεων τῶν περὶ

1 Ἀρθ. 8, 9, 19, 24, 33 τοῦ Ν. ΑΦΙΒ' 28 Μαΐου 1887 [210]. Πρβλ. 6 Δ. Δ. 4 Ἰουν. 1884 [147] καὶ Ν. ΑΨΠ' 2 Δεκεμβ. 1889 [296] Ἀρθ. 6. Ἴδ. καὶ ἄνω § 421.

μονοπωλίων νόμων αἱ ἀθωωτικαὶ ἀποφάσεις τῶν Ἐφόρων καὶ τῶν Τελωνῶν, ὑποβαλλόμεναι κατὰ τὸν νόμον εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν, ὑπόκεινται εἰς ἔφεσιν ἐνώπιον τοῦ νομικοῦ συμβουλίου, ὅπερ καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος ἀναθεωρεῖ αὐτάς [1].

451.—δ'. Τοὺς τὰ περὶ φόρου τοῦ καταναλισκομένου καπνοῦ διατεταγμένα παραβαίνοντας δικάζει κατὰ πρῶτον βαθμὸν ὁ Οἰκονομικὸς Ἔφορος καὶ ὁ Τελώνης, καθ' ἃς περιπτώσεις εἶναι ἁρμόδιος καὶ ὡς πρὸς τὰς τελωνιακὰς παραβάσεις. Κατὰ τῶν ἀποφάσεων δὲ τούτων ἐπιτρέπεται ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν ἔφεσις ἐνώπιον τοῦ νομικοῦ συμβουλίου, ὅπερ ἀποφαίνεται ἀμετακλήτως, δυνάμενον νὰ ἐξαφανίζῃ τὴν ἀπόφασιν καὶ νὰ μεταρρυθμίζῃ αὐτήν, εἴτε ἐπ' ὠφελείᾳ εἴτε καὶ ἐπὶ βλάβῃ τοῦ ἐφεσείοντος. Καὶ ἄνευ δὲ ἐφέσεως τὸ νομικὸν συμβούλιον ἐπιλαμβάνεται τῆς ἐξετάσεως τῶν ὑπὸ τοῦ Ἐφόρου καὶ Τελώνου ἐκδιδομένων ἀποφάσεων καὶ αὐτεπαγγέλτως δύναται νὰ μεταβάλῃ αὐτάς, ἀποφαινόμενον ἐντὸς προθεσμίας δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς καθ' ὡρισμένον τρόπον λήψεως τῆς ἀποφάσεως ὑπὸ τοῦ δικαστικοῦ συμβούλου. Παρελθούσης δὲ τῆς προθεσμίας ταύτης ἀπράκτου, ἡ ἀπόφασις τῆς πρωτοδίκου ἀρχῆς θεωρεῖται ἐγκεκριμένη.

Ἐὰν ὅμως τὸ νομικὸν συμβούλιον ἐντὸς τῆς ἀνωτέρω διμήνου προθεσμίας κρίνῃ, ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς κατωτέρας ἀρχῆς εἶναι μεταρρυθμιστέα, ὀφείλει, πρὶν ἢ ἐκδώσῃ ἀπόφασιν, νὰ καλέσῃ διὰ τῆς ἁρμοδίας ἀρχῆς τὸν ἐνδιαφερόμενον, ἵνα ἐντὸς πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν κοινοποιήσεως τῆς προσκλήσεως ὑποβάλῃ τὰ δικαιολογήματα αὐτοῦ δι' ὑπομνήματος, ἐπιδιδομένου προσηκόντως [2].

1 Ἴδ. Ν. ΑΡΚΔ' 29 Ἀπριλ. 1883 [175] περὶ σιγαροχ. Ἀρθ. 7.—Ν. ΑΡΞΖ' 22 Μαρτίου 1884 [208] περὶ παιγνιοχ. Ἀρθ. 8 καὶ 10.—Ν. ΑΡΞΗ' 27 Μαρτίου 1884 [212] περὶ χημικῶν πυρείων Ἀρθ. 8 καὶ 10.—Ν. ΑΡΞς' 19 Μαρτίου 1884 [212] περὶ πετρελ. Ἀρθ. 7 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸν Ν. ΑΣζς' 15 Νοεμβρ. [β' 88] Ἀρθ. 1—3.—Ν. ΑΤΜΕ'. 9 Ἰαν. 1886 [8] περὶ συστάσ. εἰδικ. ἁλαταποθ. Ἀρθ. 4, 7.

2 Ν. ΑΥΚ' 12 Ἀπριλ. 1887 [85]. Ἀρθ. 54. Ὅρα καὶ ἀνωτ. § 448 —

Κατὰ τὰ λοιπὰ ἐφαρμόζονται ὅσα καὶ ἐπὶ τῆς ἐφέσεως τῶν τελωνειακῶν ἀποφάσεων ἰσχύουσιν.

452. - ε'. Ἐπὶ τῶν εἰς τὸ τέλος τοῦ χαρτοσήμου ἀναγομένων παραβάσεων, πλὴν τῶν περιπτώσεων τῆς φορολογίας κληρονομιῶν, κληροδοσιῶν καὶ αἰτίᾳ θανάτου δωρεῶν, καθ' ἃς ἔχει ὡρισμένην δικαιοδοσίαν ὁ Οἰκονομικὸς Ἔφορος, ἀποφαίνεται ὁ ἁρμόδιος Ταμίας, καταλογίζων εἰς βάρος τοῦ παραβάτου τὸ νόμιμον τέλος καὶ τὸ πρόστιμον. Πᾶς δὲ ἰδιώτης, συμβολαιογράφος ἢ δημόσιος λειτουργός, ὅστις κατὰ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ τέλους καὶ τοῦ προστίμου νομίζει ἑαυτὸν ἠδικημένον, ἔχει ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν κοινοποιήσεως τοῦ Ταμίου δικαίωμα προσφυγῆς πρὸς τὸ νομικὸν συμβούλιον δι' αἰτήσεως, ἐπιδιδομένης διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος πρὸς τὸν ἐκδόντα τὴν ἀπόφασιν Ταμίαν ἢ τὸν δικαστικὸν σύμβουλον τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν[1].

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

ΠΕΡΙ ΑΛΛΩΝ ΤΙΝΩΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΩΝ.

Περίληψις.

453. Α'. Ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων μεταξὺ μηχανικοῦ καὶ ἐργολάβου διαφορῶν.

— Ὀρθῶς ἀπερρίφθη τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐφετεῖον (ἀπόφ. 191 τοῦ 1891), ὅτι τὸ νομικὸν συμβούλιον εἶναι ἀρμόδιον νὰ κρίνῃ καὶ περὶ τοῦ *νομίμου* ἢ οὔ τῆς κατασχέσεως, ἀπαγορευομένης πάσης περὶ τούτου ἐνώπιον τῶν τακτικῶν δικαστηρίων προσφυγῆς.

1 Ἀρ. 44, 45 καὶ 63 τοῦ Ν. ΑΧΚΕ' 30 Δεκεμβρίου 1887 [1888, 2]. Πρβλ. κατηργ. Ν. 14 Αὐγ. 1836 [42] Ἀρ. 48.

454. Β'. Ἐπὶ τῶν *κατεδαφίσεων ἐπικινδύνων* οἰκοδομῶν.

455. Γ'. Ἐπὶ τῶν παραβάσεων τῆς *οἰκοδομικῆς γραμμῆς*, τῶν ἀδειῶν οἰκοδομῆς, τῆς εὐθυγραμμίας, μεταρρυθμίσεως, τῆς *κατακυρώσεως τεμαχίων* κτλ.

456. Δ'. Ἐπὶ τῶν *εἰσφορῶν* πρὸς κατασκευὴν ὁδῶν.

457. Ε'. Ἐπὶ τῆς *ἀποτερματώσεως δάσους*.

458. ΣΤ'. Ἐπὶ τῶν *δημοσίων εἰσπρακτόρων*.

459. Ζ'. Ἐπὶ τῶν *δημοτικῶν εἰσπρακτόρων*.

460. Η'. Ἐπὶ τῶν *ἐκλογικῶν*.

461. Θ'. Ἐπὶ τῶν *ἐκπαιδευτικῶν*.

462. Ι'. Ἐπὶ τῆς *ἀποχωρήσεως* ἰσοβίων δικαστῶν κτλ.

453. Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ περιλαμβάνομεν τὰς κυριωτέρας τῶν ὑπολοίπων διοικητικῶν δικαιοδοσιῶν, ὡς π. χ. τὰς κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν δημοσίων ἔργων καὶ τὴν ἐφαρμογὴν ἀστυνομικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, ἐκλογικῶν καὶ ἄλλων τινῶν νόμων. Ἀρχόμεθα ἀπὸ τῶν πρώτων.

Πλὴν τῶν διαφορῶν, ἐφ' ὧν ἁρμοδίως ἀποφαίνεται τὸ διαιτητικὸν δικαστήριον[1], ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι προκύπτουσαι κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων καὶ δικαζόμεναι διοικητικῶς. Τοιαῦται εἶναι αἱ ἑπόμεναι.

α') Αἱ μεταξὺ τοῦ ἐπιστατοῦντος τὸ ἔργον μηχανικοῦ καὶ τοῦ ἐργολάβου διαφοραί, αἱ ἔχουσαι ἀντικείμενον τὴν τεχνικὴν τοῦ ἔργου ἐκτέλεσιν. Ἐπὶ τούτων ἀποφαίνεται ὁ νομομηχανικὸς τῆς περιφερείας, ἐν ᾗ ἐκτελεῖται τὸ ἔργον, ἐπὶ τῇ ἀναφορᾷ τοῦ ἐνδιαφερομένου. Ἐὰν δὲ ὁ ἐπιστατῶν εἶναι αὐτὸς ὁ νομομηχανικός, ἀποφαίνεται ὁ παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν διοριζόμενος ἐπιθεωρητὴς ἢ νομομηχανικὸς ἑτέρας περιφερείας.

Κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἐπιτρέπεται τῷ ἐργολάβῳ ἢ τῷ ἐργοδότῃ (ἐὰν τὸ ἔργον ἐκτελῆται δαπάνῃ εἰδικοῦ ταμείου) προσφυγὴ εἰς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργεῖον ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τῆς ἀποφάσεως, ὅπερ ἀποφαίνεται

1 Ὅρα ἀνωτ. § 423 καὶ ἑξ.

ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν μετὰ τὴν γνωμοδότησιν τοῦ συμβουλίου τῶν δημοσίων ἔργων.

β') Αἱ μεταξὺ ἐργολάβου καὶ μηχανικοῦ ἢ ἐργοδότου διαφοραί, αἱ ἀντικείμενον ἔχουσαι τὴν ποιότητα τῶν ὑλικῶν καὶ τὴν ἐντελῆ κατεργασίαν αὐτῶν, τὴν ἀντικατάστασιν ὑλικῶν ἢ τὴν ἀνασκευὴν ἔργων, τῶν ὁποίων αἱ διαστάσεις καὶ αἱ διασκευαὶ δὲν εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὰς διατάξεις τῆς συγγραφῆς τῶν ὑποχρεώσεων, ἢ αἱ διαφοραὶ αἱ ἀντικείμενον ἔχουσαι τὴν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου ἢ καὶ μετ' αὐτήν, ἀλλὰ πρὸ τῆς παραλαβῆς, κατεδάφισιν καὶ ἐκ νέου κατασκευὴν τῶν πλημμελῶς κατεσκευασμένων· περὶ τούτων ὁ ἐπὶ τῶν ἔργων μηχανικὸς συντάσσει πρωτόκολλον, ὅπερ κοινοποιεῖ πρὸς τὸν ἐργολάβον, ὀφείλοντα ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως νὰ κοινοποιήσῃ τῷ μηχανικῷ τὰς παρατηρήσεις του ἐγγράφως. Μεθ' ὃ ὁ ἐπὶ τῶν ἔργων μηχανικὸς διαβιβάζει τὰ ἔγγραφα μετ' ἐκθέσεως πρὸς τὸν ἁρμόδιον μηχανικὸν ἢ ἐπιθεωρητήν, ὅστις καὶ ἀποφαίνεται κατὰ πρῶτον βαθμόν, κατὰ δεύτερον δὲ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν κατὰ τὰ προειρημένα.

γ') Ἡ ἀμφισβήτησις, περὶ τοῦ ἂν ἡ πρὸς διάλυσιν διένεξις μεταξὺ ἐργολάβου καὶ μηχανικοῦ ὑπάγεται εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ διοικητικοῦ δικαστηρίου ἢ τοῦ νομομηχανικοῦ· περὶ τούτου ἀποφαίνεται τὸ νομικὸν συμβούλιον [1].

δ') Αἱ διαφοραὶ περὶ τῶν τυχὸν τῷ ἐργολάβῳ ὀφειλομένων ἀποζημιώσεων διὰ τὴν ἐπὶ πλέον τοῦ ἕκτου μείωσιν τοῦ συνόλου τῶν ἔργων ὑπὸ τοῦ ἐργοδότου· ταύτας κανονίζει καὶ ἐγκρίνει ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν· ἐὰν δὲ ὁ ἐργολάβος μὴ ἀποδεχθῇ τὸ ποσὸν τῆς ἀποζημιώσεως, δικάζει τὸ νομικὸν συμβούλιον Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον διαλύονται καὶ αἱ περὶ ἀποζημιώσεως διαφοραί, ἕνεκα τῆς κατὰ διαταγὴν τῆς ἀρχῆς ὁριστικῆς παύσεως τῶν

1 Ν. ΑΧΛΘ' 24 Δεκεμβρ. 1887 [1888,7] Ἀρθ. 1, 2, 3, 5. Ἴδε ἀνωτ. § 422.

ἔργων ἢ τῆς μετὰ τὴν ἔναρξιν αὐτῶν διακοπῆς πλέον τῶν τριῶν μηνῶν [1].

ε') Ἐπὶ τῆς ἀρνήσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν νὰ ἐγκρίνῃ τὰ μεταξὺ μηχανικοῦ καὶ ἐργολάβου ἀποφασισθέντα, ἀποφαίνεται τὸ νομικὸν συμβούλιον [2].

454. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πρωτοκόλλου, τοῦ συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου μηχανικοῦ, κατ' ἐντολὴν τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς καὶ διὰ τοῦ ὁποίου βεβαιοῦται ἡ ἀνάγκη κατεδαφίσεως οἰκοδομήματός τινος λόγῳ κινδύνου, ὁ ἰδιοκτήτης αὐτοῦ ὀφείλει νὰ τὸ ἐπισκευάσῃ ἐντὸς προθεσμίας, ὁριζομένης ὑπὸ τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς διὰ προσκλήσεως, κοινοποιουμένης ἐπὶ ἀποδείξει παραλαβῆς πρὸς τὸν ἰδιοκτήτην. Ἐὰν ὁ ἰδιοκτήτης τῆς ἑτοιμορρόπου οἰκοδομῆς εἶναι ἀγνώστου διαμονῆς καὶ μὴ ἔχῃ ἐν τῷ τόπῳ πληρεξούσιον, ἡ ἀστυνομία ἐνεργεῖ πρὸς αὐτὸν τὴν κοινοποίησιν κατὰ τὰς διατάξεις τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας περὶ γνωστοποιήσεως ἐγγράφων εἰς πρόσωπα ἀγνώστου διαμονῆς. Ἐὰν δὲ ἡ κατεδάφισις εἶνε κατεπείγουσα καὶ μηδεμίαν ἐπιδέχεται ἀναβολήν, ἡ πρόσκλησις κοινοποιεῖται πρὸς τὸν Δήμαρχον ἢ τὸν ἐγγύτερον συγγενῆ τοῦ ἰδιοκτήτου καὶ τοιχοκολλᾶται εἰς τὸ δημοσιώτερον μέρος τῆς πόλεως, ἐν ᾧ γίνονται αἱ τοιχοκολλήσεις [3].

Ὁ παρὼν ἰδιοκτήτης δύναται ἐντὸς τριημέρου προθεσμίας ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως νὰ ἐκκαλέσῃ τὴν πρᾶξιν τοῦ μηχανικοῦ, τὴν χαρακτηρίζουσαν τὸ οἰκοδόμημα ὡς ἑτοιμόρροπον, ἐνώπιον τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν, ὅστις ἀποφασίζει ὁριστικῶς [4].

1 Δ. 29 Μαρτ. 1884 [108] Ἀρθ. 31, 32 καὶ 49, ὡς ἐτροπ. ὑπὸ τοῦ Δ. 16 Δεκεμβρ. 1891 [356] ἐν ἄρθ. 32 καὶ 33.

2 Ἀνωτ. Δ. 1884 Ἀρθ. 29,50.

3 Ἐὰν τὸ ἑτοιμόρροπον κτίριον διατελῇ ὑπὸ ἐνοικίασιν, ἡ γνωστοποίησις, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ἰδιοκτήτου, πρέπει νὰ γίνηται καὶ εἰς τοὺς ἐνοικιαστὰς καὶ εἰς ἐκεῖνον, ὅστις εἰσπράττει τὰ ἐνοίκια, ὅστις δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς πληρεξούσιος. Περλέγκου, Συλ. σ. 155. Γνωμοδότ. 103 νομ. συμβουλίου.

4 Ἐκ τούτου ἐξάγεται, ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς οἰκοδομῆς τινος ὡς

Ἐὰν τὸ Ὑπουργεῖον ἀπορρίψῃ τὴν ἐκκλησιν τοῦ ἰδιοκτήτου, οὗτος δὲ μὴ ἀποπερατώσῃ τὴν κατεδάφισιν ἐντὸς τῆς ταχθείσης προθεσμίας, ἡ ἀστυνομικὴ ἀρχὴ βεβαιοῖ διὰ πρωτοκόλλου τοῦτο καὶ ἐπιλαμβάνεται αὐτὴ τῆς κατεδαφίσεως.

Ἐὰν ὁ μηχανικὸς νομίσῃ, ὅτι ἐπίκειται κίνδυνος, βεβαιοῦται τοῦτο διὰ πρωτοκόλλου ὑπὸ τριμελοῦς ἐπιτροπῆς, συγκειμένης παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου καὶ δύο ἐμπειροτεχνῶν, διοριζομένων ὑπὸ τῆς ἀνωτέρας ἐπιτοπίου διοικητικῆς ἀρχῆς· μεθ' ὃ ἡ κατεδάφισις τοῦ οἰκοδομήματος γίνεται πάραυτα, μὴ λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς ἐφέσεως τοῦ ἰδιοκτήτου [1].

455. Ἡ αὐτὴ περίπου διαδικασία τηρεῖται καὶ ὡς πρὸς τὴν κατεδάφισιν τῶν ἀνεγερθέντων οἰκοδομημάτων [2] κατὰ παράβασιν τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τοῦ ἐγκεκριμένου σχεδίου πόλεώς τινος.

Ὡσαύτως δὲ ἡ χορήγησις ἢ ἄρνησις ἀδείας καὶ ὁ ὁρισμὸς τῆς θέσεως βιομηχανικῶν ἢ τεχνικῶν καταστημάτων, ἐχόντων βλαβερὰν ἢ ἐπικίνδυνον ἐπιρροήν [3], ὁ κανονισμὸς τῆς εὐθυγραμμίας καὶ ἰσοπεδώσεως τῶν οἰκοδομουμένων οἰκιῶν [4], ἡ μεταρ-

---

ἑτοιμορρόπου δὲν εἶνε πρᾶξις τῆς καθαρᾶς διοικήσεως, ὡς φαίνεται ὁρο-νοῦσα ἡ ὑπ' ἀριθμ. 271 (1861) ἀπόφ. τοῦ Ἐφετ. Ἀθηνῶν, ἀλλὰ τῆς ἀμφισβητουμένης.

1 Δ. 20 Σεπτ. 1852 [45] ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ Δ. 9 Νοεμβρ. 1867 [72] καὶ 16 Ὀκτωβρ. 1852 [74]. Πρβλ. Δ. 6 Μαρτ. 1833 [10] Ἀρθ. 9 καὶ 10 Ποινικοῦ ν. Ἀρθ. 605 καὶ 608 καὶ Δ. περὶ δημοτ. ἀστυν. 31 Δεκεμβρ. 1836 [85] Ἀρθ. 58.—Ὀρθῶς ἀπεράνθη τὸ Ἐφετ. Ἀθηνῶν (ἀπόφ. 1621 τοῦ 1890), ὅτι καὶ τὰ ἁπλᾶ *παραπήγματα* θεωροῦνται ὡς οἰκοδομήματα· ὅθεν καὶ ἐπὶ τῆς κατεδαφίσεως αὐτῶν πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῶσιν αἱ ἄνω διατάξεις.—Κατὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν τρόπον εἶχε κανονίσει τὰ περὶ τῆς διοικητικῆς ταύτης δικαιοδοσίας καὶ ὁ Καποδίστριας διὰ τοῦ Δ. τῆς 10 Ἀπριλ. 1829 ἐν ἄρθρ. Β'. [Γενικὴ Ἐφημ. τῆς Ἑλλ. Ἀριθμ. 30]

2 Δ. 9 Ὀκτωβρ. 1852 [54].

3 Ἀρθ. 19 Δ. 3 Ἀπριλ. 1835 [19]. Ἀρ. Πάγου Ὅλομ. 225 (1891). Δ. 9 Ἀπριλ. 1836 [20] Ἀρθρ. 3 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ Δ. 5 Ἰουν. 1842 [14] Πρβλ. ἄρθ. 598 τοῦ Ποινικοῦ ν.

ρύθμισις τῶν συνόρων τῶν οἰκοπέδων, ὅταν ταῦτα σχηματίζωσιν ἀμβλείας καὶ ὀξείας γωνίας εἴτε κατὰ τὰ πλάγια εἴτε κατὰ τὰ μεσότοιχα [1], καὶ ἡ ἀναγκαστικὴ κατακύρωσις τῶν μικροτέρων τοῦ ἐλαχίστου ἐμβαδοῦ τεμαχίων οἰκοπέδων εἰς τὸν μᾶλλον δικαιούμενον γείτονα, ἀνήκουσιν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ μηχανικοῦ τῆς πόλεως κατὰ πρῶτον βαθμόν, τοῦ ὑπουργοῦ δὲ τῶν Ἐσωτερικῶν κατὰ δεύτερον καὶ ἀμετακλήτως [2].

456. Τὴν ἀναλογίαν τῆς εἰς χρήματα εἰσφορᾶς διὰ τὴν κατασκευὴν ὁδῶν, ἣν ὀφείλουσιν λόγῳ ὠφελείας ἐφ' ἅπαξ οἱ ἰδιοκτῆται κτημάτων, διὰ τῶν ὁποίων ἢ παρὰ τὰ ὁποῖα διέρχεται ἡ κατασκευαζομένη ὁδός, κανονίζει τὸ δημοτικὸν συμβούλιον μετ' ἰσαρίθμων πρὸς τὰ μέλη αὐτοῦ πολιτῶν, λαμβανομένων διὰ κλήρου ἐκ τοῦ ὁριστικοῦ καταλόγου τῶν ἐνόρκων.

Κατὰ τῆς οὕτως προσδιοριζομένης ἀναλογίας εἰσφορᾶς οἱ ἐνδιαφερόμενοι δύνανται νὰ ποιήσωσιν ἔφεσιν ἐντὸς 15 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς προσηκόντως γενομένης κοινοποιήσεως ἐνώπιον ἐπιτροπῆς, συγκειμένης ἐκ τοῦ ἐπάρχου, τοῦ προέδρου τοῦ πρωτοδικείου, καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχει πρωτοδικεῖον ἐκ τοῦ εἰρηνοδίκου τῆς πρωτευούσης τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐφόρου, ἡ δὲ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀποφαίνεται ὁριστικῶς.

---

1. Δ. 9 Ἀπριλ. 1836 [20] Ἀρθ. 4 ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἄρθ. 22 Δ. 12 Νοεμβρ. 1836 [91]. Ὅρα καὶ ἀπόφ. Ἀρ. Πάγου 38 (1884).

2. Ὅρα ἀνωτ. Δ. 12 Νοεμβρ. 1836 [91] καὶ Δ. 28 Σεπτεμβρ. 1837 [35]. Πρβλ. Ν. ΣΚΒ' 20 Ἀπριλ. 1867 [27] Ὅρα ἀποφ. Ἐφετ. Ἀθ. 51 (1890), καθ' ἣν αἱ ἀπόφασις τοῦ μηχανικοῦ τῆς πόλεως, ἡ ἐπιδικάζουσα μὴ ἄρτια οἰκόπεδα εἰς ἄλλα γειτονικά, δὲν ἀφορᾷ πρόσωπα, ἀλλὰ γήπεδα καὶ κατὰ συνέπειαν ὁ νέος κύριος τοῦ οἰκοπέδου ἀποκτᾷ τὸ τεμάχιον ἄνευ νέας ἀποφάσεως τοῦ μηχανικοῦ». Contra ἡ ὑπ' ἀριθ. 345 (1883) ἀπόφ. Ἀρ. Πάγου, ἥτις οὐκ ὀρθῶς ἀναγνωρίζει τὰ ταχτικὰ δικαστήρια ὡς ἁρμόδια ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Πρβλ. Ἀρ. Πάγου 86 (1853) σύμφωνον πρὸς τὰ ἐν τῷ κειμένῳ 189 (1891) καὶ ἀπόφ. Ἐφ. Ἀθ. 1005 (1891).

Ἡ ἔφεσις ἐπιδίδοται πρὸς τὸν ἔπαρχον [1].

457. Κατὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς, δι' οὗ βεβαιοῦται κατὰ τοὺς νομίμους τύπους ἡ ἀποτερμάτισις ἐθνικοῦ τινος δάσους ἢ δασικοῦ ἐδάφους, ἐπιτρέπεται ἔνστασις, περὶ ἧς κρίνει ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν μετὰ προηγουμένην γνωμοδότησιν ἐπιτροπῆς, ἀποτελουμένης ἐξ ἑνὸς νομικοῦ συμβούλου, τοῦ τμηματάρχου τῶν δημοσίων κτημάτων καὶ τοῦ Οἰκονομικοῦ Ἐφόρου Ἀττικῆς.

Ἡ ἀπόφασις αὕτη τοῦ Ὑπουργοῦ ὡς πρὸς μὲν τὰ τεχνικὰ ζητήματα εἶναι ἀμετάκλητος, ὡς πρὸς δὲ τὰ ζητήματα τῆς κυριότητος καὶ νομῆς τοῦ ἀποτερματισθέντος δάσους ἢ δασικοῦ ἐδάφους ὑπόκειται εἰς ἀνακοπὴν ἐνώπιον τοῦ πρωτοδικείου, εἰς ὃ ὑπάγεται ἡ ἀποτερματισθεῖσα δασικὴ περιφέρεια, ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως πρὸς τοὺς ἐνδιαφερομένους.

Αἱ δίκαι αὗται δικάζονται συνοπτικῶς καὶ κατὰ προτίμησιν. Ἔφεσις δὲν ἐπιτρέπεται εἰμὴ κατὰ τῶν ὁριστικῶν ἀποφάσεων [2].

458. Οἱ Ταμίαι, ἐξελέγχοντες τὴν διαχείρισιν τῶν ὑφ' ἑαυτοὺς εἰσπρακτόρων, ἐκδίδουσιν ἀποφάσεις, ἃς κοινοποιοῦσι πρὸς τοὺς εἰσπράκτορας ἐπὶ ἀποδείξει.

Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τούτων συγχωρεῖται μόνον τὸ ἔνδικον μέσον τῆς ἐφέσεως ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείου ἐντὸς προθεσμίας τριάκοντα ἡμερῶν, λογιζομένης ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως καὶ ἐπεκτεινομένης ἐπὶ μακροτέρων ἀποστάσεων κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρ. 195 καὶ 196 τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας.

Ἡ ἔφεσις ἐπιδίδοται πρὸς τὸν ἐκδόντα τὴν ἀπόφασιν Ταμίαν ἐπὶ ἀποδείξει, ἢ πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργόν.

Ἡ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς νομίμου προθεσμίας πρωτοδίκως

1. Ἄρθ. 14 καὶ 15 τοῦ Ν. ΣΞΙ' 16 Δεκεμβρ. 1867.

2. Ν. ΑΧΝ' 14 Ἰαν. 1888 [20] Ἄρθ. 4. Ὅρα καὶ τὸ ἐκτελεστικὸν αὐτοῦ Δ. 11 Φεβρ. 1889 [76].

καταστᾶσα ὁριστικὴ ἀπόφασις τοῦ Ταμίου, ἢ κατ' ἔφεσιν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, ἐκτελεῖται διοικητικῶς ἐπὶ λογαριασμῷ τοῦ Ταμίου [1].

459. Καὶ ἐπὶ τῶν δημοτικῶν εἰσπρακτόρων ἐδημιουργήθη παρομοία δικαιοδοσία. Κατὰ τὸν περὶ τούτου νεώτερον νόμον ὁ Δῆμος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παρακρατῇ μέρος ἢ τὸ σύνολον τῆς χορηγηθείσης χρηματικῆς ἐγγυήσεως ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ εἰσπράκτορος, ἀναλόγως τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων ἀκύρων πληρωμῶν.

Κατὰ τῆς πράξεως ταύτης τοῦ Δήμου ἐπιτρέπεται εἰς τὸν δημοτικὸν εἰσπράκτορα ἐντὸς 15 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως νὰ ὑποβάλῃ ἐγγράφως ἀντιρρήσεις ἐνώπιον τοῦ Νομάρχου.

Ὁ Νομάρχης ὀφείλει νὰ ἐκδώσῃ ἐντὸς ἑνὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς παραλαβῆς τῶν ἀντιρρήσεων τὴν ἀπόφασίν του, ἥτις κοινοποιεῖται πρός τε τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ὑπὸ τοῦ Νομάρχου καὶ πρὸς τὸν ὑπόλογον, καθίσταται δὲ ἐκτελεστὴ τὴν ἐπιοῦσαν τῆς κοινοποιήσεως.

Ἀφ' ἑτέρου ὁ Νομάρχης ἢ ὁ Ἔπαρχος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὸν δημοτικὸν εἰσπράκτορα πρόστιμον μέχρις 100 δραχ. διὰ πᾶσαν λογιστικὴν ἀταξίαν. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἐπιτρέπεται ἔκκλησις ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργοῦ, ἐντὸς ἑβδομάδος ἀπὸ τῆς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον κοινοποιήσεως [1].

460. Ἐπὶ τῶν ἐκλογικῶν κρατοῦσιν αἱ ἑξῆς διοικητικαὶ δικαιοδοσίαι :

α') Ἡ ἐφορευτικὴ ἐπιτροπή, ἀκούουσα τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς, λύει προσωρινῶς ὅλα τὰ κατὰ τὴν ἐκλογὴν ἀναφυόμενα ζητήματα, δι' ἀποφάσεως ἠτιολογημένης καὶ

1 Ἄρθ. 4 τοῦ Ν. ΥΛΑ' 10 Ἰουν. 1857 [21]. Πρβλ. καὶ ἄρθ. 179 καὶ 180 λογιστικοῦ ν.

2 Ἄρθ. 10 καὶ 13 τοῦ Ν. ΑΠΙΣ' Μαρτ. 1891 [71].

καταχωριζομένης μετὰ τῆς γνωμοδοτήσεως τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς ἐν τοῖς πρακτικοῖς.

β΄) Ἡ αὐτὴ ἐφορευτικὴ ἐπιτροπὴ ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ τιμωρεῖν διὰ προστίμου 10-25 δραχμ. τὸν συντάττοντα τὰ πρακτικὰ τῆς ἐκλογῆς, ὡς καὶ τοὺς ὑπαλλήλους τῆς ψηφοφορίας, ἐπὶ παραβάσει, ἢ ἀμελείᾳ τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων, ἢ ἐπὶ ἀπειθείᾳ. Πᾶς δὲ ἐκλογεὺς τιμωρεῖται ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς διὰ προστίμου 25-100 δραχ., ὅταν ἀποποιῆται νὰ ψηφίσῃ εἰς κάλπην τινά, ἢ δι' οἱουδήποτε μέσου παραβιάζῃ τὴν μυστικὴν ψηφοφορίαν, ἢ παρεκτρέπηται εἰς λόγους ἢ ἔργα, μὴ ἐπάγοντα μὲν ποινικὴν καταδίωξιν, ἄτοπα ὅμως καὶ ἀνείκεια [1].

γ΄) Ὁ Νομάρχης δικάζει ὁριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως κατὰ τὰ ἀλλαχοῦ εἰρημένα περὶ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς τῶν εἰδικῶν παρέδρων [2].

461. Ἡ ἐπὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν διοικητικὴ δικαιοδοσία εἶναι μᾶλλον πειθαρχική.

α΄) Πειθαρχικαὶ ποιναὶ ἐπιβαλλόμεναι ὑπὸ τῶν σχολαρχῶν καὶ γυμνασιαρχῶν εἶναι πλὴν τῶν ἄλλων ἠπιωτέρων, τῆς ἐπιπλήξεως κτλ., καὶ ἡ ἀποβολὴ ἕνεκα παρακοῆς, κακῆς διαγωγῆς καὶ ἀμελείας. Οἱ γονεῖς τῶν ἀποβληθέντων ἔχουσι δικαίωμα ἐφέσεως ἐνώπιον τῆς ἐφορείας τοῦ σχολείου κατὰ πρῶτον λόγον, καὶ κατὰ δεύτερον ἐνώπιον τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως [3].

β΄) Ὁ Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου δύναται νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς παρεκτρεπομένους ἐντὸς τοῦ καταστήματος φοιτητὰς τὰς ἀκολούθους ποινάς· 1) ἰδιαιτέραν ἐπίπληξιν, 2) ἐπίπληξιν ἐνώπιον τῆς Συγκλήτου, 3) κράτησιν ἐντὸς τοῦ Πανεπιστημίου μέχρι 24 ὡρῶν. Διὰ πταίσματα ἀπαιτοῦντα βαρυτέρας ποινὰς ἀποφαίνεται ἡ Ἀκαδημαϊκὴ Σύγκλητος [1].

γ΄) Τὰς αὐτὰς σχεδὸν ποινὰς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ ὁ Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς τῶν βιομηχάνων τεχνῶν, πλὴν τῆς ὁριστικῆς ἀποβολῆς, ἥτις ἀπαγγέλλεται μετὰ προηγουμένην γνωμοδότησιν πενταμελοῦς πειθαρχικοῦ συμβουλίου [2].

462. Ἡ πρὸ τῆς νομίμου ἡλικίας ἀποχώρησις ἰσοβίων δικαστῶν καὶ μελῶν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου δι' ἀνικανότητα πρὸς ὑπηρεσίαν, ἕνεκα νόσου ἢ ἐξασθενήσεως τοῦ σώματος ἢ τοῦ νοῦ, διαρκέσασαν ἤδη ἢ μέλλουσαν νὰ διαρκέσῃ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπὶ ἓν ἔτος, διατάσσεται κατὰ τὴν ἑξῆς διαδικασίαν.

Ἐπιτροπὴ προσηκόντως συγκεκροτημένη ἐξ Ἀρεσπαγιτῶν ἢ Ἐφετῶν ἀποφαίνεται προκαταρκτικῶς, ἂν πρέπῃ νὰ γίνῃ ἐξέτασις πρὸς βεβαίωσιν τῆς τοιαύτης καταστάσεως τοῦ δικαστοῦ ἢ μέλους τοῦ Ἐλεγ. Συνεδρίου. Εἰς τὰς διασκέψεις τῆς ἐπιτροπῆς παρευρισκόμενος γνωμοδοτεῖ καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τοῦ ἁρμοδίου δικαστηρίου ἢ ὁ Β. Ἐπίτροπος, ὁσάκις πρόκειται περὶ μελῶν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Ἐὰν ἡ ἐπιτροπὴ πεισθῇ, ὅτι ὑπάρχει περίστασίς τις ἐκ τῶν ἄνω μνημονευθεισῶν, ἀποφαίνεται ὅτι πρέπει νὰ γείνῃ τακτικὴ ἐξέτασις, εἰδὲ τοὐναντίον, ἀποφαίνεται, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀφορμὴ πρὸς περαιτέρω ἐξέτασιν. Ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ ἐπιτροπὴ ἀποφανθῇ καταφατικῶς, συγκαλεῖται ἐν ὁλομελείᾳ τὸ ἁρμόδιον δικαστήριον, ὅπερ διορίζει ἕνα ἢ πλείονας εἰσηγητὰς πρὸς περαιτέρω ἐξέτασιν τῆς ὑποθέσεως, μεθ' ὃ ἀποφαίνεται, ἂν πρέπει ἢ οὔ ν' ἀποχωρήσῃ τῆς ὑπηρεσίας, ὁ περὶ οὗ διετάχθη ἡ ἀνάκρισις [3].

---

1 Ἄρθρ. 58 καὶ 71 τοῦ Ν. ΧΜΗ΄ 17 Σεπτ. 1877 [76]. Ὅρα καὶ *Δυκούδη* Ἐκλογ. Κώδ. 1889, σ. 289 καὶ 313.

2 Ὅρα ἀνωτ. § 166 καὶ 317.

3 Ἄρθρ. 55, 56, 58 Δ. 31 Δεκεμβρ. 1836 [87] ἐν συνδ. πρὸς τὸ ἄρθ. 29 τοῦ ἀπὸ 19 Ὀκτωβρ. 1857 Ἐσωτερ. Κανονισμοῦ τῆς ὑπηρεσίας τῶν σχολείων καὶ γυμνασίων.

1. Ἄρθ. 7, 19, 31 Δ. 14 Ἀπριλ. 1837 [16].

2. Ἄρθ. 8 Δ. 4 Ἰουλ. 1887.

3. Ν. ΥΜΓ΄ 29 Ἰουν. 1871 [31]. Ἄρθ. 2—7. Πρβλ. καὶ ἄρθρ. 8—11 τοῦ αὐτοῦ ν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΧΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΩΝ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

Περίληψις

463. Ἡ διοικητικὴ δικαιοδοσία εἶνε παρ' ἡμῖν *εἰδικὴ* ἢ *ἐξαιρετική*· ὅθεν πᾶσα διαφορὰ μὴ ρητῶς ἀνατεθεῖσα αὐτῇ δικάζεται ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Παραδείγματα.

464. Ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν ἕπεται, ὅτι αἱ διοικητικαὶ ἀποφάσεις εἶναι ἧττον ἔγκυροι καὶ ἰσχυραὶ ἢ αἱ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων.

465. Συνέχεια τῆς ἀρχῆς ταύτης εἶναι ὅτι ἡ λύσις τῶν *προδικαστικῶν* ζητημάτων πρέπει νὰ παραπέμπηται εἰς τὴν ἁρμοδίαν ἀρχήν, διοικητικὴν ἢ δικαστικήν.

466. Παραδείγματα προδικαστικῶν ζητημάτων διά τὰ δικαστήρια ὡς καὶ διὰ τὰς διοικητικὰς ἀρχάς.

467. Ταὐτότης τελεσιδίκων διοικητικῶν καὶ δικαστικῶν ἀποφάσεων.

468. Αἱ τελεσίδικοι ὅμως διοικητικαὶ ἀποφάσεις δὲν ὑπόκεινται κατὰ κανόνα εἰς ἕκτακτα ἔνδικα μέσα.

469. Ὅθεν δὲν χωρεῖ κατ' αὐτῶν ἀναίρεσις.

470. Οὐδ' ἀναθεώρησις, ἢ τριτανακοπή, ἢ ἀγωγὴ κακοδικίου.

471. Περὶ ἐκτελέσεως διοικητικῶν ἀποφάσεων.

463. Ἡ διοικητικὴ δικαιοδοσία, ἤτοι τὸ δικαίωμα τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν ἢ διοικητικῶν δικαστηρίων τοῦ ἐκδικάζειν ὡρισμένας διαφοράς, ἀποτελεσθεῖσα κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν Συνταγμάτων τοῦ 1844 καὶ τοῦ 1864 περιορισμὸν τῆς δικαιοδοσίας τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων, εὐλόγως δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ παρ' ἡμῖν ὡς ἐξαιρετική, ἢ εἰδική, ἐν ἀντιθέσει δηλον ὅτι πρὸς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων, οὖσαν γενικήν [1].

1 Τοῦτο ἀμφισβητεῖται ἐν Γαλλίᾳ. Ὅρα Block, Diction. de l'adm. fr. ἐκδ. 1891 ἐν λ. juridiction administrative No 29. Τὴν διαφορὰν μεταξὺ γενικῆς καὶ εἰδικῆς δικαιοδοσίας, ὅρα ἐν *Οἰκονομίδου*, Πολ. Δικ. σ. 89.

Συνέπεια τῆς διακρίσεως ταύτης εἶνε, ὅτι οὐδεμία διαφορά, ἔστω καὶ διοικητικῆς φύσεως, ἀλλὰ μὴ ἐξαιρεθεῖσα ρητῶς δι' εἰδικοῦ νόμου τῆς ἁρμοδιότητος τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, δύναται νὰ δικασθῇ ὑπὸ διοικητικῆς τινος ἀρχῆς ἢ διοικητικοῦ δικαστηρίου. Ἔτι δὲ μερικώτερον πᾶσα ὑπὸ τοῦ δημοσίου γενομένη προσβολὴ τοῦ δικαίου προσώπου τινὸς ἁρμοδίως κρίνεται ὑπὸ τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων, εἰμὴ ὑπήχθη ἐξαιρετικῶς διὰ νόμου εἰς τὴν δικαιοδοσίαν διοικητικῆς τινος ἀρχῆς ἢ διοικητικοῦ δικαστηρίου [1].

Ἐννόμως λοιπὸν εἰσάγονται εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια, ὡς μὴ ἐξαιρεθεῖσαι τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν, ἐπὶ παραδείγματι, αἱ περὶ μισθοδοσίας τῶν ὑπαλλήλων κατὰ τοῦ δημοσίου ἀγωγαί [2], αἱ περὶ βουλευτικῆς ἀποζημιώσεως [3], αἱ περὶ ρεόντων ὑδάτων, εἴτε μεταξὺ ἰδιωτῶν εἴτε μεταξὺ κοινοτήτων [4], αἱ ἐκ πολυετῶν μισθώσεων ἐθνικῶν κτημάτων [5], αἱ ἐκ πωλήσεως κτημάτων τοῦ δημοσίου [6], αἱ περὶ κυριότητος ἀκινήτων μεταξὺ ἰδιωτῶν καὶ δημοσίου [7], αἱ περὶ ἀποζημιώσεως ἕνεκα τῆς καταλήψεως ἀκινήτου ὑπὸ ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ, διότι κατὰ τοὺς περὶ ὁδοποιΐας νόμους ΨΙΒ' καὶ ΣΞΓ' ὁ κανονισμὸς τῆς ἀποζημιώσεως ὑπὸ τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς, μόνον ὅταν συναινῇ ὁ ἰδιοκτήτης, εἶναι ἰσχυρός [8], αἱ ἀντιρρήσεις τῶν καταδιωκομένων ἐν πληρωμῇ καθυστερούντων φόρων [9], αἱ περὶ δημοτικῶν φόρων διαφοραί [10],

1 Ἀρ. Πάγου 88 (1878), 203 (1883), 192 (1876)
2 Ἀρ. Πάγου 166 (1848).
3 Ἀρ. Πάγου 136 (1882).
4 Ἀρ. Πάγου 159 (1877).
5 Ἀρ. Πάγου 36 (1842), 117 (1843).
6 Ἀρ. Πάγου 238 (1838), 100 (1837) 139 (1852).
7 Ἀρ. Πάγου 544 (1852), 221 (1856).
8 Ἀρ. Πάγου 55 (1890).
9 Ἀρ. Πάγου 222 (1856).
10 Ἀρ. Πάγου 61 (1859), 96 (1860).

αἱ περὶ τοῦ κύρους τῶν συναλλαγμάτων τῶν συνομολογηθέντων μετὰ τῆς διοικήσεως [1], αἱ μεταξὺ δύο ἢ πλειόνων δήμων περὶ ἀπαιτήσεως δημοτικοῦ φόρου [2], αἱ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἀξιωματικῶν [3], αἱ περὶ ἀπαλλοτριώσεως λόγῳ δημοσίας ἀνάγκης, αἱ περὶ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς στρατεύσεως τῶν ἰσοβίων δικαστῶν [4].

464. Ἀλλ' ἐκ τῆς ἀντιθέσεως ταύτης τῆς διοικητικῆς δικαιοδοσίας πρὸς τὴν τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων δὲν ἕπεται, ὅτι ἐκείνη εἶναι ὑποδεεστέρα ταύτης. Ἀμφότεραι ἐκ τοῦ Συντάγματος ἀπορρέουσαι, ἐγκύρως ἀποφαίνονται περὶ τῶν ἀμφισβητήσεων, αἵτινες ἁρμοδίως εἰσάγονται ἐνώπιον αὐτῶν, οὐδ' ἐδόθη που δικαίωμα ἐποπτείας ἢ ἐλέγχου εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια ἐπὶ τῆς διοικητικῆς δικαιοδοσίας.

Συνέπεια τῆς ἀρχῆς ταύτης εἶναι, ὅτι τὰ πολιτικὰ δικαστήρια δὲν δύνανται νὰ ἐπιληφθῶσιν ἀντικειμένου ἀνήκοντος εἰς τὴν διοικητικὴν δικαιοδοσίαν, καὶ ὅτι αἱ διοικητικαὶ ἀποφάσεις, εἴτε ἐκδίδονται ὑπὸ διοικητικῶν δικαστηρίων, εἴτ' ὑπὸ διοικητικῶν ἐπιτροπῶν, εἴτε καὶ ὑπὸ διοικητικῶν ἀρχόντων, οἷον ὑπουργῶν καὶ νομαρχῶν, εἶναι ἐπίσης ἔγκυροι καὶ ἰσχυραὶ ὡς πρὸς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια, ὡς καὶ αἱ τούτων ὡς πρὸς τὰς διοικητικὰς ἀρχάς, ἔχουσι δὲ ταὐτὰ ἀποτελέσματα.

Καὶ αἱ ἀναρμοδίως δὲ ἐκδοθεῖσαι ἀποφάσεις ὑπὸ μιᾶς τούτων καὶ καταστᾶσαι τελεσίδικοι καθίστανται σεβασταὶ ὑπὸ τῆς ἑτέρας δυνάμει τῆς ἀρχῆς τοῦ δεδικασμένου.

Εἰδικώτερον δὲ τὰ μὲν τακτικὰ δικαστήρια δὲν δύνανται νὰ κρίνωσιν ἀγωγὴν ἀντικείμενον ἔχουσαν τὴν ἐπαναφορὰν ζητήματος, λυθέντος ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς, καὶ ὅταν ἔτι ὑποστηρίζηται, ὅτι ἀντισυνταγματικῶς ἐγένετο, ἡ δὲ διοικητικὴ ἀρχὴ ὀφείλει νὰ σέβηται τὰς δικαστικὰς ἀποφάσεις, οὐδὲ δύναται ν' ἀρνηθῇ τὴν ἐφαρμογὴν ἀποφάσεώς τινος τακτικοῦ δικαστηρίου ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι ἀναρμοδίως ἔλυσε ζήτημα ἀναγόμενον εἰς τὴν ἑαυτῆς δικαιοδοσίαν [1].

Κατὰ ταῦτα ἄκυρος εἶναι, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ ἀπόφασις τοῦ πρωτοδικείου, δι' ἧς ἀποφαίνεται, ὅτι πρέπει νὰ μειωθῇ ἡ ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς ἐπιβληθεῖσα φορολογία οἰκοδομῆς τινος ἢ ἐπιτηδεύματος· διότι οὕτω τὸ πρωτοδικεῖον ὑπερβαίνει τὰ ἑαυτοῦ καθήκοντα [2], ὡς ἐπίσης δὲν δύνανται τὰ τακτικὰ δικαστήρια ν' ἀποφαίνωνται, ἂν ὑπόλογός τις εἶναι ἐλλειμματίας, οὐδὲ νὰ ἐλέγχωσι τὰ περὶ τούτου κριθέντα [3]. Ὡσαύτως τὰ τακτικὰ δικαστήρια δὲν εἶναι ἁρμόδια νὰ ἐξετάζωσιν, ἂν οἰκοδομή τις εἶναι ἐτοιμόρροπος [4], οὐδὲ τὰ περὶ σχεδίων τῶν πόλεων μέτρα τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν [5], ἢ τὴν κατεδάφισιν ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς τοῦ ἄνευ ἀδείας αὐτῆς ἐγερθέντος ὑδρομύλου [6].

465. Ἐκ τῆς διακρίσεως ταύτης τῆς διοικητικῆς δικαιοδοσίας ἀπὸ τῆς τῶν τακτικῶν δικαστηρίων ἕπεται, ὅτι οὐδὲ παρεμπιπτόντως δύναται νὰ ἐπιληφθῇ ἡ ἑτέρα τούτων ἀντικειμένου, ὅπερ πρέπει νὰ λυθῇ ἀπολύτως ὑπὸ τῆς ἑτέρας.

---

1 Ἀρ. Πάγου 120 (1852).

2 Ἐφ. Ἀθηνῶν 13,311 (1855).

3 Ὅρα ἀνωτ. § 427.

4 Ἀρ. Πάγου 202 (1891) ὁλομελ.

1 Dalloz, Lois polit. et administr. 1887. Τόμ. I, σ. 105 N° 1033 καὶ ἐφ.—Πλείονα περὶ τούτου ἐν τῷ κατωτ. κεφαλ. περὶ *συγκρούσεως*.

2 Ἀρ. Π. Ὁλομελ. 95 (1890) ἀπόφ. τοῦ Ἐφετ. Ἀθην. 811 (1891). Ὡς ὀρθῶς ὅμως ἀπεφάνθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 66 (1856) ἀπόφ. τοῦ Ἀρ. Π. δὲν ἀπαγορεύεται εἰς τινα νὰ ζητήσῃ ἀποζημίωσιν παρὰ τοῦ διοικητικοῦ ἢ τοῦ δημοτικοῦ ὑπαλλήλου, ὅστις δολίως τὸν ἐνέγραψεν εἰς τὸν κατάλογον τοῦ ἐπιτηδεύματος ὡς δικηγόρον λ. χ. ἐν ᾧ δὲν ἦτο τοιοῦτος, διότι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ καθαροῦ ζητήματος *ἀποζημιώσεως*, στηριζομένου εἰς παράνομον πρᾶξιν, οὐχὶ δὲ περὶ ζητήματος φόρου ἐπιτηδεύματος.

3 Ἀρ. Π. 117 (1899). Συμφωνεῖ καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 655 (1891) ἀπόφ. Ἐφέτ. Ἀθην. ὡς πρὸς τὸ κῦρος τῆς ἐκλογῆς τοῦ *ἡγουμενοσυμβουλίου* ὑπὸ τοῦ *ἀρχιεπισκόπου*. Ὡσαύτως ἡ ὑπ' ἀριθ. 740 (1891) τοῦ αὐτοῦ δικαστηρ. ὡς πρὸς τοὺς *ἀνυποτάκτους*.

4 Ἀρ. Πάγου 103 (1856).

5 Ἀρ. Πάγου 95 (1851), 187 (1856) καὶ 158 τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

6 Ἐφ. Ἀθηνῶν 14, 561 (1856).

Ἐὰν δῆλον ὅτι ἡ ἀπόφασις ἐπί ζητήματός τινος, ἀνήκοντος εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν τακτικῶν δικαστηρίων ἐξαρτᾶται, ἐκ τῆς λύσεως προδικαστικοῦ ζητήματος, ἀνήκοντος εἰς τὴν διοικητικὴν δικαιοδοσίαν, τὸ πολιτικὸν δικαστήριον ὀφείλει ν' ἀναστείλῃ τὴν κατ' οὐσίαν ἐκδίκασιν τῆς ἀποφάσεως, μέχρις οὗ ἡ ἁρμοδία διοικητικὴ ἀρχὴ ἀποφανθῇ ὁριστικῶς ἐπὶ τοῦ προδικαστικοῦ ζητήματος.

Ὡσαύτως ἡ διοικητικὴ ἀρχὴ ὀφείλει νὰ παραπέμψῃ εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια πᾶν προδικαστικὸν ζήτημα τῆς ἁρμοδιότητος αὐτῶν καὶ ν' ἀποστῇ τῆς περαιτέρω ἐκδικάσεως τῆς ὑποθέσεως, μέχρις οὗ λυθῇ τοῦτο ὁριστικῶς καὶ τελεσιδίκως.

Κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἄνω περιπτώσεις ὁ δικαστὴς τῆς οὐσίας δὲν δύναται ν' ἀποφανθῇ τι ἐναντίον πρὸς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀρχῆς, ἥτις ἔλυσε τὸ παραπεμφθὲν αὐτῇ προδικαστικὸν ζήτημα, εἶναι ὅμως ἐλεύθερος νὰ ἐξαγάγῃ τὰς ἐξ αὐτοῦ συνεπείας. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ δικαστὴς τοῦ προδικαστικοῦ ζητήματος δὲν δύναται ν' ἀποφανθῇ ἐπὶ τῆς οὐσίας, οὐδὲ νὰ διατάξῃ μέτρα μὴ ἀνήκοντα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του.

Ἡ ἀπόφανσις ὅμως, ἂν ζήτημά τι εἶναι προδικαστικὸν ἢ οὔ, καὶ ἑπομένως παραπεμπτέον ἢ οὔ εἰς τὴν κρίσιν ἄλλης ἀρχῆς ἀνήκει εἰς τὸν δικαστὴν τῆς οὐσίας.

466. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς ταύτης τὰ τακτικὰ δικαστήρια ὀφείλουσι ν' ἀφίστανται προσωρινῶς τῆς ἐκδικάσεως ὑποθέσεων, ἐν αἷς ἀναφαίνονται προδικαστικὰ ζητήματα ἀναγόμενα εἰς τὴν διοικητικὴν δικαιοδοσίαν, ὡς τὰ περὶ ἐπιβολῆς φόρων, τὰ περὶ λαθρεμπορίου, τὰ περὶ στρατολογίας κτλ.

Καὶ ἄρα, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ τακτικὰ δικαστήρια, δὲν δύνανται νὰ κηρύξωσι ταῦτα π. χ. ἔνοχον ὑπεξαιρέσεως ὑπόλογόν τινα τῶν χρημάτων, ἅπερ διεχειρίσθη δυνάμει τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, πρὶν ἢ ἡ διοικητικὴ ἀρχὴ βεβαιώσῃ προηγουμένως, ὅτι εἶναι ἐλλειματίας[1]. Ὁμοίως ἐπὶ τῆς αἰτήσεως διαγραφῆς ὑποθήκης, ἐγγραφείσης ὑπὸ τῆς διοικήσεως ἐπὶ τῶν κτημάτων τοῦ ὑπολόγου, ὀφείλει τὸ τακτικὸν δικαστήριον ν' ἀναβάλῃ μέχρις οὗ ἀποφανθῇ

1 Ἀρ. Πάγου 117 (1889).

τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον. Ὡσαύτως ἐπὶ τῆς μεταξὺ ταμίου καὶ εἰσπράκτορος διαφορᾶς, τῆς προερχομένης ἐκ διαχειρίσεως δημοσίων χρημάτων, τὸ τακτικὸν δικαστήριον ὀφείλει ν' ἀναβάλῃ τὴν ἀπόφανσιν, μέχρις οὗ ὁριστικῶς ἐκκαθαρισθῶσιν οἱ ἀμοιβαῖοι λογαριασμοὶ τῶν ὑπὸ τῆς ἁρμοδίας διοικητικῆς ἀρχῆς.

Αἱ διαφοραί, αἱ μεταξὺ ἐργολάβων καὶ ὑπεργολάβων, δικάζονται μὲν ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, ἀλλ' ἀναβλητέαι εἶναι, ὅταν ἀφορῶσιν εἰς ζητήματα προδικαστικὰ τοῦ τρόπου τῆς κατασκευῆς καὶ τῶν ὅρων τῆς συγγραφῆς, περὶ ὧν πρέπει ν' ἀποφανθῇ ἡ διοικητικὴ ἀρχὴ ἢ τὸ διαιτητικὸν δικαστήριον.

Ἀφ' ἑτέρου, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν διοικητικὴν δικαιοδοσίαν, δὲν δύναται π. χ. ἡ στρατολογικὴ ἐπιτροπὴ νὰ ἐξετάσῃ παρεμπιπτόντως τὸ ζήτημα τῆς ἐθνικότητος ἢ τῆς καταστάσεως προσώπου τινός, ἀλλ' ὀφείλει νὰ παραπέμψῃ τοῦτο εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια. Ὡσαύτως τὸ διαιτητικὸν δικαστήριον εἶναι ἀναρμόδιον, ὅπως ἀποφανθῇ ἐπὶ ζητημάτων ἰδιοκτησίας, ἢ πραγματικῆς δουλείας, ἢ δικαιώματος διαδοχῆς. Ἔτι δὲ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν δὲν δύναται νὰ κηρύξῃ ἔκπτωτόν τινα τῶν δικαιωμάτων τῆς συνταξεως, ὡς ἀπολέσαντα τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν, ἀλλ' ὀφείλει ν' ἀναβάλῃ, μέχρις οὗ ἀποφανθῇ περὶ τούτου τὸ ἁρμόδιον τακτικὸν δικαστήριον.

467. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τῆς ἁρμοδιότητος ἑκατέρας τῶν δικαιοδοσιῶν τούτων, ὡς πρὸς δὲ τὸ κῦρος τῶν ἀποφάσεων παρατηρητέον τὰ ἑξῆς :

Καθ' ὃν τρόπον παράγεται τελεσιδικία τῶν πολιτικῶν ἀποφάσεων, κατὰ τὸν αὐτὸν παράγεται καὶ ἡ τῶν διοικητικῶν. Τελεσίδικος δὲ διοικητικὴ ἀπόφασις εἶναι ἐκείνη, ἥτις ἐδικάσθη ὁριστικῶς κατὰ πρῶτον βαθμὸν ἀνεκκλήτως, ἢ κατὰ δεύτερον βαθμόν.

Ἐντεῦθεν αἱ τελεσίδικοι διοικητικαὶ ἀποφάσεις, ἔχουσαι ὑπὲρ ἑαυτῶν τὸ ἀμάχητον τεκμήριον τοῦ δεδικασμένου, συνεπάγονται ταὐτά, οἷα καὶ αἱ τελεσίδικοι πολιτικαὶ ἀποφάσεις, ἀποτελέσματα. Ὅθεν ἐκτελοῦνται παραχρῆμα κατὰ παντὸς ἰδιώτου καὶ παρέχουσι δικαίωμα ἐγγραφῆς ὑποθήκης, κατασχέσεως καὶ ἀναγκαστικῆς ἐκτελέσως.

Πρὸς δὲ τούτοις ἀποτελοῦσι δεδικασμένον οὐ μόνον ἐνώπιον τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτῆς τῆς διοικήσεως, οὐδενὸς διοικητικοῦ ἄρχοντος, οὐδὲ τοῦ ὑπουργοῦ ἢ καὶ τοῦ Βασιλέως, δυναμένου ν' ἀνακαλέσῃ διοικητικὴν ἀπόφασιν, ἔστω καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσαν [1].

468. Ἀλλ' ἐνῷ ἅπασαι αἱ τελεσίδικοι πολιτικαὶ ἀποφάσεις ὑπόκεινται εἰς τὰ ἔκτακτα ἔνδικα μέσα, αἱ διοικητικαὶ τοὐναντίον δὲν ἀνέχονται κατὰ κανόνα οὐδὲν τῶν μέσων τούτων. Ὅθεν πᾶν ὅ,τι δικασθῇ ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς, εἴτε κατὰ πρῶτον βαθμὸν καὶ ἀνεκκλήτως, εἴτε κατὰ δεύτερον καὶ τελεσιδίκως, προσκτᾶται κῦρος ἀμάχητον, πλὴν ἐὰν ἐξαιρετικῶς ὁ νόμος ἐν ὡρισμένοις θέμασιν ἐπιτρέψῃ ἔνδικόν τι μέσον ἔκτακτον.

Βεβαίως τοῦτο εἶναι ἀτέλεια παρ' ἡμῖν, οὐδ' ἐξεπίτηδες ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ νομοθέτου, παραγομένου δῆθεν ὑπὸ τῆς ἰδέας τῆς ὅσον οἷόν τε ταχείας ἐκδικάσεως τῶν διοικητικῶν διαφορῶν. Ἀποδοτέον μᾶλλον εἰς τὴν κατάργησιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τὴν μὴ ἀντικατάστασιν αὐτοῦ ὑπ' ἄλλης ἀρχῆς. Ἐν Γαλλίᾳ τῷ Συμβουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας ἐπιφυλάσσεται τὸ αὐτὸ δικαίωμα κατὰ πάσης τελεσιδίκου διοικητικῆς ἀποφάσεως, οἷον καὶ τῷ Ἀκυρωτικῷ κατὰ τῶν ἐμοίων ἀποφάσεων τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Τὸ αὐτὸ δὲ δικαίωμα, ὡς ἐξηγηθήσεται κατωτέρω, παρέχεται καὶ ἐν Πρωσσίᾳ τῷ ἀνωτάτῳ διοικητικῷ δικαστηρίῳ. Ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἐπικρατείαις ταύταις καταστέλλεται ἐπαρκῶς πᾶσα τυχὸν ὑπέρβασις τῶν καθηκόντων καὶ τῆς ἁρμοδιότητος τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, ἢ κακὴ ὑπ' αὐτῶν ἑρμηνεία καὶ ἐφαρμογὴ τῶν διοικητικῶν νόμων κατὰ τὴν ἐκδίκασιν ὑποθέσεων τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ.

---

1 Ὅρα Δ. 21 Ἰουν. 1835 [6', 3] περὶ παραδόσεως ἀναφορῶν καὶ τῶν ἀποφάσεών των Ἄρθρ. Η'. «Γνωστοποιεῖται πρὸς τούτοις ρητῶς, »ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐκκληθῇ εἰς Ἡμᾶς καὶ νὰ πεμφθῇ εἰς τὸ Ἀνακτο»βούλιον Ἡμῶν καμμία ὑπόθεσις, ἥτις ἐκκαλεσθεῖσα εἰς τὰ ἁρμόδια δι»καστήρια, εἰς τὰς *διοικητικὰς ἀρχάς, εἰς τὰς ὁποίας παρεχωρήθη* »*δικαστικὴ ἐξουσία, ἐκρίθη τελεσίδικος*».

469. Ἀλλ' εἰ καὶ δήποτε κἂν ὦσι τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ἐκ τῆς νομοθετικῆς ταύτης ἀτελείας, δὲν δύνανται ν' ἀναπληρώσωσι ταύτην τὰ τακτικὰ δικαστήρια διὰ τῆς ἐξ ἀναλογίας ἑρμηνείας τῶν περὶ κοινοῦ δικαίου κανόνων, ὅπως ὑπεραμυνθῶσι δῆθεν τῶν ἰδιωτικῶν συμφερόντων.

Ὅθεν ἀπαράδεκτος εἶναι ἡ ἀναίρεσις κατὰ τελεσιδίκων διοικητικῶν ἀποφάσεων, πλὴν τῶν περιπτώσεων τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ρητῶς ἐπιτρεπομένων, ὡς π. χ. ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἐλεγ. Συνεδρίου [1].

Ἕνεκα τούτου καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι διοικητική τις ἀρχὴ ἢ δικαστήριον διοικητικὸν παρεβίασε τοὺς κειμένους νόμους, ὥστε π. χ. ἐχαρακτήρισέ τινα ὡς φορολογούμενον ἐπὶ ἐπιτηδεύματι μὴ ἀναγραφομένῳ ὑπὸ τοῦ νόμου, ἢ μάλιστα καὶ ἐξαιρουμένῳ τῆς φορολογίας, ὁ οὕτω βλαπτόμενος ἰδιώτης δὲν δύναται νὰ προσφύγῃ εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον καὶ ζητήσῃ τὴν ἀναίρεσιν τῆς διοικητικῆς ἀποφάσεως. ἐπὶ τῇ ἁπλῇ βάσει τῶν κανόνων τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας. Ὡσαύτως δὲν χωρεῖ ἀναίρεσις π. χ. κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, τῶν ἐκδιδομένων ἐπὶ τῶν ἀμφισβητήσεων περὶ ὁρίων μεταξὺ δύο ἢ πλειόνων δήμων [2].

Οὐ μόνον δὲ κατὰ τῶν διοικητικῶν ἀποφάσεων δὲν χωρεῖ κατὰ κανόνα ἀναίρεσις, ἀλλὰ καὶ ὅταν τὰ τακτικὰ δικαστήρια ἐκδίδωσιν ἀποφάσεις ἐπὶ ἀντικειμένων τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, δὲν ἐπιτρέπεται τὸ ἔκτακτον τοῦτο ἔνδικον μέσον.

Οὕτω π. χ. δὲν χορηγεῖται ἀναίρεσις α') κατ' ἀποφάσεως πρωτοδίκου καὶ ἀνεκκλήτου, ἐκδοθείσης ἐπὶ τῇ ἀνακοπῇ κατὰ τῆς πράξεως τοῦ Οἰκονομικοῦ Ἐφόρου περὶ πληρωμῆς τέλους κληρονομίας ἢ κληροδοσίας [3]· β') κατ' ἀποφάσεως ἐκδοθείσης ἐπὶ ἀγωγῆς περὶ ἀποζημιώσεως κατὰ τοῦ δήμου ἕνεκα γενομένης

---

1 Ὅρα ἀνωτ. § 415.

2 Ἀρ. Πάγου 86 (1887). Ὅρα καὶ *Δηλιγ.*— *Ζηνοπούλου*. Π, 217, σημ.— Πρβλ. καὶ ἀνωτ. § 92.

3 Ν. ΡΙϚ' 18 Δεκεμβρ. 1865 [60] Ἄρθρ. 3. Ἀρ. Π. 301 [1877].— Ἄρθρ. 44 τοῦ νέου περὶ χαρτοσ. Ν. ΑΧΚΕ'.

φθορᾶς δένδρων καὶ φυτείας [1]· γ') κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Πρωτοδικείου καὶ Ἐφετείου, τῶν ἀφορωσῶν τὸ κῦρος τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν [2].

470. Ὡσαύτως, τοῦ νόμου οὐδὲν ὁρίσαντος, δὲν ἐπιτρέπεται κατὰ τῶν διοικητικῶν ἀποφάσεων ἀναψηλάφισις, ἤτοι τὸ ἔκτακτον ἔνδικον μέσον, δι' οὗ προσβάλλεται δι' ὡρισμένους λόγους τὸ τεκμήριον τῆς ἀληθείας, ὅπερ παρέχουσιν αἱ τελεσίδικοι ἀποφάσεις [3].

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ἕνεκα τῆς ἰδιαζούσης φύσεως τῶν διοικητικῶν ἀποφάσεων δὲν δυνάμεθα κατ' ἀρχὴν νὰ χορηγήσωμεν τὴν κατ' αὐτῶν ἀναψηλάφησιν καθ' ὅλας τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς παραδέχεται ταύτην ἡ Πολιτικὴ Δικονομία, ἀλλὰ διά τινας τούτων δικαία θὰ ἦτο καὶ συμφέρουσα οὐ μόνον πρὸς τοὺς ἰδιώτας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ Κράτος αὐτό. Καὶ κατὰ τοῦτο λοιπὸν ἡ ἡμετέρα διοικητικὴ νομοθεσία εἶναι ἀτελὴς συγκρινομένη μάλιστα πρός τε τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν τῶν πλείστων γερμανικῶν κρατῶν [4].

Τέλος οὐδὲ τριτανακοπή, οὐδὲ ἀγωγὴ κακοδικίου χωρεῖ, διὰ τὸ κενὸν τῶν ἡμετέρων νόμων, ἐν ταῖς διοικητικαῖς δίκαις [5]. Ἀλλ' ἀντὶ τῆς ἀγωγῆς κακοδικίου ὁ βλαβεὶς ἰδιώτης ἐκ τῆς διοικητικῆς ἀποφάσεως, ἕνεκα δόλου ἢ μεγάλης ῥαθυμίας τοῦ ἐκδόντος

1 Ν. 1 Ἰουλ. 1838 [27] Ἄρθ. Γ'. Ἀρ. Π. 261 [1854], 190 [1868].

2 Ὅρα ἀνωτ. § 294 καὶ ἀπόφ. Ἀρ. Π. 74 [1865] καὶ 310 [1883]. —Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ ἡ ὑπ' ἀριθ. 287 [1888] ἀπόφ. Ἀρ. Π., στηριζομένη εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθ. 34 τοῦ περὶ ἰδιοποιΐας Ν. ΣΞΓ' 16 Δεκεμβρ. 1867 [1868,5]. Κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἀπόφασιν ἡ φράσις τοῦ νόμου «τὸ πρωτοδικεῖον δικάζει *ἀνεκκλήτως*...» ἐννοεῖ, ὅτι ἀπαγορεύεται τὸ ἔνδικον μέσον τῆς ἐφέσεως, οὐχὶ ὅμως καὶ τῆς ἀναιρέσεως. Τὸ καθ' ἡμᾶς ἀμφιβάλλομεν σφόδρα περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς τοιαύτης ἑρμηνείας.

3 *Οἰκονομίδου*, Πολιτ. Δικ. τελ. ἔκδ. σ. 819 καὶ ἐρ. — Ἐξαιρετικῶς ἐπιτρέπεται κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἐλεγ. Συνεδρίου. Ὅρα ἀνωτ. § 417.

4 Ὅρα Block. Dict. de l'adm. ἐν λ. requête civile καὶ Stengel, Wört Deut. Verwalt. r. ἐν λ. Verwaltungsstreitverfahren.

5 Block, ἔνθ' ἀνωτ. ἐν λ. tierce opposition.

αὐτὴν διοικητικοῦ ὑπαλλήλου, ἔχει τὴν ἄμεσον κατ' αὐτοῦ ἀγωγὴν περὶ ἀποζημιώσεως.

Ἐὰν ὅμως εἰς τὴν ἔκδοσιν διοικητικῆς ἀποφάσεως λάβῃ κατὰ νόμον μέρος τακτικὸς δικαστής, ἐφαρμοστέα κατ' αὐτοῦ τὰ περὶ κακοδικίου διατετυπωμένα ὑπὸ τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας [1].

471. Αἱ τελεσίδικοι διοικητικαὶ ἀποφάσεις, ἀποτελοῦσαι δεδικασμένον οὐ μόνον ἀπέναντι τῶν δικαστηρίων ἀλλὰ καὶ πάσης ἄλλης ἀρχῆς, ἐκτελοῦνται παραχρῆμα ἀνευ περιαφῆς τύπου ἐκτελέσεως κατὰ παντὸς προσώπου, συνεπαγόμεναι οὐ μόνον δικαίωμα κατασχέσεως καὶ προσωπικῆς κρατήσεως, ἀλλὰ καὶ ὑποθήκης [2]. Ἐξαιρετικῶς μόνον αἱ κατὰ τοῦ δημοσίου καὶ τῶν δήμων διοικητικαὶ ἀποφάσεις δὲν ἐκτελοῦνται ἀναγκαστικῶς, ἀπαγορευομένης τῆς κατ' αὐτῶν κατασχέσεως [3].

Αἱ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διοικητικῶν ἀποφάσεων διαφοραὶ ἢ ἀντιρρήσεις δικάζονται οὐχὶ ὑπὸ τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, εἰδικὴν ὅλως ἐχόντων δικαιοδοσίαν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν τακτικῶν [4]. Τοῦτο ἀναγνωρίζεται καὶ ἐν Γαλλίᾳ, ἔνθα ἡ διοικητικὴ δικαιοδοσία εἶναι πολλῷ συστηματικώτερον ὠργανωμένη ἢ παρ' ἡμῖν [5].

Πλὴν ὅμως ῥητῆς διατάξεως τοῦ νόμου οὐδεὶς καταδιωκόμενος δυνάμει διοικητικῆς ἀποφάσεως ὑπὸ τοῦ δημοσίου δύναται ν' ἀντιτάξῃ συμψηφισμόν. Ὡσαύτως ἡ ἀνακοπὴ κατὰ τῆς ἐκτελέσεως, τῆς ὑπὸ τοῦ δημοσίου γενομένης, ἐπιτρέπεται δι' εἰδικοὺς λόγους, οὐδὲ ἔχει ἀνασταλτικὴν δύναμιν, εἰμὴ ἐπὶ πλειστηριασμοῦ [6].

1 Ὅρα ἀνωτ. § 439 σημ. 2.

2 Ν. Ὑποθ. Ἄρθρ. 11 καὶ 14. Ν. ΥΛς' 29 Μαΐου 1871 [26]. Ἄρθρ. 2, 36 καὶ ἐπόμ. Ὅρα καὶ ἀνωτ. § 413, 420, 428.

3 *Οἰκονομίδου*, Πολ. Δ. σ. 879 σημ. 1.

4 Ὅρα ἄρθρ. 49 τοῦ ἀνωτ. Ν. ΥΛΣ', δι' οὗ ἠτροποποιήθη ἐν μέρει τὸ ἄρθρον 870 τῆς πολιτ. Δικ. ὡς καὶ τὰ σχετικὰ αὐτοῦ. Ἐξαιρεῖται ἡ ἀνωτέρω ἐν παραγράφῳ 428 μνημονευομένη περίπτωσις. Τίνες ἀντιρρήσεις ἐγείρονται κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν, ὅρα ἐν *Οἰκονομ.* αὐτ. σ. 962 καὶ ἐρ.

5 Ὅρα Block ἔνθ' ἀνωτέρω ἐν λ. exécution.

6 Ἄρθρ. 50 καὶ 51 τοῦ ἀνωτ. Ν. ΥΛΣ'.

Εἰδικώτερον διὰ τὰ πρὸς τὸ δημόσιον ὀφειλόμενα ἐξ ἐλλειμμάτων διαχειρίσεως δημοσίων ὑπολόγων, ἢ ἐξ ἐνοικιάσεως, ἢ ἐκ παραβάσεως τῶν περὶ μονοπωλίων, τῶν τελωνειακῶν ἢ ἄλλων φορολογικῶν νόμων, τῶν βεβαιουμένων διὰ τελεσιδίκου δικαστικῆς ἢ διοικητικῆς ἀποφάσεως, δὲν ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 687, 690 καὶ 693 τῆς Πολιτ. Δικον., οὐδ' ἀντιτάσσεται ὁ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθ. 512 περὶ πτωχεύσεως καὶ χρεωκοπίας καταρτιζόμενος συμβιβασμός [1].

---

1 Ἄρθ. 4, 5 τοῦ Ν. ΑΥΙΒ' 1 Ἀπριλ. 1887 [78].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΕΝ ΓΑΛΛΙΑΙ, ΠΡΩΣΣΙΑ ΚΑΙ ΑΓΓΛΙΑ

Α'. Ἐν Γαλλίᾳ.

Περίληψις.

472. Ἱστορικόν.
473. Βάσις τοῦ γαλλικοῦ συστήματος.
474. Περὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Δικαιοδοσία αὐτοῦ.
475. Διαδικασία.—Εἰσαγωγὴ τῶν προσφυγῶν (recours).
476. Ἀνάκρισις τῆς ὑποθέσεως.
477. Ἐκδίκασις.
478. Ἔνδικα μέσα κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας
479. Ἰδιαίτεροι κανόνες ἐπὶ τῶν προσφυγῶν δι' ὑπέρβασιν καθηκόντων.
480. Προαπαιτούμενα προσφυγῆς δι' ὑπέρβασιν καθηκόντων. Ἀποτελέσματα αὐτῆς.
481. Περὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Νομαρχίας. Δικαιοδοσία αὐτοῦ.
482. Διαδικασία.
483. Κρίσις καὶ ἀπόφασις.
484. Ἔνδικα μέσα κατ' ἀποφάσεων τοῦ Συμβουλίου τῆς Νομαρχίας.
485. Περὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.
486. Δικαιοδοσία αὐτοῦ.
487. Περὶ τῶν λοιπῶν διοικητικῶν δικαιοδοσιῶν.

472. Καὶ κατὰ τὸ παλαιὸν σύστημα, τὸ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ὑφίστατο ἡ διάκρισις ἐν Γαλλίᾳ μεταξὺ ἀστικῆς καὶ διοικητικῆς δικαιοσύνης, ὑπῆρχον δὲ ἐκπαλαι ἰδιαίτερα δικαστήρια,

ἐκ διοικητικῶν ὀργάνων ἀποτελούμενα, πρὸς ἐκδίκασιν διοικητικῶν διαφορῶν[1].

Τὸ σύστημα τοῦτο οὐ μόνον ἠκολούθησαν οἱ νομοθέται τοῦ 1789, ἀλλὰ καὶ ὑπερηκόντισαν· διότι τὸ περιλάληγον δόγμα τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν, καὶ εἰδικώτερον τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τῆς διοικητικῆς, προήγαγον μέχρι καὶ τοῦ ὑπολαμβάνειν τὴν διοικητικὴν ἐξουσίαν ὡς ἐνέχουσαν ἐν ἑαυτῇ καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ δικάζειν διοικητικὰς διαφοράς[2]. Συνεπεῖς πρὸς τὴν θεωρίαν ταύτην δὲν συνέστησαν ἴδιον προσωπικόν, ἵνα δικάζῃ τὰς διοικητικὰς διαφοράς, ἀλλ' ἀνέθηκαν τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς αὐτοὺς τοὺς διοικητικοὺς ἄρχοντας.

Χαλεπῶς, καὶ μόλις διὰ τοῦ Συντάγματος τῆς 22 frimaire VIII ἐζήτησαν νὰ κολάσωσι τὸ ἀπόλυτον τοῦ συστήματος διὰ τῆς ἱδρύσεως ἰδίων δικαστηρίων πρὸς ἐκδίκασιν τῶν διοικητικῶν διαφορῶν, ἤτοι τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς ἀνωτάτου, καὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Νομαρχίας ὡς πρωτοβαθμίου ἐν ἑκάστῳ Νομῷ.

Καὶ κατεστάθησαν μὲν ταῦτα ἐντελῶς ἀποκεχωρισμένα τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῆς διοικητικῆς ἱεραρχίας, ὥστε οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὰ ἐκηρύχθησαν ἐπίσης μετακλητοί, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ διοικητικοὶ ὑπάλληλοι.

473. Παρὰ τὰς ἐν τῷ μεταξὺ πολιτικὰς μεταλλαγὰς καὶ ἀναστατώσεις τὸ σύστημα τοῦτο παραμένει μέχρι σήμερον, πολλαχοῦ μὲν ἐν τοῖς καθέκαστα τροποποιηθέν, οὐδαμῶς δὲ κατ' ἀρχήν. Τοῦτο δὲ ἐκλαμβάνοντες ὡς τὸ ἰδεῶδες οἱ γάλλοι συγγραφεῖς δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διακρίνωσι τὸ μέγα ἐν αὐτῷ ἐλάττωμα, ἤτοι τὴν μὴ ἐγκατάστασιν μονίμων καὶ ἀνεξαρτήτων

1 Τοιαῦτα ἦσαν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν: La Cour des aides, les greniers à selles. Traités forainos, la Juridiction des élections, le Conseil du roi κτλ.

2 Πρὸς τοῦτο ἐπεκαλέσθησαν ἀτόπως καὶ τὴν τοῦ Οὐλπιανοῦ ῥῆσιν περὶ διαιρέσεως τῆς ἐξουσίας εἰς καθαρὰν καὶ μικτήν. Merum est imperium, quod etiam potestas apellatur, mixtum est imperium cui etiam juridictio inest.

διοικητικῶν δικαστῶν, καὶ τοι δύο τῶν διασημοτέρων, ὁ Cormenin καὶ Macarel ἐπήνεγκον πρὸ πολλοῦ τὴν παρατήρησιν, ὅτι ὡς ἔχει ὁ θεσμὸς στερεῖται τῶν ἀπαιτουμένων ἐγγυήσεων, ἃς εὐλόγως ἀξιοῦσιν ὅ,τε δικαστὴς καὶ διάδικοι.

Ἐκ τῆς ἰδέας, ὅτι ἔγκειται ἐν τῇ φύσει τῆς διοικητικῆς ἐξουσίας οὐ μόνον τὸ διοικεῖν καὶ ἐπιτάσσειν, ἀλλὰ καὶ τὸ δικάζειν διοικητικὰς διαφοράς, προῆλθεν ἡ γενικὴ ἀρχή, ὅτι ἡ δικαιοδοσία (Jurisdictio) τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν καὶ διοικητικῶν δικαστηρίων δὲν περιορίζεται, ὡς παρ' ἡμῖν, ἐπὶ ἐκείνων μόνον τῶν ἀντικειμένων, ἅτινα εἰδικοὶ νόμοι προσδιώρισαν ἑκάστοτε, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐπεκτείνεται ἐπὶ πάσης ἀμφισβητήσεως διοικητικῆς φύσεως, προερχομένης ἐκ πράξεως ἢ ἐνεργείας τῆς διοικήσεως, [1].

Ἐντεῦθεν δύο ὑπάρχουσιν ἐν Γαλλίᾳ δικαιοδοσίαι, ἔνθεν μὲν ἡ διοικητική, ἔνθεν δὲ ἡ ἀστικὴ ἢ πολιτικὴ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων· ἀμφότεραι δὲ εἶναι ἐντελῶς ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξάρτητοι καὶ ἀποκεχωρισμέναι. Ἡ διοικητικὴ δικαιοδοσία δὲν θεωρεῖται, ὡς παρ' ἡμῖν, ἐξαιρετική, οἱονεὶ τμῆμα ἀποσπασθὲν ἀπὸ τῆς ἀστικῆς δικαιοδοσίας, ἀλλ' ὡς αὐτοτελὴς καὶ ἰσότιμος πρὸς τὴν δικαστικήν. Ἂν, λέγει ὁ Henrion de Pansey, ὁ τακτικὸς δικαστὴς δὲν ἔχῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπιλαμβάνεσθαι διοικητικῶν ὑποθέσεων, τοῦτο προέρχεται ὄχι διότι περιορίσθη ὡς πρὸς τοῦτο ἡ δικαιοδοσία αὐτοῦ, ἀλλὰ διότι οὐδέποτε εἶχε τοιαύτην [2].

474. Τὴν πλείστην καὶ ἀνωτάτην διοικητικὴν δικαιοδοσίαν ἔχει τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἐν τῇ εἰδικῇ συνελεύσει αὐτοῦ ἢ ἐν τῷ τμήματι τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ [3].

1. Vivien. Études adm. II. «Ces affaires sont inomprabes, mobiles, incessantes; ce n'est pas en vertu dun texte de loi qu'elles ressortissent au contentieux administratif, mais bien par leur nature propre. Aucune loi spéciale n'a dû intervenir pour les y classer, il en faudrait une pour les en distraire».

2. Block. Dict. de l'adm. fr. Ἐκδ. τοῦ 1891 ἐν λ. juridiction adm. No 29.

3. Ὅρα ἀνωτ.

Κατὰ τὸν Ν. τῆς 24 Μαΐου 1872 τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας «κρίνει κυριαρχικῶς (souverainement) τὰς προσφυγὰς ἢ τὰ ἔνδικα μέσα (recours) ἐπὶ ὑποθέσεων τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ καὶ τὰς αἰτήσεις ἀκυρώσεως (annulation) ἐπὶ ὑπερβάσει καθηκόντων (excès de pouvoir) τῶν πράξεων τῶν διαφόρων διοικητικῶν ἀρχῶν» [1].

Κατὰ τὴν νέαν ταύτην διάταξιν τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἔχει ἰδίαν δικαιονομικὴν ἐξουσίαν, εἶαν δήπου καὶ τὰ τακτικὰ δικαστήρια καὶ κυριώτατα τὸ Ἀκυρωτικόν, ἐν ᾧ κατὰ τὸ παλαιότερον σύστημα αἱ ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου ἐπὶ διοικητικῶν ἀμφισβητήσεων ἐχαρακτηρίζοντο ὡς ἁπλαῖ γνωμοδοτήσεις, οὐδὲν ἔχουσαι ἔννομον κῦρος, πρὶν ἢ περιβάλῃ ταύτας ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους διὰ τῆς ἑαυτοῦ ὑπογραφῆς. Ἕνεκα τῆς νομοθετικῆς ταύτης μεταβολῆς, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὴν αὐθεντίαν τῶν ἀποφάσεων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τὴν σχετικὴν μονιμότητα τῶν ἀποτελούντων αὐτὸ μελῶν παρέχονται τοῖς διαδίκοις αἱ αὐταὶ ἐγγυήσεις πεφωτισμένης καὶ ἀπερολήπτου κρίσεως, ὅσαι καὶ ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου πολιτικοῦ δικαστηρίου.

Ἡ δικαιοδοσία τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐν τῷ ἀμφισβητουμένῳ διοικητικῷ εἶναι τριπλῆ· ἤτοι δικάζει α') εἰς πρῶτον καὶ τελευταῖον βαθμόν, β') κατ' ἔκκλησιν, γ') ὡς ἀκυρωτικόν.

Πρωτοβαθμίως καὶ τελεσιδίκως ἀποφαίνεται ἐπὶ τῶν προσφυγῶν κατὰ τῶν πράξεων τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους, δι' ὧν προσβάλλονται κεκτημένα δίκαια, ἰδίως περὶ τὰς συντάξεις, πολιτικὰς ἢ στρατιωτικάς, καὶ τοὺς διορισμοὺς ἀξιωματικῶν, κατὰ τῶν πράξεων τῶν ὑπουργῶν, δι' ὧν προσβάλλονται κεκτημένα δίκαια κτλ.

Κατ' ἔκκλησιν δικάζει τὰς ἀποφάσεις τὰς ἐκδοθείσας ὑπὸ

---

1. Οἱ Γάλλοι συγγραφεῖς διακρίνουσι τὰ παρὰ τῷ Συμβουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας ἔνδικα μέσα εἰς recours en reformation, en annulation, en interprétation καὶ εἰς recours pour excès de pouvoir. (Marie, Elem. de droit adm. 1890 σ. 99.

τῶν συμβουλίων τῆς νομαρχίας, ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν, ἐν αἷς περιπτώσεσιν ἀποφαίνονται ὡς δικασταί, καὶ τῶν ἐν ταῖς ἀποικίαις διοικητικῶν δικαιοδοσιῶν.

Τέλος ὡς ἀκυρωτικὸν δικάζει περιοριζόμενον εἰς τὸ νὰ ἀκυρώσῃ τὰς μὴ κανονικὰς πράξεις (actes irreguliers), ἤτοι χωρὶς νὰ ὑποκαταστήσῃ εἰς ταύτας ἄλλην τινὰ ἀπόφασιν, ἐπὶ τῶν ἑξῆς περιπτώσεων αἰτήσεως ἀναιρέσεως : α') δι' ἀναρμοδιότητα καὶ παράβασιν τῶν τύπων ἢ τοῦ νόμου κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἐλεγ. Συνεδρίου, β') δι' ἀναρμοδιότητα καὶ ὑπέρβασιν καθηκόντων κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ ἀνωτάτου στρατολογικοῦ συμβουλίου, γ') ἐπὶ ὑπερβάσει καθηκόντων κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν ἄλλων διοικητικῶν δικαιοδοσιῶν, αἵτινες δικάζουσι κατ' ἔφεσιν —κατὰ τῶν πράξεων πασῶντων διοικητικῶν ἀρχῶν, δημάρχων, ἐπάρχων, νομαρχῶν, προέδρου τῆς Δημοκρατίας— κατὰ τῶν πράξεων τῶν διοικητικῶν συμβουλίων, οἷον νομαρχιακῶν καὶ δημοτικῶν —ἐπὶ κανονισμοῦ ἁρμοδιότητος μεταξὺ τῶν διαφόρων διοικητικῶν δικαιοδοσιῶν.

475. Αἱ ὑποθέσεις εἰσάγονται ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας διὰ πληρεξουσίου δικηγόρου, διὰ τῶν ὑπουργῶν, ἔστιν ὅτε καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν διαδίκων ἀμέσως, ἄνευ δηλαδὴ μεσολαβήσεως συνηγόρου. Τὸ ἔγγραφον τῆς προσφυγῆς (recours), κατατιθέμενον εἴτε παρὰ τῷ Γενικῷ Γραμματεῖ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, εἴτε ἐν τῇ νομαρχίᾳ ἢ τῷ ἐπαρχίῳ, πρέπει νὰ περιέχῃ συνοπτικὴν ἔκθεσιν τῶν γεγονότων καὶ ἀποδεικτικῶν μέσων (faits et moyens), τὴν αἴτησιν (conclusion), τὸ ὄνομα καὶ τὴν κατοικίαν τῶν διαδίκων, τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα μέλλει νὰ ἐπικαλεσθῇ καὶ τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἐπισυνάπτωνται.

Κατὰ κανόνα τρίμηνος εἶναι ἡ προθεσμία τῆς προσφυγῆς ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἐκοινοποιήθη ἡ προσβαλλομένη ἀπόφασις.

Ἡ προσφυγὴ δὲν ἔχει ἀνασταλτικὴν δύναμιν, εἰμὴ διετάχθη τὸ ἀντίθετον ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Ἀλλὰ καὶ τὰ νομαρχιακὰ συμβούλια δύνανται ἐν περιπτώσει προσφυγῆς ν' ἀναβάλλωσι τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεών των, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἐγ-

γυοδοσίας ἢ τῆς ἀποδείξεως περὶ ἐπαρκοῦς φερεγγυότητος.

476. Ἡ προανάκρισις τῆς ὑποθέσεως (instruction) γίνεται ἐν τῷ Συμβουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας ὑπὸ τοῦ τμήματος τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, ὅπερ διατάσσει πρὸ παντὸς ἄλλου τὴν εἰς τὸν ἀντίδικον κοινοποίησιν τῆς προσφυγῆς.

Ὁ ἀντίδικος ὀφείλει ν' ἀπολογηθῇ ἐντὸς τῆς νομίμου προθεσμίας, ἥτις δύναται καὶ νὰ ἐλαττωθῇ ὑπὸ τοῦ τμήματος. Παρελθούσης τῆς προθεσμίας ἀπράκτου, τὸ τμῆμα προβαίνει εἰς τὰ περαιτέρω.

Πᾶς τρίτος, νομίζων ἑαυτὸν ἐνδιαφερόμενον εἰς τὴν ὑπόθεσιν, δύναται νὰ παρέμβῃ, ἡ παρέμβασις δ' αὕτη δέον νὰ ποινοποιῆται εἰς τοὺς διαδίκους.

Τὸ τμῆμα δύναται πρὸς τούτοις νὰ διατάξῃ πραγματογνωμοσύνην ἢ ἐξέτασιν (enquête), καθ' ὃν ἤθελεν ἐγκρίνῃ τρόπον.

477. Ἡ ὑπόθεσις οὕτως ἀνακριθεῖσα μεταβιβάζεται εἰς τὸν προσδιοριζόμενον ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ τμήματος σύμβουλον, ἵνα ποιήσῃ τὴν εἰσήγησιν.

Ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τῶν εἰσαχθεισῶν διὰ μέσου δικηγόρου συντάσσεται ἡ εἰσήγησις ἔγγραφος, ἀναγινώσκεται δὲ ἐνώπιον τοῦ τμήματος, ὅπερ συζητεῖ ταύτην καὶ συντάσσει σχέδιον ἀποφάσεως. Μετὰ τοῦτο παραδίδεται ἡ δικογραφία πρὸς εἰσηγητὴν (maître des requêtes), ὅπως ἐκπληρώσῃ κατὰ τὴν δημοσίαν συζήτησιν καθήκοντα Β. Ἐπιτρόπου.

Κατὰ τὴν προσδιορισθεῖσαν ἡμέραν τῆς προφορικῆς συζητήσεως ἐνώπιον τῆς Συνελεύσεως τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ πρῶτον μὲν ἀναγινώσκεται ἡ ἔκθεσις τοῦ εἰσηγητοῦ, εἶτα δὲ οἱ δικηγόροι ὑποβάλλουσι τὰς παρατηρήσεις καὶ τελευταῖος ὁ Ἐπίτροπος τῆς Κυβερνήσεως γνωμοδοτεῖ ὑπὲρ τῆς λύσεως, ἥτις φαίνεται αὐτῷ ἡ συμφωνοτέρα πρὸς τὸν νόμον καὶ τὴν δικαιοσύνην.

Τούτων γενομένων, ἡ Συνέλευσις συσκέπτεται κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, μεθ' ὃ ἀπαγγέλλει τὴν ἀπόφασιν δημοσίᾳ.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ὑποθέσεων, καθ' ἃς παρίστανται οἱ διάδικοι διὰ πληρεξουσίων δικηγόρων. Εἰς ὅσας δὲ περιπτώσεις ἐπιτρέπει ὁ νόμος τὴν αὐτοπρόσωπον παράστασιν τῶν διαδίκων,

ἡ ὑπόθεσις δικάζεται ὑπὸ μόνου τοῦ τμήματος ἐν συνεδριάσει μυστικῇ, ἀφοῦ πρῶτον ἀκουσθῇ ὁ εἰσηγητὴς καὶ ὁ Ἐπίτροπος τῆς Κυβερνήσεως. Ἐὰν ὅμως μέλος τι τοῦ τμήματος ἢ ὁ Ἐπίτροπος αἰτήσωνται τὴν εἰς τὴν Συνέλευσιν τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ παραπομπὴν τῆς ὑποθέσεως, τότε τηρεῖται ἡ προηγουμένη διαδικασία τῆς προφορικῆς συζητήσεως.

Ἰδιαιτέραν διαδικασίαν ὡς πρὸς τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἐκλογικῶν ὑποθέσεων καὶ τῶν περὶ τοὺς ἀμέσους φόρους ἀμφισβητήσεων εἰσήγαγεν ὁ νόμος τῆς 26 Ὀκτωβρίου 1888, ἀλλ' αὕτη ἐλάχιστον διαφέρει τῶν ἄνω.

478. Τὰ κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐπιτρεπόμενα ἔνδικα μέσα εἶναι α') ἡ ἀνακοπή, ὁσάκις ἡ ἀπόφασις ἐκδοθῇ ἐρήμην τοῦ διαδίκου· β') ἡ τριτανακοπὴ παρ' ἐκείνου, οὗ τὰ δίκαια προσβάλλονται ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως, καὶ ὅστις δὲν προσεκλήθη εἰς τὴν δίκην οὔτε προσωπικῶς οὔτε δι' ἀντιπροσώπου· γ') ἡ ἀναψηλάφησις (requête civile), ἐὰν ἡ ἀπόφασις ἐξεδόθη ἐπὶ τῇ βάσει πλαστῶν ἐγγράφων, ἢ ἐὰν ὁ διάδικος κατεδικάσθη ὡς μὴ παρουσιάσας κρίσιμον ἔγγραφον, κατακρατηθὲν ὑπὸ τοῦ ἀντιδίκου, ἢ δι' ἄλλας παρατυπίας.

Ἡ προθεσμία τῆς ἀνακοπῆς εἶνε δίμηνος ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τῆς ἀποφάσεως, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τῆς ἀναψηλαφήσεως.

Ἥ τε ἀνακοπὴ καὶ ἀναψηλάφησις συνεπάγονται δύο ἀποφάσεις, τὴν μὲν περὶ τῆς παραδοχῆς τῆς αἰτήσεως, τὴν δὲ ἐπὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς.

Ἡ τριτανακοπὴ εἶνε δεκτὴ ἐπὶ τριακονταετίαν.

479. Ἡ δικαιοδοσία τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐπὶ τῶν προσφυγῶν δι' ὑπέρβασιν καθηκόντων (recours pour excès de pouvoir), ἀποτελεῖ μίαν τῶν σπουδαιοτέρων λειτουργιῶν τοῦ ἀνωτάτου τούτου διοικητικοῦ δικαστηρίου, ἧς ἀντίστοιχος δὲν ὑπάρχει οὐδαμοῦ παρ' ἡμῖν. Ἡ τοιαύτη δὲ δικαιοδοσία προβιβάζει τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας εἰς ἀληθῆ θεματοφύλακα τοῦ δημοσίου δικαίου καὶ ἔφορον ἀνώτατον τῆς νομιμότητος τῶν πράξεων πασῶν τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν.

Κατὰ κανόνα πᾶς ἰδιώτης ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ αἰτήσῃ παρὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας τὴν ἀκύρωσιν οἱασδήτινος διοικητικῆς πράξεως ἢ ἀποφάσεως διοικητικοῦ τινος δικαστηρίου. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸ τελευταῖον τοῦτο ἡ τοιαύτη αἴτησις εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν αἴτησιν ἀναιρέσεως τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων δι' ἀναρμοδιότητα, ἢ κακὴν ἑρμηνείαν, ἢ παράβασιν οὐσιωδῶν τύπων κτλ., ὡς πρὸς δὲ τὴν αἴτησιν ἀκυρώσεως διοικητικῶν πράξεων, οἱ νόμοι καὶ νομολογία τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐμόρφωσαν ἐν Γαλλίᾳ τὸ ἑξῆς σύστημα.

Ὑπέρβασις καθηκόντων διοικητικῆς τινος ἀρχῆς ἢ διοικητικοῦ συμβουλίου αἱρετοῦ ὑπάρχει, ὁσάκις αἱ ἀρχαὶ αὗται καὶ τὰ συμβούλια

α') ἀναρμοδίως ἐπελήφθησαν ὑποθέσεώς τινος, ἤτοι ἔπραξάν τι, ὅπερ δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ πράξωσι (π. χ. ὁ νομάρχης λαμβάνει μέτρα ἀστυνομικὰ περὶ ὑδάτων, τὰ ὁποῖα ἐπιφυλάσσονται τῷ ἀρχηγῷ τοῦ Κράτους, ἢ τὸ νομαρχιακὸν συμβούλιον λαμβάνει ἀπόφασιν, ἀνήκουσαν εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῆς νομαρχιακῆς ἐπιτροπείας κτλ.).

β') παρεβίασαν τύπον ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τῶν νόμων καὶ τῶν διαταγμάτων πρὸς τὸ συμφέρον τῶν πολιτῶν (π. χ. ὁ νομάρχης προβαίνει εἰς πρᾶξιν ἀνατεθειμένην τῷ δημάρχῳ, πρὶν ἢ ἐπιτάξῃ πρῶτον τὸν δήμαρχον, ὅπως τὴν ἐκτελέσῃ αὐτός, ἢ ὁ νομάρχης ἐνέκρινεν ὑπὸ ὅρους ἐνέργειάν τινα τοῦ δημάρχου, ὁ δὲ δήμαρχος δὲν συνεμορφώθη πρὸς τοὺς ὅρους τούτους).

γ') παρεβίασαν τὸν νόμον, ἤτοι ἡ ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς ἐκτελεσθεῖσα πρᾶξις δὲν ἀνάγεται εἰς τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐνεργῇ (π. χ. ὁ νομάρχης ἐπιβάλλει παρανόμως τὸ κλεῖσιμον καπηλείου, ἢ ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας ἀρνεῖται παρὰ τὸν νόμον ἄδειαν θήρας).

δ') κατεχράσθησαν τῆς ἑαυτῶν ἐξουσίας (détournement de pouvoir), ἤτοι ἡ διοικητικὴ ἀρχὴ μετεχειρίσθη ἐξουσίαν τινὰ παρὰ τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου ὡρισμένον σκοπόν, (π. χ. ὁ νομάρχης μεταχειρίζεται τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔχει ἐκ τοῦ νόμου ἐπὶ τῶν ρεόντων ὑδάτων, ὅπως λύσῃ ἀμφισβητήσεις μεταξὺ ἰδιωτῶν ἀναγομένας

εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, ἢ ὁ νομάρχης ἐγγράφει ἐξ ἐπαγγέλματος ἐν τῷ δημοτικῷ προϋπολογισμῷ χρέος τι ζητούμενον παρὰ τοῦ δήμου, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον οὗτος ἀρνεῖται διὰ λόγους, οἵτινες φαίνονται βάσιμοι).

480. Ἵνα δὲ μὴ κατακλύσωσι τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας αἱ προσφυγαὶ δι' ὑπέρβασιν καθηκόντων, ὡρίσθησαν ὅτι εἶναι ἀπαράδεκτοι α') ὁσάκις μὴ ὑπάρχῃ ἄμεσον καὶ προσωπικὸν συμφέρον εἰς τὴν ἀκύρωσιν τῆς προσβαλλομένης διοικητικῆς πράξεως, ἢ ὁ διάδικος ἔχῃ ἄλλο ἔνδικον μέσον, ὅπως ἀκυρώσῃ τὴν ἐπιβλαβῆ αὐτῷ διοικητικὴν πρᾶξιν. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν πρόκειται περὶ ἀστυνομικῶν διατάξεων, τὰς ὁποίας δύναται νὰ προσβάλῃ ἐπὶ ὑπερβάσει καθηκόντων καὶ πρὶν ἢ ζημιωθῇ τις ἐξ αὐτῶν, ἢ πρὶν ἢ καταδιωχθῇ ἐνώπιον τοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου ἐπὶ παραβάσει αὐτῶν.

β') Ὁσάκις διοικητική τις πρᾶξις δύναται νὰ προσβληθῇ δι' ἐφέσεως ἢ ἐκκλήσεως ἐνώπιον τῆς ἀνωτέρας διοικητικῆς ἀρχῆς.

γ') Ὁσάκις ζητεῖται μετὰ τρεῖς μῆνας ἀπὸ τῆς γνωστοποιήσεως ἢ ἐκτελέσεως τῆς προσβαλλομένης διοικητικῆς πράξεως.

Σκοπὸς τῆς προσφυγῆς δι' ὑπέρβασιν καθηκόντων εἶναι, ὅπως τὸ Σύμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἀκυρώσῃ τὴν προσβαλλομένην διοικητικὴν πρᾶξιν. Ὅθεν δεκτῆς γενομένης τῆς τοιαύτης προσφυγῆς δὲν ἐξετάζει τὸ Συμβούλιον τὴν πρᾶξιν κατ' οὐσίαν, οὐδὲ μεταρρυθμίζει ταύτην, ἀλλ' ἀκυροῖ ἁπλῶς καὶ μηδενίζει. Διὸ καὶ οὐδὲν διατάσσει, πλὴν τῆς καταδίκης τῶν ἰδιωτῶν, οὐδέποτε δὲ τοῦ Κράτους, εἰς τὰ δικαστικὰ ἔξοδα ἐν ἀποτυχίᾳ.

Τῆς πράξεως ἀκυρωθείσης, ἀπόκειται εἰς τὴν διοίκησιν νὰ λάβῃ ἄλλο τι μέτρον νόμιμον. Οὕτω παραμένει μὲν τῇ διοικήσει ἡ εὐθύνη, προστατεύονται δὲ ἐπαρκῶς τὰ συμφέροντα καὶ δικαιώματα τῶν πολιτῶν, ἀφοῦ οὐδεὶς φόβος ὑφίσταται, ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀκύρωσιν τῆς πράξεως θέλει ἐπιμείνει εἰς αὐτὴν ἡ διοίκησις καὶ ἐφεξῆς, οἱονεὶ ἐπαναστατοῦσα κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ ἀνωτάτου διοικητικοῦ δικαστηρίου.

481. Τοιαύτη είναι διὰ βραχέων ἡ δικαιοδοσία τοῦ ἐν Γαλλίᾳ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ. Ὑπ' αὐτὸ ὑφίσταται ἐν ἑκάστῳ νομῷ τὸ συμβούλιον τῆς νομαρχίας (conseil de préfecture), ὅπερ πλὴν τῶν ἄλλων διοικητικῶν αὐτοῦ καθηκόντων ἔχει καὶ δικαιοδοσίαν διοικητικήν [1].

Τὸ συμβούλιον τῆς νομαρχίας ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν μέχρις ἐννέα μελῶν, ἀναλόγως τῆς τάξεως ἑκάστου νομοῦ, δικάζει δὲ πάντοτε ἐν ἀριθμῷ περιττῷ, παραλαμβάνον ὡς γραμματέα ἕνα τῶν ὑπαλλήλων τῆς νομαρχίας διοριζόμενον ὑπὸ τοῦ νομάρχου.

Δυνάμει τοῦ νόμου τῆς 21 Ἰουνίου 1865, αἱ συνεδριάσεις τοῦ συμβουλίου, δικάζοντος διοικητικὰς ὑποθέσεις, γίνονται δημοσίᾳ.

Κατά τινας μὲν συγγραφεῖς τὸ συμβούλιον τῆς νομαρχίας θεωρεῖται ὡς τὸ τακτικὸν καὶ γενικὸν δικαστήριον τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ κατὰ πρῶτον βαθμόν· κατ' ἄλλους δὲ ὡς εἰδικὸν μετὰ περιωρισμένης δικαιοδοσίας, καθ' ὃν περίπου τρόπον τὸ εἰρηνοδικεῖον ὡς πρὸς τὰς ἀστικὰς ὑποθέσεις.

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, τὸ συμβούλιον τῆς νομαρχίας δικάζει διαφόρους ἀμφισβητήσεις ἀναφερομένας εἰς τὴν διοίκησιν τῶν νομῶν, δήμων καὶ ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, εἰς τὴν κατασκευὴν κοινοτικῶν καὶ ἀγροτικῶν ὁδῶν, εἰς τὴν ἐπιβολὴν καὶ εἰσπραξιν τῶν ἀμέσων φόρων, εἰς τὴν σύνταξιν καὶ κατάρτισιν τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων, εἰς τὸ κῦρος τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν, εἰς τὴν ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων μεταξὺ ἐργολάβων καὶ διοικήσεως ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὅρων τῆς συμφωνίας καὶ ὡς πρὸς τὰς ὀφειλομένας ἀποζημιώσεις πρὸς τοὺς ἰδιώτας καὶ εἰς ἄλλα πολλά· ἔτι δὲ ἐξελέγχει τοὺς λογαριασμοὺς τῶν δημοτικῶν εἰσπρακτόρων, τῶν δημοτικῶν δασμῶν, τῶν νοσοκομείων καὶ πάντων τῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων κτλ.

Πλὴν δὲ τούτων τὰ συμβούλια τῆς νομαρχίας ἔχουσι καὶ ποινικὴν ἐξουσίαν, ἤτοι δικάζουσι τὰς παραβάσεις τῶν νόμων

1 Ὅρα ἀνωτ. § 178.

καὶ διαταγμάτων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀστυνομίαν καὶ διατήρησιν τῶν δημοσίων ὁδῶν, τῶν διωρύγων καὶ πλωτῶν ποταμῶν, τῶν ποσίμων ὑδάτων, τῆς ἁμαξοδρομίας, τῶν τηλεγράφων κτλ. Ἀλλ' ἐπὶ πάντων τούτων δὲν ἐφαρμόζει κατὰ τοῦ παραβάτου σωματικὴν ποινήν, οὔτε διατάσσει τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων ἐπὶ δημοσίας ὁδοῦ, ἀλλ' ἁπλῶς καταδικάζει εἰς πρόστιμα καὶ διατάσσει τὴν καταστροφὴν ἔργων κατὰ παράβασιν γενομένων.

482. Ἡ παρὰ τῷ συμβουλίῳ τῆς νομαρχίας διαδικασία, μόλις διὰ νεωτάτου νόμου τῆς 22 Ἰουλίου καθορισθεῖσα ἐπακριβῶς, διακρίνεται τῆς κοινῆς παρὰ τοῖς ἀστικοῖς δικαστηρίοις, κατὰ τὰ ἑξῆς κύρια α') τὴν προδικασίαν (instruction), ἥτις γίνεται ἐγγράφως, β') τοὺς τύπους, οἵτινες εἶναι ἁπλούστεροι καὶ οἰκονομικώτεροι καὶ γ') καθ' ὅτι αὐτὸ τὸ δικαστήριον διευθύνει τὴν προδικασίαν.

Ἡ ὑπόθεσις εἰσάγεται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ δικαστήριον δι' ἀγωγῆς ἢ αἰτήσεως (requête), κατατιθεμένης παρὰ τῷ γραμματεῖ καὶ περιεχούσης τὸ ὄνομα, ἐπάγγελμα καὶ κατοικίαν τοῦ αἰτοῦντος ἢ ἐνάγοντος, τὸ ὄνομα καὶ τὴν κατοικίαν τοῦ ἐναγομένου, τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγωγῆς καὶ τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ μεταχειρισθῇ ἐν τῇ δίκῃ καὶ τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἐπισυνάπτωνται. Ὀφείλει δὲ προσέτι ὁ ἐνάγων, εἴτε ἰδιώτης εἴτε διοίκησις, νὰ ἐπισυνάψῃ ἀντίγραφον τῆς ἀγωγῆς, προωρισμένον, ὅπως κοινοποιηθῇ τῷ ἀντιδίκῳ.

Μετὰ τὴν καταχώρισιν τῆς ἀγωγῆς ἐν τῷ πρὸς τοῦτο βιβλίῳ, ὁ πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῆς νομαρχίας προσδιορίζει τὸν εἰσηγητήν, εἰς ὃν παραδίδεται ἡ δικογραφία, μετὰ ὀκτὼ δὲ ἡμέρας τὸ συμβούλιον, ἀκούσαν τοῦ εἰσηγητοῦ, κανονίζει τὴν κοινοποίησιν τῆς ἀγωγῆς εἰς τὸν διάδικον, καὶ ὁρίζει τὴν χορηγουμένην εἰς τοὺς διαδίκους προθεσμίαν πρὸς ἀπολογίαν.

Οἱ διάδικοι ἢ οἱ πληρεξούσιοι αὐτῶν δύνανται νὰ λάβωσι γνῶσιν ἐν τῷ γραφείῳ τῶν ἐγγράφων τῆς ὑποθέσεως, ὁ πρόεδρος ὅμως τοῦ συμβουλίου δικαιοῦται νὰ ἐπιτρέψῃ τῇ αἰτήσει τῶν δικηγόρων τῶν διαδίκων τὴν εἰς αὐτοὺς παράδοσιν τῶν ἐγγράφων ἐπὶ ὡρισμένην προθεσμίαν.

Αἱ ἀπολογίαι καὶ ἀπαντήσεις κατατίθενται παρὰ τῷ γραφείῳ κατὰ τὰς ὡρισμένας προθεσμίας, διατάσσεται δὲ ὑπὸ τοῦ συμβουλίου ἡ κοινοποίησις αὐτῶν.

Τὸ συμβούλιον δύναται νὰ διατάξῃ εἴτε αὐτεπαγγέλτως εἴτε τῇ αἰτήσει τῶν διαδίκων πραγματογνωμοσύνην, καθ' ἣν τηροῦνται πάντῃ ἰδιάζοντες κανόνες, ἢ αὐτοψίαν ἢ ἀνάκρισιν (enquête) περὶ γεγονότων, ὧν ἡ βεβαίωσις φαίνεται αὐτῷ ὠφέλιμος πρὸς τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ὑποθέσεως. Ἡ ἀνάκρισις ἢ ἀπόδειξις διεξάγεται εἴτε ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ συμβουλίου ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει, εἴτε ἐνώπιον τοῦ διορισθέντος εἰσηγητοῦ μεταβαίνοντος ἐπὶ τόπου.

483. Τὴν ἡμέραν τῆς δημοσίας συνεδριάσεως, ἀγγελλομένην τοῖς διαδίκοις διοικητικῶς, ἀναγινώσκεται ἡ ἔκθεσις τοῦ εἰσηγητοῦ, μεθ' ὃ οἱ διάδικοι δύνανται νὰ ὑποβάλωσιν, εἴτε αὐτοπροσώπως εἴτε διὰ πληρεξουσίου, προφορικῶς τὰς παρατηρήσεις των. Τὸ συμβούλιον δύναται ὡσαύτως ν' ἀκούσῃ τοὺς ὑπαλλήλους τῆς ἁρμοδίας διοικητικῆς ἀρχῆς, ἢ νὰ τοὺς προσκαλέσῃ ἐνώπιόν του, ἵνα παράσχωσιν ἐξηγήσεις.

Μετὰ ταῦτα γνωμοδοτεῖ ὁ ἐπίτροπος τῆς Κυβερνήσεως, τὸ δὲ συμβούλιον, διασκεπτόμενον ἰδιαιτέρως, ἀπαγγέλλει τὴν ἀπόφασιν ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει.

Ἡ ἀπόφασις, περιέχουσα τὰ ὀνόματα καὶ τὰς προτάσεις τῶν διαδίκων καὶ μνημονεύουσα τὰ ἔγγραφα καὶ τὰς νομικὰς διατάξεις, ἃς ἐφαρμόζει, πρέπει νὰ ᾖ δεδικαιολογημένη. Συνεπάγεται δὲ ὑποθήκην καὶ εἶναι ἐκτελεστή.

484. Τὰ κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ συμβουλίου τῆς νομαρχίας ἔνδικα μέσα εἶναι·

α') ἡ ἀνακοπή· ἤτοι ὁ ἐρήμην καταδικασθεὶς δύναται νὰ ἀνακόψῃ τὴν ἀπόφασιν ἐντὸς ἑνὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως. Ἀλλὰ τὸ εἰδικὸν τοῦτο μέσον δὲν ἐπιτρέπεται, εἰμὴ ὅταν ἡ μὴ ἐμφάνισις τοῦ διαδίκου προέρχηται ἕνεκα ἀπουσίας (absence) ἢ ἀνωτέρας βίας. Κατὰ τὰ λοιπὰ τηρεῖται ἡ αὐτὴ διαδικασία ὡς καὶ κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ὑποθέσεως. Ἡ ἀνακοπὴ ἀναστέλλει τὴν ἐκτέλεσιν, εἰμὴ διετάχθη ἄλλως.

β') ἡ τριτανακοπή· ἤτοι πᾶς τρίτος δύναται ν' ἀνακόψῃ τὴν ἀπόφασιν, ἥτις παραβλάπτει τὰ ἑαυτοῦ δίκαια.

γ') ἡ ἔφεσις (pourvoir), ἤτοι πᾶσα ἀπόφασις τοῦ συμβουλίου τῆς νομαρχίας, ὅσον δήποτε μηδαμινὸν καὶ ἂν ᾖ τὸ ἀντικείμενον τῆς δίκης, δύναται νὰ προσβληθῇ δι' ἐφέσεως ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως. Ἐν ταῖς λογιστικαῖς δίκαις ἡ ἔφεσις εἰσάγεται ἐνώπιον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Ἡ ἔφεσις δὲν ἔχει ἀνασταλτικὴν δύναμιν, εἰμὴ διατάξῃ ἄλλως τὸ συμβούλιον.

485. Τὸ τρίτον ἐπισημότερον διοικητικὸν δικαστήριον ἐν Γαλλίᾳ εἶναι τὸ Ἐλεγκτικὸν συνέδριον (cour des comptes), οὗ ἡ ὕπαρξις χρονολογεῖται πρὸ πολλῶν αἰώνων, ὁ δὲ ἐν ἰσχύϊ ὀργανισμὸς ἀπὸ Ναπολέοντος τοῦ Α'.

Σύγκειται νῦν ἐξ ἑνὸς προέδρου, ἐκ τριῶν προέδρων τμημάτων, δέκα ἑπτὰ συμβούλων (conseillers maîtres), 26 εἰσηγητῶν (cons. référendaires) πρώτης τάξεως καὶ 60 δευτέρας, διοριζομένων ἁπάντων ἰσοβίως ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους, δύο ἐπιτρόπων (procureur général) καὶ avocat général) καὶ ἑνὸς ἀρχιγραμματέως. Ἔτι δὲ ὑπηρετοῦσι παρὰ τῷ Συνεδρίῳ 25 ἀκόλουθοι (auditeurs) πρώτης καὶ δευτέρας τάξεως διοριζόμενοι μετὰ διαγωνισμόν.

Τὸ συνέδριον διαιρεῖται εἰς τρία τμήματα, ἕκαστον δὲ τμῆμα ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς προέδρου καὶ ἓξ συμβούλων. Οἱ εἰσηγηταὶ καὶ οἱ ἀκόλουθοι δὲν εἶναι προσκεκολλημένοι εἰδικῶς εἰς οὐδὲν τμῆμα.

Τὰ τρία τμήματα συνέρχονται ὁμοῦ εἰς γενικὴν συνέλευσιν (chambre du conseil), ὁσάκις πρόκειται νὰ συζητήσωσι τὰς ἐνιαυσίους διαδηλώσεις περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ λογιστικοῦ τοῦ Κράτους, ἢ νὰ κανονίσωσιν ὁμοιομόρφως ζητήματα νομολογίας καὶ λογιστικοῦ.

486. Τὸ ἐν Γαλλίᾳ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἔχει εἶδος σχεδὸν καὶ παρ' ἡμῖν ἀποστολήν, χρησιμεύει δηλαδὴ κυριώτατα ὡς ἀνώτατον διοικητικὸν δικαστήριον τῶν ἀμφισβητήσεων, τῶν ἐκ τῆς διαχειρίσεως τῶν δημοσίων χρημάτων προερχομένων. Πρὸς

τοῦτο δὲ δικάζει πάντας τοὺς ὑπολόγους τοὺς διαχειρίζοντας χρήματα ἢ ὑλικὸν τοῦ δημοσίου, τῶν δήμων, τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων καὶ ἄλλων πολλῶν δημοσίων ἱδρυμάτων. Δικάζει δὲ τινὰς μὲν τούτων κατὰ πρῶτον καὶ τελευταῖον βαθμόν, ἄλλους δὲ κατ' ἔφεσιν.

Ἔτι δὲ δικάζει καὶ πάντα ἀφανῆ ὑπόλογον (comptable occulte), ἤτοι πᾶν πρόσωπον, ὅπερ ἄνευ νομίμου ἀδείας ἤθελεν ἀναμιχθῆ εἰς τὴν διαχείρησιν τῶν δημοσίων χρημάτων καὰτ τὴν εὐρυτάτην σημασίαν τῆς λέξεως.

Διὰ τῶν ἀποφάσεων, τὰς ὁποίας ἐκδίδει τὸ Συνέδριον, ἀπαγγέλλει ἢ ὅτι ὁ ὑπόλογος εἶναι ἐν τάξει ἢ ἔχει λαμβάνειν (quite, ou en avance), ἢ ὅτι εἶναι ἐλλειμματίας, ὅτε καὶ τὸν καταδικάζει εἰς τὴν καταβολὴν τῶν ὀφειλομένων ἐντὸς τεταγμένης προθεσμίας.

Τὰ ἔνδικα μέσα κατὰ τῶν ἀποφάσεων τούτων εἶνε ὡς καὶ παρ' ἡμῖν ἡ ἀναθεώρησις καὶ ἡ αἴτησις ἀναιρέσεως ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας διὰ παράβασιν τῶν τύπων ἢ τοῦ νόμου.

487. Πλὴν τῶν τριῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, ὧν τὴν σύνθεσιν καὶ ἀποστολὴν ἐξεθέσαμεν διὰ βραχέων ἐν τοῖς ἄνω, ἀσκοῦσι διοικητικὴν δικαιοδοσίαν οἱ ὑπουργοί, ἕκαστος ἐν τῇ ἁρμοδιότητι αὐτοῦ, οἱ νομάρχαι, οἱ ἔπαρχοι, οἱ ἐν ταῖς ἀποικίαις διοικηταί, συμβούλιά τινα καὶ ἐπιτροπαὶ διοικητικαὶ κτλ.

Β'. Τὰ ἐν Πρωσσίᾳ

Περίληψις.

488. Ἱστορικόν.
489. Πρῶται ἀπόπειραι ἱδρύσεως διοικητικῶν δικαστηρίων ἐν Γερμανίᾳ.
490. Πρωσσικὸν σύστημ. Ἀντικείμενα τῆς διοικητικῆς δικαιοδοσίας.
491. Ὀργανισμὸς ἀνωτάτου διοικητικοῦ δικαστηρίου.
492. Διαδικασία διοικητική. Γενικά.
493. Διαδικασία κατὰ πρῶτον βαθμόν.
494. Ὁριστικὴ ἀπόφασις.

495. Διαδικασία κατὰ δεύτερον βαθμόν. Ἔφεσις.
496. Διαδικασία *ἀναθεωρήσεως*
497. Ἀναψηλάφησις.
498. Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον.

488. Ἐν τῷ ζητήματι τῆς διοικητικῆς δικαιοδοσίας οἱ ἐν Γερμανίᾳ περιέπεσαν τὸ κατ' ἀρχὰς εἰς ἃς πλάνας καὶ οἱ τῆς Ἑλλάδος νομοθέται. Παρασυρόμενοι ἐν μέρει ἐκ Γαλλικῶν ἰδεῶν καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὡς καὶ οἱ ἐν Γαλλίᾳ βάσεως στηριζόμενοι, ἤτοι ἐπὶ τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν ἀνέθηκαν εἰς τὰς διοικητικὰς ἀρχάς, ὅπως αὐταὶ δικάζωσι πάσας σχεδὸν τὰς μεταξὺ δημοσίου καὶ τὸ ἰδιωτῶν ἀμφισβητήσεις, τὰς ἀναφερομένας εἰς τὸ δημόσιον ἢ καὶ ἰδιωτικὸν δίκαιον. Κατὰ τοῦτο δὲ ἡ γερμανικὴ νομοθεσία ἦτο πολλῷ ἀτελεστέρα τῆς γαλλικῆς διότι ναὶ μὲν οἱ ἐν Γαλλίᾳ ὑπελάμβανον ἀτόπως τὴν διοικητικὴν δικαιοδοσίαν ὡς ἀπόρροιαν τῆς καθαρᾶς διοικήσεως, ἀλλὰ δὲν ἀπένεμον τὴν ἐκδίκασιν τῶν πλείστων ὑποθέσεων τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ εἰς τὰς διοικητικὰς ἀρχάς, ἀλλ' εἰς ἴδια διοικητικὰ δικαστήρια, συντεταγμένα καὶ δικάζοντα καθ' ὃ περίπου τρόπον καὶ τὰ τακτικά. Τὸ μόνον, ὅπερ ἐμετρίαζε τὴν ἀτοπίαν τοῦ γερμανικοῦ συστήματος, ἦτο ὅτι ἐν Γερμανίᾳ αἱ διοικητικαὶ ἀρχαί, αἱ δικάζουσαι διοικητικὰς διαφοράς, δὲν ἦσαν τότε ἀτομικῶς ὀργανωμέναι, ὡς παρ' ἡμῖν καὶ ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλὰ συλλογικῶς, καὶ ἑπομένως μικρότεροι ἦσαν οἱ ἐκ τῆς αὐθαιρεσίας ἢ τῆς ἀγνοίας αὐτῶν κίνδυνοι τῶν ἰδιωτικῶν συμφερόντων.

Κατὰ τοῦ συστήματος τούτου ἐν Γερμανίᾳ ἀνεπτύχθη ὑπὸ τῶν καθαρῶς νομικῶν, διὰ τὴν μὴ ἀνάπτυξιν τοῦ δημοσίου δικαίου, ἡ ὅλως ἀντίθετος τάσις, ὅπως δῆλα δὴ πᾶσαι αἱ ἀμφισβητήσεις, αἱ μεταξὺ διοικήσεως καὶ ἰδιωτῶν εἴτε τοῦ δημοσίου εἴτε τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, παραπεμφθῶσιν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Τοιαύτης τάσεως συνέπεια ὑπῆρξεν ἐν Πρωσσίᾳ ὁ νόμος τῆς 24 Μαΐου 1861, δι' οὗ διάφοροι ἀμφισβητήσεις τοῦ δημοσίου δικαίου ὑπήχθησαν εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια.

489. Ἀλλ' ἐνωρὶς κατενοήθη, ὅτι τὸ σύστημα τῆς ἐκδικάσεως τῶν διοικητικῶν διαφορῶν ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστη-

ρίων ἀπέβαινε πρὸς βλάβην τῆς τε διοικήσεως καὶ τῶν ἰδιωτῶν, καὶ ὅτι προήρχετο ἐκ μονομεροῦς καὶ ἄρα πεπλανημένης ἀντιλήψεως τοῦ Κράτους, ἤτοι ἀπὸ μόνης τῆς ἀπόψεως τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου.

Ἡ πρώτη ἀπόπειρα πρὸς ἵδρυσιν ἰδιαιτέρων διοικητικῶν δικαστηρίων ἐγένετο ὑπὸ τῆς Βάδης διὰ τοῦ νόμου τῆς 5 Ὀκτωβρίου 1863, δι' οὗ ἡ κρίσις ὡρισμένων ἀμφισβητήσεων τοῦ δημοσίου δικαίου ἀνετέθη εἰς τὰ τοπικὰ συμβούλια (Bezirksraethe) ὡς πρωτοβάθμια, καὶ εἰς ἓν ἀνώτατον διοικητικὸν δικαστήριον κατὰ δεύτερον βαθμόν [1].

Τὸ παράδειγμα τῆς Βάδης ἠκολούθησε πρώτη ἡ Πρωσσία, εἶτα δὲ ἡ Ἔσση, ἡ Βαυαρία, ἡ Βυτεμβέργη, τέλος δὲ καὶ αὐτὴ ἡ Γερμανικὴ αὐτοκρατορία.

490. Κατὰ τὸ νῦν ἐν ἰσχύϊ πρωσσικὸν σύστημα ἡ διοικητικὴ δικαιοδοσία ἐκτείνεται α') ἐπὶ τῶν ἀμφισβητήσεων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ δημόσια δίκαια καὶ καθήκοντα ἢ τὰς ἀστυνομικὰς διατάξεις β') ἐπὶ τῶν διαφορῶν, καθ' ἃς δὲν πρόκειται κυρίως περὶ προστασίας τῶν ἐξ ὑποκειμένου δικαίων, ἀλλὰ περὶ διατηρήσεως τῆς ἐννόμου δημοσίας τάξεως, ἰδίως ὁσάκις πρόκειται περὶ παρανόμων ἢ ἐπιβλαβῶν ἀποφάσεων τῶν τοπικῶν αἱρετῶν συμβουλίων.

γ') ἐπὶ τῶν παραπόνων τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων κατὰ τῶν ἐπιβληθεισῶν αὐτοῖς πειθαρχικῶν ποινῶν.

δ') ἐπί τινων ἀντικειμένων τῆς καθαρᾶς διοικήσεως, εἰς ἃ ὁ νόμος ἐξαιρετικῶς ἐχορήγησε διοικητικὴν ἀγωγὴν (Klage).

---

1 Ἡ δικαιολογητικὴ ἔκθεσις τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ βαδικοῦ νομοσχεδίου ὡς λόγους, δικαιολογοῦντας τὴν σύστασιν διοικητικῶν δικαστηρίων, ἀναφέρει τοὺς ἑξῆς· τὴν οὐσιώδη διαφορὰν μεταξὺ ἰδιωτικοῦ καὶ διοικητικοῦ δικαίου, τὴν τεχνικὴν ἱκανότητα πρὸς ἐκδίκασιν διοικητικῶν ὑποθέσεων, προϋποθέτουσαν ὅλως εἰδικὰς διοικητικὰς γνώσεις, τὸν κίνδυνον μή τοι αἱ διοικητικαὶ ὑποθέσεις, παραπεμπόμεναι εἰς τὰ ἀστικὰ δικαστήρια, ἑρμηνεύωνται κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ οὐχὶ τοῦ δημοσίου δικαίου καὶ τέλος τὴν βεβαιότητα, ὅτι τὸ διοικητικὸν δίκαιον θὰ διεμορφοῦτο καὶ ἀνεπτύσσετο τὰ μέγιστα διὰ τῆς ἱδρύσεως διοικητικῆς δικαιοδοσίας. Paun 25.

ε') ἐπί τινων ἄλλων φύσεως διαιτητικῆς ἢ ἀνηκόντων εἰς τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον.

Κατὰ ταῦτα ἡ διοικητικὴ δικαιοδοσία ἐν Πρωσσίᾳ δὲν εἶναι γενική, ὡς ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλ' εἰδική, ἤτοι ἐπεκτείνεται ἐπὶ ἐκείνων μόνον τῶν ἀντικειμένων, ἰδίως τῶν τοῦ δημοσίου δικαίου, ἅπερ ῥητῶς ὑπὸ τοῦ νόμου καθωρίσθησαν. Ἕνεκα τούτου πολλαὶ ἀμφισβητήσεις διοικητικῆς φύσεως ἢ εἰς τὸ δημόσιον δίκαιον ἀνήκουσαι δικάζονται ἐν Πρωσσίᾳ καὶ νῦν ἔτι ὑπὸ τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων.

491. Ἓν μόνον κυρίως διοικητικὸν δικαστήριον ὑφίσταται ἐν Πρωσσίᾳ, τὸ ἀνώτατον (Oberverwaltungsgericht), διότι τὰ δύο ἕτερα, ἤτοι ἡ ἐπιτροπεία τοῦ κύκλου (Kreisausschuss), ὡς πρωτοβάθμιον καὶ ἡ ἐπιτροπεία τοῦ κυβερνείου (Bezirksausschuss), ὡς δευτεροβάθμιον, εἶναι κυρίως διοικητικαὶ ἀρχαί, ἔχουσαι καὶ διοικητικὴν δικαιοδοσίαν.

Τὸ ἀνώτατον διοικητικὸν δικαστήριον ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς προέδρου, τεσσάρων προέδρων τμημάτων καὶ τοῦ ἀναγκαίου ἀριθμοῦ συμβούλων, ὧν τὸ ἥμισυ μὲν πρέπει νὰ ἔχῃ προσόντα δικαστικά, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ διοικητικά. Ὁ διορισμὸς αὐτῶν γίνεται ἰσοδίως τῇ προτάσει τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Πρὸς τούτοις ὑπάρχει ὁ ἀναγκαῖος ἀριθμὸς ὑποδεεστέρων ὑπαλλήλων, διοριζομένων ὑπὸ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ἢ τοῦ προέδρου τοῦ δικαστηρίου.

Πρὸς ἔκδοσιν ἐγκύρου ἀποφάσεως τοῦ τμήματος ἀρκεῖ ἡ παρουσία πέντε τοὐλάχιστον μελῶν. Ἡ νόμιμος δὲ ἀπαρτία τῆς ὁλομελείας ἀποτελεῖται ἐκ τῶν δύο τρίτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν συμβούλων. Διὰ τοῦ Ν. τῆς 8 Μαΐου 1889 ἐδημιουργήθη καὶ ἴδιον τμῆμα, πειθαρχικὸν καλούμενον (Diciplinarsenat), ἀποτελούμενον ἐκ δύο προέδρων καὶ ἑπτὰ συμβούλων τοῦ ἀνωτάτου διοικητικοῦ δικαστηρίου, ὅπως ἀποφαίνηται ἐπὶ τῶν διοικητικῶν ἀνακρίσεων, δι' ὧν σκοπεῖται ἡ ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ἀπομάκρυνσις προσώπου τινός.

Ἡ διανομὴ τῶν ὑποθέσεων εἰς τὰ τμήματα κατ' εἶδος (δημοτικαί, ἐπαρχιακαί, σχολικαί, ἀστυνομικαὶ ὑποθέσεις κτλ.), γίνεται ὑπὸ τῶν προέδρων.

Τὸ δευτεροβάθμιον διοικητικὸν δικαστήριον (Bezirksausschuss), ἀποτελεῖται ἐκ πέντε μελῶν. Δύο τῶν μελῶν τούτων, ὧν τὸ μὲν δέον νὰ ἔχῃ τὰ προσόντα δικαστοῦ, τὸ δὲ διοικητικοῦ ὑπαλλήλου, διορίζονται ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἰσοβίως. Ἐκ τούτων δὲ διορίζει ἐν ταὐτῷ ὁ βασιλεὺς τὸν πρόεδρον ἢ διευθυντὴν (Verwaltungsgerichtsdirector). Ἑκάτερος τούτων ἔχει καὶ τὸν ἑαυτοῦ ἀντικαταστάτην, διοριζόμενον ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐκ τῶν ἐν τῇ ἕδρᾳ τοῦ δικαστηρίου τούτου δικαστικῶν καὶ διοικητικῶν προσώπων.

Τὰ τρία ἄλλα μέλη τοῦ δευτεροβαθμίου τούτου διοικητικοῦ δικαστηρίου ἐκλέγονται ἐπὶ τρία ἔτη μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς περιφερείας ὑπὸ τῆς ἐπαρχιακῆς ἐπιτροπείας (Provinzialausschuss), ἥτις ἐκλέγει ἐν ταὐτῷ καὶ τρεῖς ἕως ἓξ ἀντικαταστάτας, οἵτινες ἀντικαθιστῶσι τὰ τακτικὰ μέλη, καθ' ὃν ἂν ὁρίσῃ τρόπον ὁ κανονισμὸς τῆς ὑπηρεσίας.

Ἡ νόμιμος ἀπαρτία τοῦ δικαστηρίου ἀποτελεῖται ἐκ τῶν δύο ὁριζομένων ὑπὸ τοῦ βασιλέως μελῶν καὶ ἑνὸς τῶν αἱρετῶν. Ἐὰν δὲ ὑπάρχωσι τέσσαρα μέλη παρόντα, τὸ νεώτερον λαμβάνει μὲν μέρος, ἀλλὰ δὲν ψηφίζει. Τὰ αἱρετὰ μέλη καὶ οἱ ἀντικαταστάται αὐτῶν λαμβάνουσιν ἡμερησίαν ἀποζημίωσιν καὶ ὁδοιπορικὰ κατὰ τὰ περὶ ὑπαλλήλων διατεταγμένα.

Ἡ σύνθεσις τοῦ πρωτοβαθμίου διοικητικοῦ δικαστηρίου, ἤτοι τῆς ἐπιτροπείας τοῦ κύκλου, ἐξετέθη ἐν τῷ περὶ ἐπαρχιακῆς διοικήσεως κεφαλαίῳ [1].

Καὶ ἡ μὲν ἐπιτροπεία τοῦ κύκλου δικάζει πάντοτε πρωτοδίκως, ἡ δὲ ἐπιτροπεία τοῦ κυβερνείου κατὰ τινας μὲν ὑποθέσεις πρωτοδίκως κατὰ πάσας δὲ τὰς ἄλλας κατ' ἔφεσιν τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐπιτροπείας τοῦ κύκλου. Τέλος τὸ ἀνώτατον διοικητικὸν δικαστήριον ἀποφασίζει ἐν τισι μὲν περιπτώσεσι κατὰ πρῶτον καὶ τελευταῖον βαθμόν, ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ὡς ἀναθεωρητικὸν κατὰ τῶν εἰς δεύτερον βαθμὸν ἐκδοθεισῶν ἀποφάσεων τῆς ἐπιτροπείας τοῦ κυβερνείου, καὶ ὡς ἐφετεῖον κατὰ τῶν πρωτοδίκως ἐκδοθεισῶν ἀποφάσεων τοῦ αὐτοῦ δικαστηρίου.

---

1 Ὅρα § 239—240.

492. Ἡ παρὰ τοῖς διοικητικοῖς δικαστηρίοις διαδικασία ἐκανονίσθη κατὰ τὸν τύπον τῆς κοινῆς πολιτικῆς δικονομίας μετὰ τῶν τροποποιήσεων, ἃς ἐπέβαλεν ἡ φύσις τῶν διοικητικῶν διαφορῶν.

Ἐν πάσῃ διοικητικῇ ὑποθέσει ἁρμόδιον διοικητικὸν δικαστήριον εἶναι τὸ τοῦ τόπου, ἔνθα κεῖται τὸ ὑπὸ ἀμφισβήτησιν ἀκίνητον, ἢ ὁσάκις δὲν πρόκειται περὶ ἀκινήτου, τὸ τῆς κατοικίας τοῦ ἐναγομένου προσώπου.

Ἡ ἁρμοδιότης αὕτη τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων εἶναι ἀπόλυτος, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς prorogatio fori. Ὅθεν πᾶν διοικητικὸν δικαστήριον ὀφείλει νὰ ἐξετάσῃ καὶ ἐπιβεβαιώσῃ αὐτεπαγγέλτως τὴν ἑαυτοῦ ἁρμοδιότητα, τὸ δὲ ἀνώτατον διοικητικὸν δικαστήριον ὀφείλει ἐν πάσῃ δίκῃ νὰ ἐξετάσῃ, ἐὰν τὸ κατώτερον ἀπεφάνθη ἁρμοδίως, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι δὲν ὑπεβλήθη τοιαύτη ἔνστασις.

Τὰ διοικητικὰ δικαστήρια ἐπιλαμβάνονται, ὡς καὶ τὰ τακτικά, τῇ αἰτήσει προσώπου τινός, ἀξιοῦντός τι κατ' ἄλλου προσώπου φυσικοῦ ἢ νομικοῦ, ἢ κατὰ διοικητικῆς τινος ἀρχῆς. Ἐν πάσῃ ἄρα διοικητικῇ δίκῃ ὑφίσταται ἀναγκαίως ἐνάγων καὶ ἐναγόμενος, τὸ δὲ διοικητικὸν δικαστήριον ἀποφαίνεται μόνον ἐπὶ τῆς ἐν τῇ ἀγωγῇ (Klage) περιεχομένης αἰτήσεως. Ἀλλὰ καὶ τρίτα πρόσωπα, ὧν τὰ συμφέροντα ἤθελον ἐπηρεασθῇ διὰ τῆς μελλούσης ἀποφάσεως, δύνανται νὰ προσεπικληθῶσιν, εἴτε ὑπὸ τῶν διαδίκων εἴτε ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου αὐτεπαγγέλτως.

Τέλος τὰ ἀξιώματα τῆς προφορικῆς καὶ δημοσίας διαδικασίας καὶ τῆς αὐτοπροσώπου ἢ διὰ πληρεξουσίου παραστάσεως τῶν διαδίκων ἐφαρμόζονται ἀμείωτα ἐν ταῖς διοικητικαῖς δίκαις. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου, ἐπειδὴ ἐν αὐταῖς πρόκειται ὡς τὰ πολλὰ περὶ διαφορῶν τοῦ δημοσίου δικαίου καὶ κατὰ τὸ δημόσιον δίκαιον κρινομένων, ἐπιτρέπεται εἰς τὸ Κράτος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κοινὴν δικονομίαν, νὰ καταστῇ καὶ αὐτὸ διάδικον διὰ τῶν ὀργάνων τῆς διοικήσεως ἐν τῇ μεταξὺ ἄλλων διοικητικῇ ἀμφισβητήσει.

493. Ἡ κατὰ πρῶτον βαθμὸν διαδικασία ἐνεργεῖται δι' ἐγγράφου ἀγωγῆς (Klage), ἥτις παρὰ τῇ ἐπιτροπείᾳ τοῦ κύκλου

δύναται ν' ἀντικατασταθῇ καὶ δι' ἁπλῆς δηλώσεως, καταχωριζομένης ἐν τῷ ἐπὶ τούτῳ πρωτοκόλλῳ. Ἡ ἀγωγὴ πρέπει νὰ περιέχῃ ὡρισμένην αἴτησιν, τὸ πρόσωπον τοῦ ἐναγομένου, τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀξιώσεως ὡς καὶ τὰ τὴν αἴτησιν δικαιολογοῦντα γεγονότα.

Ἡ ἀγωγή, ἅμα τῇ εἰσαγωγῇ αὐτῆς, ἐξετάζεται ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου, ὅπερ δύναται δι' ἠτιολογημένου βουλεύματος (Bescheid) νὰ τὴν ἀπορρίψῃ, ἐὰν νομίζῃ ταύτην νομικῶς ἀνυπόστατον ἢ ἀβάσιμον. Ἐὰν δὲ τοὐναντίον ἡ ἐγερθεῖσα ἀξίωσις φαίνηται νομικῶς βάσιμος, τὸ δικαστήριον ἐπιτάσσει ἀμέσως τῷ ἐναγομένῳ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ ἐνάγοντος διὰ βουλεύματος ἠτιολογημένου.

Κατὰ τῶν τοιούτων βουλευμάτων δύνανται οἱ διάδικοι ἐντὸς δύο ἑβδομάδων ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐπιδόσεως, νὰ αἰτήσωσιν εἴτε τὴν διεξαγωγὴν τῆς προφορικῆς διαδικασίας, ἢ ἐκεῖνο τὸ ἔνδικον μέσον, ὅπερ θὰ ἐπετρέπετο, ἐὰν ἀντὶ τοῦ βουλεύματος ἐξεδίδετο ἀπόφασις. Ἐὰν οὐδέτερον τούτων γείνῃ τὸ βούλευμα ἰσχύει ὡς ὁριστικὴ ἀπόφασις.

Ἐὰν ὅμως δὲν ἐκδοθῇ βούλευμα, ἀνακοινοῦται ἡ ἀγωγὴ τῷ ἐναγομένῳ μετὰ τῆς προσκλήσεως, ὅπως ὑποβάλῃ ἐντὸς προθεσμίας ἀπὸ μιᾶς μέχρι τεσσάρων ἑβδομάδων τὴν ἀπολογίαν του ἐγγράφως.

Ἡ ἔγερσις τῆς ἀγωγῆς ἔχει ἀνασταλτικὴν δύναμιν, ἤτοι ἡ διὰ ταύτης προσβαλλομένη διοικητικὴ πρᾶξις, δὲν δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ, πρὶν ἢ ἀναγνωρισθῇ ἡ νομιμότης αὐτῆς ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου, πλὴν ἐὰν ρητῶς ὁ νόμος διατάσσει τὸ ἐναντίον.

Ὁ ἐναγόμενος ὀφείλει ἐντὸς τῆς τεταγμένης προθεσμίας νὰ ἀπολογηθῇ· ἐὰν ὅμως ἀμελήσῃ τούτου δὲν καταδικάζεται παραχρῆμα, κατὰ τὰ ἐν τῇ Πολιτικῇ Δικονομίᾳ ἰσχύοντα, εἰς τὰ διὰ τῆς ἀγωγῆς αἰτούμενα· τοὐναντίον τὸ δικαστήριον ὀφείλει νὰ ἐξετάσῃ τὴν ὑπόθεσιν ὅλην, ὡσεὶ ἡ περὶ αὐτῆς διαδικασία ἐγένενο κατ' ἀντιμωλίαν. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ δὲν ἐπιτρέπεται ἀνακοπὴ κατὰ τῆς οὕτωσι ἐκδοθείσης ἀποφάσεως.

Ἐν τῇ προφορικῇ συζητήσει, ἥτις γίνεται ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει τοῦ δικαστηρίου, ὑποβάλλεται πρῶτον ἡ ἔκθεσις τοῦ

εἰσηγητοῦ πλὴν ἐάν, παρισταμένων ἀμφοτέρων τῶν διαδίκων, ὁ πρόεδρος ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς τὴν εἰσήγησιν τῆς ὑποθέσεως. Μετὰ τοὺς διαδίκους γνωμοδοτεῖ καὶ ὑποβάλλει προτάσεις χάριν τοῦ δημοσίου συμφέροντος ὁ ἐπὶ τούτῳ διοριζόμενος ἑκάστοτε δημόσιος ἐπίτροπος (Officialcommissar).

Ἀντικείμενον τῆς προφορικῆς συζητήσεως ὡς καὶ τῆς τελικῆς ἀποφάσεως εἶναι ἡ αἴτησις τοῦ ἐνάγοντος, ὡς διατυποῦται ἐν τῇ ἀγωγῇ. Ἀλλ' ὁ ἐνάγων ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μεταβάλῃ τὴν ἀγωγήν, καθ' ὅσον διὰ τῆς μεταβολῆς ταύτης κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου δὲν παραβλάπτεται τὸ δικαίωμα τῆς ὑπερασπίσεως τῶν διαδίκων ἢ δὲν ἐπέρχεται σπουδαία βραδύτης τῆς διαδικασίας. Πάντα τὰ ἐν τῇ Πολιτικῇ Δικονομίᾳ ἰσχύοντα ἀποδεικτικὰ μέσα ἐπιτρέπονται πλὴν τοῦ ὅρκου· ἐπειδὴ δὲ πρόκειται περὶ τῶν ἐκ τοῦ δημοσίου δικαίου σχέσεων, ὧν ὁ καθορισμὸς γίνεται οὐ μόνον πρὸς τὸ ἰδιωτικὸν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ τοῦ Κράτους συμφέρον, τὸ διοικητικὸν δικαστήριον δὲν εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ περιορισθῇ εἰς μόνα τὰ ἀποδεικτικὰ μέσα, τὰ ὁποῖα φέρουσιν οἱ διάδικοι πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἰσχυρισμῶν των, ἀλλὰ δικαιοῦται πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ὑποθέσεως νὰ ἐξετάσῃ καὶ νέα γεγονότα, μὴ προταθέντα ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ ὑπὸ τῶν διαδίκων καὶ αὐτεπαγγέλτως νὰ διατάξῃ τὴν πλήρη διεξαγωγὴν τῆς προσκομισθείσης ἢ τῆς κατὰ τὴν κρίσιν του ἀναγκαίας ἀποδείξεως. Διὰ τοῦτο δὲ δύναται αὐτὸ τὸ δικαστήριον νὰ προβῇ εἰς τὴν αὐτοψίαν καὶ νὰ ἐξετάσῃ ἐνόρκους μάρτυρας, ἢ νὰ προσκαλέσῃ πραγματογνώμονας.

494. Μετὰ τὸ τέλος τῆς προφορικῆς διαδικασίας, ἢ, ἐὰν οἱ διάδικοι παρῃτήθησαν ταύτης, ἀμέσως μετὰ τὴν ἔγγραφον, ἐπακολουθεῖ ἡ ἀπόφασις τοῦ διοικητικοῦ δικαστηρίου.

Τὸ διοικητικὸν δικαστήριον ἀποφαίνεται κατ' ἐλευθέραν πεποίθησιν, εἶαν ἐμόρφωσεν ἐκ τῆς ὅλης διαδικασίας καὶ ἐκ τῶν διεξαχθεισῶν ἀποδείξεων, τὰς ὁποίας διέταξεν εἴτε τῇ αἰτήσει τῶν διαδίκων εἴτε αὐτεπαγγέλτως. Δὲν ὑποχρεοῦται δὲ ὡς πρὸς τὸν νομικὸν χαρακτηρισμὸν τῆς διαφορᾶς, νὰ ἀποδεχθῇ τὴν διατύπωσιν τῶν διαδίκων, καὶ ἐὰν ἔτι συμφωνῶσιν.

Ἀποτέλεσμα τῆς διοικητικῆς ἀποφάσεως εἶναι ἡ λῆξις τῆς διοικητικῆς ἀμφισβητήσεως ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀγωγῆς καὶ μεταξὺ τῶν διαδίκων. Ἀποτελεῖ ἄρα δεδικασμένον. Ἡ δὲ ἔννομος ἰσχὺς τῆς διοικητικῆς ἀποφάσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς φύσεως τῆς διοικητικῆς διαφορᾶς, ἣν λύει. Ἐν ταῖς περιπτώσεσι, καθ' ἃς δὲν ζητεῖται διὰ τῆς διοικητικῆς ἀγωγῆς ἀντικείμενόν τι ἐπιδεκτικὸν ἐκτιμήσεως εἰς χρήματα, ἀλλὰ παροχὴ δικαιώματός τινος ἐκ μέρους διοικητικῆς τινος ἀρχῆς, οἷον τῆς ἀδείας πρὸς ἄσκησιν ἐπιτηδεύματός τινος, ἡ ἰσχὺς τῆς ἐκδοθείσης ἀποφάσεως συνίσταται εἰς τοῦτο μόνον εἰς τὸ νὰ δυνηθῇ ὁ διάδικος νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν πρὸς τὴν διοικητικὴν ἀρχὴν αἴτησίν του.

Ἀφ' ἑτέρου ἡ διοικητικὴ ἀρχὴ δὲν ἀποκωλύεται ν' ἀνανεώσῃ τὴν πρᾶξίν της, ἥτις ἐμηδενίσθη ἐκ τῆς ἐκδοθείσης ἀποφάσεως, ἐὰν κατὰ τὴν κρίσιν της ἡ ἐπανάληψις αὐτῆς, εἶναι ἀναγκαία πρὸς τὸ δημόσιον συμφέρον.

495. Κατὰ τῶν ὁριστικῶν ἀποφάσεων τῆς ἐπιτροπείας τοῦ κύκλου καὶ τῶν πρωτοδίκων ὁριστικῶν ἀποφάσεων τῆς ἐπιτροπείας τοῦ κυβερνείου ἐπιτρέπεται κατὰ κανόνα ἔφεσις ἐνώπιον τοῦ ἀνωτέρου δικαστηρίου, ἤτοι τῆς ἐπιτροπείας μὲν τοῦ κυβερνείου κατὰ τὴν πρώτην, τοῦ ἀνωτάτου δὲ διοικητικοῦ δικαστηρίου κατὰ τὴν δευτέραν περίπτωσιν.

Ὡσαύτως ἐπιτρέπεται ἔφεσις κατὰ τῶν προδικαστικῶν ἀποφάσεων, ἤτοι τῶν βουλευμάτων τῶν δύο κατωτέρων δικαστηρίων.

Δικαίωμα ἐφέσεως ἔχουσιν οὐ μόνον οἱ διάδικοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πρόεδροι τῆς ἐπιτροπείας τοῦ κύκλου καὶ τῆς ἐπιτροπείας τοῦ κυβερνείου, διὰ λόγους δημοσίου συμφέροντος.

Ἡ ἔφεσις ἀνακοινοῦται εἰς τὸ δικαστήριον, κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ ὁποίου ἀπευθύνεται. Ἐὰν τὸ δικαστήριον εὕρῃ, ὅτι παρῆλθεν ἡ προθεσμία τῆς ἐφέσεως, ἀπορρίπτει αὐτήν, εἰ δὲ οὔ ἀπευθύνει τὸ ἔγγραφον τῆς ἐφέσεως μετὰ τῶν λοιπῶν εἰς τὸν ἀντίδικον πρὸς ἔγγραφον ἀπολογίαν ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας. Μετὰ τοῦτο δὲ ἀποστέλλει τὴν δικογραφίαν εἰς τὸ κατ' ἔφεσιν δικαστήριον.

Ἐὰν τὸ κατ' ἔφεσιν δικαστήριον εὑρίσκῃ, ὅτι τὸ κατὰ πρῶτον βαθμὸν δικαστήριον ἐδίκασε τελείως τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγωγῆς, δύναται νὰ παραπέμψῃ εἰς αὐτὸ τὴν ὑπόθεσιν πρὸς συμπληρωματικὴν ἀπόφασιν, κατὰ τῆς τοιαύτης δὲ νέας ἀποφάσεως τοῦ πρωτοδίκου δικαστηρίου ἐπιτρέπεται καὶ πάλιν ἔφεσις.

Ἐὰν ἐν τῇ κατ' ἔφεσιν δίκῃ οὐδέτερος τῶν διαδίκων ἐξαιτήσῃ προφορικὴν συζήτησιν, δύναται τὸ δικαστήριον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐγγράφων προτάσεων τῶν διαδίκων ν' ἀπορρίψῃ δι' ἠτιολογημένου βουλεύματος τὴν ἔφεσιν, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ τροποποιήσῃ τὴν προσβαλλομένην ἀπόφασιν.

Ὅσάκις ἡ ἔφεσις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ προέδρου μόνον τοῦ δικάσαντος πρωτοδίκως δικαστηρίου λόγῳ δημοσίου συμφέροντος, τὸ ὡς ἔφετεῖον δικάζον ἀποφαίνεται πρῶτον προδικαστικῶς, ἐὰν ὄντως ὑπάρχῃ δημόσιον συμφέρον· ἐὰν δὲ ἀποφανθῇ ἀρνητικῶς ἀπορρίπτεται ἡ ἔφεσις ὡς ἀδάσιμος.

496. Κατὰ τῶν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας τοῦ κυβερνείου ἐκδοθεισῶν ὁριστικῶν ἀποφάσεων ἐπιτρέπεται κατὰ κανόνα τὸ ἔνδικον μέσον τῆς ἀναθεωρήσεως (revision) ἐνώπιον τοῦ ἀνωτάτου διοικητικοῦ δικαστηρίου οὐ μόνον τοῖς διαδίκοις, ἀλλὰ διὰ λόγους δημοσίου συμφέροντος καὶ εἰς τὸν πρόεδρον τῆς ἐπιτροπείας τοῦ κυβερνείου.

Λόγοι ἀναθεωρήσεως εἶναι οἱ ἑξῆς· α') ὅτι ἡ προσβαλλομένη ἀπόφασις δὲν ἐφήρμοσεν ἢ κακῶς ἡρμήνευσεν τὸ ὑπάρχον δίκαιον καὶ ἰδίᾳ τὰς διατάξεις, τὰς ἐκδοθείσας ὑπὸ τῶν ἀρχῶν ἐντὸς τῆς ἁρμοδιότητος αὐτῶν· β') ὅτι ἡ διαδικασία ἔχει οὐσιώδεις ἀτελείας. Ἆρα τὰ πραγματικὰ γεγονότα, ἅπερ ἐχρησίμευσαν ὡς βάσις εἰς τὴν κατ' ἔφεσιν ἀπόφασιν δὲν δύνανται νὰ ἐξετασθῶσιν ἐκ νέου διὰ τῆς ἀναθεωρήσεως. Ἡ αἴτησις ἀναθεωρήσεως πρέπει νὰ ὑποβληθῇ ἐγγράφως ἐντὸς δύο ἑβδομάδων παρὰ τῷ δικαστηρίῳ, ὅπερ ἐδίκασε πρωτοδίκως, νὰ περιέχῃ δὲ τοὺς λόγους τῆς ἀναθεωρήσεως. Τὸ ἀνώτατον ὅμως δικαστήριον δὲν εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ περιορισθῇ εἰς τοὺς λόγους αὐτοὺς μόνον, διότι πρόκειται περὶ παραφυλακῆς τοῦ δημοσίου δικαίου καὶ διατηρήσεως τῆς ἐννόμου τάξεως ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Κράτους.

Ἡ διαδικασία τῆς ἀναθεωρήσεως γίνεται ὡς καὶ ἡ τῆς ἀπο-

φάσεως. Ἐὰν τὸ ἀνώτατον δικαστήριον κρίνῃ τὴν αἴτησιν βάσιμον, ἀναιρεῖ τὴν προσβαλλομένην ἀπόφασιν καὶ ὑποκαθιστᾷ τὴν ἰδίαν ἐν τῇ ὑποθέσει, ἐὰν αὕτη εἶναι ὥριμος, ἤτοι ἐὰν τὰ πραγματικὰ γεγονότα εἶναι ἀναμφισβήτητα καὶ πρόκειται ἁπλῶς περὶ καθορισμοῦ τῆς ἐννόμου σημασίας αὐτῶν. Ἐὰν δὲ ἡ ὑπόθεσις δὲν εἶναι ὥριμος, παραπέμπει αὐτὴν εἰς τὸ κατὰ τὰς περιστάσεις ἁρμόδιον δικαστήριον καὶ διατάσσει τὴν ἀναγκαίαν συμπλήρωσιν ἢ ἐπανάληψιν τῆς διαδικασίας, καθ' ὅσον αὕτη κατὰ τὴν κρίσιν του ἔχει οὐσιώδεις ἐλλείψεις. Αἱ ἐν τῇ ἀναθεωρητικῇ ἀποφάσει περιεχόμεναι διατάξεις εἶναι διὰ τὸ δικαστήριον, εἰς ὃ παραπέμπεται ἡ ὑπόθεσις, ὑποχρεωτικαί.

497. Τὸ ἔκτακτον ἔνδικον μέσον τῆς ἀναψηλαφήσεως (Wiederaufnahme des Verfahrens) κατὰ τῶν τελεσιδίκων ἀποφάσεων τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων ἐπιτρέπεται ὑφ' οὓς ὅρους καὶ ἐν τῇ Πολιτικῇ Δικονομίᾳ, ἤτοι ἐὰν ὁ ἀντίδικος, ἐπὶ τοῦ ὅρκου τοῦ ὁποίου στηρίζεται ἡ ἀπόφασις, κατεδικάσθη δι' ἐπιορκίαν ἐκ προθέσεως ἢ ἐξ ἀμελείας, ἐὰν ἔγγραφόν τι, ἐφ' οὗ ἡ ἀπόφασις στηρίζεται ἀπεδείχθη πλαστόν, ἐὰν ὁ μάρτυς ἢ ὁ πραγματογνώμων ἀπεδείχθη ψευδόμενος κτλ.

Μετὰ παρέλευσιν ὅμως πενταετίας, ἀφ' ἧς ἡ ἀπόφασις κατέστη ὁριστικὴ καὶ τελεσίδικος, δὲν ἐπιτρέπεται ἀναψηλάφησις.

Ἁρμόδιον πρὸς ἐκδίκασιν τῆς περὶ ἀναψηλαφήσεως αἰτήσεως εἶναι ἀποκλειστικῶς τὸ ἀνώτατον διοικητικὸν δικαστήριον. Ἐὰν δὲ τοῦτο κρίνῃ τὴν αἴτησιν βάσιμον, ἀναιρεῖ τὴν προσβαλλομένην ἀπόφασιν καὶ παραπέμπει τὴν ὑπόθεσιν πρὸς νέαν ἀπόφασιν εἰς τὸ ἁρμόδιον δικαστήριον, διατάσσον τὴν ἐπανάληψιν ἢ συμπλήρωσιν τῆς διαδικασίας.

Κατὰ τὴν οὕτωσι διαταχθεῖσαν ἐπανάληψιν τῆς διαδικασίας ἐφαρμόζονται οἱ ἐν τοῖς ἄνω ἐκτεθέντες κανόνες καὶ ἐπιτρέπονται πάντα τὰ μνημονευθέντα ἔνδικα μέσα.

498. Ἐκ τῶν ἄλλων ἐν Πρωσσίᾳ διοικητικῶν δικαστηρίων (Oberlandeskulturgericht, Reichsversicherungsamt, Verwaltungsrechtliche Shiedsgerichte) ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὸ Ἐλεγκ. Συνέδριον (Oberrechnungskammer),

οὗ ἡ δικαιοδοσία καὶ ἡ ὕπαρξις ἐξησφαλίσθη δι' αὐτοῦ τοῦ πρωσσικοῦ συντάγματος [1].

Κατὰ τοῦτο καὶ τὸν ὕστερον ἐκδοθέντα νόμον τῆς 27 Μαρτίου 1872 τὸ μὲν Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἀποτελεῖ ἀρχὴν ὅλως ἀνεξάρτητον τῶν ὑπουργῶν καὶ ὑποτεταγμένην ἀμέσως τῷ βασιλεῖ. Προώρισται δὲ οὐ μόνον νὰ ἐξελέγχῃ τὴν διαχείρησιν τῶν ὑπολόγων, ὡς παρ' ἡμῖν καὶ ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλὰ καὶ τοὺς διατάκτας, ἤτοι κατὰ πόσον τὰ ὑπ' αὐτῶν ἐκδιδόμενα ἐντάλματα προσκρούωσιν εἰς τὰς διατάξεις τῶν νόμων ἢ εἰς τὰ διοικητικὰ παραγγέλματα, ἔτι δὲ ἐὰν αἱ δαπάναι ἐγένοντο συμφώνως τοῖς νόμοις, κανονισμοῖς καὶ τιμολογίοις καὶ κατὰ τὴν χρῆσιν τῶν πιστώσεων ἐπεκράτησεν ἡ ἀναγκαία οἰκονομία. Διὰ τοῦτο τὰ μέλη τοῦ συνεδρίου μετέχουσι δικαστικῆς ἀνεξαρτησίας.

Εἰς τὴν δικαιοδοσίαν καὶ ἐξέλεγξιν (Revision) τοῦ Ἐλεγκτικοῦ συνεδρίου ὑπόκεινται πάντες οἱ δημόσιοι ὑπόλογοι, εἴτε χρήματα εἴτε ὑλικὸν διαχειρίζουσιν, ἔτι δὲ οἱ διαχειρισταὶ δημοσίων ἢ φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, ἱδρυμάτων, σωματείων κτλ. ὁσάκις οἱ τοιοῦτοι διορίζωνται ὑπὸ τοῦ Κράτους.

Τὸ συνέδριον σύγκειται ἐξ ἑνὸς προέδρου καὶ τοῦ ἀναγκαίου ἀριθμοῦ διευθυντῶν (Directoren) καὶ συμβούλων· διαιρεῖται δὲ εἰς ἀριθμόν τινα τμημάτων, ὧν ἕκαστον πάλιν εἰς πλείονα γραφεῖα. Ἑκάστου τμήματος προΐσταται εἷς διευθυντής, ἑκάστου δὲ γραφείου εἷς σύμβουλος. Πρὸς τούτοις δὲ ὑπάρχει ὁ ἀναγκαῖος ἀριθμὸς ἐπιβοηθητικῶν ὑπαλλήλων.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν διαίρεσιν τῶν τμημάτων καὶ γραφείων ὁ νόμος ὁρίζει, ὅπως ἕκαστον τμῆμα περιορίζηται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν ὡρισμένου ὑπουργείου, ἕκαστον δὲ γραφεῖον ἀνταποκρίνηται εἰς ὡρισμένην διοικητικὴν περιφέρειαν, ἢ εἰς εἶδός τι ὑπηρεσίας.

---

1 Ἄρθρ. 104.

Γ'. Τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ.

Περίληψις.

499. Ἱστορικόν. Ποῖον τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ.
500. Πρωτοβάθμιος διοικητικὴ δικαιοδοσία.
501. Περὶ τῆς κατ' ἔφεσιν δικαιοδοσίας τῶν τριμηνιαίων συνόδων τῶν εἰρηναρχῶν.
502. Περὶ τῶν ἀναθεωρητικῶν δικαστηρίων.

499. Ἡ διοικητικὴ δικαιοδοσία ἐν Ἀγγλίᾳ ἀποτελεῖ τὸ συμπλήρωμα τοῦ δικαστικοῦ ἐλέγχου δι' ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς διοικητικῆς ἐνεργείας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου δὲν ἐπεκτείνεται ἡ ἁρμοδιότης τῶν τακτικῶν δικαστηρίων ἢ ἡ πειθαρχικὴ ἐξουσία τῶν προϊσταμένων διοικητικῶν ἀρχῶν. Καὶ θετικώτερον τὸ περιεχόμενον τῆς διοικητικῆς δικαιοδοσίας ἀποτελοῦσιν αἱ διαταγαὶ (orders), αἱ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον περιπτώσεσιν ἐπιβάλλουσαι τοῖς ἰδιώταις περιορισμοὺς τῆς ἰδιωτικῆς ἐλευθερίας ἢ τῆς ἰδιοκτησίας, ὡς καὶ αἱ ἄδειαι, αἱ παραχωρούμεναι τοῖς ἰδιώταις ὑπὸ τῶν διοικητικῶν ἀρχόντων πρὸς ἄσκησιν δικαιωμάτων κοινοτικῶν ἢ ἐπιτηδευμάτων.

Ἡ ἐξουσία, ἣν εἶχον αἱ ἀρχαὶ τῆς αὐτοδιοικήσεως ἐν τοῖς ἄνω μνημονευθεῖσιν ἀντικειμένοις ἐκαλεῖτο παλαιόθεν, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ κανονικοῦ δικαίου, δικαιοδοσία (jurisdiction). Διὰ τοῦτο δὲ πάντα τὰ νόμιμα μέσα κατὰ τῶν διατάξεων τῶν εἰρηναρχῶν εἶχον τὸν χαρακτῆρα διοικητικῆς ἐφέσεως. Τὸ διφυὲς τοῦ δικαιώματος ἐποπτείας, ἣν ἤσκει τὸ κράτος, supplendi et corrigendi causa, εἴτε ἐξ ἐπαγγέλματος, εἴτε τῇ αἰτήσει τοῦ ἐνδιαφερομένου, μετέβαλε τὴν ἀναφορὰν εἰς ἔνδικον διοικητικὸν μέσον, ὥστε νὰ ἐξετάζηται οὐχὶ ἁπλῶς τὸ σκόπιμον, ἀλλὰ καὶ ἡ νομιμότης τῆς διοικητικῆς ἐνεργείας τῶν κατωτέρων ὀργάνων.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ σύστημα τῆς αὐτοδιοικήσεως συνετέλεσεν εἰς τοῦτο· διότι ἀφοῦ οἱ ἐπίτιμοι λειτουργοὶ εἶχον ὅσην σχεδὸν καὶ

οἱ δικασταὶ ἀνεξαρτησίαν· ἀφοῦ ἡ διοικητικὴ αὐτῶν ἐνέργεια ἔδαινε κατὰ κανόνας δικονομικοὺς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προφορικῆς, δημοσίας καὶ κατ' ἀντιμωλίαν συζητήσεως, τῆς ἀκροάσεως μαρτύρων, τῆς παραλαβῆς γραμματέως καὶ τῆς ἐκδόσεως ἀποφάσεως, ἐπόμενον ἦτο πᾶσα διοικητικὴ αὐτῶν ἐνέργεια νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ διοικητικὴ δικαιοδοσία, καθ' ἣς νὰ ἐπιτρέπηται ἔφεσις ὡς καὶ κατὰ τῶν κυρίως δικαστικῶν ἀποφάσεων.

Ἐντεῦθεν ἡ διατακτικὴ ἢ διακριτικὴ ἐξουσία τῶν κατὰ μέρος εἰρηναρχῶν μετεβλήθη εἰς πρωτοβάθμιον διοικητικὴν δικαιοδοσίαν (original juridiction), ὡς δευτεροβάθμιον δὲ διοικητικὸν δικαστήριον ἀνεφάνη ἡ τριμηνιαία σύνοδος τῶν εἰρηναρχῶν καὶ ὡς ἀναθεωρητικὸν τὰ βασιλικὰ δικαστήρια.

500. Ἀλλὰ καί τοι πᾶσα διοικητικὴ ἐνέργεια τῶν εἰρηναρχῶν χαρακτηρίζεται ὡς δικαιοδοσία δὲν εἶναι ὅμως πᾶσαι πράγματι τοιαῦται. Αἱ κυρίως ἀμφισβητούμεναι διοικητικαὶ πράξεις, κατὰ τὴν περὶ τούτου ἔννοιαν ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ, εἶναι ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκεῖναι, καθ' ἃς ἀναφαίνονται εἷς ἢ πλείονες ἐνδιαφερόμενοι καὶ πρὸς τοὺς ὁποίους ἕνεκα τῶν προσωπικῶν ἢ χρηματικῶν συμφερόντων αὐτῶν πρέπει νὰ παραχωρηθῇ κατὰ κανόνα ἀγωγή. Διακρίνονται δὲ αἱ διοικητικαὶ αὗται πράξεις ἐκ τούτου, ὅτι ἀπαιτεῖται πρὸ τῆς ἐκδόσεώς των, πρόσκλησις τῶν ἐνδιαφερομένων ἢ ἔγγραφος δήλωσις αὐτῶν, ἐν δὲ ταῖς σπουδαιοτέραις ὁρίζεται καὶ προθεσμία πρὸς ἀκρόασιν αὐτῶν, οἱ δὲ διοικητικοὶ νόμοι διαγράφουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸν τρόπον τῆς διαδικασίας, ἔτι δὲ καὶ αὐτὸν τὸν τύπον τῆς ἀποφάσεως.

Τοιαῦτα δὲ ἀντικείμενα τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ἀποτελοῦσιν ὡς πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν εἰρηναρχῶν αἱ orders of removal, ἤτοι ὁσάκις διατάσσει ὁ εἰρηνάρχης τὴν ἀποπομπὴν ἔκ τινος περιφερείας πένητός τινος, ὡς μὴ ἔχοντος δικαίωμα διαμονῆς ἐν αὐτῇ, αἱ orders in bastardy, ἤτοι ὁσάκις ἐπιβάλλουσιν εἰς τινα τὴν διατροφὴν τοῦ νόθου τέκνου του, καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἰδίως ἐκ τῶν τῆς ἀστυνομικῆς δικαιοδοσίας.

Ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ τῶν εἰδικῶν συνόδων ὑποθέσεις τοῦ ἀμφι-

σθητουμένου διοικητικοῦ ἀποτελοῦσιν αἱ μεταξὺ τῶν δημοτικῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν φορολογουμένων διαφοραὶ περὶ φόρων, ἡ παραχώρησις ἀδειῶν πρὸς ἵδρυσιν καπηλείων, αἱ ἐκ τῆς ὁδοποιΐας διαφοραὶ κτλ. ἡ ἵδρυσις νέων ἐδικῶν διαμερισμάτων, ἡ ἀφαίρεσις τῆς ἀδείας ἐπιτηδεύματος κτλ.

Τέλος τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ὑποθέσεις τῶν τριμηνιαίων συνόδων εἶναι ἡ μεταβολὴ ἢ ὁ σχηματισμὸς νέων ἀστυνομικῶν διαμερισμάτων (divisions), ἡ κατάργησις ἢ μετάθεσις δημοσίων ὁδῶν, ἡ ἀφαίρεσις ἀδειῶν ἐπιτηδευματιῶν κτλ.

Ἡ ἐπὶ πάντων τούτων λοιπὸν διοικητικὴ ἐνέργεια τῶν εἰρηναρχῶν, εἴτε ἀτομικῶς ἐνεργούντων εἴτε συλλογικῶς ἐν μικραῖς συνόδοις, ἀποτελεῖ τὴν πρωτοβάθμιον διοικητικὴν δικαιοδοσίαν.

501. Κατὰ τῆς πρωτοβαθμίου διοικητικῆς δικαιοδοσίας τῶν καθ' ἕκαστον εἰρηναρχῶν ἢ τῶν μικρῶν συνόδων ἐπιτρέπεται ἔφεσις ἐνώπιον τῆς τριμηνιαίας συνόδου ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γενικοῦ ἀξιώματος, ὅτι ἐξεταστέα ἐστὶ δικαστικῶς ἡ νομιμότης πάσης διοικητικῆς πράξεως, δι' ἧς ἐπηρεάζεται ἡ περιουσία ἢ ἐλευθερία προσώπου τινός.

Ὡς πρὸς τὴν διαδικασίαν τῆς δευτεροβαθμίου διαδικασίας τὸ κατ' ἀρχὰς ὑπῆρχε μεγίστη ποικιλία τύπων καὶ προθεσμιῶν, ἀλλ' ἐπ' ἐσχάτων διὰ νεωτέρων νόμων συνηρμολογήθη αὕτη καὶ ἐτακτοποιήθη ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον.

Ἡ Ἔφεσις ἐπιτρέπεται ὁσάκις ῥητῶς ὁ νόμος ἀπονέμει ταύτην, ἀποκλειομένης πάσης κατ' ἀναλογίαν ἐπεκτάσεως. Καὶ εἴς τινας μὲν περιπτώσεις ἀναγνωρίζεται ἀναστολικὴ δύναμις τῆς ἐφέσεως, εἰς ἄλλας δὲ ῥητῶς ἀποκρούεται. Ὡς κανὼν ἐν τῇ πράξει ἰσχύει ἡ ἀναστολὴ τῆς ἐκτελέσεως, ἐξαιρουμένων τῶν διὰ τὸ δημόσιον συμφέρον κατεπειγουσῶν ὑποθέσεων.

Διάδικοι εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ ἐφεσιβάλλων (apellant), ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ ἐφεσίβλητος (respondent).

Ἀντικείμενον τῆς ἐφέσεως εἶναι ἡ νομιμότης τῆς προσβαλλομένης διοικητικῆς πράξεως, ὥστε δικονομικῶς ἀντίδικος εἶναι κατὰ κανόνα ὁ εἰρηνάρχης, οὗ προσβάλλεται ἡ πρᾶξις, ἐν τισι δὲ περιπτώσεσιν ἐκεῖνος, πρὸς ὄφελος τοῦ ὁποίου ἐξεδόθη ἡ order.

Μὴ ἀναγνωρισάσης τῆς Ἀγγλίας τὸν θεσμὸν τῆς εἰσαγγελίας εἰμὴ μόνον ἐν ταῖς ποινικαῖς δίκαις, καὶ τοῦτο μόλις ἐπ' ἐσχάτων, δὲν ὑφίσταται παντάπασιν εἰδικὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ δημοσίου ἐν ταῖς ἀμφισβητουμέναις διοικητικαῖς ὑποθέσεσιν, ἀλλ' ὡς τοιοῦτος θεωρεῖται ὁ ἐφεσίβλητος.

Ἡ κυρία διαδικασία συνίσταται εἰς τὴν ὑπὸ δικηγόρων συνήθως προφορικὴν συζήτησιν καὶ τὴν ἀκρόασιν τῶν τυχὸν μαρτύρων, μεθ' ἣν ἡ ἀπόφασις καὶ τὰ παρομαρτοῦντα δικαστικὰ ἔξοδα, κατὰ διακριτικὴν ἐξουσίαν προσδιοριζόμενα.

Δὲν εἶνε ἀπαραίτητος ἡ ἔκθεσις αἰτιολογιῶν ἐν τῇ ἀποφάσει.

502. Τὰ βασιλικὰ δικαστήρια τῆς Ἀγγλίας διὰ τῶν ἑαυτῶν writs (ἐντολῶν) ἀποτελοῦσι τὸ ἀναθεωρητικὸν δικαστήριον ἐν ταῖς δίκαις τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ.

Ἐκ τῶν writs τούτων τὰ κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

α') writ of certiorari, ἤτοι ἀνακλήσεως, ὅπερ στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου δόγματος, ὅτι οἱαδήποτε προϊσταμένη ἀρχὴ δύναται νὰ παραλάβῃ παρὰ τῆς ὑποδεεστέρας ὑπόθεσίν τινα, ἣν νὰ κρίνῃ αὐτή. Λόγος δὲ τῆς ἐκδόσεως τοῦ certiorari εἶναι βαρεῖαι ἐλλείψεις ἐν τῇ διαδικασίᾳ τοῦ δευτεροβαθμίου δικαστηρίου, ἤτοι τῆς τριμηνιαίας συνόδου, ἢ κακὴ ὑπ' αὐτῆς ἑρμηνεία τῶν διοικητικῶν νόμων.

Συνέπεια τοῦ writ of certiorari εἶναι, ὅτι ἡ προσβαλλομένη ἀπόφασις ἀναστέλλεται, ἡ κρίσις ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως περιέρχεται εἰς τὸ ἀνώτατον δικαστήριον, ὅπως ἀποφανθῇ περὶ τῆς νομιμότητος τῆς πράξεως (regular in form and in practice), ἀποκλειομένου παντὸς νέου ἀποδεικτικοῦ μέσου καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου δικαστοῦ ἀνεγνωρισμένων πραγματικῶν γεγονότων.

Ἐπειδὴ δὲ κύριος σκοπὸς τοῦ ἐνδίκου τούτου μέσου εἶναι νὰ προκληθῇ ἀπόφασις τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου περὶ ἀμφιβόλλων καὶ σπουδαίων ζητημάτων τῶν διοικητικῶν νόμων, πρὸς λύσιν τῶν ὁποίων ἁρμόδιαι εἶναι αἱ σύνοδοι τῶν εἰρηναρχῶν, ἐσχηματίσθη βαθμηδὸν ἐν τῇ πράξει ἡ συνήθεια, καθ' ἣν αὐτοὶ οἱ εἰρηνάρχαι δύνανται νὰ πέμψωσι τῇ συναινέσει τῶν διαδίκων τῷ βασιλικῷ

δικαστηρίῳ ἔκθεσιν τοῦ ζητήματος (status causae) καὶ νὰ παρακαλέσωσιν αὐτό, ὅπως ἀποφανθῇ ἐπὶ τοῦ ζητήματος.

β') Τὸ writ of mandamus, ὅπερ χρησιμεύει, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ προηγούμενον οὐχὶ πρὸς ἀναστολὴν παρανόμων ἀποφάσεων, ἀλλ' ὡς ἐντολὴ πρὸς καταναγκασμὸν τῶν ἀρχῶν εἰς τὰς θετικὰς αὐτῶν ὑποχρεώσεις. Ἀφετηρία τούτου ὑπῆρξεν ὡς καὶ τοῦ α' writ τὸ δόγμα, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἀνωτέρα ἀρχὴ δικαιοῦται νὰ διατάξῃ τὴν ὑποδεεστέραν τὴν ἐκτέλεσιν παραλειφθέντος καθήκοντος. Ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἄλλης ἐποπτείας καὶ τοῦ ἐλέγχου, ὃν ἀσκοῦσιν αἱ ἀνώτεραι διοικητικαὶ ἀρχαὶ ἐπὶ τῶν κατωτέρων, τότε μόνον ἐξαιρετικῶς ἐπιτρέπεται τὸ writ of mandamus, ὅπου ἐλλείπει ἄλλο τι ἐνδικον μέσον (legal remedy), ἀλλὰ καὶ ἰότε πάλιν κατὰ αὐθαιρέτου ἐνεργείας. Π. χ. ἐν τῇ περιπτώσει, καθ' ἣν εἰρηνάρχης τις ἀρνεῖται νὰ διορίσῃ τὸν ἐπιθεωρητὴν τῶν πτωχῶν ἢ τῶν ὁδῶν κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου διαγεγραμμένον τρόπον.

γ') Τὸ writ of habeas corpus, καθ' ὃ τὸ βασιλικὸν δικαστήριον δύναται ν' ἀποφαίνηται περὶ πάσης φυλακίσεως, εἴτε ὑπὸ τῶν δικαστῶν εἴτε ὑπὸ τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων γίνεται, δυνάμει κυρίως τῶν νεωτέρων φορολογικῶν νόμων, αἵτινες ἐν πλείσταις περιπτώσεσιν παρέχουσι τὸ δικαίωμα τοῖς διοικητικοῖς ὑπαλλήλοις νὰ προσωποκρατῶσι τὸν ἀρνούμενον τὴν καταβολὴν τῶν φόρων ἢ τὸν ἀποκρύπτοντα δολίως τὸ φορολογητέον ἀντικείμενον.

Ἐν γένει δὲ χρησιμεύει τὸ habeas corpus ὡς τι γενικὸν ἔνδικον μέσον κατὰ παντὸς ἐξαναγκαστικοῦ μέσου τῆς διοικήσεως.

Ἄλλα ἧττονος λόγου ἄξια writs εἶναι τὸ writs of prohibition καὶ τὸ quo warrants. Τὸ πρῶτον εἶναι παρεμφερὲς πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν ἄρσιν συγκρούσεως, ἥτοι χρησιμεύει κατὰ τῆς ὑπ' ἀρχῆς τινος ἰδιοποιήσεως δικαιοδοσίας, μὴ ἀνηκούσης αὐτῇ, καὶ ἰδίᾳ κατὰ τῶν ὑπερβάσεων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, τῶν πανεπιστημιακῶν, τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν κτλ., τὸ δὲ δεύτερον σκοπεῖ τὴν καταστολὴν τοῦ ὑπὸ ἰδιώτου σφετερισμοῦ βασιλικῶν δικαιωμάτων.